FREDERICK SPIEGELBERG

Rare Book Dept. ★★

No. Q.402.37

THE TRUSTEES OF THE PUBLIC LIBRARY OF THE CITY OF BOSTON 1852 1878
LUX OMNIUM CIVIUM

PURCHASED FROM THE INCOME OF THE
JOSIAH H. BENTON FUND

FN°15 10,8,37: 2M.

THE FIRST EDITION

167 SABELLICUS (MARCUS ANTONIUS). Rerum Venetarum decades. *240 leaves, roman type (errata in gothic type), initial spaces.* Venice: Andreas Torresanus, de Asula, 1487

Folio, maroon morocco, gilt tooled back and sides, sprinkled edges (upper margin of first leaf partly restored; marginal repair in one leaf; a number of leaves water-stained; contemporary marginal notes, some partly trimmed away).

EDITIO PRINCEPS, printed at the expense of the author, who obtained a priviledge for printing on September 1, 1486. Hain *14053; Proctor 4713.

Miraculū sanctorū Marci, Nicolai, Georgij, Venete ciuitati factū. 85.

J. H. Benton
NOV 18 1937
A

5599

ſum : Ordelaphi in Barbaros pugnantis interitum : Venetæ claſſis Caliſto
pontifice auctore in Syriam reditum : Venetoꝝ in Barbaros ante Syrium lit
tus proſperrimam pugnam : Terreſtrem maritimamq; Tyri obſidionem : Ty
rioꝝ deditionem Venetæ claſſis ex Syria in Italiam reditum & ædem publi
cæ charitatis media urbe edificatam.

Ex. VII. Libro

Phanenſes in Venetoꝝ fidem Venerũt : Noua religio ad phanum ſaluato
ris condita eſt atq; ædes diuo clementi erecta : Cum Patauinis ad Brentæ flu
uii ſciſſionem proſpere pugnatum : Veneti in Hemanuelis imperatoris gra/
tiam normanis bellum intulere : Turris ingens e regione fori erecta eſt : Plæ
riq; Hiſtriæ populi tributarii ſũt facti : Crucigeroꝝ ædes erecta : Vicinorũ cõ
ſpiratio aliquãdiu rem Venetam ſollicitam habuit : Vnde ludoꝝ qui carniſ
priuio celebrantur origo ſit orta : Hemanuel ĩperator uno tempore negociato
res Venetos tota Græcia oppreſſit : Validiſſima claſſis in Hemanuelem ĩſtru/
cta : Iuſtiniana domus hoſtiũ fraude pene tota abſumpta eſt : Vitalis princeps
ex Græcanica expeditione reuerſus a ſuis cæſus eſt : Artifex Gallici ſanguinis ge
minas ante foꝝ colũnas mira arte erexit : Riuũaltum primus ponte iũxit : He
manuel Venetoꝝ legatoꝝ alteꝝ uiolauit : Quã ob cauſam Hemanuel Venetũ
nomen oderit : Quando primũ pecuniæ a priuatis ſint mutui nomine in pu
blicum collatæ : Alexander pontifex diſſimulata perſona Venetias cõfugit : Ve
neti pontificis cauſa arma in Fœdericum Barbarubrã ſuſcæpere : Fœderici filius
a Venetis nauali prœlio uictus Venetias captiuus eſt perductus : Alexander Du
cariã maieſtatem ampliſſimis ornauit inſignibus : Fœdericus Alexãdro Veneti
is reconciliatus eſt : Venetus Dux Pontificem Romã ſecutus magnis ab eo mu
neribus donatus domũ rediit : Aureæ ædis ultimo loco continetur explicatio.

Venetorum in Federicum barbarubram

Ex Libro. VIII.

Quãdo pia publici æris diſtributio primũ ĩſtituta ſit : Iadrẽſes quarto a Vene
tis defecere : Noua Chriſtianoꝝ in Turcos expeditio qua Saladino nauali prœ
lio Victo Accon a Turcis recæpta eſt : Aurellus nummus in urbe percuſſus eſt :
Piſani Polã ſubito incurſu oppreſſere : Pola recæpta Veneti Piſanos non pro
cul Methone nauali prœlio ſuperarunt : Iſachus ab Alexio fratre ĩperio priua
tus in carcerem coniectus eſt : Chriſtiani duces in Turcos moturi Venetias ue
nere : Veneti cum peregrinis ducibus in Turcos fœdus percuſſere : Iadera recæ
pta eſt : Veneti externiq; duces alexii pueri ĩteruentu in Græciã mouerunt : Ve
neti cum Gallis belli ſociis Byzantium expugnarunt : Alexius Iſacho patre uita
defuncto ſuoꝝ fraude oppreſſus eſt : Veneti iteꝝ ſuo & ſocioꝝ nomine Byzan/
tium expugnarunt : Baldoinus Flãdrenſis imperator eſt declaratus : Veneti iu/
re ſibi Byzãtii ex parte quæſito : Cretã quo noui ſubito miſſi ſunt Coloni cum
omnibus fere Aegei maris ĩſulis ſuo adiungunt ĩperio : Cum Genuenſibus ob
Cretenſium motus mari diſcæptari cœptum eſt : Cum Patauinis quoq; ob in
iuriam Tauriſino ſpectaculo accæptã proſpere eſt pugnatum : Coloni nonnul
li ex patricio ordine Corcyrã ſunt miſſi : Henricus imperator Baldoini ſucceſſor
ex urbe in Græciã rediens a Theodro Epirota fraude oppreſſus eſt : Damiata Ae
gypti urbs a Chriſtianis capta ingenti eos præda & captiuoꝝ numero ditauit.

Ex Libro. IX.

Cretæ deſcriptio nono libro habetur : Cretenſiumq; rebellio : Veneti Mallia
co comite ex ĩſula eiecto Cretã recæperunt : Inſulani nobiles a Veneto defecerunt
ĩperio : Candida urbs a Venetis alienata eſt : Cretenſes poſt Varios Belloꝝ cã

ſus pene

ſus pene omnes in fidem redierunt: Noui inſulanoꝝ motus iteꝝ Venetos re parare bellum coegerunt: nec multo poſt inſula pacata eſt: Cretenſes ad Ioã nem Vatazum defecere: Auctores defectionis hoſtibus inſula eiectis merito ſupplicio affecti ſunt: Exagonaꝝ claſſis ante Bizantium a Venetis profligata eſt: Nec multis interiectis diebus eiſdem ferme locis & Vatazana claſſis: Cum Genuenſibus fœdus in nouẽ annos eſt ictum: Veneti in Fœdericum ĩperato rem & Ecelinum terra mariq; arma cœpere: Genuenſes Fœderici imperatoris & Piſanoꝝ claſſem circa Cyrnũ inſulã ingẽti prœlio ſuperauere: Iadera Quin to a Venetis defecit nec multo poſt recæpta eſt: Ducarioꝝ comitioꝝ explica/ tio: Veneti Alexandri pontificis ſocietate fræti Ecelino urbe eiecto Patauinis ſeruitutis iugum exemerunt: Ecelinus duodecim Patauinoꝝ millia Veronæ tru cidari iuſſit. Ex Libro. X.

Primi liguſtici belli cauſæ decimo libro referuntur: Cur Veneti Ptolemaidẽ occuparint: proſpera Venetoꝝ inter Tyꝝ & Ptolemaidem in Ligures pugna Veneti Baldoino opem tulere: Paleologus Baldoino eiecto Byzantium occupa uit: Genuenſis tris Veneto naues in Helleſponti anguſtiis ademere: Ipſiq; non multo poſt uicti ad ſeptem porcos quatuor naues amiſerunt: Tyrus a Veneto fruſtra oppugnata eſt: Michael Aurius ad exitum Adriaci ſinus ali/ quot Venetas onerarias oppreſſit: Veneti in Siculoꝝ conſpectu ad Drepa/ num Genuenſes ingenti prœlio uicere: Paleologus cum Venetis fœdus per/ cuſſit: Ligures Cydoniã in Creta occuparunt: Ducaria maieſtas orta in urbe ſeditione uiolata eſt: Octo Genuenſium triremes circa Cypꝝ captæ Venetias ſunt perductæ: Genuenſes iteꝝ in Syria pene eodem loco quo non multo an te a Venetis ſunt ſuperati: Vicinæ urbes frumentationem Veneto negarunt: Nouum maris uectigal in uicinoꝝ inuidiã mox publicatum eſt: Induciæ cum Genuenſibus pactæ: Cum Bononienſibus pene triennio circa Padi oſtia bella tum: Cum Anconitanis quoq; ob maris uectigal aliq̃diu armis diſceptatum: Cretenſium inſulanoꝝ motus rempu. in belli diſcrimen retraxere: Iuſtinopoli tani a Venetis defecerunt: Anconitani a Venetis mari obſeſſi ad põtificis opes confugere: Vrbs uehementi motu terræ eſt concuſſa: In Hiſtria aduerſus Aqui leienſem antiſtitem & Goriciæ comitem aliq̃diu uario euentu eſt bellatum: Ptolemais a Babylonis rege euerſa eſt. Ex Libro. XI.

Venetaꝝ reꝝ Liguſticarumq; ad Romanas & punicas per cõparationẽ rela tio: Cum Genuenſibus exeunte induciaꝝ tempore ſecundo cœptum eſt bella ri: Pera a Venetis combuſta eſt: Ioã. Superantius in Pontico mari poſt præcla ra geſta aliquot nauales turmas frigore amiſit: Veneti ad Corcyrã nigrã ui/ cti claſſem ĩgentem amiſere: Nec multo poſt circa Helleſpontum pari ferme clade ſunt uicti: Pax iterum cum Genuenſibus ſecuta: Reſpublica Boconia coniuratione ingens diſcrimen adiit: Veneta claſſis ingentem ex Græcia præ/ dã deportauit: Venetis ob Ferrariã occupatã omnium gentium commercio ĩterdictum eſt: Quo tempore publica libertas ob atrociſſimã ciuium coniu/ rationẽ ægre eſt retenta: Iadrenſibus rebellantibus Veneti aliq̃diu in Dalmatia bellarunt: Diuo Dominico ædes erecta eſt: Ciuitas Frã. Dãduli opera a pon/ tificis interdicto liberata: Vetus nauale per id tempus auctum: Claſſis in põ ticum mare miſſa aliquot Genuenſibus naues ademit: Recẽs Cretenſium re/ bellio continuo oppreſſa eſt: Veneti Patauinis iteꝝ ſeruitutis iugum exemere Bellum in Hiſtria renatum Venetos ad arma reuocauit: Expeditio in turcos de creta Gallis ceſſantibus diſcuſſa eſt: Veneti Florentinique in Scalanos fœdus percuſſere.

Petrus Rubrius Parmēſis ſocioꝝ populoꝝ īperator declaratus Scalanū eqtatū ad Lucā in Hetruria fudit: Scalani Opitergium paulo ante amiſſum recæpere: Rubrius publicis ſignis a principe &, patribus accæptis ad Metā oppidum primo caſtra fecit: Mercenaria Venetoꝝ cohors ad Meſtrā proditione cæſa eſt: Rubrius copiis Brenta fluuio traiectis hoſtium caſtris potitus eſt: Veneta ſigna citro ul troq; Patauino agro geſtata: & circa Veronā non nihil eodē tempore bellatum Conglanenſes in Venetoꝝ fidem conceſſere: Pataui tumultuatum eſt: Multoꝝ principum legati de pace acturi uno tēpore Venetias uenere: Patauini Scala/ nis eiectis libertatem recæperunt: Vrbis adminiſtratio Carrariis permiſſa eſt: Pe trus & Marſilius Rubrii paucis diebus uita deceſſere: Circa Vincentiam & in Ve ronenſi agro pluribus locis in hoſtes proſpere eſt pugnatum: Galeacius uiceco mes Bergomū & Brixiā Scalanis ademit: Quibus Taruiſio pluribuſq; locis abla tis pax tandem reddita eſt: Vrbs ad hæc ingenti cataclyſmo diui Marci præ/ ſio eſt ſeruata.

Ex.XIII. Libro.

Validiſſima in Turcos claſſis parata eſt: Diuo Antonio ædes fundata: Iadren ſes nouiſſime ab īperio defecere: Veneti proſpere in Lodouicum regē ad Iade rā dimicarunt: Vrbs ipſa deditione recæpta eſt: Ingens motus terræ horrendæ urbē concuſſit: Fœdiſſima peſtilentia ciuitatē miſerabili modo deformauit: In duciæ cū Lodouico rege in quinq; annos pactæ ſunt: Iuſtinopolitanorum de/ fectio Veneta arma in Hiſtriā exciuit: Tertii belli Liguſtici cauſæ: decem Li/ guſticæ naues Caryſtio portu a Veneto ſunt oppreſſæ: Ligur Veneta claſſe ab ſente Chalcidē expugnauit: Veneta & Aragonia claſſis in Ionio fœda tempe/ ſtate cū periculo iactatæ ſunt: Genuenſes in tres potētiſſimas claſſes uno tem pore circa Boſphoꝝ proſpere pugnarunt: Veneta & Aragonia claſſis in ora in feri maris ualidā Genuenſiū claſſem ingenti prœlio uicerūt: Genuenſes liberta tem ira perciti abiecere: Ligur reparatis uiribus Parentiū occupauit: Plæraſq; Ve netas onerarias non uno loco oppreſſit: Ingens Venetoꝝ claſſis ad Sapiētiam a Ligure oppreſſa eſt: Phalerius dux affectati regni conuictus: meritas patribus & populo cū ſociis coniurationis luit pœnas.

Ex libro. XIIII.

Lodouicus rex exeunte induciaꝝ tēpore fœdereq; cū Carrariis & Aquileienſe antiſtite percuſſo Dalmatiā & Italiā uno tempore inuaſit: Rex Tauriſio ali/ quādiu fruſtra oppugnato in Pānoniā relictis ad obſidionem copiis abiit: Ve/ netus urbis cōmercio Patauinis īterdixit: Mercenaria Germanoꝝ manus ad Brē tā amnem a Pannonibus cæſa eſt: Omne Dalmaticum nomen a Venetis alie natum in Lodouici regis ditionem conceſſit: Pax cū Lodouico rege ſecuta eſt: Legatoꝝ qui ad Imperatorem miſſi fuerant duo in Germania a latronibus in tercæpti ſunt: Dux Auſtriæ legatos captos ſecū Venetias reduxit: Cretenſes no biles a Veneto defecerunt īperio: Luchinus Vermius cū ualidis copiis in īſulam miſſus eſt: Græci ad Strombolū montem a Venetis prœlio uicti trepide ſe Cāda cem recæpere: Cādax urbs recæpta eſt: Pacato īſulæ ſtatu haſtaꝝ certamina & au rigationes ob uictoriæ lætitiā in urbe ſunt celebratæ: Cyprius rex Veneta claſſe frætus Alexādriā in Aegypto diripuit: Rebellio aliq̄to atrocior deductis ex īſula copiis ſecuta eſt: Diu multūq; ī īſula laboratū: tādem fractis inſulanoꝝ opibus Græci imperiū recæpere: Tergeſtinoꝝ defectio Creticum bellum ſecuta eſt: Vene ti proſpere in ducem Auſtriæ ad Tergeſtæ pugnarunt: Cum Patauinis de fini bus diſceptatio orta eſt.

Ex. XV. Libro.

Rainerius Vaſchus Venetaꝝ dux copiaꝝ paulo poſt q̄ in Patauinos moue

rat exauctoratus

rat exauctoratus eſt: Veneti pa℞ proſpere ad Anaxũ amnem in Pannones dimi carunt: Stephanus Trãſiluanus cũ auxiliaribus copiis uictus in Veneto℞ pote/ ſtatem uenit: Pax Patauino reddita eſt: Liopoldus Auſtriæ dux bellum Venetis ĩtulit: Cum Barbaris ad Vnigũ pugnatum eſt: Caſtra felt℞ admota: Liopoldi in teruentu Felt℞ eſt obſidione ſolutum: Auſtrini negociatores Venetiis in uincu la coniecti ſunt: Cum Liopoldo pax facta: Cauſæ quarti belli Liguſtici: Tenedi occupatio: Græci & Genuenſes Venetis armis a Tenedo repulſi ſunt: Vno ferme tempore cum Lodouico rege: Aquileio antiſtite Genuenſibus ac Carrariis bella ri cœptum eſt: Genuenſes nauali prœlio ad Ancium uicti plures naues amiſe/ re: Veneti fruſtra Phamaguſtã in Cypro oppugnare ſũt adorti: Vic. Piſanus Ca tha℞ expugnauit: Ligur Tarentino ſinu pugnã detrectauit: Meſtra a Patauino oppugnata eſt: Victor Piſanus Sicum expugnauit: Bis Tragurium oppugnare fruſtra eſt adortus: Hyeme laborioſe frumentatum ac magna pars claſſis inclæ/ mentia brumæ deleta eſt: Piſanus ad Polã claſſem amiſit atq; ob id in uincula eſt coniectus: Genuenſes præſenti uictoria elati claſſeq; mi℞ in modũ aucta Clo diã atroci adorti ſunt oppugnatione.

Ex Libro. XVI.

Clodia a Genuenſibus expugnata eſt: Eius cladis nuncius ĩgentem attulit ci uitati terrorem: Victor Piſanus decreto Pat℞ uinculis liberatus eſt: Imperium claſſis partim Thad. Iuſtiniano partim Vic. Piſano ẽ decretũ: Vrbs circa portũ & aliis pluribus locis ualide munita eſt: Carolus a Lodo. rege miſſus Tauriſi/ um obſedit: Pax apud Barba℞ mota ob iniquiſſimas conditiones ad exitum per duci non potuit: Genuenſes ad Medoacum cum tota claſſe conſederũt: Vtrinq; & in littore & in internis aquis ex occaſione ſæpius eſt pugnatum: Valida in ur be claſſis decreta eſt: Multi priuati rempu. diuerſa ratione iuuerunt: Ligur ſolu ta obſidione Clodiã ſe recæpit: Caro. Zenus multa ſupero inferoq; mari in ho ſtes geſſit: Clodiã Venetus undiq; obſedit: Circa portum & ad Brũdulũ laborio ſe in hoſtes eſt bellatum: Thad. Iuſtinianus partem claſſis ad Sipontum ami ſit: Genuenſes circa Clodiã ingenti prœlio uicti: inde ferme domiti deditionem fecere: Dux præda militibus conceſſa captiuos cum ipſa urbe recæpit.

Ex Libro. XVII.

Veneti recæpta Clodia Bebias & alia in aquis præſidia recæperunt: Tergeſtini ad Ligurem defecere: Iuſtinopoliſq; ab hoſtibus expugnata ẽ: Hoſtis Ligur claſ ſe ante portum urbis explicata in Hiſtriã conceſſit: Validiſſima claſſis in Hiſtri am ex urbe trãſiit: Iuſtinopoliſq; recæpta eſt: Arbenſes a Ligure ad deditio/ nem cõpulſi ſunt: Victor Piſanus Siponti uita deceſſit: Imperium claſſis Caro lo Zeno eſt demãdatum: Tauriſium Carrariis opibus longa eſt oppugnatio/ ne fatigatum: Veneti fruſtra Tauriſinos cõmeatu & præſidio iuuare tentarũt: Veneti Tauriſium Liopoldo per legatos dedunt: Carolus Zenus in ora infe ri maris hoſtium congreſſum declinauit: Captiui Ligures pene uiolati ſunt ob Venetos qui Genuæ necati dicebantur: Tres Genuenſium triremes multa per occaſionem: Venetis dãna intulerunt: Liopoldus in Italiam cum decem mil/ libus equitum uenit: Pax cum Genuenſibus & ſociis Allobrogum ducis ĩter/ uentu confecta eſt Venetæ matronæ captiuos Ligures uiatico & ueſtibus iu/ uerunt: Multi qui præter cæteros rempublicam belli tempore iuuerant patri/ cia ſunt dignitate donati.

Ex Libro. XVIII.

Tenedi reſtitutio aliquandiu rem Venetam ſollicitam habuit: Tergeſtini in Liopoldi fidem conceſſere: Tauriſium Carrariis Liopoldo permittente ceſſit: Lex de Sicariis lata eſt: Antonius Venerius princeps filium ob iniuriam

patriciæ domui illatam in uinculis expirare coegit: Venetus Galeacii uice/
comitis opes aduerſus Scalanos & Carrarios ſociis armis iuuit: Ex quo bello
Tauriſium recæpit: Mantuanos obſidione leuauit: Patauiū a Galeacio ad Car
rarios defecit: Dux Auſtriæ & Galliæ regis nepos diuerſi Venetias uenere: urbs
nouis ornata eſt operibus: Genuenſium claſſis ex īfero in ſupeꝝ mare progreſ/
ſa rem Venetā aliq̄diu ſollicitā habuit: Ligur ad Methonē ingenti prœlio ui/
ctus poſſeſſione maris perpetuo deceſſit: Carrarii fraude Veronam occuparunt:
Vincentini Bellunnenſes & Feltrenſes in Venetoꝝ fidē conceſſere: Cauſæ belli
Carrariis illati: Veneti terra & aquis Carrarios bello ſunt adorti: In Aeſtenſes
ob Carrarios aliq̄diu eſt bellatū: Veneti Veronā Carrariis ademere: Breuis Vero
næ deſcriptio: Carrarii Padua capta in Venetoꝝ poteſtatem redacti Venetiis iuſ
ſu patꝝ in carcere ſunt ſtrangulati: Veronenſium Patauinorumq; legati eodē
fere tempore ad principem & patres miſſi ob inſignem utrorunq; apparatum
ſuaue populo ſpectaculum exhibuere. Ex Libro.XIX.

Veneti Iaderā a Ladiſlao rege redemerunt: In Dalmatia ob ſitum aliq̄diu eſt
bellatum: Fœdiſſima tēpeſtas ad Auguſti idus orta ſubito ſtrepitu terris &
aqua omnia circa urbem turbauit: Scythæ Tanaim Emporium occuparunt: Pi
pus cum ingenti Barbaroꝝ manu in Italiā erupit: Nec multo poſt Fœde. ſub/
ſecutus: In Tauriſino & Foroiulienſi agro uario eſt euentu cum Barbaris pu/
gnatum: Noui quidā magiſtratus in urbe conſtituti ſunt: Vtinenſium diſcor
diæ in Carnoꝝ orā Veneta arma traxere: Omne Carnicum nomen in Veneto
rum fidē conceſſit: Barbari bis in Italiā Lodouici Aquileienſis antiſtitis ductu
erupere: Carma. dux a Phi. ad Venetos trāſfugit: Variæ in ſenatu actiones de
bello pro Florentinis in Phi. ſuſcipiendo: Fœdere cum Florentinis percuſſo bel
lum Philippo duci eſt īdictum. Ex Libro.XX.

Carmaniola Venetaꝝ copiaꝝ īperator Brixiā Philippo ademit: Philippi copiæ
ex Hetruria reuocatæ Brixiā circunſederunt: Veneti ingenti uallo Brixienſem
arcē cinxere: Hoſtis longa obſidione fatigatus arcem Veneto dedit: Pax cum
Phi. facta illius culpa non tenuit: Mediolanenſes Philippum ad bellum repa
randum ſunt hortati: Veneti renouato cum Florentinis fœdere bellum & ipſi
repararunt: Fregoſii exules a Genuenſibus prœlio uictii Lguria ceſſere: Philip
pi claſſis non multum infra Cremonā a Venetis profligata eſt: Nec multo poſt
bis circa Cremonā paꝝ proſpere ab his eſt pugnatum: Ad Brixiā hoſtes in in
ſidias præcipitati equites non paucos amiſere: Ad Otholengum ſubita hoſti
um eruptione in Venetis caſtris uehementer eſt laboratum: Totis uiribus ad
Ollium ancipiti utrinq; marte dimicatum: Nouiſſime ad Maclodium ubi fra
ctis Philippi opibus pax ſecuta eſt. Ex.XXI.Libro.

Cauſæ ſecundi belli Gallici primo loco referuntur: Nicolaus cognomento
Stella Guiniſii Lucenſis opes improuiſo bello fręgit: Foſcarus princeps ab
Andrea Contareno uiolatus eſt: Franciſcus Sforcia in Hetruriā tranſiit: Lu/
cenſibuſq; libertatem reſtituit: Nicolaus Picininus & ipſe aduerſus Florenti/
nos in Hetruriam erupit: Philippus ſpem futuræ affinitatis Sforciæ præten
dit: Theſſalonica in Thermaico ſinu a Turcis capta eſt: Suburbanæ aquæ al
ta glaciæ concretæ paluſtris ſunt peruiæ factæ: Florentini de Piſis retinendis
uehementer laborare cœperunt: Bellum circa Cremonam cum Philippo eſt
renouatum: Veneta claſſis Padanis aquis profligata eſt: Genuenſes in Ra/
pallitano ſinu a Venetis ingenti ſunt prœlio uicti: Lauretanus rem ec/
cleſiæ ad urbem ueterem iuuit: Philippus cum Carmaniola ad ſummam
congreſſus æquo marte dimicauit: Cremona pene capta eſt: Picininus Ligu/

ſticam oram multis cladibus afflixit: Monferratenſem principem Venetoꝝ ſo
cium principatu deiecit: Chius inſula aliquandiu fruſtra eſt a Venetis oppu
gnata: Carmaniolæ fides apud patres ſuſpecta eſſe cœpit: Carmaniola perfi/
diæ conuictus ſecuri eſt percuſſus: Venetus in Camonica ualle paꝝ proſpere
pugnauit: Pax cum Philippo ſecuta eſt. Ex libro.XXII.

Franciſcus Sforcia Picœnum agrum & Vmbriæ partem occupauit: Euge
nius pōtifex ex urbe pulſus eſt: Omnes Sforcianæ & Brachianæ copiæ in Ve
trallenſi agro pene conflixere: Bellum a Picinino in Sabinia prope modum
eſt reparatum: Picininus ſociales copias ad Himulā ingenti clade ſuperauit:
Marſilius Carrarius capitali ſupplicio eſt a Venetis affectus: Genuēſes Alphō
ſum regem nauali prœlio ad Caietam uicerunt: Genua a Philippo defecit:
Luca graui obſidione a Florentinis preſſa eſt: Conſtantinus Paleologus impe/
rator & multi Chriſtiani nominis antiſtites Ferrariā de re Chriſtiana cū pon
tifice acturi conuenere: Venetæ copiæ ad Abduā pene intercæptæ ſunt: Coſ
mus Medices Venetias publico nomine eſt miſſus: Sforciæ & Picinini circa al
pes expeditiones: Sforcia cum Philippo & Florentinis fœdus percuſſit: Pici
ninus multa in Bergomati & Brixienſi agro loca Venetis ademit: Benaci lacus
deſcriptio: In Camonica ualle a Venetis proſpere pugnatum eſt.

Ex Libro.XXIII.

Fama proſperæ pugnæ ad Coloniū cōmiſſæ ad urbem falſo delata in diſcri
men nocturni tumultus ciuitatē abduxit: Mellita fruſtra tētauit ex Brixia Ve
ronā trāſire: Nicolaus Aeſtenſis res nouas in Venetos molitus eſt: Veneti Po
leſinum Aeſtenſi reſtituere: Mellita per iuga alpiū laborioſa expeditione Ve
ronam tranſiit: Claſſis ingens per Padi fluenta in Mantuanos fines eſt ada
cta: Brixia uehementi preſſa eſt oppugnatione: Patres de fœdere cū Sforcia
renouando agere cœperunt: Mellita copiaꝝ imperiū adeptus Brixiā cōmeatu
leuare ſtatuit: Paris Ludronus ad Sarcā fluuiū proſpere in hoſtes pugnauit:
Veneti claſſē circa Benacū inſtruere ſunt adorti: Triremes per altiſſimos mō
tes in ipſum lacū actæ: Sforcia cū Venetis & Florentinis fœdus percuſſit: Pici
ninus & Mātuanus princeps Atheſi ſuperato multa Veronenſis & Vincentini
agri oppida Veneto ademerunt: Veneti ad Benacum proſpere in hoſtes terre
ſtri prœlio dimicauere. Ex Libro.XXIIII.

Sforcia per Flamminiam & Ferrarienſes Clodiam primo: Inde in Pataui/
num agꝝ ualidiſſimas tranſmiſit copias: Mellita cū Sforcia caſtra contulit:
Venetus exercitus per montes actus Veronā præſidio leuauit: Picininus cum
omnibus copiis ſe ultra Atheſim recæpit: Veneta claſſis ad Benacum deleta
eſt: Picininus in Ludroniæ ualle nocturno eſt prœlio ſuperatus: Sforcia ho
ſtes ad Thenniū ingenti prœlio uicit: Picininus & Mātuanus princeps Vero/
nā præter arces furto occuparūt: Verona triduo poſtq̄ amiſſa eſt a Sforcia eſt
recæpta: Cōmeatus media ferme hyeme per montes eſt Brixiā īportatus: Mel
lita in morbū incidit: Picininus in Hetruriā aduerſus Florentinos trāſiit.

Ex Libro.XXV.

Sforcia de Mincio fluuio ſuperando agitare cœpit: Contarenus claſſis
præfectus nauali prœlio hoſtem in Benaco ſuperauit: oppidaq; lacui adie/
cta recæpit: Venetæ copiæ Mincio traiectæ omnia Brixienſis agri loca re/
cæperunt: Sforcia hoſtem inter Soncinum & nouos Vrceos ingenti prœ/
lio uicit copiiſq; ad Abduam admotis ingentem trepidationem trans Abdua
nis iniecit: Leo Sforciæ frater ad Carauagium bombarda ictus interiit:

Ipſa ferme narrat
[illegible] Blondus in Decadibus.

Piciniinus ingenti prœlio ad Anglare in Hetruria ſuperatus ẽ: Sforcia appetẽte hybernorum tempore Venetias uenit: Spectacula & ampla & inſignia in gratiam Iacobi Foſcari principis filii ædita plures dies ciuitatem occupatam tenuere: Piciniinus in Galliã reuerſus plura Brixienſis agri loca per hyemem occupauit: Validiſſimæ Venetorum & Philippi copiæ ad Martinengum uno tempore conſedere: Pax Philippo Sforciæ arbitrio reddita eſt: Sforcia Blancæ coniugis nuptias Cremonæ celebrauit: Ipſe pacis conditionibus per ocium publicatis Venetias cum noua coniuge progreſſus honorificentiſſime eſt accæptus.

Ex Libro. XXVI.

Bello ab Eugenio & Philippo renato: Sforcianæ opes quadriẽnio & amplius bello in Piceno iactatæ nouiſſime ex ea terra ſublatæ ſunt: In turcos per id tempus pluribus eſt locis pugnatum: Leonelli Aeſtenſis uxor honorificentiſſime eſt Venetiis accæpta: Bononienſes ſe ſe in libertatem aſſeruere: Franciſcus Piciniinus abſente patre copiis omnibus ad Vlmum exutus eſt: Ingẽs ductorum defectio Sforciæ opes in Picœno fregit: Nicolaus Piciniinus Mediolani uita deceſſit: Michael Attendulus reſumptis circa Cremonam armis Philippi copias in Padana inſula profligauit: Patres quum de fœdere a Sforcia cum Philippo nouiter icto reſciuiſſent omne publicum illi beneficiũ ademerunt: Venetæ copiæ bis Mediolanum ſunt admotæ: Multa circa Larium lacum damna ſunt a Veneto hoſtibus illata: Philippus dux uita deceſſit: Veneti Laudem & Placentiam in fidem recæpere: Sforcia in Galliam tranſgreſſus Placentiam expugnatam diripuit: Venetam claſſem ad Caſale maius incendit: Nouiſſime Venetos ad Carauagium caſtris exuit: Veneti cum Sforcia fœdus in Mediolanenſes percuſſere: Mediolanenſes paulopoſt icto cum Venetis fœdere libertatem aduerſus Sforciam tuendam ſuſcæperunt.

Ex Libro. XXVII.

Veneta claſſis ingentem uim nauium in Syracuſano portu cõbuſſit: Iacobus Piciniinus & Sigiſmundus Malateſta aliquid commeatus mediolanum intulere: Mediolanenſes Veneto legato cæſo Sforciam principem declarauere: Fœdericus imperator & Leonora coniunx Venetiis q̃ honorificẽtiſſime ſũt hoſpitio accæpti: Alphonſus rex Florentinos ingenti bello petiit: Veneti ductores intra Otholengum & Inſulellam fœliciter in Sforcianos dimicarunt: Inde non uno loco uario eſt euentu pugnatum: Renatus Rex pro Sforcia & Florentinis in Italiam aduerſus Venetos tranſiit: Stephanus Porcius capitali ſupplicio eſt Romæ affectus: Conſtantinopolis a Turcis expugnata ingentem Chriſtiano nomini terrorem incuſſit: Duplex in Turcos claſſis inſtructa eſt: Pax cum Sforcia & Florentinis publicata fœdiſſima uentorum procella urbem ſubito ſtrepitu & omnia circũiecta loca perculit: Multa ab turcis in Græcia & Aſia geſta ultimo loco referuntur.

Ex Libro. XXVIII.

Princeps principẽ quod nunq̃ ante poſt ſublatam cooptandi collegæ conſuetudinem acciderat extulit: Belli cum Othomano rege ſuſcæpti cauſæ: Peloponneſi deſcriptio: Veneti Argis recæptis Iſthmum communiuere Venetæ copiæ fruſtra ſunt Corinthiũ oppugnare adortæ: In Italia Venetus Tergeſte obſidione cinxit: Turci cogunt Venetos Iſthmum relinquere: Ad Neapolim bis in Turcos proſpere pugnatum: Eodem tempore Tergeſtini & Ariminenſes ſunt obſidione leuati: Veneti ad Talamatam in Peloponneſo uicti inſignem cladem accæpere: Vrſatus Iuſtinianus magna ſuorum cæde bis

Mitylenas in Leſbo oppugnare eſt adortus: Sigiſmundus Ariminenſis Lecedemonem oppugnauit: Veneta triremes Dardanulos prætereuecta incolumis noctu ad ſuos rediit: Pius pontifex Anconem progreſſus paulo poſt principis & Venetæ claſſis appulſum uita deceſſit: Stipendium Pannoniæ regi publico nomine eſt a Chriſtianis decretum: Victor Capellius poſt multa præclara facinora in hoſtes ædita clade ad Patras accæpta mœrore affectus uita deceſſit: Bartholomeus Bergomas cognomento Collio in Flamminiam progreſſus rem Venetam in noui belli diſcrimen pene traxit: Nicolaus Canalis claſſis imperator Oenum diripuit: Maomethus terra & aquis Chalcidem aliquandiu obſeſſam ingenti Venetorum clade cæpit.

Ex Libro.XXIX.

Othomanica claſſis præter ſpem incolumis Byzantiũ abiit: Canalis fruſtra Chalcidem recipere tentauit: Petrus Mocenicus in prouinciam ad claſſem uenit: Canalis ad Portum Gruarium in Carnos relegatus eſt: Pax cũ Othomano aliquandiu iactata ad exitum non eſt perducta: Mocenicus in oram Ioniæ tranſmiſit: Nec multo poſt in eandem terram reuerſus Pergamenũ agrũ ac Gnidium populatus eſt: Mox & Cariæ oram prædatus: Attaliam urbem in ora Pamphiliæ auxiliaribus pontificis & Ferdinandi claſſibus adiutus expugnauit: Vſaſani Perſaꝝ regis legatus ad Venetos miſſus a Mocenico eſt benigniſſime accæptus: Turci Epirum: Dalmatiam & primam Italiæ orã infeſtare cœperunt: Ferrariæ nouitates rem Venetam non nihil ſollicitam habuere: Mocenicus Smyrnam expugnauit: Clazomenium agrum populatus ẽ Adoleſcens eximiæ indolis armamentarium Othomani quod Gallipoli erat noctu incendit: Mocenicus Caramanum in regnum reſtituit: Cyprii regis defuncti coniugem ex patricia Cornariorũ familia in regno confirmauit: Othomanus in Vſaſanum fœliciſſime pugnauit.

Ex Libro.XXX.

Cypri inſulæ deſcriptio atq; inſulanorũ motus cum Cornarii cæde principio referuntur: Coniurati Venetæ claſſis interuentu inſula exceſſerunt: Moccenicus ſtatum inſulæ ſua præſentia firmauit: Albaniæ: Epiroticæ: & Scodræ deſcriptio: Solimanus Eunuchus Scodram ingentibus copiis oppugnare adortus eſt: Veneti terra & aquis Scodrenſes obſidione leuare conati ſunt: Venetæ triremes in Boliana proſpere in Turcos depugnarunt: Turci ingenti ſtrage a Scodræ mœnibus ſunt repulſi: Triadanus Grittus Boliano cœlo affectus Cathari uita deceſſit: Pannoniæ rex ſæpius per id tempus in Turcos proſpere pugnauit: Scodra obſidione ſoluta eſt: Antonius Lauretanus cuius præcipua opera Scodra ſeruata fuerat: Imperium claſſis adeptus Naupactum primo inde Lemnum oportuno acceſſu ſeruauit: Veneti in Epiro ad Croiã prœlio uicti ingentem cladem accæperunt: Nec multo poſt & in Italia ad Sõtium amnem florentiſſimo equitaru amiſſo Foroiulianus ſiue Carnicus ager a Turcis ferro & igni uaſtatus eſt: Scodra longe atrocius q̃ quadriennio ante eſt a Turcis oppugnata: Turci nouiſſime in Italiam eruperunt: Pax cum Othomano tandem ſecuta eſt: quũ Scodrenſis adhuc obſidio teneret: In inſulis ob Zacynti præſidium bellum pene renouatum eſt: In Hetruria poſt res cum Turco compoſitas aliquandiu eſt pro Florentinis bellatum

Ex Libro.XXXI.

Venetaꝝ Romanarũq; reꝝ cõparatio primo habetur loco: Rhodos inſula a Turcis fruſtra oppugnata eſt: Atq; Hidrus in Italia oppreſſa Coricta inſula

Veneto ceſſit imperio: Quæ Ferrarienſis belli origo: quæue cauſæ fuerint: Conſultatio de bello Herculi inferendo: Decreti belli apparatus: Ciſalpinæ Galliæ & padi deſcriptio: Via per paludes in hoſticū cōmunita eſt: Ficariolū laborioſe oppugnari eſt cœptū: Claſſis per Padi fluenta inuecta eſt: Hadria & alia circūiecta loca a Veneto capta ſunt: Hoſtes ad policellā uicti ſunt: Ficariolū nocturna eſt oppugnatione captū: Copiis paluſtri cœlo affectis multi mortales uita deceſſerunt: Rodigium cum toto Polineſo Venetis armis ceſſit: Alphonſus Aragonius Romanum agrꝝ infeſtat: Rubertus Ariminēſis in auxilium pontificis eſt miſſus: Aragonius Dux in Veliterno agro ingēti prœlio uictus clariſſimā Malateſtæ reliquit uictoriam: Rubertus Ariminenſis nō multos poſt dies q̄ proſpere in Alphonſum pugnarat uita deceſſit: Per eos quoq; dies Fœdericus Vrbinas Ferrariæ defunctus eſt: Sigiſmundus Aeſtenſis & Hugo Seuerinas ad Argentiam a Victore Superantio prœlio uicti ſunt Seuerinas Pado ad obſcurum lacum ponte ſuperato caſtra in conſpectu Ferrariæ locauit: Munitionem ad hæc inexpugnabilem non procul a ripa fluminis magnis firmauit operibus.

Ex Libro. XXXII.

Romanus pontifex noua fœdera ſecutus a Venetis defecit: Calaber Dux Ferrariam acceſſit: Bellum in Venetos ab omnibus principibus & populis Italiæ decretum eſt: Patres Lothoringiæ ducem in Italiam ſtipendio accerſiuere: Seuerinas cum maxima copiarꝝ parte Abdua ponte ſuperato ad Trecium cōſedit: Lodouicus Sforcia Rubrianas opes per ocium euertit: Alphonſus copiis ingentibus in unū contractis multa Brixienſis & Veronēſis agri oppida Venetis ademit: Inde Mincio ſuperato ad Atheſim uſq; tumultuoſe adequitauit: Aſulam nec multo poſt per deditionē occupauit: Venetus peditatus ad Stellata Herculis interuentu ad flumen præceps datus eſt: Alphonſus ex Aſula profectus irrequieto curſu ad opes Venetas circa padū euertendas a Seuerinate præuentus infecta re abiit: Iacobus Marcellus claſſis imperator Gallipolitana oppugnatione occubuit: Gallipoli a Veneto capta Veneta arma in intima Calabriæ loca penetrare cœperunt: Caſtra nouiſſime ad Balneolum collata ubi pax quæ non multo ante Cæſænæ fruſtra mota fuerat ſancita eſt: Aurigatiōes & haſtarꝝ certamīa poſt pacē in urbe celebrata poſtremo loco referūtur.

Ex Libro. XXXIII.

Ducariū quod medio belli tempore cōflagrarat ſūptuoſiſſime cœptū eſt inſtaurari: Grauis peſtilentia initio æſtatis orta ingentem per autūnū fecit in urbe uaſtitatem: Maritimæ negociationis breuis explicatio: Quatuor Venetæ triremes quæ ad Gallicā exiuerant mercaturam circa Luſitaniā a piratis intercæptæ: In carnis non nihil ſubito Barbarorꝝ acceſſu tumultuatum eſt: Rubertus Seuerinas cum florentiſſimo equitatu ad bellum circa urbem nuper ortum profectus eſt. M. Barbadici principis declaratio qui Io. Mocenico ſucceſſit: Romani belli inter Innocentium pontificem & Ferdinandū regem cōflati breuis expoſitio: Triūuiri creati ad ea quæ ad contagionem e ciuitate tollendam attinerent prouidenda: Seuerinas copiis exutus in Venetos reuerſus eſt: Mos patrius funerandi ducis atq; exequiarꝝ ratio: Cauſæ belli cum Auſtriæ duce in ipſis Italiæ finibus contracti ſubitiq; hoſtium conatus ultimo loco referuntur.

FINIS

M. ANTONIVS MARCO BARBADICO SERENISS. VENETIARVM PRINCIPI ET SENATVI FOELICITATEM.

VEſtri ſplendor Imperii is eſt: Princeps & Patres ampliſſimi: ea ciuium iuſticia ac morum ſanctitas: ut nemo ſit rerum humanarum tam negligens qui Venetæ urbis originem & eius incrementa non uehementer cupiat cognoſcere. Noui equidem multos qui hoc ipſum ſecuti miro quodam eius rei inueſtigandæ mihi flagrare uiſi ſunt ſtudio: In quibus me quoq; iam inde fuiſſe fateor. Ex quo fortunatiſſimis littoribus ueſtris ſuperioribus annis applicui: Magnificentiſſimo nanq; urbis apparatu inſpecto: ſtupendo ſitu: rerum opulentia: & in his diuina quadam reipublicæ adminiſtrandæ forma: incredibilis cupiditas continuo animum inceſſit cognoſcendi qui tanti Imperii conditores fuiſſent: quos uel ex eo ſummos fuiſſe uiros arbitrabar quod urbem tam præclare fundatam poſteris reliquiſſent. nec mihi in eo diu laborandum fuit: haud enim multo poſt ipſum appulſum: quod tantopere optabam conſecutus in commentarios quoſdam in analium ſpeciem conſcriptos incidi: Inde alia quædam ignobilium ſcriptorum monumenta uidendi copia nobis facta eſt: Quæ omnia (aperte enim dicam quod ſentio) tam ſqualida fœdaq; barbaria operta offendi: ut nemo cognoſcendæ hiſtoriæ tam cupidus ſit quem non facile ab inſtituta lectione auertere potuiſſent: Iniquo quidem tuli animo urbem clariſſimam & quæ omnium una in toto orbe Romani Imperii uere æmula & uideri & dici poterat: nullum ad eam diem uel mediocrem ſcriptorem fuiſſe ſortitam: iudicauiq; ex eo ueriſſimum eſſe illud Horatii: In humanis nihil ex omni parte beatum fuiſſe unq̃: Haud enim parum infœliciter cum Veneto nomine actum ad id tempus arbitrabar quod ea parte qua in primis illuſtrari oportuiſſet: ſcriptorum aut defectu aut ignauia meritiſſima fraudaretur laude: Contuliſſem me tum primum (fateor) rei indignitate motus ad ſcribendum: uerum imbecillitatis conſcientia tamdiu ab eo munere abſtinendum duxi: donec uiribus aſſidua lectione firmatis rem tantam tutius aggredi liceret: Sperabam ad id fore: ut in præclara hac eruditorum hominum luce qua hodie uiuitur aliquis interim exiſteret: qui Venetum uellet Imperium eo nomine demereri: Longa quidem fuit ea expectatio: ſed non magis longa q̃ irrita: Quod quum ita euenturum putarem: ut pro neglecta res tanta in tenebris iaceret: non tam ingenio q̃ uoluntate frætus accinxi me ad opus ſane difficillimum: breuiq; induſtria & diligentia tantum profeci: ut omnium ſpe celerius (ſiquidem lucubrationis illius Veronam teſtem habemus) longiſſimam ueſtrarum rerum ſeriem ab urbe condita ad hæc tempora duobus & triginta clauſerim uoluminibus: Quum interim ob ueterum annalium & eorum quos ſequebamur commentariorum perplexitatem adeo laborioſe ea nobis conquirenda eſſent: ut nihil minus q̃ ocium ad ea quæ inuenirentur ſermone illuſtranda haberemus: quod ipſum eo facilius ferebam: quia omnino fore exiſtimabam: ut poſtea ſatis temporis daretur ad hæc quæ tumultuario ſcripſiſſem ſtilo per ocium caſtiganda: Verum non ſolum id non contigit: ſed pene prius ab hominibus patriæ uetuſtatis ſtudioſis quibus nihil iure a me negari potuit

Vnde Sūpſerit ſabellicus.

librarius eſt ſcædæ adhibitus : q̄ opus ipſum ad exitum ſpectare cœpiſſet : Quod quum omnino abortus nobis faciendus eſſet nec matura expectaretur æditio : non uidebam qua ratione noſtra hæc lucubratio tutius in lucem ue nire poſſet : q̄ ſi ueſtro nomine Princeps & Patres ſanctiſſimi apparuiſſet. Nam uelut antiquiſſimi uates deorum templis ſua inferre carmina conſueue runt : ut pia commendatione illa ab omni humana inuidia uindicarent : Ita uiſus ſum mihi rite facere ſi laborem hunc noſtrum uobis dedicaſſem: quos utiq; certo ſciebam non ſolum in parte ornatiſſimæ ueſtræ bibliothecæ repo nendum curaturos : Sed ampliſſimi etiam nominis maieſtate uelut præſen ti quodam numine præſtituros : ut ſi quando in publicum exiuiſſet minus ac minus obtrectatorum uocibus eſſet obnoxius : Accipite igitur quæſo mu nus hoc ſi non rei uoluntatis tamen & fidei certe plenum : ac ſi quando a terrarum pelagiq; quorum ueſtrum eſt Imperium cura & adminiſtratio/ ne aliquid dabitur ocii : ne pigeat auſpicatiſſimam ueſtræ urbis originem eiuſq; incrementa cum iis quæ terra mariq; domi ac foris maiores ueſtri ac nouiſſime uos ipſi glorioſe geſſiſtis a peregrino homine : cæterum Veneta/ rum rerum ſtudioſiſſimo recognoſcere : Nam quod ad me attinet ſi lucubra tionem hanc diuino iudicio ueſtro probari ſenſero : non grauabor & quæ tuó fœliciſſimo principatu Dux sereniſſime : Qui utinam tam diuturnus ſit q̄ reipublicæ utilis eſſe poterit : & quæcunq; poſtea domi foriſq; geſta fue/ rint : litterarum monumentis commendare.

M. Antonii

M. ANTONII COCCII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA IN VNIVERSVM OPVS PRAEFATIO

s

CRIPTVRVS Ego ab urbe condita Venetorum geſta poſſum ut uere ita honeſte illud profiteri quod plæriq; alii rerum ſcriptores non ſine ambitionis ſuſpitione fecerunt. Ordiri me hiſtoriam non modo uariam atq; ob id ipſum maxime memorabilem: ſed longe etiam utiliſſimam. Quippe quæ cum ipſa rerum nouitate non parum delectare poſſit lectoris animum: tum optimorum multitudine exemplorum in omnes ciuiles diſciplinas inſtruere: Nam quum omnis fere noua lectio hoc habeat ut meliorem q̃ accipiat reddere ſe dicat lectorem: Id rerum Venetarum eo audatius profitebitur cognitio quo facilius pleniuſq; q̃ reliqua ulla præſtare poterit: Fuerunt populorum quorundam qui Imperio quandoq; potiti ſunt: res (quis neſcit) magnificæ & amplæ uel in primis Romanorum: quibus ſplendore ac magnitudine eorum quæ foris geſſere fortaſſe cedimus: Verum ſanctitate legum: iuris æquatione: innocentia: cæteriſq; ſanctioribus inſtitutis res Venetæ cum Romanis collatæ non modo non deteriores illis: ſed longe etiam (adſit modo æquus iudex) meliores reperientur: Neq; mirum creduntur cæterorum primordia niſi poetarum fabulis fidem habendam putamus omnino humilia ac pene ſordida: Sed fac uel honeſtiſſima fuiſſe: ea ipſa tamen parum læta ab initio reperies: quandoquidem ſeruitutem longe prius ſenſerint q̃ ullam libertatis dulcedinem: Et dubitet quiſq̃ quales earum gentium fuerint mores quæ regum libidinibus prius parere aſſueuerint q̃ legibus: quæ ante ſeruili plauſu delectatæ ſint: q̃ libero ſuffragio? Ego uero non miror Imperia illa quæ huiuſmodi habuiſſent principia prorſus olim interiiſſe: ſed quod his ſemel malis imbuta coaleſcere quandoq; potuerint: & quod ubi coaluiſſent tam diu illis ſtare contigerit: Id certe non ſolum miror ut dixi: ſed uehementer etiam obſtupeo: Contra fuerunt uiri clari iidemq; eximia pietate præditi qui Venetam urbem condidere: Sed hi quum perpetuæ libertati in qua urbs nata eſſet conſultum uellent: iure omnibus æquato ſanctiſſimis inſtitutis ciuitatem muniuere: Quorum omnis poſteritas iam inde ab ipſa urbis origine ita ſemper ſtudioſa fuit: ita incorrupta ſeruauit: ut Venetum Imperium quod late hodie terra mariq; patet: his artibus magiſq̃ armorum ſtudio creuiſſe manifeſte appareat: atq; ob hoc ipſum nunq̃ interiturum ſiquid humani interitu carere poteſt: æquum ſit iudicare: Quod quum ita eſſe conſtet uehementer mecum mirari ſoleo: quid ſit quod in tanta eruditorum hominum frequentia quanta paucis annis in his dicendi floruit ſtudiis: nemo adhuc quod ſciam de rebus Venetis aliquid ſcripſerit: quum interim eorum plæriq; extiterint qui ob ſingulare ingenium excellentemq; doctrinam quantumuis amplam materiam tuto ſuſcipere: ſuceptamq; cum dignitate tractare potuiſſent: ſed quo conſilio alii laborem hunc immo potius laudem effugerint difficile eſt iudicare: Ego uero quum in hac hominum luce omnino eſſem aliquid auſurus: Cerneremq; rem tantam in eptiſſimis quibuſdam commentariis incultam: & quaſi membratim diſperſam iacere: aliquid certe me profecturum putaui ſi uelut in uacuum ſolum

atq; nullius poſſeſſione prius occupatum ingreſſus : omni ſqualore abſterſo: hoc quantumcunq; eſt ita excultum : atq; ad frugem paratum reddidiſſem : ut quicunq; poſt me res Venetas ſcripſerint : Iccirco quia hæc noſtra prius le/gerint : rem tantam ſemel adorti commodius ad exitum perduxiſſe credan/tur . Sed alii uidebunt quid hoc nomine nobis præſtandum putent : nos uero ne impudenter nimis : ulla futuri quæſtus expectatione meritum præuertamus : ſolo officio contenti . Iam hinc ab ipſa priſcorum Venetorum origine noſtram auſpicabimur hiſtoriam .

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA AD MARCVM BARBADICVM SERENISS. VENETARVM PRINCIPEM ET SENATVM LIBER PRIMVS PRIMAE DECADIS FOELICITER INCIPIT.

VONIAM IGITVR SATIS CONſtat priſcos Venetos & urbis & Imperii de quo hæc ſcripturi ſumus conditores fuiſſe. nihil ab re fore exiſtimaui quando de origine gentis inter ueteres auctores parum conſtare uideo: priuſq̄ urbis primordia aperiantur: de illorum uetuſtate aliquid breuiter referre. Fuerunt itaq; priſci Veneti non Italiæ indigenæ: ſed ut quidam tradiderunt a Venetis Gallis oceani accolis oriundi. Neq; hi nomen tantum ſecuti uidentur: Sed quia rei maritimæ ſtudium & gloriam: qui Adriatici ſinus oram tenuerunt: ut illi nunq̄ neglexerint: Eſſentq; iis qui in Gallia ſunt ſi non lingua: moribus tamen & ornatu corporis: ut Polybius ait per q̄ſimiles: Alii uero eos e Paphlagonia profectos affirmant: in quibus eſt Liuius: Is Pylæmene Duce ad Troiam amiſſo: cum Antenore in Italiam ueniſſe tradit: quod ipſum ſecutus Cato Troiana ſtirpe Venetos procreatos credidit: Cornelius nepos & ipſe ex Henetis qui Cromnam oppidum circa Paphlagoniam tenuerunt: Venetos eorum cognomines in Italia ortos exiſtimauit: Quidam Cappadocibus eam gentem finitimam tradiderunt: ac cum Cimeriis militaſſe: poſteaq; Adriam perueniſſe: Alii uicum non longe ab Amaſtri tenuiſſe arbitrati ſunt: Requirebantq; interim tota regione Henetos quaſi nuſq̄ oſtenderentur. Sed inter omnes fere conſtat hanc de qua loquimur Paphlagonum eſſe gentem: quod Xenodotus non ſolum credidit: ſed Amyſum quoq; oppidum id eſſe exiſtimauit: quod in ea terra poſtea Henetia dicta ſit. Cæterum qui ita eſſe autumant: præcipuam utriuſq; gentis in equis muliſq; alendis induſtriam in argumentum adducunt Homeri uſi teſtimonio cuius illud eſt: Mularum genus ex Henetis quæ robore præſtent: quum de Aſiaticis interim ſummus poeta loqueretur. Strabo uetuſtatis auctor diligentiſſimus nobiliſſimam equarum progeniem uſq; ferme ad ſua tempora in his Venetis qui Adriatici maris partem accolunt perueniſſe ſcribit: quarum fama ob eximiam pernicitatem ualde celebris fuiſſet. Hæc certe atq; alia multa faciunt ut eorum ſim ſententiæ: qui cum Antenore Henetos in Italiam ueniſſe tradunt: ac mutata littera deinde Venetos appellatos. Antenoris aduentum in intimum maris Adriatici ſinum non ſolum Veneti teſtantur qui eius comites fuere: Sed ꝙ locus in quem primum egreſſi ſunt Troia eſt dicta: quodq; Troiano deinde Pago nomen manſit. Ii primo pulſis ſuis ſedibus Euganeis qui eius terræ oram: quæ eſt inter mare & alpes incolebant: Patauium condiderunt: Procedente deinde

Vetꝰ de Venetoꝝ origine opinio

Vera Venetoꝝ origo

Troia Pagus in Venetis

bant repoſtas ſedes marinæ tantum uolucres : quæ illuc apricatum ex alto ſe recipiebant : ac fortaſſis piſcator aliquis ſed omnino rarus in his lo/cis agebat : Patauini igitur qui Riuumaltum tenuere (eſt locus ipſe nunc in media ferme urbe) primi omnium ædificare cœpiſſe dicuntur : Hic prima uolunt eſſe iacta nouæ urbis fundamenta : Quod ipſum q̃pie riteq; ſit factum ex eo poteſt intelligi ꝙ quanto quis ea tempeſtate ueræ pietatis ſtudioſior fuerit : eo magis Hunnum reformidans : quem utiq; Chriſtianum nomen & odio & crudelitate pluſq̃ Hunnica perſequi non ignorabat quærendæ ſalutis effugio & quæſitæ munitiore loco tuendæ ſe ſe aliis & ducem & auctorem præbuit : Piis itaq; uotis nuncupatis : qualia ſane a uiris optimis in re tanta nuncupari oportuit : fortunata mœnia for/tunato ſolo ſtatui cœperunt : Non deſunt qui eo loco ubi nunc auream Diui Marci ædem conſpicimus : primo edificari cœptum non dubitent affirmare : in eo fere omnibus conuenire uideo . VII . Calendas Aprilis primordia urbis cœpiſſe : Quod ſi eximia quædam naturæ opera quæ eodem die ædita dicuntur conſiderare uolumus : non abſurdum erit dictu : nihil ea luce in/cohari potuiſſe : quod non idem Magnificum eſſet : amplum : perpetuum humanarumq; rerum faſtigium ſuperaturum : Diuinæ litteræ teſtantur eodem die ipſum humani generis parentem a Deo optimo formatum : Ipſum quoq; dei filium in Virginis utero concœptum : Cuius myſterii amplitudinem ſupra humanum creditur ingenium non uerbis explicare quod fieri non poteſt : ſed mente & intellectu concipere : Ad nos ut pie ita ſapienter credimus : conſtanterq; fatemur diuinitatem humanitati coniunctam : & quod eternum ſit immenſum ſacrum cum corruptibili & dimenſo confu/ſum : Nec miretur aliquis cur Deus ſummus id fecerit : quia oportuit : nec an id fieri potuerit quia uoluit : omnia enim quæ uult poteſt : Sed riſerit hæc aliquis quaſi uanam & anilem quandam obſeruationem : ſtul/tumq; putet dierum ullum diſcrimem credere : uerum putet : nos non parum ad rerum initia idoneum diem illum arbitramur quo ſemel atq; ite/rum nobiliſſime ſit natura operata : Quum igitur ſub ipſam originem undiq; magnis pollicitationibus ad nouam urbem incolendam homines rei maritimæ naualiſq; fabricæ periti accerſerentur : neq; ſeruilis fortunæ quenq̃ : neq; ſicarium ſceleſtumue aliquem in eam recæptum affirmant : Exquo manifeſte apparet uiros illos optimos urbis conditores noluiſſe naſcentem ciuitatem praua ulla conuenarum colluuione contaminari : Quod ipſum non modo non fecerunt illuſtrium urbium conditores quidam : ſed ultro flagi/tioſiſſimum quenq; aperto ad hoc ipſum Aſylo in ciuitatem euocauerunt : Verum illi frequentiæ : hi morum ſanctitati nobilitatiq; ſuæ conſultum uo/luere : Creſcebat in dies noua ciuitas multitudine & ædificiis : quum ignis repente ortus ex architecti domo momento temporis quatuor & uiginti ca/ſas continuato incendio abſumpſit : & quum materies ad ædificandum temere diſiecta ipſum incendium aleret : appareretq; humana ope concœptam peſtem tam facile reſtingui non poſſe : In preces uerſa ciuitate : uotaq; diuo Iacobo æde : urbs præſenti clade ſeruata eſt : Aedem ad hunc diem inter Rialtinas menſas cum ueſtigio uetuſtatis cernimus : Sed primam hanc de qua loquor ædificationem tenuem admodum fuiſſe crediderim : Cuius ſpeciem magis domorum frequentia q̃ apparatus ullus fecerit : Multis in præ/ſentem uſum ſibi ex paluſtri materia domicilia parantibus conſilio non multo poſt in

Marginalia: Vbi prima ſint iacta urbis funda/menta — Quo die urbs condita — Qui hominum in nouam ciuitaté accæpti — Nouæ Vr/bis incendium

Handwritten notes: Scelesti ... nova Vrbe. — Divi Jacobi primum p° — Domus ...

to poſt in continentem abeundi ſi Hunnus Italiam non inuaſiſſet: Sic quoq; quia Athilæ aduentus in aliquot annos dilatus eſt a multis in priſtinas ſedes inde remigratum ferunt: Poſt enim tanti belli famam Subthar Manduchi frater cuius auſpiciis tunc omnia gerebantur in Germaniam mouit: quo poſtea extincto Athila qui illi cum fratre ſucceſſerat diu Galliam peruagatus in Toloſanis campis cum Hetio Romano: & Theodorico Gothorum rege cruenta acie dimicauit: Hinc pene uictus in Pannoniam abiit: ubi quinquennio in exercitus reparatione abſumpto Italiam prorſus inuadere ſtatuit: Nec breuis interim parumue laborioſa fuit expeditio illa qua Illyricum latus: Dalmatiam: Hiſtriamq; domuit: ita ut quatuor & uiginti anni a primis Hunnorum motibus quibus Danubium ſuperarunt uſq; ad Aquileiæ euerſionem interfuiſſe credantur: Tantiſper noua urbs circa Riuumaltum coaleſcere cœperat: Sed non uſq; adeo: uerum quantacunq; per id tempus fuit: conſtat conſulari poteſtate rempublicam illic adminiſtratam: de qua ſuo loco poſtea dicetur: Vbi uero Hunnus Italiam infeſtiſſimis armis uexare cœpit: tunc undiq; promiſcue omnis ordinis & fortunæ uiri cum coniugibus: liberis: cæteraq; ſuppellectile in propinquas inſulas qua cuiq; proximum fuit ſunt dilapſi: Vrgenteq; neceſſitate pro ſe quiſq; noua tecta ponere: uicum uico continuis operibus iungere: quot erant inſulæ: uici: metæ: tot noua opida ædificari putaſſes: Multæ uidebantur paruo ambitu condi ciuitates: quum nomine & re una conderetur: Et hæc illa Venetiarum celebratior conditio eſt: quam recentiſſimus quiſq; probat ac ſub ipſum Aquileiæ excidium contigiſſe affirmant: Sed ego priorem illam Riualtinam ueram urbis originem primariamq; habendam exiſtimo: Cæterum recentiores ædificationes incrementa potius dicenda: quæ non Hunnicis tantum: ſed Gothicis quoq; Longobardicisq; tumultibus modicis interuallis ſunt poſtea conſecuta: Quod licet diuerſo tempore ut plene oſtendimus ſit huc uentum: Quia tamen Hunnica tempeſtate id frequentius ſit factum: incenſa enim & euerſa patria: adempta iam ſpe reditus quum ſtudioſius aliquanto ac frequentius q̄ unq̄ alias conſtet in inſulas concurſum: factum eſt ut ea uulgo ſit credita Venetiarum conditio quæ ſub Aquileiæ euerſionem contigit: quum uerius fuerit incrementum q̄ conditio dicenda: Sed de urbis origine hactenus: Nunc quia in dubium uenire poteſt: unde recentiores Veneti ſint orti: paucis expediam ad quos mortalium primordia gentis ſint referenda: Certo ſcio ſiquis id quærat q̄plurimos immo fere omnes ad Paphlagonas Henetos qui cum Antenore uenerunt decurſuros ſecutos uidelicet ipſum nomen: Sed ſiquis rem altius inſpexerit proculdubio inueniet paruam omnino originis partem ad illos attinere: Troianus fuit Antenor unde Patauini ſunt Troiani: & qui eum ſecuti ac longe plures q̄ Heneti: qui ubi in Italiam uentum eſt paſſi ſunt in appellationem Henetorum uenire: non ꝙ aut pauciores eſſent q̄ illi aut dignitate inferiores: Sed quia ſpecioſius uiſum eſt faſtigium regiæ dignitatis penes Antenorem: & reliquos deinceps ſuos eſſe q̄ nominis appellationem: pluris rem ipſam q̄ umbram nominis facientes: Quod & ii qui in latium cum Aenea uenerunt uictores: in quos uiciſſent nomem tranſcribi facile tulere: Aquileienſes ad hæc Latini fuerunt coloni: Concordienſes Romani: Hi priſcis Venetis interiecti Gradum: Caprulaſq; tenuere quum Hunnico tumultu ſolum uerterunt: Vtrinq; procedente tempore in urbem

Germana Gallicaq; Hunnoꝝ expeditio

Frequentiſſimus in inſulas cōcurſus

Sabellici opinio de pri[...]

Hactenus de Vrbis ori[...]

Vnde Veneti oriūdi

quæ nunc eſt migratum eſſe manifeſte conſtat : Quod quum ita ſit ab Roma : Latio : Ilioq; : Venetam progeniem : ueriuſq; q̃ ex Paphlagonia aut Gallia oriundam dixeris : Et hæc q̃preſſius potuimus de gentis origine & uetuſtate : Nunc autem quis ſtatus : quiue nouæ ciuitatis mores ab initio fuerint : quæ parſimonia : quæ religio dicam : Si prius illud teſtatum reliquero : fuiſſe e numero ſcriptorum quoſdam qui originem urbis ad annum ſalutis Quinquageſimum ſextum ſupra quadringenteſimum reiiciant : eſtq; in illis Forliuienſis Blundus ſecutus & ipſe eorum opinionem qui poſt euerſam Aquileiam urbem ædificari cœpiſſe arbitrati ſunt : Sed q̃aperte decipiantur uel ex eo intelligi poteſt : quod ſexto ante anno : qui quinquageſimus ſupra quadringenteſimum ab Chriſti incarnatione fuit : Aquileia ut quidam tradiderunt ab Hunno cœpit obſidione premi : Aiuntq; eam obſidionem in tertium annum non amplius diſtractam : Sed fac etiam longiorem fuiſſe : nemo eſt ita rerum humanarum ignarus qui non uideat fugam ſub Barbari aduentum factam : & non poſtq̃ omnia oppreſſa ſunt : cum ſane parum utilis atq; omnino irrita fuiſſet : Certe igitur ita contigit : ut aliquot annis anteq̃ Aquileia euerſa ſit : in inſulis ſecundo cœptum ſit ædificari : Nec eo inficias ipſam urbis originem ad primum Gothicum tumultum : neq; enim res Hunnicas multum præceſſit aliqua ex parte referri poſſe : quo Venetam oram Barbaris armis concuſſam proditum eſt memoriæ : Sed tanq̃ omnium ueriſſima illa nobis ſemper celebrabitur : quæ primo poſt uiceſimum ac quadringenteſimum ſalutis anno eſſe cœpit : Antiquus igitur ciuitatis ſtatus qualis fuerit : cum ex multis aliis intelligi poteſt : tum quia optimi atq; iidem nobiles diuiteſq; fuere : qui nouæ urbis condendæ auctores dicuntur . Siquidem priſci illi Veneti ea temporum nouitate : liberis : coniugibus : precioſiſſimiſq; rebus ſecum ſublatis per ocium in tutiora loca conceſſerunt : Verum uagantibus toto littore Hunnicis armis : quum agrorum cultu arcerentur : quibus tum res anguſtiores fuere : piſcationibus : ſalinis : rerumq; uicinarum frequenti conuectatione : quæſtum non magis ſordidum : q̃ ſi interim alienos agros coluiſſent faciebant : Amplioris fortunæ uiri aut ad peregrinarum mercium negocia exibant : aut ad formandam legibus ac nouis inſtitutis ciuitatem domi reſidebant : Tantumq; interim erat æquitatis ſtudium : tanta iuris adequatio : ut nullum in tam amplo ciuium numero diceres eſſe diſcrimen : Erat in primis religionis cura : quæ eo maior tum fuit : quo maiora impendebant ab infeſtiſſimo hoſte pericula : Augebat non parum commune illud pietatis ſtudium quorundam antiſtitum præſentia : qui chiſtiani nominis hoſtem ueriti : cum ſuis popularibus ſalutem effugio quæſiuerant : Eorum opera oportuna fuit non ſolum ad ſacrorum miniſterium ſed in rudi etiam ciuitate in antiqua religione & pietate retinenda : quo minus Harrianæ hæreſis ueneno contaminaretur : quum peſtis illa non minus q̃ Hunnicum ferrum iam paſſim longe lateq; tota regione uagaretur : Certabant ad hæc inter ſe ciues non luxu & uoluptate : ſed continentia & uirtute . Non diuitiæ & quæ modo homines mirantur diſcrimen ullum honoris in ciuitate faciebant : ſed pietas & innocentia . Non hominis purpura ſpectabatur : ſed probitas . Hanc non affectati : ſed ultro oblati ſequebantur honores . Diceres ocioſe philoſophantium illum fuiſſe cœtum non profugorum ciuium : Et ne quis nos hæc ad rem ornandam finxiſſe putet : audiat ſi uacat quæ Caſſiodorus

Quo tempore quidam urbē cōditam dicant

Antiquiſſimus ciuitatis ſtatus

Antiqua urbis religio

Attēde uerā ciuitatē

Rauennas de antiquo ciuitatis ſtatu ſcripſerit: Paupertas inquit ibi cum diuitibus ſub æqualitate uiuit: Vnus omnes reficit cibus: habitatio ſimilis omnia concludit: neſciunt de penatibus inuidere: & ſub hac degentes menſura: uicium fugiunt: cui mundus obnoxius eſt: Mitto reliqua quæ ille longiore proſequitur epiſtola: quam Bonitendius ſuis commentariis inſeruit: His auſpiciis nata eſt Veneta ciuitas: per hos mores: per hæc ſtudia auguſtam traduxit infantiam: his demum uirtutibus adoleuit & coaluit.

Bonintendius Historicus

Et quia ut reor abunde conſtat: quæ fuerint tanti Imperii initia: de prima eius adminiſtratione pauca referam. Nam in hoc quoq; eos qui de rebus Venetis commentarios quoſdam ſcriptos reliquere uariare uideo. Horum quidam tradidere conſulari poteſtate cœptam eſſe rempu. adminiſtrari ab his qui Riuumaltum tenuere: Scribuntq; Galienum Fontanam: Simonem Glauconium: & Antonium Caluum: qui per id tempus Pataui conſules erant quum circa Riuumaltum fundari noua urbs cœpiſſet: conſulari poteſtate primos omnium naſcenti illi præfuiſſe.

Conſularis adminiſtratio et qui conſules

Fuerunt qui crederent his auctoribus ortam eſſe a Patauinis fugam: atq; in hæc loca primo migratum ædificariq; cœptum: Apud quoſdam pro his Albertum Phalerium: Thomam Candianum: & Daulum Comitem reperio. Tertio ab urbe condita anno noui conſules in biennium creati: Marinus Linius: Hugo Fuſcus: & Lucianus Graulus: quidam hos quoq; Pataui conſulari poteſtate in Riuumaltum miſſos affirmant: ex quo aperte intelligi poteſt originem urbis Athilæ aduentum omnino præceſſiſſe: Conſules in tertium biennium creati. Marcus Aurelius: Andreas Clodius: & Albinus Maurus: qui hos ſecuti ſint non reperio: At credibile eſt eam adminiſtrationis formam uſq; ad Athilæ aduentum permanſiſſe: Quibus temporibus quum iam circunie ctæ inſulæ incoli cœpiſſent: Tribuni pro conſulibus cœpti ſunt creari: Apud nonnullos ſcriptum reperio aliquanto poſt Athilæ aduentum id factum: ut anno circiter ſexageſimo ab urbe condita tribunitia poteſtas cœperit in inſulis haberi: ubi iam omnia frequentius incolerentur.

Tribunitiæ poteſtatis origo. 480. a ch°.

De tribunorum creatione res primo eſt ut ſolet inter paucos agitata: Inde frequentiſſimo inſulanorum conuentu decretum: ut in ſingulis inſulis ſinguli tribuni crearentur eſſetq; is magiſtratus annuus: ſuis popularibus ius diceret: ſeueraq; animaduerſione ſcelera uindicaret: Cætera uero quæ ad reipu. ſtatum attinerent frequentiſſimo inſulanorum concilio conſultanda reliquere: Adhuc quæ ſcripſimus ſiquis recte omnia conſideret ad originem urbis ſpectant: Hinc de eius infantia dicere incipiemus: Sic enim quibuſdam ſcriptoribus uideo placuiſſe in quibus eſt Florus: ut incrementa urbis per partes quaſdam humanæ uitæ diſtinguerent: infantiam: adoleſcentiam: & iuuentam: Tribunitia igitur adminiſtratio que origini iuncta eſt: infantia iure optimo nominabitur: De his igitur quæ interim domi foriſq; geſta ſunt ordine dicemus: ſi prius illud lectori teſtatum reliquerimus: Longobardicis temporibus quæ in urbis infantiam inciderunt magna ex parte auctam ciuitatem:

De urbis infantia sub tribunis.

Nam ita ſane accidit ut Venetis rebus adhuc Hunnico tumultu trepidantibus: Longobardi qui ab eo ꝙ longam barbam alunt ita nominati dicuntur: Alboino duce undecimo eius gentis rege Italiam ingreſſi Venetos inuaſerunt: quorum opes longe ante fractas primo aduentu oppreſſere: Quicquid enim continentis oræ fuit continuo ſuæ ditionis fecere: Maritimas uires quas haud utiq; contemptibiles eſſe nouerant tentare non ſunt auſi: aut certe

Longobardi in Vrbis infantia.

in magis oportunum tempus diſtulere : Ex Scandinauia Germanici ocea/ni inſula gens ipſa oriunda dicitur : quæ quum multos ante annos Godocho rege circa Danubium prouinciam po. Ro. ſollicitare cœpiſſet : proceden/te tempore Andoini regis ductu in Pannoniam uenere : Hinc Alboinum eius filium ſecuti anno octauo poſtq̄ eo uentum erat ac triceſimo in Italiam irrupere : ubi eorum opes eouſq; creuerunt : ut annos ducentos & amplius in ipſa terra rerum ſint potiti : Horum itaq; interuentu factum eſt : ut omnis continentis ora Venetiæ cum libertate nomen amiſerit : atq; iis Venetis qui inſulas incolebant præſcripti fuerint fines : a loco qui Caput aggeris hodie dicitur ad Gradatas uſq; aquas. Auctor rei eſt Paulus diaconus Longobardicæ hiſtoriæ ſcriptor : Nunc quia res Venetas orſi ſumus : cætera ipſius gentis geſta præter pauca quæ ad ſuſceptam hiſtoriam pertinere uidebuntur conſulto miſſa faciemus. De iis igitur quæ communi nomine a Venetis in ipſa quoq; infantia ante Longobardorum aduentum geſta ſunt : ordine ediſſeram : Quorum omnium illud antiquiſſimum eſſe aiunt : unde futuram maris potentiam fœliciſſima expeditione auſpicati uidentur : Infeſtabant Hiſtri & Dalmatæ maritimis la/trociniis nouæ ciuitatis ſtatum : nec tuti quicq̄ inſulanis ab illorum incurſibus eſſe poterat : Id ne odio facerent : quia ægre ferrent tantam molem quanta futura apparebat proximo ſibi loco creſcere : an quia uetus id gentis uicium eſſet maritimo curſu maria infeſtare parum compertum hebeo : Fuerunt ea tempeſtate qui crederent Tergeſtinorum ſuaſu id factum : quibus nouæ urbis ſuc/ceſſus præ cæteris erant ſuſpecti : In hos communi nomine mouerunt Veneti : quos alto mari aſſecutos acri prœlio uicere : uictoſq; fractis præſenti clade animis toto mari prorſus abſtinere coegerunt : Ludi annui diuæ uirgini ea pugna uoti dicuntur : quanq̄ ludorum cauſam diuerſam quidam eſſe tradunt : atq; longe recentiorem : Patrii moris fuiſſe ferunt : ut uirgines in templo deſponderentur : quo omnis earum ſuppellex cum apparatu dotis delata publice oſtentaretur : Forte accidit ut quum in æde diui Petri : quæ in parte urbis nunc ſita eſt : quod Caſtellum dicitur ſponſalia celebrarentur : Tergeſtini qui iam palam hoſtes facti erant duabus triremibus nocturno curſu ex alto proxima urbi loca tenuerint : Mane uero cærimoniarum hora in ædem ipſam impetu facto : loci antiſtitem cum non parua mortalium manu rebuſq; multis inde aſpor/tarint : Erat per id tempus Dux Petrus Candianus : Is in re tam trepida mini/me ceſſandum ratus : confeſtim ingenti hominum manu ex omni ordine in naues impoſita hoſtes inſequitur : eos in Caprulanis aquis aſſecutos prædam inter ſe diuidentes haud magno negocio oppreſſit : Recæptiſq; ciuibus cum antiſtite ac reliqua ſuppellectile : ouans quarto nonas Februarii biduo poſtq̄ in eos mouerat urbem ingreſſus eſt : Verum quia Purificatio uirginis in eos dies : inciderat a re fœliciter geſta ludos primo inſtitutos ferunt : Rem autem a religione ortam luxurioſa poſteritas inuidioſo auri & gemmarum apparatu omnino deprauauit. Sublatis igitur omni ora maritima quæ urbi adiacet latrociniis : Quum Venetum nomen clarum : ac uicinis accolis minime contemptibile eſſe cœpiſſet : Non multo interiecto tempore Narſes Iuſtiniani Imperatoris Eunuchus : uir alioquin impiger Gothicis temporibus ad Italiam ſeruitute liberandam miſ/ſus publico nomine a Venetis adiutus eſt : Verum parum conſtat armis ne an commeatu & nauibus quibus maxime tum opus fuit ad traiectionem ingentis exercitus quem ſecum duxerat : Præmiſſis ille ex Aquileia duodecim Lon/gobardorum millibus : Cuius gentis fida ac ſtrenua utebatur opera adureſus

Recentioris Venetiæ fines

Prima Venetorū expeditio cōtra Hiſtros et Dalmatas.

[...]ius Virgini origo infra [...]. clarius.

Mariani ludi quando inſtituti

Narſes Eunuchus

Totilæ copias : quas Barbari iuſſu Atheſis ripam inſediſſe acceperat : Conſilium cœpit ſecus Hadriatici ſinus littora Rauennam uenire : quod ſine ingenti onerariarum nauium apparatu fieri non potuit : quando loca ferme omnia tum paludibus in mare emittentibus : tum magnorum fluuiorum oſtiis eſſent impedita : Veriſimilius eſt laborioſam alioquin expeditionem Venetorum opera leuatam : quippe qui & locorum & maritimæ rei iam inde haud imperiti habebantur : Satis conſtat ob egregiam eo bello a Venetis nauatam operam : duo in urbe adhuc noua Narſetem phana ſuo nomine ex hoſtium manubiis erexiſſe : Theodoro martyri unum : quod hoc tempore aurea diui Marci æde continetur : Alterum quod e regione ipſius ædis in ſumma area cernitur Menæ & Geminiano ſacrum : Hic eſt ille Narſes : qui quum Gothicum nomen proſus Italia ſuſtuliſſet : ingentibus interim ferociſſimarum gentium exercitibus impigre ſuperatis : pacatoq; prouinciæ ſtatu : Quum Sophiæ litteris quæ tum orientis Imperium ob mariti dementiam adminiſtrabat non ſine priſtinæ fortunæ exprobratione quaſi imbellis Eunuchus ad telam & penſa eſſet reuocatus : Alboinum Longobardorum regem ex Pannonia magnis pollicitationibus ad res Italiæ ſollicitandas concitauit : quod per litteras ipſi conuiciatrici prius non obſcuræ ſignificauerat : fore dicens ut is qui in obtrectatorum gratiam tam mollis haberi cœpiſſet ut ad penſa & calathos uelut muliercula quædam reuocaretur : eam telam paulopoſt orſurus eſſet : quæ & Sophiæ inſolentiſſimæ fœminæ : & iis qui tam petulanter ueteri fortunæ ſuæ inſultarent eſſet inextricabilis : Nec illud mouebit quempiam : quod Longobardorum opera Narſetem ſub primum ipſius aduentum in Italiam uſum diximus : in qua nullum per id tempus ea gens habebat principatum : ex Pannonia quantacunq; fuit illa auxiliaris manus ab eo dicitur quæſita : Originem eius gentis quando noſtri conſilii fuerat ab initio a rebus Venetis non longius recedere ſupra q̄breuiſſime expoſui . Longobardicis igitur temporibus : Paulus Aquileienſis Antiſtes omnes eccleſiæ theſauros cum ſacris & ueteribus cærimoniis Gradum deportauit : ubi phanum Euphemiæ ſacrum dicitur conſtitutum : Pelaſgius pontifex auctor fuit Helia annitente qui Paulo defuncto uno Probino uelut quibuſdam placere uideo interiecto ſucceſſit : ut frequentiſſimo antiſtitum conuentu Gradenſis eccleſia omnium quæ in Venetis eſſent Mater haberetur : Ipſum uero oppidum noua Aquileia eſt dicta : quod ex antiquiſſimis urbis annalibus quidam ſe didiciſſe affirmant . Per hæc tempora magna prodigia facta dicuntur : Igneæ acies cruore ſuffuſæ in cœlo uiſæ. Ipſa tellus in prodigioſam omnium frugum feracitatem reſoluta eſt . In Venetis terris ac tota pene Gallia Ciſalpina ingens diluuium repente extitit : ita ut Atheſis fluuius qui Veronam perfluit prodigioſe auctus : faſtigium ædis diui Zenonis : quæ in parte urbis ſita eſt atq; fluuio proxima pene inundarit : Datumq; miraculo illud quod apertis interim feneſtris uiolentus uorticoſuſq; alioquin amnis : quaſi prophanus ſacro loco abſtinens intra parietes non irruperit : Cæterum erexit Helias diuæ uirgini phanum Barbano nomen nunc loco eſt . Nec inde multis interiectis annis Patauium Longobardicis armis expugnatum atq; direptum : non nihil creſcentem in dies auxit ciuitatem : Profugis ſedes in ea parte urbis datæ quæ Embragola dicitur inter ipſum nauale & publicos furnos : Eorum opera dicuntur duo phana : quæ parum inter ſe diſtantia hodie ibidem uiſuntur Ioanni baptiſtæ hoc : illud Martino ſacrum . Et ne

Narſetis gratitudo i Venetos Duo phana ed

Narſes auctor Longobardici tumultus

Aquileienſis eccleſiæ deſtitutio

Gradenſis eccleſia Metropolitana declaratur et noua aquileia dicta

Atheſis miraculum.

Aedes uirginis barbani

eæ D. Joan. baptiſte, et D. M

quandoq; res Venetæ non in motu eſſent : Fortunatus Aquileienſis Longobar
dorum opibus frætus Gradenſem eccleſiam tum Metropolitanam : auro : ueſti
bus : omniq; precioſo apparatu ſpoliauit : In cuius præſenti clade deſtitutæ an
tiſtitem Honorius pontifex annitente Heraclio imperatore Primogenium le
git : Cui ſedem tenenti magnum ille auri atq; argenti pondus ad religionem
ſplendido uaſorum ac ueſtium apparatu inſtruendam dono miſit : Et cum
his diui Marci ſedem ex Alexandria delatam : Is per quietem monitus ex agel
lo qui Alexandriæ Aquileienſis mira pietate fœminæ fuerat Hermagoræ &
Fortunati corpora Gradum deportauit : atq; in abdito ſumma ueneratione
Opitergi/nũ excidiũ — condidit . Sub id ferme tempus Opitergium quoq; a Rothare Longobardo
rum rege euertitur : qui inde profugerant antiſtitem ſuum uirum optimum
nomine Magnum ſecuti in Ieſulanis finibus conſedere : Condideruntq; ſibi
Hracliæ cõditio — urbem quam in gratiam Heraclii principis ipſi Heracliam : recentiores uero ur
bem nouam dixere : Nunc ferme omnia æquata ſunt ſolo : monſtrantur uetu
ſtiſſimæ ibi ædis ueſtigia quam primi illi Heraclianæ urbis fundatores diuo Pe
tro ſacram eſſe uoluere : Eadem quoq; tempeſtate Paulus Altinas antiſtes
Longobardica arma reformidans uicinorum conſternatus clade : cum omni ſa
cra ſupellectile frequentiq; popularium manu Torcellum migrauit : Patauina
quoq; ſedes Seuerino Romano pontifice auctore Medoacum per id tempus
inuecta eſt : Multa phana ab Accolis mira pietate uiris circa Torcellum con
ſtituta : Quem uicum tradunt quidam a Conſtantio Heraclii filio qui per
id tempus Romam nauigaturus eo appulerat : Conſtantiacum ab Incolis nun
cupari cœpiſſe : Interim uero quum Heracliana ciuitas frequenti hominum
concurſu magnopere creuiſſet : nec locus præ nimia multitudine plures capere
poſſet : Paſtores qui Barbarorum incurſus declinantes equarum bouumq; ar
menta ampliſſima in id littus compulerant : quia in Heracliam ſe recipere
non poterant : haud longe inde locum ſibi muniunt : quod a re ipſa (ut Bo
Equilii cõditio — nitendius tradidit) Equilium dixerunt : Scio ego non deeſſe qui Equilium id
fuiſſe interpretentur : quod hodie Ieſulum uocant : auctores autem quos ſe
quimur utrunq; nomen tanq̃ diuerſa fuerint oppida diuerſi uſurpant : Et hæc
ſunt quæ de priſcis Venetis deq; origine & incrementis urbis laborioſe conqui
ſita tradere potuimus : Nunc quemadmodum primus Dux creatus ſit dicam :
Quæ adminiſtrationis ratio : & ſi quandoq; intermiſſa eſt : ut optima tamen
ac reipublicæ maxime ſalutaris ad hunc quoq; diem ſeruatur : Cœperant inſu
larum tribuni non ita ut ante concordi animo rempu. adminiſtrantes ciuili ſe
Tribunitiæ diſcordiæ — ditione omnia turbare : Apparebatq; ex ea diſcordia corpus coaleſcentis ciuita
tis paulopoſt omnino ſolutum iri : Hanc occaſionem nactus Liuthprandus
qui ducario nomine Maritimæ Carnorum oræ (Forum Iulium nunc regionem
appellant) præſidebat : ratus id quod erat domeſtica ſeditione ſolui poſſe rem
Venetam : Quam plus certe q̃ ſatis ſibi & uicinis tutum eſſet creſcere uide
bat : Venetos fines inuadere ſtatuit : Quæ belli cauſa prætenſa ſit : haud com
pertum habeo : ſatis conſtat Longobardicis armis per id tempus fines Venetos
hoſtiliter infeſtatos : Id quum inſulani Indigne ferrent rati quod erat opes ſuas
cœpiſſe ciuili diſcordia finitimis uileſcere : ac paulopoſt fore ni eorum conatibus
iretur obuiam : ut a barbaro hoſte nouæ ciuitatis ocia per occaſionem ſollicitante
Heraclia/nus cõuen/tus — ingens reſpu. caperet detrimentum : communibus querelis publicum omni Ve
neto nomini in Heracliam concilium indicitur : Cui Chriſtophorus Gradenſis
antiſtes cum numeroſo clero præfuit : Hic diuinis rebus procuratis : Quum de

repu. cœptum eſſet referri: ſatis pro ſe quiſq; fremere deploratam eſſe rem Venetam: deploratamq; libertatem tanta indole a maioribus quæſitam: niſi tribunitio furori finis quandoq; imponeretur: diſceſſiſſe olim maiores ſuos dulcedine libertatis ex amœniſſimo ſolo relicta patria: domo: laribus: atq; omnibus quæ ſolent hominibus eſſe chariſſima: Veniſſeq; in deſertas inſulas in quibus nihil conſpiceretur quod ad ſui cultum inuitare poſſet: Licuiſſe tamen illis ſi libertatis obliuiſci potuiſſent incolumes urbes in quibus nati & educati eſſent retinere: atq; hac una amiſſa ſuperbiſſimo barbaro ocio ſe ſeruire: Verum quia uiri fortiſſimi fuerunt: illam ipſam niſi cum morte relinquendam non putarunt: Quid quod multi etiam eorum qui adeſſent maiorum ueſtigia ſecuti ſuperioribus annis in ea loca ueniſſent: ut liberi uiuerent? Quid igitur illorum conſilia? Quid ſubitæ migrationes profuiſſent? Quid ædificia: templa: ædes publicæ priuatæq;? Quid illud quod ex continenti ſeruitutis metu deceſſiſſent: ſi inſolentia paucorum mediis aquis eſſent ſeruituri? An crederet quiſq̄ barbarum hoſtem ante quieturum: q̄ ſi per occaſionem liceret uicinum illud libertatis euerteret domicilium? qua nihil magis eſſe ſoleat tyranno odioſum: Id ſane eum optare: id eſſe ei cordi ut quod alia uia efficere non poſſit ciuili diſcordia rem Venetam ſolueret: Irent igitur & qui reipu. conſultum uellent: nouum Ducem continuo crearent: penes quem decus omne imperii ac maieſtas eſſet: Cui ius concilium cogendi quotiens de repu. aliquid referri oporteret: Qui tribunos annuos in ſingulas inſulas legeret: a quibus ad ducem eſſet prouocatio: Cæterum ſi quis dignitatem: eccleſiam: ſacerdotiumue: cleri populiq; ſuffragio eſſet adeptus ita demum id ratum haberetur: ſi Dux ipſe auctor factus eſſet: His decretis communi omnium conſenſu Paulutius Heraclianus uir inclytæ inter ſuos populares iuſticiæ Dux declaratus eſt: anno ut quidam tradunt ab urbe condita octogeſimo ſecundo ac duceteſimo: ut alii ſupra duceteſimum ſeptimo ac nonageſimo: ut item alii ſeptuageſimo ſexto: Illud certe conuenit ducentos triginta & amplius annos rempu. tribunitia poteſtate adminiſtratam. Sed in primo Duce creando haud hæc ſuffragandi ratio inita eſt quam hodie in principum electione ſeruari uidemus: quin alia quædam ſimplicior formula tum primum ſuſcæpta eſt: Quippe quum nullus eſſet ambitus in tam proba ciuitate: nulla honorum affectatio: non diuitiæ: non nobilitas: non reliqua in ſuffragiis ſpectabantur ornamenta: Sola hominis uirtus cenſebatur: hac in querendis honoribus opus erat: non arte: Sed q̄uis probitatis & innocentiæ in primis ratio haberetur: quia nunq̄ ſatis cautum creditur his quæ mortalibus chariſſima ſunt: Ferunt nouum ducem coactum in aliena uerba iurare omnia ſe cum fide curaturum quæ e repu. Venetiq; nominis dignitate eſſent: Secundum hæc quæ diximus tradita ſunt illi inſignia quædam: quibus ampliſſimam dignitatem ornandam putauere: Nec omnia ab initio data contenderim quæ nunc circa principem conſpicimus: Quum plane conſtet ex eis quædam eſſe longe recentiora atq; aliunde quæſita. His ita recæptis continuo nouus Dux ad rempublicam præſenti bello leuandam conuerſus: cum Liuthprando fœdus percuſſit: Sunt qui eum prœlio uiciſſe ſcribant Heracliæ fines a Plauæ fluuio ad minorem quam Plauiculam quidam nominant: promouit Equilinos qui per id tempus a Venetis defecerant apud nonnullos Ieſulanos pro Equilinis defeciſſe reperio: quo fit ut non omnino ab illis diſſentiam qui Equilium & ſi nomine: re tamen

Oratio in concilio Her[...]

Attēde ferociſſimas q̄relas

Ducis authoritas

Paulutius prim⁹ Dux circa anū [...]

Longobardicum fœdus

Torcellanæ uirginis fanum
Marcellus heraclian⁹ Secundus Dux
Horle⁹ tertius Dux
-enam Hexarcho Vindicat.
Iesulanorū defectio
-ectus a Venetis.

a Ieſulo haud quaq̄ diuerſum autumant: auctoritate magis q̄ armis ad imperium retraxit: Torcellani interim ſplendidiſſimum phanum diuæ Virgini erexerunt: In eo Heliodori Altinatis corpus diuorumq; complurium reliquias locauere. His operibus æditis quum annos uiginti & menſes ſex Paulutius reipu. præfuiſſet uita deceſſit. Marcellus Heraclianus in demortui locum omnibus ſuffragiis Princeps declaratur: eius ducatu qui annos nouem habuit nihil dignum memoria geſtum reperio: Hinc puto accidiſſe: quod quidam ſcriptores eum inter duces non retulere: Paulutio Horleum Hipatum ſubiicientes: cui Vrſo cognomen fuit: Ferunt miræ alioquin fuiſſe probitatis amœniq; ingenii: nec omnino a rebus bellicis abhorrentis: Sed maiore omnino pacis q̄ belli conciliata fama diem obiit. Horleus quem Vrſum cognominatum diximus poſt Marcellum eſt dux creatus: Per id tempus Rauenna urbs uetuſtiſſima longobardicis armis eſt oppreſſa: Hexarchus qui urbi præerat ad Venetorum opes confugit: Gregorius pontifex & ipſe per litteras Venetos hortatur: ut arma pro Hexarcho aduerſus inſolentiſſimos barbaros capiant: Veneti pontificis ſtudioſiſſimi haud grauate id præſtiterunt. ualida continuo claſſe Rauennam tranſmittunt: urbem recipiunt: receptamq; Hexarcho reſtituunt: Ferunt noui huius magiſtratus nomen per id tempus fuiſſe inductum a Longino quodam: quem Iuſtinus Imperator Narſetis loco Italiæ præeſſe uoluit: ſummumq; eum magiſtratum tempeſtate illa in Italia habitum: Cecidit in ea pugna Prædeus Vincentinus homo impiger ac multi nominis inter eos qui urbi præſidio erant. Expeditionis huius auctores ſunt Paulus Longobardicæ hiſtoriæ ſcriptor: & Bonitendius ſcriba: Qui litterarum exemplum quas a Gregorio pontifice ad Venetos datas hoc nomine diximus ſuis commentariis inſeruit: Nec circa Gradum res Venetæ interim pacatæ fuerunt: Caliſto Aquileienſi antiſtite Gradenſium fines infeſtante: credo quia iniquo animo ferret nouam illorum eccleſiam ſuæ antiquiſſimæ prælatum iri: Sed Caliſtus pontificis iuſſu non multo poſt ab omni infeſtatione abſtinuit. Mox uero grauiſſimæ diſcordiæ: & quaſi bellum quoddam ciuile reipu. ſtatum circa Heracliam non mediocriter turbarunt: Eius belli cauſam inſolentiſſimi ducis ingenium fuiſſe ferunt: Cuius faſtum & ſuperbiam haud ultra laturi Ieſulani ad arma concurrerunt: In hos ulciſcendi ſtudio dux ſuperbiſſimus arma mouit: eſtq; uario euentu utrinq; prope maioribus odiis q̄ uiribus pugnatum: Demum multis hinc inde cladibus illatis & acceptis: quum Heraclianos infandi belli pigere cœpiſſet: uerſo ab hoſtibus in ducem odio: quippe quem malorum omnium auctorem non ignorabant: a ſuis popularibus fœde trucidatus eſt: Anno ſui ducatus undecimo exacto. Conſternatis cæde ducis Heraclienſibus: haud quidem multo poſt inde in Medoacum migratum ferunt: damnatis manifeſto parricidio antiquis ſedibus: an quia locus nimis eſſet continenti proximus: ac per hoc hoſtium incurſibus oportunus incertum eſt. Quidam auctores ſunt id accidiſſe ob bellum inter Heraclianos & Equilinos ortum: diligentiores diuerſam ab his omnino aſſerunt cauſam: Nec ſtatim poſt patratum parricidium diſceſſum inde ferunt: Verum enim uero leuis omnino cauſa ut de aliis ſileam prima illa uiſa eſt: ob quam tam frequens ciuitas ſolum uertere debuiſſet: Sed ita ſane res ſe habet: ut illi aiunt aliquot poſt annos q̄ Dux cæſus eſt Mauricio & Ioanne eius filio principibus Heracliam Equiliumq; incoli deſiiſſe: quod ipſum qua ratione acciderit perſpicue

perſpicue ſuo loco dicetur. Nunc ad eá redeo de quibus nihil inter ſcripto-res ambigitur. Vrſo ſiquidem cæſo quum de creatione noui Ducis parum conueniret inſulanis: ac magnopere quod nunq̃ alias acciderat uariarent ſuffragia: placuit in ſex proximos annos Ducem in repu. non creari: Sed nouum aliquem magiſtratum conſtitui: penes quem ſumma rerum omnium eſſet eiuſq; annuum imperium: atq; ita factum: ut quadrageſimo ferme anno: aut paulo plus minuſue exquo Dux in repu. eſſe cœperat ad nouam regiminis formam ſit reditum: Qui loco principis nouus magiſtratus eſt inductus magiſtrum militum dixere. Primus itaq; ſuffragio omnium Dominicus Leo creatus eſt. Huic Fœlix Cornicula ſucceſſit: quem Medoaci creatum quidam ſcripſere. Corniculæ Theodatus Vrſi Ducis filius nuper ab exilio reuocatus: Cui in ſequentem quoq; annum ingenti omnium conſenſu imperium fuerat prorogatum: uerum priuſq̃ magiſtratu abiret non ſine populi mœrore uita deceſſit. In eius locum Iulianus Cœparius: ſeu ut alii habent Hipatus ſuffectus eſt. Quidam auctores ſunt huius magiſterio Rauennam a Barbaris oppreſſam Venetos recepiſſe. Quintus annus Cianum Fabriciatium habuit: apud quoſdam Ioannem pro Ciano ſcriptum reperio. Is nondum annuo munere defunctus a populo excæcatus magiſtratu abire eſt coactus. Scribunt nonnulli hoc anno ad excidium uſq; inter Heraclianos bellatum & Ieſulanos: dimicatumq; eſſe in loco: cui a memorabili pugna Canalis arcus inde nomen manſerit: Atq; ita demum utrorunq; rebus acciſis eueniſſe: ut ex Heraclia: Ieſulo: Equilioq; omnino alio ſit conceſſum: Verum ea ne quam illi aiunt: an alia fuerit incolis inde abeundi cauſa: ex ipſo libro facile poterit intelligi: quem huic proximo loco ſubiiciemus.

Nouæ reipublicæ adminiſtratio

Magiſtri militum *Ducis loco.*

Infœlix militaris magiſterii exitus

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA PRIMAE DECADIS LIBER. II.

a NNO quinto militaris magiſterii nondum acto: Quum miro Ducis deſiderio teneretur ciuitas: Appareretq; ſine eo magiſtratu rempu. eſſe non poſſe: continuo omnibus ſuffragiis Theodatus Vrſi filius Medoacenſi conuentu Dux declaratus eſt: Is cum Aiſtulpho Longobardorum rege ægit: ut Heracliani fines eiſdem ſpatiis Veneto nomini conſtarent: quibus ante ad Plauem fluuium fuerant promoti. Eſt præterea portus tria millia paſſuum recta nauigatione a Foſſa Clodia diſtans: Circa huius fauces caſtellum fuit opere magis q̃ natura munitum: Locum proximi incolæ Brundulum dixere: nunc ſolum turris ueſtigium illic uiſitur: cætera ſolo æquata ſunt: Quum ad locum hunc muniendum proficiſceretur Theodatus a Galla inſidiis exceptus Tertiodecimo ſui principatus anno a perfido hoſte excæcatus ducatu miſerabiliter deiicitur: quem nefando ſcelere quæſitum Galla Meduocum reuerſus occupat. Sunt qui dicant Theodatum in ſuſpitionem affectatæ tyrannidis ob nouam caſtelli munitionem ueniſſe: atq; ita Galla auctore a populo excæcatum: Ille uero male parto principatu quum male uteretur: eſſetq; profundiſſima uiciorum uoragine demerſus: euentum certe quem debuit eſt aſſecutus: priuatus & ipſe oculis altero regiminis anno nuper inito in exilium eſt actus. Dominicus Monegarius in eius locum continuo ſurrogatur: Cui ob ferociſſimum ingenium annui tribuni dati ſunt:

Theodatus iiii. Dux *Excecatus.*

Brũdulum

Galla quintus Dux *Excecatus*

Dominicus Monegarius Sextus Dux *Excecatus.*

b

cum quibus rempu.adminiſtraret : Apparebat enim hominis temeritate ali quid incommodi nomen Venetum accæpturum : niſi in conſultando decer nendoq; affuiſſent qui præceps illius ingenium cohiberent : Verum ne ſic quoq; multum profectum eſt : ſed pro fræno quaſi calcaribus adhibitis in omne facinus mox praua natura erupit . Tum uero ciuitas nouæ tyranni/ dis impatiens : luminibus priuatum quinto adminiſtrationis anno ſummo magiſtratu abire coegit . Mauricius Heracleinſis Monegario ſucceſſit : uir in genio & uita clarus : Hic quum fœliciter aliq̃diu rempu. tenuiſſet : ingenti populi fauore ex optima adminiſtratione ſibi conciliato frequentiſſimo con uentu impetrauit quod ad eam diem nemo alius : ut Ioannem filium ſibi collegam in principatu cooptaret : Horum temporibus tradunt quidam ex Heraclia & Equilio in Medoacum conceſſum : cauſamq; fuiſſe aiunt ſimul tatem quam Duces cum Fortunato Gradenſi antiſtite in repu. adminiſtran da exercuere : Aduerſus eos cum non paucis Fortunatus coniurauerat : ſed quum eorum conſilium immaturo tempore fuiſſet patefactum . Veritus ne cum ſociis coniurationis opprimeretur : continuo ad Carolum Imperatorem tranſfugit : Quem Venetos criminando quod contra fœdera publice icta in ter eum & Nicephorum qui orientis res adminiſtrabat poſthabitis Romanis rebus Conſtantinopolitano ſtuderent imperio : quum in ipſo fœdere fuiſ/ ſet expreſſum : ut Veneti liberi iuris eſſent : atq; neutrius cenſerentur im/ perii . Non prius irritare deſtitit q̃ ille Pipino filio qui rebus Italiæ præerat per litteras mandaſſet ut Venetos acri bello inuaderet . Pipinus continuo in eam Venetiæ oram duxit qua Heraclia continenti proxima & Equilium fue re : Conſternati ad primam hoſtis famam locorum incolæ diffiſiq; mœni/ bus neq; opere ſatis ualido : neq; natura munitis frequenti agmine profe/ cti in Medoacum ſe ac Riuumaltum recæpere:Sed de Heracliani excidii cau ſa : deq; ipſa temporum nouitate auctores ipſos omnino uariare uideo: Bo nitendius ita tempeſtatis illius res digerit:ut dicat Mauricium principem:cu ius temporibus Carolus Gallorum rex Longobardicas opes Romano pontifi ci infeſtas : uetuſtumq; prope modum gentis eius in Italia regnum ſuſtu / lit : ob quod ipſum imperator declaratus eſt : Quum in tanto Italiæ mo/ tu res Venetæ neq; domi neq; foris ſatis quietæ eſſent : quia diſcordiam ci uium prudenter ſædaſſet ac Venetos fines fortiter tutatus eſſet : magis non aduerſante q̃ probante populo nouum exemplum parumq; ſalutare in rem pu. induxiſſe : Ioanne filio ſibi collega in principatus adminiſtratione aſ/ ſumpto : atq; id ipſum non ſeni quia non multo poſt uita deceſſiſſet : ſed filio qui ſuperſtes fuit ac nepoti auito exemplo a patre in collegam coopta to omnino male uertiſſe.Ioannem præterea haud quaq̃ paternis artibus rem publi. adminiſtrare adortum præter alia immodica eius principatus ſcelera : Mauricium filium cum ualida claſſe ad oppugnandum Ioannem Graden / ſem antiſtitem uirum ea tempeſtate inclytæ iuſticiæ miſiſſe : Suſcæpti belli cauſam neq; ille neq; alii tradunt : ſed ideo ſilentio prætermiſſam exiſtimo: quia nulla forte fuit:Ita enim fere accidere ſolet:ut quum nequiſſimus quiſq; uult obeſſe:nihil in inferenda iniuria minus reſpiciat q̃ cauſam : Impius fi lius impii patris iuſſa executus antiſtitem ipſum in ſuam poteſtatem reda/ ctum ex alta turri præcipitauit . Fortunatus Tergeſtinus qui mox illi ſurro gatus eſt : Ioannis indignam mortem ulturus : cum primoribus Veneti no minis agere cœpit de principatu Mauricio iuniori & patri abrogando qui ſe infando

Mauricius vii. Dux

Nou⁹ mos collegæ in principatū cooptandi

Io. dux. viii

Fortūati cri minatio

pipinū filiū aggreditur.

Carolus rex

a turri pcipitatur a Duce veneto.

infando patricidio nulla iniuria laceſſiti aſtrinxiſſent : Verum patefacta con ſpiratione ſubito ille cum aliquot eius conſilii conſciis Tauriſium conceſſit : In quibus Demetrius Marmanus : Foſcarus Georgii : & Obelerius Medoa cenſis eo tempore tribunus i fuere : Fortunatus Tauriſio profectus in Galli/ am ad Carolum Imperatorem ſe contulit : Cuius ſuaſu Bonitendius ait im pulſum regem Pipino filio ab Adriano pontifice Italiæ rege appellato Vene tum bellum demandaſſe : atq; eo modo eueniſſe : ut in Mauricii patricidæ & patris inuidiam : qui Obelerio Medoacenſi : quem diximus Fortunatum antiſtitem Tauriſium ſecutum Duce declarato in exilium hic ſenio preſſus Mantuam : ille in Galliam abierant . Heraclia quia inde illi originem tra/ herent cum circumiectis locis ſit euerſa . Quidam auctores ſunt Ioannem a Mauricio maiore miſſum ad Gradum oppugnandum in Ioannis antiſtitis il lic cæſi ultionem : quod ille quia parum ſincæra fide præſtitiſſet Fortuna/ tum infenſum habuiſſe creditur : Neq; id quoq; omnino conſtare uideo q̄/ diu tres illi continuata ſerie reipu. præfuerint : Bonitendius tamen ita breui ter illorum tempora colligit : ut Mauricius maior princeps fuerit annis tri/ bus & uiginti : Cum quo Ioannes filius annos nouem rempu. adminiſtra/ uerit : totidemq; deinceps ſolus : Demum cooptato Mauricio minore anno ſeptimo eius collegii in exilium cum filio abierit . Tradunt quidam Mauri cii maioris principatu pontificiam ſedem in Oliuolenſi : quod Caſtellum po ſtea in parte urbis dixere : Adriano pōtifice auctore conſtitutam : Inſulis quæ tum geminæ dicebantur Riuoalto : Luprio : ac duro dorſo illi ſubiectis . Sub id quoq; tempus memorant quidam a ſcopariis illuſtri : tum in Venetis fa milia diui Moſis phanum præclaro ut tum erant ciuitatis opes apparatu ere ctum ampliſſimiſq; donariis ornatum : Aedemq; ad hæc Michaelis quam ho die ueſtigio uetuſtatis circa Brundulum oſtendunt : opere & opibus a pere/ grino homine auctam . Ferunt Sergium quendam uirum ea tempeſtate Se nogalicæ ciuitatis longe principem : Quum incurabili morbo diu laboraſſet per quietem cœleſti uoce monitum fore : ut ſi locum qui circa Brundulum ſacer eſſet inuiſeret continuo omni langore ſanaretur : ac quia oraculo euen tus reſponderat phanum largo ſumptu inſtauratum amplis muneribus di/ taſſe . Nunc ad Obelerium redeo : qui Dux ut diximus abſens declaratus : ubi Medoacum uenit : Quum ingenti populi fauore aliq̄diu reipu. præfuiſ ſet : Beatum fratrem ſibi collegam aſciuit : Is Conſtantinopolim ad Nice/ phorum nauigauit : a quo ampliſſimis honoribus eſt accæptus : ac inſigni bus quibuſdam imperii ornatus . Valentinus interim frater natu minimus iuſſu populi Obelerio collega datur . In his quæ horum temporibus ſecuta ſunt ita uideo ſcriptores uariare : ut quid potiſſimum ſequamur difficile ſit iudicare : Tradunt quidam Obelerium principatu a Beato fratre deiectum : ad Caroli opes confugiſſe : eiuſq; filiæ nuptias impetraſſe : quia patriæ pro ditionem regi eſſet pollicitus : Atq; in hanc ſpem Gallum erectum continuo in Venetos mouiſſe : omniq; ora littorali momento temporis oppreſſa Me duocum uſq; perueniſſe : Quem locum quum incolis deſtitutum cognouiſ ſet ratibus tentaſſe in Riuumaltum traiicere : Quo a principe & omni mul titudine conceſſum accæperat : tum ibi fœda tempeſtate iactatum maxima exercitus parte amiſſa infecta re abducere coactum : Verum præter cætera quæ facile refelli poſſunt : omnium ferme ſcripta eam expeditionem non Caroli ſed Pipini filii fuiſſe conſentiunt. Verior itaq; fama ac celebrior hæc eſt quam

Obelerius

Pipinus rex

Pōtificia ſe des in oliuo lenſi conſti tuta

Moſis pha num a scoparijs erect

Obelerius ix. Dux

Gallici belli cauſæ

ideo libentius ſequor : quia diligentioribus id fere quod dicam placere ui/ deo . Sed res aliquanto altius eſt repetenda : ut magis ſit perſpicua legenti bus : Et ne a rebus Venetis longius recedamus : omiſſis quæ alii magis lon go q̃ neceſſario ſermone de ea re ſcripſerunt : unde neceſſe eſt hiſtoria repe tetur . Euerſo Longobardicæ gentis ut nuper diximus regno : atq; Italiæ re bus a Carolo conſtitutis : quibus Pipinus filius poſtea regis nomine præfu it : Eſſentq; interim Veneti ex fœdere inter Carolum & Nicephorum icto li beri iuris : orta ob Dalmatiam inter utrunq; imperium diſcordia:Ferunt in eo fœdere de quo proxime locuti ſumus fuiſſe expreſſum : ut Dalmatia græ canici imperii eſſet prouincia:Quod quum appareret parum Romanis rebus expedire maritimam regionem Italiæ proximam a Romano imperio aliena/ tam : poſt rem aliquãdiu altercationibus iactatam uim utrinq; parari cœpiſ ſe : Mox uero pactis inter Nicetam : qui pro Græciæ Imperio ipſi prouin/ ciæ præerat & Pipinum in aliquot menſes induciis : illum Conſtantinopo/ lim cum claſſe abiiſſe : eaq; ad tempus non multo poſt in Dalmatiam re/ ducta : ſupplemento ex ipſa prouincia accæpto loca ſuperi maris quæ Pipi no parebant (exierant enim iam induciæ) ultro inuadere ſtatuiſſe : Quæ omnia parari quum Pipinus reſciuiſſet : ex omnibus Gallicis Italiciſq; copi is habito delectu : Comaclum oppidum in ſpeciem inſulæ undiq; fere ſta/ gnis mariq; circumfluum occupat (erat is locus maxime idoneus ad omnes hoſtium conatus inhibendos) Eo & Niceta quum non multo poſt ueniſ/ ſet : cum clade ſuorum non parua repulſus dicitur : Multi Veneti nominis in eo concurſu occiſi : plures uulnerati : Sed fuerit ne ea Veneta manus au xiliaris : quæ publico nomine Græcum ducem ſequeretur:an priuata potius ſtipendia fecerit incompertum habeo : Ille autem primo fruſtratus conatu Venetias ſe recepit : Poſt cuius aduentum Obelerius & frater qui tum rem pu. adminiſtrabant : pacem inter Nicephorum & Pipinum tentaſſe dicun/ tur : Creuerant Venetorum opes ita ad eam diem : ut populum ipſum duo potentiſſima orbis imperia uelut molem quandam : aut Iſthmum diuerſis fluctibus obiectum intuerentur : Fuerunt ea tempeſtate qui crederent Obe/ lerium interim quum de pace ageretur Pipino inſidiatum : in quibus fuit Paulus Diaconus Longobardicæ hiſtoriæ ſcriptor : atq; ita infecta re a Ni/ ceta & Pipino Venetiis diſceſſum : Nec multo poſt ob hoc ipſum graui bel lo Venetos a Gallo infeſtatos : rerum Venetarum ſcriptores fere omnes in Obelerium belli culpam reiiciunt : qui a fratre pulſus : quum uxorem ex Gallica gente duxiſſet : quam Caroli filiam quidam fuiſſe affirmant : ad euertendam Veneti nominis libertatem Carolum : uel ut diligentiores ſcribũt Pipinum irritarit . Blundus qui plura in hiſtoria ſcripſit q̃ recentiorum ul/ lus : ait ſe Gothifredum quendam Viterbienſem ſecutum bis Venetos a Pi pino bello petitos credere : Semel quum Heraclia euerſa eſt : de qua expe/ ditione ſuperius diximus : ac priore bello Venetos ſubactos eaq; lege reſti/ tutam eis libertatem ut nihil rei cum Græciæ Imperatore illis eſſet amplius: Quod quum minime feciſſent : ſed per negociatores qui circa Propontidem atq; oram Pontici maris nauigabant cum Nicephoro in gratiam clandeſti/ ne rediiſſent : tum demum quia omnia quæ facta eſſent reſciuiſſet Pipi/ nus : Continuo q̃maximo potuiſſet armorum apparatu Venetos iterum ſit adortus : De cuius expeditionis euentu breuiter dicam ſi prius & ipſe quid de hac re ſentiam explicauero : Nam Blundi quoq; ſcripta parum ſibi con/ ſtare

Belgici belli cauſæ

Comaclina pugna

bello a pipino petiti.

ſtare uidentur : ait ille tum factam eſſe deditionem : quum Heraclia euerſa ſit : Quod ſi ita eſſet non Obelerii & fratris ducatu id accidiſſet : ſed Ioannis & minoris Mauricii quibus principibus Heracliam exciſam ipſe alio loco affirmat : Ego quia plane uideo omnes Venetarum rerum ſcriptores pertinaciſſime negare deditionem ullam eſſe factam : ita rem ſe ſe habere arbitror : ut Fortunati patriarchæ ad Carolum criminationibus : Quod contra fœdera inter illum & Nicephorum icta : quibus fuerat expreſſum : ut Veneti neutrius cenſerentur imperii per ſuos negociatores ambitioſe ſe Nicepho ro inſinuaſſent : Pipinus iuſſu patris Venetos fines terreſtri prœlio ſit adortus : Heracliaq; & Equilio euerſis : quia res eorum ſatis eo bello acciſæ fuerant creditum uulgo eſſe omne nomen Venetum cum ſuis ducibus ſubactū: Sed conſtat Venetos in priſtina libertate manſiſſe : atq; ea lege præſenti bello leuatos : ne cum Nicephoro rerum aliquid ſibi amplius eſſe uellent:Mox orta inter utrunq; imperium ob Dalmatiam diſcordia : Quum Veneti Nicephori rebus aperte fauiſſent (Etenim Nicetam eius præfectum terra mariq; auxiliis iuuiſſe dicuntur) tum demum Pipinum in Venetos ira exarſiſſe : ac maiore aliquanto q̄ antea belli apparatu eos adortum : Illud ad hæc inter omnes conſtat eo tempore quo bellum a Gallo illatum eſt : Obelerium & Beatum ſiue domeſtica : ſiue ciuili diſcordia eiectos apud hoſtem fuiſſe : Quum interim Valentinus amborum frater rempublicam domi adminiſtraret . Et ut atrociſſimi belli ratio facilius intelligi poſſit : pauca de Venetiarum ſitu præter illa quæ proximo libro a nobis tradita ſunt expediam. Sedent Venetiæ ut alio loco diximus in inſulis parum inter ſe diſtantibus : quas alternus maris æſtus æquis pene interuallis diſcriminat : ita tamen ut littus ad meridiem inter ipſum pelagus & ſtagna quadraginta paſſuum milia porrectum in decem circiter ſcindatur uada : littoraq; in inſularum ſpeciem ſic abrupta tunc paſſim Veneti incolebant : Quorum ad meridiem primi Brundulenſes : poſt hos Clodiani : Pelleſtrinenſes : Albiolani : Medoacenſes : Oliuolenſes : ubi nunc eſt Patriarchæ ſedes : Alii a mari introrſum recedentes media ſtagna tenebant . Quorum primi Riuoaltini : qui noſtro tempore frequentia & fulgore ſui nominis cæteris locis tenebras induxere.Pipinus obiecta hinc claſſe ut hoſtes maritimo curſu arceret : appareretq; omnem commeatus ſpem ablatam : terreſtribus copiis inſulas continenti proximas inuaſit : ac Brundulenſibus : Clodianis : Pelleſtrinenſibuſq; partim ſuis ſedibus metu eiectis : partim in poteſtatem redactis in Albiolanos duxit : Ea oppugnatio quum præter ſpem omnium aliquantiſper illius conatus remorata eſſet : Valentinus interim Dux & Medoacenſes cum liberis & rebus quæcunq; ea trepidatione aſportari potuerunt : in Riuūaltum abiere : non ſolum priuatas ſecum fortunas : ſed ſummum etiam magiſtratum maieſtatemq; omnem reipu. eo traducentes : ubi maiore quodam rerum ſucceſſu perpetuiſq; incrementis iam inde ex quo illic eſſe cœpit ad hunc diem reſidet : Sed locus poſtulat : ut de Medoaci uetuſtate nunc pauca referam : Omnes fere qui de rebus Venetis aliquid ſcriptum reliquere affirmant Medoacum illud quod nunc ex urbe Clodiam introrſum nauigantibus ad leuam iuxta portum eodem nomine nuncupatum occurrit : non uetus eſſe quod priſci Veneti condidere : unde in Riuumaltum Gallico tumultu conceſſum diximus : Sed ueteris illius euerſi monſtrari hodie ſub alto mari ueſtigia : unde datur intelligi non parum iam inde ad hunc diem pelagus lit

Veriſſima de Belgico bello opīo

Dedicio n... a Veneti...

Venetiarū ſitus et inſularū Nomi...

Riualtini

Pipin⁹ terra mariq; Venetos urget

De Medoaci Vetuſtate

cu̅ Medoacu̅

toribus abſtuliſſe: Auſim ad hæc affirmare Medoacum locum ipſum ab ini
tio dictum: Inde a recentioribus ut plæraq; alia pro Medoaco Metamaucum
corrupto nomine uulgo appellatum: Albiolani audita ducis ac ciuium ex Me
doaco fuga eo nuncio territi ad deditionẽ continuo ſpectare cœperunt: Quã
factam Medoacenſes qui perpauci domi remanſerant ſunt ſecuti. His recæ/
ptis quum ad Albiolæ portum qui nunc e regione noui Medoaci eſt uictor
Gallus perueniſſet: Cerneretq; (quia omnia hinc mare inde ſtagna obtinerẽt)
aut conſilium aut rationem belli eſſe mutandam: Ferunt aliq̃diu in aduerſo
littore tacitum ſediſſe: quaſi deliberabundũ quo conatu id belli quod reliqu
um erat profligare poſſet: ac demum (quod uix credo) uetulæ conſilio aquis
pontem iunxiſſe: quo Cataphrati equites in Riuumaltum traiicerentur: Sũt

Pipini ſtra tagema

qui rates ad hoc ipſum ſtructas fuiſſe tradant: Verum quod ad mulierculæ
unius conſilium attinet id uanum omnino crediderim: quaſi uero plus ſtul
ta anus atq; eadem delyra quid in tanto diſcrimine opus eſſet uiderit: q̃ tot
hominum milia quot Gallum ſequebantur: Quum multi interim Italici ge
neris atq; rei maritimæ non ignari cum illo eſſent qui uel maioris negocii po
tuiſſent fieri auctores: Quod ſi cætera multitudo id locorum inſcia præſtare
nequiuiſſet: Certe Medoacenſes qui cum patria in hoſtium poteſtatem ue/
nerant potuere: Nam quod tradunt quidam præter uetulam unam in tam
frequenti nuper loco repertum eſſe neminem: ridiculum eſt credere. Non de
ſunt qui dicant: Venetos fame prius tentatos: ſed quum machinis quibuſ/
dam panes ab his qui aduerſum littus præſidio tenebant in caſtra hoſtium
fuiſſent coniecti: tum demum ferociſſimum Gallum longioris moræ impa/
tientem ex doliis tenaciſſimo nexu contextis inſtrataq; deſuper tenuiore ma/
teria põtem q̃longiſſimum produxiſſe. Quum igitur appareret pro libertate:
pro templis: pro ſua liberumq; ſalute dimicandum: aut ſi ceſſiſſent omnia
ſuperbiſſimo hoſti ſubiicienda: certo conſilio aut in acie moriendi: aut publi
cam libertatem retinendi ſtatuunt Veneti hoſti occurrere: ac ea parte belli ul
timam fortunam potiſſimum experiri: qua plurimum patria uirtus polleret:
Obſeruato itaq; aquarum in altum recurſu expeditiſſimis nauigiis & ad con
ſerendam & eludendam pugnam idoneis inſidentes: uento & aquis ſecundis

Atrociſſi/mum prœ lium

in propinquantem hoſtem ferociter inuehuntur. Atrociſſimum continuo ori
tur prœlium: uerum uariis animis: Gallus cupiditate prædæ & rerum geſta
rum gloria accenſus fortiter dimicat: At Venetus pro liberis: uxoribus: publi
cis priuatiſq; fortunis: proq; ipſa libertate quæ horum omnium erat chariſ
ſima in pugnam ruebat. Et quia pons admodum rudis fuit atq; infirmus: ut
pote qui æſtu maris ageretur inſuetus hoſtis quia conſiſtere non poterat cõ
tinuo titubare cœpit: Contra Veneti nauigiorum celeritate fræti a fronte a la
teribus ferociter incurſant: Demum ui ſoluto ponte: quod quidam putant
tẽpeſtate factũ quæ ſub initium pugnæ orta ſit: Continuo fœdiſſima oritur cæ

Galloꝝ cla des

des: hinc ferrum: inde aquæ territo hoſti mortem intentant: Multi igitur cæ
ſi plures in mare præcipitati: res ipſa nomen loco fecit: ut ab inſigni clade ca
nalis flexuoſus quo a Medoaco in Riuumaltum nauigatur Orphanus poſtea
ſit dictus. In hunc modum a Venetis aduerſus Pipinum Caroli filium pro

orphanus Vnde Dictus

ſpere pugnatum accæpimus. Libet hic & fas eſt rerum Venetarũ in quibuſ
dam euentus Romanis quod ſæpe facturi ſumus comparare: Nam multa re
perio in utraq; repu.tam proſperis q̃ aduerſis inter ſe ſimillima: Siquidem
conſtat proſperos utriuſq; populi curſus creſcentemq; fortunam a ſubito bar

barorum

barorum incurſu pene oppreſſam: quanq̄ ſua temporum nouitate aliquāto iunior tunc res Veneta erat q̄ Romana Senonico bello fuiſſet: Verum utraq; ex Gallia hoſtem ſortita eſt: Senones illa ferociſſimum genus hominum ſed ante urbis captiuitatem pene ignotum: Hæc Belgas gentem non minus fero cem uerum Senone longe opulentiorem: Quippe quæ imperii acceſſione Ita liciſq; auxiliis non mediocriter florebat: Romanus hoſtē in ſe uerterat quia le gatoꝝ unus contra ius gentium in Gallum depugnaſſet: Venetus quia negle ctis fœderibus quæ inter Carolum & Nicephorum icta eſſent alteri partium eſſet gratificatus: Oppreſſerant Senones omnia præter Capitolium: Belgæ præ ter Riuūaltum nihil Veneto nomini reliquum fecere: Tam hic q̄ ille iactu panis fuit hoſtem ludificatus: hic littus: ille collem tutatus eſt: Vterq; Gallū uictoria & ſucceſſu exultantem ferociter oppreſſit: ille ultro: hic coactus: uerū in eo Romana uirtus clarior quod hoſtes ad unum cæſi ſunt: ut Veneta quia potentiſſimi regis filium non ſuis ſolum ſed paternis quoq; atq; imperii ui ribus ſuperbientem frægit: Defenſum Capitolium cauſa fuit Vrbici incre/menti & maieſtatis imperii perpetuo ibi ſanciendæ: ut Riuuſaltus retentus non ſolum ampliandæ urbis: ſed Ducariæ quoq; ſedis auguſtiore loco q̄ aut olim Heracliæ aut deinde Medoaci fuiſſet ſtatuendæ. Hucuſq; Veneti impe rii adoleſcentia proceſſiſſe creditur: Sequitur iuuentus qua firmatis iam uiri bus Veneta arma longe lateq; pollere cœperunt: atq; imperii fines promo/ueri. Sed ad Pipinum redeo: quem præſenti clade deiectum confeſtim aiunt Venetos obſidione leuaſſe: conuerſumq; ad uicinorum locorum uaſtatio/nem: omnibus quæ Gallicis armis obnoxia fuere populatis: copias in conti nentem abduxiſſe. Sunt qui dicant Obelerium & fratrem: quia malorum omnium auctores fuiſſent: uoluntarium exilium ſibi conſciuiſſe abeuntemq; hoſtem ſecutos: Alii qui Carolum belli huius & non Pipinum auctorem fa ciunt. Poſt cladem acceptam ferunt Gallum cum Venetis pacem feciſſe ue niſſeq; in Riuumaltum: atq; honorifice acceptum continuo cum populo de Obelerio in patriam reſtituendo agere cœpiſſe: Id Veneti quum graua/te (quod exitus poſtea declarauit) præſtitiſſent: Confeſtim Carolo abeunte Obelerium a populo diſcerptum: eiuſq; præcordia euulſa a quibuſdam den tibus lacerata: Coniunx quoq; illius Gallici ut fertur generis cum eo cæſa di citur. Sed neq; Caroli auſpiciis id bellum geſtum: neq; hæc quæ illi dicunt ſecuta ut omnino credam diligentiorum conſenſus facit: qui Pipini ductu Ve netis bellum illatum affirmant: At ſiue ille ſiue hic potius fuit: plane con/ſtat Venetis libertatem incolumem manſiſſe: fuiſſeq; alterius imperii aperte amicos factos. Sunt qui tradant Beatum Obelerio cæſo Ducatum tenuiſſe: Alii uero hoc & Obelerio in exilium actis Valentinum minimum natu reip. præfuiſſe. Sed utcunq; res ſeſe habuit (nam difficile eſt diſcernere in tanta ſcriptorum uarietate quid potiſſimum ſequamur) illorum trium principa/tus quintum annum non exceſſit: Hos Duces Angelus Particiatius ſecutus eſt: Qui primus omnium Ducarium in Riuoalto thronum habuit: Duo annui Tribuni cum eo creati ſunt: cum quibus cognoſceret decerneretq; omnia. Tradunt quidam Badoario fuiſſe illi cognomen: a quo Badoarii ſunt: Diligentiores inter Heraclianas domos quæ in Riuumaltum uenere Particia tios retulerunt: quod ipſum ut facilius credam hoc quod dicam effecit: In ter enim publica eius adminiſtrationis opera Heracliam quoq; ab eo inſtau ratam reperio: quæ a recentiore illa ædificatione poſtea noua Ciuitas dicta eſt:

Belloꝝ cō/paratio

Hucuſq; adoleſentia re[illegible]

Obelerii & coniugis cædes crudeliſſima.

Breuis Obelerii & fratrum prin/cipatus

Ange. Particiatius Decimus Dux primus in r[illegible]

Et quia ingens factus erat Gallico bello in Riuumaltum concurſus quantus
ad eam diem in reliquarum inſularum nullam : eſſetq; locus auctus incredi
bili mortalium frequentia : Factum eſt ut ſexaginta paruæ inſulæ quæ loco
proxime adiacebant pontibus tum primum inter ſe iunctæ ſint : Sed quum
inter omnes conſtaret ciuium multitudine:ac locorum natura dignam uideri
ſedem : in qua ſummus magiſtratus atq; ſumma reipu. eſſe deberet : Quod
bonum fœlixq; duci Venetoq; nomini eſſet publice decernunt:perpetuā prin
cipum ſedem Riuumaltum fore : Secundum id decretum ne ſine domo am
pliſſimus magiſtratus eſſet : Confeſtim dux ipſe locum animo concœpit : in
quo ducariam ſedem quam hodie aureæ ædi accubantem ſpectamus ædifica
ret : Sed Particiatio auctore ducarium tantum inſigni opus uetuſtate condi/
tum affirmare auſim : idq; ut credam opera illi contigua ad forum & curiam
attinentia efficiunt : ſunt enim ſpecie omnino recentiora : Cæterum magnifi
centiſſimus ille columnarum cæterorumq; lapidum apparatus : unde eo tem
pore tam facile quæri potuiſſet : Quum res Venetæ adhuc tenues eſſent non
uideo : ſed ſiue tum primum Particiatio duce ſiue poſtea quod magis credo
& quod annales ferme omnes teſtantur id opus æditum ſit : Illius ſplendor
& amplitudo exigunt ut rem tantam ſilentio non prætercam : quia longum
eſſet ipſius loci ſingula enarrare:de eximio eius apparatu pauca referam : Eſt
itaq; opus ipſum ut uariis uſibus comparatum ita in faciem non unam diuiſū :
Quarum ea quæ ad occaſum quæq; ad meridiem ſpectat duplici colūnarum ſe/
rie conſurgit : Hæc cui totius molis onus eſt impoſitum colūnas habet peregri/
ni lapidis magis craſſas q̄ proceras : Sumptuoſi ad hæc arcus eadem arte &
materia parati:Columnas ipſas non multum inter ſe diſtantes ſuperbo comple
ctuntur fornice : Superior ille ordo qui eodem ferme lapide & opificio cōſtat eo
frequentiores columnas habet quo & tenuiores : Has columnellæ denſiſſima ſe
rie diſpoſitæ inferiore parte circumuallant : ita ut non ſolum fulciant : ſed orna
tum etiā afferant incredibilem : Sed tam ſuperior hic ordo de quo proxime ſum
locutus q̄ ille inferior ampliſſimam explicat porticum : quarum quæ eminenti/
or eſt in uſum fori pene tota abſumitur:Reliqua uſq; ad culmen totius molis fa
cies : quæ precioſo lapide albo puniceoq; in teſſerarum ſpeciem ſecto eſt diſtin/
cta : adeo eminenti faſtigio ſe tollit ut non minus fatiget q̄ delectet ſpectantium
oculos : Huic ſuperbiſſimo operi ex plumbeis tegulis tectum impoſitum : Id to
tum quod ſupra forum eſt partim ampliſſima bibliotheca græcis latiniſq; uolu/
minibus non infrequens occupat : Quorum partem non paruam Beſſarion car
dinalis ex teſtamento intulit : Reliquum quod ad meridiem ſpectat comitium ha
bet:Nam quo alio nomine locum ipſum appellare poſſim in quē octauo quoq;
die interdum ſæpius omnis coit nobilitas creandorum magiſtratuum cauſa non
uideo:Curiam enim ut hōneſtius ita libentius partem illam ad ortum ſpectantē
dixerim:in quā ſenatus fere quotidie haberi ſolet.Senatum eum appello quod il
li Rogato℞ concilium:in quo ampliſſima quæq; reipu. curantur negocia:Ab ini
tio ueteres illi imperii cōditores ut plæraq; alia:hoc quoq; ex Romana repu.accæ
perunt:ut eos qui in ſenatu ſentētiam dicerēt Rogatos ideo nominauerint:quia
in conſultatione:ab eo qui ſenatum haberet: Rogaretur ſentētiam:Sed hæc alio
ſeorſum opere prolixius.Nunc ad Particiatii geſta redeo:qui quum duos habe/
ret filios:alterum Iuſtinianū nominatū ad Leonem Græciæ imperatorē mmiſit:
a quo benigne accæptū ferunt:ampliſſimiſq; uerbis laudatum ornatumq; hono
tibus non paruis:Alterum cui Ioannes fuit nomen ſibi interim collegā inſtituit:

Margin notes (printed beside the text):

Ducalis ſe/ des i Riuū altum trāſ fertur

Deſcriptio Ducarii cū curia & fo/ ro

Comitium

Curia

Vnde Ro/ gati dicti

Quod ipſum Iuſtinianus reuerſus ita indigne tuliſſe dicitur:ut ad conſpectũ patris uenire pertinaciter recuſarit : Verum ſenex quum filii deſiderium diu tius ferre non poſſet : Ioanne abdicato qui publica adminiſtratione ne iubẽ te quidem patre niſi populus coegiſſet uidebatur abiturus : Iuſtinianum & Angelum ex Iuſtiniano nepotem collegas ſibi in principatu cooptauit : Ioan nem magiſtratu abire iuſſum populus Conſtantinopolim relegauit: Tradunt quidam eum ultro ad Leonem Imperatorem ueniſſe quum Pergami eſſet : unde reuerſus iubente patre Conſtantinopolim cum coniuge & liberis profe ctus ſit . Sub id tempus ſacrum Zachariæ corpus cum parte ueſtium:tum Chriſti noſtri regis : tum diuæ quoq; Virginis & cum his Dominicæ crucis lignum a Leone Imperatore Particiatius dono accæpit:atq; ea omnia in ædẽ quam Zachariæ nomine erigendam curauerat rite condidit : Traduxit præ/ terea Ioanne abbate annitente ex phano diui Seruuli monachos in ædem Hi larii : quæ tum in extrema Riualti parte fuit : nunc eius ueſtigia intra con tinentem a peritis locorum monſtrantur : Eadem etiam tempeſtate Sæueri & Laurentii phana in inſulis quæ olim geminæ dicebantur Ioanne Particia/ tio auctore conditæ:Cuius filius Vrſus non longo interiecto tempore ad Lau rentii phanum uirginibus cœnobium inſtituit : Apud quoſdam eodem au/ ctore Oliuolenſem ædem in parte urbis quod nunc Caſtellum dicitur Apo/ ſtolorum principi fundari cœptam reperio : In cuius dedicatione Sergii & Bacchi reliquiæ illatæ ſint : Sub id quoq; tempus ab illuſtribus quibuſdam uiris in ipſos eſt duces conſpiratum : Ioannes Tanolicus : & Bonus Braga dinus principes coniurationis capitali ſupplicio affecti ſunt : Monetarius ne pharii conſilii ſocius ultro in exilium abiit : abſentis bona in publicum ſunt redacta : Huius quoq; principis auſpiciis auctores ſunt nonnulli Vlricum Aquileienſem cum foroiulianis illuſtribus nauali prœlio a Venetis uictum : Fuerat Vlricus antea ab Alexandro pontifice hæreſis nomine damnatus : Is quia ægre credo ferret Gradenſem eccleſiam ſuæ Aquileienſi prælatam : Su bito bello inſulæ antiſtitem cum auxiliari Carnorum manu eſt adortus : ad quem præſenti bello leuandum Veneta claſſis miſſa eſt : Quæ quum hoſtẽ in pugnam traxiſſet paruo negocio fudit fugauitq; : Capto Vlrico cum no bilibus non paucis : Cæterum fuſam multitudinem Venetus uictor in con/ tinentem ſecutus omnem littoralem Carnorum oram : quam nunc forum/ iulium uocant ferro & igni uaſtauit : Oppida quoq; aliqua ſubito incurſu oppreſſa : Quidam poſt pugnam locorum ignari per Caprulanas paludes errantes in uictorum manus incidere : Veneti ad conciliandam benignitatis famam Vlricum cum reliquis captiuis miſſum fecere : Verum his condictio nibus ut quot annis ſeruato uictoriæ die Venetias mitterent porcos duode/ cim : ac totidem panes unius ſextarii : qui adhibito tauro frequenti ſpecta/ culo necarentur : Cæterum caſtella quædam lignea ferratis haſtis diſiiciun/ tur : quæ omnia illis ipſis diebus : quibus pugnatum eſt Magnifico appa/ ratu quaſi annui ludi pro foro hoc quoq; tempore celebrantur . Hæc domi foriſq; Angelo Particiatio principe geſta : Qui Ducaria in Riuumaltum ſe de tranſlata : melioribus certe auſpiciis publicam eſt hic adminiſtrationem auſpicatus : q̃ aut Paulutius olim Heracliæ : aut Theodatus inde Medoa/ ci . Propagatis enim longe lateq; imperii finibus : quaſi certo perpetuoq; lo co omne publicum decus hic reſidet . Defuncto patre Iuſtinianus per ſe rem publi. adminiſtrare cœpit : Nec multo poſtq̃ ita ſolus Venetis rebus præ/

Diui zacha riæ corpus

Zachariæ ædes a quo condita

Sæueri & Laurẽtii æ/ des

Oliuolẽſis ædes

Vlricus A/ quileienſis antiſtes

Venetorũ uictoria

Ludorũ qui circa carniſ priuiũ cele/ brantur inſti tutio

i2. porci. i2. pan

Iuſtinia.xi. Dux

eſſe cœperat : ut in priſtino Conſtantinopolitani imperii ſtudio eſſe perge/ret aliquot naues bello aptiſſimas Michaeli imperatori gratificatus aduerſus ſarracenos qui per id tempus Europæ inſulas uehementer infeſtare cœperant: in primiſq; Siciliam ut publico nomine Veneti mitterent auctor fuit : Sed hoſte non reperto non multo poſt domum incolumes rediere . Et quia in ſarracenorum mentionem incidimus : non ab re fuerit pauca de huius no/minis ratione referre : Eſt enim omnino recens: factumq; ut quibuſdam pla cuiſſe uideo : Maomethi temporibus quem ferunt execrabili illa prædicatio ne : qua totum ferme orientem a uera luce in tenebras coniecit inextricabi/les ſarracenos cœpiſſe uocare eos qui legem a ſe traditam ſuſcœpiſſent:a Sar ra legitima Abraæ coniuge : quaſi diuino id accidiſſet oraculo : ut qui ſu/um dogma ſequerentur legitimi diuinæ promiſſionis ſucceſſores haberentur: Quanq̃ non omnino negauerim id nomen a Sarraca Arabiæ fœlicis oppido fieri potuiſſe:Sed quod primo loco diximus id ſcriptorum fere omnium con ſenſus tenet : Multi uariiq; fuerunt gentis eius in Aphrica & Europa cona tus : Multi quoq; & in Aſia : ſed partim Gallicis partim noſtris armis ſunt oppreſſi . Nunc ad res Venetas redeo quæ per id tempus quum per ſe ſatis proſperæ eſſent magna quadam acceſſione auctæ creduntur : Diui Marci cor pus ex Alexandria delatum memorant : quod ipſum qua ſit ratione factum breuiter explicabo : Condebat eius gentis Rex domum ſibi ſumptuoſiſſimã: atq; ob hoc undiq; precioſos lapides ex uetuſtiſſimis templis operibuſq; ali is publicis priuatiſq; comparari iuſſerat:Sed quum ne ipſi quidem diui Mar ci phano : quod huiuſmodi materia eſſet magna parte conſtructum propha næ manus parſuræ uiderentur : metuerentq; loci euerſionem Stauracius mo nachus & Theodorus preſbyter ambo natione Græci qui non ſolum illic ſa cris operabantur : ſed quaſi æditui ſacrarium ipſum officioſe aſſeruabant : Bonus Medoacenſis & Ruſticus Torcellanus Venetorum ui contra publicũ ædictum cum decem nauibus Alexandriam delati opportune interueniunt : Hi religionis cauſa quum ad locum ueniſſent eſſentq; ab illis triſtitiæ quam præ ſe ferebant cauſam ſciſcitati: Quum cognouiſſent rem ad demolitionem templi ſpectare magnis pollicitationibus eos tentare cœperunt : affirmantes fore ut ſi diui Marci corpus ſibi traderent:ampliſſimi deinde honores utrunq; apud Venetos manerent : Auerſari illi primo conſilium quaſi pro ſacrilegio habentes ſua ſede ſanctiſſimum corpus amouere : Sed diuina eſt prouiden tia factum : quod dum forte de ea re loquerẽtur:Quidam ex iis quibus con quirendorum lapidum negocium fuerat a rege datum eo uenerit : atq; ali/quot inde lapides ad ſtructuram inchoati operis idoneos non ſine templi de formatione aſportarit : Quo indigno ſpectaculo commoti æditui:Venetis ob id ipſum tum magis inſtantibus : Quum omnino appareret ædem ipſam : quoniam ferme tota nobiliore conſtaret materia : non multo poſt magna ex parte dirutũ iri:annuere cœperunt : Et ne incolæ qui non parua ueneratione diui nomẽ cum ipſo ſacrario ob eximia quæ in eo facta fuerant miracula cole bant : rem ſubito depræhẽderent : Diſſecto ocultiore parte pallio quo corpus ipſum erat obuolutũ intactis ſigillis quibus illud antica parte erat munitũ:diuæ Claudiæ aliud pro eo quod accœperãt includunt : Ferunt interim tantam odoris fragrantiam ex ipſa æde manaſſe:ut factus ſit ad locum concurſus ingens:po/tueritq; res facile depræhendi niſi pallium immotis ſignis fuiſſet cõſpectum : Et quia ſatis conſtabat ſublatum corpus ad naues ſine periculo deferri non

Vnde ſarra ceni

ci corpus ex alexãdria.

Stauracius monachus & Theodo rus preſby/ter

Diui Marci ædes dirui/tur

Diui Marci corpus ſub legitur

poſſe : rem nouam ad uulgus eludendum commenti dicuntur : Quod uix huius rei ſcriptoribus crederemus : niſi in aurea diui Marci æde ipſam hi/ ſtoriæ ſeriem ut ab illis tradita eſt mira arte figuratam hodie conſpiceremus: Ne igitur alicuius temeritate qua plurimum gens ipſa in peregrinos laſciui re ſolet tantum facinus detegeretur : ſacrum onus in ſportam coniectum : herbis ſuillaq; carne circumuoluunt : a qua pertinaciſſime gens ipſa ueteri inſtituto abſtinet : Vnde adagium illud Auguſti natum : Qui dicere ſole/ bat : Satius fuiſſe Herodis porcum eſſe q̃ filium : Illi igitur quibus datum erat id negocium ad omnes occurſus quod facere prius moniti erant :Gan/ zir quæ uox porcum apud Barbaros ipſos ſignificat uociferantes : ad naues deueniunt:Hic uelis obuolutum corpus atq; antennis alligatum quaſi mox inde ſoluturi malo ſuſpendunt ne ab his qui ſub ipſum negociatorum di/ greſſum omnia in nauibus ſcrutari ſolent precioſiſſimum furtum depræhen deretur : Demum ſuſpecto littore ſoluentes læti inde abeunt: Sed quum al tum naues tenuiſſent cœpiſſentq; fœdiſſima iactari tempeſtate fama tenet diuum Marcum Bono Medoacenſi manifeſte apparuiſſe : monuiſſeq; ut pri mo quoq; tempore uela ſummitteret ne ui uentorum actæ naues in proxi/ mos ſcopulos qui in uaſtis fluctibus latebant impactæ naufragium facerēt: atq; ita præſenti oraculo claſſem ſeruatam : Res ante eorum aduentum Ve netias delata in ſummam læticiam ciuitatem erexit : Iam manifeſta prædi/ catione cunctis affirmantibus fore ut præſenti numine perpetuum eſſet no/ men Venetum perpetuum Imperium : Veriſſimum fuiſſe oraculum : quod a maioribus accæptum in ore omnium eſſet : in illis ipſis locis olim ante ur bem conditam Diuum Marcum in humanis agentem : Quum Aquileiam forte nauigaret naui ad ea loca delatum per quietem cœleſti uoce monitum fore : ut quandoq; in ea terra quam tum omni fere humano cultu deſer/ tam uideret ipſius oſſa quieſcerent : His mutuis gratulationibus tota urbs tripudiis & cantu perſonare : Preces ad hæc & pia uota paſſim exaudiri : ut propitius uolenſq; ſuam urbem inuiſeret : ſineretq; ſuum corpus ea parte ci uitatis perpetuo eſſe : ubi ſacratam illi ſedem mox ciuitas eſſet dedicatura : atq; ita effuſa illi obuiam multitudine omnis promiſcue ordinis ſexus & æta tis : ad Oliuolenſem portum præeunte clero hymnoſq; & laudes canente in ter ſuauiſſimos odores certiſſimum Veneti imperii pignus uenerabunda ciui tas excæpit : Excæptumq; ſacello quod tunc in Ducario fuit intulere.

Cōſiliū trāſ ferendi cor poris ad na ues

Fœdiſſima tempeſtas

Publica ob diui Marci corpus ad/ uectum læ ticia

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VR BE CONDITA LIBER TERTIVS PRIMAE DECADIS.

c

RESCEBAT in hunc modum ciuitas maioreſq; Venetis re/ bus acceſſiones non ſolum uirium ſed cærimoniarum etiam in dies fiebant : florebatq; his ſucceſſibus Iuſtiniani princi/ patus : qui quo fœlicior fuit eo breuior : Sic enim ſe ha/ bent res humanæ ut nulla in eis ſit diuturna fœlicitas : Si/ quidem non multo poſt q̃ diui Marci corpus domeſtico ſa cello intulerat : Factuſq; erat non parui numinis hoſpes : fatali neceſſitate humanis deceſſit : quum duos circiter annos ſolus reipu. præfuiſſet : Teſta mento eſt ab eo mandatum : ut ſui ampliorem ædem diuo Marco erigen/ dam curarent : Cæterum ipſius quoq; legato Zachariæ & Hilarii phana am

Cuius lega to cœpta ſit diuo Mar/ co ædes fun dari

Ioannes Badoarius. xii Dux

Diui Marci collegiū

pliſſima prædiorum acceſſione ſunt ditata . Ioannes Particiatius Iuſtiniani
frater quem ille ex Græcia reuocatum ſibi collegam cooptauerat princeps de
claratus : publicam adminiſtrationem a diuinis orſus phanum ducario pro
pinquum ſtatuit : in quod rite dedicatum ex minori ſacello Euangeliſtæ cor
pus eſt tranſlatum : Lectiq; ex omni clero aliquot qui rem ibi diuinam fa/
cerent : his antiſtes datus quem Primicerion hodie uocant : Fuit res ipſa
omnino tenuis ab initio : nec præſenti opulentiæ & magnitudini qua hodie
moles ipſa laborat quicq̄ habuit ſimile : Sed de magnificentiſſimo ipſius tem
pli apparatu loco magis oportuno dicetur . Cum Narentanis uetuſto more
gentis proxima maria curſu infeſtantibus publice fœdus eſt percuſſum : Quo
non multo poſt uiolato aliquot Venetos negociatores ex Appulia nauigan/
tes medio mari oppreſſos Barbari necauere . Ferunt per id tempus Obeleri/
um ducem quem annales quoſdam ſecuti in exilio abiiſſe proximo libro do
cuimus : In Curictam inſulam : quam uulgo nunc Vegliam uocant tranſi
uiſſe : recuperandi principatus cauſa res nouas moliturum : In eum Parti/

Vegliana oppugnatio

ciatius anteq̄ moueri poſſet aliquid ualidam claſſem inſtruit : hoſtemq; in
ter primos conatus pene incautum obſidione cingit : obſeſſum ſumma ope
oppugnat : Interim ex Medoacenſibus quidam ueteri in Obelerium ſtudio
qui prius eorum popularis inde Dux fuerat in urbem tranſfugiunt : Ea re
Ioannes cōmotus ſoluta obſidione claſſeq; Venetias celeriter reducta in tranſ
fugarum inuidiam Meduocum expugnat : atrociſſimoq; incendio abſumit:

Metamaucum incendio abſumitur

Obelerii cædes

Caroſſiana coniuratio

Mox uero ſupplemento prioribus copiis addito Curictam denuo traiecit qua
in ſuam poteſtatem redacta Obelerium capitali ſupplicio affecit . Inde haud
longo interiecto tempore nobilium quidam Caroſſio Bonici filio auctore in
ducem coniurarunt : Ille ſubita conſpiratione pulſus in Galliam tranſfugit:
Caroſſius interim in iuſſu populi ducatum inuadit : In quem peſſimo exē/
plo rempublicam adminiſtrantem recens optimatium factio cohorta eſt : Cu
ius capita Baſilius Traſimundus : Ioannes Marturius : & Dominicus orcia
nicus fuere : Hos triginta alii illuſtres uiri ſecuti qui Ioannis Ducis exilium
iniquo animo ab initio tulere . Caroſſium itaq; adorti in ſuam poteſtatem
redigunt : redactum excæcant : excæcatum in exilium agunt : Theodato ciu
ro : Marino patricio : Dominico Monetario : ac plæriſq; aliis Caroſſianæ fa
ctionis uiris fœde trucidatis : Ciuitatis adminiſtratio tantiſper dum Ioannes
ex Gallia reuocaretur : Vrſo Oliuolenſi antiſtiti : Baſilio Tarſimundo : &
Ioanni Marturio commiſſa : quam illi reuerſo haud grauate reſtituerunt :
Is procedente tempore quum graues ſimultates cum Maſtalicia familia exer
cere cœpiſſet quæ tum erat in Venetis nobiliſſima : ab hominibus aduerſæ fa
ctionis pro æde diui Petri quo ſacrorum hora ſe contulerat inſidiis exceptus
ſumme dignitatis inſignibus exutus : barbamq; & capillos detonſus octauo
ſui principatus anno eſt Gradum relegatus : ubi ſacris initiatus uitam po/

Petrus Tradonicus. xiii. Dux

ſtea cum morte commutauit . Ioanni defuncto Petrus Tradonicus ſurroga
tus eſt : Is Pola oriundus ex Equilio Gallico tumultu eiectus in Riuumal/
tum uenerat . Eſt Pola in Italiæ finibus oppidum uetuſtiſſimum : & a Col
chis qui ad Medeam perſequendam miſſi fuerant : ut Callimachus ſcripſit
in ſinu portus formam habente conditum : Tradonicus Ioannem filium ſi

Diui Pauli ædes

bi collegam inſtituit : Paulo gentium doctori ædem in ea parte urbis qua
hodie ueſtigio uetuſtatis uiſitur largo ut tunc erant ciuitatis opes ſumptu
condidit : In hoſtes Narentanos aliquot expeditiones feciſſe dicitur : Sed eas
ipſas

ipſas parum proſpere : Quidam filium ab eo quandoq; miſſum tradunt qui aliquanto fortius patre in piratas depugnarit. Veronenſium legati per id tempus Venetias uenere : Auxilia imploratum aduerſus Benaci lacus accolas : cum quibus apparebat ſine externa ope debellari non poſſe : Sunt qui ſcribant ab ipſis accolis aduerſus Veronenſes implorata auxilia : Diligentiores tamen quod prius diximus tenent : Addunt ad hec Veronenſes Venetorum conſilio uſos nauigia quædam fabricaſſe quibus in lacum deductis maturius ſit cum hoſte debellatum : Veneto non tantum gratiæ actæ : Sed ex Verona quoq; magnifica & ampla munera Venetias miſſa : Non deſunt qui ſcribant (nã nihil ferme eſt in quo auctores quos ſequimur non aliquid uarient) poſt cladem illam in Crotoniate ſinu accæptã : de qua mox dicetur : Veronenſes Venetorum auxiliis adiutos quod uix impetrari potuiſſe crediderim : Nullus enim populus uel longe bellicoſiſſimus in tanta clade quanta per id tempus accæpta eſt non animum remiſiſſet : in hoc ſtatu erant res Venetæ magis omnino domi & circa continentẽ q̃ foris lætæ : Quum Theodoſius conſtantinopolitanus qui a Michaele Græciæ imperatore claſſi aduerſus Mauros ſarracenos præfectus fuerat Venetias uenit : Vbi cum Tradonico ægit : Vt ualidam in Barbaros qui tum Appuliæ fines infeſtabant Veneti claſſem compararent : Id in Michaelis gratiam benigne conceſſũ : Sexagintaq; triremes in Mauros inſtructæ : atq; ob id Tradonicus a Theodoſio prothoſpatharius eſt Michaelis nomine declaratus : qui honor tum primarius erat apud Græciæ imperatores : Sabbas (nam non ab re fuerit de eius gentis expeditionibus aliqua breuiter referre) Maurorũ dux : ex Mauritania enim ferunt Barbarorum uim illam ingentem ea tempeſtate erupiſſe : Sub primum in Italiam appulſum portum in tyrrheno littore oppreſſit : quem urbis nunc Veteris appellant : Non deſunt qui Centum cellenſem uocent : ab oppido quod proximo loco Hadrianus Imperator opere & iudiciis : Vt Plinii epiſtolæ teſtantur inſtruxit : Auderem ego affirmare Pyrgos Veteres hos fuiſſe : quod & recens nomen urbis quam Veterem dicunt arguere uidetur Pyrgenſemq; portum appellarem : niſi haud procul inde oſtiam uerſus nauigantibus occurreret locus : quem nunc quoq; uicini accolæ Pyrgum nominant : Hic copiis in terram expoſitis præſidioq; ad Claſſem tuendam relicto infeſto agmine Sabbas Romam ducit : Moxq; uaticano oppreſſo ac celeberrimo orbis terrarum templo quod apoſtolorum principi eſt ſacrum ſpoliato urbem obſidere pergit : Verum audito Guidonis aduentu quem ex Gallia ciſalpina Gregorius quartus ad præſidium urbis exciuerat : ſoluta repente obſidione inter Appiam & Latinam uiam ducens ſuburbana loca igni ferroq; populatur : Nec diui Pauli magnificentiſſimum templum quod duo milia paſſuum ab urbe diſtat inuiolatum relinquit : Flexerunt inde Barbari in Latinam uiam : atq; ubi in caſſinenſem ſaltum peruenere : oppidum quod in eo fuit ſubita ui opprimunt : oppreſſumq; diruunt : Nunc recens oppidũ quod illic eſt Germanum uocant : Eſt non procul inde monaſterium uetuſta religione & opulentia inſigne : hoc quoq; ſacrilegæ manus diripuere : direptumq; magna ex parte incendio conſumpſerunt : Hinc profecti ſecundum propinqui Liris ripam : nunc fluuium ipſum Garilianum uocant ad mare uelut procella quædam ex montibus in ſubiectos campos ui uentorum deiecta : omnia ferro & igni proculcantes ſe proripiunt : Hic opulenta preda in naues quas ex Hetruria accerſiuerãt impoſita in Mauritaniam tranſmittunt :

Veronẽſes Benaci accolas bello ſuperant

Ante ualidam in ſarracenos claſſem

Venetus cõ ni p°s[?]

Sarracenorum expeditio Romã diripiendo

Liris fluuius

Secunda Maurorũ in Italiam expeditio

Nec inde diu quieuere quum geſtarum rerum ſucceſſu fœlicioris adhuc militiæ ſpem nacti: non multo poſt patrio littore profecti in Italiam redeunt Tarentumq; ac Siciliam eodem fere tempore tumultuoſe inuadunt: Quum itaq; appareret omnem ſuperi maris oram Maurum infeſtaturum: tũ Theodoſius iis copiis quas ex Græcia adduxerat diffiſus ad Venetorum opes ut diximus confugit: quibus benigne impetratis continuo in Barbaros mouit: Sabbas interim audito hoſtium aduentu incertum eſt metu ne an quia ita ſuis rebus conducere arbitraretur ſi hoſtem ſpecie fugæ ludificatus ad aliquid temere agendum impuliſſet: Soluta Tarenti obſidione celeri curſu ſe cum tota claſſe circa Crotonis littora recæpit: Sedet Croto in Tarentino ſinu oppidum uetuſtiſſimum ab Achiuis oraculo Apollinis conditum Miſcello duce ac ita quandoq; opulentum ut centum triginta hominum milia in armis habuiſſe dicantur Crotoniate: quum ad Sagram fluuium a Locris ſunt ſuperati: Fuit alioquin ciuitas rei bellicæ peritiſſima dedit & quandoq; Athletis operam non paruam: Sed Pythagoras Samius & Milo qui eius auditor fuit præcipuam urbi gloriam attulere: Hic quia ciuis omniumq; Athletarum qui ea tempeſtate fuerunt fortiſſimus: Ille uero philoſophiæ commercio: Hic itaq; (nam Græca Venetaq; claſſis in ea quoq; loca uenerãt) aliquot leuioribus prœliis per occaſionem commiſſis tandẽ totis uiribus utrinq; eſt concurſum: Tum uero fuſis fugatiſq; Græcis omnis Maurorum impetus eſt in Venetos conuerſus: Sed ii uſq; adeo in præſentem pugnam erant intenti ut alterius cornu fugam non prius reſpexerint q̃ undiq; ſint a Barbaris circumuenti: Sic quoq; tum ferociſſimi hoſtis impetum Venetæ triremes aliquandiu ſuſtinuere: Sed Maurorum multitudine ſuperante partim ſummerſæ partim captæ ad unam omnes periere: Venetorum pauci ui in hoſtium poteſtatem uenerunt: Reliquam multitudinem aut ferrum aut aquæ confecerunt: Sunt qui ſcribant apud Crotonem prius pugnatum q̃ Mauri Romam ueniſſent: In quibus eſt Bonitendius: Barbari præſenti ſucceſſu elati in Dalmatiam traiecere ubi aliquot oppida ſubito incurſu oppreſſa diripuerunt: Venetas ad id naues precioſa merce onuſtas ex Syria redeuntes: quæ Maura claſſe procul conſpecta in Tergeſtinum ſinum declinarant intercœpere: atq; immodico odio quo Venetum nomen perſequæbantur in captiuorum cædem prouecti ad unum omnes necauere. Nuncius accæpte apud Crotonem cladis ingentem luctum & terrorem attulerat ciuitati: Sed audita recentiore clade quo res minus erat expectata ita magis ac magis frægit omnium animos: ut non minus Venetiis ſit trepidatum q̃ ſi Barbarus in conſpectu fuiſſet: eſſetq; in tanta conſternatione adhuc magis laboratum niſi per exploratorias naues cognitum fuiſſet hoſtes Anconem uerſus curſum flexiſſe: eaq; inopinato aduentu oppreſſa ac direpra: confeſtim in altum abiiſſe: Aduerſis Venetorum rebus Narentani elati ex Dalmatia ſubito curſu Caprulas uſq; prædabundi proceſſere: Eſt id oppidum ad oſtium limenis amnis: Quod priſci Veneti concordia profugi hunnico tumultu frequentare occæperunt. Per hec tempora aut certe non multo poſt tradit Bonitendius Benedictum pontificem Venetias ueniſſe: ubi quum benigne fuiſſet accæptus inuiſeretq; Diui Zachariæ cœnobium: Agnetis maurocenæ eius loci antiſtitis precibus fatigatum promiſiſſe: ex urbe ſe ad ædẽ religione inſtruendam Pancratii martyris & Sabinæ corpora miſſurũ: ac poſtea ab eo miſſa ſumma cum ueneratione templi ſacrario fuiſſe illata: Eodem quoq;

Attẽde cladẽ iſignem a Veneto acceptam

Recens Venetorũ clades

Attẽde reliquias Zachariæ phano illatas

s pōtifex s Venit.

dem quoq; principe Lotharius Imperator quod plærique alii deinde Imperatores fecere : ueteres immunitates ac cætera libertatis iura ut inuiolatæ Venetis manerent reſcripto conſtare uoluit . Cæterum ut res publica ea tempeſtate infœliciter foris adminiſtrata eſt : ita domi quoq; nihilo fœlicior fuit : Ciuili diſcordia non mediocriter iactata eſt : Sex illuſtribus familiis in factiones duas ſua ſtudia trahentibus : Hinc Iuſtiniani : Polani : & Baſeii : Inde Barbolani : Selii : & Seuoli in aduerſum nitentes fœdiſſima ſpectacula populo ſæpius præbuerunt : Sed quum pene ad internitionem inter eos uario euentu media urbe eſſet pugnatum : Barbolani cum hominibus ſuæ factionis ciuitate eiecti ſunt : Verum non multo poſt Lodouico Imperatore ad quem confugerant annitente compoſitis inter utranq; factionem rebus in ciuitatem reſtituti ſunt . Hæc Petri Tradonici principatu domi foriſq; geſta : Qui quum aliquot annos Ioanne filio defuncto quem ſibi collegam in principatu cooptauerat rempublicam ſolus adminiſtraſſet : Sacrorumq; hora in Zachariæ ædem ueniſſet : factum eſt ut quum domi ſe reciperet ſubita coniuratione excæptus : undetriceſimo ſui principatus anno ſit trucidatus : In re autem tam trepida miniſtri qui de more illi apparebant charitate ut fit & ſtudio in ſenem : aliquandiu iniuriam ab eo propulſare ſunt conati : Sed a pluribus atq; eiſdem melioribus pulſi ſubito tumultu Ducarium occupauere : ubi a coniuratis obſeſſi Triginta dies ſe loco tutati ſunt : Accæpta demum publica fide ne cui eorum capitali fraudi eſſet quod principis optimi uitam aduerſus nefariam coniurationē tueri uoluiſſent: quodq; ut ſuam ſalutem a parricidarum iniuria tutarentur publicum locum occupaſſent : occupatumq; ſemel ad eam diem pertinaciter defendiſſent:pacti ad hæc ne ciuitas impune id factum pateretur : quod facinoroſi homines principem optimum ac nihil tale meritum tam fœde trucidaſſent : Indignum fore prædicantes ciues in ea urbe conſpici:in qua parricidium per ſcelus commiſiſſent:populi faciem ſummi magiſtratus cruore reſperſiſſent : His condictionibus ex Ducario in æquum deſcendere : Populus Triumuiros creauit qui de parricidis quæſtionem haberent : de ſontibus iudicarent : deq; his cognoſcerent qui ſeceſſionem in Ducarium feciſſent . Triumuiri creati ſunt Petrus Equilienſis antiſtes : Ioannes Gradenſis archidiaconus : Et Dominicus Maſſonius : Hi parricidii reos alios in Galliam : Alios in Græciam perpetuo relegarunt : Quidam adhuc indemnati interfecti ſunt : Vrſus Grugnarius coniuratorum unus demonibus uexatus miſerabili cruciatu periit : ut manifeſte appareret : Tradonici mortem non hominibus ſolum ſed ſuperis quoq; diſplicuiſſe : Qui ſeceſſionem fecerant : quoniam non ſine motu ciuitatis id eſſet factum : Alii extra Venetos fines eiecti : Alii atq; omnino plures in Popiliam inſulam relegati : Diſtat locus ab urbe quinque paſſuum milia : Huc uxoribus & liberis traductis ita procedente tempore res eorum creuere : ut Oppidum quod illi condidere ſit frequenter poſtea habitatum : Sed illud ipſum quantumcunq; fuit Genuenſi bello prorſus interiit : Ita republica triumuirali iudicio pacata : Vrſus Particiatius Dux declaratus eſt : Huius auſpiciis conſtat rempublicam domi foriſq; fœliciter adminiſtratam : Initio ſui principatus ut Veneto nomini rata pax eſſet cum Narentanis & aliis qui Piraticam exercebant auctor extitit:ut obſides aliquot Barbaris darentur : Hoc Annales habent : Quidam autem Venetarum rerum ſcriptores nullam prorſus datorum obſidum mentionem fe

Lotharius imp. Libertorū

Nouæ ī urbe factiōes

Tradonici cædes impia

Popilia q̄ uulgo Pouegia nūc Diruta bello

Vrſus Dux xiiii.

tere. Nec multo poſt Sarraceni qui ex Alexandria profecti Cretam inſulam annos circiter uiginti poſt Sabbæ Mauri in Italiam aduentum occuparant : repente in Dalmatiam progreſſi omnem oram maritimam cum Hiſtria prædati Gradum obſidione cinxerunt : Eos ſubito acceſſu ita Vrſus turbauit ut nauibus trepide abductis continuo in altum abierint :

Circa Gradū in Mauros proſpere pugnatur

Apud quoſdam reperio ſtrenuam in ea expeditione operam a Ioanne principis filio iuuene impigro nauatam : Quod ſi ſic eſt haud abſurdum erit credere : non modo ad famam Venetæ claſſis territos Barbaros non fugiſſe : Sed congredi etiam auſos : atq; ita eueniſſe ut iuuenis quia in hoſtem fortiter eo die depugnaſſet iuſſu populi datus ſit patri collega : Bonitendius non circa Gradum ſolum : ſed apud Tarentum quoq; ab Vrſo in Sarracenos fœliciter pugnatum tradidit : Rurſus & aduerſus Narentanos qui rupto fœdere aliquot maritima Hiſtriæ oppida fœda populatione uaſtarant Triginta nauiū claſſe proſpere dimicauit : Sed cur pro Hiſtris ſint ſumpta arma : quum nondum in Venetorum fidem ueniſſent : auctores quos ſequimur non tradunt : Credibile eſt ſecundum Hiſtriam illos cœpiſſe & Venetos fines infeſtare . Cum Petro Gradenſi antiſtite tantiſper Vrſus ſimultatem exercuit : quoad Dominicum Caloprinum qui Torcellanus antiſtes fuerat deſignatus probaſſet : quū hominem alioquin ſibi inuiſum non eſſet probaturus : Quieto itaq; ciuitatis ſtatu quum foris quoq; reſpublica ex ſententia eſſet adminiſtrata : Dux auctorem ſe præbuit iis qui ad ducum miniſteria erant aſcripti :

Excuſati principum Durū Dorſum

quiq; poſtea excuſati principum dicti ſunt : ut in ea parte urbis quod Durum Dorſum ab initio dixere domicilia ſibi ædificarent : atq; ita cœptus eſt locus inhabitari qui antea maritimarum incurſionum metu fuerat deſertus : Huius quoq; principis fœlicitate ueteres diſcordiæ quæ inter Venetos & Carnos ſuo utrorunq; in Aquileienſem Gradenſemq; eccleſiam ſtudio ortæ fuerant : Vulperto Aquileienſi antiſtite pollicente ſe non amplius Gradenſem eccleſiam infeſtaturum : omnino ceſſere : Ad hos ſucceſſus illud acceſſit quod re proſpere aduerſus ſarracenos geſta : Vrſus a Baſilii Imperatoris apochriſariis prothoſpatarius eſt creatus :

Veneti Cā panas Græcis dedere

Sed ut gratitudine cum Baſilio certare uideretur Duodecim Campanas magni ponderis illi Bizantium dono miſit : atq; ita eueniſſe ferunt ut Græci Venetorum munere tum primum Campanum æs habere cœperint : Sic omnia domi foriſq; Vrſus conſecutus quæ ad uitæ ornamentum attinebant : Anno initi principatus Decimo ſeptimo obiit .

Ioannes Badoarius decimuſquintus Dux

Vrſi autem morte Ioannes eius filius rempublicam adminiſtrare cœpit : Is Badoarium fratrem ad Ioannem Pontificem mittere conſtituit : Vt Comacli dominium illo auctore Veneto nomini uendicaret : Ob id crediderim rem a Veneto motam quia intra antiquæ Venetiæ fines is locus eſſet : Horum conſilia quum Marinus Comacli comes cognouiſſet Venetum Romam proficiſcentem in Rauennatium finibus inſidiis exceptum ſauciumq; in ſuam poteſtatem redegit : accæptaq; ab eo fide de Comaclina actione deponenda domum dimiſit : Verum non multo poſt q̄ ad ſuos reuerſus eſt ex uulnere quod accæperat Badoarius moritur :

Comaclū a Veneto capitur

Cypriani & Cornelii phanum

Dux ira accenſus fraternam cædem ulturus ualida claſſe Comaclum inuaſit : ac ui cœpit : In eos qui fraternæ cædis conſcii fuerant omnia hoſtilia exercuit : Impoſitoq; deinde urbi præſidio Rauennatium fines : quia & ipſi eius conſilii conſcii fuiſſent fœda populatione uaſtauit : Huius opus dicitur Cypriani & Cornelii in Medoacenſi littore phanum : Quod interiecto tempore Vitale

Michaele

Michaele principe:atq; eodẽ auctore in monaſterium uirginum eſt uerſum: Verum quum aduerſa ualitudine laborare cœpiſſet iuſſu populi Petrum fratrem ſibi ſucceſſorem inſtituit: ſed quia præter ſpem omnium conualuiſſet: pro collega habuit in ducatus adminiſtratione: Quo poſtea defuncto Vrſũ qui illo maior natu fuit cooptauit. Non longo autem interiecto tempore quum in grauẽ morbum recidiſſet:ac per aduerſam ualitudinem rempu. adminiſtrare non poſſet (Vrſus interim ſe ultro magiſtratu abdicauerat) facta populo poteſtate noui Ducis creandi: anno ſui principatus Sexto inito ſed nondũ acto in ordinem ſe redegit: Fuerunt ea tempeſtate qui crederent id utrunq; feciſſe:quia cernerent ingentem ſibi inuidiã a populo imminere: quẽ eorum principatus iam aperte tedere cœpiſſet: Ioannem dignitate abeuntẽ Petrus Candianus ei ſurrogatus eſt: Cui in curiam uocato quum ille ducatus inſignia libens tradidiſſet: in priuatas ſuæ familiæ ædes tranſiit: In Narentanos interim ueteres Veneti nominis hoſtes quoniam proxima maria latrociniis infeſtarent aliquot longæ naues ad eorum curſus cõprimendos miſſæ: quæ infecta re nuſq̃ enim hoſtis repertus erat domũ rediere: Nec multo poſt Candiani principis ductu naues duodecim quidam ſeptem ſcripſere in eoſdem hoſtes paratæ: qui circa Dalmatiæ promontoriũ quod ipſi incolæ Miculum uocant reperti ſunt:In eos hortatu ducis ferociter inuectæ ſunt Venetæ triremes: Nec Liburnicæ naues pugnam detrectauere: utrinq; maioribus prope animis q̃ uiribus eſt concurſum: Primo quidẽ congreſſu res Veneta aliquot hoſtium nauibus oppreſſis ſuperior fuit: Verum Barbarorum multitudine ſuperante Ducaria naui cum reliquis circũuenta Cãdianus fortiter dimicans occubuit: Quum menſes quinque non amplius rempu. adminiſtraſſet: Eius cadauer ab Hiſtris ſubtractum paulopoſt Gradum eſt deportatum atq; eo loco ſepultum. Fama accæptæ cladis ciuitatem repente occupat: eſtq; uulgo non mediocriter trepidatum: ſed maior omnino metus multitudinem ſollicitam habuiſſet ni continuo precibus populi fatigatus:Ioannes Particiatius qui ſe ducatu abdicauerat reipu. adminiſtrationem cum Ducariis inſignibus recæpiſſet: ac tantiſper ſe pro duce geſſiſſet dũ tumultu & pauore ſædato populus fauore & conſenſu maximo Petrum cognomẽto Tribunum Ducem creaſſet: Hunc quoq; prothoſpatharium a Græciæ Imperatore creatum reperio: Piratæ interim perpetui hoſtes loca urbi proxima infeſtabant: ob quod ipſum Tribunus murum ad urbis munitionẽ a Caſtelli Riuulo uſq; ad Iubanicã ædem uirginis duxit: cathena ab ipſo muro ad Gregorii phanum pretenta:ne ſubitus aliquis hoſtium incurſus repente ciuitatem inuaderet: Sed ueſtigia ueteris illius operis nulla (quod ſciã) hodie extant. Clodienſibus fines ab eorum portu per littora ad Atheſis oſtium quas Foſſiones uocant: inde per Bebias & Conchas rurſus ad ipſũ portum terminauit: Erant ea tempeſtate res Venetæ totiuſq; Italiæ quæ ad ſuperum mare ſpectãt parum ut diximus quietæ: Quippe quæ hinc Piratarum latrociniis: inde Sarracenorũ aſſiduis motibus erant ſollicitæ: Quũ alius nouus terror Venetis exortus eſt: Hunni quos alio loco Scythicam eſſe gentem docuimus in Italiam tumultuoſe erupere: ingens eorum manus per eos annos ex Scythia profecta non prius ſedes ullas cœpit q̃ ad conſanguineos in Pannoniam ueniſſet: Hi Italicis expeditionibus aſſueti diuturna iam cum noſtris conſuetudine patriam feritatem magna ex parte exuetant: hinc accidit ut mitiores facti ab illis qui nouiter uenerant ex his ſedi

Petrus Candianus dux xvi.

Candianus a Narentanis occiditur

Petrus cognomento Tribunus Dux decimus ſeptimus

Clodienſiũ fines

bus quas ſuas ipſi iam antea iure belli fecerant factaſq; ad eam diem tenuerant : quaſi ciuili inter ſe bello ſint eiecti : Ferunt eam fuiſſe gentis immanitatem : ut poſtq̄ in Pannoniam uenerant patrio more ab eſu humanæ carnis non abſtinerent : Moxq; in appellationem eorum quos eiecerant tranſeuntes Hungari ſint dicti:Illi uero qui tum extorres erāt ab initio ut hi Hunni fuerant : Sed Athilæ temporibus ut quidam tradunt ubi in Pannoniam uenere : primo Bauari nominati : inde ex Hunnis & Bauaris litteris quibuſdam detritis ex duobus nominibus factum eſſe unum : Ii itaq; poſt Gallicas Germanicaſq; expeditiones quum uicto Lodouico Germaniæ rege ac ſtipendiario facto ingentem prædam domum reportaſſent : geſtarum rerum ſucceſſu elati ſtatuerunt Italiam inuadere:atq; ob id fortaſſe quia eius terræ ſtatum parum per id tēpus pacatum audiuerant : Myſiam igitur primo adorti:hoſtes cruento prœlio uictos tributarios fecere : Inde profecti quum iam Italiæ propinquare dicerentur : Berengarius qui Romanum tum imperium habebat cum quindecim hominum milibus occurrit : In ipſis Italiæ finibus eſt acriter dimicatum : Victuſq; Berengarius maiore parte copiarum amiſſa ex acie aufugit . Secundum hanc pugnam elatus Hunnus qua proximum fuit populabundus ſeſe in Italiam effudit : Igni ferroq; Carnorum finibus uāſtatis terrore & metu omnia complens : Tauriſium occupat : Inde quū Mediolanum uerſus ducturus uideretur : fama Venetarum opum quæ iam inde in Italia illuſtres eſſe cœperant motus : omnem uim belli repente in Venetos conuertit : Confeſtim Lembis ad traiiciendas copias fabricatis quos coriis obductos : quia rudi materia & arte conſtarent fuiſſe tradunt : Ciuitatem nouam Barbarus adortus : ſic enim poſt inſtaurationem appellatam fuiſſe conſtat : quæ olim Heraclia dicebatur : primo impetu occupat incendioq; abſumit : Inde digreſſi Equilium Barbari Ieſulumq; pari clade opprimunt : Secuti deinceps proſperarum rerum curſum ſecundum maris littus: Clodiā ac caput Aggeris diripiunt : direptiſq; ignem ſubiiciunt : Demum ad Riualtinam oppugnationem animum adiiciunt : Haud ſimilis pauor tum Venetorū animos inceſſerat qui & bello Gallico : longe maior præſens metus q̄ tum ille fuiſſet : Cum Gallis de libertate pugnatum : cum his de uita dimicatio futura erat : Illi & ſi Barbari non omnino tamen pietatis expertes : Hunni non modo pietatis ſed humanitatis etiam contemptores:Quippe qui ne cæſorum quidem cadaueribus parcerent immaniumq; ferarꝫ more humana membra laniarent:laniataq; manderent : Hic nefandus gētis mos ita ab initio omnis ſexus & ætatis animos perculit:ut non libertas ſed omnium uita iam cōplorata uideretur : At (quod ſæpe fit) deſperatio in irā uerſa eſt : Ira in ulciſcendi cupiditatē: aut certe ſi id minus proceſſiſſet fortiter moriendi : Cupiditas hæc ſpem fecit ſi pro uiribus dimicare uellent poſſe Barbarum uinci . Nec defuiſſe crediderim (nā de ea re nihil quod alioquin affirmare poſſim habeo) qui eos tumultuaria concione ita adortaretur : Veniſſe tempus : Quo Venetos uere oporteret eſſe uiros : imminere ingēs periculum non patriæ ſolum ſed uitæ etiam : Rem ſibi cum eo hominū genere eſſe qui non magis poſt pugnam cæſorum membris parcere ſoleant:q̄ in prœlio uitæ peperciſſent : Verum eos quoq; non ferreos eſſe quorꝫ corpora uiolari nō poſſint : Priſcos Venetos olim latinis colonis mixtos circa Aquileiæ mœnia paruam bellatorum manum Trecentis & amplius hominū milibus (tot enim tum Athilam ſequebantur) pro patria ſe obiicere non dubitaſſe:

Hunnianthrophagi

Berēgarius

Heracliam Barbari cō burunt

Attende opportunā cōcionem

taſſe : Euentum pugnæ illius facile declaraſſe plus uirtutē in armis ualere q̃
multitudinē:ſed illi fortaſſis temere feciſſe uideri poſſunt:qui ea parte belli qua
hoſtis plurimum poterat pugnam cōmittere eſſent auſi : Sibi cōtra aut aper
to mari aut certe in his ſtagnis dimicandū ubi omnia pro pugnatoribus ex
plorata ſint : Barbaro ignota : Veꝵ enim uero nihil dicere tā optabile fuiſſe
Venetis qui ab ineunte ætate maritimæ rei aſueſcunt q̃ ut ea parte ſibi ho/
ſtis pugnæ copiā faceret : qua plurimum patria uirtus emineret : Cæteꝵ il/
lis neq; animum neq; nauigia ad id ipſum eſſe accōmodata : Maiores ſuos
Pipinū regem ſuis paterniq; imperii opibus ſuperbientē in illis locis in qui/
bus dimicandum eſſet olim ſuperaſſe : ſed pro libertate ab illis pugnatū : ſi/
bi uero uitæ periculum bene pugnādi neceſſitatē imponere : Quia igitur ſi ui
cti eſſent moriendum ſit : credere ſe nullum eſſe tam imbellē ciuem : nullum
tā timidum qui non malit quū poſſit honeſte mori:q̃ turpiter captū amiſ/
ſis omnibus ab īmaniſſimo hoſte uelut ouē iugulari . At uirtutē ſuorum ci
uium eā eſſe dicere:quæ ſi totis uiribus fuerit dimicatum nō ſolum Hunni
cum ferꝵ e ceruice ciuitatis ualeat propulſare : ſed difficili patriā liberare ob
ſidione.His adhortationibus erecti animi aut certe ſimilibus:nā in tā efferatū
hoſtē ſine aliqua uehementi oratione : atq; eadē hortationum plena territā
multitudinē excitati potuiſſe ſtultum eſt credere.Cōfeſtim igitur ad defendē
dam libertatē : immo ad depugnandum pro uita ſeſe omnes accingunt : In
terim Barbarus Riuumaltum uerſus mouerat:Cui Veneti in expeditiſſimas
naues & ad pugnā idoneas cōſcendentes circa Albiolā occurrunt : Atrox pri/ — Anceps cir/
mo cōmittitur prœlium:uariiq; fuerunt Hunnoꝵ conatus qui multitudine — ca Albiolā
fræti non uno loco erumpere conabātur: Contra Veneti omnibus locis illis — pugna
occurſātes impigre eoꝵ īpetus ſuſtinere:Pluribus diebus ancipiti marte pu/
gnatum:deniq; totis utrinq; uiribus in pugnā deſcenſum:Hic fuſi fugatiq;
Barbari ſolutaq; obſidiōe procul abeuntes inclytā uictoriā Venetis reliquere:
Nec multo poſt Berengarii muneribus capti (id enim fama tenet) Italia ceſ — Inclyta de
ſerunt: Ingēs fuit Veneti nominis gloria poſt ſecundā illā circa Albiolā pu — Hunnis ui
gnā illud in ore omnium eſſe : fregiſſe Venetos Hunnicā rabiē:Cui Berenga — ctoria
rius homo īpiger atq; ob Italiæ imperium tum præpotēs ceſſiſſet : Ipſe Dux
cuius auſpiciis res geſta fuerat magnificētiſſimis uerbis abſēs ab eo laudatus
eſt:His tēporibus crediderim cathena & muro munitā ciuitatem a Tribuno
Duce potiuſq̃ piratico motu:quod Venetaꝵ reꝵ ſcriptores quidā affirmant:
Sic itaq; domi foriſq; repu.fœliciter adminiſtrata: Tribunus ipſe anno ſui re
giminis ut quidā tradunt undeuiceſimo:ut alii tertio & uiceſimo uita deceſſit.
Vrſus Badoarius in demortui locum ſurrogatus eſt:Is Petrū filium ad Græ
ciæ Imperatorē Bizantium miſit:a quo prothoſpatarius factus multis eſt mu
neribus ornatus : ſed quū iuuenis Venetias rediret a quodā Michaele regulo
in Dalmatia īterceptus omni cultu muneribuſq; exutus in Myſiā relegatus ē:
unde clā deinceps profectus Venetias uenit : Vrſus cū Clodiēſibus cœpit de fi — Vrſus Ba/
niū recognitiōe agere:Sed cognita Petri prīcipis cui ipſe ſucceſſerat declaratio — doari⁹ Dux
ne præſēti actione abſtinuit:Ferūt fuiſſe uiꝵ mira pietate & īnocentia præditū: — xviii. Monachus pietate
Quippe qui undeuiceſimo ſui ducatus anno ſpōte ſe magiſtratu abdicauit
monaſticāq; ſecutus uitā:in diui Fœlicis Amiani cœnobio reliquū uitæ ægit: Ex
tāt ad hūc diē eius loci ueſtigia æde ipſa pene uetuſtate collapſa : q̃ ex urbe
Portū Gruariū uerſus(eſt id Carnoꝵ oppidū) nauigātibus circa turrim q̃ Riui
maioris dicitur ad læuā occurrit:huius uolūtariā abdicationē Pe.cādiani ſiue Sa

Petrus Candianus dux xix.

nuti (id enim cognomen ferunt Candianæ deinceps familiæ fuiſſe)Ducatus
ſecutus eſt : Fuit hic Petri illius qui Dalmatico bello periit filius : habuit &
natum eiuſdem nominis qui a patre in Græciam miſſus ab Imperatore pro
thoſpatarius eſt creatus : In hæc tempora referunt quidam illam raptarum
uirginum cladem de qua & ſi plura primo libro diſſerui : quia in hoc quoq;
uariant ſcriptores quos ſequimur non ab re fuerit pauca dicere : Hiſtri qui
Venetorum hoſtes ea tempeſtate fuere ex:æde Diui Petri quæ in ea parte ur
bis eſt quod Caſtellum dicitur : aliquot Virgines quarum nuptiæ tum for
te celebrabantur cum dotibus & reliquo apparatu impetu repente in eas fa
cto abduxere : Quo caſu conſternata ciuitate : Dux tumultuaria manu con
tracta continuo in eos mouit : atq; in Caprulanis paludibus hoſtem aſſecu/
tus in eum ſortitione prædæ occupatum ferociter inuectus modico negocio

Victoria Venetorū aduerſus Hiſtros

ut quidam tradunt ſuperauit : Alii acriter utrinque pugnatum ſcribūt cru/
entamq; fuiſſe pugnam : Demum hoſtes ad unum trucidatos : Cadaueraq;
in medios fluctus proiecta : In eius uictoriæ memoriam annui ludi decreti
qui Mariarum ſunt nuncupati : Quot annis ſtatis diebus Duodecim uirgi
nes ſolemni apparatu frequentiſſima parte ciuitatis circūuehebantur : Ve/
rum cultus ille a religione ortus in odioſum poſtea luxum proceſſit : Man
ſit mos ille uſq; ad Genuenſis belli tempora ut Duodecim Virgines auro &
gemmis ornatæ ſolemni pompa quot annis ſtata die in rei geſtæ memoriam
tota urbe circūueherentur : Sed Lygure Clodiam tenente ciuitate maioribus
curis occupata prorſus euanuit : Plæriq; auctores ſunt atq; iidem diligentio
res apud Caprulas non Petri Candiani : ſed Badoarii auſpiciis pugnatum .

Comacli expugnatio

Per hæc tempora in Comaclinos fœliciter pugnatum reperio : a quibus quū
ob Venetos ciues uiolatos res repetitæ eſſent : nō prius ſunt recæptæ q̃ Co
maclum fuerit expugnatum : Tum demum non captiui tantum redditi ſed
Venetorū quoq; imperia ſe facturos Comaclini publica ad id fide data pro/
miſere : Iuſtinopolitani quoq; ſub id tempus in fidem Venetorum ueniſſe
dicuntur : Sed cauſam deditionis huius non tam uoluntariam q̃ neceſſari/
am fuiſſe crediderim . Quippe qui in ultionem pollutarum cærimoniarum
raptarumq; antea Virginum a Venetis bello petiti uel inuiti imperium acci
pere ſint coacti : Pactæ ad hæc tributi nomine Centum uini amphoræ quas
quot annis Venetias mitterent . Petrus Oliuolenſis Antiſtes Petri ducis cui

Saturnini & Nicodemi reliquiæ

Tribuno cognomen fuit filius:Saturnini & Nicodemi corpora in uirginis
formoſæ phano cōdidit . Et hæc Petro Candiano duce geſta accæpimus:qui
altero ſui principatus:uel ut alii ſcribūt ſeptimo circūacto anno uita deceſſit:

Petrus Badoarius Dux.xx.

Eū Petrus Badoarius dux ſecutus quem ex Græcia redeuntē in Illyrico cap/
tum diximus : Duos hic quoq; annos reipu. præfuit : Sunt qui tres ſcribant :
Eius ductu Hiſtros circa Caprulas uictos uirgineſq; recuperatas : quidam ut
proximo loco oſtendimus tradidere : Præter id unū nihil ab eo dignū memo

Candianus Dux.xxi.

ria geſtū reperio.Succeſſit illi Candianus Petri filius : cui a patre in collegā
aſſumpto ob inſolens ingeniū abrogatum fuerat imperiū:Sed mutata cū an
nis uitæ ratiōe : quū in mores ſe faciliores cōpoſuiſſet:Vnius Petri Badoari in
teriecto principatu magno populi fauore ad faſtigiū amiſſe dignitatis fuerat
reuocatus : Infeſtabāt īterim Narētani proxima maria latrociniis: ita ſane ut
nihilo melior fere eſſet Venetæ urbis cōditio:q̃ eoꝝ qui obſidione premūtur
eſſe ſoleat : Tū demū pudor iraq; omniū animos ad uindictā ſtimulare rem
ſane indignā dicere Venetos qui tot clariſſimas uictorias ad eam diem me/

diis aquis eſſent aſſecuti ſua patientia effeciſſe: ut latrunculi q̄paucisſimi qui bus ſpes nulla niſi in fuga eſſet ad id licentiæ perueniſſent : ut nihil Veneto nomini quod tutum eſſet reliquum feciſſent : fuiſſe ad eam diem multos ab eis in conſpectu ciuitatis oppreſſos : Quid iam ſupereſſe niſi ut facto ex alto impetu in mediam urbem perrumpant : paſſimq; miſeros ciues uelut uiliſſimas oues trucident : His quærelis accenſi animi confeſtim noua in Narentanos decernitur expeditio : Tres & Triginta naues quas a forma Gombarias appellatas reperio in altum deductæ : Vrſus Badoarius & Petrus Roſolus cum imperio præfuere : Ad huius nouæ claſſis famam territi Narentani non modo congredi non ſunt auſi : ſed per legatos etiam pacem petiere: quæ his conditionibus eis data eſt : Vt omnia quæ Venetis dāna ad eam diem intuliſſent æqua æſtimatione perſoluerent : Sunt qui dicant infecta re ut ſæpe alias claſſem Venetias reductam : Fœdus cum Aquileienſi antiſtite per id tempus renouatum : Dominicus Oliuolenſis antiſtes Ioannis Baptiſtæ reliquias quaſdam in phano a ſuis maioribus in ea parte urbis quæ Embragola dicitur olim conſtructo rite condidit . Candianus interim ex tribus filiis : non maximum neque minimum natu : ſed medium inter utrunq; Petrum nomine ſibi collegam cooptauit: Is non multo poſt in tantam prouectus eſt inſolentiam ut patris uiri optimi conſilia aſpernatus facinoroſos aliquot homines ad apertam ſeditionem in ciuitate mouendam ſollicitare ſit auſus : Patres ferme omnes ſeni fauebant : Seditioſi & ſtulti atq; non adeo multi temerarium iuuenem ſequebantur : Eouſq; diuerſa utrorunq; ſtudia proceſſere ut parum abfuerit : quin media urbe ſit inter ciues dimicatum : Sædauit incenſam hinc inde multitudinem & iam ad pugnam ſe ſe expedientē : Candiani auctoritas : continuoq; iuſſu populi cuius exigua pars nefariæ conſpirationis erat conſcia abrogatum eſt filio imperium : atq; exilium inductum omni clero ac primoribus ſe ultro iure iurando aſtringentibus : neq; patre uiuo neq; mortuo paſſuros ſe Petrum Candianum hominem ſeditioſum in eum principatum : unde merito eſſet eiectus aliquando reſtitutū iri: Sunt qui tradant illum in uincula adductum: ac dignum capitali ſupplicio a populo iudicatum : Sed patre illius mortem deprecante in exilium actum : Exul ad Guidonem Berengarii filium ſe Rauennam contulit : apud quoſdam Albertum pro Guidone ſcriptum reperio : Hoc autem annitente a Berengario exul impetrauit ut Venetos quorum iudicatus eſſet hoſtis hoſtiliter inſectari liceret : Sex naues ad hoc ipſum illi datæ a Guidone ut arbitror : nam in ea fortuna haud quiſq; priuatus rem tantam per ſe moliri potuiſſet : His ferox iuuenis inſtructus breui tempore aliquot Venetas naues circa Rauennæ littora oppreſſit : Quo ſcelere ita pater affectus dicitur ut mœrore & ægritudine nimia intra paucos dies expirauerit : quum annos ſeptem uel ut alii tradunt undecim rei Venetæ præfuiſſet . Erecta in noui Ducis creationē ciuitate : ut leuia ſunt ſemper populi ſtudia : confeſtim quaſi miro unius abſentis deſiderio teneretur : publico decreto Candianus ab exilio reuocatus : contra Cleri & optimatium iuſiurandum Dux patri ſurrogatur . Sed neglecti iuramenti ciuitas mox tyrannica Ducis adminiſtratione publicoq; incendio : Petrus ſuæ in patrem ac patriam temeritatis meritas pœnas luerunt . Ferunt officii gratia Rauennā uſq; Trecentas illi cymbas: nam quod alii naues ſcribunt ridiculū eſt credere: obuiam progreſſas . Eo itaq; principe Petrus Marturius Oliuolenſis antiſtes

Gombariæ naues a forma.
Vrſus Badoarius Petrus Roſolus

Aedes Ioā: Baptiſtæ

Petri Cādiani exilium

Petrus Candianus dux xxii.

Auguſtini ædes

ecclesia, cum Venetis immunitates à concilio Romano recipit

Diuo Auguſtino ædem conſpicuo apparatu erexit : Legati etiam per id tempus Romam miſſi ad Leonem Romanum pontificem & Othonem imperatorem : cum quibus agerent ut Gradenſis eccleſia frequentiſſimo antiſtitum conuentu qui tum Romæ habebatur Venetiæ atq; Hiſtriæ metropolitana declararetur : Quod ipſum non ſolum adepti ſunt:ſed & alia quædam immunitatum priuilegia Veneto nomini conceſſa reportarunt. Dux interim cum Ioanna coniuge diuortium fecit : quia ut ipſe uideri uolebat iam anus eſſet: ex ea filium Vitalem nomine tulerat : hunc quoq; initiatum ſpecie religionis abdicauit : Sed id adoleſcenti bene uertit : Quippe qui poſtea Gradenſis eccleſiæ fuit antiſtes : Eiecta igitur domo coniuge : & in Zachariæ phanum ablegata : Vualdertam Guidonis filiam uxorem duxit : a qua quum ſeruos ancillas prædia precioſamq; ſupellectilem accæpiſſet : fortunis & noua affinitate auctus : mox praua natura ad uicium quod tantiſper celarat quoad opes ſuas firmaſſet recurrit : manifeſtamq; pene tyrannidem cœpit pro legitimo principatu exercere : Superbiæ & minarum plenus formidabilis mallebat uideri q̃ iocundus populo : Parato præterea ingenti exercitu in Opiterginos mouit:a quibus prædia non parua ad uxoris dotẽ ſpectantia iniuria occupari prædicabat:Opiterginos uaſtatatis prius finibus aggreditur:oppidũq; non multo poſt expugnat incendioq; abſumit:Ferrarienſes quoq; eodẽ nomine ab eo uexatos tradunt quidam:Oppidũq; in eorũ finibus expugnatum : Præſenti itaq; ſucceſſu elatus:Quum Ducariũ præſidio ualido firmaſſet : nihilq; diceret aut faceret quod non idẽ ſuperbiſſimi tyranni eſſe uideretur: Anno eius ducatus ut quidã ſcribunt decimo ſeptimo ut alii : nã in ſingulorum fere principum temporibus uariant ſcriptores duodeuiceſimo : repente populus ſuæ libertatis non omnino immemor in eum impetum fecit Sed quum e ſuperiore loco præſidio prius firmato ſe tutaretur : ſecundo uentorum flatu in propinquas ædes quæ cis riuum e regione Ducarii erant faces iniiciunt : Quibus conflagrantibus non ſolum ducis tecta : ſed etiam ipſum Diui Marci phanum incendiũ contraxit:Petrus quum undiq; ſe malis cinctum uideret appareretq; aut cedendũ eſſe aut omnino moriendũ complexo paruo filio:quẽ ex recentiore coniuge tulerat : in eã ardentis tẽpli partem tranſiit quã nondũ ignis corripuerat:Secretiore uia egreſſus ſalutẽ ſibi ac nato quem exilii comitem deſtinarat tacita fuga moliebatur : Verum ubi exitus omnes ab armatis inſeſſos uidit: tum in preces uerſus orare cœpit : Ne ſe uelut feram quandam immaniſſimam circunſiſterent : tantiſper manibus & ferro temperarent dum ſuam cauſam ad populum dixiſſet : tum illi integrum fore de ſe ſi ita libeat : uel atrociſſimum ſupplicium ſumere aut certe ſeruare : quod alias uiuo patre quum perduellionis manifeſte reus crederetur ſua clæmentia feciſſet : Cæterum habere fortaſſis populum iuſtam iræ in ſe cauſam filium tam paruulum omnino inſontem eſſe : Indignum quidem facturos ſi odio patris in eum ſæuirent : qui per ætatem ne peccare quidem potuiſſet : irritæ fuerunt eius preces acclamatumq; eſt in eum a circunſtantibus fas quidem piumq; eſſe tyrannum e repu. tollere : cuius cauſa niſi mala eſſe non poſſit : ac cum his facto in eum impetu multis momento temporis uulneribus confectus cum filio concidit : Sunt qui ſcribant in gremio nutricis eo tumultu trepidantis puerum iugulatum : Amborum corpora ad macellum dicuntur proiecta : Canibuſq; lanianda iuſſu populi relicta : Sed Ioanne Gradonico

Opitergina expugnatio

Ducarium cum Diui Marci æde côburitur

Candianus Dux obtrũcatur cũ filio, et ad macellũ p° iecti.

petente tam fœdum ſpectaculum oculis infenſæ multitudinis ſubtractum:is e publico ſublata in diui Hilarii æde honorificentiſſime ſepelienda curauit: Fuerunt ea tempeſtate qui crederent Petri Vrſeoli qui poſt illum princeps declaratus eſt ſuaſu: populum ignem in propinquas Ducario ædes conieciſ ſe: Sed id ipſum in ſolius ducis perniciem : Verum res aliter euenit : Ita enim uis uentorum propinquitaſq; ædium incendium aluere: Vt præter du carium Auguſtiſſimum quoq; urbis templum cum Theodori martyris uir/ giniſq; Iubanicæ ædibus trecentiſq; priuatis domibus eo die conflagrarint.

Attēde fœ/ diſſimum ĩ cendium

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER. IIII. PRIMAE DECADIS.

p Vblica libertate morte ducis retenta : difficile fuit iudicare maius ne gaudium ſecutum ſit ſublato tyrannidis metu:an triſtitia ex publica illa priuataq; incendii clade quæ faciem urbis miſerabili modo deformauit: Verum ne in tanta con ſternatione atrocius aliquod malum quod ſæpe accidere ſo let ut recentem luctum alius maior non longe ſequatur in ciuitate oriretur: Confeſtim de creatione noui ducis cœptum eſt agi: Querebatur interim ali quis ab cæſi principis ingenio longe diuerſus : in quo reperiendo quia ad manum ut dicitur erat haud multum eſt laboratum: Erat ea tempeſtate Pe tri Vrſeoli probitas omnibus ſpectata: Hunc nihil uariantibus ſuffragiis po pulus in æde diui Petri ubi nunc patriarchica ſedes eſt principem creauit : magiſtratumq; adire recuſantem populi preces ne rempu. ea temporum no uitate deſereret omnino flexerunt : quanquam id ipſum conſtet ægerrime ab eo impetratum: Reformidabat ingenium illud a teneris iuſticiæ aſſuetum popularem adminiſtrationem :in qua rarus reliquitur innocentiæ locus :Sed patriæ charitas cui primo ut diuinus ait Plato naſcimur effecit ne in tanto diſcrimine ciuibus deeſſet ſuis: Dux igitur declaratus quia apparebat ſtatum reipu.non tam cito ſiſti poſſe: ſed maiores in dies motus in ciuitate cæde principis commota orituros : ut populum obſequentiorem haberet : fidem publicam ſibi obligat : iuramento adiguntur omnes nullo modo paſſuros ſe quenq̄ res nouas in eum qui ſummam in urbe obtineret dignitatem mo liri nec quid aliud quod non idem e repu. eſſet: Et quia Ducarium incen/ dio conflagrarat in priuatas ædes thronum cum inſignibus adepti principa tus tranſtulit :conſilio tamen in publicas ædes ubi inſtauratæ eſſent remi/ grandi: Ab eo itaq; opere publicam adminiſtrationem auſpicatus eſt : atq; aliquanto maiore apparatu q̄ prior ille fuiſſet utrunq; locum priuato ſum ptu reparauit: In phanum ita inſtauratum ſacrum Euangeliſtæ curauit cor/ pus incendio ſeruatum paucis conſciis reportandum : Tabulam ad hæc ex auro Bizantii mira arte conflatam eodem intulit: Illatamq; ad aram maxi/ mam ſolemni dedicatione ſtatuit : Sub id tempus aut certe non multo an te Sarraceni Italiam bipartito ingreſſi Capua occupata : Barium Peucetio/ rum urbem inter Brunduſium & Aufidi fluminis oſtium terra mariq; obſi dione cinxerant: miſeros ciues rei frumentariæ inopia in ultimum pene di/ ſcrimen adductos Vrſeoli ductu Veneta claſſis commeatu iuuit: ſed quum nihilominus Barienſem acri barbarus premeret obſidione: Vrſeolus auxiliari ex Græcia claſſe auctus maritimo prœlio cum hoſte conflixit: Quo fuſo fuga

Petrus Vr/ ſeolus Dux xxiii.

Ducariū re paratur

Precioſæ ta bulæ dedica tio cū Diui marci corp.

ore ppetuā castitatem.

Venetorū uictoria

toq; ac magna ex parte cæſo ingentem inde Veneto nomini gloriam repor tauit: Filium ex Fœlicia coniuge unicum habuit: Quo nato uterq; perpetu am deo uouit caſtitatem: Interim ea innocentia rempu. adminiſtrauit ut ex eius regimine appareret permiſiſſe ſe principem creari non tam ut præeſſet reipu. q̄ ut ex adepta dignitate prodeſſet: Pacatior itaq; rerum ſtatus turbu lentiſſima illa cæſi ducis tempora excæpiſſet: niſi pauci qui furioſi illius Can diani regiminis & auctores & miniſtri fuerant ciuitatis ocia turbare cœpiſ/ ſent: Horum ſuaſu Vitalis Gradenſis antiſtes quem adhuc puerum prætex tu religionis a patre abdicatum diximus in Galliam ad Othonem ſecundum profectus eſt: Vbi multa de infanda Petri genitoris ſui morte quæſtus roga re cœpit ne illius cædem inultā eſſe ſineret: quippe qui ipſius & hoſpes olim & neceſſarius fuiſſet: Potuiſſe fortaſſis illum iure cæſum uideri: at fratrem quem infantem adhuc in eius amplexu crudeliter interfeciſſent uideri non poſſe: Accedere ad id exilium ſuum uel ipſis hoſtibus miſerabile in quo ſibi ſeneſcendum ſit atq; a patrio ſolo q̄longiſſime moriendum niſi aliena ope in eam ciuitatem reſtitueretur: Vnde ſuorum ciuium iniuria eſſet eiectus: Mouerunt eius lachrymæ Othonis animum familiariterq; hoſpitis ſui cala/ mitatem indoluit: facta igitur ſpe reditus in patriam bono animo eſſe iubet atq; penes ſe tantiſper in hoſpitio eſſe donec in ciuitatem eſſet reſtitutus: quod ut breui fieret pollicitus eſt ſe enixe curaturum: Vualderta interim Vitalis nouerca priuigni exilium ſecuta ad Adheletam Othonis coniugem quæ tum Placentiæ erat tranſfugit: in cuius gratiam non multo poſt bona principis ac populi uenia in patriam reſtituta eſt: Operæprecium eſt breui/ ter cognoſcere quia & hoc ipſum ad inſtitutam hiſtoriam attinet quibus ca ſibus iactatam Adheletam ad faſtigium imperii: unde morte uiri exciderat reſtitui contigerit: Nupſerat hec uirgo adhuc Lothario imperatori qui Ve/ neti nominis amiciſſimus fuit: Eo defuncto Berengarius qui Veronæ impe rator declaratus fuerat: Adheletam in Gardenſem arcem: unde nobiliſſimus Italiæ lacus nomen nunc habet relegauit: Vbi ad id inopiæ redacta eſt: ut emendicato per internuncium cibo calamitoſam tueretur uitam: Quo for/ tunæ ludibrio: niſi ſtulta terrenarum rerum admiratione ſuæ infirmitatis mortales obliuiſcerentur: quantumuis ſublimis fortunæ homo admoneri poſſet nihil eſſe in humanis rebus tam arduum nihil noſtra ope tam muni tum quod ſibi diu incolume manſurum affirmare poſſit aliquis: Adheleta clam ex Garda profecta ad Aleardum (Veronæ ut arbitror) antiſtitem: nam hodie quoq; in ea urbe Aleardorum familiam florere non ignoramus ſe con tulit: Is quia locum ubi tam illuſtris fœmina latere poſſet non habebat: eam ad Accionem auunculum ſuum quondam Lotharii amicum clandeſti/ ne miſit: cuius opera tam diu in ſuburbano quodam ad decimum lapidem latuit: quoad Othoni primo uno Accione auſpice nupſit. Otho illā in Ger maniam duxit: habuitq; ex ea filium qui Otho ſecundus eſt poſtea cognomina tus: cuius proxime mentionem fecimus: Is Berengarii & Alberti eius filii opes non frægit ſolum ſed euertit etiā: Stabilitoq; iam imperio matre Ad/ heleta annitente cum Venetis quibus ob Candiani ducis mortem iratus erat rediit in gratiam: Sub id tempus recens cum Iuſtinopolitanis orta eſt diſ/ cordia quæ breui poſt renouato fœdere oppreſſa eſt: in eo ſanciendo in pri mis ita conuenit ut Venetis quot annis centum uini amphoras Iuſtinopoli tani darent: id tributum Gradenſes antiſtites aliquandiu publico nomine

Gradenſis ātiſtitis exilium

Adheletę caſus

...rdēſis Lacus

Otho ſecūdus

...rę uini p̄ tributo

Abhiſtris

Abhiſtris exegere. Hic erat rerum Venetarum ſtatus: quum reſpubli. nouo quodam abdicationis exemplo optimi principis adminiſtratione eſt priuata: Guarinus homo genere Aquitanus Venetias perægre appuliſſe dicitur ut diui Marci corpus inuiſeret: Is quia ita ab ipſo mandatum erat ut omnes diuinarum rerum ſtudioſi qui in urbem ueniſſent hoſpitaliter inuitarentur ad Vrſeoli conſpectum ductus eſt: Hic de religione & pœnitentia(erat enim hoſpes ille monaſticæ profeſſor uitæ) non pauca locutus:eo animum iam ante ſua ſponte ad id ſpectantem ſenſim perduxit: ut de principatus reſtitutione continuo cogitare cœperit: ad quod ipſum Vrſeolus tantum ſibi moræ depoſcit quoad rempu. in meliorem ſtatum redegiſſet: Iuſſum itaq; intra annum Gallum redire: a ſe dimiſit: Interim ad pientiſſima quæq; opera conuerſus: pauperes amplexus miro ſtudio eorum inopiam ſubleuabat: Condidit ad hæc pium diuerſorium: quod hodie e regione fori uiſitur: Collegia præterea: clerum religionem omnem incredibili charitate protegere ac fouere. Vitalem abſentem & homines eius factionis quotidie res nouas molientes: quorum nefaria conſilia diuinitus aiunt reſcire ſolitum mira patientia ſuſtinere: Demum anno per hæc opera circumacto: noctu (nam Guarinus præſto illi ad conſtitutum tempus affuit) ignoto habitu urbe egreſſus: coniuge: nato: neceſſariiſq; eius profectionis ignaris perægre profectus eſt: Eum magiſtratu patriaq; excedentem Ioannes Gradonicus: & Ioannes Maurocenus cũ Romoaldo & Marino Rauennatibus eius conſilii conſciis ſecuti ſunt: Is procedente tempore ita religione & ſanctitate profecit: ut poſt mortem in Aquitania ubi reliquum uitæ ægit: multis ut quidam tradunt ſit miraculis illuſtratus: Altero itaq; ab eius creationis anno tanto principe priuata ciuitas magno quidem mœrore affecta eſt maiore tamen deſiderio: Verum enim uero ſic quoq; publici regiminis haud quaq̃ oblita pro magno negocio habuit primo quoq; tempore in deſiderati principis locum alium creare. Vitalis Candianus Petri Candiani tertii filius conſenſu omnium Dux declaratur: Eo annitente Vitalis patriarcha Gradenſis qui metu populi ad eam diem exul fuerat in patriam reuocatus eſt: Nec multo poſt principis ſuaſu cum publicis legatis ad Othonem in Germaniam proficiſcitur: qui Venetum nomen ob atrocem Petri Candiani cædem miro ad eam diem odio perſequebatur. Ea legatio haud irrita fuit: Placato Othonis animo ad quod impetrandum multum profuit Vitalis præſentia qui cæſi ducis filius fuerat: Etenim illius ſaluti in primis conſultum uolebat quod ipſum ſi infecta re a ſe legatos dimiſiſſet: apparebat fieri non poſſe: Fœdus cum eo renouatum. Interim anno uno ac paulo amplius eius ducatus acto: quum in grauiſſimum morbum Candianus incidiſſet: atq; in dies maiore grauaretur: ratus quod erat fore: ut paulopoſt tabeſcente corpore uita decederet magiſtratu ſe ſe abdicat: Monaſticamq; ſiquid adhuc ſupereſſet uitam profeſſus in diui Hilarii cœnobium deferri uoluit: ubi poſt aliquot dies humanis decedens ſepultus eſt. Huic defuncto populus Tribunum Memum ducem ſurrogauit: uirum ſingularis ſolertiæ: ſed uerborum alioquin paucorum: Is & ſi prudenti ut dixi fuit ingenio: parum tamen fœliciter rempu. adminiſtrauit: nam & a ſuis ciuibus eſt nonnunq̃ atroci coniuratione petitus: Et Mauroceni Calopriniq; familiæ illuſtres maioribus prope odiis q̃ uiribus inter ſe certantes fœdiſſima aliquando ſpectacula populo præbuerunt: Quorum illud neſcio an ut primum: ita quoq; ſi non euentu ſpecie tamen atrociſſimum fuerit: Quod aiunt Stepha

Hoſpitale diui Marci a Duce petr[...]

Sanctus. petrus Vrſeolus Dux, [...]

Ioãnes Gradonicus: Ioannes maurocenus. Romoaldus, M[...] monachalem vitam [...]

Vitalis Cãdianus dux xxiiii.

Dux candianus Mon[...]

Tribun'memus Dux xxv.

d

num Caloprinum poſt multas ſimultates cum liberis neceſſariis aliiſq; non paucis ſuæ factionis hominibus in Maurocenam domum arma corripuiſſe: eo certe conſilio ut non uiros : ſed nomen etiam ſi fieri poſſet eius familiæ extingueret : Ibat armata manus per mediam urbem iam iam dimicatura : nihilo interim minore animo aut odio q̃ ſi cum aliquo Veneti nominis hoſte res eſſet futura : Attonita ciuitas ſilentio tam fœdi certaminis euentum expectabat: Mauroceni quia ad id forte minus parati erant: aut certe opes aduerſæ factionis ueriti pugna abſtinuere : Sed domi ne ex ſuperiore loco ſe ſe tutati ſint an quod innuere quidam ſcriptores uidentur ea trepidatione per Vrbem dilapſi apud amicos & neceſſarios latuerint: pro tempore quieturi incompertum habeo : At ne Venetum ſolum ciuili eo die non madeſceret ſanguine : ita ſors tulit ut ubi in pugnam deſcenſum non ſit : per occaſſionem commiſſa ſit cædes: Dominicum Maurocenum in Oliuolenſi foro repertum Caloprini fœde trucidarunt : Qua cæde poſtea conſternati : quia aduerſæ factionis opes ad domeſticam iniuriam abolendam Tribuno auctore comparari non ignorabant : Stephanum caput factionis ſecuti ad Othonem ſecundum qui tum Veronæ erat tranſfugiunt : Cui in principis Maurocenæq; gentis inuidiam Venetorum imperium pollicentur : Ad eam rem quia non leues facinoris cernebat adeſſe auctores continuo Otho animum adiecit : Verum anteq̃ aperto bello Venetos peteret fame eos tentare ſtatuit: Confeſtim per edictum uniuerſæ Italiæ Venetorum commercio interdixit : His denunciari fecit: Ne negociorum cauſa alioue prætextu Imperii Vrbes freque͂tarent: Quod ſi quid temere ægiſſent : fore ut deinceps pro hoſtibus ubiq; haberentur: Ea ſtatim denunciatione apparuit quid Otho moliretur: Vt interclufis commeatibus ad ultimum omnium malorum atq; id ipſum intollerabile inediam Venetos redigeret : At hi quanq̃ non parum terroris ea res Ciuitati attulerat : perinde ac ignari quorſum Othonis conſilia tenderent bono ſe animo eſſe Veneti uideri uolebant : ſuum dolorem metumq; diſſimulare : Certi prius omnia extrema pati q̃ libertatem amittere : Et iam ad multum inopiæ uentum erat : quum caput aggeris municipium (quod ſæpe fit ut malum malo hæreat) a Veneto nomine defecit: ipſi municipes defectionis nomine ut eſſet eſca quædam ad cæteros populos mouendos aliqua Lauretanorum prædia ab Othone impetrarunt: Sed quum hæc foris facta eſſent cœpiſſetq; interim Ciuitas iam rerum omnium penuria premi : id totum Veneti Caloprinæ factionis hominibus qui circa Othonem frequentes erant acceptum referre: eos incuſare illorũ ſuaſu talia in ſe moliri hoſtem : Publico itaq; decreto Caloprinæ ædes funditus diruunt: Vxores & liberos cuſtodiæ tradunt: reliqua bona publicant: interim Otho ſua adhuc pertinacia obnixus: ut neq; aperto bello Venetos oppugnaret : neq; integram pacem redderet Romam proficiſcitur : ubi ſubita correptus febre pauciſſimis diebus expirauit : Eius morte Veneti (ut ſæpe alias) ingenti ſunt periculo ſeruati: Adheleta defuncto Othone: ne Caloprinæ factionis cauſam prodidiſſe uideretur: cum Venetis ægit : ut Stephanus & hi qui eum ſecuti erant ab exilio reuocarentur : Quod ipſum quum Tribunus princeps populuſq; Adheletæ præſtitiſſent : eſſentq; iam Caloprini in Patriam reſtituti : Quatuor Maurocenæ familiæ uiri ueteris iniuriæ non obliti : Tris Caloprinos fratres Stephani filios : ex Ducario ſe domum parua cymba recipientes adorti ſimul obtruncant : Venit Dux in ſuſpitionem : creditumq; uulgo eſt eo auctore patratam fuiſſe

Dominici Mauroceni cædes

Graue Othonis edictum in Venetos

Othonis mors

Caloprinorum fratrũ cædes à Maurocenis

tam fuiſſe cædem : Idcirco ſe ille præſenti calumnia ad populum pro concio
ne purgauit : Idem Memus Ioanni Mauroceno qui Vrſum in Aquitaniam

Georgii cœnobium

ſecutus fuerat in patriam redeunti Georgii ædem quæ eſt e regione fori cum
paludibus circumiectis ea lege tradidit:ut ibi iis domicilium conderet qui Be
nedicti abbatis dogma ſequerentur: quum antea locus de quo loquor ad
Ducarium Sacellum ſpectaret:Mauricium filium ad Baſilium Græciæ impe
ratorem miſit : ut aliquo ab eo inſignitus munere conſpectior quandoq; ſu
is ciuibus uideretur : Verum non multo poſt q̃ hæc ita facta ſunt graui mor
bo implicitus ſua ſponte uel ut quidam tradunt a populo coactus:quia in ci
uilibus diſcordiis parum æqui principis functus eſſet officio:Sed alterutrius
factionis ſemper ſtudioſus fuiſſet anno ſui regiminis quartodecimo ſumma
dignitate ſe abdicauit : Nec ita diu poſtea ſuperfuit quin paucis diebus mo

Petrus Vrſeolus dux xxvi:

naſticam in poſterum uitam profeſſus morte obiit . Surrogauit illi popu/
lus Petrum Vrſeolum: cuius principatum ferunt diuino quodam uaticinio
longe prius a patre uiro optimo prouiſum : Huius adminiſtratione res Ve
neta non ſolum domi ſed foris quoq; mirum in modum eſt aucta : Primũ
omnium a Baſilio & Alexio qui per id tempus una in Græcia imperabant
obtinuit : ut toto eorum imperio Veneti nominis negociatores terra ma/
riq; a uectigalibus & portoriis immunes haberentur: Aegypti & Syriæ princi
pes ſibi per legatos conciliauit : Italiæ ad hæc potentiſſimum quenq; mu/
neribus & officiis affectatus : ubi ratus eſt ueniſſe tempus quo Veneti uete
res nouaſq; Narentanorum iniurias facile ulciſci poſſent : Vetuit tributum
quod Venetum nomen multos annos ut tuto oram Dalmaticam ſui nego/

Narentanorum in finitimos populos iniuriæ

ciatores nauigarent Barbaris miſerat ulterius dari : Narentani ira in Vene/
tos accenſi ſubito maria infeſtare incipiunt : Verum non contenti maritimis
latrociniis terreſtribus etiam expeditionibus uaſtant Iadrenſium fines:ii enim
Dalmatarum omnium ſoli in Venetorum fidem ad eam diem uenerant :
Sed ea iniuria non ſolum ad eos peruenit : quin & finitimorum populorũ
res Narentani iam aperte ſollicitabant:Quod ipſum quum illi aliq̃diu ægre
tuliſſent:appareretq; ſua patientia latronum ferociam in dies augeri:rati quod
erat inſolentiſſimam gentem nunq̃ ab iniuria deſtituram : niſi eorum co/
natibus quandoq; iretur obuiam : Plæriq; Dalmatici nominis populi:nam id
ſuis uiribus moliri haud tutum credere:ad Venetorum opes confugere: Ex Li

Dalmataꝝ & Hiſtroꝝ legati ad Venetos, Ut i

burnia quoq; & Hiſtria uenerunt legati ad hoc unum omnes miſſi : ut cum
Veneto Duce publico nomine agerent : Si in Dalmatiam aduerſus Naren
tanos ualida claſſe tranſmitteret:omnemq; littoralem oram cum his qui litto
ribus proximi ſunt a ueteri Narentanorum iniuria uendicaret: fore(quod ip
ſi ſuorum popularium nomine reciperent) ut omne Dalmaticum nomen
quod littus incoleret cum maritima Liburniæ & Hiſtriæ ora in Venetorum fi
dem concederet:Legatorum pollicita erexerunt principis animum totamq; Ci
uitatem in ſpem maximam potiundæ Dalmatiæ : Ne igitur talis occaſio e
manibus laberetur : continuo ualida claſſis decernitur: Sed anteq̃ ad ipſius
profectionem ueniamus pauca altius de ipſius prouinciæ ſitu ſunt a nobis

Illyrici deſcriptio

referenda. Græci Illyrios eos exiſtimaſſe dicuntur qui ſupra Macedoniam &
Thraciam a Chaonibus & Theſprotis ad fluuium Hiſtrũ ſedes habuere: Cu
ius prouinciæ amplitudo eſſet ex Macedoniæ & Thraciæ montibus ad Pæonas
uſq; & Ioniũ mare:quæ dierum quinque contineret iter:Longitudinem triplo
& amplius maiorem fecere: Quam Romani ſcriptores dimenſi ſex milium

ſtadiorum eſſe tradiderunt : latitudinem mille & ducentorum: Ex quo datur intelligi quicquid ſoli intra eos terminos continetur : ad Adriaticum ſinum uſq; uno nomine Illyricum ueteres appellaſſe : atq; ob id ipſum Dalmatiam Liburniamq; Illyriorum eſſe terras: Tradunt ad hæc nomen genti & prouinciæ inditum ab Illyrio Polyphemi & Galatheæ filio : qui eam terram quandoq; tenuiſſet : Dardanum & Taulantium ac nonnullos alios huius fuiſſe filios : unde Dardani ſint & Taulantii Dalmatiæ Incolæ : Habuit id terræ quantumcunq; eſt ex antiqua ſcriptorum diuiſione Liburniam in ſe ac Dalmatiam complexam : Nunc Dalmatia dicitur omnis ora illa poſt Hiſtriam cui Liburnia fuit proxima: quæ ad Adriaticum mare uergit uſq; ferme ad Drilonem fluuium : Accolæ ipſius fluminis olim Dalmatæ fuerunt : Inde terram ipſam uſq; ad Macedoniam Epirotarum gens ſuis ſedibus profuga tenuit totaq; regio a recentioribus Albania eſt dicta: Patet ſic quoq; Dalmatia omnino magis a Septentrione ad meridiem q̃ ab occaſu ad ortum : Parata itaq; claſſe copiiſq; in naues impoſitis : Quum Vrſeolus in Oliuolen ſi phano publica ſigna antiſtitis manu accæpiſſet in Dalmatiam mouit: Erat tum uernum anni tempus proſperaq; uſus nauigatione Aquileiam primo inde Gradum tenuit: Hic Vitalis loci antiſtes cum populo & omni clero ob uiam progreſſus eius aduentum gratulatus : Quod fœlix ſit tibi inquit Vrſeole Venetoq; nomini accipe diui Hermagoræ uexillum : Hoc inter patria ſigna fac tui milites ſequantur ſub hoc acriter pugnẽt : Spero fore ut quandoq; manifeſte ſentias hæc quæ tibi tradimus ſigna : non minus q̃ tuorum militum uires ad uictoriam contuliſſe : ſcimus uirtute ubiq; rempublicam recte adminiſtrari : ſed deo auſpice rectius: Accipio tuum iſtud Dux ait omen : tuq; nobis hinc ſoluentibus proſperam quæſo horam atq; uictoriam precare : Cunq; his digreſſus confeſtim fœlici curſu in Hiſtriam tranſmiſit : Eſt Hiſtria hodie extrema Italiæ regio & Liburniæ olim affinis : quæ in Peninſulæ formam excurrit: Hic Venetus Parentium primo petit : ſed uix ad inſulam urbi proximã uentum erat : quum Andreas ciuitatis antiſtes obuius factus ſe ciueſq; ſuos cum omnibus fortunis publicis priuatiſq; in Venetorum fidem tradidit: Dux militibus ſeptus urbem ingreditur: diuiq; Mauri corpus pro magno habuit negocio inuiſere : deducta ex Parentio claſſis ad inſulam Polæ propinquam admota eſt : Hiſtriæ oppidum eſt Pola uetuſtiſſimum: & ut alio loco ſignificauimus a Colchis conditum : ſub ipſum fere appulſum Polani quoq; Parentinorum deditionem ſecuti cum Bercaldo anſtite ultro in Venetorum poteſtatem conceſſere: Multi populi iampridem ad deditionem ſpectantes : huc ad Vrſeolum confluxere : ac certatim per legatos Venetorum imperium accæpere : Aliquot hic dies conſumpti in audiendis populorum legationibus eiſdemq; in fidem recipiendis : ſed aliquanto plures in conſcribendis militibus : Quibus in naues impoſitis ad Iaderam Vrſeolus nauigat: Manſerat aliquanto prius ea ciuitas in Venetorum patrocinio : ac per hoc ingenti plauſu & lætitia obuiam effuſa multitudo uenientem Venetum excipit : Dominum liberatoremq; ſuum appellat: Hic ſubito ex Corycta & Arba, ſuorum popularium nomine antiſtites duo cum legatis affuere : pacem orant : Imperiumq; ſemel accæptum perpetuo ſe facturos iureiurando promittunt: Atq; illud additum ut quotiens rem diuinam facerent ſecundum Imperatoris laudes Veneto Duci ſuas decantarent: Quum tam proſperæ res Venetæ tota Dalmatiæ ora eſſent : Murcimirus pulſo fratre Croaciorum

Vnde Illyricum

Vrſeoli in Narẽtanos expeditio

Hiſtriæ deſcriptio

Parentini Venetũ accipiunt imperium

Hiſtri & Dalmatæ ĩ Venetorũ fidem ueniunt

Attende ueneti ducis ſucceſſum

cario.

agore Vexillũ.

tre Croaciorum regnum obtinebat: Croaciam ſiquidem rubram eam Illyrici partem quæ a uaſtitate camporum qui in media ferme prouīcia ſunt ad Dyrachium uſq; : recentiores dixere: Veritus is ne proſpero rerum curſu Veneta ſigna in intima Dalmatiæ loca penetrarent per legatos properat ſibi Ducem conciliare: auxiliarem manum in Venetorum gratiam ſe comparaturum pollicetur: Ex Iadera interim Dux decem longas naues mittit ad uaſtandos Narentanorum fines: Circa inſulam Belgrado proximam ferunt eam ab incolis Chamam appellatam: Quadraginta Narentanos negociatores qui ex Appuliæ littoribus ſoluerant intercipiunt: Sunt qui tradant per exploratores eorum aduentū antea cognitum atq; ob hoc ipſum præmiſſas fuiſſe naues: Vrſeolus ſupplemento prioribus copiis addito non multo poſt ſubſecutus eſt: ſed naues quæ præceſſerant inſulam: circa quam Narentanos oppreſſos diximus ante ducis aduentum cœpere: Quo factum eſt ut ſub Vrſeoli appulſum Belgradenſes & Tragurini legati præſto affuerint: Imperium & ipſi accæpturi: Hi quoq; in ducis uerba publico nomine iurant perpetuo ſe in fide quam ſupplices imploraſſent manſuros: Eſt Tragurium Dalmatiæ inſula cum oppido eiuſdem nominis ab Iſſeis cōdito: Continenti pene contigua: Erat in ea inſula Suringa Croacius Murcimiri frater: is poſt deditionem factam Stephanum filium Duci obſidem dedit: Cui poſtea Venetus Hicelam filiam matrimonio locauit: Mota deinde claſſis ad reliqua Dalmatiæ loca: Spalatrumq; urbs ea tempeſtate opulentiſſima finitimorum deditionem ſecutum Venetum intra mœnia accæpit: Corcyram deinde nigram Imperium recuſantem Vrſeolus expugnat: eam hodie Curſulam appellari audio: ſecundum hæc quæ diximus Venetæ triremes ad Pharum inſulam admotæ: Rupibus ferunt abruptis undiq; locum mediis fluctibus prominere (hanc quoq; corrupto nomine recentiores Leſinam pro pharo dixere) atq; ideo procul ſpectantibus inexpugnabilem uideri: Inſulæ natura fræti Narentani maria latrociniis ad eam diem infeſtarant: huc ſe ſe piratæ uelut in arcem tutiſſimam quum opus erat recipere conſueuerunt: urbs ad hæc in illa fuit natura & opere munitiſſima: Circa ea loca Veneti negociatores ſæpius capti fuerant: ac mercibus ſpoliati: Occupant repente triremes inſulæ portum: Tentatiq; ſunt oppidanorum animi: ut aliorum deditionem ſecuti Veneta nollent experiri arma: Stultum eſſe dicere malle omnia infanda pati: ac cum his uitæ etiam diſcrimen adire: q̄ ſaluis liberis & fortunis pacatum Venetum intra mœnia accipere: Identidem igitur monere uiderent ne ſua pertinacia pergerent Veneta in ſe arma irritare: fore ut poſtq̄ obſidione premi cœpiſſent nullus ſupereſſet amplius ueniæ impetrandæ locus: Apparebat Pharenſes accæpturos præſidium atq; Imperium continuo facturos ſi eiſdem conditionibus acciperentur: quibus & reliqui populi fuiſſent: ſed ueriti quod erat ne Venetus Vrbem in ſuam poteſtatem redactā funditus euerteret charitate patriæ: qua nil mortalibus ſolet eſſe gratius Vrbem ui tueri parant proculq; hoſtem arcere: Dux contra ubi ea oppidanos moliri animaduertit confeſtim dat ſignum pugnæ: Oppidani ferociter ſe ex ſuperiore loco tuentur: Erat arx ut diximus aſperitate locorum & aſcenſu difficilis: Verum ea telorum uis ex inferiore cliuo in propugnatores emiſſa eſt: ut miſſilium nube operti præſidio decedere coacti ſint: Tum ſocii nauales cum mercenario milite per abrupta montium in ſummum iugum euaſere: Turbatis eorum qui intra mœnia erant animis muros Veneti feroci-

Traguriū

Spalatrum

Crocyra nigra

Pharos latronum domicilium

Leſiēſis oppugnatio

ter aggrediuntur ſcalæ pluribus locis admotæ atrociterq; utrinq; pugnari cœptum: Venetis ſpes potiundi oppidi ſi paulo fortius anniterentur ſuggerebat uires: illis deſperatio. interim ui turris una capitur a paucis: qui repulſis ea parte hoſtibus muros occuparant: Tum uicta pharenſium pertinacia abiectis armis ſupplices ueniam implorant: Iubet inermibus parci mitiſſimus Dux: Vrbeq; ipſius iuſſu euerſa: Continuo ab Pharo ad Diui Maximi eſt tranſmiſſum: ubi Raguſini legati cum ſuo antiſtite occurunt: Seq; ac ſuos Vrſeolo Venetoq; nomini dedunt: Mox princeps infeſto agmine Narentanorum fines ingreſſus omnia ferro & igni circa oppidum uaſtat: Tum demum fractis fœda populatione animis hoſtes pacem per legatos implorant: Quibus his conditionibus data eſt: ut quantacunq; ab initio belli Veneto nomini dāna intulliſſent æqua æſtimatione perſoluerent: Tributum nullū poſt id tempus exigere auderent: ne reguli populareſue aut quis alius eorum nomine Piraticam exerceret: Has Narentani conditiones: cum quibus annos circiter centum ſeptuaginta de maris poſſeſſione fuerat uario ſæpe euentu a uenetis pugnatum pacem magis neceſſariam q̄ ſpecioſam amplexi: non abnuere: Captiui omnes redditi: uictor exercitus ad naues reductus: Dux purgato latrociniis mari omniq; maritima Hiſtriæ Liburniæ & Dalmatiæ ora in Venetorum ditionē redacta: proſpera uſus nauigatione Venetias rediit: Vrbēq; ob inſignem uictorian: quia triumphandi mos nullus erat gratulabunda ſeptus multitudine quaſi ouans ingreſſus eſt: Inde quum de rebus a ſe geſtis publice retuliſſet: diceretq; omnem oram maritimam ab Hiſtria ad extremos Dalmatiæ fines cū omnibus adiacentibus inſulis dei benignitate ſuoq; ductu Veneto Imperio ſubiectam: ampliſſimis uerbis pro concione laudatus: & quod bonum fœlixq; ei Venetoq; nomini eſſet decretum: ut non Venetiarum modo ſed & Dalmatiæ Dux ipſe: ac deinceps reliqui principes uocarentur: Cæterum placuit in ſingulas nouæ prouinciæ urbes nouos magiſtratus mitti: Feruntq; Othonem Vrſum Raguſium: Othonis filiū Spalatrum: Dominicum Polanum Tragurium: Ioannem Cornarium Sicum (recentiores Sibinicum dixere) Vitalem Michaelem Belgradum: atq; in alias urbes alios: Quorum nomina uetuſtas aboleuit: Gradum Vrſeolus urbem inſtaurauit: ubi ædes etiam aliquot largo ſumptu reparaſſe dicitur: Corpora Fortunati & Hermagoræ & cum his Dionyſii Largii & Hermogenis nouo condidit ſacrario: Heracliæ quoq; amplas ſibi ædes templumq; pro loco qui tum infrequens erat ſplendidiſſimū ædificauit: Ioannem Belunnenſem antiſtitem res Venetas infeſtantem ſubito interdicto quo populi eius ditionis omni Veneto commercio arcebantur ita deterruit: ut redditis rebus quod ut faceret ne Othonis quidem reſcripta ad eam diem compellere potuerant pacem ultro peteret: Eam ut perpetua eſſet nouo fœdere ſanciendam Venetus curauit: Filium præterea adhuc puerum ad Othonem per litteras id petentē Veronā miſit: a quo criſmatis ſacramento admotus Otho cœptus eſt dici: quū Petro illi prius nomen fuiſſet: Multæ inſuper amplæq; immunitatū acceſſiones mercatiq; & portus celebrandi iura ab eodē impetrata: De finibus quoq; Heraclianis ad Plauem olim promotis per Ioānem Diaconum quem Dalmatiæ uictoriæ nunciū Dux Veronam miſerat: cum eo actū facileq; impetratū ut ex antiquo fœdere immoti fines Veneto nomini manerent: Otho Romam per id tēpus acceſſit: unde in Galliam conceſſurus Ioannē quem ſecum duxerat per litteras Vrſeolo ſignificare iubet: nō multo poſt Rauennā ſe uenturum atq; inde Venetias

Leſina ui capitur ac diruitur.

Raguſinorū deditio

Subacti.

Leges a Veneto Narentinis datæ

Decretum patrum de nouo principis titulo

Qui magiſtratus in Dalmatiā miſſi

[B]enignitas erga [Ven]etos

Ius celebrādi mercati ab Othone impetratur

inde Venetias exoluendi uoti gratia clandeſtine tranſmiſſurū : uelle ſe iccirco ſuū acceſſum ignorari: quia cum paucis atq; ignoto habitu uenire conſtituiſſet: Eo nuncio æque ac debuit Dux lætatus miro deſiderio tanti hoſpitis aduentū expectabat: Imperator Rauēnā interim uenit: ex Rauenna pompoſiam primo tranſiit: locum Ghorio padi oſtio propinquum: noctuq; nauem ingreſſus quinq; ex domeſticis cum Ioanne diacono acceptis proſpera nauigatione uſus Venetias applicuit: Placuit in Diui Seruuli monaſterio eſſe potius q̄ in publico aut priuato hoſpitio: ut ſuus aduentus commodius celaretur: Hic cū Petro duce noctu congreſſus eſt: ac poſt mutuā gratulationem & ꝙ ille proſpera uſus nauigatione Venetum littus incolumis attigiſſet: hic uero ꝙ nuper tā pulchre rempublicam in Dalmatia adminiſtraſſet: Intempeſta nocte Diui Marci phanum ſubiere: ubi uotis rite ab Othone ſolutis mox Ducariū cōſcendunt: & quia uterq; pro ſummo habuit negocio: ut noui hoſpitis præſentia ignoraretur: Dux quoad penes ſe Othonem habuit prandebat in publico: Cœnas uero cum eo familiariter celebrabat: Interim ne hoſpitali tantū neceſſitudine eſſent inter ſe iuncti: ſed alia adhuc ſanctior accederet: Ex ſacro fonte ducis filiam per eos dies natam Otho ſuſtulit: Aureum pannū qui ex publico fœdere Cæſaribus annuis debebatur in perpetuum Veneto nomini remiſit: Ipſe quoq; multis & amplis muneribus a Duce donatus Rauennā reuerſus eſt: Dux triduo poſtq̄ Othonem a ſe dimiſerat populū ad concionē uocauit: Cui imperatoris aduentum & quo nā modo penes ſe in hoſpitio per aliquot dies fuiſſet : & quæ ab eo impetrata eſſent ſignificauit: Grata æque omnia populo fuere: Laudataq; Vrſeoli induſtria in tanti principis præſentia occultandā: atq; ita nō multo poſt ob egregia ipſius in rem Venetam merita publico decreto eſt ei permiſſū : ut Ioannem filium ſibi collegam cooptaret : quem ad ſummā dignitatem traductū : pater cum coniuge & Othone fratre ad Conſtantinū & Baſilium Imperatores in Græciā miſit: a quibus magnis muneribus ornati: haud longo interiecto tēpore Venetias rediere: Sed quia nulla fuit unq̄ humana fœlicitas: quam non aliquis fortunæ caſus uiolauerit: ita ſane accidit ut anteq̄ ſenex alioquin fœliciſſimus uita decederet: duobus extremis malis fame & peſtilentia ciuitatis: filii quoq; & nurus pene continuatis funeribus proſperarum ſit rerū curſus deformatus. Cum Capitaggeranis & Saccenſibus actiones interim diuerſas ſuſcipere coactus eſt: cum his de portoriis ſoluendis quæ & Ripatica uocabant cum illis de paludibus Laurentanis: Verum utrunq; negocium ex ſententia reiq; publicæ dignitate tranſegit: ea tempeſtate Phaledri familia illuſtris ædem Diuo Benedicto cum Cœnobio priuato ſumptu conſtruxere: quam prædiorum longe lateq; circuniectorum donatione ditarunt : Ducarii & templi inſtaurationem miro ſtudio abſoluiſſe dicitur: Bona ſua teſtamento trifariam partitus eſt: partem unam atq; eā ipſam non paruam liberis diſtribuit: alterā in pauperum alimoniam ſacrarumq; ædium inſtauratione impēdit quæ reliqua fuit ſpectaculis publicoq; congiario ab eo adhuc in humanis agēte conſūpta dicitur: His domi foriſq; geſtis: quū annos duodeuiginti reipublicæ præfuiſſet humanis deceſſit: Corpus in Zachariæ atrio mœſta ciuitas magnifico exequiarū apparatu condidit: Ei Otho filius magno populi cōſenſu ſurrogatur: Alta indole iuuenis & uere patre ſuo & auo uiris optimis dignus: rempublicam nō minori uirtute q̄ expectatio fuerat adminiſtrare cœperat: Quū eius fama īpulſus Geica Pannoniæ Rex filiā illi matrimonio locauit: Hadrienſes Venetos fines infeſtantes circa Lauretum inter Atheſis & Padi oſtia magno prœlio uicit:

Otho uenetias naui gat et occulte manet [in monaste]rio S. Seruuli

Otho pallium Venetis remittit [pallium] ceſaribus

Attēde humanarum rerū uices

Diui Benedicti ædes a phaledris Ed[ificata]

Otho Dux xxvii.

Hadrieſes a Venetis prœlio uincuntur

uictiſq; his conditionibus pacem dedit: ut res Lauretanis redderent: atq; in poſterum omni iniuria abſtinerent: ſed ita Clade illa ad Lauretum accepta Hadrienſium opes concidiſſe dicuntur: quæ non paruæ ad eam diem fuere: ut iam inde retrolabentes ad nihilum fere ſint redactæ. Infeſtabat ſub id tempus Murcimirus Croaciæ regulus: apud quoſdam Hereſimum pro Murcimiro ſcriptum reperio contra fœdera nuper icta Iadrenſes eorumq; fines crebris excurſionibus uaſtabat: ſenſerantq; iam & aliæ finitimæ urbes Croacina arma: Otho ulturus ſuorum iniuriam in Barbarum mouit: quem acie congredi auſum modico negocio fudit fugauitq;: ſed mari ne an continenti dimicatum ſit auctores quos uidimus non tradunt: Secundum hanc proſperam pugnam Otho omnen maritimam Dalmatiæ Liburniæ & Hiſtriæ oram quæ patris ductu in Venetorum fidem uenerat claſſe circũuectus: quaſi prouinciæ ſtatum recogniturus ſingulas ciuitates & conuentus adiit: Ciues nouo iuramento adegit: ut in Venetorum fide in quam ultro ueniſſet in poſterum manerent: neq; quenq̄ ex ſuis popularibus res nouas aduerſus Venetum Imperium moliri paterentur: Mox uero ex Dalmatia reuerſum Dominicus Flabenicus ſcelerata coniuratione incautum excepit: Captũq; abraſa illi barba anno quinto exquo rempublicam ſolus adminiſtrare cœperat: in Græciam relegauit: ubi non longo interiecto tempore uita defunctus eſt. Othone in exilium acto Petrus Centranicus ſiue Barbolanus (nam utrunq; eidem familiæ cognomen fuiſſe reperio) ſucceſſit: Is patriæ ſtatum domi foriſq; parum pacatum adeptus: haud quidem ab initio exploratum habuit utri parti reipublicæ prius ſuccurrendum eſſet: Conſtitit tamen ſatius eſſe ciuitatem atroci coniuratione exilioq; Ducis optimi conſternatam ad priſtinam concordiam reuocare. Interim uero Pepo Aquileienſis Venetarum rerum nouitate ſolitudineq; Gradenſis eccleſiæ fretus (nam ſunt qui ſcribant Vrſum eius loci antiſtitem Othone fratre principatu eiecto ueritus ne ab hominibus aduerſæ factionis per quos ille pulſus eſſet ipſe quoq; inſidiis opprimeretur extorrem abiiſſe) quaſi loco abſente Vrſo præſidio eſſe uellet Gradum occupat: Alii tradunt in gratiam Vrſi locum expugnatum: quum Veneto interim præſidio teneretur: Quod omnino pro mendacio refellitur: Quoniam ſi illi inter ſe tum amici fuiſſent non utiq; per id tempus uterq; ſuæ eccleſiæ cauſam: quæ frequenti conuentu Romæ acta eſt non ſine ſimultatis & odii ſuſpitione ſuſcepiſſent: ubi a pontifice totoq; cœtu declaratum ferunt Gradenſem eccleſiam Venetiæ metropolim habendam: illud uero conſtat Conradum Imperatorem in Peponis gratiam Venetis per id tempus uehementer iratum fuiſſe: atq; in quibuſdam aperte aduerſatum: In hoc ſtatu erant res Venetæ quum Centranicus qui iam annos quatuor rem Venetam adminiſtrarat: Vrſi Gradenſis ut fertur opera a populo captus: atq; adempta prius Barba monaſticoq; inſuper habitu inducto in exilium eſt actus: Petro eiecto iubet populus Vrſum rempublicam capeſſere: ac tantiſper illi ducaria poteſtate præeſſe: dum Otho eius frater ab exilio reuocaretur: Miſſi ad hoc ipſum legati qui retulerunt poſtq̄ in Græciam ueniſſent comperiſſe ſe aliquanto prius Othonem q̄ ipſi eo applicuiſſent ex humanis deceſſiſſe: quaſi diuinitus eſſet factum ne ingrata ciuitas tantum uirum reciperet: quem optimi principis filium atq; eum ipſum de repulica optime meritum ignominioſe a pauciſſimis coniurationis conſciis in exilium agi paſſa eſſet:

Otho Croacinos prœlio ſuperat

Petrus Cẽtranicus ſiue Barbolanus Dux. xxviii.

Gradenſis eccleſia metropolitana declaratur

Vrſus inter Dux

& quum iniuriæ potuiſſet occurrere noluiſſet: morte fratris audita Vrſus qui iam annū reipublicæ præfuerat ſe ultro præſenti adminiſtratione abdicauit: Eo abeunte Dominicus Vrſeolus domeſtico magis ſplendore frætus q̄ quod multi ei ſuffragarentur (tangebat enim Othonem arctiſſimo conſanguinitatis gradu) temere ducatum inuadit: Verum ciuitas ſuæ libertatis memor: rata ſi inſolentiſſimi ciuis conatibus non iretur obuiam: fore ut paulo poſt Beneficium populi peſſimus quiſq; peſſimo exemplo adductus ad libitum uſurparet: poſtridie q̄ magiſtratum occuparat impetu in eum facto trucidaſſet niſi clandeſtino effugio ſibi ſalutem quæſiuiſſet: Exul Rauennā uenit ubi haud multo poſtq̄ exulare cœpit uitam cum morte commutauit: Breuiſſimum Vrſeoli principatum Dominicus Flabanicus Dux ſuffragio populi creatus noua adminiſtratione excæpit: Is ut diximus Othonis in exilium eiiciendi auctor fuerat: Quapropter Vrſo gradenſi antiſtite rempublicam tenente hoſtis iudicatus ciuitate exceſſerat: nec ita multo poſt populo id petente fuerat in urbem reſtitutus. Continuo igitur publica adminiſtratione ſuſcæpta ad populum tulit uideri ſibi æquum ualdeq; reipublicæ ſalutare omnem Vrſeolam familiam tanq̄ perniciosam: ac ciuitatis ocio infeſtam urbe eiiciendam: Irent igitur publicoq; decreto ducatu magiſtatibus ſuffragio omniq; dignitate Vrſeolæ genti interdicerent: hoſtes iudicarent: iudicatos in exilium agerent: Quod ipſum ſtulta multitudo Veterum eius gentis in ſe meritorum oblita alieni odii miniſtra continuo decreuit: ſic illuſtris ad eam diem familia & quæ ſummos in republica uiros habuit præſenti ignominia eo uſq; depreſſa eſt: ut ad priſtinam fortunam nunq̄ amplius emerſerit: Cæterum eodem auctore ſublatus eſt mos collegæ in principatu cooptandi: Quod ipſum ut eſt reipublicæ utiliſſimum ita ad hunc diem maxime ſeruatur: Hæc ab eo domi toto decennio quo princeps fuit geſta dicuntur: Quid dignum memoria foris ægerit non reperio: Verum confectus iam ſenio humanæ neceſſitati conceſſit: In eius locū Dominicus Contarenus publico ſuffragio ſuffectus eſt: Pepo interim circa gradum omnia turbarat: ad cuius conatus opprimendos: quia alia maior cura ciuitatem inceſſerat nihil in præſentia eſt decretum: Iaderenſes ad Croaciorum regulum defecerant: uel ut alii ſcribunt ad Salomonem Pannoniæ regem: qua defectione audita (apparebat enim niſi primo quoq; tempore Veneta claſſis in Dalmatiam proceſſiſſet fore ut non multo poſt reliqui populi qui iam ad defectionem ſpectare dicebantur Veneto alienarētur imperio) Confeſtim igitur Dux ingenti ui nauium in Dalmatiam tranſmiſit: Iaderam obſidione cingit: cinctam operibus expugnat: Iaderenſis expugnationis fama peroportuna fuit ad cæteras urbes in fide continendas. Interim Pepo ui Gradum ſecundo occupat: urbemq; primo impetu captam longe maiore clade q̄ antea afficit: Veneti eam iniuriam ægerrime ferentes tantiſper ultionem diſtulerunt: donec ad Benedictum pontificem legatos mitterent de Peponis iniuria quæſtum: Tum ſi ille dicto pontificis quem apparebat omnia inhibiturum non paruiſſet: decretum erat Gradenſium cladem armis uindicare: Paruit Pepo pontifici: ſed illum ut acerbo & pertinaci fuit ingenio: ita parum honeſto mortis genere non multo poſt aiunt extinctum. Sunt qui tradant per hæc tempora Leonem Romanum pontificem Venetias ueniſſe: Quod ſi pro Gradenſi cauſa legati ad Benedictum pontificem ſunt miſſi ut ex plurium ſententia ſcripſimus: non uideo cur tam cito pontificis nomen uariari poſſit: ſed certe aut librarioum incuria

Dominici Vrſeoli temeritas *et penitentia*

Dominicus Flabanicus Dux xxix.

Attēde principis poſtulatum *contra familiā*

Mos collegæ in principatu cooptandi e rep. tollitur

Dominicus Contarenus Dux xxx.

Jadera ad

Aduentus Leonis pō/tificis Venetias

ut arbitror id accidit:qui pro Benedicto Leonē ſcripſerint: aut contra Bendi
ctum pro Leone:ſeu quod ueriſimilius eſt diuerſo tempore ea quæ diximus
acciderunt: Suſcæpti itineris cauſam illi fuiſſe aiunt: ut Diui Marci corpus
inuiſeret: Priuilegia & multa & magna tum ipſi templo tum aliis plæriſq;
diuorum ædibus ab eo conceſſa traduntur: Ea quoq; tempeſtate aduerſus
Rubertum cognomento Guiſcardum Virum natione Normanum:cuius opes
præualidæ in terra: Italia tunc erant pluribus prœliis in Appulia dimica/
tum reperio:quod ipſum ideo non omnino affirmauerim:quia e numero eo/
rum quos ſequimur præter unum id nemo tradidit: Et hæc Contareno
Duce qui ſexto & uiceſimo ſui principatus anno fœliciter obiit:Ad Nicolai
ædem in riuo ſitus eſt: ubi quum forte funus frequenti populo celebraretur
media pompa Dominicus Siluius ſubita populi acclamatione Dux ſaluta/
tus eſt: Ferunt hunc uxorem habuiſſe Græci faſtus & ſuperbiæ plenam:pa
tria Conſtantinopolitanam: Quæ ut Damianus ſcripſit adeo moroſa fuit
elegantia:ut cōmuni aqua ad ſe lauandam nunq̄ uteretur:Cibaria digitis nō
attingeret: ſed aureis furculis appræhenſa ori applicaret: Eius cubiculum ea
odorum uarietate fragrabat:ut nimia ſuauitate ingredientium ſenſus pene ob
ruerētur: Sed nihil certe eſt immoderata luxuria breuius: quæ quo maior
eſt eo periculoſior: Ferunt inſolentiſſimum illius cultum in fœtidiſſimam
tabem ſe uertiſſe: ut quæ nobiliſſimo elemento quia quum aliis ſibi cōmune
cerneret pertinaci ſtomacho abſtinuiſſet: non modo non aqua ſed ne ulla
quidem ope tabidi corporis ſaniem poſſet abſtergere: Per id tempus Domi
nico Oliuolenſi antiſtite defuncto Henricus proximi Ducis filius in demor
tui locum ſurrogatus: repudiato ueteri ſui ſacerdotii titulo pro Oliuolenſi
Caſtellanus præſul dici uoluit:quod ipſum hodie quoq; uſurpatur: Norma
nos ferunt Siluii huius ductu ex Dalmatiæ finibus depulſos:De quibus quia
cum ea gente ſæpius a noſtris dimicatum conſtat:pauca referenda ſunt: Fue
runt illi ut quidam memoriæ prodiderunt Aquitanici oceani accolæ: qui
quum proxima maria aliquandiu latrociniis infeſtaſſent: Procedente tempo
re Rollo Duce per Ligerim fluuium Gallias ingreſſi: Lothoringiam cum
Germaniæ parte ferro & igni populati ſunt: Rollus cum Carolo tertio cui
ſimplex cognomen fuit fœdus percuſſit:Cuius ſuaſu Chriſtiana fide recæpta
ex hoſte:hoſpes factus Rubertuſq; poſtea uocatus: Regis filiam uxorem du
xit: Quibus nuptiis Carolo conciliatus regionem Sequanæ proximam in/
colendam accæpit: quæ ab ipſis incolis iam inde Normania dicta eſt: Fu
it is de quo loquor Ruberti atauus qui poſtea citra alpes Normanicum no
men traduxit:de quo pauca adhuc reſtant dicenda ut geſtarum rerum ratio
magis ſit perſpicua: Erant res Italiæ per id tempus quo Ruberti iunioris res
circa Lucaniam & in Sicilia illuſtres eſſe cœperunt: tum aliis recentibus
cladibus: tum Sarracenorum armis quæ longe lateq; in ipſa terra:ſed in Si
cilia latius uagabantur miſerabili modo acciſæ: Sed illud in dubium uenit
huius ne auſpiciis an alterius eius gentis ex Gallia in Italiam Normanicæ
opes traductæ ſint: Conſtat enim Abnepotem hunc fuiſſe maioris illius
Ruberti qui ex oceani littoribus in mediterranea Galliæ per Ligerim pe/
netrarat: quod facile accidere potuit ut regii ſanguinis aliquis ante eum
Normanica arma in Galliam ciſalpinam quæ hodie pars Italiæ eſt in/
uexerit: Hinc certe plæriq; aiunt Rubertum iuniorem primum in Sar
racenos mouiſſe: Verum enim uero utcumq; res ſe ſe habet: illud in/

Dominicus Siluius Dux .xxxi.

Attende luxuriæ exitū

Qui primo Caſtellanus antiſtes pro oliuolenſi dictus ſit

Rollus qui poſtea Rubertus nominaus eſt

Attēde normanorū in Italia ſucceſſus

ter omnes conuenit uno fere atq; eodem tempore ex Italia Siciliaq; multis eius gentis interim milibus utrobiq; cæſis Barbaros Normani opera ſublatos: Græcoſq; ex Calabria & Appulia eiectos. Sed quum poſt uarios eius gentis ſucceſſus Normanorum uires Romano pontifici ſuſpectæ eſſe cœpiſſet: quippe quæ & in Sicilia & magna Italiæ parte plus ad eam diem creuerant: q̃ aut rebus eccleſiæ aut aliis tutum uideretur: Nam & Lucania nouiſſime occupata: conſtans fama erat Normanum in Campaniam tranſiturum: Tum demum aiunt Leonem Pontificem ſi precibus aut minis non poſſet ui eorũ motus inhibere ſtatuiſſe: Paratoq; ad hoc ipſum ualido exercitu haud æquo Marte ad Beneuentum coflexiſſe: fœdaq; clade accæpta ex acie in propinquum ſe oppidum recæpiſſe: Sed ad eam pugnam quum nihil animum remiſiſſet hominem ingentis ſpiritus denuo circũſpicere cœpiſſe: qua ui qua ue arte Normanicum nomen ex Italia tolleret: Sed irriti poſt id tempus omnes illius conatus fuere: Leone autem defuncto Nicolaus põtifex eius gentis arma haud ſollicitare auſus: Satis cautum rebus eccleſiæ credidit ſi annuo tributo gratuitaq; militia (quando opus eſſet) cum Ruberto pacta confeſſionem alienæ rei Normano expreſſiſſet: Hæc ferme ſunt quæ de primis motibus eius gentis quidam tradidere: Non deſunt qui ex Gallia ut diximus Ciſalpina ſcribant Rubertum originem habere: omni Gallicæ uetuſtatis mentione omiſſa: Aiũtq; Tancredum eius terræ regulum biſſenos habuiſſe filios: Quorum omnium Guilelmum cognomento Ferrabach: & Rubertum Guiſcardum maxime celebrant: Negant præterea ea quæ proximo loco de Normanis ſcripſimus Ruberti auſpiciis eſſe geſta: ſed Guilelmi fratris: Nec quod plus eſt ita rem ut illi quos ſecuti ſumus: Sed omnino diuerſa digerunt ratione: Campaniã & Lucaniam non ab ea gente occupatas nec Sarracenos inde pulſos: Sed Guilelmum cũ Campano Salernitanoq; Principibus aduerſus Barbaros qui Siciliam oppreſſerant ſocia arma iunxiſſe: Nec quidem multo poſt Molochum qui Appuliæ Calabriæq; pro Græciæ Imperatore præerat in ſocium expeditionis accæptum: atq; ita quaternis exercitibus iunctis facile Barbaros ex Sicilia eiectos: Verum pacata inſula Malochum impoſito præſidio Imperatori non ſociis inſulam recæptam uideri noluiſſe: Quod ipſum quũ ægre Normanus tuliſſet: Citato agmine ex inſula in Italiam qua proximum fuit tranſfretaſſe: Melphiamq; in Appulia obſidione cinctam armis premere occœpiſſe Ad quam armis leuandam quum Molochus ex Inſula properaſſet: ibidem haud dubio euentu dimicatum eumq; uictum exutumq; exercitu in Greciam aufugiſſe: ac tum demum non paruã Appuliæ partem Guilelmi ductu Normanis armis acceſſiſſe: Sed quum ſæpius de poſſeſſione ipſius terræ uario eſſet euentu pugnatum: Accidit ea tempeſtate ut Michael Imperator cum tribus filiis a Nicephoro Bizantio eiectus ſit: Is cum Ruberto Guiſcardo qui tum forte Tarentum obſidione premebat: ægit (Conſtat enim per id tempus illius ductu rem Normanicam in Italia floruiſſe) ut in Greciã tranſiret: fore affirmans ut Nicephoro eiecto: quod facile ſe annitente fieri poſſet: ipſe rerum in Græcia poſtmodum potiretur: Gregorio præterea ad id ipſum hortante confeſtim ſoluta obſidione Hidruntem petiit: Eo copiis omnibus ad idem conuenientibus atq; in nauem impoſitis: proſpera uſus nauigatione primo Auelonem tenuit: Hinc Dyrachium profectus terra mariq; Vrbem obſidione cingit: Nicephorus contra Ruberti & Michaelis conatus Alexium cum terreſtribus copiis ad Dyrachium obſidione leuandũ mittit:

Normani ſucceſſus

pontifex cupit tollere

Tãcredi ſoboles

Diuerſa de Normanorum ſucceſſu opinio

Normanus pro co...

Dyrachina obſidio

Is cum Siluio principe Nicephori nomine ægit : ut ualidam Veneti claſſem aduerſus Normanos compararent : Sunt qui ſcribant Nicephorum per legatos id a Venetis ante Alexii aduentum impetraſſe:Numeroſa itaq; claſſe Venetus princeps in Normanos mouit : atq; ubi Dyrachium uentum eſt : hoſtiſq; in conſpectu fuit : Suos ad pugnam expediri iubet : nec diu cunctatus in eum Siluius ferociter inuehitur : Contra hoſtes & ipſi ingenti animo ſuarum rerum ſucceſſu nixi intrepide hadriacas excipiunt triremes : Veneti tanto ardore pugnam capeſſunt ut non pro ſocii imperii dignitate : ſed pro ipſa patria pugnare uiderentur : diu ancipiti euentu eſt dimicatum : Demũ ſoluta hoſtium claſſe nauibuſq; partim captis : partim aut ſummerſis : aut fugatis uictor Venetus mare antea occluſum Dyrachinis aperuit.

Veneti in Normanos ferociter pugnant

Venetorũ uictoria

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM LIBER .V. PRIMAE DECADIS..

d

Yrachinæ obſidionis ea parte qua pugnatum erat Solutio ; haud quidem parui Veneto nomini conſtitit : Nam poſt euerſas Nicephori opes quas ſubita ſuorum defectio oppreſſerat : Quum Dyrachium terra & iam reparata claſſe mari quoq; Normanicis armis premeretur : abſentibuſq; Venetis Michael & Alexius qui Nicephoro pulſo imperium occupauerant opem ferre urbi ſtatuiſſent:pro ipſius mœnibus cruento Marte dimicantum ferunt : uictiſq; Græcis candente collega ſalutem ſibi fuga Alexium quæſiuiſſe : Dyrachini deditione facta tum demum in hoſtium poteſtatem uenere : nec ita multo poſt in Alexii gratiam Veneti in Normanos mouerunt : Eodem ferme loco ubi prius : ſed longe alio euentu pugna commiſſa eſt : Victi quidem adeo inſignem cladem Veneti accæpere : ut ex numeroſa claſſe quam eo Siluius duxerat : quia alii mediis aquis cæſi alii capti eſſent pauciſſimi euaſiſſe dicantur:Peperit ea res ingentem principi inuidiam:quapropter populus eum in patriam reuerſum anno ex quo rempu. adminiſtrare cœperat Tertiodecimo ſumma dignitate priuauit. Fatentur quidam Græcos ac Venetos ante portum Dyrachii uictos : At non eam cladem quam diximus accæptam : ſed cruenta hinc inde acie dimicatum : Cæterum ubi res Normanica ſuperior eſſe cœpiſſet : tum ad læuam Alexium flexiſſe fugam: atq; in Peloponenſum abiiſſe : Siluium ad dextram fugientem Venetum tenuiſſe littus : Negant ad hæc illum publica adminiſtratione priuatum : ſed ſecundo uel ut alii tradunt tertio & uiceſimo ſui principatus anno fœliciter diem obiiſſe : honorificentiſſimeq; in Diui Marci æde ſepultum. Poſt Siluii obitum Vitalis Phalerius dux ſuffragio populi creatur:Prima huius actio non magis decora q̃ utilis reipu. fuit : Continuo ubi princeps eſt declaratus cum populo ægit : ut legati Conſtantinopolim ad Alexium mitterentur : a quo peterent : ut Dalmatiæ Croaciæq; imperium : quas prouincias latronũ manibus extorſiſſent ſuaſq; iure belli feciſſent Veneto nomini perpetuo concederet : Apparebat ob recentia Venetorum in eum merita id Alexium non grauate facturum : Decreta legatio : miſſi Dominicus Dandulus : Andreas Michael : Iacobus Aurius : apud quoſdam pro Dominico : Andrea : & Iacobo : Cianum : Vitalem : & Antonium reperio : Omnia ab Alexio benigne conceſſa:atq; iam inde factum ut Dalmatiam Croaciamq; legitimo Veneti poſſederint

Fœdiſſima uenetorum clades ad dyrachium ac cæpta

Phale. Dux xxxii.

Domi. Dãdulus: Andre. Michael: Iaco. Aurius

Dalmatia & Croacia Veneto cõceſſa

neti poſſederint imperio : Phaleriuſq; omnium primus : ut quidam annales habent earum dux prouinciarum cœpit inſcribi : Circa Dyrachium per hæc quoq; tempora a Græcis Venetiſq; Phalerii ductu aduerſus Guiſcardum : nec meliore euentu q̃ antea Siluio duce pugnatum reperio : Henricus Italiæ Imperator ex Tauriſio Venetias tranſiit Diui Marci ſacrarium uiſurus : cuius corpus non multo ante miraculo repertum conſtans erat fama : Ferunt aliquandiu ignoratum ubi nam eſſet conditum : creditum uulgo qua ſi ſe oculis populi ſubtrahere uoluiſſet in occultiorem tranſiiſſe ſedem : Sed quum deſiderium tanti numinis ſollicitam ciuitatem haberet ſupplicatione & ieiunio indicto : Antiſtites aliquot totuſq; clerus ſequẽte populo ad eius ædem ſupplices uenere : Tum ibi poſt multas preces miraculo tradunt : altero ex humo exerto brachio ſe ſuis ciuibus oſtendiſſe : Tum demum ingenti populi lætitia ſublatum inde corpus atq; in locum auguſtiorem repoſitum : Decretumq; ut ſoli principi templiq; procuratoribus id ſacrarium fas eſſet ſcire : Nouam ædem ſumptuoſiore apparatu erectam tum illi dedicatam ferunt : Reſtituit ad hæc Phalerius Lauretum uicum uetuſtate collapſum : atq; in parui oppidi ſpeciem redactum ut frequentius coleretur multis immunitatibus loci incolas ornauit : Nec aliud ullum publicum illius opus poſt Lauretanam inſtaurationem domi foriſue reperio : Ipſe uero duodecimo ut quidam tradunt : ut alii tertiodecimo ſui principatus anno ex humanis deceſſit. Vitalis Michael in demortui locum eſt ſuffectus : Huius auſpiciis ualidiſſima claſſis ad urbes & loca quæ telluris ſanctæ dicuntur recipienda eſt in Syriam miſſa : Verum quia & multa & magna ex iis quæ Chriſtiano nomine in Aſia ea tempeſtate geſta ſunt : nouimus ad Venetos pertinere : non ab re fore exiſtimaui belli origine breuiter repetita ipſam rerum ſeriem ſũmatim perſtringere : ut ex iis quæ dicentur Venetorum geſta quæ illis interiecta ſunt magis perſpicua eſſe poſſint : Caput itaq; ſuſcæpti belli ex Petro quodam Hæremita Gallicæ gentis homine ortum ſcripſerunt quidam : qui per id tempus quum ad Chriſti noſtri regis ſepulchrum peregre ueniſſet : Ex Symeone Hieroſolymitano antiſtite & aliis chriſtianæ profeſſionis uiris qui ea loca perpauci incolebant didicit : q̃ indigna ſeruitute tellus in qua omnium gentium ſalus quæſita eſſet : ab impio Maomethi imperio premeretur : Nullum iam eſſe in ea locum tam ſanctum tãta religione præditum quem infandæ gentes rapinis cæde ſtupris ad eam diem non uiolaſſent : Accedere ad ea uerbera cathenas cruciatus eorum qui chriſtiani eſſent nominis : quibus aut iam inde migrandum eſſet : aut miſerabili modo pereundum : Additur rei miraculum : intempeſta nocte quæ diem Dominicæ reſurrectionis præceſſit uiſum ſibi Petrum per quietẽ Chriſti uoce moneri : ut in Italiam reuerſus Romano pontifici atq; inde aliis tam Galliæ q̃ Germaniæ principibus nunciaret : Placere ſibi iubereq; ſuorum armis id ſolum ab impiorum iniuria uindicari : in quo pro publica ſalute & naſci & mori uoluiſſet : ubi ſuſcæptæ a ſe humanitatis ueſtigia & multa & magna eſſent : Tugurium ſui ortus conſcium : Templum ubi infans uagiiſſet : Puer diſputaſſet : adultus docuiſſet : Thabor & Olíueti montes : hic orationis locus : ille figurationis : Cœnatio : Pilati atrium : Caluarius tumulus ubi ſuæ crucis baſis nec inde procul ſepulchrum oſtenderetur Petrus ubi in Italiam uenit pro magno habuit negocio : Vrbanum pontificem adire ad quem ſua functus legatione : Superatis alpibus ad cæteros chri

Diui Marci corpus quã do repertũ

Vitalis Michael Dux xxxiii.

Petrus Hæremita

Diuinũ oraculum

Vrbanus pontifex

ſtiani nominis duces profectus eſt : Nec interim dum totam ferme luſtrat Europam populos publica prædicatione ad diuinam expeditionem hortari deſtitit : Vrbanus uero non multo poſt in Claromentenſi conuentu Aruernæ ciuitatis uehementi oratione cauſam ægit : Cuius ſumma hæc fuit : Non ſolum Romanæ eccleſiæ cauſa cui opus reformatione eſſet ex urbe ſe profectum præſenti concilio intereſſe uoluiſſe : Sed alia quadam ut magis pia ita honeſtiore ratione adductum : Pro comperto habere ſe neminem illic eſſe qui non ea quandoq; reſciuiſſet : quæ multis ante annis in Syria : uel in primis circa eam terram quam uulgo Sanctam uocarent accidiſſent : Infandam gentem quam uulgo Sarracenam dicerent Chriſti ſummi regis ſepulchrum quod a ſe memorari non poſſet : ſine lachrymis occupaſſe : nullum templum:nullam aram:nullum deniq; ſacrum locum fuiſſe: quē impius uictor non aut ſolo æquaſſet : aut in prophanos uſus uertiſſet: Cætum illum pietatis cultorem qui ea loca incolebat : ubi in hoſtium poteſtatem ueniſſet : partim ſuppliciorum metu Chriſti fidem abnegare coactum : partim ferro igni aliiſq; cruciamentorum generibus : quia in antiqua perſtaret religione conſumptum : Sanctiſſimas fœminas ex tota ferme Europa ad ea loca peregre profectas : non tam ad inſolentiſſimi hoſtis libidinem explendam : q̄ ad noſtrum dedecus monſtroſis concubitibus uexatas : Quod ſi ea quæ audiuiſſent parum digna uiderentur cur quiſquam ad eam iniuriam ulciſcendam uellet temere accedere : Illud ſaltem animis ſuccurreret : Illud memoria repeterent:q̄ breui tempore Aſiaticæ opes ſuorum maiorum ignauia creuiſſent : q̄ præterea longe lateq; impia Maomethi arma uagari cœpiſſent : quantum telluris quod olim Romani fuiſſet imperii eorum eſſet ditionis factum : Sed utinam inquit ea conditione eoq; ſtatu Chriſtianæ res eſſent : ut aliena tantum damna flere deberemus : Italiam noſtra tempeſtate fœda eorum populatione deformatam uidimus : Arces : urbes : templa : ſacrilegis manibus & direpta & incenſa : Sed quid ego cædes:quid uincula : quid ſtupra : quid alia pene inaudita mala refero quæ per multos annos ipſa terra perpeſſa eſt : Quum Hiſpania quoq; & illi contigua : Aquitania atq; omnes gentes quæ ad occidentem ſolem uergunt : eandem cladem non ſolum ſenſerint : ſed uix bene abſterſis lachrymis adhuc reformident : Vos Galli inquit & ſi uulnus ueſtris uiſceribus nondum eſt adactum : propinquitate tamen locorum hæc quæ diximus non audire ſolum : ſed uidere etiam potuiſtis : Germani & alii ad ſeptentrionem repoſti quos hec clades non attigit identidem cogitare debebunt : quale incendium ſibi ab ortu & aquilone oriatur : immo q̄ uicino loco iampridem eluceat : Quod niſi Veneti eſſent qui ſuperi maris oram præſidio tuentur : quorum opibus ex Hiſtriæ Dalmatiæq; littoribus ſæpius infeſtiſſimus hoſtis eſt repulſus : Neſcio an ad hunc diem in Pannoniam quoq; Germaniamq; fœda illa tempeſtas tranſcendiſſet : Conſtantinopolitani imperii opes quæ pro munimento quodam ad Boream & Eurum aduerſus impios hoſtes dum uigebant Europæ fuerunt : ita ultra Thracium Boſphorum : Heleſpontumq; acciſæ ſunt : Vt iam Imperator ipſe circumſpicere incipiat: qua ui : qua ue arte Bizantium ipſum retinere poſſit : qua obice (quod nolim) diſcuſſa ſatis per ſe poſſunt intelligere: qualis non magis ſua quam totius Europæ ſit futura fortuna:horret animus admonitu eorum quæ uentura ſunt : ſi huic incendio quod in dies magis ſe ſe nobis inſinuat non eatur obuiam: Omnia mala

Vrbani pō tificis oratio

Attēde Sarracenorum in chriſtianos crudelitatem

Variæ Europæ clades

mala quæ antea paſſi ſunt : ii quorum fortunam deploramus noſtris ca/pitibus incident : Seruire cogentur uiri coniugeſq; : pueri & puellæ ad ſtuprum rapientur : ac quum nihil omnino proderit dolebitis tantis malis dum licuit non iuiſſe obuiam : Non creditis hæc futura ? Nec illi qui iam paſſi ſunt olim credidere : utinam uanam ſpem non ſæpius aleremus : ſed præſtat uiri fortes : dum uires nobis conſtant : conſilium : auxilia : opes : pecuniæ : dum adhuc omnia quæ ad uictoriæ ſpem attinent integra ſunt: imminentem cladem auertere : Nec interea rem mouemus : quæ ſit hu/manis uiribus deſperanda . Carolus ille cognomento Magnus ueſter Ger/mani auita origine pene ciuis : Rex & ſplendor ueſtri nominis Galli duces ex Hiſpania Aquitaniaq; Sarracenos deiecit : Carolus Italia expulit : Caro/lus quod gloriari ſoletis Hieroſolyma cum tota terra quam ſanctam ap/pellatis : eiectis inde hoſtibus recæpit : Sed quo illius gloria & nomen ma ius eſt:eo uos qui ab eo procreati eſtis magis niti decet recentibus factis ue/tuſtum gentis nomen augere : Quod non modo non præſtabitis : ſed ne retinebitis quidem ſi in hac ſeneſcentes deſidia natale noſtri regis ſolum im piorum hoſtium planta calcari : Sepulchrum : templum : & reliqua ſacra ria : cædibus : ſtupris: ſacrilegio non ſine ueſtra Chriſtianiq; nominis ignomi nia prophanari ſinitis : Quin potius dum licet arma capitis : idq; cõmune dedecus aboletis : Vobiſq; ac toti Europæ perpetuum ocium & quietem quæritis : Quæretis credo : Nam quanto maiores erunt uobis uires ſi in unum conſpiretis omnes : q̃ tum Carolo fuiſſent : tanto certior faciliorq; erit uictoria:Præmia ad hæc & multa & ampla uictores manent ex tam opu lenta gente diuitibuſq; regnis : Sed illud cœleſtium bonorum maius erit & amplius : quod diuino nomine fortiter dimicaturis polliceor : Ad hæc pon tificis uerba ex toto conſeſſu acclamatum ferunt : Deum ipſum ita uel/le: Tum pontifex indicto ſilentio : ite ergo inquit uiri fortes : & id uer/bum quod ex ore omnium uno tempore manauit pro teſſera uobis in bel/lo ſumite : crucemq; ex rubro panno qui in nouam profecturi ſunt expedi tionem : ſagis dextro humero aſſuant : Hic res mira narratur & niſi deum piis intereſſe conſiliis crederemus uix referenda : Eodem die quo hæc apud Claromontem acta ſunt : Famam decreti belli ad extremas terræ oras per/ueniſſe : Interim uero dum illo ipſo conuentu Vrbanus & alii de noui im peratoris creatione : quæ præter cætera omnium animos in expectationem erexerat maximam agerent : tenuiſſetq; ea conſultatio aliquot dies : mul/ta mortalium milia ad nouum bellum deuota in ſpeciem concionis aſti/tiſſe dicuntur : Nec ita multo poſt ad Trecenta armatorum milia ad præ ſentem expeditionem parata ſe ſe itineri accinxiſſe : Ea Chriſtiani nomi/nis multitudo ductores habuit : Gothifredum : Euſtachium : & Baldui/num Bolionios : Raimundum : Aegidii : & Rubertum Flandriæ comi/tes : Hugonem cognomento Magnum Philippi Gallorum regis fratrem : Stephanum Carnoti comitem : Podienſem Antiſtitem : Et Petrum Hæremi tam nouæ expeditionis auctorem : is ut primas belli partes obiiſſe uidere/tur : cum Balduino & fratribus per Germaniam : Pannoniam ac Thraci/am ingenti armatorum manu Conſtantinopolim uenit : Podienſis Anti/ſtes : Raimundus :Hugo magnus : & Stephanus Carnoti maioribus om/nino copiis in Italiam tranſgreſſi Romam ad Pontificem uenerunt : Hinc tripartito profecti pars una Brunduſium : altera Barium : tertia Hidrun/

Caroli ĩ Sar racenos ge ſta *Hierosolimã cũ ter*

Peoratio

crux ex rubro pã t

Ductores Aſiaticæ ex peditionis *nomina et*

tem petiere : Sed iis qui per Appuliam ducebat Boemundus Guiſcar/
di filius homo impiger tam inclyte expeditionis fama iam antea mo/
tus ſocia arma iunxit . Dum copiæ quæ in Italia erant ſe ſe ad profectio/
Hæremita Boſphorũ ſuperat
nem expediunt : Interim Hæremita qui cum Bolioniis fratribus Bizanti/
um uenerat : Thracio Boſphoro qua proximum fuit copias in Aſiam
traiecit : Quod ut primo quoq; tempore fieret : Ferunt Alexium impe
ratorem ob ſolutiſſimam eorum qui Petrum ſequebantur militiam nimi/
amq; peccandi licentiam ſummo ſtudio curaſſe : Eam militaris diſcipli/
næ negligentiam Petro Hæremitæ ut homini armorum imperatoriæq; artis
ignaro Alexius & alii accæptam referre : atq; ob id ipſum crediderunt
quidam imperatoris iuſſu Petrum pene inuitum inter primos in Aſi
am tranſuectum : Continuo itaq; Nicomediam uerſus Niceamq; mota
ſunt caſtra : Sed quia manifeſte apparebat ſi ſolius Hæremitæ auſpiciis
hominis magis probi q̃ prudentis ingenii res gerenda eſſet omnino fore:
ut ſub primos conatus aut certe non multo poſt quicunq; traiecti eſſent
Raimũdus Dux
diſcrimen aliquod adirent : Raimundum Germani ſanguinis uirum impi/
grum ſibi ducem creauerunt : Ex cuius lectionis genere facile poteſt in/
telligi : Bolionios fratres aut cum Petro Conſtantinopolim non ueniſſe :
aut ſi uenerunt eo in Aſiam tranſuecto apud Alexium donec reliquæ co
piæ adeſſent ſubſediſſe : Turci qui ab initio reſciuerant quæ in Gallico
conuentu decreta fuerant : ac quæcunq; poſtea Chriſtiani duces ad bel/
lum decreuerant : conſtituunt eos qui primum in Aſiam ueniſſent inſi
diis excæptos trucidare : Reliquos qui iam appropinquare dicebantur Boſ
phori tranſitu arcere : Quum in Nicenum itaq; agrum inexplorato Rai
Chriſtiano rũ ſtrages
Dux
mundus duxiſſet : in inſidias præcipitatus : cum multa ſuorum ſtrage in
exorgum oppidum ſe recæpit : Fuerat is locus de induſtria ab hoſtibus
relictus : Quem ubi ab Germano duce occupatum uiderunt hoſtes conti
nuo obſidione cingunt : Hic Raimundus longa obſidione fatigatus pro
duce tranſfuga factus : cum paucis ad turcos tranſiit : Oppidum inde ali
quandiu ſtrenue defenſum : Demum fame ſiti omnibuſq; malis qui in/
tus erant affectis : magnaq; ex parte aut ferro aut alio belli caſu abſum
ptis uictor Barbarus recæpit : Qui ex eo præſidio inuiti in hoſtium pote/
ſtatem uenerant ad unum cæſi : Hæremita interim Cinitum oppidum &
ipſum ab incolis deſtitutum occuparat : Seq; loco tutatus copiolas quas
habuit ſub aduentum ſuorum maioribus caſtris iunxit : Dum hæc in By
thinia geruntur interim Hugo Normanus Flandriæ Carnotiq; comites : ex
Barienſi portu profecti Dyrachium applicuere : Hinc turmatim interiectis
diebus ne alioquin quacunq; iret tam ingens nimis grauis eſſet exercitus :
Maiores co piæ Cõſtan tinopolim adductæ Alexii inſi/ diæ
Dalmatiæ præfecto Alexii nomine id petente Conſtantinopolim copiæ om
nes ſunt traductæ : ubi cum uelut in hoſpitio eſſent : ferunt Alexium
illis inſidiatũ utpote qui ab initio eam expeditionẽ ſuſpectam habuiſſet:Sed
Balduino Gothifredo & aliis iam illi reconciliatis : Podienſis Antiſtes &
Raimundus qui per Dalmatiam duxerant : Epirum : Macedoniam : &
Thraciam ſuperuenere : Boemundus qui ob paternas ſuaſq; cum Alexio
inimicitias ſciebat parum pacata omnia ſe in Græcia habiturum : Ex Brun
duſio perpetua nauigatione in Peloponneſum uenit : Hinc compoſito ag
mine profectus quaſi acie dimicaturus per ſuperiorem Myſiam & Thraci
am : ut Alexii declinaret inſidias ſpe omnium celerius in Aſiam tranſmi/
ſit : Hic

ſit : Hic hæreticæ gentis expugnato oppido ac direpto : quum ad bar/ barum amnem uentum eſſet : parte copiarum uado tranſmiſſa : reliquas cohortes in citeriore fluminis ripa tenuit : Poſtridie uero ſub lucem Alexiani traductas copias ingenti tumultu adorti : primo impetu ter rorem maximum iniecerunt : fuiſſetq; illic non ſine periculo labora/ tum : niſi Boemundus cum duobus milibus equitum quos in hunc uſum paratos habebat : præſto affuiſſet : Cui uenienti facile Græci ceſſere : atq; ita ille quum nihil ſibi uſpiam tutum ab Alexii inſidiis cerneret : quadrato inde agmine ducere ſtatuit : Ipſe interim imperator quum omnia fruſtra tentaſſet pro magno habuit negocio cum Boemundo per legatos in gratiam redire : inſidiarum culpa in paucos prædę cu/ pidos reiecta : Ferunt iam inde Alexium nemini ducum plura q̃ Boe mundo deferre ſolitum : In quo ſtudio ut perſeueraret illius comitas fecerat : qua ita ſe ſe Alexio quum Conſtantinopolim ueniſſet inſinua uit : ut copias in ſupplementum : equos : ueſtem : arma : atq; omnia neceſſaria ſe benigne militibus præbiturũ promiſerit : Sed ut ſuis quoq; rebus cautum uideretur ea ſe conditione quæ promiſſa eſſent præ/ ſtiturum dicere : ſi duces ipſi iureiurando recæpiſſent neq; ſe neq; ſuo rum quempiam quantum imperio coerceri poſſent hoſtile quicq̃ in res ſuas molituros : Si & urbes Aſiæ quæcunq; poſtea reciperentur præter Hieroſolyma Conſtantinopolitano imperio habendas permitterent : Atq; cum his omnes copiæ continuo in Aſiam traductæ : Solus Boemun/ dus apud Alexium cum paucis ad cõmeatus expediendos ſubſedit : Re liqui interim ductores ad Nicomediam progreſſi copias undiq; contra/ ctas in unum iungunt : placuit hic primo Niceam oppugnare : motis itaq; ſignis per ſaltus & deuia prius eo uentum eſt :cœptaq; urbs obſi/ deri : q̃ Boemundus commeatibus ſero datis in caſtra ueniſſet : Poſt eius acceſſum Niceam Bythiniæ metropolim (Antigoniam urbem ipſam ab initio appellatam accæpimus : ab Antigono Philippi filio qui eam con didit : inde a Lyſimachi coniuge Niceam dictam) tripartito adoriuntur : Erat id oppidum ſatis natura loci : ſed magis opere munitum : Quip/ pe quod ſublimibus craſſiſq; cinctum erat mœnibus : atq; ipſis quadra/ ta forma deductis quindecim ſtadiorum ambitu : quartam ferme partem Aſcanius Lacus ad meridiem alluit : Confeſtim igitur machinæ aliquot & caſtella lignea ciuitatis muros æquantia cœpta ſunt erigi : Aries ad hæc uineæq; mœnibus admotæ : cuniculis quoq; irruptio tentata : urbs præter oppidanorum multitudinem : ualido inita erat præſidio : ac quotidie in eorum locum qui aut cæſi aut uulnerati eſſent recentiora aquis ſubue hebantur auxilia : Apparebat itaq; aperto lacu Niceam capi non poſſe : Quapropter uiſum eſt ad inhibendos hoſtium curſus ad Alexium mitte re ut comparata nauigiorum multitudine lacum hoſtibus obcluderet : Præſtitit id Alexius : ſed non tam cito : Nam dum ille naues compara ret interea ad ſexaginta turcorum milia : Sarracenis auxiliaribus mixtis in proximis Niceæ montibus conſedere : Miſſis lacu qui nondum clauſus erat nunciis : Nicenis ſignificant ut certo die eruptionem in hoſtes ea parte facerent : qua ipſi caſtra erant ex improuiſo aggreſſuri : In Podi enſem antiſtitem qui ad orientem metabatur impetus eſt factus . Quẽ

Alexiãi Bo emundum graſſantur

Reconcilia tio Alexii & Boemundi

Niceæ ur/ bis oppu/ gnatio

Aſcani⁹ la/ cus

non modo fortiter Gallus ſuſtinuit : Sed facta etiam ex caſtris erupti one hoſtis cum ingenti cæde ad montes uſq; turpi eſt fuga compulſus : Interim Alexiana claſſis lacum occupat : atq; hic quum quaſi corona

Chriſtianorum ad Niceam uicto ria

Niceanorũ deditio

Niceni uallati eſſent uicta tandem eorum pertinacia deditionem faciunt : Illud prius fœdere expreſſum ut Nicea Alexio tradita ii qui intus eſſent cum armis & cæteris rebus Conſtantinopolim migrarent : Id & ſi Alexii arte factum . Duces intelligebant ne quid eo nomine Chriſtianis deberi uideretur : tamen quia præſentes conatus ex maiore uictoria pendebant accæptam iniuriam facile diſſimularunt : Nicea in hunc modum recæpta confeſtim amotæ inde copiæ ac bipartito ob locorum ſterilitatem profecti quarta luce ad riuũ herbidos campos rigantem metati ſunt : Hic Boemundus quum reficere uellet exercitum : iuſſiſſetq; caſtra eodem quo erant loco communiri : trepidiſſimis nunciis aliis ſuper alios aduolantibus ingentem uim hoſtium adeſſe cognouit : Edicit ille ut confeſtim omnes a caſtrorum munitione auerſi ſe ad pugnam expediant : equiteſq; citatiſſimos ad Hugonem & alios mittit : qui nunciarent Turcorum multitudinem ingentem ueniſſe : orarẽt proinde ut præſto ſibi ſubſidio adeſſent : Ipſe quadrato agmine in hoſtem ire pergit : qui iam in conſpectu cum clamore ut mos eſt gentis erat :

Attẽde pugnæ genus

Et iam quidem in pugnam utrinq; ferociter ibatur quum maiores hoſtium cateruæ hinc inde ſine tumultu loca eminentiora inſederant : Ab his incredibilis telorum multitudo in noſtros coniecta eſt : quorũ plurima quia in Cataphratos equites cadebant irrita fuere : Normanus nõ ſagittis ſed contis primo inde gladiis comminus rem gerere : Ingentes

Attẽde barbarorũ ſtragem

turcorum cædes æduntur : quum ex Chriſtianis quãpauciſſimi interim occumberent : tantaq; cadauerum ſtrages fuit : ut effuſius graſſandi facultas omnino ſit uictoribus adempta : eratq; pro uallo quodam impio hoſti fœdiſſima illa ſuorum coaceruatio : Dum igitur intentius utrinq; pugnatur : Mille Turcorum equites in Boemundi caſtra impetum fecerunt : ſubitaq; mulierum & calonum cæde ingentem a tergo tumultum ædidere : Sed maiorem omnino cladem attuliſſent niſi Boemundi interuentu e caſtris equitatus ille cum cæde fuiſſet deiectus : Verum quum in aciem relicta ibi ad præſidium equitum hala rediiſſet : ita mutata erat belli fortuna ut parum abeſſet quin Normani fugam reſpicerent : Sed præſentia ducis continuo reparata eſt pugna : Turci aliquanto maiore conatu iterum caſtra aggreſſi quum illi qui ad præſidium relicti erant : uim hoſtium ſuſtinere non poſſent (erant enim caſtra parum ut diximus munita) ad unũ omnes trucidaſſent : niſi oportunus Hugonis aduẽtus qui Triginta equitum milia agebat : oppreſſis hoſtibus præſidium & caſtra ſeruaſſet : Inde recta in aciem procurſum : Vnde tam numeroſo equitatu proſpecto : Barbari qui hinc inde ſpectantium more in procinctu ſteterant : Nam quum telorum iactu cernerent plures ex ſuis utpote inermes q̃ ex chriſtianis qui utiq; Cataphrati erant cadere : Sagittis prorſus iaculiſq; iamdudum abſtinebãt : ut ſuis igitur auxilio eſſent in æquum ſublato clamore decurrunt : Redintegratur itaq; pugna atq; aliquanto priore illa atrocior : Prœlium a prima diei hora eſt ad ueſpe

Ceſſerunt barbari

ram diſtractus : Tum hoſtes ſenſim pedem referentes in proximos montes abierunt

tes abierunt : A noſtris in Boemundi caſtra reditum : Poſtridie uero ubi primum illuxit Hugo & Normanus in aciem pugnaturi deſcendunt : Sed hoſte nuſq̄ uiſo data eſt opera : ut cæſorum cadauera in unum con/traherentur : quæ crux in tanta ſtrage fecit inſignia : His in unum cō geſtis apparuit ex hoſtibus duplo plures q̄ ex noſtris cecidiſſe : Spoliis deinde lectis tanta uis auri : argenti : iumentorum : omniſq; barbaricæ gazæ reperta eſt : ut inopia quam longi itineris difficultas fecerat prorſus ea ſit præda ſubleuata : Die inde una ſepeliendis cadaueribus uulneri/buſq; curandis data : Biduo poſtq̄ pugnatum fuerat conſilio perſequendorum hoſtium mota ſunt caſtra : Cognouerant ipſi duces ex nobilibus captiuis quos in hunc ſciſcitandi uſum perpaucos ſeruauerāt maiores ali quanto q̄ putarant copias eo prælio ſecum conflixiſſe : Quarum numerus ſupra quadringenta armatorum milia habuiſſet : Inerāt his Syri : Chaldei : Turci : Arabes & Meſopotami : horumq; non pauci magis iuuenili quodam ac temerario rerum nouarum ſtudio q̄ ꝙ aut ſtipendia facerent: aut cuiuſpiam eſſent imperio aſtricti caſtra fuerant ſecuti : Solymanus eius expeditionis dux non parum interim uiæ emenſus a Normanicis caſtris q̄ longiſſime potuit receſſerat: Verū quacunq; ducebat diſſimulata clade quā per eos dies acceperat: non modo non ſe acie uictum ſed uiciſſe etiam gloriari : Vrbes interim diripere ciues in prædam agere & cætera ne ſpem ullam alendi exercitus noſtris relinqueret de induſtria corrumpere : Boemūdus cæteriq; ductores & ipſi motis caſtris per loca arida & ſiticuloſa ad Iconium Lycaoniæ urbem uenere : Tauro monti propinquo adiacet loco Iconiū : per oportunaq; fuit oppidanorum deditio quæ ſub noſtrorum aduentum facta eſt : opus quidem erat refecto exercitu qui locorum per quæ ductæ fuerant copiæ ſterilitate cum magna iumentorum hominumq; pernicie laborioſiſſime ad loca irrigua & in quibus ali poſſet fuerat tradu/ctus . Poſt aliquot dies ad Heracleam eſt itum quadrato agmine duci/bus omnia circumſpectantibus ne in hoſtium inſidias præcipitarentur : exploratum nanq; habebant ingentem Turcorum numerum in eum locum dimicandi conſilio confluxiſſe : Sed quum ita ad pugnam inſtructi urbi propinquaſſent : Heraclienſes omni interim ſuorum præſidio deſtituti ſupplices occurrunt : pacē orant : ſe urbē fortunaſq; ſuas publicas & priuatas Chriſtianis ducibus dedunt : Recepta Heraclia quia per exploratores cognitum erat nullo proximo loco hoſtes conſiſtere : poſt quatriduum bipartito inde copiæ abductæ ſunt : Baldoino & Tancredo Tarſum ducentibus quæ nullum habere præſidium dicebatur : Tarſenſes ſtatim deditio/ne facta portas aperuere urbis principatus Baldoino omnium conſenſu per/miſſus : atq; illud additū ut quicquid deinceps in illis terris armis occupaſſet: Iure belli ipſius ditiōis factū uideretur : Neq; ita diu poſtea Eduſſa Manuſtraq; urbibus potitus ē : Maius robur copiarū in minorē Armeniam quæ eadē olim fuit & Cilicia interim flexerat : Ferunt terrā ipſam ab Armenio Iaſonis comite nomē accepiſſe : Eam duplicem fecere qui de terræ ratione ſcripſerunt : Illā quæ ſub Cappadocia ē citra Euphratem indiſcretos terminos a Cilicia ad meridiem habentē minorē Armeniam : Alterā uero quæ ē ultra fluuiū præcipuam terræ partē quæ Ponticum mare ac Caſpiū interiacet ſibi uendicantē maiorē nuncupauerūt : Oīa igitur eius regionis oppida : quia nullo inita erāt

Barbarica præda

Attēde barbarorū copias

Attēde Solymani cōſilium

Heraclienſium deditio

Tarſēſium deditio

Vnde Armenia dicta

Minori Armenia chriſtiani potiuntur

præſidio breui in Gallorum poteſtatẽ uenere : Ea recæpta Palmuro cui dam Armeno uiro impigro qui frequens ad eam diem circa chriſtiana ſigna fuerat conſpectus habenda Galli duces permiſere :Cappadociam deinde in greſſi Cæſaream capiunt : Et quia rumor erat decreuiſſe hoſtes totis ui ribus Antiochiam retinere apud Socor urbem paucorum cõmunis religio nis opera qui illic agebant recæptam tantiſper ſtatiua ſunt habita : dum in quintum diem milites ſibi commeatum expedirent : Inde autem pro fecti Sura urbe cum publicanorum caſtello atq; aliquot oppidulis quæ Surenſis ager habuit potiti : anguſtiſſimo tramite iuga Tauri montis ag greſſi ſunt ſuperare : Habuit iter illud quod unius diei fuit non mi nus periculi q̃ laboris : Erat uia anguſta admodum ſcopuloſis hinc iu/ gis ſubiecta : Inde uallem habebat profundiſſimam ac tam ſtupendæ al titudinis : ut illius aſpectum ſpectantes reformidarent : Per hæc loca non ſine ingenti ducum ſollicitudine die uno traductæ copiæ :Cuius uiæ partem non paruam neceſſe fuit pedibus conficere : Nullus in tanto exer citu equo ſedens auſus eſt locorum aſperitatem ſuperare : Sed ueſtes & alia onera equis imponentes quanto magis poterãt ad diſcriminoſam il lam ſe ſe uiam expediebant : Sic quoq; non pauca iumenta cum impe/ dimentis : partim caſu : partim eorum conſilio qui ea traduci poſſe de ſperabant : in profundam uallem eo die præcipitata dicuntur : Superatis montium anguſtiis Muraſim urbem deditione facta recipiunt : Hic effu ſa camporum uaſtitas ſe ſe procul ſpectantibus aperuit : Cuius proſpe ctus tam longe lateq; patebat : ut intuentium oculos fatigaret : His cam pis propinqua Antiochia cernebatur : ad quam ſubito oppugnandam omnium ductorum animi inclinabant : Vbi igitur in ſubiectos campos deſcenſum eſt : circa flumen quod media labitur planicie hoſtes procul conſpecti ſunt : ii ab Antiocheno rege erant miſſi ut præſidio iis eſ ſent qui ex montanis locis commeatum in urbem conuehebant : Læuis armatura in hoſtem miſſa : Primo impetu fundit fugatq; : fugientes ui ctor miles partim obtruncat : partim trepidos in urbem compellit : Magna uis iumentorum : ingenſq; commeatus copia eo die parta : Quæ omnia ut maxime neceſſaria ita gratiſſima uictoribus fuere : Ad flumen deinde Antiochiæ proximum uentum eſt : quod ab Accolis Farfar nominari aiunt: Nos uero non ignoramus Orontẽ Antiochiam alluere : Sed nõ ſolũ flumi nis nomen in dubium uenit : Verum de qua etiam Antiochia hæc recentes auctores ſcribant uix intelligi poſſet : niſi urbis celebritas ea eſſet quæ nos in tantis nouorum ſcriptorum tenebris errare non ſineret : Nam & in Pam philia Antiochia eſt Seleucæ uicina : & alia nobilior in Phœnicia a Se/ leuco Nicanore Antiochi filio condita : olim Epidaphnæis cognominata: quam Orontes amnis dirimit : Huc igitur quum Boemundus Hugo & alii ducerent copias : ex captiuis hoſtibus cognitum eſt in ea urbe Caſſi anum regnare : Qui Babilonii regis eſſet tributarius : atq; iccirco ab eo multa hominum milia Antiochiam ad præſidium miſſa : qui adeo ſpe/ ctatæ uirtutis eſſe crederentur : ut non modo non bello tentandi eſſent: Sed ne acie quidem ſi ultro arma inferant expectandi : Ad ea uerba non ſolũ nõ territi ſunt ductores : Sed poſtridie ſub ortũ ſolis motis ſignis Boemũdus cũ quinq; legiõibus ad urbẽ progreſſus hoſtes acie ſub mœnibus

Attende laborioſũ iter

Muraſis urbs capi/ tur

Farfar flu/ men Orontes

A quo con dita Anthiochia

Attẽde Boemundi ſe rociam

ſtructos ferociſſime ſit adortus : Sed murorum aliarumq; munitionum uicinitas quæ facilem laborantibus recæptū præbuit:efficit ne totis utrīq; uiribus ſit concurſum : pugna iccirco magis tumultuaria & per alterius partis occaſionem q̄ ſtataria fuit : ſed quanuis leuis ad ueſperam tamen diſtracta eſt : Inclinante itaq; die Boemundus ad ſuos ſe recæpit : flumen quod inter urbem & caſtra pari prope ſpacio erat ponte continuo iunxere : Caſtra ipſa ita diſpoſita ſunt ut undiq; urbs obſidione cingeretur : præterq̄ ab ea parte qua altiſſimi montes illi incubant : ubi nihil tutum noſtris ab hoſtium incurſu eſſe poterat : Erat Antiochia duplici muro circundata : Cuius pars interior lateribus : quæ extra erat quadratis lapidibus conſtabat : Sexaginta ad hæc ſupra quadringentas tradunt illi fuiſſe turres : Arcem præterea in ea parte urbis quæ ad ortum ſpectat munitiſſimam omnia oppugnantium ingenia : omnes conatus fruſtraturam : Lacum urbi propinquum piſcium abundantem : Agrum fluminibus fontibuſq; irriguum : ac miræ feracitatis : Recedit autem duodecim milia paſſuum a mari quod Cilicium uocant : Hic ſuam Petrus apoſtolorum princeps ſub prima eccleſiæ initia ſedem fundaſſe dicitur : quod ipſum multum poſtea ſplendoris loco attulit : Sub primam igitur obſidionem quia uuæ in uitibus maturæ erant : fames non tam cito ſentiri potuit : aluit etiam aliquandiu numeroſum exercitum frumenti uis ingens in puteis : quibus eius regionis incolæ utuntur reperta : pecoraq; ex occultiſſimis conuallibus in caſtra interdum abducta : Quarum expeditionum auctores erant Armenii quidam Chriſtianæ profeſſionis uiri : qui proximorum montium iuga incolebant : His quia Chriſti fidem ab initio accæptam poſt Hieroſolymam Heraclii temporibus a Sarracenis captam conſtanter retinuiſſent : nunq̄ ab impio hoſte certas habere ſedes fuerat permiſſum : Nouiſſime Carpharatus Aegyptius quartam urbis partem circa ſe pulchrum Antiſtiti & eius plæbeculæ annua penſione pacta incolendam tradidit : Audita autem noua Chriſtianorum in Aſiam expeditione Hieroſolymis pulſi in montibus Antiochiæ uicinis conſederant : Sed dum Galli Germaniq; duces hæc in Aſia gerebant : Veneti ultro ne an Alexii Imperatoris pontificiſue ſuaſu & adhortatione incompertum habeo : claſſem ualidiſſimam & quantam ad eam diem nunq̄ comparauerant in Ioniam miſerunt : Ducentas omnis generis fuiſſe naues apud quoſdam reperio : Quibus Henricus Contarenus caſtellanus Antiſtes : & Michael Vitalis ducis filius cum imperio præfuere : Sunt qui tradant ante Hieroſolymam captam Venetos in Aſiam non tranſiiſſe quod omnino non probo : Vt gens rei maritimæ potentiſſima in tanto Aſiæ & Europæ motu deſederit : Quum interim cernerent omnem maris oram quæ eſt ab Helleſponto ad Peluſiacum Nili oſtium ad prædam ſibi expoſitam quam ſi paulo anniterentur breui ab impio Maumethi imperio eſſent uendicaturi : Quum igitur Rhodum Venetus ueniſſet : iurgio a Piſanis qui non paruam eo claſſem appulerant laceſſitus dicitur : atq; ob id iniecto certamine utrinq; hoſtiliter concurſum : Victor Venetus duas de uiginti triremes Piſanis ademit : in quibus quatuor milia hominum capta dicuntur quæ cauſa aut quæ potius tanta fiducia Piſanos traxerit ad id certamē nō reperio : quū plane Venetū cerneret ſe longe potentiorē : Eos ita captos quia

Breuis Antiochiæ deſcriptio 460. turres.

Petrus apoſtolus

frumē[nti]

Armenii Chriſtianæ profeſſiōis

Attende ingentem Venetorū claſſem

Henricus Cōtarenus Michael Vitalis

Attēde Venetorum in Piſanos uictoriam

rubenti cruce erant inſigniti triginta nobilibus uiris obſidum loco retentis reſtituta claſſe uictor Venetus abire permiſit : mox proſpera uſus nauigatione in Ioniam uenit : ubi Smyrnam urbem præſidio deſtitutam repente occupauit : Hinc Diui Nicolai corpus Venetias aſportatum ferunt : atq; in æde quæ in littore illi dedicata eſt conditum : Hæc tantum prima illa expeditione a Venetis geſta quidam tradiderunt : Alii uero Smyrneis rebus continuo Syrias ſubiiciunt : quod a fide non multum abhorret : Vt dum claſſis domi comparatur in Dalmatia augetur : Dum primo Rhodum: inde Ioniam petit : dum Smyrnam recipit : necnon Pamphilii Cilicii & Syrii maris oram legit : Recæpta interim Antiochia Galli duces non ſolum caſtra Hieroſolymam admouerint : ſed per ocium etiam expugnarint : Nam conſtat Venetos ſub primum eorum in Syriam aduentum ex Iopenſi portu : unde pulſa ſit hoſtium claſſis Hieroſolymam ueniſſe : Inde ad locorum expugnationem conuerſos : Sed de iis quæ illi in Syria geſſere poſtea dicetur : Fuit interim Antiochiæ obſidio non minus longa q̃ laborioſa : quippe quæ in nonum diſtracta menſem Europeas copias uehementer fatigarat : Nam & fame uſq; ad perniciem interdum laboratum eſt : ut præter ignobilem turbam quidam etiam uiri illuſtres inediæ & laborum impatientes quandoq; moliti ſint fugam : In quibus Petrus Hæremita : Guielmus Carpentarius regio ſanguine ortus : & Tancredus Boemundi neceſſarius fuere : qui ut deſertores cum ignominia ex fuga retracti nouo militiæ ſacramento ſunt adacti : Amariſſimæ quoq; uoces in ipſos duces uulgo iactatæ : Duxiſſe illos ab occidente ſole ad ortum omne Chriſtiani nominis robur : ut id ipſum quantumcunq; eſſet circa Antiochiæ mœnia ſedendo fame perderent : nullum eſſe tam nefandum cibum in quem miſeri milites ad eam diem non ſuos morſus uertiſſent : Eſſe itaq; crudeliſſimos ductores cum ſua pertinacia relinquendos : aut ſi quid curæ iis eſſet ſuæ ſalutis continuo ſe quocunq; terrarum inde abducerent : uel ſi ita libeat in aliquod extremum pugnæ diſcrimen coniicerent : Iocundum ſibi fore prædicantes præ his malis quæ modo paterentur: uel in eam aciem duci in qua certo ſcirent ſibi moriendum : Longe quidem pulchrius ducere ſe fortiter pugnando occumbere : q̃ captiuorum more fame & deſidia extingui : Boemundi auctoritas cuius ob præſtantes ipſius in re militari uirtutes : inter cæteros duces omnium ſcriptorum teſtimonio maxima in illis caſtris fuit : non parum ualuit ad hos motus comprimendos : Addita eius comis oratio quæ in ſpem melioris fortunæ militum erexit animos : ſed quum fames nihilo interim leuior eſſet : multi mortales fugam circumſpectare cœperunt : fuiſſentq; haud dubie caſtra breui relicta : Quum peroportune allatum eſt : ingentes hoſtium copias adeſſe : cum quibus non ſolum de obſidione retinenda : ſed de uita quoq; eſſet dimicandum : Veniſſe diem quo aut ipſum Europæ nomen circa Antiochiæ mœnia extingueretur ſi minus proſpere eſſet pugnatum : aut certe fame aliiſq; malis quæ ad eam diem miles paſſus eſſet defungeretur : Ad tam trepidum nuncium non modo non territi ſunt Gallorum animi : ſed totis caſtris acclamatũ ducerent ſe continuo in aciẽ : Satius fore ſemel mori ſi uincere nõ detur: q̃ lente periclitando quotidie mortem adire : Ducti itaq; extẽplo milites in pugnã cõcurſũq; in cõſpectu urbis ancipiti ab initio euẽtu multis horis atrociter dimicatũ: Fuſi demũ fugatiq; hoſtes dimidia copiaꝝ parte amiſſa ingẽ

Smyrna a Venetis capitur

Diui Nicolai corpus Venetias allatũ.

Attende famem circa Antiochiã

Attende militũ deſperationem

Attende ingentẽ Chriſtianorũ uictoriam

tem Chriſtianis uictoriā reliquere : Nec unum id prœlium iis ad Antiochi
am ſedentibus cum hoſte commiſſum : ſed ſæpius ut fit per occaſionem
alterius partis uario euentu pugnatum : nonnunq̃ etiam in aciem utrinq;
deſcenſum : quo accidit ut fames frequenter ſit hoſtium commeatibus leua⁄
ta : Demum Pyrrhi cuiuſdam Antiocheni uiri illuſtris proditione qui Boe⁄
mundi fama allectus ad id ſe facinus compulſum uideri uoluit : noctu no
no ferme menſe poſtq̃ urbs ipſa obſideri cœperat capta eſt : Caſſianus rex
inter nocturnam trepidationem ubi hoſtem in urbe eſſe ſenſit per auerſam
portam egreſſus in propinquos montes abiit : Sed præ nimio ut fit metu
quum parum caute ſiluas ſaltuſq; urbi proximos incertis itineribus luſtra⁄
ret ab Armeniis ipſorum ut diximus locorum incolis obtruncatus eſt : An⁄
tiochia recæpta paucis diebus non procul urbe maiore q̃ unq̃ alias prœlio
in Corbanam Perſarum regis præfectum & Senſadolum Caſſiani filium eſt
dimicatum : Ad centum milia hoſtium eo prœlio cæſa dicuntur : ac præ⁄
ter equos cæteraq; iumenta quindecim Camelorum milia capta : Secun⁄
dum tam proſperam noſtrorum ducum pugnam : Antiochenæ arcis præfe
ctus : qui ad eam diem impigre locum defenderat ſe Boemundo tradidit :
Vrbs quam ducum omnium conſenſu : Hugone cognomento magno ad
hoc ipſum Conſtantinopolim miſſo Alexio conceſſam ferunt nec ab eo ac⁄
cæptam : Boemundo omnibus ſuffragiis uno Raimundo Aegidii comite ad
uerſante data eſt : Quod ipſum ut fieret Pyrrhum ante proditionis diem
cum Chriſtianis ducibus pactum fuiſſe ferunt : Creditum uulgo eſt : Alexi
um beneficium accipere noluiſſe : quia conſcius ſuæ parum integræ in Gal
los & Germanos fidei ueritus ſit:ne quid doli eorum liberalitati ineſſet:qui
bus ſe merito ob fœdera non ſeruata ſuſpectum ſciebat : Etenim neq; com
meatus miſerat neq; alia multa in magnis difficultatibus a ſociis quæſita:ex
fœdere præſtare curarat : Conceſſa Normano Antiochia quarto poſtq̃ re⁄
cæpta eſt menſe mota ſunt caſtra : ad Rugiam primo uentum : inde ad
Albariam : Is locus aliquandiu fœlicium rerum curſum longa obſidione di
ſtinuit : Tandem muris ariete concuſſis:cuius formam Rubertus monachus
qui in illis fuit caſtris his uerbis expreſſit : Trabs inquit longa ferrato capi
te quam funibus ſuſpenſam milites crebris ictibus in muros agebant : ad⁄
mota inſuper alia bellica opera in quibus caſtellum fuit trium contignatio⁄
num:Albaria ui capta : Sæuitum eſt in omnes præterq̃ in paucos quos Boe
mundus ſeruauit : Hic quoq; ſuborta iterum cum Aegidiano comite alter⁄
catione cum omnibus copiis Antiochiam Normanus rediit : Cæteri duces
partim Albariæ partim Rugiæ hyemarunt : accerſituſq; in ea hyberna Boe⁄
mundus : Tentata eſt frequenti concilio illius cum Raimundo reconcilia⁄
tio :Sed quum neq; is ſua decederet pertinacia : neq; ille quicq̃ de ſua di⁄
gnitate remitteret iactarenturq; hinc inde uerba non æmulationis ſolum :
ſed odii quoq; & irarum plena : & iam propemodum ad certamen res ſpe⁄
ctare cœpiſſet : ne ſua culpa detrimenti aliquid res chriſtiana caperet: cui in
primis quantum in ſe eſſet conſultum uolebat ceſſit Boemundus : Antio⁄
chiamq; eſt reuerſus : Eum abeuntem quaſi ſeceſſione facta Gothifredus
Bolionius : & Flandrenſis comes ſunt ſecuti : Ea hyeme leues quædam ex⁄
peditiones a Raimundo & aliis qui cum eo erant factæ : Inde ad pri⁄
ma ueris ſigna : quia ſunt loca illa : utpote ad ortum uergentia ual⁄
de aprica mota ſunt caſtra : in ualle Camellæ urbi propinqua per diem

Antiochia proditione capitur

Caſſiāi Antiocheni regis īteritus

ab Armenijs

Attende hoſtiū cædē & prædā ingētem

Europanorū erga

Boemūdo Antiochia omniū conſenſu traditur

Greci imp

Rubertus

Arietis forma

Goffridus

Attēde chriſtianorum ducū diſcordiam

Boiemūd

purificationis feriati duces ſtatiua habuere : inde in Raimundi gratiam Tripolitanus rex bello tentatus : Adiecerat ille ad id regnum ſi ui aut arte aliqua occupare poſſet animum : Eſt igitur Tripolis oppugnari cœpta : Sed quum ob loci naturam omnes noſtrorum conatus irriti eſſent : diuiſis copiis Normanus comes urbem obſidere pergit. Raimundus in Tortoſam ducit : Boemundus quoq; Gothifredus & Flandrenſis comes & ipſi ex Antiochia iã iã appetente uere mouerant : Sed quum interim de Raimundi inſolentia accœpiſſent : quæ longe maior facta eſſet ob res ea hyeme geſtas q̃ antea fuiſſet : Appareretq; ex ſuo & illius certamine inſignem aliquam cladem rem chriſtianam adituram : Antiochiam Boemundus cum ſuis copiis eſt reuerſus : Gothifredus interim Flandrenſiſq; comes Gibellum urbem ditiſſimam obſidione cingunt : cinctam haud multo poſt recipiunt : Ex Gibello ad Tortoſam profecti ubi ob paucitatem copiarum ſuos in diſcrimine eſſe maximo cognouerant:Eo quoq; & Normanus comes a Raimundo accitus uenit : Sic trinis caſtris in unum collatis Tortoſa arctiori obſidione cœpta eſt premi : ſed oppugnatione in tertium menſem per irritos labores diſtracta : infecta re duces inde copias abduxere : atq; Tripolitano regi æquioribus conditionibus q̃ ab initio propoſita fuiſſet pace reddita: ueſtibus ab eo : armis : pecuniis : commeatuq; adiuti Hieroſolymam uerſus mouerunt: Ad Betelon eo die quo primo mota ſunt ſigna uentum eſt : Hinc ad urbem Zebarim:in cuius finibus non nihil eſt aqua laboratum : Tertio die ad flumen Braim conſedere : Hinc digreſſi per arduos & abruptos montes nõ ſine inſidiarum metu traductus exercitus : Quinis caſtris Berithum urbem maritimam uenere : ad ſagittam deinde caſtra habita:quibus poſtea promotis decimo tandem die ad Cæſaream eſt uentum : Hic biduum quieti datum : ad Ramolas poſtea quadrato agmine itum : Locum ab hoſtibus metu deſtitutum : Demum tertia uigilia motis ſignis ſub ortum ſolis Hieroſolymæ mœnia iis qui in primo erant agmine haud procul apparuere : Tum uero ad primum conſpectum ingenti alacritate ſublatus clamor : Pars Chriſti ſummi regis nomen uenerari : pars in terra procumbentes mixtis cum riſu lachrymis ſanctam urbem ſanctumq; ſepulchrum ſalutare : Et quia locus poſtulat ut de uetuſtate & apparatu loci aliqua dicantur ne nimis libri huius magnitudo creſcat : Sextus qui huic ſubiicietur ab urbis deſcriptione ſumet exordium.

Tripolana oppugnatio

is honeſta cũ Tripolitano

Betelon

Zebaris

Berithus

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER. VI. PRIMAE DECADIS.

h

IEROSOLYMA : Quam & urbem ſanctam libet appellare:arduo quemadmodum accœpimus ſita eſt loco : Arduiſq; montibus fere undiq; uallata : neq; fontibus ullis : neq; fluminibus præter Siloam quem alii fontem in quibus eſt Ioſephus : alii amnẽ eſſe dicunt irrigua : Hic uero quẽ ne amnem quidem ob aquarũ inopiã iure appellare poſſis montẽ Sion perſtringẽs uallem quæ Ioſaphat dicitur mediam interſecat : Ager urbi circumiectus aridus eſt & ſiticuloſus : atq; ideo ciſternis pluuiã aquam capientibus refertus

Hieroſolymę deſcriptio

Solymi

Solymi qui iidem olim fuerunt & Lycii (ſi Herodoto credimus) urbem ipſam quod & nomen indicat & Tacitus Cornelius affirmat: in his quæ de Iudæorum uetuſtate ſcripſit condiderunt: Homerus qui eam gentem ſuo carmine celebrat diuerſos a Lyciis Solymos exiſtimare uidetur: eius carmen eſt Hic Solymis iterum præſtantibus intulit arma: quum de Bellorofonte ex Lycia profecto ſummus interim poeta loqueretur: De religione ueteriq; gentis inſtituto iuuat ea referre quæ Strabo homo Ethincis erroribus imbutus memoriæ tradidit: Nam quæ diuinarum rerum ſcriptores de loci uetuſtate memoriæ prodiderunt: nemo eſt qui non aut ea per ſe legerit aut certe ab aliis quãdoq; audire contigerit: Iuuat inquam & fas eſt cognoſcere q̃ proxime ad ueritatis cognitionem: etiam ii qui uana alioquin imbuti erant ſuperſtitione acceſſerint: Fama inquit ille de rebus circa Hieroſolymorum templũ creditis obtinet: Aegyptios eorum progenitores fuiſſe qui nunc Iudæi appellantur: Nam Moſes unus ex Egyptiis ſacerdotibus quum partem quandam religionis haberet ac moleſte ferret eorum inſtituta: inde in Paleſtinam migrauit: diſceſſerunt cum eo multi quibus diuina curæ erant: Docebat ille quomodo Aegyptii non recte ſentirent: qui ferarum imagines Deo tribuerent: nec Græci qui deos hominum figuris inſignirent: & quod id ſolum deus eſſet quod nos & omnia contineret: & quam naturam appellamus: Cuius profecto imagine nemo ſane mentis audeat effingere: Itaq; relicta omni ſimulachrorum figuratione & digno ei templo conſtituto ſine forma coli oportere: ac ſẽper aliquod bonum expectare eos qui caſte integre & cum iuſticia uiuerent: cæteros nequaq̃: Haud omnia uidit Strabo: Sed omnino operæprecium eſt audire hominem uana religione præditum: ea probare quæ a ſuo diuerſa eſſent inſtituto: Satis enim probat quæ non damnat: uel in primis ea quæ aperte delyramentis ſuorum popularium ſentiat eſſe contraria: Verum ut dixi non omnia intellexit: Nam de Diuinæ perſonæ figuratione non magis ab illorum q̃ noſtro inſtituto recedit: Etenim q̃ illi ſtulte fecerunt tã nos ſapienter facimus: quia diuerſa ratione: Id itaq; Moſes quum nõ paucis perſuaſiſſet in eum locum deduxit ubi nunc condita ſunt Hieroſolyma: quem eo facilius obtinuit: quo minus quidem ac minus ob ſoli ſterilitatem erat inuidioſus: nec omnino talis pro quo aliquis bello decertare uoluiſſet: Eſt enim calculoſus & ubi ſita eſt urbs parum aquis abundans: Ex quibus Strabonis uerbis datur intelligi: non Solymos ſed Moſem & qui cum eo ex Aegypto uenerant fuiſſe urbis conditores: Foſſam ad hæc urbem habuiſſe tradunt in lapide exciſam pedes ſexaginta profundã latam ducentos ac quinquaginta: atq; e lapidibus inde egeſtis magnificentiſſimum templũ quod in Vrbe fuit ab imo ad ſummum conſtructum: De eo multa alii: plura uero Ioſephus iudaicæ hiſtoriæ ſcriptor: Sed quum ab optimis inſtitutis ad tyrannidem primo inde ad auariciam: ac cætera uitia res ipſa declinaſſet: factum eſt ut diuino quodam iudicio non una clade neq; uno tempore: ſed multis diuerſiſq; modis ſit urbs ipſa ſæpius conflictata: Nam ut alia omittam: & ab Ptolemæo primo Aegyptiorum rege (de is loquor qui ab Alexandro Macedone fluxerunt) euerſam olim accæpimus: Procedente deinde tempore Titi Veſpaſiani filii auſpiciis eo maiorem cladem perpeſſam: quo ſe tum magis infando q̃ unquam alias piaculo aſtrinxerat: Mox Hadriani temporibus: atq; deinceps continuatis cladibus aliis ſuper alias nunquam ab ipſa malorum ſerie reſpirare datum: Quæ in huiuſuſq; expeditionis tempo-

Solymi

Moſes

Sterili diſficiliq; loco cõditæ Hieroſolymæ

Hieroſolimitanũ tẽplum

Prima Hieroſolymæ euerſio

ra diſcurrens auguſtam alioquin terrā ſub impio Maomethi imperio diu te/
nuit depreſſam : Tam ſæuis premebatur armis quum chriſtianæ copiæ eo

Hieroſoly/ mæ oppu/ gnatio

admotæ ſunt: Explorato igitur urbis ſitu conſtituerunt duces eam tripartito
aggredi : Ad ſeptentrionem Normanus & Flandrenſis comites metati ſunt:
circa portam quæ prothomartyris dicitur:nam & proximo loco illi Sacellum
dicatum ferunt : Cæterum fama tenet eum urbe eiectum haud procul inde

Sion mons

lapidibus obrutum :Ad occidentem Gothifredus cum Tancredo: In Sion mō
te qui eſt ad meridiē Raimundus cōſedit: Aliquot prœlia primo per occaſionē
hinc inde cōmiſſa:Nec interim ob maris uicinitatē locorumq; aliquot in Paleſti
no agro receptorum ita fame ut ad Antiochiam eſt laboratum: Fuit per eos
dies quibus tenuit obſidio urbs nonnunq̄ oppugnatione tentata: Sed primi
illi conatus irriti fuere : Demum caſtellis aliiſq; operibus bellicis muro ad/
motis oppugnatio aliquanto atrocior q̄ ulla ante alias hoſtes adorta eſt: Ini
ta nanq; prima luce pugna in meridiem fuerat protracta : ceciderantq; inte
rim ex noſtris non pauci maiorq; in horas cædes oriebatur : apparebatq; eo
die rem parum proſpere motam : niſi Baldoinus robore militum ſæptus per
tabulata quæ hoſtes ad occupanda opera urbi admota ſummis mœnibus ſu
ſtruxerant in muros tranſcendiſſet : tum quoq; aliquantiſper laboratum :
Sed refracta interim porta muroq; haud procul inde ariete diſcuſſo :irrum/
pentibus undiq; uictoribus ceſſit hoſtis : fœdiſſima cædes paſſim tota urbe

Turris da/ uidis per de ditionē ca/ pta

ædita : Sæuitumq; primo in omnem ſexum & etatem:Turris quæ Dauidis
dicitur in arcis ſpeciem munita per deditionem continuo eſt recæpta : Cir/
ca templum omnis uis belli incubuit : ingens mortalium numerus eo con
fugerat: Hic cum multa utrinq; cæde dimicatum : deſperatione illos animā
te : hos uero indignatione : quippe quibus urbe capta templum quia ab im

Attende a/ trocem pu/ gnam circa templum

belli turba fuerat occupatum non pateret : Vi tamen irruptione facta ita cu
pide in cædem procurſum:ut aliis cuneis alios in templum trudentibus ii qui
primo irruperant cominus cū globo armatorum hoſtium pugnare cogeretur:
quin etiā a tergo impulſi in obiectos mucrones præcipitabundi ruebant:Nec
ab hoſte interea ceſſatum : cui præſens periculum pugnandi neceſſitatem
imponebat : cogebatq; omnia audere : Cruētum itaq; certamen commiſ/
ſum non tantum circa limina : ſed in medio etiam templo : tantaq; pro/

Attēde ſtra gem in tem plo æditā

miſcuæ uictorum uincentiumq; fuit ſtrages :ut cruor pauimento fuſus peda
lem altitudinem æquauerit. Demum faſtigio templi nondum expugnato
iam ſe primis tenebris intendentibus datum eſt ſignum recæptui : Poſtridie
propoſito edicto ut inermibus parceretur qui ſe ex ſuperiore loco tuebantur

Quo tem/ pore recæ/ pta Hiero ſolyma

ſupplices ueniam precati deditionem fecere : In hunc modum Hieroſolymā
recæptam accæpimus : undecenteſimo ſupra milleſimum ſalutis anno : ca/
ptiuitatis eius quadringenteſimo nonageſimo:Die ex quo obſideri a Chriſtianis
ducibus cœperat undequadrageſimo: Gothifredus omnium cōſenſu Rex Hie

Gothifre / dus Rex ſa lutatur

i, pietas.

roſolymitanus ſalutatus eſt : Qui cæteris regni inſignibus accæptis a coronæ
uſu pertinaciſſime abſtinuit : Impium eſſe predicans Chriſtianum hominē
ibi auream coronam geſtare: ubi Chriſtus ſummus Rex ſpineam tuliſſet :
Dum hæc Hieroſolymis aguntur trepide nunciatur ingentes hoſtium copias
appropinquare : Quibus relicto ad urbem præſidio Gothifredus non procul

Centū mi/ lia hoſtiū cæſa

ab Aſdona uenientibus occurrit:Cruentum hic prœlium commiſſum:atq; in
multas horas fortuna neutro inclinante pugna diſtracta eſt: Demum ingen
ti clade accæpta fuſi fugatiq; ſunt hoſtes : quorū Centum milia eo die cæſa

auctores

auctores ſunt quidam :Ex captiuis compertum eſt quingenta armatorũ milia ea acie conflixiſſe:Dum hæc in Syria geruntur Veneti ex Smyrna Lycii: Pamphilii : Ciliciiq; maris oram circumuecti in Syriam uenere: portumq; Iopenſem a chriſtianis prius receptum tenuerunt : Sed haud affirmare auſim Venetos ex Smyrna profectos non prius in Syriam ueniſſe q̃ urbs ſancta expugnata eſſet:quum maritimo commeatu Gallos duces ad Hieroſolymam ſedentes omnino conſtet adiutos : quod ipſum a quibus præſtari potuerit niſi a Venetis quum omnis ora Syriæ adhuc hoſtium eſſet non uideo : Ex Iope Veneti relicto ad cuſtodiam claſſis ualido præſidio:agmine Hieroſolymam contendunt : unde reuerſi Aſcalonem urbem maritimam expugnant: quam nuper Galli fruſtra oppugnare fuerant adorti :Gallico ibi præſidio impoſito : Caipham quæ & Porphyria dicitur oppidum Ptolemaidi propinquum obſident : Fuitq; pugnatio illa ſpe omnium longior : Ne igitur ocioſam omnino illic ſtationem habere uiderentur : Tyberiadem interim adorti deditione ab oppidanis facta recipiunt : Nec ita multo poſt & Caipham: Sunt qui hæc Gothifredo non Venetis tribuant: Ego communi conſilio geſta exiſtimo : ut ille terreſtribus copiis Veneti maritimis rem poſt Hieroſolymam receptam in Syria geſſerint : Atq; hinc factum ut Venetarum rerum ſcriptores Venetis ea tribuant: Gallicarum Gothifredo : Nullo modo a fide abhorret Venetos ubi in Syriam ueniſſent ſocia cum Gallis iunxiſſe arma :Atq; ita utrorunq; auſpiciis rem Chriſtianam eo anno ut dixi in prouincia adminiſtratam : His geſtis Veneta claſſis domum eſt reducta : Poſt cuius diſceſſum haud multo interiecto tempore Gothifredus uita deceſſit:Sub id tempus diuorum Nicolai & Iſidori corpora hoc in æde ſaluatoris : illud in phano quod ei eſt in littore dicatum condita dicuntur: Infeſtabant Normani Rogerii Boemũdi fratris ductu Græciæ & Dalmatiæ oram :Veneti icto prius fœdere cum Calomano Geicæ Pannoniæ Regis filio in Normanos mouere : Quam uero inferendorum Venetis & Alexio armorum cauſam Normani tum habuiſſent non reperio : Veneta claſſis in Appuliam cum barbarorum appendicibus tranſmiſſa : Nam & Calomanus non ſolum fœdus: ſed ſocia quoq; cum Venetis arma iunxerat : quod cur ita ſit factum non uideo : niſi per id tempus aliqua Pannones in Dalmatia poſſederint quæ indigne ferrent a Normanicis armis infeſtari:quanq̃ ex fœdere quoq; illud præſtitiſſe uideri poſſunt:Brunduſium igitur ſub primum pene appulſum Venetus occupat: præſidioq; hic relicto in continentem effuſus ad dextram leuamq; omnem oram maritimam terrore & populationibus compleuit:nec ita multo poſt claſſis præda honuſta eſt domum reducta : In fœdere cum Calomano icto expreſſum reperio: ne Calomanus aut ex ſucceſſoribus quiſpiã ob Dalmatiam Venetum nomen aliquo modo infeſtaret . Matildis fœmina illuſtris ex Sigifredi familia procreata:Quum Veneta per id tempus claſſe adiuta Ferrariam recepiſſet immunitatem in ea urbe perpetuam amico populo per quem uictoriam adepta eſſet donaſſe dicitur:Vitalis princeps anno ſui ducatus quarto circumacto uita deceſſit . Ordephalus Faledrus Vitali eſt ſuffectus : Cuius primo regiminis anno: aut certe altero numeroſa claſſis in Syriam rurſus miſſa eſt : Venetarum rerum ſcriptores centum eã habuiſſe naues tradiderunt:Blundus Forliuienſis octoginta :Genuẽſes quoq; per id tempus aliquanto ante Venetum eo tranſmiſerant . Baldoinus qui in Gothifredi fratris locum Rex ſalutatus fuerat per id tempus Ptolemaidem

Venete claſſis in Syriã appulſus

Veneti aſcalonẽ urbem capiunt

Tyberias & Caiphas a Venetis capiuntur

Vnde diſentiant Galli

Nicolai & Iſidori corpora

Veneta claſſis in Appuliam trãſit

Nota fœdus cũ Calomano ictum

Matildis amicicia cũ

Ordephalus Faledrus Dux xxxiiii.

Veneta & Genuenſis claſſes ĩ Syriam

urbem maritimam oppugnabat : Is paulopoſt Gothifredi mortem magno prœlio in Syria uictus : in quo Boemundus uir clariſſimus captus fuerat : ita animum remiſerat : ut nihil fere ea temporis intercapedine moliri ſit auſus : Audito Boemundi in Antiochiam reditu: qui Tancredi nepotis ex fratre induſtria & liberalitate magno auri pondere hoſtibus dato poſtliminio reuerſus dicebatur : Tanti uiri præſentia confirmatus Rex Ptolemaidem ut diximus obſidione cinxerat:Eam urbem audio a recentioribus Aconem uocatam:ac nouiſſime corrupto nomine Acram:Hic itaq; Baldoino ſedenti duæ ualidiſſimæ claſſes ex Europa magis pollicitationibus accitæ præſto affuere:Maritimis igitur auxiliis Baldoinus auctus : terra mariq; attentiore obſidione cœpit Ptolemaidem premere : quo factum eſt ut intra uiceſimum diem ſit urbe potitus: Blundus Ptolemaide capta intermiſſam fuiſſe ait expeditionem nec prius aliquid tentatum q̃ Boemundus qui per id tempus in Italiam nauigauerat in Aſiam rediiſſet: Vnde datur intelligi Baldoinum plus uni Boemundo deferre ſolitum q̃ omnibus Chriſtiani nominis ducibus qui ad eam diem ſuperſtites eſſent : Verum enim uero ea quæ Blundus de Boemundi in Italiam aduentu ſcribit haud multum a ueritatis ſpecie recedunt : In quibuſdam annalibus reperio : his temporibus quibus Boemundus in Italia fuit Venetos in Alexii gratiam claſſem in Normanum ad Dyrachium ſedentem ſtruxiſſe: Verum antiquæ fortaſſis illic accæptæ cladis memores non auſos hoſtem qui portum inſederat ſollicitare curſum in Appuliam flexiſſe : ubi quum multa hoſtibus damna intuliſſent domum re alioquin infecta rediiſſe : Quod ſi res ita ſe habet fateri oportet claſſem Venetam recæpta in Syria Ptolemaide in Italiam reductam : tum quia Ordephali ductu ſcribũt miſſam in Normanum : tum etiam quod uix contingere potuiſſet : ut tot nauibus Syriaco bello occupatis aliæ denuo contra potentiſſimum Regem parari potuiſſent: Cauſam ſuſcæpti aduerſus Alexium belli aiunt Boemundo fuiſſe: Quod Græci ob Laodiceam a Tancredo occupatam maritimas Antiocheni principatus urbes armis aliq̃diu infeſtauerant:Sunt qui dicant ad primum Alexianæ Venetæq; claſſis conſpectum territum Boemundum de pace agitare cœpiſſe : Sicq; Dyrachium breui poſtea obſidione leuatum : Veneti annales poſt Ptolemaidem recæptam ad Sidonem admotam fuiſſe claſſẽ terreſtreſq; Baldoini copias tradunt: Fuit inter Berythum Sidon & Tyrum omnium phœniciæ urbium & uetuſtate & oppulentia olim clariſſima : hæc quoq; inter paucos dies recæpta eſt:Quidam Sidoniam oppugnationẽ Berythanæ ſubiicientes Berythum prius expugnatum tradunt : ubi menſes duos ſedendo conſumpti ſint oppidumq; non ſine ingenti cæde captum : Quo accidit ut non ſolum in ipſos puberes ſit ſæuitum : Sed in eos etiam qui per ætatem arma ferre non poterant : Eo ob agri feracitatem Chriſtiana colonia deducta eſt : Et hæc Ordephali temporibus a Venetis in Syria geſta reperio Auctores habeo Sidone recæpta Venetos Faraniam oppidum maritimũ circa Nili oſtia recæpiſſe : multaſq; ad id hoſtium naues maria infeſtantes ea expeditione oppreſſas : Quibus magnifice geſtis motus Baldoinus ſacram in Ptolemaide ædem:uicum : forum: Aream:Veneto dedit:ubi merum mixtũq; cum Gallis haberet Imperium nec una urbe tantum : Sed toto quoq; Hieroſolymitano regno plurima tribuit priuilegia : Ipſum uero præſenti rerum ſucceſſu elatum finium promouendorum ſtudio trans Iordanem fluuium Chriſti noſtri regis lauacro inſignem:Sobal caſtellum in edito aiunt fundaſſe loco:

Ptolemais quæ & acõ

Ptolemais capitur

autoritas.

Veneta claſſis in Boemundum

Sidonis ſitus

Farania urbs

Priuilegia in Syria Veneto conceſſa

loco : Nec ita multo poſt Venetis in Italiam reuerſis quum aliquot prœ lia parum ſecunda aduerſus hoſtes commiſiſſet : ac loca quædam circa Ptole maidem præſidio firmaſſet : longeq; maiora animo moliretur inter ipſos bel li apparatus extinctum : In cuius locum Baldoinus Burgenſis qui arcto il lum conſanguinitatis attingebat gradu : Hieroſolymæ eſt Rex declaratus : fu itq; ut ratum id eſſet Gelaſius ſecundus Romanus pontifex creationis illius auctor: Sub id autem tempus quo claſſis ex Syria reducta eſt: in Alexii gratiā Ordephalum in Normanos duxiſſe traddiderunt quidam: Sed nec belli cau ſam : neq; quo claſſis ſit ducta memorant : Nimirum de ea loquuntur expe ditione quam in Boemundum decretam ſuperius ſignificauimus : quanq̄ il li non in Boemundum ſed in Liamontem eius filium conflatam claſſem tradāt: Ab Henrico quarto multa & ampla immunitatum priuilegia hac ipſa tempeſtate impetrata dicuntur : Ad hoc ipſum petendum Vitalem Fa ledrum : Stephanum Maurocenum : & Vrſum Iuſtinianum: Romam miſ ſos apud quoſdam reperio : qui pallium Henrico aureum & annuam pecu niam ſed eam admodum tenuem conceſſarum rerum monumentum pu blico nomine polliciti ſint : Sunt qui Veronæ uelint id impetratum : atq; Henricum per legatos a Venetis petiuiſſe ut ad ſe mitterentur : cum qui bus Patauinam cauſam cognoſceret : Acciderat enim per id tempus quod Patauini cum Tauriſanorum & Rauennatium appendicibus in Venetos mo uerant: Cauſam ſuſcæpti belli & ſi in annalibus non reperio ob utrorunq; tamen fines ut ſæpe alias ortam ex Henrici declaratione quæ poſtea ſecuta eſt poteſt intelligi : Intra Brentæ & Atheſis fluenta ad Bebianam turrim pro greſſis hoſtibus Veneti occurrunt : Aliquot leuia prœlia primo commiſſa: Demum totis uiribus concurſum : ubi quum res Veneta ſuperior fuiſſet : ueniſſentq; ex hoſtibus ſexcenti in uictorum poteſtatem : Patauini ea cla de conſternati ad Henrici opes confugiſſe dicuntur auxilia aduerſus Vene tos implorantes : Henricus ne eorum cauſam reiicere uideretur : Cum le gatis qui hoc nomine ut dixi Veronam accerſiti fuerant ægit : ut depoſita omni altercatione Veneti Patauiniq; amice inter ſe rem de qua ageretur co gnoſcerent : Oportere prædicans Venetos meminiſſe ſe a Patauinis ortos rē indignam eos facere: niſi pio quodam ſtudio illius urbis nomen : unde ori ginem ſe trahere non ignorarent proſequerentur : ac ipſos loci incolas uelut decrepitos parentes filii ſolent ſumma pietate fouerent : Contra Patauinos ipſos dicere non modo non inuidere Venetæ gloriæ debere: ſed gloriari etiam quod ad eam diem hi qui a ſe procreati eſſent tantum gloriæ terra ma riq; eſſent adepti : Cenſere itaq; ſuos fines utriſq; conſtare oportere: nec eo aut alio nomine amplius in ſe cognata arma uertere : Valuit multum Hen rici auctoritas ad tollendam diſcordiam : Sed longe magis ipſa comis ora tio : qua adducti legati qui aderant ex illius ſententia litē ſopiuere: Ac tum de mum Venetos aiunt quæ diximus ab Henrico obtinuiſſe : Fuerunt e nume ro ſcriptorum qui ea Venetiis conceſſa crederent : quo per id tempus ille ueniſſet omni interim aurei pallii alteriuſue tributi mentione omiſſa: Fœ diſſimo ſub id tempus incendio ciuitas magna ex parte conſūpta eſt: ignēq; ex Henrici Zeni ædibus ad Apoſtoli phanum primo manaſſe ferunt: ac to to repente uico abſumpto quum uentus materiaq; ignem alerent : flammā ultra riuum deuolutam Caſſiani inſulam ſubito corripuiſſe : Inde longe la teq; ad matris domini ædem uagatum ignem : Agathæ Vicum Auguſtini:

Baldoini interitus

Vitalis Faledrus Stephan' Maurocenus Vrſus Iuſtinianus *legati ad Henr*

Veneti Patauos ad bebias uincūt

Attēde Hērici declarationem *patauini venecianam*

Fœdiſſimum urbis incēdium

& Stephani ultra riuum continuato incendio conſumpſiſſe: Inde duobus plus minuſue menſibus (nam omnino tempus ab auctoribus uariari uideo) interiectis: recẽs incendium priore illo fœdius ciuitatem priore clade adhuc cõſternatam inuaſit. Ex Zancanis ædibus: id ortum dicitur primoq; in Laurentii inſulam graſſatum: mox undiq; diffuſum ſexdecim urbis inſulas cum parte Ducarii quæ ad Baſſi phanum ſpectat corripuiſſe: Medoacum quoq; eo tempore conflagraſſe tradunt quidam: ac non multo poſt inundatione ſummerſum: Ordephalo auctore Clodienſibus permiſſum ut ad ſacrarum ædium publicorumq; ædificiorum ſtructuram ex Medoacenſibus ruinis lapides columnas: ac cætera quæ uellent Clodiam aſportarent: atq; ita publicis priuatiſq; operibus urbs ipſa quæ ad eam diem nullis niſi humilibus ſordidiſq; prædita fuerat ædificiis magnopere dicitur exculta: Frequẽs monachorũ cætus ex Hilario Medoacenſi profectus in Sorboli ædem conceſſit: Gradonici & ipſi ſplendidum Cypriano templum Muriani cõdidere: ut eſſet in quem locum tranſirẽt uirgines illæ quæ eidem diuo Medoaci ſeruiuerãt: Badoarii quoq; eo religionis ſtudio phanum Crucis & cœnobium illi contiguum priuato ſumptu erexere: Vix dum a fœdiſſima illa incendii clade ciuitas reſpirarat: Quum repente nunciatum eſt Iaderẽſes magiſtratu eiecto a Venetis ad Calomanum Pannoniæ regem defeciſſe: Siquidem Barbarus poſt ſociale bellum aduerſus Normanos geſtum quia multa ſibi ex ſententia ſucceſſerant: præſenti ſucceſſu elatus repente uiolato fœdere: quod Veneti ad eam diem ſancte cuſtodierant Dalmatiam inuaſit: ac primo Iaderenſes inde omne fere Dalmaticum nomen deditione facta breui tempore recæpit: Et ut populorum animos a Veneto alienaret Imperio: ſubito ſe Dalmatas omnes libertate donare pronunciauit: Ornauit ad hæc & urbium tẽpla donariis ampliſſimis: Inde in pannoniã reuerſus repentina morte oppreſſus uiolati fœderis meritas luiſſe pœnas creditur: Tum Ordephalus prouinciæ recuperandæ occaſione oblata in Dalmatiam tertiodecimo ſui ducatus anno tranſmiſit: Iaderam obſidione cingit: cinctam oppugnat: Interim Barbari qui ad præſidium urbis relicti erant: aut quod magis credo ad leuandam obſidione urbem ex Pannonia miſſi cum Veneti congreſſi fuſi fugatiq; tota Dalmatia ceſſere: Iadera ſecundum proſperam illam pugnam recæpta eſt: Inde ſiccum admotæ copiæ: nam & ipſum in eo motu a Venetis defecerat: Id Ordephalus ad deditionem compulit: compulſumq; muris quibus erat cinctum nudauit: Cætera loca ordine imperium recæpere Nec Venetus præſenti contentus uictoria ſuperatis Croaciæ montibus quicquid in mediterraneis fuit Venetis armis breui ſubiecit: Ac tum primum quidam exiſtimant Venetos duces cœpiſſe Croaciæ titulum uſurpare: Pacata itaq; prouincia finibuſq; imperii propagatis Ordephalus Venetias rediit: Ac præter cætera quibus illius reditus toti ciuitati conſpicuus fuit: Illud pene legitimi triumphi ſpeciem ciuium oculis ſubiecit quod multos Illyrici generis regulos: alioſq; eminentioris fortunæ uiros captiuos duxit: Nec diu prouinciæ ſtatus quietus fuit continuo enim ubi ea quæ in Dalmatia Croaciaq; geſta erant in Pannoniam allata ſunt: repente nouus ex Pannonia exercitus in Dalmatiam uenit: Quod ipſum cognitum curam retinendæ prouinciæ Venetis attulit ingentem: Apparebat enim niſi maritimæ urbes & quicquid illis adiacet præſidio retineretur: fore (quæ eſt eius gentis natura ſemper nouarum rerum cupida) ut omne Dalmaticum nomen ad hoſtem deficeret

Nouum incendium

Sorboli ædes

a Gradonicis Aedes Cypriani

à Badoariis Aedes ſanctæ crucis

Dalmatiæ defectio

Iadera recipitur

Attẽde Venetarum rerum ſucceſſus

Croaciæ titulus

ſtem deficeret : Ordephalus itaq; in tanto diſcrimine haud ceſſandū ratus aliquanto maiore claſſe q̄ antea in prouinciam tranſmiſit: Hoſtemq; circa Ia deræ mœnia aſſecutus ad pugnam continuo elicuit : Ferociter primo utrinq; di/micatum fortuna adhuc neutro inclinante:Dum Ordephalus ubi plurimū pe riculi erat inter primos hortator adeſt : ac comminus hoſtem ferit telo ictus cō cidit:Morte ducis perculſi Veneti impetum hoſtis aliquantiſper ſuſtinuere:in de ſolutis ordinibus aperta fit fuga:Multi cæſi eo prœlio dicuntur: multi etiā capti: Fama aduerſæ pugnæ Venetias perlata ingenti ciuitatem mœrore affe cit: uulgo credere cæſo duce cæſiſq; copiis haud ſpē ullā ſupereſſe Dalmatiæ tuendæ:Placuit proinde primo quoq; tempore legatos ad regem mitti:a quo pa cē ſi poſſent aut ſi ea non daretur indutias ſaltem in certum tempus impetrarēt:

Ordephali interitus

Miſſi Vitalis Faledrus : Vrſus Iuſtinianus : & Marinus Maurocenus ſcriba : qui in annos quinque cum Rege indutias pacti ſunt: Ordephali corpus qui an no ſui ducatus undeuiceſimo pro patria dimicans fortiter occubuerat Venetias eſt delatum : atq; in Diui Marci æde honorificentiſſime ſepultum:Dominicus Michael in demortui locum ſuffectus eſt:Ad hunc principem Baldoinus ſecun dus miſit: erant Chriſtianæ opes ad id in Syria redactæ:ut non modo de ampli ando regno non cura ulla eſſet amplius: ſed quo pacto antea quæſitum retine ri poſſet agitaretur : Quanq̄ enim primo alteroq; ſui regni anno aliquot ſecun da prœlia cum hoſtibus feciſſet : Illorum tamen opibus in dies inualeſcentibus apparebat recæpta Syriæ loca ſine nouis auxiliis defendi amplius non poſſe: Per legatos igitur a Venetis petiit : ut in Aſiam cum q̄ualidiſſima poſſent claſſe trā ſirēt:quod ut facilius īpetraret magna pollicitus eſt per legatos præmia:

Vitalis Faledrus Vrſus Iuſtinianus Marinus Maurocenus

Dominicus Michael Dux xxxv.

Interim uero dū legatorū reditus ex Italia expectatur Baldoinus a Dalocho Parthorū re/ge cū quo acie cōflixerat captus Charras ducitur: Tū uero qui Hieroſolymis erāt in quo ſtatu res Syriæ eſſent Caliſto pōtifici trepidiſſimis nunciis ſignificāt opē implorant : affirmantq; fore ut niſi primo quoq; tempore ex Italia ac reliqua Europa noua mittantur auxilia : non multo poſt ſublato ex Aſia non tantum regno ſed Chriſtiano etiam nomine: omnia in Turcorum poteſtatem eſſent cō ceſſura: Caliſtus magnitudine periculi motus continuo Italiæ uires circumſpi/cere cœpit : conſtititq; Venetos ſolos eſſe qui in Syria chriſtianorum opes eo temporū ſtatu retinere poſſent: Per legatos itaq; Dominicum Ducem precatus eſt: ut confeſtim potentiſſima claſſe inſtructa ad Chriſtianā rem tuendā in Aſi/am tranſmitteret :

Baldoinus capitur

Tum populo ad concionē uocato diuinis rebus rite procura/tis iuſſu principis ita antiſtitem urbis ad populū locutum ferunt: Quæ in Aſia ſuperioribus annis pro Paleſtinæ terræ recuperatione quam uos tellurem ſan ctā uocatis:partim noſtris :partim cæterarum Europæ gentium auſpiciis ge ſta ſint : Puto uos uiri Veneti non ignorare : Nam ſextus ni fal/lor ab illo & uiceſimus nunc annus agitur quo ingens illa Chriſtianorum manus in Aſiam tranſmiſit : ubi dei benignitate ſuaq; uirtute quicquid terrarum eſt a Bythinia in Syriam breui id totum ex immaniſſimo hoſte armis recæpere : Nec interim & in Ionia Smyrna capta & cir/ca maritimæ Syriæ oram pauca a noſtris geſta dicuntur : ubi non tantum gloriam ingentem conſecuti ſumus : ſed in partem etiam re/cæptarum urbium admiſſi : Quod ſi recte omnia animo cōſideratis cer/tiſſima quædam fundamenta Veneti imperii in Syriam promouendi præclara illa expeditione iacta uideri poſſunt : Verum intra paucos an nos accidit : ut Gothifredi : Baldoini : Boemundi : & aliorum illuſtrium

Oratio Veneti antiſtitis ad populum

ducum morte: qui fatali neceſſitate ex humanis conceſſere: ita res no/ſtræ in Syria mutatæ ſint: ut non modo non ſint in eo fœlici in quo fuerant curſu: Sed retro ut aiunt labentes: atq; in dies tenuiores factæ magiſq; ac magis hoſtium iniuriæ obnoxiæ: modicam ſpem ipſius prouinciæ retinendæ nobis reliquerint: Id metuens Baldoinus ſecundus ad nos non multo ante legatos miſit: qui ſupplices magnaq; præmia pollicentes rogarent: ut confeſtim claſſem expediremus numeroſiſſimam: atq; ubi primum fieri poſſet in Aſiam tranſmitteremus: Mouerant nos tanti uiri præces: Sed quum iam ad uos de hac re relaturi eſſemus: deq; claſſe comparanda agitari cœ/ptum eſſet: Trepidiſſimis eſt nunciis allatum Baldoinum a Dalacho Parthorum Rege captum: Carraſq; in uincula abductum: Quo chriſtianiſſimi uiri caſu conſternatus Varinundus Hieroſolymitanus antiſtes & cæteri qui urbem præſidio tenent: confeſtim ad Caliſtum pontificem miſere: opem fi/demq; eius implorantes: quibus niſi primo quoq; tempore ſubueniatur nemo eſt qui de eorum ſalute: deq; rebus in ea terra recæptis non omnino actum exiſtimet: Tantæ rei periculo commotus Ro. pontifex Venetos ſolos dignos iudicauit quibus res tanta tuto committeretur: Ad principem ueſtrum & ad uos miſit Veneti ciues: precatur: orat: obteſtatur: ne Chriſtianam fidem in tanto diſcrimine deſeramus: De ea re ad uos ueſter Dux re/ferendum duxit: uelitis iubeatiſq; hoc nomine claſſem ualidiſſimam parari: Ad quod ipſum non ſolum pietas noſtrumq; in Romanam eccleſiam ac chriſtianos omnes ſtudium adhortatur: quod a maioribus noſtris uelut hæreditarium accæptum non tantum ſeruare: ſed enixe etiam augere debe/mus: Verum ipſa quoq; Imperii propagandi ratio: erit (quis non uidet) illud præcipue pium quod ipſum in primis ſpectari oportet: Nec non uehementer dignum ea qua cenſemur pietate: Eam terram armis protegere & ab omni impiorum iniuria uindicare: ubi Chriſtus rex noſter naſci uoluit obrepere: flere: tradi: capi: tranſfigi: ſuumq; ſanctiſſimum corpus monumento condi: ubi uelut diuinæ litteræ teſtanrur: Iudex ille ſummus eſt humani generis cauſam quandoq; cogniturus: Quę ſacræ ædis apparatum? Quod cœnobium? Quas aras putamus illi gratiores pia hac expeditione futuras? Qua ſciat ſua incunabula: ſuum ſepulchrum: cũcta deniq; ſuſcæptæ humanitatis ueſtigia: a tam indigna liberari ſeruitute: Verum quia hu/manæ res ita ſe ſe habent: ut publica pietas nulla ferme ſit quæ ambitione careat: & uos quoq; fortaſſis ex quo hic uerba facere occœpimus: quis honor: quæ gloria: quæ præmia expectanda hinc eſſent taciti quærere cœ/piſtis: Decorum certe eſt eritq; ſemper ac noſtræ gloriæ conducibile Ve/netas opes ex omni Europa hoc tempore creditas: quæ uniuerſæ fere Aſiæ tuto opponerentur: Extremus oriens Venetam ſentiet uirtutem: loquetur Aphrica: Europa quidem ipſa mirabitur: in ore omnium ueſtrum erit no/men: ueſtra omnis belli huius gloria: ueſtrum decus: Poſſunt quidem alienis potius q̃ noſtris auſpiciis quæ in Aſia geſſimus geſta uideri: Quæ poſt hac geſſerimus non poterunt: obſtitit non parum nobis aliena gloria quæ ſuo fulgore quaſi tenebras noſtris rebus induxit: Deinceps non obſtabit: illorum labor ac periculum in frangendis hoſtium uiribus: Noſter honos no/ſtra laus illas fractas coercuiſſe: Præterea non ambigo uos omnes & uel/le & optare huius urbis Imperium uel q̃ longiſſime quandoq; propagatum iri: Qua uia: qua ratione creditis id futurum? Sedendo ne? aut proxi/

Cauſæ pa/randæ claſſis

Præmiorũ ſpes

ma hæc ſtagna lintribus frequentando? Fallitur ſi quis hoc credit: Veteres Romani a quibus uos oriundos eſſe gloriari ſoletis: quorum etiam æmuli & uideri & eſſe uultis non orbis Imperium deſidia: non ocio ſibi quæſiuere: Sed bellis bella ſerendo: Bello illi frænum omnibus gentibus iniecerunt: Bello ſupra q̄ dici poſſit eorum opes creuere: Accedit ad hoc quod maxime optandum fuit ut in eos moliamur arma quos non ſolum fas ſit perdere: ſed pium etiā ac pene diuinum: Tribuerunt præterea illi nobis quibus opē ferimus: tribuentq; partem omniū urbium locorūq; ex hoſte recæptorum non paruā: Sed uidebitur fortaſſis hoc nonnullis exiguum & nullo modo dignū: propter quod rem tantam mouere debeamus: Sunt fateor ea ſpecie parua: ſed futura ſpectantibus: certa ampliandi toto oriente imperii fundamenta: ſæpe enim ex paruis initiis incredibilia rerum momenta oriri ſolent: Quod ſi uos non gloria non præmia: non commune & uetus noſtræ ciuitatis in Chriſtianum nomen ſtudium mouet: id certe mouere debebit quod eam terram ab impiorum iniuria uindicaturi ſumus: in qua olim ad tribunal illius immenſi iudicis conſtituti quaſi prætoriani milites neq; regi neq; aliis ignoti perſpicui aſtabimus: piæ militiæ pia præmia accæpturi: Ite igitur & quod uobis Venetoq; nomini bene uertat claſſem decernite: cōmentum copiaſq; contrahite: Maturato opus eſt ne quod ſæpe accidere ſolet aliquis inopinatus caſus tantos ſucceſſus remorari poſſit: Ad eam orationem cum fletu mixtus clamor ex toto templo redditus eſt: poſcentium ut continuo claſſis expediretur: nullum eſſe in tota ciuitate qui non libentius tam piæ militiæ aſcribi uelit: q̄ domi in ocio reſidere: Deductæ itaq; naues longæ ut hi tradunt qui maxime rem extenuant quadraginta: ut alii qui medium tenent centum: qui uero maxime augent ducentæ: quibus libentius accedo: nam niſi ita eſſet ut illi aiunt non uideo quo conſilio ut poſtea dicetur Michael cum claſſe hoſtium quæ ſeptingentarum nauium fuiſſe dicitur ante Iopenſem portum confligere auſus eſſet: Verum non deſunt qui numero credo decepti ſeptuaginta non ſeptingentas fuiſſe hoſtium naues tradant: Quod ſi ſic eſſet haud tam celebrata fuiſſet illa Michaelis uictoria ab omnibus ſcriptoribus: & in primis a Blundo qui res in ſyria ea tēpeſtate geſtas omniū accuratiſſime ſcripſit: Iacobus ad hæc Genuēſis qui paulopoſt q̄ hæc geſta ſunt Hieroſolymis fuit: Scriptum reliquit Ducentas Venetos habuiſſe naues in quibus ſeptuaginta onerariæ fuerint: ubi itaq; in Dalmatiam uentū eſt: accæpto ibi ſupplemento Dux proſpera uſus nauigatione in Cyprum delatus eſt: Hic de numeroſa hoſtium claſſe quæ ad Iopem erat certior factus in eos ferociter mouit: Premebant barbari hoſtes per id tempus Iopenſes qui in Chriſtianorum fidem uenerant maritima obſidione: ac portu infeſſo: excluſiſq; ea parte qua ſperari poterant auxiliis miſeros ciues ad deditionem compellere ſtudebant: Antiſtes audito Venetæ claſſis aduentu: ad Iopem quantaſcunq; potuit cum commeatu copias eduxit: ut tantiſper urbs præſidio eſſet: dum Veneta auxilia adeſſent: Sed dum ille hæc properat Michael qui iam ut diximus in hoſtem iuerat: Impetu repente facto hoſtes adoritur: ac continuo anteq̄ naues in pugnam explicari poſſet uictos: partim cæſos: partim captos tota claſſe diſiecta obſidionem ſoluere coegit: Alii in alto pugnatum dicunt: ac centum fuiſſe non amplius hoſtium naues concurſumq; utrinq; magnis animis atrociq; prœlio per aliquot horas dimicatum: Demum uictis hoſtibus prætoriaq; naui

Peroratio Antiſtitis Ven[etiarum]

Attēde numeroſā claſſem

Iacobus Genuēſis Hiſto[ricus]

Michaelis Ducis uictoria

cũ multis aliis capta Venetum uictorem Iopenſibus mare aperuiſſe: Paucis deinde diebus interiectis decem onerarias eiuſdem gentis precioſis mercibus onuſtas in alto aſſecutum oppreſſiſſe: Præda quæ diues & ampla fuit ſocios: nauales: milites: ac remiges ditauit: Secundum hanc uictoriam tradunt quidam Michaelem Hieroſolymam ueniſſe ubi benigne a Varinundo antiſtite & aliis congratulantibus: quod incolumi claſſe in Syriam ueniſſet: & quod hoſtem uix bene uiſum mira celeritate uiciſſet ſit accæptus: Ibi aliquã diu inter duces de ratione gerendi belli actum: quæ conſultatio quum aliquot dies tenuiſſet: nec eis omnino conueniret quam potiſſimum urbem aggrederentur: Tum demum ferunt Michaelis conſilio ad diuinas ſortes recurſum: atq; ita forte conſtitiſſe Tyrum in primis oppugnari oportere: Sortium de quibus loquor ratio huiuſmodi fuiſſe traditur: ut nomina oppugnãdarum urbium in proximam aram temere cõiecta manus rudis adhuc pueri miſcerentur: Inde diuinis rebus rite procuratis puer ille unam ex ſcædulis quibus ſingulis ſingularum urbium nomina inſcripta eſſent ad conſpectum principum deferret: apparuit ea ratione ut dixi a Tyria oppugnatione bellum inchoandum: Fuit Tyrus olim inſula: ac præalto mari ſeptingentis paſſibus a continenti diuiſa: Alexander Philipi filius quum locum oppugnaret omnino continentem fecit: Clara ſuo partu: claris urbibus genitis: Lepti: Vtica: & illa Romani imperii æmula Carthagine: Gadibus quoq; extra orbem conditis: Patet inſula decem nouem milium paſſuum circuitu: ab Alexandro obſidione & operibus ſeptimo menſe expugnata: Loci nobilitas in conchylio & purpura: cuius rei gratia non ſolum a regibus ſed a Romanis quoq; ſunt loci incolæ libertate donati: Oppidum ipſum duo habet & uiginti circuitu ſtadia: Eius conditorem Agenorem priſci Beli filium memorant: ac Sarram quandoq; uocatum: unde factum puto: quod apud quoſdam Venetarum rerum ſcriptores Surum pro Tyro ſcriptum reperio: De phœnicibus quorum poſt Sidonem Tyrus maxima olim fuit atq; antiquiſſima: multa ac miranda ueteres ſcriptores prodiderunt: Hos Arithmeticæ inuentores artis fuiſſe tradunt: Horum quoq; litterarum commentum & Syderum nocturnam obſeruationem: Placuit igitur terra mariq; urbem oppugnari: ubi ſub primam obſidionem in has a Varinundo & Venetis uẽtum eſt conditiones: ut quæcunq; a Baldoino in Syria fuerant priore bello Venetis conceſſa: eis rata manerent: Blundus forliuienſis ait ſe priuilegii illius quandoq; uidiſſe formulam in quo hæc notata eſſent: ut in omnibus Hieroſolymitani regni Antiocheniq; principatus urbibus: priuam aream: priuum uicum: piriuumq; forum Veneti haberent: Nec quidem ea tantum ſed & alia quædam non pauca ad uſum uitæ neceſſaria: Negocia ad hæc quæ Veneti in Aſia facerent omnibus eſſent uectigalibus immunia: Si quis Venetus Naufragium feciſſet: aut inteſtatus diem iis locis obiuiſſet: illius bona Veneti magiſtratus eſſent: Cui quot annos Regius Quæſtor ex Hieroſolymitano ærario aureos nummos trecentos numeraret: Hæc Baldoinus: Varinundus: & qui ea tempeſtate res Chriſtianas in Syria miniſtrabãt: aliquanto maiora tribuere: Quæ Baldoinus poſtliminio reuerſus rata omnino eſſe uoluit: In fœdere cũ Varinũdo icto expreſſũ eſt: ut Tyri Aſcaloniſq; ſi quandoq; caperentur: Veneti tertiam partem haberent: Fuerar Tyrus quatuor menſes antea a Baldoino magnis conatibus oppugnata: nec quia eſſet fere undiq; mari circundata aliquo modo capi

Attẽde gratulationes

Attẽde Sortionis genus

Tyri deſcriptio

De phœnicum uetuſtate

Priuilegia Venetis data à Regibus Hieroſolimitanis.

Quæ Veneto nouiſſime in Syria cõceſſa ſint

potuit : Tum quoq; recentior obſidio omnino longior fuit q̄ ab initio cre/dita eſſet : Sed dum terra mariq; Tyrus graui bello premitur : Cœptæ ſūt totis caſtris quæ in continenti erant uoces in Venetos iactari: quos ſolos dicerent omnium periculorum expertes eſſe : Si quid nouo aliquo hoſtium incurſu qui iam aduentare dicebantur in continenti laborandum eſſet : fore ut Veneti deductis in altum nauibus ex prouincia in pacatum abirent: Proinde aut exæquandum omnibus periculum : aut obſidionem ſoluendā: Delata huiuſmodi ad Michaelem calumnia non mediocriter illius animum turbauit : Et quum aliquādiu indignitate rei defixus ſtetiſſet:cogitaretq; interim ſecum & quo pignore Venetam fidem ſociis probare poſſet : Confe/ſtim publico edicto iuſſit tabulas ex ſingulis nauium carinis reuelli:Alii clauos & alia remigii inſtrumenta adempta ſcribunt: Quæ omnia quum ad Varinundi antiſtitis & aliorum ducum conſpectum afferri iuſſiſſet : Audio in/quit ſocii Venetam fidem apud uos in ſuſpitionem ueniſſe: atq; deſertores nos pro ſociis fortiſſimis haberi cœpiſſe : Sed non tam leuibus momentis pendet noſtra fides : ut eam uobis pro quibus omnia paratiſſimi ſumus ſubire pericula diutius ſuſpectam eſſe patiamur : Accipite inquit certa no/ſtræ conſtantiæ pignora : atq; cum his inſtrumenta nauibus adempta ad illorum pedes conſtituit : Habetis inquit puto & tu Varinunde & alii cur iā nobis tuto ſalutem ueſtram credere poſſitis:quanq̄ uulgo prædicari audio hominum ingenia ante omnia æſtimari oportere : Verum ne ullam obtre/ctandi occaſionem cuiquam relinqueremus placuit ita efficere: ut aperte in/telligeretis eundem qui & uobis Venetis eſſe animum : Reſtat ut pari ſtu/dio pergamus urbem oppugnare : qua recæpta ſpero breui omnem Syriā noſtris armis conceſſuram:Laudata principis & Venetorum fides : omnes uno ore eos extollere fidos ſocios Venetos optimoſq; bellatores uocare: Cō firmatis in hunc modum animis quum aliquanto attentiore ſtudio obſidio continuaretur : tradunt rem nouam in caſtris accidiſſe & quæ pro miraculo ignarum uulgus audire poſſit : Columbam tabellarii uice : fungentem ex caſtris Dachinis regis Damaſceni in Tyriorum ſubſidium ingentes copias trahentis nunciatum eſt ab iis qui earum rerum periti id forte ex ſpecula obſeruabant aduentare : Tum uero expectato illius ſupra caſtra uolatu ſublato repente ab omnibus clamore columbam conſternatam concidiſſe : Et quia ex litteris quæ Columbæ pedibus erant alligatæ compertum eſt Dachinem regem magnopere Tyrios hortari ut forti animo eſſent ſe intra pau/cos dies cum ingentibus copiis affuturum : tum fore ut cæſis hoſtibus ipſi obſidione continuo leuarentur : mouit ea res non mediocriter prin/cipum animos : apparebat Tyrios ea ſpe confirmatos longe obſtinatius ſua mœnia defenſuros : & quod magis periculoſum erat cura animum inceſſerat : ne inuiti etiam cum potentiſſimo hoſte cogerentur acie di/micare : Commenti itaq; dicuntur rem non ineptam : ut ſubditiciæ lit/teræ pro Damaſcenis Columbæ pedibus necterentur : Quibus Tyriis ſi/gnificabatur non eſſe cur a Dachine auxilium ullum diutius ſperarent : Prudenter eos proinde facturos quando in eo loco res eſſent ut deditio/nem omnino fieri oporteret ſi tempori cuius ratio in primis habenda eſſet ceſſiſſent : ſibiq; & fortunis ſuis matura deditione conſu/lerent : His litteris quia Columba ubi primum dimiſſa eſt in ur/bem uenit publice recitatis : uicta Tyriorum pertinacia quinto

Attēde pulchrum Venetæ fidei exemplum

Tabellaria Columba Regis Dama[illegible]

Attende nouum com/mentum in fallēdo hoſte cū colūba tabell[illegible]

dita

obſidionis menſe deditio facta eſt: Scio ego non defuturos qui pro fabula ſint hæc quæ de columba ſcripſimus audituri: alienum rati a natura: atq; propterea ualde procul a fide uolucrem ullam in remotiſſimas terras depor tatam in priſtinos nidos perpetuo uolatu redire: Sed ita ſane res ſe habet: Quod ipſum experientia quoq; eſt ſæpe cognitum: nam & Veteres Roma/nos auibus ad hoc ipſum uſos multorum teſtimonio conſtat: Plinius co/lumbam ait Mutinenſi obſidione litteras in caſtra attuliſſe: Fabium Roma/norum annalium ſcriptorem: & Cecinnam uolaterranum hirundinibus quan doq; ad id uſos reperio: ſed conceſſo uſu illud non minus mirandum quod uehementi clamore ſubito ſublato aues ſuperne uolantes concidant: Quod in Iſthmiorum ut ſæpe alias conuentu quum Græciæ antiqua libertas. T. Fla minii auſpiciis reſtituta eſt accidiſſe memoriæ quidam prodiderunt: Plutar chus homo excellentis doctrinæ cauſam illius uiolenti caſus eſſe exiſtimauit aieris ſciſſionem: quod quum uox permagna æditur: aer ui diſiunctus nullam uolantibus relinquat firmitatem: Sed quum iccirco lubricus factus ſit aues perinde: ac ad inane peruenerint delabantur: Aut certe clamoris ictu tanq̃ ſagitta quadam ſauciæ aues concidant: Poteſt quod idem auctor affirmat eſſe quidam aeris uelut pelagi uortex qui aues ipſas uiolento quodam tur/bine actas ad terram deprimat: Igitur deditione a Tyriis facta in turribus & locis eminentioribus præfixa ſũt Varinundi & Venetorum ſigna: Tertia pars urbis Venetis quorum opera omnium ſcriptorum teſtimonio in ea obſidio ne maxime enituit: ex fœdere data eſt: Tantundem & Aſcalonis apud quoſ dam datum reperio: ea omnia Baldoinus per id tempus reuerſus non ſolum probauit ſed magnifica etiam præfatione Venetum Ducem inter ſtipulan/dum ornauit: apud quoſdam ita illum præfatum reperio: Dominicus Mi chael Dux Venetiarum atq; Dalmatiæ Hieroſolymitani regni princeps qui nu meroſa hoſtium claſſe ante importuoſam Aſcalonis oram profligata multis Barbarorum millibus partim captis partim cæſis: Iopenſibus graui obſidio/ne leuatis uictor Hieroſolymam ingreſſus. Sbiiciunt alii quædam maiora ut præter alia quæ Venetis ea tempeſtate in Syria conceſſa ſunt: illud quoq; ſit datum: ut Venetorum Dux quum Hieroſolymis eſſet communibus cum re ge fungeretur honoribus: quod ad Aſcalonem non ad Iopen hoſtium claſſẽ profligatam dicit id ſcriptorum uariatio facit: Dum in hoc proſpero curſu in Syria res Venetæ eſſent: Caloianes Alexii filius quidam Emanuelem fili/um pro Caloiane ſcribunt: Chriſtiano nomini tam inclytam inuidens ui ctoriam: & in primis Venetis penes quos omne decus rerum ea tempeſta/te in Syria geſtarũ eſſe ferebatur apertum cœpit aduerſus eos moliri bellum: Quo motu apparebat Venetos ab Aſiaticis rebus ſi ſuis conſultum uellent omnino auerſum iri: atq; ita ſane accidit: Nam ſub primos Græcorum mo tus trepidiſſimis nunciis accerſitus ex prouincia Michael deceſſit: Is quum Rhodum tranſiſſet: denegarenturq; a Rhodienſibus commeatus: oppidum ui captum diripuit: Ego aliam omnino fuiſſe cauſam crediderim: ſiquidem fuiſſet illud inuitis exprimere uelle beneficium quin propius uero eſt: aut in Caloianis inuidiam qui iam aperte factus erat hoſtis direptam Rho/dum: quod e numero ſcriptorum quidam affirmant: aut certe alia maior iniuria ab illis antea in Venetos profecta erat: quam poſtea per occaſionẽ Veneti in hunc modum ſint ulcti: Inde profectus Michael Chium quoq; pari affecit clade: Ex ipſa inſula Theodori corpus ſublatum Venetias de/portandum

Plutarchi opinio de uolucrum caſu

Attende ho norificam præfatio/nem

ntra Venetos inuidia motus

Profectio Michae/lis Ducis ex Syria

odũ diripit. am.

portandum curauit in aurea Diui Marci æde eſt conditum eo quidem ſacel lo quod a Narſete ex hoſtium manubiis erectum ſupra oſtendimus : Hic ali quãdiu ob hyemis magnitudinem claſſis ſtationem habuit aut certe locum ad rationem belli idoneum nactus Venetus: tam diu illic eſſe uoluit quoad circumiecta loca Græcis ademiſſet : Mox uero hinc deducta claſſe Samum primo inde Leſbum : Andrum : atq; alias Græcanici imperii inſulas armis oppreſſit : His circa Cicladas geſtis : occupataq; in ora Peloponeſſiaca Mo/thone uulgus hodie locum Modonem uocat ac præſidio ibi ad cuſtodiam relicto : quum in Dalmatiam ueniſſet Iaderam ut ſcribunt quidam unde Venetus magiſtratus fuerat ante eiectus recæpit recæptãq; ut finitimis urbi/bus illius clades documento eſſet : ac fidem in quam olim ultro ueniſſent nollet prodere magna ex parte euertit : Spalatrum deinde Traguriumq; ar/mis recæpit : Sed alii hæc quæ in Dalmatia ab eo facta dicuntur ſilentio præteriere : His tot tantiſq; rebus geſtis omni ora maritima a Syria in Dal matiam uſq; partim domita : partim ab iniuria hoſtium uindicata incolumi claſſe reducta omnibus æque gratus urbem Michael eſt ingreſſus : Vbi quũ de rebus a ſe geſtis pro concione diſſeruiſſet magnificentiſſimis uerbis eſt ab omnibus ciuitatis ordinibus laudatus . Res Chriſtiani nominis in Syria iam hinc paulatim retrofluentes in peius ſemper abierunt uſq; ad Baldoini quinti tempora : quibus Hieroſolyma a Saladino Aegyptiorum rege oppreſ ſa eſt : Anno poſtquã a Chriſtianis recæpta fuerat : octauo ſupra octogeſi mum : Multi uariiq; fuerũt tam Italiæ q̃ reliquæ Europæ apparatus pro Sy ria retinenda : Nonnunquam etiam in Aſiam tranſmiſſum : Sed illi ipſi motus irriti omnes uaniq; fuerunt : De quibus ut ſuo quiſq; loco occurre/rit ne Venetarum rerum ordo turbaretur breuiter dicendum duximus . Per id tempus quo Michaelis auſpiciis hæc ſunt in Aſia a Venetis geſta uel non multo poſt eius reditum: Aedes publicæ charitatis ac quicquid operum illi ac cubat eſt erectum . Diui Donati corpus ex Pera Venetias aduectum nouo eſt phano illatum : Auctores quoſdam habeo Marci Iuliani cuiuſdam opera & impenſa id templum conſtitutum : Michael quum reipublicæ annos unde/cim præfuiſſet fœliciſſime mortem obiit : Cuius funus frequens populus ex tulit : Viſitur hodie illius ſepulchrum in Georgii ueſtibulo & e regione curiæ quod ad leuam diui ædem ſubeuntibus occurrit.

Publicæ ca ritatis ædes Diui dona ti corpus ex pera

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER . VII . PRIMAE DECADIS.

m Ichaeli defuncto Petrus Polanus illius gener ſucceſſit : Sub primam huius adminiſtrationem Phaneſes in Venetorum fi dem uenere : Auxilia quũ opus eſſet & ad aureæ ædis uſum olei mille pondo pecuniamq; ad hæc tributi nomine annuam pollicentur : Cauſam tributi huius fuiſſe crediderim : quod aliquo graui bello illi a Venetis fuerint adiuti: quod ex ſcriptoribus quidam ſignificare uidentur : quanq̃ aduerſus quos ſint pro eis ſumpta arma non di cant . Bonfilius Michael qui Saluatoris Phano uicario nomine ea tempeſtate præerat cum omnibus qui ibi diuina procurabant canonicum dogma & ha bitum ſuſcæpere: Cuius noui inſtituti Innocentius pontifex poſtea factus eſt auctor: Alexander quartus inde eorum ædem dedicauit : Petrus Gatiloſus ad

Petrus Bo/lanus dux xxxvi. Phanenſes

Aedes ſal/uatoris Dedicatio ædis ſalua toris

Aedes Clæmentis

canalem orphanum ædem Clæmenti perſpicuam erexit. Cæterum grauiſſime diſcordiæ inter Venetos Piſanoſq; per id tempus ſubortæ dicuntur: Cau/ſam fuiſſe ferunt tumultuariam pugnam illam ad Rhodum a Michaele Vi talis principis filio claſſis præfecto temere commiſſam: in qua uicti exutiq; tota ferme claſſe Piſani graui uidebantur ignominia affecti: Multæ uariæq; fuere clades citro ultroq; per occaſionem illatæ & accæptæ: Exarſiſſentq; ad/huc magis amborum populorum odia niſi maturo Romani pontificis inter uentu perniciosa illa utrorũq; in alteros compreſſa eſſet graſſandi ratio. Dal matici nominis plæriq; populi Venetis gratificaturi nauim unam longam ſin guli ſuo nomine inſtructuros ſe pollicentur: quotiens Veneti quindecim na uium claſſem eſſent aliquo educturi: Polani Hiſtriæ Accolæ & ipſi ſupplemen tum polliciti ſunt: ac cætera ad triremes inſtruendas neceſſaria quandocunq; princeps in hoſtes moturus eo appuliſſet. Cum Patauinis rurſus ob ſciſſio nem fluminis ad ædem Hilarii factam hoc tempore pugnatũ reperio: Quo bello Veneti Guidone Monticulano terreſtrium copiarum imperatore ſint uſi atq; ad tũbam cruento utrinq; Marte dimicatum: Verum fuſis hoſtibus ad trecentos quinquaginta ex eis Venetias adductos: Sed principibus ciuitatis ſuppliciter orantibus: culpamq; ſciſſi fluminis non penes nobiles eſſe ſed plæbeios quoſdam temerarios affirmantibus: Captiuos gratis ad unum red ditos: Vrſus Badoarius multa & ampla prædia circa Murianum & Maior/biũ Ioanni Trunno Maiorbienſi ad pium diui Iacobi nomine diuerſorium cõ ſtruendum tradidit: Eum poſtea locum maiore apparatu excultum Ciſter/cinæ uirgines tenuere: Sed dũ hæc domi ocioſe curabãtur Veneti ne quãdoq; ciuitas longiore frueretur ocio: Hemanuele Byzantii imperatore per legatos petente claſſem in Rogerium Guiſcardi filium Siciliæ regem inſtruxere: Is Hidruntino portu profectus cum ualido exercitu in Corcyram inſulam ue/nerat quæ Hadriatici maris confinium eſt & Ionii: Ea Rogerius armis poti tus in Peloponneſum tranſmiſit: ubi circa Maleæ promontorium inter Ar golicum Laconicumq; ſinum: multa hoſtiliter geſſit: Inde claſſe in Saroni cum ſinum delatus: circa Cencreas Corinthiacum nauale: circũiectum agrũ ferro igniq; fœde populatus eſt: Progreſſus inde quia neminem interea ob uium habuit ad Iſthmum quem hodie uulgus Heximilon uocat: terrore & populationibus omnem Achaiam compleuit: Thebas quoq; bello captas di ripuit ubi crudeliſſimam in quærendo auro exercuiſſe dicitur auariciam: De mum neq; Euboicos fines neq; eam Boetiæ oram quam Phocidem uocant inuiolatam reliquit: Præſenti itaq; rerum ſucceſſu elatus Rogerius ex pur/puratis unum cum ſexaginta longarum nauium claſſe: per Helleſpontum ad Boſphorum uſq; Thracium miſit: Eſtq; res ita impigre a Siculis circa By zantium geſta ut ædificia urbi contigua ardentium ſagittarum iactu ab iis qui in nauibus erant miſſarum conflagraſſe dicantur: Rebus imperii in hũc modum acciſis Hemanuel ad Venetorum opes per legatos confugerat: a qui bus iure uetuſtæ amicitiæ petere non dubitauit ut rebus ſuis afflictis ſuccur rerent: aut ſi ſero id petitum eſſet accæptam ulciſcerentur iniuriam: Vali da itaq; claſſis decreta eſt: qua in portum deducta Polanus princeps con/feſtim in hoſtes mouit reuocatis prius publico decreto aliquot longis naui/bus quæ tum foris erant: Sed quando illæ domo profectæ eſſent ſcriptores quos uidimus non tradunt: Puto eas fuiſſe quas ad tuendam Syriæ oram Veneti ſe perpetuo circũ loca ipſa habituros Baldoino ut quidam tradunt ab initio

Dalmatæ triremes pollicẽtur

Pataui prœlio uincuntur

...ni capti.

Diui Iaco/bi hoſpitale

Guiſcardi ĩ Græcos expeditio

Guiſcardo capta et eius ...ra imp. Grecũ.

initio polliciti erant : Interim claſſis quæ nuper Venetiis deducta erat ali/ quantiſper tempeſtate iactata Caprulanum portum in Carnorum ora tenuit: Hic aduerſa ualitudine quum Bolanus laborare cœpiſſet atq; in dies magis grauante morbo cerneret haud tā cito ſe conualiturum : Ioanne fratre & Rai nerio filio claſſi præfectis Venetias eſt reuerſus : Hemanuel & ipſe interea in gentem uim nauium comparauerat: cuius cura cū rei maritimæ imperio pur puratorum uni demandata ipſe cum terreſtribus copiis in Epirum uenit:Bu trotumq; caſtra admouit : Sed dum hæc ab illo geruntur : Veneti Corcyram multis ex hoſtibus cæſis pluribus uulneratis expugnant : Apud quoſdam ta men inuenio ante inſulam armis recæptam q̄ in alto ſit dimicatum: ac regia inde claſſe profligata quatuordecim naues a Venetis captas : Firmata ualido præſidio inſula ſubito in Siciliam curſum Venetæ triremes tenuerunt : nul lum cladis genus eſt quod inſula non ſit per id tempus a Venetis perpeſſa lon ge lateq; ignis cum ferro tota terra uagatus eſt : Mortales non pauci in capti uitatem abducti:loca plurima incendio abſumpta : Sata frugiferæq; arbores corruptæ : Et breui conſtitit Græciæ imperiun ea tempeſtate Venetis armis non ſolum ut ſæpe alias defenſum:ſed in antiqua etiam maieſtate quod ſine hu/ iuſmodi auxiliis uix contingere potuiſſet retentum : Ducis interitus qui claſ ſis reditum præceſſerat quo minus tam inclytæ uictoriæ lætitia ſentiretur effe cit : Præfuit ille reipublicæ annis undeuiginti: Dominicus Maurocenus Dux ſecutus eſt : miro omnium ordinum ſtudio princeps declaratus: Per id tem pus Rogerium Veneti nominis hoſtem uita deceſſiſſe apud quoſdam repe/ rio: qui poſt multa præclara geſta quum & Thuneta in Aphrica ſubegiſſet: Il lud uiuens regio enſi inſcribendum curauit : Apulus & Calaber Siculus mi hi ſeruit & Apher : Naues longæ ſex ad tutandam maris oram quæ piratarū latrociniis infeſtabatur eo anno miſſæ quinq; Anconitanas alto mari adeptas cœpere : Præerat his Guiſcardus homo maritimo curſu ea tempeſtate illuſtris qui in Venetorum poteſtatem redactus ſuſpendio necatus eſt : Hoc quoq; tempore aliquot publica priuataq; ædificia in matris domini inſula incerto au ctore ignis concremauit : Turris quæ e regione fori eſt tum quoq; fundata di citur opus ſane admiratione dignum : Ferunt molem ipſam tam altis funda mentis impoſitam ut pene plus operis illa hauſerint quam id reliquum ſit quod extat : Eius faſtigium quod ex puriſſimo fulget auro in eam aſſurgit al titudinem:ut non ſolum urbem quam circūquaq; ſubiectam habet contem/ plari inde liceat : Sed ad ortum quoq; & meridiem longe lateq; in ipſum ma re aperiat proſpectum:ita ut ex Hiſtria Dalmatiaq; introrſum nauigantibus ad ducenta & amplius ſtadia fulgor ille tanquam ſydus quoddam ſalutife/ rum occurrat : Polani atq; alii non pauci Hiſtriæ Accolæ latrociniis ſinum in infeſtabant : In hos Ducis filius & Marinus Gradenicus cum quinqua/ ginta inſtructis nauibus ſunt miſſi : Pola obſideri cœpta:Sed ſub primam fe re obſidionem ciuibus pacem petentibus his conditionibus eſt data : ut a maris infeſtatione abſtinerent:Cæterum ut bina milia pondo olei quot an/ nis Diui Marci phano inferrent:Parentini quoq; & ipſi pari metu perculſi : ſi quando Dux ad bellum iret auxilia pollicentur:Hemonenſes & auxilia & annuum olei tributum:Quibuſdā etiā accæpti imperii confeſſio expreſſa eſt: Vectigalium immunitate Venetis negociatoribus promiſſa: Anconitani per id tempus in Venetorum ſocietatē uenere: Et cum Guielmo Siciliæ rege qui Rogerio ſucceſſerat fœdus percuſſum:atq; ob hoc ipſum multæ ab eo immu

Ioannes & Rainerius Bolani claſ ſis præfecti Venetorū circa Cor/ cyram ge/ ſta

Attende ue netorū me rita in græ canicum imperium

Domīcus Mauroce/ nus Dux. xxxvii.

Tuneſu

Turris ma xima in ur be funda/ tur cuius faſtigiū ex

Marinus gradenicus

Tributariæ Hiſtriæ ur bes

nitates Venetis negociatoribus Siciliæ emporia frequentantibus conceſſæ: Anaſtaſius Romanus pontifex Venetis annitentibus Iaderenſem eccleſiam Metropolitanam declarauit: cui omnes inſulanas urbes proximo tractu circumiectas adiacentes ſubiecit: Libet ſuſpicari id non tam Iaderenſium gratia factum qui tum parum integræ fidei in Venetum imperium habebantur q̃ in reliquæ Dalmatiæ inuidiam: Quæ per id tempus a Venetis magna ex parte alienata: ſub Pannoniæ regis erat præſidio: Quod ſi ita eſt (nam non deſunt qui hoc quoq; ſcribant) omnino negauerim Spalatrum: Tragurium: aut oppidum Dalmatiæ ullum præter Iaderam a Dominico Michaele ex Syria redeunte receptum: aut certe Vitalis Michaelis ſecundi temporibus ea declaratio facta eſt: Quo duce Tragurium: Spalatrum: Raguſium: ac plæraq; alia Dalmatiæ loca ab Hemanuele imperatore occupata reperio:

Cœnobiũ Virginis Mathæi æ/des

Phanum uirginis quod Crucigeri habent a Gauſonia familia priuato ſumptu eſt conditum: condita & Mathæi Apoſtoli ædes: Aream in qua fundata eſt Bernardus Cornarius piæ obtulit: Hæc domi foriſq; Mauroceno duce geſta reperio: Qui anno ſui principatus octauo diẽ obiit: ad phanum crucis eſt ſitus:

Vitalis Michael Dux xxxviii.

Vitalis Michael ſecundus illi ſuffectus eſt: Hic Piſanos ueteri æmulatione prorſus ſublata ad Veneti nominis amicitiam retraxit: Alexandro tertio Romano pontifice aduerſus Octauianum Antipapam hoc duce Veneti patrocinati ſunt: Cui & Galliæ reges & Britanniæ fauebant:

Cauſæ belli inter Barbarubrũ & Venetos

Fœdericus cui Barbærubræ cognomen fuit imperator: unus Octauiano opitulabatur: atq; hoc nomine iuſſit Venetos fines a finitimis populis qui eius imperio parebant bello repente inuadi: Tum Veronenſes: Patauini: Ferrarienſes coniunctis copiis Caput aggeris adorti in ſuam poteſtatem redigunt: Sed audito Veneti exercitus aduentu qui ad primã hoſtium famam ſubito delectu fuerat eductus: Direpto oppido incoliſq; ad unum in captiuitatem abductis trepide inde abierunt: Veneti non reperto hoſte in Hadrianos fines effuſi ſuorum cladem ulciſcuntur: Hac temporum nouitate fretus Vulricus Aquileiæ antiſtes: (Nam & ipſe Octauiano fauebat) cum ualida Carnorum manu Gradum occupat: nec tam retinendi loci ſpe quæ nulla eſſe poterat: q̃ ut precioſiſſima quæq; inde ablata in Aquileiam transferret: Sed ille inopinato ducis interuentu oppreſſus: Cum duodecim canonicis ac plæriſq; aliis nobilibus uiris Venetias eſt perductus: Nec ita multo poſt his conditionibus miſſus: ut quot annis opimum taurum ac duodecim apros ſub dies Carniſpriuii Venetias mitteret: qui frequenti populo ante forum conficerentur: ut eorum cæde Vulrici & aliorum noxa expiari uideretur: eſſetq; poſteris perpetuum eius uictoriæ monumentũ: Verum hæc quidam ad Angeli Particiatii principatũ referunt: & nos id ipſum alio loco ſcripſimus: quod ideo factum exiſtimo quia Alexandro pontifice id accidiſſe illi quandoq; legerant: Sed utro eoꝝ ſedente id accidiſſet hoc parum illis conſtitit: Per id tempus quo hæc circa urbem geſta ſunt Hemanuel imperator res Venetas noua arte ſollicitare eſt adortus: Iũcto nanq; ſibi nouo fœdere Guilielmo Siciliæ rege delataq; illi occulte in matrimonium filia: aut certe nouæ affinitatis ſpe prætenſa: Nam niſi id clandeſtine eſſet factum non uideo quo prætextu a uenetis petere potuiſſet ut illi arma inferrent: Nemo non id recte intellexiſſet rei fraudem ineſſe aliena arma in eum ſollicitare cũ quo nouam iniuiſſet affinitatem: ut itaq; illum ab eis aliquo modo alienaret: quorum ſtudioſiſſimum eſſe ſciebat a Venetis ignaris eorum quæ facta eſſent petit ut auxiliares copias ſibi aduerſus Siciliæ regem mitterent: Sunt qui

Attẽde Hemanuelis ĩ Venetos cõſilium

ſcribant

ſcribant poſt fœdus ictum nouam ortam fuiſſe inter Hemanuelem & regem diſcordiam: Quibus eo libentius accedo quo difficilius adducor ut credam tam illuſtrem affinitatem fœduſue inter ſummos duces ictum Venetos præterire aut diutius latere potuiſſe: Reſponſum itaq; legatis neq; iure gentium neq; ſuo ueteri inſtituto Venetos facturos ſi in eum cum quo pacem fœdere ſancitam haberent arma tam temere induerent: Cæterum in his quæ ex dignitate eſſent Veneti nominis: poſſe debereq; Hemanuelē amiciſſimi populi opibus omni tēpore & loco pro ſuis uti: Nunc uero negari illi auxilia quæ publica fide incolumi præſtari non poſſint: atq; cum his legati dimiſſi: Quibus profectis quia apparebat id illum ægre laturũ: Continuo ut publico edicto ex Græcia Veneti negociatores reuocarentur eſt decretum: Imperator qui iam antea inimico fuerat in Venetos animo negatis auxiliis quaſi legitimā nactus inferendi belli materiam: Spalatrum: Tragurium: Raguſiumq; illis ademit: ui ne an uoluntaria deditione incompertum habeo: Moxq; dolum dolo nectens ſimulat ſe Dalmatiæ urbes occupaſſe non tam eas retinendi conſilio q̄ ut Venetos ad priſtinam amicitiam retraheret: Per legatos itaq; ſubito hortatur ut permittant ſuos negociatores Græciæ emporia frequentare: fore ut ſe grato memoriq; in ſocios animo eſſe Veneti breui intelligerent. Satis quidē mouit ciuitatem tanti principis pollicitatio: Sed plus omnino ueterum ſuorum in ipſum imperium beneficiorum memoria: qua fræti priore decreto ſublato fit poteſtas omnibus in Græciam nauigandi: Ingens uis nauium quæſtus cupiditate ad ea exierunt negocia: Sequentibus duobus legatis ſpe renouandæ amicitiæ miſſis: Sebaſtiano Ciano: & Aureo Maſtropetro: Qui uix Conſtantinopolim appulerant quum Hemanuel die ad id facinus conſtituto: toto imperio Venetos cum nauibus ac mercibus oppreſſit: ac tam diu donec aliud fieri uellet in cuſtodia eos haberi mandauit: Pecunias uero & res omnes in publicū redigi: Legati nouitate rei territi: nam ipſi iure gentium uiolari non poterant non multo poſt Byzantio profecti Italiam uerſus curſum tenuerunt: Ante legatorum redditum nonnulli qui in ipſo tumultu & trepidatione deductis in altum nauibus fugam præoccuparant Venetias nunciant Hemanuelis perfidia omnes ſuos præter paucos cum nauibus ex precioſa merce circa Græciæ portus & Emporia interceptos: Defixit rei atrocitas ciuitatis animum: Sed recordata nihil ſolere mortalibus minus inultum eſſe q̄ perfidiam ad ulciſcendam iniuriam conuerſa ualidiſſimā continuo decernit claſſem: Centum longæ naues intra totidem dies miro ſtudio conſtructæ dicuntur: Viginti onerariæ his additæ: reuocatis per edictum omnibus qui negociorum cauſa foris eſſent ut ante calendas ſeptembris adeſſent: Ex Hiſtria quoq; & Dalmatia ſupplemento accæpto claſſe in altum deducta Michael claſſi præerat: Tragurium primo ui capit: captũq; funditus euertit: Quod ipſum arguit uoluntariam fuiſſe defectionē illam ad Græcos factā & non deditionē ui Dalmatis expreſſam: Raguſium quoq; recæptū parte murorũ qua mari alluitur cum turri in qua fixa fuerant Imperatoris ſigna demolitus eſt: His in Dalmatia geſtis proſpera nauigatione in Euboeam delatus quū ſe ſe ad urbiū oppugnationē Michael expediret: quanq̄ ualido inita eſſent oppida præſidio: perculſus tā numeroſæ claſſis aduentu inſulæ præfectus aut certe conſiliorũ Hemanuelis non ignarus ut potentiſſimū alioquin hoſtē aliqua mora ludificaretur: Vitali perſuadet ut Conſtantinopolim legatos mittat affirmās ſe pro comperto habere Hemanuelē uel iniquiſſimā pacē bello prælaturā: Miſſi Antiſtes Equilinus græci ſermonis peritus: &

Reſponſū uere libero populo dignum *a Venetis Greco*

Attende Hemanuelis fraudē

Sebaſtianus cianus Aureus maſtropetrus *Legati ad p[...]*

Attēde Hemanuelis perfidiam

Attēde numeroſam claſſem celerrime inſtructam

Epiſcopus Equilinus *ad Grecū o[...]*

Manaſſes Badoarius

...dificat Venetos

Manaſſes Badoarius: Interim Vitalis in Chium inſulam tranſmiſit urbemq; cum tota inſula confeſtim in ſuã poteſtatem redegit. Hic quia iam hyems appetebat hybernare cõſtituit legatorumq; reditum expectare: Et quia ſpes facta erat futuræ pacis: poſt Chium oppreſſam ab Hemanuelis rebus arma abſtinuit: Interim ille ut callido erat ingenio & ad dolum procliuo corã pacis ſatagere quædam petere: alia negare: nunc legatorũ poſtulata probare: paulopoſt conſilio opus eſſe dicere: atq; ita rẽ de induſtria trahere Venetos ludificari: Demũ re adhuc infecta Equilinus antiſtes & Manaſſes cũ Hemanuelis legatis ad Vitalẽ redierunt: Græcorũ legatio & ipſa apud noſtros alia atq; alia cauſando morã nectere: interim peſtis ingens repente orta breui uim hominum ingentem confecit: Creditum uulgo eſt fontes proximos & flumina unde Veneti aquabãtur imperatoris iuſſu ueneno fuiſſe infecta: atq; ex ipſo aquarũ hauſtu perniciosũ morbum a tota claſſe contractũ: Apud quoſdã reperio Hemanuelem cũ ingenti claſſe ad inſularũ præſidiũ ueniſſe: ſed non auſum cum Venetis congredi aquis ueneno infectis abiiſſe: Ferunt omne Iuſtinianæ familiæ nomen ea clade extinctum: nã ita ſane acciderat ut omnes ex ea domo uiri qui arma per ætatẽ ferre poterant ducem ſecuti ad id bellum exiuiſſent: Aegre moleſteq; ciuitas ferebat totius familiæ nomen deperditum iri: Recordati itaq; ex ea gente adhuc unum ſuperſtitẽ (Nicolao ei nomẽ fuiſſe accæpimus) qui ſacris initiatus ad Georgii phanũ quod eſt contra forũ: ut alii uero tradunt in littore ad Nicolai ædem ſacris operabatur publico nomine ad pontificem mittunt ut ad eã ſobolem reparãdã liceret iuueni religione ſoluto ex cœlibatu ad coniugiũ trãſire: Quod ipſum quia impetratum eſt: Iuſtinianæ gentis nomen quæ ſapientibus iã inde uiris optimiſq; floruit oratoribus in ciuitate retinuit. Vitalis & ſi huiuſmodi clade non parũ erat affectus: quia tamen uidebat rem Hemanuelis fraude in longum de induſtria trahi: ne oĩno interim ocio deſidiaq; ſuos ac rempublicã prodere uideretur: ad prima ueris ſigna ex Chio Leſbum trãſmiſit: ex leſbo in Lemnum: ex Lemno Schyrũ tenuit: Hic quia peſtis in hybernis contracta aliquanto atrocius ĩcubuit: ita ut iã uulgo milites ſociiq; nauales caderẽt: clamoribus amariſq; criminationibus deterritus claſſem maxima copiarũ parte amiſſa Venetias ſtatuit reducere: Scio a quibuſdã memoriæ proditum Tragurium Spalatrum & Raguſium dum circa Cycladas claſſis eſſet a Venetis ad Græciæ ĩperium defeciſſe (quod plures omnino negãt) atq; a Michaele Venetias redeunte urbes recæptas: Reducta claſſe repente peſtis totã urbem ĩuaſit: miſerabiliuſq; hic q̃ foris ĩtra paucos dies multa hominũ milia conſumpta dicuntur: Tũ populo ad concionẽ uocato omnes acceptæ cladis culpã in Michaelem conferre: eum reipublicæ ſuorũq; ciuium proditorẽ uocare: Qui dum Hemanueli uiro Veneti nominis inimiciſſimo obſequi ſtudet: ĩclytæ uictoriæ occaſionem turpiter e manibus emiſiſſet: ac quod plus eſſet totã claſſem Græcorũ inſidiis perdendã obieciſſet: Et quum purgare ſe uolenti omnes amariſſimis cõuiciis obſtreperent: appareretq; iã capitis periculum ĩminere: Tacitus e media concione dilapſus ex Ducario ſecus littus ad Zachariæ phanum ſolus qua proximum erat iter ĩtenderat: In eum ita cedentem quidã obuius factus ĩpetum fecit grauiſſimumq; ĩtulit uulnus: Ex quo cõfeſſione rite facta decimoſeptimo ſui ducatus anno mortuus eſt: Sunt qui uarient cædis rõnem: ſed ſatis ſit conſtare nobis eum per ĩuidiã cæſum: cui nihil æque nocuit ac nimia reportãdæ pacis cupiditas: quã dum nimis credula ſpe ſequitur remp. magno detrimento affecit: Fuit alioquin uir optimus atq; ob ſpectatã probitatẽ oĩbus æque ab initio dilectus: publicum ĩ eum ſtudium ipſius funus

Veneti ab Hemanuele ueneno petuntur

Iuſtinianæ familiæ clades

...s monacus, uxorem ...ex quo omnes nũc ...Iuſtiniani Veneti.

Attende crimina ĩ prĩcipem

Vitalis cædes

funus declarauit:quod poſtea frequēti populo ē celebratum:Ex eo funere mul titudo ī aureā ædē ſe recæpit:ubi ad tollendā ſeditionē quæ ciuitati cæde ducis cōſternatæ īſtare uidebatur: Decemuiri continuo creati ſunt ac iureiurādo adacti neminem ſe ducem declaraturos niſi quem declaratum e rep.fore ītelligerent:Sunt qui non ad creādum ducem ſed ad parricidium uindicādū decem uiros a populo creatos dicant:nec tātum in præſens tempus ſed ut quotiens quis ſummum magiſtratum uiolaſſet quem ſacroſāctum eſſe uolebāt atroci ſupplicio ſcelus uindicarent:Alii quadraginta uiros tū creatos affirmāt qui prīcipem ī demortui locum legerent: ubi itaq; īter eos de creādo duce cœptum eſt agi:Ferunt oīum ſuffragia ad Aureum Maſtropetrum inclinaſſe uiꝝ innocentiæ ſingularis ac miri conſilii:& qui unus ex Decemuiris tunc erat:Tum illum ut incredibili erat ī remp.charitate collegis perſuaſiſſe:ut ī alium utiliorē reip.ciuem ſua uerterent ſuffragia:ac cum his Seba.Cianum noīaſſe hoīem ſeptuagenarium ac diuitiis præpotentem:eum dicere ciuitati longe utiliorem futuꝝ : Quippe qui ea tempoꝝ nouitate non conſilio ſolum ſed auro quoq; quo ī primis auxilio eſſet opus remp.poſſet facile iuuare:Qua unius Aurei modeſtia aperte datur ītelligi q̄ modica uiri illi optimi laborarent ābitione: qua eſſent charitate ī patriā affecti:qui publicum bonum oībus ſuis cōmodis anteponerent:Secuti collegæ Aurei conſilium Cianum Ducem declarauerunt: quem miro conſenſu populus probauit:Et quia multa & magna domi foriſq; eo prīcipe geſta ſunt a domeſtica auſpicabimur narratione:Igitur per id tēpus quo Dux ille declaratus eſt tres eximiæ magnitudinis colūnæ ex græcia aduectæ ſunt:qdā ex Conſtātinopoli tradūt:ſed id Hemanuele īperāte quo modo fieri potuerit non ītelligo:onerariis nauibus quas uulgo Taratas uocant ad eā molem ſubuehendam uſos reperio:Illaꝝ una ubi naues appulſæ ſunt quū ī continentē machinis quibuſdam trahi cœpiſſet : ſuperato artificū īgenio nimio pondere ī profūdū depreſſa:ad hunc diem ſub aquis eſt:Reliquæ diligētiore cura adhibita ī terrā deductæ:Quæ quū aliq̄diu humi iacuiſſēt nec ampla q̄uis mercede propoſita reperiretur q eas erigere auderet tū mira trāſigēdi operis cupiditate publico decreto edictū:ut qcūq; id opus ſuo īgenio cōſumaſſet fas illi eēt a prīcipe & populo petere quod uellet quādoqdē fide publica ei præſteretur ſi tale eēt quod merito præſtari deberet:Ad famā propoſiti operis multi ut fit alii ſpe præmii:alii gloria adducti rē tētare ſūt auſi:Veꝝ unus oīum ex Ciſalpīa Gallia ut dicitur profectus opus peregit:madefactis aſſiduo aquaꝝ iactu funibus qbus appenſa erat moles:parua ītercapedīe diſtātes ī cōſpectu fori ubi hodie uiſūtur gemīas ſtatuit colūnas:Quaꝝ utraq; ſuo epiſtylio Aureū hæc Diui Marci ſignū ea figura qua alatū leonē imitatur: Altera Theodori martyris haſtæ & ſcuto incubātis habet: Ferūt pro mercede poſtulatū ut aleæ luſoribus ipſo ītercolūnio uel dolo malo ludere īpune liceret:Macte tuo ingenio dicerem qſqs ille opifex fuiſti:niſi tā turpi ordini cōſultū uoluiſſes:quē niſi ſūmopere probaſſes:haud qdem tā oportuna cōmendatiōe eſſes proſecutus:ſed non uni oīa ſuperi dedere: Hic quoq; Riuūaltū primus oīum ponte iūxit:atq; alias cōplures cōmentus ē machinas publicis operibus haud īutiles: pro qbus oībus(qa id quoq; ab eo petitū reperio) ex publico ī reliquū uitæ uictū īpetrauit: Sed dū hæc domi fiūt Hemanuel īterim aduerſis Venetoꝝ rebus uſus (nā & q̄grauiter ciuitas poſt reductā claſſē peſtilentia laboraſſet:deq; principis cæde reſciuerat) ne ullum eſſet fraudis genus quod in Venetorum perniciem intētatum relinqueret legatos Venetos quos penes ſe habebat cō/

Decemuiri primo ī urbe creati *ac sacramento*

40. Viri creati.

Attēde miræ modeſtiæ exemplum

Sebaſtianus Cianus Dux xxxix.

Gemīæ ante foꝝ columnæ

temeraria peticio, ac s

tra iuſgentium uiolauit: Eos Vitalis princeps Græcia decedens quum adhuc hoſtis paci ſtudere uideretur Conſtantinopolim miſerat: Per ſpeciem igitur ſecretioris colloquii Henricum Dandulum alterum ex legatis in ſecretum adductum candenti ære oculis obiecto uiſu priuauit: Sordida hæc hominis perfidia: & quæ degenerem omnino in tanto principe arguit animum efficit ut credam illud quod apud quoſdam rerum Venetarum ſcriptores reperio: humili loco Hemanuelem natum affirmantes: ac uiduæ mulieris ĩmoderata libidine omni per occaſionem nobilitate cæſa ad faſtigium tanti imperii perueniſſe: Fuerat hæc Alexii credo quia illi Hemanuel ſucceſſit uxor: quo defuncto quia fœminæ auſpiciis tantum imperium admiuiſtrari non poſſe apparebat: Eam principes & alii ad nouũ hortabantur connubium: ut ex omni procerum nobilitate ſibi quem uellet in maritum legeret: Tenebatur hæc interim conſuetudine domeſtici cuiuſdam exoleti Gritonis nomine (poſt occupatum imperium Hemanuel dici uoluit) Huic clam ad ſe uocato nefarium aperit conſilium. Eſt inquit mihi in animo ne nouo matrimonio locata fructu noſtræ conſuetudinis caream: Te ſi uir uere ſis ad imperii faſtigiũ promouere: Sed intellige tu qua id ratione confici poſſit: Audio te multos tuæ familiæ uiros habere in agris omnino agentes: hos omnes tectis armis in urbem diuerſis itineribus diuerſoq; tempore inducas uolo: Inde quum tempus aderit in parte ædium ad cædem paratos eſſe oportebit: Tum proceribus imperii uocatis ſtipulari ab eis incipiã: uelint iubeãtq; me nubere cui uelim: Sintne cui nupſero pro Græciæ Imperatore habituri: Si ſe id facturos (quod non dubito) dixerint: Tum ego te & meum coniugem & Imperatorem ſalutabo: in tua uerba cogam iurare omnes: quod ſi facere recuſabunt: tum hominibus tuæ factionis ad unum trucidandos obiiciam: Probat ferox & amans iuuenis mulieris conſilium atq; omnibus ut inter eos conuenerat comparatis auerſati principes tam ſordidas nuptias ad unum ferro cæſi ſunt: atq; ita eo die ab iis qui ex Conſtantino procreati erant deſitum eſt in Græcia imperitari: Occupato in hunc modum imperio ferunt Hemanuelem in diuinorũ carminum libellum ĩcidiſſe: quem quum forte euolueret: exhorruit uehementer fatidicum carmen quo ſignificabatur fore quandoq; ut ex Hadria uenirent qui Byzantium occuparent: Prætereo reliqua quæ omnia quum obſcuris uerborũ inuolucris operta iacerent: coniectoribus diuinationumq; peritis hominibus adhibitis inter omnes conſtitit eos Venetos eſſe Hadriatici ſinus accolas: Quod ipſe quoq; per ſe coniectando iam antea propemodum aſſecutus fuerat: ac inde odium illud Hemanuelis in Venetos originem habuiſſe ferunt: qui breui fore ratus ut illorum armis Byzantium premeretur. quod ſane non multo poſt accidit inſidiis quãdo aperta ui non poterat Venetum imperium perdere aggreſſus ẽ: Nec contentus adhuc iis quæ ad eã diem in Venetos molitus fuerat Anconitanos ab illorum ſocietate alienauit: qui aliquãdiu mare infeſtum ciuitati reddidere: Sed Ariminenſibus in ſocios accæptis Veneti locoꝝ uicinitate uſi: ita illis mare clauſere ut parum melior eſſet eorun conditio q̃ qui obſidione premuntur eſſe ſoleat: Pecuniam ex depoſitis conflatam quia ea temporum nouitate exhauſtum erat ærarium publico decreto placuit ut diui Marci ſacrarium ad oportunos caſus reponi: ac tã diu ſub publica cuſtodia ſeruari: quoad reſpublica in meliorem eſſet ſtatum reſtituta: Hodie uulgo præſtita appellari audio: quæ Michaele principe inſtituta traduntur: unde ingentem illi ortam inuidiam primariamq; cædis cauſam quidam crediderunt:

Hemanuel Henricum legatum uiſu debilitat

Attende nefarium fœminæ conſilium

Attẽde ſceleratas Hemanuelis nuptias

Attende carmen fatidicu vel prophetiu

Prima præſtitorũ mẽtio

Multis legationibus citro ultroq; miſſis de pace cū imperatore per hæc quoq; tempora non nihil actum reperio : Erantq; in hoc ſtatu res Venetæ : Quum ne quandoq; a magnarum rerum curſu ciuitas quieſceret : Alexandri tertii Romani pontificis caſus inclytæ uictoriæ præbuit materiam : Ad quam deſcribendam acceſſiſſem ego omnino cunctantius quādo a quibuſdā noſtri ſæculi ſcriptoribus uideam rem ipſam non adeo uulgatam niſi Venetorum annalium qui omnes hoc habent:domeſticorum ad hæc externorumq; ſcriptorum conſenſus admonuiſſet oportere nos rem ut geſta eſt poſteritati tradere : Aiunt itaq; illi poſt longas Alexandri & Fœderici ſimultates quas īde originem traxiſſe conſtat : Quod in nouo ſchiſmatæ inter pontificem ipſum & Octauianum antipapam orto : Quum res cognoſcenda ad Fœdericum delata eſſet : uiſuſq; eſſet Alexander declinare illius arbitrium : accerſito ad ſe Octauiano cœpiſſe Fœdericum aperte Alexandro aduerſari : Indictoq; apud Diuionem Galliæ locum concilio : quia adeſſe Alexander noluit infecta re ſoluto principum conuentu accenſum ira in Italiam Fœdericum redire ſtatuiſſe:atq; ſuo antipapa præmiſſo ipſum non multo poſt cum ualidiſſimis copiis in Ciſalpinam Galliam tranſiiſſe:ſed ante eius aduentum Octauianus diem obiuerat : Cui Guido Cremenſis ſurrogatus eſt : Huic quoq; in Alexandri inuidiā ſe fautorem (ut aiunt) Fœdericus exhibuit : Multis interea in ea terra geſtis atq; Anconem uſq; promotis armis: Demum Romam uerſus ut Alexandrum opprimeret ferociſſimus hoſtis mouit : Sub eius aduentum territus ille duabus triremibus Gulielmi Siciliæ regis uſus Caietam primo inde Beneuentum uenit : Fœdericus Guidone Romæ conſtituto ipſe in Galliam Ciſalpinam rediit : ſed & Guido quoq; non multo poſt moritur:Tum Alexander permiſſa Romanis rerum humanarum cura diuina ſibi tantum depoſcit:modo Romæ per homines aduerſæ factionis eſſe liceret : Verum quum nec ſic quoq; pacem impetrare potuiſſet : deſperata concordia ex urbe profectus eſt : Siue igitur hæc cauſa fuerit quod uix probo : nam ciuium diſcordia non illum (ut quidam aiunt) urbe excedere coegiſſet : quando utiq; reipublicæ adminiſtratione illis permiſſa nulla eſſe potuit : ſiue impium potius Fœderici edictum qui Alexandro omni Italia interdixiſſe dicitur : ut capitale eſſet ſiquis eum cibo potuue aut hoſpitio iuuiſſet ciuitatibus quæ illum excæpiſſent excidium interminatus : Regulis & aliis illuſtribus uiris ultricia arma : Quum nihil ille ſibi tutum reliqua Italia cerneret:cœpiſſetq; & Gulielmi quoq; fides ſuſpecta eſſe per Appuliam ad Garganum montem tranſiit : Mox inde ut Obbo Rauennas ait liburnico nauigio Iaderam delatus:Ex Dalmatia ignoto habitu Venetias tanq̄ ad unicum libertatis domicilium diuertit : Nec hic quoq; ſatis fidens quippe qui Venetorum in ſe fidem adhuc non ſatis exploratam haberet : diſſimulata perſonæ quam gerebat magnitudine : quando ita conducere ſaluti ſuæ exiſtimabat tam diu humili habitu ad publicā Charitatem latuit quoad certo indice (Commodo aiunt fuiſſe illi nomen) a quo iā antea fuerat cognitus palam quis eſſet ſit factus : Sunt qui tradant ad ſordidū culinæ miniſteriū ut occultius lateret ſe ultro demiſiſſe : Sed propius fidei eſt inopis ſacerdotuli habitu perſonā quā gerebat diſſimulaſſe : quod plures affirmāt:Externi ſcriptores tradūt triremibus treſdecim Guilelmi regis Venetias delatū non autem profugum : Sed ut in libera ciuitate cum Fœderico in gratiam rediret : quando is locus dictus eſſet in quem conuenirent : Verū ſi ſic eſt ut illi aiunt non uideo quid tam numeroſa opus fuerit claſſe : quæ

Cauſa odii inter Alexā drum & fœdericum barbarossam in[…]

Grauis federici edict[…] Alexandrū po[…]

obbo Rauenas Hist[…]

Attende quo habitu diu Alexāder pōt. latuerit

non ſolum tenuem illam quam credibile eſt tum pontificem ipſum habuiſ ſe familiam: ſed totam pene Romam quæ ea tempeſtate ualde infrequens fuit capere potuiſſet: Quid præterea longa illa periculoſaq; opus erat naui/ gatione ut omnes ſuperi maris oram cum periculo nauigare maluiſſet q̄ per Vmbriam & Picenum agrum tutius uenire: Proculdubio uix tantum diſpen dii & quo magis moueri oportuit periculi ille adiiſſet: niſi aliud maius uita re uoluiſſet incommodum: quia omnia illi infeſta Fœderici edictum fecerat: Ignoto habitu aut certe ea claſſe qua dicitur (nam ex noſtris quoq; ſcripto/ ribus quidam non omnino id negant) Venetias ueniſſe oportet: Verum quo quo modo ille Venetias appulerit inter omnes quos ſequimur conuenit: Fœ derici inſectatione priſtinæ dignitatis faſtigio deiectū ad Venetas opes Ale/ xandrum confugiſſe: Cognitumq; benigne a Ciano principe accæptum atq; in Oliuolenſi conſtitutum: Spe aut pacis cum Fœderico iungendæ aut certe pontificiæ dignitatis uindicandæ illi facta: Primum igitur omnium legatio ad Fœdericum eſt decreta: Quem publico nomine rogatum uolebant ut cum Alexandro pontifice in gratiam uellet redire: Facturum eum rem non ſolum chriſtiano nomini longe utiliſſimam: ſed Venetis quoq; qui Alexā dri commodis ac dignitati conſultum uellent gratiſſimam: Ferunt ponti/ ficem ipſum cum ducem litteras ad Fœdericum de fide legatis habenda cæra obſignantem conſpexiſſet: In Ciani & aliorum gratiam mandaſſe ut Duca/ riæ deinceps litteræ plumbo munirentur: quem obſeruationis uſum ad hunc diem ſeruari non ignoramus: Obbo quem quum codicis unde hæc accæpi/ mus uetuſtate: tum quia omnia quæ eo bello accidere diligenter perſcri/ pſit tempeſtate illa fuiſſe ſuſpicari libet: duplici ait Venetos principes ad eā diem ſignandi forma uſos fuiſſe: ut publica monumenta plumbo: Epiſtolas ac reliquos libellos cæra communirent: ſed tum primum Alexandro aucto re recæptum ut in his quoq; plumbo illi uterentur: Legati ad Fœdericum pro fecti primo congreſſu ſatis benigne ab eo accæpti: uerum ubi de pace cum Alexandro ab eis mentio fieri cœpta eſt: Tum ille ira accenſus: Ite inquit & hæc ueſtro principi & populo dicite: Fœdericum Romanum imperatorem ab eis hoſtem & fugitiuum hominem repoſcere: quem niſi primo quoq; tempo re ad ſe ſub cuſtodia uinctum miſerint: fore ut pro hoſtibus imperii ſe habe ri paulo poſt Veneti ſcirent: neq; fœdus neq; iura ulla gentium plus apud ſe ualitura q̄ inſignem illam contumeliam pro qua ulciſcenda omnia diuina & humana iura paratus eſſet euertere: Admoturum ſe non multo poſt terra ma riq; ad eorum urbem copias futurumq; ut uictrices aquilas quod ipſi nunq̄ putaſſent ante Diui Marci ædem ſiſteret: Cum his legati miſſi ferociſſimas Fœderici minas Venetias attulere: Quibus commota ciuitas (apparebat enim imminere ſibi bellum omnium quæ ad eā diem geſſiſſet periculoſiſſimū) claſ ſem ad retinendum maris imperium continuo decernit: Quo defenſo non erat cur infeſtiſſimi alioquin hoſtis uires magnopere timerentur: Dum claſ ſis igitur inſtruitur: eſſetq; ciuitas in tanti belli expectationem erecta trepidiſ ſimis nunciis allatum eſt: Othonem Fœderici filium cum quinq; & ſeptua/ ginta longis nauibus appropinquare: Tū Cianus in eū moturus claſſē iā ad profectionem paratā expediri iubet: Facit interim rem diuinā pōtifex proſpe ram nauigationē proſperāq; pugnā Duci Venetoq; nomini precatur: Inde ad Cianū conuerſus aurato enſe aliiſq; equeſtribus ornamentis inſigniuit: Ille uero egreſſus portu triginta longis nauibus pergit hoſti ire obuiam in Hiſtriæ ora

Quādo du cariæ litte/ ræ plumbo muniri cœ perint

Attēde fe/ rociſſimū Fœderici reſponſū

Otho Fœ/ derici filius Dux uene/ tus enſe a pontifice donatur

haud procul a Salborio promontorio quod in piranenſi tractu eſt concurſum ferunt:atq; atroci pugna pluribus horis dimicatum: Demum hoſtium claſſe fuſa fugataq; nauibuſq; octo & quadraginta captis in quibus regia fuit triremis : duabus media pugna in alto depreſſis:retento maris imperio Othonem Venetias adductum : Ad tam inclytæ uictoriæ famam ingens lætitia cum ſtupore ciuitatem occupauit : Vix credi potuit tam proſpere rem geſtam atq; a tam paucis ita ſecundo euentu pugnatum: Audito deinde claſſis appulſu Othoneq; Fœderici filium cum aliquot illuſtribus uiris adduci:uidendi ſtudio ad portum uſq; multitudo ingens obuiam effuſa eſt: Tanti principis captiuitas magis ac magis perſpicuum fecit Ciani reditum: Cui reuerſo pontifex primo uictoriam gratulatus : Inde annulum porrigens aureū: Accipe inquit Ciane:& me auctore ipſum mare hoc tibi pignere obnoxiū reddito : Quod tu tuiq; ſucceſſores quotannis ſtato die ſeruabitis:ut omnis poſteritas intelligat maris poſſeſſionem iure belli ueſtram eſſe quandoq; factam:atq; uti uxorem uiro ita illud ueſtro ſubiacere imperio : Otho cum Venetis ægit ut data redeundi fide ſi Alexandro & ipſis pacem non impetraſſet liceret ſibi ad Fœdericum patrem ire : futurum dicere ut ſe rogante patris conſilia in melius mutarentur : Iturum proinde ſe atq; enixe curaturum ut paulopoſt cum Alexandro & Venetis ille in gratiam rediret . His pollicitationibus dimiſſus : Quum ad eius conſpectum ueniſſet eo maiore lætitia eſt a patre accæptus quo magis ac magis fuerat de eius ſalute addubitatum : Poſt itaq; mutuos complexus & oſcula lachrymis commixta : Tum ille de ratione aduerſæ pugnæ pauca locutus omnia ad diuinam prouidentiā referre:nullum optimi imperatoris officium dicere in ea dimicatione a ſe prætermiſſum: omnia præter cauſam affuiſſe quæ ad uictoriā attinere ſoleant: Credere itaq; non humanis uiribus ſed diuina potius prouidentia factum ꝙ tam ualida claſſis intrepide pugnam ingreſſa a pauciſſimis & qui pene minus dimidio eſſent fuiſſet profligata : poſſe humanas opes uel iniuria oppugnari : diuinas non poſſe : Orare ſe proinde ipſius clæmētiam ut ab Alexandri dignitate inſectanda abſiſteret : Cuius cauſam ipſo rerum euentu manifeſte appareret æque ab hominibus ac ſuperis probari : Satis ſuperq; totis fere imperii uiribus in illius pontificatu oppugnando laboratum : Sed omnia fruſtra tētata : facturum eum rem omnibus gentibus gratam ac chriſtiano homine nō indignam ſi mutato tandem conſilio omniq; depoſita ſimultate pontificem ipſum accæpta prius publica Venetorum fide a ſe conuentum uellet : ac coram illi ſatiſfaceret : cum quo poſtea concordi animo pergeret rem chriſtianam adminiſtrare : Quod ut faceret ſe illum & orare & obteſtari dixit . Valuit Othonis oratio plurimum apud patrem : Continuoq; ab armorum ſtudio ad pacem conuerſus de reditu in gratiam cum Alexandro & Venetis agere cœpit : Nec ita multo poſt publica fide accæpta Venetias uenit : Petrus Cianus principis filius cum ſex longis nauibus Rauennam uſq; miſſus eſt illi obuiā : Circa Clodiā multa parua nauigia officii gratia illuc uſq; progreſſa uenientē excæperunt : Vbi uero Venetias uentum eſt:Romanus pōtifex pro foribus templi Sella ſedēs ornatiſſima : Fœdericū ad ſe uenturū expectauit:Is ubi proximo loco ſtetit purpurea humeris chlamide depoſita:atq; humi proſtratus ad Alexādri pedes obrepēs,peruenit quos ubi exoſculatus ē:cōfeſtim illū manu ſubleuatū ad oſculū pōtifex admiſit:Inde ad maximā diui Marci arā itū ubi præcioſiſſimam illā tabulā gēmis ornatā ātea dicatā diximus:& quæ hodie iter

Otto federici filius a Venetis.

Attende inclytam uictoriam

Annulus q° mare desponsat a pontifice datus.

Attēde que pōtifex ducibus Venetis concedat

Attende Othonis uerba in Fœdericū patrem

Fœdericus uenetias uenit et pontificis pedes

Fœderici & Alexandri recōciliatio

publicos uiſitur theſauros : Hic quoq; edito loco duo chriſtiani nominis prin cipes ſe inuicem alloquentes ſuauiſſimum populo ſpectaculum præbuere : Addunt quidā pontificem quaſi ita illum expiraturum collo ipſius proſtrati pedem impoſuiſſe : cœpiſſeq; interim Dauidicum illud canere : Super aſpi dem & Baſiliſcum ambulabis notum eſt carmen . Tum Fœdericum ingen tes adhuc ſpiritus alentem dixiſſe : Non tibi ſed Petro : Cui ille irato ſimi lis impreſſa fortius planta & mihi & Petro reſponderit : Ferunt Dominicæ aſcenſionis die id factum : Alii uictoriam per eos dies partam affirmant ac in tam fœlicis rei memoriam pontificem ſanxiſſe : ut quot annis ſtato die in ea æde plena omnibus qui confeſſionem feciſſent pateret uenia : Nec ita mul tis interiectis diebus Fœdericus Alexanderq; ut alii tradunt Venetiis abiere Veneti uero ſcriptores aliquot poſt menſes utrunq; digreſſum memorāt. Ob bo Fœdericum terreſtri itinere Alexandrum pont. cum Ciano principe na/ ui eodem tempore Anconem perueniſſe ſcribit : Vbi quū tota ciuitas ad por tum officii gratia effuſa : publico nomine umbellas duas : unam Alexan/ dro : alteram Fœderico obtuliſſe : Tum pontificem iuſſiſſe ferunt tertiam Veneto duci afferri : ac coram permiſiſſe ut ipſe & reliqui duces ea perpetuo uterentur : quam noſtra quoq; tempeſtate ſolemni pōpa cum reliquis eius magiſtratus inſignibus præferri uidemus : Vbi uero Romā uentum eſt in/ genti quidem lætitia pontifex a ſuis exceptus : Quum inter multa & uaria officia argenteas quoq; tubas eſſet intuitus quarum cantu & clangore omnia circumſtrepebant : ad eos conuerſus qui illi apparebant ex ipſis tubis Vene to duci in adeptæ uictoriæ memoriam octo offerri iuſſit : quibus & ipſis per petuo ſummus Venetorum magiſtratus uteretur : Scio ego non deeſſe qui ar bitrentur fuiſſe inſignia illa aliunde quæſita : Sed Veneti annales id quod di ximus habent : Cianus bona ab eo uenia miſſus Venetias uenit : Popilien ſes remiges qui huic erant miniſterio addicti ueniente illum Bucētauro excæ perunt : Oliuolenſis antiſtes bonaq; pars ciuitatis officii gratia obuiam pro/ diere : Ipſe candido cæreo quem inter prima inſignia ab Alexandro quū Ve netiis eſſet dono accæperat : umbella tubis uexillo prælatis quæ omnia ipſe & qui ſummum Venetiis magiſtratum geſturi erāt perpetuo habenda accæpe/ rant : inter multas congratulationes eſt urbem ingreſſus : Hæc ſunt quæ a domeſticis & externis ſcriptoribus de inclyta Venetorum uictoria aduerſus Othonem Fœderici filium accæpi : De qua ne aliquo modo ſcribere dubi ta/ rem præter alia multa quæ quantūuis amplam arguere poſſunt uictoriam il lud quoq; me uehementer admonuit quod Veneti illi qui multis retro an/ nis fuere rem omnem ut geſta eſt in publicum referendam cenſuere : Tota ipſius belli ſeries figurata eſt in ea parte fori : ubi octauo quoq; die ad cre andos magiſtratus comitia habentur . Cianus republica fœliciter adminiſtra ta quum iam ſenio confectus eſſet : aduerſaq; ualitudine laborare cœpiſſet : ad Georgii phanū trāſlatus pauciſſimis diebus anno ut quidā tradūt ſui du catus octauo ut alii ſeptimo uita deceſſit : Multa & ampla prædia circa Diui Marci areā publice legauit : Quædā alia ad Iuliani ædem mercatoria uia iis qui eo ubi ſepultus erat loco diuinis rebus operātur. Huius quoq; opus eſſe affirmāt ſplēdidū aureæ ædis apparatū : De qua eo nūc breuius ſcribam quo magis iā liber hic ac magis ad exitū ſpectare cœpit. Eſt itaq; tēplū ipſū non tā magnitudine & uaſtitate ſua ut plæraq; alia q̄ opulētia īſigne: Eius effigies ab ſolutæ crucis uidetur mihi imitari ſpeciē: cuius anguli ī altiſſimas cōſurgūt teſtu dines: Quarum

Vnde um bellæ uſus

Argentearū tubarū uſur patio

Candidi cæ rei uſurpa tio

Deſcriptio templi Di ui Marci

ci cōceſſa.

petrus Janardus hāc urā Vidi eo Loco vt eſt ſcriptū. 1550.

dines:Quarū faſtigia ut reliqua templi facies plumbeis tegulis operta ad centū
uiginti ſtadia ex alto ad urbem nauigantibus inter eminentiſſima urbis ædificia
occurrunt ſuperbiſſimi ad id fornices mira inter ſe arte coeuntes totam molem
fulciunt : Quicquid a medio ſurſum eſt puriſſimo fulget auro:recedunt ta
men q̄ longiſſime ab oculis in ipſa teſtudinum conuexura Græcanici ope
ris uetuſtiſſimæ imagines mœſta quadam uenerabiliq; præſentia horrorem
cum religione mixtum ſpectantium animis inferentes : Quod inde ab auro
ad pauimentum ſubiacet id totum eſt marmoreis tabulis compactū : quæ
blanda quadam inter ſe uenarum ſimilitudine citius fatigant q̄ expleāt intu
entium oculos : Circa imum ſedilia peregrini lapidis porphyritē rubentis : Pa
uimentum figurarum uarietate incredibili diſtinctum : ac in tanta colorum di
uerſitate nulla alia niſi marmorea materia præditū:Columnæ ad hæc & tabu
læ multæ & uariæ Tapſici lapidis parii:ſparthani:Numidici aut certe Numidi
co aſſimilis : ſuggeſta duo circa aram maximam muniunt : Idem ferme or
natus eſt & ueſtibuli quod a fronte dextra leuaq; templo adiacet : Cuius au
rei fornices exteriore parte trecentis & amplius fulciuntur columnis : non
tam magnitudine ſua q̄ colorum uarietate conſpicuis : inter columnia & quic
quid medium eſt marmoreis tabulis pro tectorio renitet : In ueſtibuli faſti/
gio a fronte quatuor ænei equi auro micantes alacri ſtatu prominent:opus
eximium : nec quidem noſtri ſæculi : His operoſum templi ſupercilium in
cubat ſenis ſe ſe explicans pinnaculis : quorum ſingula in tabernaculi ſpeci/
em ſurrecta ſingulas habent ex candido lapide ſtatuas nudi genii:Aliaq; ſua
uiſſimi aſpectus ſimulacra : ſuo quæq; ſtatu operibus inſerta miro quodā mo
do ipſam pinnarum exornāt intercapedinem: Idem opus eandem materiam
tam dextrum latus habet q̄ leuum : Quicquid ſub his conuexi eſt id nihil
eſt niſi aurum : Breui nullus eſt intra ædem locus:nullus quidem extra qui
nō auro ſit aut marmore alioue precioſo lapide conſpicuum:Ita ut & geminæ
ex alabaſtro colūnæ poſt aram maximā ſtantes:& ſexquipedales Calcidonii qui
pauimento inſerti uiſuntur:nihil in tanta opulentia habeant admiratio/
nis : Hæc eſt illa diui Marci ædes : cuius ut dixi apparatum magna ex par
te ad Cianum principem referunt : Quam etiam ob id quod pene tota au
ro munita eſt auream ut ab initio feci quotiens in illius mentionem in/
cidero appellare non dubitabo.

M.ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER .VIII.PRIMAE DECADIS.

f Ama tenet Ciani principis legato illam quoq; piam num/
morum diſpenſationem primo inſtitutam : Qua hoc quoq;
tempore Diui Marci procuratores orphanos ac pauperrimum
quenq; ære publico ſubleuant: Sed diuerſam omnino dan/
di rationem ueterem illam ab hac recentiore fuiſſe : & quo
honeſtiorem eo ſane magis probabilem : Per ſe ut aiunt uiri illi ſcrutabātur
qua cuiq; opus re eſſet : inde demiſſis in papyraceos cucullos pecuniis ſin
gulorum nomina habentes eorum ſane quibus die illo conſultum uolebāt
primis tenebris conuentis domeſticatim pauperibus : q̄ occultiſſimo pieta/
tis fungebantur munere : Nec tum uidiſſes (quia non opus erat) in illo/
tum ueſtibulis pauperum multitudinem ut hodie:nec apud quenq̄ ualebat

pius mos in distribuē[...] cucullis pap[...]

amicorum aut propinqui cuiuſq̄ interceſſio: Sola inopia modo cognita eſ/ſet ſatis erat ad opem conſequendam: Nunc mutata omnino ratio ut dixi: ſed uariatio ipſa ex immenſa curarum multitudine orta eſt: Sunt enim fere ſenatorii ordinis conſilio: ætate: & auctoritate principes ii qui eam dignita/tem conſequuntur: Quo fit ut non ſolum hanc reipublicæ partem: ſed longe maiora onera ſuſtineant: atq; ita uariis curis depreſſi nequeant ut pri mi illi hæc per ſe cognoſcere: Sed aut ad ſe uenientibus libenter ſubueniūt aut ſiquis calamitatem alienam edoceat: Sit modo is qui dicit dignus cui fides habeatur: atq; res ipſa talis cui neceſſum ſit opitulari: officium pieta/tis nullum in ea ſubleuanda prætermittunt:

De pecunia rum in pau peres diſtri butione

In huius igitur Ciani locum populus Aureum Maſtropetrum apud quoſdam Andream pro Aureo ſcri/ptum reperio ſurrogauit: Creatis ad hoc quatuoruiris qui quadraginta in de uiros legerent: Horum ſuffragio princeps creatus qui recæptis ſummæ dignitatis inſignibus continuo Piſanos ab Anconitatorum ſocietate aliena uit: Horum auxiliis locorumq; oportunitate fræti Anconitani mare ualde in feſtum aliquandiu Venetis reddiderant: Nouiſſime uero redditis hinc inde rebus induciæ in decem annos ſunt pactæ:

Aureus Ma ſtropetrus Dux .xl.

Iadera per id tempus quar to a Venetis defecit: continuoq; poſt defectionem ualido Belæ Pannoniæ regis præſidio inita eſt: Cauſam inde ortam ferunt quod Iaderenſes ægre ferrent: Eccleſiam ſuam Gradenſi antiſtiti coactam parere: aut ſi alia fuit hæc ſane prætenſa eſt: ſatis conſtat hac uia infeſtam alioquin Veneto nomi ni crebris defectionibus ciuitatem quod iam antea parturierat tum demum peperiſſe: Noua defectione audita confeſtim omnia ciuitatis ſtudia in id unum uerſa ſunt ut comparato exercitu Iaderenſes armis ad imperium retra herentur: a quibus poſtea meritas totiens uiolatæ fidei pœnas uictor Venetus ut documento eſſent aliis exigeret: In ea expeditione decernenda occupati erāt omnium animi: ſed apparebat ob ærarii inopam claſſem tam cito expediri non poſſe: Tum ciues non pauci qui diuitiis & charitate in rempublicam alios anteibant: magis publicæ q̄ priuatæ fortunæ ſtudentes uim pecuniæ ingētem in medium contulere: Vectigalia ad hæc Riuoaltina & tributa quæ dam ad bellum decreta: Comparata itaq; claſſe in Dalmatiam ſubito tranſ miſſum: Iaderenſes ſub Veneti aduentum obſideri cœpti: Inſulæq; urbi cir cuniectæ intra paucos dies imperium recæpere: Vrbs regio præſidio inita expugnari non potuit: ſed dum Veneti Dalmatico ſunt bello occupati: Ac cingunt ſe interim Chriſtiani principes ad Hieroſolymam reparandam: un de Sarraceni octauo & octogeſimo poſtq̄ a Gothifredo recæpta fuerat anno Saladini auſpiciis Gallos deiecerant: Induciis itaq; cum Bela Pannoniæ re ge Clæmentis Romani pontificis interuentu in biennium pactis qui Barba rum Venetoſq; ad eam expeditionem uehementer hortabatur: Claſſis ingēs a Venetis decernitur: Multi clariq; Chriſtiani nominis duces & ipſi ut dixi pontificis hortatu pro Syria arma induerunt: in quibus Fœdericus impe/rator: Philippus Galliæ: & Ricardus Britanniæ reges fuere: Otho Belga/rum Dux multæq; clarorum antiſtitum appendices: Piſani & ipſi in Hadri atico Venetis iuncti ingenti nauium numero in Syriam traiecerunt: Sed utriuſq; claſſis aduentus Fœderici & aliorum regū expeditionē longe præceſſit: Fuerat enim aliquandiu antea terra mariq; Ptolemais oppugnata (nam eā quoq; Chriſtiani amiſerant) q̄ aut Fœdericus Thracio Boſphoro in Aſiam copias traieciſſet: aut Philippus ex Meſſana ubi Liguſtico Tyrrhenoq; pelago emenſo

Quarta Ia derenſiū de fectio

Inſtitutio nouorum uectigaliū

Noua in Sarracenos expeditio

emenſo cum Ricardo conſederat in prouinciam ueniſſet: Ricardus fœda tẽ peſtate iactatus Cyprum tenuit quam totam ob denegatum ab inſulanis portum depopulatus eſt: Nec ita multo poſt & ipſe in Syriam tranſiit: Fœdericus pauciſſimis Aſiæ urbibus recæptis: Quum minorem Armeniam ingreſſus: lauandi ſudoris ſtudio in præaltum flumen temere deſcendiſſet impetu aquarum uictus periit: Sed anteq̃ hæc facta eſſent diu multumq; ad Ptolemaidem fuerat a noſtris laboratum: nam & prœlia aliquot periculoſiſſima cum Saladino commiſerant: Cæterum ea fuit in chriſtianis caſtris rerũ omniũ inopia ut ab obſcœniſſimo quoq; cibo nihil milites abſtinerent: Multi ad hæc inedia deficientes ſe ſe a caſtrorum munitionibus hoſtium telis trãſfigendos obiæcerint: Demum poſt duorum regum aduentum ubi binis caſtris ſimul iunctis Gallorum opes ualidiores eſſe cœperunt: ac tam ualidæ ut ea parte obſidio ab hoſte ſolui non poſſet: Statuit Saladinus ſuis omnino mare aperire: addiditq; uiribus dolum: oneraria naui ſerpentibus onuſta Chriſtianis ſub primum pugnæ congreſſum obiæcta: ſed ubi illa in conſpectu fuit priuſq̃ Barbari qui in ea erant arte ulla uti poſſent ante portum cætera claſſe fuſa fugataq; a noſtris ſtudio demerſa eſt: Deſperatis itaq; auxiliis omnibus oppidani & ii qui præſidio erant deditionem fecere: Iam anno ex quo obſideri cœperat circumacto in deditos eo nomine eſt a uictore ſæuitum quia dimidium crucis: quod ciues in ipſis conditionibus ſe daturos fuerant polliciti nuſq̃ ſit repertum: Ptolemaide recæpta: Veneti quod iure belli olim in ea urbe ſibi quæſiuerant recipiunt: Hæc foris: domi uero Aureo duce nouum nummi genus Venetiis ſignatum reperio: atq; ab auctore ipſo Aurellum nuncupatum: ipſe anno ſui principatus ut quidam ſcribunt nono: ut alii quartodecimo: ut item alii quod longe diuerſum eſt octauo & uiceſimo monaſticam uitam ſecutus ad phanum crucis diem uitæ obiit: Henricus Dandulus illi quadragintauirali ſuffragio Dux creatus ſucceſſit: ea uidelicet forma quam ſupra expreſſimus: Huius auſpiciis non Veneta ſolum gloria ſed ipſius quoq; imperii fines longe lateq; promoti: Veronenſibus qui Venetos Atheſim nauigantibus uim fecerãt Dandulus Veneto interdixit commertio: Qua denunciatione effecit ut illi non multo poſt redditis rebus ſuas Venetis immunitates ſeruaturos ſe polliciti ſint: fluminiſq; nauigatione nunq̃ uiolaturos: Hoc quoq; principe nũmus percuſſus eſt quem Octonis taxatum ab initio ut nunc Groſſum nuncupauere: Claſſis ex Syria reducta eſt: Quippe cui reparatione ſupplementoq; opus erat: Tertio anno iam Italia abfuerat: Piſani & ipſi ex prouincia profecti: Sed ii eo triennio tanta cum Venetis æmulatione certauerant: ut ea res quod ſæpe euenire ſolet in mutuum odium apertaſq; inimicitias traxerit utroſq;: Quod ipſum Piſanis poſtea male uertit: Quippe qui in Hadriaticum ſinum flectentes Polã tributariam Venetorum Vrbem ſubito incurſu oppreſſere: ubi ſi per ocium licuiſſet hybernare in animo habebant: Sed eam rei indignitatem haud quidem Veneti tulerunt: Noua ſubito claſſe triremium decem nauiumq; ſex onerariarum comparata: nouoq; milite in ſupplementum ueteri adito Polam cõtinuo tranſmittunt: urbe repente capta quicquid Hetruſcarum nauium illic fuit uictor Venetus concremauit: Maior pars claſſis aberat ut præſidio eſſet ſex onerariis quæ mercibus onuſtæ per id tempus: ex pontica negociatione in patriam redibant: Dirutis itaq; Polæ mœnibus non tam in oppidanorum inuidiam q̃ ne amplius Piſanis recæptus eo eſſet

Britannus ciprũ depo

Fœderici imperatoris iteritus

Attende famẽ

Attẽde Saladini conſilium naui serpentibus

Accon recipitur

Aurellus n

Hẽric⁹ Dãdulus Dux xli.

Veronẽses c

Noui nummi genus Grossus Dictu

Pola a Piſanis recipitur poſtea a Venetis r

continuo Methonem Venetæ triremes uenere : ut cum onerariis Piſa-norum & iis quæ præſidio illis ex Pola profectæ erant confligerent : Nec diu ibi ſtationem habuerant quum illis prætereuntibus Veneti occurrunt in conſpectu urbis propemodum pugnatum : ubi fuſo fugatoq; Hetruſcarum nauium præſidio duæ ex onerariis ſunt captæ:Nec ita multo poſt pax cum Piſano ſecuta eſt : Quidam ex Venetis ſcriptoribus nullam prorſus pacis huius mentionem fecere : Sed quod magis eſt diuerſum eodem aiunt anno quo apud Methonem fuerat pugnatum : Piſanos hadriaticum ſinum Brundiſinis auxiliaribus Venetis clauſiſſe : atq; ad eorum conatus opprimendos Ioannem Baſilium & Thomam phaledrum cum ingenti claſſe miſſos : ad quorum aduentum territos hoſtes trepide toto ſinu ceſſiſſe : ac tum demum Brundiſinis qui eos auxilio commeatuq; iuuerant arma illata : quibus poſt multas clades confeſſione erroris expreſſa pacem uictor Venetus reddiderit : Peregrinus Aquileienſis antiſtes ut Tauriſinos cum quibus apertas exercebat inimicicias oportuniores ad omnem iniuriam haberet : Venetis nouo fœde-re ſe iunxit a quibus ciuitate donatus ampla in urbe prædia emiſſe dicitur : Auxilia præterea quotiens opus eſſet Veneto nomini ex fœdere eſt pollicitus: In Peregrini igitur gratiam Tauriſinis eſt urbis commercio interdictum:Per hæc ferme tempora maior quædam propagandi imperii occaſio eſt Venetis oblata : Præerat Græciæ imperio per id tempus Iſachus homo Chriſtiani nominis amiciſſimus : Cuius fida opera fidoq; hoſpitio (quod in aliis qui eum præceſſerant raro ob inſitum genti in Chriſtianos omnes odium euene-rat) Galli & Germani duces in Aſiam tranſmiſſuri nuper uſi fuerant : Huic frater erat minor natu Alexius nomine : cui adeo ille ſemper indulſerat : ut præter nomen imperii quod penes ſe eſſe uoluit cum eo ex æquo uiueret : Appenderat ad hæc Iſachus non multo ante Barbaris hoſtibus : in quorum poteſtatem ille ſua temeritate uenerat magnum auri pondus : Sed ingratiſſimus frater beneficiorum omninm immemor Iſachum dolo captum excæ-cat: excæcatum in nauicula coniicit : Nec uno contentus ſcelere filiū quoq; fratris adhuc puerum : quippe qui annum duodecimum nondum egreſſus erat : ad id quoq; ſupplicium ſtudio requirit : Is amicorum conſilio & præmatura qua dicitur fuiſſe prudentia in ea rerum trepidatione ſalutem effu-gio adeptus eſt : Erant ea tempeſtate Venetorum opes q̃ualidiſſimæ : Nam uerno eius anni tempore Bonifacius Monferratenſis : Baldoinus Flandriæ & Henricus Pauli comites:& cum his Allobrogum & Montiſferrati duces in Aſiam aduerſus Turcos Sarracenoſq; moturi Venetias uenerant:Sunt qui legatos ab his prius miſſos dicant:Sed plures hoc habent:Principes coram cum Venetis pacti ſunt ut octo peditum milia quattuor equitum & quingentos:Commeatus ad hæc equoſq; uſq; ad Thracium Boſphorum : qua omnes fere Chriſtiani duces ad eam diem copias tranſmiſerant conuectarent : Apparebat enim alia ratione eas copias in Aſiam haud tuto traduci poſſe : tum quia in Germania Pannoniaq; res per id tempus parum quietæ erant : tum etiam propter nouos Byzantii motus qui quotidie maiores ob ea quæ facta erant afferebantur : Venetarum rerum ſcriptores undetriginta peditum mi-lia fuiſſe tradunt in quibus nouem ſcutatorum eſſent : quod propius fi-dei eſt : Nam quid minus credibile dici poteſt q̃ quatuor clariſſimos duces tam longinquam expeditionem laboris & periculi plenam molientes duodecim hominum milia non amplius comparaſſe : præſertim quum eorum quilibet

Pax cū Piſanis

Ioannes Baſilius Thomas Phaledrus

impiū Attēde Alexii facinus cōtra fratrem

Baldo. Henr. Noua ī turcos expeditio

quilibet eas copias per ſe facile inſtruere potuiſſet: Pro tantarum copiarum uectura magnum argenti pondus pactum dicitur: Comparata itaq; claſſe quia milites ſpe omnium tardius affuere in autumnum expectando res diſtracta eſt: Quo accidit ut pecuniis quas duces pro uiatico comparauerant conſumptis coacti ſint mutuam a Venetis poſcere: eam pecuniam: ut duces ipſos obnoxios & quaſi inauctoratos haberent: quorum opera uti uelle in animo erat: non ſolum mutui nomine Veneti expenderunt: ſed dono etiam dediſſe dicuntur: Factaq; eſt illis ſpes maioris adhuc munificentiæ ſi tantiſper dum Hiſtriæ accolas ad imperium Veneti retraxiſſent: Iaderamq; & ipſam totiens rebellem quæ a ſe ad Pannoniæ regem paucis ante annis defeciſſet recæpiſſent: auxilio eſſe uellent: Non modo non id Venetis denegatum: ſed inita quoq; ſūt in annum fœdera: ut hi triremes ſexaginta in præſentem expeditionem educerent in quas ſuos milites imponerent ſuaq; inſtruerent impenſa: ac præter Dalmatiam cuius loca omnia inſulæq; illi proximæ Venetorum eſſent: Oppidorum quicquid atq; omnifariam prædæ caperetur dimidium ex fœdere deberetur: Henricus & ſi Veneto nomini parum proſpera utebatur ualitudine quippe qui Hemanuelis iniuria uiſu haud mediocriter laborabat: ne tamen in tanta oportunitate reipublicæ deeſſet: ſua præſentia expeditionem ipſam iuuare conſtituit: Primus itaq; omnium idibus octobris Venetiis profectus eſt: eum poſtridie reliqui ſecuti: Habuit claſſis uniuerſa naues ducentas & quadraginta: Nam præter triremes ſexaginta numero: quas ab initio Venetus cum Gallis fuerat pactus: Septuaginta onerariæ inſtructæ dicuntur. in quas externus miles eſt impoſitus: Nauigia ad hæc (Vrſerios uulgo appellant) ad commeatus, equos ac reliqua impedimenta deportanda centum & uiginti. Sub primum tam ualidæ claſſis aduentum Tergeſtini & alii Hiſtriæ accolæ qui maria curſu infeſtabant metu perculſi ad Henricum mittunt pacem orantes: Ea his conditionibus data eſt: ut Humagenſes quinquaginta uini urnas ac totidem Tergeſtini Veneto duci quot annis tributi nomine mitterent: Miſſi ad hoc ipſum Venetias qui in publica uerba iurarent perpetuo ſe tributum daturos: atq; in ea fide in quam ultro ſui olim maiores ueniſſent permanſuros: Ex Hiſtria Iaderam claſſis admota: ea oppugnatio quia urbs ualido inita erat præſidio omnium opinione longior fuit: & quo longior eo quidem laborioſior: Oppidum ſæpius oppugnatum multus cruor utrinq; fuſus: Demum poſt uarias clades urbem armis recæptam: Qua parte mari alluitur muro nudarunt Veneti: Iaderenſium primores quibus auctoribus totiens ciuitas defecerat ueniam deſperantes media trepidatione dilapſi uoluntarium ſibi exilium cō ſciuere: Hyems interea non ſolum appetebat ſed iam crebris ſæuire cœperat procellis: Quum Alexius puer Iſachi filius qui patrui ſceleratas manus effugerat: Dandulo Galliſq; ducibus circa Iaderam hybernantibus ſuperuenit: Hic multa puer de iniuria patrui queſtus: cæcitatem patris: uincula: ſqualorem: tenebroſū carcerem: exilium ſuum uel ipſi hoſti miſerabile flæbiliter exponit: orare quidē ut pro ueteri genitoris ſui in Venetos ſtudio pro fide: ſocietate: hoſpitio: proq; omnibus beneficiis quibus ille rem Chriſtianam circa Byzantium ac toto ſuo imperio quandoq; iuuiſſet: ut afflictis rebus ſuis opem ferrent: ne paternam orbitatē in maioribus q̄ cœcitas attuliſſet tenebris diutius iacere: ſeq; admodū puerum patris omniumq; neceſſariorum conſilio & ope deſtitutum: extorrem: inopem: egenum: tam indigno exilio paterni imperii finibus eiectum mendicare paterētur: Polliceri ad hæc magnum auri pōdus: præmia & multa & magna pro

Attēde quā tam Bardarorū ceſſatio occaſionē attulerit

Attende numeroſā claſſem

Hiſtri tributarii fiūt

Iaderæ expugnatio a Veneto.

Attēde Alexii pueri miſerabilē orationem pro patre cōtra

ponere:quæ recæpto imperio ſe bona fide præſtiturum affirmabat:Mouerunt pueri lachrymæ mouit & ipſa ætas omnium qui aderant animos:uiſaq; eſt omnibus digna cauſa:cui quiſq; libens fauere uellet : Accedebant ad hæc ampla pueri pollicita quæ in tanto diſcrimine proponenda ab iis qui eius fugæ erant comites edoctum eum credibile eſt:Nam uix ea quæ dixi ætas uel longe maturior:non modo illa quæ primos annos nondum erat egreſſa per ſe tam facile cōmenta eſſet:Pollicitus dicitur ſi ſolus aut cum patre in imperium reſtitutus eēt Conſtantinopolitanam eccleſiam Romanæ ſubiicere:certumq; auri pondus ſe Venetis Galliſq; pro cladibus quas olim Hemanuel imperator utriſq; diuerſo tempore intuliſſet daturum:Et cum his aliam grandem Venetis pecuniā quam ab initio cum externis ducibus pro copiarum traiectione pacti fuiſſent:His conditionibus ad prima ueris ſigna Veneti Galliq; ex Dalmatia mouerunt:perpetuo curſu Conſtantinopolim ſi per uentos liceret petituri:Iaderenſes interea profugi:audito Veneti diſceſſu infeſtiſſimam Hiſtris finitimiſq; Dalmatiæ populis Piraticam exercere cœperunt aduerſus eos noua claſſis decreta:Præerat uicario nomine reipublicæ Rainerius Dandulus Henrici filius iuuenis impiger. Hoc auctore aliquot naues aduerſus Iaderenſes exules inſtructæ in Dalmatiam tranſiuere:Præſidium inſulæ quæ Iaderæ proxima adiacet ad hoſtium conatus opprimendos eſt impoſitum:Malo conſilio ferunt loco nomen inditum:Munitionem ipſam extorres Pannoniæ regis opibus fræti ſubito incurſu præſidio repente oppreſſo diruerunt : Quamobrem longe maior nauium numerus decretus qui omnino ſatis ad temerarios motus conſiliaq; hoſtium euertēda crederetur: Quem quum ſtudio parari hoſtes reſciuiſſent:pacem ſuppliciter petitam his legibus impetrarunt:ut principum liberis Venetias miſſis in patriam exules reuerterentur:ipſi Veneto magiſtratui:eorum eccleſia Gradenſi antiſtiti pareret:Cæterū quot annis mille cuniculorum pelles Veneto duci dono mitterent : Dum hæc in Dalmatia gerūtur Veneti interim Galliq; Ionio primo īde Aegeo:Helleſpōtoq; emenſis ad Boſphorum qui Thracius dicitur peruenerant:Sed hic de loco deq; urbis ſitu ut magis perſpicua ſint quæ poſtea dicentur pauca a nobis ſūt referēda: Byzantium quam Conſtantinopolim poſtea a Conſtantino qui eam auxit nouaq; imperii ſede ornauit dictam manifeſte conſtat:a Pauſania Sparthanorum rege conditum Trogus tradidit:Eſt urbs ipſa adeo oportuno loco ſita:ut Megarenſes Calcedonis conditores quæ e regione Byzantii fuit:oraculo Apollinis cœci iudicati ſint:quod tam locuplete ripa omiſſa ubi poſtea Byzantium fuiſſet conditum ſterilem ædificandæ urbi locum optaſſent:Maris anguſtias quingentorum paſſuum latitudine:haud procul hinc ſe ſe arctantis Thracium Boſphorum a peruiis bouum meatibus appellatum tradunt:Habet urbs ipſa ad ſeptentrionem ſinum quinquaginta ſtadia ab alto ad occaſum protentum:ad aditum cuius breui interuallo hinc Byzantium inde Pera:quam a breuiore traiectu uerbo græco appellatam exiſtimo ſe ex aduerſo intuētur : utrinq; ualidiſſima cathena deducta impoſitoq; ad utrunq; caput præſidio aditum hoſtibus Alexius ademerat:Dum hic igitur tam numeroſa hæret claſſis Cretenſium legati duabus uecti triremibus ad Alexium uenerunt:Cretam inſulam illi publico nomine dedētes:eam benigne accæptam Bonifacio Monferratenſi uiro impigro auitaq; conſanguinitate ſibi propinquo puer habendam tradidit:Cathena interim non prius perrumpi potuit q̄ ualidiſſima nauis (Aquilam uulgo nuncupatā ferunt) Cæcia uento impulſa magnaq; forcipe adiuta in illam ſit inuecta:Ea diſcuſſa potiti Veneti ſinu omnes externas copias in terram expoſuere: ac confeſtim urbs

terra

Noui iaderenſiū motus

Rainerius ducis filius

Quibus cō ditionibus pax Iaderenſibus reddita

Byzātii conditio

Boſphorus Thracius

Cretenſiū legati

dicta.

nferatēſi Data.

terra mariq; obſideri cœpta eſt: Sed ſub primam obſidionem Theodorus Laſca
ris imperatoris gener cum copiis quibus præerat eruptione ex urbe repente fa/
cta ferociter in Peregrinos (ita enim ab initio Galli & cæteri Tranſalpini bellũ
Aſiæ illaturi appellari uoluerunt) inuectus eſt: Cruentum prœlium ab initio an
cepſq; Mars fuit: obſtinatis inde animis aliquandiu dimicatum: Demũ uicta
Græcorum pertinacia: pulſi Theodorani intra mœnia cum ingenti cæde com
pulſi ſunt: Interim Veneta claſſis portum nititur occupare: Sed hic quoq; in ca
thena quæ ad illius fauces obiecta erat perrumpenda biduo laboratum: Fuitq;
certamen illud eo Venetis difficilius quo ualidius præſidium portus habuit q̃
ſinus de quo proxime diximus habuiſſet: Viginti triremes illius anguſtias in
ſederant: quæ ſe cathena uelut obice quadam hoſtibus obiecta tutiſſima ſta/
tione tuebantur: Nec tutum erat cuiq̃ munitionem tentare ob uim telorum
ingentem quæ propinquiore loco in adeuntes mittebatur: Vicit tamen Ve/
netorum uirtus: nanq; & hac quoq; diffracta impetu in hoſtes facto momẽ
to temporis portus occupatus eſt: Triremes & ipſe ſub primam eruptionem
ab Alexianis relictæ in Venetorum poteſtatem uenerunt: Secundum hanc ui/
ctoriam placuit undiq; armis operibuſq; urbem perpetua aggredi oppugna/
tione: Partitiq; inter ſe munera: Veneti uineas aliaq; bellica opera qua urbs
portum ſpectabat in hoſtes erexere: Inde binis nauium malis ſuperne ad ca
ueas ligatis pontes impoſiti: unde quia ſua altitudine murorum faſtigia ſu/
perabant ingens uis telorum a noſtris in Græcos coniecta eſt: Quin etiam
ignis in proxima ædificia e nauibus coniectus: fomenta primo inde aridam
materiam nactus adeo ingens excitauit incendium: ut eo territi propugnatores
crebriſq; inſuper uulneribus afflicti muros ea parte nudos reliquerint: Quos
Venetus admotis ſcalis repente occupat: ad eum tumultum excitatus Alexius
cum triginta hominum milibus quos in hos caſus paratos habuiſſe dicitur
ſubito accurrit: aciemq; primo in Venetos explicare uelle uiſus eſt: quod Græco
aſtu ferunt ab eo factum: quaſi nihil minus q̃ fugam meditari uideretur: iterim
uero quia non ſolum ea parte ſed a continenti etiam res prope perditæ erant cõ
miſſis aliquot a Theodoro prœliis cum iis qui auerſa parte urbem oppugnabãt:
quibus ferme ſemper cum ingenti cæde græci intra mœnia fuerant reiecti: quaſi
igitur poſtridie acie dimicaturus ceſſit: Veneti interim uictoriam ſecuti iam pro
pemodum intra mœnia pugnabant: Verum interuenientibus tenebris Alexi/
us deſperatis rebus Concubia nocte uxore & liberis relictis ex urbe aufugit: ma
gno auri pondere apud Irenem filiam unam ex ſacris uirginibus humi de/
foſſo: Cognita imperatoris fuga confeſtim Iſachus ex uinculis in medium
producitur: Et Alexius puer patefactis repente portis in urbem ingenti po
puli fauore eſt accæptus: Conſalutatus uterq; imperator magnæq; utrinq; gra
tulationes fuere: ſed quæ ob miſerabilem ſenis cœcitatem lachrymis non ca/
ruerunt: Laudabat ſenex nati pietatem: laudabat altam indolem gratulari illi
præſentem ſucceſſum: eumq; ad imperium quod ſua uirtute recuperaſſet for
titer retinendum adhortari: Puer contra & quod ſcelerati fratris uincula ru/
pta eſſent cœco patri gratulatur quodq; perfidum caput diis & homi/
nibus inuiſum imperio ac patria pulſum in exilium actum audiret: dicere
ſe non tam ſua fœlicitate q̃ paternæ iniuriæ ultione lætari: Aliquid certe
pœnarum ſceleratum Alexium expendiſſe: qui hoſtem in eo loco impe/
raturum ſciat: unde ipſe cum ignominia ſit depulſus: Poſt has mu
tuas gratulationes pro concione Iſachus probauit rataq; eſſe uoluit quæ

Vincuntur Græci circa Byzãtium

Expugna/tio portus Biſantini a Ve[netis]

Res Græcorũ undiq; accıſæ Alexii fuga

Capitur byzantium a peregrinis

Attende lachrymabilem Iſachi & filii congreſſum

cunq; filius cum Venetis Gallisq; ſuæ dignitatis aſſertoribus pactus fuiſſet: Et iam animum omnemq; cogitationem ſuam in hoc unum intendere cœ/ perat: quo pacto qua ue ratione promiſſum aurum Gallis Venetoq; expedi retur: quum morbo aeris ut creditur inſolentia contracto ſenex extinctus eſt: Nec ſegnior illo in oſtendenda gratitudine erat ſuperſtes puer: qui non ſo/ lum quæ promiſerat uidebatur re præſtiturus: Sed eos quoq; in Aſiam tran ſire uolentes commeatu auxiliis omniq; officio proſecuturus: Verum in/ grata ciuitas iam antea ipſa temporum nouitate ſeditionibus aſſueta illius conſilia euertit: Orto nanq; in urbe tumultu populus cum clamore in Iſa chi domum repente impetum fecit: Ibi conuicia in Alexium non pauca ia ctata: Quod ſtultus puer rerumq; omnium ignarus pecuniæ ſoluendæ ſtu dio: quam auaræ genti & Græci nominis inimicæ temere promiſiſſet urbem ſuam diripere: ueteribuſq; fortunis ſpoliare non dubitaret: At puer in tan/ to motu uitæ ſuæ timens conſilio ſupra ætatem uſus alta uoce pronuncia/ uit ſe in ciuium ſuorum auctoritate futurum: Tam populari denunciatio/ ne eius noctis tumultus ſedatus eſt: Poſtridie paucis amicorum communi cato conſilio ad Bonifacium propinquum ſuum mittit: ut tertia proximæ noctis uigilia cum armatis cohortibus ſibi auxilio adſit: Magnum dicere non imperii ſolum: ſed uitæ quoq; ſibi a ciuibus imminere periculum: Ora re proinde illum ne in tanto diſcrimine puero conſanguinitatis uinculo ſibi propinquo: Cæterum conſiliorum rerumq; omnium inopi deeſſet: Curatu rum ſe ut porta qua urbem initurus eſſet ad tempus pateret: Fuit inter eos qui eius conſilii conſcii erant Alexius cognomento Myrtilus uel ut alii habent Murcyphus: quem Iſachus ex infima plæbe multis & magnis honoribus ad ſummam dignitatem prouexerat: Is ambitioſo ut erat ingenio & ad omne fa cinus prompto continuo rem paucis aduerſæ factionis & quorum auctoritatem haud paruam in ciuitate eſſe ſciebat communicat: Tumultumq; ea hora qua priore nocte excitãdum procurat: Quo repente orto Alexium puerum trepidã tem: ut ſe ſe in abditiſſimam partem domus illatebraret: adhortando præſen tiſq; periculi admonendo perpulit: Eum ad locum productum fidiſſimis qui/ buſdam aſſeruandum tradidit: Inde in publicum exiens quaſi ſeditionem com preſſurus quod ſe facturum receperat: Pro concione orſus in quo res loco ſitæ eſſent primo cœpit oſtendere: q̃ præterea euidens ab auara ut ipſe predicare ſo/ lebat & Græci nominis inimica gente immineret periculum: eſſe proinde opus affirmare uiro aliquo optimo ac eodẽ prudẽtiſſimo & non puero ſi præſentibus malis obuiam iri cuperent: Eſt itaq; quod maxime optabat conſecutus ut incon ditis uocibus pars una populi eum urbis præfectum: altera copiarum ducẽ. Ter tia imperatorem declararit: Secundum eam acclamationẽ Satellitum neceſſario rumq; gratulantium caterua ſtipatus in Iſachi ædes ſe ſeproripuit: Et Alexiũ pue rum quem ueneno dato occultiore mortis genere conficere nõ potuerat eliſo gut ture propria manu necauit. Tumultu deinde ſedato ingentibuſq; copiis con tractis primo Gallos Venetoſq; armis pellere conſtituit: Inde ad partes ſu as firmandas omnes Alexii amicos tollere: Hæc quum in animum indu xiſſet cum omnibus copiis repente ex urbe egreſſus aciem quam in hoſtem erat explicaturus ita conſtruxit: ut in prima fronte ſacerdotes Iconas manibus habentes locati eſſent: qui pugnam inituri carmina quædam diuina canerent: Id ne ad incutiendam hoſti religionem: an quia a diuinis prœlium orſi ad ui ctoriam pertinere putarit incompertum habeo: Forte impetus in Flandrẽſis

[Margin notes:]
imp. prudẽtia — Attende no uos Græcorum motus
Attẽde myr tili cõſiliũ
Attende mi ſerabilẽ Alexii mortẽ ab Alexio Murcipho.
ingrãt imagines manib portãtes

comitis ſtationes primo eſt factus:Is ut impiger inuictoq; ſemper animo cū paucis occurrens tamdiu phanaticum græcorum impetum ſuſtinuit: quoad primum armata legio:inde reliquæ copiæ affuere:momento itaq; temporis non ſolum æquata eſt pugna:Sed territa quoq; hoſtium acie uictus Myrtilus trepidæ ſe in urbem recæpit: in eum cedentem adeo uiolenta a noſtris impreſſio facta eſt: Vt parum abfuerit:quin ipſe cum tota multitudine ſit ſub ipſis mœnibus intercæptus: Virginis Iconem Græcis ademptam in bonum omen Itali Galliq; uertere: rati certam ex eo portendi uictoriā:quod ſignum non parui numinis a Græcis ad ſe tranſiuiſſet: Res inde in conſultationem uenit: eſſet ne oppugnandus cum urbe ſceleſtiſſimus Alexius: Conſtitit inter omnes fas piumq; uideri nefarium hominem tollere: qui ſe non ſolum indigna cæde polluiſſet:Sed ſcelere quoq; imperium ſibi ob pactam mercedem oppigneratum occupaſſet: Fœdus inter Venetos Galloſq; denuo eſt ictum: In quo ita eſt expreſſum: Vt ipſius urbis locorum rerumq; omnium quas armis ex Conſtantinopolitano imperio capturi eſſent dimidium Gallis daretur: Reliquum Venetorum imperio quæſitum uideretur: Sunt qui ſcribant aliam fuiſſe pactam diuiſionem: ex qua non dimidium: Sed tertiam eorum quæ armis quærerentur partem Veneti eſſent ſortituri: Sed quod prius diximus plures tenent. Secundum hæc noua fœdera confeſtim ad oppugnandam urbem conuerſi adeo pertinaciter terra mariq; pugna continuata eſt: Vt non antea ceſſatum ſit q̄ in ſuam poteſtatem Veneti Galliq; eam redegerint: Nec omnino uictoria facilis: Quippe quam Græcorum pertinacia in octauum & ſexageſimum diem diſtulit: Enituit maxime in ea oppugnatione Venetorum uirtus: qui eadem ui qua prius urbem adorti: pulſo e mœnibus præſidio aliquanto prius urbe potiti ſunt q̄ illi qui a continenti maioribus copiis eam oppugnabant: Alexius noctis umbra uſus cum uxore pellicibus: magnoq; auri pondere ſupplicium euaſit: Ciues in apertum diſcrimen coniecti: nam hinc uictorum uoces muros tenentium terrebant. Inde Myrtili fuga non mediocrem metum iniecerat: Dante igitur ingenium neceſſitate ad ueniam impetrandam conuerſi: ſacerdotes ad hoc ipſum uocatos cum Iconibus præire iuſſos ipſi inermes ſecuti ſunt: Vbi ad Venetorum conſpectum mœnia tenentium uentum eſt: ueniam ſupplices orant quæ portas patefacientibus facile conceſſa eſt: Prior Venetus urbem ingreſſus eſt: Secuti deinde Galli cum omnibus copiis quæ a continenti urbem oppugnarant: Byzantio recæpto conuenit inter proceres: ut quindecimuiri crearentur: quibus imperatoris eligendi poteſtas foret:atq; illud expreſſum:ut ſi Veneti nominis imperator declaratus nō eſſet: quem ipſi uellent ſuæ gentis antiſtitem urbis crearent: Ita ut dixi comparatum erat:Veneti ex electorum numero quinos dedere: Flandrenſis & Pauli comites totidem: Monferratenſis & Allobrogum duces numerum expleuerunt: Horum igitur ſuffragio Balduinus Flandrenſis imperator eſt declaratus: Cui Veneti Thomam Maurocenum priuo ſuffragio antiſtitem ſubiecerunt: Is Romam ad Innocentium pontificem uenit: ut adeptæ dignitatis eum faceret auctorem: Principes interea expeditionis ſtudio & liberalitate incredibili nouum imperatorem proſecuti dimidio urbis prouinciarū uectigalium rerumq; omnium quas ex fœdere ſortiti erant donauere: Nec huiuſmodi contenti officio illud præſenti munificētie eſt additū:ut quaſcūq; Græcanici imperii urbes caſtella: uicos:poſtea recæpiſſet: uelle ſe Balduini noīe uideri re-

Vicūtur de nuo Græci

Nouum cū Gallis fœdus percuſſum

Attende laborioſā Byzantii expugnationem

Attēde conditiones creandi imperatoris īter Venetos & Gallos.

Balduinus imperator

Tho. Maurocenus antiſtes

cæpta : Scribunt quidam quartam imperii partem illi datam : Inde quod reliquum fuit in duas partes diuiſum : Quarum alteram Veneti ſint ſortiti. Pacato ciuitatis ſtatu confeſtim mota ſunt Bizantio caſtra : Ac primi omnium Bonifacius Monferratenſis & Henricus Imperatoris frater : omni Thracia quæ inter Byzantium & Hadrianopolim trium dierum itinere quaq; uerſum excurrit miro uictore curſu potiti ſunt : Id ſoli quantumcunq; fuit Balduini Imperio ut ab initio recæperant ſubiecere : Henricus interim princeps qui Byzantii ſubſederat cum Imperatore agere cœpit ut ea pars imperii quā Veneti ex fœdere fuerant ſortiti certioribus terminaret finibus : Et quia id ferme totum in Inſulis quæ in Aegeo & Ionio ſunt abſumebatur : eſſetq; tū Creta inſula Bonifacii quam Alexii dono fuerat conſecutus : Balduinus ad tollendam diſcordiam : & ut ſociis quæ promiſſa eſſent ex fide exoluerentur: Theſſaliæ regem Bonifacium declarauit : īnſulamq; illi ademptam Veneto nomini habendam tradidit : Quæ omnia ut magis rata eſſent. M. Sanutus : & Rabanus Carcerius principis oratores Hadrianopolim in caſtra ad Bonifacium ſunt miſſi : Henricus interim claſſem ad reliquas pelagi inſulas recipiendas mittit: Legati qui ad Bonifacium miſſi erant: ubi Hadrianopolim uenere Imperatoris decreto ingentiq; inſuper pecunia oblata facile eum in ſententiam traxere : ut ius quod Alexii munere in eam inſulam quæſitum haberet Veneto imperio remitteret. Thomas interea Conſtantinopolitanus antiſtes ab Roma reuerſus ubi omnia ex ſententia fuerat conſecutus quum aliquandiu Venetiis ſubſediſſet eſſetq; iam in Græciam nauigaturus quatuor triremes quæ in ſupplementum claſſis Byzātium ad Henricum principem mittebantur accæpit: His frætus Raguſium quod a Veneto Imperio defecerat recæpit : Et Dyrachio quam urbem Græciæ imperatores deſertam reddiderāt inſtaurato præſidium impoſuit : Hinc perpetua nauigatione Byzantium uenit : ubi ingenti plauſu & fauore excæptus eſt : Sed nihil æque illius redditum omnibus exoptatū fecit q̄ ꝙ Romano pontifice auctore Diadema imperii Balduino daturus uenit: Fuitq; ea dies celeberrimo non magis Græcorū q̄ Gallorum & Latinorum conuentu lætiſſima : Vix adhuc annus poſt captum Byzantium erat circumactus quum terra mariq; omnia Græcanici imperii loca in Imperatoris poteſtatē præter unam Hadrianopolim uenerant : Quem fœliciſſimū rerum curſum immaturus illius turbauit interitus: Quidā auctores ſunt eum Byzantii defunctum : Alii Hadrianopolitana obſidione in inſidias præcipitatum ferunt : & ab hoſtibus captum in uinculis expiraſſe: Eoq; defuncto Græciam annos ſeptem imperatore caruiſſe : Hæc annalium ſcriptores: qui ab his diuerſa ſentiunt in illius locum continuo Henricum eius fratrem Imperatorem ſalutatum affirmant: qui quum apud Hadrianopolim eſſet obſidionem a fratre incohatam executurus faſtinaretq; Byzantium ad imperii inſignia ſumenda: nuncium de Henrici Veneti principis obitu accæpit: adeo non multi dies inter Balduini imperatoris & Henrici mortem intercesſere: Obiit Venetus anno ſui principatus tertiodecimo atq; in Diuæ Sophiæ atrio eſt ſepultus . Libet hic recitare carmen quod apud quoſdam ex his quos ſequimur reperio pro Sybillino recæptum : Feruntq; id ipſum diu ante Byzantium a Venetis Galliſq; occupatum uulgo celebrari ſolitum: Quod ſi ita eſt hoc uerius crediderim q̄ ullo alio oraculo Hemanuelem imperatorem commotum inexpiabili odio Venetum nomen infeſtaſſe : Et quia rerum fere omnium euentus quæ a Conſtantini principis temporibus circa

Cretam inſulam Veneti ex fœdere ſortiūtur

Theſſalia [Bonifacio?] data

Raguſium a Venetis recipitur

Attēde Balduini mortem

Sybillinū carmen

Byzantium uſq; ad Henrici Veneti ducis tempora geſta ſunt ipſi diuinationi reſpondēt : Operæprecium duxi eam referre : ut ex ipſo oraculo intelligi poſſit : quantum fœmina diuino ſpiritu afflata in futurorum cognitionē ſit prouecta : eſſeq; non omnino abſurdum illud quod Plutarcho auctore Aegyptii exiſtimant mulieribus dei ſpiritum facile approquinquari : In hūc igitur modum orſa illa eſt Aeneadum gloria Byzantium deducetur : Eruntq; Danai in robore delicato uſq; ad Leonem ſexaginta pedum : donec catulos eius urſus deuoret: Hunc Aquila deſpecta Vrſum diſſipet : Aquilam Hircus obumbret : pullum uoret aquilæ : Fietq; potentum in Hadriaticis aquis congregatio : cœco duce Hircum abigent : Bizantium prophanabunt : Hircus non balabit amplius : nec Gallus cantabit uſq; dum ſexaginta tres pedes & pollices nouem diſcurrant : Romanum inquit imperium quod Conſtantino principe accidit Bizantium traducetur : eritq; pacatum uſq; ad Hemanuelis Imperatoris tempora qui uixit annos ſexaginta:Huius liberis peremptis Andronicus Imperium ad ſe trahet quem Sybilla Vrſum appellat:Iſachus ab Hemanuele prognatus deſpectus antea:Andronicum obtruncabit:Alexius Iſachum fratrem Græcanico more barbatum inſidiis excæptum excœlabit in carceremq; coniiciet: Quo & Alexium Iſachi filium tractum quidam uoluere poſtea ruptis uinculis ad Venetos confugiſſe : Tum Veneta arma Gallis armis iuncta Dandulo Duce cui Hemanuelis fraudem lucem pene ademptam diximus : in Græciam tranſibunt : Bizantio capto imperii decus Græcis adimetur : Tum neq; Imperator Græcus neq; antiſtes: quorum hūc Gallum illum Hircum Sybilla: ſi Sybillæ id carmen fuit appellat:annos tres & ſexaginta ac menſes nouem in Græcia nō erunt:Hæc illa: Henrico autem principe defuncto Petrus Cianus Sebaſtiani Ducis filius ſecutus eſt : Erat is per id tempus quo princeps declaratus eſt Arbæ comes : Veneti interim qui Byzantii erant ne ſine aliquo magiſtratu eſſent prætorem ſibi creauere : Verum creationem illam Byzantii factam ita ratam eſſe uoluerunt : Si dux patreſq; illius auctores Venetiis poſtea facti eſſent : Primus igitur omnium qui nouum Byzantii magiſtratum geſſit Marinus Zenus fuiſſe dicitur :Legati Conſtantinopolim ad Henricum Imperatorem ſunt miſſi renouandorum fœderum cauſa : Bonifacius Monferratenſis ſubacta interim armis Theſſalia eius prouinciæ rex ex Balduini inſtituto declaratus eſt: Sed dum hæc in Græcia geruntur Veneti Ciano Duce nouiter creato : ut omnia imperii loca quæ ex fœdere cum Gallis & reliquis ſociis icto Veneti nominis facta uideri poterant commodius ſuo imperio adiungerent : publicum edictum propoſuere : ut qui ciuium aut ſociorum priuatis auſpiciis inſulas Ionii Aegæiq; maris cæteraq; loca illis circuniecta quæ Conſtantinopolitani antea fuiſſent imperii occupaſſent: præter paucas maiores inſulas a quibus omnes abſtinere uolebant quorum nomina expreſſa ſunt : eos in his locis ius quod ſemel ſibi armis quæſiuiſſēt perpetuo habituros: in quo prima ſpecie parum reipublicæ conſultum apparuit : Sed rem altius inſpicientes ita facto opus fuiſſe reperient : ciuitate non ſolum maioribus Græciæ rebus occupata : Sed quia prædonum uires eo uſq; per id tempus quo Veneti Thracio bello fuerant occupati inualuerant : ut ualida iam claſſe opus eſſet ad eorum curſus opprimendos : Apparebat proinde haud tuto publicas opes in tot partes diffundi poſſe : Satius igitur uiſū ut qui prædiuites eſſent ſingulas pluresue triremes aliaq; nauigiorum genera ad hoc

Carminis interpretatio

Petrus Cianus Dux .xlii.

Marinus Zenus

Attende publicum in recipiendas inſulas edictum

ipſum ſinguli compararent: Quod tanta ſpe præmii propoſita plæroſq; ſtudio facturos haud dubium erat: atq; ita fore ut nauibus priuato ſumptu inſtructis quum opus fuiſſet ſuo iure reſpublica uteretur: Cæterum loca quæ reciperentur eorum quilibet ſuo erat præſidio defenſurus (quod reſpublica ſine magno diſpendio: & labore præſtare non potuiſſet) atq; in eas cũ coniugibus liberis & fortunis omnibus migraturus: Sic tanq̃ ex urbe Coloniis in inſulas miſſis omnia in Venetorum fide permanſura: Siue igitur hoc uiderint: ſiue illud quod prius diximus: ſatis conſtat multos priuato nomine ad id arma comparaſſe: Sed ante omnia publica claſſis unius & triginta triremium in altum deducta: Cui præfectos apud quoſdam Rainerium Dandulum & Rogerium Permarinum reperio: Alii utroq; nomine mutato tantum Rainerium Permarinum habent: Omnes ferme annales & alii quos legimus priuatorum geſta publicis præferunt quaſi fieri potuiſſet ut quicq̃ geri priuatis auſpiciis circa inſulas potuerit antea q̃ maria piratarum latrociniis fuerint luſtrata: cum quibus in ipſis pene hadriaci ſinus finibus publicæ triremes coactæ ſunt pugnare: Nos quando ita ordo rerum poſtulare uidetur publica prius exequemur: Vix Veneta claſſis extra ſinum ierat: Quum Leonem Vetranum Genuenſem hominem ea tempeſtate maritimis curſibus illuſtrem cum nouem longis nauibus obuiam habuit: Cum hoc Hadriacæ triremes congreſſæ infeſtiſſimos hoſtes haud magno negocio fuderunt: Vetranum captum Corcyramq; quo claſſis admota eſt adductum: ſuſpendio necarunt: Inſula recæpta Venetus inde digreſſus Methonem primo inde Coronem duo ea tempeſtate piratarum domicilia expugnat: Sunt ea peloponneſi oppida: illud inter Coriphaſium & Acritã promontoria: Hoc uero in Meſſenio ſinu poſitum: circa hæc loca ab Acheis & Athenienſibus legati ad nauium præfectos uenere deditionem pollicentes: Sed eorum immatura conſilia a Megaduce quodam qui tunc ea loca tenebat oppreſſa dicuntur. Huius ego & aliorum armis tum ea loca occupata exiſtimo quum Veneti Conſtantinopolitano bello erant impliciti quo ſane tempore & inſulæ & oppida mari proxima quæ ad Aegeum & Ionium ſpectant nutante imperio prædæ omnibus gentibus expoſita fuere: quanq̃ nõ eo inficias potuiſſe dignitatem illam in eam terram ab iis qui in Græcia imperauerant iam antea inductam: Aperto igitur in hunc modum mari: quaſi in paratã prædam ad occupandas inſulas eſt diſcurſum. M. Dandulus & Iacobus Viadrus communibus armis Callipolim occupant. M. Sanutus aliquot ciuibus in ſocios aſſumptis: ex Cycladibus Naxum: Parum: Molum Herinam: Andrumq; ſubiecit: Rabanus Carcerius cum nepotibus Euboeam cum proximo Euripo: Andreas & Henricus Glaſii Tenum: Myconẽq; (recentiores Micolas dixere) Schyrum: Philocolum: olim uero Philocandrum: & cum his quam nunc ſtaliminum pro Lemno dicunt: Henricus interea cognomento piſcator eius Peloponneſiacæ oræ comes quam Maleam uocant Genuenſium nauibus fretus Cretam Venetis adimere conatus eſt: ſed Rainerius claſſis præfectus qui præſto affuit non ſolum inſulam tutatus eſt: ſed quatuor quoq; Genuenſium naues circa littora adeptus oppreſſit: In quibus Vetranum captum ultimoq; ſupplicio affectum auctores ſũt quidam: Nec ita multo interiecto tempore ad inhibendos Græcorum motus Candacem coloniam quam uulgo candidam dicunt in ipſam inſulam Veneti miſere: Ex Patricio ordine equites: Ex Plæbeio pedites miſſi dicuntur.

Genuenſes

Marginal notes: Rainerius Dandulus Rogeri⁹ per marinus — Vetranus. Pyrata corcyra recipitur — M. Dandulus: Iacob⁹ Viadrus M. Sanutus — Noua Venetorũ Colonia ĩ Cretam

Genuenſes ipſi maria grauiter infeſtabant: ad quorum curſus opprimẽdos Io
annes Triuiſanus cum nouem nauibus ad pugnam inſtructis eſt miſſus: Is

Ioannes triuiſanus

circa Siciliam haud longe a Drepano Liguſticam claſſem aſſecutus maiore pro
pe animo q̄ uiribus cum hoſte congreſſus duodecim hoſtium naues intercæ
pit: Qua clade fractis Genuenſium animis: pax ſecuta eſt: Sunt qui ſcribant
ob nauem unam a Genuenſibus captam Triuiſanum ipſum ad eos perſequẽ
dos cum duabus longis nauibus totidemq; onerariis ad pugnam inſtructis
dimiſſum: atq; Lybico mari circa dirutæ Carthaginis littora hoſtem adeptum
iniecto certamine quatuor Liguri naues ademiſſe: Mox uero præter Siciliam
octo & uiginti: Per hæc quoq; tempora ex leuiſſima cauſa: grauiſſima cum Pa

Grauiſſima cū patauin

tauinis orta eſt diſcordia: Florebant tum longa pace Tauriſinoꝝ opes: & quū
ludis multaq; laſciuia ut fit in ſecundis rebus ciuitas ipſa luxuriaretur: Com
menta dicitur ſuaue ludicrum: ut caſtellum media urbe peregrinis pellibus ac
eiſdem ualde precioſis purpureiſq; ſtragulis murorum loco muniretur: ut in/
genuæ uirgines quibus locum tuendum deſtinarant pro galeis coronas aure
as haberent: pro thoracibus & brachiorum tegmentis armillas & ditiſſima mo

Attẽde ſua uiſſimum ſpectaculũ vel magis

nilia: Puellæ ut dixi eleganti forma caſtellum præſidio tenerent: Nobiliſſimi
adoleſcentes uirginibus æquales arcem oppugnarenr: Miſſilia quæ utrinq; iace
rentur: poma eſſent: muſcatæ nuces: roſæ: lilia: aliiq; flores in pilarum ſpeciem
conglobati: Subitæ ad hæc roſaceæ aquæ eiaculationes: uariaq; alia odoramen
torum exquiſita genera: Is rerum apparatus multos ut fit mortales ſpectan/
di ſtudio Tauriſium traxerat: Venerant & Veneti non pauci: & ex Patauio ad
id ſpectaculum inuitati: Sed quum iam loci oppugnatio omnium oculos oc
cupaſſet: eſſentq; cunctorum animi intenti: qua parte primum in caſtellum
ipſum oppugnatores irrumperent: Accidit ut Venetorum iuuenum globus
occupata repente porta iam iam ſigna eſſet illaturus: Quod ex Patauinis
quidam qui proximo loco & ipſi uirgines oppugnabant conſpicati: Venetis
præſentẽ gloriam inuidentes facto in ſignifeꝝ impetu uexillũ in quo diui Mar
ci effigies erat illi præreptum ignominioſe lacerarunt: Continuo ex iniuria
orta eſt rixa: Fuiſſetq; non ſine cæde ibidem dimicatum: niſi qui ludis præ
ſidebãt: confeſtim ſpectaculũ edicto ſoluiſſent: Diſceſſum eſt itaq; utrinq; ira
tis animis: Sed patauini ſuæ culpæ conſcii (apparebat enim haud inultam ſe

De iniuria & bello a patauinis orto

patauinor

eam a Venetis iniuriam laturos) quaſi ipſi quod ad occultandam cul/
pam ſæpe fit iniuriam accæpiſſent: Tauriſinis in ſocios aſſumptis ſine ul/
la belli denunciatione primas partes occupãt: Venetos fines ingreſſi: ſubitam
inde prædam abduxere: reſq; publico nomine repetitas non modo non red
dunt: Sed Bebianam etiam turrem flumini impoſitam oppugnare incipi
unt: Eam ualido præſidio Cianus princeps muniendam curauerat: Cui. M.
Concanus homo impiger præerat: Veneti priore illa: inde recentiore iniuria
irritati: Sumptis armis circa turrim ipſam hoſtes repente adorti fundunt fu
gantq;: Quadringenti & amplius hoſtium cum quatuor ſignis militaribus
in poteſtatem Venetorum uenere: Qui Venetias perducti gratum infenſæ ci
uitati ſpectaculum præbuere: Tauriſini qui in eorum auxilium ueniebant au
dita ſociorum clade retro trepide abierunt: Annuum tributum Clodienſibus
quia eorum opera in ea pugna maxime enituit publico decreto eſt remiſſum:
Nec multo poſt q̄ ad Bebias eſt pugnatum Aquileienſis antiſtitis interuen/
tu pax ſecuta eſt: Verum his conditionibus ut quinq; & uiginti illorum a qui
bus Tauriſino ſpectaculo iniuria orta erat: Venetias ad principem mitteren/

Clodienſes ob rem ad Bebias bene geſtam tributo le/uantur

pax patauin

tur:cui fas eſſet eo quo uellet ſupplicio afficere : Sed eos poſtea traditos Venetiis inuiolatos dimiſit : Nec pax diuturna fuit quin ſubito eſt utrinq; ad arma recurſum : Belli cauſa ab utrorunq; ſociis eſt orta : Diſceptabant per id tempus de finibus foroiulienſes Carni cum Tauriſinis : qui Venetorum auxiliis fræti nouorum hoſtium fines inuaſerant : Bertoldus antiſtes cuius auſpiciis omnia gerebantur : ad Patauinorum opes confugit : Sed alii ad Venetos eum ueniſſe dicunt ac ciuitate ſubito donatum : Quod ut libentius credam Tauriſinorum Patauinorumq; priſtina facit ſocietas : Sed inter primos armorum conatus Bertoldum cum Goriciano comite Venetias ueniſſe aiunt:pactiſq; in quinq; annos induciis bellum uix bene motum reſediſſe : Medoacenſis eccleſiæ ſedem Clodiam hac tempeſtate traductam qdã auctores ſunt : Terræmotus ad hæc ingens uehementer urbem concuſſit:pars ædis diui Georgii cum aliquot priuatis ædificiis eo motu collapſa dicitur : Hæc circa continentẽ : In inſulis uero res Veneti ĩperii in dies maiorem in modum augebantur : Rabanus Carcerius qui Euboeam occuparat ueritus quod erat tantæ inſulæ poſſeſſionem uix ſuis opibus retineri poſſe:ultro cum nepotibus in Venetorum fidem uenit : tributumq; ſe dare eſt pollicitus : In Corcyram quæ non multo ante recæpta erat uiri aliquot illuſtres uelut in nouam Coloniam præſidii nomine ſunt miſſi : Et in his Petrus Michael : Stephanus Foſcarenus : Sigibertus Quirinus : & Iacobus Seius : Guifredus Achaiæ princeps qui Megaduci patri ſucceſſerat : Et Gallus Cephaleniæ occupator : & ipſi in Venetorum fidem uenere : Dum hæc circa inſulas & in Ionii maris ora geruntur : Henricus interea cum Valachis fœdus percuſſit : ac regis filia in uxorem ducta noua affinitate auctus:breui omnia Græciæ loca quæ ob infœlicem Balduini caſum ab imperio defecerant recæpit : Atq; ita rebus foris pacatis piam domi cauſam adortus ſe fautorem Romani pontificis legato præbuit ad id Byzantium miſſo : ut græcos ad Romanæ eccleſiæ obſequium retraheret : Parum abfuit quin eo nomine ſeditio ingens in ipſa urbe ſit ſubito orta:reclamantibus in Henricum ciuibus : optimi imperatoris eſſe arma curare non ſacra : Iam ſatis ſuperq; a ſe indultum quod ſuam eccleſiam paſſi eſſent Romanæ pronunciari ſubiectam : Relictis iccirco cum ſua pertinacia græcis Henricus ad conſtituendum imperium conuerſus Bonifacii filium Theſſaliæ regem declarauit : Apparebatq; in dies maiora præſtiturum : quum immatura mors illum ſuſtulit : Dum hæc in Græcia geruntur Cianus princeps interim aut certe circa hæc tempora Legatos ad Othonem miſit gratulatum illi uictoriam quam aduerſus Philippum Suauiæ ducem fuerat adeptus : Cum quo aliquandiu de imperio diſceptauerat : Ab eo ueterum immunitatum approbationem legati benigne impetrarunt. Angelus Phaledrus procurator tabulam quam ad aram maximam aureæ ædis ante dicatam diximus gemmis atq; alio præcioſo apparatu adhuc amplius inſtruendam curauit : Cianus dux priore coniuge defuncta Conſtantiam Tancredi Sciciliæ regis filiam ſuperduxit uxorem : Ex qua liberos procreauit uirilis ſtirpis unum : alteram fœminam : Mariæ Hieroſolymitanæ phanum ubi hodie uirgines clauſæ ſunt eiuſdem opus eſſe apud quoſdam reperio : Petrus Anteſiodorenſis comes Henrico defuncto miro omnium conſenſu imperator declaratur : Erat is illius ſororius : Qui cum uxore Romam uenit : atq; ab Honorio pontifice in æde diui Laurentii Tyburtina uia extra muros urbis coronatus eſt : Roma inde profectus cum Ioanne Cardinali Co

lumna

Petrus Michael
Stephanus Foſcarenus
Sigibertus Quirinus
Iacobus ſeius

Henrici imperatoris interitus

Angelus phaledrus

Mariæ Hieroſolymitanæ ædes

corcira.

...nacia cōtra Rom. pot.

lumna pontificis legato ad auxilia in Turcos contrahenda in Pannoniā miſſo: Vbi Brunduſium uentum eſt coniuge & liberis quos ſecum habebat in nauem impoſitis triremibus Venetis accæptus in Dalmatiam tranſmittere ſtatuit: Terreſtri inde itinere Conſtantinopolim iturus: Ferunt in Venetorum gratiam Dyrhachium ab eo oppugnatione tentatū: Theodorus dux Epiri urbem tenebat: quam non multo ante a Venetis muro inſtauratam Epirotico ille præſidio muniuerat: Fuit itaq; imperatoris oppugnatio irrita: Gerebat ſe Theodorus pro Græciæ imperatore: referebatq; inter ſuos progenitores Hemanuelem qui imperator fuerat: Simulata itaq; pace Petrum hoſpitaliter inuitatum medio conuiuio obtruncauit: Alii circa nemoroſa Theſſaliæ loca quæ Tempe dicuntur a perfido hoſpite oppreſſum exiſtimarūt: Erat tunc Iacobus Tepulus Byzantii prætor: qui quum cerneret Gallicas opes in Græcia ſemifractas cum Theodoro Epirota cuius opes quotidie inualeſcebant fœdus in quinquennium percuſſit: Et cum turcorum rege in Biennium: Robertus interim Petri filius per Pannoniam & Myſiam Conſtantinopolim uenit: ubi confeſtim eſt Imperator ſalutatus: Is ab initio cum Marino Michaele Byzantii prætore de communis imperii adminiſtratione multa & utilia agere cœpit: atq; in ea concordia libenter & ſtudioſe perſeuerauit: adeo ut in omni præfatione quod & alii qui eum præceſſerant feciſſe dicuntur: Venetum Ducem chariſſimū imperii collegam appellaret: Nec uana interim erat ea prædicatio quum ueteribus Gallorum opibus quotidie in Græcia ſe remittentibus: nec noua ulla in ſupplementum aliunde mitterentur auxilia ad id uentum erat: ut omne ipſius imperii pondus Venetorum nec alterius gentis opibus ſtare crederetur: Robertus uxorem diuitis matronæ filiam: humili alioquin loco natam: quæ purpuratorum uni prius fuerat deſponſa duxit uxorem: Is eam contumeliam ulturus in Roberti domum cum hominibus ſuæ factionis quæ præpotens erat impetu facto truncatis puellæ naribus: matremq; recentium nuptiarum conciliatricem mari mergendam curauit: Robertus irarum plenus Romam profectus multaq; de indigna coniugis iniuria apud pontificem queſtus: quum Byzantium rediret in Achaia uita deceſſit: Balduino filio admodum puero relicto. Is Ioannis Hieroſolymitani regis filiam uxorem duxit: Qui communi omnium cōſenſu generi ſui adhuc pueri imperium tutandum ut quidam auctores ſunt ſuſcæpit: Cardinalis interea qui a pontifice ut in Syriam tranſiret miſſus erat cum ingentibus copiis Ptolemaidem uenit: Fuit eius expeditionis princeps Andreas Pannoniæ rex: qui ad traiiciendas copias Venetorū opera uſus dicitur: quam ideo facile impetrauit: quia ius omne quod Pannoniæ reges ad id tempus in Dalmatiæ ſibi uendicare conſueuiſſent Veneto nomini remiſit. Damiatam Aegypti urbem Nilo fluuio contiguam ea expeditione ex hoſtibus captam habent annales quidam: unde triginta captiuorum milia abducta ſint: Quid aliud memoria dignum ea expeditione ſit geſtum non reperio.

Attēde theodori facinus Iacobus tepulus

petrus im... a Gre...

Attēde honorificam præfationē

Venetus du...

Attēde Roberti Imperatoris interitum

Reges pannonie Dalm...

M.ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER.IX.PRIMAE DECADIS.

c

Retæ inſulæ aſſidui motus qui alii poſt alios continuata pene ſerie diu rem Venetam ſollicitam habuere poſtulant:ut procul Italia adhuc parumper abeſſe uelimus : Quod ut libenter faciamus non ſolum materia quæ uariarum rerum referta eſt:Sed & ipſa inſulæ celebritas quæ ſane terræ ipſius uetuſtatem arguit & amplitudinem hortatur : Et ne quis rerum antiquarum ignarus uetuſti nominis inſcitia erret : Ea quidem Creta eſt quam hodie Candidam a recentioris nomine urbis quæ in ea eſt uulgus ut arbitror appellat : Cretam Doſiades ab Heſperidis filia nominatam credidit : Anaximander a rege Curetum : Philiſtides & Crates Aeriam primo inde Curetim dictam tradiderunt:unde nomen ipſum poſtea factum facile ſuſpicari poſſis : Eudoxus nam de eius ſitu eſt aliquid breuiter dicendum : in Aegeo mari inſulam ipſam eſſe exiſtimauit : Sed diligentiores diuerſis æquoribus allui prodiderunt : Aegeo Cretico : Lybico : Aegyptio : ac Carpathio: Apollodorus longitudinem inſulæ duobus millibus & trecentis ſtadiis conſtare credidit : Quatuor millibus Arthemidorus ac centum : quæ ab occaſu ad ortum longiſſimo tractu excurrat : Quidam duo millia nec amplius fecere : Latitudinem uero inæqualem : Eam Plinius nuſquam quinquaginta paſſuum millia excedere arbitratus eſt : Longitudinem Ducenta ſeptuaginta Quingenta uero circuitum ipſum ac nonaginta : Eſt præterea inſula ſane denſa ac tota ferme montuoſa : ualles habet frugiferas : Montes in occaſum ſpectantes miræ altitudinis : Taygeto Laconiæ monte nihilo inferiores : In medio ubi latiſſime panditur mons Idæus ſurgit Cretenſium omnium altiſſimis de quo multa in fabulis . Ephorus antiquiſſimos incolas legibus a Rhadamanto primum inſtructos tradidit : & ad urbes incolendas: & ad manſuetiores uiuendi ritus perductos : Quem Minos ſecutus & ipſe legibus decretiſq; in medium propoſitis ad iuſticiam ſeuerius colendam inſtituit : Antiquæ huius inſtitutionis optimos primarioſq; Græciæ populos in primiſq; Lacedemonios ſectatores æmuloſq; fuiſſe idem auctor ac Plato crediderunt : Sed in peius omnibus ut Strabo ait mutatis:ſanctior ille uiuendi ritus defluxit : moreſq; omnino mutati : Ipſa primo piratarum incurſibus : inde interiecto tempore Romanis armis non uexata ſolum ſed etiam ſubacta : Sub tanti imperii umbra aliquandiu quieuit : Quo poſtea inclinante : quum Conſtantinus princeps illius maieſtatem decuſq; omne Byzantium tranſtuliſſet : cœpiſſetq; nouiſſime quod unum fuit bifariam imperium adminiſtrari : duoſq; habere moderatores : ut Græciæ rebus hic ille Italiæ præeſſet : Tum uero Graiarum partium ſemper habita : atq; interim barbaris armis non ſolum ſollicitata : Sed grauiter nonnunq̃ afflicta eſt . Recentiſſimis uero temporibus ſublato Mytili imperio quod breuiſſimum fuit: Græcis omnino adempta Venetorum rebus acceſſit : Verum ea eſt gentis natura : Id nouarum rerum ſtudium ut in ea retinenda diu Venetum imperium fuerit occupatum . Sed de motibus eius terræ hinc dicere

Cretæ inſulæ deſcriptio

Candida

cere incipiam : Inuidia quæ fœlicitatis ueſtigio ſemper hæret Genuenſes Venetarum rerum æmulos iam inde ex quo Creta hadriaco ceſſerat imperio irritare cœpit : ut pro uiribus quæ per id tempus magnæ & amplæ erant anniterentur eam Veneto nomini adimere : Vix igitur inſula ullo firmata erat præſidio : Quum illi per homines ſuæ gentis aliquot ad id nauibus inſtructis : eius terræ ſtatum ſollicitare cœperunt : audito autem Leonis Vetrani caſu quem Veneti ignominioſo mortis genere affecerant : Tum Ligur adhuc magis irritatus æmulatione in apertum odium erūpente Cretenſes ut rebellarent multis hortationibus inſtigat : Quod ipſum quum parum procederet Malliacum comitem ad turbandum inſulæ ſtatum perpulit : Liguſticis ille auxiliis frætus uir ferox & ad omne facinus promptus totam pene inſulam breui in ſuam poteſtatem redegit : Veneti quia ab initio decretum erat uel magno reipublicæ incommodo Cretæ poſſeſſionem retinere : claſſem cum ualido exercitu decernunt : Fuerunt interea qui cenſerent ea recæpta omnes urbes arces & loca uel ſitu uel opere munita ſolo æquanda : oſtenderentq; ad hæc rationem cur ita fieri oporteret : Sed Rainerius Dandulus ut præſenti erat ingenio atq; opibus præpotens quæcunq; reciperent loca ſe priuatis opibus defenſurum profeſſus eſt : quæ uox ruborem omnibus impoſuit ne amplius quiſquam retinendæ inſulæ deſperatione de urbium euerſione auſus ſit aliquid referre : Miſſa itaq; claſſis cui Raine rium ipſum præfuiſſe quidam annales habent : Multi ex Ciſalpina Gallia milites mercenarii potius q̃ auxiliares uti ego exiſtimo in naues impoſiti : Poſt Claſſis appulſum confeſtim Candax urbs hac tempeſtate inſulæ emporium & Metropolis recæpta eſt : inde reliqua oppida arceſq; omnes : Malliacus comes in quandam arcem ad extremum compulſus & ad deditionem ſub conditione redactus ex inſula nouiſſime abiit : & iam Cretenſes omnes in fidem redierant : quum ſeditioſi adhuc quidam Grai generis omnia tumultu & ſeditione turbantes ſtatum inſulæ nihilo pacatiorem eſſe ſinebant : Rainerius ad eorum motus comprimendos profectus tranſfigitur : Cuius extincti corpus Candaci ad Georgii phanum poſtea eſt ſepultum : Nunciata Rainerii morte confeſtim ad inſulæ præſidium cum ſex longis nauibus totidemq; onerariis ad pugnam inſtructis mittuntur : Iacobus longus & Leonardus Nauigaioſus: miſſus cum his & Iacobus Tepulus quem ducaria poteſtate Cretenſibus præeſſe uoluerunt : Raphael Zenus in Peloponneſum ad Corones Methoneſq; præſidium : Iacobus cui longo cognomen fuiſſe diximus haud longe ab inſula tres liguſticas naues alii non paucis in fugam uerſis oppreſſit : Et quia Græcorum leuitate apparebat inſulæ ſtatum nunquam in ocio futurum niſi perpetuo quodam præſidio muniretur: Placuit nouam in Cretam mittere Coloniam : Equites ex patricio ordine : ex Plebeio pedites : Quibus in Candacem urbem ac ſparſim per totam fere inſulam tranſcriptis prædia multa & ampla uiritim diuiſa: quædam etiam in perpetuum conceſſa : quidam uero Coloniam miſſam tradunt continuo ubi inſula recæpta eſt : ut proximo libro docuimus : Deducta nuper Colonia Hagioſtephanitæ rerum nouarum cupidi a Veneto imperio defecerunt : Erant hi inter Cretenſes & diuitiis & celebri-

Attende inuidiæ naturam Genuenſiu̅ co̅tra

Supra f° Malliacus

Attēde cretæ alienationem et eoru̅ oppi

Attende Rainerii dā duli opes et magnam

Rainerius Dādulus

Iacobus lō gus
Leonardus nauigaioſus
Iacobus tepulus
Raphael zenus

Grecor

Veneta C in cret

Nouus in Creta motus p Hagioſtephanitas

tate nobiles : Ad primum defectionis tumultum Mirabellum Sithiamq; occuparunt : Ad hos motus comprimendos Iacobus Tepulus . Marcum Sanutum magna in ſtipendium eorum quos duceret pacta mercede ex inſulis accerſiuit : Dixi in ſtipendium : Nam quam aliam mercedem cum homine Veneti ſanguinis paciſci debuiſſet non uideo : ſiquidem quo nomine ea pacta ſit auctores quos uidimus non tradunt : Haud itaq; magno negocio ex inſula auctores defectionis eiecti : ac caſtella quæ non multo ante occuparant recepta ſunt : Oritur interim inter ipſos duces diſcordia : qua fretus Seuaſtus quidam uir improbus rerumq; nouarum cupidus occaſionem obſeruabat qua poſſet prouinciæ ocia aliquo motu turbare : atq; ea reperta defectio ingens ſecuta eſt : Ferunt accidiſſe ut parum tempeſtiue urbicæ annonæ conſultum uideretur : quia panis ut antea uenalis in foro ſuo tempore non fuiſſet repertus : Nec ceſſauit in tanta occaſione Seuaſtus : neq; alii qui præſentium rerum ſtatum immutari uolebant : concita ab his multitudine primo ad Sannuti ædem concurſum : quaſi ad hominem eorum quæ fierent ignarum : Sed ita cum illis Sanuto conueniſſe multi credidere : Verum ne ipſe tam nefarii conſilii particeps haberetur:ne ue ſtudio nouarum rerum magis q̃ neceſſitate arma a ſe capta putarentur : paſſus eſt in ſe ut dixi primum impetum fieri : Sed mox ab eo in prætorium cum clamore procurſum : urbſq; momento temporis ab armatis ad hoc ipſum iam antea paratis capta : Tepulus qui ubi ad rebellionem rem ſpectare ſenſit in Marci Toniſci familiaris ſui ædes ignoto habitu tranſiuerat:quia amiſſa urbe periculum ſibi uitæ ſi diutius in ea moraretur inſtare non ignorabat : Ex publico muro reſte demiſſus muliebri amiculo opertus ſalutem ſibi tacito digreſſu quæſiuit : Præceps fuga illum ad Themenum traxit oppidum munitiſſimum : ubi quum ſe ſatis tutum fore putaret ne nimis etiam celeri deſperatione prouincia deceſſiſſe uideretur : locum nouo opere communitum retinere ſtatuit . Tepulo urbe eiecto tradunt quidam ex his quos ſequimur : Sannutum ſe defectionis furoriſq; alieni ducem præbuiſſe : Patriæ publicorumq; in ſe beneficiorum oblitus ad inſulam a Veneto nomine alienandam cum hominibus ſuæ factionis excurrit : Stephano Sanuto neceſſario ſuo ad urbis cuſtodiam relicto copiis & Græci & itali nominis una iunctis : & oppida & alia munitiora loca breui in ſuam poteſtatem redegit : Sunt quidam auctores Themenum quoq; quo Tepulus ſe receperat ab eo oppugnatum : oppidumq; ab ipſo duce & iis qui illi interim in auxilium uenerant ſtrenue defenſum : Non pauci enim mortales qui adhuc in fide perſtabant : audita Tepuli ad Themenum fuga eo ut illi ſubſidio eſſent confluxerant : Themenenſi obſidione ſoluta intra paucos dies Tepulus Montemfortem & Laſithos recepit. In hoc ſtatu res Cretenſes erant : Quum Dominicus Quirinus & .S. Bethanius legati cum ingentibus equitum ac peditum copiis ad inſulam appulicuere : Dux qui ad eam diem nihil temere metu hoſtis auſus fuerat:quippe quem ſe longe potentiorem nouerat : audito legatorum aduentu qui præter copias quas fama erat in inſulam adductas : arma : pecuniã: commeatum aduexiſſe dicebantur : in maiorem gerendæ rei ſpem erectus : Themeno cum his copiis quas ſecum habebat profectus ad Apanoſubrites

Attende recentiorem Cretæ motum

Dominicus Quirinus S. Bethanius

noſubrites locum arduum ualdeq; ad rem gerendam oportunum con ſedit : Hic munitis caſtris caſtellum militari opere erexit : Sanutus audita Tepuli ex Themeno profectione : & ubi illius eſſent caſtra citato agmine ad eum ire pergit : Sed anteq̃ in hoſtis conſpectum ueniſſet ardui montis iugum quod caſtris imminebat tranſmiſſo per ſpecum quandam exercitu occupauit : Defixit parumper ducis animum ſubitus hoſtium aduentus : Inde per exploratores factus certior : quantæ in Sanutanis caſtris eſſent copiæ : Cæterum auctus uti ego arbitror nouis auxiliis quæ ſe ſe inſulanis iunxerant : haud multum cunctatus ſuos in aciem eduxit continuo dimicaturus ſi per hoſtem licuiſſet : Sanutus contra ratus quod erat ſedendo ſe uincere poſſe : nam præterq̃ quod ſui ipſa locorum oportunitate fræti omnia Tepulanis infeſta redderent : uidebat quotidie nouis auxiliis quæ ex Candace urbe : atq; tota ſe re inſula mittebantur ſuas copias auctum iri : Contra hoſti omnia tempus iniquiora facturum : ita ſane ut famæ ferroq; pereundum eſſet:aut omnino inſula cedendum : Non latuit Tepulum quorſum hoſtis tenderent conſilia : quem ubi ad pugnam elici non poſſe uidit caſtellum quod nouiter erexerat ualido firmat præſidio : Ipſe motis caſtris Themenum ſubito rediit : Vnde non multo poſt tacito agmine profectus ad Candacem duxit : Scaliſq; ſilentio noctis muro admotis omnes copias ſine tumultu : ſine ullius cæde in urbem tranſmiſit : Qua recæpta Stephanum Sanutum urbis præfectum cum plæriſq; aliis in uincula coniecit : Eo nuncio perculſus hoſtis ad pacem animum adiecit : Quam his conditionibus a Tepulo impetrauit : ut deductis ex omnibus locis quæ in inſula habebat præſidiis : tota enim fere ora quæ a Milopotamo ad Spathæ promontorium illius preſidio adhuc tenebatur cum naui una longa & urſerio uno ac pluribus ſi ad traiiciendas copias pluribus opus eſſet : iiſq; non ſuis ſed mercede conductis Creta relicta in ſuas inſulas tranſiret : Hæc cum duce pactus fide data accæptaq; milite in naues impoſito maturo digreſſu ſuum inſulanis ocium Sanutus reſtituit : Hæc fere ſunt quæ de ſecunda Cretenſium defectione tradunt illi quos uidimus : Quibus haud adduci poſſum ut alio nomine id bellum q̃ ciuile appellem : Neq; ut credam Marcum Sanutum conſilio Cretæ Venetis adimendæ arma ſumpſiſſe : Sed ut ducem ipſum cum quo apertas gerebat inimicitias tota inſula ignominioſe depelleret : Etenim aut intelligo quo conſilio : quaue fiducia ille in ſuos ciues : in patriam : & quod eum ante omnia a tanto ſcelere deterrere potuiſſet in inuictum ad eam diem populum arma uertere uoluiſſet : quum certo ſciret non modo non Cretam : Sed ne illas quidem quas ad eam diem poſſederat inſulas : Venetis in ſe armis uerſis aliquo ſe modo retenturum : Cæterum quid leuius fieri potuiſſet q̃ eorum hoſtes oppugnare : cum quibus ſe paulo poſt bellare ſtatuiſſet : Non enim illum Maliacum comitem ex inſula eieciſſet ſi eam Venetis aliquo modo uoluiſſet ademptam : Quin ſimilius uero eſt æmulatione quadam ut fit : ac ſimultate quam poſt uictoriam cum duce exercuerat : Quandoquidé uterq; ſtudioſior altero : ac magis de republica meritus uideri uellet ad id bellum compulſum : ac tum demum armis tentaſſe illum ex inſula eiicere : quo pulſo ſatis ſuam Ve

Sanuti cõ ſilium *Sedendo Vince*

Recipitur Candida *Sanuto altero*

Marcus Sanutus exc

Cauſæ recẽtioris belli in Creta inter duces geſti

netis fidem probatum iri exiſtimabat ſi eam ſuo præſidio defenſam pa-catam illis reſtituiſſet: Sunt præterea aliqua quibus adducor ut credam ita ut diximus eueniſſe: & quod poſtq̃ nouæ copiæ Venetiis in inſulam miſſæ ſunt: quibus apparebat ſe ut hoſtem reipublicæ peti: obſtinato animo pugna abſtinuerit: & quum multa adhuc loca in Creta ſuo nomine tenerentur facile tota prouincia ceſſit: Quod ſi hoſtili in Venetos fuiſſet animo: non deerat quibus uel ſuppliciter precantibus eam inſulæ partem tradere potuiſſet: Sic hoſtem ex hoſte quaſi uerſura facta Venetis comparare: Ii qui induci poterant Genuenſes erant Venetæ gloriæ æmuli: Sed cedere maluit magis publico ocio q̃ hoſti Tepulo conſulturus: Quidam ſcriptores in hæc tempora reiiciunt memorabilem illam Ioannis Triuiſani in Genuenſes uictoriam: Cuius proximo libro mentionem fecimus: Nec diu res Cretenſium in ocio fuere: ſed nouus motus: atq; eo de quo nuper diximus longe atrocior omnia turbauit: Verum res a paruo admodum principio orta tantum excitauit incendium: ut pene tota inſula eo conflagrarit: Conſtans fama eſt Petri cuiuſdam Philaneni conſilio Boreparitanæ arcis præfecti: aliquot nobilium inſulanorum equos furtim abactos: Delata res ad Paulum Quirinum qui tum dux erat: per edictum mandauit: ut ablata inſulanis reſtituerentur: Quod ipſum quia non tam cito ut illi uoluiſſent eſt præſtitum: Græci quaſi aliqua maiore iniuria moti: Petri Scordili cuius abacti equi eſſe dicebantur ductu: ingentem ex Reparitano agro prædam abduxere: Præſenti itaq; tumultu fræti Cretenſes nouarum rerum cupidi continuo ad defectionem ſpectare cœperunt: ac breui quicquid a Milopotamo ad occaſum inſulæ eſt a Veneto nominé defecit: Dux ad ſubitos Græcorum motus cohibendos Petrum Thoniſtum & Ioannem Grittum ultra Milopotami ſcalas cum Valido mittit exercitu: Hos per Pſiuronenſem ſaltum inexplorato ducentes: Conſtantinus Seuaſtus & Theodorus Meliſinus cum non parua Græcorum manu inſidiis excipiunt: excæptos fundunt fugantq;: Magna Venetorum cædes ædita ab iis qui locorum periti in territos ac iam ſubito metu temere palatos graſſabantur: Ceciderunt in eo loco Ioannes Grittus ductorum alter uir impiger ac ſane ſtrenuus: Nicolaus Balaſter: Marcus Bonus Andreas Thealdus: & Vendraminus Aquileienſis: Multi præterea cum his obſcuri nominis milites: Pauci quidem abiectis armis per deuia & abrupta loca ex tanta cæde dilapſi ad Quirinum uenere: Cui non multo poſt Dominicus Delphinus ſucceſſit: Quo duce pax ſecuta eſt inter Venetos & Græcos: Ad quorum ingenia beneficio aliquo delinienda quædam citra Muſſelam fluuium ad occaſum: Seuaſto & aliis defectionum auctoribus poſſidenda ſunt data: Prædia quædam in inſula eſſe conſtat: quæ equeſtris militiæ nomine emeritis tradantur: inſulani Caballarias uocant: earum quaſdam Græcorum principibus tempeſtate illa conceſſas: Alias poſtea Theodoro & Michaeli Meliſſinis in fidem recæptis datas reperio: Et hæc Ciano duce domi foriſq; geſta: Qui quum annos duos & uiginti rempublicam adminiſtraſſet: eſſetq; iam ob ſenectutem publicis negociis parum omnino utilis ſponte ſe magiſtratu abdicauit: atq; intra paucos dies ad Georgii Phanum quo religionis cauſa tranſiuerat

[Margin notes: in Creta. — Paulus quirinus Dux Cretæ — Ioãnes grittus — Marcus bonus — Dominic⁹ delphinus Dux Cretæ — Se abdicat.]

ſiuerat fœliciter uita deceſſit : Eius corpus in paterno ſepulchro condi/
tum : Iacobus Tepulus in demortui locum Quadragintauirali ſuffragio
ſuffectus : Huius quoq; principatu res in Creta parum quietæ fuerunt:
De quibus pergam breuiter dicere : priuſq̃ ad alia quæ ipſius auſpiciis do
mi foriſq; ſunt geſta tranſeamus : Nimia Venetorum in Cretenſes indul
gentia effecit : ut Græcorum ingenia quæ ingenita quadam leuitate labo
rare creduntur : non modo non obſequentiora Veneto ſint facta imperio:
ſed longe etiam infeſtiora : Non utitur prauum ingenium aliena pati
entia : ſed abutitur : nec obſequio ullo aut gratia mouetur : ſed ſeueri
tate potius & ſupplicio : Multa igitur peccandi licentia omni pudore abie
cto : Scordili in primis & Melliſſini omnia latrociniis infeſtare cœpe/
runt : rapere iam aperte : Spoliare : graſſari : nihil tutum relinquere cuiq̃
& iam omnia cædibus & rapinis compleuerant : Quum ea rerum indi
gnitate Dux commotus continuo Cretenſem militem conſcripſit : Mi/
ſit & ad Marcum Sanutum ut ad tollendos ex inſula latrones eoſdemq;
perpetuos hoſtes cum q̃maximis poſſet copiis in Cretam tranſiret : Inſula
nos dicere ad apertam defectionem ſpectare: quorum conſilia niſi ſubito ar
morum terrore opprimerentur: fore ut paulo poſt tota inſula a Veneto alie
naretur imperio : Tum ille in tanto reipublicæ diſcrimine haud ceſſandũ
ratus : armis repente ſumptis in Cretam tranſmiſit : Ibi ad cohibendos
hoſtium motus oportuno loco oppidum fundaſſe dicitur : Ea re territi
hoſtes nihil tamen ex ſua pertinacia remittentes ad Ioannem Vatazum
qui Leſbum inſulam in Aegeo mari habebat:quiq; non pauca alia im
perii loca ad eam diem armis occuparat: adeo ut ſe iam pro Græciæ im
peratore gereret mittunt : Cui per legatos inſulæ principatum eiectis Ve
netis promittunt : Si tempeſtiua ſibi mitteret auxilia:atq; ea ipſa tam uali
da ut ad eiiciendum hoſtem ſatis eſſent uirium ſuffectura : Erant ea tem
peſtate Vatazi opes haud contemptibiles : quippe quem Hexagonarum
rex qui circa Ponticum mare ſe quoq; Græciæ imperatorem nomina/
bat nouo fœdere: nouaq; affinitate ſibi iunxerat : eo conſilio ut Byzan
tii imperium communi nomine oppugnarent : Aegre tulerat illud quod
Rubertus adoleſcens Petri imperatoris filius purpuratorum quorundam
conſilium ſecutus : affinitatem Hieroſolymitani regis qui præter nomen
nihil ex tanto regno retineret ſuæ prætuliſſet : Tris igitur & Triginta
longas naues in Cretenſium auxilium Vatazus mittit : Sub hoſtium ap
pulſum Marcus Sanutus pecunia ut dicitur a Vatazo corruptus cum
omnibus copiis inſula exceſſit : Tum Vatazanæ claſſis præfectus ad ur
bium oppugnationem conuerſus Marco Quirino ad deditionem compul
ſo Rithymnam recæpit : Quirini deditionem ſecuti Margaritus Fuſca/
renus : Milopotamum : Conradus Milenius caſtrum nouum hoſtibus
tradidere : Nec ad primum eorum conſpectum facta eſt deditio : Ve
rum aliquandiu oppida ipſa prius oppugnata ſunt q̃ dedita : Ca/
taldus Auenalis qui Caſtellum quod Bonifacii dicitur cum ualida ma
nu iniuerat : præſidium & oppidum impigre tuebatur quum ducis in
teruentu qui ad ſuos obſidione leuandos tacito agmine ex Candace mouerat:
hoſtis inde abire compulſus eſt : operibus bellicis haud paucis relictis:Et quia

Iacobus te
pulus dux
xliii.

Attende
apertã Cre
tenſium de
fectionem

Margari/
tus Fuſca/
renus

non tam facilis uictoriæ curſus apparebat q̄ inſulani ab initio erant pol liciti : uideretq; Vatazanæ claſſis præfectus bellum in dies ſibi & ſuis magis q̄ Venetis fore laborioſum : Conſtituit inſula abire : Impoſitis itaq; ſuis in naues quas ex Leſbo duxerat relicta Venetis Creta re pente in altum abiit : Ea claſſis poſtea quantacunq; fuit ad Cythera in ſulam fœdiſſima tempeſtate iactata præter tria minora nauigia tota flu ctibus abſumpta eſt : Nicolaus Mutatius : & Marinus Marini cognomi nis qui ſpe pacis legati in Græciam nauigabant & ipſi naufragio perie re : Nicolaus Toniſtus dux qui Ioanni Storlato ſucceſſit : & Bartho lomeus Gradonicus qui eius ſucceſſor fuit aliquot oppida recæperunt:Ni colaus Seuaſtus & Michael Meliſſinus defectionis malorumq; omnium capita Gradonici ingenio in fidem & ipſi redierunt : Datum illis quicq̄d ſoli eſt a Petræa fluuio ad Actim his conditonibus ut quot annis libras cæ ræ quingentas aureo diui Marci phano inferrent : Veneto duci laudes cane rent:aduerſus rebelles aſſidue militarent : quoad in fidem rediiſſent : Qui autem ad eam diem imperium non recæperant: illi ſane erant qui ſe des a Petræa ad Sūmonium promontorium accolunt : Moritur inte rim Gradonicus : morte cuius inſulæ adminiſtratio a legatis ſuſcæpta eſt : Singulis ducibus duo legati dabantur : Quo nomine ea tempeſta te in inſula erant Ioannes Ardizonius & Marcus Molinus : Hic dum Si thiam maritimum oppidum obſideret : repente ex alto naues longæ duodecim conſpectæ quæ plenis uelis in inſulam proras uerterant : Eas Ioannes Vatazus mittebat in eorum auxilium qui a Venetis op pugnabantur : Molinus ueritus ne ſi claſſis in portum decurriſſet: fræ tiq; nouo præſidio oppidani ſubito eruptionem facerent ſuorumq; pauci tate reſiſtere non poſſet : uel ſi forte Candacem claſſis curſum detorſiſ ſet aliquo caſu occuparet : Soluta obſidione continuo cum omnibus copiis ad urbem uenit : Ardizonio cum nauibus quæ ad hos caſus in portu paratæ erant miſſo qui uenienti hoſti ſe ſe ſi e republica id fa ctum uideretur obiiceret : Interim Vatazani Sudæ portum tenuerunt : Eo Venetæ triremes ſubito delatæ hoſtem iam portum tenentem tu multuoſe inuadunt : Expediunt continuo ſe ſe Græci ad pugnam quod ipſum : quia præ loci anguſtia non ſatis commode fiebat tormen tis bellicis omniq; telorum genere procul arcent inimicam claſſem: pro ximi accolæ qui ſub primum tumultum præſto ſuis affuere rem Græ cam non mediocriter iuuerunt : toto nanq; littore oppidani : & reliqua agreſtium manus aderant : Venetum miſſilibus inceſſentes : Protracta erat in meridiem pugna quum Ardizonius legatus grauiter uulneratus cani iuſſit recæptui : Erat in animo Venetis poſtridie in pugnam redi re : Quod Græci ueriti ſilentio noctis portu egreſſi in altum abiere : Dum hæc a legatis geruntur Angelus Gradonicus Dux in inſulam ap plicuit : Huius auſpiciis Subrites in fidem his conditionibus rediere: ut uiuos traderent :aut ſi id minus præſtari poſſet obtruncarent Hemanu elem Dracontopulum cū Conſtantino eius fratre defectionū auctores:Et qui bus ſaluis apparebat inſulæ ſtatū nunq̄ in ocio futuꝶ: Cæteꝶ ut Calotheti & Anatholici qui genus ab antiquis Græciæ imperatoribus ſe ducere gloria bantur exules eſſent : Trigintaq; Subritū familiæ illuſtres Bonifacii oppidū

Attēde nau fragium
Nicolaus Mutatius
Marinus Marini co gnominis
Marcus Molinus
Angelus Gradōicus

incolerent : Atq; ita Cretenſium rebus compoſitis : illi qui oppidum te nebant quod Nicolai dicitur (erant enim adhuc in Creta Vatazi præſidia deditionem fecerunt : Sed iam tempus eſt ut ex Cretenſibus rebus ad alia tranſeamus : quæ per hæc tempora & in Græciæ Continenti & circa ip/ ſas inſulas geſta dicuntur : Quæ ut his maiora fuere ita grauiorem Ve netis curam iniecerunt : Nam ex quo nouum fœdus nouaq; ut uulgo ferebatur affinitas Hexagonarum regis & Ioannis Vatazi cognita eſt : quos rumor erat communi nomine Byzantii imperium totis uiribus oppugnaturos: Mo tus ea re Ioannes Hieroſolymitanus rex Byzantii gubernator circumſpi cere cœpit : quo conſilio : qua arte : quibus uiribus commiſſum ſibi tue/ ri poſſet imperium : Apparebat præter Venetos neminem eſſe a quo ſub ſidia ulla ſperari poſſent : Continuo igitur & ipſe & Teophilus Zenus qui per id tempus Byzantii prætor erat ad Tepulum ducem mittunt: qui eum doceret de nouo duorum potentiſſimorum principum fœdere qui uulgo dicerentur in ſe arma comparare : opus proinde eſſe nouis auxiliis & in primis celeritate : Cuius maxima eſſe ſoleant in bellis mo menta : dicere ſe pro comperto habere utrunq; in magno apparatu bel li eſſe occupatum : Maturarent igitur Veneti opem ferre ſi ſibi Byzan/ tium defenſum uellent : nec auxilia tantum : ſed ea etiam expedirent quæ ad arduum bellum ſuſtinendum neceſſaria crederentur : Nec cunctatio/ ne opus eſſe : ne ſi quod nollet hoſtes ſubito incurſu oportuna geren/ do bello loca præoccuparent : ſuis ſociorumq; rebus perditis quum uel/ lent ſubuenire non poſſent : Haud ocioſis auribus eum ciuitas accæpit nuncium rei periculo commota : continuo igitur claſſem decernit non par/ uam : Quinque & uiginti triremes paucis diebus inſtructæ : Leonardo Quirino & Marco Guſſonio præfectis portu eductæ celeri nauigatione Byzantium petebant : Quum nunciata eſt interim urbis obſidio : uali/ da hoſtium claſſis circa eam eſſe dicebatur : Tum eo nuncio perculſi triremium præfecti maiore q̃ antea ſtudio : ne quid interea mali urbi acci/ deret Conſtantinopolim ire pergunt : Præerat hoſtium claſſi Leo Gaua/ la homo rei maritimæ non ignarus : Is audito Venetorum aduentu mu tata ſtatione eo claſſem applicuit : ubi terreſtres copiæ (nam a Conti/ nenti quoq; iam urbs oppugnari cœperat) caſtra habebant : Sed nec id quoq; hoſtium conſilium Venetum a congreſſu deterruit : quin ſub ipſum ſtatim appulſum ferociter in Græcam ſit claſſem inuectus : Quod ipſum tanto ardore dicitur factum : ut momento temporis quatuor & ui ginti triremes reliqua claſſe diſiecta in ipſo tumultuantium hoſtium con ſpectu oppreſſæ ſint : Victor Venetus in urbem obſidione leuatam in/ greſſus ingenti ab omnibus lætitia excipitur : ſed longe maiore a ſuis ci uibus qui urbem incolebant : Quibus confirmatis iuſſiſq; inde bene ſperare quando re Veneta incolumi ipſi quoq; incolumes ſemper futu ri eſſent : paucis diebus morati Italiam uerſus inde abiere : Victrix claſ ſis Venetias celerius ſpe omnium reducta ingentem ciuitati attulit lætitiam: Gratiſſimum fuit audire ſuos ciues præſenti periculo leuatos : Sed non minus gratum tã celeri curſu uictoriam ex ſuperbiſſimo hoſte relatam:qui pene prius uictus fuiſſet q̃ uiſus : Sed nec uictus ille quieſcere potuit: Siquidem Vatazus ex altera parte (nam priorem illam ex ora Ponti/

Theophi/ lus zenus

Leonardus Quirinus Marcus Guſſonius

Conſtatinopo

Attende na ualem Ve netorũ ui/ ctoriam

ci maris ab Hexagonarum rege miſſam tradunt quidam) quinq; & uiginti longarum nauium inſtructa claſſe : Byzantium denuo obſidere pergit: ingens nauigiorum uis illis addita : Sed quantumlibet magna fuerit claſſis illa non tamen deterruit Ioannem Michaelem tum urbis præto rem : Is triremibus ſexdecim fretus quæ ad preſidium urbis in portu ad hos caſus paratæ erant in hoſtium ſtationem impetum fecit : Eum ferociter inuectum Vatazana claſſis haud diu ſuſtinuit : turbati hoſtes continuo fugam circumſpectare cœperunt : mox aperte inclinante fortu na haud dubia fit fuga : Decem naues captæ: reliquæ fuſæ fugatæq; ui ctoriam Veneto: urbi apertum mare reliquerunt : Soluta obſidione Va/ tazus graui morbo implicitus haud multo poſt Nimphæi uita deceſſit : Theodoro filio relicto quem ille ex Theodori Laſcaris filia tulerat: quã uirginem & ipſe adhuc iuuenis duxerat uxorem : Sunt qui præter na ues ad Byzantium captas unam & uiginti : alias in anguſtiis Rhodiaci maris hoſtibus ademptas dicant : in quibus aliquæ Syriæ mixtæ fuerint: Cum Genuenſibus in nouem annos pactæ ſunt induciæ Gregorio Ro mano pontifice id petente : qui quum Fœdericum Imperatorem parum amico in ſe animo eſſe ſciret : haud mediocriter ſuis partibus condu cere exiſtimauit : Si duos potentiſſimos Italiæ populos ab armis ad pa cem retractos aliquo ſibi officio deuinxiſſet : Ferunt ob id ipſum Grego rium a Venetis petiuiſſe : ut legati ad ſe mitterentur qui de pace cum Genuenſibus agerent : Quidam Stephanum Iuſtinianum & Marianum Maurocenum miſſos : Alii Ioannem Cornarium & Paulum Molinum tra dunt : In Lugdunenſi conuentu rem agitatam auctores ſunt quidam: Alii uero Romæ de induciis actum affirmant : Inter multas conditiones qui bus utriſq; eſt cautum : illud in primis expreſſum : Ne his uel illis li/ ceret nouos hoſtes aut ſocios accipere : nulli bellum inferre : aut cuiquã auxilia præſtare : niſi id communi conſilio fieret : multa & magna his a pontifice anathemata irrogata qui neglecto fœdere aliter q̃ in conditio/ nibus eſſet expreſſnm feciſſent : Blundus forliuienſis ait id fœdus pri/ us percuſſum q̃ Veneti Byzantium obſidione leuaſſent : atq; ideo credi tos contra fœdera feciſſe : Vnde poſtea ingens bellum inter utrunq; popu lum ſit ortum : Sed miror illum & alios qui id crediderunt non ad/ uertiſſe Venetos & potuiſſe : & recte feciſſe : quod aduerſus Hexagona/ rum regem & Ioannem Vitazum arma cœpiſſent ſuarum rerum op/ pugnatores : Nam & Byzantii ius quæſitum Veneti habebant : ubi pu/ blico nomine eorum erat magiſtratus : Cæterum & colonos habebant eo ab initio miſſos : quibus ſuorum ciuium fidem implorantibus tam im/ pium fuiſſet in tanto diſcrimine non ſuccurrere : q̃ quod uis ſanctiſſimum fœdus uiolare : Leuarunt Byzantium obſidione Veneti quia & decuit & oportuit eos ita facere : Nulli non enim fas eſt rem ſuam : ubique quum poſſit & ſemper tueri : Tam inhumanum creditur prohibere quenquam ne a ſe iniuriam propulſet q̃ iniuriam inferre : Nec Ge/ nuenſes ipſi ſiquis eorum res oppugnatum ueniſſet non prius ſum/ pſiſſent arma : q̃ Venetos an ita uellent iuberentq; conſuluiſſent : Ac/ cedit ad hæc quod Genuenſes dolo malo eo fœdere cum Venetis ægiſſe & uideri & credi potuerunt : quippe qui rati fore ut Venetos præſenti fœdere

Ioãnes Michael

Recens Venetorũ circa Byzantium uictoria

genuẽſibus p 9. annos

Stephanus Iuſtinianus

Marinus Maurocenus

Ioãnes cornarius

Paulus molinus

quaſi uinculo aut cathena quadam deuinctos tam diu ab auxilio ſuis ferendo conſultatione: ſimulatoq; belli apparatu remorarentur: quoad hoſtes quos ipſi ad id bellum fortaſſe compulerant Byzantium occupaſſent: in quam ſocordiam quia Venetum trahere non potuerunt: rem quaſi ita eſſet ut uiolati fœderis incuſari poſſent: eleuare cœperunt: Sed tantum abfuit ut Gregorius pontifex qui induciarum auctor fuit crediderit quicquam perfide eo tempore a Venetis factum: ut in eorum ſocietate pertinaciſſime perſeuerauerit: Quid quod & ipſos quoq; Genuenſes reperio per hæc fere tempora: aut certe non multo poſt a Venetis aduerſus Piſanos & Fœdericum imperatorem opem uelut a fidis ſociis imploraſſe: atq; benigne præbitam: Sed de his alio loco: Gregorius pontifex ab initio icti fœderis Venetos Genuenſeſq; atq; omnem Italiam ad arma capienda hortatus pro tellure ſancta armis retinenda dicitur: atq; rem facile tranſigi potuiſſe quandoquidem nemo fuiſſet qui non benigne id ſe facturum pollicitus eſſet: Sed immatura mors pontificis tam oportunam expeditionem diſcuſſit: Fuiſſet ea tempeſtate & cum patauinis ſecuta pax iam diu multumq; per legatos citro ultroq; miſſos tentata: Sed atrox tyrannis quæ urbem ipſam per id tempus adorta eſt rem pene confectam: ac ob id quod accidit non adeo neceſſariam turbauit: Ecelinus homo obſcuro loco natus quippe qui auum eiuſdem nominis ex Germania habuit Gregarium militem Othonem tertium in Italiam ſecutum a Fœderico ſecundo: cuius fuit perq̃ſimilis opibus & auctoritate auctus tyrannidem ſibi in Italia immodicam quæſiuit: Eo itaq; tempore quo Fœderici arma aduerſus Romanum pontificem magna Italiæ partem uagabantur: uel in primis in ipſa Ciſalpina Gallia in qua plæraſq; illuſtres urbes uariis cladibus afflixere: nec ullam belli aliam prætenſam ab initio cauſam reperio niſi quod in ea diſcordia: quæ inter Gregorium pontificem & Fœdericum orta erat hæ ciuitates non ut aliæ alterius ſed neutrius partis cenſeri uoluiſſent: Ecelinus magnis pollicitationibus Patauinos adortus: & in primis facta ſpe retinendæ libertatis eo ciuitatem perpulit: ut Fœderici partium haberi paterentur: Quibus honeſta ſeruitutis confeſſione expreſſa: continuo ille frænũ iniecit: iugũ indomitæ ad eã diẽ ceruici impoſuit: amariſſimaq; cœpit premere tyrãnide: Tũ uidiſſes nobiles uiros alios ad ſuppliciũ trahi: alios in uincula adduci: hos damnari: illos in exiliũ agi: fortunas diripi: puellas ingenuas: nobiles matronas ad ſtuprum rapi: omnia infanda & quæ a ſuperbiſſimo uictore in captiuos ædi ſolent a nouo principe in miſeros Patauinos ædebantur: multi metu uoluntarium ſibi exilium conſciuere: Plures fortunis omnibus ſpoliati extorres cum uxore & liberis eiecti Venetias tanq̃ ad unicum libertatis domicilium confugerant: interim quum omnis fere Ciſalpina gallia Fœderici armis ſtreperet: Aiunt Petrum Tepulum Veneti principis filium ad Cortem nouam cum Mediolanenſium cohortibus quorum prætor erat aduerſus Fœdericum parum ſecundo prœlio dimicaſſe: Cladeq; non mediocri accæpta cum non paucis uiris illuſtribus in hoſtium poteſtatem ueniſſe: Eum in patris ac Veneti nominis inuidiam: cui iam antea magnopere infenſus erat uictor hoſtis Piſas primo: inde in Apuliam miſit: ubi miſerabili modo trucidatum ferunt: Verum cur in eam terram obtruncandum ablegauerit hoſtis auctores non tradunt: Ego uero in Apulorum gratiam puto id factum: qui per id tempus a Ioãne Tepulo

Attende cõſilia de tellure ſancta recuperãda

Ecelinus *Tirãnus.*

Attende atrocem tyrannidem *ecelini in pa[...]*

Petrus Tepulus *ad cortem nouam*

Ioãnes Tepulus

ipſius Petri fratre multis cladibus fuerant affecti : Miſerant Veneti Roma-
no pontifici gratificaturi cum quinq; & uiginti longis nauibus Ioannē Tepulū
in Appuliam ad eius terræ urbes oppugnãdas quæ in Fœderici fidem uenerant:
Sub Tepuli acceſſū claſſe quæ ad præſidiū eius oræ erat diſiecta : Thermolas
Venetus occupauit : Inde Campum Marinum mox & Beſticem : Sed dum
armatorū a Venetis cōbusta
captum oppidum diripit atq; euertit : nunciatur Cæteam nauim ea tempe-
ſtate nobiliſſimam quæ mille uiros ad pugnam inſtructos habebat : quæq;
Fœderico aperto mari militabat Siponti portum intraſſe : Eo Venetæ trire-
mes repente aduolant nauimq; iniquo loco adeptam : tumultuoſe adori-
untur : nec maiore negocio in poteſtatem ſuam redactam uictores diripi-
unt : direptam ſubiecto igni in hoſtium conſpectu comburunt : atq; ob
hæc credibile eſt Petrum Tepulum Apulis necandum a Fœderico traditum:
Dum hæc foris geruntur aut certe circa hæc tempora aliqua ad ciuitatis re
Forum petitionum
gimen attinentia inſtituta dicuntur : Forum in primis petitionum cum tri-
bus iudicibus qui in eo cauſas cognoſcerent : Veteres leges & inſtituta ci
uitatis diligenti examinatione recognita : ac non tantum recentiore decreto
ſancita : Sed diligentiore etiam formula in aliud uolumen perſcripta : Qui
dam in hæc tempora reiiciunt ſecundam illam Ioannis Michaelis pugnam
qua numeroſam Vatazi claſſem ad Bizantium pauciſſimis triremibus fretus
profligaſſe dicitur : Fœdericus poſt pugnam illam quam ſecundo marte ab
eo ad Cortem in Mediolanenſi agro pugnatam diximus in quã Petrus Te
pulus in eius poteſtatem uenerat Patauium iam antea ab Ecelino crudeli
tyrannide oppreſſū profectus eſt : Hic quū forte paſchales celebraret ferias al
latum eſt : Romanum pontificem paucis ante diebus ipſum & omnes qui
eius ſigna ſequerentur : aut opem aliquo modo ferrent : a piorum cœtu
Attēde Fœderici expeditionem ĩ Venetos
anathemate excluſiſſe : Quo nuncio conſternatus in Venetos fines quaſi
phanatico furore inſtinctus continuo mouit : atq; ad Hilarii ædem : ubi
Ecelinus aliquanto antea turrim Venetorum oculis obiecerat : progreſſus ſubi
to impetu inde auerſus Bebiacam turrim ad dextram flectens citato ag-
mine petiit : Turris ob inacceſſum locum aquis omnia fere tenentibus tantiſ
per a præſidio quod illic erat defenſa eſt : donec magna uis leuium nauigio
rum in ſubſidium miſſa ſubito interuentu hoſtem cedere coegit : Sed expe
ditionis huius in Venetos non unam apparet fuiſſe cauſam : Nam & iniu
riam in Cætea naui acceptam a ſe ulctam Fœdericus uolebat : & Veneti Ro-
mano pontifici fœdere ſe iunxerant : Sed illud fortaſſe magis ac magis bar
barum mouerat quod Patauinorum exulum uis ingens Venetiis per id tem
pus erat : quibus tam proximo loco agentibus apparebat : Patauinæ urbis
ſtatum eum qui tum eſſet haud diutius futurum : idq; eo propius fidei
mihi uidetur eſſe : quod ille non multo poſt Patauio profecturus præſtan-
tiſſimum quenq; ciuium per ſpeciem militiæ procul urbe ablegauit : Genu
enſes per hæc tempora ex fœdere a Venetis petiere : ut claſſem ſibi quãpri-
mum in auxilium mitterent ſignificantes reſciuiſſe ſe Piſanos ſuis Fœderi-
…tur auxiliū a ſocijs Venetis
ciq; opibus fretos ſupra centū in ſe triremes inſtruxiſſe: Nec rem ullam pati
dilationem dicere pro comperto ſe habere hoſtem non mulro poſt affuturū:
cum quo ſine ſociorum claſſe dimicatum nollent . Veneti triremibus ſexa
Andreas tepulus
ginta inſtructis Andream Tepulum (hunc quoq; ducis filium fuiſſe reperio)
triremibus præfectum confeſtim opem ſociis ferre iubent : Is prima uelificatiõe

Polam delatus urbem ipſam : quia ſuam triremem non dediſſet imperatã pecunia & muro aliqua ex parte diruto mulctauit : Proſpera inde uſus nauigatione Dyrachium uenit quo allatum eſt Fœderici Piſanorumq; claſſem circa Cyrnum inſulam a Genuenſibus ſuperatam : Eo nuncio accæpto Andreas Polam retro curſum conuertit : Cognouerat enim poſt ſuũ inde digreſſum a Venetis defeciſſe : ſubitoq; acceſſu recæpit : recæptam diripuit : direptam incendio uaſtauit : Iadera quoq; ne ciuitas quandoq; in ocio eſſet : & ipſa non multo poſt q̃ claſſis domum reducta fuerat : quinto a Veneto imperio defecit : Ioanne Michaele qui tum urbi præerat eiecto : ualidiſſima claſſis ad eam recipiendam confeſtim decernitur : Quinq; & quadraginta naues inſtructæ : quarum uigintiquinq; longæ reliquæ onerariæ fuere : Rainerius Zenus claſſi præfectus eſt : Traiectis in Dalmatiam copiis ciuitas totiens rebellis obſidione cingitur duobus menſibus urbs oppugnata : Demum poſt multos conatus uicta eorum pertinacia Iadrenſes deditionem fecere : Quibus recæptis placuit legatos ad Pannoniæ regem mitti : Stephanus Iuſtinianus : & Petrus Dandulus miſſi : Hi cum Bela ut quidam tradunt rege ægerunt : ut ius omne quod ille & alii reges in ea urbe ſibi uendicaſſent Veneto nomini remitteret : quod ipſum quum a barbaro impetraſſent ut ratum perpetuumq; haberetur reſcripto conſtare uoluerunt . In hoc ſtatu erant res Venetæ quum Tepulus princeps uita deceſſit : anno ſui ducatus uiceſimo circumacto in æde diuorum Ioannis & Pauli gemellorum fratrũ honorificẽtiſſime eſt ſepultus : Marinus Maurocenus nouo ut quidam tradunt electionis genere Tepulo ſurrogatur : Quæ creandi ducis ratio ad eam diem ſeruata eſſet oſtendimus : Fuit enim omnino ſimplex & quæ ſi uiri illi qui ea tempeſtate fuerunt non omnino ambitione caruiſſent facile peccandi cuiuis occaſionem præbuiſſet : Quæ deinceps ſecuta eſt ueteri illa longe cautior : & quo cautior eo magis diuerſa : Nanq; omnium primum quum nouus dux creandus eſt : priuſq̃ ordo ullus lectorum ſorte ducatur : Quinque uiri ad hoc ipſum creati futuro duci leges publico nomine præſcribunt : quæ tum ex illius dignitate : tum uel maxime e republica eſſe credantur : Eas ſupremum concilium ſciat neceſſe eſt : & quas ſciuerit probet : Si igitur probauerit tum iis patricii ordinis comitia indicuntur qui trigeſimum annum uitæ attigerint : Hic tot minutiſſimæ pilæ in urnam unam coniiciuntur : quot intra curiæ parietes cenſa fuerint nobilium capita : His triginta aureæ temere miſcentur : ita dico ut omnes una mixtæ ciuium numero reſpondeant : ne plures paucioreſue q̃ ab initio cenſi fuerint reperiantur : Mox ordine citati ſinguli ſingulas educunt : atq; ii qui auream ſortiti ſunt in proximum conclaue deducuntur : Et hæc prima triginta pilarum ſortitio nominatur : Hic rurſus pro numero eorum qui ſorte ducti fuerant : Triginta pilæ quibus nouem aureæ inſunt in unum coniiciuntur : atq; nouem illi qui aureas eduxerint quadraginta uiros ſuffragio legunt : Quo fit ut hi primæ lectionis lectores dicantur : Quadraginta illi ſuffragio creati totidem pilis in quibus duodecim aureæ miſcentur in unum coniectis in ſortes recidunt : ex hoc numero duodecim illi qui remanſerint ſecundi lectores nominantur : Ab his quinq; & uiginti creantur uiri : Hi nouem aureas pilas : reliquas pro numero albas in ſortem coniectas educunt : Nouem illi qui aureas ſorte duxerunt quinq; ex quadraginta uiros ſuffragio legunt : Qui ad ſortes reuocati undecim aureas ex omni numero educũt : quas qui eduxerint ii demũ unum

Quinta Iaderenſium defectio *direpta et Di...*

Ioãnes Michael

Rainerius zenus

Stephanus Iuſtinianus

Petrus dandulus

Marinus Maurocenus Dux. xliiii. *et nouo modo et ...*

Attende de electiõe prĩcipis *nouo modo*

& quadraginta uiros creant : qui ducem ſummumq; urbis magiſtratum le/gunt : Lectionis huius ducariæ rationem : quia apud eos quos ſequimur nihil de ea ſcriptũ reperio : Fateor me ex Benedicto Triuiſano totã cognouiſſe quẽ ad Veronæ præfecturã exeuntem ex Venetiis ſecuti fuimus: Ab eo itaq; nam ſæpe una ſumus : eiuſq; ſermone uehemenrer delector accæpimus : unum & quadraginta uiros illos Ducariæ lectionis auctores in ea parte curiæ claudi ſolere : ubi pene quotidie ſenatus habetur : Tum ibi ſub primum ingreſſum tres ex omni numero qui annis & auctoritate præſtare credantur : totius collegii principes creari : quos ipſi inter ſe priores appellent : Inde aliquanto digniore his loco q̃ reliquis conſtituto : diuiditur ipſum conclaue quadrifari/am ut ſint loca unde nominatim ſuffragaturi citentur : qua parte eſſe uelit fas eſt unicuiq; optare : Ex qualibet igitur illarum partium : nam id ha/ud multum refert uocati ad conſpectum illorum trium ſuffragatum ueni/unt : Singuli complicatas ſcædulas habentes in quibus nominatim expri/munt quem ducem uelint creatum iri : Eas in unum coniiciunt locum ubi uero omnes retro abiere : Scribæ duo qui ſenioribus illis aſſiſtunt ipſis ſpectantibus perſpiciunt quot numero cuiq; ſuffragati ſint : Tum illorum no/mina quibus ſuffragia quæſita ſint in pileum demiſſa ſorte educuntur : & ut quoto quiſq; loco fuerit eductus ita ordine cum ſuis ſuffragiis notatur : Sed hæc ipſa ſuffragia non tam conferunt ad ducis creationem q̃ ad diſpo/ſitionem animorum percipiendam : Redactis itaq; in ordinem nominibus & rurſus in unum coniectis : Tum pro eo cuius nomen primo fuerat ſorte eductum ſuffragia citantur : Ipſe interim in proximum penetrale cogitur abire: Verum priuſq̃ illa ineantur : quæritur ab iis qui adſunt : an quiſq̃ ſit illi pro quo citentur ad ſuffragium aliquid obiecturus : Fitq; poteſtas omnibus libere quid de eo ſentiant loqueudi : Tum ſiquis eſt qui aliquid ei obiiciendũ putet in medium procedit omnia dicit quibus ille indignus uideri poſſit:cui ampliſſima urbis dignitas deferatur : Hic quaſi reus ex penetrali in conſpectum productus iubetur ea diluere ſi poteſt quæ obiecta ſint : atq; ubi id fecit in priſtinum conclaue reducitur : Hinc rurſus quæritur an ſit qui in ea quæ ille dixerit denuo ſit aliquid dicturus : atq; ita quotiens obiectum fuerit aliquid ſit ei diludendi poteſtas : ſed una aut ad ſummum duabus actionibus rem ipſam tranſigi ſolere accæpimus : Poſt nouiſſimam igitur purgationem pro eo uocata ſuffragia ineuntur:atq; in duos calices aſſenſus & negationis indices pilas certis characteribus notatas ne qua fraus ineſſe poſſit demittunt : numeranturq; diligenter ſuffragatoriæ pilæ : quæ ſi quinq; ex uiginti numero fuerint : ille pro quo uocata ſunt ſuffragia declaratur princeps : ſi pauciores pro eo citantur cuius nomen ſecundo loco fuerat ſorte eductum: In hunc quoq; ac deinde in reliquos fas eſt cuiq; ea quæ ſentiat dicere:atq; rurſus illi ſit obiecta refellendi poteſtas : Is quoq; ſi ſuffragiorum numerus quadrauerit princeps erit : ſi minus ad tertium ueniatur neceſſe eſt : ſic de/inde ad quartum & reliquos in orbem : Raro ait euenire ſolere ut ad pri/mum hoc ſcrutinium non ducis creatio ſequatur : quæ ſi forte non ſecuta fuerit:antiquatis prioribus ſuffragiis rurſus noua pro iis qui in conclaui ſunt inire incipiunt : Ea uidelicet ratione quam proximo loco expreſſimus : idq; totiens ſit : quoad noua principis contingat declaratio : Hæc habui quæ de principis creatione ſub grauiſſimo auctore referrem : ad quod ip/ſum dicendum ne alicui a noſtro inſtituto alienum feciſſe credamur : conſulto

Benedictus Triuiſanus

ex triuiſano hec habuit.

Attẽde cautiſſimã creandi principis rationẽ

conſulto uenimus: tum ut omnes intelligerent quæ olim fuerit: quæq; nunc ſit apud Venetos creandi ducis ratio: de qua ſæpius ad hunc locum diximus ac quum opus erit dicemus: Tum quia hoc lectionis genere primum omnium Maurocenum ipſum creatum reperio: Verum ſiue tunc ſiue poſtea quod nonnulli affirmant ea lectionis formula in uſum uenerit: ſatis conſtat iampridem ſummum Venetiis magiſtratum in hunc modum creari: Sed nunc ad Mauroceni redeo adminiſtrationem: Quo principe Philippus Fontana Rauēnas antiſtes Gregorii ut quidam tradunt: ut alii Alexandri Romani pontificis legatus Venetias uenit: Vbi diuinis armis uſus cœleſtis uitæ præmia propoſuit omnibus arma aduerſus Ecelinum tyrannum Romanæ ecclesiæ hoſtem iudicatum ſecum ſumpſiſſent: Premebat is graui obſidione Mantuam: ad cuius opes euertendas conſtituit Philippus loca quæ ille occupauerat quibuſcunq; poſſet copiis infeſtare: Non pauci mortales ad tam piam expeditionem magno præmio euocati Venetias ad illum confluxere: Sed Venetorum opes rem in primis iuuerunt: Siquidem præter ingentes copias quas Philippo dedere: arma: naues: commeatus: & quicquid gerendo bello oppugnationibuſq; locorum uſui futurum putabant: in caſtra comportandum curarunt: atq; ita primum ex Bebiis in quem locum ut conuenirent edictum erat militibus: mota in hoſtes caſtra: Corregiolamq; ſubito admota: Huc Anſedinus Ecelini ex ſorore nepos Patauii prætor cum aliquot cohortibus occurrerat: Is quum ab initio reſciuiſſet quæ Venetiis facta eſſent Brenta fluuio Bachilioneq; proprio curſu auerſis ſtagna quæ illorum refluxibus circa ea loca fiunt cohibitis: in proprium alueum aquis: exiccanda curauit: ne eſſet qua Venetorum nauigia exercitum in continentem exponerent: Reddidit res ipſa aliquanto impeditiorem nauigationem: Nam ubi ad Corregiolæ oſtium uentum eſt: eſſetq; antiquus alueus pene totis aquis deſtitutus: ut maiora nauigia nullo modo ferret: minores lembi lintreſq; ut adhiberentur neceſſe fuit: His Sagittarii primo qui hoſtes aduerſam ripam tenentes ſummouerent: inde reliquæ in continentem copiæ expoſitæ: Tum in Saccenſes ductum: Horum oppidum Anſedini præſidio a quo antea erat initum impigre eſt defenſum: Rauennas antiſtes ſoluta repente obſidione quoſdam haud procul inde uicos occupauit: Quum hæc Anſedinus reſciuiſſet confeſtim oppido Saccenſibus relicto citato agmine Patauium ire contendit: Philippus Venetiq; Saccenſibus in fidem acceptis hoſtem perſecuti ſunt: Sub quorum acceſſum tam ſubita oppugnatio patauium adorta eſt: ut pene prius ad Pontem curuum pars eius ſit capta q̄ omnino oppugnari ſentiretur: Ea uictoria Philippus Venetiq; audactiores facti rurſus circa Altinatem portam magno impetu hoſtem adoriuntur: Oppidani & ipſi indigne ferentes urbem alioquin nobiliſſimam præſidio & ope ualde munitam ſua ignauia tam cito expugnatum iri obſtinato animo hoſtibus reſiſtunt: Magnum utrinq; oritur certamen: pugnant utriq; hi pro patria: illi pro gloria: hos patriæ charitas: illos ſpes uictoriæ accendit: Multus cruor utrinq; fuſus: Demum uicta oppidanorum pertinacia: Et hac quoq; parte ciuitas expugnata eſt: Tum deſperatis rebus Anſedinus ſaluti ſuæ conſulens cum neceſſariorum manu auerſa parte urbis aufugit: Ad eius profectionem ſubita ciuium deditio ſecuta eſt: Arx quæ in parte urbis hodie quoq; uiſitur: quarto die poſt per deditionē eſt recepta: Ecelinus interea quum ignarus eſſet eorum quæ Paduæ facta erant: Cerne

Philippus Fontana *eps Rauenas c*

Ecelinus matuā obſidet.

Philippi & Venetorū ī Patauos expeditio

Patauium capitur *ab epo et Veneti*[illegible]
Anſedini fuga

retq; ſe circa Mantuam ſedendo nihil proficere ſoluta obſidione : Veronam ut copias reduceret ad Mintii fluuii ripam conſederat : ubi triduo ſtatiua habere in animo habuiſſe dicitur : Verum maior clades q̃ per id tempus ex pectaretur : conſilium ſubito mutare coegit : Nuncio de Pataũi amiſſione accæpto : ipſe uero & ſi ea clade non mediocriter eſt commotus : diſſimula to præſenti dolore rem tam diu occultam eſſe uoluit quoad Veronam ue/ niſſet : quo poſt accæptum nuncium citato agmine ſe contulit : Hic urbe cum omnibus copiis inita infanda dicitur crudelitate uſus : Duodecim Patauinoꝝ milia : quos in caſtris habebat non mercenarios milites aut Gregarios : ſed in genuos omnes : & in his eminentioris fortunæ non paucos diuerſis crucia/ tibus ad unum necauit : quod a nullo unq̃ præterq̃ a Cornelio Sylla factũ reperio : ut tantam uim hominum in ſuam poteſtatem redactam uno tem pore ferro conficiendam curarit : Ille duodecim Præneſtinorum milia uno loco unoq; temporis momento : quia Marianis partibus fauiſſent obtruncaſ ſe dicitur : nec cuiq̃ in tanto numero præterq̃ ueteri hoſpiti uitam conceſſiſ ſe : quam ille cum cerneret omne ſuæ ciuitatis robur extinctum iri : pertina/ citer recuſaſſe dicitur : faſſus ſe nullam ſalutis gratiam ei habiturum ſi ſuo rum popularium percuſſoribus permiſceretur. Nec cuiq̃ mirum uideri uolo: nec pro mendacio excipi: quod diximus tantam uno tempore multitudinem ex Patauio in militiam abductam : quum grauiſſimi auctoris teſtimonio con ſtet : quandoq; in ea urbe cenſos quadringentos equeſtris ordinis uiros : & quod plus eſt : inde Centum & uiginti hominum milia uno tempore ad bel lum miſſa. Poſt Patauinorum cædem Ecelinus Bachilionem fluuium haud multum infra Vincentiæ mœnia ualidis munitionibus occluſum : in plures partes deriuandum curauit ut Patauinos aquis priuaret : quibus multifari/ am deductis urbem magis communitam reddidit : Cæterum uariis uel in primis molarum uſibus eam deriuationem accommodauit : Rauennas an/ tiſtes & ipſe circumducta Patauinis mœnibus foſſa : ita oppidum communi uit : ut nulli Ecelini conatus amplius timendi uiderentur : Nec ita multo poſt cum magna hominum manu ad Bachilionis clauſuram pergit : Cui Vincentinus prætor : neq; uiribus : neq; animo impar : cum Ecelini copiis ad urbem præſidium relictis occurrit : Subitum ibi prœlium commiſſum diuq; fortuna neutro inclinante dimicatum : Sed in medio pugnæ feruore : quum nunciatum eſſet : refractos eſſe fluminis aggeres : amnemq; in uete/ rem alueum toto aquarum impetu auerſum : Continuo Rauẽnas præſul ca ni iuſſit recæptui : Secutæ hinc inde expeditiones aliquot ſed omnino me/ moria indignæ. Ob egregiam per id tempus operam Pontifici nauatam tra dunt quidam Venetis conceſſum : ut aureæ ædis primicærius mitra & paſto rali baculo cærimoniarum hora uteretur : quod ad eam diem præceſſorum nemo impetrauerat. Dux Senio confectus ſatis quidem proſpera uſus ad/ miniſtratione anno ſui ducatus quarto humanis deceſſit : Eius corpus in au reæ ædis ueſtibulo eſt ſepultum : Rainerius Zenus princeps in demortui locum eſt declaratus.

Attende atrociſſimũ Ecelini faci nus

Pugna ĩter Patauos & Vincẽtinos

Rainerius Zenꝰ Dux xlv.

[Handwritten marginalia:] …lia patauini … ecelino necati. …inus crudeles. …ũ potest 12000 …latorꝝ prenestini. …culus primicerio Veneto data.

M.ANTO. SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER.X.PRIMAE DECADIS.

f

VIT in parte Syriæ quæ phœnicia dicitur: inter Carmelum montem & Sidonem urbs olim illuſtris Ptolemais ab initio dicta: recentiore deinde nomine Accon nominata: Quidam Venetarum rerum ſcriptores uernaculam puto uocem ſecuti: nam ita uulgus appellat pro Accone Acram ſcripſerunt: In ea urbe Veneti iam inde ex quo Chriſtianis armis Hieroſolyma cum parte Syriæ recæpta fuerat: ius ſibi ex fœdere quæſitum habebant: ſed non Veneti ſolum: uerum etiam & Genuenſes & Piſani qui auxiliares ad id bellum claſſes miſerant: Accidit itaq; ut Veneti Genuenſeſq; commune phanum in ea eſſent urbe ſortiti: quum priuum uicum: priuumq; forum alioquin haberent: De huius itaq; poſſeſſione animi iam antea æmulatione: inde odio accenſi diſceptare cœperant: Veneti non uicum tantum ſed tertiam quoq; urbis partem ſibi ex fœdere cum Baldoino icto deberi dicentes ipſam quæ diuo Sabbæ ſacra erat ædem iure fœderis ſibi uendicabant: Inſtabant Genuenſes neq; fœderibus: neq; ſociis ceſſuri: apparebatq; ingens malum ex ea altercatione rei Chriſtianæ in Syria eminere: Sed ad tollendam futuri certaminis cauſam res ad Alexandrum Quartum Romanum pontificem eſt delata: Cenſuit mox ille æquitatis non parum: ſed magis quietis amicus: utrorunq; commune oportere eſſe phanum: quando ipſa quoq; ſacra communia eſſent omnibus: Eam pontificis declarationem quum Genuenſes aliquanto prius q̃ Veneti cognouiſſent: non expectatis ab Alexandro litteris: Sed Philippi Monfortenſis Gallica gente orti: tunc quoq; urbis præfecti beniuolentia fræti locum occupant: atq; celeri opere in arcis ſpeciem communiunt: Tantum abfuit ut Philippus Venetis præſentem iniuriam querentibus conſultum aliquo modo uoluerit: quod tertiam partem urbis ſibi ex fœdere uendicantes populariter inde abire iuſſerit: Tam inſignẽ contumeliam Veneti haud ſibi ferendam rati: Confeſtim cum Manfredo Siciliæ rege aduerſus Genuenſes Fœdus ineunt: ſed dum Veneti in comparãdis armis occupati eſſent: Interim dux Antiochenus: & Hieroſolymitani tẽpli antiſtes Philippum grauiter increpitum identidem per litteras monent: ut conſideratius ageret: prædicantes uno ore omnes fore: ut niſi Veneti in gratiam cum Genuenſibus redirent: qui ipſius illorumq; inſolentia alienati eſſent: res Chriſtiana non multo poſt ingentem ex ea diſcordia cladem in Syria acciperet: Horum ueriſſimam prædicationem quum eum aſpernari Veneti reſciuiſſent: Appareretq; neq; monitionibus ullis: neq; minis ingentes illius ſpiritus remitti: Sed pertinaciter in eo odio quod antea imbibiſſet hominem manere: tum patientia magnitudine iniuriæ uicta Treſdecim triremes quas per id tem pus Tyri habebant ad pugnam inſtructas portu celeriter educunt: Venetarum rerum ſcriptores eas ex Italia Laurentio Tepulo præfecto miſſas tradunt: Vbi uero ad Ptolemaidis portum uentum eſt: cathena qua illius aditus occludebatur ſubito tumultu refracta impetum in Genuenſium naues faciunt: quæ numero tres & uiginti onerariæ: duæ triremes forte illic ſtationem habebant: haud magno negocio ut incautæ oppreſſæ omnes: Veneti nautica illis inſtrumenta primo eximunt: mox ignem ſubiiciunt: ſubiecto ad unam incendio abſumunt: Diui Sabbæ pha

Prima Liguſtici belli cauſa

Veneti cũ Manfredo

Laurentius Tepulus

num quod tumultuario opere communiuerant : eodem impetu recipiunt re cæptum magna ex parte diruunt : Genuenſes ea clade magis irritati q̃ terni/ti claſſe duarum & triginta triremium apud Tyrum interim inſtructa Vene tæ occurrunt : Nec tamen prœlium ullum memorabile eſt commiſſum : Ve neti rerum Græcarum cura a Syrio certamine auerſi in Ponticum mare ceſſe re : ut ſuis Byzantium incolentibus uatazano bello implicitis præſenti auxi lio ſubleuarent : His interim quæ Ptolemaidæ geſta erant in Italiam allatis: Genuenſes qui iam antea inimico in Venetos fuerant animo indignitate rei commoti ad cladem ulciſcendam ingentem decernunt claſſem : Triremes quadraginta inſtructas : & naues cæteas decem in Syriam mittunt : Vene/ti & ipſi in Italia : quia ingens cum ligure certamen inſtare uidebant: mira celeritate triremes quindecim onerarias decem inſtruunt : quibus Andre/as Zenus eſt præfectus : Qui Ptolemaidi erant minora nauigia: uulgo uac cetas uocant circiter quadraginta : Cæteas naues decem & ipſi expediunt: In hoc ſtatu Venetorum res Genuenſiũq; in Syria erant : Quum in Italia Ale xander pontifex auditis quæ ab initio apud Ptolemaidem geſta erant : cer/neret q̃ ualidæ eſſent utriuſq; populi uires : q̃ magna odia : q̃ atrox ex ea re malum Chriſtianos qui in Syria tunc erant maneret : pro magno habuit negocio audire oratores utrinq; hoc nomine ad ſe miſſos : uoluit & Piſa nos adeſſe : Quorum legatos ex Hetruria : ut quaſi arbitri inter utroſq; : paciſq; auctores eſſent accerſiuerat : Fuiſſetq; non multo poſt pontificis interuentu pax ſecuta : niſi procul domo tam cito dimicatum eſſet : Cuius rei fama pontificis & aliorum turbauit conſilia : ubi enim utraq; claſſis in Syriam delata eſt : Veneti quanq̃ Ptolemaidem ualido tenebant præſidio : non propterea Tyrum reliquerant : hic & Genuenſes & Philippus Monfor tenſis erant : qui omnino hoſtilia in Venetos uicum ibi incolentes fuiſſent auſi : niſi prohibiti a magiſtratu urbis mouere quicquam in urbe aut in portu eſſent : Erat proinde Venetorum conditio aliquanto melior : quippe qui Ptolemaidem ſoli haberent : & quæ prius in Tyro quæſita eſſent: non amiſiſſent : Ea re Genuenſes adhuc magis accenſi portu repente egreſſi Pto lemaidem uerſus ire pergunt : Andreas Zenus & Laurentius Tepulus claſ/ſis præfecti : quos nullus hoſtium motus latere potuit : quum Tyri ut di/ximus : multi Veneti nominis pene mixti hoſtibus eſſent: rati quod erat Ge nuenſes ad ſe uenire : ut ſuo exemplo omnia improuiſo aduentu turbarent: Confeſtim & ipſi inſtructas naues portu educunt : atq; ita ualidæ claſſes ſi bi obuiam factæ : continuo ſe ad pugnam expediunt : concurritur magnis utrinq; uiribus : ſed maioribus omnino odiis : Cruenta inde pugna oritur Sed res Veneta eo ab initio ſuperior fuit quæ & ualidior : quippe quæ non parum Piſanorum quos fœdere per eos dies ſibi iunxerat appendicibus eſſet aucta : Funduntur iccirco fuganturq; hoſtes : eorum naues multæ in altum demerſæ : plures captæ quæ uigintiquinq; numero fuiſſe dicuntur : Reliquæ trepida fuga ſe Tyrum recæpere : Venetus uictricem claſſem Ptolemaidem reduxit quo ſecum captas naues cum aliquot Genuenſium milibus adduxit: Tanta hoſtium clades non modo non expleuit Venetorum iram : ſed ma/gis propemodum ac magis efferauit : Quippe qui poſt uictoriam ipſam continuo omnia publica & priuata illorum ædificia quæ Ptolemaidi erant diruerunt : Horrea mercatorum : præcones : apparitores : & alia priſtinæ fortunæ ueſtigia : quæ ad eam diem ibi manere permiſerant : tum demum ſuſtulerunt

Andreas Zenus

Attende ferociſſimũ Venetorũ & Genuenſiũ in Syria cõcurſum

Naualis uictoria [Veneta cõtra Genuẽſes]

ſuſtulerunt : Duo millia Genuenſium ac ſexcentos quos in pugna ca/
ptos eo ut diximus pertraxerant publicis ſignis ſubiecere : Et ut ſæpe ac
cidere ſolet : ut una accæpta clade aliæ proximæ ſequantur : non multo
poſt hanc pugnam tres aliæ Genuenſium naues non procul Tyro a
Venetis ſunt oppreſſæ : ac totidem circa Cretam : quanq̃ non deſunt qui
aliquanto prius q̃ pugnatum eſſet hæc accidiſſe tradant : Pontifex nun
cio pugnæ huius accæpto : non mediocriter commotus dicitur : qui quũ
Genuenſes legatos poſt accæptam cladem domum reuocatos dimitteret
non prius paſſus eſt eos abire : q̃ a Venetis impetraſſet : ut captiuos
Genuenſibus reſtituerent : In hoc motu res Venetæ erant in Syria : quum
nihilo interim quietiores in græcia eſſent : infeſtis quidem Græcorum
armis in primis Ioannis Vatazi : inde Theodori eius filii : ita Baldoini
imperatoris res acciſæ erant : ut niſi Veneti quandoq; in ponticum mare
ad illorum uires comprimendas tranſiuiſſent : actum iam antea de Gal/
lorum imperio fuiſſet : quod cum ſæpe alias : tum non multo ante ac
ciderat : Quum poſt Ptolemaidem oppreſſam : & ſi magnum cum Ge
nuenſibus inſtabat certamen : tamen ut Baldoini rebus mature ſubuenie
rent : ſuarum quæ in Syria erant quaſi obliti in Græciam curſum te
nuerunt : Sed nunciata Theodori morte : quæ peroportuna ad Græciæ
terræ ocia uulgo accidiſſe credebatur : Veneti in Syriam quo trepidiſ
ſimis reuocabantur nunciis redierunt : Interim Michael cognomento Pa [Michael]
leologus : qui Theodori filiis tutor cum principatus adminiſtrandi po/ [Paleologus]
teſtate relictus : ab initio ſpem omnibus fecerat futuræ pacis (apparebat
enim contentum eum fore : ſatiſq; ſtrenuam pueris operam nauaturum:
Si quæ Theodori antea fuiſſent ab omni externa defendiſſet iniuria)
Baldoini opes non ſolum frægit : ſed prorſus etiam ſuſtulit : Quod
ipſum qua ui ille : qua ue arte ſit conſecutus breuiter oſtendam : Sed
illud interim non tacebo eſſe e numero ſcriptorum quoſdam qui non
Paleologum tutorem a Theodoro relictum dicant : ſed Gregorium quen
dam cognomento Imiſolum : quem ille a ſuis inter ſacra trucidandum
curauit : Inde ſuſcæpta puerorum cura quia Theodori præter cogna/ [Attende pa]
tionis neceſſitudinem : ſtudioſiſſimus ſemper uideri uoluiſſet : pueros [leologi ſce]
quoq; ſuis opibus firmatis infanda cæde ſuſtulit : Sed hæc poſtea ab [lus imperatoris filios nec]
eo facta dicuntur : Ipſe non multo poſt Theodori mortem Guilel/
mum hominem Gallica gente ortum Achaiæ principem bello uexare
cœpit : Nec prius eius opes infeſtare deſtitit : q̃ Barbarum laceſſi/
tum ad pugnam exciuiſſet : excitumq; ac uictum in uincula traxiſſet:
Qua uictoria elatus confeſtim Baldoinum adoritur : Cuius copiæ quũ
aduentare dicerentur : conſtituit imperator anguſtias Pontici maris
præſidio retinere : ac ſi fieri poſſet hoſtem procul a portu arcere :
Cum q̃ maximis igitur potuit copiis circumuehendam curauit claſſem:
Cui.M.Gradonicum Venetum urbis prætorem præeſſe uoluit : certus [Mar. Gra/]
erat Baldoinus aut in ultimum diſcrimen omnia coniicere : aut ſu/ [donicus]
perbiſſimum hoſtem ab inſtituto curſu auertere : iam manifeſta qua
dam rerum deſperatione uix illi conſtare poterat : qua ui : qua ue ar
te Byzantium amplius retinere poſſet : Quippe quem ita ad eam di
em Ioannis Vatazi primum : inde Theodori filii arma frægerant : ut

Burgenſibus mercatoribus : a quibus mutuam accæperat pecuniam Philippum in pignus tradere : quem illi poſtea Venetiis aſſeruandum curarunt: Tegulas plumbeas quibus publica ædificia tecta erant : præcioſiſſimaſq; diuorum reliquias incredibili pecuniarum inopia coactus eſſet alienare : His itaq; calamitatibus circumuentus quadam fere amentia actus : nullo in urbe relicto præſidio : omne robur copiarum ad maris anguſtias occupandas miſerat : Sed quum externum hoſtem reformidaret in domeſticas incidit inſidias : Quidam Graii ſanguinis uiri : quos ut læuia ſunt gentis ingenia præſentium rerum cœperat pœnitere (q̃q̃ ab initio eos Gallici nominis pertæſum crediderim) rati quod erat abſentia copiarum : urbem hoſti facile tradi poſſe cum Paleologo per fidos nuncios agunt : ut certa noctis hora ſibi cum quibus uideretur copiis adeſſet : fore ut in urbem recæptus ſine ulla cæde : rerum potiretur : Haud quidem ceſſauit ille in tanta gerendæ rei occaſione : Sed ſilentio noctis cum expeditiſſimis copiis ad urbē uenit: quas per auerſa ab hoſtibus loca:ne quid illi præſentire poſſent mœnibus admotas : cæſis portarum uigilibus proditores in urbem ſine alia maiore cæde accæpere : Baldoinus & Panthaleo Iuſtinianus antiſtes ad primum captæ urbis tumultum exciti cum neceſſariis præcioſiſſimiſq; rebus : quas nocturna illa trepidatione ſecum aſportare potuerunt ad Euripum ſe trepide recæperunt : ubi nauem ingreſſi continua nauigatione in Euboeam ſunt delati : Quidam auctores ſunt Baldoinum cum omnibus copiis abfuiſſe : quum urbs Paleologo tradita eſt : Verum ſiue domi ſiue foris eſſet ſatis conſtat Conſtantinopolim per hunc modum amiſſam : Anno poſtq̃ a Venetis Galliſq; capta eſt octauo ac quinquageſimo : uel ut alii aiunt tertio & ſexageſimo Veneti & ad pontificem miſerunt : & cum ipſo Baldoino ad Lodouicum Galliæ regem : utrobiq; nec data : nec omnino negata auxilia : Interim quia apparebat in tanto rerum ſucceſſu Paleologum non quieturum : Marcum Michaelem cum duo de uiginti triremibus ad tuendas pelagi inſulas cum omni maritima ora mitti placuit : cui in primis illud mandatum : ut nullam in Paleologi rebus infeſtandis prætermitteret occaſionem : Quod tam cupide ſtrenueq; factum ferunt : ut inter omnes conſtiterit illum deſperatione rerum breui fuiſſe Byzantium relicturum : niſi Genuenſes in Venetorum inuidiam ſe ſe auxiliares ei præbuiſſent : Quippe qui ſocietate inita omnem claſſem quam in Syria habebant:præpotentem quidem ac ea longe inſtructiorem quam ante cladem inter Tyrum & Ptolemaidē accæptā habuerūt in Græciam miſere:Horū uiribus fretus Paleologus tentauit in Peloponneſum ſui imperii fines promouere : quod ut breui conficeret Guilielmum quem acie ab eo uictum : & in uincula adductum diximus ea conditione miſſum fecit : ut ſibi in Peloponneſo Epidaurum traderet : Sic enim Veteres dixere oppidum in ſinu Argolico : quod hodie corrupto nomine Maluaſiam uocant : apparebat id traditum omnia infeſta Venetis terra mariq; facturum : Venetiautē quum & omnia reſciuiſſent Guilelmum ſubito complexi ſibi certo iungunt fœdere : Cuius ſtrenua fidaq; opera in eo bello poſtea uſi ſunt : Veteri claſſi quæ in Græciam prius miſſa fuerat : ſeptem & triginta triremes additæ : Sed dum ualida hæc claſſis in Paleologum inſtruitur : diuerſo tempore Venetiis profectæ ſunt : nunc naues onerariæ ad pugnam paratæ : nunc triremes non

[Margin notes: Attēde Baldoini inopiam — Byzātium Paleologo proditur — Panthaleonis Iuſtiniani & Baldoini fuga — M. Michael]

[Handwritten margin notes: Galli et Veneti ſunt ... coſtātinopoli. — ... facti ... paleologi — ... Malvaſia]

mes non magis ad imperii fines tuendos : q̃ ad ea quæ hoſtium eſ ſent per occaſionem infeſtanda : quæ non parum ad omnes illorum conatus prohibendos profuere : Quale accidit eo tempore quo nauis il la illuſtris : quam Leonem cognominatam accæpimus : ducentorum na ualium ſociorum : centumq; militum præſidio munitam : cum dua/ bus triremibus Venetiis profecta : apud Tenedum uiginti Genuenſium triremes quæ ſibi occurrerant : non modo non reformidauit : ſed in fu gam etiam actas Conſtantinopolim uerſus aliquandiu perſecuta eſt: ubi uero ingens illa claſſis : quæ trigintaſeptem in ſupplementum ut di ximus habuit triremes in Græciam uenit : ac forte circa Theſſaloni/ cenſem ſinum ageretur : Sexaginta Græcorum Genuenſiumq; naues ob uias habuit : Illis uero nihil mouentibus : nec ipſa utpote numero nauium impar hoſtem laceſſere eſt auſa : Præteruecta igitur ſilentio in Euboeam uenit : Cuius inſulæ partem non paruam tum credo: aut certe non multo ante Veneti fuerant conſecuti : Eiecto ex inſula An ſoſio Fœderici tertii Siciliæ regis filio : ut quidam tradunt Notho: qui ex nuptiis Marullæ Bonifacii Veronenſis filiæ : eam inſulæ partem con ſecutus Paleologi partibus fauebat : Hoſtium claſſis e Theſſalonicenſi ſinu digreſſa tres Venetas naues : quæ prædandi ſtudio Conſtantinopo lim uſq; proceſſerant : ad Boſphorum obuias oppreſſit : quibus captis continuo Genuenſes captiuos quos ſortiti ſunt ad unum interficiunt: reliqui a Paleologo excœcati : Venetæ triremes quia nihil ab hoſte mo uebatur Venetias quum iam hyems inſtaret reductæ ſunt : Sequenti anno duæ & triginta longæ naues Giliberto Dandulo præfecto Vene/ tiis eductæ . Quæ ubi in Græciam uenerunt claſſem illam cum qua ſuperiore anno Veneti non fuerant auſi congredi : ad Venetarum rerum populationem Boſphoro egreſſam : ad portum quem ſeptem porcos di cunt obuiam habuit : utraq; alteram conſpicata confeſtim ſe ad pu/ gnam expediunt : magnoq; deinde impetu confligunt : pugna quidem ab initio acerrima fuit : ſed ut non in longum diſtracta : ita pro nu mero nauium parum omnino cruenta : Genuenſes fuga quatuor amiſ ſis nauibus remis connixi in Epidauri portum ſe trepidi recæperunt: Sed Ligur quatuor amiſſarum nauium cladem paucis diebus reſarſit : tribus Venetorum onerariis commeatu onuſtis ſubito incurſu intercæ/ ptis : Et quanq̃ omnis uis belli circa inſulas & ipſam Aegei maris oram : quæ a Peloponneſo ad Helleſpontum eſt incubuiſſet : in Sy/ ria tamen haud res omnino quietæ erant : Venetis Ptolemaidem te nentibus : quibus omnes fere Italici generis homines qui Hieroſoly/ mis erant ita fauebant : ut plane appareret Venetis rebus eos magis q̃ Liguſticis ſtudere : Contra qui Tyrum incolebant enixe fauere Ge/ nuenſibus : Quo accidit : ut omne Chriſtianum nomen : quod ea tempeſtate in Syria fuit : in duorum præpotentum populorum certa men erectum : tanq̃ in diuerſas factiones abierit : Ipſæq; interim ur bes tanto labore ac ſanguine : a crudeliſſimo Maomethi imperio quan doq; uindicatæ : infando bello ac ſane deteſtabili mutuis ſe cladibus af fligerent : Verum ne ſuarum rerum Veneti obliti uiderentur : tertio primi huius Liguſtici belli : ſeu ut alii tradunt quarto anno triremes

Attēde Ve netorū ſuc ceſſum

Euboæ ac/ quiſitio

Genuenſiū Crudelitas

Gilibertus Dandulus

Acerrima pugna G[illegible]

omne chriſtianū nom[illegible] in duas fact[illegible]

Attēde nu meroſā claſ ſem

quinq; ac quinquaginta : uel ut quidam auctores ſunt ſeptem & tri/ginta in Genuenſes hoſtes parauere : Quæ in altum deductæ in Si/ciliam uſq; ſunt progreſſæ : ubi rumor erat Liguſticam claſſem eſſe :ſed hoſte non reperto in Syriã continuo curſum flexere : ac prope in con/ſpectu Tyri Ceteam hoſtium nauim adeptæ oppreſſerunt : Quo ſucceſ ſu & alacritate in portum delati : urbem quoq; Veneti expugnare ſunt adorti : Præſidio tunc urbi erat Andreas Barotius homo impiger : Is q̃q̃ ab Ptolemaide quoq; Veneti copias accerſiſſent : ut terra mariq; urbem acrius oppugnarent : ſtrenue tamen & oppidum & præſidium tutatus eſt: Genuenſes interea & ipſi haud quaq̃ in ocio fuere : Sed cognita per ex ploratores nauis Venetæ unius : quam ualidam arcem uulgo appella/bant : decemq; onerariarum ex Venetiis profectione : quæ mercibus onu ſtæ in Aſiam curſum intenderant : ad ipſum hadriatici ſinus exitum trire mes ſexdecim poſt ſcopulum inſidiis locant : Speculatoria nauis rem ip ſam negociatoribus trepide nunciat : qui rei periculo perculſi : rebus con feſtim in littus expoſitis : quod Epirotarum præſidio tenebatur naues ua cuas hoſtibus : qui cognito Venetorum conſilio ex ſtatione profecti iam in conſpectu erant relinquunt : Quidam annales habent Michaelem Au rium fuiſſe Liguſticæ claſſis præfectum : mediiſq; fluctibns concurſum : Nouiſſime uero Venetos Ceteæ unius magnitudine ac robore nixos : cæ/teris cum merce amiſſis Venetias retro abiiſſe : Ad eam cladem Veneti non modo non animum remiſerunt : ſed quaſi ſtimulo quodam ingen tes illorum ſpiritus adacti : haud quidem multo interiecto tempore ſe/ptem triremes Iacobo Dandulo præfecto in Dalmatiam mittunt : Cui mandant : ut ſi e republica uideretur : alias quoq; quæ ad præſidium in ſularum eſſent naues his iungeret : Ex Iadera igitur tribus acceptis ad fræ tum uſq; Siculum eſt progreſſus : ubi illi tres aliæ Cretenſi remigio in/ſtructæ præſto affuere : Iis non multo poſt quatuor ex Euboea adiiciun tur : auctoq; in hunc modũ nauium numero : Dandulus Raguſium uenit : ubi Marcum Gradonicum cum decem longis nauibus offendit : Vna igitur claſſe ex duabus facta in Siciliam tranſmiſerunt : Hic omnem inſulæ orã quæ ad ortum ſpectat circumuecti : & eam fere totam quæ poſt Pa/chynum promontorium ad meridiem iacet : circa Lilybæum tris Genuen ſium triremes quibus Lanfrancus Borbonius præerat ſibi obuias oppri/munt : Qua clade Genuam perlata duo de triginta triremes confeſtim ad nouam iniuriam ulciſcendam domo profectæ ſunt : quæ continua na uigatione ut hoſtem aſſequerentur in Siciliam delatæ : ad Drepanum Ve netos in portu ſtationem habentes reperiunt : Sunt qui tradant utrãq; claſſem ex occurſu fuiſſe ante Drepanitanum portum ſibi obuias : Sed ſi ue hoc ſiue illo modo ſit factum : ſatis conuenit hinc inde naues ad pu gnam inſtructas proceſſiſſe : Verum aliquanto auidius : atq; ob id for/taſſe incautius ferunt a Genuenſibus concurſum : quippe qui nil magis ex quo domo profecti fuerant timuere : q̃ ne Venetus cum quo dimica re poſſent reperiretur : ut uiribus pene paribus ita etiam animis prœlium continuo initum : Hinc odium : inde laudum cupiditas uires utrorunq; ac cendebat : tam hi q̃ illi pulchrũ ducebant : in Siculorum conſpectu æquis uiribus congreſſi oſtendere : uter populus uirtute bellica reiq; maritimæ ſcientia

Attẽde Venetorꝝ cla/dem

Iacob⁹ Dãdulus

M. Gradonicus

Lanfrãcus Barbonius

ſcientia præſtaret : Diu ancipiti Marte pugnatum : Demum Genuenſium fortuna inclinante : tanta fuit animorum pertinacia : ut mori prius aut alia ui opprimi paſſi ſint q̃ fugam turpiter tentare : Quatuor & uiginti triremes captæ : reliquæ combuſtæ : aut alto mari media pugna depreſſæ dicuntur : Duo milia ac quingenti & amplius Genuenſium uiri in uictoris poteſtatem uenerunt : Mille & ducenti ferro abſumpti : reliqui fluctibus aut alia ui periere : Nec uictoria Venetis incruenta fuit : Sed ſiqua clades eſt accæpta : tam inſignis uictoriæ lætitia : ne ſentiretur effecit : Et quia ea pugna Genuenſium opes fractæ crebantur : Paleologus qui eorum ſocietati ad eam diem ſtudueratcum Venetis in quinquennium paciſcitur inducias : Ipſi uero poſt Drepanitanam uictoriam triremes unam & uiginti Methonem ad maritimam oram tuendam miſerunt : audiuerant credo ea loca Liguſticarum curſu infeſtari : Forte ita accidit ut hoſtium naues per eos dies prædandi ſtudio Methonem uerſus curſum intendiſſent : quæ audito Venetæ claſſis acceſſu ſua celeritate fretæ : continuo retro fugientibus ſimiles abiere : Nec hoſtium fuga Venetos fefellit : Sed poſtu ſtatim eductis nauibus fugienti Liguri inſtare cœperunt : Ille uero memoria Siculæ cladis territus : quia ab initio pugnam detrectare fuit in animo : remis innixus in Rhodiacum portum incolumis abiit : atq; hinc non multo poſt profectus nauim Venetam unam precioſiſſimis mercibus onuſtam ad Euboæ Euripum expugnatam oppreſſit : Quidam non ad Euripum : ſed in Hiericano portu captam tradidere : Mox in Cretam Ligures curſum tenuere : ubi magnam inſulæ partem circumuecti Cydonem maritimam urbem quam hodie corrupto nomine recentes Caneam dicunt : ſubito incurſu occupauere: occupatam diripit : direptam magna ex parte diruit : Hæc in Græcia gerebantur : quum grauis ſeditio domi orta rempublicam pene in diſcrimen adduxit : Diuturni belli onera ærarium ita exhauſtum ad eam diem reddiderant : ut cogerentur patres ad alendam claſſem noua uectigalia excogitare : Quum igitur in multuris nouum commenti eſſent uectigal : mandaſſentq; illud publicari : tum populus oneris impatiens cum clamore & minis in curiam impetum fecit : Perculſis patribus rei nouitate : Rainerius princeps ad primum tumultum curia egreſſus in medium proceſſit : ut uel ducaria auctoritate ſtrepenti multitudini pudorem iniiceret : uel populari aliqua oratione concitatos animos leniret : Plæbs ducaria maieſtate neglecta lapides continuo in Rainerium coniecit : ceſſit ille territus plæbeio furori : Quo e medio abeunte ſeditionis capita noua uia ad graſſandum ingreſſa : aliquot nobilium domos facto impetu diripuere : Demum ſædato tumultu acerbiſſima queſtio in eos decreta qui publicam maieſtatem uiolaſſent : quiq; plæbei ſe furoris duces præbuiſſent: capti ſunt ſontes : exquiſitiſſimiſq; ſuppliciis affecti : Per hæc tempora uiæ urbis ac uici omnes lateribus ſtrati dicuntur : Pons qui in Riuoalto eſt maiore opificio q̃ prius fuiſſet maioreq; eſt ſumptu inſtauratus : Angebat interea ingentis Venetorum ſpiritus Cydonis in Creta excidium : &

Attende ferociſſimã uenetorũ & Genuenſiũ pugnã circa Siciliam Venetorũ

fugit Genuenſis.

Caneã capiunt Genuenſes alias cidone

populus cõtra patr

Violatur ducaria maieſtas a plæbe, et aliquot nobiliũ

Viæ & areæ lateribꝰ ſternuntur

clades in precioſiſſima naue accæpta : Claſſis proinde triremium trium & uiginti. M.Gradonico præfecto Ptolemaidem deducenda datur : mandatumq; ut gerendæ rei occaſionem expectaret : qua oblata pro uiribus hoſtium ferociam ex rebus nuper bene geſtis ad temeritatem uſq; auctam : aliqua inſigni clade deprimeret : Quidam auctores ſunt triremes ipſas ad earum quæ per id tempus ad Aſiatica negocia exierant præſidium miſſas : atq; octo Genuenſium naues mercibus onuſtas circa Rhodum ab his intercæptas : quæ ingenti ciuitatis gaudio ſint poſtea Venetias miſſæ : Non poſſum non mirari traditum eſſe a quibuſdam Quinq; Piſanas cum Liguſticis Venetias adductas : Quum Piſanis auxiliaribus Veneti paucis ante annis in Syria aduerſus Ligurem depugnaſſent : ac non multo poſt cautum ſit Piſanis ut Venetorum ſociis in iis induciis : quæ cum Genuenſibus Philippi regis interuentu ſunt pactæ : Qui ad Cydonis dirutæ & mercatoriæ nauis intercæptæ ultionem triremes miſſas tradunt : non circa Rhodum ſed inter Tyrum & Ptolemaidem cum ualida Genuenſium claſſe : quæ triremes octo & uiginti habuiſſet dimicatum aiunt : atq; utriſq; ſuorum uicinitatem locorum : animos aliquanto ad pugnam promptiores feciſſe : Demum hic quoq; rem Venetam ſuperiorem fuiſſe : naueſq; ex hoſte quinq; numero captas : Sed dum hæc mari geruntur Zenus princeps decimoſeptimo ſui ducatus anno moritur : Laurentius Tepulus Iacobi principis filius ei ſucceſſit : Prima huius adminiſtratione : Quum duo potentiſſimi Italiæ populi in armis eſſent : uulgoq; crederetur ex eo certamine præter incommoda quæ & multa & magna ad eam diem Galli & alii qui in Syria erant adiiſſent : adhuc longe maiora pluraq; adituros : Clemens quartus per legatos Venetos Genuenſeſq; ad inducias ſi ad pacem animi tam cito inclinari non poſſent magnopere hortatur: Quod ut commodius tranſigi poſſet : petiit ut legati Viterbium ad ſe utrinq; mitterentur : Hoc ipſum ut facerent Galliarum ac Siciliæ reges precibus contendere : quiſq; ſuam ad ſanciendam pacem operam pollicẽtes: Miſſi ad pontificem legati : qui poſt aliquot menſes infecta re domum abiere : Fames ingens per id tempus ciuitatem inuaſit : Frumentandi facultate ex Sicilia Appuliaq; negociatoribus adempta : Genuenſibus maria infeſtantibus nemo erat qui publicis commodis ſuo priuato periculo conſultum uellet : Opus igitur erat ualida claſſe : quæ frumentatores citro ultroq; nauigantes ab hoſtium iniuria tueretur : Sed id ipſum in tantis bellorum motibus non ita facile præſtari poterat : Ad uicinorum itaq; opes eſt recurſum : Miſſi Tauriſium : Patauium : Ferrariam : & ad alias uicinas urbes : qui ad ingentem pecuniam quæ promittebatur adderent preces : orarentq; : ut ſi qua Veneti nominis in uicinos extarent merita cum in alios : tum in Patauinos recentiſſima : Quippe quibus ſuo in primis beneficio ſeruitutis iugum nuper fuiſſet ademptum : Scire omnes nullas aut maiores : aut præſentiores ad euertendam Ecelini tyrannidem opes affuiſſe q̃ Venetas : Ciuitatem de ſe bene meritam in tanto diſcrimine iuuarent : Quod ſi illa ipſa ſuo aduerſo tempore illis excidiſſent : quando ita comparatum ſit : ut omnium beneficia magis dantium fortuna q̃ animus cõmendet iure

M.Gradonicus

Recens Venetorũ uictoria

Laurentius Tepulus dux.xlvi.

cat Venetos et Genueses illo et ſiculo.

Attende famẽ Venetiis

humanitatis ſaltem id a ſe impetratum uellent : Neq; preces neq; pecuniæ uicinorum ingratitudinem uicere : Negata ubiq; frumentatio eſt : Tum Veneti indignitate rei moti ut ſcirent omnes : uel in primis illi ipſi qui id modo tam obſtinate negauerant : q̄ humane ſecum ad eam diem actum eſſet:legem tulerunt : quæ ad hunc diem tenet : ut omnes qui intra Phanaticum ſinum : & Padi fluminis oſtia negociorum cauſa nauigarent : uectigal reipublicæ penderent : Ad quod perſoluendum : & ad mercem ipſam ſi magiſtratibus ita libuiſſet æſtimandam Venetias uenirent : Cui legi ne fraus fieret : nouus magiſtratus eſt creatus : Huic aliquot nauigia : quibus omnem oram maritimam perluſtraret data : Ea res effecit (apparebat enim ad primam legis famam aliquid uicinos populos moturos) ut cum Piſanis in quinquennium renouatum ſit fœdus : Per hæc quoq; tempora Philippi Gallorum regis qui Lodouico ſucceſſit interuentu : Cupiebat is uehementer Gallorum rebus in Syria laborantibus opem ferre : Genuenſes & Veneti ſuo Piſanorumq; ſociorum nomine inducias pepigere : Cuius rei ille tam cupidus fuiſſe dicitur : ut utrorunq; legatos tam diu Cremonæ ſecum eſſe uoluerit : modo hos:modo illos hortando:leniendo pollicendoq; : donec rem e ſententia confectam uidiſſet : Fuitq; hic annus ut quibuſdā placere uideo : undecimus ab eo quo cœptū erat cum Genuenſibus bellari :Quidam Venetarum rerum ſcriptores aliquot huic numero annos addere uidentur : Traduntq; Rainerium Zenum annos decem & ſeptem reipublicæ præfuiſſe : quum alii ſexdecim dicant : conſtatq; primo illius principatus anno : qui ſexageſimus ſupra duodecies centenum ſalutis fuit : apud Ptolemaidem pugnatum : bellumq; in Laurentii Tepuli tempora protractum : Sed librariorum incuria puto factum ut in Venetis annalibus tempora non conſtent : tribuantq; plures annos Zenico principatui q̄ forte habuerit:aut certe bellum ipſum non a prima illius adminiſtratione eſt incoatum : Tanta eſt illorum perplexitas ut ubi uerum lateat nullo modo intelligi poſſit : Secutus itaq; Forliuianum Blundum diligentiſſimum temporum computatorem in undecimum annum primum Liguſticum bellum perductum crediderim : Pactis cum Genuenſibus induciis ne quandoq; ab armis uacatio daretur : nouum ex Ciſalpina Gallia ortum eſt bellum : Bononienſes qui per id tempus maximam Flamminiæ partem obtinebant : iniquo ferre animo lege de portoriis lata ſuis negociatoribus mare nuper interclusū :Quod ut primo quoq; tempore apertum redderent : q̄occultiſſime poſſunt nouum parant bellum : Inde domo moturi Venetias legatos præmittunt:qui diſſimulato omni armorum apparatu cum Venetis agerent : ut abrogata lege præſidiiſq; undiq; amotis ſuis negociatoribus liberam & immunem nauigationem redderent : Quod ſi facere recuſaſſent (nam apparebat omnino recuſaturos) omni altercatione omiſſa bellum denunciarent : Senſit Bononienſium fraudē Tepulus : atq; & ipſe in ſuas artes quæ non minus uaframēti haberent : conuerſus nouem triremibus celeriter miſſis hoſtiū aduētum præuenire ſtudet : Satis quidē conſtabat eū qui aliena conſilia ſua celeritate præuertiſſet : occupata belli ſede omnia hoſtibus iniquiora facturū:Celeri itaq; curſu Veneti ad Padi oſtium : quod primarium uocant Rauennæ proximum uenere : ubi ſub primum appulſum Bononienſes in ulteriore ripa caſtellum munientes conſpicati confeſtim & ipſi ad Diuum Albertum præſidium ſibi

Attēde uicinorum in Venetos īgratitudinem idest Taurisini, p ferrarien

Noua lex

Variatio hiſtoriæ 1260, a n

Induciæ

Fœdus cū Genuēſib⁹

Bellum bononienſe

Vincunt Venetos.

militari opere firmant : Nec multos poſt dies ad conatus hoſtium inhibendos Tepulus dux cum maritimis copiis affuit : Hic & alibi eſt cruento Marte ſæpius pugnatum : Fueruntq; Bononienſes prœliis fere omnibus ſuperiores : Quippe qui multitudine hominum longe præſtabant: Ad quadraginta hominum millia in eorum caſtris fuiſſe proditum eſt : atq; ex ea terra quam partim Boi Galli tenuiſſent : genus hominum ferociſſimum ac pene indomitum : partim Senones qui urbem Romam aliquot menſes captam tenuere : tota deinde regio Flamminia dicta : nouiſſime uero Romaniola : unde ſuſpicari poſſis non omnino nunc terram ipſam diuerſos ab illis quos olim tuliſſet uiros alere : Sed ferocis & ingentis ſpiritus ac breui tales : ut non fruſtra ſit dictum : Ruffum capillum in Italo homine : in Theutonico nigrum : utrunq; uero in Romaniolo peruicaciam arguere : In tertium itaq; annum laborioſiſſimum bellum protractum : Nouiſſime Marci Gradonici auſpiciis in aciem totis uiribus eſt deſcenſum : Eo prœlio uictor Venetus hoſtem ingenti ſtrage fudit fugauitq; : Qua aduerſa pugna Bononienſes fracti pacem his conditionibus accæperunt : ut ſuo diruto ad Primarium caſtello quarundam rerum aſportatione permiſſa : libera Padi oſtia Venetis relinquerent : Anconitani & ipſi Bononienſium exemplo non nihil mouere auſi : ad Gregorium decimum Romanum pontificem Venetorum iniuriam queſtum miſerunt : Monuit pontifex Venetos ut Anconitanis mare aperirent : Ii neq; iuſſa facere : neq; omnino negligere : ſed per legatos : ne contra patrium morem pontificem aſpernari uiderentur : alia atq; alia cauſari : Anconitanos dicere parum ingenue feciſſe : qui Veneti populi famam maledictis & ſordida delatione ad pontificem laceraſſent : Nec ea quæ ipſi quererentur uera eſſe : Hæc & alia Venetis ſubiicientibus actio paulatim antiquata eſt : Sed tantum abfuit ut pontifex eo nomine Venetos aliquo modo ſuſpectos habuerit : ut indutiæ quæ Cremonæ paucis ante annis inter eos & Genuenſes pactæ fuerant ut in biennium prorogarentur enixe curauerit : Dum hæc in Italia geruntur pauci Euboeæ reguli qui tertiam inſulæ partem adhuc tenebant : Andrea Dandulo prætore inuito : cum ſexdecim longis nauibus eam minoris Aſiæ partem : quæ tum Paleologo parebat tumultuoſe inuadunt : Vnde ingenti præda abducta illius in ſe arma exciuere : Comparata claſſe confeſtim Paleologus in Euboeam tranſmiſit : Oreum obſidione cingit : Reguli ut ſuos obſidione leuarent uiginti triremibus fræti laceſſendo hoſtem ad pugnam pertraxere : Eos fuſos fugatoſq; Paleologus tota pene claſſe exuit : plæroſq; nobiles uictor ex inſula captiuos abduxit : Quingentos Venetos qui in Regulorum nauibus capti fuerant : Apocriſariis ſuis Venetias adducendos tradidit : Quibus mandatum eſt : ut in quinq; proximos annos fœdus cum Venetis renouarent : Non poſſum non uehementer mirari uulgo traditum Dandulo inuito Euboicos Regulos arma Paleologo intuliſſe:potuerunt inſulani detrectare magiſtratus imperium : At quingenti Veneti nominis qui in ea claſſe capti dicuntur non potuerunt : Sed illud ii qui ita eueniſſe uolunt qua ratione ſit factum uiderint : Hic tunc erat rerum Venetarũ ſtatus quum Tepulus anno ſui regiminis ſexto uita deceſſit : in Gemelloꝝ æde paterno ſepulcro eſt cõditus

Attẽde adagium in romaniolos

de ruffo et [c]apillo.

M. Gradonicus

Vincuntur bononiẽſes

Paleologi uictoria

Iacobus Contarenus in eius locum creatus : Sub primam huius adminiſtratio nem bellum prope eſt cum Genuenſibus renouatum : Cetea Venetorum na ui mercibus onuſta a duabus liguſticis oppreſſa : Creditum uulgo id publi co conſilio factum : atq; ideo claſſis armaq; cœpta continuo parari : Placu it tamen more maiorum res prius publico nomine a Ligure repeti: Quibus non redditis apparebat omnia Venetos hoſtilia molituros . miſſi Genuam ad hoc ipſum legati : receptiſq; rebus domum non multo poſt reuerſi quum in noui belli expectationem erectam inueniſſent ciuitatem : quia pacata om nia a Ligure afferebantur præſenti cura leuarunt : Seditio Tepulo duce ob molarum uectigal in ciuitate orta hoc principe prorſus ſublata eſt : Pacato ciuitatis ſtatu foris nouum oritur bellum : Iuſtinopolitani qui præter cæte ros maritimæ illius oræ accolas Venetorum ſtudioſiſſimi per id tempus ha/ bebantur ab imperio defecerunt : Ad eos in fidem retrahendos Andreas Ba ſeius cum ingentibus copiis mittitur : Illi uero ubi terra mariq; omnia Ve/ netis armis circumſtrepere cœperunt : ad Aquileiæ antiſtitem in Carnos mit tunt : orant ut pro mutua amicitia finitimæ ciuitati ferret opem : arma compararet : Venetum minaciter imminentem a ſua ceruice depelleret : Mo tus ille his precibus tumultuarium militem conſcribit : conſcriptum Terge/ ſtinis ferre opem iubet : Fræti his auxiliis Hiſtri Venetum ab obſidione mul tis conatibus ſtudent auertere : Sed parum illis aut ſuæ aut externæ opes pro fuere : Victi bello in fidem coacti ſunt redire : Rainerius Maurocenus ad eos in fide continendos in prouinciã eſt miſſus : Defunctus Hiſtrico bello Venetus Anconitanum bellum proxime excæpit : ac neſcio an hoc quoq; ſit cœptum anteq̃ illud depoſitum : ita omnia in annalibus quos ſequimur perplexa hoc loco traduntur : ut quid potiſſimum affirmem non habeam : Cæterum pauciſſimi quidem Anconitani huius belli mentionem fecere : Ii uero in quibus id relatum inuenio tradunt Anconem a Venetis Ioanne uice ſimo primo pontifice oppugnari cœpiſſe : Cuius breuis pontificatus in pri/ mum Contareni ducis annum incidit : Suſcæpti belli cauſam fuiſſe affirmãt legem de portoriis paucis ante annis latam: Cuius antiquandæ quum Gre gorium pontificem auctorem facere quæſiuiſſent : eſſetq; tum primum res parum fœliciter mota : multa occulte ut fraudem legi facerent : & in Hi/ ſtricum ſinum & circa Padi oſtia inuexerant : Eam rem indigne ferentes Ve neti (conſtabat enim ſua patientia Anconitanos in dies inſolentiores fieri) ſex & uiginti triremes expediunt : Additæ onerariæ quædam ad commeatus machinas: aliaq; ad urbis oppugnationem neceſſaria deuehenda : Sed prius q̃ hæc pararentur crediderim repetitas fuiſſe ab Anconitanis res nec reddi/ tas : Cœpit Venetus ſub ipſum appulſum portum oppugnare : unde repul ſus quum claſſis nullam circa urbem tutam haberet ſtationem : nec interim in anchoris ſtaret fœdiſſima tempeſtate arrepta non mediocriter proximis eſt littoribus confligata : ſex triremes Senogalliæ ſcopulis impactæ omnino perierunt : reliqua claſſis magnitudine tempeſtatis ſuperata in altum abiere: Continuo in ſupplementum ex urbe onerariæ naues ac triremes miſſæ : Qui bus uenientibus hoſtis in alto noua arte eſt inſidiatus : Suis nauibus quæ Venetorum fuerant affigit inſignia:ac reliquo apparatu quum diligentiſſime poteſt Venetas triremes aſſimulat : Veniẽtibus igitur procul plauſu & gratula/ tione inuitat ad ſe curſũ tanq̃ ad amicã claſſẽ deflectere: Moxq; in duas proxime admotas impetu facto : Compotes illi in ſuã redigunt poteſtatem: redactas in

Iacobus Cõ taren⁹ dux. xlvii

Iuſtinopo/ litana defe ctio Sed Victi a Vene

Andreas Ba ſeius

Rainerius Maurocen⁹

Anconita/ nũ bellum

Attende fœ dã tempe/ ſtatem

Anconitanorum inſidie

gēti oppidanorum lætitia in portum pertraxere: Quis uero tum claſſi præeſſet nihil omnino reperio: conſtat tamen illius ſocordia: reiq; bellicæ inſcitia duplicem cladem paucis diebus accæptam: atq; ob rem male geſtam domum cum nauibus reuocatum atq; in uincula coniectū: Noua deinde claſſis ac longe inſtructior parata: Stabat omnino ſententia pertinaciſſimū hoſtem obſidione domare: Paucis itaq; diebus interiectis cœpit denuo Ancon obſideri: Tum ciues rati quod erat hoſtium conſtantia rem ſuam in diſcrimen non multo poſt adductum iri: Ad Nicolaum Tertium Romanū pontificem legatos mittunt: qui eum nouiter creatum aduerſus Venetos præpararent: docerentq; in primis quæ ad eam diem ab illis in ſe hoſtiliter eſſent geſta: quæq; in dies hoſtilius gererentur: Monſtrarent ad hæc omnia mala quæ ii qui graui diuturnaq; urgentur obſidione pati ſoleant ſe ad id tempus eſſe a Venetis perpeſſos ac longe maiora paſſuros: niſi externa aliqua ope ſubleuarentur: orarent proinde illius clæmentiam: ut uetuſtiſſimæ urbis Romanæq; eccleſiæ ſtudioſiſſimæ fortunam miſeratus præſenti periculo ſeruaret: Veneti legati & ipſi officii gratia ſub id fere tempus Romam uenerāt: Qui quum diu ibi fuiſſent: nec ut cæteri ad publicam congratulationem admiſſi eſſent: rati quod erat pontificem a Veneto nomine Picenorum cauſa alienatū id domum ſignificant: Quod dux patreſq; ægre ferentes per litteras legatos ex urbe reuocant: Eos profectos iuſſit pontifex ad ſe retrahi: atq; ubi ſeueriſſima oratione Venetorum factum incuſauit: qui Anconitanos Romanæ eccleſiæ uectigales tam obſtinata premerent obſidione: legatos publicam cauſā tueri uolentes fari prohibuit: Siue igitur ita facto: opus fuerit ſiue potius: quia indigne Veneti tulerant oratores ſuos parum humanæ a pōtifice acceptos: traditur eo die quo illi Venetias appulerunt octo triremes in ſupplementū claſſis Anconem miſſas: Hoſtes interim uidentes ſe non modo non obſidione leuatos: ſed aliquanto infeſtius q̄ antea Venetum inſtare: fractis animis legatos ad pacem petendam mittunt: Re aliquandiu iactata nec ad exitū perducta: eorum legati ſine pace domū ſunt dimiſſi: Quatuordecim triremes poſt illorum digreſſum ad priſtinum augendum numerum decernuntur: Quibus eductis quum earum duæ ab aliis in alto paululum aberraſſent ab hoſte in omnem occaſionem intento ſunt captæ: Nec ita multo poſt pax æquioribus conditionibus illi data: Dux ipſe iam decrepitus & ob multos annos publicis negociis obeundis parum idoneus omnium conſenſu ſe principatu abdicauit: Abdicationem ipſam matura mors paucis diebus ſecuta eſt: Eius funus frequenti populo ad ædem minorum elatum: Ioannes Dandulus illi ducatu abeunti ſuffectus eſt: ac dux abſens declaratus: Quidam auctores ſūt hoc principe pacem cum Picentibus factam: Quod ita ſane euenire potuit: ut belli exitus in nouam huius adminiſtrationē inciderit: Aiunt ad hæc in eo fœdere expreſſum: ut lex de portoriis inoffenſa Venetis maneret: Mare ita urbē inundauit ut res pene in prodigium ſit uerſa: Ingens ad hæc motus terræ nō multo poſt alluuionem illam ſecutus dicitur: Nūmus aureus per hæc quoq; tempora Venetiis cudi cœptus eſt: cum Aquileiēſi antiſtite ob hiſtros quibus ille aduerſus Venetos enixe fauebat: nouum eſt bellum conflatū: Defecerant a Veneto imperio nonnulli eius terræ populi: quos quum Venetus armis recipere ſtatuiſſet: tranſmiſſumq; cum ualida claſſe in prouinciam eſſet: cōtinuo & ipſe cum auxiliaribus copiis affuit: Sed quum cerneret ſuas opes haud quaq̄ eas eſſe: quæ tuto Venetis armis obiicerentur: ſine alio maiore certamine ceſſit

Attēde Anconitanorū ad pontificem quærelas

Attēde Venetorum conſtantiam

Pax cū Anconitanis

Ioannes dādulus dux xlviii.

Nūmus aureus

atq; ob id uiſus aliquantiſper paci ſtudere : Interim Veneti per ocium Hiſtriæ accolas ad imperium retraxere : Ille uero armis Goriciani comitis ſibi iunctis noua principis ſocietate auctus : denuo circa Hiſtriam omnia turbare cœpit : Nouos illius motus aliquot oppidorum defectio ſecuta eſt : Qua audita coguntur Veneti arma claſſemq; continuo reparare : ferebatur uulgo ad ſex & triginta hominum milia in hoſtium caſtris eſſe & in iis ingentem equitatum : Tantarum copiarum fama ſubitam reparandi belli curam attulit ciuitati : Decernitur itaq; ingens nauium numerus : delectuſq; ac curatiſſime habetur : Tertia pars omnium qui per ætatem militare poterant in naues eſt impoſita: claſſis portu educta : confeſtim ubi in Hiſtriam uenit ad Tergeſtum : nam & ipſum quoq; eo tumultu defecerat caſtra ſunt admota : Hic Venetus ad urbis oppugnationem conuerſus munitiones aliquot & præſidia ad hoſtium incurſus inhibendos paucis diebus erexit: Inde operibus aliis urbem oppugnare adortus : quæ quum magno inita eſſet præſidio capere nullo modo potuit : & quia e republica non erat circa Tergeſti mœnia tantas copias ſine ſpe ulla potiundæ urbis hærere : ſatiſq; ad obſidionem continuandam caſtella iam ab initio præſidiis firmata eſſe credebāt reliquæ copiæ alio abductæ : Sed quo admota fuerint caſtra annales quos ſequimur non tradunt : Paucis inde diebus hoſtis affuit : Sub cuius acceſſum tentata eſt munitionum oppugnatio : quæ non ſolum ſtrenue defenſæ ſunt : ſed ab iis etiam qui ad præſidium relicti erant eruptione in hoſtem facta : Atrociter pro uallo dimicatum:multiq; utrinq; ceciderunt : & in his Goriciani comitis nepos iuuenis impiger : dirempta pugna induciæ in diem unum pactæ : Interim Gardanius homo multi nominis : & qui honeſtiſſimum ordinem in Venetis caſtris ad eam diem duxerat in perfidiæ ſuſpitionem uenit : Rumor erat egiſſe eum clandeſtine cum hoſtibus de præſidio illis tradendo : capto quæſtioniq; adhibito nefarii conſilii confeſſio expreſſa eſt : Conuictus ſceleris poſtridie ubi primum illuxit : tormentali machina in hoſtium caſtra coniectus eſt : Sed quum neq; dolo neq; aperta ui proficeret hoſtis : omni iam potiundi præſidii ſpe deſtitutus infecta re domum abiit : Poſt cuius digreſſum Venetæ copiæ continuo affuere : quæ parum compertum habeo an conſilio ceſſiſſent : ne cum eo hoſte dimicare cogerentur : quem utiq; longe uiribus præſtare non ignorabant : ac tam diu claſſe in altum abducta in anchoris:aut certe in proxima aliqua fuerint ſtatione quoad hoſtes inde abiiſſe cognitum eſſet : an potius ita euenerit ut relicto ad obſidionem præſidio claſſis cum reliquo copiarum ad uicinorum locorum oppugnationem : ne uno loco tempus tereretur circumacta : ad primam hoſtium famam ſuis opem latura mature affuerit : id ut dixi quo modo ſit factum nobis parum conſtat : Venetus urbem rurſus oppugnare adortus : cum multa cæde a muris eſt reiectus : Copiis inde abductis obſidio tantiſper continuata eſt : dum ii qui ad præſidium relicti erāt nunciato hoſtium reditū relictis munitionibus metu ne an quia tedium longioris moræ eos cœpiſſet : nec hoc ſatis affirmare poſſum : trepide ad naues conceſſere : Hæc in Hiſtria toto ferme biennio geſta dicuntur : In Syria autem Veneti qui Ptolemaidem tenebant : cum Babylonio rege inducias in biennium pepigere : Euerterat ille per id tempus Tripolim urbem clariſſimam : Inde ſimili fortunæ curſu Tyrum : Sidonem : Berythum captas diripuit : direptas incendio abſumpſit : Ferunt

Tercia homin

Bellum Hiſtricum

Gardanius proditor
in hostiū castra

Vrbes Syriæ chriſtianis adimūtur a Rege babilonio.

induciaſ conſulto ab illo cum Venetis & aliis Chriſtiani nominis qui Ptolemaidi erant tunc pactas : ne tanto rerum ſucceſſu omnem in ſe uerteret Europam : Verum ne ſic quoq; omnino ceſſatum : Nicolaus Romanus pontifex clariſſimos Europæ duces ad opem Chriſtianis rebus laborantibus ferendam per legatos & litteras concitauit : Ipſe mille & quingentos cataphractos equites ſuo nomine dedit : Ad quos in Aſiam traiiciendos Veneti uiginti longas naues pontifici obtulere : Viaticum ad hæc nauticum pro remigibus quos ſuo ære pontifex paraſſet : Quod ut aliquanto maturius expediretur Tripolitanus antiſtes Venetias miſſus eſt : At Veneti qui tanto ſtudio hæc a pontifice comparari uidebant : ne ipſi quoq; non omnia pro Chriſtiano nomine moliri uiderentur : uiginti illis triremibus quas pontifici datas diximus alias quinq; ſuo nomine inſtructas adiecerunt : Quibus omnibus Iacobus Tepulus cum pontificis legato eſt præfectus : Ceſſantibus inde reliquis ille nauium & armorum apparatus omnino irritus fuit : induciarum nanq; tempore exacto : Babylonius rex qui q̃ſegniter omnia in Europa fierent non ignorabat : miſſo cum ingenti exercitu filio Ptolemaidem ſubito obſidione cingit : cinctam graui aggreditur oppugnatione : aliquandiu Venetorum opera pontificioq; præſidio defenſa ciuitas : Inde ceſſantibus ex Europa auxiliis quibus mare patuit ad effugium paulatim dilapſi : Vrbs demum cum paucis capta : Primo direpta eſt : inde a fundamentis euerſa : Atq; in hunc modum Chriſtianum nomen eſt ex Syria ſublatum nonageſimo ſupra duodecies centenum ſalutis anno : ex quo uero Vrbani ſecundi auſpicis expeditione illa celeberrima Hieroſolyma cum parte Syriæ recæpta eſt anno ſupra centeſimū ſexto ac nonageſimo : Dandulus cuius principatus in hæc parum ſecunda tempora incidit : anno fere decimo quo rempublicam adminiſtrare cœperat circumacto humanis deceſſit : Ad Gemellorū phanum eius funus frequenti populo eſt elatum : ubi poſt exequiarum pompam ingens tumultus repente ortus dicitur : ac cum trepdatione undiq; eo concurſum uoces amariſſimæ & inuidiæ plenæ in patricios iactatæ : nominatim Iacobum Tepulum ducem populus poſtulabat : Quam uulgi temeritatem uir optimus & publicæ quietis amicus uehementer auerſatus : clandeſtine urbe egreſſus Marochium ſe cōtulit : ubi diſſimulata perſona tam diu latuit : donec ſedato tumultu Petrus Gradonicus ex Patricii ordinis ſententia Dux fuiſſet declaratus.

Attēde nouam expeditionē in Syriam

Iacobus Tepulus

Ptolemais a fundamētis euertitur

Tumultus populi

Petrus Gradonic⁹ dux xlix

Primæ Decadis Finis.

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER PRIMVS SECVNDAE DECADIS

m VLTA NOBIS RES VENETAS SCRIBENTIbus occurrunt : quæ tam Romanis ſimilia ſunt : ut conſilio : laboribus : fortunæ uarietate : euentu ipſo nihil uideri poſſit ſimilius : Sed horum omnium quæ non pauca ſunt ut dixi : Bella quæ Veneti cum Genuenſibus geſſere : ſimillimam uidentur mihi habere ſpeciem : cum iis quæ Romanus populus cum Carthaginenſibus olim geſſit : neq; enim locorum uicinitate (ut ſæpe fit) inter illos æmulatio:neq; bellum ortum uideri potuit : quippe qui tantum inter ſe diſtabant quantum Tyrheni pelagi Libycıq; inter Italiam atq; Aphricam ſpaciatur amplitudo: Diſtabant illi multum inter ſe : Sed ne hi quidem ſibi uicini : Quin ſiquis Italiæ latitudinem conſideret tam uterq; populus ab altero recedit : ut niſi relicta Italia amplius recedere non poſſit : Eſt enim Italia ut Strabo ait promontorium ab alpibus: quarum altitudine quaſi uallo quodam a ſeptentrione munitur ad meridiem excurrens : alluiturq; ab occaſu Liguſtico Tyrhenoq; mari: Ab ortu Hadriatico & Ionio : Inſinuant ſe ſe hinc pelagi fluctus : nitunturq; ut Italiam tutiorem reddant alpes perſtringere : Sed id ipſum non cōſequuntur : In hoc intimo ſinu inclytæ Venetiæ reſident: Illinc Liguſticum mare ſatagit Apennini radicibus hærere : quod pene efficit : In hoc quoq; receſſu Genua illa Veneti imperii æmula ſita eſt : quo fit ut pene contra: ne quod eminentiſſimus poeta longe dicam : diuerſis Italiæ finibus ſibi reſpondeant: Oppoſuit illis ad internitionē quandoq; concurſuris prudens natura ingentem maris uaſtitatem : ut eſſent obices quibus immenſa utriuſq; populi odia : immenſæq; frænarentur iræ : His uero non ſolum Italiæ amplitudinem : ſed alta quoq; Apennini iuga ab alpibus in Liguriam primo: inde Anconem uſq; procurrentia : unde occurſu maris ſuo impetu auerſa ad Garganum montem inclinant : Mox quaſi pelagus reformidantia extremum Italiæ cornu petunt : tanq̄ uim fluctibus quos totiens effugerant illatura : Sed illorum iras tanta aquarum uaſtitas non coercuit : Nec horum quidem alpium aſperitas : Ab Ilio Romani oriundi : Ab Ilio & Veneti: Mixtæ Phœnicibus Libycæ gentes : Mixti & Phœnicibus Ligures: Geſtarum rerum æmulatio primo illos : inde imperii cupiditas accendit : His quoq; hæc duo non aliud bellorum cauſam præbuerunt : Illi de Siciliæ poſſeſſione : Hi ut dixi de Ptolemaide certare cœperunt : Fuerunt Romani qui uicerunt quādoq; propiores periculo pœnis qui poſtea uicti ſunt : Fuerunt & Veneti qui Liguſticas uires pœnitus frægerunt : Centum & amplius annos paribus odiis ſæpe etiam uiribus inde bellatum : Hinc quoq; tam diuturni & aliquanto longiores fuerunt labores : ut ab illis ita quoq; ab his arma quandoq; poſita : odia uero nunq̄ : Euentus ſi non idem : non tamen omnino diuerſus : Excidit Carthago illa ingens : Superba Genua abiectis armis quia plus non potuit uictoribus Venetis perpetuo ceſſit : De his igitur bellis dicere pergam : quæ Veneti cum ferociſſimo populo deinceps geſſere : Si pauca adhuc illis prætulerimus : quæ iccirco præferenda crediderim : quia in quibuſdam annalibus prius relata reperio : Alioquin enim ipſa tempo⁊

Romanorū, et Veneto[rum]

Breuis Italiæ deſcriptio

Italia est

Attende rerum geſtarum comparationē

Romani / Veneti / Ligures

Superba Genua Victori[bus]

ratio non ſolum ſcriptorum perplexitate non liquet : Sed quæ quibus po/tiſſimum præferas in dubium uenire poſſit : Erat Gradonicus Iuſtinopolis prætor per id tempus quo dux eſt domi declaratus : Is Venetias accerſi/tus ducariam adminiſtrationem adiit quã a diuinis auſpicatus : mandauit Catharinæ uirginis diem quem ipſe in priuata fortuna ſolennem ægerat publice obſeruari : Credo aliquot patrum decretum in noui ducis gratiam in/terceſſiſſe : quo factum ſit ut hoc quoq; tempore lux illa in Venetis ſingulari ſit obſeruatione : quum antea inter profeſtos dies haberi conſueſſet : Sed habuit fortaſſis ille non magis priuatæ religionis rationem q̃ ſuæ crea/tionis : quam in eum diem incidiſſe quidam auctores ſunt : Per id tempus ferunt Andream Pannoniæ regem matre Veneta ex Maurocenorum familia & Stephano regis filio ortum Venetias ueniſſe : ac tantum abfuiſſe quo minus maternam domum : quia in libera ciuitate priuata eſſet agnoſcere uo/luiſſet : ut gentilia etiam ſigna in ipſo rerum faſtigio libens uſurparit : Alba tantum cruce cum paruo circulo illis adiecta : quo diſcrimine quicunq; poſtea ea familia progeniti eſſent a reliquis Maurocenis agnoſcerentur : Stephanus huius pater Ferrariæ natus eſt : quo mater Ferrarienſis principis fi/lia poſt uiri obitum quum uentrem ferret ſe contulerat : Sed illi adulto nunq̃ paternum regnum : quod defuncto patre propinqui occuparant re/cuperare contigit : Vmbram credo Veneti nominis ſecutus Thomaſinam Maurocenam in uxorem duxit : Ex ea Andream hunc tulit : qui procedente tempore prius adminiſtrationem : inde regis nomen recæpit : Sunt qui Ptolemaidis excidium in id tempus reiiciant : Sed potiores tenent id quod proximo libro docuimus : Cum Genuenſibus iterum induciis exeuntibus cœptum eſt bellari : Sed Venetorum fortuna haud tantum proximo bello Liguſtico eminuit : quantum in hoc quod illi aliquot interiectis annis ſucceſſit eſt depreſſa : Et quia utriuſq; populi tum florentiſſimæ res erant : ac iam antea notæ inter ſe : aliquanto maiores bellorum apparatus : q̃ ullo unq̃ tempore utrinq; proceſſere : Apparebat enim non de Ptolemaidis poſſeſſione : non de uico : aut æde : ſed de maris imperio atrox certamen fu/turum : Verum aliquanto prius mouit Venetus q̃ Ligur : quod ideo fa/ctum credibile eſt : quia per id tempus Genuenſes graui bello Piſanos fue/rant adorti : capto incenſoq; præſidio quod illi ad Liburnium habuerant : onerariiſq; ad id nauibus cemento arenaq; onuſtis in ipſo portu : ut mare ciuitati occluderent demerſis : Erant Piſanorum opes iam antea non mediocriter acciſæ : uel poſt cladem illam inſignem ad Lamellum inſulam accæ/ptam : ubi duodecim hominum millibus partim cæſis partim captis : unde quinquaginta triremes Genuenſis uictor illis ademerat : Vt igitur Piſanos quorum fida ſocietate primo Liguſtico bello uſi fuerant : præſenti periculo Veneti ſubtraherent : auerterentq; ipſum Ligurem ab eo uictoriæ curſu : maturarunt primas belli partes occupare ingenti claſſe : quæ ſex ut quidam auctores ſunt & ſexaginta habuit triremes Rogerio Mauroceno præfecto in põticum mare ad res Genuenſium infeſtandas eſt miſſa : Alii ſex & quadra/ginta ſcribunt : Alii in ea claſſe triremem nullam fuiſſe affirmant : Sed alia omnis generis nauigia : Primus in Perenſes impetus eſt factus : Proximũ hi Byzantio locum communiuerant : uicum tunc eum potius q̃ oppidum fuiſſe crediderim : quem Genuenſes circa Ponticum mare negociantes ob Byzantii uicinitatem uulgo frequentabant : Eratq; illis loci oportunitas admodum chara

Andreas Pannoniæ rex

Signa maurocenæ domus

Piſanorum clades a Genuenſibus illata

Rogerius Maurocenus

(Handwritten marginalia: ...ne feſtũ p̃clamatũ; ...ellũ renouatur.; ...enuenſibus Munita.)

dum chara ad merces citro ultroq; conuectandas : ac neſcio an quod po/ ſtea feciſſe dicuntur : iam tum quoq; in animo erat locum muris communi re : quod non ſolum ad id quod aperte prætendebant : Sed ad bellorum etiã rationem maxime Liguſticæ rei conducibilem non ignorabant : Igitur quia nullis adhuc munitionibus erat firmatus repente locus a Venetis oppreſſus eſt : atq; incendio conſumptus : Inde ad Folia uetera quæ Genuenſiũ tunc erant admota claſſis : Huius quoq; oppidi in ſuam poteſtatem redacti non paruam Veneti partem combuſſerunt : Interim a Genuenſibus nihil motũ reperio : Sequenti anno Ioannes Superantius cum quinq; & uiginti triremi bus in eandem prouinciam miſſus : Is Caphata urbem in Taurica Cherſo/ neſo ſitam adortus ſubita ui occupat : ubi appetente hyeme coactus eſt hy bernare : Immenſis regio damnata frigoribus quippe quæ non ſolum ad ſe ptentriones uergit : ſed pene etiam ſubiacet nouem nauium turmas : reli/ quis magna ex parte afflictis conſumpſit : Mæotis palus quæ non multum inde recedit cum ipſo Cimmerio Boſphoro adeo alta glacie concreſcit : ut pro ditum ſit memoriæ : hic ubi per æſtatem nauibus fuerat dimicatum : eque/ ſtre ſit prœlium hyeme commiſſum : Genuenſes & ipſi haud ultra differen dum rati : Lampade Aurio præfecto cum ſex ac ſexaginta triremibus : uel ut alii tradunt ſeptuaginta in altum proceſſere : Qui ut cladem in Pontico ma ri acceptam ulciſcerentur Venetum ſinum tumultuoſe ingreſſi : ad urbẽ uſq; continuo curſu perueniſſent niſi ad eã numeroſæ claſſis famam : maioribus q̃ unq̃ conatibus itum eſſet Liguri obuiã : Habuit tum Venetus triremes quinq; & nonaginta : quas quum hoſtis ad Corcyram nigrã eſſe cognouiſſet pugnã di ſtudio eo curſum deflexit : Nec Veneti utpote qui non parum numero na uium præſtabant pugnam detrectarunt : Memoria ad hæc rerum priore bel lum geſtarum ingentes his animum dabat : Sciebant cum eo hoſte ſibi rẽ fu turam : quem inter Tyrum & Ptolemaidem ingenti prœlio uiciſſent : Suc currebat & nobiliſſima illa ad Drepanum pugna : qua aliquãto etiam mino re nauium numero congreſſi Genuenſium uires pene in perpetuum frægere : Nec illud exciderat quotiens eo bello Genuenſis qui tanto ſtrepitu tum pu gnam cieret : Venetorum occurſum turpi fuga declinaſſet : Aperte prædicare ho ſtes non ſuarum uirium fiducia : aut quia Venetam uirtutem ignorarent id facere : Sed pertinacia quadam genti innata : quæ per æqua & iniqua eã pre cipitem ageret : Certo ſcire ſe Liguſticam terram non tam cito diuerſum ge/ nus hominum tuliſſe ab iis quos paucis ante annis totiens fugaſſent : ac pe ne ad internitionem non una ſtrage perduxiſſent : Contra Ligur indigne fer re quod nõnunq̃ primo Liguſtico bello Venetis ceſſiſſe uideretur : Cæterũ ſti mulabat recens dolor iniuriæ in Ponto biẽnio acceptæ : Sed nihil erat quod eos ferociores redderet : q̃ quod per id tempus Piſanorum opes ita frægerant : ut nihil tam potenti nuper populo præter antiqui nominis umbram reliquiſſent : His utrinq; animis ac fiducia concurſum : Præerant Venetæ claſſi Carolus & Andre as Danduli uiri impigri : Hi nulla re quæ ad uictoriam pertineret prætermiſ ſam uenientẽ hoſtem ferociter excipiunt : exceptum magno animo ſuſtinent : Anceps oritur pugna cædeſq; teterrima : qualẽ in tam ualidarum claſſiũ oc/ curſu oriri oportuit : Horrendæ uoces & clamor nautarum ac militũ ſe ſe hor tantium exaudiri : Strepebant omnia colliſarum nauium conflictu : pugna cũ multa cæde aliquandiu diſtracta : Demum fuſis Venetis fœdiſſima oritur ſtra ges : Inſtare uictor Ligur omnia cædis ac ruinæ complere : Venetarum rerũ

[Marginal notes:]

pera a Venetis cõbuſt[a]

Ioãnes Superantius capit caphatam

in cimerio Boſphoro [...] Hieme eqbus p[...]

Validiſſimæ Venetorum & Genuenſium claſſes

Genuenſis pertinax

Carolus & andreas dãduli

Attẽde fœdiſſimã cladẽ ad Curzulam acceptam

ſcriptores præter unum: reliqui omnes fatentur atrociſſimam cladem ea pugna accæptam profligatamq; ac prorſus deperditam claſſem: Sed amiſſarũ nauium numerum quaſi conſulto ſupprimunt: ut merito ſuſpicari poſſis ex tanta claſſe: aut nauim nullam quod incredibile eſt: aut q̄ pauciſſimas euaſiſſe: Vnus ut dixi omniũ rem aliquanto prolixius tradidit: Ait ille quod omnino ab aliis diuerſum eſt: Genuenſes in Corcyrenſi portu a Venetis obſeſſos uoluiſſe naues omnes Dandulis tradere: Si incolumes inde uiros abire permiſiſſent: Quo negato tum metu in deſperationem uerſo concurſũ fuiſſe: Liguremq; artem uiribus addidiſſe: quindecim triremibus in inſidiis locatis quæ medio pugnæ ardore in Venetos coortæ: haud dubiam ſuis fecerint uictoriam: Cæterum ſex Genuenſium: duas & triginta Venetoꝶ naues nõ pugnaſſe: quæ metu uel ut alii tradunt ui uentoꝶ auerſæ certamen detrectarunt: Ab reliquis acriter dimicatum: pluresq; aliquanto Ligures q̄ Venetos cecidiſſe: atq; ab initio ita a Ligure laboratum ut iam fugam circumſpicere cœpiſſet: quum quindecim illæ ex inſidiis tumultuoſe egreſſæ pugnã repararunt: ac prœlio inſtaurato Venetam claſſem omnino profligatam: Capta ad quatuor Venetoꝶ millia cum ipſo Andrea nauium præfecto: qui quum Genuam captiuus traheretur præ nimio dolore ita grauiter totienſq; triremi caput impegiſſe dicitur: ut anteq̄ Genuam uentum eſſet expirarit: Ricoaldus Ferrarienſis auctor eſt cum octo Genuenſium nauibus atq; octoginta eo loco concurſum: trigintaq; Venetas prœlio euaſiſſe quæ ab initio pugnã detrectarunt: captaq; ad quinq; hominum millia: nec ob cædem hoſtium ingentẽ Genuæ ullam uictoriæ læticiam ſentiri potuiſſe: publiceq; prædicatum maiore ad Corcyram clade Ligurem q̄ Venetum affectum: Atq; in hunc modum in Dalmatia pugnatum accæpimus: Tantæ cladis nuncius ingentem luctũ terroremq; ciuitati attulit: Sed imminentis periculi metus effecit: ut ciuitas ab omni mœrore auerſa continuo ad uires reparãdas animum adiecerit: Vulgo credere uictorem hoſtem quia nulla eſſet claſſis quæ illius curſum ſi Venetias uerſus mouiſſet impedire poſſet: non multo poſt cum tumultu affuturum: Sed eum in Græciam uel domũ potius continuo abiiſſe ideo crediderim: quia poſt Corcyrenſem pugnã nihil a Ligure geſtum non modo nõ in intimo ſinu: ſed ne in Dalmatia quidẽ reperio: Reparata claſſe ne inſulæ & maritima oppida quæ in Ionio & Aegeo erant ſine præſidio eſſent: Quinq; & uiginti triremes Marco Baſeio præfecto ex urbe ſunt profectæ: Hæ quoq; circa Helleſpontum cum hoſte congreſſæ: nihilo meliore euentu q̄ ad Corcyrã eo anno pugnatum erat conflixere: & ut non meliore euentu ita non minori animo dimicatum: Ferunt ingenti prœlio pugnatum: ac poſt multã ſtragem Venetoꝶ fortunam inclinaſſe: ſexdecimq; longas naues cum remigũ turmis ſociiſq; naualibus in hoſtium poteſtatem ueniſſe: Quæ reliquæ fuerunt media trepidatione dilapſas celeri fuga e Ligurum conſpectu abiiſſe: Fuit recentior hæc clades omnino Corcyrenſi illa minor: quia paucioribus nauibus eſſet cõcurſũ: Sed ut in affecto corpore in quo omnis noua morbi acceſſio grauiſſima eſt: ita hic nouus luctus qui modico interuallo maiorem illum conſecutus eſt incredibili mœrore Venetos affecit: Et ne publica fortuna uſpiam meliore ſpe eſſet: haud multo poſt q̄ ita in Helleſponto eſt pugnatum uictor Ligur in Cretam curſum tenuit: ubi primo impetu Cydonem urbẽ occupauit: Sed in tantis malis haud quidem Venetus ille uigor aliquo modo remiſit: reparatiſq; ſæpe uiribus uario eſt euentu cum hoſte deinceps bellatũ: Sed quo loco

Crudelitas amittit Victoriam
Numerus captiuoꝶ
Andreas præfect⁹ capitur
[caput] triremi [ad] mortem
[F]errarienſis Hiſtoricus
Veneti ſtudio reparãt claſſes
Marcus baſeius
Recens uenetoꝶ clades in Helleſponto
[ca]pitur a Genuenſibus

quo loco: quoue tempore: quibus auſpiciis: neq; ſcriptores quos ſequimur:
neq; annales ipſi id tradunt: ita ut merito ſuſpicari poſſis præter hæc quæ uul
go tradita ſunt nil reliquo belli tempore accidiſſe memoria dignum: Illud affir
mãt omnes poſt mutuas clades citro ultroq; illatas: iam uiribus utriuſq; popu
li grauiſſimo bello exhauſtis: hinc inde animos ad pacē magis uidelicet neceſ
ſariã q̃ uoluntariã inclinaſſe: Poſitis nãq; armis odia nunq̃ depoſuere: Quam
diu ſecundo ſit cum ligure bellatum auctores quos uidimus non tradunt: Sed
multa ſunt quibus coniectare libet Liguſticum id bellum ſecundum breuius
primo pene dimidio fuiſſe: uerũ quo breuius eo ſane atrocius: Quo accidit ut
uterq; populus ultro ad pacem ut diximus inclinauerit: Non quia nollent am
plius in armis eſſe: ſed quia plus non poterãt: Feſſã duro rempublicã: & ad/
huc præ nimio labore anhelãtem periculoſiſſimæ ciuium coniurationes excæpe
runt: Sed illæ ipſæ ut diuerſis hominum ordinibus profectæ: ita magnitudine
periculi inæquales: nã quo minoris fortunæ hæc q̃ illa uiros ſortita eſt: eo faci
lius oppreſſa: qualis fuit Bocchonia: quæ Tepulanã longe atrociorem præceſ
ſit: Fuit ea tempeſtate Marinus quidam cui Bocchoni cognomen erat: homo
nõ patricii nec ſordidi etiã generis: Sed mediocris quidē & honeſtioris fortunæ:
Cæterum audax & ad omne facinus promptus: Is publicæ libertatis aut certe il
lius qui tunc erat ciuitatis ſtatus impatiens: de cæde principis atq; optimatium
quorundã cogitare cœpit: Vbi uero ad rem animũ adiecit: quia per ſe tale faci
nus aggredi non audebat: cum ſui ordinis hominibus quos publicæ libertatis an
tea perteſos non ignorabat: ſuum communicat conſilium: probant illi rem:
ſeq; periculi ſocios ultra exhibent: Conſtat haud dubie ſtatuiſſe eos principem
cum aliquibus patrum obtruncare: Sed conſilio ne reipu. inuadendæ: an quia
Gradonicum ipſum non ex ſua ſed patrum ſententia paucis ante annis ſummã
dignitatē adeptum dolebãt: atq; ob hoc non ſolum ducē ipſum ſed eius etiam
creationis auctores obtruncare in animo erat: id parum cõpertum habeo: Coniu
ratio ad principem delata non mediocriter eius animũ turbauit: Sed periculo ne
ceſſitatē imponente confeſtim ad eã opprimendam conuerſus: pro magno ha
buit negocio Marinum & ſocios in ſuã poteſtatē redigere: Capti ac ſceleris con
uicti ad geminas columnas merito ſunt ſuſpēdio necati: Cum Patauinis denuo
orta eſt diſcordia: communito ab eis loco in ſtagnis quæ inter Clodiã ſũt & Al
banum (Petabubulæ loco nomē eſt) haud dubie apparebat Patauinoꝝ conſilia
eo tēdere: ut munitione præſidio inita uel nolētibus Venetis circumiecta loca in
ſalinarum uſum uerterent: Verum patres expedita hominum manu ad id miſ
ſa locum ſubito diruēdum curarunt: Tulerunt id Patauini iniquo animo: ſed
nihil in præſentia mouere auſi: aliquãdiu neq; pro hoſtibus ſe Venetoꝝ: neq;
amicis geſſerunt: Cum Paleologo Græciæ imperatore bellatum hoc tēpore ſcri
bunt quidã: quia grãdem pecuniã quã deberet Venetis recuſaſſet ſoluere: Quo
autem nomine ea deberetur ab illis non traditur: Claſſis ad bellum inſtructa ſup
plementis ex Creta & Euboea accæptis ſeptem & uiginti triremes habuit: Belle/
tus Iuſtinianus qui cum imperio ad id bellum eſt miſſus multas Græcoꝝ na
ues (congredi ne auſas an per occaſionem oppreſſas non reperio) in ſuã poteſta
tem redegit: Omnes Græci generis qui in nauibus fuere: quia credo eoꝝ frau
de Venetum nomē cum Baldoino paucis ante annis fuerat Byzãtio eiectum ad
unum laqueo necauit: Inde ad populationem conuerſus omni maritima ora
quæ eſt a Pera ad Argirum ferro igniq; fœde populata: tantum hoſti me/
tum iniecit: ut pecunia quæ debebatur reddita: pacem pene ſupplex a Ve/

Bocchonia coniuratio

Noui Patauinorum motus

Petabubula

Belletus Iuſtinianus

Supplicium de græcis ſumptũ

Pax Paleologo redditur

Captiuorū numerus

nēto impetrarit: Victrix claſſis cum quindecim captiuoꝝ millibus domū eſt
reducta: Erexerat uictoria hæc ciuitatē cladibus ſecūdo bello Liguſtico accæptis:
domeſticaq; cōiuratione attonitā: in ſpem maximam reipublicæ in meliorem
ſtatum retrahendæ: Quum Ferrarienſis motus in maius quoddā coniecit di/
ſcrimen: Acciderat diuturna Imperatoꝝ ab Italia abſentia: ut clariſſimæ ali/

Scalani Gonzagæ Aeſtenſes

quot Ciſalpinæ Galliæ urbes nouos eſſent principes ſortitæ: ut Scalanos Vero
na haberet: Mantua Gonzagas: Ferraria Aeſtenſes: Cuius familiæ uiri anno an
tea ſexageſimo q̃ hæc geſta ſint: Salinguerra eiecto urbem ipſā pro Romana
eccleſia adminiſtrare cœperūt: Iniectoq; deinde Mutinæ locisq; finitimis fræno
eo uſq; eoꝝ opes creuerant: ut Carolus ſecundus Neapolitanus rex Beatricē

Accio Aeſtenſis, a filio interfectus.

filiam Accioni ea tēpeſtate florenti in matrimoniū locauerit: Hunc Friſcus ex
aliena uxore ut ipſe prædicare ſolebat filius: anno quo Beatricem duxerat in
ſidiis excæptum in carcerem coniicit: coniectum ad mortem compulit: Mor/
tuo Accione ſceleſtiſſimus adoleſcens principatum parricidio quæſitum Fer/
rarienſibus paucis cum ipſo antiſtite annitētibus ſibi interim firmare ſtuduit:
& iam fere omnia adeptus arcē huic urbi ea parte qua Bononiam itur: inde
Pado accubantem nōdum recæperat: Ad eam oppugnandā quia ſine nauigi

Caſtelli thealdi oppu/gnatio

is ob fluminis uicinitatem præſidium domari non poterat: Ad Venetorum
opes confugit: a quibus auxiliari claſſe accæpta: quum locum arctiori pre/
meret obſidione: appareretq; breui hoſtem: quia Veneti aquas inſediſſent
deditionem facturū: Pontificis legatus qui tum Bononiæ erat cognitis quæ
apud Ferrariā geſta erant: per oratores ad id miſſos ſolēni denunciatione a
Venetis poſtulat ut ab incæpta oppugnatione abſtineāt: Forte accidit ut ſub
illoꝝ aduentū acri certamine caſtellū oppugnaretur: Quo factum eſt ut ea
quæ legati afferrēt in eo pugnæ feruore minime ſint exaudita: Interea Ferra
rienſes fræti credo legatoꝝ præſentia diuerſarū partiū facti: ſe in legati fide
futuros pronunciāt: Secutus deinde clamor rebus eccleſiæ propriæq; liberta
ti aperte fauētium: Turbauit omnino alios repētina ciuiū defectio: & impri
mis Friſcū ipſum: Sed tantū abfuit ut Veneti ea nouitate territi ſint: Quod
Ferrarienſium nauigiis quæ ad caſtelli oppugnationē tyrānus contraxerat ſu/
bito incēſis pugnaq; acriter inſtaurata non prius abſtiterint q̃ reſciſſo ponte

Veneti thealdum ca/piunt
Ferrarienſium deditio

Thealdum irruperint: Friſcus Ferrarienſibus ob ſubitā defectionem iratus:
infeſtis equitibus ex munitiore loco miſſis urbē pluribus locis incendit: Tum
ciues hinc ferro inde igni circūuenti ſædato tumultu Friſco quē infenſe ode
rant præterito Venetoꝝ fidem implorāt: Cōtinuo deditione facta prorſus ab
iniuria tēperatum eſt: Veneti & ſi urbem in fidē accæptam ſuis regere auſpi
ciis in animo habebāt: Friſcum tamen ne publicā fidem prodidiſſe uiderentur
in urbe retinuere: Clæmēs pontifex qui tum in Gallia erat audito Ferrariæ ca
ſu ægerrime ferens urbem Romanæ eccleſiæ uectigalem ita indigne a tyrāno
uexatam: ac nouiſſime Veneti imperii factam: Continuo anathematis ſpicu
lum in Venetos detorſit: propoſito tota Europa edicto: ut Venetum chri

Attēde clæmētis pōtificis edictū in Venetos

ſtiano cœtu eiectum Romanæq; eccleſiæ hoſtem fas eſſet cuiq; interimere:
Hæc quidā habent annales: ſed ut mitius ita ſimilius illud quod externi ſcri
ptores tradunt: Veneto nomini ſacris interdictum additum ad id nihil im
pie facturum qui Venetum hominē in ſuam poteſtatem redactum pro ſer
uo uendidiſſet: Effecit ea res ut in omnibus fere Galliæ emporiis Venetorum
merces multi precii regulorum ac principum iuſſu miſerabili modo fuerint
direptæ: Eadem circa maritima Calabriæ Piceniq; agri loca accæpta iniuria:

Cæterum

Cæterum ubiq; amiſſis rebus Veneti male habiti dicuntur : quidā etiam ex eis necati : Quo accidit ut ab omni externo cōmercio per id tempus abſti/nerent : Pontificius interea legatus ingentibus copiis contractis accæptoq; ualido a Florentinis equitatu aduerſus Venetos & Friſcum Ferrariam duxit: Ciues ad primam propinquantis exercitus famam a Veneto deficiunt : Mox copias portis admotas in urbem inducunt : ingens in utroſq; ædita cædes : ſed aliquāto maior in Venetos : qui ab hoſtium multitudine pulſi intra Thealdi munitiones ſe trepide recæperunt : Ad eum locum oppugnandum recæpta urbe continuo a legato proponitur ſignum : Veneti & ſi iam antea ad pontificem miſerant legatos : qui cum eo agerent de Ferrariæ reſtitutio/ne : Quia res tam cito ob locoꝝ diſtantiam trāſigi non potuit : ne aliquam maiorem cladem acciperent : arce quam adhuc præſidio tenebant ultro ceſſerunt : Conſternatam his malis ciuitatem atrox coniuratio eſt adorta : quæ parum abfuit quin libertatem ipſam cum toto imperio euerterit : Baiamōs Tepulus homo nobili familia natus : ſed animo in patriam inimico : & nō minus fortaſſis q̄ Catilina olim fuit ſuæ ciuitati infeſto: Fretus credo ea temporum nouitate qua rempublicā multis malis concuſſam uidebat : cum non paucis patricii ſanguinis eminentioriſq; fortunæ uiris : quos ipſe ſui furoris participes fecerat in patriam coniurauit : Ferunt inter eos conueniſſe ut cum amicoꝝ & clientum manu ſtatuta ad id facinus die in curiam prorumperēt: ac momento temporis duce cum patribus trucidato rempublicam inuade/rent : rebuſq; imperii inter ſe diuiſis apertam exercerent tyrānidem : Acceſſit ad id malum quod ex reliqua multitudine q̄plurimi partim pollicitationi/bus : partim nouarum rerum ſtudio coniuratoꝝ ædes frequentabant : qui/bus haud quidem exiſtimo rem tātam ab initio creditam : Sed aliud lōge diuerſum parari oſtendebatur : Vbi uero dies quo gerenda res erat affuit: Ferunt quaſi aer tanti ſceleris ciuitatem admonere uoluiſſet : ingentem tempeſtatem repente coortam : uim uentorum mixto imbri ſtrepitu omnia com/pleſſe : Coniurati autem non modo non territi : ſed uſi etiam prodigioſa illa tempeſtate cum clamore & ſtrepitu in publicum prorumpunt : Res aliquanto antea trepidiſſime ad principem & patres delata ingentem attu/lit terrorem : Continuo ad arma conclamatum eſt : dimiſſis per Vrbem qui alta uoce ſignificarent : ut quicunq; rempublicam ſaluam eſſe uellent : arreptis armis in curiam ad opem Principi ac patribus ferendam aduolarent : undiq; huc concurſum : Coniurati interea aream quæ pro æde diui Mar/ci longe ac late ſpaciatur armis compleuerant : Nec diutius cuncta/ti in curiam impetum faciunt : Tum optimates : nam non pauci iam cum armis in auxilium uenerant : coniuratorum impreſſionem non mo/do ſuſtinent : ſed fortiter etiam iniuriam repellunt : Oritur fœdiſſimum certamen : Libertas in medio erat : Illinc nefandæ manus in illam arma intendunt : Hinc dux & patres aut mori uolunt aut omnino eam retinere : Luctuoſum & miſerabile erat cernere ciuitatem in libertate natam : in libertate adultam : pro qua retinenda priſci illi Veneti urbis conditores aduer/ſus immaniſſimas gētes totiens dimicaſſent : ac tantū ſanguinis terra mariq; fudiſſent : in ſe tandem arma uertiſſe : ac ſeipſam ſuis armis conficere : & libertatem quæ omnibus ſemper æque chara fuiſſet diuerſarum partium eſſe factam : Credas illius ſpeciem ſollicitam tum in conſpectu omniū uerſatam : Hinc patres ad ſe tuēdam magnopere hortantē: Illinc ſceleratis ciuibus

Clades Venetorum

Reſtituunt Veneti thealdum

Tepulana coniuratio in Vrbe Venetiarum

Baiamons Tepulus

Fœda tem/peſtas

Quicunq; uult rempublicam ... principi ac

Attende in quo diſcri/mine liber/tas ſita ſit

nunc pudorem nunc conuicium facientem: Nec prius hoꝝ ſatagere deſtitiſſe q̃ ſuperãte optimatium factione cõiuratoꝝ arma cum multa cæde ex publico ſint repulſa: Aiũt in ea trepidatione Baiamontẽ ubi fortunã inclinare uidit ſe mercatoria uia domũ recipientem a muliercula quadã molari lapide ſuperne deiecto pene exanimatũ iacuiſſe: atq; ita graui uulnere retẽtum ab iis qui eum inſequebãtur ferro oppreſſũ: Inde ſubito recurſũ in forum: Hic coniuratoꝝ aliqui patricii ſanguinis a Theſſerarũ ponte ad principis conſpectũ retracti: confeſtim ſecuri ſubiecti ſunt: Feruntiã inde mali uadi nomen loco mãſiſſe: Ad abolendã nefandoꝝ capitum memoriã publico eſt decreto edictũ: ut Baiamõtis & omnium qui cum eo coniuraſſẽt ſigna undiq; tollerentur: futurumq; capitale huic qui ea in albo aut alio loco poſtea retuliſſet: Aedes dirutæ cætera bona publicata: Quidã Baiamontis ædes ibi fuiſſe memorãt: ubi nunc macellũ in Riuo alto eſt: Ex ærario ſtipẽdium mulieri quæ Baiamontẽ ſubito ictu retardauerat ac poſteris decretum: Feſta Viti martyris luce aiunt nefandã coniurationẽ oppreſſã: Quo fit ut quot annis ſtato die dux cũ bona parte patrũ præeunte clero: quaſi publicã ſalutẽ diuo gratulari eius ædem inuiſunt: unde reuerſi laute in curia epulãtur: Scio ego non deeſſe qui exitũ coniurationis huius diuerſum ab hoc quẽ dixi memorent: Tradãtq; principem aliquãto antea q̃ ad arma ſit uentũ de coniuratione reſciuiſſe: Miſſoſq; publico nomine. M. Michaelẽ & Guidonem Canalem ad Baiamontis ædes qui eũ orarent: ne quid in patriã temere moueret: ac certe parum abfuiſſe quin legati a cõiuratis fuerint uiolati: inde ſumptis armis publicis quibuſdã locis incendio & rapina fœdatis: in aperto ut diximus eſſe dimicatum: Demum nefandis armis cũ cæde repulſis optimatium factionẽ uiciſſe: Inde Vgolini Iuſtiniani interuẽtu qui cũ magna hominum manu in auxiliũ patrum uenerat (erat tum ille Clodiæ prætor) Baiamõtem & ſocios qui ultra Riuumaltum ſe tenebant: metu territos in principis & patrum fidem ea cõditione ueniſſe: ut coniurationis conſcii extra Venetos fines exularent: atq; ita accidiſſe ut nulla fere urbs ſit in tota Ciſalpina Gallia: nullum oppidum in littorali Flãminiæ & Carnoꝝ ora: in quod coniuratoꝝ aliquis exulatum non abiuerit: Sed celebrior fama id habet quod prius memorauimus: Hac tempoꝝ nouitate Iaderenſes fræti Michaele Mauroceno comite eiecto ſexto rebellarunt: Ad urbem recipiendã confeſtim claſſis decernitur: Cui Belletus Iuſtinianus eſt præfectus: Dux interim anno ſui regiminis duodecimo ac menſe nono diem obiuit: Eius funus ad Cypriani ædem eſt elatum: Marinus Georgius cui a probitate uitæ ſancto cognomen fuiſſe traditur: Gradonico ſucceſſit toto fere huius principatu qui annum non expleuit Veneti ob Ferrarienſem cauſã pontificis interdicto obnoxii fuere: hinc fuit credo ꝙ domi foriſq; reſpublica parum fœliciter ſit adminiſtrata: Nam in q̃ apertum diſcrimen Tepulana coniuratio ciuitatem adduxerit proximo loco oſtendimus: Sed nec apud Iaderã quidem paulopoſt eſt fœlicius bellatum: Traiecerat in Dalmatia Belletus Venetas copias: & in iis mille equites: Quibus Dalmaſium patres præeſſe uoluerunt: hominem ſtrenuum ac Hiſpani generis: Cuius ductu circa Ferrariã quum pontificis ſtipendia faceret: Veneti ex urbe cum multa cæde fuerant in arcem cõpulſi: Quum itaq; claſſis ad inſulã quæ urbi proxima eſt ſtationem haberet: Dalmaſius cum toto equitatu in cõtinentẽ egreſſus loco Iaderæ propinquo metatur: caſtra uallo ac foſſa munit: Erat Iaderæ præſidio barbarus quidã cui Bãno erat nomẽ: Is copiis urbe eductis & ipſe ab Dalmaſii caſtris mille

Marginal notes: Attende baiamontis interitum (ms.: a lapide ut multi aſſerunt) · Malum uadum · Macellum in (ms.: loca Baiamontis aedes) · Viti martyris lux (ms.: epulum in curia) · M. Michael Guido Canalis · Vgolin⁹ Iuſtinianus · Sexta Iaderenſium defectio · Marin⁹ Georgius dux l. · Iaderenſis obſidio

paſſus cōſedit: Tota fere æſtas ſine ullo memorabili prœlio hic cōſumpta eſt: Et iam autumnus appetebat: nec ſpes interim ulla potiundæ urbis aderat: Bannus pacem leuioribus tentat conditionibus: quā quum non impetraſſet ad dolum uerſus cum Dalmaſio clam ægit: ut a Venetis in urbem tranſiret: factaq; tranſitione duo millia aureo℞ nūmum in præſentia acciperet: præeſſetq; tam diu urbi cum ampliſſimo ſtipendio q̄ ipſe præeſſe uellet: Tantū ad hæc tritici & omniū quæ ad uictū requirūtur oppidani darent quantum ad domeſticum uſum ſatis eſſe crederetur: promiſſa inſuper nauigia quibus impedimenta ſuoſq; in Italiā aut alio quotiēs inde abire uellet tuto traiiceret: His in hunc modum cōparatis ſimulat Dalmaſius quaſi longioris moræ impatiēs urbē poſtridie oppugnare uelle: Inde fidiſſimo cuiq; amico℞ cōmunicato cōſilio edicit ut precioſiſſima quæq; in pugnā exeūtes ſecum q̄occultiſſime aſportarēt: adeſſentq; ibi in prima acie: ut quū trāſitio facienda eſſet nemo in mora eſſe poſſet: Poſtero die eductis copiis atq; ad urbē admotis quum ſtarēt equites ſignū expectātes ut urbē oppugnatione adorirentur: ipſe uelut aliquid prouiſurus: cū ſuis hoſtiū munitionibus adequitās: ſtupētibus nouitate rei Venetis ingēti oppidano℞ alacritate urbē eſt ingreſſus: Defixit omniū animos ut dixi ſubita Dalmaſii trāſitio: ac metus ingēs a perfido homine ac deſertore inceſſit: Confeſtim igitur ne aliquam maiorē cladem acciperēt: nam periculum erat ne una ex oppido & his caſtris quæ non procul ab urbe Bānus habebat repētina aliqua fieret eruptio equitatus ad naues ſe trepide recæpit: Dalmaſius ubi ad hoſtes uenit ne omnino tranſfuga haberetur: Sed cauſam fuiſſe oſtēderet qua ad defectionē adduci potuiſſet: pacis arbitrum inter Venetos Dalmataſq; ſe non multo poſt agere cœpit: Cui rei quum aliquādiu ſtuduiſſet: nec propter conditiones quæ hinc inde proponebantur quicq̄ trāſigi poſſe cerneret: Cæterū ſe & Venetis ut deſertorem inuiſum: Oppidanis uero ſuſpectū intelligeret: pacis actione depoſita ne cum periculo illic diutius eſſet: naues ex fœdere accæptas in Appuliam trāſmiſſurus aſcēdit: Et iam altū tenebat quum fœda tempeſtate coorta altis fluctibus primo iactatus: inde trāſuerſa claſſe ſcopulis impacta rebus & ſociis amiſſis ſuæ perfidiæ meritas luit Veneto nomini pœnas: Ipſe naufragus quum omnia ſibi infeſta circūſpiceret: poſt res perditas ne uitæ diſcrimen adiret: haud multū uicinis littoribus cūctatus paruū adeptus nauigiū fugiēti ſimilis in Italiā traiecit: Breuiſſimus Marini principatus efficit ut credā Iaderenſē obſidionem nihil interea remiſiſſe: Sed ad deditionē uſq; quā ſub ipſā Superātii principis declarationem factā reperio in obſidenda urbe a Veneto perſeueratū: Alioquin quid de ea re affirmare poſſim nō habeo: Marinus īterea amplū diuo Dominico phanū priuato ſumptu ædificauit: frequēſq; in eo collegiū quod ſacris operaretur inſtituit: Pium ad id hoſpitium non ſolum ſtatuit: ſed ita etiā donariis inſtruxit: ut ſimul iis qui diuina ibi curarent: ſimul etiam languentibus uictum per diui Marci procuratores: quibus hoc nomine res ſuas procurandas tradidit perpetuo exhibendum cauerit: Ipſe uero quum per hæc pia opera reipublicæ mēſes decem præfuiſſet humanis deceſſit: Ad Gemellorum ædem eſt ſepultus. Ioannes Superantius inde reipublicæ prælatus homo præter nobilitatem generis māſueto ingenio & ad promouendā gratiā comparato: Is cōtinuo poſt ſuā declarationē Iaderenſes in fidem recæpit: Sed tāta indulgentia adeoq; remiſſis cōditionibus ut præbitā hinc eis materiā crediderint quidam ſeptimo poſtea rebellandi: Vitalis Michael eo comes miſſus. Procuratorum numerus auctus ut ſex numero eſſe cœperint: quum omnino pauciores antea fuiſſent:

Attende Dalmaſii conſilium de trāſitione faciēda

Dalmaſius capitaneu[s] prod[itor]

Dalmaſii digreſſus

Aedes Dominici

Attende legatum Marini principis

Ioannes ſuperantius dux.li.

Vitalis michael

Procuratorum numerus auctus

numero S[ex]

Caput Sa/linum

Ad caput Salinum fundamenta uſq; ad Trinitatis phanum (locus per ſe lō ga exaggeratione exaruerat) hoc tempore iacta dicunt : Aenonenſes : Spa latrini : Tragurini : Siccenſes in fidem rediere : Ciuitas pontificis interdi/cto cui ad eam diem fuerat obnoxia : pientiſſima Franciſci Danduli ope/ra hoc nomine ad pontificem miſſi ſoluta eſt : Ferunt eum ad Clæmentis conſpectum : qui Venetum nomen ob Ferrarienſem cauſam inuiſum ha/bebat ſerius admiſſum : miro priuatæ pietatis in patriam publicæ in reli gionem exemplo cathena ferrea collo iniecta : ad pontificis menſam tam diu in morem canis proſtratum iacuiſſe:donec expugnata illius ira ignomi nioſā notam patriæ ademiſſet : atq; ex eo illi poſtea canis cognomen fuiſſe: Quam appellationem iā inde ex quo ad pontificis menſam cathena uinctus conſpectus eſt : primo foris : inde inter ſuos adeptus dicitur : Verum enim uero ſi æqua & iniqua ſcriptoribus æſtimare fas eſt : & ea quæ ſentit ani/mus libere loqui : haud quidem tam pie Dandulus tunc ægiſſe uideri po/teſt : q̃ Clæmens duriter ne ſuperbe dicam : Quem ſi hominis libero loco nati a clariſſimoq; Italiæ populo ac eodem Chriſtianiſſimo ad publicā igno miniam deprecandam miſſi in ſpeciem canis ad pedes proſtrati: miſerabilis tam diu non mouit aſpectus : Exemplum ſaltem noſtri regis : cuius ipſe ui carium tunc nomen gerebat mouere debuit : qui ne flagitioſiſſimo quidem latroni ueniam denegauit : an uerendum erat ne ad eam diem non ſatis pœ narum Veneti dediſſent : quod ob arcē propinquæ urbis expugnatam : ad quod facinus magis fortaſſis iuragentiū (quia Friſcus ille ſocius erat) q̃ polli citationes ullæ aut ulla prædæ cupiditas traxiſſet:precioſiſſimis eoꝝ mercibus in cunctis Europæ emporiis hoſtiliter direptis : magno auri pondere amiſſo : multi (quod atrocius eſt) Veneti nominis graui ad eam diem ſeruitio preſſi eſ ſent obtruncatiq; etiam aliqui: Expleuit ille ignominioſo hominis ſtatu irā ſuam : Sed expleuerit dum ipſa poſteritas magis probet huius patientiam q̃ illius ſæueritatem : Duriter ut dixi ægit ille quia potuit : hic uero pie quia uoluit :Probabunt illius factū fortaſſe aliqui ſed non adeo multi : Huius ue ro pietatem omnes non ſolū probant : ſed mirantur etiam : Nec fuit ingrata ciuitas : Sed aperte oſtendit nihil in ſuis ciuibus magis probare q̃ animi māſue tudinem : Haud quidem diu in ferenda gratia ceſſatū : Sed data ſedulo opera ut non multo poſt ille qui tam ignominioſo ſtatu pro patria nuper conſpectus eſt : cultus ſummi honoris inſignibus conſpiceretur : uicta Clæmentis cœpit ip ſe uere Clæmens uideri : nam præterq̃ Venetum nomen interdicto leuauit:mā daſſe etiā dicitur ne hoc alioue nomine Veneti poſtea a Romano pontifice tā læthifero ſpiculo peterentur : quod quidem reſcripto etiam ut quidā tradunt conſtare uoluit: Sub id tempus triremes quatuordecim in altū eductæ: quibus Iuſtinianus Iuſtiniani cognominis eſt præfectus : Huic datum eſt negocium ut undecim Genuenſium triremes toto mari perquireret : quas rumor erat in quibuſdam Europæ emporiis bona Venetorum diripienda acclamaſſe : Vbi uero in Ponticum mare uentum eſt Iuſtinianus claſſem ad Caphata urbem admouit:ibi diligenter quæſitum an uera eſſent quæ de Genuenſi/um in Venetos petulantia uulgo ferebantur : conſtititq; uanos fuiſſe ru/mores illos : & a quibuſdam nouarum rerum cupidis ad irritanda utriuſq; populi arma diſſipatos : Cæterum Genuenſes qui eam urbem incolebant ueriti ne a Venetis hoc nomine cladem aliquam acciperent : ampliſſimis pollicitationibus & publicam operam & priuatam Venetis ſunt polliciti :

Franciſcus Dandulus

Canis Dan/dulus

Liberantur Veneti in/terdicto

Iuſtinianus quia parum honeſte fieri apparebat : eos a ſe uiolatum iri : a quibus nulla in ſuos profecta eſſet iniuria : nihil hoſtile ultra molitus domū incolumem claſſem reduxit : Hæc foris : Domi interea uetus nauale aliqua eſt ex parte auctum : Inde recentiſſimis temporibus longe magis ampliatū: Noſtro uero tempore tam longe lateq; promotum : ut eius circuitus qui mœnibus undiq; munitus eſt : non parui oppidi procul ſpectantibus præbeat ſpeciem : Locum ipſum ſuperioribus annis non ſine ſtupore perluſtraui : Nec interim mihi conſtitit nauale ne uerius an armamentarium dici poſſet : Nam præter triremes circiter centum iam paratas nec dum tactas : Sed in ſuis adhuc pontibus ſtantes : ac pene totidem carinas hinc inde poſitas : quarum aliquæ ad conſumationem ſpectabant : aliaq; minora nauigia quæ numerum ingentem explebant : tanta inerat omnigenum armorum uis : ut exercitum quantum uis ingentem facile inſtruere potuiſſet: Claſſis ad inſulas & oram Ionii Aegeiq; maris tuendam per hæc quoq; tempora miſſa reperio : ac nihil memorabile ab ea geſtum : Anno principis duodecimo triremes quadraginta aduerſus Genuenſes Iuſtinianus qui ad Tauricam Cherſoneſum paucis ante annis cum claſſe peruenerat educere : iuſſus in Ponticum mare curſum tenuit : oppreſſiſq; circa Thracium Boſphorum non paucis Ligurum nauibus quæ res Venetas infeſtabant (quatuor & triginta numero fuiſſe dicuntur .) Perenſes ſuorum clade conſternati confeſtim ad ſe tuendos aliquot nauigia quæ ad manus erant : cemento aliaq; grauiore materia repleta ante oppidum deprimunt : Iuſtinianus nihilo minus claſſem ad Peræ oppugnationem conuertit: caſtellis bellicíſq; machinis in nauibus aduerſus oppidanos diſpoſitis : quod ipſū conſpicati Ligures: quia ingens ab hoſte ſibi periculum imminere uidebant ab omni ui in preces uerſi Venetum orant : ne pergat oppidum oppugnare paratos eſſe ſe illata a ſuis damna Veneto nomini perſoluere : ac quicquid in tam numeroſa claſſe ornanda eſſet publice collatum : His conditionibus pax Perenſibus reddita: claſſiſq; incolumis domum reducta . Noua Cretenſium defectio in hæc fere tempora incidit : aut certe non multo poſt Iuſtinianus qui Peram Venetas triremes nouiſſima in Græciam expeditione admouerat : Ducario nomine inſulæ præſidebat : Is contractis ad nouos inſulanorum motus uiribus eam mira celeritate compreſſit : Cretenſes metu perculſos in fidem recæpit : Hæc in Græcia : In Italia uero cum Patauinis actum de Brentæ fluminis alueo curſu paululum auerſo ad mare deriuando : Premebantur Patauini ea tempeſtate Maſtini Scalani armis : Quo bello ut uicinam urbem Veneti leuarent magnopere conati ſunt : obliti prorſus priſtinæ iniuriæ ſuorum temporum nouitate a Patauinis accæptæ : Siquidem ciuitate Clæmentino interdicto laborante : nullius gentis opes magis rei Venetæ infeſtæ q̄ Patauinorum fuere : Et quia pax interim nulla ſecuta eſt Patauini Scalanis armis domiti ſeruitutis iugum accæpere : Verum non prius eſt a Venetis ceſſatum q̄ tyranno ex illorum ceruice depulſo priſtinam Patauini libertatem recæpere : Ciuitatis adminiſtratione Marſilio Carrario permiſſa: qui poſtea in Venetorum amicitia ſtudioſe perſeuerauit : Hæc domi foriſq; Superantio duce geſta : Sunt qui coniuratum a quibuſdam in rempublicam hoc principe dicant : Quod apud diligentiores non reperio : Ea adminiſtratio annos ſexdecim menſes ſex habuit : Situs eſt in eo diui Marci Sacello : ubi baptiſmi lauacrum uiſitur : Franciſcus Dandulus

Vetus naua-le [handwritten: augumentatur]

[handwritten: Navale … Armamentarium]

Iuſtinian⁹

Quibus cō ditionibus pax Perēſibus ſit reddita

[handwritten: Mastinus Scalanus … clementia Venetorum …]

Attende liberalitatis exemplū in Venetis

[handwritten: patavini …]

Franciſcus Dandulus dux.lii.

cui Canis cognomen inditum diximus in Superantii locum eſt ſuffectus :
Sub cuius declarationem quum ciuitas mira annonæ caritate laboraret ali/
Nicolaus Phalerius — quot longæ naues & cum iis plures onerariæ quibus Nicolaus Phalerius præ
fuit in Siciliam frumentatum miſſæ : tantam uim tritici inde abduxere: ut
paucis diebus quod gratiſſimum fuit populo fames diſcuſſa ſit : Octo Ge/
nuenſium triremes per id tempus duas Venetas ex Gallica negociatione re/
deuntes oppreſſerunt :Merce quæ in nauibus erat potitus eſt Ligur : Remi
ges ac ſocii nauales : quia aut cadendum : aut certe in hoſtium poteſta/
tem ueniendum erat : qua proximum cuiq; fuit relictis triremibus in littus
abierunt : Polani & Vallenſes qui in Aquileienſis antiſtitis fide aliquandiu
manſerant Venetum imperium ultro recæperunt . Id ille ægre ferens ad re
cipienda loca ſubito arma comparat : Contra Veneti ne eorum fortunam
prodere uiderentur : qui nuper in ſuam fidem rediiſſent: Et ipſi Iuſtiniano
Iuſtiniani cognominis præfecto ingentis in Hiſtriam copias tranſmittunt :
Hic Aquileienſis antiſtes quum cerneret ſe Venetis armis omnino imparem
ſine ullo memorabili certamine Polam uallemq; certis conditionibus:uerum
quales illæ fuerint auctores non tradunt Veneto habendas reliquit : Sex Li
Thomas Viarus incarceratus ob ſecordiam. — guſticæ triremes cum octo Venetis quibus Thomas Viarus ad præſidium in
ſuluram ac maritimæ oræ miſſus fuerat confligunt : Fuſus ac fugatus Vene
tus quinq; triremibus amiſſis : cum tribus quæ reliquæ erant Venetias ue/
nit : Tulerunt eam rem indigne patres : edoctiq; Viari ſecordia eam cladem
accæptam in cuſtodiam coniecere : ubi reliquum uitæ ægiſſe dicitur : Turci
interea non contenti ex tota Syria Chriſtianos eieciſſe iam maris imperium
curſibus cœperant occupare : Quicquid aquarum ſupra Cretam ad ortum
iacet circa Cyprum ac Rhodum ita infeſtum reddiderant : ut nihil ferme
tutum tota orientis ora nauigantibus relinqueretur : Aegerant Veneti cum
Galliæ rege Ioanne Romano pontifice qui ſecundus ac uiceſimus fuit anni
Phi. Belegnus Bla. Zen⁹ Mari. maurocenus — tente : ad quem hoc nomine Philippus Belegnus : Blaſius Zenus : & Ma
rinus Maurocenus legati miſſi ſunt de expeditione in Turcos comparan/
da : Quidam annales Nicolaum pontificem pro Ioanne habent :Sed ine/
pte nimium illi errant : quum poſt Nicolaum quartum nullus ad id tem
pus pontifex eo nomine fuiſſet : Conuenerat igitur in eo fœdere quod tunc
cum Gallis ad euertendos Turcorum conatus & ad Syriam inuadendam eſt
ictum:ut uiginti equitū milia:peditum quinquaginta ab illis armarentur:Ve
neti claſſem centum nauigiorum conflarent : in quibus eſſent triremes inſtru
Prima expeditio in Turcos lenta ac omnino ſegnis. — ctæ cum quatuor milibus armatoꝝ: Præterea onerariæ naues ad commeatum
machinas aliaq; onera ad uſum belli deferenda : Sed Gallis qui mos gētis eſt
ceſſantibus creduntur omnino ſegnes qui trans alpes incolunt ad peregrinas
expeditiones : Sunt alioquin uiri admodum feroces : & ad omne arduum fa
cinus prompti : & quod omniū in ea gente potiſſimum eſt Chriſtianæ fidei ſtu
dioſiſſimi : tā pulchræ rei apparatus paulatim remiſit : Ea cūctatione ac deſi
dia Barbari ferociores facti omnia pene maria aſſiduis latrociniis inſederāt:Pe
riculū igitur quod proxime imminebat pontificē & ex Chriſtianis ducibus quoſ
dā ſed non adeo multos ad comparanda arma perpulit : pararuntq; imprimis
Petrus Zenus imp. claſſis. — Veneti uim nauiū ingentem : Quarum imperium Petro Zeno eſt datum : Is
miro uictoriæ curſu longe lateq; Barbaros inſectatus omnem maris oram cir
ca inſulas & ad Syriam quæ ſpectat a Turcorum iniuria uindicauit : Fuerūt
& alii non pauci qui aduerſus eam gentem fœliciter ea tempeſtate rem
chriſtianam

Chriſtianam mediis aquis adminiſtrarunt: Sed Veneti omnium fœliciſſime: Quippe qui innumeras pene naues illis ademerunt: Quoſcunq; uiuos in ſuam poteſtatem Zenus redegit ſuſpendio necauit: Ipſe pacato mari uictricem claſſem Venetias reduxit: Per hæc tempora ſolem circa meridiem trium horarum ſpacio obtenebratum memoriæ proditum eſt: Dandulus princeps nũmum percuſſit: Medianinum uulgo nominatum: Creuerant non mediocriter per id tempus Scalanorum opes: Vt intra alpes q̃ longe lateq; Ciſalpina Gallia patet: nemo eſſet qui non eorum potentiam reformidaret: Nam præter Veronam: Vincentiam: Brixiam: quas aliquanto prius poſſederant: Parmam Rubriis fraude eiectis nouiter occuparant: Feltrum: Bellunnum: Cenetamq; iam antea Ioanni Boemiæ regi ademerant: Tauriſium quoq; Scalanæ tunc erat ditionis ut quidam auctores ſunt: & imprimis rerum Venetarum ſcriptores: Forliuienſis Blundus Venetorum fuiſſe Tauriſium ſcribit: quum aduerſus Maſtinum Scalam primo cœptum eſt bellari: Sed illi iccirco non accedo: quia nullum ad eam diem oppidum Venetos in continenti habuiſſe reperio: Cōſtaret ſi ita eſſet aliquo modo: quo tempore: quoue iure Veneti tam illuſtrem urbem ſuam feciſſent: quin probabilius illud quod cæteri habent eo bello quod eſt cum Maſtino geſtum: de quo nobis dicendum eſt: Tauriſium Veneti imperii eſſe factum: Patauium quoq; ne quid ad tantos deeſſet ſucceſſus haud multo ante q̃ ſumpta ſint arma illi ſubægerant: Vrbem ipſam ob ciuium diſcordiam Marſilius Carrarius (ſed pro Marſilio Vbertinum apud quoſdam reperio) quoniam in priſtina libertate retinere non poſſet in ſeruitutem recidere paſſus erat: Verum quia tam facile ceſſerat permiſſum a Scalanis ut ſuo nomine publicæ adminiſtrationi Carrarii præeſſent: Tanto igitur rerum ſucceſſu elatus Maſtinus ut eſt humana cupiditas: quæ longe minus in ſecundis rebus q̃ in aduerſis nouit ſeruare modum: Venetas opes ſollicitaturus munitionem in ſtagnis haud longe a Petabubula tumultuario opere erigit: erectumq; ualido firmat præſidio: Veneti qui non ignorabant quorſum tenderent illius conſilia: Et ipſi haud procul inde locum communiunt: Interim cœptum eſt inter patres conſultari: qua ui: qua ue arte infeſtiſſimum Tyrannum poſt alienas opes euerſas ſuis etiam inhiantem bello domare poſſent: apparebat illius rebus per ocium firmatis continuo Venetis arma illaturum: Ad præuertenda igitur Maſtini conſilia (Is enim Scalanorum fratrum maior erat) bellum eſt a Venetis maturatum: Erant illius opes quo inter uicinos eminentiores ita maiori inuidiæ obnoxiæ: Siquidem res humanæ ita ſe ſe habent: ut nihil æque ac fœlicitas pariat mortalibus odium: Sed quia omnino non paucos ea tangebat inuidia nulli profecto erant quos minus perſtringeret q̃ Venetos: quippe qui nondum a continentis ora imperii fines promouerant: contenti maris potentia & præſentium rerum fortuna quæ ob pelagi negocia tum quoq; ſatis ingens erat: Quod quum res ita ſe haberet nihil certe erat cur a tyranno qcq̃ ſuis rebus Venetos metuere oporteret: Erant igitur aliis eorum uires formidoloſæ: ut obicioni Aeſtenſi: Philippo Gonzagæ: Accioni Vicecomiti: & in Hetruria Florentinis quibus ob Lucam urbem proximo loco occupatam non mediocriter ab infeſtiſſimo tyranno iniuriam timebant: Erant ad hæc illi infenſi Petrus Rubrius Parmenſis & fratres uiri fortes: quibus ſpe futuræ amicitiæ Parma eiectis capitales Maſtinus ſtruxerat inſidias: Quod ipſum ubi illi reſciuerunt Pontremulum conceſſerant: ubi eos Maſtinus per id tempus

Turci ſuſpenſi.

Eclipſis ſolis

Nummus Medianinus

Scalanoru[m]

Blondi lapſus.

Diſcurſus de bello

Attende de hũana cupiditate

Semĩa Scalani belli

Aeſtẽſis, Gonzaga, Vic[ecomes], rubrius parmẽſis

forū cōtra Scalam

quo fœdus in eum eſt a Venetis & aliis percuſſum graui premebat obſidione: Legatis igitur citro ultroq; miſſis Florentini omneſq; Ciſalpinæ Galliæ principes quibus Scalanæ opes ſuſpectæ tunc erant:in Maſtinū & omnē Scalanā gentem ſe ſocios Venetis iunxere: Sed Florentinos tantum ab initio in Venetorum ſocietatem ueniſſe tradunt quidam: Inde iam ſuſcæpto bello cæteros principes ſocia his arma iunxiſſe: Additus his Ioannes Boemiæ rex qui urbes ſibi in Italia ademptas recuperare in animo habebat: Sed Veneti primas belli partes excæperunt: Fama tenet nullum unquam bellum maiore animo a Venetis ſuſcæptum: nec metu quidem aut inuidia: quorum duorum affectuum ſuſpicio in eos ut oſtendimus non cadebat:Sed quia populus in libertate natus: ac diuitiis tum præpotens pulchrum ducebat non propriam libertatem tantum:ſed alios etiam & imprimis finitimos a tyrannorum iniuria uindicare:

M.ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER.II.SECVNDAE DECADIS.

s Ocietate in tyrannos inita decreto patrum iuſſi ſunt dare nomina quicunq; per ætatem militare poterant: Quadraginta & amplius hominum millia intra Viceſimum ac Sexageſimum ætatis annum conſcripta dicuntur: Sed tanto quidem omnium ordinū & ætatū ſtudio ſumpta arma:ut multi ſine publico ſine priuato cuiuſquam ſtipendio ad uicinam tyrannidem extinguendam ultro ſint caſtra ſecuti: Haud tamen placuit totis uiribus hoſtem aggredi: Sed patrio more lentius incipere: ac ubi cœptum eſſet acrius perſeuerare: Dum uero potentiſſimi duo Italiæ populi in parandis armis erant occupati: Ferunt ad famam tanti belli ex Trāſalpina Gallia multos mortales in Italiam militandi ſtudio tranſiuiſſe: Qui per Hetruriam & Flamminiam Veneti auri famam ſecuti: quia per Ciſalpinam Galliam non licebat Rauennam peruenere: Erant citra ultraq; Padum loca: ac quicquid prorſus terræ inter alpes iacet præter Ferrariam ac Bononiam Venetis occluſum: nondum enim Luchinus Vicecomes qui Mediolanum tenebat: nec Philippus Gonzaga a Scalanis erant alienati: Bononienſes & ſi ea tempeſtate domeſtica diſcordia pontificiſq; interdicto: quia Romanæ eccleſiæ legatum ex urbe eieciſſent una laborabant: Benigne tamen Venetis conceſſere ut intra ſuos fines mercenarium militem conſcriberent: nec non & ipſi ſocia cum his arma paulo poſt iunxere: Oſtaſius Polentanus Cuius tunc Rauēna erat homo Veneti nominis ſtudioſiſſimus uenientes Gallos excipiebat: excæptos lintribus aliiſq; expeditioribus nauigiis Venetias deuehendos curabat: Ad Mendiculorum ædem (eſt locus in extrema parte urbis) parata erant uenientibus ſtatiua cum commeatu & iis quæ neceſſaria eſſent:donec in hoſtē mota eſſent caſtra. Habebatur ea tempeſtate Petrus Rubrius Parmenſis inter illuſtres Italiæ principes rei militaris peritiſſimus: Hunc Veneti abſentem copiarum Imperatorem legunt:Is quanq̄ graui per id tempus a Maſtino præmebatur obſidione: ratus tamen ueniſſe tempus quo alienis opibus ſuam ac fratrum ulciſcerentur iniuriam:ne tantam prætermitteret occaſionem (iam enim a Venetis per litteras accerſebatur) Statuit per hoſtium ſtationes ignoto habitu quia aperta eruptio fieri non poterat Florentiam primo: inde Venetias

n infra 20. & 60. anū.

Lentius incipere sed pseuerare.

ri Venet imp. Laus.

netias uenire: Erat illi uxor fœmina pudiciſſima ſingulariq; in maritum be niuolentia: Cui omnia in tali diſcrimine uiri conſilia nota erant: reputans hæc in q̄ apertum uitæ periculum ille ſe coniiceret: & q̄ magnum facinus aggrederetur: cum lachrymis ad pedes mariti prouoluta: per ſuperos ora re cœpit perque iugalem amorem ne tam manifeſtum capitis adire uellet di ſcrimen: Conſideraret animo quo ſtatu res ſuæ eſſent: ubi miſeram coniu gem cum tanto filiarum grege relinqueret: Ferunt ſex illi fuiſſe filias quæ pa tri circumfuſæ id quod mater flebili uoce precabantur: Quid inquit illa: qd erit (quod nollem) ſi in hoſtium inſidias lapſus & mihi & his miſeris qua/ rum ſpes ex tua unius uita pendet eripiaris? ceſſabit in tanta oportunitate ſuperbiſſimus hoſtis: an facto potius repente impetu nos arcemq; tuo præſi dio nudatam atroci oppugnatione adorietur: rediget ille quis neſcit omnia in ſuam poteſtatem: Verum quid tum mihi: quid infœlicibus puellis fiet? an putas illum tuarum pudicitiæ parſurum: qui tuæ uitæ non pepercit: Inſul tabit intemperantiſſimus hoſtis: ut ſuum in te odium expleat harum uir/ ginitati: aut tradet illas ſuis militibus uexandas: rapiet: incēdet: diruet: has tenues fortunas quas nobis fortuna reliquas fecit: Erit quis neſcit conditio tua qui hæc mala non uidebis aliquāto melior: Ego miſera: Ego infœlix quæ hæc uidebo: Sed quid uidebo dixi: immo patiar quæcūq; a ſuperbiſſimo ho ſte patiūtur ii qui bello uicti ſunt: Quod ſi tuæ uitæ periculum non mouet: mouere ſaltem debebūt hæc quæ diximus: quæ ſane ego tam uera fore exiſti mo: q̄ ea ſunt quæ oculis ſubiecta habemus: Sis igitur hic potius dulciſſi/ me coniunx teq; ac nos quæ tuæ ſumus cum his modicis fortunis tueri per gas: ac tantiſper quæſo tuum differ digreſſum dum res noſtræ tutiore lo co ſint: Spero breui fore ut quum Scalanus hoſtis res ſuas Venetis armis ultra Padum premi ſenſerit: continuo ſit hinc abiturus: ac tum demum ad imperium iſtud exibis: Hæc illa. Ad quas flebiles uoces turbatus uir alio/ quin ſtrenuus pauca ſubiecit: Sciebat omnia ueriſſima eſſe quæ illa dixe/ rat: Verum ut ægram animi ſpe aliqua erigeret iubet bono animo eſſe: ac bene quidem ſperare: Fore dicens ut non multo poſt audiret ſe cum im/ perio miſſum ad euertendas eorum opes a quibus modo tanto principatu fraude eiectus ad excidium cum tota domo quæreretur: Satis ſuperq; ſe fi dere intra paucos dies hoſtem abiturum: rogare interea ut forti animo eſ/ ſet: communes liberos cum tota domo ſuſtineret: Nam quod ad arcis de/ fenſionem attineret certo ſe ſcire dicebat fide & ſtrenuitate ſuorū omnia defen ſum iri: ac tam diu fortiter obſidionem laturos donec inuitus hoſtis uel/ let nollet inde cogeretur abire: Cæterum maturato opus eſſe dicere: ne tan tum imperium negligere uideretur: nec in eo quod per hoſtes eſſet tranſeun dum tantum inde periculum ſibi imminere quantum ipſa animo concæpiſ ſet: ſcire ſe multos ſummos duces ignoto habitu non ſolum per hoſtes trā ſiuiſſe: ſed in eorum caſtris etiam omnia explorando diu uerſatos: Deſiſte ret igitur ſe ipſā fletu & eiulatione conficere nec plura precari: ita facto opus eſſe: multa quidem & magna homines uirtute facere: Sed plura & maio ra neceſſitate: Atq; ita ea cum liberis ac tota domo amicis quos ad præſidi/ um relinquebat commendata ſe tranſitioni accingit: Sunt qui tradant alte rum ex fratribus ad ſuſtinendum bellum domi relictum: Alii ab initio am bos Venetias præmiſſos aiunt: ubi poſt imperium fratri decretum dona/ ti ſint ciuitate: Suorum igitur complexibus ſolutus: ignoto habitu per

Attēde mi ſerabilem orationem cōiugis ad Petrum ru brium

Rubrii ad/ hortatio ad coniugē

Nota

hoſtium ſtationes cum uno fido atq; eodem ſtrenuo comite ſilentio noctis elapſus Florentiam uenit : Hic mira omnium lætitia accæptus homo impiger atq; deſidiæ impatiens : haud multo poſt in Lucenſes Florentinorum copiis fretus duxit : Quorum finibus ferro igniq; uaſtatis cum paucis ad portas urbis adequitauit : Inde ingenti præda abducta quum ex hoſtico in pacatum abiret in inſidias incidit : Quingenti equites a Maſtino ad præſidium ciuitatis miſſi auerſa parte urbis egreſſi celeri curſu ſaltum inſederant: qua hoſtes iter facturos exploratum habebant : Eo ubi uentum eſt repente illi ex inſidiis cum clamore coorti turbant primum agmen præda impeditum: inde ferocius inuecti fundunt fugantq; : multi interim cæſi ſigna militaria quæ in prima fronte erant capta : peruenerat clamor ad ipſum ducem qui extremum cogebat agmen : & iam multi præcipiti fuga in ſuorum aciem incidentes nunciant perditas res eſſe : Rubrius ut præſenti erat conſilio ſuorum metū increpans ſub ſignis manere imperat : fugientes ſiſtit: iubetq; forti animo eſſe : Inde alacrem hoſtem & quaſi parta uictoria geſtientem ferociter excipit : Atrox committitur prœlium : Sed ducis præſentia effecit ut metu a Rubrianis repente in hoſtes uerſo qui modo ſe uiciſſe putabant multis cadentibus uicti ſint: Fuſos igitur multa cum cæde ad urbem uſq; immiſſus eques inſequitur : præda recæpta ſigna quæ amiſſa erant non ſolum recuperata ſed hoſtibus etiam ſua adempta : Quæ in Maſtini inuidiam uictor Petrus Florentiam reuerſus iuſſit per publica loca ignominioſe diſtrahi : Auxit ea uictoria non mediocriter prioris famæ opinionem : Eius uirtus in ore omnium eſſe illud prædicare omnes fore ut eius ductu immodica Scalanorum ſuperbia eſſet non multo poſt remiſſura : Eum uirum dignum iudicare cui duo potentiſſimi Italiæ populi ſua ſigna crediſſent : In hac erat ille æſtimatione : & iam Venetias uerſus moturus copias quas Florentini ex fœdere daturi erant expectabat quum in Venetis quoq; bellari eſt cœptum : Sed non tam proſpere q̄ modo in Hetruria: Gerardus Caminenſis qui & ipſe Venetorum ſocietatem ſecutus in Scalanos arma comparauerat : cum expedita armatorum manu Meta oppido profectus (uulgus Motam appella) Silentio noctis Opitergium occupat : Maſtinus eo nuncio motus (Sed Alberti potius eam expeditionem q̄ Maſtini fuiſſe crediderim) citato agmine ad hoſtem duxit : Vbi uero Opiterginos fines eſt ingreſſus expeditos milites ad oppidum præmittit : ipſe cum robore copiarum ſequebatur: hoſtem ad pugnam temere egreſſum excæpturus: Ii qui præceſſerant ſubita ex oppido facta eruptione continuo ſunt a mœnibus repulſi : mox leue certamen iniiciunt de induſtria ut q̄longiſſime hoſtem ab urbe diſtraherent : Quod ipſum conſecuti ubi ad inſidiarum locum uentum eſt : uerſi Scalani in pugnam præcipiti fuga præſidium in urbem compulere : Tum equites tyranni iuſſu ad terram deſiliunt: atq; oppidum multa ui adorti ingentem Caminenſi militi iniiciunt terrorem : Erant enim præ loci magnitudine q̄pauciſſimi : Vbi igitur Scalani murum ſubiere continuo illi ſuæ paucitati diffiſi relictis mœnibus fugam capeſſunt : Tum refractis portis infert ſe agmen hoſtemq; paſſim obtruncant : pauci ſeruati & in his Gerardus ipſe : Opitergio recæpto caminum uerſus mouit uictor hoſtis : oppidoq; paucis diebus corrupto præſidio eſt potitus : Creditum uulgo eſt Metam quoq; paruo negocio capi potuiſſe ſi eo hoſtis adequitaſſet: Sed

Petrus Rubrius in inſidias præcipitatur

Scalani belli initium

Opitergii expugnatio a Scalanis

ſet : Sed negligentia ut fit ex ſucceſſu orta ſine commeatu : ſine impe/rio nulla militari diſciplina eos coercente ſubitarii milites alii alio dilapſi ſigna nuda reliquerunt : Veneti autem nihil interea mouerunt : Marſilius qui ab initio legatus fratris Venetias uenerat in conſcribendo milite erat occupatus : ac uiribus nondum firmatis ne quid ſub primos conatus temere ageret ad hoſtem ducere non eſt auſus : Quidam Marſilium ad Tremulanam obſidionem perferendam a fratre relictum ſcripſerunt : Venetarum autem rerum ſcriptores eum Venetiis per id tempus fuiſſe affirmant . Scalanus ad Venetos miſit qui de pace agerent conditione tollendi ex ſtagnis præſidii munitioniſq; diruendæ quam ad Petabubulam ſtruxerat delata : Verum illi nihil pacati in Venetis uidentes ſine ſpe ulla conficiundæ pacis domum abierunt : Rubrius interea cum equitibus mille & quingentis : quorum octingentos a Florentinis accæperat : a Bononienſibus trecentos : Obicio Aeſtenſis reliquos dederat : per Ferrarienſes ducens Clodiam uenit : Hinc cum paucis Ve/netias progreſſum magna patrum frequentia qui officii gratia illi ob/uiam prodierant excæpit : moxq; in curiam ad conſpectum principis admiſſum : ita Dandulus dicitur eum allocutus . Tua Petre uir for/tiſſime egregia uirtus quæ mira omnium prædicatione celebris ubiq; eſt effecit : ut quum Scalanorum iniuria adacti arma ad bellum ſa/ne difficillimum pararemus : te unum ex omnibus Italiæ ducibus di/gnum duxerimus : cuius præcipue opera in tam arduo bello uti debe/remus : Conſtitit nobis ab initio opus eſſe imperatore aliquo : cui copias ad terreſtre negocium comparatas crederemus : Sed multorum famam ſecuti : quem demum conſilio ſtrenuitate non præferre quia fie/ri non potuit : ſed conferre tecum auderemus erat nemo : abſenti tibi ac graui bello implicito noſtrarum copiarum imperium demandauimus : haud ignari fore aut uno tempore ſi is eſſes quem omnes te prædicant & nos futurum arbitramur : infeſtiſſimum nobis hoſtem non multo poſt domitum redderes : teq; & tuos præſenti bello non ſolum liberares : ſed iniurias etiam omnes ab illo accæptas fortiter ulciſcereris : difficile eſt credere quantam bene gerendæ rei ſpem ex eo concæperimus : quod te ad id bellum ducem nacti ſimus qui non magis noſtra q̃ tua cauſa ſis omnia facturus : haud quidem parui refert mercede an odio aliquem oppugnes : Quod quum non magis nobis q̃ tibi opus ſit re bene geſta omnis noſtra adhortatio ſuperuacua uiſa eſt : uerum ne nulla ſit : petimus a te ut ſtrenue ac multa fi/de uelut belli ſocium & imperatorem optimum decet rem Venetam adminiſtres : Occaſio omnium magnorum operum mater : quo loco : quo ue tempore omnia dicas faciaſq; ipſa facile demonſtrabit : Nos tibi militem interea : commeatum ipſoſq; bellorum neruos pecuniam affatim miniſtrabimus : Et quod Veneto nomini tibiq; bonum fœlixq; ſit : accipe publica ſigna quæ tuum comitentur imperium : tui uero milites illa : Deus optimus maximuſq; tua ſecundet geſta : ut non ſo/lum ea ad nos incolumia : ſed uictricia quoq; uictor referas : Recæptis imperii ſignis pauca ad ea quæ princeps dixerat Rubrius ſubiecit : Spemq; maioris animi q̃ ullam magnificam de ſe prædicationem relinquens :

Oratio pricipis ad rubrium

† nota

occaſio omniũ Magnorũ

cum omnibus copiis profectus eſt : Forliuienſis Blundus Tauriſium ait primo traductas copias ratus uidelicet tum urbem ipſam Veneti imperii fuiſſe : Quidam annales habent in Patauini agri Tauriſiniq; confinium : Alii quibus magis accedo (nam ea quæ illi tradunt omnia hoſtium tunc erant) ad Metam oppidum edictum fuiſſe militi ut conueniret : Hic recognito exercitu conſtat præter ſociorum appendices quatuor equitum millia ac quingentos fuiſſe : peditum uero ſex millia : Caupones præterea lixas & Calones non paucos : Collatini comites qui Scalanarum fuerant partium & ipſi cum non parua militum manu in caſtra uenerunt : Multi quoq; ex Carnorum finibus & ultra alpes & Germania ad tanti belli famam domo exciti Venetas copias non mediocriter auxere : Maſtinus qui audita Rubrii profectione : & quæ in Lucenſi agro per eos dies quibus ille Florentiæ fuit geſta fuerant : Tremulana obſidione ſoluta Lucenſibus primo opem ferre ſtatuit atq; urbem ualido inire præſidio : quam uehementer timuit ne ſibi tam acerbi hoſtis præſentia adimeret : Sed quum nunciatum eſſet illum Venetias accerſitum reſciuiſſetq; per exploratores q̃ ingentes copias Veneti comparaſſent citato agmine Veronam contendit : Albertus Maſtini frater Pataujum interim ualido muniuerat præſidio: remq; communi conſilio cum Vbertino Carrario adminiſtrabat : quo fit ut non Maſtini quod ferme omnes tradunt (aberat enim q̃ longiſſime) Sed Alberti ductu Opitergium recæptum credam : Intentus itaq; ille in omnem occaſionem ut primos Venetorum motus aut euertere : aut ſi id minus procederet aliquo incommodo remorari poſſet : quia aperta ui non poterat ad dolum ſe conuertit : Præſidebat per id tempus Meſtræ (Eſt id Tauriſini agri oppidum Venetis ſtagnis propinquum) Thomaſinus quidam homo Spinetæ Malaſpinæ qui Scalana ſequebatur arma longe familiaris : Huius nomine locum ille præſidio tenebat : Is Spineta auctore fœdum eſt facinus in Venetos aggreſſus : Quinque millia aureorum nummum pactus Venetis ſe oppidum traditurum pollicetur : uxoremq; in fidem rei ac filium dat obſides : Conſtitutoq; ad rem tranſigendam tempore Albertus & Spineta ſilentio noctis oppidum cum expedita equitum ala ac peditibus non paucis ineunt : Veneti & ſi proditorem obſidibus inauctoratum habebant : nihil fidem temere habendam rati Veneti nominis haud quempiam ad nocturnam illam expeditionem paſſi ſunt exire : Quingenti mercenarii milites miſſi : quos quarta noctis uigilia in oppidum inductos repente Scalani ex inſidiis coorti adoriuntur : Pauci quibus fortuna potius q̃ hoſtium conſilium pepercit uiui in eorum poteſtatem uenere : reliqui ad unum cæſi : Inde eruptione in illos qui foris erant repente facta : Equite in conſternatum agmen immiſſo pauciſſimi euaſerunt : Pulchro ſe facinore in Venetos defunctum Albertus exiſtimare : Geſtire proinde ac militibus captis quaſi Venetis inſultare : Verum ubi ex ipſis captiuis cognitum eſt nullum Venetum in ea expeditione fuiſſe : omnes mercenarios miſſos atq; eos procul a Veneta terra ortos cœpit tyrannum ſui facti pœnitere : Deum homineſq; uehementer incuſare : nocturnæ cædis uehementer pudere : ita irarum plenus Pataujum cum ſuis eſt reuerſus : Rubrius dum hæc in Tauriſinis geruntur iam iam & ipſe in hoſtem

Quo conuenerint Venetorum copiæ

Tremulana obſidio ſoluitur

Clades proditione ad Meſtrā accæpta

hoſtem moturus ſuos paucis affatus dicitur : atq; uehementer hortatus ad ea imprimis audenda quæ uiros fortes decerent : Inde ut militaris diſci/plinæ eſſent memores : non opus ſibi eſſe dicere ſeditioſo aut ignauo milite: Sed ſtrenuo in hoſtem : imperiiq; ac laboꝝ patientiſſimo : Siquis eſſet qui hæc minus ſeruare poſſet expedire illi ut caſtris anteq̄ mota eſſent excederet: cum paucis ſtrenuis malle ſe uincere dictitans q̄ cum multis ignauiſſimis uinci : Audirent iis qui ita animati eſſent egregia ſuoꝝ facinora potius q̄ præſentes turbarent : Maſtinus audito hoſtium motu ueritus ne ſuburbana Meſtræ tecta Rubriani occuparent : iuſſit illa non ſine ingenti oppidanorum inuidia uno tempore omnia concremari : Rubrius Anaxo fluuio ſuperato per Tauriſinos ducens tecta procul fumantia intuitus dixiſſe fertur : maiora ſe animo moliri q̄ ut in ſuburbanis Meſtræ tectis eſſe uellet : Erant qui Tauriſium dicerent oppugnandum : Ille uero ad hoſtem ſe properare reſpondit : Quo uicto fore prædicabat ut multæ & amplæ ſequerentur uictoriæ : Ad Brētam fluuium iam Veneta caſtra proceſſerant : Quum trepidiſſimis nunciis Patauium allatum eſt hoſtes aduentare : Cœptæ tam ambiguæ uoces atq; inuidiæ plenæ in tyrannos iactari : Irent modo Scalani & ſi ii eſſent qui uideri uolebant ſumerent arma : Venetos hoſtes tranſitu fluminis prohiberent: Illi uero in tanta rerum trepidatione ne non omnia audere uiderentur iubēt milites confeſtim arma capere : Albertus cum lecta manu hominum hoſti occurſurus urbe egreditur : At Rubrius traductis noctu copiis in ulteriore flu/minis ripa ante lucem conſederat : Inde quadrato agmine in hoſtem qui appropinquare dicebatur alacri animo mouit : ratus ueniſſe tempus quo ueteres Scalanorum in ſe iniurias : aut ulciſceretur : aut optimi imperatoris offi/cio functus fortiter pugnando occumberet : Albertus interim audito hoſti/um tranſitu & quod iam pugnandi conſilio pleno in ſe ferrentur gradu perculſus animo fugam circūſpectare cœpit : qua re animaduerſa & ii qui cum eo erant continuo dilapſi caſtra nuper communita cōmeatibus plena relinquūt: His Venetus miles potitus cum tumultu ad portas urbis adequitat : Inde ad prædam conuerſus longe lateq; omnia circa urbem præda & incendio com/plet : a cæde & ſtupro iuſſus miles imperatoris edicto abſtinere : Interim uero quum tam fœda populatio late uagaretur : Saccenſes cum lachrymis appropinquanti hoſti ad ſuos fines occurrunt : orāt ut iniuria abſtineret paratos ſe eſſe imperata facere : commeatum exercitui benigne præbituros : Recæptis in fidem Saccenſibus mandatum eſt ut in caſtra commeatum deferrent quæ ad oppidum pene admota erant : Hinc Rubrius Maſtino ſignificari iubet qui ſub primos Venetoꝝ motus Patauiū uenerat : uehemēter cupere ſe collatis ſignis cū eo dimicare : Quod ſi ea uirtute animi : armorūq; peritia eſſet : quā īſolēter iactare ſolebat : hortari identidē ne pugnā detrectaret : ſed confeſtim ī equū deſcēderet : acieq; congreſſi uno prœlio oſtēderent qd uterq; alteri uirtute præſtaret: Ferunt Maſtinū prouocatū nullū dediſſe reſpōſū : Rubrius ubi hoſtē ad pugnā elici nō poſſe uidit : haud diutius cūctatus caſtra mouet : Turrī Corraniā īiecto igne īcēdio abſumit : Eā ſubito opere īſtauratā ueneti præſidio firmarūt : Hæc ferme ītra mēſē geſta : Circa aūt nonas nouēbris : quū ad Bubulētā uicū caſtra admota eſſent : Auxiliares Florentinoꝝ atq; alioꝝ ſocioꝝ copiæ quæ Clodiæ relictæ fuerant Venetis ſe per ociū iunxere : Eſt is locus undiq; fere aquis munitus : Fama eſt circa hæc loca Antenorem Ilio profugum prima fundaſſe mœnia : Quidam auctores ſunt ſub primos Rubrii motus equitatum oēm q Clodiæ fuerat

Brenta flu.

Scalanoꝝ fuga

Saccenſi/um dedi/tio

Corrania turris Bubulenta

relictus maioribus copiis ſtatim adiectum : atq; ubi primum in conti nenti agmen conſtituiſſet confeſtim caſtra ad Bubulentam communita: In animo Rubrius habuiſſe dicitur non prius inde mouere q̃ hoſti um conſilia aliquo modo explorata haberet : haud ignarus cum eo ſi bi hoſte rem futuram aduerſus quem nihil temere eſſet agendum : An nales quos ſequimur id habent quod priore loco diximus : Adduntq; Rubrii conſilio caſtellum ad Bubulentam erectum ualidoq; præſidio ter ra & aquis firmatum : animaduerterat ille ſitum loci ad rationem ge rendi belli magnopere pertinere : Quod ita ſane uſu euenit : Nam crebræ excurſiones in Patauinum agrum inde a Venetis poſtea factæ di cuntur : Motis inde ſignis Patauium ſubito tumultu Rubrius inua/ dit : Hic pro portis mœnibuſq; obequitans hoſtes ad pugnam pro/ uocabat : eorum ignauiam amariſſimis uerbis increpans : Sed quum ille intra mœnia ſe teneret nec ad certamen ullum elici poſſet : con/ uerſis ad ima loca ſignis Caput aggeris petiit ut Caſtellum ſalina/ rum mox inde profectus oppugnaret : Venerat eo Marcus Laureta/ nus cum inſtructa claſſe communi itaq; conſilio cœpta eſt res geri : ten tatiq; interim eorum animi qui locum præſidio tenebant : an uolunta riam deditionem facere uellent antequam uim ullam experirentur : Sed poſtq̃ nihil inde pacati reddebatur : atroci Venetus oppugnatione ca/ ſtellum aggreditur : Erant admotæ iam mœnibus bellicæ machinæ & miles hoſtium munitiones ſubierat : quum Spiritellus præſidii præfe ctus ſubito uulnere concidit : Conſternati eo caſu reliqui inducias in octo dies paciſcuntur : His conditionibus ut ſi Maſtinus interim ad ſe ob ſidione leuandos ueniſſet pro Scalanis arcem retinerent : Exeuntibus in duciis ſi opem ille non tuliſſet deditionem facerent : miſerunt itaq; Patauium qui ab eo peterent : ut aut ipſe ad ſuos obſidione leuan/ dos ueniret : aut ſi per ſe id minus præſtare poſſet mitteret ſaltem qui hoſtem inde propulſarent : Ille uero nihil pollicente ſed admonen/ te potius ut ſuæ ſaluti conſulerent facta eſt caſtelli deditio : quod re cæptum continuo Veneti diruerunt : Conglanenſes per eos dies & ipſi in Venetorum fidem uenerunt : Ab his orta eſt urbium ac ſociorum a Scalanis defectio quæ poſtea late ſecuta eſt : Contraxerant tyran ni & ipſi mercenarios milites ab initio non paucos in quibus erant tria Germanorum millia : Multa ab his hoſtilia in Patauinos edita dicuntur : non ſolum non a rapinis : ſed ne a puellarum quidem ma tronarumq; ſtupris temperatum : Creditumq; uulgo eſt ex huiuſmo/ di iniuria primam Patauinæ defectionis cauſam ortam : Coactus itaq; Maſtinus per ſpeciem præſidii alios alio ablegare : Mille & Quingen tos Ateſte ad præſidium miſit : Horum quoq; ſolutiſſima hyberna Ateſtanorum res miſerabili modo afflixerunt : Patauii etiam quia nul la interim iniuria abſtinebant qui in urbe remanſerant tumultuatum eſt : fuiſſetque media urbe inter ciues & Barbaros dimicatum : niſi Maſtini maturo interuentu rixa quæ iam coorta erat fuiſſet direm/ pta : Haud cuiquam dubium uideri ea iniuria Patauinorum ani/ mos a Scalanis alienatos : atq; ob hoc ipſum iam propemodum ad defectio nem ſpectare: Fuit Maſtino in animo præſidium ab Ateſte in urbem reuocare

Captũ. Caſtellum Salinarum

Marcus Lauretan⁹

Conglanẽſiũ deditio

copie que · iniuria patauinorũ a Scalanis

feciſſetq; niſi Alberti fratris conſilio obtemperaſſet prædicantis non eſſe ciuitatem recentiore Barbarorum iniuria onerandam: Cæterum nihil eſſe cur a Patauinis & Marſilio quicq̃ metuere deberent : Satis ſuperq; exploratam eſſe illius ac ciuium fidem : Rubrius interim aduerſus eos qui in Eſtanis erant hybernis proſpere pugnauit : Trecentos ex eis captos ademptis armis miſſos fecit : Videbant Scalani res ſuas in apertum adduci diſcrimen: Iccirco & a Ciſalpinæ Galliæ ſociis & extra Italiam a Lodouico Bauariæ duce auxilia per legatos implorarunt : Verum illi ne tyrannos omnino prodidiſſe uiderentur legatos uno tempore Venetias miſerunt: qui ſi fieri poſſet auctores pacis inter Venetos & Scalanos eſſent : Hæc coram : occulte uero aliud mandatum : ut ſi pax nulla ſecuta eſſet ſocietatem cum Venetis aduerſus Maſtinum inirent : Sexaginta principum ac populorum legationes uno tempore Venetias uenere : Venit & hoſtium nomine Marſilius Carrarius : Quem lapidibus a plæbe ſub primum appulſum contra ius gentium uiolatum ferunt : Neq; uero id tam in Marſilii q̃ tyrannorum inuidiam : quos Veneti infenſe oderant : Fuerunt ea tempeſtate qui id arte factum interpretarentur : quo minus Scalanis ille ſuſpectus eſſet : ad uerſus quos ut cæteri legati occulta cum Venetis colloquia habiturus uenerat : Petentibus itaq; Venetis ut Pätauium : Tauriſium : Parma in priſtinam libertatem reſtituerentur : Lucaq; in Hetruria Florentinis daretur: Quia eas conditiones uelut ignominiæ plenas Scalani auerſabantur infecta re dimiſſi ſunt legati : Interim Accionis uicecomitis : Philippi Gonzagæ atq; aliorum quorundam oratores fœdus cum Venetis in Maſtinum & fratrem percuſſerunt : Marſilius cum principe ſecretiore ſermone ægit de Patauina defectione: quæ non multo poſt ſecuta eſt : Ferunt eum aſtante legatorum corona demiſſo ſermone Dandulo dixiſſe : Ecquid ſi tibi princeps Paduam daremus : Tum illum & uoce & uultu rem quæ interim agebatur diſſimulando : Eam tibi habendam traderemus reſpondiſſe: Hoc magis placet q̃ illud quod uulgus tenet a Carrarii principis legato id diu poſtea dictum quum laute in curia princeps & patres feſta Viti martyris luce ex conſuetudine epularentur : Verum enimuero potuit fieri ut in conuiuio id acciderit : Sed proditoris perſona illorum arguit errorem : Cõſtat enim ei ciuitatis regimẽ quiſquis ille fuit ab initio promiſſum : quod Marſilio poſtea eſt datum : Ei uero quem illi aiunt minime : Dum hæc domi aguntur interim aliquot Patauini agri oppida a Rubrio hoſtibus adẽpta ſunt : Quibus recæptis quum ad urbem copias admouiſſet: portarum unam quæ ſanctorum omnium dicitur ſubito incurſu concremauit : Cæterum Meſtrani aliquanto poſtea noua oppugnatione territi deditionem fecerunt : Admotis inde Tauriſium caſtris duas urbis portas noctu iniecto igni Venetus concremauit : Tantus nocturna illa trepidatione metus ciuibus iniectus eſt ut multi mortales noctis umbra fræti per auerſa ab hoſte loca urbe egreſſi fugam moliti ſint : Ex iis nonnulli amenti curſu in hoſtes delati capti dicuntur: In quibus clara Caminenſis fœmina illuſtris ſeruili habitu oppreſſa eſt : A maiore oppugnatione eſt temperatũ: neſcio an quia parꝝ confiderent oppidum capi poſſe: ignari uidelicet trepidationis ciuium ac conſternationis illius noctis ſeu potius ad Serualum recipiendum properatum eſt : Quod oppidum per eos dies in Venetorum fidem ueniſſe quidam tradunt . Maſti⸗

Proſpera ad Eſtẽ pugna

Sexaginta legationes uno tempore Venetias miſſæ

Conditiones tentatæ pacis

Pollicitum principis

Meſtranorum deditio

Serualenſes in Venetorum fidẽ uenere

nus interea & Albertus fratres præter tot oppida intra paucos dies amiſſa cognita ſociorum defectione a quibus iam aperte in ſe parari bellum audiebant : Nam fama erat Luchinum Vicecomitem qui ex propinqui ſui Accionis morte Mediolani principatum nuper adeptus fuerat:& Philippum Gonzagam:aut iam in ſe mouiſſe: aut certe paulo poſt moturos : Tantis malis circumuenti haud ſane illis conſtare poterat : quæ quibus conſilia præferrent : quibus potiſſimum locis hoſtium conatibus ſe obiicerent: quibuſue præſidio urbibus eſſe uellent : ſed in tanta fluctuatione rerum quum parum liqueret quid afflictis rebus expediret : Maſtinus Patauio repente profectus cum maxima parte copiarum Alberto ad urbis præſidium relicto Veronam abiit : Marſilius Rubrius interea Atheſi ſuperato per Poleſinum cum copiis quas a fratre accæperat Mantuam uenit : hicq; iunctis copiis Philippus Gonzaga & Luchinus Vicecomes de ſumma rei cum eo locuti:belli partes inter ſe comparant : Placuitq; imprimis Veronam acri bello inuadere : motiſq; repente ſignis hoſtium fines ingreſſi : omnia circa urbem fœda populatione complent : Inde cum tumultu ad urbem obſidendam uerſi expediunt quæ ad oppugnationem neceſſaria uidebantur : Carolus interea Ioannis Boemiæ regis filius cum magna Barbarorum manu circa Feltrum conſediſſe dicebatur : Quo accidit ut uno tempore tribus locis Scalani premerentur : Anceps primo conſiliorum qua potiſſimum uia ingreſſus ſe hoſtium conatibus obiiceret : Demum poſt multas cogitationes ad uim & arma ferox Maſtini animus reſpicere cœpit : Conſtituit itaq; acie cum iis qui aderant dimicare : At uero priuſquam ad pugnam exiret Frãciſcum filium puerum adhuc : Spinetam Marchionẽ : Guidonem Corregiarium : & Paulum Aligerium urbis prætorem equeſtri dignitate donauit . Eruptione igitur repente facta cum tumultu ad hoſtem uadit : in conſpectuq; aciem explicat : nullam pugnæ moram ſi per eum licuiſſet facturus : Ceſſit Marſilius : ceſſerunt alii prœlio abſtinentes rati ſatius eſſe bellum in longum trahi: cuius onus apparebat Maſtinum haud diutius laturum : q̃ ſummam rei in unius pugnæ euentum coniicere : Cedentes igitur potiuſq̃ fugientes in Mantuanos ſe fines recæpere : Ille uero præſenti ſucceſſu quaſi acie uiciſſet elatus : cum tribus millibus equitum ac peditum robore Patauium cõtinuo uenit : Inde ad Bubulentam ubi Venetæ copiæ erant caſtra mouit : Hic ſubito acceſſu uiginti Venetorum nauigiis quæ circa munitiones erant oppreſſis præſidium oppugnare eſt adortus : Quo ſtrenue defenſo ad duo millia paſſuum inde inferiore loco iuxta amnem conſedit : conſilio uidelicet commeatus qui ex urbe aquis ſubuehebantur intercludendi : quod facilius conſecutus eſſet ſi inter Bubulentam ut aiunt & Meſtram cõnſediſſet . Rubrius ad ſumouendum loco hoſtem dicitur uim magnam contuſi Gualdi (herba ẽ ad fullonicam imprimis apta)ſuperiore parte in fluuium deiecta aquationẽ Scalanis infeſtam reddidiſſe aqua parum perſpicua facta : Cæterum guſtui amariſſima : Sed quum proximo hoſte Veneta caſtra laborare fame cœpiſſent: reditus Marſilii ob hoc ipſum credo accerſiti effecit:ut auctis copiis poſſent quo uellent Veneti mutare caſtra : quippe qui nihilo iam pauciores Scalanis eſſent : Verum ſic quoq; dicitur Petrus ab hoſte laceſſitus conſulto pugnam detrectaſſe : Perſpiciebat ille Maſtinũ tantũ belli onus haud diutius laturũ:Seq; paꝝ prudẽter facere quãdo hoſtẽ iam ſemifractum cerneret cum quo etiam non multo poſt ſine cruore debellatum iri nemo ambigeret ſi in di

Venetorũ copiæ Veronam ad mouentur

Carolus Boemus cõtra Scalanos

Cedunt ſcalanis Venetæ copiæ

Attẽde Rubrii cõſiliũ

ſcrimen unius dimicationis uictoriam conieciſſet: Dū itaq; ille circa Bubulentā ſedet ratus ſe magno incommodo hoſtem affecturum ſi pergeret ei cōmetus intercludere: quo minus fluuio ſubueherentur: Ecce trepide affertur Brixiam graui obſidione a Luchino premi occœpiſſe: Quo nuncio turbatus Maſtinus per Patauinos fines & Vincentinos citato agmine ſe Veronam proripuit: Brixiæ ſubito opem laturus: Quod ipſum dum ſtudio pararet tumultuoſius nunciatum Patauium defeciſſe: Albertumq; fratrem cum omni præſidio captum: Ea clades ita tyranni ferociam proſtrauit ut nunq̄ poſtea ad ſpem melioris fortunæ ſit erectus: Marſilius Carrarius Maſtino ad Brixiam obſidione leuandam Patauinis finibus abeunte Petrum Rubrium cum copiis accerſitum: aperta illi porta quæ Pontis Curui dicitur intra mœnia admiſerat: qui ubi media urbe conſpectus eſt (nec enim hoſtile quicq̄ in ciues mouebatur) continuo in publicum eſt lætitia decurſum: Rubrium liberatorem ſuum ſalutant: Rubrium miro fauore & laudibus extollunt: Hic uero concione ciuitatis regimen Venetorum nomine Marſilio Carrario miro omniū cōſenſu defertur: Albertus & Riſius Foranēſis urbis prætor: ac plæriq; ex tyrāni neceſſariis in ea trepidatione capti ſunt: Res eorum direptæ: Albertus non multo poſt Venetias eſt miſſus: Quingentos Germanos equites qui in uictorum poteſtatem uenerant equis armiſq; reſtitutis Rubrius libere abire permiſit: Maſtini animus tot cladibus concuſſus uehementer angebatur: Quum interim & alia recens clades affertur: Carolum per eos dies Feltrum cum aliquot oppidis recæpiſſe: Lucam ad hæc graui bello a Rolando Rubrio quæ Florentinorum copiis præerat urgeri: ac etiam dubium eſſe: an Lucenſium animi iam ad defectionē ſpectare cœpiſſent: Sed omnium pene atrociſſima illa quæ non multo poſt allata eſt: Brixiam ad quam obſidione leuandam ſedulo ſe accinxerat: deditionem feciſſe: atq; ita continuatis alia ſcilicet ſuper aliam cladibus nouiſſime cognouit: Bergomum quoq; ſibi a Luchino ademptum: Paduam Scalanis eiectis Venetorum legati uenerunt. M. Lauretanus: Iuſtinianus Iuſtiniani cognominis: & Andreacius Maurocenus: Quibus in forū adductis: uocato ad concionem populo Lauretanus publico nomine Patauinis gratulatus eſt: Quod crudeliſſima tyrannide liberati priſtinam ciuitatis adminiſtrationem: quam Maſtini iniuria amiſerant recæpiſſent: Decreto inde patrum Marſilio ciuitatis regimen ſe tradere pronūciauit: Cuius innocentia quo maior eſſet atq; omnibus notior eo Venetos Patauinis melius conſultum credere: Accedere ad id ſummam uiri prudentiam: quæ ocium & quietem maximam eſſet ciuibus omnibus allatura: Scire Venetos atq; id ſæpius expertos: beatiſſimam tum eſſe rempublicam: quum a prudente uiro atq; eodem innocente adminiſtrari cœpiſſet: Irent igitur & quod ipſis Venetoq; nomini bene uerteret: Marſilium popularem ſuum audirent: illius dicto obediens quiſq; eſſet: Ferrent æquo animo æquitatē qui tyrannidem tam grauem eſſe non ignorarent: Inde ad illum conuerſus te quoq; inquit Marſilii: & ſi tuam probitatem ſatis exploratam habemus omnes: meminiſſe oportebit te nos tuæ ciuitati præfeciſſe: non ut illi tantum præeſſes: ſed prodeſſes etiam: Quod ſi tibi minus conſtat: qua uia ingreſſus ad illam præclare adminiſtrandam accedas: qua ratione: quibuſue moribus ſine inuidia inter tuos eminere poſſis noſtræ urbis magiſtratus ne aliunde exempla petas id tibi facile monſtrabunt: Quippe qui ipſo nomine ideo eminent quia ob publicā maieſtatē debēt: ſublato nomine cū infimo quoq; ex æquo uiuūt:

Brixia obſeſſa a Vicecom

Patauinoꝝ a Scalanis defectio Maſtinus deſp

Veneti Patauii principatum Carrariis demandāt Rubrius. 500. captos ab

Feltrum

Brixiæ & Bergomi defectio a Scalanis ad

M. Lauretanus Iuſtinianus Iuſtiniani Andreacius Maurocenus

Attende Lauretani concionem ad patauinos Car

Norunt æquitatem maximum eſſe ciuitatis uinculum: Reliquum eſt ut tuo exemplo ciuitas aſſueſcat ad Venetam amicitiam publicæ priuatæq; colen/dam: Quod q̄ pie ſancteq; oporteat uos facere ueſtrorum temporum nouitates admonere poſſunt: quibus iam paucis annis bis uobis iugum ſeruitutis ademimus: non minus ſtultus eſt q̄ ingratus ille qui beneficio non moue/tur: Vt ueriſſima ita omnibus maxime grata fuit Lauretani oratio uel im/primis Marſilio: qui actis Veneto nomini gratiis ſe ſtudio curaturum dixit: ut ſuæ adminiſtrationis ne unum quidem pœniteret ciuem: atq; ita pror/ſus ut nulla noua regiminis forma iis qui bene reipublicæ conſultum uel/lent eſſet deſiderio futura: Cæterum neq; illud in poſtremis habiturum: ut tales Patauini in Venetos omni tēpore futuri eſſent: quales gratiſſimi quiq; in eos qui de ſe bene meriti ſint eſſe ſoleant: ea uidelicet gratia & officio ut omnes iudicaturi ſint Venetos ſuum in Patauinis officium præclare collocaſſe: Quod ad memoriam præſentis beneficii attineret: nullo tempore: nul/lo ſe loco deſtiturum: quo principatum: dignitatem: reliquumq; ſuarum fortunarum Veneto nomini accæptum non eſſet relaturus: Hæc ille quæ cir/cumfuſa multitudo ingenti aſſenſu & approbatione excæpit: mutuæ deinde gratulationes ſecutæ: tota ciuitas ingenti gaudio exultare: uidiſſes ſubito omnia mutata: pro metu & triſticia in qua modo fuerat: ſecuritatem ciues & lætitiam ſentiebant: Sed hunc tantorum ſucceſſuum curſum qui in Ve/netis rebus erat: Rubriorum fratrum caſus qui pene continuatis funeribus intra paucos dies interiere magnopere deformarunt: Padua nanq; recæpta Mōtem Silicem Petrus oppugnare eſt adortus: Quo certamine occupatus leſiferum uulnus accæpit: inde Patauium relatus ingenti omnium luctu expirauit: Fuit uir procerioris ſtaturæ: promptiſſimus bellator: Imperator opti/mus ab omni ſæuitia alienus: Quippe qui illud imprimis militibus in expeditionem exeuntibus edicere ſolebat: ut a cæde & ſtupro abſtinerent: Cæterū ita ob ſuam in omnes comitatem dilectus: ut ab Germanis equitibus qui non pauci in eius caſtris fuere pater appellaretur: Ea ad hæc fuiſſe tradunt munificentia ut præter æquum & paludamentum omnia ſuis profuſa largitione donaret: Multi Italici generis & ex Germanis non pauci eum pullis ueſtibus ſuſtulerunt luxeruntq; diu: Periit ætate florentiſſima cum annum uitæ ageret Sextum ac Triceſimum. Marſilius eius frater qui paucis ante diebus in febrem inciderat: ſexto inde die Venetiis iam quinquagenarius mori/tur: Rolando amborum fratri abſenti qui tum Lucenſes graui bello premebat: omnium copiarum imperium eſt delatum: Accerſitus haud quidē multo poſt in caſtra quæ ad montem Silicem erant uenit: Neq; enim imperatoris morte obſidio interea remiſerat: Hic parte copiarum ad præſidium caſtrorum relicta: Ipſe cum robore exercitus per æſtanos fines in Veronenſem agꝛ populabundus erupit: omnibuſq; ferro &: igni ad mœnia uſq; uaſtatis in caſtra cum præda reuerſus eſt: Vnde non multo poſt accerſitus Venetias uenit: quo ſociorum omnium legati uenerant de pace acturi: Hic quoniam eædem conditiones Maſtino quæ & antea proponebantur: illeq; ut ab initio fecerat conſtanti animo auerſaretur infecta re Venetiis legati abierunt. Maſti/nus quum præſenti bello nondum ſe defunctum cerneret: a Lodouico Bauariæ duce auxilium implorat: additq; ad preces magnas pollicitationes: Promittit Barbarus auxilia ſe affatim miſſurum ſi eum aliquo certo pignore prius auctoratum uideret: Tum ille piſcheriam cum Franciſco filio nobiliſſi/miſq; quibuſdā

Petri rubri interitus

Attende ī/peratoris rubri interitus pietas et Virtus. a [Ge]rmanis pater dictus.

Marſilii rubri īteritus

[O]ſtinatio

[O]ppignorata Bauaro à Maſtino.

miſq; quibuſdam adoleſcentibus Lodouico tradidit : Verum ceſſante Bar/
baro ubi ſe proditum Maſtinus ſenſit : ſubito incurſu oppidum cum filio
& obſidibus recæpit : Marſilius interim moritur qui Venetis auctoribus
Vbertinum propinquum ſuum ſibi ſucceſſorem teſtamento inſtituit : cen
tum millibus aureorum nummum Venetiis depoſitis : ad ædem in ea par/
te urbis erigendam quæ Iudaica dicitur : Nec ad eam ſolum erigendam au
rũ ſepoſitum : ſed magnifico quoq; apparatu ac prædiis inſtruendam : Ad
Montem fortem caſtra per eos dies admota : crebræq; hinc excurſiones &
in Veronenſes fines & Vincentinos factæ : Maſtinus interim Monticulum
obſidebat : Hic eum ſedentem Rolandus ſubito aduentu adortus fundit fu
gatq; : Paucis inde diebus in nouam Scalanus exit expeditionem : quæ ni/
hilo Monticulana illa fœlicior fuit : Habebant Patauini & Germani equi/
tes caſtra ad Longaram inſulam : Hos incautos opprimeret citato agmine
hoſtis ad locum ire contendit : Terra & aquis inſula oppugnata eſt : Verũ
nõ ſolum defenſa : ſed nauigiis etiam amiſſis Maſtinus inde ignominioſe eſt
reiectus: Vbertinus corrupto præſidio Montis Silicis partẽ quæ arci ſubiecta
eſt recæpit : Arcem ipſam paucis poſt diebus deditione a Floreno præſidii
præfecto facta Veneti recæperunt : Tentauit interim Maſtinus Montagna/
num oppidum proditione recipere : Sed hoc quoq; parum fœliciter ab eo
tentatum : Spinetæ Marchioni & Guidoni Foranenſi res gerẽda datur: ut q̃
cautius poſſent ad locum ducerent:Ea expeditio Venetos nõ latuit : Locatiſq;
circa Ateſte quingentis Germanis equitibus hoſtes inexplorato ducentes in
ſidiis excæpti ſunt : Ad primum clamorem territi abiectis armis in fugam
uertuntur non pauci cæſi : Sed multo plures capti : in quibus Guido &
Gilbertus eius frater fuiſſe dicuntur : atq; cum his equites ducenti in Vene
torum poteſtatem uenere : Andreatius Maurocenus cuius opera in ea ex/
peditione maxime enituit equeſtri eſt poſtea dignitate donatus : Rolãdus
Pataiii tunc erat : unde citato agmine profectus Vincentiam duxit : factoq;
in urbem impetu per Fœlicianam portam & eam quæ noua dicitur in ſub
urbana tecta erupit : Tum longe maius q̃ antea malum miſeros ciues inua
ſit : Circunſeſſi undiq; ab hoſtibus non erat unde annonam amplius ſpe/
rarent : ne ex Verona quidem Venetis Brendolam & Monticulum tenenti/
bus : Eiecti quidam propriis domibus cum coniugibus & liberis ab equiti
bus qui præſidio erant mendicare cogebantur : Tum demum fracta pror/
ſus tyranni ſuperbia oportune pax ſecuta eſt : Ferunt illum quum inire nõ
poſſet rationem qua Vincentiam obſidione leuaret ad pacem inclinaſſe :Ad
quam petendam miſſis Venetias legatis his conditionibus impetrauit : ut
Feltrum:Belunnum : Cenetaq; Carolo relinquerentur : Bergomum ac Brixia
uicecomiti qui eas occupauerat : Tauriſium cum uicis oppidis caſtellis quæ
eius finibus continerentur Venetorum eſſet : haberentq; cum his caſtellum
Baldum & Baſſanum : & quod nauigatio Venetis negociatoribus libera per
Atheſim pateret : Florentini quatuor Lucenſis agri oppida retinerent : Fe/
runt iniquo animo illos præſentem pacem tuliſſe : quippe qui Lucam urbẽ
ſibi dari poſtulabant : Venerunt eorum legati ad hoc ipſum Venetias reſq;
magis tentata ab illis dicitur : q̃ quod ſpes eius rei impetrandæ ulla eſſet : Ve
rum inclinantibus ad pacem Venetis Florentini facile ceſſerunt : Cautum ſo
ciis omnibus ac regulis qui ad Venetos defeciſſent : Albertus & captiui om
nes reſtituti : Vbertino Carrario caſtellum Baldum & Baſſanum Veneti do/

Attẽde mar ſilii carrarii legatum

Monſilex recipitur

Attẽde recẽ tẽ Scalano rum cladẽ

Vincẽtino rum cala/ mitas

Cõditiones pacis Scala nis datæ

no dederunt : Ex quo datur intelligi nihil Venetos eo bello minus quæſiuiſſe : q̃ imperii fines aliquo modo promouere : Nam præter fractas iam tyrāni opes quas facile euertere potuiſſent : atq; armis ſibi quærere quicquid illi ademiſſent : Paduam urbem clariſſimam ſuam iure belli factam Marſilio priuato tunc homini habendam permiſerunt : Nouiſſimeq; Vbertino qui illi ſucceſſerat duo non parua oppida hoſti in ipſo fœdere adempta cum ſuis finibus tribuerunt : Sed certe ita eſt ut Forliuienſis Blundus ſcribit: nullam tum Venetis ampliandi imperii curam fuiſſe : unde manifeſte apparet id unum quod ex ſententia conſecuti ſunt eos quæſiuiſſe : ut inuiſam tyrāni ſuperbiam contunderent : cernerentq; omnino fractum : pacemq; ſupplici ter petentem eum qui nuper tanto ſtrepitu omnia turbabat : Cui non ſatis erat quicquid telluris cis ultraq; Padi fluenta intra alpes iacet : niſi in Hetruriam quoq; tyrānidem promouiſſet : ac nouiſſime maris poſſeſſionē tāto labore quæſitam non adimere quod fieri non poterat : ſed turbare Venetis cœpiſſet : Hunc igitur fructum ut maximum ita ſuauiſſimum ex ea uictoria tulere : ſatis ſuperq; ſe adeptos rati quod ſuperbiſſimi hoſtis ferociā demum proſtratam uidiſſent : Cui demum iacenti ac miſerabili modo ignominioſam pacem petenti non modo non negauerunt : Sed ciuitate etiā donauere : Dandulus repu. domi foriſq; fœliciter adminiſtrata anno ſui ducatus circiter undecimo obiit : Bartholomæus Gradonicus illius adminiſtrationem excæpit : Dux quadragintauirali ſuffragio creatus : Hoc tempore ampliſſimum illud conclaue : in quod octauo quoq; die interdum ſæpius ad creandos magiſtratus omnis fere patricius ordo coit : apud quoſdam conſtructū reperio : Popiliam : Peleſtrinam : Medoacum decreto patrum tum primum ex urbe magiſtratus miſſi : Aquæ triduo ante Martias Calendas noctu ſubita tempeſtate coorta ita ingentem fecere cataclyſmum ut tribus & amplius cubitis in urbe q̃ unq̃ alias creuiſſe dicantur : Res ipſa in portentum uerſa auxit fidem iis quæ piſcatori cuidam ea nocte uiſa traduntur : Appulerat is quum tempeſtatem inſtare uidiſſet circa ripā quæ Aureæ edi propinqua eſt piſcatoriam cymbam : Seq; in opertum quod uicino loco erat trepide recæperat : Tum omnibus aqua uentoq; ſtrepentibus ad illum tres ueniſſe dicuntur : qui uelut magno aliquo urgente negocio petere cœperunt : ut ſe ad Nicolai ædem quæ in riuo eſt q̃primum traiiceret : Quod ille magnitudine tempeſtatis deterritus negauit ſe facturum : Tum eos quaſi per ſe ituros confeſtim in cymbam conſcendiſſe : Quod ipſum piſcator intuitus quanq̃ inuitus ſe illis remigem præbuiſſe : Vbi uero ad ædem uentum eſt : Tum conuerſos ad fauces portus in quem ut poſtea creditum eſt nauis cacodæmonum plena delata erat : diuino imperio illam fluctuanti Pelago merſiſſe: ad quod ſubita aquarum tranquillitas ſit ſecuta : Tum uero ex illis unum proximam ædem ſubiiſſe : Alterum ad Georgii phanū deuectum : Tertium priſtinā cymbæ ſtationē cum piſcatore repetiſſe : a quo quanq̃ animus ob ea quæ uiderat nō erat omnino religione liber : Naulū tamē ſenex petere nō dubitauit : Cui ille ibis inquit ad principē & patres : ii ſane tibi mercedē uel cumulatiſſimā perſoluēt : Quibus memineris ordine enarrare quæcūq; hac nocte uidiſti : Haud mihi credēt ait piſcator : quin ſcio me pro ludibrio in ora omnium iturum : Si temere hæc in uulgus referre auſim : Ad hæc diuus ille accipe ait hoc pignus ſimulq; ei annulū quem in manu habebat tradidit : Nuncia duci inquit & patribus noſtra opera ciuitatē hac nocte horrendo diluuio liberatā:

Et ne quid

Attēde Venetorum ex tā to bello fructum

..tas in Maſtinū Ciuitate Donatum.

Bartholomæus Gradonic⁹ dux liii.

Comicium

Cataclyſm⁹

De naui Malorū Demonū Subuerſa A S° Nicolao .. io, et Diuo Marco.

Attēde diui Marci oraculum

Et ne quid erres ſcias eum quem ſuam ædem ſubeuntem uidiſti diuū Ni/colaum eſſe non ignores : quem uos nautæ imprimis ueneramini : Alterum Georgium qui & ipſe ſuum phanum inuiſit : Me uero Marcum euangeliſtã ueſtræ urbis parentem : atq; cum his ex illius oculis euanuiſſe : Eo pigno/re ſenex confirmatus ubi primum illuxit in curiam aſcendit : Hic quum di xiſſet eſſe rem arduam ob quam opus eſſet ſe ad principis conſpectum ad/duci : mox ad illius & patrum præſentiam admiſſus : omnia quæ uiderat : audiueratq; ordine enarrat : Inde in eorum quæ dicta eſſent fidem annulū ſibi per noctem a diuo traditum e ſinu protulit : Defixit primo omnes qui aderant miraculi magnitudo : Inde publicæ priuatæq; gratulationes cœliti/bus ipſis circa aras habitæ : Quorum præſenti periculo ciuitas liberata eſſet : Seni ſtipendium ex publico decretum : Per id tempus legati ab Edoardo Bri tanniæ rege Venetias uenere : maritima auxilia petentes aduerſus Philippum Galliæ regem : cui Genuenſes enixe fauebant : nec quanuis regis nomine multa pollicerentur : auxilia ulla impetrarunt : Docuere patres in quanto di ſcrimine eſſet imperium maris : quod a Turcorum incurſibus uix aſſiduis expeditionibus tueri poſſent : Tantum Chriſtianoꝝ deſidia eorum uires in ualuiſſe dicere : ut ducentas longas naues : ac quum paululum anniti uel lent : trecentas in Chriſtianum nomen inſtruerent : Cretenſes quidam regu li circa hæc tempora rebellarunt : Hi arces & caſtella in montanis locis tuē tes magnam inſulæ partem infeſtabant : Ad eorum motus comprimendos uis peditum ingens miſſa eſt : Quibus in naues longas quæ ad Cypriã ne gociationem exibant impoſitis Nicolaus Phalerius : Iuſtinianus Iuſtiniani cognominis : & Andreas Maurocenus præfuere : Vbi uero in inſulam uen tum eſt : tripartito in hoſtes mouere : qua maxime opus fuit ſe ſe hoſtiū conatibus obiicere : occurrere ubiq; illis nihil tutum eis relinquere : nullam prorſus prædandi occaſionem : Edictum ad hæc præpoſuerunt : ut quicūq; re belliū reguloꝝ aliquem aut obtruncaſſet : aut uiuū ad Veneti magiſtratus præ ſentiam perduxiſſet : non paruam in ſingula capita mercedem acciperet : Ve rum q̄ magna præpoſita ſit auctores quos uidimus non tradunt : Paucis itaq; diebus in Venetorum poteſtatem redacti meritas ſui ſceleris pœnas lue runt : multi aquis merſi : plures ſuſpendio necati : Quæ res efficit ut inſu lani regulorum ſupplicio territi ad imperium breui poſtea redierint : Pa/cata inſula copiarum præfecti Nicolao Phalerio defuncto Venetias redierūt : Ingens annonæ caritas toto Gradonici principatu in urbe fuit : Sed duca/tus ille admodum breuis : Quippe qui duos annos & menſes nouem non exceſſit : Ille quum tantiſper rempu. adminiſtraſſet ex humanis deceſſit : cor pus eius in aureæ ædis ueſtibulo eſt ſitum.

Cretenſes Reguli rebell

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VR BE CONDITA LIBFR TERTIVS SECVNDAE DECADIS.

a NDREAS Dandulus Gradonico ſucceſſit uir ſingulari do ctrina & eloquentia qualis in homine eius ætatis eſſe potu it : haud omnino uulgari : Quippe qui res Venetas dupli ci dicitur ſcripſiſſe ſtilo : uno prolixiore : & ob id fortaſſis minus eleganti cohibito altero : & ubi plus omnino ut Ca reſinus ait enituit eloquentiæ : comis ad hæc atq; natura munificus : unde Co/

Andreas Dandulus dux. liiii. et Hiſtoricus

Careſinus ſcriptor.

miſini cognomen traxiſſe ferunt : Hinc fuit credo quod in matura adhuc ætate procurator eſt factus : ac non multo poſt princeps quum alioquin non niſi maiores natu uiri eam dignitatem ſortiri conſueuiſſent : Tradunt fere omnes ſextum ac triceſimum uitæ annum tunc ægiſſe quum ſummum eſt honorem adeptus : Reperio apud quoſdam ſub primam huius admi/ niſtrationem ex fœdere cum Clæmente Romano pontifice ac plærifq; aliis Chriſtiani nominis principibus in Turcos icto longas naues ſexdecim inſtru ctas : Petrum Zenum qui claſſi præfuit plurimis Barbarorum nauigiis op/ preſſis Smyrnam urbem ſubita oppugnatione adortum occupaſſe : Captaq; cæſis oppidanis ualido præſidio firmaſſe : Nec ita multo poſt: circa hæc loca a Venetis auxiliaribus Rhodiorum copiis Cypriorumq; fratis in Turcos ua rio euentu ſæpius dimicatum : multoſq; utrinq; in ipſa acie occubuiſſe: Po ſtremo fuſis fugatiſq; Venetis cum ſociorum appendicibus q̃plurimos ex ip ſa pugna ſe ſe in oppidũ trepide recæpiſſe: reliquos a Barbaris intercluſos ad unum occidione occiſos : Sub id tempus Nicolaus cognomento Ioannes ad Babylonium regem publico nomine eſt miſſus : qui cum eo ageret : ut Ve netis negociatoribus tuta in Aegyptum nauigatio pateret impetratum eſt a Barbaro rege quod publico nomine petebatur : ſed certis conditionibus : Verum quia parum licita : niſi Romanus pontifex permiſiſſet ſe cum Chri ſtianæ fidei hoſtibus commercia habituros apparebat : ad eum quoq; Ma/ rinus Phalerius eques & Andreas Cornarius miſſi impetrarũt illi ut in proxi mum quinquennium liceret Venetis cum ſex triremibus circa Alexandriam negociari : Duæ itaq; longæ naues primo ad eam negociationem exiuere : Quibus Superantius Superantii cognominis præfectus eſt : Petrus Iuſtinia nus conſul cum his miſſus : Biennio poſt Iuſtinianus Iuſtiniani cognomi/ nis publico nomine cum pontifice ægit : ut in Syriam quoq; Venetis fas eſ ſet negociorum cauſa nauigare : prorogatumq; eſt utriuſq; negociationis tẽ pus in decem proximos annos : Antonii phanum per hæc tempora cœptum eſt ædificari : Ioannutium quendam Florentia ex Abbatum familia oriun/ dum condendi operis auctorem memorant : atq; ab initio tenuem illic ſco pulum fuiſſe : ubi lignea ædes atq; eadem perexigua tum primum ſit con/ ſtructa : Noſtro tempore ampliſſima area immo inſula potius aſſidua exag geratione facta circunquaq; amœno proſpectu in ſtagna decurrit : ac præ/ ter ædem quæ & ampla & ſplendida eſt perſpicuum opus ad pii hoſpitii uſũ nouiſſime erectum templo accubat : Iaderenſes ſeptimo a Veneto defecere imperio : Conſtanſq; interim fama erat miſiſſe eos ad Lodouicum Panno/ niæ regem : qui ei ſi in Dalmatiam tranſire uellet : urbem : agrum : por/ tum : ſeq; ipſos cum omnibus fortunis publicis & priuatis dederent : Pa/ tres ſubito triremes quinq; inſtructas Petro Canali præfecto in Dalmatiam tranſmittunt : Vbi uero ad Iaderam claſſis admota eſt: Marco Cornario præ tore cum tota domo & omnibus Veneti nominis qui forte ea nouitate tem porum illic erant in naues accæptis continuo inde Venetus ſoluit: nam op pugnari urbs tam exiguo nauium numero : & ab ea parte ſolum quæ ad ma re ſpectat ut temerarium ita quoq; inutile fuiſſet : Ad Pagum igitur primo itum : Hic oppidani magiſtratũ quem Iaderenſes eo miſerant cum plærifq; popularibus qui officii cauſa fuerãt nuper eum ſecuti Veneto intra mœnia accæpto tradũt : Eos Canalis Venetias miſit : Pago deinde præſidiis firmato confeſtim cum iis nauibus quas habebat plæraq; hoſtium nauigia circa inſu/ las ſubito

Petrus Zenus

Nicolaus Ioannes

Marinus Phalerius

Andreas Cornarius

Superãti⁹

Diui Antonii ædes

Septima iaderenſium defectio

Petrus Ca/nalis

Marc⁹ Cornarius

historia.

... a pontifice ... libus nego tiarj.

las ſubito acceſſu oppreſſit : Sed dum in hunc modum ſtudet ille omnia Iaderenſibus infeſta reddere. M. Iuſtinianus cum terreſtribus copiis ad fontẽ qui propinquus urbi eſt conſedit : ubi continuo militari opere caſtellũ erexit : Hinc operibus urbem Venetus oppugnare : muros diſiicere : parietes diſturbare : omnia deniq; infeſta hoſtibus reddere : Graui circa continentem obſidione premebãtur Iaderenſes : ſed a mari nihilominus interea uexabantur : Damiano nanq; oppido illis adempto nunc inſtare claſſis : nunc celeriter abire : Inde ubi paululum abſuiſſet aliquãto maiore q̃ antea impetu portum inuadere : Erant in hoc ſtatu Iaderenſium res quum Andreas Maurocenus & Simon Dandulus principis frater in caſtra ad ea quæ e repu. eſſent prouidenda uenere : atq; iccirco prouiſores ab initio huiuſmodi magiſtratus appellatos exiſtimo : Nos uero ubiq; legatorum nomen libentius uſurpabimus : Sub eorum acceſſum placuit terra mariq; urbem oppugnari : Accæperant credo Lodouicum cum ingentibus copiis appropinquare : Magno igitur certamine urbem adorti : hinc nauales turmæ pontes e nauibus in muros demittere : atq; in urbem tranſcendere conabantur : Inde terreſtres copiæ : uineas : arietes : aliaq; bellica opera muris admouere : Vtrobiq; res parum proſpere mota eſt : Tranſcenderãt in muros ab initio aliqui pontibus e ſũmitate nauium ad mœnia admotis : ingentemq; oppidanis trepidationẽ inieceràt : Cæſi etiam ex hoſtibus nonnulli primo incurſu : Mox uero deſperatione adacti impetum in ſocios nauales faciunt : mœnibus deturbant : pontes quicunq; fuerant admoti aut non multo poſt erãt admouẽdi refringũt : Quibus diſiectis reiiciuntur cum ignominia ab oppido claſſiarii milites : Nec terreſtre prœlium fœlicius fuit : nam machinæ quæ mœnibus admoueri debebant interagendum fractæ irritos fecere Venetoꝝ conatus : Militibus igitur certamine auerſis datum eſt ſignum recæptui : Secundum hanc pugnã Lodouicus rex cum centũ & uiginti millibus armatoꝝ circa Iaderam tumultuoſe conſedit : Qui ut urbem ſuæ fidei traditam obſidione leuaret cõfeſtim ad Venetæ munitionis oppugnationem accurrit : Dat ſignum pugnæ : Barbari terribili clamore Venetum uallum inuadunt rati neq; foſſas neq; munitiones ullas eſſe quæ ſuos remorari poſſent conatus : Iaderenſes & ipſi eruptione facta præſidium una oppugnare adorti ſunt : Veneti non ſolum cætera ſtrenue defendunt : ſed a uallo quoq; cum multa cæde Barbarum ſummouent : Interim qui in nauibus erant audito clamore rati quod erat ſuos acri oppugnatione laborare : confeſtim relicto ad naues præſidio in littus deſiliunt : ac denſo agmine ad opem ferendam accurrunt : Quod quidem cõſpicati qui intra munitiones erant ſublato clamore repente in hoſtẽ erumpunt : Atrox pro uallo oritur certamen : fœdiſſimaq; ſimul utrinq; cædes : Sed Barbarus cui ſub primum Venetoꝝ acceſſum minus ac minus ordines conſtare cœperãt : ſubita e caſtris eruptione uictus in fugam uertitur : Inſtat uictor Venetus paſſimq; palatos obtruncat : Dalmatæ ubi ſuorum fortunam inclinare uident ſe trepide intra mœnia recipiunt : Pulſus rex magnaq; tanti exercitus parte amiſſa in Pannoniam fugienti ſimilis abiit : Vix equidem crediderim ut libere dicam quod ſentio : tantam hominum multitudinem a tam paucis uinci potuiſſe : quin propius fidei eſt credere uiginti hominũ millia fuiſſe quæ Lodouicus in Dalmatiam duxerit : Cæterum in numero a librariis potius q̃ ab auctoribus uehementer erratum : Sed quantæcũq; fuerint copiæ : cõſtat enim omnino ingẽtes fuiſſe inclytam Venetis uictoriam

M. Iuſtinianus

Andreas Maurocen' Simon Dãdulus

provisores
Legatus pro pro[...]

Lodouici regis aduentus cũ 120000 Militũ

Attẽde Venetoꝝ ſucceſſum

Barbari eo die reliquere : Ea ad hæc hoſtium cædes ædita eſt : ut aer tabe/ſcentium cadauerum fœtore infectus multos mortales in Venetis caſtris breui extinxerit : Verum ſic quoq; nihil obſidio remiſit : Sed terra mariq; Venetus rebellem populum attentiſſima ſtatione fatigat : Demũ cathena quæ portui prætenta erat refracta : Iaderenſes iam externa auxilia deſperantes nec ſuis opibus amplius fidentes : petiuerunt ut liceret ſibi mittere Venetias le/gatos : quod haud grauate eſt eis conceſſum : Hi implorata uenia urbem ſeq; patribus tradidere : Recæpta Iadera Iuſtinianus comes ciuitati datus : Principes ciuitatis quibus auctoribus ſeptimo Iaderenſes defecerant publico decreto ſunt procul domo relegati : Ex qua remiſſa animaduerſione datur aperte intelligi quanta ſemper fuerit Venetoꝝ clæmentia : qui ciuitatem crebris defectionibus Veneto nomini infeſtam : paucoꝝ ciuium exilio duxerint mulctandam : Populi aduocatores quia ob ingentem gerendarum rerũ multitudinem parum commode audituri uidebantur prouocationes quæ a iudicibus ad eorum tribunal deferebãtur : Tres publico decreto auditores creati qui eas cognoſcerent : Ii propagatis imperii finibus quum ob peregrinas cauſas tres alii creati eſſent Veteres nominari cœperunt : Veterum præterea inſtitutoꝝ abrogationes non paucas nouas ſanctiones a principatu Iacobi Tepuli ad ſuam adminiſtrationem decreto patrũ factas in unum uolumen Dandulus princeps redegit : capitibuſq; ſuo indice notatis patriarum ſanctio/num ſextum inſcripſit : Scrutatus præterea quum procurator adhuc eſſet ciuilia acta : omnia ſũmi concilii decreta ordine notauit : Quo quæq; auctore relata eſſent : quo item recæpta ac probata : Ingens annonæ caritas premebat ciuitatem : quæ a Gradonici principatu cœperat inualeſcere : Ad eam leuãdam triremes & alia plæraq; nauigia in Appuliam & Siciliã uſq; frumẽtatũ miſſæ : Quibus. M. Iuſtinianus præfectus eſt : Ex hoc libet ſuſpicari hãc frumentationem Iaderenſem obſidionem præceſſiſſe : Quod quidam etiã non negant : Conſtat enim Dalmatico bello Iuſtinianum ipſum terreſtrium co/piarum imperatorẽ fuiſſe : atq; Iaderenſibus in fidem recæptis comitem poſtea datum : Haud enim fieri potuit (quis non uidet) ut eodẽ tẽpore unus utrãq; prouinciam atq; omnino diuerſam obiuerit : Ex nauibus quæ ad coemendum in Siciliam frumentum miſſæ fuerãt : quum domum uenirent duæ ſubita tempeſtate amiſſæ dicuntur : Nec poſtea ut quidã auctores ſũt famam ad Venetos de illarum caſu ullam perueniſſe : quia nemo ex tanto naufragio euaſiſſet : Alii quatuor tantum ex fœda illa tẽpeſtate ſeruatos tradiderũt : Reliquæ naues frumento onuſtæ domum incolumes uenere : Sub illarum reditu continuo annonæ caritas remiſit : Quo ſublato malo alia cõfeſtim ſubſecuta : Nam & motus terræ ingens qui feſta conuerſi Pauli luce circiter uiceſimam diei horã factus eſt : ita ueheméter urbem cõcuſſit : ut ædificia multa & publica & priuata ruinã contraxerint : Sacrarum ædium tur/res Silueſtri : Vitalis & Iacobi quæ in Luprio eſt faſtigium demiſere : & ad Angeli phanum terribili ſpecie acclinauit : Baſilii leuum templi latus a cul/mine corruit : Exiſtimauerunt Babylonii (nam quid ſit quod terra ita hor/rẽde moueatur uideo a multis quæri ſolere) quorundã ui ſyderum cum ſole circa mundi quadrata cõmeãtium id accidere : Anaxagoras ſucceſſione aeris in terram generari arbitratus eſt : Et Poſſidomus concluſũ coarctatumq; in terra ſpiritũ eſſe credidit : Plinius neq; inquit terræ unq̃ intremiſcũt niſi ſopito mari cœloq; adeo trãquillo ut uolatus auium non pendeãt : ſubtracto omni ſpiritu

[Margin notes: clemẽtia (handwritten) — Recipitur Iadera — Veterũ auditoꝝ creatio — Attẽde Dãduli principis monu/menta — M. Iuſtinianus — Ingens ter/ræ motus et eius Cause (handwritten addition)]

ni ſpiritu qui uehit : neq; unq̄ niſi poſt uētos in uenas & cauernas cōditos : Ex quibus Plinii uerbis datur intelligi uētos in cauſa eſſe : quod philoſopho rum plurimi affirmāt : Subicit deinde illud : Neq; aliud eſt inquit in terra tremor q̄ in nube tonitruū : nec hiatus aliud q̄ quum fulmen erūpit : inclu ſo ſpiritu luctāte & ad libertatē exire uolēte : Stoici eius genera plura eſſe di cunt : Motum terræ : Hiatum : Alluuionē : Ebullitionem : Quod ita ſane eſt : Nam nunc terra in profundum ſubſidit : nunc uaſtas eggerit moles : hic amnes ſubito prorumpūt : illic aut ignes aut calidæ aquæ ſubita iacula/ tione proſiliunt : auertuntur nonnunq̄ & ſuo curſu flumina : Terribilis ſo nitus præcedit ipſum motum : ac comitatur nūc mugitui ſimilis : nunc hu mano clamori : fragoriue armoꝝ pro qualitate materiæ excipiētis : Formaq; uel cauernarū uel cuniculi per quem meat ſpiritus : qui in curuis reſultare di citur : in duris feruere : in humidis & ſtagnātibus fluctuare : Qua re nō ita non obnoxia eſt motibus terræ Veneta ciuitas ut quidā exiſtimarunt : Quum fluctuatio inter cæteros motus infeſtiſſima habeatur : Nam & uibratio non tam noxia eſt : nec concurrētium ædificioꝝ arietatio : quādo alter motus alte ri renitatur : neq; dum terra intumeſcit : alternoq; motu reſidet : Tutiſſimi contra hos motus ædificioꝝ fornices : anguli parietum : ponteſq; alterno pul ſu renitēte habentur : Latericia ad id mœnia minus q̄ reliqua huic cladi ob noxia : Præſentiunt in mari nauigātes futuros motus cum fluctus ſine flatu ullo ſubito intumeſcunt : Habent & qui in terris ſunt quid ad hoc præſen tiēdum obſeruent : Quando aut naues non impauidæ ſedent : aut in pute is turbidior aqua eſt : nec ſine odoris tedio futuri motus ſigna eſſe credun/ tur : Pherecydes ſyrus hauſta aqua e puteo terræ motum eo loco futurum prædixit : his fortaſſis aut certe aliqua ſimili coniectura : Anaximāder Mile ſius Lacedæmoniis terræmotum inſtare præſenſit : nam alioquin nō deus erat qui ſcire potuiſſet futura : Sunt & ſua ſigna ſecuritatē quærētibus neq; ſpirā tibus uētis neq; fluctuāte mari terræmotus fieri creduntur : Emergētibus uē tis ceſſant tremores : quod ſi non fiat quadraginta dies durāt : Interdū diu tius nōnunq̄ biennii ſpacio duraſſe conſtat : Ea uero tempeſtate de qua lo quor dies circiter quindecim quotidie magis minuſue mota eſt terra : Tra/ duntq; hinc factum ut nulla fere grauida mulier fuerit quæ eo motu con/ cuſſa non abortū fecerit : nec non exceptas graui peſtilētia quæ ſubito ſub ſecuta eſt ad unam periiſſe omnes : In Scythia eam perniciosā luem primo ortam accæpimus : inde circa Pontici maris oram & Helleſpontum aliquā diu graſſatam : Demum ſub id tēpus quo ingens ille motus terræ factus eſt totum ferme occidētem corrupiſſe : Inguinariā peſtem apud quoſdā appella tam reperio : ob id credo quia ut aiunt ad prima graſſantis morbi ſigna glandulæ quædam circa inguina oriebantur : ad quarum ſenſum ingens feruor grauedoq; capitis cum obliuione rerum omnium ſequebatur : ita ut intra triduum morituri expirarent : adeoq; miſeros mortales peſtis il la uehementer corripuit : ut ex omni languentium numero uix cente / ſimus quiſq; mortem euaſerit : Alii ſex ſeptemue ad ſummum ex eo nu/ mero ſubleuatos tradunt : Exaudiri ab initio in Veneta urbe : quæ præter cæteras ea lue conflictata eſt : lamentationes & ploratus : funera paſſim ef ferri : medici languentium ſatagere : Aegrotantium ædes ab amicis & propinquis frequentari : Accerſiti ſacerdotes præſto adeſſe infirmos circui re : Verum ubi paulo poſt dira illa uis morbi longe atrocius incubuit :

Attende de diuerſis mo tibus terræ

Signa futu ri terræmo tus pherecides Anax

Terre motus duratio

Fœdiſſima peſtilentia inguinaria uix V

Attēde atrociſſimā cladem ex peſtilentia ac cæptam

tum uulgo cadere omnes : nullius ordinis ætatiſue in morte diſcrimen : Alius ſuper alium procūbens expirabat : non propinquus propinquo ferre opē non amicus amico : frater fratrem omnino deſerere : ſororem ſoror : nō parentes liberis ſubuenire amplius : non liberi parentibus : non medicus ullus non medicina aderat fugere alius alium quo quiſq; loco peſte depræhenſus erat : ibi deiectus ſine ullius ope ſine hortatione expirabat : Non funera ulla inſignia efferri : ſatis erat ſi ſuo fœtore cadauer domi eiectum quempiā ad ſe in publicum trahendum inuitaſſet : atq; incompto aliquo nauigio exceptum ſine nomine : ſine pompa : ſine funere ullo ad ſcrobem tumultuario opere factam deferri contigiſſet : Opinio tenuit multos adhuc ſpirantes pro mortuis ea tempeſtate elatos : Ad prima ueris ſigna intemperiem illam aeris ortam ferunt : in dieſq; ad Maias calendas uſq; inualuiſſe : Tum toto menſe longe lateq; cum pernicie fere omnium uim morbi graſſatā : Demum per menſem Iunii paulatim remiſiſſe : tum ſcilicet quum pauci ſupererant in quos graſſari poſſet amplius : Vrbe in hunc modum exhauſta quia omnia ſolitudinis plena erant: ad multitudinem reſarciendam nec nō & ad tollendam uaſtitatem quæ ciuitatem magnopere deformabat lata lex eſt : ut quicunq; Venetias habitandi cauſa per id tempus migraſſet fuiſſetq; ibi totum biennium pro ciue haberetur : Veriti patres ne ea clade frætus Lodouicus rex rurſus Dalmatiam inuaderet : Erat enim in Italia per id tempus quo cum ualido exercitu ad cædem fratris a Ioāna regina coniuge perempti ulciſcēdam trāſmiſerat : Tres ad eum legatos mittunt. M. Iuſtinianum Andreā Maurocenum equitē & Nicolaum Gradonicū : qui nunc rogādo: nunc multa pollicēdo : ita Barbarum ex ſententia uerſarūt : ut non modo quicq̄ aduerſo Venetorum tempore non mouerit : Sed in decem ut quidā ſcribunt : ut alii octo annos cum illis inducias pepigerit : Verum ne Veneti non aliquo externo bello omni tempore occupati eſſent : Iuſtinopolitani Iaderenſibus nō multo ante recæptis a Veneto imperio defecerant : Tum uero & ſi ſatis alieno tempore moliri arma cogebantur : Pancratio tamen Iuſtiniano præfecto ad Iuſtinopolim recipiendam maritimas terreſtriſq; copias Veneti inſtruxere : Traiecta in prouinciam claſſe paruo negocio Hiſtri imperium recæpere : Auctores defectionis ne alicuius poſtea motus cauſa eſſent Venetias abducti : Vnde ſi in iuſſu patrum abiiſſent : capitalis dicta erat illis pœna : Per hæc quoq; tempora Albertus Croatiorum regulus Hiſtriæ urbes excurſionibus & latrociniis infeſtans Veneta in ſe arma irritauit : Ad eam iniuriam ulciſcendam nouæ ſunt copiæ conſcriptæ bellumq; ſubito Alberto illatū: Miſſi patricii duo qui communi conſilio bellum adminiſtrarent : ac cætera quæ e republica eſſent in caſtris prouiderent : Ad primos motus territus Barbarus legatorum fidem implorauit : a quibus permiſſum eſt ut Venetias ad principem & ſenatum irent : Ad quos quum ille ſupplex ueniſſet : & ſi iuſtam in eum iram patres habebant : ne tamen ſui moris obliti uiderentur ueniam dederunt : aliquot oppidis illi prius ademptis : quæ ne latronū recæptacula ut antea eſſent dirui mādarunt: Legatos quia bellū ex ſententia patrum non fuerant executi ubi domum uenere damnatos : ærarioſq; factos Careſinus tradit : qui Dalmaticum hunc motum unus omnium memoriæ prodidit : Haud quidem multo ab hinc tempore cœptum eſt tertio cum Genuenſibus bellari : Sed belli cauſa ut ſæpe alias ab eorum iniuria profecta dicitur : Tenebant illi ea tempeſtate maritima quædam Pontici maris

(margin, handwritten:) tias migraſſet, p bienniū effectus.

(margin:) M. Iuſtinianus Andreas Maurocenꝰ Nicolaus gradonicus

(margin:) Pancratius Iuſtininianus

(margin, handwritten:) Regulus in Graciā receptus

(margin:) Quo nomine legati ærarii facti ſint

(margin, handwritten:) hiſtoricus

oppida : atq; ob id iam inde ex quo Venetoꝝ opes Byzãtio a Paleologo eie ctæ fuerãt cogitare cœperunt : qua ui : qua ue arte Venetis negociatoribus Põtici maris curſum occluderent : Erãt itaq; tum alibi Venetis infeſti : tum circa Protoſperum : quod oppidum illi in eo tractu tenebant : Hic Cretenſes Venetaſq; naues adepti in apertã iniuriam proruperunt : Eas intercæptas magno negociatoꝝ incõmodo maiore ignominia Caphata retrahendas curarunt: Careſinus Caphatino portu naues illas oppreſſas tradidit: Repetitis itaq; per legatos rebus nec redditis : patres ualidiſſimam in Genuenſes decernunt claſſem : in Dalmatia aliquot naues inſtructæ: in Creta quoq; & Euboea domi etiam hoc nomine retentæ quæ ad mercaturam paulo poſt erant profecturæ M. Mauroceno Hadriatici ſinus præfecto ex Raguſio cum nauibus quibus præerat accerſito : Quinq; & triginta triremium claſſis expleta. M. Rucinio data eſt : Sed pro Rucinio Nicolaum Piſanum apud plures reperio : Is domo profectus ut Genuenſium naues quæ dicebantur foris eſſe aſſequeretur: Quum igitur ſubita tẽpeſtate coorta Caryſtium portum qui in parte Euboeæ eſt tenuiſſet : bona Venetoꝝ fortuna accidit ut quatuordecim Ligurum triremes per id tempus ibi ſtationem haberent : Erãt hæ mercibus onuſtæ: uim præterea armoꝝ ingentem : multos quoq; milites habebãt : quibus cõſilium erat Peram ad Boſphoꝝ præſidio firmare : ne ob ea quæ geſta fuerant ſubitus aliquis a Venetis in ſuos populares loci incolas (ut ſæpe alias) fieret incurſus : Sunt qui eas triremes in Italiam redituras eo portu conſediſſe dicant : Venetæ claſſis præfectus conſpectis hoſtium nauibus : confeſtim ſuos ad pugnam expediri iubet : Tum impigre omnes dicto audiẽtes arma capiũt in Ligurẽ proras detorquent : a fronte a lateribus omnem exitũ occludunt præter uadoſum latus : Id enim ne naues ſcopulis impactæ colliderentur : Venetus inſidere non eſt auſus : Tuebatur fauces portus Ligur : certus erat omnia primo experiri q̃ deditionem facere : Tum nauium præfectus parte copiarũ in proximum littus expoſita uicino hoſtibus loco munitionẽ tumultuario opere erectã præſidio firmat : Hac quoq; parte bellicis machinis Ligurẽ oppugnare adoritur : Interim quoq; ex nauibus miſſilia in hoſtẽ aſſidue mittebantur: Quibus undiq; afflictus iam longioris moræ impatiẽs: quia omnia ſibi in horas infeſtiora fieri cernebat : obſeruato tempore antennas ac uela ſubito expedire incipit : Eum tumultum Venetus conſpicatus primo nouitate rei aliquãtiſper defixus ſtetit : Sed poſteaq̃ hoſtẽ ſe ad ſubitã eruptionem parare animaduertit : Ipſe quoq; intẽtus expectare qua primũ parte conaretur erũpere : Illi interea dum aliud lõge diuerſũ ſimularẽt : obuerſis in id latus proris quod pro uadoſo Veneti ſine præſidio reliquerãt : uelis remiſq; innixi apertã fugã moliuntur : Iam quatuor triremes alia poſt aliã euaſerãt : Quũ. M. Maurocenus Hadriatici ſinus præfectus indignitate rei motus repẽte unã ex iis triremibus quas ad præſidiũ maris ſuperiore anno habuerat in hoſtẽ miſſa : iubet quintã Liguſticam triremem iam iam in apertũ euadentẽ ex trãſuerſo ferire : Quod ipſũ tam impigre ab iis quibus id negociũ erat datum eſt factũ : ut cõtinuo illa oppreſſa : reliquæ quæ proxime ſequebãtur cõſternatæ uicinis littoribus impactæ paruo omnino negocio captæ ſint : & quia hoſtiũ triremes pretioſam habebãt mercẽ : cõuerſi ad eas diripiẽdas remiges ſociiq; nauales quatuor quæ iam altum tenebãt : cupiditate prædæ circa captas hærẽtes abire patiebãtur: neq; præfecti neq; cuiuſq̃ imperiũ interim exaudiri: Tum ille tãtã occaſionẽ ſuorũ auaritia e manibus labi iniquo animo ferẽs quinq; captarũ nauium

Vnde tertii belli Liguſtici cauſa orta

M. Maurocenus

M. Rucinius

Nicolaus Piſanus

Obſidẽtur Ligures Caryſtiæ portu

Attẽde Genuenſium fugam

Attẽde Veneti præfecti edictũ

quæ nondum erant direptæ iuſſit incendi : Id aiunt ab eo factum ut ſpe potiundæ prædæ exutũ militem ad hoſtem inſequẽdum compelleret : Verum dum primo ceſſat Venetus : inde ſe ſe ad perſequendum cõuertit : Ligur in terim q̃ longiſſime abierat : Decem longæ naues cum præfecto claſſis : & ſe/ptuaginta nobilibus Genuenſibus in Venetoꝝ poteſtatem uenere : ſine igno bili multitudine quæ pro numero nauium omnino ingens fuit : uictor Ve/netus poſt Caryſtiam uictoriam in Calcidem mouit : ubi nobiles Genuenſes cum mille aliis in cuſtodiã traditi ſunt : Reliqui qui quadringẽti circiter fue re in Cretam miſſi : & ipſi ibi in uinculis habiti : Eius uictoriæ fama Vene tias perlata ingenti lætitia ciuitatem affecit : Patres in tam lætis rebus haud religionis immemores ſtatuunt diem quo ad Caryſtum Ligur uictus eſſet in ter feſtos ſolẽneſq; dies perpetuo in Venetis habendum : Aiunt eum fuiſſe quem hodie ciuitas ob Ioannis Baptiſtæ truncationem religioſe obſeruat : quum ante id tempus obſeruari non conſueuiſſet : Alii Victoris martyris eam fuiſſe tradunt : Venetus haud diu circa Euboeam cunctatus Aegeo & Helleſponto proſpero curſu emenſis ad Peram ſubito incurſu opprimẽdam ire pergit : Sed eius acceſſus hoſtem non latuit : quippe qui audita clade nu per ad Caryſtum accæpta Venetarũq; triremum acceſſu per exploratores co gnito omnia circa oppidum communiuerat : nauibus quæ in portu erãt ar boribus & antemnis quaſi uallo quodam cathenatis : ac reliquis ita ualide inſtructis ut Venetus qui non multo poſt cum tumultu affuit : quia omnia ab hoſte prouiſa uidit pugna abſtinuerit : Verum circa Boſphorum paucis diebus moratus complures Liguſticas intercæpit : Interea quatuor illæ Genu enſium triremes : quæ eruptione facta ex Caryſto fugerant : ſex aliis quas Philippus Aurius habebat iunctæ : audita Venetæ claſſis profectione ad Calcidem oppugnandam ſunt celeriter ductæ : Thomas Viarus qui tum ur bi præerat conſpectis procul hoſtibus territus parte oppidi Euripo auerſa cũ legatis aufugit : Conſternatam magiſtratuum fuga ciuitatem Ligur adortus momento tẽporis occupat : occupatam diripit : direptam captiuis recæptis tur baq; oppidanoꝝ abducta incẽdit : Vlcta in hunc modũ clade nuper accæpta lætus Aurius ex Calcide mouit : atq; nõ multo poſt q̃ inde profectus eſt Chi um inſulã occupat : Venetæ claſſis præfectus quum quadraginta circiter dies abfuiſſet : nec maioris prædæ potiũdæ ſpes ulla daretur : Remẽſo Helleſpõto Ve netias uerſus curſum intẽderat : quando præter oram Dalmatiæ decẽ Venetas triremes obuias habuit : quas audiens ad ſe publico decreto miſſas iuſſit cur ſum ſiſtere : ac ſecũ retro domum nauigare : Claſſis reditũ ingẽtis prædæ fa/ma quæ nihilo opinione hominũ inferior fuit perſpicuum fecit : Quadringẽtis millibus prædã quæ domum relata eſt æſtimatã tradiderunt quidam : Sũt qui trecentis dicãt : Eodẽ anno quo bellari cœptum eſt Aragonũ rex ad quẽ Ve/neti Michaelem Stenum legatum miſerãt : ſocia aduerſus Genuẽſes arma Ve netis iũxit : Patres tãti principis ſocietate aucti maioris alicuius rei gerẽdæ ſpem nacti claſſem decernunt ingentẽ : Quinq; & uiginti uiros creant : qui omnia quæ ad bellum neceſſaria eſſent domi curarent : Nicolaus Piſanus claſſis im perator declaratus cum duodecim triremibus & Ioãne Delphino qui ad fœdus in Genuẽſes cum Græciæ imperatore feriendum Byzãtium mittebatur domo profectus : Is ubi in Dalmatiã uenit nauim unam longã a Corictanis accæpit : A Raguſinis item unã : Tres deinde Venetæ ſequi iuſſæ circa Euboeã Piſanum aſſecutæ ſunt : Ioannes Delphinus qui cum eo domo profectus erat ſua in/

Attende ca ptarum na uiũ nume/rum

Ioã baptiſte ob Victoriã cõtra Genuẽſes.

Geſta Ve/netoꝝ circa Boſphorũ

Thomas Viarus

[illegible] à Genuẽſib;

Attende in gẽtem præ dam domũ relatam

Michael Stenus

fedus facit Venetis

Xxv. uiri ad bellum creati

Nicolaus Piſan⁹ claſ/ſis præfect⁹

Ioãnes Delphinus

terim legatione apud Imperatorem defungitur: Qui & ipſe ſe ſocium in Ligures Veneto nomini iunxerat: Sed dum Græci naues expediunt triginta triremes cum Pancratio Iuſtiniano ſinus præfecto domo digreſſæ in Siciliam curſum tenuerunt: ut circa inſulam Aragoniæ claſſi quam fama erat aduentare ſe iungerent: Duabus hic claſſibus iunctis confeſtim præfecti Græciā uerſus ex Trinacria mouerunt: Vnde conſilium erat in Peloponneſum trāſmittere: Sed quum iam naues altum tenuiſſent: tam fœda tempeſtas orta dicitur: ut rara hominum memoria fœdior uiſa crederetur: Iactatæ grauiter & cum diſcrimine maximo triremes: quarum una cum tota turma nauali undis abſorpta eſt: plæræq; aliæ proximis littoribus impactæ: ſoluta carinarum crate in partes abierunt: Sed harum remiges ob proximam tellurem non adeo multi deſiderati: Remittente demum tempeſtate Methonem tenuerunt: Quo Nicolaus Piſanus poſtea ex Calcide uenit: Eum paucis ante diebus Genuenſes tribus & quadraginta longis nauibus fræti in Euboeæ inſulæ latus ex alto fugauerat: hinc nauibus aliquot ad hoſtem aditu prohibendum in portu demerſis: Ipſe cum omnibus copiis ad Calcidē præſidio tuendam celeriter aduolauit: Ligur interim ferox cum tumultu affuit urbem oppugnare adortus eſt: Sed Veneto ſtrenue oppidum tuente omnes illius conatus irriti fuere: Ex Calcide reiectus Ligur Phytholeum oppidum expugnauit: Dum hæc autem circa Calcidem geruntur triremis una Liguſtica ſpeculatum progreſſa Venetæ triremi occurrit: Cui Ioannes Maurus præerat: apud alios Memum pro Mauro reperio: Venetus certamine uictus cum tota naui in hoſtium poteſtatem uenit: Ex eo Ligur cognouit Hadriacam & Aragoniam claſſem haud procul inde eſſe: Celeri itaq; curſu in Euboeam delatus ſuis nunciat ingentem uim nauium in oram Peloponneſiacam ueniſſe: Binas claſſes: Venetorum alteram: Alteram Aragonii regis: quæ aut iam inde in ſe mouiſſent: aut certe nō multo poſt moturæ eſſent Paganus Liguſticæ claſſis præfectus eo nuncio turbatus relicta Euboea præpropere cum omnibus copiis Peram contendit: Ante digreſſum omnium nauium turmas recognouiſſe dicitur: ſenſiſſeq; ad mille & quingentos homines deeſſe: quorum pars maxima Calcidenſi oppugnatione ceciderant: Leuatus obſidione Piſanus ex inſula ut dixi Methonem uenit: ubi cū Pancratio & Pontio Aragoniæ claſſis præfecto de ratione adminiſtrandi belli eſt locutus: Tum paratis quæ ad profectionem neceſſaria credebātur in Euboeā trāſmiſere: Hinc Calcide ualido præſidio firmata Byzātium uerſus mouere: Sed quum adhuc Aegeū nauigarēt: Borea (erat enim anni bruma) uehemētiſſime ſpirāte coacti ſūt aliquandiu eo loco eſſe ubi uiolētiſſimus Aquilonis flatus deprēderat: Deficiēte uero cōmeatu retro in Cretā abiere: Ex Creta quadrageſimo inde die ad prima ueris ſigna inſtructis cōmeatu & armis nauibus in hoſtem denuo mouerunt: Venetarum rerū ſcriptores binas claſſes Byzātium non ſine aliqua iactatione perueniſſe tradunt: Hiſq; Græcorꝝ nauibus adiunctis in hoſtem ferociſſime itum: ac cruēto Marte circa Perā dimicatum: Neutroq; adhuc fortuna inclināte dirēptum eſſe prœliū: Sed in hoc illi nimis ocioſe ne licētioſe dicā Venetæ famæ indulſerunt: Diuerſo nāq; euētu pugnatū diligētiores tradunt: Proditum eſt ab illis circa Thratiū Boſphorum dimicatum: Diſtant diuerſarum terrarū anguſtiæ tria millia paſſuum a Byzātio: hinc Europa: inde Aſia eſt: uicinis ſe littoribus intuentes: ita prorſus ut ſuſpicari poſſis unā olim fuiſſe terram ac terræmotu quādoq; abruptam

Pancratius iuſtinianus

Attēde naufragium

Ioannes Maurus ^ Genueſib, Vi

Pagan⁹ Aurius imp. Genneſin

Boſphori deſcriptio

arctiſſimam fræto uiam præbuiſſe : ut olim Calpem ab Athlante abſciſſam aditum Oceano in mediterranea dediſſe credidit Plato : Huiuſmodi fauces quæ a bouum meatibus ob breuem intercapedinem credantur peruiæ Boſphorum appellant atq; eundem Thracium : a terra cuius altera Boſphori ripa eſt : Has maris anguſtias audito hoſtium aduentu qui ex Calipoli nouiſſime ſoluerant conſulto Ligur occupaſſe dicitur : ne ſi aperto mari commiſſum eſſet prœlium aduerſus tres numeroſas claſſes uno tempore & uelut in orbem pugnare cogeretur : apparebat iccirco tutius Venetos Hiſpanũq; a fronte excipere loco quidem anguſto ubi tãta uis nauium uno tempore dimicare non poſſet : A latere uero Græcam quæ modico negocio ſi nõ tam cito auerti certe ſuſtineri poſſet : atq; ita ſane accidit ut Græca claſſis pene intacta adhuc ubi cœptum eſt pugnari turpiter hoſti ceſſerit : & quaſi pulſa quum quadraginta longarum nauium eſſet domum ſe trepide recæperit : Leuatus ea parte Ligur omnem impetum pugnæ in Venetas & Aragonias triremes quæ a fronte pugnabant conuertit : Cruentum hic certamen commiſſum ferunt : ac duabus horis neutro fortuna inclinante pugnatum: Verum circa occaſum ſolis naſcentem Auſtrum iniquiorem locum aduerſo flatu Genuenſibus feciſſe : ac ne ſic quoq; illos loco ſũmoueri potuiſſe: quin obſtinatius reſiſtentes per noctem pugnam ciere non deſtitiſſe citius ad unũ mori q̃ cedere uolentes : Veneti & ipſi ſuæ famæ non obliti parum decorum putabant : quando nauium numero præſtarent ab initio non uiciſſe : Nam præter quadraginta naues quas ipſi habebant : triginta aliæ Aragoniæ gẽtis erant : quidam uero pauciores fuiſſe aiunt : atq; ex utraq; claſſe q̃plurimas triremes ui uentorum præſenti certamine auerſas confligere non potuiſſe : horrendum itaq; prœlium per umbram noctis ad inſequentem lucem protractum : Nox omnia pugnæ diſcrimina terribiliora fecerat : Exaudiri gemitus terribileſq; clamores conflictus ad hæc colliſarum nauium armorum ſonitus : horrendo ſtrepitu utrunq; littus reſultare tota ut diximus nocte & quod magis mirum uideri poteſt hyberna cæco eſt Marte dimicatum : Creditum eſt in tantis tenebris Barbarum Barbaro : Venetum Veneto : Ligurem Liguri concurriſſe : Vbi uero poſtea dies illuxit : Tum cruenta aquarum facies quanta utrinq; clade per noctem certatum eſſet retexit : Spumabat humano ſanguine Euripus : Inſtrumenta merſarum nauium telorumq; uis ingens omnia compleuerat : multæ triremes ſine milite uagæ fluitabant : Demum afflictis rebus cadenteq; Pontio Aragoniæ claſſis præfecto Barbariſq; ob id cedentibus : Veneti & ipſi quia plus non poterãt Liguri ceſſere : Contentus hoſtis ſibi loco deceſſum : ac pro uictoria id habens & ipſe parum incolumi claſſe in ſuam ſe ſtationem recæpit : Ceciderunt ea pugna Stephanus Contarenus procurator : Ioannes Stenus: & Benenatus Bembus : Pancratius Hadriatici ſinus præfectus ex uulnere quod in pugna accæperat paucis diebus expirauit : Tradũt Veneti ſcriptores dimidiũ Venetæ claſſis eo prœlio non amplius cõflixiſſe : Quod loci anguſtias feciſſe omnino crediderim : ac proinde Liguri immotã claſſem conſtitiſſe : Sed nec illi uictoria incruenta fuit : Quippe qui a Veneto poſtea ad pugnam prouocatus confligere non ſit auſus : Ioãnes Delphinus qui pugnæ interfuit : ut quidã ſcribũt Venetias nunciauit Venetũ ea pugna ſuperiorem fuiſſe : captaſq; ex hoſtibus triremes octo & uiginti: Quarũ remiges & milites ad unũ periiſſent: ac præter hos q̃plurimos ex aliis turmis aut cæſos aut uulneratos:

Ex Veneta

Boſphorana pugna

Attẽde numerũ nauium

Attende exitũ pugnæ

Cæſorũ nomina

na naualis ... dimicatu

Ex Veneta claſſe quatuor triremes amiſſas ac circiter mille uiros: Sed exter ni ſcriptores eo modo quo diximus ad Boſphorum pugnatum tradiderunt: De cuius prœlii atrocitate ne quid finxiſſe uideamur: uel imprimis quia di/ximus tota nocte dimicatum: Franciſcus Petrarcha ita ſcriptum reliquit: Vi ciſtis inquit ille ad Genuenſes ſcribens: Quieſcite ne quis uos ueſtrorum mo rum putet oblitos: Venetorum hoſtium cruore ſpumantem Boſphorum ui dimus: quando ad ueſperam uiolentiſſimo ſpirante Auſtro inter Conſtanti nopolim & Calcedonem trium ualidiſſimarum gentium in uos eſt factus incurſus: uobis uero cõtra hoſtes contra uentum contra mare pugnantibus: Hæc ille & alia in hanc ſententiam quæ ſequuntur: Forliuienſis Blundus hæc ſubicit: Per nox etiam prœlium fuit poſtremo proximam in lucem ſi/ne intermiſſione protractum: & quo magis miretur poſteritas nox brumalis fuit: Per eos dies quibus pugnatum erat duas Genuenſium naues cum cõ meatu Peram uenientes Piſanis intercæpit qui ubi hoſtem ad pugnam elice re non potuit: commeatu deficiente in Cretam cum Veneta & aragonia claſ ſe conceſſit: Hic concuſſas triremes per ocium reſarſit: Genuenſis & ipſe ſemifractas naues domũ reduxit: Boſphoranæ pugnæ nuncius Venetias per latus ingenti mœſticia ciuitatẽ affecit: Sed patres non magis mœror q̃ pu/dor conficiebat: indigne ferebant patres Genuenſem quem ipſi totiens ſu is uiribus fræti uiciſſent: Tum paucorum temeritate qui iniquo loco pu/gnam commiſiſſent duorum potentiſſimorum principum opibus adiuti non modo non uiciſſent: Sed clade accæpta loco etiã ceſiſſe uiderentur: Ne quid igitur in poſterum temere committeretur placuit quatuor legatos mitti qui ubiq; claſſis imperatori aſiſteretur: ac cum illo omnia quæ e republica eſſent prouiderent: Ioannes Delphinus: Marcus Cornarius: Marinus Grimanus Marinus phalerius miſſi: Poſt illorum in Cretam acceſſum non nullæ ex in ſula triremes in Ponticum mare miſſæ ſunt: Quæ pluribus hoſtium naui bus frumento aliaq; merce plenis eo curſu intercæptis incolumes ad ſuos re diere: Illis recæptis mox Paulus Lauretanus qui Magnus cognominatus eſt: cum triremibus nouem in Cyprum eſt miſſus: Vnde Venetos negociatores cum multa & precioſa merce Venetias deuexit: Dum hæc circa inſulas ge/runtur: Quatuor Liguſticæ triremes ſinum ingreſſæ in Hiſtriam uſq; præda bundæ proceſſere: Ad quarum famam naues longæ quinq; Marco Michae li decreto patrum datæ: qui ad hoſtem medio conatu opprimendum ſi fie ri poſſet confeſtim moueret: Sed dum naues expediuntur hoſtis non mi/nori q̃ uenerat celeritate ſinu exceſſit. Per eoſdem ferme dies triremes octo Ioanne Sanuto præfecto in altum eductæ nec ita multo poſt nouem aliæ: Vtriuſq; claſſis imperium eſt Nicolao Piſano datum. Is Ionii Aegeiq; ma ris ora perluſtrata: Inde Helleſponto emenſo Peram uſq; progreſſus: Mul ta Genuenſium nauigia mira celeritate intercæpit: in quibus Ceteæ duæ fuiſ ſe dicuntur: merce tam præcioſa refertæ ut ducentorum millium ſummam æquarint: Nouem Genuenſes nobiles cum negociatoribus non paucis in il lis capti: His proſpero curſu geſtis quum conſtans fama eſſet Genuenſes in genti nauium numero aut iam domo mouiſſe: aut certe paulo poſt motu ros: Tutius ſemper fuiſſe ratus Piſanus inferre arma q̃ illata propulſare & in alienis finibus q̃ in ſuis bellare: uiginti longis nauibus ex omni numero lectis. M. Michaele cum reliquis triremibus ad præſidium ſinus relicto fœlici nauigatione uſus in Sardiniam uenit ubi ſe Aragoniæ claſſi Quadraginta

Fama ad/uerſæ pu/gnæ

Boſphora/næ pugnæ nuncius

Primi lega ti nauales

Paulus lau retanus

M. Micha el

Ioannes Sa nutus

Nicolaus Piſanus

Attende Pi ſani conſi lium

o

Algerium

longarum nauium & cethearum trium quibus Bernardus Caprarius præ/
erat ſe iunxit : Obſidebat Barbarus per id tempus Algerium oppidum inde
iunctis claſſibus in Caralitanum ſinum uentum : Genuenſes Boſphoranæ
pugnæ memoria feroces tribus & quadraginta longis nauibus domo profe/
cti: Antonii Grimaldi ductu ad hoſtem ire pergunt : Circa Cyrnum pugna
tum ſcribunt quidam : Alii ad Calarim qui locus in parte Sardiniæ inſulæ
eſt : unde nobiliſſimum inſulæ ſinum nominatum arbitror : Quidam ad
Congeriam memorant : Verum ubicunque dimicatum ſit : plane con/
ſtat utrāq; claſſem ubi hoſtis in conſpectu fuit ad pugnam proceſſiſſe : ac
magnis hinc inde animis concurſum : Genuenſes quia non multo ante ad/
uerſus eos longe potentiores proſpere pugnaſſent uictoriam ſibi polliceri: Ve
neti iniquitate locorum non hoſtium uirtute id accidiſſe rati : aut illius pu
gnæ ignominiam eo die ſibi ademptum iri uolebant: aut ad unum extingui:
Erexerant ad id ipſum & ſocii animum : Quo factum eſt ut non maiori
bus uiribus q̄ animis ſit concurſum: Sunt qui tradant Genuenſes conſpectis
Venetis ſignis magnopere timere cœpiſſe : Quippe qui audita Venetorum
appropinquatione cum Aragonia claſſe priuſq̄ Hadriacus hoſtis adeſſet: con
fligere ſtudentes ad locum celeri curſu uenerant : Iuuerunt ad hæc Veneti
& ſocii uires ſuas conſilio iunctis tenaci nexu in procinctu nauibus: præter
decem Venetas ex omni numero lectas : Quibus iuſſus eſt Ioannes Sanu/
tus quum tempus adeſſet rem gerere : Apparuit uel ex hoc uno quo animo
Veneti eo die conflixerint : Quippe quos cathenatis nauibus aut uincere opor
tuit aut omni ſpe fugæ prærepta ad unum cadere : Sunt qui dicant Ioan/
nem Sanutum cum decem nauibus primo hoſtem excæpiſſe : Inde totā mo
lem claſſis cum cetheis ſubſidio ſecutam : Sed parum credibile eſt tam teme
re pugnam commiſſam ut decem Venetæ triremes tribus & quadraginta Li
guſticis fuerint obiectæ : quæ ingenti nauium multitudine circūuentæ mo/
mento temporis fuiſſent oppreſſæ : Propius fidei eſt eas poſt claſſem quaſi
ſubſidio locatas: ac præfectos iuſſos ubi Ligurem medio ardore pugnæ occu
patum uidiſſent ſubito prorumpentes ex tranſuerſo hoſtem ferire : atq; ita
Ligurem undiq; a fronte & a lateribus grauatum uinci contigiſſe : Verum
ſeu arte ſeu ui ſeu utroq; potius id contigerit ſatis compertum habemus:
atrociſſimo Marte eo die pugnatum : ac conſertis manibus ſtatario & quaſi
pedeſtri prœlio dimicatum : Demumq; Genuenſium rebus prorſus accīſis
Grimaldi triremi ex ipſa colliſarum captarumq; nauium ſtrage ac ruina a
ſuis ægre reuulſa: uictos Ligures unam & quinquaginta naues amiſiſſe: quas
in ſuam poteſtatem redactas cum totis turmis ad Liguſticum nomen abo
lendum Venetos ac ſocios mediis fluctibus merſiſſe memorant quidā : qui
id ſe in Genuenſium rebus legiſſe tradunt : Verum quia de imperio non
de uita agebatur : neq; ullo antea bello acciderat ut hoſtes in poteſtatem re
dactos alter populus uictor tam inhumane necarit : uix adduci poſſum ut
credam ita ut illi aiunt in hoſtes ſæuitum : Sed ignominiam potius accæ/
ptam alieni criminis atrocitate tegere uoluerunt : Venetarum rerum ſcripto
res duas & triginta ex hoſtibus triremes captas tradiderunt : uim ad hæc ho
minum ingentem prœlio abſumptam : ſed qui in nauibus capti ſint in qui/
bus nobiles plæriq; fuerint eos partim Venetias: reliquos a Barbaris in Hiſpa
niam miſſos : Grimaldus cum quibus potuit nauibus atq; illis ipſis ſemi
fractis Genuam ſe trepide recæpit : uulgataq; per urbem accæptæ cladis fa/
ma tantus

Quibus animis ſit ad Clarim cōcurſum

...nat catenatis nauibus contra Genueſes et Vincūt.

Attende in gentem Venetoꝝ uictoriam

Fama accæptæ cladis Genuā perlata

ma tantus fletus tam miſerabilis comploratio in ciuitate coorta dicitur : ut uix maior Genua capta oriri potuiſſet : Victor Venetus cum Barbara claſſe Sardiniam poſt pugnam adortus duo oppida ui capta Genuenſibus adimit: Inde utraq; ab altera digreſſæ domum diuerſæ abierunt : Genuenſes una ad uerſa pugna ſed ea ſane atrociſſima fracti : quia ſuis uiribus ut tum uulgo creditum eſt ſtare amplius non poterant ad alienas opes confugerunt : Eorꝝ legati ad Ioannem uicecomitem qui non ſacra tantum ſed prophana quoq; Mediolanenſium adminiſtrabat uenere : Orationis quam legatorum prin/ceps ad eum habuit hæc fere ſumma fuit : ut diceret Genuenſium fortunam ita uno aduerſo prœlio mutatam : ut q̄ florens antea ac potens fuiſſet tam modo languida & eneruis iaceret : Verum potuiſſe ſe qui ſæpius uiciſſent tū demum a potentiſſimo hoſte uinci : atq; ob id ipſum ſuas opes perditum iri : Sed q̄uis omnia cum ipſa fortuna concidiſſent odium tamen ſuum in Ve/netos non modo non remiſſum dicere : Sed in aduerſa fortuna quodammo do retruduiſſe : Malle itaq; ſe antiquam libertatem in diſcrimen coniicere q̄ uiribus inimiciſſimi populi cedere : Accipere proinde quod ei bonum fœ/lixq; eſſet Genuam urbem : ciues : agrum : mare : littus : oppida : opeſq; ſuas pu/blicas & priuatas : Poſtremo omnia diuina & humana quæ Genuenſis popu li iuſſu in eius fidem & poteſtatem libere traderent : Ipſe uero ſuam Genu am ciues & omnia quæ illorum eſſent præſenti ope tueretur : Et quos ſe/mel in fidē accæpiſſet : ab armis & iniuria Venetorum ſuo præſidio defenſos uellet : Pergeretq; uolens deinceps facere ut omnes intelligerent non fruſtra Genuenſes ſuum quandoq; auxilium ſuam fidem imploraſſe : Non poſſum non mirari ac quodammodo non ægre ferre potentiſſimum poſt Venetos Italiæ populum rei maritimæ gloria & uirtute excellentem tam turpiter ne ſtul te dicam libertatem tanta indole ad id tempus defenſam ſubitam aut certe nimis celeri deſperatione amiſiſſe : Sed ita profecto eſt ut Stoici aiunt cæ/teros affectus hominis mentem trahere : ſolam iram præcipitare : Verum Ge nuenſes tunc ſuo odio & ira amentes : Vicecomes autem deditionem ut erat facta libens accæpit : Mox legatos benigne affatus iubet eos bono animo eſ ſe ſtudio curaturum ſe curaturos & alios ut Vicecomitum fortuna incolumi nunq̄ Genuenſes præſentis conſilii pœniteret : Irent eamq; ſpem ſecum fer/rent præſidium eius familiæ cuius fidem ultro imploraſſent ad omnem ex/ternam iniuriam propulſandam nunq̄ ſibi defuturum : Atq; cum his legati dimiſſi . Eius rei fama Venetias perlata : quia magnum apparebat cum ui/cecomite inſtare ob Genuenſes certamen : Continuo Veneti & ipſi ſuas circa continentem opes firmare ſtudent : Carrariorum : Scalanorum : Aeſtenſium : Gonzagarum : & in Hetruria Florentinorum opibus in ſocietatem aſſumptis pacem a uicecomite per legatos ſuo & Genuenſium nomine tentatam tra/dunt quidam : principemq; legationis Franciſcum Petrarcham memorāt : Sed eam a Venetis uel ampliſſimis conditionibus impetrari nequiuiſſe : atq; hinc quaſi diuina uoluntate factum arbitrari : quod inſigni clade Peloponneſia/cam oram non multo poſt nobilitarunt : Nec Genuenſes quia ita infœlici/ter pugnaſſent omnino quieuere : Sed quatuor eorum triremes Venetum ſinum non multo poſt ingreſſæ Farum & Corcyram nigram Dalmatiæ inſulas repente adortæ fœde populantur : Oppida capiunt : capta diripiunt : direpta incendio abſumunt : Mox uero aliæ quatuor ſecutæ : ad quarum fa mam exciti patres quatuordecim triremes expediri iubent : Iis Nicolaus piſa

Oratio Genuenſium ad Ioannē uicecomitē

Attende genuenſium deſperationem

Genuenſes in fidem accipiuntur

Liguſticarꝝ nauiū curſus

nus præfectus eſt iuſſuſq; confeſtim in hoſtem mouere : Sed Ligur ante claſſis aduentum toto ſinu per ocium exceſſerat : Piſanus ne uana omnino ea eſſet expeditio in Ponticum mare curſum deflexit : ubi nulla re memorabili geſta in Dalmatiam ſe recæpit : Hic decem aliis triremibus Arbæ inſtructis priori numero adiectis trium & uiginti longarum nauium claſſem expleuit : Genuenſes interea reparatis opibus (erat iam annus poſt cladem in inſero mari accæptam ferme actus) Pagano Aurio præfecto quinque & uiginti longas naues ad bellum inſtructas habere conſtans fama erat : ac eas iam domo profectas aut certe non multo poſt profecturas : Eorum conatibus occurſurus Piſanus decẽ alias triremes quibus Ioannes Sanutus præerat tribus illis & uiginti quas habebat adiecit : Moxq; ut hoſtem præueniret in Sardiniam curſum tenuit : Paganus ſeu ita ſors tulerit ut non obuiæ ſibi claſſes fuerint ſiue conſilio quod magis credo: declinato Venetæ claſſis occurſu ut in alienis aquis potiuſq̃ Liguſticis bellum aleret haud multo poſt q̃ Venetus abierat Hadriacum ſinum tumultuoſe ingreſſus q̃plurima nauigia temere occurrentia paucis diebus intercæpit : Inde in Hiſtriam uſq; progreſſus Parentium ui occupat ac diripit : direptum ſublatis inde diuorum Caroli & Mauri corporibus concremauit : Venetiis hoſtium aduentu inde Parentino excidio tumultuoſe nunciato non minus trepidatum eſt q̃ ſi Ligur in conſpectu fuiſſet: continuo itaq; illi nauium cathena in portu cum ualidiſſimo præſidio obiecta : Quippe quem quia robur claſſis procul domo abeſſet ad urbem recto curſu uenturum uulgo credere : Vigiliæ & ſtationes per urbem diſpoſitæ: ſpeculatoriæ naues ad præſentiendos eorum motus paſſim dimiſſæ : Nec trepidari prius eſt deſitum q̃ Liguſticam claſſem toto ſinu exceſſiſſe cognitum eſt : Aurius Hiſtria profectus : Cetheam unam Venetam alto mari adeptus tribus Liguſticis triremibus ad eam expugnandam miſſis in ſuam poteſtatem redegit : negociatores in ea capti mercem quæ octo ſupra centum quadraginta millibus licuiſſe dicitur prædam adhuc maiorem fecere : Paucis inde diebus tris longas naues quæ in Cretam ut remigio inſtruerentur curſum tenebant hoſtes intercæpere : Indigne ferebant patres Genuenſium uires tam breui a clade inſigni quam ſuperiore anno accæperant ita reſtitutas ut nil ſibi tutum non modo alibi ſed ne in ipſo quidem ſinu eſſe ſinerent : Et quia uicecomitis opibus Ligurem bellum reparaſſe non ignorabant : Vt eum quoq; aliquo domeſtico bello implicarẽt : quo minus Genuenſibus opitulari poſſet ſedulo curabant : Placuit igitur præter alios ſocios quos ad eam diem conciliatos habebant : cum Carolo quoq; Boemiæ rege : quo paucis ante annis aduerſus Maſtinum Scalam ſocio uſi fuerant : fœdus renouare : Quo facto cum eo agere cœperunt ut in Italiam q̃ualidiſſimo poſſet exercitu aduerſus uicecomitem tranſiret : Interim Genuenſium captiui cum Venetis permutati ſunt : Andreas Dandulus quum annos ferme duodecim reipublicæ præfuiſſet humanis deceſſit : Eo defuncto rempublicam domi foriſque magnis incommodis iactatam Phalerii periculoſiſſimus ducatus excæpit : Nã præter uarias clades mari ea tempeſtate accæptas : fame quoq; : peſtilentia : diriſq; terræmotibus ciuitas concuſſa eſt : Cæterum parum affuit quin & pupublica libertas nefario illius conſilio amiſſa ſit : Periit Dãdulus octauo idus Septembris : atq; in aurea æde ad Baptiſmi lauacrum eſt honorificentiſſime ſepultus : Marinus Phalerius Eques & uallis marinæ Comes abſens dux declaratus eſt : Fungebatur tum ille apud pontificem publici legati munere : Per

eos dies

Paganus aurius

Parentium a Genuenſibus capitur diruitur ac concrematur.

Attende genuenſium ſucceſſum

fedus cũ carulo Rege c̃tra Vicecomitem.

Marinus Phalerius dux.lv. et uallis marine comes

eos dies dum patres in noui ducis creatione occupati eſſent: allatum eſt tris Liguſticas triremes a Venetis circa Græciæ inſulas intercæptas: hoſtium quoque claſſis ſinum ingreſſa aliquot interea negociatorum nauigia intercæpit: intraq; paucos dies ingenti præda abducta nō minus q̄ uenerat tumultuoſe abiit: poſt Phalerii declarationem: Piſanus qui rempublicam foris adminiſtrabat cuius ſolius ductu potentiſſima Venetorum claſſis per id tempus toto mari circumferebatur: Ferunt eam quinq; & triginta longas naues habuiſſe: minora nauigia duo & uiginti ad Sapientiam inſulam Peloponneſo adiectam audito Genuenſium aduentu conſedit: Aurius præfectus cum ſex et triginta triremibus pugnandi conſilio huc celeri curſu contendit: Forliuienſis Blundus ait aperto mari circa inſulam pugnatum: ac poſt difficile certamen penes Ligurem Victoriam fuiſſe: Piſanum ipſum cum quinq; hominum millibus in hoſtium poteſtatem ueniſſe: Quod ſi in aciem deſcenſum eſt ac pro uiribus dimicatum: quia uarii & incerti ſunt bellorum caſus excuſanda Piſani & aliorum fortuna ac neſcio an etiam probandi quod haud mori aut capi maluerunt q̄ turpiter fugam capeſſere: Sed Venetarum rerum annales ſine pugna ſine cæde ulla tradunt totam claſſem præter triremem unam quæ in ea trepidatione elapſa eſt eo die amiſſam: Quod ſi ſic eſt affirmare auſim eodem caſu Venetas naues a Ligure intercæptas quo paucis ante annis ad Caryſtum Genuenſem a Veneto atq; eodem ipſo Piſano ſi Venetis triremibus quod quidam tradunt tunc præfuit eumq; ſuis artibus captum: ſed longe maiore reipublicæ damno q̄ ipſe olim hoſtem affeciſſet: Ferunt pridie q̄ Veneti cladem illam fœdiſſimam accæpiſſent manifeſtiſſimis prodigiis eis demōſtratam: Coruorum uim ingentem ſupra claſſem conflixiſſe memorant; atq; alteram interim partem ita uexatam ut plumæ cruorq; fuſus in Venetas triremes deciderit: Remigem ad id ex ſua naui in proximam tranſilientem ab immani piſce deuoratum: Eiuſmodi cladis nuncio perculſa ciuitas nunq̄ alias maiorem cladem accæptam prædicare: Vulgo actum de ſumma rerum credere ſi uictor Ligur ad urbem infeſto curſu annauigaſſet: Vbi Dux: ubi triremes: ubi copiæ paratæ eſſent quæ illum a faucibus portus: a ciuium ceruicibus iniuriam arcere poſſent: Ingentem omnino cladem accipiendam niſi quod ſæpe euenire conſueuiſſet hoſtis neſciens uti uictoria alio curſum detorſiſſet: Quod ita ſane accidit: Nāq; uictor Aurius præſenti ſucceſſu contentus domum cum tota claſſe abiit: ubi non magis illuſtri uictoria q̄ præda conſpicuus ingenti populi lætícia ingentiq; plauſu accæptus eſt: At Veneti ut mira gentis eſt in aduerſis conſtantia eā belli laxationem neq; deſidia neq; cunctatione triuere: Siquidem continuo ad reparanda arma conuerſi paucis diebus quatuor triremes optime inſtructas ad præſidium ſinus eduxere: Sed non illæ tam celeriter expediri potuerunt quin tres hoſtium triremes prius ſinum ingreſſæ onerarias quaſdam quæ ex Creta domum redibant intercæpiſſent: affeciſſentq; maiore omnino incommodo Hiſtriæ & Dalmatiæ accolas niſi eorum conatibus ſubito itum fuiſſet obuiam. In hoc ſtatu res erant quum in quatuor menſes circa Continentem pactæ ſunt cum uicecomite induciæ. Interim uero Liguſtica triremis cui Grimaldæ fuit cognomen in Pelopōneſiaca ora Venetam unam quam ex omni nauium numero Sapientina clade elapſam diximus oppreſſit: Mox uero aliam quæ Guidonem Triuiſanum Cretæ legatum uehebat: nec ita multo poſt Fraſcano portu aliam: Creſcente inde audacia Gradum uſq; triremis illa præ

Sapiētiana clades a Genuenſibus

Attēde prodigia quæ ſapiētia nam cladē præceſſerūt

inducie cū circa cōt mē

Attēde Grimaldæ triremis ſucceſſum

dabunda decurrit: Veneti eā ignominiam haud ferendam rati tres longas na
ues ad iniuriā non ſolum arcendā ſed ulciſcendam etiā expediunt: Negocium
Nicolao Iuſtiniano datū ut cum his temerarios hoſtiū motus inhiberet. Pha
lerius interea quum iam nouem menſes rempublicam adminiſtraſſet: animū
ad regnum ad quod ſibi pene uiam fecit homo nefarius adiecit: Statuerat ille
patriæ quidem ac patrum inimicus: cuius ordinis beneficio ſummam ade/
ptus erat dignitatem optimatibus cæſis rempublicā inuadere: Quod ipſum
ut commodius conſequi poſſet multos ex eo ordine quem popularem uo/
cant ad infandā cædem præparauerat: & quod magis miror aliquot etiā ex
ipſa nobilitate: adeo nunq̄ defuit qui ſceleribus faueret: Negocium patran/
dæ cædis ſexdecim facinoroſis hominibus principibus coniurationis datum:
Quorum ſinguli cum ſexaginta armatis in curiam ſtatuto tempore erāt im/
petum facturi: Conuenerat inter eos ut poſtridie idus Aprilis repente uanos
per urbem rumores diſſiparēt hoſtem adeſſe: Eius triremes ante portum cū
tumultu annauigare: Princeps confeſtim ad arma conclamari: Cāpanamq;
ex ſumma turri pulſari iuberet: Quo ſigno coniurati ſuis ſedibus exciti diuer
ſis itineribus armati quaſi principis patrumq; imperiū facturi in curiam ue
nirent: Ibi tum liminibus inſeſſis in patres qui aut conſultaturi de republica
aut ad alia obeunda munera eo ueniſſent: atq; in cæteram nobilitatem ferrum
ſtringerent: ad unumq; trucidarēt: ac tum demum Phalerius non princeps am
plius ſed dominus ſalutaretur: Sunt qui tradant ſtatuiſſe eos patricio nomine
extincto ciuitatis adminiſtrationē populo permittere: Veꝝ enimuero reſpubli
ca quæ deo optimo maximo chariſſima eſt ac tam chara quādo bene inſtitu
ta eſt ut omniū quæ in terris ſunt nihil credatur ei eſſe charius quū nō unā
recipere poſſit adminiſtrationē ut a Platone traditum eſt ea quæ Ariſtocra/
tia dicitur: tum illius ſummi uiri tum ſapientiſſimi cuiuſq; iudicio ut optima
ita maxime probabilis ſemper ē habita: Ea quidem dici poteſt optimatium con
ſpiratio: huic uidelicet ſimillima quæ ē & Veneti īperii adminiſtratio: Sed ea
ipſa cum ſæpe alias tum illa maxime tempeſtate diuina prouidentia euiden
tiſſime ſeruata ē: Nā unde minime ſperari debuit auxilium patribus affulſit:
Erat Beltrandus quidā homo plæbeius ex principibus coniurationis unus: Is
pridie illius diei qui cædi deſtinatus erat pœnitentia credo tanti ſceleris du/
ctus ædes Nicolai Leonis patritii hominis ac compatris ſui primis tenebris clā
deſtine ſubiit: remq; illi ſummotis arbitris omnē aperit: dicere ſe charitate pa
triæ ac ſūmi ordinis ſtudio adductū tātum ſcelus celare non potuiſſe: Mox prī
cipibus coniurationis cū ipſo Phalerio nominatis rogare cœpit: ut ſalutis ſuæ
eſſe uellet memor ne fraudi ſibi poſtea daretur quod ī patres ac patriā ab initio
coniuraſſet: Obſtupuit Leo atq; aliquātiſper atrocitate rei ſtetit defixus: Sed
publici priuatiq; periculi metus haud diu illius animum paſſus eſt iacere: Cæ
teꝝ domo egreſſus confeſtim ſeniores patꝝ mox decēuiros īde alios magiſtratus
ī priuatā domum cogendos procurat: Conſtitit īter oēs tutiſſimū uideri cōiu
rationis capita q̄primū in poteſtatē redigere: Tum dimiſſi q domeſticatim pa
tricios uocarent quiq; plæbeios etiā quos coniurationis expertes ex ipſo īdice co
gnouerant: Sexdecim illi uel ut alii aiunt decem & ſeptem coniuratoꝝ principes
ea nocte fere omnes in poteſtatem patꝝ redacti ac ſceleris conuicti ad unum ſu
ſpendio necati ſunt reſte ex ipſis columnis ſuperiore parte curiæ demiſſi: Fe/
runt in his fuiſſe Philippum Calendarium Statuarium & Architectum ea tē
peſtate claꝝ: Quippe cuius opera patres ī publicis uti conſueuiſſent ædificiis:
Huius

Nicolaus Iuſtinian⁹

Attende Phalerianā coniurationem

Ariſtocratia

Beltrandus coniurationis index

Nicolaus Leo

Conſilium de opprimendis cōiuratis

Huius creditur eſſe qcqd recentiorum operum quæ ueteribus longe præſtāt quæq; tota fere curia ac foro hodie uiſuntur: Reticuiſſem eius quoq; nomen niſi ĩhumanũ uiſum eſſet illius ĩgeniũ quod oĩno præſtās alioqn fuiſſe traditur propria laude fraudare: Nā quod ad ipſum ſcelus attinet tātum abeſt ut nefanda coniuratorum noĩa aliquo modo relaturus ſim ut parum conſiderate eos feciſſe exiſtimem qui ĩ illis referendis maxime ſunt occupati: Qui cum illis ſe iniuriam facere credant ab obliuionis iniuria uendicant: Nemo non quis ſceleſtus quoquo modo poſſit id fieri ſuum uellet nomen poſteritati cōmendari: Memoriæ proditum eſt ignotum olĩ hoĩem Dianæ Epheſiæ templum de ĩduſtria concremaſſe: qui poſtea ſceleris conuictus quum rogaretur quo conſilio id feciſſet: reſpondiſſe dicitur ut ſcelere aliquo atrociſſimo quia uirtute non poſſet ſibi nomen compararet: Ferunt tum ad illius memoriā abolendā lege cautū ne quis illius nomen ĩ annalibus aut hiſtoria referret: Merito quidem ac prudenter atrocius nāq; ſupplicium fuit eius memoriā q̄ uitā abolere: Quanq̄ noſtros quoq; domeſtica exēpla ſui officii admonere potuiſſent: Tepulana coniuratione decreto patrum cautum eſt: ne quis Baiamontis aut cuiuſpiam coniuratorum ſigna in albo aliaue materia referret: Quid quod quum omnium principum imagines ab initio urbis ad hæc tempora in comitio referendas maiores cēſuiſſent ne Phalerii pernicioſi principis imago in tanta maieſtate ducum conſpiceretur: Tronum uacuum nigro uelo opertum figurari uoluerunt: Viderunt & ipſi eos qui de republica male meriti eſſent nullo maiore ſupplicio affici poſſe: q̄ ſi eorum nomen perpetuo premeretur ſilentio: Nos quoq; relatis coniurationum auctoribus ut ſciri poſſit quo conſilio in patriam coniuratum quandoq; ſit: Cæterorum nomina ut eos hac qua poſſumus afficiamus animaduerſiōe quemadmodũ in aliis ita in hoc quoq; ſcelere conſulto ſuppreſſimus: Phalerius & ipſe iuſſu patrum eo die quo & alii coniurationis ſocii capitali eſt ſupplicio affectus: Eius funus ad Gemellorum ædem parua cymba octo uiatoribus cæreos præferentibus elatum: Inde iis quibus id negocium datum fuerat acerbiſſimam de coniuratis quæſtionem habentibus ad quadringentos intra octo dies ſceleris conuictos fuiſſe ferunt: Multos quidē ſed non uno ſupplicii genere necatos ita ut alii ſuſpendio mulctati ſint: Alii ſecuri percuſſi: quidam etiam alto mari depreſſi: Multis qui ſe coniuratis affuturos dixerāt non tamen ſceleris participes facti uenia data eſt: ſed tam ignominioſa ſuſpitione notati ut pudore aliqui: plures uero metu cum uxoribus & liberis urbe omnino exceſſerint: Hi numero quingenti fuiſſe traduntur: Indici coniurationis non ſolum uenia data eſt: Sed annuum ſtipendium mille aureorum nummum decretum: Priuatæ Phalerii ædes ad Apoſtoli phanum datæ: & quod omnino plus fuit ad patritium eſt ordinem traductus: Verum ille quaſi parua pro tanta fide ac cæpiſſet ingratitudinis patres palam incuſare: eorum famæ nullo loco nullo tempore parcere: Tum illi impudentia hominis commoti parum abfuit quin capitali iudicio damnarint: Sed recentis meriti memoria obſtitit quo minus extremo ſit in eum ſupplicio ſæuitum: Adempto itaque illi publico beneficio Raguſium in decem annos eſt relegatus: Vnde poſtea contra præſcriptum profectus quum in Pannoniam iter intenderet periiſſe dicitur. Marcus Cornarius quoad reſpublica in ea conſternatione fuit Proprinceps ciuitatem adminiſtrauit: Inde comitiis habitis Ioannes Gradonicus cui Naſoni cognomento fuit: Dux eſt declaratus: Sub id tempus triremes ſeptem domo profectæ: quibus Bernardus Iuſtinia/

De eo qui Dianæ Epheſiæ templum ĩcendit

Phalerius princeps ſecuri ſubiicitur

Exitus indicis coniurationis

M. Cornarius proprĩceps

Ioānes gradonic' dux lvi.

Bernardus Iuſtinian'

nus præfuit: Hæ proſpero curſu aliquãdiu uagatæ multa Genuenſibus dã-na intulerunt: Erantq; adhuc maiora illaturæ niſi oportuna utriq; populo pax anno iam quinto ex quo bellari cœptum fuerat circũacto ſecuta eſſet: Cautum utriq; populo & ſociis: nec mari tantum: ſed terra quoq; cum Bernaboue & Galeacio qui Ioanni uicecomiti ſucceſſerant bellum depoſitum: Reſtituti hinc inde captiui: Quorum Genuenſes qui ad duo milia fuere feſta Magdalenæ luce uinculis ſoluti ad illius ædem longo agmine quaſi diuæ ſuam ſalutem gratulaturi cum luminibus acceſſere: Mouit nouum illud ſpectaculum ciuitatem ad religionem: ut iam inde diem ipſum quod antea non fecerat inter ſolemnes ac feſtos habuerit.

Pax cũ Genuenſibus

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER. IIII. SECVNDAE DECADIS.

d

Epoſitis terra mariq; armis continuo ciuitas ad mercaturam conuerſa in Cyprum diuerſaq; Aegei maris emporia nauis q̃ plurimas dimiſit: quæ ut tutiore uterentur nauigatione (nã ſublato Genuenſium metu Barbarorum incurſus imminebant) triremes aliquot ad præſidium inſtructas habuere: Is Bernardus Iuſtinianus præfuit qui quum ſuos ciues tutis ſtatuiſſet littoribus ſubito in Dalmatiam rediit: Rebuſq; prouinciæ conſtitutis Venetias incolumem claſſem reduxit: Ioannes Boldonius in uallem Marinam quæ Veneto imperio Phalerii morte ceſſerat primus prætor eſt miſſus. Verno huius anni tempore quia uulgo ferebatur Lodouicum Pannoniæ regem in Venetos bellum comparare: Marcus Cornarius & Marinus Grimanus ad eum in Panoniam ſunt miſſi: Nec ita multo poſt quia nihil apud Barbarum pacati inuenerant: domum re infecta redierunt: Cauſam regii in Venetos odii nauigia illi in Italiam aduerſus Ioannam reginam copias traiicienti a Venetis denegata apud quoſdam reperio: Sed plane conſtat illum circa Iaderam Venetis armis prius uictum q̃ bellum ullum in Italia molitus eſſet: Arma ab eo tum primum illata ob Iadrenſem cauſam haud dubiæ traditur: uerum ſiue hæc ſiue illa quam nonnulli celebrant cauſa fuerit: Nam de hac re nihil quod alioquin affirmare poſſim compertum habeo: Satis conuenit publicæ legatos ad Barbarũ in Appuliam miſſos: qui cum eo inducias in octo annos ut quidã tradunt ut alii in decem pepigere: Sub initium uero Liguſtici belli q̃q̃ induciarum tempus nondũ exierat: cœpit ille nomen Venetũ ob Dalmatiam infeſtare: Apparebatq; continuo arma illaturum niſi Caroli quarti interuentu iniuria abſtinuiſſet: a quo iuſſus induciarum exitum expectare in hos dies bellum diſtulit: Quod ipſum quia patres manifeſte imminere uidebãt cauſam fuiſſe arbitror quod cum Genuenſibus pacem maturauere: quam illis petentibus antea obſtinatis animis negarant: ut Liguſtico bello leuati aliud nihilo leuius eo quo defũcti eſſent fortius exciperent: Quidã annales habẽt potuiſſe a Cornario & Grimão legatis tũ quoq; bellũ auerti ſi regi annuũ tributum Equũ album publico nomine ob Dalmatiã ſe daturos polliceri uoluiſſent: Quod Venetis ne iure in prouinciam quæſito decederent recuſantibus abeunte induciarum tempore ſine alia belli denunciatione Dalmatiam ille tumultuoſe inuaſit: Feruntque tantam Barbarorum multitudinem primo ductu in ipſam terram ab eo effuſam: ut uno tempore Iaderam: Sicum:

Ioãnes Boldonius

Marcus Cornarius Marinus Grimanus

Spalatrum: Tragurium: Enonamq; obſidione cinxerit: Veneti ex ſuo inge/nio qui nihil temere agunt hoſtem reputantes haud quidem tam cito regem moturum rati: nullum ad eam diem præſidium in prouinciam miſerant: Vbi uero tumultuoſe Pannonicis armis allatum eſt omnis fere Dalmatiæ urbes circūſederi: Tumultuoſius & ipſi claſſem: militem: arma: commeatum expediunt: ualido urbes firmant præſidio: Rebuſq; ita firmatis uulgo credere uirtute & fide eorum qui miſſi eſſēt arces īſulas oppidaq; munitiora facile ſeruatum iri: Bellum ad id Barbaro in dies grauius futurum: Quum repen/te Barbarus ut Venetū pluribus locis occupatū haberet fœdere cū Franciſco Carrario occulte inito in Italiam cum centum armatorum milibus ualidiſq; Auſtriæ ducis & Aquileienſis antiſtitis appendicibus tranſgreſſus: in Taruiſinis finibus tumultuoſe conſedit: Collatini comites aliiq; plæriq; reguli ſubito ad Barbarum defecere: Cunianum ubi Zacharias Contarenus prætor erat: Saciliumq; paucis diebus per deditionem accæpit: Inde Tauriſium caſtra admota ſunt: Veneti & ſi Dalmatico bello ſatis occupati erant: ad primam tamen famam regis in Italiam aduentantis Tauriſium armis & commeatibus muniuere: Miſſis eo Marco Iuſtiniano: Ioanne Delphino: & Paulo Lauretano qui communi inter ſe conſilio bellum adminiſtrarent: Interim rex uul/gata cum Carrario principe ſocietate: Edicit ne quis ſuorum Patauinos fi/nes pabulandi latrocinandiue cauſa ingrederetur uel minimam iniuriā ca/pitalem inferentibus futuram: Tam graui bello implicita republica Gradonicus princeps quum annum unum & mēſes duos reipublicæ præfuiſſet uita deceſſit: Eius funus ad minorum ædem elatum: Ioannes Delphinus ab ſens illi eſt ſurrogatus: Qui ad principatum ineundum ex Tauriſio accer/ſitus a rege qui circa mœnia ſedebat fidem ut tuto inde abiret impetrare non potuit: Ex eo plane intelligi poteſt q̄ Venetis infenſus per id tempus Lodouicus fuiſſet: Verum ille armatorum cuneo ſeptus auerſa parte urbis per eos ipſos dies in tutum abiit: Ante ne an poſt Delphini digreſſum oppugnatum ſit oppidum haud ſatis compertū habeo: Variant omnino rem auctores quos ſequimur: Illud inter omnes conuenit: regē admota teſtudine ali/iſq; operibus bellicis urbē atroci oppugnatione inuaſiſſe: atq; in ipſo certamine ex regiis ductoribus quendam propinquitate ſanguinis Lodouico coniunctum cum multis aliis ſub ipſis mœnibus occubuiſſe: Vrbemq; a Veneto ſtrenue defenſam: Fractus ad hos irritos conatus rex ſpeq; potiundæ ur/bis in præſentia deſtitutus: relictis ad continuandam obſidionem copiis in Pannoniam abiit: Veneti Carrariorum iniuria commoti Marinum Maurocenum prætorem ex Patauio reuocant: Habuerat Venetū magiſtratum ea ciuitas: Iam inde ex quo a Maſtini tyrannide Venetorum opera ſe in libertatem uindicarat: Salem præterea eo deferri uetant: omni Patauinorum com/mercio ſuis interdicūt: Accerſiuerant ad hæc ſtipendio ingentem Germanorum manum: quæ per Vincentinos fines progreſſa ad Medoaci ripam conſederat: Creuerat fluuius imbribus auctus ita ut nullo modo tunc pedibus uadari poſſet: Ea res coegerat Germanam cohortem tam diu in ri/pa fluminis ſedere quoad remittente impetu tranari poſſent aquæ: Quod quum ii qui in caſtris erant per exploratores cognouiſſent citato agmine miſſi ſunt qui Germanos nihil tale ſuſpicantes opprimerent: Nec fru/ſtra res mota eſt fuſa eſt improuiſo hoſtium aduentu tota cohors ma/gnaq; ex parte cæſa: Interim Marcus Iuſtinianus cui Magno cognomen

Lodouici regis aduētus in Italiam cū ducibus auſtrie Aq[illegible]

Marcus Iuſtinianus Ioānes delphinus Paulus lauretanus Ioānes delphinus dux. lvii.

Tauriſii oppugnatio a Ludovico pān[illegible]

M. Iuſtinianus

erat Tauriſium cum imperio copiarum omnium eſt miſſus: Domi uiginti quinq; uiri creati qui belli ſummæ præeſſent: Nec ita multo poſt induciæ cum hoſte in quinq; menſes ſunt pactæ. Legati in Pannoniā qui cum rege de pace agerent miſſi: Andreas Contarenus procurator: Michael Phalerius: & Bonitendius Scriba: Sed ii quoq; infecta re domum reuerſi ſunt: Inducis interim exeuntibus Serauallum in hoſtium poteſtatem uenit: Sed in Dalmatia maiorem omnino cladem reſpublica accæpit: Tota nāq; belli mole in Italiam inclinante coacti fuerant patres præcipuam copiaꝝ partem ex prouincia reuocare: atq; ita quum ob domeſticum bellum obſidione leuari ne quiuiſſent Spalatꝝ: Sicum: Traguriū: ac plæraq; alia minora oppida quæ iis circūiecta erant ad regem defecere: Enona cui Ioannes Iuſtinianus præſidio erat impigre defenſa eſt: Et quod plus fuit ne fames quidem ferociſſimos Veneti hominis ſpiritus frangere aliquo modo potuit ut deditionem ullam faceret: Tanta dicitur rerum inopia Enonæ eo bello laboratum ut a nullo ob ſcœno cibo miles abſtinuerit: Iadera quoq; ab hoſte furtim inita eſt: Creditumq; uulgo Carrarii opera id factum: Arx tamen a Venetis fortiter retenta: Deſperatis itaq; Dalmatiæ rebus: Tauriſiniſq; iam dudum periclitantibus placuit iterum ad regem legatos mitti: qui pacem cum eos ſi non quibus uellent ſaltem quibus poſſent conditionibus componerent: Miſſi Petrus Triuiſanus: Ioannes Gradonicus: & Bonitendius ſcriba: Pax his conditionibus impetrata eſt: ut quicquid a Fanatico ſinu Dyrrhachium uſq; Veneti ad eam diem poſſediſſent Lodouicus rex haberet: cederentq; Veneti Dalmatiæ poſſeſſione: Reliquum uero terrarum quod circa ſinum quodq; citra eſſet dimidium Veneti retinerent: Rex ipſe reſtitueret quicquid in Hiſtria Tauriſino & Cenetenſi agro Venetis ademiſſet: Pollicitus ad hæc Dalmatici nominis nullum ſe paſſurum piraticam exercere: Externis latrociniis & portus & inſulas clauſurum: Daturumq; operam ut tam tuta Venetis omnia circa Dalmatiā futura eſſent q̃ antea fuiſſent: Deſierunt Veneti principes ex hac pace magis neceſſaria q̃ honeſta Dalmatiæ titulos uſurpare: Deducti ex ipſa prouincia magiſtratus quibus negatum eſt res ſuas inde aſportare: quum alioquin in ſancienda pace expreſſum eſſet ut illis & quiſquis Veneti nominis in Dalmatia tunc ageret fas eſſet omnia quæ in prouincia haberent in naues imponere: Conſtititq; ex hoc ipſo pacem a Barbaro uiolatam: quia non præſtitiſſet quæ in conditionibus erant expreſſa: Sed Veneti iniuriam tam iniquo reipublicæ tempore diſſimulandam ſatius dixerunt q̃ nouo aliquo bello ulciſcendam: Poſitis cum Lodouico armis tres legati ad Carolum imperatorem in Germaniam ſunt miſſi. M. Cornarius: Ioannes Gradonicus: & Laurentius Celſus: Cauſam legationis huius in annalibus quos ſequimur non reperio: Celſo apud Carolum relicto reliqui duo infecta re ob quam miſſi fuerant inde profecti quum per Germaniam adhuc iter facerent a Barbaro regulo intercæpti ſunt: atq; in æditam arcem latronum receptaculū ignominioſe abducti: Celſus audito collegaꝝ caſu auerſo itinere Seniam abiit: inde ad mare flectens domum incolumis nauigauit: Nec ita multo poſt is ad præſidium ſinus cum imperio claſſis miſſus eſt: Verno huius anni tempore cœptum eſt in urbe peſtilentia laborari: Ea æſtate quæ ſecuta eſt Delphinus anno ſui principatus q̄nto circūacto moritur: Ad Gemelloꝝ phanum elatus eſt: Laurentius Celſus abſens dux declaratus ei ſucceſſit: confeſtimq; ad eum miſſi duodecim patricii ordinis qui publico nomine

Andreas cō tarenus Michael Phalerius Bonitendius ſcriba

Petrus Triuiſanus Ioānes gradonicus Bonitendius ſcriba

M. Cornarius Ioānes gradonicus Laurentius Celſus

Laurentius Celſus dux lviii.

illi dignitatem gratularentur: quiq; eum in triremem acceptum Venetias deportarent: Eum ſuburbanis littoribus applicantem ſenatus obuiam progreſſus Bucentauro naui excepit: Victor Piſanus ad imperium maris in Celſi locum miſſus eſt: Ferunt aliquãdiu noui principis patrem ab ſalutationis officio abſtinuiſſe ne filium nudo capite adire cogeretur: quaſi nefas eſſet parentem ciuili aliquo officio inferiorem filio uideri: Sed parum ille ciuiliter & ut ſic dicam inerudite: An ita rerum humanarum patriiq; moris ignarus ille fuit ut non intelligeret id officium non filio ſed maieſtati publicæ quæ in eo conſpiciebatur præſtari: Verũ audiuerat fortaſſe & ſic non omnino accuſandus ſolere quæri inter eos qui de officiis diſſerunt filio ne magiſtratum gerenti parentem cedere oporteat: Video Ethicæ diſciplinæ uiris non obſcuris placuiſſe id publice deberi: Domi & quum in priuato agitur paternæ dignitatis imprimis rationem habendam. Sub id tempus Auſtriæ dux cum Venetis legatis quos diximus in Germania intercæptos Venetias uenit: & ut conſtans fama erat nulla alia cauſa adductus niſi ut urbẽ quam mediis aquis audiuerat fundatam inſpiceret: Princeps cum multis patricii ordinis illum uenientem Bucentauro honorificentiſſime excæpit: deduxitq; in Cornarias ædes ad Lucæ phanum publico nomine ob id ipſum ad tempus inſtructas: Viſa itaq; per ocium urbe: poſt non multos dies inter publica & priuata officia in Germaniam abiit: Hyberno eius anni tempore Cyprius rex Venetias cum tribus longis nauibus regioq; comitatu applicuit: Qui & ipſe publice accæptus: atq; in idem quo paucis ante menſibus dux Auſtriæ hoſpitium adductus: Andreolum Ioãnis cognominis Tauriſii prætorem deſignatum in aurea æde equeſtri dignitate donauit: Mox Galliam uerſus profecturum Celſus princeps cum bona parte patrum Margariam uſq; eſt ſecutus. Septembri menſe qui annum illum duorum illuſtrium principum hoſpitio inſignem ſecutus eſt: Ingens defectio in Creta Venetis colonis auctoribus orta pene totam inſulam ab imperio alienauit. Ob immenſa bellorum onera decreuerant patres tributum Cretenſibus imperare: Ad cuius rei mentionem continuo nobilium animi præterq̃ paucorum ad defectionem conuerſi Leonardo Dandulo duce cum legatis in ſuam poteſtatem redacto: Onerarias naues quæ ſub uindemiarum tempus eo appulerant repente cum ipſis negociatoribus intercipiunt. M. Gradonicum cognomento Baiardum uirum alioquin haud inſipientem tumultuoſo ſuffragio ducem creant: Dominicus Michael qui tum ſinui præerat audita Cretenſium defectione rem principi & patribus naui una longa ad hoc celeriter miſſa ſignificat: Clariſſimæ inſulæ alienatio ingentem ciuitati triſticiam attulit: Accedebat ad eam cladem ingens indignatio atq; ira quæ ut magna ita iuſta uideri potuit: Conſtans fama erat defectionis auctores patricios fuiſſe ac Veneto ſanguine ortos: Quid Græci: quid cæteri inſulani facerent qui nõ modo non Venetiis nati: ſed ne oriundi quidem eſſent: Ituros eos & ĩcendiũ illud ſtudio adiuturos alieniq; ſe furoris miniſtros præbituros: Lætos uidelicet Venetum imperium ubi alia uia non poſſet ſua ſolutum iri diſcordia: Placuit confeſtim tres in inſulam legatos ad ipſos Coloniæ prĩcipes mitti: quos hortando ac patriæ pietatis admonendo tentarent ab infando conſilio auertere: Data ad hæc poteſtas quibuſcunq; uideretur conditionibus inſulanos ad imperiũ reuocandi: Miſſi ſunt Petrus Superantius: Andreas Zenus: & M. Maurocenus: Nec multo poſt ferũt qnq; alios

Victor Piſanus [maris imperator]

[pater non uult filium ne capite nudo …]

[Austrie dux uenetias …]

Andreolus Ioannes [eques fit in … a cipriot]

Leonardus Dandulus [a cretensibus …] M. Gradonicus [a rebellib. cretis dux]

Petrus ſuperantius Andreas zenus M. Maurocenus [legati ad c…]

legatos ſubſecutos: Sed tam prior illa q̃ hæc poſterior irrita fuit legatio: Publica mandata non modo non accæpta ſed ne audita quidem: Quod ubi res ad bellum ſpectare uiſa eſt: legati ex inſula profecturi a Venetis triremibus quæ ex Græciæ emporiis eo forte appulerant excæpti ſunt: Præfectus claſſis inde ſoluturus facto in maris accolas impetu ad trecentos Cretenſes captiuos Venetias abduxit: Patres poſt legatorum reditum uno ordine in perfidos colonos ac reliquos inſulanos qui aperte defecerant bellum decernũt: Quoſdam etiam conſpirationis principes nominatim hoſtes reipublicæ iudicatos proſcribunt: Sed ante omnia ad Romanum pontificem & Carolum imperatorem mittunt: Mittunt & ad Lodouicum Pannoniæ regem: ad Ioannam Siciliæ reginam omneſq; fere Chriſtianos principes ac populos quos edoctos prius de perfidia & indigna Cretenſium colonorum defectione oratos uolebant: ut ſi ad iuſtam ultionem nomen Venetum non eſſent adiuturi: abſtinerent ſaltem ab iniuria: nec opem ullam illis petentibus exhiberent: Certo ſcire ſe nulli non id liquere Candacem Cretæ urbem Venetam eſſe Coloniam ac tota fere inſula Venetos colonos ſparſos: Licere parentibus inſolentes filios ſua iura detrectantes ſi monitionibus aut minis non poſſint: uerberibus in officio continere: Eſſe itaq; Venetis in animo quia officio & pietate non liceat: Cretenſes armis domitos ad imperium retrahere: Quod breui ſe conſecuturos non dubitarent ſi illi nulla externa ope iuuarentur: Vſuros itaq; eos officio optimorum principum Venetiq; nominis uere amicorum ſi patiantur perfidam Coloniam a matre cui omnia deberet digna plecti animaduerſione: Benigne ubiq; & accæpti & auditi legati nec fuit qui non Cretenſium facinus deteſtatus ſua Venetis auxilia benigne promiſerit: Interea ingens claſſis decreta eſt: Imperiũ Dominico Michaeli qui præſidio maris antea præfuerat eſt datum: Terreſtres copiæ Luchino Vermio Veronenſi per legatos Venetias accerſito: Is in uerba principis iuratus fidam ſe operam reipublicæ nauaturum publica ſigna continuo accæpit: Tributum ingens a ciuibus ad bellum non ſolum comparandum: ſed alendum etiam exactum: Miles undiq; ſtipendio accerſitus eſt: & quum iam contractis copiis: claſſeq; prorſus inſtructa omnia ad profectionem ſpectarent: Vermius ut ſciret quibus uiribus ſibi bellandum eſſet exercitum luſtrauit: Conſtat ad mille lectos equites duoq; peditum millia præter remiges ſocioſq; nauales nauibus impoſitos: Quinto idus Aprilis claſſis quæ tres ac triginta longas habuit naues: onerarias octo domo profecta circa nonas Maias Fraſchiacis littoribus Candaci urbi uicinis appulſa eſt: Sed dum hæc parabantur interim Candacenſium nobilium quidam quum forte reſciuiſſent quæ poſt reditum legatorum Venetiis acta eſſent: Comperiſſentq; ſe in proſcriptorum numero non eſſe relatos: Spe futuræ ueniæ adducti cœperunt iis qui in fide perſtiterant occulto ſtudio fauere: Multi quidem ab initio nefarium conſilium auerſati curia & urbe abſtinentes in ſuburbana loca & caſtella quæ in inſula habebant conceſſere: Principes interim defectionis reputantes quantum ſibi periculum non ab hoſtibus ſolum: ſed a ſuis quoq; ciuibus immineret uehementer addubitare ne quid illi quos nouis ſtudiis uacillare ſenſerant per eos qui curia & urbe aberant in ſe molirentur: apparebat enim illos qui primo ſententiis inde abſentes aperta deteſtatione obſtitiſſent: confeſtim ſub ipſum Venetarum copiarum acceſſum ad arma ituros: Et quãuis multi iam diuerſarum partium haberentur: nemo tamen

aliorum

Margin notes:
Proſcriptio rebellium Cretenſiũ
Dominicus Michael
Quibus copiis Venetus mouerit in Cretam

aliorum id facinus auſus eſt proponere : Quod unus priuato conſilio perfi cere non dubitauit : Is quiſquis fuit de cæde eorum qui in fide manſerant: cum Calergo quodam Pneumatico propoſito inſulæ principatu ægit:ut Græcis non paucis ſibi conciliatis ad illorum cædem erumperet : Primo itaq; Andream Cornarium qui in Mopſila ſuburbano ſuo erat aggreſſus obtruncauit: Ferunt Calergum iam antea illius hoſpitem fuiſſe : atq; eius patrocinio ſemper alias uſum : Quem quum ad ſe armatum uenire Cornarius conſpicatus eſſet : ſubito rogaſſe dicitur ad quid ueniſſet : Quot quum ad cædem miſſũ accæpiſſet : tum illum antiquum hoſpitium:patrocinium ſuum multaq; alia in Calergum beneficia commemorare cœpiſſe : ac pro his quærere ne in ſe a quo nulla eſſet iniuria ſed beneficio affectus manum iniiceret : Percuſſor libertatem eleuans hoſpitium omneſq; humanas neceſſitudines euerſurum ueniſſe ſe : ut patriæ qua nihil charius mortalibus eſſet libertatem quæreret: Poſt Andreæ cædem Calergi iniuria longe lateq; in fideliſſimos colonos uagata eſt : Cæſi & Gabriel Venerius : Marinus & Laurentius Paſchalici : Alter in ſuburbano Pulea : alter in Meliſſa : Laurentius Grittus in Peſria : Inde Zanachius Iuſtinianus : Leonardus Abramus : & alii plæriq; qui eius furoris ut diximus expertes fuere : Calergi ſucceſſu Græci elati ferociter in nobilitatem coorti poſtulant decem Grai ſanguinis uiros in ſenatum legi : quibus abſentibus neq; conſuli quicq̃ : neq; decerni poſſet : Sed plæbs ſtulta prius : nunc demum ſtultior facta aſſiduis tumultibus patres territare : omnia illis ſuſpecta reddere : minitarii ad hæc ſe carcerem fracturos niſi Veneti qui in uinculis eſſent ad cædem dederentur : Interim Calergi ſubornator ut latinum nomen ex inſula tolleret ad percuſſorem mittit : ut ad locũ qui duo millia paſſuum ab urbe diſtabat ueniret acturum ſe cum eo de proditione urbis dicere malle ſe inſulæ principatum Calergi & Græcorum q̃ Veneti nominis eſſe : Ad quod tranſigendum quum ille acceſſiſſet in M. Gradonici ducis præſidium incidit : Quod ipſe dux & alii audita Venetorum nobiliũ cæde cuius præter unum conſcius fuerat nemo ad Calergum opprimendum miſerant : Apparebat Græcum hominem qui tantum nefas ab initio patraſſet aliquid adhuc longe atrocius tentaturum : Captus itaq; facinoroſus homo & in urbem deductus ex ſuperiore parte ducarii in Veneti ſanguinis ulctionem præcipitatus nudis enſibus excæptus eſt : atq; in plures partes cadauer diſcerptum . Ea res uehementer plæbi grata fuiſſe dicitur : Ex quo datur intelligi quanta fuerit ſemper uulgi leuitas : Quippe quod ex leuiſſimis ut aiunt momentis pendere ſoleat : odiumq; eius ac ſtudium non factum : ſed ſolam hominis fortunam ſpectare ſoleat : Fauere nuper Cãdacenſes Calergo:ubi uero eum ad ſupplicium trahi conſpexere deteſtari illum ac damnare omnes : Conſternata his malis nobilitate : accedenteq; ad id terribili bellorum motu : rati principes defectionis ſuis auſpiciis rem Cretenſem præſenti ſtatu diutius eſſe non poſſe : nec ſi id ipſum daretur ſuas opes eas eſſe quæ Venetis tuto obiicerentur : Circunſpicere cœperũt (nam in Venetorum fidem redire in animo non erat) cui inſulæ poſſeſſionem traderẽt: Soli Genuenſes uiſi ſunt : quibus cum ob maris potentiam : tum ob antiquã Veneti imperii æmulationem ſalutem ſuam crederent : Placuit igitur decem legatos primo quoq; tempore Genuam mittere : qui partim Itali : partim Græci ſanguinis eſſent : Horum duo quum ea deliberatio adhuc teneret rogati ſententiam dicere: Venetias ad principem & patres mittendum cenſuere:

Calergus Pneumaticus Grecus Andream Cornarium interficit

Gabriel uenerius Marin' & Laurẽ. paſchalici Laurentius G Zanachius I Leonardus a

M. Gradonicus capit calergũ, q ex ducario, nudis

p

atq; ſi ita placeret dicere ſe eius legationis partem : quin etiam totum ſe mu nus obituros ſi ita opus ſit facto : affirmantes fore ut uenia impetrata ſi mul propriæ ſaluti : ſimul & Venetæ dignitati conſuleretur : Contra alii ad uerſa inuidia retinentes Genuam mittendum putabant : Ferunt.M. Grado nicum alterum ex iis qui ſua ſententia rem ad Venetos trahebant locatis ab hominibus aduerſæ factionis in ſacello quod in parte ducarii fuit percuſſo ribus per ſpeciem publici negocii in ſenatum accerſitum illis ipſis diebus tru cidatum : Nec multum abfuit quin & alii qui in Gradonici ſententiam itu ri uidebantur uiolati ſint : Tenuit itaq; conſultatio illa plures dies : Demum ſuperante inimicorꝫ factione decernitur in Liguriam legatio : Inſtructaq; tri remi qua legati ueherentur : Forte ita accidit ut per id tempus in Inſula eſ ſet Georgius Molinus Coronenſis antiſtes : homo eximia in patriam chari tate : Is audita Candacenſium defectione tentandæ pacis ſtudio in inſulam tranſmiſerat : Huic re infecta iam abire uolenti : quidam ex iis qui ad Ve netos rem ab initio traxerant occulte mandat : ut principem & patres certio res faciat legatos de inſula dedenda Genuam miſſos : Quod ubi Molini lit teris eſt cognitum : continuo ad Genuenſes legatio eſt decreta : quæ illis de nunciaret ut Creta inſula uelut antea polliciti eſſent abſtinerent : Recitatis in ſenatu litteris reſponſum eſt Cretenſibus : non poſſe Genuenſes publi ca fide incolumi id præſtare : Dolere publice & priuatim omnibus nobiliſſi mam inſulam : & quod ex ipſa legatione intelligi poſſet Genuenſis nomi nis ualde ſtudioſam non licere præſenti ope ſubleuare : Irent igitur & aliun de ſibi opem quærerent : nec a ſe impetrare contenderent : quod publica fi de incolumi præſtare non poſſent : Dimiſſi legati ſine ſpe ulla auxilii do mum abiere : Properauerant interea Veneti ac circa nonas Maias Fraſchia cum ut diximus littus tenuere : Aſſurgit inter locum hunc & urbem mons arduus Strobolus nomine miræ aſperitatis : Accubant illi alii duo montes tam proxime hærentes ut procul ſpectantibus non tres ſed unus appareat : habet id latus quod ad ortum ſpectat anguſtiſſimum callem uix duorꝫ ex peditorꝫ militum capacem : hinc inde loca prærupta : atq; ita aditu diffici lia ut inſeſſis locorꝫ faucibus q̄pauciſſimi multa hominum millia facile remo rari poſſint : In una parte montis quæ iis anguſtiis ſubiecta eſt ex ſubterra nea ſpecu ſalſarum uis ingens aquarum erumpit : quæ a mari quod proxi mum eſt per occultiſſimos meatus eo fluere credũtur : Locum ipſum Almi ron accolæ appellant : Creduntur aquæ ipſæ ob torrentes proximis monti bus decurrentes hyeme dulciores fieri : fit itaq; fluuius molis aliquot deſer uiens qui mille paſſus intra continentem lapſus ad Boream in mare euolui tur : Ab oſtio fluminis ad urbem tota maris ora importuoſa eſt : Hic terre ſtres copiæ : dum forte exponuntur ad centum milites temere ad molas pro greſſi ab hoſte inſidiis excipiuntur : exceptiq; ad unum trucidantur omnes : His iacentibus uirilia & linguas abſcindunt Græci : illa dentibus has nati bus inſerentes : Non tam cædes q̄ ignominia illa Venetorꝫ animos in ho ſtes exaſperauit : Expoſitis itaq; in continentem copiis Michael claſſe circũ uectus ad urbem obſidendam ire pergit : Luchinus anteq̄ inde moueret ita dicitur milites allocutus : Scio uiri fortes neminem ueſtrum ignorare : cur per tam longa maris ſpacia uecti in hanc inſulam miſſi ſimus : Perfidiam uanamq; Candacenſium colonorꝫ a Veneta indole iam omnino degeneran tium : Græcorumq; quorundam temeritatẽ ulcturi uenimus : Sed quo Ve netorum

M.Gradonicus trucidatus a cretẽſib.

Epſ coronẽſis Georgius Molinus

[...]es Genuenſiũ Venetis.

Topographia Crete

[...]s a cretenſib. trucidati, et [...] virile abſciſſũ, Hoc natibus [...]tib, inſertam

Oratio Vermii ad milites

netorum cauſa eſt iuſtior: eo fortius nos niti decet ut uictoriam conſequamur : ne ſi quod nolim noſtra ignauia uicti ſimus : appareat meliorem Venetos habuiſſe cauſam q̃ militem : Cæterum cum eo hoſte res nobis futura eſt : qui neq; natura bellicoſus ſit : neq; armis expertus : Quippe qui non tam ſuarum uirium fiducia q̃ laſciuia & ocio in hoc belli diſcrimen ſe conie cit : Accedit ad hoc quod nõ equites : non arma: non externa ulla habẽt auxilia : non deniq; aliquid in quo ſpem ullam habere poſſint præter ſuã ſtulticiam : quam ſecuti tam leuiter periclitabuntur : q̃ diſcrimen ipſum adiere: Vnum quidem uerendum eſt ne mœnibus incluſi noſtram uictoriam diutius morentur : Verum quia ſemper ſtulti ſpero equidem ad pugnam exituros : Quod ſi tentabunt id facere : atq; ii eritis qui debetis : uicimus : Locus præterea in quo ſumus bene pugnandi neceſſitatem omnibus imponit : omni ſpe fugæ ablata : circundata undiq; mari hæc terra eſt : Locus nullus in ea ad quem confugere poſſimus : Amica claſſis ubi nos in littus expoſuit confeſtim ex oculis euanuit : ad urbem oppugnandam admota eſt : aut intra littus & hos montes moriendum eſt : aut cum uictoria ad urbem perueniendum : ut claſſi denuo iungamur : q̃q̃ nihil uereor ſi naues ipſæ adeſſent ſpectarentq; nos in hoc littore : pugnãtes fugientem militem ne hoſti uictoriam relinqueremus nullum acciperent : Sed ſubductis potius in altum triremibus nos in littore ut imbelles trucidandos relinquerent : Verum hæc memoraſſe uolui ut intelligeretis non ſolũ nos oportere bene pugnare quia meliorem cauſam habemus: melioreſq; ſumus: ſed quia uelimus nolimus modo uiuere cupiamus ob locoꝝ difficultatem fortes eſſe cogimur : Adhortatur nos quoq; ad uictoriam ditiſſima inſula : ex qua uicta opulentam ſperare prædam licet : Sunt & Veneti fuereq; ſemper in ſtrenuos uiros gratiſſimi : Qui uirtutis ueſtræ memores perpetuo optimum quenq; : atq; omnes ſi omnes optimi alent ſtipendio : Demum ſi aliud nihil uos ad uirtutem inuitat : certe ducis exemplum excitare poterit & debebit : Iubeo tam bene uos pugnare q̃ ueſtrum imperatorem pugnantem uideritis : Non ille miles habendus : ſed lixa potius qui pugnante duce prœlium detrectat : Quod ſi quem ignauum pugnam minus ferociter cientem uidero : tam illi infeſtus ero q̃ cuiuis Græcoꝝ aduerſus quos dimicaturi ſumus infeſtiſſimus : Huiuſmodi hortatione uſus Vermius iubet ſuos corpora curare : ſeq; ad expeditionem accingere: Græci interim qui ad inſedendas montium anguſtias miſſi fuerant : proxima credo uictoria elati relictis montibus pugnandi ſtudio in æquum deſcendunt ut acie cum Veneto dimicent : Haud quidem ceſſauit in tanta occaſione Luchinus : ſed in eos propinquantes confeſtim explicat aciem : Sub primum fere congreſſum funduntur Cretenſes : fuſos ita urget premitq; uictor Venetus ut ne in ipſis quidẽ anguſtiis aciem reparare conantem permiſerit : Per æqua & iniqua præcipitati mortẽ effugiunt uicti : fuſis fugatiſq; inſtat Italus atq; ita paſſim trucidat : ut longe plures fuga q̃ pugna eripuerit : Multi abiectis armis in propinquos montes abiere : Sed plures præcipiti fuga delati hoſtẽ ad mœnia traxere: Hos Venetus ita infeſte eſt ſecutus : ut pro portis urbis nõ pauci oppreſſi dicantur : Ea clade territi Candacenſes : quum ſpem externi auxilii nullam haberent : cernerentq; ſe terra mariq; hoſtibus circunuentos : continuo ad deditionem ſpectare cœperunt : Miſſi itaq; noctu qui ad Michaelem & legatos claues urbis deferrent : accæpta prius ab eis fide ut miſeris ciuibus & eoꝝ fortunis caueretur : Vrbem Luchinus cum paucis ingredi iuſſus : clauſis

Spes præmii

Vermij p oratio.

Attẽde Venetorũ uictoriam

Candida urbs recipitur

portis militem prædæ cupidum excluſit: Parum abfuit quin in caſtris ſeditio ingens orta ſit: nec duces deerant non modo ſeditionis: ſed defectionis etiã: Vermium & Micha. præfectum claſſis criminantes: Quod militem optime meritum præda quam uirtute ſibi quæſiuiſſet fraudarent: Sed ille audito motu continuo ad ſuos uenit: increpitiſq; auctoribus ſeditionis cũ legatis ægit ut duplex ſtipendium in præſentia militi daretur: Quo conſilio: extemplo motus omnis compreſſus eſt: Quidam ſuæ culpæ conſcii ac ueniam deſperantes in ea trepidatione rem adhuc armis tueri uolentes: momento temporis obtruncati ſunt: Dux nouiter creatus ſecuri percuſſus eſt: Auctores defectionis & ipſi capitali ſupplicio ad unum affecti: multi fuga dilapſi: Legati qui per eos forte dies Genua redierant quum in Venetorum poteſtatẽ ueniſſent ſui ſceleris meritas pœnas luere: Nuncius uictoriæ primo: inde receptæ urbis Venetias perlatus ingentem patribus totiq; ciuitati lætitiam attulit: Gratiæ deo optimo maximo circa diuorum templa actæ: Qui in uinculis erant ſoluti: Nubiles puellæ inopia preſſæ publico ære matrimonio locatæ: Pro aurea diui Marci æde a nobilibus adoleſcentibus aurigationes & haſtarũ certamina per aliquot dies non ſine magnifico apparatu celebrata: ita ut auſi ſint quidam tradere eorum ſingulos qui quinq; & uiginti numero fuere aureos nummos quingentos ad ſpectaculum inſtruendum in medium contuliſſe: Affuit & Cyprius rex per id tempus ex Gallia reuerſus: qui cum Luchini Vermii nato adoleſcente impigro haſta decertauit: Sunt qui tradant Luchinum ipſum ludis præſediſſe: Quod ſi ſic eſt ſpectaculum non tam cito cõmiſſum eſſe credere par eſt: Ferunt penes Paſchalinũ quendam Minotum qui cũ Luchini filio uenerat omne certaminis decus fuiſſe: aureamq; coronam trecentorum ſexaginta aureorum nummum præmium tuliſſe: Pacata iam inſula & ad imperium retracta claſſis cum uictore exercitu Venetias eſt reducta: Fœduſq; cum Cyprio rege ictum cauſa fuit nouæ inſtruendæ claſſis: Qua ille uſus non multo poſt Alexandriã nobiliſſimum Aegypti emporiũ expugnauit & diripuit: Retinere urbem ob ingentem Barbarorum uim: quæ eo paucis diebus affluxit nullo modo potuit: Triduo itaq; poſtq̃ Alexandriam fuerat ingreſſus decedere coactus: claſſem præda onuſtã in Cyprum reduxit: Celſus dux quũ annos tris & menſes decem reipu. præfuiſſet: uita defunctus eſt: Eius funus ad Cœleſtinam ædem elatum: In demortui locum. M. Cornarius eſt ſurrogatus: Sub primam fere huius adminiſtrationem noua Cretenſium defectio Cãdacenſem illam de qua diximus paucis menſibus interiectis ſecuta eſt: Plæriq; nobiles Venetæ rei priori motu aduerſati tantiſper quieuere: dum Vermianæ copiæ claſſiſq; ex inſula abducta eſſet: Tum ad munienda primo loca cõuerſi quorum alia aliis tunc erant: Inde res nouas in dies apertius moliẽtes non prius ſtatum inſulæ adhuc proximo bello fluctuantem turbare deſtiterunt q̃ aperte in Venetos arma ſumpta ſint: Sed primi motus a Ioan. Calergo uiro inter Inſulanos illuſtri orti dicuntur: Is Græcanici imperii ſignis arreptis totius inſulæ cauſam ſibi ſuſcæptam prædicare: quiſquis ſe in libertatem uẽdicare uellet ut ſigna illa ſequeretur admonere: Multi conſternati ad arma cõcurrunt: Qui eum ſecuti ad nobilium perniciem primo conuerſi Nico. Dãdulum & eius fratrem cum duobus caſtellis ui ſubita oppreſſere: Nico. Iuſtinianus legatus & Domi. Molinus cum eo ad Calergi conatus inhibendos urbe profecti aliquot loca Inſulanis rebellibus ademerunt: eaq; ſubiecto igni incẽdio conſumpſere: Calergini & ipſi ſuburbanas caſtri noui domos quæ Venetorum colonorum

Margin notes: [handwritten] direptione cretensi, duplicatu[m] [sti]pendiu[m] accipit. | Auctores defectionis capitali ſupplicio affici untur | Spectaculũ poſt uictoriam | Claſſis Veneta Alexãdriam expugnat [handwritten] et diripit. | M. cornari⁹ dux. lix. | [handwritten] Cretensium Rebellio | Nicolaus Dandulus | Nicolaus Iuſtinian⁹ | Dominic⁹ Molinus

coloноꝝ erant ſubito adorti comburunt: oppidum ipſum ualide defenſum: reiectiq; cum ignominia a Petro Triuiſano legato Rethīnum hoſtes inuadunt: qui ad præſidium relicti erant ſuæ paucitati diffiſi dimiſſis equis naues cōſcendunt: ſeq; Rhetimnum trepide recipiunt: Græci Venetis colonis non uno loco deiectis ſequuntur ſuæ uictoriæ curſum: nec prius abſtitere q̄ quicquid terræ eſt a Thallis ad Spathæ promontorium occidentem uerſus præter urbes & q̄ pauciſſima oppidula a Veneto nomine alienauerint: Noua defectio Venetias allata non mediocrem reparandi belli curam patribus iniecit: Quod eo ſane moleſtius fuit: quo maior erat per id tempus Cretenſium rerum ſecuritas q̄ antea fuiſſet: Princeps patreſq; dant negocium iis qui in inſula erant: ut undecunq; poſſent militem conſcriberent: Equites ſi aliunde nequeant ex Lycia: Charia: ac ex tota Ionia ſtipendio accerſant: Miſerunt & ad Pontificem a quo facile impetrarunt: ut quiſquis in perfidos inſulanos arma induiſſet: is omnium quæ ad eam diem deliquiſſet: plenam demereret ueniam: Hæc in Italia: In inſula uero hoſtes interim ad radices montium Laſitoꝝ a Nicolao Iuſtiniano uicti aliquot uiris amiſſis a ſuis conatibus ſunt auerſi: Erat nanq; eis animus montana loca occupare: Sed ad ſe tuendum an potius ut eos qui adhuc in fide erant inſperato acceſſu opprimerent parum compertum habeo: Multi præterea uariiq; fuerunt Græcoꝝ hyeme illa motus: ad quos inhibēdos nullo aut tempore aut loco diligens legatoꝝ opera defuit: Iaco. Bragadinus: Pau. Lauretanus: Pet. Mocenigus: Lau. Dandulus: & Andre. Zenus: noui legati in inſulā uenerunt: Sunt & ii quoq; iuſſi Barbarum equitem & pedites undecunq; uellent conſcribere: Accæptis igitur ueteribus copiis ab iis qui in prouincia erant: nouoq; illis ſupplemento addito in hoſtes iam moturi erant: Quum & ipſi ingenti hominum manu contracta: Maluicino oppido fruſtra oppugnato in Cynodenſem agrum effuſi omnia quæ Venetoꝝ colonoꝝ erant ferro igniq; fœde populantur: Hæc in maritimis oris: In mediterraneis ad duo millia hoſtium & quingenti per eos dies circa Argaciam & Meliſſam conſederant: Ad hos Iaco. Bragadinus cum equitibus quadringentis: peditibus mille & quingentis celeriter duxit: Totis hic uiribus dimicatum: fuſi fugatiq; Inſulani: multi in ipſa pugna occubuere: Sed plures uiui in uictoris poteſtatem uenerunt: qui ad unum omnes ſuſpendio necati ſunt: reliqui fuga dilapſi in proximos montes trepide abierunt: Suburbana inde & uicos hoſtium Venetus comburit: Fruges & quæcunq; in agris erant corrumpit: In hoc ſtatu res erant quum repente quindecim uicoꝝ coloni ad hoſtes defecere: Qui ne in agris opprimerētur Laſithos cum cōiugibus & liberis ingreſſi a principibus defectionis præſidium accæpere: Secuti hanc defectionem alii plæriq; qui Laſithos & ipſi in tutiore loco eſſent cōmigrarunt: Interim Græcoꝝ uires ita inualuerant: ut non ſolum ſuis finibus iniuriā arcerent: ſed multitudine fræti ultro eoꝝ agros qui in Venetoꝝ fide erant ſubitis incurſionibus fœdaq; populatione uaſtarent: Candacenſes ad id fines tumultuoſe ingreſſi omnia metu & terroribus compleuere: uicis plæriſq; ſuburbanis ſubito incurſu aut direptis aut incenſis: Pe. Mocenigus quum cerneret totā fere inſulam eodem furore contactam: partim iam defeciſſe: partim ad defectionē ſpectare: nec cum hoſte qui altioribus ſe locis tenebat pugnandi copiam fieri: copias quaſcūq; habuit Candacem eo conſilio reduxit ut urbi præſidio eſſet: & hoſtium populationes inhiberet: Scripſit præterea ad principē & patres in quo res Cretenſes eſſent ſtatu maioribus copiis opus eſſe dicere: ſi hoſtium perfidiam domitam quandoq; uellent: Aegre ſe & collegas quingētos Aſiaticos equi

Legatorū nomina

Noua colonorum defectio cretenſiu

Lib. 14.

tes contraxiſſe : Sed longe alio equitatu maioreq; peditum robore q̃ tum in Creta eſſet rem gerendam ſi inſulam retinere uellent : Darent itaq; operã :ut maiores ſibi copiæ ex Italia in ſupplementum mitterentur : Nondum Mocenigi litteræ Venetias fuerant perlatæ : Quum noui legati Panthale. Barbus: Ioan. Zenus : Nico. Triuiſanus : Andre. Zenus : Nico. Iuſtinianus cũ aliquot peditum Centuriis domo profecti in inſulam uenerunt : Poſt quoꝶ acceſſũ ueteribus legatis prouincia decedentibus Pet: Mocenigus ducaria poteſtate in inſula remanſit : Qui nuper uenerãt ueteribus copiis accæptis quicquid uiri um in urbe fuit continuo tribus longis nauibus & onerariis duabus Milopotamum deportandum curarunt : Mox hinc in hoſtes itum : In quos munitioribus ſe locis tenentes Andre. Zenus legatoꝶ unus ferocius inuectus : dum pugnandi ſtudio iniqua loca temere ſubit ab iis qui ſuperiora tuebantur interficitur : Eo cadente ceſſere alii: Copiæ Milopotamum reductæ: His certe auſpiciis a nouis legatis mota erant in hoſtes arma : quum pedites ex Italia q̃plurimi tribus onerariis aduecti Venetas uires auxere : Multa itaq; per partes a legatis in Inſulanos geſta : Sed ea parum omnino memoria digna: quãdo nullo interim loco pugnandi copiã hoſtis Veneto fecerit : Populationes & incendia lõge lateq; tota inſula uagatæ ingentẽ uaſtitatem ac rerum omnium penuriã fecere : Sed in ſumma annonæ caritate longe magis a Cretenſibus q̃ a noſtris fame laboratum: quippe quibus Venetæ triremes rei frumẽtariæ commeatuumq; omnis generis undiq; affatim conuehebant : Fame itaq; adacti qui Laſithis erant traditis primo defectionis auctoribus Iuſtiniano haud procul inde copias habenti imperium recæpere: De ſontibus continuo ſumptum eſt ſupplicium : Laſithanoꝶ defectio ita Græcoꝶ animos frægit: ut quicquid inſulæ a Strobolo monte ad ortum ſpectat breui in Venetoꝶ fidem redierit : Tota igitur belli moles in eam inſulæ partem quæ ad occaſum uergit ſubito inclinauit : Quidam Veneti nominis qui noui illius motus fuerãt auctores ut Græcis gratificarentur latino nomine abnegato ſe Græcanico ritu uicturos profeſſi ſunt: Ea hoſtium conſternatione in ſpem bene gerendæ rei Iuſtinianus ductus continuo ex inſulanis qui in fide erant ad quadringentos equites pediteſq; conſcripſit : Cum his Candace profectus in Siuritos duxit : Res hic expugnatis hoſtiũ munitionibus quas illi alta macerie ſepſerant bene geſta eſt : Nec minus ad Milopotamum fœliciter aliiſq; plæriſq; locis illis ipſis diebus bellatum: Lepternii Alexiũ Calergum cum fratre & liberis Creſſio Molino qui Zeno ad Milopotamum cadẽte in inſulam uenerat tradidere : Hos ille cum Zanachio Molino gentili ſuo qui & ipſe ex defectionis auctoribus unus ferebatur Cãdacem ad ſupplicium traxit: Georgii quoq; Calergi coniunx & liberi per eos dies in Venetoꝶ poteſtatem uenere : qui & ipſi eodem perducti ſunt : Iuſtinia. & Nico. Triuiſanus fractas Inſulanoꝶ opes perſecuturi non longe ab Anopoli copias iungunt : Erãt hic plæriq; & Latini & Græci nominis hoſtes: Erat locus natura munitiſſimus arduaq; aſperitate inacceſſibilis : unaq; tantum uia nec alia ulla ad hoſtem oſtendebatur ſi promontoriũ quod urbi imminebat Venetus occupaſſet: Quod quũ legati nõ multo poſt feciſſent : paucis diebus oppido potiti ſunt: Ioã. & Geor. Calergi: ac plæriq; Veneti nominis rebelliũ capti ſũt: ac Candacẽ perducti: Ferunt Georgiũ ipſum in ſpelunca cum Ioã. fratre latitantẽ tentaſſe in hoſtem ſagittam emittere : ſed illum arcum frægiſſe : Stultũ eſſe dicerem eum irritare : in cuius poteſtatẽ ſcias te paulo poſt uenturũ: & illud non mediocriter urbanum : Quod in quendam ex principibus defectionis captum a Gregario milite reſponſum ferunt :

Noui legati Cretam miſſi

Attẽde Calergi acroma

ferunt : Tradunt illum quũ Candacem ad ſupplicium traheretur petiiſſe ſibi uulnus quod acceperat obligari : atq; fomenta aliqua adhiberi : Tum uero nõ inſulæ militem qui illi hærebat ipſius uulnus neq; medico indigere neq; medicina dixiſſe : apparuitq; ab eo manifeſte alluſum ad captiui hominis ſupplicium : qui paulo poſt ſecuri ſubiiciendus erat : Pax ſublatis undiq; hoſtibus Cretenſibus reddita eſt : Pacata inſula Ioannes Dandulus : Paulus Lauretanus : Petrus Maurocenus : Ioannes Fuſcarenus : & Thaddæus Iuſtinianus ad eius ſtatum recognoſcendum reſq; componendas miſſi : Ii aliis legibus ſublatis : aliis nouiter ſancitis : locorum etiam munitorum quibuſdam euerſis nonnullis inſtauratis : Anopolim iuſſis colonis qui illic erant alio migrare deſolatam reddidere : Propoſito edicto ut capitale eſſet qui cunq; habitandi cauſa in id oppidum rediiſſet : Edictum etiam ut nemo Laſithis ædificaret : nemo ſereret : Rebellium multis qui ſparſim inſulam incolebant : partim capitali ſupplicio affectis : partim perpetuo exilio damnatis antiquum ocium inſulæ reddidere. Hunc exitum habuere temerarii Cretenſium motus : Cornarius princeps quum annos duos ac menſes octo reipu. præfuiſſet : & iam grandis natu humanæ neceſſitati conceſſit : In Gemellorũ æde eſt ſitus : Andreas Contarenus in demortui locum ſucceſſit : qui præſagio quodam futurorum aliquandiu oblatam dignitatem adire recuſauit: Cõ ceſſeratq; ob id ipſum in Patauinum agrum ubi fundum habebat tam diu urbe abfuturus : quoad noua alterius ducis declaratio ſecuta eſſet: Sed quũ neq; publicis neq; priuatis litteris in urbem retrahi poſſet ad dignitatem capeſſendam : Cognatorum quidam ad eum ire iuſſi ſunt : Denunciantes fore ſi pergeret obſtinate agere : ut paulo poſt (quod patres interminati eſſent) publicatis bonis ipſe in exilium ageretur : Tum illum priuato periculo motum ceſſiſſe ferunt : Venetiaſq; ueniſſe : Quod ſi uerecundia accidit fuit quis non uidet exemplum illud apprime ſalutare : ne quis temere rempublicam adire auderet : Cui imprimis conſultum uelle debent qui eam regendam capeſſunt : & quæ non tam noſtra q̃ ipſius cauſa adeunda eſt : Et enim conſiderare oportet eos qui publicos honores ambeũt qui ipſi ſint : quidue omnino præſtare poſſint : ac ſi ſe rei tantæ impares cognouerint : non ſibi minus q̃ omnibus conſuluiſſe ſciant qui oblata dignitate abſtinent : Sed hæc in Contarenum ipſum non cadebant : qui ſapientia ſingulari fuiſſe traditur : Verum ſi (quod ſuſpicor) id fecit ut moleſtias & maiores curas quæ in eo faſtigio dignititatis ſentiuntur effugeret : parum meo iudicio ciuiliter ægit : ac neſcio an plus peccarit : q̃ ſi rempublicam temere adiiſſet : In eo enim ſtulticia accuſanda : In hoc uero malitia : Sed quo conſilio id factum ſit parum compertum habeo : Conſtat eo principe rempublicam externis bellis uehementer iactatam : & in urbe magnopere annona laboratum : Summa dignitate recepta haud quidem multo poſt Tergeſtinorum defectio ſecuta eſt : Habebant Veneti triremem unam in Hiſtria ad uectigalium cuſtodiam inſtructam : Tergeſtini qui iam pridem res nouas occulte moliebantur : facto repente in Venetos qui eo forte appulerant impetu turmæ naualis præfectum de induſtria iniecto certamine obtruncant : nonnulliſq; grauiter uulneratis totam turmam confeciſſent : niſi ſoluta repente naui ex ipſo portu in altum abiiſſent : Nec præſenti ignominia contenti Veneta ſigna feſto die in publicum ut aſſolet prolata ex edito ad imum demiſſa diſtrahunt : lacerant : probroſiſq; uerbis

Pax Cretenſibus reddita

Ioãnes Dãdulus
Paulus lauretanus
Petr' Maurocenus
Io. Fuſcarenus
Thaddæus Iuſtinian'

Exitus ter[...] tus cre[...]

Andreas cõtaren dux lx.

Nota de ratione capeſſendæ reip. quod Andreas

Tergeſtinorũ defectio proterua

ſolo affligunt : Patres ab initio non ignari quorſum noui Tergeſtinoꝝ mo tus tenderent : haud multum cunctandum rati tantiſper dum res a Terge ſtinis repetuntur copias celeriter contrahunt : inde terra mariq; rebellem po pulum ſubito obſidione cingunt : Terreſtris exercitus imperium Domi. Mi chaeli datum : Claſſis Creſſio Molino : Media Bruma erat : at quia dubiũ fuit ne Venetis ceſſantibus externis opibus ſuas interim hoſtis firmaret : Om nia ad bellum celerrime expedita : Sub primum appulſum urbs oppugna tione tentata eſt : Tergeſtini Carnoꝝ auxiliis adiuti ſtrenue oppidum defen dunt : Mox eruptione facta circa mœnia tumultuario prœlio Venetos fati gant : Dimicatum itaq; ſæpius uarioq; euentu : Sed quum maiore conatu opus eſſe uideretur : miſſi milites in ſupplementum : miſſi & noui ex urbe legati : Pau. Lauretanus Domini. Michaeli ſucceſſit : Creſ. Molino Thad. Iuſti nianus : Cum quo duo Tauriſinoꝝ millia in caſtra uenere : Tergeſtini cerñe tes opes Venetas quotidie inualeſcere : circũſpicere cœperunt unde ſibi auxilia quærere poſſent : Placuit itaq; ad ducis Auſtriæ opes confugere : eius fidem auxiliũq; implorare : illi urbem : agrum : omnia diuina humanaq; tradere : Miſſi ad hoc ipſum publico nomine oratores a quibus deditio facta eſt : Bar bari ſigna ſumma turri ſubito erecta : Nec ita multo poſt cum decem millibus equitum peditatuq; ampliſſimo Barbarus affuit : Veneti interim hoſtilem agrum populati omnia fere oppida urbi circuniecta ſuæ ditionis fecerant : Germani repente Veneta caſtra inuadunt tanto impetu coorti : ut momento temporis uallum occuparint : Vix ſubitus ille ardor ſuſtineri potuiſſet : niſi audito clamore milites ſociiq; nauales ex proxima ſtatione ſuis magnopere la borantibus mature opem tuliſſent : Sub quoꝝ aduentum ita remiſſus eſt ut hoſtes a caſtris non modo auerſi ſint : ſed fœda quoq; clade accæpta abire cõ pulſi : In diem unum Barbaro petenti conceſſæ induciæ ad corpora ſepelien da : Mox una aduerſa pugna fractus quum cerneret ſe nil circa Tergeſtum ſe dendo profecturum : Nec Venetũ a Tergeſtinoꝝ ceruicibus tam facile reuelli poſſe : inuitus inde copias in Germaniam abduxit : Sub eius diſceſſum Terge ſtini omnem aliam externam opem deſperantes certis conditionibus imperiũ recæpere : Quo recæpto uictor exercitus : uictrixq; claſſis domum reuerſa eſt : Nec diu ciuitas in ocio fuit : Nouo bello cum Franciſco Carrario orto : Suſcæ pti belli origo a tyranni iniuria profecta dicitur : qui ſolum loco ſtagnis proxi mo quod Venetoꝝ finium eſſe conſtabat : Et haud procul inde circa paludes aliquid adimebat : Ea iniuria Veneti adacti confeſtim urbis cõmercium nauiga tionẽq; Patauinis occludũt : Erantq; hæc quis neſcit certiſſima belli ſæmina : Fi nitimi uero principes moleſte admodũ ferentes Patauinoꝝ cauſa urbica negocia ſuis adempta enixe dant operam : ut ſopita diſcordia Veneti cum illis in grati am redirent : Sed res fruſtra a ſummis uiris tentata : Venerunt inde ex Pãno nia oratores : nam Carrarii in Lodouici regis fide eſſe dicebantur : Et Vene toꝝ cauſa ex Florentia Piſiſq; legati affuere : Suntq; eoꝝ interuentu in du os menſes pactæ induciæ : Dederunt Veneti quinq; uiros ac totidem Car rarii qui in rem præſentem uenirent : deq; finibus coram agerent : atq; ſine ali qua maiore altercatione fines recognoſcerent : Sed ab his quoq; nihil confi ci potuit : Sub id tempus reſciuerant patres ſubornatos fuiſſe quoſdã facinoro ſos homines a tyrãno qui aliquot ex patricio ordine uiros trucidarent : Data eſt diligenter opera ut ii tota urbe diligenter inquirerentur : eoꝝ quidã apud plæ beiam fœminam cognomẽto Gobbã capti ſũt : Indici cui ueritas ultro expreſſa

Dominic⁹ Michael Creſſi⁹ Molinus

Se duci dat.

Ducis Auſtriæ aduẽtus

[...]is recedit, Tergeſtini uenetis ſe dat.

Attẽde Carrarioꝝ facinus Sicarios Mittendo ad Venetos inter ficiendũ, q apud Gobbã capti sũt.

eſt uitam patres condonarunt : ita tamen ut decem annos in cuſtodia eſſet: Reliqui tota urbe equis diſtracti : & ad geminas columnas in quatuor partes diſſecti pœnas concæpti ſceleris meritiſſimas luerunt : Hoſpitis filius : qui nobiles conficiendos percuſſorꝫ oculis ſubiecturus fuerat laqueo necatus : Nec multo poſt nonnulli eiuſdem ſceleris conuicti eodem genere mortis affecti ſunt : Ingens metus patres inceſſerat : ne ab huiuſmodi graſſationibus aliquod magnum incommodum reſpu. adiret : Decretum eſt ut optimi quiqꝫ uel imprimis qui ſe Carrario tyranno inuiſos certo ſciebant ab armatis ex domo in curiam deducerentur : Data præterea opera eſt : ut putei q̄diligentiſſime aſſeruarentur : quos rumor erat ſtatuiſſe eum ad perdendam ciuitatem ueneno inficere : Nondum præſenti metu liberati erant patres : quum noua cura illos inceſſit : ac mutua quædam ſuſpitio : eſſe ex ordine ſenatorio quoſdam qui omnia quæ ſanctioribus conſiliis decernerentur per fidiſſimos internuncios Carrario ſignificarent : Quæſtione ſuper ea re decreta compertum eſt nonnullos eius ordinis uiros in culpa eſſe : omnes ſceleris conuicti qui minus ſontes fuere ſenatu ſummoti iuſſi ſunt omni publico munere abſtinere : reliqui perpetuo carceri damnati : in quo reliquum uitæ agerent : Interim frequentibus legationibus citro ultroqꝫ miſſis nihil obtineri potuit : quo minus ad arma ueniretur : Quod Veneti quum aperte iam futurū cernerent : bellum ſumma ope comparare cœperunt

Carrarius uult puteos

Bellū cōtra carrar

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER. V. SECVNDAE DECADIS

c

ONSTABAT autem in tanto terreſtris belli apparatu uiro aliquo impigro Venetiqꝫ nominis amiciſſimo opus eſſe: cui totius rei ſumma: quod ſæpe alias in huiuſmodi motibus fieri conſueuerat tuto demandaretur : Placuit itaqꝫ Rainerium Vaſchum armorꝫ ea tempeſtate peritiſſimum ad hoc ipſum ex Hetruria accerſi : Dominico Michaele in caſtra prius miſſo : qui quoad ille affuiſſet copiarum imperio præeſſet : Miſſi cum eo legati Andre. Zenus & Thad. Iuſtinianus : Edictum militibus ut Meſtram ad certum diem conuenirent : Hinc primo in Patauinos mota caſtra : quorꝫ fines ingreſſus Venetus aliquot prœliis per occaſionem fœliciter commiſſis tumultu & terrore omnia compleuit : Rainerius interim Venetias uenit : Hic imperii ſignis accæptis cum amplioribus copiis in caſtra eſt profectus : quibus cōfeſtim motis Medoaco ſuperato quicquid Patauini agri illi adiacet uſqꝫ ad fluuium quem Brentulam uocant ſubita populatione fœdauit : Careſinus tradit auctum imbribus fluuium uadari non potuiſſe : atqꝫ ita per Vincentinos fines exercitum in Euganeos ductum : ubi opulenta ex hoſte præda ſit capta : Inde ad Aponi fontes caſtra habita : Ibiqꝫ deficiente commeatu ortaqꝫ inter Rainerium & legatos diſcordia fugienti ſimilem in Meſtrinum ſe agrum recæpiſſe . Sunt qui Brentulam eum traiicere uolentem ut hoſtem infeſtius urgeret ab legatis diſſuadendo negandoqꝫ ſe id fieri paſſuros impeditum ſcribant : Tum illum ira percitum quum uideret non licere ſibi rem ſuis auſpiciis adminiſtrare ſed imperitia legatorum bene gerendæ rei occaſionem e manibus extorqueri imperio ſe abdicaſſe : Deū homineſqꝫ teſtatū paucorꝫ pertinacia ſibi uincere non licuiſſe : Venerunt in ſuſpitionem legati:

Rainerus uaſcus Ven

Dominic' Michael imp.
Andreas zenus
Thaddæus Iuſtinian'
Legati.

Diſcordia imp. et legat
abdicat. I

dux cũ panono.

quaſi pecunia ab hoſte corrupti publicos ſucceſſus impediuiſſent: Sed re Veneta nihilominus fœliciter geſta: oppidiſq; nonnullis ex hoſte captis: ratus tyrannus quod erat ſine externa ope Venetis diutius reſiſti non poſſe: Lodouicum Pannoniæ regem iam antea Tauriſina oppugnatione conciliatum ſibi in belli ſocium aſciſcit: Quidam auctores ſunt ab initio belli cum rege fœdus a Carrario percuſſum: Is uero quum terra mariq; bellum inſtruere diceretur: quod facile ob Dalmatiam prius Venetis ademptam præſtare poterat: Præter terreſtris copias patres & ipſi ualidam decernunt claſſem: Cui Michael Delphinus præfectus eſt: Legati Petrus Iuſtinianus procurator & Petrus Cornarius ei dati: Claſſis educta omnem oram maritimam toto bello Venetis negociatoribus tutiſſimam reddidit: Patauinoꝝ res in hoc ut dixi ſtatu erant: Quum ingens Barbaroꝝ uis ex Pannonia illis in auxilio miſſa eſt: In Tauriſinos fines primo erupere: omnia cæde rapinis & incẽdio uaſtata: nullum ſexus ætatiſue diſcrimen haberi: cædes longe lateq; uagata: Dimicatum etiam aduerſo marte: Nam ad primam aduentantis hoſtis famam Thaddæus Iuſtinianus ad opprimendos eoꝝ conatus ad Anaxũ fluuium occurrit: Exploratoribus Venetis ab hoſte intercæptis accidit ut Barbarus pene prius ſit conſpectus q̃ appropinquare diceretur: Tumultuarium itaq; prœlium circa fluuium commiſſum: ac primo congreſſu quia exercitus robur nondum aderat Pannon fuſus eſt: Eum cedentem uictor Venetus ad undas fluminis inſequitur: nec milites omnes Iuſtinianum fuſo hoſti inſtantem ſecuti: Tum uero in ipſis ripis reparata pugna longe atrocius q̃ antea dimicatum: Hic Barbarus ſuperior fuit: Victi Veneti pauci ex media cæde abiere: plures omnino cæſi: pauciſſimi capti: In quibus Thaddæus ipſe & Gerardus Caminenſis fuiſſe dicuntur: Ad famam aduerſæ pugnæ confeſtim reliquæ copiæ in Tauriſinos abductæ: Ad ea caſtra progreſſus hoſtis continuo ubi in conſpectu fuit facit Veneto pugnandi copiam: Sed quum intra caſtra ſe teneret: nec in aciem prouocatus trahi poſſet: in Carnoꝝ fines reuerſus Pannon per Bellunnenſes primo: inde per Feltrinos ducens ad Baſſanum Vincentini agri oppidum conſedit: Erant tum Bellunnum Feltrumq; Alberti Auſtriæ ducis: quem Lodouicus rex in ſocietatem belli traxerat: Sunt qui tradant a Carrariis eas urbes Albertum recæpiſſe: ut in Venetos arma tunc caperet: atq; ita parum liberaliter cum illis ægiſſe: qui non multo ante eas in cõditionibus tentatæ pacis ſibi a Patauino oblatas: ne quid Barbaro moleſtum facerent pertinaciter recuſarant: Delphinus quẽ claſſi præfectum diximus cum leuioribus nauigiis quas Gazariolas uocant: ſtagnis circunuectus ad Patauinam lupam præſidium erexit: mox uero haud procul inde aliud: Quibus locis uſus Venetus oportunum ſibi ad clades ex propinquo inferendas reddidit hoſtem: In Tauriſinis ubi omne robur Veneti exercitus erat aliquæ expeditiones per id tempus factæ dicuntur: ſed nulla quidem memoria dignæ: Milites plæriq; qui magis graues ſuis q̃ hoſtibus eſſe ob aſſidua latrocinia: ex ipſis caſtris iuſſi ſunt abire: Apud quoſdam reperio Rainerium Vaſchum quem ultro ſe imperio abdicaſſe diximus & ipſum cum ignominia exauctoratum: Iacobus Maurus ad imperium claſſis miſſus: quum circa præſidia quæ Delphinus erexerat aliquãdiu ſtationem habuiſſet in morbum incidit: quo implicitus Venetias eſt delatus: Rainerio abeũte terreſtriũ copiarũ imperiũ Alberto Corregiẽſi datũ: Per eos dies quibus is cum Leonardo & Andrea Dandulis: & Petro Fontana legatis in caſtra uenit

Claſſis pfcts Michael Delphinus
Legati Petrus Iuſtinianus Petrus Cornarius

Veneti ad Anaxũ ĩfœliciter pugnant

Feltrũ alberti ducis auſtrie

Iacobus Maurus
Leonardus & Andreas Danduli
Petrus Fontana

Corrigiẽſis
Venetus cũ Fontana.

in ſtagnis res parum proſpere geſta eſt : Muniebatur locus tanq̄ omnium oportuniſſimus a Venetis non procul a præſidiis quæ Delphinus erexerat : Eos operi intentos ex improuiſo Carrarius adortus turbat primo : inde fundit fugatq; : Ceciderunt primo hoſtium incurſu patricii ſanguinis quidam: atq; cum his ſagittarioꝝ nonnulli : reliqui ad naues præcipiti fuga compulſi : Sed non tam male hic q̄ fœliciter poſtea circa caſtra dimicatū eſt : Nam quum iam hoſtes in conſpectu eſſent : pararetq; Venetus cōmunire locum qui medius inter utraq; caſtra erat : Stephanus Tranſiluanus Pannonici equitatus ductor : ut ab incœpto opere Venetum auerteret : ſtructa acie eo proceſſit : In eum Leonardus Dandulus confeſtim eduxit : nullam pugnandi moram ſi per hoſtem licuiſſet facturus : Sed Barbarus quaſi conſulto eo die prœlio abſtinuit : Poſtridie uero Petrus Fontana : penes quem illius diei imperium erat : alternis enim cum Corregiano imperitabant : ferociter & ipſe ubi illuxit in aciem deſcendit : Hoſtis nec ipſe pugnam detrectauit : Iniectoq; certamine continuo Venetus edicit : ut relictis equis cataphracti equites pedeſtre prœlium capeſſerent : Hortaturq; obeundo aciem iubetq; ſuos ut uincere in animum inducant : aut ad unum cadere : Habiturum ſe pro hoſte ac infeſto ferro petiturum quem reſpicere fugam uiderit : Affuturū in prima acie non ſolum hortatorem : ſed uirtutis etiam cuiuſq; & ſtrenuitatis teſtem . His uocibus concitatus miles ferociter pugnam conſerit : tantaq; ſtrenuitate & pertinacia dimicat : ut fuſis fugatiſq; hoſtibus memorabilem ſit uictoriam die illo adeptus : Multi in acie cæſi : plures in fuga : Trāſiluanus cum omnibus fere Barbaris illuſtribus qui ea acie dimicauerant captus eſt : Capti & Italici nominis Bonifacius & Antonius Lupii : ac plæriq; alii Patauini illuſtres : Lodouici & Carrarii principis ſigna in acie diſiecta in Venetoꝝ poteſtatem uenere : Creditum eſt Venetum ſi hoſti inſtare uoluiſſet Patauium uſq; cum præda & agroꝝ uaſtatione facile adequitare potuiſſe: Fracti ea clade ciues Carrarios incuſare in eos omnem belli culpam reiicere : odiſſe itaq; illoꝝ nomen ac deteſtari : Franciſcus interim ut aliquo incōmodo. Venetos afficeret magnam equitum partem maioris pollicitatione ſtipendii Venetis ademit : Sed hi aliquanto maiorem numerum q̄ ademptus eſſet ex Inſubribus accerſiuere : Quem uenientem ut exciperet Iacobus Maurus Veronam uſq; progreſſus eſt : Eratq; cum eo Marſilius Franciſci frater: qui poſt accæptam cladem quum ſe pacis auctorem ciuibus obtuliſſet : nec fratrem in ſententiam trahere poſſet : in illum cum multis conſpiraſſe dicebatur : Verum reputans quantum ob id ſibi a domeſticis periculum immineret ad Venetos tranſfugit : Marſilii exilium maiorem adhuc Franciſco pepe rit inuidiam : atq; ita ciuium odia in eum exarſere : ut nihil amplius ei domi tutius q̄ foris uideretur : Lodouicus quoq; audita ſuorum clade ac Trāſiluani caſu ad eum ſcripſit : ut de pace quibuſcunq; conditionibus iam cogitare inciperet : non eſſe cur a ſe auxilia ulla ſperaret amplius : Fracta hoſtis pertinacia pacem petiit : quam his conditionibus impetrauit : Vt princeps & patres quinq; uiros crearent : qui fines de quibus ambigebatur ſuo arbitrio terminarent: Quod Patauini in præſentia Veneto nomini quadraginta aureoꝝ nūmū millia: Inde ad quindecim annos quatuordecim millia quot annis : Quod Frāciſcus Carrarius ſiue filius ſupplex iret ad conſpectū principis & patrū ueniā petiturus: Caſtrū nouum cū propinquis munitionibus dirueretur: Turris Corania cū ſolo ad ſeptē millia paſſuū circūiecto Venetoꝝ eēt: Daretq; Frāci. operā ut

Nota ... petri fontane exortacio

Venetoꝝ uictoria ... panonios capie

Marſilius Carrarius fracisci frater

Pax Carrariis reddita eius condici

Attende pacis cōditiones

Pannoniæ rex in gratiam cum Venetis rediret : Quod Marſilius prædiis ute
retur ſuis atq; fructus Venetias illi deferrentur : captiui redderentur : Au/
xiliares Barbaros confeſtim Carrarius dimitteret : Quot annis ad aram diui
Marci trecentos nummos aureos oblatum mitteret : Prædia cum fructibus
belli tempore Venetis in Patauino agro ablata reſtituerētur : Tria millia paſ
ſuum ab oſtiis fluuioꝝ Patauinus non ædificaret : Locum nullum commu
niret : aut præſidium haberet : His conditionibus Carrariis pax reddita quā
magis neceſſariam q̄ ſpecioſam uicti accæpere : Ad eam ſanciendam Nouel/
lus Franciſci filius Venetias miſſus eſt : In diui Marci ædem ductus ſuo ac
patris nomine per ſacras aras quibus fuerat admotus iurauit : ſe cum patre
& omni Carraria gente quæcunq; nuper pacta eſſent rata habituros : nec pa
cem ipſam uiolaturos unq̄ : nec eorum quicq̄ quæ in pacis conditionibus
expreſſa eſſent : Atq; ita intra annum cum Patauinis debellatum accæpimus :

Aedes uir/ginum

Aedes uirginum cum proximis ædificiis per id tempus conflagrauit : ſed om
nia publico ære reſtituta : Poſt Patauinum bellum tribus ferme annis pax
fuit : Id ocium ne diuturnum eſſet ſubiti Barbaroꝝ motus effecere : Liopol
dus Auſtriæ dux ſine ulla belli denunciatione cum quatuor millibus equitū
in Italiam effuſus Tauriſinum agrum tumultuoſe inuaſit : Ferro & igni om
nia quæ occurrerant populatus in conſpectu urbis non ſine ingenti ciuium
terrore conſedit : Quam illati belli cauſam Barbarus habuiſſet non reperio :
Veneti qui nihil minus q̄ id bellum eo tempore expectabant trepidiſſimis
nunciis commoti ad uicinas Aeſtenſium opes decurrunt : a quibus quum le
uia quædam præſidia accæpiſſet confeſtim in hoſtes eſt itum : Nec his tan/
tum copiis quas omnino tenues fuiſſe conſtat Venetos tunc uſos crediderim :
Sed in urbe quoq; ad primū tumultum cōſcriptas aliquot coortes fuiſſe : q̄q̄
auctores quos uidimus non tradāt : Barbarus audito hoſtiū acceſſu ſoluta ob
ſidione in Bellunnēſem ſe agrum recæpit : Patres interim iniuria adacti Ger/
manos negociatores qui Venetiis erāt arreptos eoꝝ rebus in publicum reda/

Iacobus Caballus Petrus Hemus

ctis in uincula coniiciunt : Accerſunt & Iacobum cognomēto Caballū uirū
ea tēpeſtate diſciplinæ militaris peritiſſimum : Eumq; ſūmæ totius gerendæ
rei præficiunt : Sed dum hæc domi expediuntur : Petrus Hemus Tauriſii præ
tor quingentoꝝ hominum coortem in Feltrinos & Bellunnenſes prædatum
mittit : Fuerunt peditibus equites mixti : Ii Marini Superātii ductu quum in
hoſtium fines prædabūdi erupiſſent : eſſentq; aliquādiu cum præda & tumul/
tu uagati : Barbaroꝝ metu quos in ſe miſſos audiuerāt trepide ſe ſe in pacatū
recæperunt : Iacobus recæpto copiarū imperio Tauriſium uenit : Vbi tātiſper
moratus eſt quoad auxiliis undiq; cōtractis legitimā exercitus expleuiſſet for/
mā : Quo diligēter recognito hoſtiū fines ferociter eſt aggreſſus : Ad Vnigum
primo caſtra admota : ubi cum Barbaris acri prœlio cōgreſſus : multiſq; eoꝝ cæ

Victoriæ pylæ

ſis ad uictorias pylas ire pergit : Eſt citra Feltrēſem ſaltum anguſta uallis per
quā Anaxus fluuius magis præcipitatur q̄ defluit : Dextra parte qua ille cū im/
petu fertur ita Feltrinos mōtes perſtringit : ut peruiā ſoli intercapedinē & quaſi
uadum quoddā relinquat : Abrupto igitur mōtis latere ad ripā uſq; fluminis
uetuſtiſſimus murus claudit locoꝝ anguſtias : quas Victoris clauſurā hodie ap/
pellāt : Hinc quoq; deiecto hoſte ad Victoriū Venetus proceſſit : Quod acri op
pugnatione adortus bellicis operibus in poteſtatē redegit : Ferunt in ea obſidione
Gerardi Caminēſis opera maxime enituiſſe : Præſidio hic relicto Feltrū caſtra ad
mota direptiſq; ſuburbanis tectis agroq; fœde populato acris oppugnatio urbē
adorta eſt

adorta ē: Audito Feltrēſiū periculo Liopoldus cū ingentibus copiis ad ſuos ob ſidione leuandos accurrit: Ad famā propinquantis barbari incenſis tectis op pido ſubiectis quæ ab initio milites occuparant: Venetus Taruſium ſe recæ pit: Liopoldus Bellunnum progreſſus audito hoſtium digreſſu iniquo animo tulit præreptam ſibi pugnandi occaſionem: Conuerſus igitur ad ea loca quæ amiſerat recipienda: Tentauit primo ex Baldina turri quam tantiſper dum Feltrum oppugnat Caballus occuparat Venetum præſidium deiicere: Iacobus cognito hoſtium conſilio filium iuuenem impigrum cum lecta militum ma nu ad locum præſidio retinendum mittit: Horum aduentu explorato Bar/ barus Belunno profectus incautam coortem inſidiis excipit: excæptam tur/ bat primo: mox uero fundit fugatq;: Præſidii caput cum centum & ampli/ us ſtrenuis uiris præter reliquam multitudinem in hoſtium poteſtatem ue/ nit: Sed eos captos confeſtim miſſos fecit hoſtis: accæpta prius ab eis fide intra paucos dies ſi pax non interim ſecuta eſſet ad ſe ueniendi: Recæpta de inde turri Bellunnum copias Liopoldus reduxit: In hoc ſtatu res Venetæ erāt quum Lodouici regis interuentu cum Liopoldo induciæ in biennium pactæ ſunt: Interim uero ut uaria ſunt hominum ingenia rex denuo alienatus cū Genuenſibus: Aquileienſi antiſtite Carrariiſq; in Venetos fœdus percuſſit: Quod quum occultum in ſe bellum parari patres reſciuiſſent: eſſetq; iā pro peuentum ad exitum induciarum: pro magno habuerunt negocio cum Lio poldo ne uno tempore tot bellis onerarentur redire in gratiā pacemq; quo quo modo fieri poſſet ſancire: Reſtitutis itaq; locis omnibus quæ illi Vene tus proximo bello ademerat Germanis negociatoribus cuſtodia eductis re/ buſq; aliis redditis Leonardo Dandulo & Petro Cornario ad hoc miſſis pax cum duce compoſita eſt: Nec ita multo poſt cū Genuenſibus Quarto bel lari eſt cœptum: Quod bellum ut acerrimum ac omniū quæ ad eam diē Ve neti gefferunt difficillimum: ita ab iis quos uidimus copioſiſſime traditum reperio: Sed priuſq̄ rem narrare aggrediar renouati belli cauſa explicanda eſt: Tenebat Græciæ imperium Caloioannes homo Veneti nominis amiciſſimus: Is inter cæteros quos tulit liberos Andronicum habuit: qui cum temere in pa trem conſpiraſſet: ſceleris conuictus illius iuſſu uiſu debilitatus eſt: ac Pe/ ram ablegatus: Genuenſes qui iam antea indigne tulerant Venetos ſibi a Ca loioanne in amicitia prælatos puerum primo curandum medicis tradidere: Quem magna ex parte luce recuperata ad imperium patris impie occupan/ dum impellunt: Audax & facinoroſus iuuenis haud abnuit ſcelus: Ac pe renſium qui omnes fere Genuenſes erant opibus frætus: repente in ſenem & re liquos neceſſarios impetu facto imperium occupat: parentes ipſos cum to/ ta familia in uincula coniicit: Quidam auctores ſunt a Catacuſino homine Græci generis Caloioannem dignitate eiectum: Franciſciq; Catelufii Genu/ enſis opera in priſtinam fortunam reſtitutum: atq; ob eam rem Ligurem Leſbum inſulam ab eo dono accæpiſſe: Sed annales quos ſequimur Andro nicum auctorem eius motus fuiſſe affirmant quos eo libentius ſequor: quia conſtat adoleſcentem cum Pera & Genuenſibus poſtea a Caloioanne oppu/ gnatum. Promiſerat igitur ab initio Andronicus Tenedum inſulam Genuē ſibus: Quibus fidem præſtiturus ſcribit ad eos qui arcem præſidio tenebāt ut eam cum tota inſula Liguribus traderent: duæ Perenſium triremes ad id Tenedum miſſæ: Præſidii autem præfectus cum ipſis incolis nihil Androni ci litteris moti: reſpondent inſulam Caloioannis eſſe non filii: nulli hominū

Induciæ cū Liopoldo interventu re[gis] & cu genuensibus aqle[iensi] & Car[ra]rio cotra Venetos.

Leonardus Dandulus Petrus Cor narius concludūt pace[m]

Attēde Andronici fa/ cinus et causa belli c[...]

Lib. 15.

ſe eam tradituros unq̄: niſi is cuius eſſet imperaſſet: Ferunt florentibus im/perii rebus & præſidii præfecto & inſulanis mandatum: ut ſi quod nollet imperii faſtigio caſu aliquo quandoq; ſenex eiectus eſſet: nulli gentium præterq̄ Venetis inſulæ poſſeſſionem traderent: Perenſes ſpe Tenedi potiundæ fruſtrati Canſtantinopolim continuo abiere: Præerat Veneto ſinui Marcus Iuſtinianus qui audito Caloioannis caſu ueritus ne Venetæ triremes quæ ad Pontici maris negocia exiuerant aliquod a Genuenſibus incōmodum ea temporum nouitate acciperent ad exitum uſq; Pontici maris eas comitatus: Helleſponti parte remenſa Tenedum applicuit ſuarum triremium reditum ad uernum tempus expectaturus: Fuit itaq; claſſis ibi ea hyeme: Inde ſub initium ueris Venetis nauibus recæptis quibus circa Thracium Boſphorum occurre/rat Tenedum rediit: Hic propoſito inſulanis periculo: quod a Genuenſibus & aliis imminebat conſenſu omnium ab arcis ac totius Inſulæ præfe/cto Tenedum Veneti accæpere: Ad quam præſidio tuendam Donato Throno cum plæriſq; aliis relicto Iuſtinianus cum tota claſſe Venetias uenit: Audita inſulæ alienatione Genuenſes cum ueteri odio & æmulatione: tum quia apparebat Venetis eam tenentibus nullo deinceps tempore tutum ſuis ne/gociatoribus in Ponticum mare curſum futurum: Andronicum ſatis per ſe Veneto nomini infenſum nouis ſtimulis adigunt ad uim iis qui Byzantii erant inferendam: Pronus ille ad iniuriam Petro Grimano cum Venetis negociatoribus in cuſtodiam adductis Cetheā nauim ex Tanai redeuntem quæ per eos dies portum fuerat ingreſſa intercipit: Poſt Iuſtiniani reditum ubi in ſenatu ille de rebus a ſe geſtis deq; inſula Veneto imperio nouiter adie/cta diſſeruiſſet: Ferunt uariis animis id a patribus accæptum: quibuſdam belli periculo motis factum minime probantibus: Aliis oportunitatem loci ſecutis atq; ob id affirmantibus operæprecium fuiſſe id facere: Decretæ itaq; triremes duæ ad inſulæ præſidium: miſſuſq; eo Antonius Venerius qui præfecti nomine Tenedo præeſſet: Et cum eo legati duo Ioannes Gradonicus & Petrus Cornarius: Eo præſidio inſula inita Genuenſes interim undecim tri/remibus non ſuo ſed Andronici nomine inſtructis Lemnum inſulam quam Veneti ubi uim ſuis ab imperatore illatam audiuere Græcis ademerant: ſu/bito appulſu occupant: Inde circa Peram atq; oram Pontici maris triū & uiginti triremium claſſe expleta cum iis & onerariis duabus Byzantio profecti Tenedum inuadunt: Aderat Andronicus cuius auſpiciis ea geri Ligures ui/deri uolebant: Præerat tum Tenedo Carolus Zenus homo impiger nondū enim aderat Venerius: Nec non Thronus ipſe iam antea credo inſula deceſſerat: Is non ſolum mœnia ualide tutatus eſt: Sed cum lecta hominum manu eruptione facta hoſtes fudit ac multa cæde ad naues fugauit: bellicis opibus amiſſis cum ignominia Andronicus inde naues abduxit: Hac præcipue cauſa impulſos Genuenſes ad opes Venetas euertendas quia per ſe id conſe/qui non poterant: fœdus cum Lodouico Pannoniæ rege: Franciſco Carrario & Aquileienſi Antiſtite percuſiſſe ferunt: At patres quum bellum ſpecie & re atrociſſimum iam aperte ſibi imminere cernerent: confeſtim uiginti triremium claſſem decreuere: Victorem Piſanum illis cum imperio maris præfi/ciunt: Cui Pantaleon Barbus: & Lodouicus Lauretanus legati dati ſunt: Ex omni nauium numero quatuordecim Venetiis: reliquæ Cretenſi remigio in/ſtructæ: Septimo Calendas Mai claſſis domo eſt educta: Sed iuſſus eſt ui/ctor nihil hoſtiliter agere priuſq̄ bellū Genuenſibus eſſet indictum: Ad quod ipſum

[Margin notes: M. Iuſtinianus — Veneti Tenedum ſibi uendicant — Donatus Thronus — (ms.) Capitur Petrus Grimanus (ms.) a Greco — (ms.) Tenedo pfectꝰ Antonius Venerius — (ms.) Magnanimus Carolus zenus — (ms.) imp. Victor Piſanus — (ms.) Legati Pantaleon Barbus, Lodouicus Lauretanꝰ]

ipſum ferunt Nicoletum Municipem Clodienſem Scribaꝝ unum Genuam miſſum: Claſſis ſinu egreſſa circũuectaq; Siciliæ orã Genuam uerſus abiit: Quo curſu non pauca hoſtium nauigia pauciſſimis diebus oppreſſit: Nec ita multo poſt quum totam inferi maris oram infeſtam hoſti reddidiſſet: Lodouicus Feſcius cum decem liguſticis triremibus ad bellum inſtructis ad eam ignominiam demendam in Venetum pugnandi ſtudio mouit: Erat tum uictor ad Antium in maritima Latii ora qui audito hoſtium aduentu ſubito triremes ad pugnam inſtruit ſuoſq; corpora curare iubet: & ut ad primum claſſicum arma caperent edicit: Quum iterum ſignum daretur remiges ſociiq; nauales ſua loca occuparent: Tertio uero in hoſtes ferociter mouerent: Et iam Ligur in conſpectu erat in quem ut alto mari dimicaretur continuo Venetus mouit: uix ad manus uentum erat quum ſubita tempeſtas cum pluuia coorta ita repente omnia turbauit ut reliquis auerſis nouem tantũ ex utraq; claſſe triremes conflixerint: nullus ferme in tam ſubita rerum turbatione ſagittarum uſus fuit: gladiis contis arpagonibus cominus congreſſi utebantur: Prœlium mari cœloq; ſtrepentibus in duas ferme horas diſtractum: Demum Genuenſium fortuna inclinante quatuor media pugna dilapſis reliquæ cum Lodouico captæ: quarum una littoribus impacta ſine remige uenit in uictoris poteſtatem: Capti cum ipſo claſſis præfecto nobiles Genuenſes duodeuiginti remiges ſociiq; nauales octingenti: Sexcenti cæſi: Nec Veneto uictoria incruenta fuit multis ex ſingulis turmis quæ cõflixerant cæſis: pluribus uulneratis: Et in his Zacharias Giſius: Feſcius & alii nobiles cum dimidio captiuorum Venetias miſſi: reliquos in Cretam ipſe uictor abduxit: Sed quum circa Methonem oram Peloponneſiacam legeret: obuias habuit ſex illas triremes quas in Cretam ut remige inſtruerentur miſſas docuimus: His accæptis in inſulã uenit: Vnde poſtea ad decem Genuenſium triremes quæ apud Byzantium ſuperiore hyeme fuerãt opprimendas profectus quum in Euboeam ueniſſet comperit hoſtium naues inſulam præteruectas Genuam uerſus abiiſſe: Conuerſo itaq; retro celeriter curſu abeuntem Ligurem aliquandiu inſequi perſtitit: q̃q̃ ille ſua celeritate multum pelagi emenſus iam in tutum abierat: Dũ hæc mari geruntur Carrarius princeps interim ſuo & Lodouici nomine arma Venetis intulerat: Prædicans nihil a ſe perfide fieri nihil contra ius gentiũ quod præter filii iuſiurandum Venetis arma intuliſſet: Oportere ſe Lodouico regi in cuius fide eſſet uel nolentem parere: Aquileienſis Antiſtes & ipſe bellum indicit. Tot uno tempore bella ad euertendum Venetum imperium coorta ſunt: Quum nullum interea Venetus neq; auxiliarem quempiam neq; ſociũ præter Bernabouem uicecomitem: & Petrininum Cypri inſulæ regem ad tantam armoꝝ hoſtium tempeſtatem ſuſtinendam haberet: Quanq̃ regis opera nunq̃: Bernabouis uero ad oram liguſticam infeſtandam aliquandiu uſus ſit: Suis itaq; non alienis uiribus ſtetit res Veneta toto belli tempore quod uix imperio incolumi futurum credi potuiſſet: Vno igitur tempore Patauini hinc: inde Carnorum exercitus in Tauriſinum agrum ingreſſi omnia terrore & populatione complent: Gerardus Caminenſis ſub primos belli motus a Venetis ad hoſtes deſciuit: Meta oppido Riccardo fratri adempto: Quem ob Pantaleonis Barbi filiam in matrimonium ductam apparebat Venetorum arma eo bello ſecuturum: Hæc in Venetis: In ora interim Liguſtica Carretẽſes reguli Bernabouis Venetorumq; opibus fræti: nonnulla Genuenſibus oppida ademerunt: Nec hoſtes ipſi interea quieuere: Sed Auguſtam Cypri ur

Maritimũ prœliũ ad Caput Antii

Venetoꝝ uictoria

Carrarii & Aquileienſis antiſtes uno tempore bellũ inferunt

Carrarij dicẽtis ſe V

Bernabos cũ Ven

Genuenſes phamaguſtam occupant

Lib. 15.

bem & emporiũ nobiliſſimum ſubita ui occupãt: Iniuriæ illatæ cauſam inde
ortam affirmant: quod quum in Petrini adoleſcentis: filii Petri regis nuper
domeſtica proditione cæſi ſolemni conuiuio quod ille per eos dies quibus
regni diadema recæpit hoſpitibus & inſulanis ſæpius inſtaurauit: Veneti Ge/
nuenſeſq; qui plurimi negocioꝝ cauſa in inſula erant uocati adeſſent: Accidit
ut ueteri æmulatione ortum ſit medio conuiuio inter eos certamẽ: quod Ge
nuenſium culpa contractum multi credidere: qui indigne ferrent Venetos ſi
bi in honore a rege prælatos: Armis itaq; media regia dimicatum: Fauenti/
buſq; Venetoꝝ cauſæ Cypriis: Genuenſium nonnulli ferro occubuere: plu/
res uulnerati: reliqui ex conuiuio ignominioſe eiecti: Ea iniuria Ligur ada/
ctus ex inſula cum rebus omnibus exceſſit: Nec ita longo interiecto tempore
inſtructa claſſe urbem ipſam repente adortus occupat: Vi ne an proditione:
illi quos uidimus haud ſatis perſpicue tradunt: Multos in regiæ cædis ulctio
nem & in his regis fratrem obtruncant: eoꝝ bona diripiunt: Adoleſcens me/
tuens ab Ligure medio tumultu cum matre urbe aufugit: Atq; ita nobiliſſi/
mum Cypri emporium in Genuenſium poteſtatem conceſſit: Venit mater
adoleſcentis in ſuſpitionem ut in ultionem mariti urbem Genuenſibus tradi
derit: Quod quum parricidaꝝ cædes bonorumq; direptio ut credam faciunt:
Tum quia hoſtile nihil in eam & filium Genuenſes moliti dicuntur: Tenen

Fœdus cũ Bernaboue ictum

te itaq; Phamaguſtam Ligure quum interim uicecomes filiam adoleſcenti re
gi in matrimoniũ locaſſet: uelletq; eam in Cyprum ad uiꝝ mittere cum Ve
netis ægit ut ſex longas naues inſtruerẽt: quibus filiam in inſula tutam ſiſte
rent: Ipſe uero mille & octingentos equites cum peditum robore ad Genuen
ſium res infeſtandas ſuo ſtipendio in tris proximos menſes mitteret: Puella
Venetias ducta: apud Cornarios in hoſpitio fuit: Inde ſex triremibus Vene
tis & Cypriis quinq; quas rex per eos dies ex inſula miſerat Venetiis profe/
cta incolumis eſt in Cypꝝ delata: Rex tum ad Ceraunıam erat (nunc oppidũ
ipſum Cerinum dicunt) Hic magnifico apparatu coniuge accæpta cum Ve/
netis pacto ingenti auri pondere ægit ut cum quinq; illis quas ipſe merce/
de conduxerat uellent Phamaguſtæ portũ inuadere: quem ſi occupaſſent per
gerẽt ipſi ea parte urbẽ oppugnare: Interim uero cũ q̃maximis poſſet copiis

Io. Mianus
Franciſcus Bocolus
Petrus Quirinus
Frã. Foſcolus
Io. Barbus
Fran. Mocenigus

ipſe auerſa parte muros ſubiret: Præerant Venetis nauibus Ioan. Mianus:
Fran. Bocolus: Petrus Quirinus: Fran. Foſcolus: Ioan. Barbus: & Fran. Moceni
gus: Quoꝝ ſinguli ſingulas triremes priuato ſumptu inſtruxerant: Ii conditi
onem a rege propoſitam non aſpernati: Cæteꝝ publico in Genuenſes odio ad
ducti cum quinq; mercenariis nauibus quas a rege Venetias miſſas diximus
portũ adorti primo certamine a Ligure repulſi in altũ ſe recæperunt: Hic tan
tiſper ſe tenuere dum remiges ſociiq; nauales corpora curarent: Obiecerant il
li tris onerarias naues in ipſis faucibus portus ad arcendos hoſtium incurſus:
Iterum igitur Venetus cũ mercenariis Ligurem adortus non a fronte ut an/
tea: ſed a lateribus portum oppugnant: tantumq; ſcopuli ac telluris circa ua
da egeſtum ut ad irrumpendum ſatis ſit triremibus datum: Quibus intra por
tum admiſſis continuo onerariæ naues cum ipſis propugnatoribus in Vene/
toꝝ poteſtatem uenere: Captæ cum iis triremes & nauigia alia plæraq; quæ
tum forte ibi ſtationẽ habebãt: Portu ĩ hunc modum occupato ſtatim urbis
mœnia Venetus adoritur: Admotiſq; pluribus locis ſcalis plæriq; in ſpem poti
undæ urbis adducti per tela & hoſtium clamores in ſummum euaſere: Genuen
ſes quoꝝ ingens manus in urbe erat impetu in ſubeuntes facto cum multa cæ
de &

de & ruina primum muro deturbant: inde toto portu expulere: Crediderunt multi eo die urbem capi potuiſſe ſi Cyprii eo ardore quo Veneti auerſa parte ciuitatis hoſtem fuiſſent adorti: Veneti annales hoc habent: Verum non deſunt qui non Petrum: ſed Bugonem Luſinianum faciant Petrini patrē: nec illum domeſtica fraude obtruncatum ſed Petrum adoleſcentis fratrem: Cæterum Genuenſes non a Venetis uiolatos: ſed iuſſu regis partim ex ipſo cœnaculo præcipitatos: partim ī urbe & reliqua inſula oppreſſos: ita ut uix unus qui cladem domum nunciarit ſuperfuiſſet: Tum uero Petri Fregoſi ductu Genuenſes ingenti claſſe inſulam adortos Nicoſiam urbem cum rege & coniuge ſubito incurſu cœpiſſe: Inſulam ferme totam igni & ferro uaſtatam: Petrinum Genuam cum uxore abductum: Nouiſſime autē poſtliminio reuerſum: Phamaguſtam quam ultro Genuenſibus habendam dederat ut reliquam inſulā obtineret Venetis opibus frætum fruſtra oppugnaſſe: Sed quoquo modo illud acciderit re parum ut diximus fœliciter tentata Venetæ triremes inde profectæ in Syriam curſum tenuerunt: ac præter alias clades quibus Ligurem eo curſu affecerunt Cetheam unam Spinaregiam nominatam precioſiſſima merce onuſtam cœpere: Mox in Hadriacum ſinum reuerſæ circa Iaderā ſe ſe claſſi cui Piſanus præerat iunxerunt: Dum ea quæ diximus in Cypro & Syriæ ora geruntur: Victor cum duodeuiginti longis nauibus Catarum urbem expugnat: Erat tum id oppidum Lodouici Pannoniæ regis: Tentati primo oppidanorum animi a quibus ferociſſime reſponſum ferunt: additaq; inſuper probra multa quæ Veneti mentem perſtrinxere: Ira ob id accenſus Piſanus expoſitis in littus copiis oppidum ſumma ui adoritur: Remiges ſociiq; nauales tanto ardore munitiones primo inde muros ſubiere ut momento temporis in urbem tranſcenderint: Capta ciuitate ac direpta illi qui arcem præſidio tenebant ſubita ſuorum cladem conſternati & ipſi deditionem fecerunt: Præda militem ſocioſq; nauales ditauit: Triremis una Venetias ad eam uictoriam nunciandam miſſa eſt: Piſanus aucta claſſe quæ iam quinq; & uiginti triremium numerum explebat: quia rumor erat Liguſticas triremes in Dalmatiam aduentare: quæ ad id domo miſſæ dicebantur ut Iadrenſi portu infeſſo non ſinum modo: ſed ſuburbana quoq; littora Venetis ex proximo infeſta redderent: q̄ longiſſime domo poſſet uenienti hoſti ſe obiicere ſtatuit: Circa Tarentum Venetus Ligurem adeptus eſt: Nam quum Neapolim fere progreſſus eſſet cognouit hoſtium claſſem nuper alto mari Calabriam uerſus abiiſſe: Nā Remenſis igitur littoribus eo quo diximus loco hoſtiū claſſis reperta ē: Quam ut ad pugnam compelleret ad exitum ſinus ad Lacinium promontorium conſedit: Contra Lacinium eſt Salentinum: Hæc duo promontoria contra ſe intuentia ſinum admittunt magna ex parte importuoſum: in eo Tarentum urbs ſita eſt: Dixi ad Lacinium potiuſq̄ alibi Venetum conſediſſe: Quia quum Ligur Tarentino portu eſſet quem ad pugnam Venetus non elicere ſolum ſed cogere etiam uehementer cupiebat maluit ea parte uictor ſedere: qua occupata retro habendi iis qui in intimo ſinu erāt præriperetur facultas: Tarento tandem digreſſus hoſtis confeſtim ubi ex aduerſo Venetum in ſe mouentem uidit in altum declinato curſu ſe ſe proripuit: Inſtat fugienti Venetus quaſi protinus aſſecuturus quum noua ab eo arte eſt eluſus: Aſſimulat hoſtis pugnam tanq̄ in fugā omnino parum ſpei eſſet: continuoq; in Venetum conuerſus uelut acie dimicaturus omnia quæ ad pugnam parari ſolent in nauibus aſſimulari iubet: Quod uictor conſpicatus & ipſe cur

Hiſtoriæ uariatio

Venetus catarum expugnat quod erat Dici

Attende genuenſium ludificationem

ſum ſiſtit edicitq; ut remiges ſociiq; nauales ſimul corpora curarent: ſimul ca ptis armis ſe ſe ad pugnam expedirent: Ligur ubi Venetos inſtructos uidit tur mas armorum pondere grauatas bellicis inſtrumentis triremes omnes impeditas ſuis ad fugam dat ſignum: Vidiſſes tum utranq; claſſem diſpari motu agi il lam quia expeditiſſimos remiges habebat uelut alas habentem medio pela/ go uolitare: hanc tardam & quaſi impedito remigio hærere: Abiit itaq; ho/ ſtis per ocium in Dalmatiamq; ire pergit: Piſanus quia nullum Veneti in ea terra portum habebant ad leuam in Apulum littus flexit: Sub id tẽpus quin que longis nauibus poſt Catari expugnationem iuſſu patrum inſtructis cum ea quæ uictoriam nunciatum uenerat ex urbe ut ad claſſem irent profectis: Tres Liguſticæ circa Beriſones occurrerunt: Fuerant illæ aliquandiu non ſine Ve/ netorum clade longe lateq; uagatæ: oppreſſerantq; per occaſionem onerarias non paucas: Venetus eas procul conſpicatus in hoſtem ultionis cupidus continuo flectit curſum: Ligur uero nihilo ſegnius fugam capeſſit: nec prius aut illi in ſequendi: aut huic fugiendi finis fuit q̃ in Iaderæ conſpectum ſit uentum: Tũ omiſſo hoſte Brunduſium Venetæ triremes conceſſere: Hic audito Liguſticæ claſſis in Dalmatiam aduentu ſe ſe in ipſo portu tenuere ueriti ne ſi ulteri/ us ire pergerent ab hoſte interciperentur: Eſt Brunduſinus portus natura per ſpicuus: uno oſtio multi uariiq; portus includuntur: nullis fluctuum agita/ tionibus obnoxii: plæriq; ſinus placidiſſimi inſunt: quorum ſinguli tranquillam præſtant nauibus ſtationem: eſtq; ipſa forma cerui cornibus ſimillima: Vn/ de urbi nomen inditum aiunt: quia portus cum reliquo oppido ſit ceruino capiti: quod Meſſapia lingua Brunduſium dicitur perq̃ſimilis: Turres igi/ tur quæ ſunt circa fauces ab oppidanis accæptas ualido præſidio Venetus fir mat: terreſtri inde itinere ad Piſanum mittit qui cũ maiore claſſe in ora Ap/ puliæ eſſe dicebatur: ſe Brunduſino portu conſediſſe ſignificant: uereri ne ſi ulterius ire pergerent ab hoſte qui proximo loco eſſet interciperentur: Cogni to ſuorum periculo confeſtim uictor Brunduſium uenit: Hic ſex longis naui/ bus priori numero adiectis unius & triginta triremiũ claſſem expleuit: Qui bus uiribus fretus in Dalmatiã ſubito curſu tetendit: ut Genuenſibus Iaderã petẽtibus ſe aliquo modo obiiceret: Quod ubi illi audiuere Tragurium ſe cele ri curſu contulerunt: Sed dum hæc mari geruntur: Circa continentem Vene ti Soligetum Gerardo Caminenſi ademerant: Nec multo poſt Ceſaltum id ca ptum ſubiecto igne concremarunt: Illud funditus diruere: Nec hoſtes inter/ ea quieuere: quin Carrarius princeps cum Pannonum & Aquileienſis anti/ ſtitis cæterorumq; regulorum appendicibus ſexdecim millibus hominum contra ctis Meſtram oppidum obſidione cingit: Cinctum bellicis operibus oppu/ gnat: & ut ſpem omnem commeatus auxiliiq; ex urbe mittendi oppidanis adimeret: aquas quibus ex Margaria eo nauigatur præſidio inſedit. Paucis inde interiectis diebus Laurentianum eius oppidi ſuburbium hoſtis occu/ pat: Nec in eo una clades accæpta plæriq; uiri illuſtres cum ipſo loco oppreſ ſi qui ad præſidium miſſi erant: Cœptum deinceps oppidum maioribus ab hoſte conatibus oppugnari: Veneti trecentos fortes milites Nicolao Galiani/ co Lucenſi: & Hirco Piſano ducibus per ſtationes hoſtium Meſtra miſerunt ſinguliq; ſagittarum faſces intulerunt: Multa deinde prœlia circa uallũ com miſſa: Demum machinis aliiſq; operibus bellicis uallo ſubiectis maiore op pugnatione hoſtis eſt Meſtrinos adortus: Erat oppidi præfectus Fran. Del/ phinus: cuius conſilio & ſtrenuitate non ſolum mœnia ſunt præſidio reten/ ta: ſed

Brũduſini portus de/ ſcriptio et Vnde dicatur.

Meſtrina obſidio a pr̃ſule aqlegienſi, et rege pãno no

Meſtre pfectus Franciſcus Delphinus

ta: ſed hoſtis operibus amiſſis cum cæde ingenti in caſtra eſt compulſus: atq; paucis inde diebus ſoluta obſidione abire coactus: Multi mortales paluſtri cœlo grauati in læthiferum morbum inciderūt: quo impliciti ubi domū uentum eſt uulgo uita defuncti dicuntur: Hæ fuerunt terreſtres eius æſtatis expeditiones: uictori claſſis præfecto ante Iaderam ſedenti ſex Venetæ triremes ab expeditione redeuntes nunciant Liguſticas naues Tragurinum portum inſediſſe: Ad eas opprimendas uictor progreſſus quum forte Sicum maritimam urbem prætereueheretur: uiſum eſt eam oppugnatione aggredi: Placuit tamen ciuium animos prius tentare: Vellent ne ultro in Venetorum fidem redire an uim magis experiri: Miſſæ triremes tres quæ publica fide accæpta portū ingreſſæ mandata principibus ciuitatis exponunt: a quibus ferociter eſt reſpōſum: Non eſſe cur Venetus uoluntariam ullam Sicenſium ſperaret deditionem: armis opus eſſe non uerbis ſi urbe potiri uellet: Motus Piſanus ſuperbo oppidanorum reſponſo multitudine nauium frætus quæ ſeptem iam & triginta numero erant pergit urbem inuadere: Portum itaq; repente ingreſſus iubet ſuos in terram deſcendere: ferociterq; muros urbis ſubire: Tantus fuit ab initio ardor ut Scalis non uno loco mœnibus admotis effoſſoq; muro oppidum ſit momento temporis captum: Cædes oppidanorum ingēs ædita: maxima pars ciuium cum liberis & uxoribus in prætorium ſe recæperant: Hic aliquandiu atrociter dimicatum: Verum hoc quoq; expugnato in omnem ſexum & ætatem indifferenter ſæuitum eſt: multi cæſi quidam ex ſuperiore prætorii parte præcipitati: Fuit arx in parte urbis ſatis natura & opere munita: Huc quoq; multi mortales confugerant: Ii multitudine confiſi impetu in Venetos facto media urbe auſi ſunt prœlio congredi: Diu uarie pugnatum: atque hic aliquanto maior cædes fuit q̄ alibi: Victi Dalmatæ iterum in arcem compulſi: a cuius oppugnatione conſulto Piſanus abſtinuit: ueritus ne ſe in eam intento hoſtis prætereuectus Iaderenſem portum occuparet: Direpta igitur urbs atque incenſa: Captiuiq; inde abducti q̄plurimi: Præda ingens ad naues relata: Venetias triremis una ire iuſſa eſt: Siciq; expugnationem patribus nunciare: doceretq; ad hæc omnino commeatu opus eſſe: Turmis inde ad naues reuocatis uictor Tragurium uerſus ſoluit. Habet Tragurinus portus duo oſtia ad ortum unun: alterum ad occaſum ſpectans: utrunq; Genuenſes magnis operibus ita obſtruxerant ut Veneti oppugnatione deterriti circa illud quod ad occaſum uergit in ancoris ſtare ſint coacti: Aberat tum pars Liguſticæ claſſis quæ ad Apulam frumentationem exierat: Inde autem reuerſus hoſtis auerſa parte ne conſpectus quidem ab ullo ad ſuos rediit: Quod factum quum Piſanus reſciuiſſet diuiſa claſſe utrinq; Ligurem obſidere perrexit: parte militum non parua in continentem expoſita ut pluribus locis hoſtem fatigaret: Ferunt leuia peditum certamina per eos dies commiſſa: Sed illa ipſa nihil memoria digna: Demum uictor longioris moræ impatiens urbem oppugnare aggreditur: Sed conatus illi omnino irriti: Venetus non ſolum oppido non eſt potitus: Sed ab Genuenſibus quorum uis ingens erat intra mœnia cum cæde eſt ad naues repulſus: Cecidit eo certamine Lucas Valareſius patricii ſanguinis homo: uictor ſuo incœpto fruſtratus quia iā commeatus defecerāt: Nec erat quod ab urbe rei frumentariæ inopia laborāte quicq̄ ſperaret: Soluta obſidione ante Iaderā rurſus conſedit: urbēq; aſſidēdo magis ſollicitabat q̄ premebat: Miſit præterea triremes decem ad explorandos Arbenſium animos: qui Catarenſium primo: inde Sicenſium caſu conſterna

Venetus Sibinicum capit *alias sicu dictu est*

Tragurini portus deſcriptio

Lucas Valareſius *Cesus*

Franciſcin' Contare/nus

ti deditionem fecere: Ad urbem præſidio tuendā Franciſcinus Contarenus prætor eſt miſſus: Audita Tragurinæ obſidionis ſolutione confeſtim patres quinq; longas naues ad bellum inſtruunt: onerantq; commeatu: mandant ad hæc ut Iaderam ad Piſanum cum publico decreto irent: qui primo quoq; tempore Tragurium rediret: Nec inde prius abſcederet q̄ naues quæ in portu eſſent ſiue armis ſiue fame expugnaſſet: At ligur poſt priorem illam expugnationē maiore aliquanto ſtudio q̄ antea portum communiuerat: Quo accidit ut hic quoq; recentior conatus tam irritus ſane fuerit q̄ ille de quo ante diximus: circūſedit claſſis in ancoris ſtans aliquot dies portum ſed fame ſimul ac frigore (inſtabat enim iā hyems) cōpulſus eſt Piſanus infecta re inde abſcedere: Triremes in Hiſtriam reductæ: Vnde quum ad patres Piſanus ſcripſiſſet uellēt iuberentq; ſe cum tota claſſe domum hybernatum redire an potius foris eſ/ſe: Placuit ob uicinum hoſtem ea hyeme claſſem domo abeſſe: quod certe nō paꝝ reipublicæ obfuit: Milites & ſocii nauales fame & frigore confecti ſine commeatu qua cuiq; proximum fuit diuerſi abeuntes claſſem ualde infre/quentem reddidere: Quidam etiam fame conſumpti dicuntur: nonnulli etiam frigore: Et quia ingens annonæ caritas urbem inuaſerat: Placuit hybernorum tempore naues plæraſq; frumentatum in Appuliam mitti: quas Piſanus du/cere eſt iuſſus: ne ſine præſidio euntes ab hoſte interciperentur: Leuata eſt in urbe fames ea hyberna frumentatione quæ non multoꝝ dieꝝ fuit. Claſſis in Hyſtriam ad ſolitam ſtationem rediit: Sed inclæmentia hyemis nihil remittēte pluribuſq; in horas decedentibus ad eam paucitatem uentum eſt: ut uix infrequens turmaꝝ numerus duodecim triremes legitime inſtruere poſſet: Plæraſq; prorſus deſtitutas Piſanus Venetias miſit: ut ſub uernum tempus ſi patribus uideretur nouo remige ornarentur. Ad prima ueris ſigna undecim tri/remes nouo apparatu inſtructæ in prouinciā ex urbe ad Piſanum miſſæ: Miſſa nauigia etiam plæraq; frumentatum in quibus fuit oneraria una nauticis inſtrumentis armiſq; plena: Quam Piſanus in Cretam ducere eſt iuſſus ut primo quoq; tēpore expediri poſſent triremes: quas patres in inſula inſtruendas decreuerant: Educta Polano portu claſſis ubi in hybernis fuerat quum iā altum teneret ſubita tempeſtate diſiecta eſt: aliis alio auerſis: Oneraria illa armis onuſta ui uentoꝝ Anconem delata portum incolumis eſt ingreſſa: ubi Venetam unam ceteam Syria merce plenam offendit: Iunctæ igitur expe/ctabant tempus quo inde abirent: quum repente duodecim Liguſticæ triremes in alto apparuere: Rati Veneti quod erat eas Genuenſium eſſe continuo ad exonerandas naues conuerſi precioſiſſima quæq; in tutum comportare in animo habebant: ſed oppidani uetuerunt id facere prædicantes tutum eſſe omnibus portum quem tenerent non eſſe cura Genuenſibus aut mortalium ullis uim metuerent eandem dicere Venetarum ſuarumq; reꝝ fortunam fore: His confiſi Veneti nihil mouerunt: Interim Ligur in portum delatus aliquan/tiſper quietus manſit: Inde curatis corporibus repente arma capit: Turrim & muros portus cum clamore occupat: Curritur inde ad naues diripiendas: Ve/neti qui in muris urbis erant tela in hoſtes mittere conati id facere ab oppidanis rurſus ſunt prohibiti: dicentibus nolle ſe Genuenſem aliqua noua iniuria in ſe prouocare: Tū illi ſe proditos uidētes quieuere: Venetæ naues inde portu eductæ: Eaꝝ altera exonerata armis ſubiecto igni in conſpectu urbis comburitur: Quæ peregrinam mercem habuit hoſtes ſecum abduxere: Mo/uit ea iniuria non mediocriter Venetos ſed ultionem tot bellis impliciti in

Attende hyberna difficillima

Attende anconitanoꝝ perfidiam prodendo Venetos Gennenſibus

aliud tempus differendam rati nihil in iniuriæ auctores ob eā rem mouerunt: Pi
ſanus interim in Appuliā proceſſerat: Frumētabāturq; Venetæ triremes partim
Bareti partim Sipōti: Qui Bareti erāt cōtracto leui de cauſa cū oppidāis certami
ne in diſcrimen uitæ pene adducti ſunt: Sed pugna interuentu eoꝝ qui turmis
naualibus præerant oppreſſa eſt: Exacta demum frumentatione quum iā Ve/
neta claſſis ex Apulo littore ſoluiſſet: Quindecim Liguſticæ in alto illi oc/
currerunt: Piſanus ad primū hoſtis conſpectum concœpit ſtatim animo quod
pugnæ genus ſibi inſtaret: Tumultuarium & quale per occaſionem commit
ti ſolet: ſciebat Ligurem quem circa Tarentum adeptum ad pugnā elicere non
potuiſſet: quando neq; nauium numero neq; re ulla melior factus eſſet ſtata
riam nullam pugnam commiſſuꝝ: Tormenta igitur bellica & miſſilia per na
ues diſponi iubet: atq; ita ubi ad iactum teli uentum eſt procul ſe miſſili/
bus utraq; claſſis inceſſere: Cecidit ea pugna ex Genuenſibus qui præfecti lo
co claſſi præerat: nomen eius Veneti annales non habēt neq; auctores illi quos
uidimus uictor quoq; ſagitta ictus eſt: Hoſtis quum ſe nihil ea pugnæ ludifica
tione proficere poſſe uidit agilitate ſuaꝝ nauium frætus in Dalmatiam ſolu
ta pugna ex Venetoꝝ conſpectu abiit: ac tum demum Iadrenſem portū per
ocium inſediſſe dicitur: Piſanus ubi in Hiſtriam uenit claſſe ad Polam redu
cta onerarias naues cum frumento Venetias miſit: Dum hæc foris geruntur
Quinq; triremes optime inſtructæ iuſſu patꝝ ad oram inferi maris infeſtan
dam urbe profectæ ſunt: Fama erat nullam domi nauem ad bellum paratā
hoſtes habere: Erat tunc nouum anni tempus quum in altum abiere totaq;
ea æſtate cum autumno & magna parte brumæ procul domo abſuere: quo
tempore uarias hoſtibus clades intulerunt: Piſanus ut diximus onerariis do/
mum miſſis Polæ cum nauibus longis una & uiginti ſubſederat: Eaꝝ quinq;
aliquanto aliis craſſiores fuere: quas ut agiliores ad pugnam redderet (palmi
gatione nanq; opus erat) in terram attrahi iuſſerat: Interim uero Liguſticæ tri
remes numero quatuordecim haud mille paſſus a portu repēte apparuerunt:
qui in illis erant gladiis uibrantibus Venetum ad pugnam prouocare: Vene/
rant per eos dies decem aliæ in ſupplementum ueteris claſſis Iaderam: de quaꝝ
aduentu nihil adhuc Venetus reſciuerat: Eas hoſtis poſt Promontorium por/
tui propinquum in inſidiis locarat: iuſſeratq; ut iniecto certamine ubi Vene
tum ſenſim cedendo eo pertraxiſſet cum ſtrepitu & clamore coortæ feſſum ho
ſtem adorirentur: Piſanus nihil minus ineſſe ſuſpicans q̄ inſidias: Quippe an
te oculos omnem priſtinæ claſſis numeꝝ habebat: iuſſis quinq; illis quæ in lit
tore erant ad pugnam parari: ipſe interim cum reliqua claſſe in hoſtem uadit:
Vtrinq; ferociter concurſum pugnatumq; aliquādiu ancipiti prœlio: Mox ue
ro prætoria Genuenſium cum piſani naue congreſſa cadente Luciano Aurio
claſſis præfecto quem Donatus Zenus tranſfixerat nauis una profligata eſt:
atq; ita conferta pugna Ligur non tā metu q̄ conſilio ſenſim retro cedere cœ/
pit: Vbi uero ad locū inſidiaꝝ uentū ē: tum hoſtes cū clamore & ſtrepitu coor
ti ingentem metum Veneto incuſſere: At quinq; illæ triremes quæ in litto/
re ab initio fuerāt ad pugnā inſtructæ: quia iā portu exibāt ipſo ardore pugnæ
nihil remiſſo irruētē hoſtē intrepide uictor excipit: Veꝝ illi qui auxilium laturi
erant Liguſticarum nauiū numeꝝ ſuoſq; ab hoſte circūuētos cōſpicati pugnā
detrectantes continuo Venetias uerſus fugam capeſſunt: Tum palam res
Veneta inclinare cœpit: Piſanus medio certamine ægre reuulſus uictoriam
hoſti relinquēs trepido curſu & ipſe domum contendit: Quindecim Venetæ

Vene. & Li. congreſſus

Triremes ad Genuenſium loca infeſtanda miſſæ

Ligurum inſidiæ

Luciani aurii interitus

Donatus Zenus Tranſfixus

Profligatur Veneta claſſis

triremes cum ipſis turmis in hoſtium poteſtatem uenere: Pauciſſimi ubi rē perditam uiderunt conſulto proximis littoribus illati in terram euaſere: Ad duo millia hominum ea pugna capta dicuntur: in quibus multi patricii ſanguinis fuere: Cæteri partim cæſi partim uulnerati ſunt: Pridie nonas Martias ea clades accæpta eſt qua omne fere maritimi belli robur eſt amiſſum: Tā funeſtæ pugnæ nuncius ingenti mœrore ciuitatem affecit: Piſanus & alii triremium præfecti quia pugnam detrectarant iuſſu patrum ærarii prius facti in uincula ſunt coniecti: Illi quia deſerendo ſuos accæptæ cladis cauſa fuiſſent: Victor quod ad pugnam inexplorato exiuiſſet: Piſani damnationem iniquo animo populus tulit: Sed iniquiore ipſam carceris ignominiam: rumor erat inuidia paucorum nobilium potiuſq̄ quod ita meritus eſſet uictorem in uinculis eſſe: Genuenſes una proſpera pugna in ſpem maiorꝝ reꝝ erecti ubi Iaderam uenerunt captiuis præter paucos ignobiles in uincula coniectis ad reparandas naues conuerſi quæ non mediocriter pugna illa fuerant concuſſæ: Venetas inde Dalmatico remige inſtruentes breui tempore ad octo & quadraginta nauium claſſem expleuere. Prius uero q̄ clades illa ad Polam accæpta eſſet: Sex aliæ longæ naues fuerant domo eductæ ut & ipſæ in ora inferi maris res Liguſticas infeſtarent: Hæ quinque illas non multo ante profectas quibus Carolus Zenus præerat procul domo adeptæ in reliquum anni uſq; ad mediū brumæ quo ſane tempore iā amiſſa Clodia publico decreto reuocatæ ſunt rem fœliciter infero ſuperoq; mari geſſere: Ligur interim quum iā triremium multitudine abundaret: Sexdecim Iadera eductis: Humagum: Gradum: ac Caprulas uno tempore occupat: Inde onerariam unam ſecutus Venetias uſq; tumultuoſe annauigauit: Et iam in conſpectu urbis erat: Quum Tho. Mocenigus cuius oneraria illa erat aquis & uento deficientibus ad mille paſſus naui littoribus admota ipſe cum iis quos ſecum habuit (iam enim hoſtis aderat) in actuariam nauim tranſgreſſus in tutum abiit: Tres igitur liguſticæ confeſtim illam circunſiſtunt diripiuntq;: direptam in ipſis oculis ciuitatis quæ circa portum effuſa erat comburunt: Nec maiore ulla ignominia eo bello Veneti affecti ſunt q̄ eo die quo Ligure patriciam nauim Syria merce onuſtam in Veneti populi conſpectu diripiente ac direptam ſubiecta flamma corrumpente metu & ſtupore quodam preſſi animi nihil mouere ſint auſi: Inde digreſſus hoſtis Peleſtrinam inauiſt quam maiori ex parte metu belli deſertam ac ſubito captam diripuit & incendit: Inde Clodiam ire pergit: ubi hoſtes in littus egreſſi eam partem urbis ad ortum ſpectantē quā paruam Clodiam incolæ dixerunt & ipſam pene deſertam ſine aliquo maiore negocio occupant: momentoq; temporis quantumcunq; tectoꝝ in ea fuit incendio abſumunt: Præſidium quod in urbe fuit indignitate rei motum facta repente eruptione in hoſtem uadit: Hos Ligur ultra pontem excipit: utrinq; eſt aliquādiu fortiter pugnatum: ueꝝ ſuperante hoſtium multitudine uictus Venetus miles cum ingenti cæde in urbem compulſus eſt: Ligur ad naues ſe recipit: inde Anconē curſum tenuit: Fuitq; hic tantiſper dum corpora remigum ſociorumq; naualium curarentur: Inde uero ingenti lætitia Veneta ſigna quæ ad Polam fuerant amiſſa medio mari trahentes Iaderam ouātes rediere. Fama tenet potuiſſe Genuenſes q̄ facillime Clodiam occupare: eo die quo eius partem combuſſere ſi ſitum urbis exploratum habuiſſent: Veneti tot cladibus breui tēpore affecti quum circūſpectis ciuitatis opibus appareret non eſſe unde tā ualida claſſis parari poſſet quæ Genuēſibus tuto opponeretur:

Attēde numeroſam Genuenſium claſſē Carolus zenus

Thomas Mocenigus

Parua Clodia a Genuenſibus cōburitur

Idq; accideret cum clade paucis ante diebus amiſſa: tum quia plæræq; naues ad bellum inſtructæ aberant: Statuerunt pro tempore urbē tueri: Decernūt igitur ad præſidiū portus quīdecim triremiū claſſē: Cui Thaddæus Iuſtinianus præeſſet: Sed ex eo numero uix ſex inſtrui potuerunt ob remigum paucitatem: omnibus fere dare nomina recuſantibus: idq; in patrum inuidiā: Qui Victorem Piſanum uirum omnibus chariſſimum in uincula coniecerant: Portum ad hæc obſtruunt in hunc modum: Statuunt primo utrinq; caſtella duo lignea ex craſſiſſima materia: Sunt qui per id tempus ea quæ hodie ibidem cementicia ſpectamus condita fuiſſe tradant: utrunq; latus telorum multitudine muniunt: Tormenta bellica ad propulſandum procul hoſtem imis partibus ſubiiciunt: Triplicem inde cathenam Sandonibus duriſſimis (ita enim incompta quædam nauigia appellant) inſertam: Quorum ſinguli binis fundati ancoris ne æſtu pelagi citro ultroq; meantis agerentur: ferreas cuſpides in oſtium prætentas habebant: Validum ad hæc præſidium leua dextraque firmatum: Tres onerariæ naues cathenis appoſitæ quæ tenacibus uinculis connexæ atq; inſtratis ſuperne cratibus inexpugnabilis ualli ſpeciem præbuere: Ad Nicolai phanum quod in littore eſt profunda foſſa a mari ad internas aquas ducta eſt: uallumq; impoſitum ad arcendos hoſtium incurſus qui ex Medoacenſi ora fieri potuiſſent: Erigunt ad hæc circa Medoacum caſtellum munitiſſimum cum duabus tectis nauibus ualidoq; præſidio ne hoſtes in ſtagna cum periculo urbis irrumperent: Imperium copiarum omnium quæ hic fuere Caballo Veronenſi datū: Atq; ita clauſis portubus Thaddæus Iuſtinianus claſſis præfectus nunc extra munitiones ipſas nunc citra ſtationem habebat: Stabāt plæræq; aliæ naues ad oportunos caſus paratæ cum multorum dierum commeatu ſignum expectantes ſi qua occurrendum hoſti fuiſſet: Genuenſes nec ipſi in tanta gerendæ rei occaſione ceſſarunt: Sed octo & quadraginta triremibus aliiſq; breuioribus nauigiis Petro Aurio præfecto Iadera ſoluentes poſtridie Nonas Auguſti urbem prætereuecti Clodiacum portum ſubito tumultu tenuere: Quo inſeſſo claſſis ad urbem admota eſt: Carrarius princeps qui de aduentu Genuenſium iam antea ut belli ſocius reſciuerat atq; ad hoc ipſum & copias & naues comparauerat: audito Genuenſium acceſſu & quæ iuxta Clodiam ſecuta erant nauigiis quas Gazariolas uocant per ueterem Medoaci alueum ſecundo fluuio ad præſidiū uſq; quod non longe a monte Albano Veneti habebant peruenit: Sed quum appareret non ſine ingenti certamine ac cæde locum expugnari poſſe ne in mora eſſet opus aggreditur uere memorabile ac ſummo principe dignum: Adhibita nanq; ingenti agreſtium multitudine a prima diei hora ad meridiē quingentorum paſſuum foueam in Canalem uſq; quem Naſarioli uocant tam profundam perduxit: ut facile nauigia cum omnibus copiis ea parte perducta ſint: ac poſt pauciſſimas horas Naſarioli præſidium per deditionē recæperit. Ioannes Ciuranus cum multitudine nauigiorum eodem die ad Patauini principis motus inhibendos miſſus cum hoſte congreſſus ab inſtituto curſu Carrarium ducem ad noctem remoratus eſt: Inde ſiue metu ſiue negligentia potius omiſſo negocio Clodiam tranſiit: Hoſtis interim per ocium cum omnibus copiis ac commeatu Liguſticæ ſe claſſi adiunxit: relicto ad exitum fluminis præſidio loco ad hoc communito ut tuta eſſet ſuis ex Continenti nauigatio: Patres Ciuranum ex Clodia accerſitum: quia in diſtinendo hoſte parum ſtrenuam reipublicæ operam nauaſſet carcere & pecunia mulctarunt.

Thaddæus Iuſtinian' — claſſis pfectus

Veneta ciuit… mi…

Munitio ueneti portus

Caballus Veroneſis Ve…

Genuenſes Clodiacū portū inſidunt

Attende tumultuariū Carrarii prīcipis opus

Ioannes ciuranus — cotra carrari…

carcere et pec…

M.ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER.VI.SECVNDAE DECADIS.

Situs Clodiæ deſcriptio

S Edet Clodia mediis aquis undiq; fere ſtagnis circũflua: habetq; ut Venetiæ introrſum riuos nauigabiles cum ipſo mari refluentes: Extra uero riuulos plures ſalinis prædiolisq; interiectos: quos incolæ uelut ſecretiores calles lintribus frequentant: Hinc fuit quod quãdiu obſidio tenuit non defuerunt qui occupato iam ab hoſte portu a patribus ad magiſtratus & rurſus hinc Venetias noctu litteras perferrent: Sed illi maiora nauigia non ferunt: una uia quæ eſt a portu ad urbem quæq; hoſtibus patere potuit iam antea a Venetis fuerat occluſa: Caſtellum citra portum cum præſidio ut ad Medoacum erexerant nauim ad hæc e regione illius armis uiriſq; inſtructam mediis ſtatuerant aquis: His impedimentis retardatus hoſtis quo minus occupato portu qui ad mille paſſus Clodia diſtat recta ad urbem oppugnandam uenerit: Cui circa portum ſedenti pauciſſimis diebus ingentes copiæ affuere: Nam præter Patauinos & mercenarium militem quem Franciſcus Carrarius ſecum duxerat: Appendices quoq; Aquileienſis Antiſtitis aliæq; auxiliares copiæ eo uenerant: Verum enimuero quum nihil ſedendo profecturos ſe uiderent: Statuunt uno tempore caſtellum ac nauim oppugnare: Eductæ igitur portu Gazariolæ duodecim aliquantiſper exterius circũactæ paruæ Clodiæ littoribus appelluntur: atq; ita appulſas ingens uis hominum per tumulos qui littoribus imminent in internas aquas pertraxere: Statuunt ad hæc bellicas in ipſo littore machinas: ut a fronte a tergo & a lateribus uno tempore præſidium fatigarent: Nonnullæ etiam Liguſticæ ui admotæ miſſilibus Venetum infeſtabant: atq; eo modo telorum multitudine afflicti qui intus erant ſuæq; paucitati diffiſi caſtello cum naue incenſo ne hoſtibus uſui eſſe poſſet in urbem ſe recipiunt: Patauini & qui in aduerſis littoribus ſtabant ubi Venetum cedentem uidere ingenti clamore ſublato actum dicere: uictos eſſe Venetos fractos feroces ipſius gentis ſpiritus: cum ipſo nomine ad unum omnes interituros: Illi uero ad Dominici phanum tris onerarias aduerſus propinquantem hoſtem armis & uiris inſtructas ſtatuunt: Et ii qui ad præſidium urbis erant facta repente eruptione ea parte qua pons ab urbe ad paruam Clodiam protentus erat in hoſtes ſubito inuehuntur: Fuitq; aliquãdiu anceps prœlium: Verum ſuperante hoſtiũ multitudine quippe qui ad quatuor & uiginti millia fuiſſe dicuntur: Veneti intra urbem amiſſa altera parte pontis trepide compelluntur: Erant in urbe præter oppidanos tria millia armatorum & quingenti: Quorum ductores Centurioneſq; fuere Baldus Gallucius Bononienſis: Nicolaus Gallianicus: Hircus Piſanus: & Nicolaus Darſerius: uiri ea tempeſtate multi nominis: Petrus Hemus prætor erat: Legati Nicolaus Contarenus & Ioannes Mocenigus: Duabus inde oppugnationibus tentata Clodia: Priori & ſi atroci & laborioſa quippe quæ a prima luce ad ueſperam cum multorum cæde protracta eſt: manſit tamen ciuitas incolumis: Altera uero mixtus militibus Ligur in mediam urbem irrupit: Ferunt artem uiribus adhibitam ſubiectumq; ab hoſte paruum nauigiũ põti ſarmentis aridiſq; uirgultis plenum: quibus incenſis fumo ſpiritum ſuperne pugnantibus intercludente: æſtu ad hæc & flammis una ingruẽtibus Venetum ceſſiſſe: Nec hoſtis in tanta occaſione deſedit: ſed occupato ſemel loco cedenti

Attẽde hoſtium conſilium

naue incenditur.

nostri clamores.

Attende ingentes hoſtium copias

Petrus Hemus

Nicolaus Contaren⁹

Ioãnes Mocenigus

co cedenti Veneto inſtitit : cum quo mixto agmine per cædem ac ſtragem in urbem irrupit : Tum uero ab oppidanis & aliis alio dilabentibus fuga facta eſt : Pet.Hemus cum quinquaginta militibus relictus aliquandiu hoſtē ad pontem foro proximum fortiter ſuſtinuit : Deſperatis tandem rebus ſuperabundanteq; hoſtium multitudine ſe cum ſociis in prætorium recæpit : Mox uero deditione facta in hoſtium poteſtatem uenit : Immiſſis deinde copiis urbs direpta eſt : Genuenſium ſigna : Lodouici regis : ac Carrarii principis deiectis Venetis edito ſunt loco præfixa : Matronæ quarum pudicitiæ uictor hoſtis imprimis conſultum uoluit cum pueris in ædes ſacras confugerant : Inde poſt triduum reuocatæ iubentur in ſuas ædes remigrare : Quidam media trepidatione ſibi fuga ſalutem quæſiuere : reliqui capti qui in Ligurum poteſtatem uenere Clodiæ in uinculis habiti : Quoſcunq; uero Patauini & Carni ſortiti ſunt ad unum abducti : Habet Clodia ad meridiem quaſi Cherſoneſum quandam quum uerius inſula dici poſſit ad quingentos paſſus amplam Brundulum uſq; excurrentem : Id ſoli ferme totum ab accolis ſtudio & induſtria colitur : uineta habens & hortos admodum feraces : Hinc quæſtus non paruus locoꝝ incolis : q̃q̃ ſalinis quoq; & piſcationibus ſtudeant : Sunt his locis foueæ circa prædia ob ſolum uligniosum plæræq; : ſunt ex paluſtri materia multæ : multæ quoq; cemēticiæ caſæ paſſim diſpoſitæ : Ex his locis uis captiuoꝝ ingens eſt a Genuenſibus retracta : qui undiq; aquis cincti nauigioꝝ defectu effugere non potuerunt : Multi aquas temere ingreſſi circa littora exanimes reperti ſunt : Sex hominum millia ea expugnatione cecidere : Quoꝝ pars maxima Oppidani Venetiq; fuiſſe dicūtur : In hūc modum Clodiam a Genuenſibus captam accæpimus. Nicola Gallicanicus : & Balbus Gallucius a Franciſco Carrario : qui eos a Genuenſibus precio accæperat capitali ſunt ſupplicio affecti : Sed qui humani capitis precium accæpere anteq̃ debellatum eſſet in hoſtium poteſtatem redacti in uinculis atrociori ſupplicio q̃ illi ipſi quos uendiderant expirauere : Clodia Genuenſibus cuſtodienda datur : Carrarius princeps cum parte copiarum domum abiit : Abierunt & Aquileii antiſtitis auxilia : Quibus Iacobus Porlilianus præerat : Petrus Hemus tribus millibus aureorum nummum redemptus eſt : Suppellectilem in ipſa urbis expugnatione amiſerat : ſi non tantidem paulo minoris æſtimatam . Clodia capta Ligur Gāzagariolis quibuſdam aliiſq; minoribus nauigiis uſus : & cum his pauciſſimis triremibus Laureti arcem : Inde Bebianam turrim expugnat : Ii qui turrem nouam tenebant : poſtq̃ duo præſidia proximis locis expugnata audiuere : non expectato hoſte locum incendunt : ſeq; trepide ad caput aggeris Venetoꝝ oppidum recipiunt : Sed illud quoq; non diu in fide manſit : Admotis a Carrario principe eo copiis continuo ab oppidanis facta eſt deditio : Qua nunciata : præſidium quod ad montem Albanum fuit concremata munitione ad turrim Salinam confugit : Id unum præſidium aiunt toto belli tempore inuictum perſtitiſſe : Ita Venetis terra mariq; clauſis : annonæ & rerū omnium inopia breui ſecuta eſt : Siquidem Clodia capta : & cum ea oppidis circa flumina præſidiiſq; in ſtagnis amiſſis non erat unde amplius annona ſperari poſſet : niſi ex Tauriſino agro : unde omnino aliquid frumenti ac carnium Silo fluuio eſt ad urbem deuectum : Nunciata Clodiæ expugnatione : Quod circiter mediam noctem cognitum eſt : Quum ea ſub ſolis occaſum hoſtis potitus eſſet : tantus terror curiam inuaſit : ut ubi primum il

Capitur clodia a Genuenſibus et Di[…]

Sex hominū millia cæſa ſeuitia hoſtium i[…]

Lauretum a Ge. occupatum

Veneti terra mari q[…] ꝓ

Amiſſæ clodiæ nuncius

Lib 16.

Luctus Venetorum.

luxit ſubito ſit ad arma conclamatum : Quo ſigno conſternata ciuitas cum armis in forum accurrit : Compleuerat multitudo ciuium quicquid areæ ante curiam & auream ædem iacet : Tum iuſſu patrum nunciatum populo Clodiam cum præſidio amiſſam : Ad quam uocem tantus fletus coortus dicitur : tanta lamentatio : ut capta urbe maior oriri non potuiſſet : Vidiſſes tum matronas per urbem præ nimio dolore deiectas : nunc manus ad cœlum tendere : nunc pugnis pectora pulſare : Viri inuicem publicam lamentari fortunam : Actum eſſe de republica : actum de imperio dicere : Dolere omnes priuatam fortunam : ſed libertatis periculum imprimis animos uerſare : Credere uulgo Genuenſem uictorem paulo poſt affuturum : qui euerſo imperio Venetum quoq; nomen euerteret : Quiſq; pro ſe perditis rebus priuatæ fortunæ conſulere : Aurum : gemmas : argentum : ueſtes omnemq; præcioſam ſuppellectilem aut ad hoſpites in ſuburbana loca mittere : aut in ſacris ædibus antiquiſue monumentis condere : omnia luctus & pauoris erant plena : Crediderunt multi ſi in ea trepidatione hoſtiū claſſis fuiſſet ad urbem admota : Quod ut Genuenſes facerent Carrarius princeps identidem capta Clodia monuiſſet : aut urbem eo die capi : aut certe in ſummum diſcrimen adduci potuiſſe : Sed non omnia hominibus ſuperi dedere : Multi reperti ſunt qui norunt uincere : ſed uictoria uti neſciuerūt: Præſidium quod ad Medoacum fuit : æquata ſolo munitione nauibus abductis Venetias trepide reuocatur : Cæterum dolere uulgo omnes neminem eſſe qui fractos ciuitatis ſpiritus præſenti conſilio hortationeue aliqua erigeret : Quem etiam ob priſtina decora populus ſuſpiceret cuperetq; ducem in tanto diſcrimine habere : Deploratum eſſe imperium dicere : Deploratā omnium ſalutem niſi aliquis exiſteret qui afflictis patriæ rebus ſubueniret : Vnum Piſanum eſſe in tota urbe qui præterq̄ quod omnibus chariſſimus eſſet ſua uirtute publicam fortunam tam iniquo tempore ſiſtere poſſet : Verum illum ipſum in uinculis eſſe : in tenebris eum iacere : qui ſi in luce eſſet : proſtratos ciuium animos ſola præſentia erigeret : Operæprecium facturos ſe : ſi una in curiā irent : peterentq; a patribus ut continuo ademptis uinculis illum ciuitati reſtituerent : Vulgo exaudiri huiuſmodi uoces iactari interdum hæc coram nobilibus : Quod ubi in curiam eſt allatum uocato ſenatu properarunt patres ſuum munus occupare : Fit ſenatuſconſultum ut Piſanus & alii eiuſdem cauſæ rei e carcere educerentur : Quod ubi populo nunciatum eſt ingens in curia factus eſt concurſus : Sed ut erat hominis modeſtia : uoluit nocte illa quæ ſecuta eſt in carcere eſſe : ac interim accerſito qui ſe audiret confeſſionem fecit : Vbi uero illuxit curiam aſcendit: & ad Nicolai aram ſacris intereſſe uoluit : ſumpſit & euchariſtiam : ut per ea oſtēderet ſe omni publicæ & priuatæ iniuriæ ignoſcere : Rumor erat inuidia paucoꝝ fuiſſe eum ignominia illa affectum : His procuratis ad cōſpectum principis & patrum abductus non turbida non truci : ſed læta hilariq; fronte ſenatum omnem ſalutauit : Eum ad pedes conſtitutum Contarenus princeps ita affatus dicitur : Fuit tempus Victor quo iuſticiæ ſtuduimus : Nunc gratiarum tempus eſt : Iuſſimus te ob cladem ad Polam accæptam in cuſtodiam adduci : Nunc te liberandum duximus : Tu quæſo ne cognoſcere uelis utrum æquus fuerit facere : quin oblitterata præteritorum memoria rempublicam reſpice : illam iacentem erige ac tuere : ac demum fac ita ut tibi publicam priuatamq; ſalutem debeant tui ciues : qui te ob ampliſſimas uirtutes

Attēde publicam cōplorationē

conſternati

Attēde ſtudia populi ī uictorē Piſanum

modeſtia et Juſticia pietasq

Oratio prīcipis ad Piſanum

tutes tuas colunt & honorant : Ad ea Piſanus nihil inquit clariſſime princeps abs te & aliis qui rempublicam adminiſtratis in me proficiſci potuit : Quod ut probum decet ciuem non idem æquo animo fuerim laturus: Scio ego ſapientiſſime fieri omnia quæ e republica fiunt : Ad quod unum non uereor omnia conſilia & decreta ueſtra ſpectare : Quod ad priuatam iniuriam attinet tantum abeſt : ut hoc nomine ſim cuiq; obfuturus : ut per ſanctiſſimum illud ſacramentum a me hodie ad ſalutem ſuſcæptum : per que ipſa ſacra quibus interfui : nihil ſim poſt hac antiquus habiturus q̃ oblitterata ſimultatum omnium memoria : illi ipſi quibus fortuna noſtra quandoq; ſuſpecta fuit : intelligant me ſibi eſſe non minus amicum q̃ cui uis homini amiciſſimum : Eorum dignitatem non per me aut per alium uiolaturum ſed daturum etiam pro uiribus operam : ut ubiq; & ſemper incolumes ſint : Quod ad rempublicam capeſſendam pia adhortatione inuitas : Suſcipio eam libens tuendam : utinam is ſim qui in tanto diſcrimine eam conſilio & induſtria aliquo modo iuuare poſſim : præcipuam enim charitatem ad id ſcio non mihi defuturam : Cum his ad oſcula & complexum principis aliorumq; multis lachrymis recæptus domum dimiſſus eſt: Quem per confertam gratulantium multitudinem euntem quum totus ferme populus ſequeretur ferunt plauſum : & uoces temere diſiectas : Principem non priuatum ciuem circunſonantes familiariter corripuiſſe : Conſtāti uultu prædicantem diuo Marco urbis parenti ac præſidi non ciui humillimo ea tribuenda : Et quia copiarum cura quæ circa portum ſtatiua habebant fuerat illi decreta ut communi conſilio cum Caballo Veronenſi ea quæ e republica eſſent diligenter curaret : creditum uulgo eſt claſſis quoq; imperium illi reſtitutum : Tum ſingulos ordines cernere erat : ſingula collegia : uicos : conuentus publice priuatimq; alios alia ad inſtruendam claſſem gratis offerre : Quidam etiam priuato ſumptu ſe totas triremes inſtructuros profeſſi ſunt : Sed omnes uir ille comiter accæptos : ad principem & patres ire iubebat penes illos eſſe dicere rerum omnium imperium illos audituros quæ undiq; ad uſum reipublicæ afferrentur : Ipſe interim munitiones & opera intuens : & quæ ad Nicolai phanum erant aduerſus hoſtium incurſus erecta : ut inutilia aſpernatus fere omnia mutauit : Verum ubi cognitū eſt illum ad priſtinam dignitatem nondum reuocatum : Tum uidiſſes omnium ſtudia repente mutata : damnare populus patrum pertinaciam : qui in ſummo etiam periculo priuatis odiis ſtuderent : Summum uirum rei maritimæ peritiſſimum geſtarum rerum gloria excellentem : ad imperium maris non eſſe reſtitutum : non quia e republica non eſſet : ſed quoniam paucorum inuidiæ ſatiſſactum uellent : Huiuſmodi uulgi obtrectationes in curiam delatæ confeſtim conſulitur ſenatus : conſtititq; alieno tempore animos ciuium eo nomine a patribus alienari : Veniſſe tempus dicere : quo ciuitatis concordiæ imprimis ſtudendum eſſet : Qua tenente adhuc dubium uideri an reſpublica ſuo ueſtigio ſtare poſſet : Reſtituitur itaq; totius ordinis conſenſu in priſtinam dignitatem Victor : Manatq; rumor per ipſam urbem imperium maris penes Piſanum recentiore patrum decreto futurum: Datamq; illi eam oram præſidio tuendam quæ inter urbem eſſet & Pa tauinos fines : Fit itaq; ad illum concurſus maximus : inſtruunturq; ad bellum triduo ſex triremes : potuiſſent etiam plures ſi pluribus tum opus fuiſſet remigio ornari : omnibus certatim dare nomina cupientibus : Ad

Piſani reſponſum

Attēde ciuilem Piſani humilitatē

Maris imperium Piſano reſtituitur

Lib. 16.

duntur iis Gazariolæ plæræq; & alia minora nauigia non pauca : Quibus ad profectionem paratis cum claſſe ad portum Piſanus uenit : Vbi cum ipſo copiarum imperatore de uallo quod ab initio fuerat eductum in cementitium murum uertendo ægit : deq; duabus turribus ad utrunq; caput cum præſidio erigendis : Probarunt id conſilium patres : continuoq; ad opus conuerſi omnes : quatriduo duæ turres erectæ : quarum prima fundamenta Victor ipſe : Thaddæus Iuſtinianus : Caballus : ac plæriq; alii uiri illuſtres poſuerunt : Inde ea parte qua uallum fuit murus erigi cœptus eſt : quem dierum quindecim ſpatio ab una turre ad alteram magna parte ciuitatis cum milite & remige utriuſq; claſſis operante productum affirmant : Extant operis ueſtigia quæ Venetum portum introrſum nauigantibus ad leuam occurrunt : Cathena ad hæc craſſiſſima circa iudaicam ad hoſtium incurſus prætenta eſt : quatuor tectis nauibus ad præſidium diſpoſitis : Vallum præterea exteriore parte urbis a recenti muro uſq; ad Martini phanum : diſpoſitis leuioribus nauigiis quæ noctu totum ambitum luſtrarent : ne clandeſtine hoſtes ingreſſi ædificia urbi proxima incenderent : Conſtitutæ ad hoc ipſum paſſim nocturnæ ſtationes ne per occaſionem ciuitas nocturno aliquo afficeretur incommodo : Dum hæc in urbe curantur interim pauci quidam leuioribus nauigiis uſi præter Albanum ac loca quibus ex continenti Clodiam nauigabatur lintres citro ultroq; meantes inuadere ſunt auſi : quibus per occaſionem oppreſſis plæriq; ſucceſſu animante ad eum quæſtum animum adiecere : Nullus ferme dies erat quo non aliquod nauigium interciperent : Quo breui accidit ut ex Patauio q̃ pauciſſimi Clodiam annauigarent : Senſerunt Genuenſes inſeſſis aquis ſtatim deficientem commeatum : Ad eos igitur incurſus comprimendos uel ſpe potius alicuius maioris rei gerendæ : cum tribus & triginta triremibus : nec non multis uariiſq; nauigiis ad bellum inſtructis : occupato repente portu ad Medoacum tumultuoſe conſederunt : atq; eo loco ubi Venetum fuerat ſtatuto præſidio partem copiarum ad Popiliam expugnandam in aduerſum littus exponit : Veneti audito hoſtium aduentu paululum ultra Almi ſpiritus phanum duabus nauibus contiguo fere loco depreſſis : Internas aquas quibus ex Clodia Venetias nauigatur occludunt : Statuuntq; circa demerſas aliud maius nauigium cum ualida ſagittariorum manu : Huc uſq; hoſtium triremibus progreſſis Thaddæus Iuſtinianus qui ad phanum quod diximus ſtationem habebat cum quinq; triremibus quibus præerat quotidie occurrebat : inceſſebantq; ſe miſſilibus magis q̃ cominus pugnarent : Leuiora Venetorum nauigia a lateribus incurſantia bellicis tormentis ac ſagittis Liguſticas triremes affligebant : Nec interim pauci quotidianis prœliis ex utraq; claſſe cadebant : In littoribus quoq; nonnunq̃ per occaſionem pugnatum : Quibus certaminibus fere ſemper res Veneta fuit ſuperior : Erat enim Caballus Veronenſis rei militaris peritiſſimus : habebatq; ſecum lectiſſimum equitatum : quum hoſtes qui ad Popiliam & Medoacum erant equos non haberent : Dum hæc in aquis geruntur Carolus Lodouici ut quidam aiunt regis filius : Alii uero eum non Lodouico ſed Carolo qui Manfredum Appuliæ regem ſuperauit natum affirmant : cum decem Barbarorum millibus ad Tauriſium conſedit : ante cuius aduentum Nicolaus Maurocenus : Ioannes Gradonicus : & Zacharias Contarenus Tauriſium miſſi ſunt : qui apud Barbarum publicam cauſam agerent

Attēde amplum opus pauciſſimis diebus confectum

Primi Venetorũ ſucceſſus

Leuia circa portum & littus prœlia

Nicolaus Maurocen⁹ Ioãnes Gradonicus Zacharias Contaren⁹

veronẽſis

oratores ad pãnonum

agerent : Fama erat mandatum fuiſſe illi a patre : ut Venetorum orato res ſocioſq; audiret : ac tum ſi uiſum eſſet ex ſua & illorum æſtimatione pacem cum Venetis componeret : Sub eius igitur aduentum Patauinus princeps in caſtra uenit : Venerunt & Genuenſium & Aquileienſis antiſtitis legati fœlicem illi acceſſum gratulari : Et ut ſiue pax ſiue bellum futurum eſſet cum eo decernerent quæ ex regis & ſociorum dignitate eſſent : Venerunt & Veneti poſtridie in caſtra : quæ ad quadraginta diuorum phanum erant : Quibus licet mandatum eſſet quantumuis iniquis conditionibus pacem non reſpuerent : Tamen tot & tanta undiq; petebantur : ut ſi quadruplo maiores fuiſſent Venetorū opes q̃ ea tempeſtate erant uix hoſtium auaritiam explere potuiſſent : Tenuit itaq; aliquot dies ea diſceptatio : Sed impudentiſſima hoſtium poſtulata effecerunt ut Venetorum animi ad tam iniquam pacem demitti nullo modo potuerint : Quin ſatius duxerint extrema omnia pati q̃ Venetum nomen præſenti ignominia deformare : Carrarius princeps Patauium media altercatione rediit : Arcuano Bucecharino cum ea peditum manu quam ipſe ad Carolum ueniens ſecum duxerat relicto : Poſt illius digreſſum per multos dies iactata res eſt : Sed hoſtibus omnia Veneto adimentibus : & ut plane apparebat nil uicto præter uitam relictu ris : quam muneris etiam loco conceſſam uideri uolebant : Dolore quē ignominia fecerat in iram uerſo : Decreto patrum iubentur legati ea actione abſtinere : atq; ita infecta re domum confeſtim redire : Quibus abeuntibus Carolum quum circiter duos menſes ad Tauriſium ſediſſet : nec ſedendo ſe quicq̃ profecturum uideret in Pannoniam ſoluta obſidione abiit : Dum hæc in Tauriſinis aguntur Veneti quinquaginta paruis nauigiis pulchre inſtructis : Quarta uigilia noctis ad hoſtium præſidium opprimendum ire pergunt : Erat circa foſſam quam Carrarius tumultuario opere haud longe ab Albano foderat : triremis una cui Bartholomeus Vzerius Sauonicus cum duobus aliis nauigiis præerat ad eorum qui citro ultroq; nauigabant præſidium uenerat : Hanc Venetus ſubito adortus : momento temporis hoſtē magis tumultuantem q̃ arma expedientem opprimit : Capitur triremis a ſagittariis Venetis qui in alterum foſſæ nouiter ductæ latus expoſiti ex ſuperiore parte in illam littori hærentem impetum fecere : Captam igitur ac direptam : quia refluxu aquarum agi non poterat incendio Venetus abſumpſit : Reliquas naues cum centum quinquaginta captiuis hoſtibus Venetias aduexere : in quibus Vzerius ipſe eſt ductus : Ingentem lætitiam ea uictoria attulit ciuitati atq; eo maiorem : quo præſens ſucceſſus in ſpem melioris fortunæ ciuium animos aſſiduis cladibus proſtratos erexit : Etenim his geſtis cœptæ ſunt paſſim iactari uoces indignantium : tam deſidem factam ciuitatem : tam timidam ut in apertam cum hoſte dimicationem exire non auderet : Degenerare Venetos ab illa ſuorum maiorum uirtute : qui totiens uel minori nauium numero Ligurem uiciſſent : Quid quod paucis ante mēſibus nullus erat toto ſinu locus in quo Venetorum metu ſe Ligur tutum exiſtimaret : Nunc fractos iacere uiuidos illos ciuitatis ſpiritus ſi non patriæ : non libertatis : non ſuarum fortunarum memores : Stultum dicere immo miſerum expectare : ut conſumpta rerum omnium copia fame magis q̃ ferro domiti deditionem facere turpiter cogerentur :

Attēde iniquiſſimas pacis cōditiones ab hoſte propoſitas

Reuocatur Legati Jn

Reditus Caroli in Pannoniam

Attēde Venetoꝝ ſucceſſum et acclamationi

Lib. 16.

Irent patres & claſſem q̃maximam poſſent decernerent : Paratos eſſe ciues
aut uincere ſi hoſti obiiciantur : aut ſi minus id poſſint mortem pro liberta
te occumbere : Huiuſmodi uoces ad patres delatæ effecerunt : ut continuo
ad res maiores gerendas animum erexerint : Fit itaq; ſenatuſconſultum ut
primo quoq; tempore triremes quadraginta ad bellum inſtruerentur : Qua
rum imperium penes Contarenum principem eſſet : Declarati ad hæc no/
minatim ſingularum nauium præfecti : Publici huius decreti fama in uul/
gus delata ingenti gaudio populum extulit : Tanto ciuitatis ſtudio res exa
cta eſt : ut ſint quidam auctores biduo a cognatis amicis & clientibus cuili
bet præfectorum pene tota expleta remigia : Quatuor & triginta triremium
numerus tunc comparatus : reliquæ hominum defectu expediri non potue
runt : Nam præter cladem paucis ante menſibus ad Polam acceptam duo
deuiginti triremes foris erant : cum Carolo Zeno qui in diem expecta/
batur : Interea uero Contarenus princeps impoſitis in naues remigibus a iu
daica regione ad Nicolai phanum : ut nauales turmæ remo aſſueſcerent
(erant enim opifices fere omnes) quotidie claſſem agebant : Sedulo ille id
facere : tum quia operæprecium fore credebat nouos homines remis inſue/
ſcere : Tum ut pugnam in Zeni aduentum ſi fieri poſſet diſtraheret : Si/
quidem haud tutum apparebat uictrici hoſtium claſſi inferiorem nauium
numerum obiicere : Et quia ad rerum omnium inopiam iam uentum erat :
ita ut res ulterius trahi non poſſet : ne in maius aliquod diſcrimen longa
cunctatione ueniretur : Carolo nondum reuerſo confligere cum hoſte ſtatu
unt : Interim uero ut tanta claſſis in preſenti rerum anguſtia ali poſſet : pri
uſq̃ in hoſtem ſit itum : decreto patrũ propoſitum eſt publicum edictũ : ut
quicunq; e populo pecunia cõmeatu militeue : aut claſſem : aut littorales co
pias iuuiſſent fore ut ubi cum hoſte debellatum eſſet ex eoꝝ numero triginta
qui optime omnium meriti crederentur ad patricium traducerentur ordinem :
Quæ dignitas illis eorumq; poſteris rata perpetuo maneret : Daturos ad
hæc patres operam : ut quinq; aureorum nummum millia quot annis reli/
quis diuiderentur qui dignitatem non eſſent conſecuti : Multi ſpe præten/
ſæ dignitatis : quidam etiam charitate patriæ in medium proceſſerunt : Alii
alia pollicentes : ſupra ſexaginta familiæ repertæ ſunt : quæ ſuum in rem/
publicam beneficium contulerunt : atq; ita ut ditiſſimus quiſq; fuit : ita op
time de illa meritus & uideri & eſſe uoluit : Ferunt igitur multa & ampla
hinc inde collata : Quo factum eſt ut plæriq; in Patriciatum eo nomine aſ
ſumpti ſint : Sed quum illa omnia apud quoſdam legiſſem : qui in huiuſ
modi rebus explicandis ſunt maxime occupati : Illud ſane me non medio/
criter mouit : quod ſi non rei animi certe & pietatis in patriam eximiæ fuiſ
ſe exiſtimo : Tradunt Mathæum quendam Faſeolum municipem Clodi/
enſem (Is capta ab hoſte patria cum liberis Venetias ſe contulerat) in cu/
ria profeſſum amiſiſſe ſe fortunas omnes : quæ multorum millium aureo/
rum nummum ſummam exæquaſſent : Quod ſi ad eam diem ſalue eſſent
libens pro ſalute patriæ eas in medium contuliſſet : Verum ſupereſſe adhuc
ſibi & filiis duobus uitam : quam ſe patriæ ac patribus elargiri pronuncia/
uit : Vterentur igitur terra mariq; ſuo munere paratos eſſe ſe illud unum
quod ſibi reliquum fortuna feciſſet pro publica ſalute effundere : Genuen/
ſes audito nouæ claſſis apparatu ueriti ne Venetus exteriore fluctu ſilentio
noctis

Attẽde ſe/natuſcõſultum de noua claſſe cõflanda

Attẽde prĩcipis conſilium in re parãda claſſe

Attẽde de/cretum quod ex bene meritis patricij fierent.

Attẽde municipis Clodien. erga patriã pie/tatis exemplum

noctis circunuectus portus quem tenebant aditum occuparet : Inde introrſum eruptione facta reliqua ciuitas leuioribus nauigiis uſi a fronte & lateribus incurſando Liguſticam claſſem circunſiſterent : atq; ita in orbem pugnare coacti ad unum cæderentur : ſoluta obſidione Clodiam abeunt : rati fore ut commeatibus mari terraq; interclusis fame Venetus domaretur : Verum anteq̃ inde abirent præſidium diruunt : Medoacum Popiliamq; funditus euertunt : modicoq; interiecto tempore quatuor & uiginti Liguſticæ triremes in Carnorum oram frumentatum exiuere : ſalis cuius uim ingentem ſecum aduexerant cum tritico & aliis frugum generibus commutandi conſilio : Interim tres Liguſticæ triremes earum quæ ad cuſtodiam portus relictæ erant : reliquis ne urbs ſine præſidio eſſet (remigia Ligur ademerat)quotidie Salinam turrim quod unum in ſtagnis præſidium Venetis reliquũ erat circunuectæ eos qui locum tenebant ſubitis incurſibus territabant : Trecenta minora nauigia cum Ganzariolis quinquaginta ad illas inſidiis excipiendas Victoris Piſani ductu domo profectæ in cannetis turri circuniectis occulte conſederant : Eas ſuis ſignis proditas ubi Ligur procul conſpexit : fugam ſubito capeſſens Clodiam uerſus innitens remis abiit : Venetus quia fugientem hoſtem perſequi non potuit : per ſtagna quæ minora nauigia ferebant Clodiam celeri curſu præuectus præſidium Salinarum quæ urbi adiectæ ſũt repente opprimit : Inde urbem ipſam tumultuoſe adortus ingentem intulit hoſtibus terrorem : Circa Marianam portam omnis impetus incubuit : Etiam in ipſis canalibus res gerebatur : quum ſubito tres illæ triremes circunactæ affuere : Hic hoſte a fronte a tergo a lateribus incurſante coactus eſt Venetus trepide ſe ad ſigna recipere : Cecidit ea pugna Contareni principis gener iuuenis impiger ex Gradonica familia : Alii etiam non pauci cum nauigiis octo ab hoſte intercæpti : Sic re parum fœliciter geſta domum claſſis reducta eſt : Nec multos poſt dies naues quæ frumentatum iuerant Clodiam uenerunt : Tum uero cognitis quæ ſe abſentibus geſta eſſent : ſtatuunt Clodiam communire æquatis ſolo ædificiis : quæ ſalinis circuniecta erant : quæq; extremis mœnibus hærebant : Aream ad hæc quæ media ferme urbe patet : & quicquid undiq; areæ domorum adiacet ſumma ope communiunt : occluſis cementicio muro uiis ad aquam ferentibus : circunductoq; in ſpeciem muri uallo cum propugnaculis & ligneis turribus : pontibuſq; introrſum duplici ſerie ad propugnatorum uſum diſcurrentibus : Interim quia per exploratores cognouerant Carolum Zenum cum claſſe quæ foris erat nondum ueniſſe nihil minus q̃ hoſtium aduentum metuentes quos nihil utiq; ante illius reditũ moturos apparebat ipſam belli ſedem commeatu & operibus per ocium inſtruebant : Carolus ut dixi cum triremibus quinq; ſub id tempus quo ad Polam a Piſano male pugnatum eſt domo digreſſus : Inſulanas naues circa Siciliam nactus : quarum plæræq; frumẽto multipliciq; cõmeatu plenæ Genuam curſum intenderant in ſuam poteſtatem redegit : Ex his ſumpto quantum ſatis ad alendam claſſem uiſum eſt : quod reliquum fuit in mare proiecit : Nautis quoq; qui Siculi erant aliquid uecturæ nomine eſt datum : Moniti ne deinceps Genuam nauigarent : cum nauibus ſine alia maiore iniuria ſunt dimiſſi : Cæterum plæraſq; Ligurum onerarias tum in ipſa Trinacriæ ora : Tum circa Tyrrheniam intercæpit : intercæptas prius quæ uoluit me

Ge. ſoluta medoaci ob ſidione clo diã abeunt

Attẽde pugnam circa Clodiam

Gradonicus principis g

Caroli Zeni circa Siciliã geſta fœlicia

Lib · 16.

dio mari depreſſit : In hoc fœlici rerum curſu quatuor triremes ex Creta profectæ ſe Carolo iunxerunt : Hæ quoq; priuſq̃ ſuis iungerentur pauciſſimis diebus tris Liguſticas cetheas mercibus onuſtas : Vnam inter Cretam & Peloponneſum : Alteram Methonenſium auxilio ad Sapientiam : Tertiam circa Siculum fretum intercæpere : Quibus Neapolim adductis : ferunt captam mercem quinq; & quadraginta aureorum nummum millibus ueniiſſe : Ex duabus inde infirmis claſſibus una nouem triremium facta confeſtim Carolus penes quem omnium imperium erat ad oram Liguſticam deuaſtandam profectus arboribus ſegetibuſq; corruptis : quicquid amœniſſimi ſoli a Veneris portu Genuam uſq; patet pene deſolatum reddidit : Ab oppugnatione locorum omnino abſtinuit ſex hoſtium triremes ueritus quæ ſuo ſemper ueſtigio hærebant : Depopulatis hoſtium finibus quum in ſuperi maris oram ſe reciperet : onerariam unam Siculam frumenti plenam cum nauigiis quibuſdam curſum in Liguriam tendentibus ſubito occurſu in ſuam poteſtatem redegit : naui ſecum abducta reliqua mediis fluctibus demerſit : Hæc Zenus in ora inferi maris : Ac circa Trinacriam Micheletus Iuſtinianus qui & ipſe cum quatuor triremibus in Helleſponto fuerat præter alias multas naues quas in Propontide & Boſphoro per occaſionem hoſtibus ademerat : Cetheam unam Neapolitanam cum Liguſtica merce expugnauit : quæ haſtæ ſubiecta duodeuiginti millibus ueniit : Nec ſex triremes illæ quæ ſub id ferme tempus quo Zenus : aut certe non multo ante Venetiis profectæ fuerant : dum hæc gerebantur in ocio fuere : paucis enim diebus quibus domo ſoluerant duas Anconitanas adeptæ intercæperant res earum alteri ob fidem publicam redditæ : Nec ita multo poſt ſinum egreſſæ biremem Turcorum unam oppreſſerunt eam cæſo mediis fluctibus remigio merſerunt : Chium inde inſulam leui tentant oppugnatione : Molas cum præſidio comburunt : Ex Chio in Tenedum trãſeunt : Hinc Helleſpontum emenſæ in Ponticum mare curſum flexere : Vbi ſiculam unam in poteſtatem redactam quia Genuenſium mercem eſſe conſtabat : uelut hoſtibus ereptam in Cretam miſere : Inde Byzantium claſſis admota : Per eos dies Caloioannes Andronico filio in Peram compulſo imperium recæperat : Arx urbis quia nondum recæpta eſſet illius animum uehementer ſollicitum habebat : Non prius igitur deſtitit Venetos rogare : q̃ partim præcibus partim pollicitationibus ampliſſimis : ad trecentos Genuenſes qui intus erant oppugnandos perpuliſſet : Ferunt multis lachrymis Venetos rogaſſe : ne ſe in aperto diſcrimine deſererent profeſſum deinceps non imperatoris ut olim : ſed Veneti nomen Byzantii habiturum : ſi eorum beneficio in ſuum imperium reſtitutus eſſet : Recuperata Venetorum uirtute arce præter Tenedum omnia Caloioannes recæpit : Interim uero dum circa Byzantium Veneti eſſent duas Liguſticas Scythicarum rerum plenas & in his Genuenſium negociatorum octo & uiginti : multaq; ad hæc minora nauigia quæ Helleſpontum omnemq; Pontici maris oram negociorum cauſa frequentabant intercæpere : Peraq; ob Andronicum graui obſidione preſſa eſt : ac quandiu tenuit quatuor Venetæ triremes in Caloioannis gratiam frequẽtes affuere : Sub id tempus Zenus Tenedum uenit : quo breui undeuiginti Venetæ triremes conuenere : His frætus ille Cetheam unam Neapolitanã

Caroli geſta in Liguſtica ora

Michelet' Iuſtinian'

cõtra Genuenses

Caloioãnes in imperiũ reſtituitur

a Veneto

Venetorũ circa Boſphorum geſta

in qua Genuenſes nonnulli erant in poteſtatem redegit : Mox cum quin/decim triremibus Tenedo profectus eſt : duabus ad inſulæ præſidium relictis: reliquis ad Perenſem obſidionem cum Bertucio Piſano Victoris fratre miſ/ſus : Is quum Mandram Barbarorum oppidum non longe a Tenedo oppu gnaret : ſagitta ictus concidit : Carolus ex Tenedo Rhodum tenuit : unde digreſſus duas Liguſticas oppreſſit : Cyprum inde appulſum : Circa inſu/lam Cethea hoſtium tritico plena : ac inde paucis diebus alia multi precii ca pta : Ex Cypro in Syriam Veneti curſum tenuerunt : Hic quum Beritano portu ſederet : Cretenſis triremis a principe & patribus miſſa cum nunciis de Clodia amiſſa : deq; patriæ obſidione ſuperuenit : Simul igitur iuſſi in Italiam ad urbem obſidione leuandam ire ſimulq; ex Syria profecti in Rho dum ad commeatum comparandum curſum tenuere: Nicolaus Zenus:Mi cheletus Iuſtinianus : & Ioannes Barbus ad expediendum uiaticum cum tribus longis nauibus præmiſſi : Liguſticam Cetheam ea tempeſtate nobi/liſſimam cognomine Pichinionam Rhodiaco portu inuenere : Genuenſis ra tus quod erat affuturam paulo poſt reliquam claſſem nihil Venetis ob nauis magnitudinem mouere auſis portu egreditur : ac Ioniam uerſus uen to leniter ſpirante curſum intendit : Sed illi parum omnino progreſſo Ca/rolus ſuperuenit : Ita forte accidit ut tum peregrina quædam cethea in por tu eſſet & alia nihilo inferior Hiſpana ad bellum ſatis inſtructa : Cum his & cætera claſſe Zenus hoſtem ferociter inuadit : qui uentorum ut dixi in/opia haud multum a portu aberat : Die uno ac nocte oppugnatus Ligur non prius deditionem fecit : q̄ uela nauis flammam contraxere : Ad cen/tum ſexaginta uiri negociatores in ea capti : ac pene totidem ſocii nauales : Florentini qui negociorum cauſa in ea fuere : ubi Rhodum uentum eſt di/miſſi ſunt : Singuliſq; centeni aurei nummi pro uiatico dati : Ferunt nul/lo unq̄ tempore maiorem ditioremq; nauem inter Liguſticas fuiſſe : Com/pertum eſt ex ipſis negociatorum libris quingentorum millium aureorum nummum precioſiſſimam mercem quæ in ea reperta eſt ſummam exple uiſſe : Quæ ex ipſa naui haſtæ ſubiecere (neq; enim omnia ſubiecta ſunt) octoginta millibus uendita : Tranſlatis in alias naues rebus eam Carolus alto mari depreſſit : Inde in Cretam Veneta claſſis tranſiit : Hic ut anna les quidam habent ex Marco Mauroceno a principe & ſenatu cum trire/mi una miſſo de obſidione patriæ cognitum : Sed dum hæc mari gerun/tur ciuitate in dies magis ac magis rerum omnium inopia laborante Con/tarenus princeps media bruma quatuor & uiginti longis nauibus : aliiſq; onerariis non paucis quæ commeatum : Cataphratos equites : & ſagittari/os uehebant noctu domo profectus ſub primam lucem Clodiæ portum occupat : Inde Cetheas duas quas iccirco eo traxerat : ut in ipſo aditu de merſis curſum hoſtibus omnino adimeret : eo quo mergendæ erant loco ſub primum acceſſum ſtatui iuſſit : ut quum gerendæ rei tempus affu/iſſet continuo ab iis quibus id negocium datum eſſet tranſigi poſſet : Inde curatis corporibus mercenarius miles in littus expoſitus proxime ad urbem pugnandi cupidus accedit : In eum eruptione ex oppido facta in/gens uis hoſtium impetum fecit (erant enim tum Clodiæ ad decem arma torum millia) atrox certamen : & utrinq; cruentum fuit : Sed ſuperāte hoſti um multitudine fuſus eſt Venetus & ad naues uſq; cum ingenti cæde fugatus: multi in ipſa pugna cecidere : ſed omnino plures fuga eripuit: Nā dū ad littus

Bertucius Piſanus *Victoris frater*

Nūcius in Syriam de Clodiæ amiſſione

Ni. Zenus Io. Barbus

Attēde nauis magnitudinē præcioſiſſima merce onuſtam *a Veneto captam*

Venetus Clodiacum portum occupat

Ceſus Venetus a Genu[...]

Lib. 16.

compulſum agmen naues repetit : plurimi in ea trepidatione obtruncati ſunt : ac quidam etiam capti : quos in urbem adductos ademptis primo armis uictor hoſtis ad unum trucidauit : Cecidit ea pugna Hircus Piſanus qui honeſtiſſimum ordinem in Venetis caſtris ducebat : Ea uictoria elatus hoſtis plærisq; repente nauigiis inſtructis in Venetas Cetheas impetum facit : ac nullo defenſas præſidio : nec triremibus ob remeantis pelagi impetum opem ullam afferentibus occupat : iniectaq; flamma incendio abſumit : Placuit id magis Veneto q̃ ſi hoſtis illas in ſuam poteſtatem redactas aliquo inſtruxiſſet præſidio : Quod ſi ab eo factum eſſet omnẽ claudendi portus facultatem Veneto abſtuliſſet : Ad hanc duplicem cladẽ Venetus incolumi claſſe (nam neq; remigium neq; ſocioꝝ naualium quiſq̃ ad pugnam exiuerat) haud multum remiſit animum : Cæterum triremibus domum celeriter miſſis cetheas duas ut antea ad ſe attrahi iuſſit : Interim uero dum hæc properantur Fœdericus Cornarius iuſſu principis cum quatuor longis nauibus Brundulum eo conſilio eſt miſſus : ut omnes exitus uno tẽpore hoſtibus occluderet : Vbi igitur eo uentum eſt : ſubito duo nauigia aliquid omnino inter ſe diſtantia circa Brundulum depreſſit : unum ad Blaſii phanum qua Clodia in Atheſim nauigatur : in ipſo portu alterum: Sed dum hanc operam diligenter Cornarius nauaret : Contarenus princeps ne in tanta gerendæ rei occaſione ceſſaret duas cethearum nauium carinas a ligure ambuſtas lapidibus oppletas eodem quo ipſe ſtatuerat loco retractas deprimi iuſſit : Poſtridie uero duas alias nuper domo petitas eodem loco ſine certamine ullo lapidibus plenas demerſit : Cæterum ne aditus exituſq; portus non ſemper Venetorum eſſet : præſidium ſumma ope in ea parte quæ ad urbem ſpectat communiuit : Quod ne fieret aliquandiu hoſtes obſtitere : Verum multitudine telorum quæ hinc ab iis nauibus quæ in portu erant mittebantur : inde uero ab illis quæ exteriore parte in ancoris ſtabant (& a fronte ſagittariorum uis ingens Liguri obiecta erat) undiq; pene afflicti cũ multa cæde in urbem reiecti ſunt : Veritus hoſtis ne clauſo portu ad ultimum malorum omnium famem redigeretur : ad leuandam multitudinem quatuordecim triremes cum turmis naualibus educit : per Brundulum in altum erupturus : conſilio ſub uernum tempus maiore domi claſſe comparata ad ſuos obſidione leuandos redeundi : Venetæ naues quas Cornarii ductu eo miſſas diximus ad Blaſii phanum illis ſe obiiciunt : Erant tam anguſti aquarum meatus : ut uix triremes duas pariter euntes capere poſſent : Id certe quia a maiori numero circunueniri non poterant : non parum Venetis profuit : ſed plus omnino depreſſa nauigia : Quæ ubi Ligurem ui reuellere conantem aditumq; ſibi facere uolentem Cornarius conſpexit : Sublato fumo dat ſignum ſuis qui ad tria millia paſſuum ſtationem habebant : Eo uiſo confeſtim Contarenus Thaddæum Iuſtinianum cum quatuor longis nauibus Cornario opem ferre iubet : Sub cuius acceſſum hoſtes aliquantiſper ceſſere : Poſt Thaddæum Victor Piſanus cum ſex triremibus ſubſidio miſſus duo alia nauigia eodem ferme loco demerſit : Cathena ad hæc ex nauium antennis aliaq; craſſiore materia in ſpeciem ualli uadum obſtruxit : Imperium omnium nauium quæ ad Brundulum miſſæ erant Victori eſt datum : Quod ita ægre Thaddæus tuliſſe dicitur (nam in ſuſpitionem mutuæ æmulationis iam antea uenerant) ut ſtatim inde ne ſub imperio illius eſſe cogeretur : ſua triremi abducta ad principem

[Margin: Venet' parũ proſpere pugnat — Fœdericus Cornarius — Occluditur hoſti Clodiacus portus — Pugna ad Blaſii phanum — Thaddæus Iuſtinian' Victor Piſanus]

ſe contulerit : Reliquæ quæ treſdecim numero fuere ad præſidium reman/
ſerunt : qua parte ſupra modum eſt a Veneto laboratum : hoſtibus infe/
ſtantibus aſſidueq; inter ſe quærentibus qua ui : qua ue arte mare ſibi
apertum redderent : Liguſticis nauibus quæ fruſtra eruptionem tentarant
Clodiam reductis ſubito hoſtis circa Brundulum domicilium uirginum oc/
cupat : militariq; opere communit : Deductis ad hæc ſecus paruam Clodiã
nauibus : alterũ quoq; Brundulani portus latus ſtudet occupare: Re uictor
animaduerſa (nam hoſtiũ naues ab altera parte mouere cœperant) iubet Ioã
nem Barbadicum confeſtim cum leuioribus nauigiis : quoꝝ uis ingens ab
initio fuerat eo miſſa in hoſtem impetum facere : Ipſe uero in eam partem
quam Ligur capere deſtinauerat triremes q̃proxime poterat admouit : appa
rebat portu utrinq; ab hoſtibus inſeſſo Venetas naues omnino intercluſum
iri : Panditur portus ipſe in quadringentoꝝ paſſuum latitudinem circa me
dium ſane uadoſus : utrinq; uero ſecus littora nauigabilis : Iam alterum la
tus ualido ut diximus præſidio Ligur inſederat : ſi ad leuam quoq; quod
facere deſtinauerat exitum clauſiſſet perierant Venetæ triremes : Haud igitur
in tanto diſcrimine ceſſatum medio portu acre prœlium eſt commiſſum :
multumq; a Venetis ob uim telorum ab hoſtibus qui in aduerſo littore erãt
coniectoꝝ laboratum : Sed rei periculum effecit ut pertinacia nixus hoſtem
præſenti conatu auerterit : ipſeq; nihilo ſecius occupato loco præſidium tu/
multuario opere erexit : Quod ut aliquanto tutius expediretur : & militum
& opificum multitudo ingens ex maiore claſſe accerſita eſt : Ad eum locum
tuendum Geor. Caballus Iacobi filius cum lectiſſima coorte eſt miſſus:ſicq;
eſt factum ut unum portum Ligur Venetuſq; eodem tempore poſſederint:
Aſſiduum inde certamen fuit tormentis bellicis ſe citro ultroq; inceſſentibus:
Claſſis & ipſa ab hoſte die noctuq; machinis ad uirginium ſtatutis aſſiduo
ictu infeſtabatur : Dum hæc circa Clodiam geruntur : Stellani interim Ber
nabouis auſpiciis : ut Genuenſes a Clodienſi bello auerterent rem Liguſticã
grauiter infeſtabant : Nam præter cæteras expeditiones quatuor equitum
millibus fræti ad Franciſci phanum Genuæ proximum nonnunq̃ Aſture du
ce adequitarunt : terroribus & pauore omnia complentes : Sed eos nouiſſi
me eruptione ex urbe facta Genuenſis fundit : fuſoſq; præter ipſum ducem
cuiuſdam agricolæ opera ſeruatum ad unum fere omnes capit : Caloioannis
quoq; imperatoris opes rem Venetam aliquid & ipſæ iuuerunt: quippe qui
aſſiduis excurſionibus ac nonnunq̃ acri oppugnatione Peram infeſtabat :
Sed quum locus urbi propinquus ab Andronico filio Myſiis & Turcis au
xiliaribus teneretur imminentis periculi metu in fide non diu manſit : Hæc
procul domo : In Venetis uero Genuenſes qui ad leuandam multitudinem
triremes aliquas emittere uehementer cupiebant : duodeuiginti longas na/
ues ſub ponte qui eſt ad Marianam portam in eum riuum traductas : qui
paruam Clodiam a maiore diuidit Brundulum uſq; laborioſe traxere : Hic
armis & remigio inſtructæ ante præſidium erumpendi occaſionem expectã/
tes conſtitere : Contra Veneti ne impune Ligur abiret pro portu ſtationẽ ha
bebant : ut in apertum euadentes medio conatu opprimerent : Sed dum ho
ſtes in mora ſunt : ac Venetus aquas inſidere pergit tam grauiter triremes ho
ſtium telis afflictabantur : ut remiges deſperatione adacti uno ore clamarent
ſolui oportere obſidionẽ : niſi ad unũ omnes qui in nauibus eſſent circa Clodi
am extingui uellent : Illi quoq; qui in littore præſidiũ tenebãt ; ueriti ne a tergo

Io.Barbadi cus

Deſcriptio Brũdulani portus

Brundula/ na pugna

Georgius caballus Jac

Quæ in Li guſtica ora

Attẽde Ve netoꝝ circa Clodiam la bores & pe ricula

Carrarius princeps ſubitas coortes immitteret: efflagitabant inde diruta munitione deduci hortari omnes Piſanus: perferendūq; adhuc aliquid dicere fore ut pauciſſimis diebus Carolus Zenus adeſſet: Sicq; uiroꝝ & nauiū numero claſſe aucta præſentem Liguris audaciam remiſſuram: Par animoꝝ deſperatio in Contarena claſſe erat: frigora: fames: pericula: teloꝝ aſſidue in naues cadentium uſq; adeo frægerant omnium animos: ut ad fugam potius q̃ ad arma miles & qui in portu erant reſpicerent: Suſtinebat multitudinem principis præſentia & adhortatio monſtrantis quantum ignominiæ ac periculi ſe patriamq; maneret: ſi inde re infecta decederetur fore ut Venetos Clodia abſcedentes Ligur a tergo inſequeretur: aliquantoq; ferocius q̃ antea urbem adortus breui eam iam propemodum fame confectam in ſuam poteſtatem redigeret: Sed neq; præces neq; adhortationes illæ fractos animos in ſpem continuandæ obſidionis erigere poterant: Et iam ad id uentū erat: ut biduo poſt obſidio utrinq; ſoluenda eſſet: Quum Zenus oportune cum quatuordecim triremibus optime inſtructis circa meridiem quaſi diuinitus miſſus Clodiacum portum intrauit: Eum Calendis Ianuariis tertia diei hora urbem ex alto annauigantem ſenatus ad principem ire iuſſit: Fuit itaq; non minus gratus q̃ oportunus illius acceſſus: Multæ & magnæ gratulationes fuere in utraq; claſſe ingens quoq; lætitia: Vbi uiro illo de rebus a ſe geſtis differente cognitum eſt ſeptuaginta hoſtium uarii generis nauigia ab eo demerſa: Cæterum in Bachiniona Cethea nobiliſſima ac reliquis præter remiges ſocioſq; nauales ad trecentos Genuenſes negociatores cum præda trecentoꝝ millium captos: Et quia res maiorem nullam patiebatur moram: Confeſtim Zenus cum duodecim triremibus Brundulum ad Piſani naues mittitur: Quo uiſo ingens gaudium Venetos inceſſit: lachrymis lætitia obortis: Exultare gaudio omnes: Præſidium quod in littore erat & ipſum ad conſpectum nauium animum recæpit: Per eos dies tres Cretenſes naues & una Arbenſis ad principem uenere: Quo factum eſt ut duabus & quinquaginta longis nauibus Venetus frætus nullos amplius hoſtium metueret incurſus: Carolus ante portum in ancoris ſtare conſtituit: Nec ante noctem portum ingredi: Sed inclinante die ſubita tempeſtate coorta ipſe cū quinq; nauibus ad Contarenam claſſem uento & aquis ſecundis abiit: Thaddæus Iuſtinianus qui cum ſeptem remanſerat fœde iactatus duas triremes naufragio amiſit unam ipſis littoribus quæ præſidio contigua erat illiſam: alteram circa Padi oſtia: Carolus denuo cum nouem triremibus ad Piſani claſſē miſſus portum quemadmodum iuſſus erat ſubito ingreſſus uictori ſe iūxit: Habebant triremes duæ ſtationem non procul inde qua hoſtes erant in apertū euaſuri: Earum alteram Ligur ſimulata nocturna eruptione ad pugnam prouocatam in littus Brundulano præſidio iuuante pertraxit: remiges harpagonibus & cathenis ſe ſe attrahi ſentientes ſpe ad ſuos traiiciendi in aquas deſiliunt: qui ad unum fere fluctibus obruti periere: plæriq; aduerſa ui renitentes ferro ab hoſte confecti ſunt: Ioannes Mianus triremis præfectus cum magna præda in hoſtium poteſtatem uenit: Erat illa e numero earum una quas nuper Carolus ſecum duxerat: Elatus eo ſucceſſu hoſtis conſtituit experiri an eruptio aliqua fieri poſſet: Apparebat tantam multitudinem uno loco incluſam breui fame perituram: ni aliqua ex parte continuo leuaretur: Vno itaq; tempore una hora preſidium quod ad Lupam circa portum Venetus moliebatur aggredi: Et

ad Brundulum

Margin notes:

pusilanimitas a principe [a] zeno corroboratur.

Caroli zeni redditus

Genuensiū a Zeno demersa in pontico et egeo.

[hom]ines 300. cū ingenti preda capti [a C]arulo zeno in pontico mari.

Attēde uali dā Venetorū claſſem

Veneta triremis ad Brundulū ab hoſte capitur Io. Mianus

ad Brundulum in apertum mare euadere conſtituerant: utrobiq; atrociter di
micatum Ligurq; cum ingenti cæde repulſus: Sed aliquanto maiorem cladē
ad Lupam q̄ ad Brundulum accæpit: Secundum hos conatus Venetus ut
omnem ſpem fugæ hoſti adimeret onerarias duas ad hoc ipſum domo peti
tas qua Liguri anguſtus exitus patebat cathena interiecta depreſſit: ac na/
ues longas quinq; quum duæ prius conſueuiſſent perpetuam ibi ſtationem
habere uoluit: Quibus Franciſcus Bocolus præerat: Carolus Zenus cum ſe
ptem triremibus iuxta præſidium manere eſt iuſſus: Quinq; aliæ qua Bebi
as nauigatur: Victor cum reliquis ad Blaſii phanum ſedebat: Hæc erant di
urnæ ſtationes: Noctu omnes propius Brundulum coibant: Speculatoris na
uigiis utentes ut ſi quid hoſtis mouiſſet continuo ſciri poſſet: Ita ſe res Vene
ta ad Brundulum habebat: quum tribus interim nauibus dextro littore miſ
ſis cum præſidii parte Lauretum Venetus oppugnatione adortus paucis die
bus recæpit: recæptum fido firmauit præſidio: Turrim nouam quæ ſub Ge/
nuenſium aduentum conflagrarat reſtituit: relictis qui eam diligenti cura
cuſtodirent: Per eos dies quibus Lauretum recæptum eſt: Turris quæ ad uir
ginium fuit: quo in loco hoſtes circa portum præſidium habebant ſubito
tormenti ictu concuſſa ingentem traxit ruinam: Qua Petrus Aurius Liguſti
cæ claſſis præfectus oppreſſus eſt: Sunt qui eum periiſſe dicant dum naua/
lem pugnam cieret: quo cadente relictum ſit præſidiū: claſſis ſubiecto igne
deſerta: Venetus uictor fugientem hoſtem Clodiam uſq; inſecutus: ibiq; an
te paruam Clodiam prœlium inſtauratum: iterumq; accæpta clade Ligurem
uictum dimidio pontis amiſſo trepide intra mœnia compulſum: Captoſque
die illa Genuenſium ſexcentos totidemq; fere cæſos: in quibus præter Auri/
um de quo diximus Thomas Gocius uir illuſtris ruina pontis oppreſſus ſit:
Sed Chinatius rem aliter digerit: Quem ut in aliis in hoc quoq; libenter ſe
cuti: Ille non uno die ſed diuerſis hæc quæ diximus geſta tradidit: Nunquā
alias inimica caſtra tam proximo inter ſe loco fuere nec quæ telorum omni/
um multitudine ita mutua ſe clade afflixerint: Ferunt nullum fuiſſe diem
quo non ſupra quingentos grandiores lapides æneis machinis excuſſos cum
ingenti ſtrage & ruina in alterutra caſtra conciderint: Nec interea circa urbē
quietiores res erant: Sed quotidie ſecus minorem Clodiam per alterutrius par
tis occaſionem prœlia committebantur: Clauſis in hunc modum Genuenſi/
bus ex Piceno agro tota flamminia & ex Ferrarienſi per Padi fluenta cœptū
eſt Venetias nauigari: Continuo igitur annona leuata eſt quæ uſq; adeo in/
ualuerat ut pene ad exitium ſit in urbe laboratum: Ferunt quadruplo pluris
ſolito triticum & omnia obſonia per id tempus ueniſſe: Patauini furtim leuio
ribus nauigiis aliquid commeatus obſeſſis ſubuehebant: patres in ſupplemen
tum copiarum quas circa Clodiam habebant quinq; millia peditum ſtipen/
dio accerſunt: Genuenſes & ipſi nouiſſime experiuntur an claſſem quā Brū
dulum admouerant in altum ubi aperta ui non poterant arte emittere poſ/
ſent: Ducta igitur circa præſidium profunda foſſa ex tranſuerſo ad littus: Ve
nit in ſpem maximam Ligur fore ut umbra noctis uſus: naues decæpto Ve
neto in apertum educeret: unde uiginti triremes erant eruptionem facturæ
quæ ſatis omnino credebantur ad Venetam oram imprimiſq; urbem ipſam
infeſtandam: ita ut illis in apertum euadentibus cogeretur Venetus uellet nol
let ſoluere obſidionem: Sed eum hoſtium conſilium non fefellit: Continuo
militibus ex præſidio ad principis claſſem accerſitis: Statuit Brundulum uno

Franciſcus Bocolus

Lauretum recipitur

Petri Aurii interitus

Attende q̄ laboratum ſit ad Brundulum

Attende famem

Lib. 16.

Seditio in Venetis caſtris

Attende ueneti ſtratagema

Attēde atrociſſimū circa paruam clodiā prœlium

Vincuntur Genuenſes fugiuntq;

Pontis ruina

tempore terra mariq; oppugnare: Omnibus fere copiis in una caſtra coeuntibus ſeditio inter Italos barbaroſq;: quorum cohors una illis ipſis diebus ſtipendio conducta in caſtra uenerat orta eſt: multiq; momento temporis conſerto prœlio cecidere: fuiſſetq; in apertum diſcrimen uentum niſi ducis interuentu rixa illa ſædata eſſet: Hoc ipſum: & ne hoſtis foſſam ad Brundulum perduceret cauſa fuit Veneto maturandi: Ioanne Agunto Gallo uiro impigro non expectato: Cui abſenti omnium terreſtrium copiarum imperium decreuerat: Accerſito itaq; Carolo Zeno cum reliquo copiarū quæ circa Brundulum remanſerant: datum eſt ei negocium ut cohortes quæ ſub ſignis ante urbem ſteterant ſecus littus ad Liguſticum præſidium expugnandum duceret habebatur ille terreſtris rei longe peritior q̄ maritimæ: Et iam edictum erat Piſano ut ſignum intentus expectaret: atq; ubi ſuos ad Brundulum pugnare cognouiſſet moueret & ipſe ex altera parte: ac q̄proximo poſſet loco triremibus littoribus appulſis nauales turmas in terram exponeret: hoſtemq; ab ea parte quæ portui contigua eſt inuaderet: Iam omnia ad Brundulanam oppugnationem conſtituta erant quando res ad paruam Clodiam bene geſta omnem gerendæ rei rationem præuertit: Ne quid enim a tergo relictus hoſtis obeſſe poſſet: Statuit Venetus præſidium quod eo loco Ligur habebat priuſq̄ Brundulum iretur oppugnare: Eo adductæ copiæ uix bene Turrim circūſteterant: Quum Genuenſes tanq̄ ad certū ſignū exciti omnes qui ad Brundulum erant præter paucos ad cuſtodiam loci relictos Clodiam reuocant: iubentq; eos inſtructo agmine uenire: ac Venetum pugnæ intentū a tergo inuadere: ſe interim ex altera parte facta ex urbe eruptione hoſtem ferociter inuaſuros: Vulgo credere ſatius fore cum hoſte acie dimicare q̄ in ultimum diſcrimen longa obſidione adduci: Ad mille & quingentos ex Brundulo ueniſſe dicuntur: Qui ex urbe eruperant circiter octo millia fuiſſe: Brūdulana acies cum clamore quaſi ex inſidiis coorta in Venetos inuecta eſt: Excæpit eam magno animo Zenus pugnaq; oritur atrociſſima: Tanta telorum uis ex utraq; parte primo concurſu coniecta dicitur ut aer nimia denſitate quaſi nube quadam obtegeretur: Clamor circa littora ipſaſq; paruæ Clodiæ ruinas ingens quoq; armorum fragor omnia terrore compleuerat: Cadunt multi: plures uulnerantur: Erumpit interim ex urbe maior illa phalanx ac denſo agmine quaſi torrens cum impetu in Venetum præſenti pugna occupatum effertur: In hos quoq; ille conuerſus forti animo uiolentam impreſſionem ſuſtinet: cogebatur iam duobus lateribus pugnare: ſed dum altero prœlio ſtudet defungi maiore ui nixus Brundulanum militem loco ſummouet in quem gradum referentem ac iam pene pulſum eques immittitur: Is hoſtem pedeſtri prœlio turbatum fundit fugatq; ac fœdiſſima cæde inſequitur: Multi ad Catharinæ phanum in aquas Præcipitati aut nandi imperitia aut armorum pondere perierunt: Victor hac parte Venetus omnem impetum in urbanam aciem uertit: quæ ſuorum caſu territa iam pedem ſenſim referre cœperat: in eos ſua ſponte turbatos ferociter inuehitur: Tum uero maiorem in modum perculſus hoſtis minus ac minus ordines aſſeruare: Demum palam fortuna inclinante aperta fit fuga: quiſq; pro ſe properat pontem occupare ne a ſuis excluſus hoſti trucidandus relinqueretur: cæduntur eorum terga qui in extrema acie erant: Multi in ipſa fuga ſed plures omnino circa pontem oppreſſi: Qui pondere armatorum hominum preſſus mediuſque repente fractus ingentem traxit ruinam: Quicunq; in ſubiectas

aquas

aquas cum materia pontis ac totis armis procidere ad unum pene extincti ſunt: Alii iaculis: alii lapidibus: plures armorum pondere in imas aquas depreſſi haud amplius extitere: ad mille & plures qui citra pontem excluſi fuerant periere: Multi quoq; uiui abiectis armis in Venetorum poteſtatem uenerunt: Illi qui in citeriore parte abrupti pontis hæſerant telis undiq; petiti deditionem facere ſunt coacti: Hic Venetus præſidium militari opere ab hoſte munitum Iacobo Rouetio uiro impigro tradidit tuendum: Turris quæ ante prœlium initum cœpta fuerat oppugnari per deditionem eadem hora recæpta eſt: Capti eo die Genuenſium Quadringenti in quibus nonnulli uiri nobiles fuere: Signa publica non ſolum Liguri: ſed & Patauinis etiam adēpta: mille & amplius deſiderati: Nocte quæ diem pugnæ ſecuta eſt Genuenſes Brundulano præſidio triremibuſq; incenſis Clodiam ſe trepide recæperūt: Victor cognita hoſtium fuga triremibus eo ſtatim appulſis duas Liguſticas incendio eripuit: decem flammis conſumptæ: reliquæ non multo ante Clodiam fuerant reductæ: Patauinorum plæriq; ac Liguſtici nominis quidam ueriti ne paulo poſt omnibus uiis a Veneto inſeſſis non eſſet ſibi integrum quum uellent inde abire eadem nocte tacita fuga pātauium abiere: Poſtero die occupato Brundulo per exploratores uictor cognouit decem hoſtium naues remige & armis inſtructas ad præſidium molarum eſſe: Ad eas tentādas minora quædam nauigia confeſtim miſſa: Ad quorum conſpectum ob nuncium accæptæ cladis territi Genuenſes relictis nauibus in aquas ſe præcipitant: nandoq; in proximum littus euaſere: ita ſine ullo certamine naues illæ in Veneti poteſtatem uenerunt quæ non ſine ingenti ciuitatis læticia ſunt Venetias abductæ: Alii quinq; numero fuiſſe tradunt: octogintaq; ex hoſtibus cum illis captos: Carolus Zenus iuſſu principis eductis ex parua Clodia copiis ante portam urbis qua Brundulum itur ad Franciſci Phanum caſtra locat profunda foſſa militari opere hoſtibus obiecta: Hic Ligur quum ſe arctiori obſidione premi cerneret: pueros & mulieres omnes urbe eiecit: Quā miſerabilem turbam Contarenus Venetias traducendam curauit: Cæterum omnia loca quibus ex continenti Clodiam nauigari poterat crebris præſidiis Venetus inſedit: Brundulanum portum hinc turri inde præſidio erecto ita intra menſem Piſanus obſtruxit: ut exigua hominum manu ad utrunq; latus relicta ſecurus inde claſſem abduxerit: Tenuit inde obſidio uſq; ad Clodiam recæptam: Interim nuncio nouæ claſſis accæpto quæ Genuæ parari dicebatur: conſtabat præterea & naues & arma a Carrario principe ſtudio parari: patres quando non ita cito circa Clodiam debellatum iri exiſtimabant ne in urbe ut antea annona laboraretur onerarias naues frumentatum in Appuliā miſere: Et cū his Thaddæi Iuſtiniani ductu triremes duodecim: Is in Hiſtriam tranſmittens modico negocio gradum recæpit: ubi plæroſq; ex ipſa Carnorum ora intercæptos Venetias miſit: Ipſe proſpera inde nauigatione uſus Sipontum tenuit: ubi audito Liguſticæ claſſis aduentu: cui Maruſus Aurius præerat quotquot potuit naues celeriter expeditas cum frumento domum remittit: Nec ita multo poſt propinquante hoſte: reliquis onerariis in portu depreſſis ne illis Ligur potiretur ipſe cum ſex triremibus quas ſecum habebat: reliquos enim alio frumentatum diuerterant: Venetias uerſus mouet: Sed fœda interim tempeſtate ſuborta curſum retro auertere compulſus eſt: Hic ille (aderat enim iam hoſtis) nauticis inſtrumentis prius adēptis & in urbem illatis: naues in portu demerſit: Inde doliis utrinq; ad fau

Mille Genuēſiū circa po[...]

Captorum numerus Hoſtium cædes

Genuenſiū 4[...] rū et pat[...] 1000.

Genuenſis cl[...]

Recens Genueſiū clades ad molas.

Cōtarenus opus p[...] mulieres Venetias

Brundulanus portus a Piſano obſtruitur

Gradus recipitur

Lib 16

ces portus conſtitutis ne nuda ſuorum corpora hoſtibus obiicerentur Ligu/rem aditum ſummouere conſtituit: Ferunt Thaddæum a Guidone Foranenſi urbis prætore hortatum ut relicto portu ſe in urbem cum ſuis reciperet: ſed id facere recuſaſſe: Sub primum igitur hoſtium appulſum acre prœlium eſt commiſſum diſtractumq; in duas horas: Tum remiſſo paululum certamine utrinq; ſpatium datum ad curanda corpora: Reditum inde in pugnam aliquanto ferocius: fuiſſetq; ſtrenue defenſus portus niſi parte hoſtium in littus expoſita Venetus cominus & quaſi in orbem coactus eſſet pugnare: Sic quoq; aliquādiu illorum uim ſuſtinuit: uerum ſuperante multitudine loco ſummotus in fugam uertitur: Proxima urbs effecit ne maior cædes ædereretur q̃ in pugna commiſſa eſſet: Thaddæus cum centum aliis in hoſtium poteſtatem uenit: Ligur ea parte nauium corrupta quæ aquis extabat: inde ad Ficulanum portum ire pergit: Vbi ſex alias Venetorum triremes eſſe rumor erat: Earum quinq; Ligure temere locum occupante media trepidatione dilapſæ domum abiere: una quæ minus nauiter fugam molita eſt alias ſequi non ualuit: Illarum turmæ quæ ad Sipontum cladem accæperāt terreſtri itinere Clodiam uenere: ubi per eos dies quibus hæc procul domo geſta ſunt in ſtagnis proſpere eſt a Venetis contra octoginta hoſtium nauigia pugnatum: quorum octo capta ſunt reliqua claſſe fuſa fugataq; ac Clodiam trepide compulſa: Nec ita multo poſt Liguſticum præſidium quod ad molas fuit parum proſpera eſt oppugnatione tentatum: Nam præter quod Venetus inde cum ignominia eſt reiectus: Cecidit ibi Lodouici Lauretani filius iuuenis impiger cum quibuſdam aliis Veneti nominis illuſtribus: Poſtero die quum rurſus Veneta nauigia præſidium circumſtetiſſent: Interim Patauina claſſis quæ obſeſſa Clodia eo ibi conſilio deſederat: ut per ocium dum Venetæ triremes tenuitate aquarum agi non poſſent in continentem tranſmitteret ſtagnum nauigare occœperat: Ita forte accidit ut quum Veneti in id certamen eſſent intenti allatum ſit trepide ad eos Patauinum in continentem abire: Quo negocio ſtatim omiſſo tranſuerſis ſtagnis ad hoſtem celeriter ire pergunt: Quem non procul a littore adeptum ſubito clamore fundunt fugantq; dilapſis in proximas paludes hoſtibus nauigia omnia capta quæ circiter octoginta fuiſſe dicuntur: Capti cum his uiri ſexaginta & in his Genuenſes aliqui: Nec circa Zeni caſtra res omnino quietæ fuere: Sed hic quoq; aliquotiens per occaſionem alterius partis eſt pugnatum: Iam enim commeatu deficiente: cœperunt milites primo inde Genuenſes poſtulare ut incolumes cum ſingulis ueſtimentis liceret Clodia abire: Quod utriſque eſt negatum: Inde paucis interiectis diebus audito Liguſticæ claſſis aduentu quæ in dalmatia erat: & quæ in Patauina ora a Carrario principe ad leuandos ſocios obſidione pararentur: Propoſuit Venetus edictum ut quicunq; ſaluus eſſe uellet paucis diebus (nam eorum numerum apud auctores non reperio) Clodia abiret ſeque ad limen publici carceris ſiſteret: Alioquin poſt id tempus non eſſe cur amplius ueniam ſperarēt: Eam conditionem uſq; adeo hoſtem aſpernatum ferunt ut ne unus quidem in tanto numero repertus ſit qui ſe id facturum profiteretur: Reſciuerant & ipſi de aduentu Liguſticæ claſſis adductiq; ob id in ſpem leuandæ obſidionis: conſtituunt adhuc diutius durare atq; extrema omnia prius pati q̃ deditionem facere: Aduerſus igitur nouos Patauini hoſtis apparatus quia res in ſtagnis gerenda erat: quingenta leuiora nauigia patres decreuere: Triremes præterea

quinq;

Guido Foranenſis

Sipontina clades

Lauretani iuuenis interitus

Octoginta nauigia capta patauina

Edictū Venetorum

Durū·

quinq; & uiginti domum reductæ quas hoſtibus obiicerent ſi ad urbem ali quo modo annauigaſſent : Pridie nonas Iunii tertia die hora ante Clodiæ portum Liguſtica claſſis quæ tres & uiginti longas habuit naues ſe in conſpectum dedit : Inde ad mille paſſus appropinquans clamore ingenti hoſtem ad pugnam uocabat : Sed Venetus neq; ex ipſa nauium ſtatione neq; ex Zenicis caſtris quicq̃ mouens : ſtabat utrobiq; ad hoſtium impetum excipiendum paratus:& in ſtagnis nauium multitudo ingens omnia inſederat ne Patauinus hoſtis interim moueret aliquid : Ligur ubi Venetum ad pugnam elici non poſſe uidit ad Foſſiones ſe recipit : inde quotidie mouens Venetam ſtationem annauigabat : pugnam conuicio efflagitans : Perſtabant nihilominus Contarenus & alii in propoſito prœlio abſtinentes : mittebantur tamen celerrima nauigia quæ ſua leuitate incurſantia Liguſticas naues miſſilibus inceſſerent. Demum Piſanus contempta hoſtium paucitate permittente principe quinq; & uiginti triremes portu educit atq; in altum non nihil prouectus in hoſtem qui ad Foſſionem erat proras repente dirigit : Venientem Ligur expectare non eſt auſus : Sed confeſtim ſubducta claſſe Anconem uerſus fugam capeſſit : Eum abeuntem longius perſequi Venetus noluit ne in iuſſu principis ab obſidione nimium recederet : Tentata eſt per eos dies ad leuandam multitudinem noua eruptio : centum paruis nauigiis ex ædificiorum materia ad id celeriter fabricatis : Quorum ſingula decem remis agebantur : Conuenerat inter hoſtes (nam claſſis paulo poſtq̃ fugata eſt ad priſtinam ſtationem redierat) ut triremibus ad portum admotis ubi clamore & ſtrepitu oculos omnium animoſq; occupaſſent : Creuerat Liguſticarum numerus ſupplementis domo Dalmatiaq; nuper accæptis : Tum tris longæ naues q̃proxime poſſent e regione paruæ Clodiæ littoribus accederent: Interea qui in urbe erant per internas aquas quibus præter Marianam portam ac paruam Clodiam nauigatur eruptionem facerent : ac quum ad mare uentum eſſet continuo triremes conſcenderent : Granellus Perenſis ſubite illius eruptionis dux erat : Is ubi omnia comparata uidit dat ſignum ſuis ad erumpendum : Qui in Zenicis caſtris erant id conſpicati ſubito principi nunciant rem ad eruptionem ſpectare : Ad eam fugam impediendam celerrima nauigia continuo expediuntur quæ tranſuerſis aquis in hoſtem inuecta ſubito pauore uenientem fundunt : Quinquaginta hoſtium naues oppreſſe : plæriq; ex hoſtibus cæſi : Circiter octoginta & in his Granellus capti dicuntur : reliqui fuga dilapſi in urbem abiere : Blundus ſcribit tentaſſe Ligurem cathenam cetheis nauibus circa portum ab initio merſis hærentẽ reſcindere : quando ex alto Maruſus Liguſticæ claſſis præfectus in Venetas naues impetum feciſſet : ut iniecto certamine tantiſper Venetum præſenti pugna occupatum teneret dum illi obicem reſcidiſſent : Sed rem utrobique parum fœliciter motam : Nam & qui erumpere conati erant quinq; extra impreſſionem dederant bellicis tormentis omnifariamq; telorum generibus afflicti turpiter ceſſere : Ligur ſuorum clade affectus ad ſolitam ſtationem ſe recæpit : Qui in urbe erant quum neq; ſe neq; ſuos quicq̃ amplius proficere poſſe cernerent captiuis uincula adimunt : adductoſq; ad portam in caſtra emittunt : uulgo creditum eſt id eos feciſſe ne ſi fame illi conſumpti eſſent:ipſi quoq; poſtea ubi in hoſtium poteſtatem ueniſſent ſimili pœna plecterentur : Inde nouam uiam ad ſalutem ingreſſi : Legatos ad ductores armorum qui in Zenicis caſtris erant mittunt : Qui omne Genuenſium au

Aduentus Liguſticæ claſſis

Ge.Fuga anconem Ver

Attẽde nouiſſimum Ge.conatũ infœlicem

obſeſſi legacio humilis

rum : argentum : arma : cum ipſa urbe militi dederent : Verum ea condi/tione ut tutos ſe ab iniuria Venetorum ad ſuos dimitterent : Mouerat omnium animos ea deditionis forma : Quod ipſum Zenus auerſatus rem ad principem continuo per internuncium defert : Mittitur itaq; a nauibus in caſtra Petrus Hemus principis conſiliarius : Etenim præter multa quæ eiuſmodi deditione adimebantur : apparebat inſignem contumeliam Vene/tum inde accæpturum ſi Genuenſis perpetuus hoſtis tanto periculo & la/bore domitus incolumis e manibus mitteretur : Hemi igitur conſilio ad id decurſum ut urbs militi diripienda daretur quiq; ſtipendium facerent illius captiui eſſent : Genuenſes : Patauini : Carni : Dalmatæ : ac Græci remo magis : q̃ armis idonei cum ipſa urbe Venetorum : His conditionibus ad officium reuocati ductores in Zeni uerba iurarunt nullas ſe amplius Genuenſium conditiones accæpturos : non legatos : non preces : non pollicitationes ullas audituros amplius : Quieſcentibus aliis Rubertus Picens qui honeſtiſſimum in caſtris ducebat ordinem Genuenſium conditionibus adhuc ſtudẽs non prius omnia turbare deſtitit q̃ ad Zeni præſentiam accerſitus conſen/ſu omnium in uincula ſit deiectus : Is biduo poſt ſceleris conuictus Vene/tiis ſuſpendio eſt necatus : atq; ita uno oppreſſo ſeditio compreſſa eſt : Tentarunt Genuenſes priore conſilio fruſtrati amplioribus militi conditionibus propoſitis aliquam quod ab initio fecerant in caſtris ſerere diſcordiam : Sed eorum legati a ducibus ad Zeni præſentiam ire iuſſi in illius & aliorum Venetorum manu Genuenſium uitam mortemq; eſſe dicere : illos orarent : ab illis ſalutem peterent : non eſſe cur amplius a milite quicq̃ ſperare poſſent : eſſe duces cum omnibus ſuis in Caroli poteſtate : Tum illi ad Veneti præſentiam conſtituti nihil eum de ſententia mouerunt : Præciſa igitur omni ſpe ad preces & lachrymas conuerſi ex omni numero lectiſſimos quoſque ad principem miſere qui ad illius conſpectum cum lachrymis proſtrati per ſuperos orare cœperunt : perq; ſuas miſerias ut præſentis fortunæ miſererentur : Fateri ſe ut hoſtes multa in Venetos ad eam diem & terra & mari geſſiſſe : Sed de imperio interea non de uita cum eis dimicatum : idq; mani/feſto argumento eſſe : Quod ſæpius bellis ante actis citro ultroq; captiui aut redẽpti aut permutati nonnunq̃ etiã ex fœdere reſtituti eſſent : Nouiſſime autem capta Clodia nullum a ſe inermem uiolatum præter paucos capturos quos non publico conſilio ſed paucorum temeritate necatos audiuiſſent : Cæterum aliorum nulli unquam ſalutem denegatam : Quicunq; in ſuam poteſtatem ueniſſent deficiente commeatu ne fame conficerentur ademptis uinculis ad ſuos incolumes dimiſiſſe : Non negare : prius ſe omnia experiri uoluiſſe q̃ deditionem ullam facere : uerum non tam odio id factum : q̃ quod ita ſane fieri oportuit : ut uiri fortes ut conſtantes a ſuis iudicarentur : Iam uero fame magis q̃ armis domitos : non aurum : non argentum : non re/liquas ſibi fortunas depoſcere : ſed dumtaxat uitam quam inermi & ſup/plici denegare : non minus inhumanum ſit ſemper habitum q̃ illam per fraudem cuiuis eripere : Verum quicunq; exitus Genuenſes maneret in Venetæ clæmentiæ ſinum ſe ſpem omnem ſuam omne uotum reponere : Ipſi uiderent quid precibus : quid lachrymis : quid demum miſeris & afflictis ſit præſtandum : Nam humanæ uicis oblitos eſſe eos qui totiens aduerſa experti ſint neq; credere ſe neq; ſi omnia extrema paſſuri ſint credituros unq̃ : Nullum mite reſponſum eſt redditum niſi ut certo ſcirent ſe paulo poſt in

uincula

Petrus Hemus

Picens factioſus ſuſpẽſus

Attẽde miſerabilem Ge. oratio/nem

Venetoꝝ reſponſum durũ.

uincula ituros : Tum patres de eorum uita & morte maturius conſulturos: Interim æquum uideri in tenebris in ſeruitute eum eſſe qui dum odium & iram ſequitur propriam libertatem abiecerit : Irent igitur & ne hoc reliquū munus amitterent ac quod facturi eſſent cito facerent : In urbem reuerſi omnia triſtia renunciant : amiſſionem rerum omnium uincula carcerem uitæ etiam diſcrimen : Verum urgenti fame (nam erant qui pluribus diebus panem non uiderant) placuit qualécunq; deditionem fieri potius q̄ in edia extingui : Sublato itaq; alta turri uexillo confeſtim Liguſtica claſſis ex ſua ſtatione in conſpectum urbis uenit : Tum repente illud ab iis qui in urbe erant eſt ſuppreſſum : Ad quod ſignum perculſi qui in nauibus erant uariis modis tentarunt ſuos ad ſpem erigere : Ad quæ quum nihil illi reſpondiſſent : tum demum de ſuis deq; urbe actum eſſe ſenſerunt : Triſtes ac mœſti ad Foſſiones ſe recipiunt : miſſi interim a ducibus in urbem qui militem a Genuenſi ſecernerent prædamq; omnem unum in locum congerent habito delectu : Quatuor millia hominum in Venetorum poteſtatem uenerunt : Quorum tria millia Genuenſium fuiſſe dicuntur : Patauini ducenti : Carni q̄ pauciſſimi : reliqui Dalmatæ Illyriciq; nominis ac Græci quoq; non pauci omnes Venetias in cuſtodiam adducti : Milites exuti armis a militibus dimiſſi ſunt : omnis præda ad phanum Virginis congeſta biduo ſub haſta Venetis licitantibus ueniit : Partita inter milites pecunia ductores urbem Veneto reſtituunt . Sic Clodiam decimo menſe ex quo a Genuenſi hoſte expugnata fuerat Veneti recæperunt : Contarenus princeps: Victor Piſanus : Carolus & alii primores : Septimo calendas Iulii urbem ingreſſi Venetis ſignis per publica reſtitutis undeuiginti Liguſticas triremes optime inſtructas cum onerariis plæriſq; & ui ſalis immodica in publicum redegerunt.

Quot captiuorum milia ī Ve poteſtatem uenerint

Recipitur Clodia

M.ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER.VII.SECVNDAE DECADIS.

CLodia in hunc modum recæpta ne ſuorum ſucceſſuum curſum Venetus cunctatione aliqua retardaret : Confeſtim ad Bebiacum præſidium expugnandum mittunt : ut nauigatio in Ciſalpinam Galliam ſuis negociatoribus pateret : Genuenſis interim Veneta ora profecturus facto circa Corbulam in frumentatores impetu : naues plæraſq; tritici onuſtas quæ ibi ſubſederant expectantes Liguſticæ claſſis diſceſſum ut mox inde Venetias nauigarent ſubito incurſu oppreſſit : Frumentoq; partim ſublato partim corrupto in Hiſtriam tranſmittit : Ad cuius appulſū Tergeſtum Carnis iam antea inſtigantibus a Venetis deficit : Genuenſes ſagittarios ex omnibus turmis lectos ad urbis præſidium dedere: Tergeſtini ſūptis armis prætoriū occupāt : Donatum Thronum prætorē & omnes Veneti nominis ſubita defenſione perculſos rebus prius direptis in uincula coniiciunt : Conuerſi inde ad utranq; arcem oppugnandā quia modico præſidio tenebātur facta ab iis qui ītus erāt deditione breui in ſuā poteſtatē redigunt : redactas ab imis partibus diruūt. Con

Tergeſti defectio Donatus Thronus

Lib 17.

tarenus interim rebus ad Clodiam conſtitutis : Carolo Zeno ad urbis cuſtodiam relicto : maris imperio Victori decreto Venetias rediit : ubi ingenti lætitia & plauſu ab omnibus ordinibus ciuitatis excæptus eſt : Tergeſtinorum defectio quæ per eos dies nunciata eſt ut lætitia illa minus ſentiretur effecit : Ea cura ſub principis aduentum ſollicitam habebat ciuitatem : Sed eo ipſo die quo dux domum uenerat : recentior alia acceſſit : Iuſtinopolitana expugnatione nunciata : Conſtans ad id fama erat ita auctam hoſtium claſſem ut præter triremes quæ circiter quadraginta eſſe dicebantur: biremes quoq; nonnullæ adeſſent : Iuſtinopolim captam præter pauciſſimas exulum domos quorum proditione urbs capta eſſet ab hoſte direptam:arcem uero adhuc Veneto nomine teneri quo Criſpolinus Azonius Tauriſinus ſecũ delecta militum manu amiſſa urbe recæpiſſet : Duarum finitimarum urbium alienatio ingentem ciuitati curam iniecit : Angebat præterea animos patrum Liguſticæ claſſis magnitudo : manifeſte apparebat niſi ipſi quoq; eam nauium numerum haberent:quo hoſtium conatibus ubiq; tuto occurrerent fore ut non Hiſtria ſolum ſed omni Veneta ora breui Ligur eſſet potiturus : Continuo igitur ad ingentem uim nauium expediendam conuerſi ſedulo dant operam ut quotidie remigio & armis triremis aliqua inſtrueretur : Sed dum hæc Venetiis ſtudio curantur : Ligur Iuſtinopoli Aquileienſi antiſtiti tradita : Ipſe cum ſuis triremibus inde profectus celeri curſu ad Brundulum conſedit : Inde Clodiæ munimenta intuitus ubi omnia ſibi obſepta conſpicatus eſt : urbem uerſus curſum intendit : Hic aliquandiu claſſis ante portum in procinctu ſtetit : nec omnino rerum omniũ ſecura : quædam leuiora nauigia repente portu egreſſa : ſagittis bellicisq; tormentis illi omnia infeſta reddere : Sed hoc quoq; loco nulla gerendæ rei occaſione oblata in Hiſtriam Ligur abiit : Tentataq; Pyranenſium defectione quum nihil pacati ab oppidanis & iis qui præſidio erant redderetur : atroci eos Ligur oppugnatione inuaſit : Oppidum non ſolum eſt defenſum : ſed cum cæde & ignominia hoſtis a mœnibus eſt repulſus : Parentium quoq; per eos dies Liguſticis armis ſollicitatum : Sed tam hic q̃ ad Pyranum nuper omnes hoſtium conatus irriti fuere : Hinc hoſtis in maritimam Carnorum oram ſe recæpit : ubi Maranenſi portu triremes reſarſit : Per eos dies Bebia cum præſidium eſt recæptum : In quo expugnando aliquãdiu laboratum conſtat : Ad ſexaginta Liguſtici nominis illic erant qui ſtrenue locum ab initio tutati ſunt : Demum Venetis hoſtium munitiones ſubeuntibus ubi illi uallum reſcindi uiderunt ad triginta propugnatorum traiecto flumine in Patauinos fines præcipiti fuga conceſſere : Qui remanſerant poſt longũ certamen partim cæſi partim capti ſunt : Nec deditio ab iis qui turrim tenebant prius facta eſt : q̃ illam incenſam uiderunt : Bebiis recæptis cætera præſidia & oppida quæ in ſtagnis & circa flumina fuere præter Caputaggeris (Id oppidum Carrariis armis tenebatur) Venetus recæpit . In hoc ſtatu erãt res Venetæ quum repente allatum eſt Polam urbem a Genuenſibus captã magnaq; ex parte incenſam quæ res effecit ut Veneti indignitate rei commoti cũ ualidiſſima claſſe aliquanto citius q̃ decreuerant : in Hiſtriam tranſierint : Sub cuius aduentus hoſtis territus (Nam fama erat Venetos ſeptem & quadraginta triremes & cum his biremes nonnullas habere) direpta urbe Iaderam contẽdere : Veneta claſſis ubi in prouinciam uenit maiorem in modũ aucta eſt : Nauibus a Pyranenſibus Parẽtinis aliiſq; Hiſtriæ accolis q in fide

---

Marginal notes:

[…]is amiſſa .

Apparatus nouæ claſſis

Acceſſus Ge. ad urbem

[…]ranẽſi portu ſe reficit

Bebiæ reci piuntur

Pola a Ge. ui capitur

adhuc erant accæptis : ita ut centum circiter carinæ numero fuiſſe dicātur: Nec claſſis ulla Veneta unq̃ inſtructior fuit: quippe cuius ſingulæ triremes præter remiges ſagittarios reliquoſq; nauales ſocios quindecim cataphratos ſortitæ erant uiros : Erat Piſanus tam ualidæ claſſis imperator: aderat & Caballus Veronenſis penes quem terreſtrium copiarum imperium ab initio fuiſſe diximus : Vbi igitur in Hiſtriam uentum eſt primis ſe tenebris intendentibus duas Venetus triremes Iuſtinopolim ad explorandum ſtatum urbis mittit : Præerant illis Michael Delphinus & Peratius Maripetrus ii nocturna umbra uſi pontem qui ab urbe ad continentem Aquileienſis Antiſtitis iuſſu erat deductus reſcindunt : Quo facto apparebat Venetis circūſedentibus non eſſe cur amplius qui in urbe erant auxilia aliunde ſperarent : Reſciſſo itaque ponte plæriq; exulum quorum opera hoſtis fuerat oppido potitus territi nocte illa per uada quæ urbi circumiecta ſunt in continentem euaſerunt : Vbi uero dies illuxit reliqua claſſis ad urbem proxime admota eſt : Leuiora nauigia præceſſere ſequebatur cum ſtrepitu & clamore reliquarum nauium robur : Nec illi qui in arce erant in tanta occaſione quieuere : Sed ſubita eruptione ingentem hoſtibus terrorem iniecere : Tot illi malis circumuenti continuo deditionem faciunt : Quadringenti Carni nominis in Veneti poteſtatem uenere : & in iis Nicolaus Spilimbergius urbis prætor : & Simon Pamperginus : Vrbs in exulum inuidiam direpta eſt : Inde oppidanis qui ſatis infrequentes ea temporum nouitate aderant reſtituta : relicto cum iis ad cuſtodiam ſatis ualido præſidio : ne urbs hominum paucitate ab hoſte denuo occuparetur : Iuſtinopoli recæpta ad Polam ſubito eſſet itum niſi Piſanus a principe & patribus litteras expectare conſtituiſſet : Quibus certior fieret: uideretur ne illis ultra phanaticum ſinum claſſem tranſmitti oportere : Quod ubi facere eſt iuſſus continuo claſſis Polam admota eſt : Nec Ligur interim quieuit : Sed dum Venetæ triremes ad Iuſtinopolim fuere : Ipſe ſuas ad Sardonam inſulam quæ Liburniæ adiacet admouit : Arbam inſulæ oppidū aliquandiu oppugnatum ad deditionem compulit : Deditio ea conditione facta eſt ut traditis omnibus Veneti nominis cum Lodouico Contareno urbis prætore & iis qui ab initio belli oppidum Venetis tradidere reliqua ciuibus inoffenſa manerent : Fuerant Arbenſes ad eam diem Veneti imperii ſtudioſiſſimi ac ſepius eo bello oppugnatione tentati omnia extrema pati maluere q̄ a Veneto imperio alienari : Chinatius qui ultimum bellum Liguſticum diligentiſſime omnium quos uidimus ſcripſit auctor eſt : diu nullum panis uſum inter Arbenſes fuiſſe ac lege cautum ne quis panem nominaret : Carnes & lacticinia uictum præbuiſſe : Tum uero atrociſſimis oppugnationibus fracti : non quam ipſi facturi erant : ſed quæ impetrari ab hoſte potuit fecere : Potiti oppido Genuenſes tribus triremibus ad præſidium relictis claſſem inde continuo abduxere : Hæc mari gerebantur : Quum Tauriſium Patauinis armis grauiter urgeri cœperat: duobus pontibus fluuio impoſitis : uno ad locum cui Caſali eſt nomen: altero propinquiore urbi loco : ubi Carrarius hoſtis tumultuario opere nouam turrim erexerat : habuit ille ab initio in animo inſeſſis aquis quibus commeatus ex urbe quotidie Tauriſinis ſubuehebantur Venetum militem cū oppidanis fame domare : Erāt Patauina caſtra circa turrim unde aſſidue excurſiones ad portas uſq; fiebāt : Vexabantur ad hæc qui in urbe erāt tormētis bellicis : quoꝝ aſſidui caſus omnia infeſta ciuibus reddebāt: In hoc ſtatu res Veneta ad Tauriſiū erat. Piſanus ĩterim ad

Claſſis ueneta 100.

Michael Delphinus Peratius maripetrus

Recipitur Iuſtinopolis a Veneto, et diripitur; pretor c

Ge. Arbam occupant in Sardona in Lodouicus Cōtarenus.

pena ne qs panem no

Tauriſiū obſeſſum a c

Lib. 17.

Iaderam claſſe admota cœperat portū oppugnare: dum per exploratores eſt cognitū duodecim liguſticas triremes nuper inde profectas in Appuliā frumētatū iuiſſe: Ea re audita quanq̄ febre pene aſſidua grauaretur: in quam circa nonas auguſti inciderat ne tamen in tanta occaſione ceſſaſſe uideretur: pergit uictor ex Iadera ad hoſtem ire: Quem in Peligna ora adeptum tenebræ quæ ſe ſub primum certamen intenderant e conſpectu abſtulere: Cecidit tumultuaria pugna quæ ſub primum occurſum cōmiſſa eſt: Catharinus Corberius triremis præfectus: Venetus amiſſo hoſte Sipontum ſe recæpit: ubi uictor intra paucos dies ingenti omnium turmarum luctu uita deceſſit: Ferūt nunq̄ alium gratiorem ſuis ciuibus fuiſſe: Quo factum ſit ut uiuum illum patronum uno ore omnes dicerent: ac tum defunctus non minus q̄ parentem remiges ſociiq; nauales luxerint: Alouiſius Lauretanus eius loco tam diu claſſis imperio præfuit: quoad nouus imperator Venetiis crearetur: Piſani corpus domum delatum frequenti populo patres ad Antonii ædem magnifico funeris apparatu ſepeliuere: Eius ſepulchrum circa aram maximam marmore & auro conſpicuum uiſitur: Nullius unq̄ funus maiore luctu & lamentatione eſt elatum: ita omnibus ciuitatibus ordinibus fuit charus: Patres Carolum Zenum in demortui locum maris imperio præfecerunt qui duabus triremibus ad hoc ipſum e claſſe accerſitis: primo quoq; tempore in prouinciā exire iuſſus eſt: Sed dum hæc domi ſtudio curantur: Tauriſium nihil Venetis exciderat: Interclufis commeatibus res ad ultimum diſcrimen ſpectabat: Id patres ægre ferentes dant operam ut fluminis nauigatione aperta commeatus obſeſſis ſubueherentur: nauali itaq; machina ad palos euellendos conſtructa quatuor & uiginti Ganzariolas ac plæraq; alia ornant nauigia: cū iis ac parte copiarum quæ Clodiæ erant quæq; ad præſidium urbis circa portum ſtatiua habebant: Marinus Carauellus homo impiger ad aperiendum fluminis curſum eſt miſſus: Triplici palorum ſerie Patauinus hoſtis ab una ripa ad alteram Silim quaſi cathena quadam ea parte qua Caſali proximus fuit iunxerat: Coortibus quæ aduerſa hoſti ripa Muſeſtrum uſq; ducendæ erāt Sarracenus Dandulus præerat: Eſt Muſeſtrum ad mille paſſus Caſali ubi hoſtis præſidium habebat propinquum: Huc ubi uentum eſt confeſtim naualis illa machina bellico apparatu inſtructa cœpit in hoſtem agi: Sequebatur denſa claſſis & ad eius præſidium ſecus ripam militum agmen procedebat: Vbi uero ad cluſuram fluminis admota eſt: toto triduo hæſit in bina palorum ſerie refigenda: Eratq; interim accerrimū cum hoſte certamen: Sagittæ & oīa telorum genera citro ultroq; uolitabant: tormenta tamen æneis machinis excuſſa uehementer claſſem affligebant: & imprimis nauim quæ palis hærebat quorum ictibus ita breui concuſſa eſt: ut aquis obnoxia nullus iam ipſius uſus eſſet amplius: Nec illi qui in ripa erant in ocio fuere: Patauinæ coortes quæ in obſidenda urbe erant occupatæ cum Gerardo Caminenſi ſub primum Venetorum acceſſum ad Caſale uenerant: Ex agro quoq; Patauino tumultuarius miles accerſitus affuit: Ad Muſeſtrum igitur ſæpius pugnatum omnibuſq; fere certaminibus hoſtis ſuperior fuit: Quibuſdam cæſis aliquanto pluribus captis: In quibus Ioannes cognomento Magnus homo Gallici ſanguinis multiq; nominis fuiſſe dicitur: Infecta re claſſis ad Muſeſtrum ſe recæpit: Nec hoſtes Veneto abeunte quieuere: Sed aliquanto maiore q̄ prius truncis: ſublicis aliaq; materia qua circumiecta loca abundant fluuium occluſerunt: Venetus ubi uidit ſe illic ſedendo nihil proficere: Quarta

Marginalia: Ge. fuga — Victoris Piſāi mors — Hominis gratiss. — [...]nus imp. piſani loco. — Laboratur Tauriſii lōga obſidione — Marin^9 Carauellus — Sarracenus Dandulus prefectus.

uigilia noctis motis caſtris ad Meſtram conſedit: ut terreſtri itinere quia flu uio non poſſet opem Tauriſinis laborantibus ferret: Incidit interim in gra uiſſimum morbum Dandulus: Quo domum decedente patres copiarum im perium Petro Hemo decreuere: Claſſis & ipſa terreſtribus copiis Muſeſtro profectis domum reducta eſt: Hoſtis poſt Venetæ claſſis digreſſum copias in caſtra reduxit: atq; turri commeatu & armis firmata: quia nullus erat lo cus quo ſe tuto recipere poſſet: ueritus ne Veneto ad Meſtram ſedente cla dem aliquam adiret: Motis caſtris ad Nouale conſedit operibus quæ ſtatim oppidum oppugnare cœpit: Interim Meſtrinæ copiæ frumento aliquotiens Tauriſium inuecto caritatem annonæ aliqua ex parte leuarunt: Ferunt tan ta rei frumentariæ inopia per id tempus in ea urbe laboratum ut triticū qua tuor fere nummis aureis ueniret: acciditq; ob id ut multæ plæbeiæ familiæ ul tro urbe exceſſerint: quarum pars maxima Venetias ſe contulit: Nec hoſtis ad Nouale multum profecit qui laborioſa feſſus obſidione ſpeq; potiundi oppidi amiſſa motis caſtris in Patauinos fines ſe recæpit: Et quia iam hyems appetebat diuiſo per oportuna loca milite in hyberna eſt conceſſum: Hæc æſtate illa cum toto fere autumno circa continentem geſta: In mari claſſis Lauretani ductu Anconem admota eſt: Inde in Hiſtriam tranſmiſſum: unde mouens Venetus Breſcham Seniamq; in ora Liburniæ ſubita ui adortus cæ pit: captaſq; diripuit: Sed ignis pluribus locis urbis temere iniectus Senia nam prædam magna ex parte corrupit: Ad tam ualidæ claſſis famam Co rictani relicta urbe cum coniugibus & liberis in aſperos inſulæ montes trepi de abierunt: Antiſtes ipſe Veneto uenienti obuiā progreſſus continuo dedi tionem fecit: Lauretanum ſuppliciter precatus ut in deditam urbem nihil ho ſtile committi pateretur: Ab iniuria itaq; temperatum: Non tam præſenti of ficio q̄ ueterum regulorum in Venetos fide & amicitia quam illi mutuo ho ſpitio uſq; ad illa tempora quibus Lodouicus rex totam Dalmatiam Vene tis ademit ſtudioſe coluerunt: Inde ad Bocharim appulſum: quod oppidū ui captum diripuit Venetus direptum incendio conſumpſit: Claſſe hinc ab ducta Polam Lauretanus uenit ubi de Caroli imperio publicis litteris certior eſt factus: Quod ingenti totius claſſis lætitia eſt auditum: Erat enim præter uigorē animi poſt Piſanū maxime oībus charus: Ab Pola ille Parentiū tranſ miſit: Quo paucis diebus Carolus applicuit: recognitiſq; hic nauium turmis ſenſit ad explenda remigia multos abeſſe: Igitur ueritus ne turmarum infre quentia naues cum hoſte congreſſas in diſcrimen aliquando adduceret: Se ptem triremibus priori numero ademptis reliquarum turmas expleuit eas ita exutas: quia ſine remige bellorum uſum nullum præſtare poterant domum dimiſit: Caballo Veronenſi cum omnibus terreſtribus copiis quas ob Tau riſinum bellum patres reuocabant in eas impoſito: Tres earum ubi pri mum domum uenere ſubito inſtructas ad Flamminiæ & Piceni agri oram tuendam Mar. Phalerio præfecto patres miſere: Liguſtica nauigia aut adeo multa circa Anconem aſſiduis latrociniis mare infeſtantia negociatores a Venetæ urbis commercio deterrebant: quæ res effecerat ut denuo omnium rerum inopia cœptum eſſet in urbe laborari: Sed Phalerii aduentu co hibita eſt hoſtium audacia annonaque Venetiis relaxauit: Pacato nego ciatoribus mari Phalerius cum ſuis triremibus decreto patrum ad Caro lum in Dalmatiam tranſmiſit: Claſſis citro ultroq; per ipſam Hiſtriæ & Dal matiæ orā ſæpius acta: Quia hoſtis nullo loco occurrerat nulla re memorabili

Conſedit Venetus Meſtram

Petrus Hemus *loco Saraceni Dandul*

Attēde tauriſinam famem *idem [illegible]*

Hoſtes recedūt a obſidio

Aduentus Caroli ad claſſem *imper.*

M. Phalerius *prefectus claſſis.*

Noua Zeni expeditio

geſta circa Nouembres calendas Venetias eſt reducta: Quatuor triremibus ad prouinciæ præſidium relictis: Nec ita multis interiectis diebus trecentis le/uioribus nauigiis ad bellum paratis Carolus domo profectus Maranum Carnorum oppidum quod ad mare eſt oppugnatum ire pergit: Ad lignani portum ſexaginta Gradenſium Pyranenſiumq; naues eiuſdem generis inſtructæ uenienti illi affuere: quibus frætus feroci oppugnatione eſt oppidum ador/tus: Sed undiq; illud fluctibus irriguum magniſq; operibus ad tempus communitum irritos reddidit omnes Venetorum conatus: Apparuit & Veneto ſtatim conſpecto loco fruſtra id ipſum tentari: Sed ne metu pugna abſti/nuiſſe uideretur admotis copiis aliquandiu pro mœnibus eſt uerſatus: De/mum iam nonnullis uulnere grauatis ſine alia maiore clade Zenus inde copias abduxit: Hauſerant iam dum bellorum ſumptus omne publicum au/rum: Cuius inopia adacti patres: Iubent ſex triremes cum biremibus ſexde/cim in Cretam inſulam expediri ad precioſam inde priuatorum ciuium mer/cem conuehendam: Quorum permiſſu quæcunq; pecuniæ inde exactæ eſſent ad alendam claſſem erant illi pro tempore in publicum redacturi: Ad primaueris ſigna (nam prius ob hyemis magnitudinem non potuit) Claſſis Simoneto Michaele præfecto in altum educta eſt: Sed dum hæc domi pararen/tur interim leuiores quædam expeditiones & in Tauriſinis & in Hiſtria citro ultroq; factas reperio: per occaſionemq; alterius partis uario euentu dimicatum: Præſidium quod ad caſtellum cognomento Francum Veneti habe/bant quia pluribus menſibus ſtipendium eis non eſſet datum deſperatione adactum Andrea Paradiſo prætore eiecto oppidum Carrario principi oppidanis adiuuantibus tradidit: Huiuſmodi alienatio ingentis defectionis quæ poſtea in Tauriſinis ſecuta eſt origo & cauſa fuit: Hac clade nunciata: Ecce recentior alia affertur: Pannones qui ſtatiua ad collem habebant unde aſſidu/is incurſionibus Cenetenſem agrum infeſtabant Guilielmum Caminenſem belli ſocium in uincula coniecerant: Crimini dabatur quod contra fœdus: Sacilium: Cunianum: Cenetam aliaq; Venetorum oppida toto belli tempore frumento iuuiſſet: Poſtulare itaq; portum Bufalerium ſibi tradi ipſumq; Guilielmum cum tota domo Cunianum migrare: Periclitantibus in hunc modum tota continentis ora Venetis rebus: nec iam eſſe unde commeatus: auxilia: ſtipendia ad ſuſtinendum belli onus expedirentur uiſum eſt patribus ad Liopoldum Auſtriæ ducem mittere: qui publico nomine Tauriſium illi cum ſuis finibus traderent: a quibus niſi Patauinus poſtea abſtinuiſſet quod haud facturus credebatur: non dubium erat quin Barbarus ſubito in Italiam cum q̄maximis poſſet copiis eſſet uenturus: ſicq; externis opibus ciuitatem ma/gna terreſtris belli parte leuatum iri: quæ maritimo ſatis ſuperq; eſſet occu/pata: Pantaleon Barbus decreto patrum ad ducem miſſus eſt: Interim quia ſtipendium ob ærarii inopiam parum benigne militi dabatur ad mille & amplius equites ex Meſtranis caſtris ad hoſtem tranſiuere: Qui in illis reman/ſerant ad ipſam equitum alienationem aliquid commeatus noctu Tauriſium inuexere: atq; eadem hora inde abeuntes ab hoſte inſidiis excæpti: parte equitum capta reliqui præcipiti fuga dilapſi Tauriſium primo inde caſtra abiere: Atq; ita prorſus copiæ quæ ad Meſtram fuere paucis diebus ad nihilum pe/ne ſunt redactæ. Aduerſis rebus fracti Venetorum animi pacem cum Carrario principe Alberti Aeſtenſis arbitrio tentarunt: Miſſiq; ad hoc Fœdericus Cornarius & Pyrrinus rota: Hic illius procurator: Venetus uero compater ue/teriq;

Simonetus Michael cū claſſe ī Cretam profiſciſcitur

Andreas Paradiſus eiectus caſtello franco et carrarijs dato!

Attende legationem de Tauriſio dedēdo

Pantaleon Barbus legatus ad ducem Austrie Leopoldum

Pacem Veneti Carrario petunt

carnorum

teriq; familiaritate coniunctus : Sed ab eo ut cauſam ſuſciperet nullo modo impetrari potuit : uſq; adeo tunc omnium uicinorum animi odio in Venetos flagrabant : Et quia fama erat ingentem uim bellicoꝶ operum Paduæ per eos dies comparatam : atq; curribus impoſitam : Confeſtim Venetus circa Muſionis ripas : per quem Meſtram nauigatur aliquot munitiones ſtatuit : ratus omnes hoſtium conatus ad id unum ſpectare ut Meſtram ſubita aliqua ui opprimerent : ſed illoꝶ conſilia diuerſa : Siquidem Carrarius Nouale adortus ſumma ope locum oppugnare cœpit : reſciſſiſq; circa Mogianum aggeribus qua patebat Tauriſium iter ualidoq; præſidio ad rupturam impoſito omnem Veneti auxilii ſpem Tauriſinis ademit : Qui in urbe erant audita ad Liopoldum ducem legatione:Conſtans enim fama erat ad id Pantaleonem Barbum miſſum ut Tauriſium cum ſuis finibus Barbaro traderet : Quia & ipſi plures menſes nullum accæperant ſtipendium : Veriti ne ipſa rerum mutatione ſua mercede fraudarentur omnium militum cauſã Boratio Malaſpinæ uiro impigro tuendam demandatur : In eius uerba iurant omnes ratos ſe habituros : fœdera : inducias : bellum : pacem : ac deniq; omnia quæ uir ille pepigiſſet : ſumpturos ſe arma illius iuſſu : eiuſdẽ iuſſu depoſituros : pergeret modo ſucæptam cauſam tueri : atq; ita efficere ne fruſtra tot pericula & labores perpeſſi uiderentur : Ille uero ut prudenti erat ingenio cum omnibus fere qui ordinem ducebant ad Venetos magiſtratus uenit : Erat Leonardus Dandulus urbis præfectus : Marcus Zenus prætor : Legatus Andreas Venerius : quos ille ita coram allocutus dicitur. Cõſtans fama eſt uiri Veneti principem & patres ad Liopoldum Auſtriæ ducẽ miſiſſe qui ei Tauriſium cum ſuis finibus publico nomine traderet : Quod munus niſi ille ſtultus eſt haud quidem aſpernabitur : Amplectetur quis neſcit. ueſtram munificentiam Barbarus : ac non multo poſt aderit ut ſuo præſidio urbem tueatur : aut ſi (quod uix credo) ceſſator ille minus tempeſtiue in Italiam tranſiuerit : en Carrarius adeſt : cui itineribus inſeſſis adẽpta commeatus Venetiq; auxilii ſpe uelimus nolimus dedamur neceſſum eſt: Et quia alterutra fortuna nobis ſuſpecta eſt:ne multoꝶ menſium ſtipendio fraudemur : Statuimus Veneti nominis dignitate militariq; fide incolumi rebus noſtris mature conſulere : amiceq; quod nobis debetur repoſcere ſtipẽdium : ac ne quid temere agatur certi ſumus tantiſper adhuc in officio eſſe dum unus ueſtrum ad pecunias expediendas Venetias eat : Interim omnia per nos uobis tuta erunt : dilationem nullam laturi ſumus : Nec litteris nũcioue id patribus ſignificari placet : ueſtra opus eſt præſentia : ut res nobis ex ſententia tranſigatur : Tam diu eum quem miſeritis expectandum duximus donec pecunias nobis debitas expediri potuiſſe arbitremur : Nec cõſultatione opus eſt in eo quod iure debetur : In ueſtra poteſtate erit uelitis nos deinceps eos eſſe qui ad hunc diem fuimus : an iniuria adactos moliri quæ neq; dignitati ueſtræ neq; commodis conducant : Nam quod ad noſtram fidem attinet : nos tam diu in officio erimus q̃ uos ipſi uolueritis. Defixit Venetoꝶ animos tam inſolens militum poſtulatio : Nemo non facile per ſe intelligebat quorſum tenderent eoꝶ conſilia : Quanq̃ igitur benigne ſit reſponſum : haud minus tamen proprio q̃ publico periculo timentes inter ſe comparant : ut Dandulus Venetias continuo iret : qui principem & patres doceret in quo ſtatu res ad Tauriſium eſſent: noctu ille præter hoſtium ſtationes per deuia & nemoroſa loca duobus fidis comitibus Muſeſtrum inde

Cõſpiratio Tauriſini præſidi

Leonar. dãdulus *prefectus* Marcus zenus *pretor* Andreas uenerius *Legatus* *Taurisii*

Boratii oratio ad Tauriſinos magiſtratus *antenotatos*.

Lib. 17.

Decretũ patrum de expediẽda militibus pecunia

Venetias uenit : Edocti patres in quanto diſcrimine Tauriſium eſſet cenſent miro conſenſu pecunias expediri : Verum in eo dubitatum qua ratione ſtipẽdium tuto eo mitti poſſet : apparebat hoſtibus omnia tenentibus ſine periculo fieri non poſſe : Nec erant paratæ coortes ullæ quæ ad præſidium eoꝝ qui mitterentur dari poſſent : Viſum itaq; eſt ad Zenum ſcribere : ut cum primoribus urbis ageret : ut ex Tauriſinis aliquis in militis ſtipendium eam pecuniam publico nomine numeraret : paratos eſſe ſe ad quãcunq; ille uoluerit menſam ſummam illam bona fide aſcribere : Ob diuturnum bellum accidit : ut omnes qui pecunioſi habebantur profeſſi ſint : non modo non grandem ſibi pecuniam : ſed ne unum quidem nummum ſupereſſe : Aſſiduas clades aliam ſuper aliam effeciſſe : ut fortunis omnibus ſpoliati iam propemodum mẽdicare cogerentur : Omiſſis itaq; aliis ad duos inquilinos fœneratores decurſum : Quibus publica fide præſtita quantacunq; fuit ſumma illa expreſſa eſt : atq; ita redditũ militi ſtipendium . Sed dum hæc Tauriſii geruntur: hoſtis contractis in unum copiis quas diuerſis accerſiuerat locis : Aſilũ ubi infrequens Venetoꝝ præſidiũ erat inuadit : Frãciſ. Delphinus prætor & qui intus erant ſuoꝝ paucitate diffiſi in arcem confugiunt : Eam hoſtis adortus operibus bellicis ac cuniculis diebus quinquaginta oppugnat: Ferunt ex iis qui in arce erãt octo & quadraginta uiros hoſtium telis belliciſq; machinis obtritos periiſſe : Sed quũ iam mœnia cum tectis prorſus cõcuſſa eſſent : nec ſpes aliunde ſubſidii daretur: ſpectarentq; oppidanoꝝ animi qui in arcem ſe cum prætore recæperãt ad defectionem : Coactus Delphinus his conditionibus deditionem fecit : ut ipſe ſibi & qui ſecum ire uellent cum curribus quinq; & uiginti ſuis rebus onuſtis inde tuto abire liceret : daretq; hoſtis ipſe currus : Atq; in hunc modum arce tradita dum Delphinus Venetias abiret in Liopoldi præſidium ad ſe obſidione leuandum a Barbaro miſſum circa Creſpiniacum incidit : Fuerunt ea tempeſtate qui Loſinaſtrum Calderium eius equitatus ducem a Carrario corruptũ dicere non dubitarent: ob idq; tam diu de induſtria in mora fuiſſe donec ille arce potitus crederetur:

…ores inquilini Tauriſij Milites psoluunt.

Aſilum inuaſũ

Fran. Delphinus Aſili pretor.

Nouale

Noualis quoq; præſidium ob ſtipendium quod debebatur Veneto magiſtratu eiecto arcem Carrario prodidit : Turris Curania per eos dies in aquis ab hoſte oppugnata : Verum non præſidium ſolum defenſum : ſed Gãzariolæ etiã quædam ex hoſte captæ ac Venetias miſſæ : Arcua. Bucecharinus cũ ingentibus copiis ad Tauriſium nouiſſime obſidendũ a Carrario miſſus : ad phanum quadraginta diuoꝝ conſedit : Multi uariiq; utrinq; conatus fuere: capti interdũ ex hoſtibus ſupra equites quadraginta : Præter hæc nulla nobilior pugna commiſſa dicitur : Serauallum Tauriſini præſidii exemplo per eos dies in diſcrimen uenit : Milites qui ibi erant ob ſtipendium multoꝝ mẽſium non ſibi miſſum facto in Nicolaũ Valareſium prætorem impetu arcem ex improuiſo occupant : Inde Venetias ad ſenatũ mittunt qui pecuniæ commeatuſq; inopia factum excuſarent : quia utrũq; ſibi maligne præberetur: coactos eſſe ſe res nouas uel inuitos moliri : poſcere proinde ſibi ſtipendium debitũ reddi : quod ſi intra octo dies mitteretur & præſidium & arcem incolumẽ Veneto mãſuram : Sin minus tum ſe alia uia ingreſſos operã daturos ut omnes intelligerent nihil minus tutũ eſſe iis qui bella contrahũt q̃ militem ſuo ſtipendio fraudatum : Ea res haud quidem multum mouit patres : quippe qui certo ſciebãt iam deditionem a Pãtaleone factã : Verum ne oppidani qui Veneti nominis ſemper ſtudioſiſſimi fuerãt in aliquod diſcrimen eo nomine adducerentur

Nicolaus ualareſius

ducerentur per litteras hortatur: ut qua uia quaue ratione poſſent ſtipẽdio mi liti dato ſe imminenti periculo ſubtraherent: Mittunt itaq; Serauallenſes: nã omnia incommoda prius adire in animo erat q̃ Carrarii tyrãnidem cuius no/ men infenſe oderãt experiri: Franc. Lardonium ad Bellunni præfectum a quo peteret ut ſe Venetoꝝ deditione iam Liopoldinæ ditionis factos præſenti peri culo eximeret: Occupatã a præſidio arcem dicere: petiq; ab illo ſtipendiũ quod niſi confeſtim reddatur: haud dubium eſſe cuiq̃: quin paulo poſt illam ſit Carrario daturum: ad quod unum Tyrãnus iam antea omni ſtudio anhela ret: & nunc quod diu optauit ut tãdem conſequatur ſcire ſe omnia illum manibus pedibuſq; facturum: Opus eſſe igitur celeritate ne quod ſæpe euenire ſolet uel breuis mora aliquã miſeris oppidanis pareret calamitatem: Præfectus ne deditoꝝ fortunam prodere uideretur continuo pecunias legato expediuit: quas Iac. Spiritellus Belunnenſis homo inter ſuos populares præ diues Barbaro gratificaturus numerauit: Tria millia circiter & quingentos aureos nummos Serauallum miſſos ſcribit Chinatius. Quibus militi da/ tis arx reſtituta eſt: Eam confeſtim Liopoldi præſidium iniit: Hæc in Tau riſinis gerebantur: Quum Veneti quia fama erat Ligures numeroſã claſſem comparaſſe: ac nuper illã domo profectã: ueriti ne longe naues quas ab initio ueris in Cretã Simoneto præfecto miſerãt ab hoſte ſubito incurſu op/ primerentur octo ualidas triremes inſtruunt: Inſtructas Zenus cui maris imperium in annum fuerat ab initio decretum in altum educit: Primo igi tur ut iuſſus erat in Cretam ad ſuos tuendos curſum intendit: Sed dum Dalmaticã oram legit ad duodecim Illyrici nominis nauigia obuiã facta op preſſit: oppreſſaq; ſublatis rebus concremauit: Nec multo poſt in Pelopõ neſiaca ora onerariã Liguſticam precioſa merce refertã: quam poſtea in Cre tam miſit: Inde ipſe ad Maleã promontorium conſedit: ubi claſſem ex Cre ta uenientem expectare conſtituit: Simo. paucis poſt diebus cum decem lon gis nauibus huc uenit: Has reliquæ non multo poſt ſecutæ: ita ut paucis die bus unius & triginta triremium numerus ſit expletus: Et quia conſtans fa ma erat unã & uiginti hoſtium naues eſſe quæ appropinquare dicebantur: Statuit Zenus quinq; nauibus cum merce ad Methonem relictis: ipſe cum reliquis inſtructis ad hoſtem ire: Biduo poſtq̃ profectus eſt ad Iuncum Li guſticam claſſem adeptus: quia pugna hoſtis detrectauit toto die fruſtra in ſecutus eſt: Ad ueſperã iam ſe tenebris intendentibus hoſtis ex oculis eua/ nuit: Venetus Anconem uſq; progreſſus decem triremes ad præſidium ur/ bis mittit: Ipſe cum cætera claſſe ad Liguriæ oram uaſtandam ire conſtitu/ it: omni itaq; Hadriaci Ionii Tyrrheniq; maris tractu proſpero curſu emen ſo: ubi hoſtium fines eſt ingreſſus: Sex longas naues procul intuitus: ali quandiu Zenus perſequi perſeuerauit: Quibus dimiſſis haud quidem mul to poſt ante portum Veneris in quatuor & uiginti Genuenſium triremes in cidit: quæ audito Veneti in oram inferi maris acceſſu ex Dalmatia celeri cur ſu ad eius conatus cohibẽdos uenerãt: parum abfuit quin duæ Venetæ quas Caro. ad explorãdas fauces præmiſerat ab hoſte circunuentæ ſint: Sed celeritate remoꝝ hoſtem ludificatæ ſe ſuis protinus iunxerunt: hinc Liburnium: Mox in de Venetus digreſſus perpetuo curſu in Peloponneſũ rediit: Ibi ſupplemento quinq; triremium quas Lod. Lauretanus duxit accæpto: in orã inferi maris de nuo Caro. ire pergit cõſilio credo: ut cum hoſte ſi pugnæ copia fieret dimicaret: aut maritima Liguriæ loca: ſi nemo interim occurriſſet uaſtaret: Nec hoſtes

Attende Se rauallenſiũ legationem *et fidem in* [...]

Seraual/ lum Au/ ſtriæ duci conceditur *Datis a Jacobo*

Attẽde claſ ſem a uene to conflatã

Lo. Laure/ tanus *se iunxit imp. Zen*

tantiſper dum hæc a Venetis geſta ſunt omnino in ocio fuere: Nam ex quo Carolus Ancone profectus in Liguſticã oram mouit: ſeptem & uiginti triremibus contractis Iuſtinopolim primo repente inuaſit: quã acri oppugnatione adortus momento tẽporis cæpit: captãq; ac direpta magna ex parte ſubiecta flamma conſumpſit: Arx præſidio retenta eſt: Et quia conſtãs fama erat Zenum in Liguriã curſum tetendiſſe: Veritus hoſtis ne maritimã oram ſine alio firmo præſidio relictã Venetus per ocium popularetur: ſex triremibus in Dalmatia ad res Venetas infeſtandas relictis cum una & uiginti triremibus ad opem patriæ ferendã properarat: Iis ad Veneris portum obuiam ut dixi Veneto factis parum abfuit quin duæ Caroli triremes fuerint intercæptæ:

Coneglanũ proditione pene amittitur

In Tauriſinis dum hæc mari geruntur Cunianum propemodũ eſt proditione amiſſũ: Duo centuriones cum Barbaris qui ad collem præſidium habebãt ægerunt: ut noctu cum ſcalis adeſſent: quibus admotis fore ut ſua opera ſine aliquo maiore certamine arce potirentur: Illi uero haud ceſſãdum in tanta occaſione rati obſeruato tempore affuere: Et iam plæriq; muros turri ſubiectos euaſerant: quum hoſte ex ſuperiore loco audito ſtatim ad arma conclamatur: Fit itaq; ab oppidanis nocturnus in arcem concurſus: Quoꝝ interuentu adiuti qui e ſumma turri arcem tuebãtur hoſtem e mœnibus cum cæde & ruina deturbat: Cataphrati equites circiter uiginti ea trepidatione cecidere: duodetriginta capti proditores ſceleris conuicti ut aliis documento eſſent laqueo necati:

Prima pacis mentio

Michael Maurocen⁹ Io. Gradonicus Zacha. Cõtarenus

Per eos dies Torcellanus antiſtes ab Aimone Allobrogum duce miſſus Venetias uenit: petiitq; a patribus illius nomine ut legatos ad ſe mitterent cupere uehementer tam Venetoꝝ q̃ hoſtium oratores audire: ac mature utrorũq; cauſã cognoſcere: daturum ſe operã ubi eam cognouiſſet ut hinc inde compoſitis rebus pax fieret: miſiſſe ſe Genuam dicere: & ad Lodoui. regem & ſocios miſſurum: nec deſperare quin & ipſi ſint oblatã pacem amplexuri: Tres igitur legati hoc nomine ad Barbarum miſſi: Micha. Maurocenus: Ioã. Gradonicus: & Zacha. Contarenus: quibus antiſtes ipſe (erat enim natione Allobrox) comes eſt datus: Poſt legatoꝝ digreſſum Pãtaleonis litteris patres certiores ſunt facti de Tauriſii deditione: Venerunt & a Liopoldo duo Germani equites qui ducis nomine urbem a Venetis magiſtratibus acciperent: Ii quemadmodum iuſſi erãt: milites qui ad præſidium iam antea fuerãt: in unum duntaxat menſem donec Liopoldus cum maioribus copiis adeſſet ſtipẽdio inauctorarunt:

Attẽde Ge. in Venetos crudelitatẽ

Per eos dies allatum eſt: Venetis captiuis qui Genuæ erant ita maligne uictum ab hoſte ſuppeditari: ut pauciſſimis diebus ad trecentos quinquaginta inedia expiraſſe conſtaret: quoꝝ corpora in mare ſæuus hoſtis proieciſſet: Fuerunt ea tempeſtate qui crederent uenenũ eis datum quo cibariis mixto uno tempore q̃plurimi extincti eſſent: Ad eam famã ita omnium animi ira exarſere: ut cõtinuo in terram nouã ubi publicus erat carcer ſit concurſum: ac refractis portis parum abfuit quin Genuenſes uiolati ſint: Verum quia id turpe ac pene impium uiſum eſt ad iniuriæ ultionem alia uia ingreſſi omnia illis priora commoda ademerũt: Pallia: Culcitras: Stramenta: popinæ uſũ: Mulieres quæ pie illis miniſtrabãt abire iuſſæ: ac uetitæ miniſterii cauſa eo uenire: panis cũ modica aqua in cibũ cœptus eſt dari: nec ad ſacietatem facturus: Sed ciuitatis natura ſtatim ad clæmentiã recurrit: omnia quæ miſeris adẽpta fuerãt recentiore decreto ſunt reſtituta: Dum hæc domi & in continẽtis ora gerũtur: Tres Liguſticæ triremes quatuordecim Venetoꝝ nauigia uino onuſta in Piſauri portu oppreſſere: Negociatores ad id aliquod in ſuburbanis tectis intercæpti

intercæpti : Combuſtis nauibus inde repente profectæ : quicquid littoris eſt a Piſauro Clodiam uſq; curſu perſtringentes multa circa portus & fluuiorꝫ oſtia Veneto nomini damna intulerunt : Quinquaginta onerariis : quarũ uiginti tectæ fuerint captis Anconem conceſſere . Hinc ſtatim ne ſubito aliquo Venetorꝫ acceſſu opprimerentur Iaderã trãſmiſere : Et quia fama erat Liguſticã claſſem per eos dies ſupplemento uehementer auctã : eſſetq; interim Zenus procul domo cum nauibus : ueriti patres ne quis ſubitus hoſtium incurſus in urbem fieret : Dant ſedulo operã ut portus adhuc nouo opere muniretur : Decernunt ad id caſtra ad Nicolai phanum quod in littore eſt accerſitus quæ reliquæ erant ex Meſtra copiis : quarum nullus ibi poſt Tauriſii deditionem amplius erat uſus : Stabãt ad hæc naues longæ octo ad ſubitos caſus paratæ : Quibus Nico. Michael præerat : Tauriſina obſidio nihil interea remiſerat : ſed quotidie potius nouo milite hoſtis copias augebat : Earum imperium erat penes Arcuanum Bucecharinũ principis ſororium : Quod ubi Liopoldus accæpit paucis diebus poſt Tauriſium a ſuis recæptum : cum decem millibus lectorꝫ equitum ad Cunianum tumultuoſe conſedit : Ferunt præter multos illuſtres uiros ad quadringentos equeſtri dignitate donatos in ipſis caſtris fuiſſe : Arcuanus audito Barbari aduentu continuo miſit in caſtra qui cum eo pauca ſuo nomine ageret : Sed nuncius non modo non auditus : uerum ne admiſſus quidẽ ad conſpectum ducis : Iuſſus tãtum Liopoldi nomine confeſtim caſtris excedere : ac Patauino nunciare ut poſtridie ſe expectaret : tum fore ut ſi quid opus eſſet facto de ea re una corã conſultarent : Haud latuit illum quorſum ea uerba tenderent : Ne igitur ſubito hoſtium aduentu opprimeretur : Poſtridie ſub lucẽ ſoluta obſidione fugienti ſimilis abiit : Quod ubi Liopoldus accæpit iniquo tuliſſe animo dicitur ereptã ſibi pugnãdi occaſionẽ : Inde aliquãto poſt motis ſignis Anaxo copias traiecit : ac circa Tauriſium ubi hoſtium caſtra fuerãt conſedit : Ipſe cum multis illuſtribus uiris urbẽ ingreſſus : tãtã uim frumenti uini ac rerum omnium ſubito intulit : ut & bello & fame eodẽ tempore ciuitas leuata ſit : Atq; in hunc modum Veneti Tauriſium amiſere : anno poſt tertio ac quadrageſimo q̃ Scalanis illud ademerãt : Sed ea fuit patrum conſtãtia in celãdo tantæ cladis dolore : ut legatos etiã ad Liopoldum miſerint : qui illi fœlicem acceſſum nouumq; Tauriſii principatum gratularentur : Miſſi Iac. Delphinus : Pet. Hemus : Bernar. Bragadinus : Mari. Memus : & Alber. Contarenus . Carrarius princeps & ſi ſub Liopoldi aduentum Tauriſio abſceſſerat : haud tamen deſtitit Tauriſinos fines armis infeſtare quin aliquã etiã loca poſt Germani acceſſum occupauit : manifeſte prædicãs ſe Lodouici iuſſu in armis adhuc eſſe : Quum Liopoldus interim quia noua affinitate Lodouico iunctus eſſet media urbe regia ſigna ſuis prælata ſtatuiſſet : Ferunt Lodouicum uoluiſſe Liopoldi rebus imprimis conſultum : Verum ne belli ſocios prodidiſſe uideretur ab eo petiuiſſe ut æquo animo ferret Carrarii pertinaciã : Hinc fuit quod ſæpiſſime illos per legatos quũ ui alioquin agere liceret Patauinum ab incœpto auertere curauerit : Sed neq; precibus unq̃ neq; minis impetrare potuit ut ab iniuria abſtineret : Zenus autẽ quem ex Peloponneſo in orã inferi maris nouiſſime profectum diximus ubi iã ad Arni fluminis oſtium applicuerat quũ publicis litteris certior eſt factus de pace cum Genuẽſibus facta : atq; ita ex ipſa pene hoſtium ceruice ingemẽs fremẽſq; reuulſus in Peloponneſum rediit : Hinc non multo poſt cum onerariis nauibus ac tota claſſe domum iuſſus eſt uenire : Sic æſtas illa quæ

Munitur iterum portus Nico. Michael *prefectus*

Att. de Liopoldi minas *fugit Carrarius Leop*

Tauriſiũ a Venetis poſſeſſu Leopoldo am

Ia. Delphinus, Petrus Hemus, Bernar. bragadinus, Marinus Memus, Alber. Contarenus — *Legati ad Le*

Claſſis Venetias reducitur *quia pax fact*

Lib. 18.

quarti belli Liguſtici ultima fuit ſine re ulla memorabili acta eſt: Pax Allobrogis interuētu anno ſexto ac mēſe quarto: ex quo ultimo cum Genuenſibus bellatū fuerat: cum ipſo Ligure: Lodouico rege: & ſociis his conditionibus ſecuta eſt: ut captiuos utrinq; Genuēſes Venetiq; reſtituerent: Patauinus princeps Caputaggeris & Moretianum Veneto redderet: Præſidia quæ in aquis & circa flumina teneret prorſus demoliretur: Veneti illi turrim Curaniā relinquerent: Alber. Aeſtenſis finium de quibus ambigebatur inter Venetum & Patauinum arbiter eſſet: Venetus Tenedo præſidium abduceret: Inſulā Allobrogum dux ſuis armis biennio cuſtodiret: Venetus & Ligur ſtipēdium ad alendos milites darent: Biennio acto arx dirueretur ſi ita facto Genuenſibus uiſum eſſet ac tum Venetus prorſus inſulæ poſſeſſione decederet: Florentini de inſula nō amplius a Veneto aut Genuenſe occupāda ducentis millibus uadati: Quod Veneto & Liguri circa Tanaim negociari non liceret: ne quod totiens acciderat ueteri æmulatione rurſus ad arma ueniretur: Decimo quoq; anno ſeptē aureoꝝ nummum millia Lodouico regi Venetus ſolueret: Ille uero ob id omnem Dalmaticā orā Venetis negociatoribus a latronibus tutā redderet: ne ſalem Dalmata aut alius Illyrici nominis conflaret: Sed de tributo regi dando Chinatius Tauriſinus diligentiſſimus huius belli ſcriptor nullā prorſus mētionem facit: Ferunt eo die quo pax publicata eſt natum Venetiis infantē quaterna brachia quaternaq; crura habentem: ac tam diu uixiſſe ut ſatis datum ſit ſpatii ad eum ex baptiſmi lauacro leuādum: Venetæ matronæ tātum pecuniarum in medium contulerunt: ut Genuenſibus qui ſeminudi cuſtodia educti erāt: tunicæ: intuſia: calcei: fœmoralia: aliaq; tegumenta corporis ut cuiq; hac uel illa re opus fuit abeuntibus ſint præbita: Viaticū ad hæc ne mendicare cogerentur datum: Ii qui tādem miſſi ſunt mille & quingenti fuerunt: reliqui diuturni carceris fœtore ac tædio: & ut quidā tradidere nimia crapula extincti ſunt: Tradunt ad hæc periiſſe eo bello ſupra octo millia Liguſtici nominis: Venetoꝝ dimidio minus: Patres defuncti bello ut fides ſibi publica conſtaret: ad triginta eoꝝ qui medio ardore belli remp. priuato ſumptu iuuerant ad patriciatum traduxere: reliquis quina millia quot annis diuidenda in perpetuum decreta: Qui inter patricios relati ſunt anteq̄ curiā aſcenderent diuinæ rei interfuere: inde ad principis & patrum conſpectum adducti in aliena uerba iurare coacti: fidem & ſilentium reipu. promiſere: Iacobum Caballum Veronenſem ob ſtrenuā fidamq; operam eo bello Veneto nomini nauatam hac quoq; dignitate donatum Chinatius ſcribit.

Cōditiones pacis inter Ve. & Ge.

Chinatius

Oſtentum

Attende uenetarū matronaꝝ in captiuos liberalitatē

Captiuorū qui redditi ſūt numer⁹

Cæſorum numerus

Patricia dignitate donati

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER. VIII. SECVNDAE DECADIS.

PACE terra mariq; parta Tenedi reſtiutio aliquādiu rem Venetam ſollicitā habuit: Præerat tum ipſi inſulæ Io. Mutatius qui tum patriæ charitati aliquāto immoderatius indulgere perſeueraſſet: fidem publicā pene in diſcrimen adduxit: Miſerant patres Pantaleonem Barbum qui arcem Bonifacio Aimonis legato ex fœdere traderet: Aderat & Genuenſium curator ad hoc ipſum & ad ſtipendium præſidio ſoluendum miſſus: Mutatius auro quod uterq; attulerat Veneto Liguriq; expreſſo: ſuum Tenedenſiumq; conſilium Bonifacio & legatis aperit: Ait reſciuiſſe inſulanos de conditionibus pacis: in qui-

Pantaleon Barbus

bus id

bus id eſſet expreſſum : ut arx unicum Tenedenſium refugium euerteretur:
In quo non magis Ligur qui id poſtulaſſet q̄ Venetus qui permiſerat indigne
feciſſet : Sed illos dicere ſuis rebus conſulere uoluiſſe : ac recte quidem: Verum
Tenedenſes non ea conditione in Venetoꝝ fidem ueniſſe : ut inſulā diruta ar
ce deſolatā quandoq; redderent : Nunc quia & ipſi ſuarum fortunarum non
omnino obliti ſint : paratos eſſe omnia prius experiri : quam tāta clade inſu
lam deformare : oraſſeq; ita inſulanos ſe ut arcem : oppidum: fortunas:om
nes in fidem acciperet : Quod ipſum quia ſpecie & re amplum uiſum eſ/
ſet conſtituiſſe eam inſulam quando iam neq; Venetorum neq; cuiuſpiam
eſſet pro ſua retinere ac tueri : Irent igitur & ne deditionem ullam expecta/
rent : Cæterum ſatis haberent : ſi bona uenia liceret inde abire : Secutus ad
hæc tumultus ingens oppidanoꝝ ac militum Mutatium ipſum ducem do/
minumq; ſalutantium : iubentiumq; Genuenſes ac Venetos inde cōfeſtim
ſoluere : Sunt qui tradant Mutatium uoluiſſe uideri id a ſe factum ne Græ
ci in inſula arcem a Venetis dirutam poſtea inſtaurarent : Sed quæcūq; cau
ſa ſit prætenſa qui nuper uenerāt iuſſi protinus excedere Venetias uenere :
Eam rem patres moleſtiſſime tulerunt : rati quod erat publicam fidem uni/
us temeritate apud Italos & externos principes ni Tenedus dederetur pericli
taturam : omnes uno ore prædicaturos id non priuato ſed publico conſilio
factum ac præter uiolatæ fidei iacturam periculum etiam imminere ne ubi
Genuenſes:Lodouicus & ſocii reſciuiſſent : Inſulā Allobrogi non datam qua
ſi rupto fœdere ad uim & arma ſubito reſpuerent : Decernitur itaq; ad Mu
tatium & inſulanos legatio : Carolus Zenus miſſus eſt : qui neq; precibus
neq; minis efficere potuit ut ille ſententia decederet : Poſt Caroli reditum ne
publica fides cum unius ciuis pertinacia periclitaretur : ſubito patres claſſem
decernunt : copias ſedulo contrahunt:: tantas uidelicet quantæ ſatis ad expu
gnandā inſulam eſſe crederentur : Earum imperium Fantino Georgio eſt da
tum : Is ſex triremibus inſtructis domo profectus ubi Tenedum uenit : expo
ſitis in terrā copiis arcem una atq; oppidum acri oppugnatione adoritur:Erat
uis ingens ſagittarioꝝ in caſtris : non pauci quoq; in arce : telorūq; multitudi
ne omnibus fere prœliis multi ex utraq; parte cadebāt : Scribunt quidā pene
maioribus odiis q̄ hoſtiū eſſe ſoleāt bellatum: Ita ut qui capti eſſent cōfeſtim
aut latronum more ſuſpenderentur : aut bellicis machinis ueluti ſaxa aliud
ue tormenti genus ex oppido in caſtra & rurſum hinc in arcem atrociſſimo
ſpectaculo torquerētur : Tum demū manifeſte apparuit culpā inſulæ cōtra fœ
dus retētæ penes unum Mutatium & nō patres eſſe : Tenuit inde obſidio mē
ſes ſeptē & amplius : Verū deficiente cōmeatu his conditionibus deditio facta
eſt : ut Mutatio & iis qui cū eo fuiſſent : ne fraudi eſſet quod reip. incommodo
Tenedum retinuiſſent : Quod aurū:argentum : ac reliquæ fortunæ Inſulanis
incolumes manerent : & cum his ex oppido inſulaq; migrarent : Qui in Cre/
tam irent tātundem agri ibi acciperent quantum Tenedo incolumi poſſediſ/
ſent : Qui Byzātium alioue proficiſcerentur prædioꝝ precium æqua æſtima
tione perſolueretur : Atq; cum his deceſſū eſt præſidio : Recæpta arce Fātinus
reliquis copiis ex inſula dimiſſis ipſe cū ſagittariis ducentis remāſit : cui Ioan.
Memus decreto patrum ſucceſſit : Cætera ex fœdere præſtita : Inſulanis aliis
alio digreſſis arx nouiſſime euerſa eſt : Tergeſtini qui medio ardore belli ad ho
ſtes defecerant : ueriti ne pacatis terra mariq; rebus ipſi ſubita aliqua Venetoꝝ
ui opprimerentur in Liopoldi fidem conceſſere : Nec ita multo poſt allatū eſt

Attende Mutatii denunciationem

Carolus Zenus

Fantinus Georgius

Attende atrox prœlium

Io. Memus

Lib. 18.

Lodouici mors

Lodouicum regẽ uita deceſſiſſe: Cuius morte primo creditum Carrarii principis ferociam: qui ad eam diẽ res Tauriſinas infeſtare non deſtiterat aliquo modo remiſſurã: Sed tãtum abfuit ut ex priſtino illo ardore quicq̃ remiſerit: quod maioribus aliquãto q̃ antea conatibus Tauriſium adortus tot tãtiſq; cladibus afflixerit: ut rerum deſperatione Liopoldus adactus Patauino prope Victori urbem ipſam cum ſuis finibus certis conditionibus reliquerit habendã: Et hæc fere triennio poſt pacem terra mariq; partã geſta ſunt: Interim uero Contarenus princeps qui annos quatuordecim & amplius reip. præfuerat uita defũctus ad prothomartyris ædem elatus eſt: Mic. Maurocenus in demortui locũ ſucceſſit: Sub primã huius adminiſtrationem lex de ſicariis lata eſt: ut qui hominem occidiſſet ſecuri ſubiiceretur: Quando ad eam diem homicidii cõuicti more patrio ſuſpendio plecterentur: Creditum uulgo eſt illius principatum ſi longior fuiſſet nouis inſtitutis ſanctiõnibuſq; plurimis ciuitatem magnopere ornaturum fuiſſe: Sed quo ſpei plenior eo quidem breuior fuit: periit quum menſes circiter quatuor reip. præfuiſſet: In Gemelloꝝ æde ſitus eſt.

Michael Maurocen⁹ dux. lxi.

Antonius Venerius dux. lxii.

Anto. Venerius abſens illi ſurrogatur: homo præter nobilitatẽ generis amœno ingenio & ad promerendam gratiam comparato: Ex Creta accerſitus ſub Ianuarias idus domum applicuit ad Nicolai phanum quod in littore eſt: frequens ſenatus cum magna parte populi prodiuit illi obuiam: ubi inter cõplexus & mutuas gratulationes in Bucentaurum nauim accæptus mira omnium ordinum lætitia in ducarium eſt aduectus: Fuit eius præſentia eo omnibus iocundior quo ob diuturnã abſentiam deſideratior: ſeptem annis cum tota domo abfuerat: ac pluribus locis: ſed imprimis ad Tenedum rempu. optime adminiſtrarat: Eius principatus ſuauiſſimus fuit atq; æque probatiſſimus: neq; diſcordia in ciuitate ulla: neq; motus fuit: Copia ad hæc rerũ omnium quæ imprimis grata eſſe ſolet: Sed domeſtica clades fœliciſſimum alioquin rerum curſum aliqua ex parte deformauit: q̃q̃ neſcio etiã an plus decoris ſæuerum illud priuatumq; iudicium: q̃ filii interitus mœroris ſeni attulerit: Erat Venerio ipſi filius adoleſcẽs Alouiſius nomine qui patriciæ fœminæ amore tenebatur: Sed ut fit ſæpius quod mutua ſuſpitione inter amãtes ſubitæ quædã & tumultuariæ oriuntur diſcordiæ: ita forte accidit ut adoleſcens in amicæ quam tum oderat inuidiã cornua ad ianuã mariti ſuſpẽderit: Decreta ſuper ea quæſtione Vene. patricii hominis iniuria motus: filiũ Flagitii conuictum domeſtico iudicio dãnatum in carcerem adduci iuſſit: ubi poſtea non ſine ingenti ciuitatis dolore adoleſcens expirauit: Aeſtenſis Marchio & Mantuanus eodẽ anno diuerſo tempore Venetias uenerunt: ac præter hos plæriq; alii principes principumq; legati de rebus magnis cum patribus acturi: q̃q̃ eoꝝ nonnulli uidendæ ciuitatis ſtudio ueniſſe traduntur: Paucis interiectis annis quibus omnino domi foriſq; pax fuit Antonio Scala Veronenſi & Frãciſ. Carrario ſeniore inter ſe acri bello decertantibus: Ioan. Galeacius uicecomes: cuius opes tum longe lateq; pollebãt: Carrario inſtigãte Scalanis bellũ intulit: Quibus prœlio ſuperatis Veronã Vincẽtiamq; ademit: Inde ut ſunt hominũ cupiditates quæ ſecũdis rebus non tamẽ facile expleri queũt: haud minori bello q̃ nuper Scalanos Patauinũ aggreditur: Sunt qui tradãt Carrariũ tentaſſe Bernabouẽ affinẽ ſuum uinculis liberare: quẽ Galeacius & gener & ex fratre nepos quia ex Catherina cõiuge cõperiſſet capitales illũ inſidias aliquãdo ſibi cõparaſſe: Captũ in Treciana arce ſub cuſtodia habebat: atq; ob id ipſũ uicecomitẽ iratũ bellũ intuliſſe: Cũ eo igitur Patauinas opes

Attende ueri principis iudicium

oppugnanti Venetus ſocia arma iunxit: Quadringentis & amplius nauigiis Iacobo Delphino præfecto ad bellum inſtructis: omnia ferme oppida munitiones ac loca quæ in ſtagnis & ad fluuioꝝ oſtia ille habebat: ſubito acceſſu occupauit: Galea. interim & ipſe intra continentem non ſolum oppida urbi circuniecta: ſed Patauium quoq; paucoꝝ menſium obſidione cœpit: Franci. ſeniorem in ſuam poteſtatem redactum in carcerem trudit medocianum: Filius cui Nouello cognomen fuit media trepidatione elapſus in Germaniã confugit: Nec ille in tãto rerum ſucceſſu quieuit: ſed uictoriæ curſum ſecutus Taurifium quoq; armis ſubægit: Fuit id bellum laborioſiſſimum: ac maxime cruentum: Demum fractis euerſiſq; Carrarioꝝ opibus Patauium Galea. Feltrum: & Bellũnum ex fœdere ſortitus eſt: Veneti Taurifium: Aeſtenſis Marchio qui & ipſe ſociis armis Carrarium oppugnarat: oppida quæ ſuoꝝ maioꝝ fuiſſe dicebãtur recæpit: Inde haud multo interiecto tempore quum forte Galeacius Bononiẽſibus & Florentinis arma intuliſſet: eſſentq; eius opes iam omnibus Italiæ populis & regulis ſuſpectæ: Veneti: Florentini: Bononienſes: Franci. Gonzaga: Aeſtẽſis Marchio: & Caro. Malateſta fœdus in eum percuſſere: Acceſſitur in partem fœderis Rubertus quoq; Bauariæ dux ad quem Nouellus confugerat: ut aduerſus uicecomitis opes in Italiam deſcenderet: Galea. auerſo a Bononiẽſibus bello Mãtuam ingenti tumultu adoritur: frætuſq; armoꝝ uiribus (quadraginta hominũ millia in caſtris habuiſſe dicitur) terra & aquis obſidione cingit: Contra Veneti nauium uim ingentem ad ſociam urbem obſidione leuandam comparãt: Et quia omnino aquis magis q̃ terra Gonzaga premebatur paucis triremibus priori claſſi adiectis ferox hoſtis ea parte qua ſe uicturum ſperabat Venetoꝝ opera cum multa cæde eſt ab urbe repulſus: Nec ita multo poſt ad Gouernolum uicum ingenti prœlio a Carolo Malateſta terreſtrium copiarum imperatore uictus: perditis rebus cum ignominia eſt a ſociæ ciuitatis ceruice depulſus: Neq; Nouel. in tãta occaſione deſedit: Sed Ruberto ceſſante ignoto habitu in Italiã reuerſus Venetis non occulto ut quidam tradiderunt: ſed belli ſociis & ob id aperte fauentibus Patauium ingreſſus urbe potitus eſt: Secutus inde Barbarus cum ualido exercitu qui Patauinã arcẽ nondum recæptam oppugnare adortus eſt: Veronenſes & ipſi uicinæ urbis exemplo conſternati ad arma concurrunt: pulſoq; Galeacii præſidio Antoniũ Scalam ex Hetruria accerſunt: Quem ubi paucis ante diebus defunctum accæpere pœnitentia ducti Vgolotum Blancardum: qui cum uicecomitis exercitu in Cremonenſi agro erat aduocãt: Implorataq; prius defectionis uenia: & ad eam impetrãdam ſtipendii nomine ingenti pecunia collata in urbem accipiunt: quã miles prædæ cupidus tumultuoſe ingreſſus a direptione cõtineri nõ potuit: Vxor Galeacii tam claræ urbis caſum miſerata: triduo poſtq̃ diripi cœpta eſt iniuriã inhibuit: Rubertus interea queſtus ſe pacto ſtipẽdio a ſociis fraudari ſoluta Patauinæ arcis obſidione in Germaniã cum copiis abiit: Tum Florentini Ioãnem Haucutum uirum ea tempeſtate clarum Nouello cum ualidis copiis auxilio miſere: Cuius fida ac ſtrenua opera arx breui recæpta eſt: Multi uariiq; fuerunt deinceps utrinq; conatus: Sed quia illos ipſos parũ ad Venetos pertinere uideo (nam in cõtinẽti ora & q̃ longiſſime a mari cætera geſta dicũtur) conſulto prætereo: Pax demũ in decẽ annos ſecuta eſt: Quæ afflictis Galliæ rebus nõ magis grata q̃ oportuna fuit: Per id tẽpus quo hæc geſta ſunt: dux Auſtriæ Venetias uenit: ubi benigne accæptus tam diu fuit: donec duæ eius nomine ornarentur triremes: quibus ille ad Chriſti noſtri regis ſepulchrũ uiſendum

Iacob' Delphinus *preſectus cotra Vicecomitem pro Carrariensibus*

Vicecomes patauio potitur carceri Fra...

Taurisiũ capitur a Vic...

Veneti a Vicec... ex fede...

Veneti tauriſiũ recipiunt

Nouũ fœdus. *Venetorũ. florẽti. Bon... Gonzage, Estensis, ... Jo. Galeaciũ V...*

Venetorũ opibus Mãtua obſidione leuatur

Patauiũ a Carrariis recipitur *videlicet nouello f... Robertus Bauarus cot...*

Verona diripitur *a Vicecomitibus.*

Amnis trãſalpinorũ principum hoſpitio inſignis *Austrie Du... ad terrã s...*

Lib. 18.

profectus eſt : Applicuit eodem anno & Galliæ regis nepos cui nihilo minores q̃ paulo ante Germano duci publice exhibiti ſunt honores : Is quoq; triremi una ſuo ſumptu inſtructa : in Syriã eodem nomine quo Germanus dux nauigauit : Procedente tempore quum terra mariq; omnia pacata eſſent allatum eſt : Cetheam Liguſticam miræ magnitudinis ad ocia maris infeſtã da Genua profectam : Ad quam famam Veneti & ipſi tris ingentes naues cum quingentorꝝ armatorꝝ præſidio in altum eduxere : Sed ubi Genuenſis illa fœda tempeſtate diſiecta periit : Venetæ incolumes ſe domum recæpere : Vrbs in tam longo ocio nonnullis publicis exculta eſt operibus : Riualtina area & quæ ante aureã ædem late ſpatiatur lateribus quadratoq; lapide inſtratis . Vene. princeps anno ſui ducatus duodeuiceſimo obiit : Eius funus frequens ciuitas ad Gemellorꝝ phanum extulit : Mic. Stenus procurator Venerio ſucceſſit : qui grauante morbo ad quarto idus Ianuarias in curiam aſcendit quum principio decembris declarari contigiſſet : Nulli priorꝝ ducũ maiores a populo ſunt honores habiti : omnes ciuitatis ordines quiſq; pro ſe ludos magnifice inſtructos in illius gratiam dedere : Alii alia ſpectacula commenti : nullus feſtus dies toto fere anno fuit : quo ciuitas non nouo aliquo occupata fuerit ſpectaculo : Fuiſſetq; annus ille ocio & lætitia miræ inſignis niſi non expectata clades ciuium gaudia turbaſſet : Sub exitum autumni ſex triremes peregrina merce onuſtæ Leonardo Triuiſano præfecto domum uenientes factum eſt ut circa inſulas Aegei maris ad Irenem : quem locum corrupto nomine Turinum uocant : quatuor ex illis quod raro antea acciderat tempeſtate actæ naufragium fecerint : Pauci pro numero fractarum deſiderati : res diſiectæ laborioſiſſima cura recæptæ ſunt : Viara : Delphina : Superantia : & Sagreda concuſſæ : Cornaria : & Gradonica ui maris ſuperata incolumes domum uenerunt : Sequenti anno tres longæ naues domo ſunt profectæ earum duas Auſtriæ dux : Reliquuam Carrarius princeps ſuo uterq; nomine ornauerat : Ad ſororem Ladiſlai regis : quem in regnum nuper reſtitutum Boni. Pontifex per Bartho. Iuliarium Romanæ eccleſiæ cardinalem diademate inſigniuerat : ex Apulo littore aduehendam : Erat regis ſoror ex Auſtrianis ducibus uni matrimonio locata : Sed illæ paucis diebus abnegata a Ladiſlao puella domum rediere : Quidam annales habẽt hoc anno Rubertum imperatorem cum uxore Venetias ueniſſe : ubi magnifico apparatu ſit accæptus : magniſq; muneribus donatus : Sed quæ eius acceſſus cauſa fuerit annales quos ſequimur non habent : Apud quoſdam ſcriptores reperio Rubertum a Galeacio in Cremonenſi agro uictum Tridentum omnibus fere copiis exutum ſe trepide recæpiſſe : reparato inde exercitu Patauiũ profectum : mox ex continenti Venetias tranſiiſſe : ubi humaniſſime accæptus ac multa familiariter apud principem & patres de Galeacii iniuria quæſtus in Germaniam abierit : Verum quia uxorem comitem habuiſſe traditur Romã tum peregre profecturũ Venetiis ſubſediſſe ſuſpicari libet : Fuit enim annus ille ſalutis quadringenteſimus ſupra milleſimũ : quo Bonifa. nonus magnum annum : & quẽ iubileum uocãt condidit : Riuoaltinus pons eodẽ anno refectus eſt : Florebat interim ocio & quiete ciuitas : nec ſi qua erat cura ad aliud q̃ ad mercaturã ſpectabat : Statũ hunc rerum noui Genuenſiũ motus ſollicitare cœperũt : Struxerãt illi ſub id tẽpus unam & uiginti triremes cetheaſq; naues ſexdecim : ſed de Cetheis alii nihil ſcribũt : Fama erat in Cypri regẽ claſſem cõparatã Bucicardus homo Gallici ſãguinis ſũmæ rei præerat : Apud alios pro Bucicardo

Publica opera

Michael ſtenus dux lxiii.

Clades naufragio accæpta

1400.

Bucichalum ſcriptum reperio : Traditur ad hæc immanis ſtaturæ fuiſſe ac ualidi corporis : Sed ut euenire ſolet ut in paruo corpore plus moderata uirtus poſſit q̃ immodicæ effrenatæq; uires in uaſto & amplo : Is ſingulari certamine a Galeoto Gonzaga congreſſus hoſtiliter procedente tempore proſtratus dicitur : Fuerant aliqnandiu : erantq; tum quoq; Genuenſes in Caroli Galliæ regis fide ac magna ex parte triremes Gallo milite ornauerãt : Claſſis Genua profecta & ad Scãdeloꝝ Ciliciæ oppidum poſt longiſſimum curſum admota (contra Cyprum in continenti Ciliciæ ora eum locum eſſe maritimæ rei periti affirmant) adeo hic ingentem cladem Ligur accæpit : ut ex una & uiginti turmis quas claſſis ab initio habuit : undecim poſtea ſint triremes inſtructæ : Hinc poſtea profectus in Syriã Ligur curſum tenuit : Berutoq; ſubito incurſu oppreſſa : Venetas naues & aliarũ gẽtium alias quæ tum forte in portu erant hoſtiliter diripuit : Ex Syria inde infeſto curſu : animo infeſtiore in Pelopõneſiacam oram uenit : Caro. Zenus quẽ patres ex quo allatũ fuerat Genuenſes naues comparare Hadriatico ſinui cum triremibus undecim præfecerant : Liguſticam claſſem in ſuperum mare profectã modico interuallo ab initio ſecutus omnia circunſpicere : Sollicituſq; prouidere ne quis interim in res Venetas fieret impetus : nullus erat locus quem non infeſtum illi redderẽt : nec tamẽ manũ conſerere : quia nõ aperte hoſtis nec ut amicus aderat : Sic pari diſſimulatione Venetus Ligurem : Ligur Venetum ſollicitum habere : Vbi uero non procul Methone uterq; conſtitit : apparebatq; aliud quæri q̃ quod ab initio ferebatur : ne in apertum aliquod diſcrimẽ patientia ſua res Veneta adduceretur ad Liguſticam claſſem quæ inter Methonem & Iuncum aquationis ſpecie conceſſerat continuo Ze. ire pergit : Sub inopinatum Caroli acceſſum acre prœlium eſt commiſſum : Eratq; Venetis eo deterior conditio quo plures Liguſticæ triremes propugnatores q̃ Venetæ habebant : Ferunt præter legitimas turmas ſingulas naues quadraginta bellatores habuiſſe : ac omnes fere Gallici nominis qui lãceis gladiiſq; ut mos eſt gẽtis pugnã ferociter ciebãt : Et iam ægre Venetus hoſtẽ ſuſtinebat : quũ Hermo. Lombardus ex longinqua negociatione duabus triremibus rediẽs oportune affuit : Conſpicatus is in quãto diſcrimine res Veneta eſſet in hoſtẽ pugna occupatum q̃maximo poteſt impetu proram detorquet : ac tam infeſto ictu Liguſticã percuſſit : ut cum tota turma bellatoribuſq; in ea pugnantibus ſubuerterit : Cum Hermolai acceſſu ſubito fortuna mutata eſt : Nam & hoſtis qui pene uictor erat ad cladẽ unius animum remiſit : Cõtra Venetus duarum nauium numero auctus pugnã ferocius inſtaurat : ac denuo exæquata pugna quatuor horis dubio Marte pugnatũ eſt : Demũ tribus hoſtium nauibus merſis : ac totidẽ captis : reliquæ triremes quæ quinq; numero fuere fuga abierũt : Quingẽti hoſtes & amplius partim ferro partim undis periiſſe dicũtur : octingẽti capti : Nec Veneto uictoria incruẽta fuit : quippe qui poſt pugnã ad centũ quadragintatres ex omni numero ſibi deeſſe ſẽſit : Ferũt poſt uictoriã quoſdã triremium præfectos ignominia notatos quia ſegniter in hoſtẽ primo cõgreſſu mouiſſẽt : ſuaq; deſidia remp. in diſcrimẽ maximũ adduxiſſent : Alii in quibus fuit Egidi. Niger : quia ſtrenuã rei Venetæ operam nauaſſent ampliſſimis muneribus ſunt donati : Quinq; illæ triremes quæ media pugna reuulſæ fugam fecere : in Venetam unã cõmeatu onuſtam inciderunt : qua nullo maiore negocio in ſuam poteſtatẽ redacta : cetheam aliam in qua plæriq; Veneti nominis : atq; iidem patricii erant intercæpere : Multa ad hæc damna Venetis eo curſu illata : Sed quia poſt accæptam cla

Galeotus gõzaga dux immanẽ ſtatura

Genuenſis claſſis contra ciprium. amicus, ne

Carolus zenus claſſis prefectus

Attẽde difficile prœlium quod Hermo. Lomba

Attende uenetoꝝ uictoriam

Præfecti ignominia notati, qdam muneri

Lib. 18.

dem nullo ſe loco tutos putabant Genuam ſe mœſti recæperunt : Paucis poſt diebus quidam e numero Gallorum qui proxima pugna capti in cuſtodia habebantur : tædio ut fit loci ira accenſus dixiſſe fertur : ſperare ſe quandoq; fore ut Veneto ſibi ſanguine manus ablueret : Dirum Barbari omen ad patres delatum ita omnium aures offendit : ut uno ordine ad geminas columnas ſuſpendio necandum cenſuerint : Per id tempus quo hæc geſta ſunt Nouellus Carrarius Paduæ principatum habebat : quem Venetis iuuantibus aliquot ante annis recuperarat : Is ut ſemper ingratus oderat Venetos odiis pluſq̃ paternis : die noctuq; aliquid moliri : quapropter Venetum ſollicitaret imperium: id cogitare ſedulo : ad id omnia ipſius conſilia ſpectare : Veneti & ſi iam antea non ignorabant quo ille eſſet in ſe animo: neſcio tamen quo nam modo per id tempus omnes illius artes : omnia aduerſa conſilia : alia atq; alia uia explorarunt : & ex captiuis Gallis cognitũ eſt eum claſſis illius Liguſticæ nuper uictæ ut ædificaretur auctorem fuiſſe: Et ex litteris in ſcrinio Galeacii uicecomitis paulo ante defuncti repertis : multa in lucem uenere : quæ in Venetos tyranni inter ſe molirentur : Acceſſit ad id recens dolor quod Galeacio mortuo Guilielmum Scalam Veneta nobilitate donatum : ac tum Venetiis agentem ad principatum recuperandũ multis hortationibus pellexit : Veronaq; iam recæpta hominem familiariſſimum conſilio & armis antea adiutum ueneno ſuſtulit : Antonium uero & Brunorum eius filios proditione captos non multo poſt necandos curauit: Scalanis in hunc modum ſublatis : Franciſcus imperii ſignis cum ſuis media urbe prælatis Iacobum filium : ut alii uero habent fratrem Veronam pro principe induxit : Nec tam opulentæ urbis principatu contentus : Vincentiam ſuis armis ſubigere adortus : illius fines ex primo infeſtare : Vincentini a Carrario nomine abhorrentes omnia prius pati certi erant : q̃ inuiſæ tyrannidis iugum accipere : Ad Caterinam itaq; Galeacii defuncti coniugem mittunt : Nam Carrarius iam ſuos fines infeſtare cœperat armis ſibi quæſiturus quod iure non dabatur : Petebant proinde aduerſus Carrarioꝝ iniuriam auxilia docentes in quanto diſcrimine res ſuæ eſſent : niſi aliena ope leuarentur : Hinc Patauium eſſe dicere uicinam urbem tyranni arcem ac domiciliũ: Inde Veronam quam ille infanda hoſpitum cæde occupaſſet : ſe undiq; circunſeſſos iam aperto bello peti : ſuos fines hoſtiliter uaſtari : quia inſolentiſſimo tyranno non ſtatim portas aperuiſſent : Nec eſſe unde Vincentini auxilia aut petere : aut ſperare poſſent : niſi ex ea domo in qua Galeacii opes floruiſſent : orare illam ut aut ſe præſenti ope iuuaret : aut ſi minus id præſtari poſſet diceret qua uia Vincentinos uellet : iuberetq; ſuis rebus cõſulere : Hæc legati . Illa uero præter q̃ quod & fœmina & mariti morte cõſternata maioribus etiam occupata rebus (Nam Caro. Bernabouis filius poſt Galeacii mortẽ res nouas moliri cœperat) multiq; ad hæc tyranni multas ex eo qui fuerat Galeacii principatu urbes occuparant : ita ut de Mediolano retinendo ſollicita eſſet : ſuos conſuluiſſe dicitur : ac tum inter omnes conſtitiſſe : quando afflictis rebus in fide retineri non poſſent ſatius eſſe : Veronam : Vincentiam : Feltrum : Belunnum : Coloniam : Baſſanum cũ ſuis finibus Venetis habendas permittere : q̃ infeſtiſſimo tyranno affligendas relinquere : Veneti & ſi iam antea Vincentinorum deditionem per legatos tentatam non recæperant non ut Carrario gratificarentur : aut quod Vincẽtinoꝝ fortunæ non conſultũ uellent : ſed uerecundia potius alienæ rei temere occupandæ

Attẽde ſupplicium de Gallo ſumptum

Cauſæ Euganei belli

Carrarius prĩceps Veronam ſibi occupat

Vincẽtinorũ legatio ad Galeacii uxorem

Attende quot urbes uno tẽpore Venetis habendæ per mittantur

occupandæ: ubi rem tantam ex inſperato ſibi oblatam uiderunt: & ſi magnum ſibi cum Nouello certamen futurum uidebant: haud tamen in tanta occaſione ceſſarunt: Nouiſſime igitur legatos ad ſe cum clauibus urbis miſſos: cuius legationis princeps Iacobus Thienius fuiſſe dicitur Veneti benigne accipiunt: iubentq; eos in fidem accæptos bene ſperare: daturos ſe operam ut breui Patauinus ille qui omnia ſtrepitu & minis compleret: niſi Vincentinorum rebus abſtineret ſuarum ſollicitus paulo poſt non finitimis non ulli gentium eſſet grauis: Cæterum quando Vincentini ita animati eſſent ut nihil ſuæ ciuitati conducibilius ab initio duxerint q̃ in Veneti imperii umbra conquieſcere: Daturos ſe pro uiribus operam ut nullo tempore tam fidam ciuitatem ſui in Venetos ſtudii pœniteat: Irent igitur & quod ſibi & illis bene uerteret Diui Marci ſigna ſecum ferrent: quæ publicis locis urbis præfigerent: reliquarum rerum curam penes principem & patres fore: atque cum his miſſi ſunt legati: Eos abeuntes Iacobus Surianus cum magna ſagittariorum manu ad præſidium urbis eſt ſecutus: Miſſus etiam qui publico nomine Carrario nunciaret ut a Vincentinorum quia in Venetorum fidem ueniſſent rebus abſtineret: qui tantum abfuit ut denunciatione illa ab incœpto abſiſterit: q; caduceatorem ad id miſſum contra ius gentium uiolarit naſo illi & auribus præciſis: Iubet ad hæc Venetis renunciari indigne eos facere qui leges merito imperantibus præſcribere audeant: Irent ipſi & pelagi æſtuariis ſe tenerent eoſq; ciuitatibus præeſſe ſinerent qui a maioribus dominandi facultatē accæpiſſent: Superbiſſimo tyranni reſponſo commoti patres pro magno negocio habuerunt priuſq̃ aperte ad arma curreretur cum Franciſco Gonzaga ſocietatem aduerſus Carrarios inire: Interim Feltrenſes Vincentinoꝝ ſtudiū ſecuti: Bellūnenſes & Baſſanici imperium & ipſi ultro accæpere: Colonia magni omnino certaminis cauſam præbuit: Patauinus Venetorum conatibus ubiq; occurrens omnia illis reddere infeſta: Id patres indigne ferentes copias q̃maximas continuo decernunt: decretas ſtudio contrahunt: Earum imperium Carolo Malateſtæ Ariminenſi ex Flaminia accerſito demandant: Ferunt ad triginta peditum equitumq; millia ſtipendio conſcripta: Sed Caroli acceſſus ſpe omnium tardior fuit: at ſic quoq; ubi Venetias uenit ingenti lætitia accæptus publica ſigna in aurea æde recæpit: Mox uero in hoſtem moturus Meſtram profectus eſt quo Venetæ copiæ ad certū diem conuenerant: Fuere in caſtris illis uiri plæriq; illuſtres qui clara ad eam diem magnaq; fecerant ſtipendia: His uiribus ille uſus fecit ſubitas aliquas in Patauinos expeditiones: ſed eas ipſas nulla re memorabili geſta parum omnino celebres: Inde medio ardore belli ſe imperio abdicauit: Abdicationis cauſam eorum quos uidimus nemo tradidit: Dum hæc in contineti ora geruntur res in aquis nihilo fœlicius mota eſt. M. Grimanus claſſis quam in tyrannum patres ſtudio comparauerant præfectus quum aliquandiu in ſtagnis quæ hoſtium finibus adiacent uim lemborum circumægiſſet ingentem aliquotq; præſidia expugnaſſet: ſubito hoſtium incurſu ad Helori phanum cum magna nauigiorum parte quæ harpagonibus illi in terram traxere oppreſſus eſt: traditusq; Saccenſibus in cuſtodiam: Veneti abrogato Malateſtæ imperio: circunſpicere cœperunt quem tantarum copiarum imperatorem potiſſimum legerent: Demum ex omni illuſtrium uirorum numero qui per magnus ut dixi tum in caſtris fuit: Paulus Sabellus Romani ſanguinis homo ob multa armorum decora dignus iudicatus eſt: cui totius rei ſumma

Iacobus ſurianus

Attēde inſolens tyrāni reſponſum

Validæ Venetorū copiæ

M.Grimanus

Paulus ſabellus

Lib. 18.

crederetur: Huius ductu loca quædā breui ſunt ex hoſte capta: Eratq; iam res Veneta nouo imperio aliquanto melior: Veꝝ tyranni ferocia nec ſic aliquo modo frangebatur: Apparuit itaq; diuerſa ratione belli eum fatigari oportere: Nouæ proinde copiæ nouaq; caſtra prioribus illis nihilo inferiora ad Veronam infeſtandam ſunt decreta: Fran. Gonzagam belli ſocium rei præficiunt: Ille Veronenſes ſubita ui adortus eoꝝ fines populatur: prædam hominū ac pecudum præ ſe agit ingentem: Mox uillas incendit munitiora loca & in his Hoſtiliam expugnat nihil deniq; inuiolatum hoſti relinquit: Tum uero Carrarius duplici bello oneratus ingẽtis ſpiritus quos ad eam diem aluerat paulatim remittere: Etenim utrobiq; eſſe non poterat: nec tantæ ei erant copiæ ut diuiſæ tuto hoſtibus opponi poſſent: Neceſſe igitur erat utrobiq; aut ſane altero loco res eius periclitari: Interim amici principis affiniſq; ſui fortunam Alber. Aeſtenſis miſeratus bellum intulit Venetis præſenti negocio ſatis occupatis: Socios primo nouis auxiliis iuuat: Polineſo deinde tota Venetos exuit: Apud quoſdam reperio a Nicolao Alberti filio arma Venetis illata: Cui Carrarius Liliolam filiam matrimonio locarat: Sed ſiue hic fuerit ſiue ille ut Veneti annales habent qui tunc opem Carrariis tulit commoti ea iniuria patres Accium Aeſtenſem quem in Alberti gratiam relegatum ſciebāt ex Creta inſula Venetias accerſunt: Eum cum ingenti hominum manu appulſum continuo in Ferrarienſes mouere iubent: Fuerat Accius iam antea Alberto infeſtus quem utiq; principatu deieciſſet niſi Veneti: Florentini: & Bononienſes illum medio conatu oppreſſum procul Italia ablegaſſent: Apparebat igitur fore ut ille primo quoq; tempore Ferrarienſem domeſtico bello implicitum aut aliqua magna clade afficeret: aut certe ad arma deponenda compelleret: Inſtruūt itaq; & triremes nonnullas Veneti quæ Ioā. Barbo præfecto per Padi fluenta actæ ingentem hoſtibus terrorem iniecerunt: Multa interim uariaq; prœlia circa Padū & alibi commiſſa: Et quum iā aquis terraq; Ferraria premeretur ad reſtinguendum domeſticum incendium inclinare cœpit Alberti animus ad pacẽ: quā his conditionibus a Venetis impetrauit: ut ſal ad Comaclum non fieret amplius: pollicetur præterea interpoſito iuramento ſe in Venetoꝝ amicitia perpetuo manſuꝝ. Hæc circa Ferrariā: In Patauinis nihilo ſegnius bellum gerebatur: Munierat Venetus caſtra Ad campum Nucarium: Inde cum parte copiaꝝ dux profectus ad Baſſanellum conſedit: Quo conſilio auctores quos ſequimur non tradunt: In eum ibi ſtatiua habentem Franciſci filius cognomento Tertius iuuenis impiger: cum lectiſſimo equitatu a patre miſſus repente impetū facit: Tantuſq; terror primo clamore Venetis iniectus eſt: ut hoſtis ante ad tabernaculum ducis uenerit ac Veneta ſigna quæ proximo loco erant oppreſſerit ꝙ quiſꝙ illi occurrere ſit auſus. Sabellus in tanta trepidatione ſuos reuocare prænhenſare modo hunc: modo illum: turpẽ militū fugā ſiſtere: metū ac pauorem increpare: in hoſtem redire iubet ipſeq; inter primos hortator aderat: Hoſtis uero ubi Venetoꝝ globum reſiſtere ac iā ferociter pugnā ciere uidit: Veritus ne iniecto certamine cogeretur collato pede cum omnibus copiis pugnare: uertens terga pleno ſe gradu ad ſigna recæpit: quæ iuſſu ducis denſo agmine referri cœperant: Venetus hoſtem quia pugna ſiſtere non potuit: cum publicis ſignis quæ ab initio pugnæ intercæperat abire paſſus eſt: Sunt qui tradant ad Manſanum pugnatum ademptoſq; Venetis equites ſexcentos: ſed cladem in ſignoꝝ amiſſione acceptam omnino ſuppr imunt: Tertius uictor quaſi ouans in urbem reuerſus

lætum

Ioānes Barbus prefectus

Quibus cō ditionibus Alberto Aeſtenſi reddita ſit pax ā Venetis

Attẽde Sabelli ducis ſollicitam adhortationem

lætum populo præbuit ſpectaculū: Expeditiones deinde paucis diebus & multæ & uariæ factæ dicuntur: atq; oppida ex hoſte aliqua tā in Patauino q̄ Veronenſi capta: Paulus Sabellus interim uita deceſſit: Eius corpus Venetias delatum: Princeps cum ſenatu & frequenti clero ad Minoꝝ ædē extulit: Eius equeſtris ſtatua ante ſacrarium hodie quoq; uiſitur: Galleacius Grumellus Mantuanus illi in imperium decreto patꝝ ſucceſſit: Quidam auctores non Grumellum ſed Gonzagā ac Franciſci principis fratrem eum fuiſſe tradunt: Is ita impigre rem gerere adortus eſt ut nullum ſummi imperatoris in eo officium deſideraretur: Iacobus interim Surianus quia de Vincentinoꝝ in Venetos fide non erat cur quiſq̄ uereretur Principe & ſenatu auctoribus factis: conſtituit in Veneta caſtra quæ in Veronenſi erant cum coorte una tranſire: Eā armatoꝝ manum ad ſuauium hoſtes ex inſidiis adorti modico negocio fuderunt: fuſuſq; cum non paucis Surianus in hoſtium poteſtatem uenit: Veronenſes interim longa grauiq; obſidione preſſi iam ad deditionem ſpectare cœperant: Nam & ipſi Carrarium nomen inuiſum habebant: Erat ad urbis præſidium Iaco. Carrarius quem ab initio pro principe Veronenſibus datum diximus: Is cuncta circa ſe infeſta uidens nec iā intra mœnia magis ſe tutum q̄ foris futuꝝ ratus omni retinendæ urbis ſpe abiecta clādeſtinā fugam molitus eſt: Hoſtiliam primo profugit: inde dum Padum traiiceret in ripa fluminis captus Venetias perductus eſt: Sed non uideo quo conſilio ille ſe Hoſtiliam contulerit: quum ad eam diem in Franciſci Gonzagæ poteſtatem ueniſſet niſi ignoto habitu eo fuga delatus ſit: ratus tantiſper hoſtem falli poſſe donec in ulteriorem Padi ripam traieciſſet: Sunt qui tradant ad Aſellariam Veronenſis agri uicum oppreſſum: Sed ſiue hic quod plures tenent ſiue alibi ſit captus illud compertum habemus eum non prius urbe exceſſiſſe q̄ deditionē a ciuibus factam cognouiſſet: Veronenſibus in fidem uenientibus paucis diebus caſtella urbi circūiecta imperium recæpere: Tam opulentæ ciuitatis acceſſio in ſpem maioꝝ reꝝ Venetoꝝ animos erexit: Fuitq; ea uictoria tam grata patribus q̄ ad eā diem ulla alia fuiſſet: Nec īmerito: Eſt enim ut pauca de ea dicam inter cæteras Ciſalpinæ Galliæ urbes & celebritate nominis & ſitus oportunitate Verona maxime inſignis eius conditores Gallos fuiſſe tum ex eo ſuſpicari libet: quod illuſtriſſime quæq; Ciſalpinæ Galliæ urbes a Gallis conditæ creduntur: Tum quia Pompeius Trogus illius originem ad eos Gallos qui Brenno duce in Italiā uenerunt referre mihi uidetur: Sed quicunq; mortales fuerint qui prima loci mœnia poſuerunt ideo uiros ſummos fuiſſe credere par eſt: quia magnum & uere perſpicuum opus moliri ſunt adorti: ita ut cordati & uere prudentes: non cæci & quales calcedonis conditores ab Apolline olim iudicari poſſint: Nam præter quod ager urbi circuniectus: tritico: oleo: uino: pecoribus abundat quod & nobiliſſimas habet lapidicinas: quod flumina quod ſtagna: quod lacus in quibus eſt Benacus omnium qui ī Italia ſunt amœniſſimus: quod & aquaꝝ ſalubrium plures habet ſcaturigines quas balneoꝝ uſum præſtitiſſe olim iccirco affirmare auſim: quia aquæ ipſæ calidæ ſunt & quod ad hunc diē ueſtigia muroꝝ quædā circa aquas cernuntur quæ id quod uulgus tenet manifeſte arguūt: Quid ſitus ipſe: Nihil certe eo formoſius: nihil uiſu ſuauius: Nulla prudentiſſimi pictoris manus tā blādum locum: tā amœnum effinxit unq̄: Nā quum tota fere urbs æquo ſolo recumbat ſitq; tam ad meridiem q̄ ad ortum & occaſum brumalem conuerſa: ad ſeptentrionem tellus illi leniter aſſurgit: Cuius iuga breui molliq; ambitu circunducta theatra

Sabelli ducis interitus

Iacobus carrarius capitur

Veronæ ſitus

Lib. 18.

lem pene formam exprimunt uallis leniter reducta quæ in medio eſt uineta habet & pomaria amœniſſima quæ procul ſpectantibus ita blande arridét ut ſpectantium animos quod multis eueniſſe conſtat ſubita & inopinata lætitia uelut ruina quadam repente obruant: In ſummo cliuo duæ nobiliſſimæ arces: quarum una Atheſi extremam uallem placido curſu riganti pene ĩcubat: Altera eminentiore loco & quaſi uallis ſupercilio ſedens ſubiecta urbis mœnia deſpectat: ac longe lateq; in circũpadanos campos totaq; fere Ciſalpinam Galliam pandit proſpectum: Plures ad hæc nobiliſſimi pontes fluuio impoſiti: Amphitheatrum media urbe aſſurgens ueteres arcus ac millæ alia antiquitatum ueſtigia quæ uetuſtam urbis opulentiam plane demonſtrant: Sunt hæc quæ dixi omnino magna: ſed quod ſequitur longe maius: Habuit ab initio ea ciuitas præſtantium uirorum quaſi ſæminarium quoddam: ut in omni fere doctrinarum genere: tam claros ſemper illa uiros tulerit q̃ quæ uis alia clariſſimos: Hæc omnia quum nota eſſent Venetis adhuc magis perſpicuam facere uictoriam: Vrbem igitur confeſtim magno firmant præſidio: Mittuntque eo Petrum Arimundum præfectum: prætorem uero Rubrium Marinum: Sed dum hæc circa Veronam geruntur Galeacius Patauino agro præda incendio & populationibus uaſtato plæriſq; etiam oppidis captis caſtra ad urbẽ admouerat: Eſt locus extra portam quæ Crucis dicitur Tellurem nigram uocant: Hic Venetus caſtra habebat: premebatq; urbem obſidione certaminibuſq; pene aſſiduis Patauinos ſollicitabat: Carrarii interim quippe qui res ſuas in diſcrimen ſummum adductas uidebant impigre muros tueri: Venetorum conatibus omnibus locis occurrere: nihil die noctuq; ceſſare: urbem munire: præſidia diſponere: animos ſuorum ciuium hortari: Interdum etiam eruptione facta acres pugnas circa caſtra per occaſionem conſerere: Multũ utrinque ſollicitudinis: multum negocii eſſe: Sed dum ſumma ope Patauiũ oppugnatur defenditurq;: Maſſolerius homo ut aiunt Veneti ſanguinis in ſuſpitionem uenit: quod ſagittas cum litteris ad hoſtes alligatis in urbem occulte mitteret: Coniectus in uincula Venetias mittitur: ubi ſceleris conuictus ex ſuperiore parte curiæ reſte eſt ſuſpenſus: Quo item die eius frater cũ duobus ſacerdotio initiatis ad geminas columnas uiui obuerſis capitibus ſunt humo defoſſi: Quod inſuetum ſpectaculum oculos ciuitatis mentemq; pauore defixit: uulgo ferebatur ſtatuiſſe eos urbem noctu pluribus locis incendere: Fuiſſeq; alios plæroſq; eius conſilii conſcios: quorum nonnulli paucis diebus ſaccis obuoluti circa littora fluitantes ſunt exanimes reperti non tamen cogniti: Delatus & Ioannes Ticinenſis qui magna ad eam diem in Venetis caſtris fecerat ſtipendia: Quod occulta cum hoſte haberet colloquia: Is quoque Venetias miſſus ad geminas columnas laqueo eſt necatus: Ingenti dolore ea res tyrannum affecit: Nam præter quod præciſam ſibi uiã uidebat explorãdi ea quæ in caſtris fierẽt: apparebat turpiſſimũ unius uiri illuſtris exitũ aliis documento futurum quo minus ſe manifeſto periculo obiicerent: Vt itaq; hoſtium conſilia aliquo modo explorare poſſet noua uia ĩgreſſus quaſi paci ſtudens poſtulat: ſibi fidem publicã dari: affirmans uelle ſe cum Galeacio loqui: ac corã de pace agere: Ea igitur accæpta in caſtra ſe contulit: ubi ferunt has pacis conditiones fuiſſe illi propoſitas: ut Patauium Venetis relinqueret: ac cum liberis ad centum millia paſſuum inde habitaret: Veneti Iacobum filium reſtituerent permitterentq; eum abeuntem omne aurum: argentum: ueſtes: omneq; precioſam ſuppellectilem ſecũ aſportare: Darent inſuper illi dono aureorum

Petrus Arimundus pfectus ueronę Rubrius Marinus ptor

Patauí obſidio

Attende atrox ſupplicium. uiui ... obuerſis humati.

Pacis conditiões Carrario oblatæ quas Carrarius renuit.

no aureoꝝ nummum ſexaginta millia:Eas conditiones auerſatus hoſtis in ur/
bem infecta re abiit:certus omnia prius extrema experiri q̄ pacem tā ignomi/
nioſam accipere:Tum Venetus fractos ſentiens uiuidos illos feroceſq; tyranni
ſpiritus urbem aliquanto acrius ſolito urgere:Demum intempeſta nocte ſca/
lis muro admotis plæriq; ſopitis cuſtodibus in ſummum euaſere: His & aliis
qui ad portā Crucis erant ſine tumultu oppreſſis copiæ omnes quæ præſto aſ
fuere repente ſunt in urbem immiſſæ:Eſt Patauium triplici muroꝝ ſerie cin/
ctum amiſſa exteriore parte urbis quā Venetus ſubito opere communiuit:in
terioribus ſe muris hoſtis tenebat:Sed ſuis iam opibus fractis alienis antea de
ſperatis miſit qui Galeacii fidem imploraret cui ſe liberos ſuos & fortunas
omnes traderet:rogaretq; ut liceret ad ipſius conſpectum uenire ac coram de
deditione facienda cum eo loqui:Sed Galeacio & amicis hortantibus ſatius eſ
ſe conſtitit ad principem & patres ire ad quoꝝ pedes cum lachrymis prouolu
tus maiora fortaſſis q̄ ſperaret eſſet impetraturus:petiit itaq; ut publica fide
accæpta Venetias ire liceret: Reſponſum eſt miſſuros patres Meſtram uſque
qui eum audirent:In Meſtranos itaq; fines utrinq; proceſſum reſq; ibi mul
tis altercationibus iactata haud quicq̄ confici potuit:Diſceſſum itaq; inde re
infecta tyrannus Galeacio comitante in urbem abiit:Eum ſine pace reuerſum
ita male accæptum ferunt ut multi corā dicere ſint auſi Patauinos ita ani/
matos eſſe ut præſentem reꝝ ſtatum non eſſent laturi amplius: Iret & ſi ſibi
conſultum uellet non quam ipſe optaret ſed quæ a uictore Veneto impetra
ri poſſet pacem amplexaretur: Satis ſuperq; maloꝝ miſeros ciues ob princi/
pum ſuperbiam ad eam diem perpeſſos:iam hoſtem intra mœnia eſſe:Quid
aliud expectari:niſi ut milite interiores munitiones tranſgreſſo reliquum mi/
ſeræ urbis quod fortuna potius q̄ cuiuſq̄ uirtus incolume ſeruaſſet hoſtibus
diripiendum daretur:Stulticiam eſſe dicere non pertinaciam ubi iā oīno plus
non poſſis nolle cedere: Ad eas uoces territus ille:nouiſſime Galeacii fidem
implorat cum lachrymiſq; eum orat ut afflictæ domus indignam fortunam
miſeratus ſuæ natorumq; ſaluti quātum ipſius fides pateretur conſultum uel
let:atq; ita ciuibus id petentibus Venetum ſine alio maiore certamine Nono
Calendas Decembris in urbem inducit:Padua recæpta Nouellus cum Fran/
ciſco cui Tertio cognomen fuit & Guilielmo filiis (Vbertinus & Marſilius
ante urbem deditā fuga dilapſi in Hetruriā abiere) Venetias eſt ductus: Hic
eos in inſula e regione comitii a lembis plæriſq; ſollicite circunſpectantibus
ne inde abirent patres primo cuſtodiri mandarunt:Zacharias Triuiſanus Pa
tauium nuper recæptum primus omnium præfectus mittitur: Marinus Cara
uellus prætor:Valido præſidio multiſq; munimentis urbem ſubito muniunt:
Nonnullos quoq; Carrariæ factionis ſtudioſiſſimos alios alio relegāt omnia:
ſolerti cura prouident:quæ ad tā illuſtrem ciuitatem retinendā pertinere ui/
debātur:Tyrannus & filii noctu ne populus eos uideret quos utiq; ob inue
teratum odium diſcerpſiſſet in carcerem ſeorſum tranſlati iuſſu patꝝ ſtrangu
lati ſunt:Ad prothomartyris ædē pater elatus:filioꝝ corpora ad Georgii pha
num:Is Carrarienſium finis fuit:qui nuper tanto ſtrepitu omnia terrore & mi
nis complebant:Et quibus non ſatis erat nobiliſſimæ urbis principatus niſi
eoꝝ arma per quos principum nomen olim eoꝝ maiores adepti eſſent: teme
rario in ſe bello irritaſſent:Sed eo certe euentu non alio crudelem Franciſci
tyrannidem dignā iudicarunt multi:Fama eſt Androphagos canes immanis
ſtaturæ habuiſſe quibus miſeros ciues laniandos obiicere ſolitus eſſet:Viſun/

Patauium noctu capi tur / et carario inſult

Capitur Patauium — nouellus / Tercius / Vbertin

Zacharias Triuiſanus primus pfec Marinus Carauellus prætor

Carrarioꝝ ſupplicium nam ſtrāgulati

fraciſci carrarij can

Lib. 18.

tur adhuc in eo conclaui in quo decemuiri ſedent : Scorpiones duo mi/nimi ponderis quibus ille hoſpites ad colloquium uocatos peracutis ſpiculis tranſfigere conſueuiſſet : Tranſeo monſtruoſos concubitus quibus uſus dici tur : Eos his ſcriptis inſerere nefas duximus:Ex tam clara uictoria Vincentia: Verona:Colonia:Feltꝝ:Belunnum : ac nouiſſime Patauium ipſū cum ſuis fini bus Veneto imperio ceſſere:Eſtq; interim tantis opibus certatum ut eo bello quod intra biennium reſedit ad uicies centena aureoꝝ nummum millia ex pu blico conſumpta dicantur:Fuit tamen tam ingens auri profuſio ob inclytā ui/ctoriā quæ poſtea ſecuta eſt omnibus ſuauiſſima:Sub id tempus quo debellatū eſt ob uarios ſucceſſus qui quotidie fere nunciabantur dum ciuitas tota noctur nis luminibus aliiſq; lætitiæ ſignis operata eſſet ſumma turris quæ pro aurea æde eſt conflagrauit:Sed ea poſtea ſumptuoſius reſtituta eſt:puriſſimoq; au ro illita:Id curiæ latus quod ad meridiem ſpectat eo quoq; tempore quum diu antea opus incohatum eſſet perficitur.Pacatis rebus ad quadraginta illuſtres Veronenſes candidis ueſtibus amicti cum magno equitatu Venetias uenere: Et quia eoꝝ aduentus præcognitus fuerat ut res uoluptuoſum ciuitati ſpecta/culum exhiberet:decreto patꝝ pro aurea æde eminens tribunal ad tempus con ſtruitur:in id ſuperbis auleis inſtratum princeps ipſe cum tota familia candi/datus proceſſit omnia eius inſignia candida eo die fuere : Præſidentibus ſpecta culo cum ipſo duce omnibus fere urbis magiſtratibus magnaq; parte patrum Veronenſes ad tribunal progreſſi ſuggeſtum ordine conſcenderunt:ſalutatoq; principe ac ſenatu ante eoꝝ pedes publica ſigna cum clauibus portaꝝ ſtatue/runt:& quod Veneto nomini ac ſibi bonum fœlixq; eſſet acciperent : Dixere publicæ priuatæq; ſuæ in Venetos fidei certa perpetuaq; pignora:Ipſi ſua pie tate deditam urbem:ciues:fortunas:omnia diuina & humana fouere ac tueri pergerent : Nam quod ad ſuū ſtudium attineret nihil uereri ſe fore quando/que:ut Veronenſes fide & ſtudio in Venetos nulli populoꝝ qui eoꝝ pare/rent imperio ſecundi haberentur:Benigne legati accæpti ingenteſq; eis gratiæ actæ:Spes ad hæc facta ſi ii forent quos ſe futuros prædicarent daturos pa/tres operam ut breui eoꝝ ciuitas intelligeret nihil beatius contingere poſſe iis qui ſuis uiribus ſtare non poſſint q̄ ſub legitimo quieſcere imperio ac tam dulce futuꝝ tyrannidis iugo excuſſo ad domicilium & arcem libertatis confu giſſe : q̄ ſiquis tempeſtuoſum mare pene naufragus egreſſus in tutiſſimū ſe portum recæpiſſet:Irent igitur & Veneta ſigna quæ cum his ſimul dux lega toꝝ principi tradidit ſecum ferrent:mediaq; urbe quod Veneto nomini & il lis bene uerteret ſtatuerent:ſtatutaq; perpetuo ſtudio colerent:Cæteꝝ aſſue/ſcerent uiri & æquitati qui tyrannoꝝ libidinibus tā iniquo animo quandoq; paruiſſent : Cum his Veronenſes miſſi:Quoꝝ exemplum Patauini ſecuti non multo poſt & ipſi affuerunt:Nihil ferme a priore legatione uariatum : niſi quod Patauini pro albis ueſtibus purpuram habuerunt.

Attēde ſū/ptuoſum bellum

Sūma tur ris urbis cō flagrauit

Veronenſium legatio

Veronenſium oratio ad patres

Patauino/rum lega/tio

M.ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER.IX.SECVNDAE DECADIS.

o Cium inde domi foriſq; toto triennio fuit:Nec apud aucto res quos ſequimur quicq̄ memoria dignum eo temporis ſpa tio geſtū reperio : Quo exacto(fuit annus ille ſalutis Nonus ſu pra quadringenteſimum

pra quadringenteſimum ac milleſimum) Ladiſlaus rex ex Italia in Pannoniam ad paternum regnum recuperandum ducturus: in Dalmatiã circa Iaderam conſedit: Fuit is Caroli illius filius qui Genuenſi bello aliquãdiu Tauriſium obſedit: Vnde poſtea accerſitus in Appuliam ad mortem Andreæ regis aduerſus Ioannam reginam ulciſcendam tranſiit: Neapolitanum regnum iure belli ſuum fecit: Is poſtea ex Italia in Pannoniam uocatus: domeſtica fraude oppreſſus Ladiſlaum ſuperſtitem reliquit: Qui procedente tempore & ipſe ad hæreditarium regnum recuperandum accitus in Dalmatiam tranſgreſſus: Iaderam aliquãdiu oppugnatam recæpit: Interim certior per litteras factus: Neapolitanos ac plæroſq; regni principes ad defectionem ſpectare in Italiam traiecturus urbem ipſam cum toto agro littoribus ac quicquid pelagi ad eius fines attinet centum millibus Veneto nomini uendidit: Ad quam recipiendam quatuor legati cum ualido præſidio miſſi ſunt: Fran. Cornarius: Leonar. Mocenigus: Anto. Contarenus: & Fanti. Michael: Apud quoſdam reperio ante Venetos Iaderam recæpiſſe q̃ cum Patauino eſſet debellatum: Fuit ea res ciuitati longe grata: tum propter ipſum mare (Eſt enim totius fere Dalmatiæ nauigantibus oportuniſſima) tum quia ea recæpta apparebat fore ut omnis ora Dalmatica quandoq; ad imperium retraheretur: Quod ita ſane non multo poſt contigit: Sunt qui tradant totius Dalmatiæ iura Venetos a Ladiſlao cum Iadera redemiſſe: Decreta igitur ob hæc quæ diximus ſupplicatio & in diem unum feriæ indictæ paucis interiectis menſibus Sicenſes ciuili diſcordia laborare cœperunt: nobilibus rem ad Venetos trahentibus: reliqua ciuitate ad Pannoniæ regnum: Conſternata multitudo arma capit eiectaq; optimatium factione publicam adminiſtrationem inuadit: Qui domo pulſi ſunt ad Venetas opes confugere: Mox deditionem pacti orant ut primo quoque tempore ad Sicum recipiendum in Dalmatiam tranſeant: Expediuntur confeſtim longæ naues quatuor aliaq; minora nauigia circiter quĩquaginta: Vrbs oppugnatione tentata non ſolum defenſa eſt: ſed Venetus cum ingenti cæde eſt a mœnibus repulſus: apparuitq; ex eo ſine maiore belli apparatu urbem ipſam expugnari non poſſe: Mittunt itaq; patres Lodouicum Bucecharinum cum ſupplemento copiarum qui terreſtri bello Sicenſes fatigaret: Sub illius aduentum erectum eſt iuxta urbem præſidium inſeſſæ undiq; uiæ ne cõmeatus arma ſubſidiaue ulla inferri poſſent: Miſſiq; ob hoc ipſum in Pannoniam legati Ioannes Barbus: & Thomas Mocenigus uterque Diui Marci procurator: Sicenſem cauſam aliquandiu altercatione iactatam: Pannon Venetuſque ad Ioannnem Romanum Pontificem cognoſcendam delegarunt: Sed dum ea cognoſcitur Marſilius Carrarius & Brunorius Scala qui tum in Germania erant per litteras fidoſq; internuncios amicos uterque ſuos ad defectionem ſollicitant: habebatq; ea res Venetorum animos uehementer ſollicitos: Demum ex litteris quæ caſu interciderant: cognitum ẽ paulo poſt Marſilium Patauium uenturum: cuius recipiendi facta erat illi ſpes a quibuſdam rerum nouaꝝ cupidis: Captus ex ſontibus unus ſcæleriſq; conuictus in quatuor eſt partes diſſectus: Inde alius ex Ferraria ad ſuppliciũ retractus ad geminas colũnas ẽ truncatus: Ferũt fuiſſe cõiurationis illius plæroſq; alios cõſcios: Sed ſatius uiſũ patribus ultionẽ ĩ aliud tẽpus differre: Interim ſatis reip. cautum rati ſi Patauinis & aliis ĩ officio retẽtis tyrãnos ipſos procul Italia periculi metu arcerent quina aureoꝝ millia ĩ utrunq; caput ex publico percuſ-

Iadera a uenetis emitur

Franciſcus Cornarius Leonardus Mocenigus Antonius Contarenus Fantinus Michael

Ioannes Barbus Thomas Mocenigus

Attēde prodigioſam tempeſtatē

ſoribus decreuere: Sub id tempus procella ingens circa Auguſti idus cū pluuia & grandine tāto impetu coorta eſt: ut plæraq; nauigia alia fluctibus obruta: alia ſuburbanis alliſa littoribus perierint: Multa ad hæc ædificia priuata & publica: & in his turris quæ eſt ad Dominici corporis phanum ruinam ingentem traxiſſe dicuntur: arbores ſolo auulſas remotioribus locis uis uentoꝝ afflixit: Res in prodigium uerſa: Auxeruntq; metum monſtruoſæ reꝝ formæ quas medio ſtrepitu ſibi obuerſatas quidā uulgo prædicare: Duobus poſt mēſibus Venetias allatum: Scythas: Tanaim: Emporium cum multa Chriſtianoꝝ cæde expugnaſſe: direptiſq; negociatoꝝ rebus omni humano cultu pene deſolatum reddidiſſe: multos ad id Veneti nominis cum preciofiſſima merce a Barbaris oppreſſos: Conſtitit cladem de qua loquor eo die quo tempeſtas illa fœdiſſima omnia Venetiis turbarat apud Tanaim acceptam: Turris quæ in Riuoalto eſt ad Ioannis phanum eo anno ad ſummum deducta: Cœleſtinus ordo qui ad Georgii phanum in alga eſt: Laurentii Iuſtiniani opera & alioꝝ quorundam illuſtrium ſanctitate uiroꝝ celebris hac tempeſtate eſſe cœpit: Habuit ab initio præter eos quos diximus alios plæroſq; eminētiores fortunæ uiros: & in his Gabrielem Condelmarium qui poſtea ex pontificatu Eugenius eſt nominatus locum ille opere & donariis ornauit: Triremis una ex quatuor quæ preciofiſſimis rebus onuſtæ ex Gallica negociatione redibāt ſub aditum Siculi fræti non uentoꝝ procella non æſtu maris ſed inſcitia remigum periit: qui in ea fuerunt pene omnes euaſere: Merx magna ex parte recæpta eſt: Hic reꝝ ſtatus domi foriſq; per id tempus fuit: Sed ocium illud quo minus diuturnum fuerit Barbaroꝝ motus effecere: Ad decem nāq; equitū millia Florentini Pipi ductu in Italiam per hæc tempora effuſa Venetos fines inuaſerunt: Cauſam illati a Sigiſmundo Imperatore belli (Siquidem eius auſpiciis in Italiā Thuſcus mouerat) Veneti annales non habent: Sed Foroiulienſium Carnoꝝ inteſtinas diſcordias in cauſa fuiſſe ſuſpicari libet: Regulis populiſq; eius terræ aliis alio publicā adminiſtrationē trahentibus: Erāt qui rem ad Venetos deferrent: Alii ad Barbaꝝ & Aquileiæ antiſtitem: Hinc fuit quod ſub primum Pipi acceſſum Fœderico Sauorgnano cū hoībus ſuæ factionis ad Venetos tranſeunte continuo Vtinenſes deditionem fecere: Tū ille Vtino recæpto in Tauriſinos fines tranſiit: Venetiſq; Serauallū: Bellunnum: Feltꝝ ac Metā ademit: Non eo inficias Iaderā a Ladiſlao emptā & Sicenſem obſidionem tanti motus cauſam eſſe potuiſſe: Sunt qui Brunorii Scalæ qui ad paternū principatum recuperādū anhelabat inſtinctu: regem in Italiā trāſiiſſe exiſtiment: Sed quæcunq; tunc belli prætenſa eſt cauſa: Satis conſtat Pipū poſt præclara belli facinora auro (ut dicitur) corruptum omiſſa prouincia ī Pānoniā rediiſſe: quem Barbarus ad ſe reuerſum liquefacto auro necarit: Nec ita multo poſt cū quadragīta Barbarorum millibus eum in Italiā ueniſſe: Sed alii numeꝝ magnopere extenuāt: Fuitq; recentior illa expeditio oīno maioris apparatus: Sed Pipiana nihilo fœlicior: quippe cuius conatus uix Carnoꝝ fines exceſſere: Quidā annales habent uno tēpore Sigiſmundum cum Pipo Venetis bellū intuliſſe: Sed ſiue ita fuerit ſiue quod plures tenent diuerſo ſit tēpore bellatum: Conſtans fama eſt Venetos ad primos belli motus militem & arma ſtudio comparaſſe: copiarumq; omnium imperium Carolo Malateſtæ eximiæ uirtutis uiro quem domo ad hoc ipſum accerſiuerant a patribus decretum: Ferunt in Tauriſinis & in Feltrenſi agro per occaſionem alterius partis nonnunquā pugnatum ac cruenta acie ſemper tanta a Barbaro ſæuicia bellatum accæ

Turris Riuoaltina

Pipus

pimus:ut ne ab iis quidem quibus fortuna belli peperciſſet iniuriā abſtinerēt: Sed captiuos ad unum omnes mutilatis manibus luminibus etiam priuarent: Quum igitur in hunc modum aliquandiu bellatum eſſet: Legatis ad regem miſſis: Franciſco Foſcaro: Thoma Mocenigo qui poſtea principes fuere & Antonio Cornario: inducias Veneti cum rege in quinquennium pepigere: Poſitis cum Sigiſmundo armis haud multo poſt Stenus qui annos treſdecim rei pu. præfuerat uita deceſſit: Eius corpus ad Marinæ ædem eſt ſitum. Tho. Mocenigus abſens in demortui locum ſurrogatus eſt: Is tum Cremonæ legati munere apud Gabrinum fundulum fungebatur: Vnde accerſitus inter publicas priuataſq; gratulationes urbem eſt ingreſſus: Recenti huius adminiſtratione decreto patrum magiſtratus quidam ſunt in Riuumaltum tranſlati: Tribus menſis quæ ab initio ibi fuerant quarta nouiſſime Proſenetica addita eſt quæ & uulgo Miſſeteria dicitur: Erectæ ad id ædes eodem loco ampliſſimæ quæ Ferrariæ ripæ imminent in quibus quatuor illi magiſtratus hodie continentur: Fuit ab initio illic maximum urbis ueſtigal: mox ex uno duo inde uectigalia facta terreſtrium negocioꝝ alteꝝ quod īmobile manſit: alteꝝ maritimaꝝ reꝝ: Id ad phanum Trinitatis eſt tranſlatum: Nec diu inde ciuitas in ocio fuit: bello in Carnoꝝ ora renato: Cuius cauſa Vtinenſium diſcordiæ fuere: Erat Aquileienſis eccleſiæ antiſtes Lodouicus Thechius: Is ſuis auſpiciis totā ferme regionem quæ Liquētia Thimauoq; fluminibus: alpibus atq; Hadriaco mari terminatur adminiſtrabat: Eā autem terrā Carnoꝝ eſſe grauiſſimi auctores affirmant: Sed nunc uulgo alii Forum Iulii: ipſi incolæ patriā appellāt: Inter hunc igitur & Vtinenſes grauis orta eſt diſcordia: His annitentibus ut Sauorgnanæ factionis uiri qui ad Venetos rem proximo bello traxerāt: ac per hoc ſeditione pulſi ad eoꝝ opes confugerāt in urbem reducerentur: Contra Techius aduerſa inuidia reſiſtere: negareq; ſe id unq̄ permiſſuꝝ: Diſſidente in hūc modum Vtinenſium ciuitate ac ſecundum illā uniuerſa fere patria tumultuāte: Veneti Sacilium occupant: Lodouicus & ipſe armis agendum ratus ad Panoniæ regem proficiſcitur: Quippe qui opes ſuas longe infirmiores eſſe ſciebat q̄ quæ tuto Venetis opponi poſſent: Ciuidatenſes interim ad Venetos deficiunt a quibus benigne non in fidem ſolum ſed in ſocios etiam accæpti ſūt: Nec Lodouicus multo poſt cum quatuor millibus Barbarorum affuit: His & patrianoꝝ qui adhuc in fide erant appendicibus fretus hoſtis: in Ciuidatenſes mouit: Illi uero præſidio a Venetis iā antea accæpto uenientem hoſtem intrepide excipiunt: Caſtra in conſpectu oppidi ad quindecim dies Barbari habuere: Qui agrum urbi circūiectum magna ex parte populati ui frigoris & niuium caſu: obſidionem circū brumā ſoluere ſunt coacti: Barbaros Italia abeūtes Lodouicus omni bene gerendæ rei ſpe deiectus in Pannoniā ſecutus eſt: Veneti: Feltro: Belunno aliiſq; locis interim recæptis quæ priore bello amiſerāt: patrianos fines ingreſſi Prata oppidum euertunt: Erat copiaꝝ omnium imperium penes Philippum Arcium uirum armoꝝ peritia ea tempeſtate inſignem: Is pratis euerſis Vtinum caſtra admouit: Patefactaq; ab hominibus eius factionis Fœderico & aliis porta quæ Ciuidatum ducit: parum affuit quin oppidum nocturna ſit proditione oppreſſum: ſed ſubito tumultu exorto quum repente conclamatum concurſumq; ad arma eſſet: Conſternati exules incerta trepidatione plæriſq; qui ferocius inuecti fuerāt in armatoꝝ cuneos amiſſis re infecta ceſſere: Inde Veneta ſigna citro ultroq; patrianis finibus geſta: Fueruntq; Vtinenſium res aliquot annis in diſcrimine ac plæraq; interim

Fran. Foſcarus
Tho. Mocenigus
Anto. Cornarius

Thomas Mocenigus Dux lxiiii.

Doana

Vtinenſes

Vtinū proditione fere capitur

Lib. 19.

Vtinenſium deditio

Patrianorum deditio

[handwritten margin:] ...ienſis irrupit ...atrianos.

oppida reguliq; Carnicæ oræ in Venetorum fidem uenere: Sed ubi apparuit nõ eſſe unde amplius auxilium ſperarent: uanamq; fuiſſe Lodouici expectationem ipſi quoq; deditionem fecerunt: Miſſis ad hoc Venetias qui ſe agrum publicas & priuatas fortunas omnia deniq; diuina & humana in Venetorum fidem traderent: Legatis benigne accæptis decreuere patres ut Fœderico & hominibus eius factionis in urbem reſtitutis omnia bona redderentur: Secundum id decretum non Sauorgnani tantum ſed clientes etiam & quicunq; eo nomine extorres fuerant in urbem rediere: bona ſingulis ex fide reſtituta: Vtinenſium deditionem uniuerſa patria ſtudio ſecuta eſt: Lodouicus audita Vtinenſium alienatione aut amplius cunctandum ratus: cum ualida Barbarorum manu per Germaniæ fines in Carnos tumultuoſe erupit: Cluſinam arcẽ munitiſſimam in anguſtiis alpium primo impetu oppreſſit: Nec procul ĩde Mutianum locum ea tempeſtate ut nunc munitiſſimum: accæpiſſentq; omnino cladem aliquam ingentem patriam ea ſubita eruptione niſi Venetæ copiæ ad hoc miſſæ nouos hoſtium conatus quum adhuc in anguſtiis alpium caſtra haberent oportuno aduentu frægiſſent: Barbari non tantum pugnam detrectauere: ſed ne uenientem quidem Venetũ expectare ſunt auſi: Quippe qui conſilio aliquid per occaſionem gerendi potiuſq̃ in Italia bellandi uenerant: Atq; in hunc modum paucis diebus q̃ tumultuari cœptum erat omnis patria pacata eſt: recæptis paruo negocio locis quæ in hoſtium poteſtatem uenerant: Nec longo interiecto tempore aliquanto maiore armorum apparatu Lodouicus in Italiam eſt reuerſus: ac patriæ fines ingreſſus: Manſanum primo: inde Roſacium occupat: Sed expeditio hæc priore illa de qua proxime diximus nihilo fœlicior fuit: Venetus ad primã hoſtis famã præſto affuit: Cuius acceſſu territus ille continuo Italiæ finibus exceſſit: Lodouicus haud multo poſt dum adhuc res nouas moliretur ex humanis deceſſit: Quo ſublato Vtinenſes & patriani omnes Veneti imperii facti pacem inde & ocium tenuere: Hæc foris: In urbe ingens clades ex incendio ut ſæpe alias accæpta eſt: ignis ex ducario repente ortus Auream diui Marci ædem quæ illi incubat repente corripuit: ubi ita atrociter flãma eſt debacchata ut liquefacto plumbo ex qua materia ut hodie tota ædes operta fuit: nihil quibuſdam locis præter nudas teſtudines incendio ſuperfuerit: Eſtq; interim circa templum magnopere laboratum proximis ædificiis ægre ab igne defenſis: Erat ſenatuſconſulto cautum ne quis de ueteri ducario diruendo ſumptuoſiuſue inſtaurando ad patres referre auderet: Mulctaq; ducatorum mille erat irrogata huic qui contra decretum feciſſet: Tum princeps publicum decus priuato commodo præferrens id aurum in ſenatum attuliſſe dicitur: ac patres rogaſſe uellent iuberẽtq; ipſam informem Ducariæ ſedis faciem ſumptuoſius & ut e maieſtate publica erat inſtaurari: Triumuiri aduocatores quia contra ſenatuſconſultum id a principe factum conſtabat ab eo mulctã petiuere: Ea Mocenicus nihil remiſſiore animo ſoluta in ſuſcæpta actione tãdiu perſtitit quoad priori decreto abrogato patres ducariũ ĩſtaurãdũ cenſuere: atq; ita ueteri opere diſiecto ſumptuoſius aliud cœptũ ẽ ædificari: Sed eo nõdũ perfecto prĩceps uita deceſſit: quũ annos decẽ ac tris ferme menſes rempu. adminiſtraſſet: Eius funus ad Gemellorum ædem frequens ciuitas extulit. Fran. Foſcarus illi ſucceſſit: Cuius declaratio tã læta ciuibus Venetiq; ĩperii populis fuit ut haſtarum certamina: aurigationes uariiq; generis ſpectacula per annum in ſingulos fere dies feſtos ſint ĩſtaurata: Sequenti anno Riuoaltina porticus Scipionis Boni impenſa primo conſtructa: Inde ex

Aedes diui Marci incendio abſumitur

[handwritten margin:] Senatus cõsulti ... fregit. mille deponendo.

Franciſcus Foſcarus Dux. lxv.

Scipio bonus

Riuoaltina porticus

integro quia parum ſtabile id opus uideri ab eodem inſtaurata: Hoc quoq; anno cœptum eſt cum Philippo Mediolanenſium duce bellari: Cuius labo/ rioſiſſimi belli cauſam non ab re fuerit aliquanto altius repetere: ut non te mere in potentiſſimum principem & ad id tempus Veneti nominis amiciſſi mum: Sed neceſſario potius tantam belli molem ſuſcæptam appareat: Fuit is Galeacii uicecomitis filius qui admodum puer cum Ioanne Maria fratre maiore natu relictus maximam principatus partem amiſit: Galeacio nanq; defuncto multi hinc inde tyranni coorti ſinguli ſingulas: pluresue urbes in/ uadentes quaſi corpus quoddam in medio relictum membratim diſcerpſe/ runt: Sed ille procedente tempore ſuo Franciſciq; cognomento Carmaniolæ multi ea tempeſtate nominis ductu non ſolum paterni principatus partem maximam recuperauit: Sed nonnullas etiam urbes quas maiorum nemo poſ ſederat miro fœlicitatis curſu ſubactas ſuis opibus adiecit: Nouiſſime uero dum Genuam oppugnaret: premerenturq; Genuenſes rerum omnium ino/ pia: conſtitit eos ingenti pecunia a Florentinis adiutos: quo nomine illi Li/ burnium locum ad oſtium Arni fluminis munitiſſimum accæpiſſent: Phi/ lippus & ſi nouam belli materiam ex bello ortam uidebat: diſtulit tamē ali/ quādiu ultionem: Erat ei in animo ut poſtea dicere ſolebat: Martinum Ro manum pōtificem quem indigne a finitimis tyrānis uexari audiuerat ſuis opi bus leuare: Quapropter comparatas uideri uoluit copias quibus ad Zago/ naram Florentinos ingenti prœlio uicit: atq; ob id dimicatum quia illi iter in hibere uoluiſſent: Sed ſatis conſtat Angelum Pergulenſem cuius ductu tum primum in Tuſcum fœliciter dimicatum eſt ad Forliuienſes obſidione leuan dos miſſum: qui quum Florentinorum armis premerentur a Philippo auxi/ lia imploraſſe dicebantur: Verum quacunq; de cauſa eo copiæ admotæ ſint bello iis locis conflato ita euenit: ut procedente tempore Florentini ſuorum ducum ignauia uel potius fraude ut multi crediderunt non uno prœlio ui cti poſt uarias clades de libertate retinenda iam cogitare cœpiſſent: Et quia apparebat ſine externis auxiliis Philippi opibus diutius reſiſti non poſſe: Ad Venetos quos ab initio in ſocietatē belli trahere crebris legationibus tētauerāt nouiſſime Laurē. Ridolphum oratorem mittunt: Qui eos ad fœdus in Phi lippum hoſtem ineundum precibus & hortatione perpelleret: Quod ſi mi/ nus ea ſenatum mouiſſent admoneret identidem patres: quantum periculi Florentinorum opibus euerſis Venetis quoq; immineret: Nam quod ad euē tum præſentis belli attineret tam diu ſe aduerſus acerbiſſimum hoſtem li/ bertatem defenſuros denunciaret: quatenus ciuibus & fortunis quæ ſupereſ/ ſent ſaluis id facere contigiſſet: Interim ſi Veneti pergant Philippi ſucceſſus tam ocioſe audire: haud quidem expectaturos ſe: ut caſtris Florentiam ad/ motis omnia prius in ultimū diſcrimen adducantur q̄ ad pacem reſpicere in cipiāt: Quin ubi ita opus ſit facto: daturos ſe operā ut uel uectigales facti gra uiſſimo ſe bello exonerarent: ac tū fore ut Veneti plane intelligerent ſatius fuiſ/ ſe Florentinis ſociis in eum qui omnino futurus erat hoſtis q̄ ſolos bellū ſuſcæ piſſe: Ita ille in omnes partes Venetoꝝ animos uerſare iuſſus: domo profectus ē: Patres uero iā antea Florentinoꝝ precibus fatigati (toto nāq; biennio id poſcere nō deſtiterāt) & ipſi ad Philippū ſæpius hoc noīe miſerāt: primo And. Cōtarenū & Lau. Bragadinum: Inde Nico. Maripetrum: ſecutus poſtea And. Mocenigus atq; omniū nouiſſime Fran. Serra ſcribaꝝ unus: omnes cū eo precibus & hor/ tatione agere iuſſi: ut cū Florentinis tandem bellare abſiſteret: ac poſitis armis

Belli philippēſis origo

Angelus pergula. philippi ductor

Florentinorum ad Venetos legatio

Quid Florentini annunciandū uenetis putarint

Legati ad

And. Contarenus
Lau. Bragadinus
Nico. Maripetrus
Andre. Mocenigus
Fran. Serra

Lib. 19.

ſi qua ab illis iniuria profecta eſſet eam Veneto nomini remitteret: quanq̃ non ignorarent ſatis ſuperq; pœnarum ad eam diem ſi quid offendiſſent Florentinos expendiſſe: Cæterum multum ualere apud ſe fœdera quibus Philippo aſtringerentur: uerum ea rata tam diu inuiolataq; per Venetos futura donec id facere tutum ſuæ libertati cernerent: Rerum ad hæc humanarum haud ſe quidem oblitos: non poſſe ſe non uehementer aduerſis liberi populi rebus moueri: Iret igitur & ſi Venetos in fœdere & amicitia retinere uellet: Florentinis pacem redderet: quæ ſibi tam grata futura eſſet q̃ illis ipſis quorum res in diſcrimine ſitæ eſſent: Ea manſuete & amice Philippus audire uultuq; & uerbis ſignificare omnia ſe Venetorum cauſa facturum: Vrgere tamen nihilo remiſſius Hetruſcas opes alia deinde atq; alia cauſando: rem diſſimulando trahere: Veneti & ſi plane uidebāt quorſum tenderent Philippi conſilia ne tamen temere quicq̃ facere uiderentur Paulum Cornarium poſtremo ad eum mittunt: qui ſi confeſtim bello non abſiſteretur quid patres in animo haberent perſpicue illi denunciaret: Confirmauerat non parum dubios antea Venetorum animos ad apertas belli minas niſi arma deponerentur: Franciſci Carmaniolæ a Philippo ad ſe tranſitus: Qui per eos dies quū exoletorum (ut ipſe prædicare ſolebat) delatione Philippum a ſe alienatum ſenſiſſet & iræ & minarum plenus auerſis itineribus per Tridentinos Tauriſium uenerat: Orationis quam Cornarius ad Philippum habuit hæc fuit ſumma: ut dixerit inter omnes terrarum principes quos deo optimo maximo ob ampliſſimas fortunas gratias agere oporteret: qui Philippo impenſius id preſtare deberet ſe ad eam diem noſſe neminem: Quippe cui paternum principatum magna ex parte amiſſum non ſolum recuperare contigiſſet: ſed incredibili etiam rerum ſucceſſu mirum in modum augere: Qui eam Italiæ partem florentiſſimo obtineret principatu: quæ ſoli ubertate urbium opulentia uirorum ingenio & ad cultum agrorum ſi pax ſit: ſi bellum ad arma idoneo: cuiuis regnorum non conferri ſolum: ſed præferri etiam ſine controuerſia poſſet: Verũ enimuero quantumcunq; illud eſſet: non ea ratione ſe ad diuinam prouidentiam præſentem illum rerum ſucceſſum referre: ut altam ipſius indolem: induſtriam: fortitudinem: ſapientiam non præſenti fortuna dignam iudicaret: quæ proculdubio ea eſſet ut nullum ſit tam amplum regnum nullum imperium: quod non per ſe fortiter quærere ac quæſitum conſtanter retinere poſſet: Sed eo potius ſuā tendere orationem ut ſciret ſe ſummo principatu locatum: humanarum rerum & quæ illis ineſſent uarietates non oportere obliuiſci: lætumq; præſenti ſtatu agere: Quod ipſum ut quandoq; ex ſententia contingeret Veneti haud grauate cum eo in decem annos fœdus percuſſiſſent: Quanq̃ non fœdus: non in certos annos ut in talibus eſſet expreſſum: ſed pacem potius perpetuā & amicitiam ſanxiſſet: Quod quum ita eſſet: non poſſe Venetos non uehementer mirari: quod paterno principatu recuperato: multiſq; ad id urbibus & in iis Genua ſui olim imperii æmula bello ſubactis: quando tam lætis rebus quieſcendum fuiſſet: Forumliuium in Flamminia occupaſſet ad Florentinorum opes euertendas in Hetruriā tranſiuiſſet: Nec ignorare ſe confictam fabulam narrari: Florentinos contra fœdera Ligurem pecunia iuuiſſe: Liburniū Genua iam propemodum oppreſſa occupaſſe: Sed ea qualia eſſent quoue tenderent: Venetos non latere: ueriſſimumq; eſſe illud quod uulgo prædicari ſoleret: Eum cum quo dolo malo agatur non minus interdum fraudem q̃ eum ipſum qui fallat perſpicere:

Sed ita

Paulus Cornarius Legatus postremus.

Oratio Cornarii ad philippum

Sed ita fere euenire ſolere ut in auctoris caput mala conſilia ſæpius recidant:
Eſſe præterea Venetis nihil eoꝝ quæ in humanis ſunt ipſa libertate ſanctius:
nihil certe charius: Ad eam unam illos iuſticiam: clæmentiam: pietatem:
omniaq; publica & priuata officia referre: cuncta præclare fieri arbitrantes:
quæ illius cauſa fiant: Non fœdera: non leges: non ius ullum aut diui/
num aut humanum obſtare: quominus publicæ libertati cautum uelint:
Et quod ad præſentem cauſam attineret: haud quidem Florentinoꝝ pericu
lo Venetos minus moueri: q̃ ſi intra ſui imperii fines Philippi arma cerne
rent: Euenireq; in eis quando alienæ quoq; libertatis ſolliciti eſſent: ean/
demq; reipu. formam quam Florentini haberent: illud quod in multis eue
nire ſolet: qui in germani cognati ue corporis dolore non minus q̃ in ſuo
torqueãtur: Nec dubium eſſe eum qui in Hetruria hoſtiliter libertatem op
pugnet: ubiq; etiam ſi poſſit id eſſe facturum ac tyrannos imprimis: qui
bus libertatis nomen formidoloſum fuit ſemper & inimicum: ſed eum ui
ſurum quo animo in reliquos eſſet futurus: Veneti quando eo conſilio fœ
dus cum Philippo percuſſiſſent: ut tam diu in ipſius amicitia permanerent
quoad paterno principatu contentum a uicinoꝝ iniuria abſtinere: ocioq; ac
paci ſtudere uidiſſent: quum Florentinos nulla eoꝝ maiore culpa q̃ quod
ſuis uiribus uti neſciuerint: ab eo diuturno bello confici: neq; boni duce/
rent: neq; laturi eſſent: niſi Flamminia: niſi Hetruria decederet: niſi in
tra præſcriptos ex fœdere fines ſe teneret: niſi florentiſſimo principatu con
tentus quietus deinceps ac pacatus ageret: ut ſuã Florentinorumq; ſalutem
una tuerentur: Bellum in eum ut in tyrannum: ut in hoſtem infeſtiſſi/
mum q̃maxima poſſent ope comparaturos. Mouerat Cornarii oratio non
mediocriter Philippi animum: Sed diſſimulata ad tempus ira pacato uul/
tu pauciſſima ſubiecit: Quibus diceret: certo ſcire ſe Venetos ſua fide &
conſtãtia: fœdera quæ ſecum ſanxiſſent omnino ſeruaturos: Quæ ſi nulla
etiam eſſent haud ſibi perſuaderi poſſe. Florentinos quoꝝ inſidias fraudes
furta publicæ & priuatim Veneti odiſſent: ſibi in amicitia ab illis unq̃ præ
ferendos: Nec eſſe (ſi Veneti uetuſtiſſimam familiæ ſuæ amicitiam: ſi Ga
leacii patris ſtudium: ſi obſeruantiam ſuam reſpicere uelint) cur ab eis in/
iuriam ullam aut incommodum expectari oporteret: Quod uero ad bellum
attineret: & ſi certo ſciret prius Florentinos ſuæ perfidiæ & temeritatis me
ritas ſibi pœnas daturos: q̃ aut Venetus aut alius quiſq̃ acciſis illoꝝ rebus
ſuccurrere poſſet: Tamen paratum eſſe ſe id Veneto nomini præſtare: cui
nihil unq̃ denegatum uoluit: ac ſi per Florentinos liceat utrorunq; cauſam
Venetis & Nicolao Aeſtenſi cognoſcendam demandare: Cum hic Cornari
us miſſus: quem abeuntem Io. Aretinus qui Galeacii patris ſcriba fuerat:
& Beltrandus Lamponianus haud multo poſt ſecuti ſunt: Conſtans enim
fama erat nouam a Florentinis legationem per eos dies Venetias ueniſſe: Ve
ritus ob id Philippus ne Veneti ſatis ſua ſponte ad defectionem inclinati Flo
rentinoꝝ ſocietatem complexi a ſe alienarẽtur uoluit ſuos quoq; legatos ad
eſſe: qui ſi ita facto opus uideretur: ſuam in ſenatu cauſam agerent: Vbi
itaq; illi Venetias uenere: tum uidiſſes diſſimili habitu legatos per urbẽ in
cedere: Laurentium ut par erat præſentem patriæ fortunam triſticia & mœ
rore faſſum ſollicitum circuire: Senatoꝝ obuios præhenſare: plurimos domi
conuenire: nihil quod ad præſentem legationem attineret intentatum relin/
quere: Contra Philippi oratores præter pompã rerumq; omnium ornatum:

Finis ora/
tionis philippus iratus

Io. Aretinꝰ Galeatij patris

Attende di
uerſos lega
toꝝ habitꝰ

Lib. 19.

fiduciæ & ſpei pleni : urbem tum primum uiſam nouo ſtupendoq; ſitu cō ditam perluſtrare : Vbiq; illam maritimam : ubiq; terreſtrem admirari : Sa lutare ultro omnes : benigne reſpondere : & breui ſui principis fœlicitatem: uultu : oculis : lingua : inceſſu ſignificare : Viſum itaq; patribus eſt primo Tuſcum audire : qui in ſenatum introductus in hunc modum dicitur locu tus . Quid rei mihi apud uos hoc tempore:quid nouiſſima hæc Florentino rum ſibi uelit legatio : uel me tacente intelligere poteſtis princeps & patres conſcripti : Intellexerunt & illi qui me his diebus ex Hetruria profectum ir requieto huc curſu properantem uiderunt : liberæ ciuitatis legatum : a libero populo opem & auxilium : libertati petiturum : Eo ītaq; noſtra ſpectabit ora tio : ut patriæ quæ me genuit educauit : honeſtumq; in ciuitate locum te nere uoluit ſalutem dicendo implorem : atq; ſi fieri poſſit a uobis implorā do impetrem : Quod ſi illud conſecutus fuero ut in tyrannum ſæuiſſimum noſtræ libertati inſultantem ueſtræ princeps & patres infenſum : oblatā Flo rentinorum ſocietatem non aſpernati : ſocia nobiſcum arma iungere uelitis fœlici me functum legatione cum lachrymis præ nimio gaudio obortis læta patria excipiet : amplexabitur ciuitas in hanc unam expectationem erecta:ſeq; ueſtro beneficio omni defunctam periculo arbitrabitur : Alit id uotum hāc ſpem noſtram illud imprimis : Quod ab eis id me petere intelligo : qui præ terq̄ quod plane ſentiunt non Florentinorum magis q̄ ſua intereſſe uici nas tyranni opes uelut propinquum quoddam incendium reſtinguere : ita li bertatis in qua & nata ſit ciuitas & coaluit ſtudioſi credantur : ut nullus ſit locus in quo eius ſpeciem intueantur : quem non incolumem & ab omni in iuria ſi fieri poſſit defenſum uelint : oderintq; uno ordine tyrānos : Quip pe quos inimicos : æmulos : inuidos : hoſtes libertatis eſſe non ignorent : Poſſem ego rei huius exempla multa referre : q̄ infeſtum Athenienſes Phi lippum Macedonem habuiſſent : q̄ Romani Mitridatem : Antiochum : ac multos alios qui dominandi libidine : aut certe alienæ libertatis inuidia : in uicti populi arma in ſe temere irritarunt : Sed quid nos uetera aut externa ſequi oportet quando domeſticis abundemus exemplis : Nemo ueſtrum eſt qui non uiderit ut credo : aut certe a parentibus quandoq; non accæperit : q̄ acerbum Genuenſi bello circa Clodiam : inde apud Tauriſium Carrarius princeps ſe huic ciuitati hoſtem exhibuiſſet : Quid Lodouicus rex : Quid alii multi qui ueſtrum imperium ſollicitare nunq̄ deſtiterunt : Nobis quoq; cum uicecomitum familia quaſi hæreditarium iam inde a Luchini principa tu raro intermiſſum bellum durat : Eſt certe : Eſt hoc natura comparatum ut qui ſuorum libertatem ſuſtulerit : ſi alienam tollere non poſſit : uehe menter odio habeat : Non poſſum ego non beatiſſimam appellare ueſtram remp. Veneti patres : uoſq; etiam atq; etiam fœliciſſimos prædicare : quibus Carrarios perpetuos Veneti nominis hoſtes prius tollere contigit : q̄ hic leo uiolentiſſimus cum quo nobis res eſt adoleuiſſet : qui ſi familiam illām Ve neto nomini infeſtiſſimam incolumem his temporibus nactus eſſet : non in Bebianis ſtagnis ut illi : ſed terra : mari : fluminibus Venetos adortus : nō imperium ſolum : ſed libertatem etiā ipſam in ſummum diſcrimen adduxiſ ſet : Præclare itaq; die illo uobiſcum actum exiſtimo : quo tam proximum incendium oppreſſiſtis : niſi nimia ſecuritas ex illa uictoria orta periculū quod uobis ab hoc immaniſſimo tyranno imminet proſpicere non patiatur : Ho ſtis uobis : hoſtis mihi credite infeſtiſſimus imminet : atq; eo perniciofior quo minus

Florentinorum legati oratio

Carrarius ſenior

Lodouicus rex

quo minus cognitus : Nec eſt quicq̄ tam arduum : quod ille ſua fœlicita/
te non ſibi polliceri & poſſit & audeat : Quippe qui ſeptem armatoꝝ milli
bus : noſtras opes : armis : pecunia : ſucceſſu : ad eam diem præpollentes
adortus : ita ut duplo triploq; nonnunq̄ maiores q̄ illi eſſent copiæ a nobis
obiectæ ſint : Eas ipſas tamen pene prius confecerit & attriuerit : q̄ ab eo
uiſas crederemus : Nec gigantes aut truces centauri quales in fabulis narrā/
tur ei militant : uiros habet noſtris ſimiles : ſed ſpe & fiducia longe melio
res : quibus utiq; miſerorum ciuium aut filias : aut uxores in matrimoni/
um locauit : Alienas domos : agrum : uillas : prædia largitus : Et nūc quoq;
ingentis illorum ſpiritus ad quid ſpectare putare debemus : An credendum
eſt eos aliud meditari aliud optare : q̄ ut noſtris opibus euerſis in Vene /
tas & fama & re ampliores quandoq; impetum faciant : Tantum ſecunda/ — Epiphone/
tum rerum ſucceſſus illorum auxit audaciam : Sint igitur qui infandum — ma
eorum uotum : infanda conſilia euertant : qui uxores : liberos : curatores :
Ciſalpinæ Galliæ agris : uicis : urbibus : urbiumq; finibus diſturbent : co
gantur rei domeſticæ anguſtia meliora : & ſi meliora aliena ſequi ſtipendia :
Horreo princeps inclyte hoc loco dicere quæ animus ſentit : Sed quia ulti/
ma neceſſitas cogit dicam : niſi confeſtim ſocia arma nobiſcum iunxeritis :
eo loci ſubacta Florentia Philippum adducet : ut nullum cuiuſq̄ ad res Ve
netas euertendas requiſiturus ſit auxilium : Ad fœdera ſemper ſancta Vene
to ſemper inuiolata manſere : Ego princeps & patres conſcripti deum opti/
mum maximum ſupplex oro : ut quibus pietatem dedit promiſſa ſeruan /
di : eiſdem alienas artes cognoſcendi : ac cognitas matura prudentia oppri/
mendi facultatem det & mentem : Meminiſtis credo quibus dolis : quo aſtu
uos ille ludificatus ſit : Quum Pandulphum Malateſtam : quem in Brixiæ
principatu retinere tantopere laboraſtis : materno ſuoq; munere priuauit :
Audiſtis quomodo per fraudes & uiolata fœdera ex Genua ſummum ma/
giſtratum ſuſtulerit : eoq; ſublato fræna potentiſſimæ urbi iniecerit : Nec il
lud ignoratis q̄ perdita fiducia nos legibus pacis obnoxios improuiſo bello
frægerit : Qui totiens igitur iura diuina & humana peruertit : Is quis non
uidet plane docet pro infectis habenda quæ cum perfido ſanxeris : Sed iam
tacitus conſenſus ueſter efficit : ut propemodum intelligam perſuaſum uo
bis eſſe : Non noſtræ reipublicæ præſidium magis hac mea oratione peti : q̄
uobis incolumitatem : ſucceſſum : & amplitudinem : quibus perfidus ille :
ſagax : aſtutus : rei bellicæ peritiſſimus : fido milite ærario : ampliſq; uecti
galibus frætus non minus audax q̄ paratus imminet : tantiſper dum res no
ſtras penitus afflixerit in uos bellum dilaturus : Nec uos quia plus non poſ
ſe uideamur a noſtra ſocietate abſtinete : Quanq̄ enim magnas profuderi /
mus opes adhuc maiores ſi non publicæ priuatæ ſuperſunt : quas pro liber
tate retinenda ultro effundere parati ſumus : Iungite igitur arma : iungite ui
res : ueſtram noſtramq; libertatem : rempublicam : patriam : pio conſilio :
pioq; fœdere ſeruate : Nam quod ad illud tranſigendum attinet : nullas da
mus conditiones : nullas a uobis dandas recuſamus : Quum dicendi finem — Finis ora /
Laurentius feciſſet : ita patrum animos illius uerſarat oratio : ut non ſena — tionis florētini orator
torum inter ſe : ſed ſingulorum etiam uariæ eſſent ſententiæ : Hinc Philip
pi potentia periculoq; reipublicæ : inde Florentinorum æmulatione & impē
ſa belli grauiſſima alternantibus : Placuit itaq; non prius reſponſum dari q̄
Philippi legati audirentur : qui ne eorum quæ Laurentius dixiſſet ignari :

Lib. 19.

parum obiecta diluerent : Senatorum plærisq; eſt negocium datū : qui pri uatæ neceſſitudinis ſpecie Mediolanenſibus omnia quæ ille dixiſſet denuncia rent : Quo contigit ut dato illis ſenatu : Io. Aretinus ab humanarum lit/ terarum ſtudiis non abhorrens : patrio quoq; ad id ſermone adiutus per/ mittente collega in hunc fere modum ſit locutus : Quæ res : quæ ue cauſa Philippum Mediolani ducem impulerit : ut nos ad te princeps illuſtris ſan ctiſſimumq; hunc ſenatum miſerit : ſollicite audio a Florentinis rerum om nium curatoribus tota urbe requiri : Quibus ne non ſemper indulgeatur no ſtræ legationis cauſam breuiter explicabo : Et ſi certo ſcio eam ipſam ubi au diuerint parum illis iucunditatis allaturam : Non igitur ad motus ullos cō citandos : non ad ius ullum diuinum aut humanum euertendum : patres conſcripti uenimus : Has illis inſitas a natura artes Philippus reliquit : Ei nanq; curæ eſt ſtudia a maioribus tradita retinere : ueſtram amicitiam : ſo cietatē : beniuolentiam : omni officio & obſeruantia colere : Et quando ita Dei optimi maximi benignitate contigit : ut in tam perpetua animorum cō iunctione : nullas nouas inter uos & illum aut pacis aut fœderis leges reno uari oporteat : Concedant Florentini : Et ſi bona eorum uenia fieri poteſt : liceat Philippo ex ſuo maiorumq; ſuorum inſtituto te princeps ſereniſſime: hos amantiſſimos patres : totam ciuitatem per legatos amice ſalutare : liceat nobis dicere : ualet Venetæ reip. Philippus : ualet dignitati & amplitudini ueſtræ Mediolanenſium dux Veneti nominis amiciſſimus : Qui quoniam ueſtra erga ſe beniuolentia pro fœderibus : ſocietate : amicitia : communes uobis ſuos omnes ducit ſucceſſus : Communem gratulationem : fractos ma leq; habitos Florentinos hoſtes nunciat : qui temerario conſilio perditaq; au dacia ſe periculoſo (niſi celeriter occurriſſet) implicauerant bello : Hæc pa/ tres ſapientiſſimi : hæc erat noſtræ legationis ſumma : Hoc erat illud qua propter Philippus nos ad conſpectum ueſtrum uenire uoluit : Cæterū quia gentem hanc ad ſermonis lænocinium natam : miſerabili quærimonia non in ſenatu ſolum : ſed per areas & huius urbis compita deplorare accæpi/ mus : bellum quo ad hunc diem male habiti ſunt Philippi culpa eſſe con/ tractum id ille libens diuino iudicio ueſtro cognoſcendum relinquit : nullas conditiones quæ a nobis præſcribantur recuſaturus : in ipſo tribunalis ue/ ſtri campo ſi libet ſe Florentini tueantur : neq; uana hæc & inaudita con/ fingant mendacia : quibus uaniſſimi homines ſtudent : grauitatem ueſtrā: ueſtram conſtantiam : contra uetuſtum ius amicitiæ : contra fœdera in Phi lippum armare : Timendum aiunt ab eo eſſe ſi uires auxerit : hoſtes ſunt: æmuli ſunt : Oderunt omnes reip. nomen reges : Principes & tyrāni : Phi/ lippum Macedonem : Mitridatem : Antiochum iactant : q̄ uellem & Por/ ſena eis in mentem ueniſſet : qui Romanam libertatem adhuc infirmam ſu bito adortus bello pene extinxit : Sed ideo excidit credo : quia ex Hetruſcis noluit uideri quenq̄ repertum quī alienam libertatem quandoq; oppugnarit: Quin ſi hiſtoriarum monumentis ſtandum cenſent : Hieronem potius : Maſſaniſſam : Ptolemæos : Attalum memorent : qui Romani populi ami ciſſimi fuere : Fuit Lodouicus rex Veneti nominis hoſtis acerrimus : Fuere Carrarii omnes : At uicecomites qui a centeſimo iam hinc anno illuſtri prin cipatu floruere : non hoſtes ſed amiciſſimi fuerunt : Sed hæc Tuſcus non nouit : an nouit potius : ſed callidus orator & aſtutus conſulto ſuppreſſit : Quod niſi prætериiſſet unius familiæ uobis amiciſſimæ exemplum : ſatis ſu perq; ad

[Margin notes: Aretini oratio philippi oratoris. — Conuerſio]

perq; ad omnes Florentinorum nugas : fabulas : figmenta : calumnias di/luendas facere potuiſſet : Et ut de maioribus ſileam : tantum abeſt ut opes Galeacii Philippi huius patris : quæ ſane ampliſſimæ fuerunt ſuſpectas Venetus habuerit : Quod ſocia interdum arma cum illo iungere non dubita/rit : ut eas maiorem in modum augeret : Quale accidit per id tempus quo Veronam : Vincentiam : Paduam : ac nouiſſime Taurisium ueſtra ſocietate fretus bello deuicit : Hæc uos ne quis pro mendacio arguere audeat: aut uidiſtis : aut certe a parentibus ueſtris qui illis interfuere audire potuiſtis : ſed Florentinorum hoſtes perpetui uicecomites : Et quaſi per manus a maiori/bus bella ad hunc diem in eos geſſere : Quid ſi iuſtam cauſam habuerint ? quid ſi aliena iniuria ad arma compulſi ſunt : Nam ut de cauſis præſentis belli dicam : In quo uno deplorando maxime ſunt occupati : Forliuium cō tra fœdera captum queruntur : quaſi nunc primum eam fabulā audiamus: fecit nobis & Aeſtenſi principi eius cauſæ cognoſcendæ poteſtatem Philippus: Quin dicant potius cur Genuenſes contra fœdera a Philippo obſeſſos ingē ti pecunia iuuerint ? Cur Philippi copiis Martino pontifici opem ferētibus iter occludere tentarint ? Cur circa Macram fluuium fines ſint tranſgreſſi ? Liburnium occuparint ? ita ut non prius Philippum audire dignati ſint : q̄ in aperti belli diſcrimen conieciſſent : Has belli cauſas nunc Philippus : Similes olim uicecomites habuerunt : ſuos ipſi mores : ſuam ſuperbiam : ſuam accuſent auaritiam : principem pacis & quietis amicum : liberalitatis & beneficentiæ hoſpitem : apud uos optime de eo meritos criminari ac lacera/re deſinant : Sed nos hæc pauca pro multis quæ dici poterant : prouocati reſpondimus : quæ ita uera ſunt : ut ne ipſi quidem quanq̄ uani & mendaces refellere audeant : Cæterum diximus antea : ac nunc iterum dicimus paratum Philippum fuiſſe : paratum propenſumq; eſſe rem omnem ueſtro iudicio : ueſtræ æquitati : ueſtræ ſapientiæ cognoſcendam & moderandam relinquere : Ad hæc nos miſſi ſumus : & non ut Tuſcus ſuſpicatur fœdera renouatum : quæ utiq; a nullo uiolata ſunt : nec quantum in nobis eſt uiolabuntur unq̄ . Perorante Aretino dimiſſi ſunt e ſenatu oratores : Tum diuerſæ inter patres ſententiæ dictæ : Quibuſdam Philippi opibus rem do/nec cum Florentinis debellatum eſſet de induſtria trahentis aperto bello oc/currendum uociferantibus : aliis identidem ne rem tantam temere aggrede/rentur monentibus : Facile cuiuis eſſe prædicantibus bellum inferre : defungi uero difficile : Quum igitur in hunc modum ſententiis uariaretur : Pla/cuit Carmaniolam in curiam uocatum audiri : Eum iam inde ex quo Taurisium uenerat Foſcarus princeps & ii qui in eius ſententiam pedibus ire cō ſueuerant ſummis laudibus efferre : & in curia & priuatis ſermonibus non deſtiterant : famam uiri : rei bellicæ gloriam : fidem Philippo principi in/gratiſſimo diutiſſime ſeruatam prædicantes : Fore haud dubie affirmabant : ut tanti uiri ductu : mox omnes Philippi conatus : cuius ille uires : cuius conſilia uel ſecretiſſima teneret facile opprimerentur : Vera ut erat principis & aliorum de Carmaniola prædicatio habebatur : Sed hominis fides multis ſuſpecta erat ueritis ne ubi rem Venetam in diſcrimen belli traxiſſet : ma/gnis pollicitationibus corruptus ad Philippū denuo tranſiret : Sed ad eam ſuſpitionem tollendā ita accidit : ut per eos dies quibus conſultatio hæc tenuit : aut certe non multo ante a Ioāne quodā Luprandio Mediolanēſi ille ueneno pene ſublatus ſit : Duxerat is olim Bernabouis filiā in uxorē: Sed quū Aſturi

Belli inter philippū & Flo. contra cti cauſæ

Peroratio Aretini

Carmaniola ueneno pene ē ſublatus à Joā Luprandio m

Lib. 19.

Modoetiæ a Philippo obſeſſo fauiſſet: ueritus uictoris iram cum uxore Taurisium conceſſerat: Vtebatur ob id homine Carmaniola q̃familiariſſime: Quippe quem iam antea Philippum inuiſum habere certo ſciebat: Ille interim cum uicecomite in gratiam reuerſus uenenum & neceſſario & hoſpiti cō parauerat: Sed eo ancillæ inditio depræhenſo quæſtioneq; ſuper ea re habita: Luprandius ſceleris conuictus ſecuri percuſſus eſt: Tum patres rati quod erat Franciſci animum adhuc magis a Philippo alienatum (Venetias per eos dies ex continenti traiecerat) in curiam euocarunt: Vbi ut iracundia erat natura in Philippum acriter inuectus: multa dicitur de illius in ſe perfidia & ingratitudine queſtus: quod ſua induſtria & diligentia diceret non ſolum paternum principatum eum recuperaſſe: ſed longe etiam ac late propagaſſet: Alexādriam: Nouariam: Modoetiam: Laudem: Comū: Ticinum: Bergomum: Placentiam: Cremonam: Brixiam: ac nouiſſime Genuam ipſam Veneti imperii æmulam: partim recæptas: partim ſuis auſpiciis & ductu illius opibus adiectas: Quibus factum ſit ut Philippi nomen non ſolum Italiæ fines: ſed ob Genuam deuictam Europæ etiam tranſcendiſſent: Nec quod in ſummo apud illum honore fuiſſet: quod ex ea gente duxiſſet uxorem: eſſetq; cognomen familiæ adeptus: ſuorum laboꝝ præmia ea uideri uelle: quando quidem non id præmium ſed uinculum ſuæ militiæ fuiſſet: quo tam diu ingratus ille ſe quaſi inauctoratum huiuſmodi pigneribus habere uoluiſſet donec res ſuas ex ſententia conſtitutas perſpexiſſet: Quod euentus ipſe poſtea manifeſte declaraſſet: Nam præterq̃ quod impudiciſſimis quibuſdam exoletis famam ſuam lacerandam obieciſſet: ſeq; eo nomine in ſuſpitionem adductum coegiſſet exulare: iam nouiſſime exulantis capiti eſſet inſidiatus: Verum enimuero ſatis fœliciter eueniſſe quod præſenti periculo ſeruatus: pro patria: uxore: liberis: ampliſſimiſq; fortunis quas tyranno reliquiſſet: aliam iuſticiæ integritatis omniumq; uirtutum alumnam ſibi quæſitam uideret: ubi ſua cuiq; redderentur præmia: ubi uirtus: ubi iuſticia coleretur: ubi nullus eſſet improbis locus: nulla dignitas: Quod quum ita eſſet non amiſiſſe ſe diuitias: ſed quæſiuiſſe potius arbitraretur: Neq; aduerſa ulla proſtratum fortuna: ſed ampliſſimo etiā munere donatū: niſi forte cum liberis coniunx uxorium Carmaniolæ animū ubiq; terrarum ſollicitum: ac tyranno obnoxium poſſet reddere: Quod autē ad bellum attineret non eam eſſe dicere Philippi potentiam: non eas opes quæ uulgo prædicarentur: Nec Florentinos uirtute hoſtium magis q̃ ſuoꝝ imperatorum aut ſtulticia aut fraude uictos: Nec cæteras uictorias tam Philippi ductu & auſpiciis: q̃ ſuis antea quæſitas: Accedere ad id pecuniæ inopiā qua ille terreſtribus bellis & claſſe in Aragonum regem comparāda exhauſtis: iam pridē iis copiis quas in Hetruria haberet maligne ſtipendium reddidiſſet: Audere ſe illud dicere: Philippum qui iam ſpecie uiciſſe crederetur re ipſa propius uicto eſſe q̃ uictori: cuius ærarium exhauſtū ſit conſūpti ciues: uectigalia prorſus oppignerata cui quicquid ſuperſit: ſurripiāt: uorent: diſſipēt exoleti: Cōpertum ſe habere iam annuum militi ſtipendium ob inopiā non datum: nec gratuitam illi militiam a ſuis ut quidam falſo interprætantur exhiberi: Quid futurum putarent ſi inopes & aſſiduis tributis exhauſtos Galliæ populos Venetus ingenti bello adoriretur: ſi illoꝝ negociatoribus ad hoc unicum Italiæ emporiū occluſa eſſent itinera: ſi cōmercium interdictū: ſi agreſti turba pecoreq; intra mœnia compulſo deſertis cultu agris

Carmaniolæ de Philippo querelæ acres

Attende quæ carmaniola de ratione belli diſſerat

agris : ſi corruptis aut ſublatis frugibus paſſim annona & omnium rerū inopia laborari cœpiſſet : proculdubio eum quē uictorem nunc prædicāt : quē fama contremiſcunt : uictum proſtratū ſibi & ſuis rebus timētē uiſuros : Nec eum futurum putarent in propulſādo bello qui in inferēdo antea fuiſſet : Magnas præterea ab initio fuiſſe Florentinorum opes : ſed Venetorum maximas eſſe : Aliud certe eſſe in aliena terra : aliud in ſua bellare : Nec ſuū nomen paruam acceſſionē ad omnia gerenda futurum : Quippe qui ſuſcæpta bella fœliciter obiuiſſet : omnes ſecum acie cōgreſſos ſuperaſſet : qui per tot armoꝝ pericula : labores : diſcrimina : &: parere didiciſſet : & imperare : Nā quod ad Philippi in Venetos animum attineret : quādoquidem illius conſilia ob longam conſuetudinem explorata haberet : certo ſe ſcire tam diu bellū quod iam antea animo moliretur aduerſus Venetum imperiū dilaturū : quoad Florentinoꝝ opes prorſus euertiſſet : Extinguerent igitur quum per occaſionem liceret tam uicinum incēdium : ſeq; ſi in adminiſtrando bello rem Venetam iuuare poſſe intelligāt ſuo iure uterentur : Quando ob Philippi in ſe ingratitudinem eodē ſtudio : induſtria : ardore animi : quo ſummum illi olim amicus principatum quæſiuiſſet eodē paratus eſſet euertere : Amplexarētur modo Veneti tātam gerendæ rei occaſionē : ſuumq; imperium non ſolū tuerentur : ſed longe etiam lateq; ampliarent : Florētinoſq; in libertate Germanos aduerſis rebus laborātes præſenti ope iuuarent : Quod ut facerent illud imprimis perſuadere poſſe & debere : quod ſe belli auctorem nacti eſſent : Cuius opera (modo uſui fore crederent) ſuo uſuri eſſent arbitrio : Plures fortaſſe uiros uirtute & fama præſtantiores : ſed maiore in Venetum nomen fide : aut in hoſtes odio habituri neminē : Motos Carmaniolæ uerbis patrum animos ut iam propemodum omnes ad bellum inclinarent : Foſcarus princeps in tanta occaſione haud ceſſandum ratus uehementi eſt oratione adortus : Nam ita Veneti imperii fortuna tulerat : ut reſpublica ea tēpeſtate principem nacta eſſet præter miram ſapientiam ad res etiam magnas & arduas natum : naturaq; apprime tyrannis infeſta : Is igitur in hanc dicitur ſententiam locutus . Duo ſunt in republica patres optimi : Quæ & ſi re & nomine dulciſſima uideantur : ſæpe tamen ampliſſimis ciuitatibus calamitates inuexere : Pax uidelicet : & a publicis impenſis uacatio : Et enim hæc tantum longe proſpecta pericula propius admota ante oculos poſita : aut non uident : aut ſi uideant : dum ſibi nimis placent ita contemnunt : ut pene prius in quātumuis euidens diſcrimen adducaris : q̃ per horridum belli nomen : per odioſam impendii mentionem liceat periculis quæ aperte imminent occurrere : Quod & ſi ita eſſe multæ a noſtris maioribus nonnullæ etiam noſtra memoria accæptæ clades declararunt : Exemplo tamē non minus utili q̃ euidenti Florentinorum clades nobis eſſe poteſt : Qui dum creſcentem Philippi potentiam oblata totiens occaſione euertere potuiſſent : ne magnum aliquod facerent impendium noluerunt : Quid igitur accidit aurum quod per ocium & pacem amentes cumularūt : ecce iam pridē inutili diſpendio profundunt : & quod illis adhuc magis dolendum eſt neq; pacem neq; impendii uacationem ulla incolumi libertate reperiunt : Proſpiciēda ſūt inq̃ pericula ac proſpecta præſenti cōſilio ac uirtute propulſāda : Eadem fere ratio eſt quis nō uidet in rep. quæ & in naui gubernanda : Rogo an ſiquis tranquillo : & ut dicere ſolemus lacteo mari ſecundis uentis ac leniter ſpirātibus : qui naui præſidet ſomno & deſidiæ deditus quæ inſtare poſſūt

Attēde Carmaniolæ de ſe prædicationem

Orationis carmagniole finis

Foſcari ducis oratio

Lib 19.

pericula nihil proſpicit : quiq; quum uelis : malo : antennis : agatur ad ſubitos pelagi caſus non omnia mature expediuerit : nec quo anni tempore : quo ſydere : qua parte maris nauiget : quæ uada : quos ſcopulos declinet diligenter aduertit : Nonne hunc ſi ſubita tempeſtate correptus naufragium fecerit merito eam calamitatem adiiſſe diceremus : Nunc ſimile quiddã Florentinis accidit : ſimile & iis accidere ſolet qui imminentia reipu. pericula nõ prouident : ac prouiſa dum poſſunt non celeriter diſcutiant : Potuerunt Florentini ne ab eorum exemplo recedam creſcentem Philippi potentiam ſi parum anniti uoluiſſent facile opprimere : Sed uel negligentia : uel auaritia potius noluerunt : Quid igitur accidit ? prœlio ſæpius uicti : perditis rebus in amittendæ libertatis diſcrimen adducti ſunt : Et quod malorum cumulo accedit grandi redundant ignominia : habenturq; pro ſolertibus ſtulti pro callidis hebetes : pro cautis amentes : Propulſanda ſunt inquam : propulſanda ſunt mala : quæ non ſolum impendent ſed propemodum etiam premunt ac grauant : Adde quod ſi ego in extrema Lybia (ſentiãt alii quod libet) ſi ultra Riphæos montes : populi alicuius libertatem oppugnari intelligerem : ſi auxilio minus iuuare poſſem : certe ſollicitudinis & mœroris quin particeps eſſem fieri nullo modo poſſet : Nos uero clariſſimi populi libertatem eiuſdemq; finitimi : qui in communi parente Italia & natus eſt & coaluit a ferociſſimo tyranno circunuentam lacerari : opprimi : extingui patiemur ? haud ſane proſpicientes quod pene oculis admotum eſt : Quod omnes Italici generis uno ore prædicant : Eam diem quæ Florentinis libertatem ademerit : primam Venetos inuadendi Philippo futuram : Quod quum ita inter omnes euenturum conſtet : non poſſum non uehementer mirari non deeſſe qui & ſi hæc omnia ſe proſpicere fatentur : cenſeant tamen cuncta prius perferenda : q̃ Florentino populo inuido & nauigationis noſtræ æmulo opem ullam exhibendam : Stultum ſane eſt : ſtultum mihi credite magnam facere uelle iacturam : dum maiorem omnino hoſtis faciat : q̃q̃ Dei optimi maximi benignitate non eſt cur illorum negocia noſtris domi foriſue comparari poſſint : Quod ſi ad hunc diem tam magna fuiſſent : ut nobis ſuſpecta eſſe iure potuiſſent : ita eorum opes acciſæ dicuntur : ut magno annorum circuitu quæ fuerunt amplius eſſe non poſſint : Quanq̃ non uſq; adeo exhauſtos audio : ut ubi ſocia arma Venetos parare ſenſerint nõ & ipſi in ſpem melioris fortunæ erecti : tantum auri argentiq; in medium ſint collaturi : ut ad dimidium copiarum alendum ſatis credantur facturi : Nec Philippi uires tam ualidæ ſunt ut nobis falſis rumoribus eſt perſuaſum : Carmaniolæ oratio quid ille ultra conari poſſit ſatis ſuperq; demonſtrauit : Spes ad hæc ingẽs nobis oblata eſt : de Brixia : Cremona : Bergomo : deq; omni antiquæ Venetiæ terra recuperãda : quæ omnia & ſi non leuia ad bellum ſuſcipiendum ſint incitamẽta : illud ſane quod iam pridẽ ueſtris animis obſeruari certo ſcio nobis ſubdere debet ſtimulũ : ſollicitudinem : curã : Nã qui Piſcheriam a Mantuano principe quem nobis fœdere & amicitia iunctũ nõ ignorabat repetere eſt auſus : Is Veronam Vincẽtiam & quicquid pene in cõtinẽtis ora tenemus : ſi bona uenia nõ dabitur armis non repetet ? Nulla itaq; impenſa cuius tollerãdæ Dei benignitate potentiſſimi ſumus : nulli ſi me audītis labores quãdo pacem nobis & ocium allaturi ſunt tãti erunt : ut cum Florentino ſocietatem : fœdera : non ſtatim ineamus : bellũq; aduerſus tyrannũ forti ſuſcipiamus animo : bellũ dico non minus utile q̃ neceſſariũ : Vehemens

Attẽde gratum nomẽ libertatis

Nota

Foſcari prĩcipis per oratio

Lib · 10

principis oratio & auctoritas quæ in eo pluſq̃ ducaria fuit: ita mouit ſenatũ per ſe antea ad id ſpectantem: ut omnibus ferme ſuffragiis decreta ſit cum Florentinis ſocietas: Accitoq; in ſenatum eorum legato: fœdera quæ uſq; quo debellatum eſſet tenerent in hanc ſententiam conſcripta: ut communi utri uſq; populi impenſa Florentinus Venetuſq; ſexdecim equitum millia octo peditum ad bellum armarent: Claſſes duæ inſtruerentur: Quarum unam per Padi fluenta Veneti Philippo opponerent: Florentini alteram in Liguſtica ora haberent: Nec prius aliterue q̃ Venetus iuſſiſſet pax cum Philippo fieret: Quicquid urbium oppidorum ſoli ue ex hoſte caperetur intra Flamminiæ fines Florentinorum eſſet: Cætera Veneto imperio cederent: aut cui Venetus uellet: Vbi eas conditiones ut ſcriptæ erant Laurentius Florentinorum nomine probauit: ad principis pedes prouolutus ſponte ſua in hæc uerba q̃potuit alta uoce iurauit: Nullum unq̃ futurum diem quo Florentinũ populum eius beneficii caperet obliuio: eſſentq; res Venetæ ſemper ſaluæ: Sed ſi ullo unq̃ tempore difficultas rerum aliqua Venetum premere cœpiſſet: paratos promptoſq; Florentinos fore rem Venetam pro uiribus iuuare: Secuti nouam ſocietatẽ Nico. Aeſtenſis: & Franciſ. Gonzaga: Amadeus Allobrogum dux: Alphonſus rex Florentinis antea conciliatus: & ob uicinitatem Senenſes: Miſerunt ad Philippum Veneti Franciſcum Serranum ſcribarum unum qui eum moneret ut bello ſtatim abſiſteret: abſtineretq; a Florentinis nouo fœdere in ſocios accæptis: Quo ſi minus facere curaſſet publico nomine more maiorum ei bellum indiceret: Verum ille non modo nõ abſtinuit: ſed forti etiam & conſtanti animo indictum ſuſcæpit: ratus quo periculoſius id eſſet: eo plus celebritatis & gloriæ ſi uincere contigiſſet ex ea ſe uictoria conſecuturum.

Decreta florentinorũ [et] philippũ Vicec[omitem]

Conditiones fœderis

Attende Florentini legati profeſſionem

Socij Venetorũ co[ntra]

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER. X. SECVNDAE DECADIS.

b ELLO in hunc modum indicto confeſtim patres mittunt qui ex omni Italia militem diligenti cura conſcriberent: Interim uero ne qua belli eſſet uacatio: copias quaſcũq; ad id tẽpus paratas habuere Carmaniolæ imperio ſubiiciunt: Quibus recæptis homo ingentis ſpiritus ac deſidiæ impatiens: continuo cogitare cœpit qua ui qua ue arte a præclaro aliquo facinore bellum auſpicaretur: Hinc iuſta in Philippum ira inde cura expectationis: in quam non patres modo: ſed omne Venetum nomen erexerat: ad ea quæ & ardua omnino & ampla eſſent audenda impellebant: Tentauit itaq; prĩmo Brixiæ arcem proditione occupare: Subornatis qui præfectum noctu obtruncarent: Sed quum id parũ proceſſiſſet Principes alterius factionis quos Philippi nomen inuiſum habere certo ſciebat multis aggreditur illecebris: imprimiſq; Petrum & Achillẽ aduocaros: magno quidẽ uiros animo: ſed maiori omnino in Philippũ odio: Eo utrũq; pollicitationibus & hortatione perpulit ut ſilẽtio noctis refracto muro Venetũ intra mœnia urbis accæperint: Qua capta pauci aduerſæ factionis nocturno tumultu excitati in munitiorẽ urbis partẽ ad præſidiũ quod illis ipſis diebus Philip. Brixiã miſerat trepide ſe recipiũt: Tenuit

Auogadri philippi inimici

Oltrandus coortis illius caput milites ea nocte in occupatam urbem erum/pere uolentes : ratus fore ſi Ciuitatulam cum arce quæ ſuperiore iugo reſi/det cum ſuis retinuiſſet : fore ut Venetus paulo poſt inſigni clade accæpta urbe quam temere occupaſſet excedere cogeretur : Habet Brixia arcem ut dixi in iugo montis quod urbi imminet ſitam : unde in ſubiectam planiciem per laterum decliuia muri duo diuerſi decurrunt : Quorum alter qui ad ortum ſpectat : qua parte deductus eſt oppidum munit : Qui uero ad occa/ſum domos & ædificia interſecans quicquid monti ſubiectum relinquit : Veteris Ciuitatulæ nomen eſt adeptum : Sed uetus illa iam inde dici cœperat ex quo tertio ante anno q̃ hæc geſta ſunt : muro proximo loco Philippi iuſſu circunducto recens altera facta eſt : Vetuſtiorem illam omnis fere Gibellina factio incolebat : Sunt qui dicant ad primam belli famam Petrum Ad/uocarum cum ingenti agreſtium montanorum manu in urbem ingreſſum : quem poſtea Mantuanus princeps cum duobus millibus equitum ſit ſecutus : Nouiſſimeq; Carmaniola comes cum copiis quas tunc paratas habuit affu/iſſet : Sed quoquo modo urbs primo occupata eſt : plane conſtat Venetū oppido potitum : continuo ea parte qua muro ab hoſte excludebatur : ne qua ſubita eruptio ex ſuperiore loco fieret ualidas munitiones obieciſſe : Ferunt ad hæc his diebus quibus Brixia capta eſt : Nicolaum Aeſtenſem quē Florentini ea parte belli ſuarum copiarum imperatorem declarauerant : ex Cremonenſi agro ingentem prædam ægiſſe . Philippus & ſi parum ab ini/tio tanta ſuſcæpti belli mole motus uidebatur : Neq; enim domi neq; foris aut noua arma : aut ſupplementa ulla comparauerat : Cæterum quaſcūq; copias in Flamminia ad eam diem habuerat : ob ſtipendium diu non red/ditum ſine commeatu : & quaſi ſoluta militia in oppida quæ in ea terra occupauerat dilabi paſſus erat : duplici clade intra paucos dies accæpta uehe/menter cœpit ſuis rebus timere : Sed nihil illius animum æque ac Brixiæ amiſſio turbarat : Audita tamen arcis ſubiectarumq; munitionum retentione : ſpe urbis poſtea recuperandæ haud quaq̃ abiecta : ad auxilia & noua arma comparanda ſubito conuertit animum : Id ille ſollicitus atq; anxius quærere : quibus aut quantis copiis primo hoſtium conatibus iret obuiam : Recens ad hæc Alphonſi regis a Veneto & ſociis defectio in ſpe bene gerendæ rei non ſolum eum retinuit : ſed uehementer etiam confirmauit : Pri/mum igitur omnium ad Brixiam recuperandam animum adiecit : Ac Fran/ciſcum Sforciam : quem per eos dies ex Flamminia cum pauciſſimis equitibus Mediolanum accerſiuerat : ut cum eo de ratione Hetruſci belli loqueretur : continuo ſuis intra Brixiæ munitiones laborantibus auxilium ferre iu/bet : Tradunt alii Sforciā ipſum in Gallia non in Flāminia per id tempus ſtatiua habuiſſe : Auditaq; Brixiēſium defectione ad Philippū ſubito ueniſſe : Cōſtans fama eſt omnē Philippi equitatū qui tum in Ciſalpina Gallia fuit duum millium ſummā non exceſſiſſe : Cum his & alia manu ad tēpus comparata ille in Venetū mouit : Alii quadringētos equites non amplius ei datos ſcribunt : Patebat tūc aditus ad eos qui in munitionibus erāt q̃ facillimus ita ut per ſe anteq̃ ulla accæpiſſēt præſidia eruptione nōnunq̃ ex ſuperiore loco facta trepidationē ingentem & cædē feciſſent : Creditū ab initio eſt Venetos aliqua inſigni clade accæpta Brixia deceſſuros habituroſq; illic tam diu præſidiū donec Sforcia cum ſuo equitatu affuiſſet : Datū erat ei a Philippo negociū : ut q̃ maxime poſſet ſe infeſtum rebelli ciuitati exhiberet : arceq; ſi Venetum inde deiicere

Breuis Brixiæ deſcri/ptio

Ciuitatula Brixiæ *muro a philippo circūdata*

Venetis capitur.

Philippi metus

Franciſci Sforciæ aduentus

non poſſet tam diu tutaretur : donec ex Hetruria omnes in Galliam copias reuocaſſet : obiecerat interea foſſam cum uallo Venetus imperator hoſtium munitionibus : ita ut ſub Sforciæ aduentum & ſi tumultuariæ aliquot inde eruptiones factæ ſint : illæ ipſæ tamen haud multum trepidationis attulerint : pugnatum etiam nõnunq̄ circa mœnia uario euentu : Sed pugnæ omnino leues & quales per occaſionem alterius partis committi ſolent : Carmaniola uidens hoſtium conatus haud tam formidabiles eſſe : q̄ ab initio ipſe & alii futuros crediderant : Quin & ſi Sforciæ præſentia : & uigor animi : hoſtem ad omnia audenda audaciorem redderent : in dies tamen tumultuoſas illius eruptiones magis ac magis frigeſcere : Tradita ualli & foſſarũ cuſtodia Franciſco Gonzagæ uiro impigro : Ipſe ſumma ope portam quæ Pallaris dicitur oppugnare adortus omnia intente obire : admotiſq; proximo loco operibus die noctuq; hoſtem fatigare : ſed peruigilio aſſiduaq; corporis iactatione neruo℞ debilitas : quam quum Tauriſii eſſet præcipiti equo deuolutus contraxerat uehementer recruduit : atq; ob id ipſum in Patauini agri balnea concedere coactus eſt : Quo abſente ductu & auſpiciis Gonzagæ ita impigre omnia adminiſtrata dicuntur : ut imperatoris in nulla re deſideraretur præſentia : Etenim quandoq; per eos dies hoſtes ferociores ſolito coorti rem Venetam crebris incurſationibus ſollicitarent : Ille tamen non modo non animum ad id remiſit : ſed fortiter etiam omnes eorum motus coercuit : Adhibitis extra urbem ſtationibus quibus ii qui ad eam diem ocioſe hoſtibus commeatum importarant ab munitionum & arcis acceſſu prohiberentur : In hoc ſtatu res ad Brixiam erant : Philippus interim trepidiſſimis nunciis aliis ſuper alios miſſis omnes copias ex Hetruria & Flamminia reuocarat : Inceſſeratq; ob id patres ingens cura occurrendi : quo minus illius arma in Galliam peruenirent : Conſtans opinio erat ſi in unum Philippi copiæ coiuiſſent : fore ut non modo non arce aliiſue munitionibus amplius Venetus potiretur : Sed ne ipſam quidem urbem eſſet retenturus : periculumq; ad id fore ne aliqua interim non expectata clades acciperetur : Dũ tantis hoſtium conatibus : tam proxime eſſet reſiſtendum : Et quia iam ex ſtatiuis mouiſſe dicebantur : nec Veneti circa alpes : Padiue fluenta locum habebant ullum : unde hoſtibus occurrere poſſent Nicolao Aeſtenſi qui ualidiſſimum ſociorũ habebat equitatum negocium dederunt : ut uadis in Mutinenſi agro : cuius fines Apœnini iuga ac Padi ripas perſtringunt : reſciſſis paludes ipſas perpetuis ſtationibus aſſeruaret : Miſerunt & Victorẽ Barbarum uirum impigrũ ac patricii ſanguinis cum ſex millibus lecto℞ equitũ peditumq; qui ad Vineolam medio fere tractu inter Padum & Alpes hoſtes tranſitu ſi poſſet arceret : Carmaniolam quoq; per litteras hortantur : qui adhuc circa Aponi balnea erat : ut primo quoq; tempore Brixiam reuerteretur : Ne eo abſente aliquam ibi reſpublica acciperet cladem : Eius reditus ita coercuit hoſtium audaciam : ut non ſolum non amplius erumpere auderent : ſed intra munitiones ipſas nonnunq̄ pugnare cogerentur : Interim Philippi copiæ in Bononienſis agri finibus conſederant : haud procul a Vineola præalto amne a Venetis ſtationibus dirempti : Exonerant ſe circa Coalcorium oppidum admodum uaſtæ paludes : efficiuntq; flumen in Padum decurrens nuſq̄ interim uadabile : Ad huius ripas omnibus fruſtra tentatis dies circiter triginta hoſtes inuiti ſuſtitere : Demum fabricato ad Perſicetum oppidum ponte circa Scultennam calendis

Porta Pallaris

Gonzagæ uirtus

Victor Barbarus ductor

Pontis deſcriptio

Maiis ſub lucis exortum tranſiuere : Ratio iungendi pontis huiuſmodi fuiſſe dicitur : ut hoſtes uiginti ob longa dolia bina ſerie arctiſſimis uinculis connexa : utriuſq; ripæ arboribus alligarint : His ſuperiniectæ crates uirgultis & ſabulo inſtratæ facillimum equitatui tranſitum præbuere : Superato amne diſpoſitas in proxima ſilua Venetoꝝ ſtationes ita hoſtes ſublato repente clamore terruerunt : ut ad ripam occurrere nemo ſit auſus : Mirādula & Concordia ex propinquo oppida & arbores paſſim ſuccisæ tutiſſimā Veneto fugam præbuerunt : Guido Fabrianicus ad augendas Barbari copias cum ala equitum miſſus : ad hoſtem tum primum in ulteriorem ripā tranſgreſſum temere delatus : ratus utiq; clamorem illum ex Venetis ſtationibus redditum cum omni equitatu oppreſſus eſt : Fuerunt ea tempeſtate qui crediderint Nicolaum Aeſtenſem potuiſſe facile hoſtem tranſitu prohibere : ſed omnino noluiſſe : ne tantam belli molem ſuis aleret finibus : Quaſi igitur deſtinare non potuiſſet hoſtem ſine aliquo maiore certamine abire permiſerit . Philippus interim ueritus ne ea loca quæ proximo bello ſua in flammi

Philippi cōſilium Donādo flaminię loca pot. Rom.

nia fecerat : ſubductis undiq; præſidiis in Florentinoꝝ poteſtatem concederent : Martini pontificis legato : qui Bononiæ tunc erat ſuo nomine tradenda curauit : Duo ferme menſes inter Brixienſium defectionem & copiarū ex Hetruria aduētum interfuere : ſatiſq; inter omnes conſtitit : ſi aut illæ prius affuiſſent : aut ſi quum ubi primū uenere arx & reliquæ munitiones quod facile præſtari potuit ſubito eſſent præſidio initæ : neceſſario Venetos fuiſſe urbem relicturos : Angelus Pergulanus cuius ductu hoſtium copiæ in Galliam tranſiuerant : quum ad ſtadia duo uicinus arci conſediſſet : locum caſtris communiuit ad pugnam ſi dimicandi copia a Veneto facta eſſet intentus : Carmaniola cuius conſilia & conatus omnes ad expugnandam arcē ſpectabant : nihil intra mœnia moueri eſt paſſus : Nec Veneti in tanto diſcrimine ceſſare : nouum militem ſtudio conſcribere : conſcriptum ad ſuas opes firmandas continuo Brixiam mittere : Miſere & Florentini aliiq; ſocii ex fœdere ſuppetias : & cum iis plæroſq; duces : quoꝝ nouiſſime Nicolaus Tollentinas affuit : homo præter cætera belli decora : oppugnandarum urbium peritiſſimus : Is Venetas hoſtiumq; munitiones intuitus docuit arcem uel diutiſſime ſedendo nullo modo capi poſſe : niſi perpetuo uallo foſſaq; circa illam ducta omnis accipiendi commeatus facultas hoſtibus prius fuiſſet adempta : magnaq; ad id fabrorum agreſtiumq; operariorum multitudine opus eſſe dicere : ut res tanta breui confici poſſet : Quibus diligenti cura undiq; accerſitis ad tria millia paſſuum uallum eſt arci circuniectum :

Brixienſis ualli forma

Cuius hanc quidem fuiſſe formam accæpimus : Duplex foſſa pari utrinq; ſpatio ducta medium aggerem pedibus triginta latum habuit : ac quanto utraq; foſſa altius adacta eſt : eo extremæ partes aggeris glebis in ſpeciem muri congeſtis ſublimius prominebant : Vallum ad hæc utrinq; impoſitum cum turribus ligneis tam breui inter ſe ſpatio diſtantibus : ut quaternas ſingula haberent ſtadia : Habuit præterea munitio illa portas duodecim cum firmiſſimis turribus copias quum opus eſſet utroq; uerſum in hoſtes emiſſuras : Ferunt fama cœpti operis ad Philippum perlata ex aulicis unū exclamaſ

philippi exclamatio.

ſe nihil magis ab immortali deo ipſi duci precādū fuiſſe : q̄ ut Venetos eius operis aggrediendi libido quādoq; inceſſeret : Quod nō tantū Venetas opes ſed quæ Xerſis olim fuiſſe dicerētur citius abſumeret : q̄ ad exitū perduci poſſet : Nec Pergulanus īterim quieuit : ſed ut ab inſtituto opere hoſtē auerteret in Mātuanos

fines

fines populabundus erupit: ubi tam & ſi omnia terrore & incendio comple/uerit haud tamen conſequi potuit ut ex tanto labore aliquid interim remitteretur: Vbi igitur ea clade hoſtem nihil mouere potuit caſtra aliquanto uallo propius admota maiorem in modum communiuit: Sed neq; Nicolai Picinini rei militaris diſciplina inſignis neq; Sforciæ aliorumq; illuſtrium uirorum qui tum Philippo militabant conſilio aut hortatione adduci potuit ut in munitiones nondum perfectas impetum faceret ſatis ſuperq; ſe habere dictitās: ſi Philippo cuius mereret ſtipendium quē etiā ita uelle non ignoraret ita ſedendo ſatiſfieret: Opere interim ad Calcem perducto: Venetus imperator quicquid inter hoſtium munitiones & aggerem ſoli erat caſtris occupat: In quibus cum appendicibus ſociorum quatuordecim equitum millia: peditum uero decem fuiſſe traduntur: ac præter Carmaniolam ipſum penes quē erat totius ſummæ imperium uiros illuſtris Ioannem Franciſcum Gonzagā: Louicum Seuerinatem: Paulum Vrſinum: Alouiſium Vermium: Laurentium Cotoniolanum: & ſub Nicolao Tollentinate plærosq; uiros qui magna claraq; ad eam diem fecerant ſtipendia: Maxima pars peditum aggeris præſidio eſt impoſita in quibus quinq; ſagittariorum millia fuiſſe memorant: Illudq; imprimis edictum: ſi imperatorem ipſum cum omnibus copiis ab hoſte circūuentum auxiliūq; ab eis orantem uiderent ſcirentq; ſe imminentem cladem facile propulſare poſſe ne aliquo modo ſua ſtatione abſcederent: Sed intenti ad omnes hoſtium incurſus diligenter proſpicerent ne quid detrimenti eorum negligentia circa uallum caperet reſpublica. In hoſtium caſtris decem equitum millia atq; peditum octo fuiſſe dicuntur: præter mille & quadringentos pedites quos ad arcis & ciuitatulæ præſidium Franciſcus Sforcia reliquerat quum ſub Pergulani acceſſu in amica caſtra tranſiit: Præerant peditibus qui intra munitiones relicti erant: Centuriones quatuor patrio cognomine illuſtres: Brixianus: Placentinus: Bergominus: & unus adhuc notior Andreas Tauriſinus: Hos Carmaniola hominum multitudine fretus aſſiduis certaminibus fatigare nunc ſcalas muris: nunc uineas aliaq; opera bellica admouere: Certus ſi alia ratione non poſſet eos aſſiduæ oppugnationis ſpecie ſagittariis quoꝝ copia ingens in caſtris eſſet conficiendos obiicere: donec ad eam paucitatem redegiſſet: quæ facile eſſet a ſuis ſuperabilis: Nec deſtinata hoſtium clades fefellit illius animum ad mille & amplius ſagittis breui aut confecti aut omnino debilitati ſunt: Sed ne ſic quoq; Centurionibus ſaluis hoſtes ex priſtina ferocia aliquid remittere: Diſiecerant aſſidui tormentorum iactus magnam murorum partem ita ut foſſæ ruinis pene oppletæ eſſent: uel maxime circa portam quam Gargetiā uocant: Quoniam igitur apparebat admotis ſcalis facile ea parte militem ſi paulūlum admitti uoluiſſet muros tranſcenſurum oppugnatione decreta magiſtratus urbis præmia militibus propoſuere: ut qui primus muros inſcendiſſet quadringentis aureis nummis donaretur: Trecentis ſecundus: Tertius ducentis: Decem ſequentes centenis: Alii numero uiginti denis: Pugnatum itaq; eſt per horam tanto utrinq; ardore ut qui id certamen ſpectauere haud facile diiudicarint ſcandentium ne ac ſe ſe mortis periculo obiicientium: an paucoꝝ defendentium maior fuiſſet uirtus: Demū pluribus amiſſis hoſtes mœnia retinuere; quantūuis longam obſidionē perlaturi niſi fames humanaꝝ uiriū domitrix eos tandē inuaſiſſet: qua adacti in decem dies inducias pepigere: quibus ſi a Philippo auxilium accæpiſſent: ne fraudi daretur ſi in munitionum defenſione perſtarent: Si minus

Venetæ copiæ circa Brixiam

Gargetia porta

Atrox pugna

Lib. 20.

illis Veneto relictis cum armis incolumes abire liceret: Secundum hæc quæ pacta erant iuſſi ſunt ſtationarii milites intentius ſolito omnia circa arcem aſſeruare: ne qua præſidia aut commeatus obſeſſis alicunde mitteretur: Fremebant interim qui in Philippi caſtris erant aperteq; ductorꝝ ignauiam accuſare: uociferariq; eorum ſine fraude ſine metu non minus q̃ a ciuibus Brixiam Veneto proditum iri: Haud dubium eſſe ſi in hoſtium munitiones a tanto exercitu factus eſſet quandoq; impetus facile euenire potuiſſe ut uallo & aggere diſiectis ſuos obſidione leuaſſent: Ad ea Pergulanus negare militem armato hoſti ſeq; munitiore loco tenenti conficiendum obiici oportere: Satius uideri incolumi præſidio ex arce & munitionibus educto cætera hoſti in præſentia relinquere: Fore ut tam ualida manu poſtea recæpta eum abeuntē perſecuti ad pugnam uel inuitum traherent: tractumq; maiore aliqua clade afficerent: Tum Picininus ut natura acer & ferox peſſimo exemplo fieri uociferans: tutiora cuiq̃ loca relinquere ut cum eo æquo campo poſtea congrediare: quin ſiquis Philippi res ſaluas eſſe uellet ſiquis præſenti militia dignus uideri: ſe in hoſtem euntem ſequeretur dixit: atq; ita locutus e media concione ſubito ſe proripuit: Eum abeuntem Franciſcus Sforcia ſecuturum ſe pollicetur: Sed dum ille ſuam in Venetos explicat aciem: Sforcia concionabundus Pergulanum & alios hortari ut arma caperent: Venetus imperator qui militem ad hos caſus inſtructum habebat ubi ad iactum teli uenientem hoſtem conſpicatus eſt: ſuos patefacta repente porta in eum immittit: Tum Picininus neminem ſibi ſubſidio adeſſe intuitus: ſuorum ignauiam incuſans pedem retulit: ſeq; ſine alio certamine in caſtra recæpit: Hoſtes qui munitiones præſidio tenebant: ſuorum fuga inſpecta portis duabus Pallari & Gargetia relictis intra breuiorem ciuitatulæ orbem incluſi aliquot deinceps dies poſt exactum induciarum tempus obſtinatius reſtitere: Tum demum fame domiti hunc quoq; locum Veneto magis reliquerunt q̃ dederunt: Inde ad arcem oppugnandam ductus miles: Eam ab initio Placentinus cum quinquaginta lectis ſociis iniuerat: Veneti paucis diebus ita illius mœnia bellicis machinis concuſſere: ut exterior murus ingenti ruina in munitiones uſq; caſtrorum prociderit: Quod ipſum quum Philippus reſciuiſſet: Placentino & aliis mandaſſe dicitur: ut ſalutem cum hoſte pacti arcem dederent: atq; ita ſeptimo menſe q̃ Brixia potitus fuerat arcem quæ urbi imminet Venetus recæpit: Carmaniola laborioſa defunctus obſidione ad recipienda oppida urbi circũiecta mouere iuſſus: Salodienſes & omnes benaci lacus accolas qui ad Brixienſem agrum uergunt: anteq̃ ulla eis arma illata eſſent in fidem recæpit: Nec ita multo poſt Pontificii legati interuentu pax tentata: oratoribuſq; hinc inde miſſis Ferrarienſi conuentu ad id ipſum habito ea his conditiōibus philippo data: ut præter uallem Camonicam Brixiam cum ſuis finibus atq; ea Cremonenſis agri parte quæ perpetua Olii ripa Brixienſi reſpondet: cuius longitudo pateret ad quadraginta paſſuum millia ille Veneto habendam relinqueret: Allobrogum dux quæcunq; loca occupaſſet retineret: Et hæc ut publice utrinq; conuenerant fuerantq; Philippi & aliorum ſignis communita: Pontificis legatus rata adhuc magis facturus Mediolanum profectus eſt: Hic Philippum de præſenti iniuria querentem nactus: Nũc Florentinorum ſuperbiam qui ſe neceſſario implicuiſſent bello: nunc Venetorum auariciam incuſantem quibus non ſatis eſſet quod Brixiam ex ſuo principatu intercœpiſſent niſi Cremonenſis quoq; agri partem ſibi adimerent: Pro magno habuit

negocio

Ferox Picinini natura

Arcis oppugnatio

...ię arcem ...ubente po.

Pacis conditiones pōt. interuētu.

negocio iratum principem frementemq; ſuadendo: monendoq; delinire: ut quæ fœderibus expreſſa eſſent probaret: Quod ipſum tandem conſecutus ubi Venetos magiſtratus ad recipienda oppida miſſos cum ignominia ſe præſente repulſos uidit: Romam re infecta abiit: Fuerunt ea tempeſtate qui tam ſubitæ mutationis cauſam fuiſſe crediderint ſpem futuræ pacis ab Amadeo Allobrogum duce ei factam: ſed Mediolanenſium adhortationes alii in cauſa fuiſſe arbitrati ſunt: Qui quum de conditionibus pacis reſciuiſſent: publico nomine Philippum adeuntes in hunc ferme modum allocuti dicuntur: Veniunt ad te Philippe tui Mediolanenſes tua iuſſa & imperata facturi quibus nullum tam graue onus (tuæ modo conducat dignitati) impoſueris: quod non omnino ſit eis leue futurum: Siquidem ea omnibus mens eſt id conſilium: ut ſi ſemper alias parati fuerimus omnia tibi præſtare quæ ab obſequentiſſima ciuitate optimo cuiq; principi præſtari ſoleant: nunc ſane paratiſſimi ſimus: atq; hoc ipſum eo ſtudioſius profiteri libet: quo tuorum Mediolanenſiū opibus hac temporum nouitate: magis ac magis diffidere uiſus eſt: aut certe eas ignorare quando ad hanc tumultuariam iniuriam a Venetis acceptam ita animum remiſeris: ita dignitatem tuam abieceris ut ea etiam quæ fortuna belli non tibi abſtulerit auariſſimo hoſti cum ignominia relinquas: Nam quid aliud eſt munitiſſima Brixienſis agri oppida & ex Cremonenſi non modicam partem cum Olii ripa Veneto tradere q̄ Brixiæ occupatoribus Cremonam largiri: q̄ ſuperbiſſimo hoſti ad totius Ciſalpinæ Galliæ imperium anhelanti ſtimulos ſubdere: & ad maiora audenda fiduciā præſtare: Etenim ſi res tuæ (quod deus nolit) ita acciſæ ita fractæ eſſent ut aut hoſti cedere aut omnino ſuccumbere oporteret fortunæ ac tempori id dandum tecum ſentiremus: Sed quum florentiſſimum habeas exercitum: cum quo totiens laceſſitus hoſtis congredi non ſit auſus: Quid igitur aliud in cauſa eſſe putandum eſt quod tam ignominioſam pacem ſis complexus niſi quod pecunias ad ingentem exercitum alendum tibi defuturas ſperaſti: Sed ſunt tibi publicæ adhuc: & priuatæ mediolanenſium fortunæ: quibus ſi quandoq; uti uoles tuo iure poteris: Sunt & uectigalia multa & magna: quibus non ſolum copias quas habes retinere poſſis: ſed ſi opus ſit longe etiam maiores conſcribere: At tu utere potius tuorum opibus quæ tibi paratæ ſunt nec patiaris Venetos libertatis ſpecie Mediolanenſibus & reliquis Ciſalpinæ Galliæ populis qui tuæ ditionis ſumus frænum iniicere: ſed experire potius an præſentis ſtatus & libertatis huius quam tuus nobis indulgentiſſimus tribuit principatus iure ſtudioſi habeamur: Siquidē partim ſumus pro his omnibus non ſolum fortunas ipſas: ſed uitam quoq; ubi opus fuerit effundere: Ad ea comiter Philippus quū pauca reſpondiſſet reiiciens omnem belli culpam in Florentinos ac Venetos qui ſua ſuperbia & perfidia in id belli diſcrimen ſe inuitum traxiſſent: Quia aut fœderibus ſtandum eſſet: aut ut ipſi adhortabantur bellum omnino reparandum: Cupere ſe dixit ex ſuis Mediolanenſibus cognoſcere quid ipſi præſtare poſſent: Irentq; ea re ad populum referrent ut plane ſcire poſſet qua ſpe tantam belli molem denuo eſſet ſubiturus: Res publico concilio iactata eſt: Placuitq; Philippo reſponderi ſi urbis uectigalia ciuibus exigenda permitterentur daturos Mediolanenſes quoad debellatum in Gallia eſſet equitum decem milia ac totidem peditum: Ferunt fuiſſe Philippum id Mediolanenſibus conceſſurum niſi formidoloſum natura principem ex aulicis quidam admonuiſ

Mediolanē ſiū ad Philippū oratio

Philippi ad Mediolanē ſes reſponſum

Lib. 20.

ſet uideret ipſe quid ageret : nil aliud fore uectigalia urbium ciuibus per/mittere : q̃ ad libertatem illis gradum facere : ſane periculoſum eſſe : cum duobus liberis populis atq; eiſdem potentiſſimis bellum gerere : ac ſuos libertate qua nihil dulcius mortalibus eſſe ſoleat imbuere : Ceſſit facile eiuſmodi monitionibus Philippus : Et quia nec accæpturus erat conditiones quas ſciebat ſibi propoſitum iri : nec palam aſpernaturus ne ciuium animos a ſe ingrato reſponſo alienaret per internunciũ mandauit iis qui cũ publico decreto ad ſe ueniebant ut ad Ioannem Ricium omnia quæ ſecum acturi eſſent deferrent : Ea res effecit ut priſtina illa Mediolanenſium ſtudia paulatim reſederint : Atq; eo ciuium feruore ſe ſe remittente actio prorſus antiquata ſit: Philippus uero haud deſperans fore quin oblatam ſibi ultro pecuniam ſi non ſponte ingenio & arte ſuis eſſet ciuibus expreſſurus bellum reparare adortus: primo arces & caſtella ex fœdere nuper icto reddi uetat : Inde in Mantuanum agrum ſubita excurſione erumpit : Veneti ubi ex pontificii legati litteris cognouere Philippi animum ad arma ſpectare : non mediocri ira perciti bellum accuratius eo quod omiſerant & ipſi iam reparare occœperant: Verum quia non paruam copiarum partem interim quum de pace ageretur exauctoratam dimiſerant undiq; nouum militem diligenti cura accerſere: Affertur interim hoſtem in Mantuanum agrum tumultuoſe erupiſſe : Cuius rei indignitate animis adhuc magis irritatis : Fit continuo ſenatuſconſultum de bello aduerſus Philippum ſumma ope reparando : Reuocantur itaque in priſtinum fœdus Florentini primo qui & ſi longo bello feſſi pacem magnopere optabant : Tamen ex fœdere arma denuo capiunt : Amadeus Allobrogum dux qui priore bello nihil ferme dignum memoria geſſerat qui pollicitus intentius deinceps ſe gerendis rebus incubiturum in belli ſocium & ipſe eſt aſcriptus : Secuti noua fœdera Monferratenſis Marchio : Rolandus Paluicinus qui plura ea tempeſtate oppida in Ciſalpina Gallia habebat : Genuenſes extorres q̃q̃ Alphonſi regis auxilio deſtituti nil mari per ſe amplius moliri poterant : in littorali tamen ora impigre ſe rem geſturos ex fœdere promiſere : Philippus & ſi tot bella uno tempore in ſe parari uidebat nihilo tamen remiſſius aut ſegnius ſuas opes confirmare bellum inſtruere : atq; ad maioris potentiæ famam conciliandam tripartito in hoſtem mouere ſtatuit : Nam & claſſe apud Cremonam inſtructa turriculas caſtellum Parmenſis agri ad Tari fluminis oſtium quod Veneti aliquandiu poſſederant occupauit : Multitudine ad id peditum frætus Brixienſis agri montana loca: equitibus uero Pergulani ductu planiciem imo tempore eſt adortus : Tertia expeditio in Genuenſes extorres Franciſci Sforciæ ductu omnium fœliciſſima fuit : Thomas Fregoſius qui cum ingenti exulum manu auxiliaribuſq; Florentinorum turmis Genuam ita antea infeſtarat ut urbem ipſam quandoq; oppugnare ſit auſus : Audito Sforciæ aduentu fratrem ſuum iuuenem impigrum ad uallis porciferæ exitum cum parte copiarum hoſti occurrere iuſſerat : Interim Hetruſcæ turmæ ob ſtipendium diu ex Florentia non miſſum ſine imperio ſine commeatu dilapſæ ita ſigna infrequentia reddidere ut cum octingentis & non amplius Fregoſius in caſtris relictus ſit: Quod ubi Genuæ per exploratores cognitum eſt : cæterum confirmati ciues Sforciæ aduentu qui iam propinquare dicebatur ; facta repente ex urbe eruptione Fregoſios primo impetu fundunt fugantq; : Thomas cum Baptiſta fratre fuga dilapſi Rechum cum paucis contenderunt : Reliqui in hoſtium poteſtatem

Bellum in Philippũ reparatur

Fregoſii a Genuenſibus profligantur

poteſtatem uenere : Caſtra magnæ pro numero hoſtium opulentiæ referta : capta & direpta ſunt : atq; ita ſub Sforciæ aduentum quaſi fœlicius quoddam ſidus affulſiſſet Genuenſium res quæ graui bello ad eam diem implicitæ fuerant meliore ſtatu eſſe cœperunt : In Brixienſi interea diſpoſitis per oportuna loca a Pergulano præſidiis : Picininus cum ſuis copiis circa Padum ſtatiua habebat : Accerſita itaq; ad Caſale maius Cremonenſis agri oppidum claſſe terra & aquis oppidanos adortus ad deditionem compulit : Inde traiectis in ulteriorem ripam copiis Brixillum inuadit : Oppidum Pado alluitur : Quo proditione recæpto arx expugnari non potuit : His auſpiciis bellum ab hoſte renouatum : ſed nec Veneti interim in ocio fuere : Nam & ipſi ualidiſſimam claſſem Franciſco Bẽbo præfecto expediuere : Quam ubi Mantuani agri finibus aduerſo Padi fluuio attrahi nunciatum eſt confeſtim Euſtachius Ticinenſis aduerſæ claſſis præfectus : ex Brixillana ſtatione ſtatuit propinquanti Veneto occurrere : Negat Picininus ita facto opus eſſe : ſed continuandam cenſet obſidionem : Ea animorum diſſentione alienatis ducibus Brixillanæ arcis oppugnatio aliquanto poſtea ſegnior fuit : atq; ita euenit ut qui ex Brixia ad ſubſidium miſſi erant ſine aliquo maiore certamine ſint in arcem accæpti: Eo milite Brixillani fræti ſub Venetæ claſſis aduentum oppidum eiecto hoſte recæperunt : in quo ingentem machinarum bellicorumq; operum apparatum Philippi duces reliquere : Miles in Euſtachium haud multum ſupra Caſale ſedentem confeſtim ex Brixello eſt miſſus : Sed ille interim ad quartum lapidem claſſem Cremonæ propinquam appulerat : Hic eum ſtationem habentem Bembus adeptus continuo ſuos ad pugnam expediri iubet : Vtrinq; Galeones inſtructi erant (ita enim appellant nauigia his ſimilia quæ Græci Dromones uocant) Eſt id genus oblongum non carinato : ſed plano ferme aluo biniſq; : nonnunquam etiam ternis contegitur tabulatis : Ex ſummo malo deni pluresue ſi pluribus opus ſit milites depugnant : ſi mediis aquis in anchoris ſtantem : & ad bellum inſtructum uideas munitiſſimam arcem dixeris : Octo ex his Bembus in prima fronte arctiſſimo nodo inter ſe nexos ſtatuit : cætera claſſis proximo loco ſe qui iuſſa eſt : Nec hoſtis pugnam detrectauit : ſed inſtructa acie quatuor Galeonibus præmiſſis qui ſecundo fluuio impulſuq; remorum acti in Venetas naues cum impetu deferrentur : ex ſua ſtatione mouit : Illi uero ubi in conſpectum uenere Venetum præteruecti proris in hoſtium puppes obuerſis ſtudio properant in pugnam redire rati fore : ut ſuis ſuperuenientibus ſi a tergo ſollicitatus eſſet Venetus qui in prima fronte erant facile opprimerentur : ſed res longe aliter euenit : Nam Bembus præteruectos pro captis ab initio habuit naueſq; in orbem colligens ita ut quum omnem fere Padi compleſſet alueum ex hoſtibus ferocius inuectos facile circunſiſteret : Erat in ripa fluminis cum terreſtribus copiis Picininus qui ubi armis non poterat adhortatione & clamoribus ſuos medio ardore pugnæ iuuabat : Anceps certamen aliquandiu fuit : Demum uictor Venetus præter eos quos ab initio interclusos diximus quatuor alios Galeones hoſtibus a fronte ademit : Tum uero Euſtachius & ſi ſero: ſenſit tamen ſe uiribus & arte imparem Veneto congreſſum conſpicatus itaq; hoſtem ad ſuos quos circunuenerat opprimendos intentum ob

Franciſcus Bembus *claſſis p̃fectus.*

Galeones qui & Dromones

Bembi ſtratagema

Attẽde naualem pugnam

uerſis repente proris cum reliqua claſſe Cremonam abiit : ubi reduces naues ratus quod erat Venetam claſſem non multo poſt affuturam omni nautico inſtrumento exuit : Qui ab initio intercluſi fuerant animaduerſa ſuorum fuga : qua cuiq; proximum fuit ripis impacti relictis nauibus in terram euaſere : His Bembus potitus fugientem hoſtem inſequitur : Eoque nuſq̄ reperto Cremonam propius accedens in nouum pugnæ genus incidit : Philippus haud procul inde tribus plurium tabulatorum caſtellis medio fluuio erectis ita Padi alueum occluſerat ut nullam tam ualidam claſſem fore exiſtimaret quæ aut urbem circunſidere poſſet : aut in Galliæ intima penetrare : Illorum duo e regione urbis palis in altum demiſſis impoſita & ripis & fluuio prominebant : Tertium circa medium amnem craſſiore materia innixum tantum utrinq; ſpatii reliquerat ut naues leua dextraq; interlabentes facile miſſilibus affligi poſſent : Bēbus id quod e duobus magis urbe auerſum uiderat : oppugnare adortus : haud multo certamine in ſuam poteſtatem redegit : neq; ullo maiore negocio quod huic proximum fuit inde cæpit : ultimi oppugnatio eo fuit laborioſior quo maior ſubſidiis ſpes militibus ob uicinitatem urbis fuit q̄ reliquis : Sed nocturna pugna eaq; ipſa laborioſa id quoq; Venetus expugnauit : Præſidia uictor Bembus ſubiecto igni concremauit : Palos quibus impoſita fuerant ne uſui quandoq; hoſtibus ad alia denuo opera inſtruenda eſſe poſſent ad unum auulſit : Venetus autem uictoria abuſus quum nauales ſocios in eam terram quæ Cremonam inter atq; Padi fluenta iacet inexplorato expoſuiſſet : eruptione a Chriſtophoro Lauellano qui urbi præſidio erat repente facta ingens illis trepidatio iniecta eſt : Erant ſocii nauales fere omnes Illyrici Dalmaticiq; nominis : Quippe qui ſi quando uino paululū incaluerunt nullum uitæ diſcrimen reformidant : In hos pedes equeſq; Lauellanicus ſubito coortus ad trecentos tumultuario incurſu confecit : Execratus gubernatorum temeritatem Bembus qui militem ſe inſcio in terram expoſuiſſent : claſſem in ſuperiora Padi loca agi iuſſit : præſidioque ad Abduæ & Padi confluentem expugnato per Ticinum aduerſo flumine prouectus : haud procul Papia ſubſtitit (ueteres urbem ipſam a proximo ut credo flumine Ticinum dixere) Hic quia ſolitudinis & ſilentii omnia circa ripas plena offendit inſidias ueritus Cremonam eſt reuerſus : Hic ad priſtinam cladem ulciſcendam milites præfectus claſſis Venetus expoſuit : iratus ſi cum Lauellanico tantum milite dimicandum eſſet fore ut iniuriam nuper accæptam noua pugna ulciſceretur : ſed erat per eos dies urbem ingreſſus Nicolaus Guerrerius qui cum ſua equitum ala Lauellanicis mixtus maiore omnino clade q̄ nuper accæpta erat Venetum affeciſſet niſi paucis ſub primum congreſſum cadentibus oportune Bembus recæptui ceciniſſet) Hec in aquis . In mediterraneis uero æſtate iam appetente ac copiis quas ingentes Venetus ad eam diem ſtipendio contraxerat in Mantuano agro paratis : Carmaniola Patauio profectus ex Lagiſio Salodium Benaco traiecto ad quintum lapidem Brixiæ propinquarat : Quum Albericus Cunii comes & Petrinus Dertonenſis cui Turco cognomen fuit ex Octolengo ubi ſtatiua habebant ſubito incurſu (diſtat enim id oppidum a Brixia octo ferme milia paſſuum) in ipſas prope portas delati ingentem in urbe trepidationem fecere : Et

Padana uenetorū uictoria (margin note beside lines 3–5)

Padanarū munitionum oppugnatio (margin note beside lines 13–16)

Attende uenetorū cladem (margin note beside lines 25–27)

cere: Et iam ad quadringentos pabulatores in ſuburbanis locis oppreſſos agebant: Quum Petrus Lauretanus cui ſumma tum Brixiæ poteſtas fuit ubi hoſtem adeſſe ſenſit inermis equo ſedens extra portam quæ Nazarena dicitur ſe proripuit: Hic incompoſitam turbam ex urbe erumpentem imperio coercens neminem longius procedere eſt paſſus quoad Paulus Vrſinus qui aderat arma induiſſet: Tum illi trecentos qui armati ante alios fuere tradit equites: cum quibus per auerſa ab hoſte loca circunuectus media ab Octolengo uia in inſidiis eſſet: Inde reliquum equitatum hoſti obiecit: iubetq; iniecto certamine tam diu abeuntem hoſtem pugna diſtinere donec ad locum inſidiarum uentum eſſet: Tum a fronte a tergo circunuentos hoſtes maiore prœlio adorti ad unum opprimerent: Atque ita ſane ut ille animo concœperat euenit: Præcipitatus in inſidias hoſtis male habitus eſt: cæteris fuga dilapſis: Petrinus cum centum quinquaginta equitibus in Venetorum poteſtatem uenit: Eodem die quo ita res proſpere geſta erat: Carmaniola eſt Brixiam ingreſſus: qui ægre tuliſſe dicitur primum equeſtre prœlium alienis non ſuis auſpiciis fœliciter commiſſum: Et iam omnibus quæ ad rationem belli attinebant in unum collatis centurionibuſq; ac turmarum ductoribus undiq; accerſitis: Circa idus Maias cum quatuordecim millibus equitum & ſex peditum Venetus imperator Brixia profectus: Ad Montem clarum primo metatus eſt: ubi tam diu ſubſedit quoad reliquæ copiæ quæ parari dicebantur eo conuenirent: machinæq; & alia bellica opera curribus impoſita ad ſe comportarentur: Paucis in ea expectatione potius q̄ obſidione diebus conſūptis: quia natura & armis munitiſſimus erat locus nec circunſedendo quicq̄ ſe profecturum uidebat: motis caſtris Octolengum uerſus Carmaniola ire pergit: Erant ibi præſidio mille Philippi equites quos cum ipſo oppido ſe breui intercæpturum ratus haud procul mœnibus tumultuoſe conſedit: Per eos autem dies Guido Taurellus: Chriſtophorus Lauellanus: & Nicolaus Guerrerius cum ſuis equitum alis eo uenerant: Hi taciti ut oportunius in hoſtem erumperent aliquandiu intra mœnia ſe tenuere: Veneti ubi in conſpectu oppidi fuere: pars æſtiuo calore feſſi humi corpora demittunt: alii ſomno indulgent: Quidam curandis corporibus intenti nihil minus q̄ eruptionem ab hoſte ullam expectabant: Pauci Nanis Strocii ductu quem cum quadringentis equitibus Ferrarienſis Marchio ex fœdere in caſtra miſerat in ſtatione erant: In eos iam ad multum diei equis ſedentes Philippi duces ſubito clamore ſunt inuecti: Suſtinuit eorum impreſſionem fortiter Strocius: Sed dum obſtinatius locum retinere nititur a conferta hoſtium ſuorumque multitudine preſſus exanimis concidit: Tum uero ad ipſum clamorem excitatus miles: Alii ſemiſomnes: alii præ nimio clamore incerti quæ ſigna cuius imperium ſequerentur titubare: Multi temere arreptis armis in hoſtes ruentes turpiter fundebantur: Nec res prius ſiſti potuit q̄ cum lectis coortibus Carmaniola ſigna intulit: Tum ſuperante Venetorum multitudine ad tubarum cantum hoſtis quaſi uictor ouanſq; ſe in oppidum recæpit: mille & quingentis equitibus pugna illa tumultuaria amiſſis: Venetus imperator tam diu ibi eſſe uoluit donec coortes quæ nuper Patauii fue

Petrus Lauretanus *ſupremus præfectus*

Attēde hoſtium cladem

Nanis ſtrocii interitus

Attende uenetorum cladem *apud ottoleng*

Lib. 20.

rant conſcriptæ in caſtra ueniſſent : Hæc Forliuienſis Blundus qui ut ipſe ſcribit Brixiæ per id tempus erat : ac neſcio an in caſtris quoq; fuerit : Interim dum res ita geſta eſt : ſed ex commentariis quos nobis tradidit Mariotus Montanus qui omnibus his rebus interfuit æquo marte eo die pugnatum didicimus : Nec ullam maiorem cladem præter paucos qui nimio æſtu ſub armis media pugna perierant a Veneto acceptam : Poſt hæc Carmaniola nouam metandi uiam eſt ingreſſus duobus millibus agreſtium qui in caſtris erant quique currus præ ſe agebant diuiſis horum ſingulis pluribus ne ductorum aliquis aut centurionum eſt datus quibus illi parerent : ut quum mouenda eſſent caſtra certior eſſet machinarum conuectatio : Imperatum ad hæc ut ubi ad metandum locus captus eſſet diſpoſitis in orbem curribus quaſi uallo quodam exercitum clauderent hærerentq; ſingulæ ſuis curribus coortes : pro uallo firmiſſimo ſiquis ab hoſte fieret impetus id munitionis genus habituræ: Hanc metandi rationem ille ingreſſus : quanq̃ oppida adhuc multa in Brixienſi agro erant quæ Philippi præſidio tenebantur : ne iis recipiendis multum temporis abſumeretur : Statuit Carmaniola illis poſt ſe relictis Cremonam ſumma ope oppugnare : fore ratus ut urbe tam illuſtri Philippo adempta loca quæ poſt ſe reliquiſſet ſine alio maiore certamine eſſent in Venetorum fidem conceſſura : Iungitur Ollius amnis qui Cremonenſem agrum a Brixienſi & Mantuano diſterminat duobus munitiſſimis pontibus ſuperiore uno ac Bergomenſis agri collibus uicino : & ad imam planiciem altero cui Bina eſt nomen : Hunc Venetus quia breuior & iccirco facilior ex Mantuano agro in caſtra (ſi ultra flumen tranſlata eſſent) per eum curſus patuiſſet ſumma ope oppugnare eſt adortus : Accedebat ad id Padi propinquitas per quem minore ac ferme nullo labore periculoue omnia oppugnationi neceſſaria nauibus ſubuehi poterant : Igitur paucis diebus ponte potitus : copiiſq; in hoſticum tranſmiſſis ſeptem millia paſſuum a Cremona ſecundum Padi ripam caſtra locat : At Philippus audita hoſtium multitudine (erant enim in Venetis caſtris ad duodeuiginti equitum millia mercenariorum peditum octo : euocatorum præter calones lixas & aliam imbellem turbam circiter ſena millia : eratq; non procul hinc Bembeia claſſis quæ ſupra decem uirorum millia habebat) motus tantis hoſtium conatibus cœpit uehementer ſibi & ſuis rebus timere : Tum uicta eius pertinacia Mediolanenſes ad ſe uocatos : quod nunq̃ antea ut faceret adduci potuit : Veniſſe diem inquit quo aperte eſſet inſpecturus quos ueros quoſq; fictos ſimulatoſq; ad id tempus amicos habuiſſet : Nec ocium ſibi eſſe in tanto rerum diſcrimine quid ſibi opus ſit in præſentia longiore ſermone explicare : Quicunq; res ſuas ſaluas eſſe uellent : ad tantum incendium reſtinguendum ſecum irent neq; omnium ſe operam ad id requirere : ſed eoꝝ tantum qui apti eſſent militare : Hæc eadẽ mandat per præconem publice denunciari : atq; cum his domo profectus ad hoſtẽ ire pergit : Multi Mediolanenſiũ ac Ticinenſium non pauci eum ad bellum ſecuti ſunt : Ipſe inter Cremonam & hoſtium caſtra tria millia paſſuum a Veneto conſedit : Erãt illi prius ad duodecim equitum millia : peditum uero dimidio minus : Euocatorum præterea pedites equiteſq; ad quindecim millia:atq; ita eueniſ

Ollius amnis

Attende ingentes Venetorũ copias

[Manuscript marginalia: ...riotti mo(n)tani co(m)entaria. / ...ns. / ...xiit mediolano co(n)tra Venetos.]

ſe aiunt ut alterutra caſtra ſupra duo & triginta armatorum millia eodem tempore habuerint : quod uix antea acciderat ut poſt res Romani imperii acciſas duo Italici nominis tam ualidi exercitus unq̃ aduerſa inter ſe caſtra contulerint : Erexerat Philippi præſentia uehementer militum animos ad aliquod pulchrum facinus audendum : Nihil proinde magis uelle q̃ pugnā ad id omnium uota ſpectare : id cuncti alacri clamore poſcere : Demum ſtructa acie in hoſtem alacri animo feruntur : Habebat tum Venetus caſtra ad locum cui Sūmæ eſt nomen : non foſſa : non uallo : non opere ullo : ſed curribus in orbem deductis ac riuulo qui planiciem interſecabat munita : ad uerſam aciem nullo loco niſi qua tribus pene ſtadiis a caſtris diſtans pons erat admiſſura : Hic aliquantiſper hoſtis ſubſtitit expectans an Venetus multitudine fretus ultra pontem eſſet dimicaturus : Sed ille in planiciæ quæ caſtris ſubiecta erat ſtructam aciem tenebat tranſgreſſis hoſtibus pugnandi copiā facturus : Pergulenſis & Taurellus ſuadere ne pons ſuperaretur : Vicit tamen Franciſci Sforciæ & aliorum complurium audax conſilium : qui ad hoſtem eundem eſſe cenſebant : Iis igitur præire iuſſis & iam pugnam conſerentibus reliqui ordinem ſecuti multi prœlium iniuerunt : Alii ſtructa acie circa pontem conſtitere ut eo retento tutior ſuis eſſet in caſtra receptus : Pugnatum eſt a meridie ad ueſperam tantoq; ardore & ſtrepitu concurſum ut momento temporis puluis in ſpeciem atræ nubis excitatus pugnantibus rerum omnium conſpectum eripuerit : atq; ob id temere magis q̃ ratione in omne diſcrimen itum nullus in tanta cœcitate erat oculoꝝ uſus nullum niſi uocis diſcrimen anceps prœlium ancipites pugnantium caſus licuit ſine repræhenſione cuiq; gloriari ſigna hoſtium pugnando adiiſſe : aut quoduis aliud præclarum facinus eo die ædidiſſe : Ferunt tam confuſo congreſſu ex Philippi acie quoſdam ratos ſe ad ſuos recipere qui circa pontem inſtructi ſteterant non prius in caſtra hoſtium ſe delatos ſenſiſſe q̃ in ipſos pene currus inciderint : Demum ſigno receptui dato æquo utrinq; marte diſceſſum : Ferunt Carmaniolam dicere ſolitum eo die pene plures ex ſuis q̃ ex hoſtibus cœpiſſe : potuiſſeq; ſe ab hoſte ſæpius intercipi ſi cognitus fuiſſet : Id Sforciæ : id Picinino : id aliis plæriſq; illuſtribus uiris eueniſſe creditum eſt : Philippus lætatus iis quæ ſe præſente geſta erant ac pro uictoria habens : quia non uictus fuiſſet trepidiſſimis nunciis excitus : Quod Allobrogum Monferratenſiumq; equitum alæ per Vercellenſes fines in Mediolanenſem agrum erupiſſe & ad portas urbis tumultuoſe obequitaſſe dicerentur : facta euocatorum coortibus poteſtate domum ſi uellent abeundi : ipſe Mediolanum conceſſit : Venetus autem quum uideret Cremonam tam ualido præſidio munitam : nam præter multitudinem quam miſſam a Philippo diximus reliquum copiarum poſt pugnam ad illius præſidium conceſſerat ratus urbem tam ualide munitam quantumuis magnis conatibus capi non poſſe : Ad Caſale maius (ita loco nomen eſt caſtra mouit) eo & Bembus copias continuo admouit : Carmaniolam abeuntem Franciſcus Sforcia cum lectiſſima parte copiarum eſt inſecutus : is ubi hoſtium exercitum undique militum robore ſeptum uidit : nec temere quicquam agi propter quod locus ſibi ad inſidias relinqueretur omiſſo Veneto retro abiens modico negocio Binam recæpit : Præcipitatis in ſubiectum flumen iis qui ad loci præſidium relicti fuerant Venetorum exemplum imitatus qui paucis ante diebus eodem modo in ſuos ſæuierant : Caſale aliquandiu terra aquiſq; ob

Attende duos ualidiſſimos exercitus

Conſeritur certamen

Attende cō fuſum certamen

philippus Mediolanū re[...]

Bina ab hoſte recipitur precipitatis in ol[...]

Lib. 20.

ualidum præſidium quo erat anteà initum fruſtra eſt a Veneto oppugnatū: Erat in eo Antonius Piſanus homo impiger qui die noctuq; pro uallo cum quadringentis lectis militibus excubans omnes hoſtium conatus maturo oc curſu irritos reddere oppidum ipſum prælatis erat aggeribus munitum: nul liſq; ob id tormentorum ictibus magnopere obnoxium: Sed turris una fuit portæ quæ ad Padum ducit imminens eam ualidius concuſſam in exteriores foſſas pene integram procidiſſe aiunt: qua parte quum Venetus facto impe tu in oppidum perrumpere ſæpius tentaſſent: præſidiumq; intra munitio nes cum cæde compuliſſet: uicta oppidanorum pertinacia Piſano inſcio de ditionem fecere: Ea erectus uictoria Venetus imperator conſilium cœpit iun gendi Abduam ponte ut in Mediolanenſem agrum copias ex proximo ad po pulationes & prædam tranſmitteret: ſed commeatuum inopia laborat: Erāt que interim ad eam expeditionem neceſſaria comparanda: Iccirco in Caſali nis caſtris quo ad illa ex propinquo quæſita eſſent ſe tenuit: Philippus in terim quia armorum ductores quorum opera utebatur uirtute inter ſe & re rum geſtarum gloria certabant: ita ut neq; conſilio neq; auctoritate tempo re ullo aut loco ſibi cederent: appareretq; ex ea diſcordia aliqua inſigni cla de res ſuas deformatum iri niſi inteſtinæ ſeditioni mature occurreretur: Im perium copiarum omniun Carolo Malateſtæ demandauit: Ferunt ea electio ne non tam ſtrenuitatem quæſitam q̄ Imperatoris ſapientiam & familiæ ſplē dorem: Addunt quidam & gratiam quod Brixienſibus iam inde a Pandulphi principatu chariſſimus eſſet per quem apparebat illorum ciuitatem ad defe ctionem aliquam quandoq; impelli poſſe: Mouerat interim ex Caſali Vene tus: Nec Carolus recæpto imperio aliquo modo deſedit: ſed tranſuerſis iti neribus ducens omnibus illius conatibus mature occurrere: Demum ad Ma clodium uulgo Macalum uocant Cremonenſis agri oppidum Veneta ſunt ſi gna admota: Indigne ferre Philippi duces ac multitudo omnis hoſtis audaci am: ſuam Caroliq; patientiam uehementer incuſare: Multa eſſe dicere: & in Bergomenſi oppida & in Cremonenſi quoq; non pauca ab hoſte relicta quæ tutius ab eo oppugnari potuiſſent: Illum uero ad Maclodium caſtra admo uiſſe quaſi in eius loci oppugnatione magnum aliquod uerteretur diſcrimen: ſed id certe in Caroli & aliorum contemptum fieri: Iret igitur ille & ſi ueri Imperatoris nomen habere cuperet eam ſibi & iis qui eius auſpiciis Philip po militabant demeret ignominiam: Clam hæc primo atq; inter paucos: In de palam ac totis caſtris fremere: Sforcia & Picininus auctores pugnæ eſſe: Contra Pergulenſis & Taurellus diſſuadere cum eo hoſte ſibi rem eſſe dice re qui cunctando tutius q̄ pugnando ſuperari poſſet: Hoc ipſum eſſe quod Venetus Imperator quæreret ut Philippi duces ſecum ad acie dimicandum quoquo modo traheret: exploratū ſe habere eo die quo cum hoſte qui uiri bus & fortuna ſuperior eſſet concurreretur Philippi res cladem omnino in gentem adituras: Audiebat hæc Carolus: ſed oculos in Sforciam & Picini num intendebat quos utiq; Hectoras publica prædicatione appellare ſolebat: Audiebat ad hæc libenter multitudinem pugnam alacri clamore poſcentem: Ferunt duos illos qui omnium ferociſſime prœlium ſuadebant quos etiam non parua pugnandi libido inceſſerat: Carolo ſententiam roganti an cum ho ſte confligendum cenſerent reſpondiſſe: Eum datum ſibi ex reliquis a Philippo imperatorem: Illius non ſua intereſſe proſpicere iubereque quid demū fieri uellet: Quod ſi per ſe quid facto opus eſſet non facile diſcerneret

Caſalini de ditionē faciunt

Carolus Malateſta

Maclum

Sforcia & Picininus Hectores appellati

alios conſuleret: Nam quod ad ſe attinet paratum utrunq; eſſe: quæcunq;
iuſſi eſſent ordinem ſeruare: ſiue in prima fronte eſſe uellet ſiue in extremo
agmine: adeo nemo non alieno magis q̃ ſuo periculo ardua & difficilia mo
litur: Inclinauit Caroli animus tandem ad pugnam: Edicitq; Taurellum &
Pergulenſem firmo claudere ſubſidio Lauellanum & Sforciam prima fronte
dimicare Picininum cum lectis coortibus poſt ſigna ſuccedere: Sed Pergulen
ſis & Taurellus inſigni ſe contumelia affectum iri rati ſi eo nomine longe a
pugnæ periculo ablegarentur quia cum hoſte confligendum non putaſſent:
In primam aciem prouolant futurum uociferati ut cladem quã conſilio auer
tere nequirent uiribus quantum in ſe eſſet propulſarent: Aſſentitur his Ca/
rolus mutatiſq; ordinibus Picininum ſubſidio eſſe iubet ac primus ipſe quod
ab initio facere conſtituerat cum leui armatura in hoſtem uadit: poſt ſe Tau
rellum primam aciem tenere imperat: proxime Sforciã & Pergulenſem: atq;
inde alios ordine ſuccedere iubet: obtorta & ſi æqualis a Pompeiano unde
Philippi duces mouerant ad Veneta caſtra ducebat uia nullis culti ſoli coerci
ta foſſis quia hyeme circuniecta loca uliginoſa ſint æſtate paſcua uepres uir
gulta herbæq; paluſtres paſſim ſolum ueſciunt: Nec procul hinc feraciſſimi
agri patens campus in quem quia palus a fronte perpetua præiacet paluſtres
herbæ plæriſq; locis ſolo æſtate arefacto aditum præbebat: Sed tramites ipſi
flexuoſi quorum alios alta foſſa Venetus muniuerat: alios tenui obice quæ lo
ca partim munita partim pro neglectis relicta Taurellus intuitus: Ad Sfor/
ciam & alios conuerſus exclamaſſe dicitur: Deum optimum maximum quia
omnia poſſet: cæterum mortalium neminem cladem quæ Philippo & eius
ducibus die illo immineret depulſurum: Venetus imperator ubi hoſtem adeſ
ſe ſenſit: Confeſtim ſtructa acie iubet Tollentinatem cum duobus millibus
equitum palude qua Terentianum ſpectat circũuectum: hoſtem pugnæ in/
tentum a tergo inuadere: Inde ingentem uim peditum utrinq; paluſtres ui
as inſidere iubet: Ipſe cum reliquis copiis hoſti ferociter occurrit: Primo con
curſu Carolus cum leui armatura & magna peditum parte temere præmiſſa
circũuentus eſſet: niſi Taurellus: Sforcia: & alii illatis ſignis ſtatim ſubſidio
affuiſſent: qui copiarum robore hoſtium ui aliqua ex parte compreſſa pu/
gnam eo loco æquarunt: Oritur itaq; utrinq; atrox prœlium ſed pedites qui
uias inſederant: inter uepres uirgulta aliaq; impeditiora loca incurſantes ſa/
gittis iaculiſq; ingentem uim equorum momento temporis confecere: Tau/
rellus qui poſt Carolum primus in hoſtem iuerat iam undiq; præſſus me/
dia ſtrage reuulſus per auerſam paludem fugiens ſibi ſalutem quæſiuit: In/
terim & a tergo exauditus clamor (iam enim Tollentinas aderat) Pergulenſis
& ipſe pugna deceſſit ubi rem aperte inclinare uidit: Eum Sforcia coortibus
pene integris eſt ſecutus: Verum Picininus undiq; a fronte a tergo a lateribus
pugnare coactus aliquanto ægrius eſt prœlio defunctus: Demũ fræctus & ipſe
militum robore cuneo per confertam hoſtium aciem cum paucis elapſus in
tutum abiit: Tum uero aperta fit fuga & ſtrages ingens paſſim ædita: Ca/
ptus Carolus penes quem copiarum omnium imperium fuiſſe diximus:
ac cum eo equitum peditumq; pari fere numero circiter octo millia: Qui/
dam ſex peditum millia & tria equitum capta memorant: Impedimenta
quoq; omnia in uictoris poteſtatem uenere quæ multum auri argenti ueſti
um militariſq; luxus habuere: Ferunt Carmaniolam potuiſſe Philippum præ
ſenti clade affectum facile principatu deiicere ſi penes ſe captiuos retinuiſſet:

Hoſtiũ aci
es

Carmanio
læ ſtratage
ma

Attende ho
ſtium ſtra
gem a carmagnola f

Florentino rū cōſilia in Guiuiſium

Principes uero qui tyranni opes inuiſas habebant imprimiſq; Coſmiana fa/
ctio quia aperto bello agere non licebat occultiorem uiam ingreſſi : Nicola
um Brachii ductoris ſummi ex Stella ſorore nepotem qui adhuc pene adole
ſcens Florentinorum ſtipendia faciebat clandeſtine ſubornant : ut publice ex
auctoratus diceret auunculi ueſtigia ſecutus uelle ſuis auſpiciis militare : Tū
in Lucenſem agrum impetum faceret : monſtrare ad hæc illi cauſam cur iu
re uideri poſſet id facere : Totam Hetruriam ſcire Guiuiſium Brachii olim
tributarium factum : hæreditario iure repetere ſe a tyranno tributum quod
poſt illius mortem nulli reddidiſſet : Nec audax iuuenis abnuit factum : ſed
publice dimiſſus ad duo hominum millia breui contraxit : Subſtititq; in
Florentinorum finibus quaſi mox inde longiſſime abiturus : Eratq; interim
motus ille magis Senenſibus q̄ Lucenſibus ſuſpectus : Impiger dux prima
noctis uigilia ex ſtatiuis citato agmine profectus : poſtridie tertia diei hora
in Lucenſem agrum tumultuoſe erupit : ubi omnia incauta adeptus ingen/
tem uim hominū pecorūq; in prædam ægit : Habuit biduum in Lucēſi pla
niciæ caſtra : quo tempore omnia : incendio : rapina fœdaq; populatione
compleuit : Conuerſus inde ad oppidorum oppugnationem paucis diebus
octo Guiuiſio caſtella ademit : ui capta diripuit uictor : Quæ uoluntariam
fecere deditionem uiolari non eſt paſſus : Ad famam noui belli multi mor
tales ſpe prædæ adducti paucis diebus in Brachiana caſtra confluxere : Tyrā
nus Lucenſeſq; ſubito malo conſternati : incerti primo unde ſubita illa tem
peſtas ſibi effuſa eſſet omnia timere : Vbi uero quis eſſet cognitum eſt : ap
paruitq; Florentinorum eam eſſe artem . Tradita Guiuiſiis iuuenibus urbis
cuſtodia Florentiam primo oratores mittunt : qui præſentem iniuriam tanq̄
ab eis profectam quererentur : Florentini uelut eorum quæ facta eſſent om
nino ignari : calumniam conſtanti inficiatione diſcutere : Miſerūt & ad Ve
netos de ſociorum iniuria queſtum : nouiſſime uero ad Philippum & Se/
nenſes : quos ut opem rebus ſuis indigne afflictis ferrent uehementer ora/
bant : Florentini interim perpetuos Brachiani iuuenis ſucceſſus uidentes : ra
ti breui fore ut Lucam tot malis concuſſam ſuo imperio adiungerent ſi id
bellum tranſigendum ſuſcæpiſſent : publico decreto in caſtra ad Nicolaum

Florētinoꝝ pollicitatio nes

mittunt : qui per ſe tantū exercitum iam alere non poterat : ut Florentinoꝝ
nomine inchoatum bellum fortiter exequeretur : Paratos eſſe ſe militem : cō
meatum : ſupplementa : pecunias : & breui omnia quæ ad bellum eſſēt ne
ceſſaria ei abunde miniſtrare : Pergeret ipſe modo eo animo quo cœpiſſet
bellum ad finem perducere : unde ingentem gratiam nomenq; eſſet indele/
bile laturus : Cæterarum rerum curam penes Florentinum populum fore di
cere . Senenſes & ipſi interim ueriti ne Luca uicinis armis ſubacta in liber/
tatem ſuam tempeſtas illa graſſaretur ad Venetos ſuo nomine miſerunt :
ut Florentinos communes ſocios graui aliqua denunciatione ſi alia ratione
non poſſent ab armis reuocarent . Accidit forte ut per id tempus quo Senē
ſium legati hac de cauſa Venetias uenere : Sanctiſſimus ciuitatis magiſtra/

Andreas cō tarenus

tus unius ſit uiolatus amentia : Andre. Contarenus patricia alioquin familia
natus : qui quum ob aduerſam ualitudinem parum ſibi conſtare credebatur
Hadriatici ſinus præfecturam petebat : accidit ut is poſt repulſam in comi/
tiis habitam in adoleſcentes quoſdā inciderit : qui omnem repulſæ culpam
per iocum in principem reiicientes affirmare auderent nullā homini Foſcaro
incolumi reliquam fore obtinendæ dignitatis ſpem : Is ira & dolore duobus
acerrimis

acerrimis ſtimulis in apertũ furorem euectus ducem in auream ædem ſacroꝝ
hora deſcendentem per ſecretioris colloquii ſpeciem mediis ſcalaꝝ gradibus ag
greditur: Cedentibus qui proximi ſteterãt ut ad aurem cõmodius admittere/
tur: Exerit repente ille cupreſſeũ pugionem quem ſub pallio occultũ habebat:
iugulaſſetq; cõtinuo ſenem niſi Senenſium legatoꝝ alter qui proximo loco ſte
terat arrepto illius brachio in faciem circa naſum uulnus detorſiſſet: Cõtinuo
patrum apparitorumq; turba cruentatum ducem reumq; uno tempore circũſi
ſtunt: Hunc protegunt: illum fuga molientem ad ſupplicium retrahunt: re
tractus eodem loco dextera truncatur: cum qua ad collũ ſuſpenſa ex ſupe/
riore parte curiæ: uel ut alii dicunt ad geminas colũnas laqueo necatus eſt:
Conſternata atroci caſu rep. reſpõſum pene tumultuarium legatis datur cupe
re Venetos libertatem Senẽſibus incolumem omni tempore manere: ſed ad ſe
non attinere: quid rei Florentino populo cum Senenſibus ſit uelle cognoſce
re: quos utiq; ille in omnibus fœderibus ſibi ſocios & aſcribi & cenſeri uolue
rit: Cum his Senenſium legati dimiſſi: Florentini interim graui bello Lucã
premere: Tum demũ Senenſes & Guiuiſius ad Philippum & Genuenſes mi
ſere: Ille Florentinoꝝ arte uſus Franciſcum Sforciã ſubornat ut miſſione a ſe
impetrata cum quãtis poſſet copiis in Hetruriã ad Lucam bello leuandam trã
ſiret: Is quoq; & ferox & gloriæ cupidus non multo poſt ſuperatis alpibus
cum ualidiſſimo exercitu ad Lucam conſedit: Sub eius aduentũ Stella ne cir
ca urbis mœnia cum Sforcianis & Guiuiſiis uno tempore pugnare cogeretur:
Auunculi exemplo deterritus quem Aquilana obſidione eo pugnæ genere op
preſſũ non ignorabat ſublatis repẽte ſignis in Piſanos ſe fines recæpit: rem tã
tiſper dilaturus dum Sforciani rerũ inopia Lucenſi agro diſcederent: Quibus
abeuntibus certus erat tã diu obſidionem continuare: donec aut tyrãnũ aut eo
inuito ciues ad deditionem cõpuliſſet: Sforcia expugnatis ſub primũ aduentũ
hoſtium præſidiis: quæ circa portas urbis illi ab initio communiuerãt Lucã
quaſi ouãs eſt ingreſſus: Vbi mutua gratulatione a Guiuiſio accæptus non
diu apud eum deſedit: ſed in Piſtorienſem agrũ trãſgreſſus aliquot oppida
paucis diebus expugnauit: Guiuiſius præſentis belli euentũ ſecum reputans
ratus ea auxilia quibus in præſentia uteretur nequaq̃ ſibi diuturna fore nec ſi
perpetua eſſent: ea tamen uideri quibus præſentis belli onere omnino leuari
poſſet: atq; iccirco futurũ omnino ut uellet nollet ad deditionem quãdoq; fa
ciendã cogeretur: Cæterum non ignarus ſe longe meliore conditione tũc quũ
res ſuæ aliquãto tutiore loco eſſent pacem q̃ poſtea tentaturũ cum Florentinis
de ea clãdeſtine agere cœpit: cõmunicatoq; domeſticis conſilio factũ eſt ut eoꝝ
inditio quibus res credita erat quæ Guiuiſius moueret continuo Sforcia reſciue
rit: Qui Philippo auctore prius facto tyrãnum & liberos in ſuã poteſtatem re
dactos Mediolanũ miſit: Precioſiſſimã eius ſuppellectilem ſuis diripiendã de
dit: Lucenſibuſq; in antiquã libertatẽ reſtitutis urbem ualido firmauit præſi
dio: Eum abeuntẽ ciues ampliſſimis donauerunt muneribus: Florẽtini quoq;
nõ modico & ipſi uiatico ſunt proſecuti triginta aureoꝝ nũmum millibus ob
pacem ſibi nuper redditã datis: Hetruriæ rebus in hunc modum cõpoſitis: Ip
ſe opibus & fama certiſſimis ad maiores rerum ſucceſſus gradibus auctus de
ductis ex Hetruria copiis in Galliã deceſſit: Eo decedẽte Florentini noua obſi
dione Lucẽſes premere ſunt adorti: Ad quos præſenti periculo leuãdos Philip.
parum diuerſa a priore illa ingreſſus uia Nicola. Picininum Genuenſium nomi
ne in quoꝝ fidem Lucenſes ueniſſe dicebãtur ad Florentinoꝝ conatus euerten

Violatur princeps *Si Seneſium le... interfecti...*

Lucen. ſſorciæ interuentu obſidione leuãtur

Guiuiſii a Sforcia capiuntur *q ſubdole cu...*

Lib. 21.

maniola : ac præmiſſis qui arcem occuparent : Ipſe urbi propinquus haud
omnino proditori credens cum reliquis copiis ſubſtitit : Iam qui præmiſſi
erant in partem arcis admiſſi in hoſtium poteſtatem uenerant : Quum re
pente ex ſumma turri clamore ſublato : præfectus q̃ alta poteſt uoce ſigni/
ficat (Carmaniolam identidem appellans) ſe non Philippi proditorem eſſe
ſed hoſtis illuſorem : ac cum his Sforcia & Tollentinas a tergo a fronte a

Attẽde Venetoꝝ cla/dem ad Sõcinium

lateribus ex inſidiis coorti ingentem Veneto iniiciunt terrorem : Senſit Car/
maniola ſe ſuis artibus petitum : Solutiſq; repente ordinibus q̃ maxima po
tuit celeritate e conſpectu hoſtium ſe proripuit : Percrebruit rumor illum
mille & amplius equitibus amiſſis Tollentinatis opera ſeruatum : Nec mul
tis interiectis diebus quum Veneti in Cremonenſi ſtatiua potiuſq̃ caſtra ha
berent : ſecuriuſq; prædam late agerent : Lodo. Columna quem ad urbis

Recens clades

præſidium miſſum diximus palantes equites circa Padi ripam adortus ali/
quanto minoribus copiis Venetum fudit fugauitq; trecentoſq; ademit equi
tes : Sed de hac ſecunda clade apud quoſdam nihil reperio : Dum hæc in
Gallia geruntur graui bello erat Hetruria implicita : & imprimis Florentino
rum res : Picinino aſſiduis expeditionibus eas affligente : Siquidẽ poſt mul
ta quæ ille in Volaterranis geſſerat : in Arretinos mouit : ac parum abfuit
quum & Arretium proditione occuparit : Qua poſtea ſpe deſtitutus ad ar
ces & oppida oppugnanda conuerſus multa ex hoſtibus loca partim ui par
tim uoluntaria deditione cœpit . In hoc ſtatu res utriuſq; prouinciæ erant :
Tollentinas interim ægre ferens Fran. Sforciam & Picininum ſibi a Philip
po gratia & dignitate prælatos : Quorum alterum affinitatis ſpe : copiarum
imperio alterum auctum cernebat : quaſi ignominia ab eo affectus Philip/
pi partibus relictis cum non parua ſuorum manu in Flamminiam cõceſſit :
Hunc quoq; Veneti & Florentini tentarunt ſuis armis adiungere copiarũ
omniũ imperio ſi in Galliam tranſire uellet oblato : Sed res longa cuncta/
tione diſcuſſa eſt : Ille uero Romani pontificis ſtipendia ſecutus ex Flammi
nia ad bellum quod circa urbem cum Columnenſi familia Eugenius contra
xerat profectus eſt : Tollentinatis digreſſu coactus eſt Philippus Picininum
in Galliam reuocare . Interim Veneti & ſi parum lætis principiis bellum a ſe

Attẽde ua/lidiſſimam claſſem nicol. Triuiſanus imp.

renouatum uidebant : nihilo tamen ſegnius militem commeatus & arma
expedire præter terreſtres copias ualidiſſimam etiam claſſem Cremonam ad/
moueri iubent quæ Præter remiges : decem bellatorum millia habuiſſe dici
tur : Erat illius Imperium penes Nico. Triuiſanum : Cæterum præerant ſin
gulis nauibus patricii ordinis uiri : Inſtrumentorum ad hæc uis ingens atq;
hominum numero nihilo inferior : Carmaniola & ipſe circa urbem bina ca
ſtra parum inter ſe diſtantia fuerat metatus : In quibus duodecim equi/

Terreſtres copiæ

tum millia ac peditum ſtipendia facientium totidem fuiſſe dicuntur : Stru
xerat & Philippus in Ticino claſſem nauium numero milite reliquoq; ap/
paratu Veneta omnino inferiorem : Præfecti uero & gubernatorum uirtute
ſi non potiorem omnino parem : Fuit is Ioannes Grimaldus Genuenſis
maritimarum rerum peritia : apud ſuos ea tempeſtate clariſſimus : Quo
monſtrante gubernatores aliquot lectiſſimoſq; Liguſtici nominis ſagittarios
in naues Philippus impoſuit : Auxerat & terreſtris copias Picinini ex Hetru
ria reditus : Sed quantum Philippi rebus illius præſentia in Gallia addi/
dit tantum eius abſentia in Hetruria pene abſtulit : Siquidem non multo
poſt q̃ inde profectus eſt Albertus Cunii comes : cui copiarum quæ in He
truria ad

truria ad bellum relictæ erant demandatum fuerat imperium : ad Collem oppidum in inſidias præcipitatus mille & amplius equites amiſit : Venitq; ob id in ſuſpicionem : quia ad hoſtes tranſire deſtinaſſet eam ultro cladem adire uoluiſſe . Sed dum hæc in Hetruria gerebantur omnis interim belli moles in Gallia circa Cremonam incubuerat : ubi quum terra & aquis hoſtium opes omnino Venetis inferiores eſſent : cernerentq; Picininus & Sforcia niſi ars aliqua infirmis rebus adhiberetur utrobiq; ſe Veneto impares futuros ingenio ſupplēt quod uiribus deerat : tumultuariis certaminibus uelut hoſtium uires ſibi iam uileſcere cœpiſſent : circa caſtra Venetum ſollicitare & quaſi naualis rei obliti : quo magis Veneti aduerſo flumine propinquare dicebantur eo ferocius alterutra laceſſendo caſtra inſtare : Noctu uero cum Grimaldo occulta colloquia habere : deq; Padanæ pugnæ ratione conſilia inire : Et iam conſtiterat inter eos qua arte ad uictoriam uſuri eſſent : quando audax Ligur ſpeculatorias Venetorum naues procul conſpicatus continuo in hoſtem ſoluit : ut ille ad Triuiſanum reuerſæ aduentum ſuum nuuciarent : Appulſa interim Cremonæ pomœrio claſſe Picininum cū cataphractis militibus æqualiter in naues diſtributis ſpei & animorum plenus accipit : Senſim inde ſecundo fluuio in hoſtem delatus : ubi primum ab iis qui in caueis erant conſpectus eſt continuo ad arma conclamatum : Venetus qui ad id ipſum paratus erat : confeſtim impelli remos attrahiq; reſtibus ſuas naues edicit : ut iniecto certamine cominus cum hoſte confligeretur : quod Picininus non modo non detrectauit : ſed aliquanto a reliquis cum parte nauium prouectus ferociter etiam capeſſit : Venetus primo hoſtis audaciam miratus : ubi omnia armis micare uidit : ratus quod erat cum terreſtribus copiis ſibi rem fore : continuo trepidiſſimis nunciis aliis ſuper alios miſſis Carmaniolæ ſignificari iubet Picininū & Sforciam cum ſuis copiis ſecum manus conſeruiſſe : Orarent proinde ut ſi rem Venetam ſaluā uellet : ſubito & ipſe auxilio adeſſet : Ferunt illum ad eā nunciorum trepidationē ut iracunda erat natura excanduiſſe : altaq; uoce Venetorum errorem deteſtatū qui ſuo ſpreto conſilio eā pecuniæ magnitudinē in terreſtris copias non cōtuliſſent : nec credere ſe ita eſſe ut illi nunciarent : Sed præfectum ipſum armati hominis ſpeciem exhorrētem in nauibus hoſtium gigantes natos ſomniare : Anceps interim prœlium erat & iam inclināte die quatuor Veneti Galeones harpagonibus ab hoſte comprehenſi pugnam cominus conſerebant : Gerebaturq; res iam non ut ante bellicis tormentis ſagittiſue : ſed gladiis uel ruto ſecuribus in hunc uſum cōparatis : Demum quatuor illis ſub noctem amiſſis reliquæ Venetorum naues quæ cum hoſte congreſſæ fuerāt ſe in priſtinā ſtationē recæpere : Picininus ſubductis nauibus quas cœperat Sforciaq; cū coorte una in naues accerſito quarta noctis uigilia Grimaldum in hoſtē denuo mouere iubet : Certus erat Venetæ claſſis præfectus cōfligere & quo magis terreſtriū copiarum auxilium deſperauerat : eo intentius accuratiuſq; ſuos ad pugnam inſtruxerat : Prima igitur luce ubi claſſes in conſpectu fuere horrendis utrinq; clamoribus prœliū poſcebatur : Terreſtris pugnæ ſpeciē Venetus imitatus naues uelut in procinctu ſtātes locauit : ratus fore ut crebris machinarum ictibus hoſtiū turmæ quæ bellatorum numero ſuis lōge firmiores eēnt procul diſtineret : Quod ubi ductores ipſi animaduertere (nā ita ſane erat euentum ut ille animo cōcœperat) continuo ſuos remis incūbere : perq; omnia diſcrimina pugnā cominus conſerere iubent : quo repēte facto manicis ferreis pari irruen-

Nocturna hoſtiū conſilia de Padana pugna

Trepidiſſimi ad Carmaniolam nuncii

Carmaniole reſponſum Dan

Prior pugna naualis

Lib. 21.

tium excipientiumq; cupiditate utrinq; iniectis tam ferox prœlium coortum dicitur q̃ nunq̃ ante alias eoꝝ quiſq̃ qui maritimæ rei periti aderant uidiſſe meminerit lapides iacula uectes omnia teloꝝ genera in confertam bellatorũ turbam cadere : incenſæ faces pugnantium ora perſtringere : gladiis : ueruto: clauis : ſecuribus : ulnera inferri multa mortis diſcrimina & uaria obuerſare oculis : Attulit ad hæc utriſq; parem moleſtiam : uetus Genuenſium Venetorumq; maritimis prœliis aſſuetorum inuentum : Demittebantur ex ſummis caueis propugnaculiſq; in aduerſas naues teſtæ olei bitumine denſati : quibus fractis ita omnia in nauibus lubrica reddebãtur : ut nemo ſuo ueſtigio poſſet conſiſtere : Sed diſcriminoſa fieret tota naui titubantium cadentiumq; colluctatio : Viuæ calcis corbes ad obtenebrãdũ uiſum ſuperne deiectæ lubricitatẽ illã aliq̃tiſper mitigarunt : Ibi deterior pugnæ conditio Venetis ab initio fuit : Quod & recentia ſubſidia ab hoſte nocte illa in naues fuerant accerſita & quod firmiore ille q̃ Venetus utebatur armatura : ita ut nullum teli genus q̃uis cõminus emiſſum formidaret : Ea res memoriaq; cladis priore die accæptæ frægerant Triuiſani & alioꝝ animos : Quo factum eſt ut fortuna iam iam inclinatura : Recordatus ille penes ſe publicæ pecuniæ ſummam eſſe non paruam : tanq̃ eam ſeruaturus ex prætoria naui in paruum tranſcendit nauigium: Quo abeunte reliqua claſſis metu perculſa fugam & ipſa circunſpectare cœpit : Inſtat interim hoſtis Venetumq; ſua ſponte ad fugam ſpectantem fundit fugatq; : Quinq; ex tam ingenti nauium numero nec plures euaſere quæ celeri fuga ad Paluicini fines delatæ : quum ibi quoq; male accæptæ eſſent ad inferiora Padi curſum tenuerunt: Reliquæ in hoſtium poteſtatem uenere : Ex utroq; exercitu ad duo hominum millia deſiderata dicuntur : Venetoꝝ ſena millia capta : & in his treſdecim patricii ordinis illuſtres uiri : Ex ingenti præda nihil Philippo nauibus ipſis gratius fuiſſe dicitur : Quaꝝ magnitudine præcipuas Ticinũ aduerſo fluuio attrahi iuſſit : Armamenta nauibus adempta in Cremonẽſem arcẽ ſunt repoſita : Ad eam cladem quæ omnino ingens fuit Paluicini defectio acceſſit : & a gerendarum rerum curſu Carmaniola ſuæ culpæ cõſcius obſtinato animo deſtitit: Cuius iracundum ingenium ad id deſperationis dicitur proceſſiſſe : ut patres pro magno negocio habuiſſent uecordiam hominis ne in maius aliquod facinus prolaberetur per oratores delinire : atq; in officio continere : Ipſi uero non modo non animum ad eam cladem remiſerunt : ſed ad omnem fortunæ impetum propulſandum erecti: quoniã nauali prœlio uicti Genuenſibus qui Philippi claſſem inſtruxerant accæptũ referebant ſtatuunt id belli genus in eorum mœnia detorquere : Duo igitur deuiginti triremes naualibus eductas remige armis commeatu milite continuo inſtruunt : Petrũ Lauretanum uirum rei maritimæ aſſuetum claſſi præficiunt : Is omnium opinione celerius circunacta ex ſupero mari ad inferum claſſe Liburnium applicuit : Vbi triremibus quinq; a Florentinis ſociis auctus Iaco. Adurnum & Anto. Fliſcum Genuenſes extorres belli ſocios tam honorifice ad ſe uenientes accæpit : ut ſua non Veneta claſſe illi uiderentur in patriam reducendi : Eſt enim adurna gens populariũ una ex quibus ſolis Genuenſes aliq̃diu ducem creare cõſueuerunt : Fliſci uero plurimum in nobilitate ſemper polluerunt : Creditum ab initio eſt tantoꝝ uiroꝝ præſẽtia quã ualida liberorum populoꝝ claſſis adhuc uenerabiliorẽ faciebat Genuenſes ſe in libertatẽ uendicaturos fuiſſe : Philippiq; magiſtratibus eiectis ſuos

Poſterior pugna lõge pridiana atrocior

Cæſoꝝ numerus Venetorũ captiuorũ numerus

Defectio negligens. carmagnola

Recentior claſſis a Veneto inſtructa Petrus Lauretanus pręfectus

[illegible]nuiſes qui

ciues miro ſtudio amplexuros. Sed illi ad famam Venetæ claſſis iam antea exciti quatuor & uiginti triremes ad bellum parauerant: in quibus oneraria nauis una fuit: His Philippo auctore Frãciſcus Spinula eſt præfectus homo præter domeſticum ſplendorẽ geſtarum rerum gloria admodum inſignis: Proceſſerat interim Veneta claſſis ad Rapallitanum ſinum decẽ millia paſſuum Genuæ propinquum: Ibi in anchoris ſtabat quum ad illius famam Spinula tanta celeritate ex urbe mouit ut quædã e numero nauium prætoriã eo die aſſequi nequiuerint: Ibat Ligur animorum ac fiduciæ plenus: quã recens ſuorum ad padum uictoria faciebat: Quum prima igitur illuxit aurora ad Rapalli promontorium (caput mõtis hodie uocant) quia in cõſpectu iã erãt hoſtes: ſuos corpora curare iubet: inde quæ ad pugnã eſſent neceſſariam expedire: Nec poſtea multum cunctatus: ſed ſecunda uſus aura: dato ſuis ſigno: ipſe quaſi eam aduerſarũ nauium in quam primo fuiſſet inuectus alto mari depreſſurus uelis in ſummum mali ſublatis in Venetum uadit: Senſit Spinulæ conſiliũ Lauretanus: pugnãq; detrectanti ſimilis q̃ maxima potuit celeritate ſe ſinu proripuit: Sequitur eum uelut fugientẽ alacri clamore Ligur: ſed ubi eſt eo Venetus progreſſus: unde in hoſtem rediens uentũ a puppi haberet: continuo triremiũ proras in Liguſticam claſſẽ flecti iubet: quẽ in pugnam ferociter redeuntẽ Spinula intrepide excæpit: manuq; utrinq; auide conſerta cruentũ initur prœlium: uis telorum ingẽs dextra leuaq; & a fronte cadens multos ex utraq; claſſe conficiebat: Et iam tres Venetoꝝ triremes a Ligure premebantur: quas ille ab initio pugnæ circunſteterat: Eas conſpicatus Spinula ratus uel minima uirium acceſſione facile a ſuis opprimi poſſe impulſis uehementer remis aduolat: quẽ ui remoꝝ & æſtu uadentẽ longa Florentinoꝝ nauis ex tranſuerſo inuecta ita impulit ut parum abfuerit quin prætoria in latus depreſſa ſit ibidẽ undis abſorpta: Veꝝ dũ ea ægre remigum nixu erigitur hoſtis repente prorã occupat: atq; ita accidit ut in eadẽ naui ex puppi Ligur hoſtis ex prora acriter dimicarent: Sed tanto ardore hic atq; ille pugnã ciebat ut æſtu aliquanto concitatiore pelagus feruens utrãq; nauim pene obruerit: Apprehenderat interea harpagonibus iniectis octo hoſtium triremes Venetus quæ acri ſe certamine tuentes ubi prætoriam nauim in diſcrimen adductã uidere facta deditione in Lauretani poteſtatẽ uenerunt: Reliquas male habitas celeriq; fuga dilapſas uictor Venetus iam pugna feſſus perſequi non potuit: Victrix claſſis ad Rechum admota eſt: quod oppidum Fliſcus uoluntaria deditione recæpit: Inde Liburnium reditum: octingẽti ex utraq; parte poſt naualem pugnam deſiderati: Saucii ad quatuor millia fuiſſe dicuntur: Lauretanus Spinula præfecto cum octo nauium gubernatoribus & tribus conſiliariis eo prœlio captis Florentiã primo: inde Venetias miſſo: Ipſe in ſuperum mare ſupplementi cauſa claſſem reducturus quum ad urbẽ Veterem appulliſſet Eugenii rogatu quoad munitiſſima arx quæ portui imminet reciperetur ſtationẽ illic habuit: Ea uero paucis diebus recæpta profectus inde extremã Italiæ oram circunuectus Corcyram applicuit: Fliſcus & Adurnus poſt Lauretani digreſſum quum ex Piſis ſe Florentiam conferrent: ut in luce hominum eſſent uſq; ad Lauretani reditum: a Rufetio quodam Ticinenſi inſidiis excæpti dum ſe fortiter tuentur ne in hoſtium poteſtatẽ uenirent uulneribus confecti occubuerunt: Hæc in maritima ĩferi maris ora. In Gallia uero poſt Padanã pugnã Philippus in meliotis fortunæ ſpem elatus quaſi ſuis præſẽtem uictoriã gratulaturus Cremonã uenit: Erant tum Veneta caſtra ad Summam: locum Pado propinquũ quo Philippi duces poſt illius acceſſum dimicaturi ſi per hoſtem pugnandi copia

Attẽde naualeprœlium

Venetorũ uictoria captorũ et ... n

Fliſci & Adurni cædes

Lib. 21.

Attende laborioſã pugnam

facta eſſet quadrato agmine acceſſere : Nec Venetus imperator pugnam detrectauit : Magno utrinq; animo in aciem eſt deſcenſũ : ac tãto ardore dimicatum : ut quod raro accidere ſoleat : paucæ equitum turmæ fuerint : pauci peditum manipli qui eo die non manum conſeruerint : Demum fortuna adhuc neutro inclinante datum utrinq; eſt ſignum recæptui : Reliquæ eius anni expeditiones omnino ignobiles fuerũt : niſi quod circa Octobris idus Caualcabouis induſtria (ducebat is honeſtum in Venetis caſtris ordinem) Cremona pene capta eſt : Obrepſerat ille cum ſuis concubia nocte ad pomœriũ uſq; urbis ibi inter rubos & uirgulta quibus foſſa obtegebatur tam diu taciti delituere : quoad uigiles iam ſole pene exorto ex ſuis ſtationibus abiiſſent : quas ubi deſertas uiderunt ſcalis continuo admotis in ſummum milites euadunt : firmantq; præſidio murorꝝ ſumitates : Subſtiterat ad tertium lapidem cum legione una Carmaniola : præmiſeratq; cum ſilẽtio expeditos pedites : qui quum mature affuiſſent multi per ſcalas prius mœnibus admotas muros ſcandunt : Illiſq; intra urbem tranſlatis mira celeritate ad unum deſilientes oppreſſa ſubito incurſu ſtatione proximam portam occupãt : Per eam alii admiſſi irruentium ciuium turbam modico negocio ſuſtinent : Capta erat Cremona ſi Carmaniola copias ſubſidio miſiſſet : Quo ceſſãte tanq̃ exploratum habuiſſet inſidias ſibi ab hoſte imminere qui in urbe erãt paucis amiſſis ſe ad ſuos recæpere : Sunt qui tradãt occupatum ſemel locum biduum a Veneto milite retentum : Alii quibus facilius accedo octo horas tantũ : Ea potiundæ urbis occaſione manibus elapſa Venetus imperator (appetebat iam hyems : ac crebri imbres qui per autũnum ingruerant aliquãto annũ in clæmentiorem fecerãt) copias omnes in hyberna dimiſit : In Liguria poſt Lauretani digreſſum res parum fœliciter geſta : Nam ubi ad Rapallitanũ ſinũ male a Genuenſibus eſt pugnatum : Barna. Adurnus trecẽtis equitibus a Mõferratenſi duce accæptis : omnẽ fere occiduã Genuæ oram ad defectionem cõpulerat : Ad eos motus opprimẽdos Picininus miſſus Adurno cum ſuo equitatu ad nauarum uicto nullum fuit crudelitatis genus quod in miſeros accolas non ille exercuerit : Nam præter innumeros mortales quos non uno prœlio occiderat : eos etiam quibus fortuna belli pepercerat carnificibus trucidãdos obiecit : Vbi uero cædis ſatietas cœpit : maiores natu cum matronis uendiſq; ſacerdotibus haſtæ ſubiecit : Inde in Monferratenſem hoſtem mouit : cui paucis diebus caſtella circiter triginta ademit . Lauretanus præfectus ubi primum Corcyram uenit ad ſenatum ſcripſerat ſupplemento opus eſſe & ut naues quæ proxima pugna concuſſæ fuerãt reſarcirẽtur : Ea Lauretano aliquãto tardius data ob alterã claſſem quæ paucis ante diebus patres ad Chium Genuenſium inſulã oppugnãdam miſerant : Habuit claſſis illa onerarias naues decẽ : triremes uero quatuordecim ac minora alia nauigia : quibus Andr. Mocenicus præfectus eſt : Is nauibus ad inſulã oppidum eiuſdẽ nominis in ea munitiſſimũ terra mariq; obſidione cinxit : Quod machinis aliiſq; operibus bellicis duos & amplius mẽſes oppugnatũ quia ualido tenebatur preſidio capi nõ potuit : Cõſtans interim fama erat uim nauium ingentem Genuæ parari : multoſq; ad id milites longa obſidione ſibi deeſſe Mocenicus ſentiebat : quia omnino inde abire in animo erat ne nihil actum uideretur : Quod reliquum in inſula fuit iratus Venetus fœda populatione uaſtauit : uinetis fœlicibuſq; arboribus paſſim ſucciſis : Ante Hadriaca claſſis inde abducta eſt : q̃ ex Genua ſubſidia ulla ueniſſent : Audito Venetorum digreſſu

Cremona pene capitur a Venetis, niſi [Car]mignola obſtitiſſet p[er]fidia

Attende Picinini crudelitatem tru[ci]do et ſacerdotes uẽdẽdo

Andreas Mocenicus

Chienſis ager a ueneto uaſtatur

triremes aliquot cum paucis onerariis per hyemem in inſulam hoſtes miſere: Aeſtate quæ ſecuta eſt ualidior omnino claſſis Petro Spinula præfecto domo eſt profecta: quæ onerarias naues habuit quatuordecim: triremes ſeptẽ cum octo bellatoꝶ millibus: Ad primam illius famam Veneti & ipſi claſſẽ quæ Corcyræ erat maiorem in modum auctam: ita ut trium ſupra triginta nauium ſit numerus expletus Geuuenſium conatibus oppoſuere: Mouit Lauretanus ex inſula ac mira celeritate dum hoſtis Trinacriæ oram legit Siculo fræto ſuperato ad Liburnium unde paucis ante diebus Ligur profectus erat conſedit: Spinula & ipſe ocius q̃ ullius expectatio eſſet circa Corcyram conſpectus ingentem curam ciuitati attulit inſulæ præſidio muniendæ: Pro magno itaq; negocio patres habuere Lauretano per litteras ſignificare in quãto diſcrimine Corcyrenſium res eſſent ni maturo aliquo ſubueniretur præſidio: Ille periculi admonitus ſex lectiſſimas ex omni claſſe triremes eo ad præſidium miſit: quibus quatuor aliis adiectis ſenatus Silueſtrum Maurocenum præfecit: mandatumq; ei eſt ut Ligurem quacunq; uorſum flexiſſet perſequeretur: tutareturq; maritimã oram cum ipſo ſinu: Quum hæc mari gererentur Picininus Monferratenſium principatu euerſo in Cremonenſes reuerſus Turriculam & Bordelanum paucis diebus recæpit: Sed id eo magis omnes mirati ſunt quo propius uiciniuſq; Carmaniola copias habebat: Indignitate rei doloreq; adacti patrum animi quod iam antea parturierant: tum demum parere cœperunt: Erant non pauci quibus ab initio illius fides ſuſpecta fuerat: Ii aperte in ſenatu uociferari non modo non extinctam ſuſpicionem illam olim de homine a ſe concæptam: ſed ad eam diem uehementer etiam auctam: augeriq; propemodum in dies amplius: Quum nihil in eo uiro cernerent: quod præter imperatoris nomen non idem hoſtile Venetoq; nomini inimicum eſſet: Alii non prius adduci potuerunt ut in ſuſpitionis crimen hominem deuocarent: q̃ manifeſta perfidiæ ſigna in eo extitere: Retulerunt & ad ſenatum nonnunq̃ publici aduocatores redigendum eſſe hominem in poteſtatẽ: ac ſi quæſtione adhibita perfidiæ cõuinceretur de eo ſupplicium ſumẽdum: Declarauit ea deliberatio quæ diu tenuit quãta Venetoꝶ patrum in agẽdis ſit rebus taciturnitas: quãta publicoꝶ cõſilioꝶ fides: Euocato nanq; ad hoc ſenatu qui ex pluribus magiſtratuum ordinibus conſicitur: quum ad primã facem patres curiam ingreſſi eſſẽt uſq; ad lucem ea cõſultatio protracta eſt: Erat tum Venetiis Carmaniola: qui dum mane principẽ ſalutatum ueniſſet hilari fronte ab eo ex curia exeũte queſiuiſſe dicitur: Matutina ne an ueſpertina potius (quia poſt cœnã nõ quieuiſſet) uti deberet ſalutatione: Cui ſurridẽs princeps ſenatũ dixit magna animis uoluentẽ peruigili illa diſceptatione nihil tam frequẽs q̃ eius nomẽ in ore habuiſſe: Moxq; ne qua ex ea uoce innaſceretur ſuſpicio ſermonẽ ad alia cõuertit: Interceſſerunt conſultationẽ illam ac ſupplicii diem mẽſes ferme octo: quibus adeo perpetuo conſtãtiq; ſilentio res cõpreſſa eſt: ut ne minima quidẽ ſuſpicio aut coniectura ad Carmaniolã peruenerit: quũ multi alioquin ex eo ordine & longa illi familiaritate cõiuncti: atq; admodũ inopes eſſent: quoꝶ quilibet quãtumuis auri ea cõfeſſione reo exprimere potuiſſet: Tẽporis igitur ſpatio quia cum Philippo iam de pace agi cœptum erat: accerſitus ille patrũ litteris Venetias uenit: Eum Patauino flumine ſcapha deuectũ: frequẽtes patricii de more mutua gratulatione excæperunt: excæptumq; in curiã haud ignari eoꝶ quæ pararentur præcipua comitate perduxerunt: Hic ſubiectus quæſtioni & litteris quas ſuas eſſe

Silueſter Maurocen⁹

Attẽde Foſcari principis in publico tegendo cõſilio artẽ Ve. ſenat⁹ ſilentium

Lib. 21.

Truncatur Carmaniola et bona publicata

Geor. Cornarius M. Dandulus legati

Carmaniola

negare non poterat : & domeſticis teſtibus conuictus : unde triceſimo die poſtq̃ in cuſtodia eſſe cœperat ad geminas colũnas ſecuri eſt percuſſus : Eius bona in publicum ſunt redacta : Accuſationis capita fuere : ſubſidium Triuiſano denegatum : & Cremona perfida cunctatione Philippo ſeruata. Ante ſupplicium de eo ſumptũ Mãtuano principe illis ipſis diebus in quibus Carmaniola Venetias accerſitus erat in Galliam ad exercitum dimiſſo reip. ſumma Georgio Cornario : &. M. Dandulo legatis decreto permiſſa eſt : Quibus in prouinciam nondum profectis Picininus proſperarum rerum curſui inſiſtens : uictoriam uel Carmaniola præſente inchoatam ſtudio ſequebatur: & niſi pontem Ollio impoſitum oppugnans graue uulnus accæpiſſet : quo aut poreundum illi aut diutius langueſcendum medici iudicarunt : breui omnia quæ Veneti in Cremonenſi ad eam diem tenuerãt recæpiſſet : Cuius cladis audaciſſimo hoſti inflictæ nuncius effecit : ut Monferratenſis Marchionis quem principatu Picininus deiecerat aduentus lætior aliquanto fuerit : Is poſtq̃ ſuas opes fractas uidit alpes tranſgreſſus per Taurinos in Germaniam tranſiit : Inde Tauriſium delatus ad Venetos belli ſocios cõfugit : ubi tanta patrũ munificẽtia & liberalitate accæptus eſt : ut neq; patriæ neq; amiſſi principatus : ut ipſe poſtea prædicare ſolebat ſentiret deſideriũ : Seneſcẽtibus interim in Gallia Philippi rebus : in Hetruria quoq; nihilo meliores erant : Nam & Tollentinas pontificis ſtipendia emeritus : mox & a Florentinis accerſitus facto in Senenſium fines impetu omnem maritimam oram prædabundus excurrit : Iunctis inde cum Attendulo copiis cum quo ſciebat ſibi æquatum imperium aliquot Senenſi populo locis ademptis omnia Piſani agri oppida breui ex hoſte recæpit : Demum ad montem Topulum cum Philippi copiis acie congreſſus Bernardinum Vbaldinum ingenti prœlio uictum cum tribus millibus equitum cœpit : Alii mille equites non amplius captos dicunt : Eodem die quo ita ad Topulum pugnatum eſt : Sigiſmundus Caroli filius Boemiæ atq; Vngariæ rex qui ingentibus Philippi adhortationibus cum quatuor millibus equitum in Italiam tranſierat Lucã ingreſſus eſt : Fuerat is per aliquot dies Mediolani ubi ferrea de more corona donatus Romam profecturus Philippi ſuaſu ne cum Florentinis hoſpitii nomine gratiam aliquam iniret Lucam conceſſerat : mox inde Senas trãſiturus : Eo Florentinorum iuſſu Tollentinas & Attendulus copias admouere : In quos circa urbem copias circunferentes tradunt impetum a Barbaro factum : fuiſſeq; Pannonii equitatus impreſſionem audaciſſimam : ita ut eorum nonnulli ad tabernaculum uſq; Attenduli peruenerint : in quibus Barbarus ingenti præditus ſtatura prægrauiq; claua dimicans ducem ipſum grauiter percuſſerit : Eum uero ferrea caſſide ſeruatum haud ultionem diſtuliſſe : Sed uibrato repente gladio medium tranſfixiſſe hoſtem : inde Barbaros cum Lucenſibus fuſos aliquot fortibus uiris amiſſis intra mœnia trepide compulſos : Sigiſmundum poſt aduerſam pugnam : Senas demum cõceſſiſſe aiunt : ubi aliquãdiu cum Eugenio graues exercuerit ſimultates: mox crebris legationibus citro ultroq; miſſis in gratiã cum Pontifice reuerſum Romam abiiſſe : Vbi poſtea imperii ſit inſignitus diademate. A Lauretano nihil fere memoria dignum ea æſtate in inferi maris ora eſt geſtum : Sigeſtini tantum terra mariq; aliquãdiu obſidione preſſi : Sed res parum fœliciter tẽtata : amiſſis nanq; naualibus ſociis ex his quos cum Abramo Fregoſio ad terreſtrem oppugnationem miſerat infecta re inde claſſem abduxit : Fecit & in

Publica munificentia in Mõferratẽſem ducem

Caroli Vng. et boemie filius coronatur a post. Eugenio 4.

Pannones circa Lucam uincũtur

Clauarenſem

Clauarenſem agrum impetum unde leuem omnino adduxit prædam: Secundum hæc claſſis domo reducta eſt: Nec meliori ligur æſtate illa uſus eſt fortuna: Sed aliquanto etiam deteriore: Etenim circa Trinacriam tempeſtate iactatus tris longas naues amiſit: Nec re ulla deinceps memorabili geſta ſub autumni exitum claſſem & ipſe domum reduxit. In Gallia interim Sanctes Venerius qui Dandulo petenti ſuffectus fuerat: & Cornarius legati rem publicam ab initio præclare adminiſtrarunt: Bordelano: Ruminengo: Fontanella: ac nouiſſime Soncino Philippo ademptis. Erantq; in hoc uictoriæ curſu res Venetæ: quum Mantuano principe domum decedente cœptum eſt de pace agi: Monferratenſis principis rogatu patres Fantinum Michaelem Ferrariam miſerunt: auditurum tantum quæ pacis conditiones ab hoſte afferentur: Miſerunt & Florentini eo Pallantem Strocium: a Philippo Franciſcus Gallina ad hoc ipſum eo iam antea fuerat miſſus: Sed dum Ferrariæ de pace agitur legati montanos incolas adorti uallem Camonicam primo inde Tellinam armis ſubægere: Succeſſit interim Venerio Daniel Victurius qui Cornario in Tellina ualle coniunctus auctor fuit Abduam in hoſticum ponte ſuperandi: Sed ea expeditio terrore ab hoſte iniecto Veneto irrita fuit: Obtinebat nihilominus interea Cornarius trium millium hominum præſidio Tellinam uallem: Eo a principibus Gibellinæ factionis quæ Philippo fauebat: Picininus accerſitus uallem tumultuoſe ingreſſus haud mediocri clade accæpta repulſus eſt: Quo ſucceſſu quum Veneti ferociam ad omnia audenda promptiorem factam callidus hoſtis non dubitaret: Poſtero die reuerſus iniecto de induſtria certamine legatum ipſum cum toto præſidio inſidiis excæpit: Excæptumq; adiuuantibus ſubita defectione accolis cum omnibus fere copiis oppreſſit: Trecenti equites eruptione per medios hoſtes facta in auerſos ſaltus abiere: Capti eo prœlio præter Cornarium: Thaddæus Aeſtenſis: Cæſar Martinengius: Italus Foroiulianus: Baptiſta Capitius: & Antonius Martinaſcus: clariſſimi ea tempeſtate ductores: Nec circa Padum res in ocio fuere: Sed dum hæc in montibus geruntur Philippi duces Caſale maius & Brixellum recæpere: Tellana clade nunciata confeſtim relatum eſt ad patres de nouo imperatore eligendo: Senatus Mantuano principi licet ſuffragiis aliquantiſper uariātibus copiarum omnium imperium decreuit: Quo recæpto ad bellum continuo ille profectus eſt: ac uallem Camonicam quæ interim defecerat ſubito aduentu recæpit: Contareno inde conſentiente qui in Cornarii locum fuerat ſuffectus (iam enim bruma aderat) in propinquas ualles copias ad hyberna dimiſit: Pax per eam hyemem agitata: Demum ſub uernum tempus his conditionibus ſecuta eſt: Vt Philippus Brixiani Bergomenſiſq; agri locis quæ interim quum de pace ageretur recæperat prorſus decedere: Monferratenſem Veneti nominis ſocium in amiſſum eo bello reducere principatum quanq̄ non deſunt qui in Sigiſmundi gratiā id antea a Philippo præſtitum dicant: Lodouico uermio & aliis qui Veneto imperio eo bello militaſſent antiqua rerum redderetur ſecuritas: Captiui illuſtres ex fœdere utrinq; reſtituerentur: In Volaterrano & Piſano oppida Florentinis adempta Philippus redderet: Daretq; ad id operam ut Senenſes quoq; quæ Florentinorum occupaſſent intra menſem relinquerent: quod ſi illi facere recuſaſſent nullis eos poſtea auxiliis iuuaret: De Lucenſibus Thoma Fregoſio: & Lodouico Plumbinate: Nam hic quoq; Florentinos eo bello oppugnarat ita comparatum eſt: ut redderent quæ Florentinis ademiſſent: Nec Plumbinas

Sanctes uenerius

Fantinus Michael

Daniel Victurius

Venetorū clades ī tellina ualle

Pax & eius conditiones

in Philippi partibus cenſeretur : Fregoſio uero ne earum quidem alteri lice ret aſcribi : De Ponte Tremulo tenuit aliquandiu diſceptatio : obtinuit ta men Philippus ut id oppidum retineret : Verum ea conditione ut quæ in Florentinorum partibus manſuris ademit reſtitueret : Cornarius non reddi tus ita Venetorum animos ſollicitos habuit ut pacem pro infecta haben/ dam patres cenſerent : niſi Philippus patricium ſuum ex fœdere reſtituiſſet: ſed legati ad hoc miſſi eum ante diem uita deceſſiſſe iureiurando affirman/ tes principi ac patribus Philippi nomine ſatiſfecere.

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER. II. TERTIAE DECADIS.

c Vm Philippo quatuor deinceps annis neq; certa pax neq; bellum fuit : Eugenium illo clam primo : mox aperto bel lo oppugnante : Contra Venetis aduerſo fœdere nitentibus ut & popularem ſuum in pontificia retinerent dignitate omnia molientibus : Multi interim citro ultroq; armorum conatus multiſq; locis uario euentu pugnatum : Suſpiciones ad hæc mutuæ & inſidiæ non ſolum foris : ſed domi etiam hoſtiliter intentatæ : de qui/ bus abunde ſuo loco dicetur : Nunc quæ procul domo ſunt geſta breuiter explicabo : ut plane ſciri poſſit unde bellum ſit Venetis poſtea cum Philip po in Gallia renatum : Implicauerat ille ab initio ſui pontificatus Eugeni/ um domeſtica ut dixi ſeditione : unde ſub belli Gallici ſecundi exitum gra uiſſime diſcordiæ domi foriſq; exarſere : quæ licet quandoq; compreſſæ ui/ derentur : nunq̃ tamen omnino reſtingui potuerunt : Sed aliis atq; aliis lo cis emergentibus ita demum longe lateq; furor ille armorum proceſſit : ut nulla fuerit Romanæ eccleſiæ prouincia : nulla ciuitas : nullus deniq; locus in quo non ſit aliqua ex parte laboratum : Et ne nimis longe repetatur hi ſtoria : Pacatis Ciſalpinæ Galliæ rebus Franciſcus Sforcia ægre ferens copia/ rum imperium a Philippo iam antea Picinino demandatum : & ſi futuræ af finitatis ſpem ſibi a Vicecomite factam uidebat : Non potuit tamen ferox iuuenis ſtomacho temperare : ſe ab eo poſt longam efflagitationem exau/ ctoratus quaſi renati regis partibus militaturus qui de Neapolitani regni poſ ſeſſione acri bello cum Alphonſo rege diſceptabat ex Gallia cum duobus millibus equitum ingentiq; peditum robore profectus per Flamminiam in Picœnum agrum tumultuoſe erupit: ubi ita pacata omnia præſidioq; nuda of fendit ut poſt multam prædam & rerum agreſtium rapinas urbes uicos ar/ ces omne deniq; Picœnum nomen partim ui partim uoluntaria deditione ſubægerit : Præſtitit ea expeditio commodiſſima Sforcianis hyberna : Sub uernum tempus Picininus cui Sforciæ ſucceſſus ſemper ſuſpectiſſimi fuere : Philippo auctore ad opprimẽdos illius conatus ex Gallia profectus cum mil le lectis equitibus quaſi ſaluberrima quæ in agro Senenſi ſunt balnea fre/ quentaturus in Hetruriam uenit : Inde per internuncios cum Nicolao cogno mento Stella ægit ut collatis in unum copiis rem communi conſilio in Pon tificem & Sforcianos gererent : Tenebat Stella per id tempus aliquot oppi da urbi circuniecta : Eugeniumq; ex propinquo Columnenſium factione fræ tus grauiter

(margin, handwritten: ...um cũ philippo renatũ.)

(margin: Sforcia a Philippo exauctora/ tur)

tus grauiter infeſtabat : Atq; ita Romanæ eccleſiæ opes uelut ad prædam in medio relictæ uno tempore a duabus inimiciſſimis lacerabantur factionibus: Quæ & ſi non multo ante erant in terra Italia ortæ omnes tamen alias & uirtute armorum & potentia longe anteibant : Sforcia inter hos motus ex hibernis profectus in Vmbriam primo tranſiit hic miro rerum ſucceſſu Tur deto Ameria & aliis plæriſq; locis ſubita deditione receptis traiecto Tyberi omnia metu & trepidatione complens in Viterbienſi agro conſedit : Ciues illum commeatu iuuerunt adhortatiq; dicuntur ad pontificis partes quas il le Eugenio reconciliatus ſequi cœperat : aduerſus Brachianos hoſtes tuendas: Habebat tum caſtra Picininus ad Faliſcū montem : quod ideo magis a Sfor cia properatum credibile eſt : ne ille cum Nicolai copiis quæ circa urbem tunc erant ſuas per occaſionem iungeret : Malebat utiq; cum ſolo pugna re ſi dimicandum fuiſſet q̄ de ſumma rei cum tota Brachiana factione(quod pene accidit) decernere : Interim Eugenius Brachianis opibus Columnenſiq; familia annitente pontificia domo eiectus in Hadriani molem ſe trepide re cæpit : Mox uero ſecundo Tyberi inter tela ex utraq; ripa in eum coniecta hoſtiam delatus Florentiam abiit : Eo ex urbe pulſo Brachianus uictor ad Sforciam opprimendum animum adiecit : Ille Michaele Attendulo omnibuſ que Sforcianis uiribus in unum contractis pene inuictum comparauerat exer citum : Picininus & Stella inter Viterbium & Riſpampanum caſtra contu lere : Eoq; & Sforcia copias admouit quo accidit ut exiguo interuallo omnes duarum illuſtrium factionum opes quod nunq̄ antea contigerat bello decre turæ coiuerint : Certus erat Sforcia acie dimicare ſi pugnæ copia ab hoſte fie ret : Et iam Vetrallenſem ſaltum peditum robore inſederat : Apparebatq; Brachianos ingentem eo die cladem accæpturos fuiſſe niſi Vrbanus Derto nenſis Philippi legatus interueniſſet : qui medius inter utranq; aciem uoli tans cum lachrymis nunc hos nunc illos orare obteſtariq; per Philippi no men ne tantum nefas committerent : Ne obliuiſcerentur ſe ſub uno princi pe ſtipendia feciſſe : Sub Philippo coaleſcere & florere cœpiſſe : Acies ipſas ſi non nomine re tamen amicas & quodammodo cognatas inter ſe eſſe : Al terutrius partis uictoriam Philippo funeſtiſſimam fore: : reſpicerent eum cui ſe æque charos eſſe non ignorarent : cui quicquid nominis quicquid armo rum in utriſq; caſtris eſſet accæptum referri oporteret : ualuit tanti princi pis uel abſentis apud utroſq; auctoritas compreſſiſq; armis ad pacem conti nuo ſpectare cœperunt : Eſtq; ita demum inter eos comparatum ut Picini nus in Galliam rediret : Sforciæ uero municipiis quæ Stellæ præſidio circa urbem tenebātur inuiolatis circunferre qua uellet arma liceret : Sed Picini nus (cœperant credo diſplicere illi pacis conditiones) haud multo poſt in Sa binos ubi bellum repararat Sforciam pertraxit : qui traiecto Tyberi Otricu lum contendit : Brachiana caſtra haud procul inde ad Mallianum erant hic leuibus quibuſdam prœliis commiſſis pluribus Philippi legatis interuenien tibus petiit Picininus ut liceret ſibi incolumi exercitu inde in Galliam abire: Quod a Sforcia iam dudum morbo implicito haud grauate impetrauit : Et iam per pacata ei loca erat Picininus Flamminiam ingreſſus quando circa Hi molam illi ab Eugenio Venetis & Florentinis qui fœdus inter ſe iniuerant ingens obiectus eſt exercitus : Contraxerant ii illuſtrium ductorum copias: ut Bononiam quæ Cannedulis auctoribus ab Eugenio defecerat graui bello premerent : Et iam aliqua Bononienſium oppida erant recæpta quum auer

Due factiones potifice Dicionem

Pont.Ro. pellitur a factione colū

Legati in teruētu pu gna pene cōtracta di rimitur

Bononia rebellat cu p canedulos

ſa ab ipſo bello cura ad Picinini tranſitum impediendum Pontificis & ſociorum conſilia ſpectare cœperunt : Igitur demandato Tollentinati imperio ad Himolam ſociales copiæ caſtra muniuere : Picininus & ipſe non multo poſt in Himolenſi conſedit : Erant cum Tollentinate ipſo Paulus Vrſinus : Cata Mellita : Guidantonius Fauentius : Thaddæus Aeſtenſis : ac plærique alii uiri illuſtres : Acciderat interim quod Mellita tumultuario prœlio ad ducentos equites hoſti ademerat : quo factum eſt ut alii tum æmulatione : tum quoque prædæ cupiditate accenſi prœlium immoderatius poſcerent : Quo temere commiſſo fuſis fugatiſque reliquis Tollentinas cum Aeſtenſi & Vrſino ac plæriſque aliis qui clara ad eam diem fecerant ſtipendia in hoſtium poteſtatem uenere : Capta eo prœlio equitum tria millia peditum mille dicuntur : & quæ eius ſæculi fuit militaris mollicies quatuor ea pugna non amplius occubuiſſe dicuntur : Triginta leuiter uulnerati : Victor hoſtis Bononiam conceſſit a quo incœpto eum auertere Pontificem & ſocios uoluiſſe credere æquum eſt : Conſtabat enim Philippum a quo ille in Hetruriam reuocabatur aperte Bononienſibus fauere : Cannedulorum inde precibus Franco oppido aliquandiu fruſtra oppugnato in Galliam Picininus Franciſco filio in Bononienſi cum ſexcentis equitibus relicto abiit : Creditum poſtea eſt eum equitatum a Picinino cum filio dimiſſum : ut Marſilio Carrario ſi Paduam occupaſſet confeſtim præſidio adeſſet : Fuerat is eius Franciſci filius quem triceſimo ante anno in uinculis cum duobus filiis iuſſu patrum necatum oſtendimus : Eum ex Pannonia accerſitum aliquandiu Philippus in Gallia occultum habuit : Subornatiſque interim Patauinis quibuſdam magnis hortationibus perſuaſit ut Marſilio in urbem accæpto portas & arcem quæ nullo tunc tenerentur præſidio occuparent nec aliquo modo dubitarent unde ſibi petenda eſſent auxilia : paratum ſe eſſe : confeſtim omnia eis ſubminiſtrare quæ ad urbis & ciuium ſalutem attinerent : militem : pecunias : commeatum : & quod omnium tutiſſimum eſſet ſe ipſum cum ualido exercitu affuturum : Veronenſes ad hæc Vincentinoſque dicere clandeſtine ad defectionem ſpectare : Quod ab eo confictum poſtea compertum eſt ut commodius ad id facinus Patauinos impelleret : Quum his igitur aliiſque pollicitationibus facinoroſos quoſdam ad infandam ille proditionem compuliſſet : Ad idus Martias dies dictus erat quo Marſilius Patauium ingrederetur : Et iam mutata ueſte uelut negociator ex Germania Romam profecturus Vincentinos fines paucis comitantibus attigerat : Eratque ſequenti die urbem ingreſſurus : dum a paucis : quibus iam inde a patris principatu notus fuerat cum ſociis captus Venetias perducitur : In eum & duos Philippi amicos qui illius iuſſu Marſilio hærebant ac Patauinos uiginti coniurationis conſcios capitali ſupplicio animaduerſum eſt : Nec quidem multo poſt Picininus cum Florentiſſimo equitatu in Flamminiam reuertitur : Ad cuius conatus euertendos Franciſcus Sforcia ab Eugenio cum quo certo fœdere iam in gratiam ut diximus redierat ex Vmbria eſt accerſitus : Fœderis conditiones fuere : ut Sforcia pontificis & collegii decreto quoad uixiſſet Picœni agri Marchio eſſet : haberetque copiarum omnium quæ Romano pontifici mererent imperium : Annua ad hæc trium millium equitum ac peditum mille faceret ſtipendia : Laboratum igitur in eo motu aliquandiu in prouincia erat uagataque citro ultroque Brachiana arma : Et iam de pace agi cœptum erat : quum

Sociales copiæ a Picinino profligantur

Subornat Patauos ad defectionē Philippus

Marſilius & patauini capitali ſupplicio afficiuntur

quum Florentini mira celeritate reſciuere: Genuenſes Alphonſum regem ad Caietam nauali prœlio uiciſſe: atq; eum captum cum duobus fratribus Ioanne rege & Henrico infante: Ioanne Antonio Tarentino principe & aliis trecentis illuſtribus uiris Genuam perducere: Quo factum eſt ut pax æquioribus conditionibus utrinq; data & accæpta ſit priuſq̃ uictoriæ nuncius ad Philippum perueniſſet. Ob eam pacem res Hetruriæ Galliæ & Flamminiæ omnino quieturæ uidebantur niſi quia per eos dies ob Cremonenſis agri fines inter Philippum & Venetos renouatæ erant contentiones: ad quas e medio tollendas præter Nicolaum Aeſtenſem ab initio eius rei utrinq; arbitrum condictum: Eugenius quoq; diligentiſſimam impendebat operam: Quum inopinate affertur Genuam Opicino Alzate præfecto urbis cæſo a Philippo defeciſſe: Defectionis cauſam inde aiunt ortam: Quod Alphonſum & qui cum eo capti fuerant Philippus inuitis Genuenſibus Mediolanum perducendos curauerat: Eoſq; regali apparatu accæptos non ut hoſtes ſed hoſpites habitos a ſe non multo poſt dimiſerat: Franciſcus Spinula ſecundo bello Gallico a Lauretano captus eius fuit defectionis auctor: Is cum nobilibus aliquot Liguſtici nominis qui cum eo ad Ripallitanum ſinum uicti in Venetorum poteſtatem uenerant Venetiis habitus: identidem a patriciis cum quibus colloquia habere ſolebat dicitur admonitus: Indignum ac pene miſerabile uideri Genuam ſplendore rerum terra mariq; geſtarum inſignem urbem ad libertatem & imperium natam & quæ tum quoq; nonnullis urbibus in extrema Europa imperaret: ita uiuidos illos maiorum animos exuiſſe: ita proſtratam: ſuiſq; ſplendoris immemorem iacere ut inſolentiſſimo tyranno tam ocioſe pareret q̃ quæuis ciuitas ad ſeruitutem nata: Irent: & quando non ſolum turpe eſſet: ſed miſerum etiam cuiquam ſeruire ſibi indignum illud ſuperbæ tyrannidis demerent iugum: Non auxilia: non pecunias: non claſſem: non deniq; aliquid quod ad propulſandam attineret iniuriam eis defuturum: Paratos eſſe ſe cum Florentinis ſociis & in Philippi inuidiam: & quia æquum ducerent eos qui liberi eſſent aliorum libertati conſulere non minus Genuenſium ſalutem q̃ propriam tueri: His uocibus animati illi Genuam uenere: ſed Spinula poſtliminio reuerſus quia Philippo ſe ſuſpectum ſenſerat Caietam uoluntario exilio conceſſerat: Sunt qui tradant eo a Vicecomite miſſum ut urbi præſidio eſſet: Quam quum eius imprimis opera ab Alphonſi regis incurſu ſeruatam conſtaret: ratus ea ratione ſatis ſuperq; ſe Philippo gratificatum fidemq; ſuam in eo abunde illi probatam: Genuam poſt Caietanam uictoriam redierat: ubi a magiſtratibus urbis parum amico uultu accæptus auctor populo extitit ſe ſe in libertatem uendicandi: Genuenſium igitur defectione nunciata Picininus continuo in eos mouere iuſſus nulla re memorabili geſta in Liguria aliquandiu fuit: Florentini Venetis auctoribus Genuenſes frumento mercenarioq; milite iuuare cœperunt: nihil fœdera reueriti quæ utiq; Philippus antea uiolarat: Quippe qui contra pacis conditiones icto cum Alphonſo fœdere ſe Neapolitani regni rebus immiſcuerat: Sed de fœdere huiuſmodi quod non diu tenuit apud quoſdam nihil reperio. Pontifex Bononiam haud multo ante Cannedulis cedenti

Genueſiu͞ uictoria X

Recens pax ſed nõ diuturna

Genuæ defectio a philippo

Lib. 22.

Spes com/ponendæ pacis

bus recæperat : ubi de inſtauranda pace cœptum erat agi : Ad cuius
conditiones aliquanto æquiores ut Philippus inclinaret Franciſcus Sfor
cia fecerat : qui ex Picœno in Flamminiam pontificis iuſſu tranſiuerat:
ferociſſimo nanq; hoſte ex propinquo conſpecto non nihil ille ex ſua
remiſerat pertinacia : Erant ubiq; fere induciæ ob ſpem componendæ
rei a pontifice factam : Quum ſubiti Genuenſium motus Aragonio præ
ſidio ex arce quæ ad portum Veneris eſt in maritima Liguriæ ora
eiecto omnia turbarunt : Tenebat Alphonſus rex tria in ora illa lit/
torali oppida quæ a Philippo non multo ante dono accæperat : Ad
eam igitur pulſi præſidii famam ex Parmenſi Picininus excitus (Philip
pus aperte iam Alphonſi partes tuebatur) ad arcem recuperandam ad
uolat : Quam quum natura & armis inexpugnabilem uidiſſet conuer/
ſis alio ſignis Serzanam occupat : Inde Caſtro nouo aliiſq; locis in eo
littorali tractu captis : Marcra fluuio contra antiqua recentiaque fœde
ra ſuperato Lucam ſe contulit : Compulſiſq; Lucenſibus ad pacem quam
cum Florentino ſanxerant uiolandam : Piſanos fines adortus confe/
ſtim nonnulla ademit Florentinis oppida : Sunt qui tradant Picini/
num a Lucenſibus accerſitum qui Bargam oppidum a Florentinis re
petebant : ac interim quum Bargenſes oppugnantur a Ciarpellione & Pe
tro Brunorio a Sforcia miſſis fœliciter in Picininum pugnatum : Affe
ciſſet ille omnino Florentinos ſubito illo motu aliqua maiore clade ni
ſi ſpe Genuæ per ſeditionem recipiendæ oblata relicta Hetruria cita/
to agmine in Liguriam abiiſſet . Interim Sforcia ſuperato Arno fluuio
quæcunq; hoſtis oppida in Piſano agro occuparat breui recæpit : ad/
motiſq; ad Lucam caſtris præſidiiſq; circa portas communitis graui cœ
pit Lucenſes premere obſidione : Picininus autem ſua expeditione fru
ſtratus in Parmenſem ſe recæpit commeatus & ſupplementi inde pe
tendi conſilio : Sed dum tardius omnia expediuntur : Lucenſes interea
ſegetibus partim ante meſſem corruptis : partim ubi maturuiſſent ab
hoſte deſectis : ad tantam rei frumentariæ inopiam deuenerant ut ni/
ſi aliena ope adiuti eſſent apparere ciues non multo poſt uel inui/
tos deditionem facturos : Obiecerat ad hæc Sforcia ſe Picinino Lucen
ſibus auxilium ferenti in ipſis Apœnnini anguſtiis : req; parum fœli/
citer tentata hoſtis deſperato tranſitu poſt uarios conatus ceſſit : In/
ſtabant Veneti qui in armis erant ut acciſis Lucenſium rebus ita ut
ab illis deditio omnino facienda eſſet : Sforcia cum parte copiarum in
Galliam tranſiret : Siquidem in animo habebant Abdua ſuperato præ

Venetorꝝ conſilium de Medio/lanēſi agro inuadendo

ſidioq; in ulteriore ripa impoſito Mediolanenſem agrum inuadere : Vn
de Philippum pecuniarum uim ingentem exigere conſtabat : Appare/
bat eo fœde populato ferociſſimi hoſtis opes ita acciſum iri ut armo
rum cuius rei appetentiſſimus eſſet oblitus ad pacem quibuſcunq; con
ditionibus amplectendam cogeretur : Id Florentini indigne ferre : Vene
tiſq; ex eo inuidiam facere : quaſi pati non poſſent Lucam urbem in
Hetruria non ignobilem in ſociorum poteſtatem uenire : Sed tantum
abfuit ut Veneti in id crimen deuocari debuiſſent ꝙ confeſtim deſpe
rato Sforciæ acceſſu Franciſcum Gonzagam ſuarum copiarum impera
torem creatum ad eam expeditionem miſerint : Erat tunc ut dixi Bo/

[Gonzaga Venetorꝝ imperator.]

noniæ

noniæ Eugenius quo ſe ex Florentia contulerat: ut certo aliquo eam firmaret præſidio: Ad portam igitur quæ Galera dicitur: muro: foſſis: & aggeribus locum in ſpeciem arcis ſumma ope muniendum curauit: Ea munitionis ratio & Antonii Benteuolii cædes: quem nouiter in urbem reſtitutum quia populo chariſſimum uidebat: Baldeſſar Offidanus urbis præfectus ſecuri percuſſerat ita Bononienſium animos a pontifice alienarant ut defectio quæ non longo interiecto tempore poſtea ſecuta eſt his cauſis non aliis ullis orta dicatur: Sed dum Eugenius Bononiæ eſſet Ioannes Palæologus Græciæ imperator cum Ioſepho Conſtantinopolitano antiſtite: Demetrio Peloponneſi principe: Alexandrinæ: Antiochenæ: Hieroſolymitanæq; eccleſiæ procuratoribus: Trapezuntinis legatis: Iberorumq; & Miſiorum Metropolitanis pontificibus Venetias uenere: unde Ferrariam tranſgreſſi cum Eugenio qui eo ex Bononia proceſſerat de chriſtianæ fidei unione frequentiſſimo conuentu ægere: Ita ſane acciderat ut quingenteſimo ante anno ex una fide quæ nomine & re una eſt duæ factæ uiderentur: Nam non pauca erant quibus Græci a Romana eccleſia uariare credebantur: qui & ſi ſæpius ad officium rediere Imperatorum culpa quæ nonnunquam ex ipſa negligentia orta eſt in antiquam hæreſim aliquanto obſtinatiore propoſito q̃ inde auerſi fuerant reciderunt: Tenuit tantæ rei cognitio immo diſceptatio non paucis menſibus reſq; ex pontificis ſententia ut poſtea dicetur ad exitum perducta eſt. Sub id tempus ut diximus deſperato Sforciæ aduentu negocium Abduæ fluminis ponte ſuperandi patres Mantuano principi demandarant: penes quem copiarum omnium erat imperium: Militabant tunc Veneto nomini Mellita Tybertus: Brandolinus: Petrus Nauarinus: Guidantonius & Aſtur Fauentini: Sigiſmundus Malateſta: Bartholomæus Collio: Guido Ranchonius: Guerrerius Martianus: Antonius Martinaſcus: ac plærique alii illuſtres uiri: Mellita igitur qui rarionem ponendi pontis primus monſtraſſe dicitur primam aciem trans amnem ducere iuſſus intempeſta nocte cum equitibus quos ad id negocium paratos habuit fluuium tranſnauit: ulterioreque ripa per ocium occupata pedites lintribus noctu comparatis miro ſunt ſilentio traiecti: Et iam utrinq; Venetus iungendo ponti erat intentus ut priuſq̃ dies adeſſet copiæ traducerentur: quum nocturni imbres ad alpium radices per noctem effuſi: quorum ſenſus ad exercitum non peruenerat ita Larium primo lacum: ac ſub auroram Abduam auxere ut intimeſcente alueo aquiſque circa utranque ripam ſtrepentibus non modo opus intermiſſum ſit: ſed ne lintribus quidem in tanta fluminis rapacitate ullus amplius eſſet uſus: Tentarunt nonnulli ad ſuos nando redire: apparebat enim ob ipſam excluſorum paucitatem quumprimum illuxiſſet eſſentq; illi qui in aduerſa ripa ſteterant a proximis accolis conſpecti ad unum ſubito trucidarentur: Sed qui primi tumidũ amnẽ equis ingreſſi ſunt uorticibus abſorpti alios a tranſitu deterruere: Poſtq̃ igitur lux omnia retexit ſole iam orto uicinorũ collium incolæ hoſtẽ in utraq; ripa fluminis conſpicati primo nouitate rei perculſi parũper immoti ſtetere: Inde paucitate eorum qui in citeriore parte erant eorumq; trepidatione animaduerſa Lodouicũ Seuerinatem qui circũiectis uillis hybernabat

Attende il luſtriſſimum conuentum pont. rom, et Greci, ac

Græcorum hæreſis

Mellita Tibertus Bartholomeus collio clari duces Ven

Attende uenetorum ad Abduã diſcrimen

Lib. 22.

Attēde mellitæ ſtrenuitatem

ducem ſecuti ad fluuium facto agmine procurrunt : Suſtinuit intrepide irruentium impetum Mellita donec pedites ad ſuos ſe reciperent : quorum multi impetu aquarum uicti periere : Sed omnino plures flu minis magnitudine natandi peritia ſuperata in ulteriorem ripam euaſere : Deinde equite ſenſim dimiſſo ipſe Romanum Coclitem imitatus omnium nouiſſimus ad ſuos annatauit : Re igitur parum proſpere ten tata in Abduanam terram Venetus imperator duxit : Lugnianoq; repente occupato alia quoq; eius oræ oppida breui expugnaſſet niſi Picininus eorum fama quæ facta erant excitus cum ualidiſſimo exercitu affuiſſet : Ex Lunenſi agro ubi tunc erat quartis caſtris ad Padum progreſſus hicq; die uno in traiiciendis copiis conſumpto : triduo poſt in conſpectum hoſtium uenit : Venetus qui ferociſſimi ducis aduentum aliquanto antea per exploratores compertum habuit : paluſtri loco occu pato : qua unicus hoſti patebat acceſſus aliquandiu ſe tenuit : Inde ſiue inopia : ſiue metus caſtra mutare coegerit profecti in pacatum ſe recipiebant : Quum eos ultro cedentes copiis per montium compendia celeriter actis Picininus ferociter aſſecutus in caſtellum quod eſt ad Ollii pontem pene præcipites ægit : quingentis curribus qui cum impedimentis ſequebantur intercæptis : Rebus igitur longe aliter q̄ Venetus ab initio exiſtimarat cadentibus : quippe qui hoſtem laceſſere adorti : ab eo ipſi bello premerentur acerrimo : a Florentinis uehementius ſoli to efflagitare cœperunt ut Sforciam trans padum ad ſe mitterent : Sed quum alia atq; alia cauſando neq; ille neq; Florentini quod tantope re contendebant præſtituri uiderentur : Ob id ſaltem Regium uſq; Lepidi mittendum poſtularunt ut Parmæ timens hoſtis a gerendarum re rum curſu auerteretur : Siquidem Calepio in Bergomenſi euerſo Treſchoriam uallem Picininus occuparat : ponte ad hæc tria paſſuum mil lia ab urbe expugnato : arcem Bergomo incubantem ſumma ope oppugnare erat adortus : Fatigatus Venetorum litteris Sforcia Regium con ceſſit : qui uix bene ex Hetruria mouerat quum eius aduentu explo rato Picininus & ipſe Parmam citato agmine contendit : Hic ille quia iam inde ex quo cum pontifice in gratiam redierat fueratq; Picœni agri princeps declaratus haud multum Eugenio fidere : Nam hoc imprimis malum in tyrannide eſt ut amicorum etiam fides ſit ſuſpecta : Ve ritus ne quis impetus in fratres quos prouinciæ præfecerat ſe abſente fieret Italum Foroiulianum cum una equitum ala in Picœnos mi ſit : Reliquerat ad hæc copiarum partem non paruam ad Lucenſem ob ſidionem continuandam : Quo accidit ut Italo decedente uix cum di midia legione ille ad Regium ſubſederit : Cæterum Venetis ſic quoq; efflagitantibus ut Padum traiiceret : Contra Sforcia poſtulante ut copiæ ſibi ex fœdere explerentur tempus ſine re ulla memorabili terrebatur : Picininus interim nihil Lucenſium oblitus fabrorum agreſtiumq; operarioꝝ manu ingenti comparata ad Lucam urbem obſidione leuandam ex Parmenſi ire pergit : Sforciani & ipſi per Mutinenſes celeri curſu ad al pes contendunt : Multi hinc inde fuere conatus : prœliaq; non pauca : ſed ea ipſa leuia & per occaſionem commiſſa : ita ut quotiens Picininus cuius ui res longe maiores erant congrederetur : eum Sforcia non ſolū ſuſtineret : ſed ſtrenue etiā repelleret. Dū hæc in alpibus geruntur aut certe nō multo poſt:

Attēde Venetoꝝ cladem

Franciſcus Gonzaga ultro ſe imperio abdicans Mantuā conceſſit: Signa ut aiūt
odii in Venetos cōcœpti & multa & magna præ ſe ferens: Rumor erat ueniſſe
eum in ſuſpicionem quaſi in copiis Abdua flumine traiiciendis parum fi/
dam Veneto nomini nauaſſet operam: In eo tamen temperauit quod ſuo/
rum equitum alam paſſus eſt in Venetis caſtris manere: Sed quo id conſi/
lio ſit factum euentus ipſe poſtea declarauit: Gonzaga decedente Fœdericus
Contarenus legatus copiarum imperium decreto patrum ad tempus recœpit:
Inde ex urbe Paulus Thronus in caſtra eſt miſſus: Is ductorum quorundā
nunc ignauiam: nunc perfidiam ex patrum ſententia liberius inſectatus ex
eis nonnullis iam pridem animo alienatis ad miſſionem audacius efflagitā
dam aditum fecit: in quibus Antonius & Aſtur Fauentini: & Borſius Aeſtē
ſis Nicolai filius fuere: His atq; aliis plæriſq; hoc nomine exauctoratis qui
cum eis militabant ut optimus quiſq; fuit nec abire uoluit ita honeſtiſſimo
eſt ſtipendio ornatus: Inſtare interim Sforcia & aurum ſibi a Florentinis Ve
netiſq; debitum repoſcere: mittitq; Venetias qui emerita multorum menſi/
um peteret ſtipendia: Huic in curiam admiſſo quum diceret ueniſſe ſe ut
ſummam auri a Sforcia emeriti cum principe & patribus recognoſceret pe/
cuniamq; illi debitam exigeret: Ferunt Foſcarum principem ex uoluntate ſe
natus dixiſſe: Eam eſſe Venetorum fidem ut uel cumulatam reddere ſoleant
mercedem iis qui promiſſam reipublicæ operam aliquo modo nauaſſent: ue
rum a Sforcia non ſolum non nauatam ſed quum maxime etiam exhiberi
oportuit Venetis ab eo denegatam: Ad hæc illo aut debitum ſtipendium red
di aut fidem Sforciæ quam publice obligatam haberet remitti poſtulante ut
ſuis poſſet rebus liberius conſulere: Tum in eum ab omnibus reclamatum
aiunt nihil magis libenter ſenatū facturum q̄ ut pro exauctorato iam inde
Sforciam haberet: Iis ille commotus magis ac magis in Philippum reiicere
cœpit animum qui nullis antea conditionibus adduci potuerat ut a pontifi/
ce & ſociis deſciſceret: Verum præſenti iniuria accenſus ad id decurrit ut a Flo
rentinis peteret quod aut ſibi ſuo & Venetorum nomine debitum ſtipendi/
um perſoluerent pecuniaſq; emeritas expedirēt: aut ſi id minus facturi eſ/
ſent continuo ſe ut Veneti libere miſſum facerent: Florentini utranq; pecu/
niam polliceri: rogare tamen ut tantiſper adhuc in officio eſſe uellet dum ab
exhauſtis ciuibus tributum exigeretur: mittereturq; Venetias ad principem &
patres: ſatagere interim rerum omnium: Apparebat enim Sforcia exaucto/
rato non ſolum potiundæ Lucæ ſpem omnem ſibi ademptum iri: ſed peri/
culum etiam futurum ne noua aliqua belli tempeſtas ſibi alicunde oriretur:
Mittunt itaq; publico decreto Coſmum Medicen uirum præter ſummas di
uitias ſapientem etiam ac popularem: Fuerat is paucis ante annis aliquādiu
Venetiis quum per inuidiam eſſet Florentia eiectus: Quo tempore tanta co
mitate & modeſtia cum omnibus uixit ut publice & priuatim cunctis æque
eſſet chariſſimus: Quo accidit ut in patriā reſtitutus quia eius ciuitatis in qua
tā hoſpitaliter uerſatus eſſet ſtudiū retineret a ſuis Venetus appellaretur: In cu
riā igitur ductus uehementi uſus dicitur oratione: Cuius ſūma hæc ferme fuit
ut repetito ſuo in Venetos ſtudio quo factū ē ut nō tāq̄ Hetruſcus homo ac Flo
rentiæ natus: ſed ut Venetus eſſet ad Venetos miſſus: ad eā pecuniaꝝ inopiā di
ceret Florentinū populū deductū ut neq; uia neq; ratio ulla eſſet reliqua tributi
ad alendū exercitū a populo exigendi: Nec renouati cum Lucenſibus belli culpā
ullam penes ſuos ciues eſſe Picininum qui in Piſanum agrum nulla Floren

Fran. Gonzaga ſe imperio abdicat

Fœde. Contarenus Paulus Thronus

Exauctoratur a Veneto Sforcia

Coſma Medices ditiſſimus

Coſmæ ad Venetos oratio

Lib. 22.

tinorum laceſſitus iniuria impetum feciſſet : Lucenſeſq; ad res nouas moliendas compuliſſet ſe ad bellum non ſolum prouocaſſe : ſed inuitos etiam traxiſſe : Verum ita dei benignitate accidiſſe ut arma capere coacti ad id Lucenſem hoſtem redegiſſent : ut niſi ſpes pacis aliunde : & ut rumor erat a Veneto prætenſa eſſet fuiſſet ille uellet nollet in Florentinorum poteſtatem uenturus : Acceſſiſſe ad id quod eorum magis prudenti q̃ fœlici conſilio Sforcia Apœnninum ſuperare iuſſus Regiũ conceſſiſſet ad cuius abſentiam non parum Lucenſis hoſtis reſpiraſſet : Nec Florentinos in culpa eſſe : quod Sforcia totiens ab eis requiſitus Padum nunq̃ traiicere uoluiſſet : ſed quia ille pontifici omnino parum fideret : ueritus ne ſi longius abſceſſiſſet in Picœnum agrum aliquis fieret impetus ac quum uellet non poſſet eã terrã quã retinere in animo haberet præſenti bello leuare : Compertũ Florentinos habere illum iam dudum quia emeritum non redderetur ſtipendium ad Philippum reſpicere cœpiſſe : Nec dubium eſſe quin ſi Venetus pergeret eum ſua mercede fraudare non multo poſt ad eum tranſiturus eſſet : Quo amiſſo fore ut non ſpe ſolum potiundæ Lucæ Florentini deiicerentur : ſed in ſummum etiam ſuarum rerum adducerentur diſcrimen: Orari proinde obteſtariq; : & pro ſuo priuato in Venetum nomen ſtudio : proque ſociali fœdere ut in tanto diſcrimine ſibi ſociiſq; cautius conſulerent : redderentq; Sforciæ q̃uis immerito quod ſe emeritum diceret ſtipendium: Quod ſi perſtarent nolle reddere atq; ob id ipſum tranſitionem ille ad hoſtem eſſet facturus publice ſe denunciare quocunq; Sforcia iuerit : eum Florentinos non ut ducem : ſed quando id effugere non poſſent ut rectorem amplexuros : Hæc ille. Cui decreto patrum ita a Foſcaro principe reſponſum accæpimus : Recte Florentinos facere qui iam inde ex quo patria exul Venetiis fuiſſet Coſmum pro Veneto habendum exiſtimarent : quum ea poſt id tempus Venetorum & publica & priuata fuerit in eum uoluntas id ſtudium : ut omnia illi grata exhiberi & ardua committi quæ & uni ex primoribus patrum ſenatus & alii cenſuerint : Quo factum ſit ut multa Venetus Florentino nomini illius cauſa conceſſerit quæ alioquin fuiſſet negaturus : Quod uero Lucenſibus ſpem pacis a Veneto prætenſam quereretur quo minus illi deditionem facerent : de eo ſe non habere quid reſpondere poſſet : quum tunc primum eam fabulam audiret : Sed aduerterent Florentini ne Lucenſes ſint illi qui occultiſſimis litteris hæc ſuis ſignificent quando nonnulli populares uiri Luca oriundi Venetiis eſſent atq; iidem ditiſſimi : Eorum nec patricii cuiuſq̃ eas exiſtimarent litteras : Si aliter compertum haberent proderent certa indicia aut eorum libellos ad hoſtes datos facturos ſe ut quicunq; eius ſceleris conuictus eſſet aliis documento foret quo minus contra Veneti nominis ſocios quicq̃ tale moliretur : Haud tamen negare ſe Lucenſium oratoribus publice reſponſum ut irent & ſi per obſidionem non liceret ſuos per litteras in ſpem erigerent fore ut ſi a Philippo diſcederent Veneti qui Lucenſibus conſultum uellent darent omnino operam: ut quoquo modo Florentini ſocii a ſe perſuaſi obſidione & bello abſiſterent : nihilq; poſtea ab Lucenſibus reſponſum : Fateri itaque datam a ſe Lucenſibus eiuſmodi ſpem: Præſidium uero ullum aut datum aut promiſſum negare : Quod autem ad Sforciæ ſtipendium attineret : Non eſſe cur quiſquam aut auaritiæ aut ingratitudinis Venetos accuſare deberet quod illi promiſſum non redderent: Credere ſe eo conſilo mercenariis militibus ſtipendium a maioribus conſti/

Foſcari prĩcipis ad coſmum reſponſum

tutum ut illorum opera qui aurum impenderent quum opus eſſet uterentur: Verum Sforciam cui Florentini ipſi tantopere conſultum uellent non modo Veneto nomini non militaſſe: ſed ſuam etiam operam tunc quũ maxime opus fuit obſtinate denegaſſe: Irent igitur & ipſi quibus ille ſtudioſe ſemper obtemperaſſet promiſſi ſtipendii rationem haberent: Nam quod de uiolando fœdere multa minarentur ſeq; Sforciam ſecuturos dicerent facile eſſe Florentino populo ſuam quum uelit fidem præcipitare: uerum ſperare ſe non multo poſt fore ut tam inhumani & perfidi conſilii eos pœniteret daturoſq; & ſuperis & hominibus per quos olim ſeruati eſſent meritas rupti fœderis pœnas: Cum his curia dimiſſus poſt aliquot dies Coſmus Ferrariam ad Pontificem eſt profectus: Erat tunc illic ut dixi Eugenius cum quo ægit ut ſuo nomine ad Venetos mitteret experireturq; an de ſententia moueri poſſent: Miſſus poſt Coſmum & Iulianus Deuantiatus qui aliquanto minus comiter: q̃ ille accæptus: homo uehementi ingenio haud ſuos latere eſt paſſus q̃ Florentinorum omnia Veneto uileſcere cœpiſſent. Picininus interim ut dixi ad alpes progreſſus ubi eas a Sforcianis inſeſſas ſuperare non licuit retro conuerſus in Mutinenſes abiit: Inde per Bononienſem agrum in Hetruriam rurſus iter molitus per Aemiliam ducens ad Idicem fluuium conſedit: Duabus hinc expeditorum equitum turmis ad Florentinorum fines populandos cum Aſture Fauentino miſſis ipſe cum robore copiarum ſubſecutus Aureolum oppidum expugnat ac diripit: Hic ille fit certior de nouo Sforciæ & Philippi fœdere deq; eius formula quam huiuſmodi fuiſſe accæpimus: ut Florentini a Philippi fœdere excluſi: quia Venetorum iniuſſu id facere non liceret in decem annos inducias cum Lucenſibus haberent retinerentq; ſex millia paſſuum ab urbe omnia quæ Lucenſibus ademiſſent: Eius pacis arbiter Sforcia eſſet & ultor iniuriarum quæ ab his uel illis proficiſcerentur: Percuſſum inde inter Sforciam & Philippum fœdus has habuit conditiones: ut neq; Picininus neq; alius qui Philippo militaret Florentinos armis laceſſeret: quippe quorum Sforcia ut antea ſtipendium faceret: Cæterum ut Blancam filiam ei Philippus daret quam ad fines Parmenſis agri cum dotali pompa mitteret: mox inde in Firmianam arcem traducendam ubi locus futuris nuptiis erat dictus: Tulit eam pacem Venetus iniquo animo: ſed Picininus iniquiore: quippe qui multa de Philippi in ſe ingratitudine queſtus aliquandiu per Flamminiam quaſi conſiliorum inops citro ultroq; cum exercitu uagatus: Demum Oſtaſium Polentanum Rauennæ principem qui in Venetorum fide diu fuerat adortus non prius ad defectionem compulit q̃ hoſtibus Rauennam circunſedentibus ab oppidanis Philippi partes ſequi fuiſſet coactus: Rauenna a Venetis alienata: maius inde facinus ille aggreſſus: eodem fere tempore Himolam pontifici Bononiamque ademit. In hoc res Hetruriæ & Flamminiæ ſtatu erant: Mellita interim quem Mantuano principe abeunte Veneti copiis omnibus cum imperio: ſuppreſſo tamen Imperatoris nomine præfecerant quum ualles quas Picininus proxima hyeme occuparat caſtellaq; Bergomenſis agri recæpiſſet: Cremonenſes fines ingreſſus præda & populationibus omnia compleuit: Ad eam famam Picininus excitus Italo Foroiuliano & Franciſco filio ex Vmbria accerſitis: hunc his urbibus quas nuper in Flamminia occuparat præſidio eſſe iubet: Illum cum ſua ala equitũ ſe in Galliã ſequi: Ipſe ex Flãminia profectus quartis caſtris circa Padũ qua parte Cremonã perſtringit cũ

Noui Picinini conatus

Fœdera Sforciæ Philippi & Florentinorum que Venetus tulit sed picininus

Rauenna a Venetis alienatur p picininũ.

Mellita Venetorũ Duci loco.

Lib. 22

robore copiarum conſedit: Moxq; traiecto exercitu Caſale maius obſidione cinxit: Venetus audito hoſtis aduentu tradita aliorum locorum oppidanis cuſtodia duo in Cremonenſi oppida Caſale maius & Soncinum ualido firmat præſidio: Iuſſus ad hæc Mellita cum omnibus copiis Ollii ripam aſſeruare ac totis uiribus hoſtem tranſitu fluminis arcere: Ille caſtris ad Binā duodecim millia paſſuum a Caſali communitis & Caſalinos obſeſſos protegere & ripam fluminis alterā crebris ſtationibus tueri. Interim manauit rumor Gonzagam qui ſe Mantuæ continebat occulte cum Philippo fœdus percuſſiſſe: Quod ubi in curiam eſt ad patres delatum pro magno habuerunt negocio eum ſi fieri poſſet per oratores delinire: Miſſis ex primoribus patrum qui illi & hoſpitio & familiaritate iam antea noti erant: Ii principis animum præuertere adorti poſtq̄ magnificentiſſima de illo uerba fecere: deq; perpetua ipſius in Venetos fide ſuoq; in eum ſtudio ſunt locuti: quanq̄ compertum eſſet in caſtrenſium ordinum recognitione multos ei ad eum numerū quo militare oportebat deeſſe equites: remiſſa tamen militaris cenſuræ pœna quantumcunq; ſe emeritum dixit ſtipendium benigne perſoluerunt: Rogarunt ad hæc ut Veneto pergeret militare oblato ei denuo copiarum omnium imperio: quo ipſe ſe ſua ſponte abdicarat. Sed ille nunc rei militaris imperitiam nunc ocium cuius iam ſtudioſiſſimus eſſet cauſando Venetorum adhortationes auerſari: Petentibus legatis ut ubi animum ad ocium applicuiſſet: Lodouicum Gonzagam filium ſua ſequi ſtipendia pateretur: Id quoq; neq; palam denegare neq; polliceri: Demum eo eſt decurſum ut id ſaltem præſtaret ſi Veneto nomini militare nollet in fide tamen & antiqua amicitia perſeueraret: Quod ille non ſolum oratoribus ſed ſenatui quoq; per litteras deſpondit: fore prædicans ut non prius Philippi partes ſequeretur q̄ Venetam (quod nollet) urbem ab eo captam & oppreſſam audiret: Summa rerū omnium ea fuit ut ſe pacis cupidum militiam horrere diceret: Nec Venetum mirari oportere quod coortes quas habere diceretur ſupplemento expleret: Id ſane ea ſe ratione facere ne in tanto uicini belli ardore ſuos fines omni præſidio nudos quum uellet ab iniuria tueri non poſſet: Cum his Veneti oratores dimiſſi. Picininus interim undeuiceſimo die ſumma ope Caſale oppugnabat: Erant illi in caſtris ad uiginti armatorum millia: Quum Venetus dimidio minus haberet: ſed longa illa oppugnatio ſpem fecerat ſenatui terribiles Picinini conatus prius fractum iri q̄ quæ animo mouebat conſequeretur: Quippe qui in unius loci oppugnatione præter ſpem omnium tam diu fuiſſet occupatus nec adhuc multum profeciſſet: ſperare ardorem illum in dies magis remiſſurum: Soncinum præterea in Cremonenſi adhuc eſſe dicere & alia alibi loca natura & armis non minus q̄ id oppidum quod tunc obſideretur munita: Quorum oppugnatio omnes hoſtium conatus non ſolum remorari poſſet: ſed prorſus etiam defatigare: Hæc illi. Sed ruina concuſſæ turris ita ad eam diem Caſalinorum animos frægerat ut ad deditionē iam aperte ſpectare cœpiſſent: Eos ſe dedentes hoſtis primo non recœperat tam diu rem conſilio dilaturus quoad cum Gotolengicis & Gammarenſibus clandeſtine motam tranſigeret proditionem: Adiecerant illi animum ad defectionem Ad quam poſtea Picinini nuncii ſolicitati aliud cum eo facinus omnino atrocius ſunt adorti: ut Mellitam cum copiis per Brixienſes cedentem intercluderent: ita ut uno tempore Venetæ copiæ ab agreſtibus hinc: inde & ab hoſtium copiis circūuentæ delerentur: Compoſitis in hunc modum inſidiis Caſalini ſtatim

Attēde Venetorum ī Mātuanū principem obſequiū

gozaga fracisci filius

rba frac. gozage sed da mens.

Attēde hoſtium copias

Attende q̄ proditio ſit ab hoſte tētata

... inſidi.

lini ſtatim ſunt in deditionẽ accæpti:ratus erat Picininus ſub primũ ſuũ ad Ollium acceſſum Venetum abeuntem opprimere: Iccirco nullam prius a Caſalinis deditionem accæperat q̃ Veneto inſidias a tergo comparatas reſciuiſſet: ut uel manenti uel quod magis crediderat cedenti pereundum eſſet: Caſali igitur recæpto ſilentio noctis Ollium uerſus mouit: præmiſſiſq; leuis armaturæ equitibus qui uadum fluminis tentarent: ex iis cognouit ulteriorẽ amnis ripam Venetoꝝ præſidiis teneri: Pergit tamen ille ire atq; ſub auroram ad Ollii ripam quatuor paſſuum millia infra Binam conſedit: Copiis inde ad locum admotis omnia ad oppugnationem neceſſaria expediri iubet: Mellita ratus quod erat eſſe illud hoſtis uaframentum alioq; eius conſilia q̃ ad id quod ſpecie pararetur: in omnes partes intentus eſſe: atq; attentiore cura perluſtrare: Mantuanus princeps & ipſe circa Marcariam oppidũ quod medium intra Binam & Padum tenebat tria millia hominum in armis habebat: hortabaturq; identidem Venetum ducem ut ſecum copias iungeret: fore affirmans ut collatis caſtris omnes hoſtium conatus facilius fruſtrarentur: Hæc ille: & ſi eorum quæ ab ipſis hoſtibus parabantur minime erat ignarus: Mellita interim in animo habebat Chriſtophorum & Ioannẽ Tollentinates Veronam cum ſuis alis equitum ad præſidium mittere: Id cõſilium Mantuanus magnopere improbare: Legati qui aderant plus Gonzagæ q̃ tutum eſſet credentes & ipſi aliter ſentire: Contra ille ſeu caſu ſeu quod ea quæ parabantur ſi non omnino aliqua tamen ex parte explorata haberet perſtare in ſententia: atq; ita facto opus eſſe dicere: Circunferebat caſtra hoſtis quibus ſæpius interdiu: noctu etiam non nunq̃ mutatis quaſi modo hac modo illac erupturus Venetum ſollicitum habebat: huiuſmodi mutua illuſione aliquot diebus fruſtra conſumptis: quia iam comparata erant omnia. Picininus ponte a conſpectu hoſtium auerſo tertiam exercitus partem ſilentio noctis ſine ſtrepitu tranſmiſſam Gonzagæ copiis ſubito adiungit: ipſe nihilo ſecius ſe in aduerſa ripa oſtentare uarios aſſimulans conatus: ut ſua facilius conſilia hoſtem laterent: Mox & ipſe per Marcariæ & Canneti pontes copias traiecturus. Actum erat de re Veneta & hoſtium inſidiis & oppidanoꝝ perfidia circunuenta: Sed Deus optimus maximus cui quemadmodum ſæpe diximus omnis reſpublica & iucunda eſt & grata: atq; eo gratior: quo & melius (ut Venetoꝝ) ab initio inſtituta: non paſſus eſt ita euenire: Oportune accidit ut Bareta quidam Gotolengicus ab hoſte ad oppidanos ob id ipſum miſſus: quum in Venetos pabulatores incidiſſet ad Mellitam ſit perductus: Ex eo promiſſa prius impunitate cognitum eſt in quo diſcrimine eſſet res Veneta: Nec mora ulla fuit: Motis repente caſtris incolumis Venetus cum omnibus copiis Brixiam uerſus abiit: Picininus quarta noctis uigilia ad Marcariam iam tranſmittere copias cœperat: Quum cohortes in Mantuana caſtra præmiſſæ præſto illi affuere: Nunciatur interea Venetum citato abeuntem agmine iam paſſuũ millia duodecim abeſſe: nec oppidanos quia neminem cedenti agmini inſtare ſenſiſſent aliquid in præſentia mouere auſos. Patefacta Mantuani principis defectione ualidiſſima in hoſtem claſſis confeſtim decreta eſt: quæ Galeones ſexaginta triremes quinq; aliaque minora nauigia haberet: Pe. Lauretanus cui nauium imperium eſt datum per Padi fluenta inuectus Mantuanos fines populari eſt iuſſus. Terreſtres interim copiæ ad Balneolum caſtra habebant: quæ Venetus diligenter metatus foſſa & uallo comuniuerat: Tentauit ad id partem

Mantuanus taxatur p

Attẽde hoſtiũ conſilium pfidũ

Caneti
Marcaria.

Bereta Gottolengicus Detegit.

Recæpit ſe cata cũ ſuis in pacatum

Attẽde ualidã claſſẽ

Petrus Lauretanus imp:

Lib. 22

copiaꝝ in urbem quæ proxima erat ad præſidium mittere : Cui alterius factionis principibus renitentibus : poſtulantibuſq; ut portarum ſibi cuſtodia demandaretur apparuit parum tutiore loco rem Venetam in urbe eſſe q̄ foris : Erat præſidio ciuitatis Franciſ. Barbarus ad eam diem ingenii & doctrinæ gloria paciſq; artibus tantum clarus : Id ſalubri conſilio obſtitit quo minus id fieret docuitq; in quātum diſcrimen ciuitatis ſtatus adduceretur : ſi alterius factionis hominibus credita urbis cuſtodia reliqui ſe pro hoſtibus quia nulla ſibi fides haberetur iudicatos crederent : molituros eos res nouas ac palam in aduerſæ factionis inuidiam omnia auſuros : ualuit uiri auctoritas : atq; ita eo uolente comparatum eſt : ut Veneti magiſtratus qui in urbe erant portarum cuſtodiam haberent : Martinengios ad hæc & Aduocaros principes factionum noua affinitate iunxit : In quo negocio Paridem Ludronium caſtella in Brixianis montibus habentem Petro Aduocaro cum quo maximas exercuerat inimicitias per Leonar. Martinengium magno reipublicæ commodo reconciliauit : Conſtituit Picininus lacu Benaco & Mincio amne Mellitanas copias omni Veneto præſidio excludere : quibus fame domitis (conſtabat enim non eſſe unde ali poſſent niſi ex urbe commeatus mitterentur) non dubium erat quin de Veneto actum eſſet imperio : Eo itaq; conſilio bifariam mouit : Gonzaga & Lodouicus Vermius in Veronenſem agrum eruperunt : Vallegioq; cum ponte qui fluuio incubat pene prius proditione recæpto q̄ ueniſſe dicerentur : quicquid intra Atheſim & Mincium locorum eſt paucis diebus occuparunt : Subita Valegii amiſſio effecit : ut Ioannes Malauolta qui trecentos equites ex Brixia Veronam ducebat imprudens circa pontem in hoſtes præcipitatus toto ſit equitatu exutus : Redegit & omnes Benaci accolas qui ad Veronenſem agrum attinent in ſuā poteſtatem : Mantuanus princeps Piſcariam ad Mincii caput & Lunatū in montibus quod prius poſſederat : Eſt Benacus ut de eo pauca dicam amœniſſimus Italiæ lacus omnino longior q̄ latus : Longitudo illa ab occaſu brumali ad Aquilonem triginta circiter millia paſſuum excurrens : quantum illi Mincius ad meridiem aufert tantum Sarca fluuius & Ponalis a Borea & ſeptentrione reponunt : Ipſius aqua ita perſpicua ut ſi non omnino medium nauiges : ubi conſtat immenſæ eſſe altitudinis : ima fere ſtagna perſpicere liceat : Sed uix tam amœnus eſt dum nullo agitatur uento q̄ uiolentus & minax ubi turbari cœpit : unus ex omnibus Italiæ lacubus ſi eminentiſſimo poetæ credimus : quum uehementer concitus eſt marino aſſurgit fluctu : Piſces alit optimos in quibus Carpiones principatum obtinent eorum captura ab extremo autumno in uernum tempus extenditur : Ex profundis ſtagnis ſummo piſcantium labore eruuntur : utranq; ripam cultiſſima oliueta ueſtiunt : his horti paſſim interiecti fœlicibus conſiti arboribus quæ citrea : medica : punica : & quæ accolæ ipſi Adamia uocant habent mala : ora illa quæ ad Veronenſem agrum ſpectat ad dextram poſt Piſcariam Lagiſium habet : Bardolinum : Gardam : unde poſtea lacus nomen accæpit : Turres Malſecinum quam & malam ſilicem audio a quibuſdam appellatā : Contra uero in ipſis aquis Sirmio eſt Catulli pœtæ uenuſtiſſimi patria cum ueſtigio uetuſtatis ſaxo quod lacui imminet impoſito Brixianorum poſt Sirmionem Riuoltella : ſiue ut aliis placere audio Riualtella : Minerbium : Fœlicianum : Portueſium : extremo loco Salodium totius regionis caput : Montes inde ad Boream aſperrimi ad Ripam uſq; : Is locus cū Penetra quæ

Franciſcus Barbarus Vir integerrimus Brixianos cociliat cū paride Ludronio.

qt Vermius Veroneſem inuadut.

Benaci deſcriptio

Lib. 23.

tra : quæ non procul inde uiuo ſaxo aſſurgit Tridentini olim agri fuere: Penetranæ arci Nacus prominet uicus : unde Benacum uetuſto nomine lacum appellatum ſuſpicari libet ut quem mutata littera Benacum dici/mus: quia penes Nacum eſſet priſci accolæ Penacum dixerint : Omnibus igitur ab ipſo lacu citra ultraq; Mincium occupatis Mantuanus cum ſuis copiis ad Bidiciolum ubi Picininus caſtra habebat ſe contulit : Blundus ex his caſtris eum profectum dicit quum in Veronenſes primum mouit : Sed utcunq; ſit ſatis conſtat Philippi copias dum ea in Veronenſi agro gererētur ad eum uicum qui Cleſio amni adiacet : ac pene æquis a Benaco lacu & Brixia diſtat ſpatiis caſtra habuiſſe : Quorum conatibus Mellita occurſurus Gauardum cum mercenario milite conceſſit : Ad eum ex Brixia Barbarus de/lectam iuuentutem miſit : & ex montibus ingens armatorum eo factus eſt concurſus : ita ut paucis diebus ad quinq; & uiginti hominum millia in Venetis caſtris fuiſſe dicantur . His copiis auctus Mellita ab Euphemiano ad Gauardum quicquid ſoli eſt ad radices montium occupauit : Diremit florentiſſimos exercitus & ad pugnā inſtructos Cleſius amnis ea parte præaltus nec cuiq̄ uadabilis fluens : Erat in animo Mellitæ cum hoſte confligere: Verum ubi Picinini copias Gonzagæ acceſſu auctas ſenſit pugna abſtinuit : Accedebat ad alia incommoda quod haud multum ductoribus quibuſdam credebat : quippe quos diu in Gonzaganis caſtris militaſſe non ignorabat : Sed q̄modica tum illis eſſet fides habenda ipſe poſtea euentus declarauit : Multi nempe eorum ubi ſuam fidem ſuſpectam Veneto ſenſerunt : nec ullum fraudi locum ſibi relictum ad mantuanum principem tranſfugere : Veritus igitur ne aliqua ſubita defectio rem Venetam in diſcrimen adduceret : ut omnes res nouas moliētibus præriperet occaſionem : parte copiarū maxima Brixiam reducta per municipia quæ adhuc in fide erant quod re/liquum uirium fuit Mellita diſtribuit : Tum demum facta eſt Picinino copia libere circunferendi caſtra : Qui in id unum intentus ut Mellitanū militem ab omni urbani commeatus ſpe excluderet Salodium omnibus cir/cunſedit copiis : Sed qui præſidio erant intrepide reſiſtentibus ad Fœlicia/num & Minerbium caſtra admouit : Interim Forolani & Monclarenſes ad Philippum defecere : Nec ita multo poſt his cum Salodio & omnibus accolis qui in ea ſunt Benaci ora recæptis Balneolum ſe contulit : Mox uero caſtra circunferens primo Pontolium inde Palatiolum ſine ulla oppugnatione ac plæraq; alia oppida præſens recæpit . Hæc in planicie : In Camonica ualle per eos dies aliquanto melliore eſt euentu bellatum : Antonius Becharius cum duobus millibus equitum ea loca incolis ſe ultro dedentibus occuparat : In eum Barbari iuſſu Ioannes comes & Bartholomæus Collio: & Leonardus Martinengius cum ingenti montanorum manu qui Martinengiæ factionis ſtudioſiſſimi erant uallem ſubito acceſſu adorti poſt fœdā hoſtium ſtragem æditam : rebellem terram incendio fœdaq; populatione uaſtarunt.

Vnde Be/nacus

Attēde Venetoꝝ co/pias

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER TERTIVS TERTIAE DECADIS.

d Vm hæc in Camonica ualle geruntur Clarēſes interea ad Philippum defecere : ad quam recentem unius populi defectionem maior omnino clades ſecuta eſt : Guerrerio Martiano

Lib. 23.

& Michaele Gritto quos cum peditibus trecentis equitatuq; dimidio maiore Mellita eo ad præſidium miſerat intercæptis : Admouit deinde caſtra Picininus ad Rhoadum : Id Venetus ægre ferens cum mercenario milite delectaq; ferociſſimorum iuuenum manu ex Trōpianis ad hæc Serclia niſq; montium incolis multitudine haud contemnenda : ad ſuos obſidione leuandos ire pergit : Poſt ſolis occaſum iam primis ſe tenebris intendentibus Mellitanæ copiæ circa Paſſirianum & Paternum conſtitere : exploratо hoſtium aduentu repente motis caſtris retro ad Coloniam tria paſſuum millia a Rhoado Picininus conſedit : Sequenti die parte copiarum poſt proximos montes in inſidiis locata ut ſi in æquum campum Venetus aciem explicuiſſet circunuentus opprimeretur : Ipſe cum reliquo exercitu : quaſi tota acie dimicaturus in hoſtem uadit : In eius conſpectum ubi uentum eſt ſubito copiam pugnandi facit . Mellita neq; pugnam detrectauit neq; temere ſuos in ſubiectam planiciem demiſit : Sed iniecto certamine ſenſim turmas equitum mixto pedite hoſtibus obiiciebat feſſoſq; ordinibus nihil turbatis recipiebat : atq; ita caute utrunq; facere ut Picinini cohortibus ex inſidiis erumpentibus immotum illi steterit agmen : ac prœlio a prima ferme luce ad ueſperam perducto illorum tandem aliquanto maiore q̃ Venetorum incommodo ſit inde diſceſſum : Hoſtis Veneto Brixiam ſe recipiente Coloniam copias recæpit : Et q̃uis neutro fortuna inclinaſſet ad confirmandos ciuium animos : quos in pugnæ illius euentum erectos uidebant : rumores tota urbe magiſtratus diſſipandos curarunt : fudiſſe Mellitam hoſtium copias : Quæ fama haud intra Brixiæ mœnia ſe tenuit Venetiaſuſq; perlata in tam effuſam læticiam ciuitatem prouexit : ut præ nimio gaudio undiq; ſit in publicum concurſum : atq; ob hoc ipſum reſpublica inſuetum diſcrimen pene adierit : Multitudo ingens remigum ſociorumq; naualium in urbe erat ex Hiſtria & Dalmatia ob claſſem quæ ſtudio inſtruebatur accerſita : Horum non pauci quum uino incaluiſſent in publicum prorupere : atq; ignibus non uno loco ut in noua ſit læticia accenſis dum ad eos alendos materiam ex proximo ſibi quererent : cœpiſſentq; olitorias panitiaſq; tabernas foro circuniectas demoliri : pulſis nocturnis cuſtodibus qui id facere prohibebant in unū ad tria millia coiuere : Ii ſpretis magiſtratibus & ex primoribus patrum quibuſdam qui ad eum tumultum ſædandum acceſſerant maiores tabernas refringere occœperant : Et iam res ad apertam uim ſpectare credebatur : Quū Petri Lauretani interuentu impetus ille cōpreſſus eſt : Cuius nomine audito ferunt Barbaros tumultuari deſiiſſe cœpiſſeq; imperium quod dudum neglexerant audire : ac fide ab illo accæpta ne cui id fraudi eſſet quod nocturnus ille motus leui de cauſa ortus eſſet ſe domum recæpere : Ferunt tantam Lauretano gratiam ob res bene geſtas tantum omnium ordinum ſtudium iam antea conciliatum fuiſſe : ut non ſolum illi quorum conditio ſemper in noſtra ciuitate infima fuit : Sed amplioris quoq; ordinis & fortunæ uiri eius dignitati facile ceſſuri fuiſſent : Quæ omnia eo facilius ille conſecutus fuerat quo maiore erat præditus humanitate pietateq; in rempublicam incredibili : quas uirtutes amplectitur Veneta ciuitas ut ſuperbiam & ambitionem deteſtatur: Accedebat ad id quod uiginti prope annis nullum graue bellum geſſerat Venetum nomen in quo reſpublica non eſſet illius opera fœliciter uſa:actum

Attēde Mellitæ prudētiam in cōſerēdo prœlio

inanes p° captādis populis.

Attēde remigium & ſociorū naualium facinus

Attēde auctoritatem Lauretani in compeſcendis nauclerorum tumultuatib.

uſa : ac tum quoq; quum Galliæ res in ſummo eſſent diſcrimine cre derenturq; Venetorum opes uix Philippi uiribus pares : quanq̃ iam grã dem natu præfecerat eum tamen ſenatus ualidiſſimæ claſſi quam ad/ uerſus Mantuanum hoſtem decreuerat : Habuit illa tantum nauium numerum : quantum fluuialis ad eam diem nulla : Quippe quæ om/ nium generum nauigia ſupra centum ſexaginta habuiſſe dicatur : In quibus triremes quinq; fuerunt ſingulæ altiora tabulata habentes Ga leones circiter ſeptuaginta : Cætera claſſis minores habuit naues agilita te & motu celocibus aſſimiles : Adiiciunt & oblongam lintrem quæ ue lut agmen a tergo clauderet : Ratem præterea eximiam ex quadringen tis quinquaginta trabibus abiegnis piceiſq; triremium malos longitudi ne æquantibus contextam : Vim ad hæc armorum naualiumq; inſtru/ mentorum tantam : ut Scaphæ ſexaginta his rebus magis q̃ commea/ tu onuſtæ claſſem ſequerentur . Sed dum hæc domi comparantur Pi cininus quatriduo poſt Rhoadanam pugnam copiis ex Colonia Rhoa dum in caſtra reductis : oppidanos ad deditionem compulit : quam Bo madenſes ſecuti ſunt : Paterniani : Paſſiriani : & ſequenti die Monticu lani : Guglanenſes : Omiani : & Brienſes : Demum Iſeo expugnato Trom pienſes in montibus recæpit : Et iam omnis Brixianorum planicies cũ non parua eorum parte qui montes incolunt in hoſtium poteſtatem uenerat præter nouos Vrceos ad quos oppugnandos Picininus non mul to poſt moturus erat : Quum Mellita : Barbarus & reliqui Brixiæ ma giſtratus rati quod erat Picinini conſilia non alio ſpectare q̃ ut Ve netas copias omni auxilio excluſas intra Brixiæ mœnia fame confice/ ret : quibus amiſſis quia nullæ reliquæ erant quæ hoſtibus opponi poſ ſent : haud dubium uideri omnia quæ in continenti ora Veneti habe rent breui in hoſtium poteſtatem conceſſura : Clandeſtine agunt ut Mel lita relictis qui urbi præſidio eſſent cum cætero exercitu quacunq; for tuna uiam præbuiſſet per hoſticum Veronam tranſiret : Tertia itaque noctis uigilia cum quinq; millibus equitum peditumq; Brixia profe/ ctum Blundus tradidit : In Montani cõmentariis haud quaq̃ tantas illum copias tunc habuiſſe reperio : Paſius Ariminenſis tria millia fuiſ ſe ſcribit : Hos ego ideo libentius ſequor : quia uterq; bello interfuit : Verum quantacunq; fuit illa manus citato agmine ad Mincii ripam perducta eſt : ubi quum non multum infra Vallegii uadum tentare cœ piſſet magnitudine aquarum : & hoſtium ſtationibus quæ ulteriorem ri pam inſederant tranſitu prohibita nihilo ſegnius q̃ uenerat aliquot equis in tanta celeritate amiſſis Brixiam eſt reuerſa : Mouerat Picininus Brixi am uerſus Veneti intercipiendi conſilio : Sed hoſtis celeritate præuen/ tus ſuam ignauiam accuſaſſe dicitur : quod in eam occaſionem parum om nino intentus fuiſſet : atq; iccirco ſua negligentia e manibus eſſet emiſſa : Nec ita diutius moratus in Vrceanos qui adhuc ut diximus in fide erant mouit : A Mellita interim noua eſt tranſitio tentata : quæ & ſi nõ minus periculi q̃ prior illa fœliciorem tamen habuit exitum . Dum hæc circa Brixiam geruntur : Nicolaus Aeſtenſis apud Eugenium qui adhuc Ferrariæ erat multa de Venetorum in ſe odio queſtus : Compertum ſi bi eſſe dicere illos ualidiſſimam per eos dies claſſem comparaſſe : Et quia certo ſciret ſe in ſuſpicionem ueniſſe quaſi Mantuanus princeps a Ve/

Attẽde ua/ lidiſſimam claſſem

Brixianus ager fe[…] recipitur a p[…]

Blundus

Attende q̃ Montanus celeri curſu paſius arimi[…] ſit fuga a Mellitanis tentata

Lib. 23.

Attēde Aeſtēſis ad pōtificē querelas cōtra Venetos

neto nomine ſe auctore defeciſſet merito ſuſpicari ingentem illam uim nauium in ſe potius q̄ in alium quempiam comparatam : Nec Venetos ingnorare Mantuanum in quem moturi dicerentur : ſuis Philippiq; opibus nixum iniuriam omnem a ſuis finibus facile depulſurum : Hæc & alia illum querentem leniſſimis uerbis pontifex conſolari eſt conatus atq; in meliorē ſpem erigere : Nihil eſſe affirmans quod a Venetis metui oporteret : alio omnino illorum ſpectare conſilia : ac ſiquid ſuſpicionis ineſſet daturū ſe operā ut omnia illi per Venetū ſalua eſſent ac tuta : Sed neq; his propterea Aeſtenſis deſtitit ingentē uim equitū comparare : Guidone Fauentino cū mille & quingentis equitibus : peditibus trecentis accerſito : reuocatoq; Borſio filio qui tū Sforciæ militabat cum equitibus ſexcētis : quæ omnia ad propulſandam non inferendam iniuriam a ſe comparari prædicabat : Succidit ad hæc eam ſoli intercapedinem quæ eſt inter Padum & Paduſam ingenti ac præcipiti foſſa a flumine ad paludem deducta : eſtq; Ferrarienſes hortatus ad arma comparanda : curauitq; cohortes aliquot ex Mutina & Regio ſubito conſcribendas : Quæ omnia : quia alio aperte tendebāt q̄ ipſe uideri uolebat : Cum Nicolao coram & cum Venetis per oratores multa hortando monendoq; pontifex ægit : ut arma iam prope ſumpta deponerentur : firmamq; inter ſe ſancirent pacem : Sed ea conditione ut Rodigium cum ſeptem eius inſulæ : quam Polineſum uocant caſtellis Aeſtenſi Venetus relinqueret : quæ annos ſeptem & triginta oppignerata tenuiſſet : uictus Venetorum munificentia confeſtim mutato conſilio cœpit ille Venetam claſſem quæ iam aduerſo Pado agebatur commeatu & rebus omnibus iuuare : Quod principis ſtudium Ferrarienſes ſecuti & ipſi omnia Veneto libenter præſtitere. In Brixienſi interea Vrceani Philippi opibus pertinaciter reſiſtere : Sed quod neq; uis neq; conatus ullus tam cito fuit hoſti daturus Petri Lucenſis proditio dedit : Is a Mellita duce ad loci præſidium cum equitibus ducentis miſſus : non multos poſt dies q̄ obſideri cœperat Vrceanos cum ipſo oppido Picinino tradidit : Sed dū in ea oppugnatione eſſet hoſtis occupatus : tentatus eſt iterum a Mellita tranſitus : ſic facto opus eſſe & Barbaro & aliis magiſtratibus uidebatur : ne urbs multitudine leuata tam cito fame premeretur : Cæterum cōducibilius reipublicæ arbitrari eſſe copias aliquas quas Veneti circa Veronam ſi eo quoq; Philippi arma perueniſſent hoſti obiicere poſſent : Qua igitur parte occaſio data eſt Mellita iter arripuit : quia per plana parum fœliciter fuerat res tentata per altiſſimos montes & ſaltus pene inuios ire conſtituit : Iacobus Antonius Marcellus homo impiger & Ioannes Villanus equeſtris turmæ præfectus ad hoc ipſum præmiſſi omnia prius diligenti cura explorarunt : Equitibus igitur cum Thaddæo Aeſtenſi ſexcentis : ac peditibus mille ad præſidiū urbis relictis : Edictū eſt reliquis ut curarent corpora : ac ſecunda noctis uigilia cū armis & rebus omnibus adeſſent ad profectionem parati : Intēpeſta nocte copiæ ex urbe eductæ per Sabienſium uallē iter ad montes intendunt : Multi Brixienſium perſuaſi quidā ſed plures ſua ſponte Veneta ſigna ſunt ſecuti : In quibus fuit Petrus Aduocarus : Leonardus Martinengius : & Antonius eius frater : Sabienſes qui Tridentini antiſtitis cui parebant in Venetos odiū non ignorabant : conſpecto agmine conſternati arma capiunt : Sed aperta ui non auſi congredi anguſtiis uiarū qua Venetum ducturum ſciebant abruptis iter impedire ſunt adorti :

Picininus Vrcios proditione recæpit a petro Lucēſi

Mellita de nuoper mōtes iter molitur comi[tante] [Pe]tro auogadro [L]eonardo martinēgo. [A]ntonio martinēgo

alquot etiam

aliquot etiā extra ordinē nacti aut fœde trucidarunt:aut per ſubiectas præci pitauere rupes : Diſſimulare eam iniuriam ductor Venetus militē ut gra dum adderet : ut ſigna ſequeretur uehementer hortari : Et iam die uno per hos labores acto : ſecunda uigilia noctis in arduo montis iugo quod in ſuprema ualle fuit agmen continuit : Feſſum militem cibum capere iubet ac paululum quieſcere : Inde ſub auroram motis ſignis quum ag men procedere cœpiſſet : Paris Ludronius iam antea Veneto nomini cō ciliatus repulſis a fronte hoſtibus præſto affuit : Eum miro gaudio com plexum per aſperrimos Italiæ montes Mellita cum omnibus copiis ſine aliquo montanorum metu ſecutus ad ueſperam in pacato conſedit : Cen ſebant omnes hic refici iumenta oportere aſperitate locorum defatigata : Nec non & militem duorum iam dierum ac totidem noctium aſſidua iti/neris iactatione defeſſum : Quod fieri nullo modo Mellita eſt paſſus : quin properandum eſſe prius q̄ Tridentinus Antiſtes Venetum per ſuos fines tranſiturum reſciuiſſet dicere : At licet maturatum ſit hoſtis tamē falli non potuit : Poloni Maclouienſes a Barbaro ſub ueſperam miſſi ex citis ad arma montanis copias omnes pene intercluſerunt : quod niſi ita ut diximus properatum eſſet atrociſſima omnino clades in anguſtiis ad quas uentū erat quaſq; hoſtis inſederat fuiſſet accæpta : quanq̄ ſic quoq; in ipſis anguſtiis eſt non mediocriter trepidatum : Hirti calles ac præpedi ti mediis montibus erant quibus hinc rupes & ſaxorum ruinæ ingentes impendebant : inde profundiſſimi torrentis aquæ deſpici tam procul ab ho minis aſpectu recedentes ut quæcunq; in imo fundo iacentia caligantes oculi intuerentur dimidio minora q̄ eſſent apparerent : In hæc quoq; horrenda loca ab efferatiſſimis incolis quoſdam ordine aberrantes deiectos credidere : Has anguſtias Barbarus inſederat : Et quid ſub noctem quæ iam prope inſtabat moliturus eſſet apparebat : ut deiectis ſaxorum moli bus in ſubiectum agmen ingentem ſubito æderet ſtragem : Mœſticia & deſperatio non itineris ſolum : ſed uitæ quoq; in ore omnium emine/bat : Quod Venetus ductor ſentiens Caualcabouem : Rangonium : & Guidonem impigros iuuenes cum trecentis peditibus qui gladium & bre uiores haſtas haberent per anfractus montium & abrupta ſaxa ad hoſtem latenter ire iubet : ac cum Barbaro inermi manum conſerere : Quod quum illi nauiter feciſſent pulſis imminenti iugo hoſtibus : per ocium eſt ag/men traductum : Trecenti illi liberatores grauioribus armis eo loco un/de in hoſtes miſſi fuerant relictis per reliquum noctis itinera & ſaltus ex plorabundi agmen præceſſere : Tertia inde aurora quum ad Thenium uentum eſſet oppidani primo nihil mouere : Inde extremum agmen re/pente adorti impedimentorum partem cum ducentis equis Veneto ade/merunt : Demum in planicie Arcui ſubiecta inuictum agmen deſedit : Hic per exploratores cognitum eſt Sarcam fluuium qui ex Tridentinis mō tibus in Benacum decurrit ita nocturnis imbribus creuiſſe ut uadari nul/lo modo poſſet : Poſtero die poſtq̄ tranſmittendæ copiæ ad flumen con ſtiterunt in aduerſa ripa ex improuiſo armati hoſtes apparuere : quos Lo douicus Vermius a Picinino per Benacum miſſus eo celeri curſu traxerat: Sunt qui ad Penetranum ſaltum Vermium & Franciſcum Vinciguerræ filium Venetis occurriſſe dicant : Siue igitur hic ſiue circa flumen (om nino enim loca pene contigua ſunt) ſe ſe hoſtis obiecerit ſatis conſtat

Attende quid diſcri minis Ve/neto a mō tanis impē deret Tridentinus.

Attēde mi litū deſpe/rationem

Attēde Cla/dem ad Arcum

Lib. 23.

Recens ab hoſte peri/culum

Vinciguerra arcuensis contra ius gentium, Leonardum Martinengum capit: et moritur.

ingenti Venetum pauore perculſum (a fronte a tergo & ad leuam omnia hoſtium erant : dextram lacus ipſe claudebat) Leonardum Martinẽgium ad Vinciguerram Arcuenſium regulum miſiſſe : cui ille agnatione propinquus erat : mandatum ad id ut quantumuis amplis pollicitationibus niteretur hominem in ſuam trahere ſententiam : Qui ſi Venetorum amicitiam complecti nollet : eo ſaltem beneficio Venetum demereretur nomen ut nihil hoſtile in ſe moliretur : Penetrenſemq; ſaltũ relaxaret : Quod ille ut faceret non modo non adduci potuit : ſed continuo etiam contra ius gentium Leonardum in cuſtodiam coniecit : eumq; uinctum poſtea Mantuam miſit : ubi ille uitam cum morte commutauit : Martinengii caſus maiorem adhuc terrorem Mellitæ & aliis iniecit : apparebatq; actum eſſe de tot fortibus uiris : lacu : montibus : flumine incluſis : aut in hoſtium poteſtatem abiectis armis ueniendum : aut ſi ferro ſibi uiam facere tentaſſent tam iniquo loco cadendum eſſe : Niſi Piloſus Centurio ad Penetranum ſaltum progreſſus : ut illum ſuis ſi fieri poſſet aperiret cum mille uel ut alii dicunt quadringentis militibus affuiſſet : Is hoſtem noua arte ludificatus dicitur : Nam quum ſaltus per quem unicum patebat uia hoſtium præſidio teneretur : atq; ea eſſet locorum anguſtia ut decem fortes uiri multa hominum millia facile remorari poſſent : interdiuq; ac noctu obſeruaretur : quia aperta ui non potuit arte inde hoſtem depulit: Fuit nemus iugo quod hoſtis inſederat admodum propinquum : In eo uiginti lectos pedites ſub noctem ille condidit : iuſſitq; intentos expectare : ut ſi præſidium illud remiſiſſet : deceſſiſſetq; hoſtis cuſtodia illa attẽtiſſima continuo locum occuparent : Ipſe quaſi deſperato tranſitu laternis per noctem accenſis : quas altis fuſtibus ſuſpenderat facibuſq; ad hæc multis ardentibus digreſſus ſimulauit longius abire : Præbuit ea res non ſolum abeuntis ſpeciem : ſed fidem etiam fecit Venetum quia illic ſedẽdo nihil proficeret ceſſiſſe : Quo factum eſt ut neglecta cuſtodia uiginti illi ex proximo coorti iugum repente occuparint : Affuit & ipſe Centurio ſtatim cum reliquis militibus qui ubi ſuperiore parte ſe hoſtibus cum clamore oſtenderunt : territi illi apertum Veneto ſaltum cum fluminis ripa reliquere : atq; ita unius opera tot fortes uiri ſeruati ſunt:Copiæ per ocium in pacatum tranſmiſſe : Blundus octingentos equites ait ea expeditione amiſſos : Mariottus Montanus & Paſius Ariminenſis nullam maiorem cladem accæptam meminerunt : Lauretanus dum hæc in mõtibus geruntur per Padi fluenta inuectus circa fluminis ſciſſuram : quæ eſt infra Ficarioli mœnia copias quæ in naues fuerunt decretæ expectare inſtituit : Ex octo millibus qui claſſi debebantur tria millia non amplius aderant : Sed dum Venetus in mora eſt : omniaq; ſegnius domi expediuntur : Mantuanus interim princeps apud Hoſtiliam Padum ualido opere occluſit : palis profundo fluuio defixis : ut quaterno cuiq; ordini ardua prominerent caſtella : ea triplex cathena muniebat : Statuitq; in utraq; ripa machinarum tormentorum multitudinem ingentẽ : quæ omnia ea ratione erant diſpoſita ut nullũ nauigii genus admoueri poſſet quod momẽto temporis uicenis treceniſq; ictibus non eſſent confoſſura : Nec mi nori ſtudio Sermenum quoq; ad Padi dextrã medio inter Ficariolũ & Hoſtiliam tractu opere & præſidio hoſtis firmauit : Hæc circa Padũ . Philippus Vrceis recæptis ubi Mellitanas copias per montes in pacatũ abiiſſe conſtitit uehementer

Piloſus Cẽturio aſtutus

Attẽde Piloſi cõſiliũ prudens

fortificat padũ cõtra Venetorũ classem.

doluit : & quanq̃ extremum iam autumni eſſet : appeteretq; hybernorum tempus : Piccininum tamen & alios duces ad ſe uocatos ad Brixiæ obſidionem hortatur : Significatq; interim uerbis quantopere ipſius animus de futura eius urbis oppugnatione laboraret : nihil dicere optabilius ſibi contingere poſſe : q̃ ut ſuorum ducum uirtute Brixia expugnaretur : quæ præterq̃ quod opulentiſſima eſſet ingẽs quoq; uictoriæ in ea uerteretur diſcrimen : Irent igitur & ſtrenuam ſibi operam in illa oppugnanda nauarent: ſperare ſe urbem præſidio deſtitutam fame ad id : & peſtilentia laborantem : aut ui aut uoluntaria deditione ſuis armis breui conceſſuram : His ille Piccininum & alios hortatus a ſe dimiſit : Nec ulla deinde mora fuit cõfeſtim uiginti hominum millibus ad urbem admotis graui obſidione Brixienſes Piccininus adoritur : admota præterea mœnibus bellicorum operum machinarumq; uis ingens : quarum quindecim ex Mediolano aduectæ tantæ magnitudinis fuiſſe traduntur : ut earum minima trecentorum pondo lapidem emitteret : Ad tot tormentorum ictus tanta circa Mombellanam turrim & alia urbis loca murorum ruina ſecuta eſt : ut de deditione facienda ciues ab initio territi nihil iam occulte loquerentur : habuit aliquãdiu res ipſa magiſtratus urbis magis ſollicitos q̃ terribiles hoſtium conatus : atq; ob id ita eſt inter eos comparatum : ut Chriſtophorus Donatus prætor domi ſe contineret : qui prætorium adeuntes multoſq; etiam de induſtria ad ſe uocatos blande exciperet : magniſq; pollicitationibus ut in fide perſtarent adhortaretur : Barbarus ipſe præſidii præfectus ſingula obeundo eo quo erat animi uigore circa mœnia ac portas uerſaretur ſtationes diſponeret : milites ciueſq; hortando in ſpem erigeret : Quod litteris & nonnunq̃ nunciis aſſimulatis non ſolum effecit : ſed ita etiam omnium animos confirmauit : ut nemo iam eſſet qui per uulnera & mortem non mallet Venetum nomen demereri q̃ in hoſtium poteſtatem uenire : Pugnatum eſt itaq; nõ nunq̃ fœliciter in hoſtem nunc ex ipſis muris : interdum etiam eruptione facta extra urbis munitiones : Quantum interdiu crebri bombardarum ictus (ita enim fuſiles machinas ære conflatas appellare placuit) demoliebantur : tantum noctu oppidani ſubitis aggeribus reponebant : Enituit in eo opere non minus fœminarũ q̃ uirorũ opera : In quibus in centurias decuriaſq; diſtributis Braida Aduocaræ gentis matrona tam præſtantia animi q̃ domeſtica nobilitate illuſtris diligentem reipublicæ operam nauaſſe dicitur : Inualeſcentibus interim duobus malis fame & peſtilentia : facta eſt a magiſtratibus poteſtas iis qui minus apti ad urbis propugnationem eẽnt : quo uellent abeundi : Ad id edictum multi mortales & imprimis qui Gibellinæ erant factionis ex urbe decedentes ita eam infrequentem reliquere : ut ex ſeptem millibus propugnatorum quæ ab initio conſcripta fuerant : ad tria millia tantum cum magiſtratibus & præſidio remanſerint : Adiecit ea paucitas non parum audaciæ hoſtibus ita ut aggeribus : uineis : cuniculo : aliiſq; operibus bellicis aliquanto ferocius q̃ antea obſeſſos premerent : Cõtra illi intrepide hoſtium conatibus occurrere : nunc eminus : nunc coram manum conſerere : Non pericula ulla : non labores declinare : Ad Mombellam turrim iam complanato muro cominus congreſſi non ſolum hoſtẽ ſuſtinuere : Sed illum etiam qui in urbẽ pene euaſerat ex ipſis murorum ruinis cum multa cæde deturbarunt : Nec id ſemel ſed tum hoc loco tum alibi atrociter & cũ multa utrinq; cæde ſæpius eſt pugnatũ : Demũ ea fuit ciuiũ

Philippi hortatio ad ſuos pro Brixia oppugnãda.

Attẽde Brixiæ oppugnandæ apparatum

Christophorus Donatus pretor Brixie

Braida aduocata prestantissima m

Brixia Barbari & aliorum opera obſidiõe liberatur

fides : is uigor : & induſtria tum Barbari tum aliorum magiſtratuū : ut ur
be ſtrenue defenſa. Picininus fremens gemenſq; media bruma inde copias
abduxerit : duobus millibus hominum & amplius ea oppugnatione amiſſis
in quibus plærique uiri illuſtres periere : quum ex oppidanis & mercenariis
militibus qui in urbe erant dimidio minus occubuiſſent : Soluta obſidio
ne in hyberna miles eſt dimiſſus : Sed dum Brixia oppugnabatur interim
Mellita ratus quod erat pro amiſſis habenda eſſe quæcunq; a tergo reliquiſ
ſet : niſi uia aliqua aperiretur qua obſeſſis commeatus & auxilia ſubuehi
poſſent : Cū iis copiis quas habebat profectus in Lagarina ualle : ut Ariminēſis
Paſius ſcribit Burgum & Coruariam ui cœpit : Penetram deinde adortus eā
ex Franciſco Vinciguerræ filio recœpit : Ferunt ea expeditione Piloſum cu
ius uirtute illis ipſis locis Venetæ copiæ fuerant non multo ante ſeruatæ
graue uulnus accœpiſſe : ac poſtridie q̄ ictus fuerat uita deceſſiſſe : Audito
eius caſu continuo iuſſu patrum præſtantiſſimi ex urbe medici Veronam
ad eum curandum miſſi : qui nunciata eius morte ex itinere domum abiere :
Occupauit Venetus dux Turbulas quoq; uicum Penetræ ſubiectum : quibus
locis hybernorum reliquum bona pars militum ægit : Patres ob hæc & alia
præclara Mellitæ geſta abſenti illi copiarum omnium imperium decernunt
quotidieq; noua mittunt ſupplementa pecunias : commeatum : hortanturq;
per litteras ſi fieri poſſit det operam ut Brixienſes commeatu iuuentur : Ve
hementer enim eius urbis periculum quam Barbari litteris atrociter ab ho
ſte oppugnari cognouerant uehementer angebat eorum animos : Aderat
Petrus Aduocarus qui Venetas cohortes ſecutus Veronam uenerat : atq; in
de Venetias profectus : quum in curiam fuiſſet introductus fideliſſimæ ur
bis fortunam oculis patrum ſubiecit : orare eos ne tam fidæ ciuitatis obli-
uiſcerentur : Scire ſe ſuos ciues in animum induxiſſe prius diſcrimen omne
adire extremaq; omnia pati : q̄ in Philippi poteſtatem uenire : Verum il
lud ſe uereri ne ii ſint quibus niſi nouis auxiliis commeatuq; ſubueniatur
diutius potentiſſimo hoſti reſiſtere non poſſint : Properarent igitur & ſi ſuæ
dignitatis ſi imperii ſi ſuorum ſalutis memores eſſent animum ad eam ur
bem retinendā adiicerent : Cuius ſingularem in ſe fidem exploratam ha-
berent : Compararent pecunias : auxilia : frumentum : compertum ſe habe
re Venetas opes eas eſſe : ut nullum ſit tam arduum bellum : aut tam dif
ficile : quod non facile ſuſtinere poſſint : uoluntate ad id & maturatio-
ne opus eſſe : Cæteris tempus & Venetorum fortunam moderaturam :
Hortabantur ſenatum ad hoc ipſum uehementes Foſcari principis actiones :
Quibus curis dum omnium animi deprimerentur : Ecce affertur Brixiam
per eos dies obſidione leuatam : Quæ res non ſolum iacentes animos ere-
xit : ſed in ſpem etiam melioris fortunæ quodammodo adduxit : Addi-
turq; huic ſpei alia quædam recens : Sforciam & Florentinos in ſuas par
tes ſi ad eorum fœdera reſpicere uellent reuocandi : Quod primus om-
nium in ſenatu Nicolaus Aeſtenſis monſtraſſe dicitur : Is cum Patribus in
gratiam reuerſus : Venetias ad principē & ſenatum ſe contulit : atq; albis ut
erat ueſtibus cultus curiam ingreſſus poſt multa quæ de ſua in Vene-
tos fide præfatus eſt de ratione gerendi belli dicere orſus ſenatum admonuit
oblatam eſſe Veneto nomini occaſionem non ſolum Philippi opibus reſi-
ſtendi : ſed ultra etiam illi arma inferendi : Eam uero eſſe ut Franci-
ſcum Sforciam quem conſtans fama eſſet ob filiæ nuptias nuper dene-

Publica in Piloſū gratitudo

Copiarum imperium Mellitæ decernitur

Nicolai Aeſtēſis in Venetos officium

gatas a Philippo omnino alienatum per oratores uel immenſis cōditionibus accerſerent: haud dubium eſſe uirum ferociſſimum geſtarumq; rerum gloria inſignē: cum ueteri Picinini æmulatione: tum recenti in Philippum odio omnia enixe facturum ut e manibus hoſtium præſentem uictoriam extorqueat: Mouit uehementer patres Aeſtenſis oratio: Actæq; ſunt illi gratiæ ingentes: & quod ea temporum nouitate ſuam fidem ut amicum fidumq; ſocium decuit ſenatui coram probaſſet: & quod de iis quæ rei Venetæ conducere putaſſet amice deſſeruiſſet: Sed de illis poſtea matura conſultatione ſenatus erat uiſurus: Sunt qui tradant tum illum Rodigium cum tota inſula a Venetis dono recæpiſſe: Sed ea potius approbatio quædam fuit: eorum quæ de Polineſi reſtitutione nuper acta erāt: His itaq; patres in ſpem haud dubiam reſtituti: Ex litteris Iacobi Antonii Marcelli in ſenatu recitatis cognouere poſt Penetram & Turbulas recæptas: cœpiſſe Mellitam circunſpicere qua ui qua ue arte ſubuenire poſſet Brixienſibus: atq; iam aperte conſtare ſi parum anniti uellent Lacus Venetis aperiendi occaſionem non defuturam: Ea re adhuc magis patres bene ſperare iuſſi: plures legationes ſimul decernunt: Ioannem Piſanum in Picœnum ad Sforciam mittunt: Frāciſcū Barbadicū Florentiam: Petrum Aduocarum in curiam accerſitum docent quæ Mellita de commeatu Brixiæ importando moliretur: hortantur itaq; illum ut primo quoq; tempore ad exercitum iret: atq; ibi cum ipſo duce de futura expeditione communi conſilio agitaret: hortareturq; Paridem Ludronium per litteras ut in Venetorum amicitia & fide perſtaret: Brixienſibus quoq; ſignificaret neq; commeatus neq; auxilia eis defutura: durarent tantiſper dum ea ſtudio expedirentur: Hæc domi. Mellita copia tritici maxima Penetram contracta: quia alia uia non poterat: per montes ſtatuit opem Brixienſibus ferre: Per nuncios igitur Paridem admonet ut q̄ longius poſſet frumētatoribus obuiam prodiret: Quatuor Centurionibus datum eſt negocium qui frumento militibus diuiſo ad Paridem primo inde Brixiam tranſirent: Iniuerant hoſtes interim Arcum & Thenium præſidio ad utrunq; locum miſſo: Miſſuſq; Italus Foroiulianus cum equitibus ſexcētis & peditibus mille qui Venetos frumentatores inſidiis exciperet: reſciuerant nanq; hoſtes de illorum aduentu & iam Thenii ſaltum Mellitani milites euaſerant: ſeq; in tutum perueniſſe rati in profundam uallem proceſſerant: Quum hoſtis repente obuius factus ſubitum iniecit terrorem: Fuit caſu quodam uiciniore loco præaltus montis uertex quo trepidus miles cum ipſis ſarcinis ſe recæpit: Verū ibidem circunſeſſus: ac pluribus prœliis fatigatus (ceciderant interim non pauci) cum frumento & armis triduo poſtq̄ obſideri cœperat uenit in hoſtiū poteſtatem: Erat Turbulis tunc Mellita: uulgoq; ferebatur omnes eius cogitationes eo ſpectare ut Brixiæ laborāti ſubueniret: ut igitur illi omnem ferendi auxilii ſpem Philippus adimeret cum ſex millibus militum & Mantuano principe in Sabiorum uallem circa Ianuarias idus conceſſit: ibiq; tam diu fuit donec caſtella tria ad Nucem unum alterum ad Cagros: Tertium ad Toſecetum erecta ualido firmaſſet præſidio: Quibus ſtantibus apparebat non eſſe cur Brixienſes alicunde auxilia ulla ſperare poſſent: Sunt qui tradant præſidia illa ſub id tempus quo Brixia obſidione leuata eſt a Picinino circa urbem firmata: unum ad Euphemiæ phanū: in monte alto alterū: tertiū ad Mompeianos fontes: Italus poſt rem ultra Thenii ſaltū in Venetos geſtam in Paridē mouere ſtatuit: Quod

Ioannes Piſanus *Legatus ad ſforci*
Franciſcus Barbadicus *ad florentin*

Attēde frumentorum oppreſſionem *ab Hoſte.*

Lib. 23

ipſum quia aliquanto poſtea cognitum eſt: continuo Barbarus præfectus qui in omnes partes animum intentum habebat ſexcentos pedites Paridi Veneti nominis amico Gerar. Danduli ductu auxilio mittit: Is non procul a præſidio quod ad Nucem erat Philippenſium equitum alam ſubito adortus ſine alio maiore negocio oppreſſit: Inde Tropienſium guelphorum multis Dandulæ cohorti ſe iungentibus factum eſt ut mille ſtipatus hominibus ad Paridem uenerit. Italus & ipſe ad duo millia agreſtium ex Mantuanis & Gibellinæ factionis Brixienſibus collegerat: Cum his atq; eo peditum numero quem ſecum ab initio duxerat ſexcentiſq; equitibus ſarca fluuio ponte qui in Romanii finibus eſt ſuperato in hoſtem ibat: cœperatq; Italus proximos montes aſcendere: dum Paris per occultas ualles inſinuatus ex improuiſo præſidium quod ille ad pontem reliquerat adoritur: iniectoq; hoſtibus pauore cædẽ momento tẽporis ædidit ingentẽ multi occidione occiſi: in quibus Itali filius: & Pe. Capocius: Pollonus: Tridentinarũ cohortiũ ductor occubuere: Adeſt interim Italus ſiue clamore: ſiue cladis nuncio excitus: Eũ uelut torrentem quendam montibus deiectum Paris fortiter excipit: Exceptumq; non ſolum ſuſtinet: ſed æquata pugna atroci prœlio fatigat: Tribus horis cruento erat marte dimicatum: quum Italus qua proximum fuit ſe in altiora loca recæpit: Carpit uictor Paris extremum agmen ac niſi noctis umbra cedentem protexiſſet ingentem omnino cladem accæpiſſet hoſtis. Poſtero die orta luce Paris ſuos in hoſtem ferociter immittit: Et iam in ipſos montes cœperat dirigere aciem dum hoſtis pudore uictus in pugnam redit: Hic quoq; aliquanto atrocius prœlium q̃ pridie commiſſum multi ex hoſtibus prius occiſi ſunt q̃ fugam ullam fecerint: Victa tandem eorum pertinatia terga uertunt: Agit ſolutos ordines Ludronius uictor ingentemq; agreſtium cædem guelphi auxiliares ædunt: multos obtruncant: multos item capiunt: uenerunt in uictorum manus ex hoſtibus mille uiui: totidemq; deſiderati: Italus perditis rebus per aſperos montes ripam oppidum petiit: quo poſtea trecenti equites diuerſis itineribus ac pedites mille fuga dilapſi peruenerunt: Audita ſuorum clade Picininus accerſitis qui circa Brixiam in hybernis erant per Sabiorum uallem perq; aſpera montium iuga præcipiti agmine Ludronium uenit: Quod acri obſidione adortus quintodecimo die ex quo locum cœperat oppugnare in ſuam poteſtatem redegit: Admota deinde ad Romanium caſtra: Nam & hoc quoq; oppidum Paridis erat: id natura & opere munitum ubi ualido præſidio teneri hoſtis aduertit quia adhuc hyems non exierat ſub Februarias Calendas ſoluta obſidione in Benaci oram hybernatum conceſſit. Hæc in alpibus gerebantur: Dum Lauretanus copiis ex urbe fruſtra expectatis ne nihil omnino ægiſſe uideretur: Sermenum oppidum oppugnare ſtatuit: locum ipſum ſumma ope Gonzaga antea ut dixi muniuerat: atq; ob id ea hominum paucitate expugnari non potuit: Venerunt patres in ſuſpicionem ſupplementi per inuidiam potius q̃ inopiam negati: Idq; paucis alienæ gloriæ obtrectatoribus datum qui Lauretani famam ſeneſcere malebant: q̃ præclaro aliquo facinore augeri: Ipſe uero grauitate cœli preſſus in morbum incidit: quo in dies magis ac magis inualeſcente Venetias eſt delatus: Stepha. Contarenus in illius locum eſt ſuffectus: Petrus aliquandiu morbo conflictatus ac demum conſumptus ut ipſe teſtamento mandarat nudis calcibus: ſaxoq; ad caput conſtituto ſine ulla funebri pompa paucis comitantibus ad Helenæ ædem elatus eſt:

Gerardus Dandulus

Hoſtium clades

Paridis Ludronii uictoria in montibus brixianis

Stephanus Contaren.

clariſſi. Petri Lauretani interitus, qui nudis pedibus, sine pompa, ut uoluit, est sepultus

Mellita iam

Mellita iam inde ex quo Penetram recæperat patribus per litteras ſignificare non deſtitit: factum eſſe Veneto gradum ad hoſtem poſſeſſione lacus deiici endum: Quo aperto apparebat facile fore ut Brixiæ ſubueniri poſſet: Res ip ſa in dubiū ueniebat: ac id unū querebatur qua ratione id fieri poſſet: ut claſ ſis in eo lacu pararetur quum non ſiluæ eſſent: non fluuia ulla per quæ na ues eo attrahi poſſent: Tenuerat ea conſultatio aliquot dies quando Sorbo lus quidam Cretenſis (explorauerat is credo prius loca) ad ſenatum acceſſit: Docuitq; neq; animum neq; conſilium ex urbe in Benacum naues traducen di ſibi deeſſe: Quod ipſum quia impoſſibile omnibus uidebatur ut per du/ centa & amplius millia paſſuum maiora nauigia attrahi poſſent cœpit pri/ mo pro deliro haberi: Sed quum multis conſtaret hominem non uulgari eſ/ ſe ingenio: perſtaretq; interim ille in ſententia conſtantiq; aſſeueratione affir maret id omnino fieri poſſe: ſi ea darentur quæ ad rem tranſigendam eſ/ ſent neceſſaria: Perſuaſus ſenatus id illi negocium demandauit: Quo alacri animo ſuſcæpto continuo ſe ad opus accinxit: Data ei omnia quæ ad rem tantam oportuna uidebantur: Tractæ itaq; naues aduerſo Atheſis fluuio Veronam uſq;: inde aliquanto laborioſius binis quaterniſue iugatis bobus ad Mauri pagum eas Sorbolus attraxit: Hic ſubiectis triremi lapſibus quā unam Paſius fuiſſe ſcribit ingenti hominum bouumq; conatu in diui An/ dreæ lacum ſex paſſuum millia per plana ferme loca moles illa traducta eſt: reliqua minora nauigia curribus inuecta: Blundus duas maiores triremes fu iſſe tradit & tres aliquanto minores: ac cum his Scaphas quinq; & uiginti: Ex quibuſdā aliis qui rebus interfuere didici triremes ut ille ait grandiores du as fuiſſe: ſed earum alteram ſoluta adhuc materia ad locum deportatā: Im minebat lacui huic in quem primum naues delatæ ſunt rupes in muri ſpe ciem ſuſpenſa: ad eam rectitudinem caſtigandam ingens agreſtium manus eſt adhibita: qui proximi tumuli parte in lacum deiecta uſq; adeo aſperita/ tem illam mitigauere: ut ſubuectæ ex aquis naues cum tota mole in aduer ſum iugum ſenſim agi cœperint: Eſt nanq; mons arduus inter utrunq; la/ cum: ſcindebatq; montis decliuia quibus primo naues agendæ erant riuu/ lus per abrupta ſaxa & rupem hinc inde faſtigiatam decurrens: hac utrinq; decuſſa cautibuſq; & arborum truncis uirgultiſq; in riuum deuolutis tellu re ſuperiniecta ita exequarunt ut ſubiectis lapſibus non multo maiore labo re q̄ in ipſa planicie naues in ſummum montis dorſum ſint actæ: Spectaui ea loca non ſine ſtupore olim nec quiſq̄ mihi perſuadere potuiſſet tantam molem per eam montium aſperitatem ingenio aut ui ulla actam: niſi ueſti gia adhuc quædam & quaſi uetus orbita per ipſam iugi coſtam appareret: quæ rem omnibus ſæculis memorabilem ita factam manifeſte argueret: Fe/ runt non minus poſtea in deſcenſu q̄ prius laboratum: Timere omnes uehe menter ne ipſa moles per abrupta montium præceps acta ſubiectis cautibus illiſa ſolueretur: Tertio menſe poſtquam Venetiis abductæ erant Turbulas deſcendere: ubi triremibus diligenter inſpectis conſtitit earum alteram pri/ uſq̄ reſarcta eſſet haud tuto in aquas deiectum iri: Reliqua claſſis ad Sarcæ oſtium inſtructa eſt: ac triplici palorum ſerie in hemicycli ſpeciem utrinq; ut tutior eſſet circunſepta: Caſtellum præterea ad exitum fluminis Venetus impoſuit præſidioq; firmauit: ueritus hoſtium incurſus qui triremem unam cum Galeonibus & Ganzariolis aliquot ad Riuoltellam habere dicebantur. Creditum eſt eam rem magis ad alendam Brixianorum ſpem patribus inten

Sorbolus Cretenſis *ſe obtulit Venet... montes claſſe in Ben...*

Attende ra tionem tra ducendarū nauium *cretenſi autore*

Attende in auditā na/ uium tra/ ductionem

tatam: q̃ quod ſperarent naues ipſas aliquo modo uſui futuras: quum interim circa lacum & ubiq; tantum hoſtium obiectum eſſet: ut non modo non ulla Brixiam inuitis illis penetrandi facultas eſſet: ſed cura etiam ingens eorum animos inceſſiſſet Veronam Vincentiamq; futura æſtate retinendi: Imminebat omnino ingens periculum: dum Venetis rebus aperte inclinantibus fortuna benignius arriſit. Fuerat Philippus magna parte hyemis illius Sforciam ludificatus: Quod Blancam filiam ex fœdere ut diximus pactam neq; dabat petenti neq; daturum ſe negabat: Nunc puellæ ualitudinem: nunc hyemis inclæmentiam cauſando: rem de induſtria in longum trahere: nec fraus tum primum cognita eſt: Sforcia nuptiis comparandis intentus nihil interim minus ſuſpicari q̃ ſecum dolo malo agi: Verum ubi illum alia atq; alia ſubiicientem incommoda: in puella abneganda perſtare uidit: Nouitq; eam ludificationem eſſe: Troilum cui omnia credere ſolebat Mediolanum ad explorandum Philippi & ſponſæ animum miſit: unde ille quoniam nihil præter uerba reportaſſet: Iratus Sforcia Veneto quod antea non fecerat aurem præbere cœpit: Acceſſit ad id alia recens ſuſpicio: Ferunt Picininum dum magnopere ſuos ad Brixiam oppugnandam hortaretur: ac quidam interim diceret: Quid eſſet quod tam euidenti ſe ſuoſq; obiiceret periculo quum urbem ipſam ac cætera non ſibi: ſed Sforciæ qui futurus eſſet Philippi hæres parari non ignoraret: Dixiſſe: Pergeret modo ipſe: pergerent & alii Brixiam expugnare: Qua capta prius in Picœno futuri eſſent: q̃ Calamiſtratus ille ſponſus affuturos ſuſpicaretur: Tum ibi ego inquit ſpōſa & uos Ephebi ſaltatores eritis. Ea ubi Sforcia reſciuit non ſolum Venetum audire cœpit: ſed & Florentiam quoq; miſit: Erat ibi Franciſcus Barbadicus quem Paſium auctorem ſecuti iam antea miſſum oſtendimus: Blundus Iacobum Donatum in Hetruriam miſſum ſcribit: Florentini & ſi pro certo habebant Venetorum opibus euerſis Philippum ſuas non multo poſt euerſurum: uoluiſſentq; tyranni conatibus aliquo modo occurſum iri: Quia tamen nihil minus credebant fieri poſſe q̃ ut Sforcia a ſocero alienaretur haud quaq̃ adduci poterant ut ad antiqua Venetorum fœdera reſpicerent: Ad eam igitur mutationem erecti Eugenio quoq; qui tum Florentiæ erat hortante Idibus Februariis cum Sforcia & Venetis in quinq; proximos annos fœdus renouarunt: In quo ſanciendo illud imprimis expreſſum: ut utriuſq; populi ſocius ac copiarum omnium imperator ille eſſet: Cui tria equitum: peditum uero duum milliū ſtipendia penderentur: Et ut Veneti Florentinique tantas mercenariorum militum copias contraherent quantæ ad gerendū bellum ſatis illi uiderentur facturæ: aſcriptus eſt belli ſocius Nicolaus Aeſtenſis cum quo eſt actum ut Guidonem Fauentinum cum mille & quingentis equitibus ac peditibus trecentis: Et Borſium filium cum equitibus mille utriuſq; populi ſtipendio ad uſum belli retineret: In Montani commentariis nūmū auri ducenta ac uiginti millia Sforciæ in ſtipendium decreta reperio: Quorū nonaginta millia Florentini: Quod reliquum erat Veneti diſſoluerent: Quæcunq; ad hæc ex Philippi principatu quærerentur: præter Cremonam quæ Venetorum imperio cederet: reliqua Sforciæ quæſita uiderentur ac ſi præter Cremonam nihil caperetur: tum eam ipſe copiarum imperator haberet: Cæterum illud quoq; imprimis eſt expreſſū ut ad Venetos bello leuandos Sforcia ſubito in Galliam tranſiret: Paſius ait fœdus in Hetruria renouatum: dum adhuc Brixiana obſidio teneret: Sed ſi ad idus februarias eſt ictum ut Blundus

[Margin, handwritten: eluditur a philippo promittendo et non dando]

[Margin: Franciſcus Barbadicus]

[Margin: Nouū fœdus cum Sforcia & Flo. a Ve. renouatur in quinq; anos (handwritten)]

Blundus ſcribit non uideo qua ratione id fieri potuerit: quum ante Ianua/ rii calendas conſtet Brixiam oppugnari deſiiſſe: quanq̃ tum quoq; ſatis ue xata uideri potuit: cui ob præſidia oportunis locis diſpoſita & itinera ho/ ſtibus inſeſſa neq; arma neq; commeatus importari poterant: Sed ſiue tunc ut ille ait: ſiue poſtea id acciderit: Philippus ad eam generi defectioné ue hementer animum remiſit: At Picininus nihil cunctandum ratus nec ali/ quo modo expectandum ut Venetorum opes Sforciæ aduentu firmarentur: De Atheſi ſuperando cum Mantuano principe agitare cœpit: Apparebat nõ mediocriter id Philippi opibus conductuꝝ ſi in Patauinum agrum aut Vin centinum bellum transferretur: Quod facile uidebatur futurum ſi alteru/ tros fines adhorti locum aliquem ubi belli ſedes figeretur eximprouiſo occu paſſet: Sed id Mantuani ducis conſilium fuiſſe tradunt qui ad bellum q̃lõ giſſime domo ablegandum primus omnium excogitaſſet: Nauigia quæ in Pado circa Sermenum erant (Contarenus enim claſſem iuſſu patꝝ Clodiam reduxerat) per Tartari fluminis hoſtium in ſtagna & paludes trahere: Atque inde in Atheſim ſi aquis non poſſet ſolo traducere: Quod hoſtium conſili um quum Mellita aliquanto antea per exploratores cognouiſſet principem patreſq; identidem per litteras monuit ut continuo claſſem quanta opus eſ ſe uideretur in Atheſim mitterent: Nec circa Benacum res interim in ocio fue re: Petrus Zenus qui Turbulanæ claſſi præerat ubi longius portu paulatim annauigare cœpit: ita eam lacus partem quæ eſt inter Turbulas & Ponalis oſtium ſuis aperuit ut non nihil frumenti quod mercatores eo conuexerant per montis anfractum qua fluuius ipſe in lacum præcipitatur gradibus in hunc uſum uiuo ſaxo exciſis in aſperos montes primo: inde Brixiam ſit hu meris deportatum: Sed dum hæc in Gallia geruntur: ex legatorum qui in Hetruria & in Picœno erant litteris cognitũ eſt de fœderis renouatione: Quæ quum in ſenatu eſſent recitatæ: Ferunt ipſam fœderis formulam uariis ani mis pro cuiuſq; ſententia excæptam: Multi quidem fremere atq; identidem admonere: uiderent illi qui eam rem tantopere probarent ne fraus aliqua fœ deribus ineſſet: nihil ſibi placere quæ Florentini in conditionibus illis affin/ xiſſent: Tutius uideri uel iniquiſſimam a Philippo pacem ſi impetrari poſ/ ſit accipere q̃ rem Venetam in diſcrimen aliquod coniicere: Mouerant ſena tum huiuſmodi querelæ: uidebanturq; plurimi pedibus in ſententiam ituri ut pro infecto haberetur fœdus quod nouiter cum Florentinis & Sforcia eſ ſet ictum: niſi labantes patrum animos grauiſſima principis oratio confir/ maſſet: Qua ſenatum ſuæ primo leuitatis admonuit quod fœderis diu ex/ optati ita leuiter pœnitere cœpiſſet: Nec eſſe cur inſidiæ ullæ a Florentinis metui deberent: quod in apertum belli diſcrimen ſe ſe ob rem Venetam conii cerent: quin eos potius beneficii non immemores exiſtimari oportere: Quip pe qui Philippum hoſtem Venetorum auxilio olim ſuis ceruicibus repulſum non ignorarent: Eſſe igitur hoſtimentum illud non fraudem: Cauerent ne eam retinendi imperii occaſionem potius diuinitus q̃ humana ulla ope aut conſilio oblatam leuiter amitterent: uidere ſe uelut ea quæ oculis uidentur aut una illa uia quæ in ipſo fœdere oſtenderetur: aut nulla alia rem Vene tam tam aduerſo tempore ſiſti poſſe: Irent & ſi publicæ ſaluti conſultũ uel lent ea fœdera amplecterentur quæ non ſolum præſens auxilium: ſed gradũ quoq; ad uictoriam ſecum eſſent allatura: Ita uehemens fuit principis ora/ tio ut mutatis ſubito animis omnia quæ legati ægiſſent pro ratis habenda

Attẽde ho ſtium con ſilium

Petrus Ze nus pręest Turbulane cl[...]

Attẽde prĩ cipis horta tionem cotra senatũ [...] De fędere [...] Sfor[...]

Lib. 23.

cenſuerint : Curarint etiam id publicum decretum aureis ſignis munitũ Florentiam & in Picœnum deferri : Conflant ad hæc patres pecuniæ uim ingentem : Cuius partem immodicam Sforciæ ex fœdere deſtinant : Mittuntur & qui tota Italia militem conquirerent : Chriſtophorum & Ioannem Tollentinates acceſſunt : Ii nauibus quia ob Rauennæ defectionem terreſtri itinere non poterant Clodiam ſunt delati . Dum hæc Veneti expediunt Picininus ad Atheſim copias admouerat : Cui eas traiicere paranti Andreas Donatus qui Florentia reuerſus Patauium prætor miſſus fuerat & Hieronymus Cõtarenus cum ſubitario milite aduerſa ripa ſe obiiciunt: Gonzaga interim duo detriginta Galeones quos apud Hoſtiliam inſtructos habuerat per Tartari fluminis oſtium eius alueo ad hoc ipſum laborioſe aperto in paludes quæ inter Leniacum & Padanos aggeres iacent traduxit : Nec alueo ſolum purgato opus fuit : ſed uligine etiam quæ amnem ipſum paludeſq; interiacebat defoſſa uadum nauibus in Atheſim aperuit duobus locis fluuius ruptis aggeribus tertiam fere ſui partem in ipſas exonerabat paludes : Ad Caſtagnarium uicum quadraginta infra Leniacum ſtadia : & ad locum cui Maloperæ nomen eſt : ſed Veneti ea loca iam antea obiectis molibus obſtruxerant : Lintriumq; multarum ac Celocium claſſe ad ea tutanda Marino Contareno & Lodouico Molino præfectis appoſita : Primi igitur hoſtium conatus circa Caſtagnarium fuere quibus obſtructum uadum refringere parantibus Molinus Contarenuſq; ferociter occurrunt : Contractoq; certamine hoſtis quum ſe parum profecturum uideret cerneretq; ulteriorem ripam ab iis infeſſam quos Donatus tumultuoſe eo traxerat pauca quædam ſub ſolis occaſum ad oſtentationem conatus intempeſta nocte inde profectus ad Maloperæ uada annauigauit : Hic nullo prohibente uadi munitionibus refractis octo Galeones Atheſim ingreſſi ad mille uiros : quorum plurimi inerant ſagittarii in ulteriorem ripam expoſuere : Donatus contempta hoſtium paucitate quos utiq; non ignorabat facile a ſe opprimi poſſe ut in hoſtes commodius pugnaret paululum infra Baldum pontem iacere ſtatuit : In quo ponendo dum occupatus eſſet interim in hoſtes qui traiecti fuerant Tybertus Brandolinus cum trecentis equitibus quos habuit ferociter impetum fecit : Ipſi quoque claſſis ductores hoſtem ſecuti medio flumine cruentam pugnã ciebant: Qua Contarenus tragula ictus fortiter dimicans occubuit : Brandolinus quoq; graue in dextro crure uulnus accæpit : Hoſtes hinc quoq; deſperato tranſitu profecti ad Sanguinetum ſe recæperunt : Inde in Buſſetum fluuium tranſiere : ubi ſex millibus agreſtium adhibitis foſſam ad Atheſim ducere adorti ſunt quam quum noctu nonnunquam Veneti milites lintribus traiecti oppleuiſſent : mutato conſilio aliam uiam non multum diuerſam ingreſſi ueterem Panegi foſſam purgare cœperunt : Quod opus ne ut aliud nuper intermiſſum a Veneto impediretur ad Anglarium rus duo paſſuum millia ab Leniaco Veronam uerſus caſtra poſuere : Foſſa itaq; ex Panego in Atheſim deducta ſuos Galeones in flumen hoſtis tranſmittere cœpit : Sed dum hoſtium claſſis ad Maloperæ uada fuit Veneti Darium Maripetrum non ſuffragiis : ſed quia maturato opus fuit extra ordinem claſſis imperio præfecerunt : At ceſitus Mellita ex Penetra cum octo equitum millibus & ſex peditum affuit : alii copias ipſas dimidio fere extenuant : Venerat Maripetrus Leniacum cum quinq; & triginta Galeonibus ex ea claſſe aſſumptis quam ex Pado Clodiam iuſſu patrum nuper reductam diximus : Statuerat Picininus æneas machinas

Andreas Donatus Hieronymus Contarenus cõtra piciniñu.

Atheſis ſciſſiones

Marinus Contaren⁹ Lodouicus Molinus præfecti

Contarenus ab hoſtibus interimitur

Darius maripetrus claſſis pfectus.

chinas circiter quadraginta in Atheſis ripa : Idq; ad Molini claſſem deterren dam quo minus naues quæ ſuperiore parte per Panegum & ueterem foſſam in flumen trahebantur impediret : Ea intuitus Mellita extenſis aduerſa ripa copiis Maripetrum & Molinum admonet ut ſtatim in ſuperiora fluminis ducerent hoſtes niſi claſſis obiiciatur inſcio ſe uel potius inuito tranſmiſſu ros : Paruit Molinus : atq; cum ſua claſſe & quinq; ex Darii Galeonibus qui eum ſecuti ſunt ſtationes hoſtium ac Panegi oſtium euaſit : Ferunt ex Galeonibus unum hoſtium tormentis confoſſum in illorum poteſtatem ue niſſe : Quo uiſo nullis hortationibus Darius adduci potuit ut Molinum ſe qui uellet : Venetorum metu animaduerſo confeſtim Picininus machinas ſedibus primo hoſtium aduentu ſublatas in proprias baſes reponendas cura uit : Atq; hinc Dario inde Molino incertis : quid agendum ſibi eſſet nec di uiſa claſſe congredi audentibus (crebros tormentorum ictus uterq; impri mis declinabat) hoſtes per ocium ſuas in Atheſim naues traduxere : Tum ter riti qui in aduerſa ripa ſteterant inimicæ claſſis impetu non expectato fuga diſſipati diuerſi abiere : Multi Mellitam : ſed plures Donatum turpiſſime il lius fugæ auctorem tradunt : ſed duo faciunt ut citius credam apud Vene tum culpam fuiſſe : Et Paſii Ariminenſis auctoritas qui ſcribit mandatum Mellitæ fuiſſe Donati nomine ut relicta fluminis ripa in tutiora ſe loca cum copiis reciperet : Et quod non multo poſt a populi aduocatoribus eo nomi ne diem illi dictam reperio : Qui tradunt donati iuſſu Mellitanas copias ri pæ præſidio deceſſiſſe : Chriſtophorum Tollentinatem aiunt cum ſua equi tum ala Veronam miſſum : Tybertum Brandolinum cum eo equitatu quẽ habebat Montagnanum : Ioannem Chriſtophori fratrem Vincentiam : Mel litam ipſum cum reliquis copiis ad Aponi balnea conſediſſe : Hoſtes Athe ſi ſuperato Leniacum adorti pontes ſub primum impetum occupauere : In qua expugnatione Caroli Gonzagæ iuuenis impigri opera clare enituit : Eſt Leniacum uelut in duo oppida diuiſum quæ ponte flumini impoſito iun guntur : Pars illa quæ ad orientem ſolem ſpectat Portum uocant : hanc ho ſtis adortus modico negocio in ſuam poteſtatem redegit : Circa reliquũ ma gis laboratum : Clodienſium præſidio erat locus initus quorum fida ac ſtre nua opera ut ſemper alias : tum maxime illis ipſis diebus ad Maloperæ ua da Venetus uſus fuerat : Aderãt & Fœdericus Contarenus & Petrus Quiri nus cum aliquot aliis patricii ordinis : Quidam pro Petro Quirino Andre am Mocenigum habent : fueruntq; hi miſſi ut locum præſidio retinerent : Sed quemadmodum euenire ſolet ut neq; conſilio neq; ratione fortuna ſe mel inclinata ſiſti poſſit : factum eſt : ut ſubita oppidanorum deditione ipſi cum Clodianis in hoſtium poteſtatem uenerint : Leniaco recepto Picininus & Gonzaga in Vincentinos ac Patauinos fines irrupere : Ad Baldum aliquã diu laboratum : Inde eo capto miro uictoriæ curſu Leonicum cœpere : Bren dolam : Monticulum : Arcinianum : Monturſum cum Dreſini ualle & ea quæ Agni dicitur : Montanorum quoq; nonnulli deditionem fecere . Sed hæc fe re omnia Vincentinorum ſunt : In Veronenſi Suauium & quicquid fere eius terræ reliquum erat in hoſtium poteſtatem conceſſit . Quo tanto rerum ſuc ceſſu elatus Picininus Veronam caſtra admouit : Quo & Gonzaga cũ omni bus copiis uenit . Erantq; in hoc ſtatu circa Atheſim res Venetæ quum ad Benacum aliquanto meliore euentu eſt pugnatum : Foriulianus Italus Sa lodii cum equitatu non paruo : ſed maiore omnino peditatu erat & Gibel

Venetorum metus ho ſtibus athe ſim aperit

Donatus Legatus fuge

Leniaci de ſcriptio

Fœdericus Contarenus Petrus Quirinus Andreas Mocenigus ab hoſtibus c

Leniacenſes deditio nem faciũt

Hoſtium ſucceſſus

Lib. 23.

linæ factionis Brixienſes cum eo plurimi: His copiis fretus ille Materno: Penetra: Turbuliq; Venetum deiicere ſumma ope nitebatur: Aderat Petrus Aduocarus cum Guelphorum multitudine ad prohibendos hoſtium conatus: Ad Maternum itaq; (nam id quoq; oppidum tum Venetorum fuiſſe reperio) atroci prœlio concurſum eſt: Zenus qui Venetæ claſſis præerat tam proximo pugnæ loco naues applicuit: ut nauales milites terreſtri acie in hoſtem dimicarint: Pugna a tertia diei hora ad ueſperam eſt protracta: Inde dum ſenſim ſuos a prœlio Italus reuocaret perq; anguſtam ſemitam lacui prominenti cliuo obiectam accurate militem traduceret: Zenus ex ipſis nauibus aſſiduo telorum iactu expoſitum hoſtem & iniuriæ oportunum uehementer inceſſebat: Vrgebat interim Aduocarus extremum agmen: multaq; cæde retardabat: Tum hoſtes ipſi a tergo & a latere multitudine telorum afflicti ſolutis ordinibus fugam capeſſunt: Inſtat uictor Venetus multos trucidat: multos quoq; uiuos in ſuam redegit poteſtatem: Ingens agreſtium cædes eſt ædita: Quadringenti & amplius capti: In quibus illuſtres uiri circiter quinquaginta fuere: Italus umbra noctis uſus Salodium ſe trepide recæpit.

Venetorū circa Bena cum uictoria

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER. IIII. TERTIAE DECADIS.

m Ouerat interim ex Picœno Sforcia: multiq; cum eo uiri fortes in quibus Alexander Ioannes & Leo eius fratres: Rubertus Seuerinas: Dominicus Malateſta: Lodouicus Hadriæ dux: cui filiam in uxorem Sforcia deſponderat: Franciſcus Ortonius: ac plæriq; alii uiri militari gloria inſignes: Ex Aeſio quo edictum erat omnibus ut conuenirent: Fortunæ phanum atq; inde Ariminum petiere: Hic dum circa ſigna cæteri frequentes eſſent: unus Guido Fauentinus defuit qui diuerſarum erat partium factus: Quod ubi ille exploratum habuit aliquandiu anceps ſtetit incertus quo primum ſe uerteret: Videbat id Philippi conſilio factum ut ſuum in Galliam tranſitum per nouum hoſtem retardaret: Sed ut præſenti erat conſilio nihil ad inſtitutam expeditionem æque attinere ratus q̄ ubi armis ad Venetos ueniendum erat: Si Rauennam & forum Popilii hoſtibus ademiſſet quibus recæptis cōpendioſiſſimum ſibi iter in Galliam aperiretur: Popilienſes adortus poſtridie q̄ eo caſtra admouerat ad deditionem compulit: Inde dum forte Rauennam duceret: ecce trepidiſſimis affertur nunciis: hoſtes Atheſi ſuperato: quicquid citra ultraq; flumen Veneti tenuiſſent præter Veronam & Vincentiam propemodum occupaſſe: Veronenſes ad id arcta premi obſidione: Paduæ & Vincentiæ eiectis præſidiis tumultuatum periculum eſſe niſi properet ire ne omnia in hoſtium poteſtatem ſubito concederent: Sed quod ad

Viri illuſtres qui Sforciam ſunt in Galliam ſecuti

Sforcie fratres

Paduæ & Vincentiæ tumultuatum ob militum inſolētiam

duarum

duarum urbium tumultum attinet id militum culpa accidiſſe aiunt qui nimia licentia peccantes furta paſſim & rapinas in miſeros ciues: non aliter q̃ in hoſtes bello captos ædere auderent: Patauini iniuria adacti quum ad arma concurriſſent mox prætoris interuentu impetum tenuere: Vincentini & ipſi ſimili cauſa conſternati eiecto præſidio ſuam in Venetos fidem prædicantes haud ſibi externis armis opus eſſe dicere ſatis ſuperq; conſtantiam ſuam patribus notam eſſe: His munimentis urbem ipſam aduerſus omnes hoſtium impetus tutiorem q̃ ullo mercenario præſidio futuram: Laudati ſunt uehementer Vincentini a Mellita qui ſub primum affuit tumultum: Hortatiq; ut in antiquo ſtudio & fide permanerent: permiſſum eſt ut ſuis uiribus quẽadmodum poſtularent urbem tuerentur: Huiuſmodi nuncii omnino auditu q̃ re atrociores effecerunt ut mutato conſilio continuo Sforcia: flexo a Rauenna curſu ad Roncanum pontem citato agmine duxerit: Inde Guidone & Franciſco Picinini filio intra Foriliuii mœnia cum numeroſo equitatu compulſis: Quinto poſt die q̃ eo uenerat inde digreſſus ſextis caſtris per Bononienſes Bondomium uenit: Hinc ſecundo Pado impedimentis Clodiam miſſis per Ferrariam patentibus portis Gorium ſe contulit ex Gorio mox Hadriam tranſiit: Vnde proximus fuit Hadriacus primo: inde Hadriaticus nominatus eſt: Fuit id Thuſcorum oppidum atq; diu præpotens: Verum nos hæc ideo admonuimus ne ab Hadria quæ in Picœno eſt nomen mari inditũ crederetur: Florentiſſimum hunc exercitum omnium ſpe celerius Venetæ opes in Patauinos fines traduxere: quatuor ingentibus uadis quibus erat tranſmittendus: Multis ſiquidem locis tractus ille littoralis aut fluuiis in mare emittentibus aut maris æſtu perrumpitur: Ad Gorium primo ex fluminibus Padi unum ponte ſuperatum quem duo & triginta longiores ſcaphæ ancoris fundatæ expleuerunt: Strata erat aſſeribus pontis longitudo tenui ſabulo deſuper aſperſa: Perticæ hinc inde affixæ ne motu pontis equi perterriti in ſubiectas aquas præcipitarentur: Erantq; ad illius præſidium duodecim naues ad pugnam inſtructæ: quæ ſiquis ſuperiore parte fluminis ab hoſte impetus factus eſſet pontem ipſum ab iniuria tutarentur: Ferunt his locis Sforcianos pro prodigio habuiſſe: & quod Padus ita repente intumuerit ut parum abeſſet quin aggeribus refractis caſtra quæ non procul ab ipſo flumine metati fuerant ſubita inundatione demerſerit: Et quod uis ingens ſerpentum ipſa militum tabernacula circunſederit: Alterum uadum ad fornaces: Quatuor & quadraginta lintres arctiſſimo nexu iunctæ exhibuere: Hic locus quia hoſtium inſidiis aliquanto oportunior fuit duodecim Galeones armis & propugnatoribus inſtructos habuit: Centum ad id ſagittarii pontem præſidio tenuere: Tertius ad Atheſis hoſtium circa Foſſiones qua ternis uicenis Scaphis eſt compactus: Quo ſuperato ſecus maris littora ad Brundulum copiæ ſunt traductæ: Hac quoq; traiectus exercitus: quia amplíſſimum erat uadum ponte omnium longiſſimo nonaginta nauibus expleto: Hinc ad portum quem Clodia Venetias uerſus habet Sforcia progreſſus trecenta nauigia ad conuehendas in continentem copias parata offendit: Quibus eques cum omni multitudine peditum exceptus per ſtagna quæ ipſum mare ac continentem interiacent ſecunda aura cœptus eſt deuehi: Iucundum erat multis atq; ipſi duci imprimis terreſtribus expeditionibus nõ maritimis aſſueto ſpectaculũ trecenta eodẽ tempore uolitãtia uidere uela: Mille ad hæc minora nauigia omniũ promiſcue ordinũ hinc inde circũfuſa quæ cũ

Vnde Hadriacũ mare

pons artificioſus ſupr… ꝑ quem Sforciani …

prodigium, ſerpẽti…

Lib. 24.

officii cauſa tum uidendi ſtudio illi obuiam proceſſerant: Aderant & qui pu
blico nomine ipſi duci fœlicem gratularentur acceſſum amplaq; ei munera
deferrent: Ad Conchas Patauini agri locum expoſitus in terram exercitus:
ubi ſex millia ducenti ac quatuor ſupra quadraginta ſunt equites cenſi: Pe/
dites mille & ſexcenti: Qui numerum extenuant quatuor equitum millia
ac duo peditum fuiſſe tradunt: Sforcia ubi copias in continentem expoſu/
it nihil antiquius habuit q̃ Mellitanas copias & ubicunq; Venetarum uiri/
um aliquid eſſet in unum contrahere ut q̃primum in hoſtem dimicaturus
moueret: Nec Mellita audito Sforciæ aduentu multum deſedit: Sed po/
ſtridie q̃ appulſum erat cum duodecim millibus equitum peditumq; præſto
affuit: Quidam auctores ſunt in Colonienſi agro ipſos duces caſtra contu/
liſſe: ubi recognito exercitu quatuordecim equitum millia atq; octo pedi/
tum in Venetis ſint caſtris numerata: Sed dum hæc in hoſtes comparan/
tur Brixienſes fame peſtilentiaq; non minus q̃ aſſiduo hoſte domiti: Nam
Italus cum duobus millibus ad hoc ipſum relictis ita aſſiduis incurſationi/
bus urbem uexabat ut parum meliore eſſent conditione qui in urbe erant q̃
antea fuiſſent quum a Picinino & Mantuano duce obſidebantur: Victi itaq;
tot malis ciues feciſſent tandem deditionem ni Barbarus eam rerum omni/
um difficultatem mira prouidentia ſuperaſſet: Nullam aiunt artem excogi
tari potuiſſe ad miſerorum ciuium animos in fide & ſpe continendos quam
ille maturo tempore non adhibuiſſet: ita ut ſupra fidem ſit referre quibus
modis ad alendum præſidium pecunias hinc inde abraſerit: Ab urbe ſtipen
dium nullum itineribus inſeſſis mitti poterat: Pariq; conſilio & induſtria
montium incolis: Petri Aduocari uſus opera: nuces: rapa: caſtaneas: aliaq;
frugum genera ad leuandam famem expreſſerit: Et illud pene incredibile di
ctu quotiens ſit hoſtem hæc fingendo illa diſſimulando ludificatus: Qua
patientia grauem in tanta rerum penuria tulerit multitudinem: nullius con
greſſum aut colloquium euitare: ne illorum quidem quorum domum ſcie/
bat peſtilentia laborare: quum ipſa interim lues ita in miſeram graſſaretur
ciuitatem ut ſeptuaginta pene quotidie efferrentur funera: omnibus horis
ad eum patebat acceſſus: prandebatq; in aperto: Nec in eius menſa alius pa
nis ea temporum difficultate conſpectus eſt q̃ hordeaceus aut furfureus tri/
ticeus nunq̃: Ferunt & Calones nonnunq̃ in urbem pro frumentatoribus in
duxiſſe ſaccis palea aliaue materia refertis: atq; hoc ipſum ad noui comme
atus ſpeciem ciuibus oſtentandam: Et in propugnaculis ſagittas quaſi ex/
tra urbem miſſas clandeſtine affixit cum litteris quibus ciues ab aliquo pu/
blico aut priuato hoſpite qui in caſtris eſſet moneri uiderentur: Cauerent ne
ab hoſte ſpem ueniæ quæ ab illis prætenderetur ullam ſperarent: Statuiſſe
eos ſi Brixia quandoq; potirentur eam funditus euertere: ciueſq; ad unum
cum liberis trucidare: His artibus ille commiſſam urbem non ſolum tueba/
tur: ſed id ſane conſecutus erat ut pater patriæ uulgo a Brixienſibus dice/
retur: Demum ſub Aduocari reditũ montanis fr ætus auxiliis: caſtella quorũ
ad crucis unum: alterum ad Mompeianum fuit ſubito incurſu oppreſſa
demolienda curauit: Eo ſucceſſu erecti Brixienſes (Italus enim iã antea ad Caſta
nedulũ ſtatiua habebat ut q̃longius poſſet peſtilẽti cœlo abeſſet) conſtituerũt
Salodiũ oppugnatione tentare: rati fore ut Veneta claſſe aquis laceſſente ſi a
continẽti & ipſi locũ acri adorti eſſẽt oppugnatione ui aut uolũtaria deditiõe
Salodiẽſes ad imperiũ retraherẽtur: Gauardũ itaq; conuenere Tha. Aeſtẽſis cũ

Attẽde Venetorũ copias

Attende Fran. Bar/bari in Brixia ſeruanda prudentiam, ac Maximam Diligenciam.

equitibus trecentis quos reliquos ex ala illa quæ ad Brixiæ præſidium cum eo relicta fuerat Petrus Aduocarus cum Montanis trecentis & Theoſaluius cum ſex mercenarioꝝ centuriis: Italus explorato hoſtium conſilio Fœlicianū conceſſit: In quem Brixienſis ferox confeſtim impetum fecit: Ille uero ſignis ocyus illatis contracto ſub mœnibus oppidi prœlio quum ab ortu ſolis ad meridiem paribus animis utrinq; pugnatum eſſet: Venetus feſſus & reliqui pugna ſenſim excedere cœperunt: In eos pedes referentes tantus eſt impetus ab hoſte factus ut ſolutis ordinibus ui coacti ſint dare terga: Thaddæus paucis amiſſis perpetua fuga in Pedemontanos abiit: unde non multo poſt cum copiis quas ex Bergomo Barbarus ſubito accerſiuerat ne aliqua maior clades adiretur Gauardum reuerſus præſidium quod hoſtes ad Euphemianum habebant expugnauit: In hoc ſtatu Brixienſium res erant quando Sforcia iunctis ut dixi cum Mellita copiis in hoſtem mouit: Premebant illi interim Veronam mœniaq; bellicis operibus quatiebant: Explorato igitur eorum numero factiq; de Sforciæ aduentu hoſtes certiores machinis impedimentiſque ſubito in Mantuanos miſſis ſplutaq; obſidione cum omnibus copiis Suauium abiere: Eſt id Veronenſis agri oppidum: Hic illi foſſam in ſubiectas paludes ad Atheſim attinentes quinq; paſſuum millia a Suauio ductam tenebant obicibuſq; & propugnaculis munitam: Qua defenſa apparebat Sforciam ab omni ope Veronæ Brixiæ & Bergomo ferenda excluſum iri: Ille interim Leonicum acri oppugnatione adortus ante noctem ui capit captumq; militi ut Paſius ſcribit diripiendum tradit: Blundus plurimis certaminibus oppidanos fruſtra tentatos ait: locumq; pertinaciſſime defenſum: atq; ubi Petrus Brunorus: Troilus uterq; Sforciæ chariſſimus hic tragula ille plumbea glande grauiter uulnerati occubuiſſe crediti ſunt: tum ducem ipſum ira accenſum totis uiribus incubuiſſe: Eo conſilio ut captum ui oppidum non ſolum diriperet ſed funditus etiam euerteret: ac tum demum a Leonicenis deditionem factam omniq; ob id iniuria temperatum: Hoſtium munitiones haud multum a Leonico aberant nec dum hæc in conſpectu fierent illi aliquid mouere ſunt auſi. Eo oppido recæpto Sforcia quadrato agmine in hoſtium duces ferociter mouit aciem in eorum conſpectu circa Suauium explicat facitq; eis pugnandi copiam: ſed quum ante nouam lunam dimicari non oportere reſponderetur expreſſa hoſtibus metus confeſſione ad Vincentinorum oppida recipienda ſe conuertit: Quorū non pauca propoſita impunitate breui recæpit: Sunt qui ſecundum hanc expeditionem & non antea caſtra ad Suauium admota dicant: ac tum demum cæteris amiſſis eum locum uelut omnium oportuniſſimum hoſtem inſediſſe: undequaq; uerſum Sforcia Veronam ire ſtatuiſſet ille ſe ex propinquo obiiceret: Et quia foſſa ad paludes uſq; deducta: ſine multa cæde iter ſuis ea parte patere nō poterat: per montes Veronā ducere Sfor. & alii ſtatuere: Ad Roneam igitur oppidum quod diui Ioanni dicitur prius caſtra admota ſunt q̄ quid conſilii Veneti duces cœpiſſent: Picininus reſciuiſſet Tollentinas & qui Veronæ præſidio erant facta repente eruptione (quod facere per internuncios iuſſi erant) ex munitionibus quas circa urbem Philippi duces erexerant aliquot incenſis duas ui captas ſuo firmant milite: Interim Sforcia admotis ad Roneam copiis cum Picinino circa præſidia quæ ille aliquanto antea in prominentibus iugis firmarat acri prœlio pugnauit: Primo congreſſu turbatæ ſūt Sfor. cohortes: mox uero Troilo & Nicolao Piſano

Veneti ad fœlicianū uincuntur

Sforcia Leonicum recæpit, ac diripit

Lib. 24.

cum robore equitum in hoſtes immiſſis æquatū eſt certamen & quū neutro adhuc inclinata acie ſub noctem Picininus Suauium cum copiis ſe recæpiſſet ſine alio maiore certamine Sforcia in montes qui Veronam uſq; protendun tur euaſit: Venetis igitur iuga montium tenentibus circūægit aliquandiu co pias Picininus ut oppida quæ proximis collibus occuparat præſidio prote/ geret: Pugna tamen omnino abſtinuit: Nam præterq̄ ꝙ Sforcia nullum ad inſidias locum reliquum fecerat: aliquanto bellatorum numero præſtabat: Blundus qui mercenarios tantum milites recenſet quatuordecim armatorum millia in hoſtium caſtris fuiſſe ait: in Venetis ſexdecim multitudinē ad hæc Tyronum in utriſq; ingentem: Veronam ingreſſus Sforcia haud intra mœ nia deſedit: Ad tertium lapidem ab urbe Hoſtilienſi uia caſtra metatus eſt: Sunt qui in campo martio qui mœnibus urbis adiacet caſtra habita dicant: atq; ad primam ſuperandi Atheſis mentionem: Picininum qui interea circa Porcilium conſederat ſubito flumen tranſmiſiſſe abiiſſeq; cum omnibus co/ piis Vigaſium in Mantuanis finibus: Tum Sforcia retro conuerſus Suauiū obſidione cingit: Quo recæpto paucis diebus omnia citra Atheſim loca præ ter Leniacenſem portum recæpit: Dum hæc circa Veronam geruntur ſecuta eſt Græcorum illa cum Romana eccleſia unio: Quæ res pertinaciſſimis diſce ptationibus Ferrarienſi conuentu iactata diuino iuuante ſpiritu: de cuius proceſſu ſumma erat quæſtio optimum ſortita eſt exitum: Ita nanq; com/ pertum eſt ut in eo quo duæ gentes omnium aliarum peritiſſimæ diſſentire uidebantur idem omnino ſentirent: uerum diuerſo uerborum ambitu. Re/ cæptis ut dixi omnibus citra Atheſim oppidis quæ hoſtis occuparat: Vene/ ta caſtra Benacum uerſus ſunt promota: Bardolinumq; oppugnatione tenta tum: Siquidem omnia Sforciæ & aliorum conſilia eo ſpectabant ut ſibi ali quo modo lacum apertum redderent: qua ſola ratione apparebat Brixienſi/ bus ſubueniri poſſe qui peſtilentia & fame iam propemodum in ultimum erant diſcrimen adducti: Nam præter cladem illam quæ in urbis oppugna/ tione fuerat accæpta quinq; hominum millia peſtis illa teterrima miſeræ ciui tati ademerat: Fames ad hæc aliquanto atrocior q̄ antea incubuerat: rapis: le guminibus quibus aliquandiu inedia leuata fuerat deficientibus: Rumor igi tur erat urbem ipſam tot malis breui poſt ceſſuram niſi aperto lacu primo quoq; tempore commeatus & præſidia illi mitterentur: Et quia hoſtiū claſ ſis aliquanto Veneta ualidior erat non auſus eſt Zenus ſuis ad Bardolinum ſedentibus naues oppido admouere: Quo accidit ut ubi Sforcia ſe nihil pro fecturum uidit quoniam oppidanis auxilia aquis ſubueherentur ſoluta obſi dione inde abierit: Quia igitur parum id proceſſerat Caualcabos: Guerreri/ us Martianus: & Ioannes comes Romani ſanguinis cum equitibus mille & peditibus trecentis præter Arcum & Tienium ad Brixiam commeatu & præ ſidio ſubleuandam ſunt miſſi. Hi per Sabiēſes in Pedemontanos delati ſta tuerunt equos montiū aſperitate feſſos in herbido loco prius reficere q̄ urbē in grederentur: Cœperat interim conſiliū Barbarus hoſtilis claſſis partē quæ ad Salodium erat comburere: Thaddæo Aeſtenſi cum And. Valerio & And. Leo ne eo miſſis: Zenus quoq; nauiū præfectus monitus eſt per litteras ut & ipſe maturo acceſſu adeſſet rēq; fortiter gereret: Pici. & Gon. hoſtiū cōſilio explorato ex Vigaſio clandeſtine cum equitibus ducentis profecti per Piſcariam ad Fœ licianum delati ſe Alouiſio Seuerinati & Italo Foriuliano iunxerunt: Qui/ bus ſe cum omnibus copiis ſequi iuſſis Venetum equitatum qui in Pede/

Sforcia circa Veronā conſedit

...ū Latinis Vnio

Attēde Brixienſiū cladem a fame et peſte.

Andreas Valerius And. Leo.

montanis adhuc ſtatiua habebat impetu repente facto impedimentis exuere: nonnulliſq; ad id equitibus intercæptis cæteros in urbem trepide compule/runt: Inde ad eos opprimendos conuerſi quos ad lacum miſſos audiuerant tripartito mouerunt: Seuerinas in naues impoſitus iubetur aquis rem gere re: Italus Madernianos montes cum pedite inſidere: Gonzaga & Picininus uia quæ montes ipſos a lacu diuidit equitatum ducere: Tum hoſtium claſ/ſis Venetam repente adoritur: Concitat Aeſtenſis ex continenti turmas ut ſu is laborantibus auxilio adſit: Tum a uertice & a latere hoſtes coorti in Vene tos cum clamore irruunt: Thaddæus tot difficultatibus circunuentus ſuos quanta poteſt ui tutari contendit: Sed tantus ab initio pauor cæteris inie/ctus eſt ut nullo ferme loco niſi circa Aeſtenſem ſit hoſti repugnatum: Mo mento itaq; temporis claſſis & qui in continenti erant ab hoſte oppreſſi ſũt: Erant Veneto triremes duæ: celoces quatuor: ſex Galeones: & Ganzariolæ ſeptem: quarum duæ conſerta pugna ab initio dilapſæ Turbulas trepida ſe fuga recæpere: Reliqua claſſis cum ipſo Zeno præfecto in hoſtium poteſta/tem uenit: Capti ad hæc Thaddæus cum Valerio & Leone legatis: Acceſſit ad eam cladem quod & Madernianam arcem poſtridie q̃ ita infœliciter eſt pugnatum hoſtis occupauit: Ferunt rem diu antea a Sforcia prouiſam mo nitoſq; ſæpius ab eo patres ut ſupplementum in lacum mitterent: fore ut ni ſi id mature facerent claſſis illa quam ad eam diem paratam habuiſſent ho ſtibus paulo poſt prædæ eſſet: Ipſe uero Turbulas Penetramq; ne ab hoſte uictoria elato ſubito incurſu opprimerentur ualido præſidio firmauit: Ea cla des Venetias allata ingenti mœſticia patres affecit: uerum ne ob id animum remiſiſſe uiderentur continuo nouam claſſem decreuere: diuerſa tamen ratio ne ab illa priore ad Benacum ſtatuendam: ut ſoluta uidelicet materia ſexcen tis plauſtris Turbulas conueheretur: ubi uelut nauali quodam aquis proxi/mo triremes octo texerentur: totidem Galeones ac celoces quatuor: Omnes Veneti naualis opifices ad opus ſubito conficiundum deſtinati: Claſſis im/perium Stephano Contareno demandatum ac ſingulis triremibus ſinguli pa tricii præfecti: Miſſum ad id ſtipendium in caſtra in aliquot futuros menſes: Miſſa ex Tyrone ſupplementa: & commeatus uis ingens. Hæc tota fere æſta te illa geſta. Venerat iam autumni tempus qui per ſe morbificus tertiã fer me exercitus partem paucis diebus febre implicuerat: Quapropter Sforcia Gebetum cum omnibus copiis conceſſerat: Hoſtis ad Vigaſium nihilo inco lumiore exercitu ſtatiua habebat: præter febrem atrox quoq; peſtilentia ca/ſtra illa fuerat adorta: Patres quos Brixienſium periculum torquebat ea cu ra uelut cunctaꝝ maxima animis hærebat quæ eo maior per eos dies inceſſe rat quo in maiorem deſperationem fama amiſſæ claſſis eos adductos exiſti/mabant: Mittunt itaq; ad Sforciam qui publico nomine rogarent ut priuſq̃ in hyberna quorum iam tempus appetebat miles dimitteretur commeatu ac præſidio ſi fieri poſſet fideliſſimam ciuitatem leuaret: Et ut ea quæ a tergo Sforcia reliquerat tutiora eſſent: Statuunt patres Atheſim ad quartum ſu pra Leniacum lapidem purgata ueteri foſſa deriuare: Quo facto conſtabat fo re ut aquis longe lateq; ſtagnantibus Patauinus ager Vincentinus ac Vero/nenſis qui citra flumẽ erat ab omni hoſtiũ ſeruaretur incurſu: Allaturam ad hæc rẽ ipſam cõmoditatẽ maximam Veronam uſq; nauigandi: Quatuor foſ ſoꝝ millia ad id opus deſtinata dicũtur: Contarenus interim quia nauiũ arbo res tã longis itineribus perferri nõ poterãt ĩ caſtra primo ĩde ĩ Tridẽtinos mõtes

Hoſtium ſtratagema

Ve. circa ſa lodium ter ra & aquis uincuntur

Altera claſſis paratur

Stephanus Cõtarenus

Attende Ve. de deri uãdo Athe ſi conſiliũ cui mittitur

tranſgreſſus ſiluas inſpecturus ſiquæ arbores tantæ proceritatis eſſent ut ad eum uſum parari poſſent adhibitis ad id cognoſcendum peritioribus fabris: Conſtitit inter omnes non ſolum malos: ſed omnem etiam multarum nauium materiem nemus ipſum affatim præbiturum: Accerſiti eo præter aliam multitudinem fabri lignarii ſexcenti: Picininus qui ea parari reſciuerat ut aliquo modo hoſtium conatibus iret obuiam: prima noctis uigilia: Ripa oppido quo ſe clandeſtine contulerat profectus uia ſecundum Benaci littus aperta qua uenturum haud quiſq̃ ſuſpicari potuiſſet triremem nuper reſarctam igni corrumpere tentauit: Forte accidit ut Troilus locũ præſidio teneret qui hoſtis impetum non ſolum ſuſtinuit: ſed conſerto etiam ferociter prœlio cõtinuo pugnam adæquauit:

Hoſtiũ clades

Picininus medio conflictu equo deiectus trecẽtis eo prœlio amiſſis ægre ſeruatus eſt: Re ad Sforciam delata ueritus ne quod hoſtis infœliciter tentarat maiore poſtea niſu perficeret: Placuit Mellitam locis ipſis præſidio eſſe: qui ubi eo profectus eſt a lacu ad montes Ripæ imminente ducentos circiter paſſus maceriem militari opere duxit duodecim pedum altitudine latitudineq; pene pari: Erexit & caſtellum in montis uertice ex eadem materia in muri ſpeciem congeſta: cum propugnaculis frequentioribus: Quibus locis modico præſidio retentis apparebat naues quæ Turbulis eſſent quæq; poſtea erant futuræ ab omni hoſtium iniuria ſeruatum iri: Dum igitur claſſis inſtruitur: & Atheſis deriuatio mutato conſilio intermittitur: Statuit Sforcia commeatum Brixienſibus per montes importare: Contracta igitur frumenti ui ad Turbulas & Penetram ingenti: confiſus fore ut prece aut precio montanos regulos deliniret: aut ſi minus id procederet ui & armis locorum difficultatem ſuperaret:

Attẽde recẽtem Sforciæ expeditionem

Cum tribus equitum millibus & peditibus circiter mille ex omni numero lectis Penetra profectus ad Thenium quingentos ab oppido paſſus conſedit: Curauerat ad hæc machinas aliquot comportandas quibus ſi ita opus fuiſſet in oppidorum oppugnatione uteretur: Sed dum ille ad Thenium ſedet: Philippi duces qui conſilio hoſtium antea explorato ad Ripam conceſſerant Ludroniam uallem tumultuario milite inſederant: qua occupata cũ peditibus octingentis & trecentis equitibus Picininus cum Seuerinate ad Thenii ſaltum inſidendum relictis qui occupata loca præſidio tenerent citato agmine retro mouerant: Inſinuarant ſe interim ad caput lacus qui in ea ualle eſt: Martianus & Ioannes comes cum toto equitatu tacitiq; in hoſtium aduentum ſe ibi tenuere: ubi uero eo Picininus & alii uenere: Venetis in illos coortis ſubitum eſt prœlium commiſſum: Quo accenſi Martianorum animi certamine ſemel iniecto non ſolum per diem hoſtem diſtinuere: ſed ſub noctem etiam: Et quia lux paulo poſt erat defutura proximis domibus incenſis ad id lumen pugnã tam diu diſtraxere ut feſſus Picininus ſenſim prœlio excedere cœperit:

Attẽde Picinini fugã

In quem pedem referentem tantus a Veneto milite iã ſpei pleno factus eſt impetus ut continuo in fugam uerſus toto equitatu ac peditum robore amiſſo præcipiti curſu ad Ponalis iuga quæ Benaci undis eminent delatus a Teutonico quem penes ſe ad hos uſus habere ſolebat per abrupta montiũ ægre ſit ſeruatus: ubi uero ad ſubiectas lacus undas eſt uentum: tenui cymba ex proximo accerſita Ripam annauigauit: Seuerinas equitibus uiginti comitatus Madernum per aſperos montes ſe trepide recæpit: Octoginta ex omni captiuorum numero lecti Brixiam Barbari iuſſu perducti. Picininus haud quidem ea clade territus Seuerinate ad ſe accerſito ad Thenii ſaltus occupandos

confeſtim

confeſtim ire pergit : Iam enim uel per hoſtes tranſiturus Sforcia ad montes ſucceſſerat : Eſt Thenium alto colle ſitum ad leuam dextramq; præcipiti montes : Quorum alter qui dexter oppido eſt caſtellum habet opere & natura munitū: qui e regione attollitur ſterilis omnino & magis præruptus: Hunc peditum robore hoſtis inſedit præter oppidum Carolus Gonzaga inſtructas equitum alas tenuit : Hæſerat Venetus dux ad radices eius montis quem a pedite inſeſſum diximus : uidebatq; hoſtibus dextra leuaq; ſedentibus ſine ingenti certamine locorum difficultates ſuperari non poſſe : Et quū conſilii anceps ſecum animo agitaret qua ui per hoſtes ſibi uiam aperire poſſet : Ecce nouam inopinato cohortem a Ripa Thenium uerſus tendentem procul aſpicit ratus ille reliquum copiarum quod Vigaſii erat : eo ab hoſte accerſitum confeſtim omnem equitatum cum Troilo in Gonzagam mittit : Ipſe deinde ad pedites conuerſus : ex quibus cohortem unam quaſi prætorianam penes ſe habere ſolebat: Verticem inſeſſum illis oſtendit oratq; ſimul hortaturq; ut ſi eo honore in quo apud ſe ſemper habiti eſſent digni uideri cuperent : ſi pro ſuis in ſingulos beneficiis : quæ multa & ampla eſſe non ignorarent parem ſibi gratiam quandoque relatam uellent: ſi deniq; ut fortes fidoſq; decet milites ſtrenuam operam : aut præclarum ullum facinus aliquando coram ſe ædere ſtatuiſſent : Ex illius diei pugna & præteritæ & futuræ militiæ ſibi gratiam omnem & laudem quererent : Irent forti animo in hoſtem : Quo pulſo non ſolum fideliſſimam Veneto imperio urbē ſeruarent : ſed gradum etiam ſibi facerēt ad ampliſſimam uictoriam . Hæc ille atq; una in aduerſum iugum acum explicat : Ipſeq; imprimis breui haſta nixus in arduum tendit : Miles quanq̄ lubrico & abrupto montis aſcenſu uix conſiſtere poterat præſentia tamen & uoce ducis adiutus cliuum impigre ſuperat : Inde Sforcia ſuum Troilum cum equitatu circa oppidum pugnā ferociter cientem militibus oſtentat : hortaturq; eos properare atq; eius uictoriæ palmam equiti præripere: Ipſe inde agili & rapido curſu ad crepidinē delatus: unde a ſuis & uideri & exaudiri poterat alacri uoce Troilū : Nicolaū Piſanum & alios appellans hortatur iubetq; hoſtium agmen cuneo perrumpere : Iam ſe cum cohorte peditum hoſtes iugo ſummouiſſe : ad pedeſtrem inde aciem conuerſus dum ad eos concitandos properat : Ecce procul iam occupato loco uidet ſuos diſiectum hoſtem per collis decliuia præcipitem agere : Tum lætis clamoribus atque haſtam quatiens : Eia inquit fortes ſocii: inſtate & timidum hoſtem ne pugnam reparet : a tergo a lateribus premite atq; ita prœlio altera parte defunctus ad equitem hortandum redit . Hic recētis cohortis interuentu aliquanto uictoria laborioſior fuit : Sed ultima impreſſione a Sforcianis facta : quia iam allatum erat præſidium ex ſummo iugo deiectum : quod unum effecit ut fluctuare cœpiſſet hoſtium acies captoq; Cæſare Martinengio : qui medio prœlio acriter pugnabat : Summoti loco in fugam hoſtes palam ſunt acti : Eos palatos Sforcianus miles uictor inſequitur : multos obtruncat multos quoq; abiectis armis deditos capit : Poſt Cæſarem Carolus Gonzaga cum ducentis equitibus & peditibus trecentis in Venetoꝝ poteſtatem uenit : Credidit ab initio Sforcia Picininum quoq; a ſuis intercæptum : Qui ubi inter captiuos non eſt relatus quinq; aureoꝝ nummum millia propoſuit ſiquis eum ex fuga retraxiſſet : Ille uero quum ſe trepide in oppidum recæpiſſet latuit per diem ne ſi uictor hoſtis reſciuiſſet ſe Thenii eſſe attentiſſima obſidione oppidū

Sforciæ ad hortationē ad ſuos

Venetorū ad Theniū Victoria ſforciȩ magnanimi martinengū et ca[illegible] capit.

Attēde Picinini artē

Lib. 24.

portatur tamquam lacera miles extra oppidum Thennj.

cingere perſeueraret : omnemq; euadendi adimeret facultatem : Intempeſta igitur nocte pānis obſitus pro lacero uulneribuſq; cōfecto milite humeris extra oppidum delatus auerſis itineribus Ripā oppidum peruenit: Quo magna equitatus pars ſe ex fuga recæperat : Sunt qui dicant eum ſacco obuolutū ac pro uili ſarcina a milite in tutum deportatum : Poſtridie q̄ pugnatum erat cinxit Sforcia oppidum obſidione : cōmiſſaq; per eos dies quibus illa tenuit leuiora quædam prœlia : In quibus Malateſta Cæſenæ princeps adoleſcēs ſtrenuus dum ferocius in hoſtem inuehitur eſt captus : Paſius Ariminenſis ait poſt Thenianā pugnam Venetum ducem ad Ripam oppidum quadrato agmine acceſſiſſe : atq; in tumultuaria pugna quæ ibi cōmiſſa eſt Malateſtam captum. Aleardus Veronenſis in ſuo ad Sforciam Panægyrico ait Pici. poſtri die q̄ prœlio exceſſerat ſtructa acie ad Veneta caſtra dimicaturum ueniſſe : Cuius audacia eo magis terribilis fuit quo recentiſſima pugna hoſtium opes magis ac magis acciſæ credebantur : Etenim facile ex eo apparuit Sforciæ & aliis rem cū eo hoſte eſſe qui neq; uictor neq; uictus quieſcere poſſet: utrūq; tamen res ſe ſe habuit ſatis conuenit per eos dies aliquid commeatus Brixienſes a Sforcia accæpiſſe fuiſſeq; in dies amplius accæpturos niſi Veronēſis clades quæ per eos dies ſecuta eſt ab ea expeditione Venetas copias auertiſſet: Agitauerant animo aliquanto antea Philip. duces Ciuitatulam : quam urbs ad brumalem occaſum habet furto occupare : Cognouerant eam ex gregario milite Theotonici ut Blundus ait generis qui per id tempus in ea ſtipendia cōſueuiſſet : negligenter noctu cuſtodiri: Paſius ex Mantuano quodam ait id eos reſciuiſſe : qui proxima æſtate captus penes Iacobatium Bononienſē præſidii præfectum aliquandiu fuerat : Dum pecuniæ ad ſe redimendum exigerentur : atq; interim libere per muros & munitiones uagatus omnia per ocium exploraſſet iam antea ut dixi in animo erat id facere: Sed rem tantiſper differendam cenſebant dum in hyberna ab hoſte eſſet conceſſū ut prius partes ſuas Veronæ firmarent q̄ ex ſtatiuis Venetus miles educeretur : Veꝝ ubi rem eo adductam uidere ꝙ iam Sforcia ſe inuitis Brixiā penetraret : ut eum a præſenti expeditione auerterent gerendæ rei conſiliū maturarunt: Accerſitis itaq; undiq; copiis Ripa clandeſtine profecti prius Piſcariā appulere : q̄ qui eo accerſiſti erant conueniſſent : Sed illis ſequi iuſſis ipſi repente Vigaſium progreſſi omne militum robur quod illic erat ex ſtatiuis ſecū rapiunt : atq; tertiodecimo Calendas decembris primis ſe iam tenebris intendentibus in ſubiectos Veronæ cāpos tacito agmine deuenere : Inde intempeſta nocte ſcalæ mœnibus admotæ : quibus ille cuius inditio mota res erat primus muros trāſcendit : Inde alii atq; alii ſilentio ſecuti donec cuſtodibus ac porta quæ proxima fuit refracta duces ipſi cum omnibus copiis ſunt admiſſi : Cæſoꝝ gemitus ac ſtrepitus armoꝝ uigilibus iis qui circa ueterem arcē attentiſſima cuſtodia publicos muros aſſeruabant primo tanti mali ſuſpicionem iniecit : inde aliis atq; aliis emergentibus ſignis : quibus intelligi poterat hoſtem adeſſe : ſubito eſt ad arma conclamatū : Ad has nocturnas uoces terrificoſq; clamores conſternata ciuitas confeſtim arma capit : Diſcurritur undiq; cū trepidatione in publicum : imprimiſq; ad Areā quæ prætorio ſubiecta eſt: Et iā hoſtiles uoces ex ea parte urbis quæ occupata erat exaudiri : cœperantq; Picininus & Gonzaga quarta noctis uigilia cohortes in urbē mittere: Quibus quum nocturno prœlio reſiſti uidiſſent: mutato conſilio quia nondum omnes ſui aderāt: pugna abſtinuerunt : Sunt qui dicant diffracto præ nimio erumpentium impetu Rafiolano

capitur a picininis

Attēde irrequietum Picinini ingenium

Hoſtium conſilium de Verona occupanda

Veronæ Ciuitatula ui capitur

impetu Rafiolano ponte ea parte quieuiſſe: Sed quacunq; de cauſa ſit ceſſa tum ad frangendos ciuium animos propinquas ciuitatulæ ædes quæ auerſa parte erāt ſubito incurſu diripere cœperunt: Interim multi Veneti nominis ſtudioſi in publicū uenerant magiſtratibuſq; in re tā trepida uix quid facto opus eſſet expedientibus perſuadent: ut dum per noctis umbrā liceat quia nulla adeſſent præſidia quibus aliquo modo perditis rebus ſuccurri poſſet in tutū ſe ſubito reciperent darentq; operā ne arces amitterentur: Quibus reten tis non dubiū eſſet quin hoſtes paulo poſt uellent nollent urbe excedere co gerentur: Permitterēt ad hæc miſeros ciues iniquæ conditioni tēporis cedere incolumenq; ciuitatē meliori fortunæ ſeruare: Bartho. Peregrinus uir magnæ inter ſuos auctoritatis: ſed egregiæ quoq; in Venetos fidei eos ex publico cedē tes ad pontem qui lapideus dicitur comitatus eſt: ne quid illis incōmodi ac cideret: quo minus in tutum abirent: Vbi uero illuxit hoſtiū acies ſine ullo certamine per Rafiolanam portā in urbem erupit: Paſius ante lucem eru ptionem factā affirmat: Occupauerat ciuium animos ingens pauor: Quippe quibus ignotum erat qualis futurus eſſet ciuitatis ſtatus: Res in diſcrimine erat uellet ne uictor hoſtis eā ſeruare an publicas & priuatas fortunas militi diripiendas ſubiicere: Erat in prima acie Aloui. Vermius qui poſt Carmaniolæ ſoceri damnationē quum diuerſarū partiū haberetur uoluntarium ſibi conſci uerat exilium: Is Phi. opes ſecutus ob ſtrenuitatē animi & generis nobilita tem hoſtis clariſſimus erat: ubi igitur ad ipſius ædes proceſſū eſt in qui bus precioſiſſimā Mellitæ ſupellectilem eſſe audiuerat ira percitus continuo ſu os ad Mellitanas opes diripiendas inuitat: Eo exēplo alii qui proximi ſtete rant cupiditate prædæ accenſi ad priuatas domos occupādas diſcurrunt: Alii a Fran. Picinino Nico. filio qui ad Rafiolanæ portæ præſidium relictū erat id fa ctum tradunt: Sed ſiue hic ſiue ille auctor fuerit inter omnes conſtat cladē omnino ingentem eo die accipiendā fuiſſe: niſi Magius homo iuris ſcientiæ ea tempeſtate peritiſſimus ac inter ſuos populares multi nominis: ad Man tuanum principē accurriſſet: oraſſetq; ne urbem nihil tale de eo meritā quæ in id diſcrimen nulla ciuium culpa incidiſſet ac ſemel occupata ſine aliquo maiore certamine ceſſiſſet tanta clade deformaret: ſatis ſuperq; ei uideri debere ſine cæde: ſine labore ullo: præclarā urbē ſubiicere contigiſſe mo uit illum non magis utilis q̄ uerus ſermo: Cōfeſtimq; ut miles iniuria abſti neret edixit: Signaq; ordine ad prætorium ſequerentur: ubi ipſe paulo poſt Veronenſium eſt princeps declaratus: Conſtat in eo fœdere quod in Venetos cum Phi. percuſſerat imprimis expreſſū fuiſſe: ut ſi Verona Vincentiaq; bel lo captæ eſſent Mantuano principi non alii queſitæ uiderentur: Secundum eā declarationem conuerſus hoſtis ad munitiora urbis loca recipienda præter arces duas in colle ſitas & eā quæ in planitie uetus dicitur portas pōtes mœ nia in ſuā poteſtatem ſubito redegit: Adiecit præterea animū & ad ipſius ue teris arcis oppugnationē: Quo Caro. filium captiuum nuper adductū cogno uerat: Habebatq; in animo aut pontē ipſum qui fluuio incubat reſcindere: aut foſſā illi cum uallo inducere ne arx auxilia ulla amplius ſperare poſſet: Mi ſit & Io. Gonzagā fratrem ad ſuperiores arces eodem munitionis genere ab omni externa ope excludendas: Tentauit ad hæc Cluſinas anguſtias occupa re: quo minus Sfor. captæ urbi ſubuenire poſſet: Miſit & qui Ia. Maranico Policellæ uallis præfecto nunciaret ſe Veronā proxima nocte occupaſſe: & cū ipſa urbe uxorem eius & liberos in poteſtate habere fore ut niſi primo quoq;

Attēde Veronenſium diſcrimē

Verone direptio ce... Magio Jurecōsul...

Gonzaga fracīſcus Veronæ prīceps declaratur

Joā. Gōzaga frācīſ...

cluſine anguſtie, Jo. m... nimitas fidelis

Lib. 24.

publici illius periculi auctor fuiſſet metuendam: quin cõſolando ac prope æque dolendo Marcellus Sforcia & alii mœſtos ciues & in tanta rex̧ nouitate attonitos in ſpem melioris fortunæ erigere: Ferunt Magium pene præcipité a Ciarpellione cum omnibus fortunis ad quas diripiendas anhelabat datum: tractumq; uiolenter tanq̃ maieſtatis reum ad Sforciã: Vex̧ illum ita conſtanter ſuã: ſuo rumq; ciuium cauſã dixiſſe ut non modo quæ obiecta eſſent diluerit: ſed culpam etiam a ſe & aliis longe abeſſe monſtrauerit: Quare ſummo omnium cõſenſu abſolutus & tanq̃ de Veneto imperio bene meritus magnopere laudatus: Dederat ex Cluſino ſaltu litteras ad Senatum Sforcia de Veronæ caſu: Quibus ſignificabat eo ſe animo in hoſtem ire: ut aut pauciſſimis diebus nobiliſſimam urbem Veneto imperio recuperaret: aut ſe cum fratribus & reliquo exercitu perditum iret: Expectarent igitur ac bene interim fœliciterq; euenire precarẽtur breui futurum ut omnino altex̧ audirent: Erat itaq; aſſidue in curia ſenatus: Mœſta ſollicitaq; circa forum nobilitas inter ſpem & metum dubia: Erat & tota ciuitas in id unum erecta: Quum repente publicis priuatiſq; litteris aliis ſuper alias allatis Veronã quatriduo q̃ occupata fuerat eiectis hoſtibus recæptã: eſt cognitum: Tantã ferunt læticiã ad eum nuncium ortã ut præ nimio gaudio patres lachrymas continere non potuerint: concurſumq; ingentem in forum a tota ciuitate factum: multas ad id & magnas ĩter patres & plæbem congratulationes: Decreta in triduũ ſupplicatio: & circa templa gratiæ ingentes Deo optimo maximo actæ: Ex Tabellariis quotus quiſq; maturius affuit ita alius alio maiore eſt pecunia donatus: Auditi & Veronenſium legati qui nõ multo poſt affuere: Expoſuerunt hi cum lachrymis miſerabilem ſuæ urbis caſum: docueruntq; culpã q̃lõgiſſime a ciuitate abfuiſſe: ueniſſe itaq; ut & publicã & priuatã fidem patribus probarent: Inde ut publico nomine præſentem eis gratularentur uictoriã benigne illi accæpti: Reſpõſumq; eox̧ fidem ſatis ſuperq; iã antea principi & patribus notã atq; ob id optaſſe ſemper ſe fideliſſimã ciuitatem incolumem eſſe: ac tum maxime lætari quod ita acciderit: ut ſine aliqua maiore clade ingenti ſeruata eſſet periculo: Laudata Sforciæ uirtus: Mellitæ ſtrenuitas: Marcelliq; & aliox̧ ĩduſtria: Qui oportuno acceſſu perditis iã prope rebus affuiſſent: ac uix bene uiſo hoſte uiciſſent: Placere proinde ſibi ac uehementer probare: quod ob rem bene geſtã decem aureox̧ nummum millia Sforciæ: Mellitæ duo magiſtratus urbis dono decreuiſſent: Cum his legati e curia miſſi & ipſi aliqua ex parte donati domum abiere: Sforcia interim quia iã hyems aderat Veronæ hybernare conſtituit: Sed Brixiæ cura illius & aliox̧ animum angebat: quo factũ eſt ut paulo ante Calendas Ianuarias ex hybernis egreſſus ad Arcus & Thenii oppugnationẽ redierit: Caſtra in Arcuana planitiæ aliquot dies habita ubi multi ob ĩmenſa frigora abſumpti dicuntur: Mellita quoq; ob hyemis inclæmentiã ſubito corporis & animi lapſu concidit pene exanimis: Veronã ſecũdo Atheſi eſt delatus: Tum Sforcia frigoris magnitudine hoſtiumq; pertinacia uictus in hyberna cõceſſurus: Ciarpellionem & Troilum cum uiris circiter trecentis & cõmeatu aliquo Brixiã per montes trãſmiſit: Fama erat Brixienſes ad eã rex̧ omnium inopiã perueniſſe: ut iam a nullo infando cibo abſtinerent: Conſtabat ad hæc per eos dies quibus Verona in hoſtium poteſtatem uenerat: deſperatis rebus publice cœptum fuiſſe agi de deditione facienda: quæ omnino ſecuta eſſet niſi Barbarus oportune in concionẽ ueniſſet uehementiq; oratione rem tum primum motã oppreſſiſſet: Conſtabat ad hæc Picininum & Gonzagã Philippi iuſſu miſiſſe qui aliquãto attentiore cura Brixienſes intra mœnia continerent: proſpicerentq; diligenter ne quid cõmeatus alicunde

Iuriſconſultus liberatur

Attende litteras Sforciæ ad Senatum generoſas.

Gonzaga fuit dns Verone

Veronenſium ad patres legati

forũ auctorib; ob ã receptam

Nota famem Brixianam.

tus alicunde illis importaretur: Poſt itaq; Sforcianoꝝ aduentum ad Franca curtam ſiue ut alii dicunt ad Guſaccum in Philippi copias eſt pugnatum: qui ante lucano Sforcianoꝝ incurſu territi ac fugati trecentos equites amiſere: Et ut urbẽ obſidione & fame aliqua ex parte leuatam multitudine quoq; leuarent per mõtes qua uenerant ad Sforciam ductores ipſi in hyberna rediere: Claſſis interim circa Turbulas ſtudio inſtruebatur: quod opus iccirco eſt aliquanto ſegnius cõfectum: Quia Verona capta fabris ea trepidatione dilapſis per aliquot dies fuerat intermiſſum: Hic quum nauale opus atq; opifices ipſos frequens per brumam Mellita obiret ob ingentia frigora concidiſſe & non in caſtris a quibuſdam traditum reperio: Reliqua hyberna ob hyemis magnitudinem aliquanto quietiora fuere: Percrebruit rumor ſub ueris initium Ioannem Cornetanum Vitelia familia ortum qui Eugenianis copiis præerat: quiq; ob ingentis quos alebat ſpiritus merito erat uel ipſi Pontifici ſuſpectus cum Philippo & Picinino clandeſtine fœdus percuſſiſſe: atq; inter ſe comparaſſe ut uno tempore ipſe in Picœnum agrum cum iis copiis quas habebat: Picininus traiecto Pado in Hetruriam duceret: Hic ad Florentinorum opes: ille ad Sforciæ principatum euertendum: Quod uix prius credi potuit q̃ repente allatum eſt Picininum circa februarias idus ex hybernis digreſſum Pado copias traieciſſe: Tum Sforcia ea re commotus Venetias ſe contulit: ut de ratione belli cum patribus coram loqueretur: uehementer uerebatur ne ſubita ui aliqua Picœnum agrum omni præſidio nudatum Vitelius adoriretur: Ad pontificem igitur eo petente Veneti miſerunt: qui cum illo ægere: ut quæ de Picœni principatu Sforciæ conceſſa eſſent illi inuiolata manerent: Florentinos quoq; hortantur ut arma ſtudio cõpararent ac non ſolum ſuis finibus cõmunem hoſtem arcerent: ſed darent etiam operam ſi fieri poſſet ne in Sforciæ opes aliquo modo impetum faceret: Multi ĩterim uariiq; fuerunt eius in Flãminia conatus quos Sigiſmundus Ariminenſium princeps cum Maleteſta fratre qui ad Thenium captus cum Carolo Gonzaga fuerat permutatus fortiter ſuſtinuit: peditibus mille a Veneto totidẽq; a Thuſco accæptis: Et ex Picœno Sforcianæ equitũ alæ auxiliũ aduolauere: Omiſſa igitur Mugellana oppugnatione ad quam obeundam Guidonem Fauentinum reliquit: Apœnninum ſuperare hoſtis eſt adortus: Interea Malateſtæ fratres ad hoſtes defecere: Picininus nõnulla in Apœnnini collibus oppida ui capit: captaq; diripuit: Sperauerat Phi. ea expeditione Sforciam omnino a rebus Galliæ auerſum iri ut res ſuas & uicinoꝝ tueretur: alebatq; tũ maxime eã ſpem quum repente nunciatum eſt Ioannem Vitelium pontificis iuſſu ab Antonio Rido Patauino Hadrianæ molis præfecto captum: Quo nuncio apparuit primo Picininum præcipua ſpe gerendæ rei deiectum in Galliam abiturum: Verum ille non modo nõ ceſſit: ſed aliquanto etiam ferocius q̃ antea Malateſta cum Guidone & Aſture Fauẽtinis accerſito per altiora Apœnnini iuga niuibus qua ducturus erat laborioſe diſcuſſis in Hetruriã tranſmittere ſumma ope eſt aggreſſus: Nec Florentini in tãto motu quieſcere: ſed copias undiq; contrahere: Eugenius qui in ſocium belli fuerat aſcriptus quicunq; duces ſub Cornetano militauerant in Hetruriã a Lodouico antiſtite quem illis legati nomine præeſſe iuſſerat traducendos curarat: Ipſi uero Paulum Vrſinum & Michaelem Attendulum cum multo equitatu ac ui peditum ingenti ſtipendio conſcribunt: Dant operã ad hæc ut Troilus quem cum ala equitum Sforcia in Picœnum miſerat his ſe iungeret: ut tot uiribus in unum collatis non ſolum hoſti reſiſteretur: Sed ultro etiã arma inferri poſſent: Dum Florentini hæc ſtudio expediunt: Picininus interea & ſi a Primolcorio

Hoſtium clades

Io. Vitelius cornetanus

Malateſte Deficiũt ac

Patriarcha Jo. cornetanu Vitelius capitur a Rido antonio

Lib 24.

clade non mediocri repulſus fuerat a Nico. Piſano: qui tum Florentiæ erat ac in de cum tyronū cohorte ad montium anguſtias inſidendas miſſus: haud tamen multo poſt ſuperata alpiū aſperitate ad Policianum conſedit: Apœnnini ſuperati fama ingentem Florentinis terrorem iniecit: & quo omnium opinione celerius id acciderat: eo magis ac magis animis omnium conſternatis quid in re tam ſubita expediret paꝝ ab initio conſtare poterat: Nocturnæ per urbem uigiliæ: & circa portas ſtationes diſpoſitæ: Leuauit tamen præſenti metu perculſā ciuitatē Boſii & Troili cum lecta Sforcianoꝝ cohorte aduētus: Hoſte ad Policianum ſedente: duoꝝ Illuſtrium populoꝝ cura Sforciā aliquandiu in alternas diſtraxit ſententias: Vnde accidit ut non tā cito q̄ omnium fuerat expectatio ſub uernum tempus in hoſtē mouerit: Hinc Florentini urgentiſſimis nunciis reuocare: inde Veneti retinere orareq; ne mutata belli ratione: uictoriā quā tanto certamine hoſti pene extorſiſſet: iterum arripiēdā relinqueret: Poſſe Florentinoꝝ res ſi nō ſuis opibus at Pontificis & alioꝝ ſocioꝝ facile defēdi Venetas ī ipſo martis theatro Gallia relictas ſi ab eo proderentur non poſſe: His curis diſtrahebatur ille: cœperatq; eius cūctatio iā uulgo eſſe infamis: Quum Picininus Policiano capto in Caſentinates trāſiit omnia populatione & terroribus cōplens: Acceſſit ad præſētem cladē alia pene maior: Quod Borſius Aeſtenſis in cuius acceſſū ob ingētem equitatū quē ſecum habere dicebatur Florentinus populus uelut in unicā belli ſpem oculos coniecerat ad Phi. ex ipſo itinere trāſiit: ſed Picinini res in Hetruria haud iā īde tā ſecūdæ fuere q̄ ab initio fuerāt: Nā ad Arretini agri anguſtias progreſſus quū nunc in Senēſes nūc in Pontificis res uideretur impetum facturus tam diu deliberabundus fortunæ curſum remoratus eſt donec Eugenii copiæ Arretium uenere: Eo Vrſinus quoq; Troilus & alii cum robore exercitus paucis diebus conceſſerunt: Ille tantas ab hoſte uires comparatas intelligens: ad Apœnnini radices ſe trepide recœpit.

Flo. ob Picinini aduentū trepidatio

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER QVINTVS TERTIAE DECADIS.

u Ernum erat anni tēpus: & iam æſtas apparebat: Quum Sforcia audito Hetruſcaꝝ reꝝ ſucceſſu quia non erat cur magnopere rebus ſuis ac ſocioꝝ ut antea timeret cū florentiſſimis copiis ī hoſtē mouit: Ferunt raro alias tā largū ſtipēdiū militi datū: quo factū eſt: ut nō arma non equi non deniq; ornamētum ullum militare cuiq̄ deeſſet: Et ut q̄primum Brixiā ſubſidio & cōmeatu leuaret per medios hoſtes ſtatuit eo copias traducere: Augebat ingentis illius ſpiritus non paꝝ res in Benaco a Cōtareno aliquāto antea proſpere geſta: Is ut diximus claſſi quā Turbulis inſtruendā patres miro ſtudio curarant fuerat præfectus: Et iā triremes plæræq; cum aliis nauigiis in lacum erant deductæ: De longarum nauium numero paꝝ inter auctores conuenit: Ariminenſis Paſius quatuor fuiſſe ait: Sex Lagiſianus Veronenſis: Montanus dimidio pauciores: nec qua parte lacus ſit pugnatum omnino conſtare uideo: Quidam ex Ripa ſoluiſſe hoſtes tradiderunt: atq; non procul a Turbulano portu dimicatum: Alii inter Ponalis hoſtium & Ripā: Non deſunt qui Philippi claſſem uento & fluctibus aduerſis ex Piſcaria profectā Venetæ medio lacu occurriſſe dicant: Illud uero omnes affirmāt naues longe plures tum hoſtē q̄ Venetum habuiſſe: Quibus Blaſius Aſeretus Genuenſis præerat homo rei maritimæ peritiſſimus & cū eo plures Liguſtici nominis uiri naualibus prœliis

Florentiſſimæ Venetorum copiæ

Lib. 25.

aſſueti: Italus Foroiulianus claſſem militibus ornauerat: Cōtarenus Pe. Brunori um cum lectiſſimo peditatu ſecum habebat: Dum igitur ad Ripā Italus ſtationem haberet ac nonnunq̄ in procinctu ante Turbulas claſſē explicaſſet cū Veneto ſi pugnādi copia facta eſſet dimicaturus: paucitati nauium ille diffiſus pertinaciter pugna abſtinuerat: Demū uero quatuor (nā Paſium hoc quoq; loco ut in multis libenter ſequor) triremibus & cū iis diuerſi generis nauibus plærīſq; inſtructis audacior factus: cōſpicatus ad hæc Benacum cōtrario hoſtibus uēto agi ad eos irritādos triremem immiſit unā aduerſum nauigia duo commeatu & armis plena: quæ Ripā oppidum curſum intenderant: Eam ubi in ſuos ire hoſtis ex proxima ſtatione uidit: ut illis auxilio eſſet in Venetā confeſtim mouet: Nec Contarenus in tāto diſcrimine deſedit: ſed ſubito portu egreſſus ferociter in hoſtē uadit: Et quanq̄ magnopere properatum eſſet parum tamen abfuit quin Italus triremi illa potitus ſit quæ alias præceſſerat: Sunt etiā qui dicāt in hoſtium poteſtatē ante redactā q̄ ſubueniri potuiſſet: Sed ubi Venetus cū reliquis triremibus & duodecim aliis nauibus affuiſſet: ad primū congreſſum ſubito cruentū prœlium ortum: ac non multo poſt æquata pugna diu ancipiti marte pugnatū harpagonibus & ferreis manicis iniectis res cominus geſta eſt: Eratq; talis dimicatio omnino aſpectu atrox quādo multi utrinq; caderent: Sed rē longe atrociorē uiolenti tormentoꝝ ictus terribileſq; clamores faciebāt: qui proximis mōtibus inſinuati fœdiſſima imitabātur tonitrua: Aer: terra: aquæ: uentis uiolētoq; nauiū īpulſu concuſſæ uno tēpore ſtrepebāt: Multa & omnino uaria erāt mortis diſcrimina: Quoꝝ illud imprimis memorabile: Finē aiunt inter duas triremes extenſum fuiſſe: unde uno tēpore quinquaginta in aquis diuerſis caſibus præcipitati pendebāt: atq; ita innixi ne profundiſſimis aquis mergerētur: uelut unicā ſpem uitæ tenaciter retinebāt: ueꝝ altero capite reciſo miſerabili modo ad unū periere: Et iā res Veneta poſt longum certamen Contareni & alioꝝ uirtute ſuperior eſſe cœperat quū Italus fortuna aperte inclinātē in paruū tranſgreſſus nauigium fuga dilapſus eſt: Aſeretus & alii abſentia ducis adhuc magis territi & ipſi remiſſa pugna fugā circunſpectare īcipiunt: Tum ferocius inſtare Venetus: atq; trepidū hoſtē circunſiſtere urgereq; nec prius uti deſtitit uictoria: q̄ duabus ex omni numero dilapſis reliquas hoſtiū naues in ſuā poteſtatem redegit: Eas ingēti lætitia Cōtarenus Turbulas pertraxit: Cui ob atrocem pugnā ferunt galeā lapidibus aliiſq; uiolentis ictibus contuſā aliquādiu eximi nequiuiſſe: Tā inclitæ uictoriæ fama Brixiā perlata: ingentem affectæ ciuitati attulit lætitiā: erexitq; omnium animos in ſpem melioris fortunæ: Apparebat lacu Venetis patefacto nihil amplius īpedimēto futurū: quo minus cōmeatus ſibi & auxlia affatim mitterētur: Decernūt itaq; legationē quæ Venetias iret: corāq; præſentē uictoriā patribus gratularetur: Fuit illius princeps Pe. Aduocarus: qui aureū uexillum inſcriptum Brixia magnipotens cæteris urbibus fidei præbuit exemplum: Futuræ uictoriæ omen in auream Diui Marci ædem ubi hodie quoq; uiſitur publico nomine intulit: Nec Contarenus interim & Brunorius in tanta occaſione ceſſarunt: ſed ſubito ex Turbulis terra & aquis Ripam adorti oppidum pertinacius defenſum ui capiunt: captumq; hoſtiliter diripiunt: Sæuitum aliquanto acerbius in oppidanos atq; in omnem pene iniuriā itum quia pluſq̄ hoſtes crediti ſunt habuiſſe Venetum nomen inuiſum: Abducti pueri ex parentum cōplexibus cōſtupratæ uirgines: matronæ cum ipſis uiris miſerabiliter uexatæ: Nec ita multo poſt Gardam quoq; Venetus recæpit: quam ut antea Ripam direptam a quibuſdam proditum eſt memoriæ: Alii nulla maiore clade eſſe

Naualis ad Benacū pugna cruentum.

Attende diſcriminoſā pugnam

Italus cū

Attende claram Venetorum uictoriā in Benaco

Brixiēſium legatio cū aureo Vexillo i

Cōtarenus uictoria utitur Sæuitum in ripenſ

Lib. 25

Bardolinū, Lagiſiū recepta à Veneto.

ctam dicunt poſt Gardam Bardolinum: Lagiſium: & alia multa loca lacui adiacentia recæpta: quæ non ultro imperium recæpere diripienda ſunt militibus data: a reliquis omnino tẽperatum. Dum hæc Contareni auſpiciis in Benaci ora geruntur iam Sforcia ad Mineruium caſtra admouerat: ubi audita ut Paſius ait Borſii Aeſtenſis ad hoſtes defectione: ac multa hoſtium millia in Brixienſi eſſe & Gonzagã hoſtem acerrimum cum ingentibus copiis ad Marmirolum ueniſſe ut a fronte a lateribus ſuos infeſtarent: Anceps aliquã diu ſuſtitit deberet ne Mincium trãſmittere: Quod quum feciſſet apparebat omnino per ſummum certamen Brixiã ſibi eundum: Sed cura imprimis alendi exercitus: nam ad uiginti hominum millia in Venetis caſtris erãt illius animum inceſſerat: Ne quid igitur temere feciſſe uideretur rem ad legatū & reliquos ductores detulit: eoſq; identidẽ monuiſſe dicitur: ut ſecum diligenter reputarent quãtum facinus adorirentur: quando flumine ſuperato per tot hoſtium millia Brixiã perueniendum eſſet: ne quod nollet ſi quid aduerſi accideret dicerẽt poſtea non putauimus: Erat tunc Paſcalis Maripetrus in caſtris legatus: Is nec meum eſt inquit Sforcia nec cuiuſq̃ eorum qui te duce Veneta ſequuntur ſigna ullas tibi belli leges præſcribere: Sed te qui imperator es quiq; rei militaris peritiã longa experientia calles proſpicere oportet quid opus ſit facto ac quum id proſpexeris imperare: Nos uero qui alienis militamus auſpiciis tua ſequi conſilia: haud igitur tã cito expediturus ille uidebatur quid potiſſimū facturus eſſet quum eum uarias animo curas agitantẽ Pe. Aduocarus qui in caſtra uenerat uehementi perpulit oratione: docuit is in quo ſtatu Brixienſiū res eſſent: Quæ niſi tunc quando maxima occaſio data eſſet cõmeatu armis præſidio iuuerentur fore ſi (quod nollet) ut antea minus mature ſubueniretur: rerum deſperatione fideliſſima ciuitas ad deditionẽ cogeretur: Orare proinde ne urbem nobiliſſimã ſtudio fide cõſtantia in Venetū imperium ante omnes alias inſignem in tanta occaſione deſereret: Nec cõmeatus inopiam quando iã ſegetes in agris flaueſcere cœpiſſẽt timendã dicere: Quibus defectis ut pro ſe deſponderet certo ſcire tantum adhuc ſibi ex priuatis fortunis ſuperare ut decẽ dies totū illum alere poſſet exercitum: His uocibus motus Sforcia materia pontis confeſtim comparata haud procul Monzambano copias omnes Mincio traiecit: Oppidū ſubita oppugnatione adortus ui cœpit: captūq; diripuit: Inde ad Riuoltellã caſtra admota: cuius accolæ cum terra & aquis ſe oppugnari uidiſſent ſubitã fecere deditionem: Contarenus ad Salodium claſſẽ admouit: Sforcia ad Cleſium amnẽ progreſſus decem paſſuum millia a Brixia metatus eſt: Quo Barbarus & primores urbis eum ſalutatū uenere: Inde Bruno. & Scario. Fauẽtinus ad Salodii oppugnationẽ cum duabus cohortibus miſſi: qui Contarena claſſe adiuti oppidum poſt laborioſum certamen ui cœperunt: Id quoq; quia ad uoluntariam deditionẽ compelli non potuit miſerabili modo uictor Venetus diripuit: Caluiſani: Gauardini: Calcinatii: & Balneolani tantiſper dum Sfor. ad Cleſiū ſedet deditionẽ per legatos fecerunt: Ad hunc ſucceſſū mutato conſilio non Brixiã ſed in hoſtes uictor dux ire conſtituit: Quod ipſum ut faceret Barbarus cuius uiri admiratione dux ipſe tenebatur uehemẽter hortatus eſt ſatius affirmans fore inchoatam ſequi uictoriam q̃ Brixiam quæ in præſentia ſatis eius aduentus fama confirmata eſſet ire: Ad Balneolum igitur progreſſo ut in hoſtes impetum faceret: qui ad Manerbium caſtra habere dicebantur: a Gotolengo & aliis plæriſq; locis legati occurrerunt pacem orantes

Venetæ copiæ

Paſcalis Maripetrus reſpondet Sforciæ prudenter.

Monet ductores dicãt non putauimus.

Aduocari oratio

Attẽde priuati hominis pollicitum .i. petri auogadri.

Salodiū miſerabili modo

Attende rerum Venetarum ſucceſſum nempe agrū Brixianū recipiendo.

nunciantes præterea hoſtes ad ipſius uenientis famam territos procul abiiſſe: Poſtridie mille lecti iuuenes ex Brixia in caſtra uenere ut imperatorem ſalutarent: Cui quoq; ob uetus odium & iuſtas in Philippum iras gratuitā obtulerunt militiam: Hi benigne a Sforcia accæpti ac ſigna ſequi iuſſi: Lodouicus interim Seuerinas: Italus Foroiulianus: & Vermius Philippi duces munitiſſima inter Soncinum & Nouos Vrceos loca occupaſſe dicebātur: In quos citato agmine Venetus imperator noctu mouit: eoſq; loco duobus Ollii pontibus foſſiſq; munito ſe tenentes ferociter adortus equites a fronte immiſit: Inde dextra leuaq; circūiectis peditum cohortibus ſagittis aliiſq; bellicis machinis hoſtem laceſſere cœpit: Moxq; eo citra flumen fugæ ſimulatione pertracto ingens eſt prœlium commiſſum: Sforcia ſuos circuibat promptiſſimi cuiuſq; laudator aderat caſtigator etiam ignauiæ ſiquis minus impigre pugnam obiret: nonnunq̄ & ipſe inter primos prœlium ciere: inde circunuectus equo certamen ſicubi intermiſſum uidiſſet ſubito clamore & adhortatione reparare: Hoſtes & ipſi diu multumq; locum retinere ſunt conati: Sed facta a Ciarpellione cum ueteranoꝶ cohorte per ſublicium pontem qui Ollio incubat eruptione: repletis foſſis aliiſq; munitionibus refractis: res iam ſemel inclinata nulla ui amplius ſiſti potuit: Turbatis ordinibus ingens fuga facta eſt: Mille partim cæſos partim uulneratos eo prœlio: Paſius tradidit duoq; ad hæc equitum millia ac totidem peditum capta: Alii dimidio fere numerū extenuant: Hoſtium ductores fuga dilapſi cum iis qui ex tanta clade euaſerunt Cremā abiere: Ferunt quidam uictorē Venetum fugientiū agmini mixtum Soncinum irrupiſſe: atq; ita oppidū cū ingenti hoſtium multitudine captum: Alii poſt pugnam uoluntariam ab oppidanis deditionem factam affirmant: Erat Borſius Aeſtenſis cum mille & quingentis equitibus ad Ienepaltam uicum bina paſſuum millia ab loco ubi geſta res erat caſtra ad ueſperam cum Philippi ducibus collaturus: In eum igitur de euentu pugnæ quam ad Soncinum commiſſam accæperat ſollicitum: Sforciani milites fugientem hoſtem ſecuti ex improuiſo impetum fecere: paruo negocio quia omnes copias adeſſe credidit: fuſum impedimentis omnibus ac tertia equitum parte exuerunt: Sunt qui tradant eum nouiſſime pugnam iniuiſſe: quādo iam cōferto prœlio cum ſuo equitatu affuiſſet: uerum re ſemel inclinata quia reſtitui non poſſet cum aliis acie uictum exceſſiſſe: Philippi rebus duplici clade acciſis: Vrceani miſſo ex fœdere præſidio in fidem rediere: Nec hi ſolum: ſed omnia Brixienſis Bergomenſiſq; agri uici arces caſtella oppida & cum his Camonicæ uallis incolæ ultro imperium recæpere: Annona ad hæc mirum in modum Brixiæ relaxata eſt decuplo minoris triticum: omniaq; frugum genera q̄ paucis ante diebus paſſim ueniſſe conſtat: Bergomū quoq; eam ſenſit fœlicitatem: Ex utraq; ciuitate legati ad Sforciam in caſtra uenere: qui uictoriam primo gratulati ingentis ei gratias ægere quod ipſius uirtute tam longa laborioſaq; obſidione quæ tres iam prope annos tenuiſſet liberati eſſent: ac tum quum iā omnibus malis uicti amplius reſiſtere nō poſſent maturo præſidio immo inſperato uictoriæ curſu Veneto ſeruati eſſent imperio: prædicare itaq; prædicaturoſq; ſemper poſt Venetum nomen cui plus deberent q̄ Sforciæ eſſe neminem: Illi uni ſalutem ſuam fortunas omnia demum diuina & humana: & quod uiuerent: quo charius nihil mortalibus eſſe ſoleat: ſemper ei accæptum relaturos: Addiderunt Brixienſes quædam munera pro præſenti fortuna haud omnino con-

Sforcia hoſtes ferociter aggreditur

Attēde hoſtium cædē

Captiuoꝶ numerus

Recens Philippēſium clades

Brixiēſium Bergomēſiumq; legati

Lib. 25.

temnenda: Orantes illum cum lachrymis ut ſuorũ Brixienſium animum nõ rem intueretur: quæ tam tenuis eſſet q̃ reliquæ ciuitatis opes diuturno bello cladeq; multiplici acciſæ: quanq̃ certo ſcirent magnanimum & ſapientem ducem poſt animi gratitudinem nihil a ſuis ultra uires requiſiturum: Secundum hanc uictoriam Ollio ſuperato quia iam ſegetes maturæ erant atq; ob id ſine rei furmẽtariæ metu ubiq; exercitus eſſe poterat: Caſale maius atq; alia multa eius terræ oppida præter Carauagium recæpit: Eum locũ quum primum oppugnare tentaſſet: quia præſidio erat initum: & ob Abduæ uicinitatem & commeatum noctu atq; interdiu ſi ita facto opus eſſet ſubuehi poſſe non ignorabat: ab ea re auerſus Brugnanum primo: inde Triuilium & Riuoltam Abduanæ glareæ oppida recæpit: Nec in Mediolanenſi interim eſt mediocriter trepidatum: pecus ipſum præceps ex agris in maiora oppida actum: Nec non agreſtes in ipſis urbium portis cum liberis quos trahebãt pauidi incidentes metum & trepidationẽ augebant: Vndiq; igitur uiribus contractis Abduæ ripam Philippus Aggere crebriſq; firmat ſtationibus: Picininum iam antea trepidiſſimis nunciis ex quo ad Ollium male a ſuis Pugnatum accæperat: ex Hetruria reuocare non deſtiterat: Venetus imperator quia non ignorabat q̃ oportuna loca poſt ſe relicta eſſent quæ adhuc hoſtium præſidio tenerentur: Cæterum conſtans fama erat Picininum a Philippo in Galliam reuocatum: Veritus fortunæ mutationem ne ſi caſu aliquo coactus fuiſſet hoſtibus cedere non omnino ſibi integrum eſſet urgẽte neceſſitate id facere: Et ſi Abduæ tranſmittendi ſpeciem ſæpius oſtentarat ab eo tamen ſuperando pertinaciſſime abſtinuit: Carauagium igitur denuo adortus: Quũ Leo eius frater tormento ictus paucis diebus expiraſſet ira percitus longe infeſtius q̃ antea oppidũ premere perſeuerauit aſſiduis inde minis nouiſq; conatibus non prius hoſtẽ territare deſtitit q̃ ad deditionẽ faciendam compulit: Fuerunt qui ſcriberent Leonem Sforciæ fratrem poſt Carauagiũ recæptum ex uulnere accæpto uita deceſſiſſe: Picininus interim audita clade ad Ollium accæpta urgentibuſq; Philippi nunciis aliis ſuper alios quibus trepide in Galliã reuocabatur: ratus quod erat ut ſe Hetruria decedente belli ſocios & opida quæ ad ſe defeciſſent: paulo poſt ab hoſtibus oppreſſũ iri: ſtatuit acie dimicare ut ſi proſpere pugnatum eſſet acciſis Florentinoꝵ & Põtificis opibus ſocii dedititiiq; in fide commodius permanerent: Omni igitur potiundæ Peruſiæ ſpe abiecta quam per homines ſuæ factionis occupare in animo habuerat Tiphernoq; fruſtra obſidione tentato ad Burgum ſcpulchri tranſiit: inde ad Anglare ubi Lodouicus antiſtes: Paulus Vrſinus: & alii caſtra habebãt quadrato agmine peruenit: Eſt id opidũ ad radices Apœnnini reſidetq; loco omnino ædito: colleq; ab eo ad planiciem deſcenditur: Hunc quia molliter acliuus eſt inſederãt Hetruſcæ & Eugenianæ cohortes quanq̃ copiarũ pars uſq; ad torrentem progreſſa qui in prima planicie põticulo iungitur quicquid intra illius ripas & cliuum plani ſoli fuit ab initio compleuerat: Circa pontem igitur ſub Picinini aduentum primo conſertum eſt prœlium: Ferunt perſuaſum illi fuiſſe hoſtem a ſe incautum eo die oppreſſũ iri: utpote qui ad tertio Calendas Iulias feſta apoſtoloꝵ luce ob religioſum diem feriatos eſſet inuaſurus: Spei ob id plenus ex Burgo mouerat: milleq; ferme oppidanos quaſi ad indubitatæ uictoriæ ſpectaculũ ſecum traxerat: Verum ubi hoſtẽ in armis eſſe uidit mutata pugnæ ratione coactus eſt & ordines mutare: Circa pontem ut dixi & torrentis ripas primus fuit cõgreſſus

ſed facta

in agro mediolanensi a Sforcia.

Leo Sforciæ ad carauagium interimitur interceptus

Prœlii initium multum a picinino ad anglare

ſed facta a Picinini filio fortius impreſſione amiſſo ponte aliquantiſper repulſus ad primū cliuum Hetruſcus eques conſtitit: Nico. Piſanus uir acer circa torrentis uadum qua etiam hoſtes irruperant intercæptus eſt: ac parum abfuit quin & Attendulus ipſe dum ferociter pugnam ciet in hoſtium poteſtatem ueneret: In exigua igitur illa plani ſoli intercapedine quæ intra ripas & collem iacebat: anceps inde prœlium fuit: multi uariiq; erant Picinini conatus quibus ille hoſtium phalangem loco ſummouere ſtuduit ſummotamq; fundere ac fugare: ſed illi ipſi omnes irriti: ubi uero immotam ille ſtare aciem uidit Aſturem Fauentinum & alios uiros fortes cum robore equitum cuneo in aduerſum hoſtem ire iubet: in quos acriter inuectos Eugeniani deſuper impetum fecere tantaq; ui in ſubiectum hoſtem irruere ut illum pene præcipitem cum ingenti fragore ad torrentem uſq; reiecerint: Hic Aſture & plæriſq; aliis uiris illuſtribus oppreſſis continuo ultra pontem hoſtes non ſine trepidatione abiere: Credidit Picininus fore ut reparatis ordinibus ſtructo agmine liceret inde abire: ſed longe aliter euenit: In eum nanq; id molientem: Florentinus & Eugenianus eques qui iam inde ex quo ſenſim referre pedem cœperat acri prœlio urgere ac uexare non deſtiterant totis uiribus inuecti non modo non reparari aciem permiſere: Sed diſſipatis ordinibus fugam ſtragemq; ingentem ediderunt: Multi cæſi ac uulnerati: ſed plures omnino capti: Nam præter Aſturem quem medio ardore pugnæ captum diximus: duodetriginta turmarum ductores cum mille & octingentis equitibus Burgenſibuſq; omnibus in uictorum poteſtatem uenere: Picininus uictus Burgum ſe recæpit: Quem relatis captiuorum capitibus aperte dixiſſe ferunt actum iam de Philippi principatu ſi Italiæ militiæ florem quem hoſtis in manibus haberet nollet reddere: Lagiſianus ait præ nimio dolore bis ſe ferro tranſfigere uoluiſſe: fuiſſeq; id haud dubie facturum niſi Franciſcus filius conſolando rogandoq; illi die noctuq; affuiſſet. Dum hæc in Hetruria geruntur Sforcia Carauagio recæpto: Aduocaroq; Brixienſi ad arcis oppugnationem relicto inde mouit: ac tum demum ut quidam aiunt Caſale maius recæpit: multaq; Cremonenſis agri oppida: Nec ita multo poſt Aſulam: Canedum: Marchariam: Gonzagæ ademit: Carauagiana arce interim expugnata Aſulæ & Canedi arces quæ adhuc hoſtium præſidio tenebantur ultro deditionem fecere: Ad eam quæ Marchariæ fuit aliquandiu laboratum: Nec prius ad deditionem compelli potuit q̄ murorum partem machinis concuſſam demolitamq; uiderunt: ii qui intus erant: Tum uero Sforcianis per ipſas murorum ruinas in arcem ſcandentibus ceſſere: Lunatenſes & ipſi non multo poſt conſpectis Sforciæ ſignis imperium accæpere quam Monclarenſes cum Caprianis & Volterinis ſtudio ſecuti ſunt: Admota demum ad Piſcariam caſtra: eſt id oppidum ut alio loco ſignificauimus ad Mincii caput: Arx ibi nobiliſſima fluuio incubans cum ponte ac turribus utranq; ripam amplectentibus: Hic Sforciæ caſtra habenti Nicolaus Aeſtenſis ex improuiſo affuit: Is de pace acturus ad eum & Maripetrum legatum in caſtra uenerat: Multaq; de fortunæ uarietate præfatus: Cuius aiebat Venetos Sforciamq; oportere eſſe memores pacem cum Philippo ſuadere cœpit: Eius ſe auctorem arbitrumq; futurum ſi ita eis uideretur eſt pollicitus: Addidit ad hæc quod Sforciæ cordi eſſe ſciebat curaturum ſe ut Philippus Blancam filiam quam ad eam diem dare recuſaſſet: in caſtra uſq; ſi ita illi placitum eſſet cū ornatiſſimo apparatu mitteret: Ad ea Sforcia ſe quoq; quietis & ocii

Profligantur Picinini copiæ

Captiuorum numerus, cū mille oppid... inſanit ob preli...

circa 1430 a ch...: Aſula, canetū, marchar... a Venetis recapte p. ... cū caſale maiori.

Piſcariæ oppugnatio, captio, et Dir...

Sforcia tentatur de p... p nicol. Eſten...

Lib. 25.

a quo Venetum ſciret non omnino abhorrere auctorem dimiſit: modo Phi. ita euenire uellet. Quod ad Blancam attineret ipſe cum patre & aliis amicis in medium conſuleret. Cum his Aeſtenſis Mediolanum recta ad Phi. abiit: Interim Piſcaria quatriduo poſtq̃ cœpta erat oppugnari Contareni nauali umq; ſocioꝝ uirtute (nã claſſis eo ſub Sforciæ aduentum admota erat) ui capta hoſtiliterq; direpta eſt: Ad turrim demoliendam quæ non ſolum arci: ſed oppido quoq; prominebat bombarda ingens cuius ui Marchariæ arcis mœnia non multo ante miræ craſſitudinis diſiecta fuerant admota eſt: Eius machinæ impetus tam uehemens fuiſſe dicitur ut & domus aliquot oppidanoꝝ uehementi motu terræ qui ad eius ictum ſequebatur repente conciderint: & naues quæ in ipſo lacu ad quingentos & amplius paſſus procul arce in anchoris ſtabant quotiens lapis excuteretur fluctuantibus aquis inter ſe colliderentur: Turris igitur ea ui concuſſa poſt decimum ictum procubuit: Ad cuius ruinam territi qui in arce erant deditionem fecerunt: Piſcaria recæpta Mincium Sforcia tranſmiſit: Villam Francam paucis diebus & Vigaſium: Inde Vallegium quoq; cum ponte qui fluuio eſt impoſitus ac plæriſq; Mantuani agri oppidulis hoſti ademit. Dum circa Mincium hæc geruntur Aeſtẽſis paucis diebus apud Phi. abſumptis cum Blanca ſecundo Pado uectus Mantuã uenit: Attulit ea res non mediocrem Venetis ſuſpicionem aliquid ineſſe ratis quod tam cito Sfor. cum ſocero in gratiam rediiſſet: Vehementer igitur addubitare ne quid incommodi ex ea reconciliatione reſpu. caperet: Veꝝ rogatus ille ut in Marmariolum Mantuani agri uillam ubi Blanca eſſet de coniugio deq; pace acturus ſe conferret: Neq; ad hoſtium loca in iuſſu patꝝ ſe iturum reſpondit neq; illos ſi ſapiant permiſſuros: Quæ uox effecit ut omni abiecta ſuſpicione Veneti de eius fide prorſus ambigere deſierint: Puella Pado flumine ex Mantua Ferrariam eſt miſſa: quã triduo poſt Aeſtenſis eſt ſecutus. Pici. ſecundum cladem illã ad Anglare accæptã ex Burgo quo ſe ex prœlio recæperat: in Flãminiã tranſiit: ſuiſq; coram partibus firmatis Mediolanũ magnis itineribus uenit: Nec multo poſt & Lodo. Pontificii exercitus legatus in eã prouinciã duxit: Reuocatiſq; Sigiſ. & Mala. fratribus ad Eugenii ſtipendiũ quanq̃ Mala. iteꝝ ad Phi. defecit: Paucis diebus oppida quædã uoluntaria deditione recæpit: Quam Forliuienſes & ipſi ſecuti a Pici. defeciſſent niſi præſidii quo urbs inita erat metu in fide retenta eſſet: Collatis ad hæc caſtris cũ Ia. Ant. Marcello qui ex Gallia in Flãminiã cum quinq; equitum turmis miſſus erat: pro magno habuit negocio Lodo. Rauennã aggredi: Oſtaſius antiquam Venetoꝝ amicitiã ſecutus Marcelli fide implorata Venetos intra mœnia accæpit: urbemq; ei tradidit: Ipſe uero cum coniuge & liberis Venetias abiit: Quidã Oſtaſio inuito a populo deditionẽ factã tradunt: Quod ideo propius uero mihi eſſe uidetur quia non multo poſt eũ cum filio in Cretam relegatum reperio: ueꝝ ſiue ille deditionis auctor fuerit ſiue potius ciues plane conſtat eã rem Lodo. indigne tuliſſe: Bagnacauallumq; quod armis ſubægerat Nico. Aeſtenſi ob id ipſum poſtea dediſſe: Et quia autũnus ille cõtinuis imbribus ferme actus fuerat tã cito q̃ raro alias ob anni inclæmentiam miles in hyberna concedere eſt coactus: Pontificiæ itaq; copiæ re adhuc infecta ex Flãminia in Hetruriã inde Romam abiere. Sfor. & ipſe appetente hyeme quum iam omnia recæpiſſet præter Leniacum quod aliquãdiu ob ualidũ quo tenebatur præſidium fruſtra oppugnauit quanq̃ non tam armis q̃ pluuiis & procellis aſſiduis conſtet defenſum in hyberna conceſſit: Præter cohortem unam

Attẽde motum ex Bõbardæ ictu

Maximum

circa minciũ recipitur ſforcia cõtra mãtuanũ.

integra fides. erga Venetũ.

Picininus ad Philippum redit

Veneti Rauennam occupant

le Blondi es tractat

Sforciæ hyberna

tem unā quā penes ſe Veronæ eſſe uoluit: Reliquas copias ab Abduæ ripa ad Tauriſinos uſq; municipatim uicatimq; diuiſit: Hiſq; in prouincia geſtis ad principem & ſenatum ſalutandum Venetias cum paucis uenit: Vix unq̄ alias imperatoꝝ aliquis maiore lætitia a patribus & uniuerſa ciuitate eſt acceptus: Quippe quem non ſolum probabant ſed admirabantur etiam: ſuſpiciebantq; ob clara ipſius geſta quaſi auguſtum aliquid & ſupra humanum in eo intuerentur: Itum igitur eſt illi obuiam ab omnibus frequenter ordinibus ac demum in curiam adductus: magnificentiſſimiſq; uerbis laudatus: Eſt non parum quoq; laudatus Fran. Barbarus qui uoluntate patꝝ cum Pe. Aduocaro & centum Brixienſibus nobiliſſimis uiris Venetias non multo poſt Sforciam uenerat: Vertit is quoq; ob Brixiā ſeruatā non minus q̄ ille oculos omnium in ſe ſummaq; defixit admiratione: ampliſſimiſq; ad hæc honoribus ornatus: Brixienſes & ipſi cum multis lachrymis præ nimia lætitia ac charitate ad principis complexus & oſcula admiſſi: Laudataq; eorum fide quam omnibus monumentis poſteritati conſecrandam cuncti aperta prædicatione cenſebant: perpetua donati ſunt immunitate: Et ut plæbs ſua quoq; ſentiret præmia: Molaꝝ uectigal quod uiginti millibus locari conſueuerat in perpetuum eſt populo remiſſum: Petrus Ludronius Paridis filius ob ſua & patris in rempu. merita ampla & ipſe munera accæpit: ac cum his trinas ædes Paduæ unas: Alteras Vincentiæ: Veronæ nouiſſimas: Exhibita ad id in urbe ſpectacula pene inſueta atq; illa ipſa omnia in Iacobi Foſcari principis filii gratiam qui uxorem per eos dies duxit ſplendidiſſimo nuptiaꝝ apparatu: ſed ſpectaculoꝝ omnium illud ut inſuetum ita maxime uoluptuoſum & ob id fortaſſis præ cunctis memorabile: quod a Samuelis æde ad Barnabæ ripam: aquas ponte ad tempus extructo iunxit ut equeſtri pompa in Leo. Contareni ædes tranſiret qui illi filiam deſponderat: Eam paternis ædibus eductam Bucentauro nobiliſſima naui purpura inſtrato excipiendam curauit: In quo ex omni nobilitate matronæ cultu & fortuna præſtantes affuiſſe dicuntur: Haſtaꝝ ad hæc certamina & aurigationes plures dies tenuere & a pluribus in principis gratiam inſtauratæ. His erat ciuitas ſpectaculis occupata: Dum Picininus qui neq; uictor ut diximus neq; uictus quieſcere poterat ſatis ualido in Gallia exercitu reparato media ferme bruma tum dico quum nemo eum motuꝝ ſperaſſet in Brixianū agrum repente impetum fecit: tantoq; tumultu & terrore omnia compleuit ut priuſq̄ Sforcia Venetis profectus ſit omnem Brixiani agri planiciem præter Vrceos cum omnibus quæ in Abduana terra inferioreq; Bergomatis agri ora Venetus tenebat ad deditionem compulerit: Mille & ducentis equitibus ad Claꝝ oppreſſis: Sforciani ex hybernis tumultuoſe exciti in munitiora ſe recæperant loca: Quo factum eſt ut tantus uno loco equitatus intercæptus ſit: Acceſſit ad eam cladem Ciarpellionis defectio qui cum equitibus trecentis ad Pici. tranſiit: Cuius perfidiam dux Hadriæ ſecutus & ipſe cum non paruo equitatu Sforciam deſeruit: Mira locoꝝ defectio ad hos motus ſecuta fuerat: ſed longe maior poſtea ſecuta eſt ad falſos rumores quos de illo diſſipandos Pici. curarat: Fuiſſe eum Venetiis in cuſtodiam coniectū ac patꝝ iuſſu clandeſtine necatum: Ea mendacii oportunitate uſus hoſtis tādiu omnia ſibi ad iniuriā oportuniora reddidit: Quoad ille ad primā renouati belli famā ad coarguendos rumores falſo de ſe uulgatos Brixiam aduolauit: Et quia ob immenſa frigora nihil agi poterat confirmatis ſua præſentia qui adhuc in fide erant ac bene ſperare iuſſis ipſe Veronā

Sforcia & Barbarus ī ſenatu laudantur

Publica gratitudo in Brixienſes

Attende ſplendidiſſimas nuptias

Sforcianorum ad hoſtes defectio

Lib. 25.

rediit: Vbi audito Vallegiani pontis caſu quem Mantuanus princeps per eos dies occuparat cũ iis copiis quas ex proximis hybernis tumultuoſe exciuit locum adortus paucisſimis diebus recœpit recœptumq; ualido firmauit præſidio: Quidam auctores ſunt ſub illius ex Brixia digreſſum: Claꝝ: Soncinũ: Martinengium:& Caſale maius ad hoſtes defeciſſe nec eum clade illa magnopere cõmotum ratum ſatius fuiſſe ita euenire q̃ ſi ui capta aliquam maiorem cladem adiiſſent: quum plane conſtaret loca illa eoꝝ poſtea futura: Qui proxima æſtate plus armis eſſent ualituri: His demum locis Philippi copiæ quod hyemis ſupererat ægere: Sub uernũ autem tempus utrinq; magnis conatibus bellum parari eſt cœptum: pecuniæ arma cõmeatus atq; omnia quæ ad uictoriã facere creduntur ſtudio expediri: Eratq; non Gallia ſolũ ſed tota Italia in præſentis belli euentum erecta: Apparebat enim niſi altero ferociſſimoꝝ ducum ſublato: aut omnino armis exuto debellatum iri nullo modo poſſe: Tranſiuerat interim ex Hetruria in Galliã Michael Attendulus cum duobus millibus militũ a Veneto hoc nomine accerſitus ut Mellitæ loco qui exigua ſpe animũ trahebat Venetis copiis præeſſet: Sforcia cuius imperiũ longe maius erat: Quippe qui non ſolũ Venetis ſed ſocioꝝ etiã omnium moderabatur uiribus quia iã tempus mouendi ex hybernis erat uires omnes in unũ contraxerat: Quum hoſtis qui uel minimos eius motus per exploratores cognoſcere conſueuerat aliquanto maturius cum ſexdecim millibus armatoꝝ in Bergomenſi agro ad Seriolæ amnis ripã conſedit caſtris prope Algiſiũ cõmunitis ita ut a fronte ripã haberet aquis & ſitu munitã dextra uero leuaq; altas rupes a tergo Olliũ cum ponte præſidiis firmato: Apud quoſdã Mellã pro Seriola ſcriptum reperio & pro Algiſio Cignanum: Sed quocunq; ille loco metatus ſit (nam ſatis conſtat natura munitum fuiſſe) longa mora credidit ſe omnes Sforciæ conatus fruſtraturꝝ: ſed longe aliter q̃ animo concœperat euenit: Nã ubi Venetus imperator cum florentiſſimo exercitu in hoſtium conſpectum uenit: Explorata locoꝝ natura confeſtim confligere atq; hoſtes ui loco ſummouere conſtituit: Suos itaq; hortatus dicitur ut ſubito ſe ſe ad pugnã omnino ſpecie q̃ re maiorem expedirent: fore affirmãs ut Philippi militem cum timido duce in arctiſſimas anguſtias uelut in naſſam quandã ſua ſponte incluſum modico negocio uincerent: Ex quo uicto atq; rebus omnibus exuto ingentem prædã ingentemq; gloriã eſſent poſtea laturi fuiſſe ſe maiore hortatione uſuꝝ ſi exercitus totiens: fuſus fugatus captus ac demum ignominiæ aſſuctus non omnibus notiſſimus eſſet: irent & ad primum pugnæ ſignum timidum hoſtem & iã ſua confeſſione prope uictum a fronte a lateribus circunſiſterent: crederentq; interim ſe ad uictoriã non ad prœlium mitti quo ſe uiroꝝ numero uirtute animo fœlicitate longe præſtituros non ignorarẽt: Ac cum his admota proxime ſagittarioꝝ manu ſignoq; ad puguã dato confeſtim acre prœlium eſt circa ripas conſertum: quo Caualcabos uir fortiſſimus ac plæriq; alii uiri illuſtres occubuere: Multi quoq; in quibus Troilus fuit uulnerati fuiſſetq; eo die non ſine ingenti cæde ibidẽ pugnatum niſi prœlium nuper initum nox ipſa oppreſſiſſet: Apud quoſdã reperio a mane ad meridiem pugnã diſtractã: Paſius ait Pici.a Phi.iuſſum ut pugna abſtineret atq; ob id nocte quæ diem illum proxime ſecuta eſt Ollium ſilentio noctis trãſmiſiſſe ponteq; præſidio firmato in Cremonenſi agro conſediſſe: ſed propius uero eſt quod Montanus tradit fuiſſe nõ ſemel uario euentu pugnatum: Nec prius hoſtem ultra flumen abiiſſe q̃ Pontolium quinq; ĩde & uiginti paſſuum millia

Attende quæ eſſet de Sforcia & Picinino expectatio

tendulus loco

Attende Sforciæ ferociam

Attẽde pulchrã Sforciæ adhortationem

ortie cõtra picininũ

millia a Collione uiro ĩpigro uel ut alii aiunt Ant. Martinẽgio occupatum: Venetaſq; copias in Cremonenſem agꝛ̃ traſmiſſas audiuit: Vter altero prius amnẽ ſuperauerit quia auctores uariãt paꝛ̃ cõpertum habeo: illud uero omnes affirmãt: Sfor. ubi primum in hoſtico cõſedit cõfeſtim Martinengũ obſidione cinxiſſe: Erat id oppidum a Ia. Gaiuano cum ualido equitatu initum: Aderãt & pedites multi ita ut mercenarioꝛ̃ multitudo aliq̃to oppidicæ præſtaret. In Venetis caſtris triginta ſupra centum equitũ turmæ fuiſſe dicuntur peditũq; uis ĩgens: His frætus uiribus Venetus ĩperator oppidum corona cinxit: Mox uero caſtris uallo & foſſa communitis obſeſſum hoſtem tã diu premere conſtituit donec ui aut fame domitum in poteſtatem redegiſſet. Pici. poſtridie q̃ Veneta caſtra eo admota erãt mille paſſus a Sforcianis munitionibus cõſedit loco nemoribus & aquis munito in omnes occaſiones ĩtentus ut ſi qd ab hoſte temere cõmitteretur in pabulatores aut ſtationarios ĩpetum faceret: Totis uiribus in aciem deſcendere nullo modo in animo erat: In hoc ſtatu res Phi. erãt: Qui & ſi iã antea tãta reꝛ̃ omnium laborabat inopia ut poſt Pici. reditum in reparãdo exercitu ab aulicis qbuſdã pecuniã: ex officinis arma: equos uero & commeatum a ſubditis urbibus accæpiſſet: Quia tamen ſummum belli diſcrimen ĩſtare uidebat ut ĩuicto erat animo & ſemper in re bellica occupato ſumma ope nitebatur partes ſuas nouis ſupplementis firmare. Veneti quoq; & ipſi quia in poſſeſſione uictoriæ iã propemodum erãt: Cæteꝛ̃ ad oſtentandã ſuaꝛ̃ opum potentiã tã largo q̃ nunq̃ alias ſtipendio undiq; militem contrahebãt ita ut paucis diebus præter calones lixas & alia hominum genera q ſordidum in caſtris faciebãt quæſtum: Triginta armatoꝛ̃ millia circa Martinengum in caſtris haberent: Diruerãt ĩterim aſſidui tormentoꝛ̃ ictus ipſius oppidi mœnia ita ut iã facile capi poſſe uideretur ſi Sfor. illud aliqua maiore oppugnatione fuiſſet adortus: Abſtinuit tamen ueritus ut creditur ne Pici. in ſuos eo negocio occupatos ĩpetum faceret: Fuerunt ea tempeſtate qui crederent de ĩduſtria rem ab utroq; duce ſine prœlio diſtractã atq; ĩter eos fœdus clandeſtine ictum ut res Italiæ inter ſe diuiderent: rati facillime euentuꝛ̃ ut tanto robore copiaꝛ̃ fræti uterq; ſuam eſſet prouinciã fœliciter obiturus: ſed res ſine certo auctore ædita aliquã fortaſſe apud alios fecit fidem: Apud Venetos tamen qui Sfor. ĩgenium exploratum habebant nullã: Sigiſ. Ariminenſis per eos dies in caſtra ad Sfor. uenit: Cui Polixenã filiã antea Mala. deſponſatam uxorem dedit. Oſtaſius Polentanus qui Tauriſii erat ex fuga quã ad hoſtes intenderat retractus cum Hiero. filio in Cretam eſt relegatus: ubi paucis diebus uterq; morbo conſumptus eſt: Nec ad Martinengum interim noui aliquid mouebatur: Bina caſtra proximo ſibi loco erant: Hæc in oppugnationem: illa ad ĩſidias intenta: ſed utrunq; frigidius fieri. Phi. autem ſiue rumoribus illis de fœdere inter duces nefariæ icto temere uulgatis commotus: ſiue quia belloꝛ̃ ob ĩmenſa diſpẽdia iã tedere cœpiſſet: ſiue potius quod quidã etiã affirmãt inſolentiſſimis Pici. & alioꝛ̃ qui eius ſtipendia faciebãt poſtulatis repente ab armis ad pacem conuerſus: Statuit Blan. filiã & cum illa fortunas omnes in Sfor. fidem & arbitrium conii cere: Occulte igitur Vrbanum quendam Roſanum Ticinenſem (Apud alios pro Vrbano Euſebium Caimum reperio) in caſtra ad Sfor. miſit: Qui de ea re diligentius ſcripſere tradunt Anto. Guidobonum Derthonenſem ab initio ad tentandam pacem miſſum: mox uero cum quo res aucta ſit Euſebium Caimũ: Cum quo a ſecunda noctis uigilia remotis arbitris ad lucem de conditionibus pacis Sfor. dicitur locutus. Mane uero ambo ex ſecretiore loco hilari uultu in

Collio, Ant. martineg

Attende ualidiſſimas Venetoꝛ̃ copias — Martinegu

Attende bellicoſum Philippi ingenium

Attende numeroſum exercitum

Attende in quam ſuſpicionem uenerunt duces apud multos sec

Polentani & filii interitus eorũ pſidia

Philippus tandem ad pacem flectitur cũ sforcia

medium proceſſere:Conuenerant iam multi ad ipſius ducis tabernaculum of
ficii cauſa ut ſit in quibus erat Maripetrus legatus:Ad eum & alios conuerſus

Attende Sforciæ de nunciatio/nem

Sfor.ſurridens īquit:Pacem nuncio uobis uiri clariſſimi nulla de bello & ar/
mis mentio futura eſt:paci & ocio eſt ſtudendum:Ea denunciatio ut res no
ua & minime expectata Venetum & alios ſubito ſtupore defixit:quærentes in
ter ſe quid eſſet quod tam cito Sforciæ animus ab armis ad pacem inclinaſ
ſet:& ex inimiciſſimo qui modo fuerat factus eſſet tam repente Philippi ami
cus:Occupauit rumor ille confeſtim tota caſtra:ſecutuſq; inde imperatoris
edictum mandantis ut ab armis miles & iniuria abſtineret:Id ipſum Phi/

Attende ſubitam con gratulatio nem

lippi legatus apud Picininum ſubito faciendum curauit. Narrant hic qui/
dem rem miram eodem die mutuam inter milites congratulationem ſecutam
& quaſi ex binis caſtris una facta tam frequens curſitatio hinc inde ad pri/
mam pacis mentionem orta ſit. Poſtridie uero duces ipſos in aperto congreſ
ſos complexu & oſculis ſe ſe blande excæpiſſe: Miſerat interim Sforcia Ve
netias Ange.Simonetā qui principi & patribus quid actum eſſet ſignificaret.
Nec diu celauit dolorem ſuum Pici.Quin educto ex Martinengo præſidio in
Laudenſem agrꝝ conceſſit:ubi multa de fortuna & Philippo queſtus dicitur:

Miſerabi/lis Picinini de Philip/po conqueſtio

Quod ſe claudum:ſenem:inopem:una prodidiſſent:fors fortuna inquit tuq;
Phi.ingrātiſſime:oportuit ne rem tantā me inſcio moueri? Hoccine eſt quod
tot annos per ſudores & frigora per æqua & iniqua præceps ingratiſſimo prin
cipi ſeruiui? O inanes labores mei: O pericula quæ totiens adiui. Quid fides
mihi profuit? quid īduſtria? Quid illud quod res Philippi perditæ noſtra ſūt
ſæpius diligentia reſtitutæ? Seruaui ego & in ſūmo principatu retinui qui me
tandem pro hoſte haberet: habet certe:ac neſcio an pluſq̄ hoſtem me oderit:
Sfor.filiā:Sfor.fortunas omnes tradidit:Pici.uero īfœlicem:cuius fidem ſol/
lertiā ſtudiū & īduſtriā exploratā habet non modo non maioribus dignum
cenſuit honoribus:ſed ne talem quidem cui ocii conſilia crederentur:At ueri/
us uero illud eſt nihil magni principis gratia leuius:nihil incertius:Neq; plus
firmitatis in ſpe quæ ex illo pendet q̄ in furioſi hominis pileo eſſe:In hoc erat
ille mœrore quū Sfor. Martinengo & aliis Cremonenſis agri locis recæptis co
piis Maripetro legato Michaeli & Alexādro fratibus relictis Venetias profe/

Sforciæ oratio ad Venetos patres

ctus eſt:Hic ubi in curiā eſt admiſſus ita patres allocutus dicitur.Dei inquit
maximi optimiq; benignitate ueſtraq; Princeps & patres fœlicitate ita ad hūc
diē ualidas Phi.opes acciſas reddidimus ita ferociſſimos illius ſpiritus multis
cladibus aliis ſuper alias frægimus ut proximis diebus qui ſuo nomine pa/
cem ſupplex peteret in caſtra miſerit:Cuius me auctorem & arbitrꝝ eſſe uoluit:
Veſter exercitus incolumis eſt: oppida quæcunq; ille uobis ademerat recæpi/
mus:ſuntq; in ueſtri legati poteſtate:Pacem cum his uobis affero:ſi eā ex ue
ſtra dignitate ducitis:Si talem ut recæptā reipu.ueſtræ conducere arbitremini
ut oblata eſt ſi placet ſumite:ſi uero in armis adhuc eſſe cogitatis quādo utrūq;
ſequi uobis integrꝝ eſt:Dicite quid me facere uelitis: Nā quod ad me attinet
ea fide & conſtantia qua bellum hoc ſuſcæpi ſuſcæptūq; ſuperis iuuantibus
magna ex parte confeci:Dabo operā (modo fortuna uotis reſpondeat) ut ex
ſententia quandoq; confectum audiatis.Gratus fuit Sfor.aduentus: Gratior
tam popularis oratio:Pax uero gratiſſima:Quippe quæ ea uiſa eſt ut æquio
rem illa aut potiorem optaſſet nemo:Actæ itaq; illi gratiæ ingentes quod fi
de & uirtute qua cœpiſſet bellum laborioſiſſimū ad optatum exitū perduxiſ
ſet.Quod ad pacem attineret reſponſum eſt Venetos eam ratam perpetuāq;
habituros

habituros quam ipſe cum hoſte ſanxiſſet: Iret & quod Veneto nomini eiq; bene uerteret rem Venetam quo uellet ſtatueret loco: Certo ſcire ſe nihil ab eo decerni poſſe quod non idem e republica Venetiq; nominis dignitate eſſet: Cum his ille a patribus digreſſus tã inclyta pace non minus q̃ uictoria lætus in caſtra rediit: Hic dimiſſo in hyberna exercitu ipſe Caprianæ eſſe uoluit: ubi ex tota Italia legatos quos ad ſe cõuenturos ſciebat audiret: Affuerũt uno tempore ab Eugenio pontifice Lodouicus patriarcha: Quo poſtea decedente Blundus Forliuienſis hiſtoria℞ ſcriptor apud Sforciam remanſit: Nerius Capo & Angelus Acciarolus a Florentinis miſſi. Franciſcus Barbadicus & Paulus Thronus a Venetis: ut ſi opus fuiſſet non deeſſent qui Venetam cauſam tuerentur: Ex Mediolano Philippi nomine aderant Nicolaus Arcimboldus & Franchinus Caſtilionenſis: Multi præterea alii aliorum principum ac populo℞ nomine legati acceſſere: Philippus ut ab initio erat pollicitus Blãcã filiam ex Ferraria iam antea reuocatam Cremonam cum nuptiali pompa miſit: Miſſi ad hæc qui dotis nomine Cremonenſem arcem cum ipſa urbe Sforciæ traderent: Ad eam cum puella recipiendam tribus millibus equitum ſtipatus ille profectus eſt: Hic patentem arcem fulgentibus ſplendẽs armis cum delecta ſuorum manu ingreſſus ubi ad puellæ conſpectum uenit ita eam affatus dicitur. Diu multumq; laboraui dulciſſima coniunx ne tuo optatiſſimo fraudarer connubio: Nec amor in te meus exquo ad tuas nuptias animum adieci paſſus eſt me unq̃ quieſcere: ſed die noctuq; animo obuerſabaris: Indignabarq; uehementer mecum quod noſtræ fœlicitatis æmuli tanti apud Philippum patrem tuum eſſent ut te mihi per illum abnegarent: Certus quidem fui aut fortiter mori aut te mihi armis ubi bona uenia non licebat uendicare. Sumpſi arma fateor bellum grauiſſimum ſuſcæpi ne non omnia tui cauſa molitus uiderer: Nec Philippum odi unquam quia tibi & per te mihi pater erat: nec illi tantum obeſſe uolui q̃ ne me inſigni contumelia afficeret admonere: Quod nunc demum res ipſa declarauit: Voluit ille ut arma deponerem depoſui: Fecit me ſanciendæ pacis arbitrum: pacem illi & ocium cum Veneto ſempiternum peperi. Quorſum igitur hæc multa ne ignorares me neq; tibi neq; tuorum cuiq̃ obeſſe unq̃ uoluiſſe: Nec quia armis me ſeptum uideas ad hoſtem non ad amantiſſimum coniugem te miſſam putes: ita ſane non aliter decuit ſummi principis filiam a bellicoſo & martio coniuge primum ſalutari: Supereſt igitur ut mutuo ſtudio & charitate inter nos amemus: Tuque des operam ut Philippus de nobis poſthac bene cogitet: Nam quod ad me attinet pari tecum pietate uelut communem parentem amabo ſemper ac fouebo. Hæc ille atq; una puellam certo arræ pignere ſibi deuinctam precioſiſſimis muneribus donauit: Hæc Ariminenſis Paſius: Non deſunt qui dicant ad Sigiſmundi phanum extra urbis mœnia ſponſalia acta omni interim Sforcianæ orationis ad coniugem mentione omiſſa. Nuptiis rite celebratis ad cognoſcendas legatorum cauſas ſubito ille rediit: quæ cognitio plures omnino tenuit dies: Nam & Eugenii legatus Bononiam a Picinino occupatam Rauennamque a Venetis repoſcebat: Veneti contra Leniacum & quæ in Abduana terra antea tenuiſſent a ſuo imperio alienari ægre laturi uidebantur: Iactata quoque non parum Philippi cauſa: nec non & Gonzagæ principis: ab iis qui eorum nomine aderant: Ii Lunatum Piſcariam & alia plæraq; loca illi Brixiam & Bergomum urbes nobiliſſimas repetebant: Demum poſt lon/

Legati ex tota Italia quoquo iuerint

Blanca Cremonam mittitur

Sforciæ ad coniugem oratio

Legato℞ altercatio

Lib. 26

gas altercationes Sfor.declaratio huiuſmodi ſecuta eſt:ut Phi.nullum in Brixienſi agro Bergomenſiue ius haberet:ſed ipſæ urbes cum ſuis finibus & quicquid intra illos contineretur Venetoꝝ eſſent:Cremona cum ſuo agro & quæ in eo includerentur Blancæ coniugis dotalis haberetur: Romanengium cum omnibus Abduanæ terræ oppidis Veneti Phi.redderent: Piſcariā ipſi Lunatumq; retinerent:reliqua quæ Mantuanoꝝ finium eſſent Gonzaga reciperet: ita tamen ut ipſe præſidio educto Leniacum cum portu Venetis relinqueret:Ripā:Turbulas:ac Penetrā quæ loca iure belli ſua Venetus feciſſet poſſideret:haberet & Rauennā.Euge.poſt bienniū a Pici.Bononiā reciperet:Aſtur Fauentinus redditis Florentino populo oppidis quæ ſemel occupata nec adhuc reſtituta eſſent carcere emitteretur. Genuenſes liberi iuris eſſent: nec rei quicq̄ illis cum Phi.eſſe intelligeretur:Ceteꝝ pacem cui imprimis cautum uoluit ſancte ab omnibus cuſtodiri oportere pronunciauit.Sforciæ declarationē aliis aſſenſu probantibus: Eugenii legatus quia paꝝ Ro.eccleſiæ rebus conſultum credebat neq; ipſe probauit neq; cuiq̄ probandā cenſuit:quin uelut iniuriā accæpiſſet paulo poſt Florentiā profectus Romā abiit:Pax ſexto calendas Octobris:anno ab urbe condita uiceſimo ſupra milleſimum:Ex quo uero nouiſſime cum Phi.bellari cœptum erat anno quarto:hoc euentu ſecuta eſt.Supplicatio in triduum decreta: ac deo optimo maximo circa diuoꝝ aras ac tēpla gratiæ actæ:Quod ex ſententia bello periculoſiſſimo non ſolum incolumi ſed aucto quoq; imperio ciuitas defuncta eſſet. Vincula ſontibus adēpta:Rei carcere educti: Qui antea ærarii facti erant infra centum libras omnino: ſupra uero mulctæ dimidio abſoluti.Sfor.anno iā tertio ex quo in Galliam uenerat Venetias cū Blāca coniuge uenit.Cui a principe & uniuerſo ſenatu frequēter itum eſt obuiā.Principis uxor cum nobiliū matronaꝝ cœtu Bucentauro puellā excæpit.Apud Bernardos ædibus ad hoc publice inſtructis in hoſpitio fuere:Loca publica & tabernæ omnes a Riuoalto ad Aureā ædem ſtupendo mercium apparatu inſuetū hoſpitibus ſpectaculū exhibuere:Publici theſauri qui in parte ædis aſſeruantur in apertum relati ut per ocium ab omnibus ſpectarentur.Publica ad hæc munera in utrunq; collata:Demum in Picœnum abeuntes frequens nobilitas cum principe Medoacū uſq; officii cauſa ſecuta eſt.

Sforciæ declaratio

[handwritten: ciones ... s Liberi dicti. ... sed ab Vrbe Veneta condita 1020.]

Sforciæ Blancæque coniugis ue netus acceſſus [handwritten: et Venetorum munificencia.]

M.ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER.VI.TERTIAE DECADIS.

POſt Sforciæ digreſſum aliquādiu pax in Gallia fuit:Interim uero res Venetæ haud omnino in ocio fuere:ſed Picœni belli cura & Bononienſium motus tā diu eas ſollicitas habuere donec in Cremonenſi bellū a Phi.ſit renatum: Quod longe inde lateq; poſt illius obitum tota Gallia exarſit:ſed de eius cauſis & euētu aliq̄to poſtea dicetur.Nunc uero quādo ita reꝝ ordo poſtulat in iis quæ partim domi partim extra Italiam ſunt a Venetis geſta parumper immorabimur: quæ ideo illis præferenda duximus quia in Venetis annalibus prius relata reperio.Pacato igitur Galliæ ſtatu Andreas Dandulus ad Babylonium regem profectus ē publico illi nomine ſatiſfacturus: Quod rumor erat multos mortales Veneta naui ex eius finibus ad occidētē ſolē deuectos ibiq; partim necatos partim ſeruiliter diuenditos: Vt Barbarus igitur & omnes ſcirent eam culpam publico conſilio abeſſe: iniuriæ auctor quia accerſitus ad

Andreas Dandulus [handwritten: Legatus ad Soldanum Babilonum.]

diem non affuiſſet abſens damnatus eſt quanq̃ non multo poſt facta illi dicendæ cauſæ poteſtate non ſolum ſe feciſſe ſed quare etiã oportuiſſet id facere patribus monſtrauit: atq; ob id ipſum dicitur omnibus ſuffragiis abſolutus: Mellita uir gloria militari inſignis deq; Veneto imperio optime meritus uita deceſſit: Cui gratiſſimus ſenatus equeſtrẽ ſtatuã Paduæ ad Antonii phanum erigendam curauit.

Equeſtris ſtatua Mellitæ erecta

Procuratorum numero tres hoc anno additi: primiſq; comitiis Alo. Lauretanus eſt creatus: Secundis Pau. Thronus: Frã. Barbaricus cognomento diues nouiſſimis: atq; iam inde qui ſex antea fuerant nouem eſſe cœperunt.

Procuratorum numerus auctus

Tres onerariæ cum triremi una ad mare latrociniis purgandum eodem tempore in altum eductæ: Conſtans fama erat Gotholanos piratas latrociniis maria infeſtare: Nec ita multo poſt ad ſinus præſidium quatuor ſunt triremes profectæ: quarum imperium Anto. Diedo eſt datum: Is Antibarim in Epiro paucis per aduerſam factionem rem ad Venetos trahentibus ui cœpit captumq; Veneto imperio ſubægit:

Antonius Diedus

Ad quarto idus Nouembris eodem anno qui uiceſimus ſecundus ab urbe condita ſupra milleſimum fuit ita maris inundatio omnia urbis loca obruit ut aquis longe lateq; uagantibus ingens uis mercium ſit corrupta: creditum eſt decies centena millia aureorum nummũ cataclyſmum illum negociatoribus decoxiſſe. A Pannonibus proſpere in Turcos per hæc tempora dimicatum reperio: Nec ita multo poſt & in inferiore Myſia quã hodie Valachiã uocãt maiore aliquãto Turcorum clade: Piratæ interim ita maria infeſtabant ut nihil uſpiam tota ſuperi inferiq; maris ora negociatoribus tutũ relinqueretur: Appuliæ Calabriæq; portus in quos ſe ex alto recipiebant maiorem latrocinandi materiã animumq; ad id facinus exhibebant: Venetis eam iniuriam ſæpius ad Alphonſum queſtis quũ ferme ſemper illud redderetur: Dolere ſe uehementer Venetos negociatores ulla ſuorum iniuria affectos neq; illud mandatum fuiſſe cuiq̃ neq; ſatis credere id quod illi dicerent factum: Percitus ira Diedus Biſtonium tunc piratarum tutiſſimũ refugium repente adoritur: Credo ego ita a maioribus appellatũ maritimum in frentanorum ora oppidum quod hodie uulgo Biſtuem uocant: Primo igitur ab oppidanis petit ut latrones eo compulſos ſibi dederent: quo præſtito pollicebatur ſine cuiuſq̃ iniuria ſe inde claſſem abducturum: Biſtonienſibus id ſe facturos negantibus uimq; inſuper ſi a Veneto aliquid moueretur parantibus arma Diedus intulit: Qui oppidum oppugnatione adortus adduxiſſet omnino hoſtem in diſcrimen niſi ſubito coorta tempeſtas Venetos diſiecta claſſe pene naufragos iniuriæ oportunos reddidiſſet: Quo accidit ut ipſe triremium præfectus cum naualibus turmis in hoſtium poteſtatem uenerit: Hi poſtea Alphonſi regis iuſſu claſſe & rebus receptis ſunt dimiſſi: Additũ & præſenti liberalitati quod rex profeſſus ẽ ſe Veneto perſoluturum ſi quid diceret pugna illa amiſſum quod ad eã diẽ non recæpiſſet:

Diedus cũ omnibus turmis capitur

Ductu & auſpicio Andreæ Quirini captiuæ naues ex Biſtonienſi portu ſunt abductæ: Qui ad priſtinam ignominiam abolendam piratas perſecutus multas Venetas ab illis uictis fugatiſq; naues recæpit: multas etiã proprias ademit: Ipſi haud ignari quid ſupplicii meriti eſſent: ne in Veneti poteſtatem uenirent Liburnicis relictis qua proximũ cuiq; fuit in littus abiere: ac tantiſper a mari abſtinuerunt dum Venetam claſſem domum reductam audiuere: Tum uero aliquanto atrocius coorti rurſus omnia latrociniis fœdare: ſed neq; ea licentia diuturna fuit: Philippo Canali cum tribus onerariis & triremi una ad eorum curſum inhibendũ ſubito ex urbe miſſo: In Turcos quoq;

Andreas Quirinus

Philippus Canalis

Lib. 26.

triremes aliquot per hæc tempora Venetiis inſtructæ dicuntur: Veꝛꝝ neq; numerus ab his qui rem memoriæ prodiderunt neq; præfecti nomen traditur: Ex negociatoriis quæ ex Syria onuſtæ redibant Contarena ſubita tempeſtate diſiecta periit: Turma naualis quæ in littus naufraga annatauerat in onerariã Antonii Abrami impoſita circa Methonem facto iteꝛꝝ naufragio periit: Duplex clades ad id naufragium eſt ſecuta uirorum uidelicet quæ eo maior fuit quo plures in eo mortales fuere nec non & precioſæ mercis q̃ quinquaginta millibus æſtimatam memorant: Duæ quoq; triremes Leonelli Aeſtẽſis nomine inſtructæ quaꝛꝝ altera purpurea habuiſſe uela dicitur: Ex Ortona Pelignorum urbe Aragoniæ regis filiã illi matrimonio locatam Venetias aduexere: Victor Capellius & Frã. Lauretanus triremium præfecti fuere: Sponſa in amici principis gratiã magnificentiſſimo apparatu excæpta eſt. Publicum nauale cum toto armamentario regiæ puellæ & illuſtribus uiris qui illã officii cauſa ſequebantur in quibus Salernitanus princeps fuiſſe traditur ſpectaculo patuit: Traducta deinde puella in Riuumaltum per Merceriam uiam ad tempus ſtupenda mercium opulentia inſtructam: Proditum eſt memoriæ tanto undiq; ſtudio ad eam uiſendam concurſum ut præ nimia mortaliũ frequentia Riuoaltini pontis latera repente conuulſa ingentem hominum uim in ſubiectas aquas ſecum traxerint ad ducentoſq; eo caſu in altos fluctus præcipitatos quoꝛꝝ uiginti prorſus obruti ſint ac fere totidẽ debilitati: Multis ad hæc honoribus ampliſſimiſq; muneribus eam abeuntem patres proſecuti ſũt: Quo effectum eſt ut non multis interiectis diebus Leonellus Venetias uenerit ut Principem & Senatum ſalutaret: ageretq; ei & omni Veneto nomini gratias quod tam honorifice ſplendideq; ſponſam accæpiſſet ſuam. Verno eius anni tempore octo in Turcos triremes Eugenii ſumptu Venetiis ſummo ſtudio inſtructæ: Id negocium pontifex Ioãni nepoti ex Condulmaria familia Cardinali mãdarat: Triremium præfecti fuere Alo. Lauretanus: Pe. Zenus Mari. Molinus: Pau. Lauretanus: Lau. Maurus: Nico. Contarenus: & Anto. Cõdulmarius: Quatuor quoq; præter illas Belgaꝛꝝ ducis nomine triremes per eos dies inſtructæ quæ & ipſæ patricios ex Veneria: Contarena: Lauretana & Georgia familia præfectos habuere: Totius claſſis imperium (tam enim Gallicæ illæ q̃ Eugenianæ in Turcos moturæ erant) Alo. Lauretano eſt datum qui cũ Condulmario Antiſtite omnibus proſperam nauigationẽ proſperumq; ſuc ceſſum precantibus domo profecti in altum abiere: Peroportune Chriſtiana claſſis in Helleſpontum uenit: forte acciderat ut Armurathus Othomanus turcoꝛꝝ rex per eos dies ex Europa filio ad Salonicem relicto ipſe ut dicitur Genuenſium opera in Aſiã tranſfretaſſet quo trepidiſſimis reuocabatur nunciis: Conſtans fama erat Caramanum regẽ ingentibus in eum copiis mouiſſe: Tũ uero Aſiæ rebus compoſitis quum in Europã tranſire tentaſſet comperit Helleſponti anguſtias a Pontificia claſſe inſeſſas attẽtiſſime cuſtodiri: Feceratq; ea res ſpem maximã fore ut ĩmaniſſimus hoſtis a ſuis excluſus aliquã ingentẽ in Europa cladẽ per abſentiã adiret: percrebruerãt ad id rumores Ladiſ. Polonũ tripartito copiis Danubio traiectis ferociter in Turcos qui in Europa erãt mouiſſe: Tenuit aliq̃diu ea expectatio: Demũ ſub exitũ autũni cognitum ẽ trecenta Chriſtianoꝛꝝ millia cum ui Turcoꝛꝝ incredibili conflixiſſe: pugnatumq; a prima diei hora ad ueſperã: fortunaq; neutro inclinãte utrinq; datũ fuiſſe ſignũ recæptui: Duodequadraginta Turcoꝛꝝ millia eo prœlio cæſa: Chriſtianoꝛꝝ decẽ: In quibus proditũ ẽ memoriæ Gallũ hominẽ inter ſuos populares illuſtrẽ cor

Attende ad uerſam in nautis fortunam

gis filia ducta ſponſi

Victor Capellius Fran. Lauretanus

Riuoaltini pontis ruina

Triremium præfecti cõtra Turcos.

Chriſtianorũ prœliũ cõtra Turcos.

Attēde Galli equitis ſtrenuitatē / et Vires co.

pore & animo præualidum cum trecentis equitibus per confertiſſimas hoſti/
um cateruas ad Othomani præſentiam qui iam ex Aſia ad ſuos traiecerat
perueniſſe: in eumq; fortiter inuectum conto prius inde gladio grauiter per
cuſſiſſe: Et quia aureo erat paludamento ornatus: creditus uulgo eſt Ladiſla
us eſſe: ac proinde undiq; ferro petitus coactus diu in orbem pugnare ingen
tem circa ſe hominum ſtragem ædidit: Demū ſuperante hoſtium multitudi/
ne cæſis ſociis ipſe quoq; multis confoſſus uulneribus concidit. Sed iam tem
pus eſt ut ad res Italiæ redeamus quibus iccirco externa prætulimus ut magis
perſpicue reliqua traderentur: Aegre ut diximus tulerat Euge. Bononiā Sfor.
arbitrio ſibi in biennium abnegatam: ſed longe ægrius Phi. ferre omnia ge/
neri conſilia eo tendere ut ſub uernum tempus cum q̄maximis poſſet copiis
aduerſus Alphō. moueret: Sforciæ odium illud & ſi quaſi hæreditarium & a pa
tre per manus accæptum uideri poterat (multa enim Sforcia pater circa Nea
polim pro Ioanna regina ad frangendos omnes Alphōſi conatus geſſerat) ac/
cedebant nouæ iraꝝ cauſæ: Quod Alphon. omnia oppida quæ ille in Sam
nio & Appulia hæreditario iure poſſederat armis occuparat: Atq; ob id ipſū
quum adhuc Cremonæ eſſet Nicolai Macei interuentu qui ad hoc ipſum ue
nerat fœdus cum Renato rege percuſſerat ut illi auxilio adeſſet: Eius fœde/
ris fama commotus Alphon. uehementer Phi. orare ut hoſtiles generi motus
aliquo modo ſi fieri poſſet retardaret: amiciſſimi regis precibus motus Phi.
ceteꝝ iratus Cremonam Venetoꝝ fidei ab illo potius q̄ ſibi demandatā: Et
quod poſt filiæ nuptias nihilo ſuaꝝ partiū ſtudioſior eſſet factus: non deſti
tit Eugenio ſuadere ut ſe auctore illi arma inferret uteretur q; Pici. opera: quo
uno neq; dux melior neq; ad Sfor. opes euertendas promptior parari poſſet:
Sanciunt itaq; fœdus inter ſe additus inde tertius Alphonſus rex: Certus
erat Sforcia Renatum regem quem Alphonſus Neapoli incluſum ter/
ra mariq; premebat auxiliis leuare feciſſetq; niſi Eugenius priuſq̄ in Picœ/
num ueniſſet domeſtico eum bello implicuiſſet: Quare mutato conſilio quia
domo abeſſe non poterat Ioā. fratrem ad opem Renato ferendam miſit: ſed
res paꝝ proſpere ab eo geſta eſt: quippe cum Caudoliſtis iunctus ac forte acie
cum Alphonſo congreſſus caſtris & omni equitatu ad Carpenonum exutus ē.
Rex uero Neapoli potitus in Sforciæ inuidiam Picinini rebus non ſolum fa
uebat: ſed in adoptionē etiam Aragoniæ familiæ recæpit: Ille ab Alphonſo &
Eugenio pecuniis in ſtipendium accæptis tumultuoſe per Peruſinos in Vm/
briam uenit: Turdetumq; ſubito acceſſu Sforciæ ademit: mox per Aſiſinos
in Picœnum tranſgreſſus Belforte acri oppugnatione adoritur: Tradunt illi
qui rebus interfuere prius bellari in Picœno cœptū q̄ Sfor. ex Gallia diſceſſiſ
ſet: ac inde ingentem Ciarpellioni qui iam ad Sfor. redierat inuidiam compa
ratam quæ eius poſtea mortis cauſa fuiſſe creditur: Nā ut liberioris erat na
turæ & linguæ īmodicæ corā Sfor. conuitium facere quod dū Blancæ coniu
gis ſuauiſſimos complexus & oſcula foueret turpiter Picœnum agꝝ ſibi ab ho
ſte adimi pateretur: Ardente igitur bello ille in Picœnū tranſiit ac non mul
to poſt q̄ in hoſtiū conſpectū uenit Pici. ad Amandulā in arcta quædā loca re
dactum ad petendā pacem cōpulit: Icto itaq; fœdere ut Picœno agro decede
ret & a rebus Sfor. abſtineret: Quū ita ille pacata prouincia in Alphon. moue/
re cœpiſſet forte accidit ut Trāſoniatū oppidū in ipſius prouinciæ finibus Sfor.
diripuiſſet: quia eos minus obſequentes habuiſſet: Hīc arrepta Pici. occaſiōe im
pellētibuſq; ad id Pōtificis legatis quaſi Ro. eccleſiæ oppidū uiolaſſet Tollētinū

Sforcia cōtra alfonſū Ri

picininus pro alphonſo cō

Ciarpellionis dicacitas.

Lib · 26 ·

occupat: Mox Gualdum Nucerinum: inde Alexandro Sforciæ fratre eiecto & Aſiſium: Huiuſmodi trepidis nunciis Sforcia reuocatus in Picœno coa/ctus eſt hyemare: Interim Renatus deſperatis rebus in Galliam abiit: Nec ita multo poſt Alphonſus arce regia quæ ad eam diem in hoſtium poteſtate fuerat potitus: Rex Neapolitanus ab Eugenio ea conditione declaratur ut in agrum Picœnum ad Sforciæ opes euertendas tranſiret: Hic erat rerum ſta/tus in Picœno: apparebatq; ingens de eius prouinciæ poſſeſſione futurum certamen: Quum Franciſcus Picinini filius ſub initium Picœni belli Bononiæ a patre relictus Hannibalem Bentiuolum ob factionis potentiam iam antea ſuſpectum in Varianenſem arcem relegauit: Ille uero Galeatii Maraſcotti & Virginii Maluecii opera inde dilapſus Bononiam ſe contulit: populoq; ad libertatem uocato Franciſcum ipſum cum præſidii parte oppreſſit: Quo po/ſtea cum Gaſpare & Achille Bentiuolis commutato Bononienſes ut recupe/ratam libertatem commodius tuerentur ad Venetos & Florentinos miſere qui ab eis ſocietatem & auxilia peterent: utrunq; benigne conceſſum. Duorum illuſtrium populorum ſocietate & uiribus fræti non ſolum libertatem illi retinuerunt: ſed Alouiſio Vermio ex ſuis finibus eiecto municipia & arces fe/re omnes breui recæperunt: Et ut reipublicæ corpus facilius coaleſceret: placuit Baptiſtam Cãnedolum iam inde ex quo Eugenius Bononiam recæperat extorrem cum omnibus ſuæ factionis in patriam reſtitui: Cuius neptẽ Hannibal ad ueteres inimicitias abolendas uxorem duceret: ſed neq; recens affi/nitas aliaue neceſſitudo ueteri odio obſtitit: Hannibal non multo poſt a Betotio Cannedolo & aliis eius nefarii conſilii conſciis excæptus in inſidiis fœ/de trucidatus eſt: Eius indigna morte Bononienſes moti arreptis armis Can/nedolanæ factionis principes ac plærosq; alios ſubito obtruncant & impri/mis Baptiſtam ipſum cuius cadauer per urbem diſtractum in publico con/crematum ferunt: Libertas interim ſociorum umbra ſuo ueſtigio conſtitit: Sed ne Bononia ſolum uerum etiam Sforciæ periculum utrunq; populum uehementer ſollicitum habebat: Angebantur Veneti quod non multo antea Chriſtophorum Tollentinatem ac plærosq; alios uiros illuſtris exauctoratos dimiſerant: Et Bartholomæus Collio ad Philippum tranſiuerat: Quare non ſine ingenti difficultate uidebantur arma ſi opus fuiſſet reparaturi: Miſerat Philippus Guilielmum Monferratenſem & Carolum Gonzagam qui Bononienſes acri bello infeſtarent: Veneti uariis curis circunuenti Tybertum Brandolinum: Thaddæum Aeſtenſem & Guidonem Ranconium Bononienſibus auxilio mittunt: Florentini Aſturem Fauentinum & Simonetum aliquanto antea miſerant: Hi haud magno negocio fuſos hoſtes ex Bononienſi agro breui deiecerunt: Atq; rebus circa Bononiam pacatis ſociorum copiæ diuerſæ abiere: Veneti duces in Galliam quo trepidiſſimis nunciis ob bellum in Cremonenſi renatum reuocabantur: Hetruſci in Picœnum agrum ad opem Sforciæ ferendam iuſſi ſunt tranſire: Siquidem ille poſt Alphonſi regis Lodouiciq; pontificis legati aduentum quorum uterq; cum magnis copiis in Picœ/num uenerat uariis cladibus aliis ſuper alias accæptis in ſummum erat di/ſcrimen adductus: ſed nihil æque Sforciæ rebus obfuit ac ſuorum defectio: Nam & Troilus cum mille equitibus ad regem tranſiit: tradita illi Aeſi urbe cui præſidio erat impoſitus: Et Petrus Brunorius cum octingentis mili/tibus tranſitionem fecerat. His & aliis cladibus conſternatus dux alioquin inuictum: amiſſo interim Aeſtulo ac fere quicquid in Picœno ad eam diem te/nuerat ad

Bononienſes ſe in libertatẽ uendicant

Auxiliares copiæ Bo/nonienſi/bus miſſæ a Veneto, cõtra philippũ.

Defectio ſuorum a Sforcia ualde obeſt.

ſicilie rex, neapolis qq; ab ... io declaratus, dummodo Sforciam euertat.

Marescottus

... onienſes inter ſe.

... s colleo ad philippũ trãſit.

nuerat ad Phanum fortunæ ſe recæperat: ac tum demum ad Philippum reſpicere cœpiſſe creditur: ac cum eo clam fœdus percuſſiſſe: conueniſſeq; inter eos ut Cremonenſes fines Philippus infeſtaret ad quos motus apparebat Venetos nullo modo quieturos: Sed ſubito arma & bellum pro Sforciæ rebus reparaturos quo poſtea conſerto: Tum gener quaſi coactus ad ſoceri opes conuerſus pro Philippo in Gallia militaret: grauiq; bello Venetos urgeret: atq; ita ut illi opinati ſunt bellum in Gallia eſt non multo poſt conflatum: Sed meliore omnino Venetarum rerum euentu q̃ hoſtes animo concœperant: Verum priuſq̃ ad ea quæ in Gallia ſecuta ſunt tranſeamus: de Picœni belli exitu pauca ſubiiciam: Miſerant Veneti ad eam Sforciæ cladem Thaddæum Aeſtenſem: Guidonem Ranconium: & Tybertum Brandolinum: Florentini Simonetum illi auxilio: Erantq; cum ipſis ducibus ad quatuor armatorum millia qui ad Marenianum conſederant: Sed ne Sforciæ iungerentur Picininus ad montem Laureum conſederat: Eam iniuriam aliquandiu ille paſſus nouiſſime undiq; uiribus contractis ad hoſtem contendit quem ingenti prœlio uictum caſtris exuit: Hæcq; toto fere triennio: Quarto uero Picœni belli anno: quum ſub uernum tempus Picininus & Alphonſus bellum reparaſſent: ille ad Montem Milonem a Ciarpellione uictus eſt: Alphonſus nõ contentus terreſtres copias in Eugenii gratiam cõparaſſe. octoq; triremes inſtruxit quibus Sforcia mari quoq; fatigaretur: Ad eã triremium famam Veneti ut quidam annales habent & ipſi nauigia aliquot ad bellum cõpararunt: ut Rauennatium oræ præſidio eſſet: Premebatur itaq; Sforcia terra & aquis dum Philippus per Franciſcum Landrianum Picininum ad ſe uocauit: quaſi de ratione belli cum eo locuturus: Interim Franciſcus eius filius cum copiis in Picœno relictus ad montẽ Vulmeum a Sforcia uictus caſtris maioreq; copiarum parte amiſſa cum Cardinali Firmano in caſtris legato multiſq; aliis in Sforciæ poteſtatem uenit: Fuerunt ea tempeſtate qui crederent Philippum uoluiſſe ita euenire ꝙ Picinini copiæ delerentur ut Sforcia gener præſenti bello leuaretur unde intelligi poteſt ueriſſimos fuiſſe rumores illos qui temere in uulgus exierant: Sforciam iam antea cum ſocero in gratiam rediiſſe: ac cum eo in Venetos occultum fœdus percuſſiſſe: Nec Picininus ad eius cladis nuncium dolorem ſuum diſſimulauit: Philippum identidem clamitans nihil ſibi præter uitam reliquiſſe: iam illud unum intereſſe: ut in eam quoq; ſi uellet graſſaretur atq; ita præ nimio dolore in morbum lapſus prudentiſſimus omnium ſui ſeculi imperatorum paucis diebus dum Mediolani adhuc eſſet expirauit: Sforcia Frãciſcum Picininũ Philippo petenti ex cuſtodia relaxauit. Cum pontifice quoq; pax ſecuta eſt quum multa adhuc Picœni agri oppida Sforcia multa quoq; Eugenius teneret. Sub id tempus Ciarpellio uir militari gloria inſignis ab Alexandro Sforciæ fratre tanq̃ is qui ad Philippum fugam meditaretur laqueo necatus eſt: Quinto deinde anno quum pontifex reparato bello Lodouicum Aquileienſem Antiſtitem in Picœnum agrum miſiſſet breui omnis ferme prouincia præter Firmum ad pontificem defecit: Nec ita multo poſt Firmũ quoq; cum arce ab Eugenio eſt recæptum: Sforcia quum Piſaurum ſe cum coniuge recæpiſſet ibi reliquum hyemis ægit. Sub uernum tempus ille priuatis amicorum conſiliis ſollicitatus per Vmbros: inde ſuperato Tyberi ad ſollicitanda urbis ocia in Viterbienſi agro conſedit: unde re infecta tumultuoſe profectus præter Traſimenum lacum in Flãminiam reuerſus ad Me

Attẽde cauſam renati ĩ Gallia belli *calliditate philippi*

picenũ Bellũ naratur.

piciminus Nicolaus dolore

Ciarpellio necatur a Sfo

Lib. 26

taurum conſedit:Interim Alexander frater cum Piſauro ab eo defecerat . Vndiq; igitur hoſtibus circunuentus ad primum lapidē circa Vrbinum caſtra poſuit:Nec ulli poſtea uſq; ad eius in Galliā acceſſus maiores hinc inde conatus extitere:Phi. interim Italum foroiulianum & Iaco. Gaiuanum quia in ſuſpicionē ueniſſent quaſi cum Florentinis ſentirēt in Picœno truncari iuſſit : Mox Ciarpellionis morte audita uelut maiorem adhuc odii cauſā in Sforciam nactus Fran. Picinini filio quem in Galliam ad ſe accerſiuerat mandat ut Cremonenſes fines hoſtiliter inuadat : Ille uero Cremonenſes tumultuoſe adortus poſt multas & uarias clades illatas : urbē quoq; oppugnare aggreſſus Venetos tandē ad bellum exciuit : Sed ne temere aliquid factum uideretur priuſꝗ ad arma Veneti reſpicerent Alouiſium Foſcarenum ad Philippum miſere:qui more maiorum niſi a Sforciæ rebus abſtineret bellum ei indiceret:Per internuncios Veneto eſt reſponſum non uacare Philippo legationes ullas audire:Cæterum ubiq; eum tutiorem ꝗ Mediolani futurum:Iret igitur ac niſi uim experiri uellet primo quoq; tēpore urbe abſcederet : Veneti rei indignitate moti Michaelem Attendulum ſuarum copiarum ducē in hoſtem qui partem Cremonenſis agri maximam occuparat ſtatim mouere iubent:Confeſtim is ut erat iuſſus cum ſex millibus equitum ac peditum totidem Ollio ſuperato in Cremonenſi ad Caſale maius cōſedit:inde uero digreſſus repente in hoſtē uadit qui ſe in Padana inſula non procul a Caſali oppido cum omnibus copiis tenebat:Poſt itaq; atrociſſimū certamen a prima luce ad altum diē diſtractum caſtris exuit : ac quatuor equitum millia fugiēti ademit : Nec Veneto uictoria gratuita fuit : ſed plæriq; uiri fortes media pugna occubuere:quoꝝ partē non paruam conſtat aquarum uorticibus abſorptam:Capti ex hoſtibus plæriq; uiri fortes:Veniſſet & Picininus quoq; in uictoꝝ poteſtatem niſi ubi fortunā inclinare uidit in fluuiatilem cymbam trāſgreſſus ex acie fugiſſet:Alii eum pontem in ulteriorē Padi ripā abiiſſe tradūt. Poſt tam inclytam uictoriā Venetus dux recæptis quæ in Cremonenſi agro hoſtis occuparat auctuſq; Lodouici Gonzagæ armis in Abduanā terrā caſtra tranſtulit : Hic ita proſpere res Veneta geſta eſt ut paucis diebus nihil Attendulus citra Abduam Philippo præter Cremam & Laudē reliquum fecerit:Inde copiæ fluuio traductæ in cuius ripa iteꝝ pugnatum tradunt:Captoſq; ex hoſtibus ad ſexcentos equites:& cum his duo agreſtium millia Ganzariolas duas totidemq; Galeones : qui ad pontem quo Venetus amnem circa paludes iunxerat ſoluendū fuerāt ab Alouiſio Seuerinate miſſi : Petrus Aduocarus : Iacobus Antonius Marcellus : & Antonius Martinengius ob rē eo die bene geſtam:quia præ cæteris fœliciter in hoſtē dimicaſſent equeſtribus ſunt ornamentis donati.Sforcia interim Venetis Gallico bello implicitis quaſi plus non poſſet : Eugenioq; & Alphonſo ad id hortātibus qui iniquo animo ferebāt Venetoꝝ potentiam fœliciſſimo uictoriæ curſu in Gallia augeri : Picœni cura omiſſa ad Philippū aperte tranſiit:Sed Veneti illius artē iam antea reſciuerāt:atq; ubi res primum ad patres delata eſt:Angelum Simonetā qui tum Venetiis erat in cuſtodia habendū cenſuerunt:ſtipendiumq; Sforciæ adēptū cum ædibus quas a principe & ſenatu dono accæperat: Ademptum & Sforcianis omnibus omne publicū beneficium quæ ita & multa & ampla fuiſſe cōſtat:ut nullo modo abhorrere a fide uideatur illud quod in Venetis annalibus reperio: Vltimo bello Gallico cencies quinquagies cētena aureoꝝ nummum millia a Venetis omnifariā expenſa : Ex ipſo igitur Simoneta Sforciæ alienatio

Marginal notes: Alouiſius Foſcarenus — Vīcitur Picininus in Padana glarea — Recēs Venetorū uictoria — Sforcia ad Philippum tranſit — Attēde aurum expenſū in bello Gallico

alienatio cognita eſt:Qua noua Martii ducis defectione moti patres continuo ſagittarios quadringentos ad Rauennæ præſidium cum aliquot nauigiis decernunt : Et a Florentinis in Bononienſes miſſi qui in Galliā tranſire uolenti iter inhiberent.Oratores poſt Phi.res in Gallia acciſas ad patres uenere de pace acturi : quibus præterq̄ quod hoſpitaliter ſunt accæpti permiſſum eſt etiā ut in urbe per menſem eſſent:Sed res aliquādiu iactata ad exitum non peruenit.Infecto itaq; negocio Venetiis domum abiere:Attendulus poſt Abduanam pugnā quum pontem quo fluuium iunxerat præſidio firmaſſet in Mediolanenſem agrum tumultuoſe erupit : atq; media ferme bruma Mediolanum uſq; adequitauit : ædificiiſq; ſuburbanis quibuſdā incendio abſumptis multos mortales ac uim pecoꝝ ingentem in prædā abduxit:Dum hæc in Galliam geruntur una ex iis triremibus quæ ad Tanaidis negocia exierat cui Zeno Maurocenus præerat in ora Pontici maris magnitudine tempeſtatis uicta periit : Merx precioſiſſima quæ in illa fuit cum tota turma in proximum littus diſiecta in Turcoꝝ poteſtatem uenit:reliquæ incolumes Venetum littus tenuere:In hoc ſtatu res Venetæ erāt quādo Eugenii mors nunciata eſt:Cui Thomas Sarzanius eſt ſuffectus:ex pōtificatu Nicoalus poſtea dictus unicū humanæ fœlicitatis exēplum:Eodē anno Epiſcopus mox Cardinalis nouiſſime pontifex creatus dicitur:Ad eum continuo legatio decreta eſt:Principes fere nobilitatis miſſi Aloui. Lauretanus qui poſt præclara facinora in Turcos ædita claſſē Venetias reduxerat:Aloui. Venerius:Paſchalis Maripetrus:& Chriſtophorus Maurus:Hic populi aduocator:Illi Diui Marci procuratores:At Maurus quia aduerſa ualitudine implicitus ire non potuit Zacharias Triuiſanus eius loco eſt miſſus.Iaco.Foſcarus principis filius a decemuiris accerſitus quia ad diem non affuiſſet abſens dānatus eſt: Veꝝ non multo poſt cognita credo eius innocentia ex Tergeſte quo ſe contulerat publico decreto eſt Tauriſium reuocatus : ea conditione ut non ſolum urbem egredi liceret : ſed Menſtrana quoq; prædia prætoris permiſſu inuiſere:Mox uero ſiue patri id ſit datum qui ſapientia & ſingulari charitate in patriā unicus in Venetis ea tempeſtate fuit : ſiue quod magis credo hominis innocentiæ : ex Tauriſio eſt in patriam reſtitutus : Sed ut tenax eſt fortunæ ubi ſæuire cœpit tenor : ita ſane euenit ut non multo poſtq̄ in urbem uenerat in crimen cædis ſit deuocatus:quaſi eo auctore Hermolaus donatus dum ad noctu ex curia ſe domum reciperet interfectus eſſet:poſt itaq; acerbiſſimam quæſtionem de ea re habitam quum nulla maiora eius cædis indicia extarent in Cretā inſulam eſt relegatus:Hinc quoq; poſtea quia res nouas per litteras molitus crederetur triremi ad hoc ipſum in inſulam miſſa Venetias delatus quum quæſtioni adhibitus rogaretur:an auctor fuiſſet earum litterarum quæ ad hoſtes ſcripta dicerentur:Ita ſane eſſe affirmauit:Cæterum dediſſe ſe operam ut ad Venetoꝝ Magiſtratuum manus peruenirent:ratus fore ut ob eam cauſā in patriam reuocaretur ſi non qua uallet qua ſaltem poſſet conditione : Demum quum nihil alioquin noxæ in eo compertum eſſet : In inſulā nouiſſime ablegatus: uitam in ea cum morte commutauit.Sub id quoq; tempus:Andre.Donatus Sforciæ largitionis reus ex Creta quam inſulam Ducaria poteſtate adminiſtrabat iuſſu patrum aduectus : ad decemuiros cauſam dixit:Eum quæſtioni ſubiectum:Decemuiri mille ac quadringentis dānatum publica adminiſtratione priuarunt:Et quod pene grauius fuit per annum in uinculis eſſe uoluerunt: Dum hæc domi geruntur Carolus Montonius Brachii ſummi ducis filius

Veneta arma Mediolanū uſq; deuenere michaele attendul

Zeno maurocenus

Eugenio nicolaus ſucce

Legati ad pontificem

Joā foſcarus ducis filius

Andreas Donatus mulctatur .

Carolus motonius B

Lib. 26

audita Sforciæ & Philippi reconciliatione ob aduerſæ factionis odium ad Venetos tranſiit: Veneti duces interim Caſale maius & alia his circuniecta loca Sforciæ ademerunt qui iam diuerſarū partium ut dixi erat factus: mox Attēdulus in Mediolanenſes fines iteꝝ tranſgreſſus Tybertum Brandolinum cum lecto equitatu portis adequitare iubet: Venetiſq; ſignis in conſpectu hoſtium

Veneti Mediolanēſes ad libertatē uocant

conſtitutis Mediolanenſes ad libertatem uocare: Sed ubi nihil moueri ab hoſte apparuit: conuerſis alio uiribus Ticinum uſq; Venetus prædabūdus peruenit: ingentiq; præda ex Ticinenſi abducta iterum publica ſigna ſūt Mediolanum admota: iterumq; ciues ad libertatē uocati: Hic quoq; ut ad Abduā quatuor uiri fortes pro portis urbis equeſtri ſunt dignitate donati: Tybertus Brādolinus: Theoteſaluius Bergonias: Lodouicus Maluecius & Gilibertus Corregianus: Demum quia nullus in urbe tumultus ſecutus eſt ea parte qua ſigna admouerat hoſtium agro fœde populato: Briuium Venetus oppugnatione in Brigantinis adortus ſubito ad deditionem cōpulit: Inde omnem Briantinoꝝ regionem armis oppreſſā diripuit: Ferunt hic crudeliſſime in miſeros oppidanos ſæuitum ita ut non uiri ſolum: ſed impuberes etiā uſq; ad Bimulos ſint trucidati: Virgines corruptæ matronæ miſerabili modo uexatæ: Nec ea iniuria a milite orta ſed ab hominibus aduerſæ factionis qui ut ſuum

Attēde quā topere ſit ī hoſtes ſæuitum

in uictos hoſtes explerent odium uelut feræ in cædem & omne prorupeřint nefas: Præda ibi parta ducentoꝝ millium ſummā exæquaſſe dicitur: Cæterum Barrhium montē & ipſum ui captum Attēdulus diripuit: Leucum deinde Larii caput multis diebus oppugnatum capi non potuit: Plæræq; ad hæc uallículæ lacui uicinæ: Quaꝝ incolæ quia in fide manſuri non uidebantur in prædā & ipſi conceſſere: Et quum iā omnia ab Abdua Comū uſq; cū utraq; Larii ripa in Venetoꝝ poteſtatē ueniſſent miles præda onuſtus citra flumen eſt reductus: Cœperat interim ciuitas peſtilentia laborare qua in dies ualeſcēte ſupplicationes circa ſacras ædes ſunt indictæ & preces ad aras diuoꝝ quæ uicatim per urbem religione occupatā ad tempus erant inſtructæ: Nocturni ad hæc ignes paſſim excitati multis uariiſq; odoramentis ad aerem mitigandum per plures noctes ſunt inſtaurati:

Lazaretiū Vetus

Eſt præterea locus duo millia paſſuum ab urbe Lazaretium uulgo appellant: Huc quicunq; peſtilentia languere cœperant deferebantur: ſenis cymbis ad id publice paratis ut ſingulis regionibus quibus urbs diuiſa eſt ſingulæ deſeruirent: Veꝝ quia res ipſa non ſolum ad contagionem tollendā: ſed ad ſubleuandos quoq; inopes conducere credebatur: Curabantur enim illic commodius ac longe accuratius infirmi cœptus eſt locus paulatim ædificiis omniumq; reꝝ apparatu ornari:

Lazaretiū nouum

Additum deinceps haud procul inde aliud recens opus hoc nomine magnifice inſtructum quod procul ſpectantibus munitiſſimi oppiduli mentitur ſpeciem: Erant res Philippi ut diximus uehementer acciſſæ: quum Sforcia quatuor equitum millibus ac duobus peditum ex Flāminia quo ſe ad comparandas copias ex Picœno contulerat profectus per Ferrarienſes in Parmenſem agꝝ tranſiit: Sub eius digreſſum omnia Picœni agri loca præter Anconem pontifex recæpit: Anconitani nanq; dum terra mariq; urgerentur: Nam & Alphonſi naues a mari infeſtabant & a continenti Eugenianæ copiæ: Veriti ne ſi temere ſe militi ad deditionē hortanti credidiſſent urbs ſubito diriperetur Veneta ſigna erexerunt: Affueruntq; proinde confeſtim illis

Laurentius Minius

naues Venetiis miſſæ quæ portu inſeſſo urbi præſidio erant: Anconitani in ſocios ut antea Bononienſes a Venetis & Florentinis aſcripti: Lau. Minius cū

ſeptem

ſeptem triremibus eo miſſus qui urbis præſidio eſſet : Hoc quidam annales habent : apud alios nihil de huiuſmodi Anconitanorum motu reperio : Per id tempus onerariæ duæ quarum Iacobus Maurocenus unam alteram Andre. Leo inſtruxerat in piratas maria latrociniis infeſtantes domo ſunt profectæ : Sub Sforciæ in Galliam aduentum omnis equitatus quē patres uenienti illi obiicere ſtatuerant ſi in Patauinos fines impetum feciſſet : mox ubi alio flexiſſe cognitum eſt per Ciſpadanam oram in Attenduli caſtra ire eſt iuſſus : Erantq; hinc inde magni bellorū conatus quū Philippus omnium quiunq̄ in Vicecomitum familia fuere bellorum ſtudioſiſſimus febre primo inde uentris profluuio uita deceſſit : Cuius morte conſternati populi qui illius ditionis erant alii alia conſilia agitare cœperunt. Laudenſes libertatis nomen ſecuti ultro in Venetorū fidem conceſſere : Quatriduo poſtq̄ hi in fidem receпti erant Placentini & ipſi Venetum intra mœnia accæperunt : utranq; urbē Iaco. Antonius Marcellus maturo præſidio firmauit : inde copiis Ollio trāſmiſſis Columbanum cum toto fere Laudenſi agro pauciſſimis diebus recæpit : Mediolanenſes interim magno animo bellum a Philippo inchoatum ſuis auſpiciis gerendum ſuſcipiunt : Sforciamq; ſuarum copiarum ducē aduerſus Venetos his conditionibus declarant : ut ſi Brixia ex Venetis capta eſſet Sforciæ quæſita uideretur ſi & Verona : tum Brixiā Mediolanenſes haberent ipſe autem Veronam : Audita Philippi morte confeſtim eius duces per literas Sforcia hortatus dicitur ut bono eſſent animo affuturū ſe ſi a Mediolanenſibus uocaretur : ac tum iunctis copiis fore : ut Venetæ opes ſtatim poſtea frangerentur. Declaratus igitur Mediolanenſium imperator Cremonam tranſiit : Inde Abdua ad Piſſeonem ſuperato cum Franciſco & Iaco. Picininis & aliis Philippi ducibus caſtra iungit : Hinc paulo poſt profecti Columbanū paucis diebus oppugnatum recæperunt : Venetæ interim copiæ quia uiribus hoſtium ſe impares uidebant in Laudenſem agrum cōceſſere : Ticinēſes & ipſi ſua ſtudia ſecuti Sforciæ ex Blanca filium ob auitam memoriam ſuæ urbis comitem declarant : Mediolanenſes paucis diebus triplici legatione alia ſuper aliam miſſa : res quæ Philippi fuerant a Veneto repetunt : Eodē ferme modo ſemper legatis reſponſum eſt : Et ſi quæcunq; Veneti loca ex Philippi principatu ad eam diem occupaſſent iure belli ſua facta uideri poterant ut omnes tamen intelligerent Venetos magis ſtudioſos pacis eſſe q̄ belli : paratos eſſe ſe omnia petentibus reſtituere ſi immenſum auri pondus quod bellorum ſumptus hauſiſſent ſibi bona fide Mediolanenſes uellent diſſoluere : At illi nihil promittentes infecta re iuſſi ſunt legati abire : Patres quia ingens bellum cum Sforcia & Mediolanenſibus inſtare uidebant ualidiſſimam claſſem per Padi fluenta ad intima Galliæ indigendam decernunt : Triremes quatuor Galleones duo ac triginta : His Andreas Quirinus triremibus Georgius Lauretanus ſunt præfecti : Dum hæc Venetiis agūtur Sforcia omni fere Galliæ militiæ robore in unum contracto Placentiā ſubita oppugnatione adoritur : Demolita murorū parte inter Lazari & Raimundi portas : Padoq; ad id ſub autumni exitū ita ſtagnante ut hoſtium nauigia mœnibus facile appellerentur : Terreſtri naualiq; pugna urbē cœpit : captā militi tradidit diripiendam : Gerardus Dandulus & Thaddæus Aeſtenſis qui ibi præſidio cum mille peditibus : atq; equitatu non paruo erant in hoſtium poteſtatem uenere : hic cum arce & præſidio per deditionem : ille ex fuga quā perditis rebus præoccuparat retractus : Interim uero dum Placentia oppugna-

Iaco. Maurocenus
Andre. Leo

Philippi interitus *et Vicecomitū bellico[...]*

Laudēses sub Venetorū p[...]
placentini

Sforcia a Mediolanēſibus imperator declaratur *cōtra Venetos.*

frācis. Jacobus picinini cū Sfor[...]

Mediolanēsiū Legationes Venetorū respō[...]

And. Quirinus
Geor. Lauretanus

Sforcia Placentiam diripit

Lib. 26.

batur: Attendulus Abdua ad Columbanum ſuperato tumultuoſe in Ticinẽ ſem agrum erupit unde ingens præda abducta eſt: Inde ad Sforciã præſenti negocio auertendum in Mediolanenſem agꝝ prædabundus tranſiit: ubi apud quoſdam reperio Melcium ab eo occupatum: Adiecerat & animum niſi Placentia tam cito capta eſſet ad Cremonam oppugnandam: Marcellus per id tẽpus ex caſtris reuocatus Venetias abiit: Alo. Lauretanus & Mathæ. Victurius eo abeunte legati in prouinciam uenere: Et quia iã bruma inſtabat ob hyemis magnitudinẽ caſtra fieri non potuerunt: Hybernacula uillæ ac uici Veneto exhibuere: quibus militari ſeditione reſpublica pene in diſcrimẽ adducta eſt: Tentata iteꝝ pax ad quam componendã Veneti Mediolanenſiumq; legati Bergomũ cõuenere: Inſubribus Laudẽ repoſcentibus: Venetis cõtra niſi belloꝝ ſũptibus eſſet ſatiſfactũ eã ſe redituros negantibus: Et quanq̃ Florentinoꝝ Nicolaiq; pontificis legati multa precati utroſq; ad pacẽ hortarentur: nulla tamen ſecuta eſt ſub uernum tẽpus & ſi patres toti in Gallicũ bellum uerſi erant: Quia conſtans fama erat duas onerarias naues quæ ex Pontica mercatura domum tendebãt a piratis intercæptas: Tris onerarias cum triremibus quinq; ad latrones toto mari perſequendos decernunt: His Lau. Lauretanũ præficiunt: Illis Alouiſium Bembum: Nec Sforcia interim quieuit: Quin ex hybernis profectus nonnulla Venetis oppida ademit: Claſſis quã aduerſus piratas decretam diximus Vitalem Sardum qui nõ multo ante tres onerarias ad Cretenſem uindemiam egreſſas intercæperat medio mari adeptum oppreſſit: Eum in ſuam poteſtatem redactum & omnes qui cum eo erant Venetus ſuſpendio affecit: Nec multis interiectis diebus haud procul Neapoli duas alias latronum liburnicas intercæpit: in quibus quicunq; reperti ſunt præter paucos qui uincti erant eodẽ genere ſupplicii necauit: Ea re Alphonſus cõmotus toto ſuo regno Venetos negociatores capi eorumq; bona in publicum redigi iuſſit: Patres ad regẽ miſerunt qui ab eo publico nomine ſciſcitarentur: bellum ne an pacẽ cum Veneto nomine ſibi eſſe uellet: Quid præterea eſſet quod ſuos negociatores bello adhuc non indicto contra ius gentiũ uiolaſſet: Ad ea Alphonſus non pauca de Venetoꝝ in ſe iniuria queſtus: quod in conſpectu regiæ urbis naues nulli infeſtas oppreſſiſſent: earumq; gubernatores ac remiges qui nihil fortaſſe tale meriti eſſent: ignominioſo mortis genere affeciſſent: Veꝝ quantacunq; ea eſſet iniuria nolle ſe in præſentia cognoſcere: nec bellũ aliquo modo quieti præferre: Quin optare potius ut Veneti ii deinceps in ſe eſſe uellẽt: per quos in pace eſſe & ocio liceret: Irent igitur & ſuos negociatores cũ ipſis rebus uẽto & fluctibus ſecundis domũ abducerent: Atq; cum his mandauit omnes Veneti nominis qui in cuſtodia haberẽtur relaxari ablataq; illis reſtitui: Collio quẽ Phi. aliq̃diu in uinculis habuerat quiq; poſt illius mortẽ fracto noua induſtria carcere in Ticinenſẽ agꝝ conceſſerat: ubi nouerat omnen equitatum quẽ ſibi Phi. ademerat ſub Nicolao Guerrerio in hybernis eſſe: a quo ſtudio & fauore accæptus & a Mediolanenſibus non multo poſt mille & quingentoꝝ equitum ſtipendio auctoratus: Interim dum Placentia a Sforcia obſideretur in Rainaldum Dreſnenſem qui ſub Philippi exitum cum ingenti Galloꝝ manu a Carolo rege in Italiam miſſus fuerat proſpere depugnauit: Recæperãt Galli Aſtam urbem a uicecomite ex fœdere quod cum eo non multo ante q̃ uita deceſſiſſet in Venetos rex ipſe percuſſerat: Philippo uero defuncto Galli: non Aſtam ſolum ſed Alexandrini quoq; agri partem ſibi armis uendicarant:

Eos itaq;

Alo. Lauretanus Math. Victurius

Laur. Lauretanus Aloui. Bẽbus

…dus pirata ſuſpenditur …aliis pluribus

Alphonſi edictum in Venetos

…lippo incarceratur, liberatur …diolanenſibus contra gallos pugnat.

…nitia.

Eos itaq; Boſcum oppidum obſidione prementes Collio cum Aſture Fauentino adortus prœlio uicit ingenti:ac uictos caſtris exuit multi ex Barbaris in acie cæſi:multi quoq; capti in quos Alexandrini ipſorum exemplum ſecuti ferro ſæuierunt:Collio huiuſmodi uictoria inſignis cũ mille & quingentis equitibus nõ multo poſt ad Venetos tranſiit:Exierat iã propemodum uernum anni tempus : Quum Sforcia ex hybernis egreſſus Mozanicam adortus oppidanos ſubito ad deditionem compulit : Inde Abduanam terram tumultuoſe ingreſſus præter Carauagium omnia eius terræ loca breui ſubegit : Ademit Veneto & Caſſianum quo ſe præſidium ex Melcio deiectum recæperat: Attendulus & ipſe cum ſuis copiis ad Calcem ultra Ollium conſederat: atq; his locis ſine re ulla memorabili utrorunq; caſtra aliquandiu fuere : Demum profectus inde Sforcia in Venetam claſſem quæ Cremonenſes fines uexabat terra & aquis mouit : Omnes Quirini conatus eo ſpectabant ut pontem quem Sforcia Placentina oppugnatione circa Cremonam Pado imponendũ curarat refringeret : grauia circa illum certamina fuere:nec ab illius oppugnatione prius Venetus deſtitit q̃ ſenſit hoſtem adeſſe:Habebat Sforcia Galleones ſex ac uiginti:atq; eos ipſos neq; armis neq; milite magnopere inſtructos ſub eius aduẽtum Venetus ad Caſale maius cõpulſus eſt : Hic terra & aquis ab hoſte loci iniquitate circunuentæ Venetæ naues ita crebris machinaꝝ ictibus quas dux peritiſſimus in extrema fluminis ripa locarat ſunt ad unã concuſſæ ut deſperatione actus Quirinus trãſlatis ſilentio noctis in proximũ oppidũ armamẽtis illas ne in hoſtiũ poteſtatem uenirent incendio abſũpſerit : quanq̃ ſic quoq; ferũt nõnullas ab hoſte intercæptas:Sed ubi ille Venetias uenit a patribus ad populi Aduocatores eſt reiectus : quia in ſuſpicionẽ ueniſſet:nõ tã non potuiſſe q̃ noluiſſe claſſẽ ipſã ſeruare:Eũ Aduocatores in uinculis habendũ cenſuere:fuerunt ea tẽpeſtate qui crederẽt Quirinũ ab initio in tutũ cum ipſa claſſe abire potuiſſe : fuiſſeq; id factuꝝ niſi ab Attẽdulo ſpes illi facta eſſet fore ut ſtatim conſerto prœlio ipſe ſubſidio cum omnibus copiis adeſſet:Quod quũ nullo modo præſtitiſſet proditus Venetus cladẽ aliena culpa adierit: Profectus inde hoſtis : neq; enim erat cur Cremonæ timeret amplius ad Carauagiũ Veneto præſidio munitũ caſtra locat. Attendulus qui Sforciã in Venetã claſſem euntem:uſq; fere ad locũ ubi res geſta eſt ſecutus fuerat:ubi illum poſt cladem illatã in Abduanã terram reuerſũ accæpit:Carauagiumq; obſidione cinxiſſe ipſe quoq; eo copias admouit:inſignẽ locũ Veneta clade facturus: uix unq̃ alias tãtus equitatus tot uiri illuſtres Gallicis bellis unũ in locũ coiere : Nã præter Attendulũ copiaꝝ omnium imperatorẽ:erãt in Venetis caſtris Lo. Gonzaga: Bartho. Collio qui nõ multo ante ad Venetos trãſierat:Gẽtilis Leoneſius: Car. Mõtonius:Tyber. Brãdolinus:Io. Comes Romani ſãguinis : Guido Rãconius : Albertus Bodienſis Cæſar Martinẽgius:Nico. Guerrerius & cũ his ad duodecim equitũ millia ac uis peditũ ĩgens . Apud Sforciã Alexãder Boſius & Corradus fratres Robertus Seuerinas : Franciſcus & Iacobus Picinini : Guilielmus Monferratenſis : Carolus Gonzaga Alouiſius Vermius : Ioannes Tollentinas : Chriſtophorus Torellus : & Bartholomæus Quarterius : Erantq; in his caſtris ſexdecim equitum millia : Eſt itaq; paucis diebus ſæpius dimicatum : ita ut ad ueſperam non nunq̃ ſit prœlium diſtractum : haud tamen totis uiribus in aciem deſcenſum : Fœdericus Contarenus & Hermolaus Donatus per eos dies in caſtra uenerant ut Venetos duces publico nomine hortarentur:ad opem Carauagianis ferendã:Fœdericus

cõtra Gallos

Colleonis Victoria et ad Venetos tranſitio .

Veneta claſſis a Sforcia ſuperatur Quirinus in Vincula

Carauagij clades Ven

Duces & copiæ Venetoꝝ ingentes

Duces & copiæ hoſtiũ

Lib. 26.

s cota. morſu canis mortuus.

f preliū carauagianū.

ucces Veneti.

morſu canis illis ipſis diebus extinctus eſt: Hermolao igitur & Gerardo Dādulo qui iam antea in caſtris legatus erat hortantibus: Attendulus & alii plæriq; duces & ſi certo ſciebant oppidanos niſi obſidione leuarentur non eſſe diutius hoſtē laturos: pugnā tamen palam diſſuadere: Aliis uero in eorum ſententiā reclamantibus eo res deducta eſt: ut ſatius ſit uiſum ultimam belli fortunam experiri q̄ ocioſe ſedendo expectare dum oppidani obſidione feſſi deditionem facerent: Tenuit ea conſultatio pluribus diebus: nec enim iniri poterat ratio qua potiſſimum uia in hoſtem impetum Venetus eſſet miles facturus: Tybertus Brandolinus per Forum nouum qua ob propinquas paludes Sforcia non multū caſtra muniuiſſet: primam impreſſionem fieri oportere oſtendit: penetrauerat ille gregarii militis habitu per eos dies in hoſtium caſtra omniaq; per ocium explorarat: Præmiſſi itaq; Tybertus ipſe & Guido Ranconius & Albertus Bodienſis qui feſto die quo affuturum hoſtē nemo putaſſet: auerſa caſtrorum parte impetum facerent: Conceſſerat Sforcia ſacrorū cauſa in ædē Carauagianæ Virginis: quæ non procul oppido eſt: Ad eum expeditiſſimi equites alii ſuper alios miſſi trepide nunciant hoſtem pro uallo adeſſe: qui magno impetu caſtra adortus aut iam intra munitiones irrupiſſet aut certe ui ſubito laborantibus ſubueniretur paulo poſt eſſet irrupturus: Sunt qui tradant eum ex ſacris reuerſum ac iam diſcumbere uolentem ad primos inuecti hoſtis clamores ſuos in Venetum miſiſſe: Alii circa meridiem Forum nouum uerſus equitanti tumultuoſe nunciatum ferunt caſtra oppugnari: Sed quacunq; hora & loco de aduentu hoſtium ſit cognitum cōſtat intrepide illum ſe ad omnia moderanda conuertiſſe: Complerant interim Venetæ turmæ quicquid uiæ inter bina caſtra erat: Carolus Gonzaga Alexander & alii Sforciani primo Venetorum impetu intra muni tiones reiecti uix ab initio hoſtem ſuſtinuere: Tradunt quidam Carolum Gonzagā accæpto uulnere non ſolum pugna ſed caſtris etiam exceſſiſſe ac metu conſternatum celeri fuga Mediolanum abiiſſe: affirmaſſeq; Sforciam caſtris a Veneto exutum: Is fuit ab initio hoſtium metus: Mox uero Sforciæ præſentia confirmati: qui cum robore copiarum ea parte qua confertum erat prœliū affuit nō ſolū æquarunt pugnā: ſed hoſtē quoq; ex ipſis munitionibus ſummouere cœperunt: ac deinde fortius impreſſione facta: quia ob anguſtias locorum quas propinquæ paludes faciebant nullus dabatur in pugnam ſuccedendi locus: feſſi Veneti qui in prima acie ſteterant ab hoſte & uiribus & animo ſuperiore turbātur: Albertus & Guido Rāconius dum inclinatam pugnam reparare ordineſq; ſuo loco retinere nituntur: hoſtiū multitudine circunuenti opprimuntur: Tum uero amiſſis ducibus aperta fit fuga quam præter locorum difficultatem hoſtium incurſus etiam impeditiorem reddidit: Nam & milites qui Mozanicæ erant ubi rem Venetam inclinatam uiderunt ſe fugientibus obiecere: ita ut aut deditionem facere cogerentur aut ſe in propinquas paludes præcipitare: Picinini ad hæc fratres qui ad Triuilium ſeorſum a Sforcia caſtra habebant ex altera parte cū duobus equitum millibus impetum in caſtra fecerunt: Eos Collio qui ad eorum præſidium relictus fuerat aliquandiu ſuſtinuit: Ve℞ ubi ſuorum fugam alio inclinare uidit: & iam caſtra inferiore parte ab hoſte capta: pedeſtri fuga dilapſus in propinquū nemus abiit: Attēdulus & alii iā inde ex quo primū agmē ſolutū uiderūt: ſiue dolo id fecerint: ſiue quia fortunā ſemel inclinatā ſiſti nullo modo poſſe crediderint: ex acie fugerunt: Octo equitū peditūq; millia cū

Attēde captiuorum numerum

ipſis legatis capta dicuntur:Ferunt Dandulum legatum ab Attendulo & aliis admonitum ut fuga ſe eriperet:reſpōdiſſe malle ſe circa publica ſigna mori q̄ turpi fuga ſe ad ignominiā ſeruare:Caſtris præterea mira rerum omniū opulentia refertis uictor hoſtis eſt potitus; atq; cum his duobus millibus curruū Attendulus Brixiā ſe recæpit:quo hoſtis uictoriam ſecutus paucis poſt diebus caſtra admouit.Neq; Veneti ad tantā cladem animum remiſerunt: ſed ſubito duobus legatis Aloui.Lauretano & Paſchale Maripetro nouiter creatis arma ſtudio præparant:Legati Brixiā cum triginta millibus aureorum nummū miſſi urbem hoſtibus circunſeſſā ingredi nequiuere:Siquidem Sforcia eo cū ſuis copiis Aloui.Vermio Carolo Gonzaga & aliis quibuſdā illuſtribus uiris diuiſo Mediolanenſium iuſſu exercitu proceſſerat:Veronæ igitur fuere legati die noctuq; ad bellum reparandum intenti:ingentē largo ſtipendio ad ſe equitum peditumq; uim breui contraxere: multiq; illuſtres uiri Venetū ſtipendium per litteras & nuncios ſe libenter facturos ſūt profeſſi:confeſtimq; ſi ita patribus uideretur cum numero equitum ingenti affuturos polliciti uictor Sforcia Caſale maius Riuoltellam:ac plæraq; alia oppida ex Veneto recæpit: Carauagium profligato exercitu poſtero die deditionem fecerat: Sed dum ipſe ad Brixiā ſedet reliquæ Mediolanenſium copiæ Picinino duce caſtra Laudē admouerant: In hoc ſtatu res Galliæ erant: Quum Sforcia non iniuria Mediolanenſibus ſuſpectus eſſe cœpit: Verebantur illi ne ad principatum qui Philippi fuerat iam tacito aſpiraret conſilio: Studio itaq; retinendæ libertatis ſenſim illi uires detrahere: ac quotidie minus credere: Quod ubi ille ita euenturum putauit ut aliquanto poſtea non Mediolanenſibus magis q̄ Veneto futurus eſſet amicus confeſtim ad priſtinā Venetorum amicitiam reflexit animū:Cuius ſolius populi potentia gradum ſibi ad principatū fieri poſſe intelligebat: Inter reliquos igitur illuſtres uiros qui captiui in Cremonēſē arcem adducti fuerant: Clæmens Thealdinus Scribarum unus cum Hermolao Donato erat: Nouerat eum iam antea Angelus Simoneta: occulteq; ad Sforciam perduxit ab eo ille ad principem & ſenatum eſt miſſus:ut Sforciæ nomine ab eis peteret ſi pax cordi eſſet mitterent ſecreto ad ſe Iacobum Antonium Marcellum aut Paſchalem Maripetrū: Patres & ſi poſt Carauagianā cladem iure antiqui fœderis a Florentinis auxilia non parua impetrarant: reparauerantq; ad eam diē ſuas copias non mediocriter: incertos tamē bellorum exitus reputantes ad pacem ſubito inclinarunt: Quia igitur Marcellus Veronæ præfectus erat: Maripetrus eſt miſſus ad fornaces locum non longe a Piſcaria Venetus & Simoneta ſecreto ſæpius congreſſi in has pacis conditiones deſcenderunt: ut Sforcia Venetiq;: Mediolanenſium hoſtes eſſent: Darentq; patres quatuor equitum millia illi ac duo peditum donec Mediolanum ſubægiſſet: Mitterent ad id quot menſibus in ſtipendium tria ac decem aureorum nummum millia: Expreſſum ad hæc ut quicquid citra Abduam Philippus tenuiſſet Veneti haberent: Ille uero Mediolanum cum reliquo principatu: Apud quoſdam Pandinum oppidum quaſi Laudenſis agri Venetis eo fœdere ademptū reperio:quod ſi ſic eſſet non omnia citra Abduam Veneto imperio ceſſiſſent quum & Laudem intelligamus ademptā: Icto in hoc ipſum fœdere redditiſq; captiuis omnibus Sforcia Abdua ſuperato in Mediolanenſes mouit: Veneti Attendulū abrogato prius illi imperio in Tauriſinum agrum ablegarunt: Laudenſes ne Sforciæ ſubiicerentur Veneto præſidio dimiſſo in Mediolanenſium fidem uenere: Præter

Danduli magnanimitas

Alo. Lauretanus Paſch. Maripetrus

Sforcia caſale maius capit. que Mediolanenſes ſuſpe[...]

Sforcia ad Venetum fœdus īclinat, clam ad senatū M[...]

Conditiones fœderis inter Venetos & Sforciam contra Mediola[...]

Mich. attendulus ablega[...]

Lib. 26.

…ru, et Turcorū preliu … Hadrianopolitano agro

Laudem igitur & Nouicomum quicquid Mediolanēſes inter Abduā & Ticinū habebant breui Sforcia occupauit: Hinc demum Mediolanū caſtra ad quinq; millia paſſuum admouit: Eius anni bruma cruento eſt prœlio a Turcis & Pannonibus in Hadrianopolitano agro dimicatum: Aiuntq; octoginta Turcorum millia Chriſtianoꝝ dimidio minus eo prœlio atq; aliis eodem ferme loco commiſſis occubuiſſe: Venetæ triremes piraticā unam aſſecutæ latrones ſuſpenderūt: qui minus ſontes fuerunt in uinculis ſunt habiti: Nec ita multo poſt & Gotholanicā unam onerariam oleo onuſtā intercipiunt: quā in eorum inuidiā qui piraticam exercebāt: negociatoribus ademere: Ceſſerunt interea Sforcianis armis Derthona: Nouaria: Alexandria: ac nouiſſime Parma: Cuius uictoriæ nuncium Venetias allatū ſummo gaudio patres excæpere: Fuitq; ea lætícia eo maior quod aliqua ex parte Marcelli auſpiciis huiuſmodi acceſſiones Sforcianis rebus factæ credebantur: Dederant eum patres ex fœdere cū duobus equitū millibus & duobus legatis Lodo. Lauretano & Paſchale Maripetro: Quē Sforcia cum Alexandro fratre ad plæraq; loca ultra Padum recipienda miſerat: Trampadanis igitur locis magna ex parte recæptis præſidioq; firmatis Venetas ad ſe copias ille accerſit: Mediolanumq; ferociſſimus dux obſidere pergit: Nunciatur interim a Lodo. Allobrogum duce qui cum Mediolanenſibus fœdus in Sforciam percuſſerat ingentem Barbaroꝝ uim ad Nouariæ fines infeſtandos Io. Compenſio duce in Italiam miſſam: Tentaue-rant barbari ab initio Nouariam occupare: quod quum paꝝ illis proceſſiſſet in Nouarenſis agri finibus belli ſedem fixere: In hos qui numero ſex millia eſſe dicebātur Collio qui cum Marcello a Venetis ad Sforciā miſſus fuerat mouere eſt iuſſus: Is acie cū Barbaris ad Siccidā fluuium cōgreſſus eos fudit fugauitq;: Ad quadringēti equites cum ipſo Cōpenſio intercæpti: Ingens eo die uictoria parta eſt: & quæ futuris Collionis ſucceſſibus poſtea non paꝝ contulit

…uccessus cōtra Mediolanēses

…llio pro Venetis et Sforcia …llos fudit.

Laurentius Piſaurius *Legatus ad Soldanū.*

Lau. Piſaurius per id tēpus triremi una ad Babyloniū regem eſt miſſus: Legationis cauſā eam fuiſſe reperio quod Veneti negociatores in Syriæ emporiis paꝝ comiter a Barbaris haberi dicerētur: Duæ triremes aduerſus maritimos latrones: Angelo Piſaurio præfecto per eos quoq; dies in altū deductæ: Mediolanenſes interim libatæ libertatis ſtudio plæroſq; uiros illuſtris qui rē ad Sforciā trahere dicebantur facto repente īpetu incautos oppreſſere: Mox populariter urbe egreſſi in hoſtē eunt: Obſidebat per id tēpus Sforcia Melcianā arcem qui audito hoſtiū acceſſu in quibus ad ſexaginta Pilularioꝝ millia eſſe dicebātur ita aciē in hoſtes aduentātes cōſtituit ut audito Sforciæ ſtratagemate territi hoſtes auſi non ſint cōgredi: Marcellus qui illi hærebat inſpecta ſūma ducis prouidentia in re omnino ſatis trepida fertur Venetias ſcripſiſſe īminere a tam inuicto duce non ſolū Venetis: ſed uniuerſæ etiā Italiæ īgens periculū ſi Mediolano fuiſſet potitus: Cedentibus itaq; hoſtibus Sforcia obſidionē cōtinuare perrexit: Sed omnia illius conſilia ad urbē fame domandā ſpectabāt: Attēta itaq; armoꝝ ſtatione urbē domabat ita ut nōnunq̄ intra munitiones erūpens ſub urbana tecta ſubito incurſu īcenderit: In hoc ſtatu Mediolanenſium res erāt quū noſtra ciuitas ut inexpectatā ita ingentem pene cladem adiit: Stamatus quidā Graii ſāguinis homo: Cretaq; inſula natus dum forte Venetiis eſſet: oſtēderenturq;(quod magnis hoſpitibus præſtari ſolet) Borſio Aeſtenſi publici Theſauri qui in parte aureæ ædis aſſeruantur: ita accidit ut quaſi unus ex illius domeſticis ignotus Græculus ſit ſacrariū īgreſſus: Tum uero ille ad ſtupēdū rerum aſpectum non ſolum non animum remiſit: ſed ad nobiliſſimum fur

Stamatus Græcus fur ingenioſiſſimus *…obiliſſimus*

tum confeſtim adiecit: Eſt Diui Marci ædes quā ab initio auream quia pene tota puriſſimo fulget auro appellauimus: intus extraq; circa imum marmoreis tabulis cōpacta: Ea igitur templi parte qua puerorum ara ſita eſt marmoream tabulam fur ingenioſus exemit: Inde nocturno opere defunctus: quia non tam cito murus penetrari potuit: Applicita ſuo loco tabula circū ductoq; tectorio ita ut nullum fracturæ ueſtigium appareret: exhauſtā inde materiem ante lucem aſportabat: atq; hoc modo plures noctes operatus ad intimum conclaue peruenit: Tum inde eximere cœpit ampliſſimos theſauros: Ad quos uidendos cum Fœderici imperatoris legato admiſſus olim non ſine ſtupore ſpectaui: Nam præter ingentē gemmaꝝ uim aliis atq; aliis operibus inſertam duodecim aureas coronas uidi ac thoraces totidem: immenſa gemmarum multitudine munitos: quarum fulgor non minus mentem q̄ oculorum perſtringebat aciem: Lebetes ad hæc ex precioſiſſimis lapidibus quorum teſſerulæ annulis inſertæ magno ſoleant precio æſtimari: Tabernacula: candelabra: & alia plura ſacrorum inſtrumenta: in quibus materia quæ aurea erat ob reliquum apparatum qui diuerſis gemmarum coloribus micacabat pene ſordeſcere uidebatur: Tranſeo Monocerotis cornu immenſi ut aiunt precii: Principis infulam atq; alia opera & multa & eximia quæ fere omnia ille per ocium ſuſtulerat: Verum neq; furtum ut dicitur neq; adulterium ullum diu in occulto fuit: quia alia ratione tam cito ſcelus deprehendi non poterat: Ita ſane accidit ut ipſe ſuo indicio ſit proditus: Erat illi cōpater Zacharias quidam Grio: Cretenſis & ipſe: ac patricii ſanguinis: homo uel hoc uno exemplo miræ innocētiæ: Huic ſacræ aræ adhibito rem omnem Stamatus ordine enarrat: Inde in anguſtiſſimū domiciliū quod Græculus incolebat abductū īmenſum illi furtū retexit: Ad cuius conſpectū quum probæ uir naturæ ac minime facinoroſæ obſtupuiſſet ſceleriſq; atrocitate pauitās uix ſatis ſuo cōſiſteret ueſtigio: Ferūt ſacrilego homini in animo fuiſſe eū obtrūcare: addidiſſetq; omnino ſcelus ſcereli niſi ille ita occuriſſet ut diceret ſe præ nimia lætitia quod ex inſperato uideret ſe ad tātas diuitias perductū pene deſipere: Quibus uerbis cōfirmatus ille cæde abſtinuit: Accæperat interim Grio dono precioſiſſimū ab eo lapidē: atq; ob id notiſſimū: Ferunt eum fuiſſe qui priore parte Ducariæ infulæ hodie cōſpicitur: Per ſpeciē igitur expediendi negocii ab fure digreſſus ſe in curiā proripuit: Inde ad principis conſpectū admiſſus atrociſſimū retegit facinus: Celeritate opus eſſe dicere ne ille quē uix multo ambitu uerboꝝ fefelliſſet mutato repente conſilio ſe aliquo cum bona parte furti illatebraret: Et ne fides rei tantæ deeſſet Gemmā dono accæptā ſinu deprompſit: Qua cōſpecta cōfeſtim miſſi ſunt qui hominem comprehenderent: atq; ita cum eo in poteſtatem redacto omnia quæ ſuſtulerat ſunt recæpta: ut nihil ex tā precioſo apparatu cuius æſtimatio uicies centena aureorum nummū millia æquaſſe dicitur defuerit: Furti auctor ad geminas columnas eſt laqueo necatus: Indici præter aurū quod in præſentia dono accæpit perpetum eſt ſalarium ex publico decretum. Picinini interim filii cū tribus equitū milibus ac duobus peditū a Mediolanenſibus ad Sforciam tranſiuere: Veꝝ quia conſtabat illius pollicitationibus Picininos adductos Mediolanēſes deſeruiſſe: quod per fœdus cum Veneto ictū non licebat: Erat enim in eo cautū ut quidā tradūt ne Venetus ne ue Sforcia eoꝝ quenq̄ conduceret qui Mediolanenſium ſtipendia feciſſent: Alienauit ea res non nihil patrum animos a Sforciæ ſocietate: Quippe quibus ducis potentia iam plus q̄ ſatis eſſet: ſuſpecta eſſe cœ

Sabellicus Theſauros Diui et ad sit.

Zacharias Grio compater nobiliſſi

Stamatus ſuſpendio necatur Grio remune

Quid Venetos a Sforcia alienarit picinini ad ſforci

Lib 26.

peratːatq; ob id tum primum ad Mediolanenſes reſpicere cœperunt: Picini/ni autem quum non multo poſt in ſuſpicionem ueniſſent capitales Sforciæ inſidias paraſſe a quibus ut caueret identidem ille a Marcello monitus dici/turːne aliquo ab eis incommodo afficeretur repente cũ ſuis copiis Mediola/num conceſſere: Tradunt tamen quidã eo conſilio Picininos ex urbe ad Sforciam tranſiuiſſe ut per hyemem foris exercitum alerentːac ubi æſtas appetere cœpiſſet tunc quod fecerunt ad ſuos cum omnibus copiis redirent. Vr/gebat interea ille hoſtium urbem aſſidua infeſtatione multiſq; cladibus af/ficiebat: Quando Alphonſus rex ut Inſubres aliqua ex parte bello leuaret: omnes Veneti nominis finibus regni publico edicto deiecit: Quæ aperta belli denunciatio effecit ut Veneti continuo ingentem claſſem decreuerint: Quinq; & triginta triremes decemq; onerariæ aduerſus regem ſunt uiris & armis inſtructæ: Earum omnium imperium Aloui. Lauretano eſt datum: Is maritimi belli apparatus fecit ut Alphonſus per Leonellum Aeſtenſem & legatos qui Ferrariam uſq; progreſſi Venetias uenire a patribus ſunt prohibiti pacem impetrare tentarit: Sed res ſemel irritatis animis fruſtra mota eſt: Interim uictor Capellius qui ſinui præerat biremem unam Gotholani/cam quæ Venetam nuper oppreſſerat celeri fuga Ortonam uſq; inſecutus ubi hoſtes in littus euaſiſſe atq; oppidanorum auxilio adiutos uim parare animaduertit obuerſis triremium quas habebat proris: iubet ſuos in littus deſilireːQuod quum illi nauiter feciſſent acriter eſt in ipſo littore dimicatum: Fuſis hic hoſtibus atq; intra oppidum cõpulſis deducta eorꝝ biremiːNauale quod proximum oppido fuit cum aliquot nauibus ſubiecta flamma concremarunt: Direpta ad hæc eodem incurſu ſuburbana tecta peregrinis mercibus refertaːInde ad priſtinam ſtationem uictor Venetus ſe recæpitːubi Capellius claſſem in Alphonſum ſtructam expectare conſtituit: Tentarunt Veneti miſſis ad Sforciam legatis quia maritimum inſtabat bellum terreſtri ſe leuareːVrſatus Iuſtinianus & Paſchalis Maripetrus ad eum publico nomine acceſſereːiuſſiq; cum eo agere de pace quæ magnis conditionibus a Mediolanẽſibus proponebatur: Et iam tentata res erat quum Crema: quæ Sigiſmundi Malateſtæ ductu erat is a Florentinis poſt Carauagianã cladem cum duobus millibus equitum & peditibus mille iure fœderis Venetis auxilio miſſus: laborioſe ſe pluribus menſibus oppugnata fuerat Andre. Danduli operaːnec non Sforcia aliquid iuuante qui eorꝝ deditionẽ non recæperat Veneto ĩperio ceſſit: Gẽtilis Leoneſius ad eã recipiendã cum præſidio ire eſt iuſſus: Per eos ipſos dies pax cũ Mediolanenſibus iã pene cõfecta ad Sforciã his cõditionibus eſt delata ut illæ ſeptẽ urbes quæ Philippi fuiſſent: Cremonã: Ticinũ: Placẽtiam: Parmã: Alexandriam: Derthonam: & Nouariam haberet: Laudem uero & ut alii tradunt Ticinũ Mediolanenſibus relinqueret: Has conditiones ſi ille accæpiſſet utriuſq; populi ſocius haberetur: haberẽtq; Veneti Gallia pacata ſex equitum millia Mediolanenſes quatuor Sforcia mille nec amplius: ſin pacem cum Mediolanenſibus nollet utrorunq; hoſtis eſſet: ac tum Veneti octo equitum millia ad uſum præſentis belli conſcriberent: Sex ipſi Mediolanenſes: Huiuſmodi pacis conditiones a Maripetro ad Sforciã delatas neq; probauit ille neq; recuſare eſt auſus: Cæterꝝ frendẽs gemenſq; multaq; de Venetorꝝ in fide queſtus reſpondiſſe dicitur: ſe non Laudẽ ſolum quã Veneti Mediolanenſibus reſtitutã uellent: ſed illas etiã urbes quas ſibi ex fœdere decreuiſſẽt relictuꝝ ſi ita eos uelle ſentiat: Quorꝝ uoluntati quantum in ſe fuit ſẽper obtemperatum

Alphonſi edictum in Venetos

Recens claſſis

Veneta.
cõtra alphonſum regem

Legati ad Sforciã

Vrſatus Iuſtinian' Paſch. Maripetrus

Crema Veneto ceſſit

Pacis conditiones ſforcie oblate per Venetos pro medilanẽſibus

[Sfor]cie prudens reſpõſum

Lib. 27.

obtemperatum uoluiſſet: Miſſurum itaq; ſe fratrem Venetias qui coram quæcunq; acta eſſent probaret: Alexander poſtea cum Angelo Simoneta & Andrea Birago eſt ab eo miſſus qui re aliquandiu per altercationem iactata paucis diebus re infecta Ferrariam primo inde ad Sforciam abierunt: Apud quoſdam reperio pacem ab eis ſolemni more probatam: ſed Sforciam quaſi ſe nihil iubente id ab Alexandro & aliis eſſet actum recipere noluiſſe: Exeuntibus igitur induciis quæ in aliquot dies ad pacis conditiones probandas pactæ fuerant: Pax inter Venetos & Mediolanenſes compoſita ac publicata eſt: In qua niſi manifeſte appareret quid Veneti nouo illo fœdere ſint ſecuti uiderentur ſuo ueteri deceſſiſſe inſtituto: quippe qui Sforcia relicto nouam ſocietatem eſſent complexi: Sed certe ne dicam merito id factum quia a Sforcia & ipſi non multo ante deſtituti fuiſſent neq; enim uenia dignus eſt qui alieno peccat exemplo libertatis ſtudium quam nunq̃ minus ſtudioſe in aliis ciuitatibus q̃ in ſua Veneti protexerunt: effecit ut fœderum obliti nouos ſint ſocios ſecuti: Nec eſt cur ob id aut perfidiæ eos aut auariciæ inſimulare poſſit quiſq̃ ſiquis dico rem æque æſtimare uoluerit: Nihil enim ex fœdere quod cum Mediolanenſibus eſt percuſſum plus ad Venetos ex Philippi rebus peruenturum erat q̃ ex eo quod iam anno ante cum Sforcia fuerat ictum: Neq; amico principi non conſultum uoluere: Quippe cui omnia fere quæ Philippi fuerant præter Mediolanum quod in libertate retinere cupiebant & Laudem quæ illius tributaria iam antea facta fuerat: relinquenda cenſebant rati his conditionibus illum acquieturum: de pace cum eo agere cœperunt: Neq; occulte quicq̃ aut dolo malo cum illo actum: Res ut erat aperte & penes ipſum ab initio tentata: Sic quoq; cum Philippo olim pro Florentinis ſumpta ſunt arma: Solemni denunciatione ut liberum potentemq; decet populum tam huic q̃ illi illatum eſt bellum: Verum inuictus dux fœliciſſimo conſilio maluit uictoriam in cuius poſſeſſione erat q̃ uenatum ſequi: Bellumq; aduerſus utrunq; populum ſuſcæpit: ſuſcæptũq; uirtute ſua & fortuna ex ſententia confecit.

Studio alienæ libertatis Venetus a Sfor. alienatur *ideo excusatur*

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER. VII. TERTIAE DECADIS.

Auretanus dum noua fœdera ſanciuntur: Tota ſuperi maris ora emenſa cum ualidiſſima claſſe ad fretum uſq; Siculum proceſſerat: hinc ſubito incurſu Meſſanam adortus Regiam cetheam eximiæ magnitudinis nuper inſtructã & quæ nondum aquas attigerat iniecta flamma abſumpſit & cum ea nauis plæraſq; quæ in ipſo portu erant: Triremes ad id ac minora quædam nauigia quæ ad ſubſidium earum quæ Meſſanæ fuerant citato curſu uenerant: haud quidem multo poſt remigibus ſociiſq; naualibus metu in continentem dilapſis proximis littoribus oppreſſit: Inde Siciliæ prætereuectus orã onerarias duas mille ac quingentarum utranq; amphorarum: Syracuſano ſe portu tenentes facto repente impetu inuaſit Genuenſes quoꝵ alteram fuiſſe conſtat & alii multi qui Venetoꝵ metu ex alto eo ſe trepide recæperant: duas ad exitum portus onerarias depreſſerant: obiecerant ad id cathenam ingentem cum uallo ita ut ab omni hoſtium incurſu iam tutiſſimi uiderentur: Suſpenderant ad hæc pontes a mœnibus urbis ad naues ut commodius ſi

Regiam cetheam Lauretanus opprimit *Bellũ naua[le] alfonsũ*

Lib. 27

opus fuiſſet eas ab omni externa iniuria tueri poſſent: Conatus eſt Laureta/nus ſub primum acceſſum diſfractis munitionibus portum irrumpere: Eſtq; ſubito circa illas contractum certamen: Verum poſt multam cædem quum nihil ſe proficere Venetus cerneret in altum ſe recipit: nouam deinde uiam ingreſſus qua in hoſtem graſſaretur onerariam ſarmentis & ſulphureo pul/uere refertam cum triginta fortiſſimis uiris quos magnis pollicitationibus ad id facinus audendum compulit uento & fluctibus ſecundis in portum im/miſit: uiolentiſſimo illa uentorum ſpiritu cathenæ ualloq; impacta nihil obſtitit quo minus ſtupentibus nouitate rei hoſtibus ad internas naues per/uenerit: Hic dum eam ſubita trepidatione Ligur & alii circunſiſtunt: qui in tus erant materia repente incenſa in actuariam quam ad hunc uſum eo per traxerant deſiliunt remiſq; fortiter innixi ad ſuos incolumes euaſere: Inte/rim uero uehemens flamma quæ ſubito ex Veneta emicuit proximas naues corripuerat neq; ulla ope improuiſæ cladi occurri potuit: Abſumptæ itaq; incendio ante oculos ciuitatis præter cetheas illas ingentes aliæ multæ quæ tum in portu naues fuere: Multi quoq; mortales ſubito igne abſumpti qui ſiue opem nauibus ferre auſi ſint ſiue aliis operibus intenti eſſent improui/ſam declinare flammam non potuerunt: Venetus hinc profectus in Corcy/ram curſum tenuit: unde Zachariam Donatum cum triremi una Venetias miſit qui Principem & patres doceret de iis quæ a ſe ad eam diem foris ge/ſta eſſent: Quodq; miro uictoriæ curſu ſeptem & quadraginta hoſtium na ues incendio conſumpſiſſet: Sciſcitaretur itaq; ab eis placeret ne claſſem foris eſſe an piratis hoſtibuſq; toto mari pulſis ſub hyemis initium domum redu ci. Rerum geſtarum nuncius ingentem patribus totiq; ciuitati attulit lætici/am: Laudatus itaq; abſens Lauretanus eiuſq; nomen in ore omnium eſſe: Claſſis partē Venetias reducendam Senatus cenſuit: reliquā uero foris ad præ ſidium maris remanere: Dum autem hæc in aquis geruntur Pontificis: Flo/rentinoꝝ: Mediolanenſium: Sforciæ: & Allobrogum legati plures dies Vene/tiis fuere: Iactataq; imprimis eſt Sforciæ & Mediolanenſium cauſa: ſed ubi res ut antea ad arma ſpectare uiſa eſt: Tum patres Sigiſmundum Malate/ſtam ſuarum copiarum legunt imperatorem: Florentinis recuſantibus ſe Sfor ciæ aduerſaturos urbis commercio interdicunt: Nec ille ocioſe bellum quod ſibi cū Venetis inſtabat fuerat præmeditatus: Sed interim quum de pace age retur ſuas opes non mediocriter firmarat: Nam & Laudem & Piſſeonem ua lido præſidio iniuerat: Cum Lodouico Allobrogum Duce pacem ſanxerat: & ut omnem ſpem Veneti auxilii hoſtibus adimeret Brepium quoq; tentauit occupare quod ubi efficere non potuit proximo loco caſtra fecit erexitq; ua/lidas non procul inde munitiones quibus præſidio firmatis quia iam hyems inſtabat ſtatuit ex uicis & municipiis proximis Mediolanum infeſtare: Si/giſmundus haud multo poſt ſubito incurſu Brepianas hoſtium munitiones ad ortus earum duas expugnauit expugnataſq; incendit & euertit: occupaſſet & reliquas niſi mature Sforcia affuiſſet: Cuius interuentu Malateſta citra Ab/duam ſe recæpit: Collio & ipſe per Saxinam uallem ad Larium lacum inſi nuatus tentauit importandi commeatus gratia cum Iacobo Picinino (Fran/ciſcus aliquanto antea uita deceſſerat) copias iungere: Sed alæ equitum ab il lo ex Mediolano miſſe paucorum proditione in hoſtium poteſtatem uenere: Secutus inde Sigiſmundus qui in Briantinis cum Collione coniunctus Bar rum montem paucis diebus ſubægere: Tum furtim aliquid omnino commea tus in urbem

Attende facinus a Venetis nau/tis patratū

r Genueſiū aer cōburit.

Lauretani geſta

ur malateſta torū impator. Sforciā pro mediolanēſib.

Geſta.

tus in urbem eſt illatum: ſed ut erat ingens in ea multitudo fames nihil propterea remiſit: Quin eo uſq; per id tempus inualuit: ut biſdenis nummis aureis conſtet tritici modium ueniſſe: Tentarunt interim Veneti duces Sforciam qui ad Vicum Mercatum: Melcium: & Caratum ſtatiua immo ſtationes potius habebat ad pugnam prouocare: A qua ille pertinaciſſime abſtinuiſſe dicitur: Videbat prudentiſſimus Dux fore ut continuata obſidione non multo poſt Mediolanenſes fame domiti uellent nollent ad deditionem cogerentur: Venetæ copiæ recæpto Briantii monte ad Tricium ſe recæpere: Erat iam ut dixi brumæ tempus: ue℞ ne ſic quoq; omnino in ocio fuere: ſed per occaſionem alterius partis circa Brepianas munitiones & circa pontes Abduæ impoſitos leuia quædam prœlia paucis diebus ſunt commiſſa: Nec totis uiribus unq̄ in aciem eſt deſcenſum: Mira fuit Sforciæ conſtantia in obſidione illa continuanda qui præter Venetos & Mediolanenſes Alphonſiū quoq; regem apertum in ſe moliri bellum audiebat: ſed conſtanti ut dixi animo tā diu hoſtes obſidere perſeuerauit donec in extremum diſcrimen Mediolanenſes fameq; humana℞ uirium expugnatrice uicti armis ſubito correptis: Leonardoq; Venerio qui legati nomine eo ab initio miſſus fuerat in curia trucidato deditionem fecerunt: Sforciamq; in urbem euocatum principem ſalutauere: Venetos qui poſt Venerii cædem in uincula coniecti fuerant factus iam uoti compos Sforcia dimittendos curauit: Studebat ſapientiſſimus dux Venetos omni officio demereri: quibus conciliatis uidebat non eſſe cur bellorū minas aliunde timeret ullas: Audiuerat ille cœptum fuiſſe de pace agi cum Alphonſo rege: quæ ſi ad exitum perducta eſſet apparebat ingens ſibi non ſolum cum Venetis: ſed cum tota fere Italia certamen futurum: Res ipſa nuper Ferrariæ mota: ad quam tranſigendam Paſchalis Maripetrus eſt miſſus: optatū tandē habuit exitum: Circa nonas Iunias quū aliquot ante menſibus tractari cœpiſſet pax ſecuta eſt: Erat hic magnus annus & quem Iubileum uocant: ob id; omnes Europeæ gentes Romam confluebant: Accidit itaq; ut nobiliſſima Germani ſanguinis fœmina aliquot comitata equitibus per Mantuanos & Veronenſes fines peregre tranſiens non ſine ſuorum cæde fuerit ad ſtuprum rapta: Ea uero ſcelus auerſata haud precibus minisue ullis adduci potuit ut raptoris libidinibus obſequeretur: Cæte℞ pudiciſſimum corpus miſerabili modo uexatum prius ferro uiolari paſſa eſt q̄ uoluntario ſcelere fœdari: Habebat tum in iis locis caſtra Sigiſmundus Ariminenſis qui illis ipſis diebus a Venetis fuerat exauctoratus uenit in ſuſpicionem quia iuuenis & ferox ꝙ peregrinæ fœminæ pulchritudine captus in eam manus inieciſſet: ſed ille quia id patres iniquiſſimo tuliſſe animo dicebantur: ad diluēdam calumniam quoſdam turma℞ ductores quaſi eius ſceleris conſcios Venetias uinctos miſit: Quæſtione autem ſuper ea re habita quia nihil ad eos qui ad ſuppliciū traditi fuerant noxā illam attinere compertū eſt nullo maiore incommodo affecti ſunt. Pax quæ nuper Ferrariæ fuerat compoſita miro ciuitatis gaudio Venetiis præconis uoce eſt publicata. Lauretanus cui ſub uernū tempus anteq̄ pacis ſpes ulla certior affulſiſſet biremes ſeptem in ſupplementum decretæ fuerant parte nauium ad præſidium ſinus relicta cum reliqua claſſe domum uenit. Fuit annus ille non ſolum religione inſignis: ſed Fœderici quoq; imperatoris & Leonoræ coniugis in Italiam acceſſu: Quos Nicolaus Pontifex in Auguſtiſſimo diui Petri templo imperatoria corona inſigniuit: Sunt eo quoq; anno Veneti ab eodem pontifice aurato enſe Balteo

Sforice conſtācia.

Leonardus Venerius Mediolani trucidatur in curia. Sforcia Mediolano potitur, ac Venetos pl

Pax cū Alphōſo rege 1450.

Attende atrox facinus in peregrinā patratum

Rome. Fœdericus impator c Leonora vxore cor

Veneti a pōtifice enſe, Balteo,

Lib. 27.

Principis munera

Pileoq; donati : Nicolaus Canalis qui apud illū publico nomine tunc erat munera domum attulit : quæ eo die quo pax publicata eſt ſolemni pompa ſunt circa principem conſpecta : Cū Sforcia per id tempus non nihil de pace per legatos eſt actum Paſchale Maripetro Cremam ad id ipſum miſſo : Quo legati ex Mediolano de ea re acturi uenerant : Miſſi & ad Borſiū Aeſtēſē qui nouū illi principatū publico nomine gratularētur : Quod Leonelli defūcti loco miro populi conſenſu princeps ſalutatus eſſet. In hæc quoq; tempora incidit Hermolai Donati uiri patricii cædes de qua acerbiſſima eſt quæſtio ſenatuſconſulto decreta : Stipendio in perpetuum cum præſenti mercede indici propoſito : Dux Auſtriæ imperatoris frater ex urbe in Germaniam abiens Venetias appulit : A principe & patribus frequenter illi itum eſt obuiam : Bucentauro naui excæptus in Aeſtenſes ædes ſplendide ad tempus inſtructas uelut in publicum hoſpitium eſt adductus : urbe deinde per ocium inſpecta in Germaniā abiit : Ad id fœdus quod cum Alphonſo rege eſt ictum : Senenſes Allobrogū dux : Monferratenſis Marchio : & Corregiani reguli pacis belliq; ſocii aſcripti ſunt : Eoꝝ legati ad id miſſi uno tempore Venetiis fuere : Oratores ex ea Illyrici parte quā nunc Boſſinam uocant a rege uenerunt quatuor pulcherrimos equos accipitres uenatorios atq; argenteas phialas dono principi attulerunt : Nunciarunt præterea & muneꝝ cauſa ſe miſſos & ut corā duci ac patribus regis nomine filiaꝝ nuptias gratularentur : Quaꝝ unā Stephano Vaiuodræ alterā Caloianni qui pro rege Pannoniā adminiſtrabat matrimonio locaſſet : Optare proinde illū ſibi atq; amico populo bene euenire : quod duos fortiſſimos uiros noua ſibi affinitate deuinxiſſet : Deſpondere ad id perpetuam Veneto nomini amicitiā quā ſanctiſſime dum uiueret eſſet culturus Regi gratiæ actæ ſunt : ac legati benigne habiti : Sed dū hæc domi agūtur Gentilis Leoneſius & Tybertus Brandolinus quidā pro Brādolino Picininum ſcribunt iuſſu patꝝ Collionem mille & quingentis equitibus in Veronenſi agro exuerunt : In quem res nouas molientem illi ut erāt iuſſi ex īprouiſo īpetum fecere : Ipſe media trepidatione dilapſus Mantuā ad Lodouicū principē abiit : Tum uero quia iā aperte ad arma res ſpectabat Alphonſus rex Veneti & ſocii Florentinos ſuis finibus eiecere : atq; hoc ipſum in Sforciæ inuidiā quem ab illis pecunia iuuari conſtabat. Carolus Gonzaga & ipſe ad Venetos ſub primos belloꝝ motus tranſiit publicā fidem aduerſus Lodouicum fratrem implorans a quo per iniuriā dicere iis ſe locis eiectum quæ ad eam diem legato patris tenuiſſet : Complexi ſunt eum Veneti bonoq; animo eſſe iuſſerunt : Daturos ſe operam ut ſiue pax foret ſiue bellum ipſe diutius non eſſet domo abſuturus : Interim uero acciperet quot menſibus ex publico mille aureos nummos quibus ſe ſuoſq; aleret : Alouiſius Aquileienſis antiſtes Venetias uenit : Nec adeo multis interiectis diebus Petrus Barbus cardinalis qui poſtea ex Pontificatu Paulus dici uoluit ſubſecutus eſt : Vtriq; frequenter itū eſt obuiā : magnis quidem honoribus ambo accæpti : Sed longe quidem maioribus Fœdericus imperator qui uerno ſequentis anni tempore Venetias cū Leonora coniuge uenit : Nulli unq̄ principum tanta uis nauium prodiuit obuiā : Ferunt præter Bucentaurum nauim in qua aureo panno ad tempus inſtrata Princeps cum lectiſſima parte patꝝ uehebatur quatuor grandiora nauigia a puppibus auro cætera purpura adoperta florem nobilitatis habuiſſe : Hæc Bucentauꝝ uelut prætoriā nauim ſequebantur : Longo inde ordine triremes ſuccedebant Ganzariæ : Paraſchermi numero ad centū uiginti haud quidem minori

Borſius Aeſtenſis

Fœderici aduentus

dem minori ſtudio q̃ patriciæ illæ inſtructæ omnes: In his erãt inferioris for tunæ uiri ita tamen ut ſinguli opificum ordines ſingula ornauerint nauigia: Certatumq; inter eos ſplendore ac luxu: auꝝ: purpura: coccus: & qui rariſſi mus in his fuit Amithiſtinus color Venetam eo die ueſtiuit ciuitatem: Exau diri paſſim uoces & cantus ſuauiſſimi ad quorum concentum nemo nõ qua ſi amens animum intendebat: Ad Clæmentis ædem quo princeps proceſſe rat ex Aeſtenſi naui Fœdericus in Bucentaurum tranſiit: Hic Foſcarus ſenex gratulatus illi fœlicem acceſſum aureo throno locauit ipſeq; iuxta aſſedit: Per mediam urbem ad Aeſtenſes ingenti plauſu & lætícia aduectus eſt: Ibi omnibus publice paratis in hoſpitio fuit: Leonora poſt aliquot dies Veneti as applicuit: Eam ut maiore ornatu in urbem ueheretur: Placuit triduo ad Nicolai ædem in littore eſſe: Tũ feſta die Bucentauro ubi principis coniunx ducentæq; patriciæ fœminæ eleganti forma præditæ cæterum purpura auro gemmiſq; fulgentes erant excæpta eſt: Idem fere nauium apparatus qui & Fœdericum illam tota urbe ſecutus eſt: Ad Euſtachii phanum apud Victu rios deſedit: Ex primoribus patrum eam mane ueſperiq; officii cauſa adibãt: Dicta interim dies qua tanti hoſpites ad ſuauiſſimum ſpectaculum uenirent: Inſtructo itaq; ad tempus comitio iuſſæ eo conuenire ex patricio ordine for ma & ornatu præſtantiſſimæ quæq;: Leonora in publicum uenienti bullam auream tribus gemmis precio duum millium ac ſexcentorum aureorum num mum præditam patres dono miſere: Palliolum præterea futuræ ſobolis omen cum ſtragulo cunali ex purpura margaritis inſerta: Saltauit uterq; publice ad tibias: per cantus & uarios iocos lux illa acta eſt: Indulſitq; ciuitas plu res dies hoſpitio & læticiæ quum ingens alioquin Gallici belli cura inſtaret: ex quo datur intelligi Venetos præ cæteris Italici nominis hoſpitalis munifi centiæ ſemper ſtudioſos fuiſſe: Fœderico itaq; abeunte confeſtim patres ad bellorum ſumptus perferendos ſenatuſconſultũ fecere: ut urbani peregrini que magiſtratus: iudices: ſcribæ cæteriq; inferiores ordines magiſtratibus ipſis ſubiecti qui publicum aliquo modo ſalarium mererent reipublicæ uectiga les eſſent: Et ut patricii magiſtratus poſt annuum munus: Etenim ſuũ cuiq; in id tempus eſt premium aſcriptum gratuitam reipublicæ operam in ſex pro ximos menſes impenderent: Hodie quatuor tantum exhibetur: unde ſuſpi cari libet ut uectigalium (quod plane conſtat) ita quoq; temporum rationem quandoq; uariatam. Erat igitur uernum anni tempus quando Sforciæ bel lum eſt illatum ac ſub primos motus Laudenſi agro aliquandiu infeſtato Go tholengoq;: Manerbio: Ponteuiõ: ac plæriſq; aliis oppidulis uoluntaria dedi tione recæptis: Abdua ad Ripaltam ponte ſuperato Veneta arma Leoneſii du ctu Mediolanum uſq; peruenere: facta nanq; ſpes erat per exules fore ut ſi Venetæ copiæ eo admotæ eſſent populus omnino aliquid in urbe moueret: ſed ad Venetoꝝ conſpectum quanq̃ in ſuburbana tecta expediti equites irru piſſent nullus motus eſt ſecutus: Nec multo poſt Venetus caſtra Soncinum admouit: Cuius muros bellicis machinis adortus attentiſſima urgere cœpe rat obſidione: Ad eam ſoluendam noua hoſtis uia ingreſſus cum uiginti mil libus hominum in Brixienſem agrum Ollio ad Cannedulum ſuperato eru pit Gammariaq; ſubito incurſu capta Pontẽ uicum obſidione adoritur: Ve neti duces diſiectis Soncini mœnibus oppidanos ad deditionem compellunt: Inde Romenengio potiti ad hoſtem ire pergunt: Recæperat interim ille Pon tem uicum qui in Ollii ripa eſt: Conceſſeratq; ad Agellum: unde Brixiam ex

Attende quo apparatu itũ ſit obuiam fœderico

Leonoræ aduentus et qua pompa

Publica munera

Veneta hoſpitalitas

Nouũ decretum

Bellũ cotra ſforciam

Sforcia cotra hoſtes

Lib 27.

propinquo īfeſtaret: Leoneſius & ipſe non procul ab hoſte oportuniſſimo loco metatus paludis anguſtias occupat: his locis ſæpius uario euentu pugnatū: Erant in utriſq; caſtris copiæ omnino ingentes: In Venetis ad quindecim equitum millia ac ſex peditum: In Sforcianis tria peditum equitum uero ad octo & decem millia: Quidam annales habent ſub id tempus & ad Porcianum oppidum tribus & amplius horis atroci marte dimicatum duplicemq; cladem utrinq; accæptam: Sed equorum ob loci difficultates omnino maiorem q̄ hominum: fuiſſetq; fortaſſis uſq; ad uictoriam alterius partis dimicatum niſi fortuna adhuc neutro inclinante atrox pugna noctis interuentu dirépta eſſet: Hæc circa Abduam gerebantur quum Guilielmus Monferratenſis cum quatuor millibus equitum in Alexandrinum agrum tumultuoſe erupit: Inde Derthonenſem Ticinenſemq; ingreſſus omnia terroris & populationis compleuit: Ad illius conatus inhibendos Sacromor uicecomes: & Antonellus Burgenſis a Sforcia miſſi hoſtem tumultuario prœlio Alexandrinis finibus uictum in Caſtellum nouū præcipiti fuga compulerunt: Sed dū hæc in Gallia geruntur: Venetæ interim triremes duodecim numero Marco Zeno præfecto ſuperi inferiq; maris ora emenſa Liburnium peruenerunt: Regiæ ad id copiæ Ferdinandi ductu Cortona ad defectionē tentata in Aretinū agrum tranſiuere: Folianumq; adortæ quadrageſimo oppugnationis die poſt multa uulnera & labores ex Florentinis hoſtibus cœpere: Ferunt bis Aſturem Fauentinum & dum ad Folianum Ferdinandus ſederet & aliquanto antea a regio milite fugatum ita ut duplici prœlio mille ferme equites amiſerit: ac peditum cohortes nōnullas: Inde Aragonia ſigna per Senenſium fines uagata: Quum Caſtellinam fruſtra obſidione tentaſſent in maritimam oram exercitus hybernatum conceſſit: Cui omnia Sigiſmundus Ariminenſis Tuſcharū copiarum imperator reddebat infeſta: Florentini Aragonias Venetaſq; opes terra mariq; metuentes Sforcia auctore Angelum Acciolum equeſtris ordinis uirum ad Galliæ regem oratorem mittunt: qui ueteri Florentinorum ſtudio in eum & alios qui in ea domo antea regnarant memorato Gallum perpulit ut Allobrogum duci: quem Subaudiæ hodie dicunt ſe imperaturū promiſerit ut a Sforcia infeſtando abſtineret: Perſuaſurum ad hæc Renato regi militem & pecuniam pollicendo ut ad Siciliæ regnum recuperandum animū adiiceret: Hæc Florentini ad Venetorum Alphonſi conatus auertendos extra Italiam moliri: Miſerat & Sforcia ad ipſum regem quem rogatum uolebat ut auctor Renato eſſet primo quoq; tempore in Italiam tranſeundi. Curabant hæc hoſtes: In Ciſalpina uero Gallia res interim minime in ocio fuere: Bartholomæus Collio quem iuſſu patrum armis exutum diximus: mille hoſtium equitibus fretus magnam uim pecoris hominumq; ex Brixienſi agro abduxit: Per eos ferme dies Iacobus Picininus & Tybertus Brandolinus cum quatuor equitum turmis aduerſus ſex Sforcianas proſpere pugnarunt: Habuit forte hoſtis exploratam Venetorum ducum expeditionem qui ex nouis Vrceis in hoſticū prædatum iuerant: Ex Quinciano oppido ubi tum forte caſtra habebat Sforcia ad Venetos opprimendos Bartholomæum Quarterium Iacobum Salernitanum cum ſex equitum turmis repente immiſit: reſciuerāt Veneti de hoſtium aduentu: eos itaq; maiore ſpe q̄ ratione in pugnam ruentes ad Iouenoltam Cremonenſis agri oppidum Picininus Brādolinuſq; fortiter excipiunt: excæptoſq; modico negocio fundunt ac fugant: Ferunt centum ſexaginta equites & amplius eo die ex Sforcianis captos: Nec ita multis interiectis

[V]icecomes.

[F]erdinādo cōtra florētinos autore frācie regem orat.

predā abigit ex agro brixiano

Sforcianorum clades

f.°

tis interiectis diebus ingentem ex hoſtico prædam abductam: Impoſito nāq; Abduæ ad Cerretum ponte munitionibuſq; utrinq; firmato: Miſerat eo aliquot equitatus partem Leoneſius ut Mediolanenſem prædarentur agrum & Ticinenſibus fines infeſtos redderent: Sforcia ad Venetas equitatum alas opprimendas Alexandrum fratrem cum parte copiarum ire iuſſit: Leoneſius cognito hoſtium cōſilio Carolum Montonium cum pari equitatu hoſtē præuenire iubet: Conſederat ille loco Venetis munitionibus proximo nihil minus timens q̄ hoſtium aduentum: Dum Carolus in eum impetum fecit terroreq; ſubito iniecto ſine ullo maiore certamine fundit fuſumq; caſtris cum omnibus impedimentis exuit: præter paucos qui cum ipſo duce præcipiti fuga ſe Laudem recæperunt: reliqui in Venetorum poteſtatem uenere: Ea clade territus Sforcia Gaido ubi caſtra habebat profectus Quincianum conceſſit Venetarum rerum ſucceſſu Mathæus Campanus elatus cum eo equitatu quem habebat in Mediolanenſem agrum prædabundus erupit: In eum præda grauem Thaddæus Aeſtenſis qui ad hoſtem tranſiuerat ac plæriq; alii inciderunt: Continuo utrinq; concurſum tumultuariumq; prœlium commiſſum: Quo Venetus uictor Quadringentis hoſti equitibus ademptis cum tota præda in pacatum abiit: Sforcia Mella fluuio ſuperato quid in animo haberet haud ſatis perſpecte poterat intelligi: Iccirco Venetus dux & ipſe ad Balneolum conſedit: Nec ita multo poſt hoſtis Caluiſano potitus eſt ad quod ipſum uenerat: ut ibi caſtris communitis in hoſtico hybernaret: Leoneſius ad Gadium caſtra tranſtulit: Hæc per æſtatem in Gallia geſta ſunt: Circa medium autumni quum Veneti duces per exploratores cognouiſſēt: uim commeatus ingentem in hoſtium caſtra deferri ac mille equites præſidio adeſſe Iacobus Picininus: Carolus Gonzaga: & Tybertus Brandolinus cum parte copiarum inter Otholengum & Inſulellam Brixienſis agri oppida hoſtibus occurrunt: Hic quaſi ex inſidiis coorti Sforcianum equitem primo congreſſu fundunt fuſoq; ac fugato plurimos currus commeatu ſagis militaribus aliiſq; utenſilibus onuſtos intercipiunt: Et iam opulentam prædam in caſtra agebant: Quum Sforcia ea clade excitus eos abeuntes ferociter inuadit: Conuerſus repente Venetus a præda ad prœlium uiolentiſſimam hoſtis impreſſionem fortiter ſuſtinet: Atrociſſimo itaque prœlio iniecto Hector Brandolinus Tyberti frater uir impigerrimus dum in prima acie dimicat ferro occubuit: Ingens trepidatio circa illum cadentem facta eſt: Et quanquam iam dudum Venetus hoſtem impigre ſuſtineret: ceſſiſſet tandem niſi Leoneſius cum reliquis copiis affuiſſet: Sub eius aduentum non ſolum inſtaurata eſt pugna: ſed æquato Marte totis uiribus aliquandiu utrinque dubio euentu dimicatum eſt: Demum ſuperante Venetorum multitudine coactus eſt Sforcia relicta hoſtibus præda in proximam Otholengici agri paludem cum ſuis ſe recipere: Conſtitit tamen illi integra acies: Veneti curribus potiti in caſtra conceſſere: Et iam appetebat brumæ tempus quum hoſtis impedimentis præmiſſis in hyberna conceſſit: Verum priuſq̄ ſit inde diſceſſum: Ferunt Sforciam dum adhuc Caluiſani eſſet Venetos duces ad pugnam prouocaſſe: Erant illi tum Gadii qui acie dimicaturi cum uiginti millibus hominum quæ in caſtris habebant in æquum deſcendere: Verum ceſſante hoſte aiunt Venetam aciem aliquanto propius a Leoneſio admotam atq; ita ſane eueniſſe ut ne prouocatus quidem ad Pugnam Sforcia compelli potuerit: Apud quoſdā reperio

Recēs Sforcianorum clades iuxta Gaidum

Hectoris Brandolini interitus Licet Veneti ... ria si...

Lib. 27.

Sforciam compoſito exercitu in medium dimicaturum ueniſſe: Sed quum in
terim ingens pluuia coorta eſſet aliquanto ante q̄ Venetus in apertum ue/
niſſet ſe in caſtra recæpiſſe: Id propius uero eſt q̄ illud quod quidam anna
les habent non auſum eum acie dimicare aperte pugnam detrectaſſe: Quod
ſi ſic eſſet non poſſem non mirari Martium ducem qui totiens collatis ſi/
gnis ac per occaſionem proſpere in hoſtem depugnaſſet quem etiam ſiquis
ex iis quos noſtra norunt ſæcula: uigore animi: ſucceſſu: dextroq; ut ſic di

Sforciæ & Cai Cæſa/ris compa ratio

cam genio Cæſari dictatori comparandus aliquo modo eſſet unum certe aut
nullum alium nouimus quem meo iudicio tanto uiro comparare poſſimus:
Ita demum remiſſo animo poſt ſummum principatum adeptum milita/
ria munera obiuiſſe ut quum florentiſſimas haberet copias tot uiros fortes
nulla adhuc maiore clade accæpta conuicio etiā laceſſitus acie dimicare cōflige
re noluerit: Sed fortunæ fortaſſis mutationē ueritus cūctantior ad pugnā fue
rat factus: Quod ingraueſcente ætate in eo quoq; cuius modo mentionem
feci eueniſſe conſtat qui poſt ampliſſimas uictorias non eo ardore quo pri/
us pugnaſſe dicitur: Potuit & nouus principatus eſſe in cauſa quem undiq;
hoſtibus circunuentum in ſummum diſcrimen adduci poſſe uidebat ſi ali/
quo maiore prœlio uictus eſſet: ſed quæcunq; fuit cauſa ita eueniſſe aiunt:
ut ſine certamine ullo in hyberna eſt conceſſum: Poſt eius digreſſum aliqua
oppida ex iis quæ ille æſtate prius inde autumno occuparat Veneti duces re/
cæperunt: Hibernoꝝ tempore Tybertus Brandolinus ad Sforciam tranſiit:
Collio uel ut alii tradunt Alexander Sforciæ frater præſidium quod ad Car/
retum Veneti erexerant repente aggreſſus proditione in ſuam poteſtatem re
degit: Inde in Monferratenſem hoſtem iuſſus mouit a quo impedimentis
ac parte copiarum exutus fugienti ſimilis in caſtra rediit: Veneti & ipſi mi/
nime in ocio fuere: ſed ex hybernis digreſſi in Mantuanos fines irruperunt:
Striueriis captis ac direptis ingentem inde prædā abduxerunt: Gibellinæ quoq;
factionis uiri ex ualle Saſina Bergomatis agri Caroli Gonzagæ ductu eie/

Alphonſi conatus in Florētinos

cti ſunt: Quibus pulſis tota terra in Venetorum poteſtatem conceſſit: Dū
hæc in Gallia geruntur Alphonſi conatus ad Florentinorum opes euerten/
das nihil interea remiſerant: ſed aliquanto maiores in uernum tempus bel/
lorum motus ab eo inſtare putabantur: Fama erat ſtatuiſſe eum Liburnium
occupare: quo inſeſſo apparebat fore ut & Piſas non multo poſt hoſti/
bus adimeret: Et iam ad id Cetheas duas immenſæ pene magnitudinis ſtu/
dio texere dicebatur: Dabant & Veneti ex fœdere triremes aliquot uiris & ar
mis inſtructas: Contra: Gallorum rex Allobrogum interim ducem ab armis
edicto reuocarat: Impulerat & Renatum regem ut in Italiam aduerſus Al/
phonſum tranſiret fore affirmans ut Florentinorum Sforciæq; opibus qui mi
lites & pecunias in ſtipendium pollicerentur amiſſum regnum breui recupe
raret: Ex Græcia quoq; trepide nunciabatur Turcorum uires circa Byzanti/
um inualeſcere Maomethum Othomanum eius gentis regem opibus pater/
na gloria Florentiq; ætate ſuperbientem haud procul a Thracio Boſphoro ad
exitum Pontici maris caſtellum munitiſſimum erexiſſe: ac plane apparere il
lius conſilia ad euertendum Græciæ imperium ſpectare: His minis belloꝝ in
tra extraq; Italiam imminentium: Nicolaus pontifex motus enixe ſtudebat
res Italiæ quantum in ſe erat cōponere: Quū domeſtica coniuratione pene

Stephanus portius romanus eximia eloquentia, coniurat in pontificem.

oppreſſus eſt: Stephanus Porcarius ſiue portius ita memini ſolere ex ea fa/
milia ſe quoſdam appellare: Apud quos ego & frater admodum adole/

ſcentes Romæ inſtituebamur : Suum genus ad.M.Portium Catonem referre
auſos : ſed domeſtica ſigna id arguunt quod uulgus tenet : Is inq̃ nobilitate
generis magis q̃ diuitiis potens eximiaq; eloquentia præditus iam antea ob in
genii altitudinem cœperat Pontifici eſſe ſuſpectus : Ne quid igitur per occa/
ſionem domi moliri poſſet publici muneris ſpecie in Germaniam fuerat an
tea ablegatus : unde reuerſus Bononiæ eſſe iuſſus eſt : Ea uero conditione ut
quotidie ad Niceni Antiſtitis conſpectum qui urbi legati nomine præerat ue
niret : Ille reꝝ nouaꝝ cupidus per fidos nuncios ſiue potius obſcuris ambagi
bus litteraꝝ (nam quid alioquin de ea re affirmare poſſim non habeo) ali/
quot facinoroſos Romani ſanguinis uiros ad atrox atq; impium facinus per
pulit : ut ad certum diem coniurationis ſocii Romæ adeſſent facto repente in
pontificem & collegium impetu inter ipſa ſacroꝝ ſolemnia opprimerent : op
preſſis populum Romanum ad libertatem uocarent : Simulata igitur corpo
ris ægritudine quaſi languere cœpiſſet in publico non exibat : Interim uero fa
ctus certior omnia iam Romæ a conſpiratis comparata ipſe arrepto equo ma
gnis itineribus Romam contendit : Sed eius profectio non diu Nicenum la
tuit : ratus itaq; quod erat expeditiſſimis nunciis aliis ſuper alios pontifici ſi/
gnificat Stephanum Portium Bononiā ſe inſcio per eos dies profectum nec
ſe adhuc compertum habere quo iter intenderit uehementer dubitare ne ad
euertenda urbis ocia homo facinoroſus acceſſerit : Ille longo peruigilio feſſus
quum aliquantiſper quieuiſſet ſpatium tabellariis dedit ad litteras mature per
ferendas : Nam ita ſane accidit ut nocte quæ diem ad eruptionem conſti/
tutam præceſſit litteræ pontifici ſint redditæ qui atrocitate rei commotus
ſtatim ad eum opprimendum animum adiecit : Iacobo Lauaniolo Veronen/
ſi urbis Romæ tunc ſenatori & aliis plæriſq; negocium eſt datum : Hi quum
ingenti hominum manu in Stephani ædes impetum feciſſent : Statim ille tur
batus in ſororis ædes occulto tranſiit : Relicto domi Baptiſta Sarra cum arma
tis quos ad ſcelus perpetrandum contraxerat : Ille uero ut erat ferox animo
ac manu promptus ubi ſe ferro flammiſq; circunuentum uidit facta cū pau
cis eruptione per armatoꝝ cuneos ſibi ferro uiam fecit : Coniurationis auctor
apud ſororem repertus ad ſupplicium tractus eſt : Ea res pontificis animum a
ſtudio conciliandæ pacis non nihil auertit : Verno huius anni tempore Flo/
rentini ſuis Sforciæq; opibus fræti prius Folianum quod ſuperiore anno ami
ſerant recæperunt : q̃ ab Alphonſo ſit aliquid in Hetruria motum : Sforcia
per hyemem Cremonam uenerat ut Lodouico Gonzagæ auxilio eſſet qui a
Carolo fratre ex propinquo infeſtabatur : ſed Manerbienſibus prius ſub/
ueniendum duxit qui iam multis diebus a Venetis oppugnabantur : Laceſſi
tus itaq; eb eo Venetus & ſi in apertum certamen non exibat repulſo tamen
a munitionibus hoſte in oppugnatione perſtabat : Hic Leoneſius dum omnia
optimi ducis officia ſtudet obire ſagitta ſaucius paucis diebus expirauit : Qui
dam tradunt aliquanto prius eum extinctum ac rei ſummam Picinino de/
mandatam : q̃ Sforcia ex hybernis exiuiſſet : Acceſſit ad eam cladem quod
Carolus Gonzaga in fraternas copias temere inuectus intra Godium & Vil
lam Francam fuſus ſeptingentos equites amiſit : Nec Picininus in ocio de/
ſedit Manerbio recæpto Quincianum paucis diebus recæpit : Mox & Pon/
tem uicum cum magno hoſtium præſidio oppreſſum : Et iam Senigam op
pugnare cœperat : quum Sforcia ad ſe ueniente ad Pontē uicū miſſa obſdione
abiit : Hoſtis Gaidum prœlio adortus expugnat nec procul hinc Picinini in

Portii ex Bononia profectio

Iacobus Lauaniolus Veronenſis

Leoneſii interitus

Recēs Venetoꝝ clades

Lib · 27

teruentu acre prœlium eſt cōmiſſum:fuiſſetq; Lodouicus Gonzaga qui eo a Sforcia accerſitus uenerat ab hoſtibus profligatus:nam in eum primo factus erat a Veneto impetus niſi Sforcia mature affuiſſet: Veneti inde digreſſi ad Porcianum inter duas paludes metati ſunt: Sforcia interim Ruberto Seuerinati & Tyberto negocium dat in Brixienſem agrum erumpendi ac planiciem omnem ſubita incurſione uaſtandi: In eos præda onuſtos repente Picininus impetum fecit prædamq; iniecto prœlio maiore ex parte recæpit: In eū cū expeditiſſimis alis equitū Sforcia aduolauit: ſed prœlio mature dirēpto incolumi exercitu ſe Venetus Dux in caſtra recæpit: multa inter utraq; caſtra per id tempus prœlia commiſſa: ſed illa ipſa per alterius partis occaſionem: Et iam media ferme æſtas exierat quum Renatus Rex eiectis ex Alexandrino agro hoſtibus cum quatuor millibus equitum ad Sforciam uenit. Is ſub primum acceſſum per Caduceatorem quem illi Araldum uocant bellum Venetis indixit. His copiis aucti hoſtes (Erant enim in eorum caſtris cum appendicibus Gallorum equitum turmæ centum ac uiginti) ex Gadio profecti Mella fluuio ſuperato ad Baſſianum inter Manerbium & Pontem uicum conſedere: Veneti & ipſi (Venerant enim in caſtra Iacobus Antonius Marcellus & Paſchalis Maripetrus legati) Manerbium conceſſere: Inde ad Porcianum caſtra tranſlata ſunt: Hoſtis Veneto decedente Manerbium per deditionem recæpit: Inde Sforcia ac Renatus Pontem uicum adorti aliquandiu oppugnatum diſiectis muris ui cœperunt: Hic Gallorum feritas in miſeros oppidanos crudeliter debacchata dicitur: Ea res ita deterruit populorum animos ut omnia pauciſſimis diebus quæ Veneti in Cremonenſi & in Brixienſi planicie habebāt præter Soncinum & Romanengium non expectato hoſtium aduentu ultro deditionem fecerint: Ad eam defectionem coactus Picininus cedere citato agmine Brixiam contendit:ac inter urbem montes & Nauigium a Cleſio amne deriuatum loco munitiſſimo caſtra fecit: unde Pedemōtanos incolas & quicquid Brixienſis agri ad Benacum ſpectat facile defenſurus uidebatur. In hoc ſtatu res Venetæ in Gallia erant: ſed non ſolum præſentis belli periculum patrum animos uerſabat quin & iam antea de Byzantii oppugnatione ſolliciti erant: Tumultuoſe enim ex Græcia fuerat allatum Maomethum Turcorum regem cœpiſſe Byzantium bello infeſtare: Ne igitur tam oportunus locus Chriſtiano nomini adimeretur: quo adempto apparebat Pontici maris nauigationem ſuis negociatoribus perpetuo occluſum iri: Decreuerant patres triremes decem ad ipſius urbis præſidium:quarum penes Iacobum Lauretanū uoluerunt eſſe imperium: Statuerunt ad hæc ut duæ catheæ naues fabricarentur:quarum utraq; duum millium amphorarum eſſet: Nec ita multo poſt Lauretanus ipſe cum quinq; triremibus domo erat profectus: Quum quinq; alias in Dalmatia ac Creta Senatus ornandas mandauerat: Decem & Alphonſus fuerat pollicitus: ac pōtifex totidem: ut triginta triremium claſſis communi nomine expleta ad Byzantii præſidium mitteretur: Sed Othomanus interim cum trecentis & amplius bellatorum millibus: Nauibus uero trecentum quinq; ac ſeptuaginta in quibus triremes decem & ſeptē reliquæ biremes minoraq; nauigia fuiſſe dicuntur terra mariq; Byzantium fuerat obſidione adortus: Hoc ii qui gerendæ rei interfuere: Veneti annales bellatorum ac nauiū numerum pene tertia parte extenuant: Erat tunc Græciæ imperator Conſtantinus Paleologus: Is uenienti hoſti cathenam eximiæ craſſitudinis obiecit ad anguſtias ſinus quas intra Byzantium & Peram eſſe alio loco ſignificauimus: Ea a

Gallorum turri ad Peranæ Claræ põtem protendebatur: Ad eius præſidiũ tres Venetoꝝ triremes erant quæ ex Pontica negociatione ſub id tempus redeuntes ut Chriſtianæ urbi auxilio eſſent in portu ſubſedere: Erant & Cretenſes quædam naues ac cethea una liguſtica eximiæ magnitudinis: Cui Georgius Aurius præerat: Inde tres aliæ Genuenſiũ eiuſdem pene magnitudinis ex Chio affuere commeatus & uiroꝝ plenæ: Sub ipſum pene ingreſſum in conſpectu urbis Barbaroꝝ naues obuiam illis proceſſere cruentum continuo prœlium eſt utrinq; ortum ac per multas horas dubio marte diſtractum: Demũ triremibus onerariiſq; ex proxima ſtatione auxilio ſubeuntibus ceſſerunt Barbari: Solutoq; certamine ad columnas ſupra Peram quo ſinu excluſi ab initio ſe recæperant abiere: Nouiſſime Ioannes Iuſtinianus Genuenſis cognomento Lõgus cum cetheis duabus affuit: Habebat ſecum ille trecentos bellatores: Hunc imperator magnis pollicitationibus amplexus ad Romani portam ſtationem habere mandauit: Nicolaus Molinus & Ioannes Lauretanus Cherſinam portam præſidio obtinebant: Baptiſta Grittus ac plæriq; alii Veneti nominis qui ea temporum nouitate Byzantii depræhenſi fuerant: ipſam Paleologi domum tuebantur: Et quia Barbara claſſe ſinu excluſa cuncta circa aquas tuta erãt omnes hoſtiũ conatus a continẽti incubuerãt: Admouerant illi æneas machinas pluribus locis ingentes: & imprimis ea parte qua Sutrinæ nomen loco fuit: Hic itaq; & alibi crebri tormentorum ictus ingentem muroꝝ ædiderant ruinam: Sed ut propugnatorum uires Barbarus in plures diſtraheret partes: ac per hoc infirmiores redderet: Statuit quia alia ratione non poterat partem nauium terreſtri uia in ſinum perducere: Quinq; & ſeptuaginta biremes a Peranis colũnis præter oppidi mœnia in internas aquas ſine ullo certamine pertraxit: Datumq; id negocium ex Flambulariis uni qui cum ſeptuaginta hominum millibus Byzantium ab ea parte adoriretur: Erat ille præſidio biremibus dum in aquas traherentur ne ſubito Chriſtianæ claſſis incurſu incendio abſumerentur: Statuerat ad hæc tormẽta aliquot in auerſa parte ſinus e regione urbis non magis ad diſturbanda Byzantii mœnia q̃ ad hoſtilium nauium acceſſus inhibendos: Ferunt Perenſes potuiſſe ab opere ducendarum nauium Barbarum auertere : ſed ideo noluiſſe ne eam belli tempeſtatem ex uicino littore in ſuum auerterent: Traductis igitur in ſinum biremibus quia manifeſte apparebat ex tam propinqua ſtatione ingentem ubi cladem imminere: Et ſi numero hominum nauiumq; inferiores erant Venetus tamen & alii hoſtilem claſſem inuadere ſtatuerunt: rati fore ut eam ex improuiſo adorti terrore ſubito acceſſu iniecto facile incendio abſumerent: Fuit nox illa caliginoſa & qualis uerno tempore eſſe ſolet: Quo accidit ut non modo non ab hoſte proſpici: ſed ne ipſi quidem inter ſe uideri in tanta aeris denſitate poſſent: Latuiſſet itaq; facile hoſtem noſtrorum incurſus fuiſſetq; forſitan Othomanica claſſis deleta quo facile eueniſſet ut aut fœda illa clades quæ Chriſtiano nomini ex nobiliſſimæ urbis amiſſione ĩminebat omnino diſcuſſa eſſet aut certe in plures dies diſtracta: Sed Perenſes qui proximum alebant incendium ne res ignoraretur effeciſſe creduntur propugnatorum conſilio hoſtibus denunciato: Quo factum eſt ut ad noſtram claſſem opprimendam ſub nocte pene totidẽ bellatoꝝ millia quot ab initio miſſa erãt Othomanus properare iuſſerit: Mouerũt in hoſtẽ nauiũ ductores ſpei pleni ſuũ acceſſũ latere rati: Quos uenĩetes barbari ad pugnã parati nõ ſolũ fortiter excæperũt: ſed protinus etiã biremi una cretẽſi: cui Za. Grio præerat tormẽto cõcuſſa

Nicolaus Molinus Ioannes Lauretanus Baptiſta Grittus

Attende nauium traductionem

Chriſtianorum conſilium de opprimenda Othomani claſſe

Lib · 27

Attende Chriſtiano rum cladē

reliquas naues circunſiſtere cœperunt: cōpreſſo igitur impetu territi qui in na uibus erant ſubito ceſſerunt: Biremis una qua Iacobus Cochus erat cum duo bus aliis nauigiis in hoſtem temere inuecta aduerſo bombardæ ictu repente ſoluta in conſpectu hoſtium cum tota pene turma fluctibus abſorpta ē: Tres ac triginta qui in Barbari poteſtatem uenere ante portas urbis nudi conſtitu ti ad unum ferro trucidati ſunt: Prociderat interim murus auerſa parte ur bis circa Sutrinam quantum pene tres turres continebant: Continuo muni tiones tumultuario opere ut fit murorum loco hoſtibus obiectæ: Tentauitq; interea Barbarus cuniculo urbem irrumpere: Sed his quoq; conatibus matu re itum eſt obuiam multi quoq; ſubterranea fouea ſubita flamma ſunt am buſti: Ad Romani portam turris una concuſſa ruinam traxerat: atq; dextra leuaq; crebri tormentorum ictus multum murorum diſturbarant: Excitaue ratq; hoſtis proximo loco aggerem aduerſus machinas communitum: Et cir ca Cherſinam portam mœnia late conciderant: Quo factum eſt ut Othoma nus in ſpem potiundæ urbis adductus atroci ſit eam oppugnatione adortus: Verum ut maiorem ciuitati incuteret terrorē ante lucem terribili clamore hor

Paleologi ad ſuos in ſummo di ſcrimine adhortatio

rendiſq; uocibus ſubiit Barbarus munitiones. Imperator intus obequitando ſuos ut pro patria pro liberis pro ſua demum ſalute ferociter dimicarent hor tatur: ueniſſe tempus dicere quo niſi uiri eſſent non ſolum nobiliſſima Bi zantii mœnia caſura eſſent: ſed omne antiquæ Græciæ nomen cum ipſa gen te interiturum: Durarent igitur ſcirentq; interim cum eo ſibi hoſte rem eſſe a quo non uenia ulla non clæmentia ſperanda eſſet: Cum ipſa patria aut ſtandum eſſe: aut cum ipſius excidio cadendum: Hæc ille mœnia circunue ctus ſuos monere: ſed quum ad Romani portam ueniſſet: offendit ibi Iuſti nianum longum graui uulnere affectum: ac iam de deditione cogitantē: De qua facienda ubi coram etiam uerba facere eſt auſus neq; precibus neq; hor tationibus ullis confirmari poſſet: Cerneretq; circa illum pugnantes iam fra ctis animis fugam circunſpectare: Ferunt Paleologum ipſum locum ſubiiſſe cum paucis quos penes ſe habebat: tentaſſeq; ui hoſtem iam muros ſcan dentem repellere: Verum ubi propugnatorum infrequentia barbarum irru pentem ſuſtineri non poſſe uidit: tum ſibi manum iniicere uoluiſſe creditur: Inde quia id parum Chriſtiani hominis eſſe ſuccurrit: ſuos hortatus eſt ut

Paleologi imperato ris īteritus

ſe ferro transfigerent: Quibus facere recuſantibus honeſtiore ad mortem uia ingreſſus imperatoriis inſignibus depoſitis ne cognitus uiuus caperetur ſtri cto ferro in irrumpentium Barbarorum cuneum irruit fortiterq; pugnando Princeps æterna memoria dignus hoſtili manu concidit: cadenſq; nobiliſſimi imperii excidio imperatoꝝ miſcuit cadauer: Illi poſtea media cæſoꝝ ſtrage re perto caput Othomani iuſſu eſt abſciſſum: totaq; urbe ac caſtris circulatum: Sunt qui dicant eum ad Romani portam fugientium ſtrage ædita cum mul tis in ea trepidatione exanimatum ac paludamento poſtea cognitum. Capta urbe aliis alio dilabentibus quo uidelicet amens fuga aut ſpes aliqua ſalutis hos uel illos rapiebat: Maximus mortalium concurſus ad Sophiæ phanum tanq̄ ad Aſylum quoddam eſt factus ibi magis tentata pugna q̄ ædita: Per ditis rebus & illi qui in templo erant deditionem fecere. Nec hoſtium claſ ſis in tanta oportunitate ceſſauit (Venetæ enim triremes ac cætera claſſis cū multis qui ſub primam hoſtium irruptionē ad nauem præcipiti ſe fuga con

Bizantii ex cidium

tulerāt retinendæ urbis ſpe abiecta continuo inde ſoluerant) multos igitur mortales barbaræ naues circa littora intercæpere: urbs tota direpta eſt: Puellæ

ac pueri

ac pueri ſtuprati: matronæ nefādis cōcubitibus ut gens intemperātiſſima eſt uexatæ: Puberes ſi quos fortuna a cæde ſeruauit in ſeruitutem abducti: multi Veneti nominis eo die aut cæſi aut capti ſunt: In quibus ſeptem ad quadraginta patricii ſāguinis fuiſſe dicuntur: In hunc modum Conſtantinopolim nobiliſſimā Græciæ urbem a Maometho Turcoꝝ rege captā accæpimus: Ita uetuſtiſſimum imperium euerſum anno ſuo conditionis ſupra Milleſimum ac Centeſimum primo & uiceſimo: Capti Byzantii fama ingentem chriſtiano nomini terrorem iniecit: Continuo itaq; Nicolaus pontifex Venetias miſit qui ibi ſuis ſumptibus quinq; in Turcos triremes inſtruerent: Propoſito edicto ut quicuuq; Romanæ eccleſiæ in eos ſtipendium faceret: ſumeretq; aduerſus cōmunem fidei hoſtem arma: plenā eoꝝ quæ ad eā diem deliquiſſet conſequeretur ueniā: Siquis uero exauctoratus miliciā detrectaſſet: anathematis ſpiculum incurreret: Veneti Bartholomæum Marcellum ad Othomanū mittūt qui a Barbaro ſuos ciues eorūq; res repeteret: premiſſus ante Marcellum terreſtri itinere: Qui quinq; & triginta dieꝝ ſpatio ſe ex Byzantio reditūꝝ eſt profeſſus: Cupiebāt Patres prius explorare quæ eſſet illoꝝ qui cū ipſa urbe oppreſſi fuerāt cōditio: uiuerent ne an ad unū cæſi eſſent: Et ſi uiuerent liberi an in uincula & ſeruitutē adducti: Triremes iā antea & onerariæ quædā in altum Iacobo Lauretano præfecto fuerant eductæ quæ audita Byzantii expugnatione in Euboea ſubſederāt: Inceſſerat hæc noua imminentis belli cura: Quum in Gallia interim omnia bello arderent: Siquidē Sforcia recæptis quæ in planicie erāt: Rhoadum quoq; uelut & montium incolas armis ſubacturus copias admouit: hic illi caſtra habenti Romanum: Martinēgium: Camonicæ uallis & Brigātinatum oppida uoluntaria deditione ceſſere: Eā defectionē ſecuti ſūt quicunq; Abduanā terram incolunt: Mox Rhoado recæpto Vrceos hoſtis attentiſſima oppugnatione adoritur: Sed dum Vrcei oppugnantur Soncinenſes ad hoſtes defecere: Nouiſſime & Vrceis recæptis: quæ oppugnatio in aliquot dies diſtracta eſt: Romanengium quod unū adhuc in fide erat & ipſum in hoſtium poteſtatē ultro uenit: Nec poſt id tēpus maiores ulli in Gallia fuere conatus: Exacta maxima autumni parte quū iam hybernoꝝ tēpus appeteret: Tentauit Sforcia in Lodouici Gonzagæ gratiam Aſulā oppgnare: a quo incœpto modo ui maxima uentoꝝ: quæ per eos dies coorta dicitur modo per continuos imbres qui poſtea ſecuti ſunt repulſus rem in aliud tempus diſtulit: Renatus & ipſe media ferme bruma iratus ut creditur Sforciæ & Florentinis per Aeſtenſes & Taurinos in Galliā abiit: Sed ad res Græciæ redeamus: Poſt Byzantii expugnationē quum ſollicita eſſet ciuitas de ſalute eoꝝ qui cum ipſa urbe in Turcoꝝ poteſtatem uenerāt: ex iis qui non multo poſt oneraria naui Venetias uenere: cognitum eſt Venetos qui Byzātii intercæpti fuerāt in uinculis eſſe: Nec in eos quos fortuna ſeruaſſet a uictore poſtea aliquo modo ſæuitum: Paucis inde diebus Lauretani litteris Senatus certior factus eſt: de captiuoꝝ redēptione qui ſeptē millibus aureoꝝ nummum datis a Barbaro dimiſſi eſſent: Eo ipſo die quo hæc allata ſunt Pōtificis legatus Venetias applicuit: cui frequenter itum eſt obuiā: Aegit is cum Patribus de pace quā & Florentiæ prius ægiſſe: & apud Sforciam deinceps actuꝝ ſe eſt profeſſus: Statuiſſe ad hæc Nicolaum Pontificē ob ingens periculum quod rei chriſtianæ a Turco immineret Italiæ ſtatum pacare: futurumq; ſe pacis arbitꝝ quā ſiquis detrectaſſet fore ut ille paulo poſt anathematis ſpiculo petitus pro hoſte non ſolum Italiæ: ſed Chriſtiani etiā no

Turcica crudelitas in [...]tanos acta

Barth. Marcellum mittūt Veneti [...]

Sforcia caſtella brixian[...]

Sforcia tentat aſulam nomine Ludouici incaſſum.

Renatus rex iratus re[...]

Veneti captiui a turcis Liberantur.

Lib. 27.

minis haberetur: Cum hac denunciatione cui Patres haud grauate accedebāt Venetiis profectus ad Franciſcum Sforciā iter intendit: Lauretanus qui au dita ut dixi Byzātii expugnatione in Euboea ſubſederat ad ſenatum per eos dies litteras dedit: Quibus ſignificabat ſe tuēdæ inſulæ conſilio eo loco eſſe ſtatuiſſe oppreſſiſſe ad hæc ſe quatuor eorum triremes ac biremes treſ decim earumq; remiges in terram dilapſos a proximis accolis ad unum tru cidatos qui in triremibus fuiſſent capitali ſupplicio a ſe affectos: Haud multo poſt Lauretani litteras in ſenatu recitatas pontificiæ triremes in al/ tum deductæ maiori ſe claſſi iungere ſunt iuſſæ: Quibus auctus Laureta nus Alexandrinas quoq; Syriacaſq; triremes expectare conſtituit atq; ita ua lida claſſe conflata in Barbarum mouere: quem laceſſendo prouocandoq; a præſentis uictoriæ curſu tam diu diſtinerent: donec pacatis Italiæ rebus alius longe maior nauium apparatus adeſſet: in quibus comparandis iam dudum Patres occupatos eſſe conſtans fama erat: Nec uani illi rumores: nam ut triremes decretæ aliquanto citius expedirentur: Duo Alouiſii Ca pellius & Lauretanus decreto Patrum in continentis oram ire iuſſi fue/ rant qui materiem ex proximo conquirerent. Romam quoq; non multo poſt Chriſtophorus Maurus: & Vrſatus Iuſtinianus ſunt miſſi de pa/ ce apud Pontificem cum cæteris Italiæ oratoribus acturi in Gallia anteq̄ legati ad Pontificem profecti eſſent: Venetæ equitum alæ commeatum cum præſidio hoſtium intercæperant: Verum quia res iam ad pacem ſpe/ ctare cœperat remiſerat Venetus aliquanto a Gallico bello animum: Ve rum ſic quoq; ne prorſus prouinciæ patres obliti uiderentur aliquot ſa/ gittariorum centurias ex urbe nauigiaq; per Padi fluenta nouiſſime mi/ ſerunt: Fœdus ad hæc cum Genuenſibus Lucenſibuſq; eſt initum ob quod ipſum ſupplicatio in diem decreta eſt: Collionem quoq; per eos dies clandeſtine ad ſuum retraxere ſtipendium: Sed dum illi hæc: Quinq; Pontificis triremes quæ principio autumni in Turcos mouerant ad uer/ num tempus Lauretani iniuſſu domum rediere: Ioannes Dandalus: An tonius Quirinus: Marinus: Andreas: & Nicolaus Contareni earum præ fecti patrum decreto in carcerem adducti ſunt: Andrea Contareno & Io anne Dandulo ad quos eam ignominiam nihil attinere compertum eſt ab ſolutis: reliqui ærarii facti: ſemeſtriq; carcere mulctati: nec non nauali præfectura ſunt perpetuo priuati: In quatuor alios humilioris fortunæ de ſertores ad quos eam culpam imprimis attinere conſtitit: haud minus ſæ uere animaduerſum q̄ in patricios fuerat: A foro ad Riuumaltum flagris ſunt cæſi: præciſoq; eis naſo in exilium ſunt acti: Nec multos poſt di/ es pax cum Sforcia & Florentinis ſecuta eſt: quæ a Pontifice deſperata per Simonem Camertem hominem hæremitanæ profeſſionis citro ultroq; me antem his conditionibus ſecuta eſt: ut Sforcia præter oppida Abduanæ ter ræ omnia quæ Venetis eo bello ademiſſet redderet: Mantuanus Mar/ chio Carolum fratrem in ſuum reſtitueret principatum: Florentini præ ter Caſtellionem res ſuas ab Alphonſo: A Florentinis Senenſes reciperent: Et ut pax ſanctior eſſet Pontifex ſuam interpoſuit auctoritatem: atq; in ea expreſſum: ut ſi quæ deinceps diſcordiæ ſubortæ eſſent earum tollenda rum ius & poteſtas Romani Pontificis eſſet: ut uter alteri prius arma intuliſ ſet cognita iniuria: Is ſtatim non ſolum illius qui uiolatus eſſet: Sed Pon tificis & omnium qui in id fœdus conueniſſent hoſtis haberetur: atq; ita omnibus his

Lauretani cōſilium in remoranda Turcoꝝ ui ctoria

Alo. Capel lius

Alo. Laure tanus

…itur clandeſtine ad uenetorū ſtipendium.

Attende in deſertores craſſis ani/ maduerſio nem leuiter in patricios. in plebeios acriter.

Pacis cōdi/ tiones p monachum Heremitanū acte.

omnibus his pacis conditionibus conſultum eſt præterq̃ Genuenſibus cum quibus cœptum bellum uoluit Alphonſus ſibi integrum manere: Quod ipſum ideo ei conceſſum crediderim: quia pacis quæ ſecuta erat parum cupidus omnino habebatur. Vix ciuitas longo bello feſſa lætiorem unq̃ ægit diem eo quo præconis uoce Pax populo denunciata eſt: Supplicatio imprimis & gratulationes circa aras decretæ: Diuorum imagines & reliquiæ ſolẽni pompa prælatæ: Secutus uniuerſus clerus: Princeps deinde cum ſenatu: ac reliquis ciuitatis ordinibus: Nocturna lumine aliaq; læticiæ ſigna tota urbe exhibita. Fuit hic annus ſalutis quinquageſimus quartus ſupra milleſimum ac quadringenteſimum: Ex quo uero ob Cremonam cum Philippo renatum eſt in Gallia bellum octauus: Cum Sforcia uero ob Mediolanenſes ſocios quintus. Quies & ocium in Italia diu poſtea fuit: uel imprimis in Gallia: Cuius ſtatus iam inde ad hos ferme annos quibus ob Ferrarienſem bellum grauem ſenſit armorum tempeſtatem pacatiſſimus fuit: Zacharias Triuiſanus: & Nicolaus Canalis ad Federicum imperatorem in Germaniã oratores acceſſere: Euocauerat ille ad ſe ex tota Europa legatos cum quibus de bello in Turcos comparando frequentiſſimo conuentu ageret. Bartholomæus Marcellus ex Byzantio interim reuerſus eſt: qui cum Othomano a quo omnia benigne impetrarat publico nomine pacem ſanxerat: Ad eã autem firmandam Maomethi legatus Marcellum eſt Venetias ſecutus: Patres uero ne quid temere facerent tam diu rem differendam cẽſuere quoad pax fœduſq; inter Chriſtianos ictum eſſet: Tum uero (magis enim Italiæ Chriſtianoq; nomini q̃ Barbaro conſultũ uelle) bellum cum eo non pacẽ erãt habituri: Interim uero ne potentiſſimi regis amicitiã contemnere uiderentur: Marcellum ipſum cum Barbaro Byzantiũ cum nouis conditionibus denuo miſere: Quã ſi Maomethus accæpiſſet pacem publico nomine ſanciret: ac pro prætore illic eſſet: Sed uideo ſic quoq; locum calumniæ relictũ: Satis enim Veneti Chiſtianorum ſocietatem reliquiſſe uideri poſſunt (dixerit hoc nanq; calumniator aliquis) qui legato mandarunt: ut ſi Barbarus oblatas conditiones accæpiſſet: pacem ac fœdus cum eo ſanciret: Quo ſemel inito haud quidem amplius eis integꝝ fuiſſet publica fide incolumi diuerſum ſequi: Sed certe id eos uidiſſe exiſtimo: Nã quid alioquin de hac re affirmare poſſim nõ habeo: quia publica in Turcos cõſpiratio duobus ante menſibus apud Fœdericum Imperatorẽ mota erat ut res iam ad exitũ ſpectare crederetur ſatis ſpatii ſibi dari crediderant ad deliberandum quo tutius res Veneta inclinaret: Sentient aliter fortaſſe alii: Aſt ego ut aperte dicã quod ſentio prudentiſſime tum Venetos ut ſemper alias feciſſe exiſtimo qui tam graui bello teme re ſe onerare noluerunt: quod quũ poſtea terra mariq; a ſe multo labore gereretur: reliqui Europæ principes Venetoꝝ clades cum riſu ocioſi ſpectarent: Quod ſane non multos poſt annos euenit qui ad id bellũ compulſi ab omni fere Chriſtianoꝝ auxilio non ſolũ deſtituti ſunt: ſed intra Italiæ etiã fines inſidiis petiti. Sed hæc ſuo poſtea loco dicetur: Nunc ad ea redeo quæ ad Galliæ pacẽ ſecuta ſunt: Quoꝝ illud maxime memorabile uidetur quod uix pene poſitis armis aliud recens bellũ propinquiore loco Veneto nomini pene renatũ eſt: Repetebãt patres a Borſio Aeſtenſi Bagnacauallũ quod Rauennatium finiũ eſſe cõſtabat: ac quædã Polineſi loca: Miſſus ad id Ferrariã qui niſi res redditæ eſſent more maioꝝ bellum Borſio Aeſtenſi indiceret: Ille uero quietis Venetæq; amicitiæ ſtudioſus: per legatũ principi & ſenatui ſignifica

Zacharias Triuiſanus Nicola⁹ Canalis

Publici conſilii probatio

Lib. 27.

uit ſe pacem cum Veneto uelle non bellum in eorum ſe fide & auctoritate futurum : Quo humaniſſimo reſponſo arma quæ iam prope ſumpta erant patres continuerunt prorſuſq; ab omni iniuria abſtinendum cenſuere: A terreſtri inde motu ad rem maritimam conuerſi duas onerarias aduerſus Nauipactorem hominem Veneti ſanguinis : qui ignominia a ſuis popularibus affectus piraticam exercere cœperat inſtruendas curarunt : Indignum ducebãt patres ex Veneto nomine ad eam diem extitiſſe quenq̃ qui maria latrociniis infeſtaret : quæ ab initio urbis ſui maiores a ſimili iniuria uindicaſſent : Sub id ferme tempus Victor Capellius ad Pelopõneſi principes eſt miſſus : Qui quum ingens ſibi periculum a Turcorum imperatore imminere uidiſſent Venetias miſſerant ad Principem & Senatum : qui de Peninſula eorũ imperio ſubiicienda agerẽt : Verum tantum ſibi in Italia Veneti darent quod ſatis eſſet ſi non pro ueteri pro recenti ſaltem fortuna ad honeſte uiuendũ: Sub Capellii acceſſum Genuenſes triremibus decem & onerariis duodeuiginti fræti : Spe potiundæ terræ proxime claſſem admouerant: Aderat & Lauretanus ipſe cum ſuis triremibus : Tam hic q̃ Ligur in ſuam occaſionẽ erecti : Eo anno fœdiſſima Ven‹e›torum tempeſtas terram Italiam imprimiſq; oram Venetam multiplici clade affecit : Proditum memoriæ eſt tot uitreas feneſtras ea procella Venetiis diſiectas ac ſolo afflictas ut ſena aureorum nummum millia uix ſatis ad eas reſarciendas futura crederentur . Poſt Byzantium captum Venetis quieſcentibus Italorum principum aut populorum nemo præter Caliſtum Pontificem & Genuenſes qui ob Peram ademptam (Confeſtim enim Conſtantinopoli capta Perenſes deditionẽ fecerunt) omnino aliquid mouerunt bello Turcos laceſſere eſt auſus : Caliſtus per literas & nuncios Europam ad arma euocare toto ſuo pontificatu non deſtitit : Inſtruxit ad hæc in Barbaros hoſtes triremes treſdecim : Quibus Lodouicum Aquileienſem antiſtitem præfecit : Is triennio maritima Aſiæ graui bello afflixit: quaſdam etiam inſulas Othomano ademit. Immaniſſimus interim hoſtis miro uictoriæ curſu : Thraces : Triballos : Macedonas in Europa ſubægit : Et in Aſia Trapezuntis imperium fraude potius q̃ armis euertit : Inde Folia Noua : Mox & uetera : ac bella bellis ſerendo Imbrum: Smyrnamq; occupauit . Cateloſis Genuenſibus cum quibus ob puerum bellum ſuſcæpit poſt deditionẽ certis conditionibus factã Leſbum abſtulit . Boſſinã deinde oppreſſo rege ac ferme quicquid Chriſtiani principes a Byzantio ad Epirum & Dalmatiã inter Pannoniã & Danubiũ Ioniumq; mare & Aegeũ ad id tẽpus tenuere armis domuit: Sed in tãto futuroꝝ hoſtiũ ſucceſſu nihil Veneti mouerunt quanq̃ a multis interdũ in auxiliũ uocati: Sola Pelopõneſus quã Thomæ & Demetrio principibus illi nouiſſime ademere aliquot poſt annos in Turcos armauit. De origine & ſucceſſu cuius belli proximis libris dicetur . Interim uero dũ ab Othomano hæc geſta ſũt: quæ ideo carptim attigimus quia ad noſtrã paꝝ attinere uidebantur hiſtoriam Veneti toto fere eo tẽporis ſpatio quod decẽ circiter annos habuit a bello & armis quieuere.

Victor Capellius Legatus ad principes peloponẽsi

Attẽde procellam Ventorum in Venetia

Decennio Veneti ab armis quieuere

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER OCTAVVS TERTIAE DECADIS.

t

Am diu rerum Venetarum ſtatus aut certe non multo plus minuſue terra mariq; pacatus fuit : Sed pax illa omnino

ſollicitudine

ſollicitudine non caruit. Accidit tum Venetæ ciuitati: Quod & illi qui uicinis tectis flagrantibus: tā & ſi res ſuas adhuc incolumes eſſe uidet quia contractum incendium alia atq; alia inuadendo ſe pluſq̄ tutum ſit inſinuat: non poteſt non ſollicitus eſſe: & ad fontem ut ſic dicā reſpicere: Ita Veneti quanq̄ apertum cum Othomano rege bellum non habebant: haud tamen ocioſis oculis toto decennio ſpectarunt quæ ab illo in Aſia & Europa gerebātur: quin & ipſi multa interim animo moliri ac bellum quod omnino ſibi cum Barbaro inſtare uidebant præmeditari: Temperatū tamen tā diu ab armis donec profecta an eo iniuria legitima eos arma induere coegit: Sed de ea re mox dicere incipiā. Nunc pauca de iis quæ domi per id tempus quo pax fuit acta ſunt referam. Foſcaro principe lōge lateq; promoti erant imperii fines quod tum publica fœlicitate: tum diuturno illius pricipatu prudentiq; adminiſtratione contigit: Sed non imperium ſolum uerum etiā & urbs ipſa nobilibus quibuſdam edificiis eſt aucta: Ea nanq; tempeſtate curiæ ueſtibulum cādido marmore exteriore eſt parte munitum: Gregorii phanū a fundamentis inſtaurari cœptum quod ſumptuoſiſſimo apparatu his nouiſſimis annis abſolutum uidimus: Marmorea Zachariæ ædes ueteri incubans tum quoq; fundari cœpta dicitur opus nō tam magnitudine ſua q̄ materia quæ nobiliſſima eſt opificioq; uetuſtiſſimi cuiuſq; operis æmulo admodum inſigne: Dux ipſe quum annis quatuor ac triginta & amplius reipublicæ præfuiſſet eſſetq; iam nonagenarius: nec ob decrepitatem publicis muneribus omnino uacare poſſet: Paſchalis Maripetrus illi adhuc uiuenti ſurrogatus eſt: Poſitis itaq; ſummi magiſtratus inſignibus atq; in ordinem redactus: quia generoſus ille animi uigor in effœto corpore nondum erat extinctus poſt noui principis creationem pauciſſimis diebus expirauit: Decreto patrum inſignia quæ uiuo adempta fuerant: defuncto ſunt reſtituta: Ducaria pompa ad ædem minorum elatus eſt: atq; ita accidit ut princeps principem extulerit: quod poſt mortem collegæ in principatu cooptandi e republica ſublatum nunq̄ quod ſciam ad eam diem acciderat ſepulchrum: Ex pario marmore puriſſimoq; auro nepotes illi ad aram templi maximam poſuere. Maripetri principatu ingens ille terræ motus factus eſt quo circa nonas decembris tota fere Italia concuſſa eſt: Vel imprimis Neapolitanum regnum: Cæterum multæ & amplæ in ipſo principe uirtutes fuere: Sanum ingenium nihil ficti: nihil ſimulati habens: pacis ſtudioſus: religionis amicus: flagitiorum inſectator acerrimus: ſontes & ſceleris conuictos aut merito ſupplicio affecit: aut ſi id minus facere contigit proſcribendos curauit: Pacem a Foſcaro principe quaſi per manum accæptam domi foriſq; cuſtoditam ſucceſſori nullo modo uiolatam tradidit: Ad hanc & alias illius principatus fœlicitates acceſſit quod Librorum Imprimendorum ratio tum primum eſt in Italia reperta: Commentum ipſum Germani hominis creditur: Sed quū tota Italia procedente tempore diuini operis officinæ conſtitutæ ſint ſitq; aperta æmulatione inter opifices diligentia & ingenio certatum: Nicolaus Ienſon quem Veneta ciuitas ſortita eſt omnes alios in eo genere laudis poſt ſe procul reliquit. Maripetrus quum annis quatuor & dimidio rempublicam adminiſtraſſet uita defunctus ad Gemellorum ædem honorificentiſſime eſt elatus: Chriſtophorus Maurus ei ſucceſſit: Cuius altero ducatus anno cum Othomano rege terra mariq; bellari eſt cœptum. Cauſa autem ſuſcæpti belli breuiter repetenda eſt. Poſt multas clades Chriſtiano nomini

Paſchalis Maripetr⁹ Dux.lxv. Foſcari ſenis iteritus

Libroꝝ impreſſio Nicolaus Ienſon

Chriſtophor⁹ Maurus Dux lxvi.

Lib. 28.

in Græcia & aliis Europæ regionibus illatas animum ad Peloponneſum oc cupandam Barbarus adiecit. Eſt terra ipſa peninſula atq; unum ut aiunt ex tribus Europæ promontoriis Corinthiaco Iſthmo continenti iungitur: Parum abeſt quin hinc Ionium inde ægeum ui ſua inſulam efficiant. Eſt peloponneſus platani folio ob maria quæ ſe illi inſinuant aſſimilis a ſeptentrione Ionium irrumpit: ab occidente Siculum: inde Creticum a meridie urget: a brumali ortu ægeum: a ſolſticiali myrtoum: trecentorum Iſidoro auctore ſexagintaq; trium millium paſſuum circuitu patet: Circa Iſthmum ad ſeptentrionem Corinthiacus eſt ſinus: Quem hodie Patrenſem uocant. Ex aduerſo Saronicus: in hoc Cencreæ uetuſtiſſimum nauale: in illo Lecheum. Apie olim tota terra dicta: Inde uero Pelaſgia. Diutiſſime: Peloponeſus quo nomine libentius utimur: Morea hodie uulgo dicitur: Hanc igitur terram imperii finibus longe lateq; promotis Othomanus a Thoma & Demetrio fratribus tum peninſulæ prinpicibus uelut Græcanici imperii membrum repetere occœpit: Potuiſſent illi locorum ſitu fræti res ſuas diutius tueri ſi aut a Chriſtianis matura auxilia affuiſſent: aut inter ſe fratres concordi animo eas defendiſſent: Verum utrunq; defuit ſed Demetrii ad Turcos defectio euertendi principatus primaria fuit cauſa: Is filia Othomano in uxorem data hoſtem in nobiliſſimam Græciæ prouinciam induxit: Fuerunt omnino aliqui Thomæ conatus circa Iſthmũ ſed illi ipſi irriti omnes: perditis itaq; rebus immaniſſimum hoſtem fugiens Romam uenit diui Andreæ capite ſecum ſublato: ob idq; ei uenienti Pius pontifex uſq; ad Miluium pontem cum frequenti clero obuiam proceſſit: atq; eo loco ubi apoſtoli caput primum Veneratus eſt: marmoreum ſacellum erigendum curauit: Inde auguſtius aliud in diui Petri templo ubi caput ipſum poſtea ſolemni dedicatione locauit: Sublato e Peloponneſo Græcorum principatu: retinuerunt Veneti oppida quæ iam antea in ea terra poſſederant: Sed uiolenta perfidaq; hoſtis natura haud diu ab iniuria abſtinuit: quin argis proditione occupatis Venetos ipſos magis neceſſario q̃ utili bello implicuit: Ea re patres adacti arma in Turcum iam inde comparare cœperunt: Præeratq; tum maris imperio Victor Capellius qui ſub id tempus quo Othomanus Leſbum Catelоſis Genuenſibus ademit inuitatus a regulis per legatos ad inſulam tuendam & rurſus Mitylenæis oppreſſis a Theodoranis qui in parte inſulæ ſunt rogatus ut ſe in fidẽ reciperet: Licet cũ ualida claſſe adeſſet ne tamen temerario motu rẽpublicam in apertũ belli diſcrimen coniicere uideretur abſtinuit quanq̃ iure arma inferri potuiſſẽt quũ iã Othomanus contra antiquũ fœdus quod cũ Armuratho patre Veneti percuſſerãt inde cũ eo renouarãt: ultra Helleſponti anguſtias claſſẽ & arma promouiſſet. Sed hæc nos ab iis qui rebus interfuere: Nam omnia quæ deinceps a nobis ſcribentur neq; ex Venetis annalibus: quos utiq; iam nullos habemus: neq; ex ſcriptorum aliquo præterq̃ ab uno Cepione qui Petri Mocenici geſta eleganti & uenuſto ſcripſit ſtilo accæpimus: Sed ſparſim ab iis qui rebus ut dixi gerendis interfuere: Quorum alii alia partim libellis de hoc ipſo ad me datis partim coram ſubiecere: Verum in eo hiſtoriæ cauimus quod non in multis ſingulos: ſed in ſingulis multos auctores habere uoluimus: ac ſi quid interim fuit in quo uariare mihi uiſi ſint & pluris & magis idoneos dignos duxi quos potiſſimum ſequeremur: Ab his igitur quid Capellio præfecto actum ſit: uel

quia nihil eius

Breuis peloponneſi deſcriptio

Caput diui Andreæ romam delatum a peloponeso

Victor Capellius cõtra Turcas.

Attẽde unde reliquũ hiſtoriæ huius ſit accæptum

quia nihil eius auſpiciis ob claſſis tenuitatem ſit geſtum uel quod magis credo quia q̃diu claſſi præfuit bellum non ſit hoſtibus illatum: præter hæc quæ dixi non reperio: Illud ab Andreocio Chalcidenſi ſene accæpimus ad uiaticũ q̃tumuis magnæ claſſi expediẽdũ furnos q̃plurimos illo auctore in Chalcide conſtructos: urbemq; magna ex parte operibus munitam. Cæterum conſtat ſub initium belli quo tempore Venetus Iſthmum munire eſt adortus in Corinthiaco ſinu firmiſſimum Venetos præſidium aliquanto antea paratum habuiſſe: Quod ab illo prius quam Alouiſius Lauretanus in prouinciam ueniſſet militari opere cõſtructum: ut affirmare ita negare non auſim: Satis cõſtat decreto bello: in Peloponneſo ubi iniuria erat accæpta primum arma intentata: Tantiſper autem dum maiores ex Italia copiæ mitterentur: quædã peditum cẽturiæ quæ ad eam diem in peninſulam uenerant Petri Palmerii ductu & cum eo leues equites ducenti quos Stratiotas Græco nomine appellant: irruptione in hoſtium repente facta ignobile oppidum inter Archadiam & Methonem ſubito incurſu cœperunt: præſidioq; cæſo ingentem ex circuniecto agro prædam abducere: Paucis inde diebus Bertoldus Aeſtenſis: Betinus Calcinatius: Ciccus Brandolinus: Ioannes Atellanus: Rubertus Tienius: Ioannes Maſſanus: Leo Illyricus: ac plæriq; alii illuſtres ea tempeſtate uiri Methonem cum ualidis copiis applicuere: Hinc Neapolim omne robur militum celeriter traductum: Nulla hic mora fuit: Sed citato agmine Aeſtenſis penes quem copiarum omnium fuit imperium Argos duxit: Fuit ea urbs inter reliquas Græciæ & origine ſua: domicilioq; & arce regum uetuſtiſſima inſignis: Oppidum modico negocio captum militi diripiendum datur: Barbari qui perpauci præſidio erant in arcem trepide confugerant: Biduo poſtq̃ eo uentum erat: Quingenti Turcorum equites circa oppidum impetum in noſtros fecere tumultuarioq; certamine iniecto centum milites & amplius obtruncauere: Et in his Martinum Dalmatam qui honeſtum in Venetis caſtris ducebat ordinem: Quidam id prœlium eo die quo oppidum captum eſt cõmiſſum affirmant: Nec nulla maiore clade accæpta ſubito diremptum: Qui in arce erant haud multo poſt deditionem fecere: Sacerdos qui urbem Othomano dederat loco depræhenſus cõfeſtim trucidatus eſt: Bertoldus trecentis Cretenſibus ſagittariis ad præſidium relictis: Neapolim copias reduxit: Aiunt quidam in receſſu quoq; tumultuarium cum hoſte prœlium commiſſũ pauciſſimiſq; utrinq; amiſſis ſignũ recæptui datum. Breui poſt Venetus Dux ex Neapoli cũ quindecim millibus hominũ profectus primis caſtris ad Baſiliũ conſedit: Oppidoq; ſub primũ acceſſũ capto: Poſtero die per Corinthiacum agrꝝ ad Iſthmum peruenit atq; circa Saronicũ ſinum caſtra primo munita: Aderat Alo. Lauretanus cum ualida claſſe: auerſa Iſthmi parte iã antea ut dixi præſidiũ fuerat impoſitum: ſexq; proximo loco triremes ſtationẽ habebãt: Cõtinuo igitur nã ad hoc ipſum nauales terreſtreſq; copiæ eo admotæ erãt arduum opus aggreſſi: miro quodã ſtudio & ardore quindecim dierum ſpatio: totã Iſthmi longitudinem quæ ab Aegeo ad Ioniũ quatuor habet paſſuum millia quanq̃ muroꝝ ambitus aliquanto eã reddit ampliorẽ: muro & duplici foſſa muniuere: Triginta hominum millia eo loco operata dicuntur: Sed nõ tã numerus q̃ materies quæ parata erat effecit ut immẽſum alioquin opus tã cito conſumari contigerit: Iacebant ueteris ſtructuræ ſaxa paſſim diſiecta quadrata forma in hunc ipſum uſum alias cõparata: Ex his murus quadrãte materia facile eductus caſtellaq; illi impoſita foſſaq; ab utraq; parte

Primi bellorum in Peloponneſo motus

Argi

Iſthm⁹ paucis diebus muro & foſſa munitur

ias qq muro clauſus, at
tus ad nauigandū.

deducta Iſthmum ipſum Xerxianis temporibus Græci muro clauſere: Conſtat procedente tempore plæroſq; principes tētaſſe nauigabili alueo eas anguſtias perfodere: Demetrium regem primo inde Cæſarem Dictatorem poſt hunc Caligulam: Nouiſſime Domitium Neronem infauſto tamen (ut omnium exitu patuit) incœpto. Quatuor Turcorum millia qui ante Corinthi mœnia caſtra habebāt triduo poſtq̄ eo uentum eſt conati ſunt ſubito incurſu Venetum ab inſtituto opere auertere: Sed fugati atq; in caſtra compulſi: ſequenti nocte priuſq̄ Iſthmus muro clauderetur per aperta adhuc loca tacito agmine abiere: nullo præſidio tota peninſula relicto: Eo impedimento Veneti duces leuati illis ipſis diebus quibus adhuc circa opus erant occupati leuiſſimas aliquot expeditiones per centuriones fecere: Benedictus Collio Miſiſtratum eſt miſſus: Affirmant quidam locorum periti id oppidum eſſe quæ & Sparta olim fuit: Cæteris igitur ſubito incurſu rapti ſola arx ab hoſte retenta eſt: Cecidit in ea oppugnatione Collio eius expeditionis princeps: Ioannes cognomento Magnus & ipſe cum ualida cohorte Londarium adortus: Cæteris repente occupatis arcē expugnare non potuit. Iſthmi opere perfecto ualidiſq; præſidiis firmato Bertoldus cum reliquis copiis ad Corinthum oppugnandam ire pergit: Eſt ea urbs tā arduo q̄ oportuno loco ſita: Quippe quam Philippus Macedonū rex: unam ex Græciæ compedibus appellare ſolebat: Medio fere Iſthmi interualo colli applicita habitatur olim Ephyre dicta ſexagenis ab utroq; littore ſtadiis: E ſumma ſua arcē quæ Acrocorinthus uocatur duo maria Ionium hinc inde Aegeum proſpiciens: Tripartito Venetus eam eſt adortus: Bertoldus ipſe ad occaſum metatus eſt: Ioannes Attellanus ad ortum: Sub ipſis pene muris ad Boream Lazarus Pontolianus cum aliquot centuriis conſedit: Bis oppidum oppugnatione tentatum: Sed prior pugna aliquanto fœlicior fuit: Quippe qua munitiſſimum hoſtibus locum Attellanus ademit: quo occupato in arctiorem eos orbem redegit. Quum uero altera oppugnatio pararetur obiretq; nauiter Bertoldus bellica opera ſeduloq; daret operam: ut plutei muris q̄propius poſſent admouerentur ſaxo ſuperne deiecto graue circa tempora uulnus accæpit quo paucis diebus expirauit. Nec imperatoris uulnus a propoſito certamine militem auertit: Sd ad diem pugnæ ferociter hoſtium munitiones ſubiit: Verum bellicis operibus quibus tectus ad muros repſerat miles diſfractis pertinaciter locum ſemel occupatum retinuit: Sequenti uero nocte eruptione ab oppidanis facta qui mœnibus proximi conſtiterāt per ſcopuloſa Acrocorinthi latera cum cæde multorum & ſtrage ſunt præcipites acti: Et quia rumor erat ingentē Barbaroꝝ uim appropinquare: ſoluta obſidione ad Iſthmum omnes ſe copiæ recæperunt: Hic Betinus Calcinatius cui poſt Bertoldi mortem ſumma imperii fuerat delata: ac reliqui duces de hoſtium numero certiores facti ad octoginta equitum millia eſſe dicebantur ſuorum paucitati diffiſi: quippe qui abductis inde naualibus turmis quæ ſe ad mare continebant tanto Barbarorum numero omnino impares futuri uidebantur relicto ſine alio præſidio Iſthmo Neapolim citato agmine abiere: Vix eo uentum erat quum tumultuoſe nunciatur hoſtē adeſſe: Ille nanq; Argis recæptis incenſiſq; ædita ad id ingenti agreſtium ſtrage qui hoſtium celeritatē effugere nequiuere: Poſtridie ſub lucem ad Neapolis mœnia tacito agmine adequitarunt: Sed multitudo ingens eos qui in oppido erant non fefellit: Subito itaq; cognito eoꝝ acceſſu ex mercenariis militibus temere in eos

Collio. Miſiſtratū olim Sparta
it.

Corinthus
grecie cōpes
vna.

Corinthiaca oppugnatio

Bertoldi Aeſtenſis interitus

Veneti ex Corintho cum cæde depelluntur

Calcinacius in
Locū

Relinquitur Iſthm⁹ a Venetis

inuectis

inuectis triginta equoꝝ pernicitate circunuenti ante portas momento tempo ris trucidati ſunt: reliquis intra munitiones trepide compulſis. Barbarus tu mulum qui oppido imminet occupauit: Tum uero ad ſubitam teloꝝ multi tudinem: crebroſq; tormentoꝝ ictus quibus denſæ hoſtium cateruæ non ſo lum afflictæ: ſed propemodum obrutæ ſunt fœdiſſima eſt ſtrages ædita: Nec Venetus in ea occaſione ceſſauit: Sed plæriq; tumulum circunuecti a lateribus & a tergo cum clamore coorti ingentē hoſti trepidationē iniecere: Alii ad hæc ut quiſq; manu promptiſſimus erat ante urbis munitiones in confertos equitum cuneos ferociſſime inuectus uim maximā & hominum & equoꝝ confecere: Quidā eorum qui rei interfuerunt quinq; Barbarorū mil lia eo die cæſa affirmant: Alii interfectorum numerum longe extenuant: Cæ terum in eo quoq; uariant quod nonnulli aiunt hæc biduo geſta ita ut ſub primum hoſtium aduentum triginta militibus ante urbem cæſis mox reli quis intra munitiones recæptis hoſtes citato agmine ad Argos recipiendum abierint: Ac poſtero die quum aliquanto ferocius pro portis adequitaſſent cladem illam eis illatam: Sed utcunq; ſit illud cōuenit poſtridie illius diei quo tam male habiti ſunt cum tumultu & clamore ut mos eſt gentis ante urbem ſubito aciem explicuiſſe ſed non ita temere ut prius inuectos. Circa foſſas urbis tum quoq; tumultuaria incurſatione pugnatum: ac Barba rum non ſine cæde a munitionibus repulſum: Duplici igitur pugna fra ctus hoſtis ubi ſe nihil circa Neapolim ſedēdo profecturum uidit in Me thonenſem agrum ex improuiſo erupit: In cuius finibus Molinas & alia ignobilia quædam oppida ſubita ui in ſuam poteſtatem redegit: In Co ronenſem quoq; tempeſtas illa non ſine Græcorum clade effuſa eſt: In de ex Peloponneſo profecturi Iuncum triduo Barbari oppugnarunt: Præſidio cuius Dux erat Ioannes Craſſus Nouocomenſis & oppido im pigre defenſis inde hoſtes digreſſi in hyberna conceſſere: Nec Veneti du ces poſt illorum diſceſſum omnino in ocio fuere: Sed in Arcadiam cum tribus millibus hominum erumpentes ingentem inde prædam abduxe re: Tentatum ad hæc oppugnatione oppidum quod Prouinciæ nunc nomen habet: Suburbanis tectis direptis & incenſis ipſum capi non po tuit: Et hæc per æſtatem & totum autumnum in Peloponneſo geſta: Quo quidem tempore in Italia quoq; res Venetæ in motu fuere: Di ſcordia inter Iuſtinopolitanos & Tergeſtinos de uectigalibus & publicis uiis orta: Mox utrinq; iræ poſt mutuas iniurias eo uſq; exarſere: ut Patres maiorem belli molem animo agitantes in hanc quoq; partem rei publicæ coacti ſint imperii uires intendere: Sed res ipſa ut facilior ſit cognitu aliquanto altius eſt repetenda. Conſueuerant Germani negociato res quinq; paſſuum millia a Tergeſti mœnibus recta Iuſtinopolim & alias Hiſtriæ urbes frequentare: Quorum commercia quum nihil ad ſu um uſum attinere Tergeſtini cernerent ferrentq; id indigne a Fœderico Imperatore in cuius fide erant per legatos poſtulant ut omnes Germa ni nominis negociatores qui in Hiſtriam tranſirent per Tergeſtinam ur bem iter facere iuberentur: rati quod erat fore: ut breui ciuitas mer catorum frequentia fieret totius Hiſtriæ emporium: Tum uero quia Fœdericus illorum poſtulata non omnino reiecerat negociatores a ue teri curſu in ſuam urbem hoſpitali benignitate: aut ſi alia ratio ne non poterant ui auertere cœperunt: Id Iuſtinopolitani inidi

Attende Turcoꝝ cædem circa Neapolim *nempe 3000*

Turci Peloponneſo decedunt

Tergeſtini belli cauſæ *altius repeti*

Lib. 28.

gne ferentes ad Principem & Senatum mittunt: qui de Tergeſtinorum iniuria queſti docerent omne Hiſtricum nomen magno incommodo noua illa uicinorum inſolentia effectum iri. Ea querela patres commoti iubent nauigia aliquot circa Tergeſti littora inſtructa ſtationem habere: ac diligē ter proſpicere ne quid cōmeatus mari in oppidum cōueheretur: Quod ip ſum quum æquo animo Tergeſtini laturi uiderentur: conſtanterq; incō modum diſſimularent: placuit præſidio oportunis locis diſpoſito a conti nentis ora præſentem ulciſci iniuriam: Sanctes Gauardus Iuſtinopolitanus cum aliquot equitibus miſſus eſt: qui illorum finibus impetrato ad id a Goriciano comite loco inſeſſis negociatores ad priſtinum iter frequentan dum hortaretur: quos ſi ut prius a ſuo curſu Tergeſtini ui auertere conaren tur rem armis uindicaret: Ita igitur accidit ut ex equitibus qui cum nego ciatoribus miſſi erant unus reliquis pulſis ſubito Tergeſtinorum incurſu ſit cæſus: Ad quam nouam iniuriam Gauardus excitus cum Hiſtrianorum manu omnem Tergeſtini agri oram quæ parte mari auerſa urbi adiacet fœda populatione uaſtauit. Patres quia res iā ad arma aperte ſpectabat a Iu ſtinopolitanis petunt: ut tres ad ſe legatos mitterent: per quos de ſtatu prouinciæ erudirentur: His in curiam introductis poſtq̄ ob ea quæ affere bantur conſtitit inter patres rem armis uindicandam: Continuo bellum in Tergeſtinos decernitur: Ac ſecundum id decretum Antonium Martia num Bernardinū Caroli Montonii filium admodum adoleſcentem: Gerar dum Martinengium: Antonellum Cornetanum: ac plæroſq; alios uiros il luſtris cum mille & quadringentis equitibus peditibuſq; multis in Hiſtriā miſere: ſed euocatorum militum longe maior manus q̄ mercenariorum fu it: Quidam ex iis qui rei interfuerunt ad decem armatorum millia fuiſſe aiunt: Alii tantum numerum omnino fuiſſe negant: His quantæcunq; fuerint copiis Tergeſtum obſideri placuit: Tripartito Veneti metati ſunt: Ad Franciſci portam prima caſtra locata in tumulo qui urbi imminet: Al tera auerſa parte urbis qua Pucinum itur: tertia non procul inde eminen tiore loco Cherſina uia baliſta primo oppidani petiti ſunt: quibus quum tecta ingenti fragore dirui cœpiſſent in triduum inducias petiuere ut liceret de deditione facienda mature conſulere: Eas haud grauate impetrarūt a Vi tale Lando qui tum in caſtris legatus erat: quod iccirco facile conceſſit quia in animo habebat æneas machinas ad Franciſci portam ſtatuere: Quod per ocium eo ſe triduo facturum putabat quādo id alioquin ſine magno cer tamine fieri non poſſe appareret: Verum ubi locum ad id communiri ho ſtes uiderunt ſtatim uiolatis induciis tela in agreſtes qui ad id opus adducti erant coniicere cœperunt: interim in caſtra allatum eſt Germanorum equi tum alam in ſubſidium urbis uenire: ad quam inſidiis excipiendā Gauardus Iuſtinopolitanus cum ualido equitatu obuiam a legato miſſus eſt: in hoc ſta tu ad Tergeſtum res erant: Dum Iacobus Antonius Marcellus legatus in ca ſtra uenit: Erat tum is Vtini prætor: Sub eius acceſſum mutata gerendi bel li ratione factum eſt ut hoſtium equitatus incolumis in urbē euaſerit: Qui repente in caſtra quæ Cherſina uia erant facto impetu ad ducentos equos Venetis ademere: inde non ſolum urbē tutati ſunt: ſed aſſiduis eruptionibus q̄diu obſidio illa tenuit ſemper rem Venetam ſollicitā habuere: Sæpius Bar bari ferociter inuecti in caſtra peruenere: Sæpius & ipſi cū cæde in urbē cōpul ſi: Et quia iam crebri tormentorum ictus non nihil murorum diſcuſſerant:

Hiſtri Ter geſtinū a gꝛ populā tur

[Ter]geſtinos decretū.

Martinengus.

Tergeſtina oppugna tio

Vitalis Lā dus Legatus in caſtris.

Iaco. Anto nius Mar cellus ineptus Legatus

efflagitabatq; iam miles in hyberna dimitti placuit acri oppugnatione urbē aggredi: Sed res parum fœliciter mota: Per horam ſtrenue utrinq; pugnatum: primo impetu ſcalis muro admotis quidam pene in ſummum euaſere: Præcipuum certamen ea parte fuit qua murus conciderat: Germanorum equitum oppidanorumq; uirtute urbs ſtrenue defenſa eſt: mileſq; infecta re in caſtra reductus: Tenuit obſidio per totum fere autumnum: tenuiſſetq; tam diu quoad ſiue fame ſiue alia ui hoſtis domitus fuiſſet: niſi Pius Pontifex qui præter ueterem amicitiam quæ illi cum Fœderico intercedebat uehementer Tergeſtinorum periculo motus (fuerat enim illorū antiſtes) cum Venetis ab initio obſidionis agere cœpiſſet ut ab iniuria abſtinerent: Nec prius poſtea & monere & hortari deſtitiſſet donec certis conditionibus hoſtem ex illorum ceruicibus depuliſſet: Ferunt itaq; inter Venetum & Pontificem conueniſſe ut Pius Sigiſmundum Malateſtam: quem a Fœderico Vrbinate acie uictum bonaq; principatus parte exutū atq; intra Arimini mœnia compulſū premebat bello leuaret: Venetus uero copias Tergeſto abduceret: atq; ita ut inter eos comparatum fuerat circa Idus nouembris Ariminenſes Tergeſtiniq; bello liberati ſunt: Sigiſmundus uenia a Pontifice impetrata quod Gallica ſecutus arma Flāminiæ ocia euertiſſet: pollicitus ſe in Pontificis & Venetorum fide futurum: æſtate quæ hyemem illam ſecuta eſt: in Peloponneſum aduerſus Turcos tranſiit: Sed hæc poſtea Lauretani claſſis relicto a terreſtribus copiis Iſthmo ipſa ex Saronico ſinu abducta per inſulas aſſidue circunacta: quid dignum memoria ægerit præter unum non reperio: Quod Lemnum inſulam ex Cominio pirata peloponneſiaco recæpit: Is eam iam Othomani iure imperii factam duabus triremibus occuparat: ac ſemel occupatam quum aliquandiu tenuiſſet ſuis credo uiribus diffiſus Venetis tradidit habendam: Claſſis circa Methonem: Iuncum: Neapolim: ac Coronem hybernauit. Sub uernum tempus Vrſatus Iuſtinianus Lauretano in maris imperium ſucceſſit: Circa nonas Ianuarias domo profectus ob hyemis inclæmentiam tertio tandem menſe in prouinciam cum tribus triremibus uenit: Ad Iuncum unam & uiginti triremes quæ ibi ſtationem habebant accæpit: Cum his igitur atq; illis quas ſecum duxerat: Methonem uerſus nauigans Lauretanum cum tribus roſtratis nauibus medio curſu obuium habuit: Qui poſt mutuam ſalutationem tradito iuſſu patrum illi imperio ad Sapientiam conceſſit: Vrſatus tam diu Methonæ fuit donec tota eo claſſis coiret: Inde duabus & triginta triremibus profectus Coronem conceſſit: mox Neapolim progreſſus paucis diebus in Euboeam tranſmiſit: Inde Aegeas inſulas circunuectus earum ſtatū diligenter recognouit: Sed dum Vrſatus hæc: In Patrenſis ſinus ora Nicolaus Ragius & Ioannes cognomento Craſſus cohortis unius præfectus cum iis copiis quas habebant aliquot maritima oppidula hoſtibus ademere: Franciſcus autem Sidicinus: Ciccus Brandolinus & alii plæriq; Veneti ductores cū tribus millibus hominū ad Mantineā oppidum caſtra cōmuniuerāt hoſtes Pithimæ erāt Quingēti eorū equites Talamatā progreſſi: quod oppidum intra utraq; caſtra medium erat ſtatim Venetos in pugnam exciuere contēpta Barbarorum paucitate ſubito acceſſu hoſtium alam Venetus inuadit: Suſtinent illi iniecto certamine tam diu Venetorum impreſſionem: donec reliquus equitatus ex caſtris trepidiſſimis

Pius Pontifex *alias eps tergestinor[um]* *Vt liberati a be[llo]*

Lēnus Venetis armis ceſſit *a cominio pirat[a]*

Vrſatus Iuſtinianus *Lauretano in*

Lib. 25.

Venetorū clades ad Talamatam

nunciis excitus affuit: Tum uero illorum interuentu oppreſſis qui ab initio manū cōſeruerant: reliquos incompto agmine ſine duce ſine ſignis in ferrū ruentes paſſim obtruncāt: Ad mille & quingenti eo die cæſi dicūtur: & in his Brandolinus ipſe & Ioannes Atellanus qui pridie illius diei ex Methona cū Andrea Dandulo legato ad Mantineā uenerat: Ioannes Maſſanus ac plærique alii uiri illuſtres qui in illis caſtris honeſtiſſimos ordines ducebant. Circa inſulas quoque nihilo melius reſpublica per id tempus geſta eſt: Quibus recognitis nouiſſime Vrſatus in Lemnum tranſmiſerat: eaque perluſtrata in Euboeam reuerſus: quum ſupplementum nuper ab urbe miſſum accæpiſſet: expleuiſſetque quadraginta triremium biremiumque numerum in Leſbum inſulā ferociter mouit: Ex Euboea in Lemnum prima uelificatione peruenit hoſtiumque biremi intereundum oppreſſa decē negociatores Turcos qui in ea erāt trucidari iuſſit: reliquos partim laqueo partim fluctibus necandos curauit: Ex Lemno noctu ſoluens tertia diei hora Mitylenen oppidum totius inſulæ illuſtriſſimum tumultuoſe inuadit: Duplex eſt illi portus: ad ſeptentrionē unus: alter ad meridiem: Hunc aliquanto remotiorem claſſis inſedit: Ingēs ex agris fuga facta eſt: ac tota inſula uehementer trepidatum: Tercenti & amplius Turcorum qui ad naues ducti ſunt Vrſati iuſſu partim palo affixi ſunt partim fluctibus merſi: non nulli etiam laqueo necati: Paucis inde diebus ſub auroram a mari & a continenti urbem adortus eſt: præmiſſis Genuenſi una oneraria quam ad hoc ipſum ſuo curſu auerterat: & Dalmatica triremi ad turrim quæ portui imminebat occupandam: Ipſe interim auerſa parte copias in terram exponit: Earum quæ miſſæ erant utraque ſub primum appulſum ualidis tormentorum ictibus concuſſa ceſſit: Turmæ interea ſociique nauales in terram expoſiti ferociter urbem adorti munitiones ſubeunt: in apertumque mortis diſcrimen temere ruunt: certamenque miro animorum ardore initum in ſex horas ingenti Venetorum cæde eſt diſtractum: Telorum multitudine crebriſque uulneribus milites afflicti poſt ingentem cladem demum uicti ceſſere: Ad tria fortium uirorum millia eo die deſiderata dicuntur: Nec ad eam cladem Venetus remiſit animum: Paucis diebus interiectis atrociore pugna hoſtem adortus: poſt uarios conatus pene pari cæde eſt mœnibus repulſus: Nunciatur interim hoſtium claſſem appropinquare: quæ præter alia minora nauigia quinque & quadraginta haberet triremes: Duo ad hæc equitum millia auerſa inſulæ parte in littus expoſita iam iam affutura nunciabantur: His nunciis Vrſatus territus quinque hominum millibus amiſſis: reliquiſque magna ex parte ſauciis & Mityleneo littore in Euboeam uenit: ubi homo uehementi alioquin ſpiritu rei male geſtæ cōſcientia ita dolori indulſit ut iam ſibi parum conſtare crederetur: Ex Chalcide in Pelopōneſū delatus ubi Methonē uentum eſt: dum e naui a ſuis in littus exponitur: ſubito dolore uelut ruina quadā depreſſus dimidio horæ expirauit: Hic fuit Vrſati Iuſtiniani finis: uiri inter ſuos & magnitudine animi & ſumptuoſitate illuſtriſſimi: Iacobus Lauretanus poſt Vrſati mortem ad imperium claſſis eſt miſſus: Eum in prouinciam profectum Sigiſmundus Malateſta cum mille uiris ex Italia ſecutus eſt: Pio Pontifice iam dudum cum Venetis: Pannoniæ rege & Philippo Burgundiæ duce maius in Turcos bellum molientibus: Verum ubi ille in prouinciā uenit: Ioannis Atellani & Brādolini cæde audita animaduerſa ad id militū paucitate dixiſſe fertur: nunquam ad id bellū ſe exiturum fuiſſe ſi prius de

Vrſatus Mitylenas oppugnat

Attēde Venetorum cladem

Vrſati interitus — rem male geſtam

Iacobus Lauretanus eius Loco

prouinciæ ſtatu reſciuiſſet: Sed ne fruſtra miſſus uideretur cū iis copiis quas contrahere potuit Spartā urbem olim inter reliquas Græciæ nobiliſſimā: quæ mutata facie mutauit ut dixi & nomen ſubita ui cœpit: Capto oppido quod infrequens hodie habitatur arcem ipſā bellicis operibus oppugnare occœpit: Tenuit obſidio illa plures menſes: nec ob ualidum præſidium quo inita erat expugnari potuit: Medio autem autumno quatuordecim Barbaroꝶ millia loco Venetis caſtris propinquo conſedere: Sigiſmundus ſuorum paucitati diffiſus: quippe qui ad duo millia hominū nō amplius in caſtris habebat neq; totis uiribus dimicare eſt auſus neq; pugna omnino abſtinuit: Sed q̄diu hoſtis affuit partim conſilio partim armis omnes eius conatus ita eluſit ut nulla ſuoꝶ clade Barbari præſidio in arcem immiſſo inde abierint: Ipſe quoq; quum uideret ſe ibi ſedendo parū omnino proficere: combuſto oppido Neapolim copias reduxit. Lauretanus dum Sparta obſidione premebatur: ipſe interim Rhodum adortus multiplici clade eam direptis uillis atq; inde incenſis affecit: Vis inſulanis ideo illata quia Rhodienſes aliquanto antea Syrios negociatores cum ſuis mercibus ex Venetorum nauibus quæ in portu erant ui extraxiſſent: nec Veneto repetitis rebus aliquo modo ſatiſfacere curarāt: Ex Rhodo claſſis in Euboeam rediit: inde Aegei maris inſulas ſine expeditione ulla memorabili in reliquum anni circunacta eſt: Huius expeditionem illā fuiſſe cōſtat: qua claſſis ad Helleſponti fauces admota dicitur: Cōſilio ut remorum agilitate Dardanulis ſuperatis in Calipolitanam oram impetum faceret: Sunt ea caſtella duo ad Helleſpōti aditum ſibi ex aduerſo reſpōdentia: Hinc inde uis tormentorum ingens locata eſt ad cōcutiendas prætereuntium naues: Poſt euerſum Byzantii imperium Maomethus eorum alterum uetuſtate collapſum inſtaurauit: erexitq; a fundamentis recens alterum ut perpetua ibi ſtatione Europeos omnes ab Helleſpontico curſu auerteret: Quum igitur claſſis ut dixi eo ueniſſet: ita ſane accidit ut Veneria triremis quæ alias ut fit præſidii cauſa præceſſerat: decæpta ut dicitur ſigno prætoriæ triremis: quod apparuit ſibi datum ad curſum per medios hoſtes tenendū uelo & remis innixa per crebros machinarum ictus anguſtias euaſerit: alii primas eius periculi partes ultro ſibi Venerium depopoſciſſe tradunt: Atq; in primam illam non omnem ab hoſte uim effuſam: ſed Barbaros intentos ad reliquam claſſem concutiendam quæ iam inſtabat noluiſſe omnem tormentorum multitudinem in unam emittere: atq; ob id factum ut cum prima illa pluribus ictibus perfoſſa ac non paucis e turma fœde laniatis in apertum diſcrimen adducta eſſet tota claſſis periculo deterrita una interclуſa curſum auerterit: Pro amiſſis habebantur quicunq; in ea erant: Iacobus Venerius qui & ſi Veneti ſinus præfectus erat: publica tamen ſigna Lauretani auſpiciis ſequebatur: homo preter rei maritimæ peritiam uehemeti & acri ingenio ſuos hortatus iubet illos adhuc bene ſperare ac ſub obſcuram noctem conuerſo curſu ſine remorum impulſu cœpit retro in hoſtem paulatim annauigare a quo (non enim omnino falli potuit) pluribus tormentorum ictibus petitus paucis per noctem amiſſis præter ſpem omniū ad ſuos rediit: Aeſtate illa qua hæc geſta ſunt Pius pontifex ſuam in Turcos expeditionem iā antea Mātuano cōuentu motā principūq; quorundā ambitione & auaricia intermiſſā ad exitū perducere conatus: Etenim quanq̄ ex ſociis quos nouiſſime ſibi aſciuerat omnes præter Venetos ceſſare uidebat nihilo minus ipſe ad profectionē ſpectans Anconē progreſſus eſt: magna uis hominum ex Galliis &

Spartana obſidio

Dardanuli ſūt duo caſt[ella] aditu.

Iacobus Venerius

Venerii cōſilium acre

Pius anconem progreditur cōtra turcas.

Lib. 28.

utraq; Germania ad famam piæ expeditionis Romam ante eius digreſſum confluxerat: Sed per Sabinos Vmbros: & Picœnos: eunti omnino maior occurrit: Horum non paruam partem conceſſa peccatorum uenia: quia ſine uiatico ueniſſent: & quia parum idonei gerendo bello uiderentur in patriam remiſit. Affuit illi hic ſedenti Chriſtophorus Maurus princeps cum decem triremibus optime ad bellum inſtructis ut Veneti per partes bellum iuuarēt: Poſt cuius acceſſum Pius lenta febri non nihil antea conflictatus biduo uita deceſſit: Aurum omnino exiguum ad tantum belli onus quod ille cōtraxerat Cardinalium decreto Mauro datum: His conditionibus: ut Mathiæ Pānoniæ regi aſſiduum cum Turcis bellum gerenti ſtipendium mitteret: Ferūt quinq; & quadraginta aureorum nummum millia fuiſſe: uerum non ſolū id aurum Venetus illi deferendum curauit: ſed pluribus etiam annis ei amplum ex ſuo ſtipendium miſit ut Turcorum motus in Dalmatiam & Hiſtriam irrumpere parantium armis remoraretur: Poſt Pii interitum tanti belli onus ſoli Veneti ſuis uiribus multis deinceps annis ſuſtinuere: non Italia ſolum: ſed omnibus Europæ gentibus eos terra mariq; cum eo hoſte qui duo potentiſſima imperia: multa regna euertiſſet armis diſceptantes: ſecure & ocioſe ſpectantibus: Quanq̄ nō eo inficias aliquādo & a Ferdinando rege & a Romano pontifice maritima auxilia miſſa: ſed illa ipſa omnino rara & tum quū minime opus fuit in Græcia toto hybernorum tempore neq; terra neq; mari actum eſt aliquid memoria dignum: Aeſtate quæ ſecuta eſt orta Neapoli peſtilentia Sigiſmundus Dux in Laconiam conceſſit ad quē opprimendum decem Barbarorum millia citato agmine uenere: Sed ille ſub hoſtiū acceſſum Mantineam cum ſuis abiit: Quo abeunte hoſtes Pithimā adorti cæſo præſidio quo oppidum initum erat ui capiunt. Victor Capellius interim Lauretano ſucceſſerat: Is accæpta ad Sapientiam claſſe Methonem uenit: unde paucis diebus profectus cum quinq; & uiginti triremibus quas ſecum habuit in Euboeam cōceſſit: Inde in hoſticum profectus Aulidem e regione Chalcidis in continenti & Larſum in Salonicenſi ſinu ui cœpit: Inde & Himbrum in Aegeo mari inter Thaſum & Samothraciam ab Atho monte non multum diſtantem armis ſubægit: Nouiſſime claſſe ad Pyræum appulſa Athenas nobiliſſimam olim Græciæ urbem Venetus adortus muro ante lucem perfoſſo portiſq; combuſtis repente occupauit: Sethinas hodie uulgus appellat: Oppidum in hunc modum captum Capellius diripuit præda quæ omnino ampla fuit remigem ſocioſq; nauales ditauit: Claſſis direpto oppido confeſtim ex Pyræeo abducta in Euboeam tranſiit: Hic commeatu accæpto Methonem perpetuo curſu Venetus uenit: Vnde in Corinthiacum ſinum clandeſtine acceſſit: Facta erat illi ſpes a Patrenſibus oppidi per proditionem recipiendi opprimendiq; præſidii quod illic erat: Habebat Capellius tres & uiginti triremes cæterurm biremes aliaq; minora nauigia ad bellū inſtructa: ſex & triginta: ac præter turmas ſocioſq; nauales aderat Nicolaus Ragius cum ducentis expeditis equitibus miles pridie undis iactatus quum ueſtigio uix conſiſteret ſubito a Iacobo Barbadico legato ad oppidum ductus eſt: Quatuor millia armatorum illum agmine ſecuti ſunt: Vbi uero ad uillam mille ab urbe paſſus uentum eſt continuo milites cupiditate prædæ ſine īperio ſine ſignis ad agreſtiū tecta diripiēda diſcurrūt: Hos rapinæ intētos nec aliud minus q̄ hoſtiū aduentū expectātes: Trecenti Barbarorum equites a fronte a tergo a lateribus coorti ſubito clamore inuadunt:

Chriſtophor⁹ Maurus

at venetorū christiani onatus cōtra Turcam pānono annuū cēsū dado christiani negligētes

Victor Capellius

Sethinas nūc. — Athenæ captæ a veneto

iniectoq; ſimul pauore circunuentũ militẽ neq; ferrũ neq; fugã ſatis expedientẽ trucidãt: Barbadicus Mula ſedens dũ forte ea parte adequitaret qua omnis uis hoſtiũ ĩcubuerat in arctiſſimũ locũ cõpulſus & ad terrã arbuſtorũ denſitate deiectus a multitudine equitũ obtritus expirauit: Eius corpus poſtea paludamento & annulo agnitũ in Patrenſẽ arcẽ ſublatũ alta turri hoſtes palo affixere: Ad mille ex tãto numero euaſerunt: Ragius in hoſtiũ poteſtatẽ redactus uiuens palo & ipſe eſt affixus: Nec Capellius ad eã cladẽ omnino animũ remiſit ratus id ſuorũ temeritate potiuſq̃ hoſtiũ uirtute accidiſſe: Octauo itaq; poſt die lectiſſimos quoſq; cũ reliquo copiarũ quod ex recenti pugna ſupererat: ad urbẽ oppugnadã ſub ſignis mittit. Vincimanica Siculus claſſis magiſter quẽ Armiratũ uulgo appellãt cũ Domi. Nigro & aliis uiris fortibus qui ſignifero aſſiſtebãt ante oppidũ publica ſigna ſtatuerunt: Nec hoſtes pugnã detrectarunt ſed oppido ferociter egreſſi ĩpigre prœliũ ĩiuere: Quatuor circiter horas atrociter eſt pugnatũ: Demũ fortuna neutro inclinãte Venetus ut hoſtẽ loco ſũmoueret ſexaginta qui ex Ragiano equitatu ſupererãt per Cliuũ qui a latere erat in hoſtẽ ex trãſuerſo mittere inſtituit: Sed illi nondũ in ſummum euaſerãt quũ Barbarus & ipſe ad hoc ipſũ miſſus in ſummo cliuo apparuit: Quo conſpecto extẽplo Ragiani equites in fugã uerſi in confertum auxiliarium inſulanorũ agmẽ qui pone ſequebãtur cõſternatos ĩmittunt equos: cõtinuo ſtrages ingens equorũ hominũq; ædita eſt: Adeſt interim Barbarus cuneoſq; per ſe turbatos ferro proſternit: ſtratoſq; calcat: ac ſolo affligit: fuiſſetq; re iã ſemel inclinata clades priore illa longe atrocior accæpta: niſi puluis in atræ nubis ſpeciẽ coortus: proſpectũ Barbaro Venetoq; pariter ademiſſet: ſic quoq; ad mille deſiderati ſunt: reliqui præcipiti fuga cum ſignis ſe ad naues recæpere: Duabus cladibus fractus Venetus inde continuo in Zayinthum trãſmiſit: Ex Zayntho Methonem: Hinc paucis diebus profectus in Euboeã tranſmiſit: ubi ſine negocio ullo memorabili ſex continuos mẽſes fuit: uerũ poſt rem ad Patras male geſtam: quanq̃ Ioanne Diedo ſcriba & aliis familiaribus hortãtibus admonentibuſq; culpam accæptæ cladis nullã penes eum eſſe tamen dolore uictus nunq̃ amplius ridere uiſus eſt: Demum mœrore animi & perpetuo lãgore uictus octauo poſt Patrenſem pugnã menſe ſedens in Chalcide expirauit: Iaco. Venerius tã diu claſſi præfuit: donec Iaco. Lauretanus qui decreto patrũ in demortui locum ſurrogatus eſt in prouinciã uenit: Is ſexdecim menſibus quibus claſſis imperator fuit & inſulas & omnem maritimam oram ſtrenue ab omni hoſtium incurſu defendit: Per id quoq; tempus nec multo poſt priuſue q̃ Lauretanus ad imperium maris eſt miſſus: Et ſi res Venetæ quietæ alioquin in Italia erant: neſcio tamen quo nam modo Bartholomæi Bergomatis ſummi ea tempeſtate ducis ſubita in flamminiam eruptio ſollicitas habuit: ac pene nouo implicuit bello: Mouerat is ex Gallia ingenti ui peditum equitumq; ab Angelo Acciolo & Nicolao Sudorino Florẽtia extorribus impulſus: facta illi ſpe rei optime per ſeditionẽ in Hetruria gerendæ: Hæc uulgo: Fuerunt qui crederent illum Pauli pontificis conſilio ex Gallia mouiſſe ut per Flãminiam & Picœnũ traductis copiis Ferdinãdo regi a quo tributũ Romanæ eccleſiæ abnegari dicebatur: ſubito illius nomine bellũ ĩferret: Sed quocũq; ille conſilio domo profectus eſt: Conſtat tamen eius conatus qui ab initio toti Italiæ terribiles fuere breui omnium expectationem fefelliſſe: in Flamminiam nanq; progreſſus Galeacium Mariam Mediolani ducem iuuenem ferociſſimum obuium habuit: Affuerunt & Ferdinãdi regis & Florentinorum copiæ: illius quoq; conatibus occurſure: Quibus dux ipſe territus habenas inhibuit:

Barbadici legati interitus *obtritus ab eqitatu · R affix*

Venetorũ clades

Recens Venetorũ clades

Capellius post acceptã cla[dem non] Risit

Capellii mors

Iaco. Lauretanus *eius Loco*

Bartolomei Bergomati[s]

Lib. 28.

Ad Molinellam pugnatur

Pugnatum ſemel eſt ad Molinellã: ita loco nomen eſt in Bononienſis agri finibus dimicatumq; Galeacio abſente Fœderici Vrbinatis auſpiciis: Ferũt qui prœlio interfuere nunq̃ hominũ memoria maiore armoꝝ cõtentione in Italia certatũ: Nec prœliũ diu antea cõmiſſũ in quo plures deſiderati ſint: Patres ueriti ne illius copiis deletis quia ad eã diẽ Venetoꝝ ſtipendia feciſſet: atq; ob id uulgo ei fauere dicerẽtur principes & populi qui in armis erãt omnẽ belli molẽ in ſe uerterẽt cohortibus aliquot turmiſq; equitũ illi in ſupplemẽtũ miſſis ſedulo curarũt ut confecta pace in Galliã incolumem exercitum reduceret.

Hieronymus Barbadicus Veneno necatus.

Fuerat in caſtris illis Hieronymus Barbadicus uir conſilio & prudentia ſingulari: atq; non multo ante Diui marci procurator declaratus: Eum neq; recens dignitas neq; amicoꝝ ſuaſiones in urbe retinere potuerunt quo minus in eo diſcrimine reipublicæ adeſſe uellet: Sed quum ſumma eius induſtria & ſolertia hoſtibus omnino ſuſpecta eſſet: priuſq̃ pax ulla ſecuta ſit factum eſt ut illoꝝ opera ueneno (ita enim creditur) fuerit ſublatus: A Lauretano præter ea quæ diximus nihil dignum memoria geſtum reperio: Nicolaus Canalis illi ſucceſſit: Is duabus triremibus domo profectus in Euboeam uenit: unde cum uiginti triremibus digreſſus uillas & uicos aliquot in Theſſalonicenſi agro diripuit: Claſſe hinc abducta Chalcidem rediit: Ex Chalcide Methonem primo inde Coronem uenit: Hic Lagoſticium oppidum in Patrenſi ſinu a Barbaris relictum quia ad rationem gerendi belli oportunus uideretur locus occupare tumultuarioq; opere munire conſtituit: Quod ipſum nullo repugnante facile eſt conſecutus: Hieronymus Nouellus (iam enim Sigiſmundus Peloponneſo abierat) oppidum ualido præſidio iniuerat: aderat adhuc & tota claſſis quæ ſex millia hominum habebat: quum duo Turcoꝝ millia ſubito acceſſu tentarunt oppidum recipere: Sed Barbarus cũ cæde a munitionibus reiectus paucis poſt diebus inde abſceſſit: Canalis Iacobo Venerio cum triremibus ſex ad præſidium relicto ipſe cum reliquis nauibus in Euboeam uenit: Hic claſſe nouis ſupplementis aucta in Lemnum trãſiit: Ex Lemno in Himbrum: ubi de Oeno oppugnãdo conſilium cœpit: Cum ſex igitur & uiginti triremibus oppidum ſub aurorã adortus ſcalas mœnibus admoueri iubet qui eas admouerant: oppidanis ſubito pauore perculſis muros ſtatim occupant: portæ interim refringuntur: quibus patefactis immiſſæ copiæ in prædam diſcurrunt direptum oppidum: atq; ex parte iniecta flãma cõbuſtum: multi cæſi multi quoq; in captiuitatẽ abducti captiui promiſcue mares ac fœminæ miſerabili modo uexati omnia ſacra ac prophana uiolata: nec ulla chriſtiani nominis habita ratio: Quanq̃ enim & Barbaro & ĩpio uictori ſeruirent religionem nõ mutauerant: Ferunt præter cætera quæ nefarie ædita dicuntur ſacras uirgines: quibus Barbaroꝝ libido ob religionem pepercerat: tunc ad ſtuprum raptas: Quod ſcelus Chalcidis excidio ipſiuſq; imperatoris exilio poſtea expiatum multi credidere: Præda ingens cum duobus millibus captiuorum in Euboeam abducta eſt: Nec multo poſt Noua Folia ui cœpit ac diripuit: Inde & uetera acri oppugnatione adortus re parum fœliciter tentata cum cæde ſuorum Venetus a mœnibus eſt repulſus. Sub uernum autem tempus Barbari cum ualida claſſe Cocinum in Lemno oppidum ſubito incurſu occupauere. Captum hoſtiliterq; direptum: abductis incolis deſolatum reddiderunt: ad eam famam Ganalis excitus cum quatuor triremibus in Lemnum uenit: ubi inſpecta ſuoꝝ clade hoſtes enim iã inde abierant in Chalcidem rediit: Hic ſex triremes quæ nouiter in ſupplementũ

Nicolaus Canalis imp. Classis. eius Cruda gesta.

Oenum a Venetis capitur ac impie et crudeliter diripitur.

Nicol. canalis exilium.

claſſis ex

claſſis ex urbe uenerant offendit: Cum his & aliis ueteribus Methonem tranſiit: Quo undiq; ſuis ex hybernis excitis quinq; & triginta triremium claſſem expleuit: Qua fretus conſilio in hoſtes mouendi Chalcidem reuerſus eſt: Sed dum ille q̄ ualida poteſt ui claſſem exornat: in Epiro aduerſus turcos proſpere pugnatum eſt. Diſceptabant inter ſe de principatu Alexius & Nicolaus Ducaini fratres atq; ob id diuerſa ſecuti arma: Nicolaus Venetis opibus fretus ad mille & ducentos uiros in armis habebat: aderatq; Ioſephus Barbarus qui legati nomine ſummæ rei præerat: Alexius & ipſe mille turcos equites contraxerat: Is cum ſuo equitatu in uallibus nigri montis ad Drinonis ripam quum tumultuoſe conſediſſet fratrem poſtridie in prœlium traxit a quo uictus præter ducentos equites qui præcipiti fuga ſibi ſalutem cum ipſo duce queſiuere reliqui ad unū cæſi ſunt: Canalis adhuc in Euboea erat quādo in inſulam allatum eſt centum & amplius turcorum triremes circa Tenedum eſſe ac quotidie nouis ſupplementis illic claſſem augeri: His rumoribus ex Chalcide excitus in Lemnum tranſmiſit atq; ex Lemno in Himbrum: ubi ſub ipſum appulſum ex inſulanis cognouit ex altera parte inſulæ Turcorum claſſem appuliſſe: atq; quum ingentem nauium numerum latino uerbo nequirent exprimere capillorum attactu inmuneras eſſe ſignificare conabantur: Venetus rem tantam neq; temere credidit neq; omnino contempſit: Apparebant omnia ut ſolet terribiliora q̄ eſſent inſulanis uiſa tumultuoſe referri: ut igitur rem exploratam haberet Laurentio Lauretano mandat ut cū decem lectis triremibus in hoſtem eat: quem ſi ſexaginta & non amplius habere triremes ſenſerit in eum proras dirigat affuturum ſe ſtatim ſubſidio cū reliqua claſſe: ſi plures eſſent detrectata pugna in altum euaderet: Premiſſus igitur Franciſcus Quirinus cum triremi una ut q̄ poſſet ex proximo hoſtium claſſem exploraret: Iuſſus certis Bombardæ ictibus rem procul ſignificare: cognita Quirini ſigno Barbarorum multitudine confeſtim Veneta claſſis retro auerſa in altum feſtinat euadere: Triremes quæ præceſſerant & ipſæ conſpecta hoſtium claſſe uelo remiſq; innixæ fugam capeſſunt: Nec cunctatione ulla opus fuit: Nam ſpeculatoria Veneta procul inſpecta inde reliquis quæ nō longe ſequebantur confeſtim decem hoſtium triremes ex ſua ſtatione digreſſæ Venetam claſſem fugiendi ſtudio diſiectam uſq; ad noctem infeſto curſu ſunt inſecutæ: Canalis cum quatuor triremibus Paleocaſtri portum tenuit: Barbarus amiſſo obſcuritate noctis Veneto in Scyrum inſulam curſum detorſit: Mane ſub lucem Venetæ triremes coiuere atq; denſo agmine in Scyrum contendunt: Hoſtis auerſa parte inſulæ erat oppidumq; quod in ea eſt ſumma ope oppugnabat: In eum præſenti certamine occupatum decem triremes a Veneto immiſſæ non auſæ cominus congredi procul hoſte tormentis laceſſito pugna abſtinuere: Verebatur Venetus ne certamine iniecto maioris claſſis interuentu opprimeretur: Quod ita ſane eueniſſet ſi prœlium aliquo modo contractum fuiſſet: Ex Scyro hoſtes in Euboeam tranſmiſere ubi ſub primum acceſſum Storam inſulæ oppidum ad occaſum ſolſtitialem inde Baſilicon expugnant: utrunq; locum captum diripiunt direptumq; incendio abſumunt: Inde recta ad Chalcidem obſidēdam Othomanica claſſis curſum intendit: Venetus ex Scyro ad Martelli caput ſe recæperat: Eſt is locus non longe ab Euboea: Inde Venetus triremes tris commeatus plenas per Laureti Canalem priuſq̄ omnia hoſtis occuparet in Chalcidem miſit: Iuſſi ad hæc illatum præfecti ad præſidium urbis ſubſedere: ſi ita facto opus eſſe

Veneta claſſis

Ducaini fratr... alter uene...

Ioſephus Barbarus

Lau. Lauretanus

Maxima ... claſſi...

Fran. Quirinus

Scyrus a Turcis oppugnatur et diripitur.

Lib. 28.

ipſis magiſtratibus uiſum eſſet: Commeatus accæptus: Triremes ad claſſem remiſſæ: Nec ita multo poſt Ioannes Thronus cum duabus triremibus ad urbem ire eſt iuſſus: Sed aquis omnibus iam circa urbem inſeſſis alteraq; triremium in qua ipſe erat tormentis ab hoſte concuſſa retro abire coactus eſt: Sed hic de ſitu inſulæ pauca dicenda: ut facilius intelligi poſſit obſidionis ratio: Eſt Euboea Boetiæ auulſa centum quinquaginta millium paſſuum longitudine ab Attica ad Theſſaliam prætenta: ſuam latitudinem ultra quadraginta millia non extendit nec infra uiginti contrahit: Eius circuitus trecentorum ſexagintaquinq; millium paſſuum: Duo habet promontoria Geraſum ad Atticam uergens & Caphareum ad Helleſpontum: Multis urbibus olim clara: Nunc nulla fere alia præterq̄ ſola Chalcide: Quanq̄ id nomen toti inſulæ olim fuiſſe Callidemus tradidit: Ea parte qua a Boetia modico dirimitur Euripo: Chalcis urbs eſt e regione Aulidis ſita: Eam Barbarus oppugnaturus ponte Euripum iunxit: ſed id ſub terreſtrium copiarum acceſſum: Circa Nonas Iunias claſſis quæ nauis habuit trecentas in quibus triremes centum & amplius fuere ad urbem primo admota eſt: Sed oppidanorum uirtute & eorum qui in urbe ad præſidium erant tentata in continentem eruptione hoſtes ad naues compulſi ſunt: Ad quarto poſtea Idus menſis Othomanus rex cum centum uiginti millibus Turcorum per Boetiam affuit: Sub eius aduentum pons ad Diui Marci phanum mille circiter paſſus ab urbe Euripo impoſitus eſt: Hac copiæ in inſulam traductæ Chalcidem corona cinxere: Machinæ ad id ingentes pluribus locis admotæ: quæ quinq; quotidie & quinquaginta ictibus muros concutiebant: Triginta circiter dies tenuit obſidio: quo tempore præter alia leuiora prœlia circa muros per occaſionem commiſſa ter Barbarus totis uiribus urbem oppugnauit: quibus ad quinq; & uiginti hoſtium millia occubuiſſe poſtea ex recognitione exercitus conſtitit: Sunt qui dicant Turcorum confeſſione auditum quadraginta millia poſt Chalcidis expugnationem in caſtris deſiderata: Sed interea dum urbs terra mariq; oppugnatur commeatus inopia Veneta claſſis ex proxima Euboeæ ſtatione paucis hoſtium biremibus per occaſionem oppreſſis in Cretam conceſſit ubi quatriduo fuit: Hieronymus Molinus inſulæ Dux nō ſolum commeatum expediendum curauit: ſed breuiſſimo illo temporis ſpatio onerarias ſeptem ad bellum inſtruxit. Cum his igitur celeriter inſtructis & ea claſſe quam quinq; & triginta triremiū tunc habuit ad priſtinam ſtationem rediit. Chalcidicæ interim oppugnationis fama Venetias perlata ingentem curam ac metum patribus iniecit: Apparebat niſi mature ſubueniretur fore ut nobiliſſima inſula & omnium aliarum quæ in Aegeo ſunt oportuniſſima ab immaniſſimo hoſte ingenti reipublicæ detrimento ſubigeretur: Qua ille uictoria elatus quia nihil eſſet amplius quod eius conatus remorari poſſet ferociter Italiam eſſet inuaſurus: Confeſtim igitur edictum eſt ut quotquot triremes expediri poſſent aliæ poſt alias irrequieto curſu ad Chalcidis ſubſidium mitterentur: Canalis interim ex ſua ſtatione profectus ad anguſtias Euripi cum tota claſſe circa Lauretum conſedit: Inde plenis in hoſtem uelis uento & aquis ſecundis agitur: Qui in urbe erant aſſiduis certaminibus feſſi: Iam enim tricesimum pene diem hoſtem pertulerant: Dum interim ne ab illis ipſis qui intra mœnia erāt ſatis tuti eſſent: Nam & Thomas Illyricus qui cum lectiſſima militum cohorte ad urbis præſidium erat proditionis conuictus a magiſtratibus accerſitus illorum iuſſu trucidatus eſt: Ferunt hominem fidiſſimis

internūciis

Io. Thronus

Breuis Euboeæ deſcriptio

...rcica contra ...em 300 ...uium .. militū.

Attende hoſtium deſideratorum numerum

Hieronymus Molinus Diliges

...ricus proditor trucidatur.

internunciis Turcorum regem ad eam expeditionem inuitaſſe atq; ab ini/tio fuiſſe urbem proditurum ſi ille ſibi & uitam ciuium & libertatem condonare uoluiſſet. Othomanus omnia præter hæc quæ poſtulabantur proditori ſe daturum polliceri: Ille nil præmii loco niſi id unum petere: Quum igitur ea res citro ultroq; per tranſfugas & litteras ſagittis alligatas iactaretur: Chalcidicæ puellæ indicio ad magiſtratus delata eſt: Tot malis Chalcidenſes circunuenti unam adhuc ſpem in extremo diſcrimine alebant ſi Veneta claſſis perfracto ponte qui in Euripo erat opem laborantibus tuliſſet: Eã die noctuq; in ore habere eam lachrymis inter ſe requirere: Quando repente quatuordecim triremes & onerariæ duæ cum quibus Canalis reliquã claſſem præceſſerat in conſpectu urbis apparuere: Tum uero ingens alacritas in urbe orta eſt: Clamoreſq; ex ipſis mœnibus ad hoſtium terrorem redditi: Mutuus fauor uocum ora & animos hoſtium ſubito ſtupore defixit: Ferunt Othomanum renunciato claſſis aduentu de fuga cogitare cœpiſſe conſcendiſſeq; equum expeditiſſimum ad id ipſum paratum ut ſtatim ex inſula in continentem abiret abiiſſetq; niſi a Maometho Aſiaticæ oræ præfecto uiro fortiſſimo fuiſſet monitus ne id faceret fore ut ſi inde abiret milites imperatoris diſceſſu territi & claſſis uno tempore in ſummum adducerentur diſcrimẽ: quin potius ſi ſe audiret urbem ipſam atrociſſima omniumq; urgentiſſima terra mariq; adoriretur oppugnatione eamq; militi diripiendam proponeret ingentiaq; præmia illi qui primus Othomanica ſigna in muris ſtatuiſſet: Id conſiliũ ſecutus continuo ſuos ad ultimũ certamen Barbarus reuocat: Claſſis ſub occaſũ ſolis ex Euripo mœnibus admota eſt: Venetæ triremes quæ alias cum ipſo præfecto præceſſerant plenis ut diximus uelis ad mille paſſus ponti appropinquarant: Tum quia uenti: mare: neceſſitas admonebant ut in hoſtem eo impetu quo uenerant agerentur omnibus prædicantibus tempus & occaſionem gerendæ rei adeſſe: unus Canalis reliquam claſſem expectandam cenſere: Illa ad Politicam ſubſederat metu ne an quia ita nauium præfecti iuſſu eſſent nemo affirmat: Suorum Canalis cunctationem uehementer incuſare: Qui aderant illi coram inuidiam facere ac fraudem in mora eſſe dicere: Piceamani fratres Cretenſes onerariæ unius magiſtri alta uoce efflagitare ut daretur ſibi ſignum ad erumpendum ituros ſe cum ſua oneraria: pontemq; ui nauis uento & undis uiolenter actæ reſciſſuros aut ſi minus id procederet non dubitaturos ſe & ſuos ob rempublicam morti obiicere: Vetat præfectus eos & alios quicq̃ temere agere: Sed omnes eo quo erant loco iubet conſiſtere donec reliqua claſſis adeſſet: Ad quam accerſendam Piceamani filius & Dominicus Niger cum actuaria una aquis & uento aduerſis ſubito ire ſunt iuſſi: Chalcidenſes quos atrociſſima interim oppugnatio a terra & a mari adorta uehementer ante lucem fatigare cœperat: ubi amicam claſſem ceſſare ſenſerunt fracti animo uix arma in tanto ſtrepitu & clamore ſuſtinebant: Cadebat ingens ſagittarum multitudo in miſeros ciues crebri tormentorum ictus muros propugnacula uiros uno tempore affligebant: Aderant Leonardus Caluus præfectus urbis: Ioannes Bondomerius legatus: & Paulus Hericius prætor ac plæriq; alii patricii uiri: quorum alii ſtationes obeundo propugnatores hortabantur: Alii intenti erant ad opem ea parte ferendam qua ſuos maxime laborare audiuiſſent: Et q̃uis tot millia hoſtium mœnibus hærerent haud tamen ab ea parte qua interdiu Venetæ triremes conſpectæ fuerant uultum auertere: Miſeri Chalcidenſes: manus ad illas ocu/

Maomethus ad fugam ſe expedit ; *Sed a Duce tenetur*

Suſpecta *impii, ne dicã* Canalis mora

Leonardus caluus Ioãnes Bõdimerius Paulus Hericius *in calcide*

.Lib. 29.

loſq; ad cœlum intendere: nigra præterea ſigna præſentem fortunam teſtan/tia ſub lucem ſumma turri præfigunt: Quibus non ſolum periculo: ſed pie tate etiam moti qui in Euripo erant miſeris ſubuenirent: Oppugnatio ho/ſtibus ſibi inuicem ſuccedentibus eo ardore quo per noctem urbẽ adorta fue rat eodem ſine intermiſſione ad lucem protracta ita Chalcidenſes fatigarat: ut qui ad Burchianam portam erant uulneribus inedia peruigilioq; affecti cir ca ſecundam diei horam nudos hoſtibus muros deſeruerint: Qua primum irruptione facta ubi intra mœnia Barbarus conſpectus eſt confeſtim undiq; muri relicti ſunt: Tum uero longe lateq; in miſeros ciues cædes tota urbe eua gata: cæſi magiſtratus alii alio loco: Leonardus Caluus in foro: Bondime/rius legatus in ædibus Pauli Andreotii a quo commentarios de Chalcidico ex cidio accæpimus: Hericium qui munitiore ſe loco cum ſuis tenebat accæpta ab Othomano fide ubi in eius poteſtatem uenit medium ſecari iuſſit: Cauil latus perfidus hoſtis pollicitum ſe ceruici non lateribus parſurum: Inde cru dele edictum propoſuit ut puberes omnes ad unum obtruncarentur: ac ca pitale eſſet ſiquis ſupra uiginti annos quenq̃ natum ſeruaſſet: Tum uero in miſeros ciues & alios quos aduerſa fortuna ibi depræhenderat licentia ſæui/tum: miſerabilis cædes paſſim ædita: nullum diſcrimen ordinum: nullius di gnitatis ratio habita: Cæſorum capita in Diui Franciſci area pro curia & an te Patriarchicam domum coaceruata: Luctuoſum mulieribus ac pueris exhi buere ſpectaculum: Ipſa cadauera paſſim iacentia ne poſtea ſuo fœtore cœ/lum inficerent in proximum Euripum ſunt proiecta: Sub id fere tempus quo urbs capta eſt triremes quas per noctem præfectus accerſiuerat quum iam nihil uſui eſſent affuere: Tum uero ubi Veneta ſigna in turribus ſup/preſſa uiderunt certioribuſq; aliis ſignis urbem captam eſſe ſenſere ingenti do lore defixi cum lachrymis illius mœnia intueri: Inde quia parum tutum erat illic eſſe mœſti retro curſum tenuerunt.

[Margin: Chalcis ca pitur — Magiſtra/tus cædes — Attende crudele Othoma/ni edictum — Attende fœdiſſimũ ſpectaculũ]

M.ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER.IX.TERTIAE DECADIS.

P Oſt Chalcidis excidium Veneta claſſis per proximas in ſulas uelut domo profuga aliquandiu temere euagata eſt: Demum in priſtinam ſtationem reuerſa paucıſſi/mis diebus & ſi parum mature mirifice tamen aucta eſt: Affuit Iacobus Venerius cum quinq; & uiginti one/rariis ad bellum inſtructis: Nec ita multo poſt qua/tuordecim roſtratæ naues: has triremes ſexdecim ſecu/tæ: Inde aliæ poſt alias ita ut breui centum triremiũ numerus ſit expletus: Onerariæ quia ſine aura agi non poterant ad Cæam inſulam iuxta Euboeam ſubſedere: Triremes hoſtium claſſem præda onu/ſtam Chium uſq; ſunt ſecutæ: Othomanus enim ualidiſſimo ad Chalci/dem præſidio

[Margin: Iacobus ue nerius — Omnium Veneta/rũ claſſiũ maxima]

dem p ræſidio

dem præſidio relicto cum omnibus copiis terreſtri itinere aliquanto antea ex inſula exceſſerat: Sedet Chius inter Leſbum & Samum: Ephorus eam Ethaliam priſco nomine appellauit: Metodorus & Cleobolus Chiam a Chione nympha alii a niue ita dictam exiſtimarunt: Centum uiginti quinque millium paſſuum circuitu patet ex aduerſo Erythrarum maxime ſita: Libera olim: Nunc Genuenſium: Siumq; corrupto nomine appellant: Vbi igitur ad Maſtichum promontorium uentũ eſt: erat iam hoſtis in conſpectu: Tum ne ſi male pugnatum eſſet adhuc magis ſe inuidiæ obnoxium Canalis redderet: Triremium præfectis ad ſe uocatis rem in conſultationem detulit: Videretur ne e republica ut de ſumma rei eo die cum hoſte decerneretur: Hic quum ſententiæ uariare cœpiſſent chirographum a ſingulis requiſiuit & accæpit ut quæ tum cuiuſq; ſententia eſſet poſtea ſciri poſſet: Breui pluribus negantibus rempublicam in apertum diſcrimen coniici oportere ſine ullo certamine claſſis ad Cæam reducta eſt: Ferunt hoſtes ubi primum circa Chium Venetæ triremes ſunt conſpectæ ſtatim fugam circunſpectare cœpiſſe: Certi erant ob turmarum infrequentiam nullo modo congredi ita ut in expeditiſſimas biremes quidam fugiendi conſilio tranſcendiſſe dicantur: alii relictis nauibus in proximum litus annatare ſtatuiſſe: Vbi primum Venetus mouiſſet: Verum ubi claſſem inde abductam ſenſerunt: Confeſtim ex Chio in Leſbum tranſmiſere ut naues remigio explerent: Ex Leſbo inde Helleſpontum uerſus profecti: Vehementer addubitare ne ad Tenedum Veneta claſſis eſſet: illicq; uellent nollent cogerentur manum conferere: Vbi uero per exploratorias naues omnia pacata nunciabantur: Tum Tenedum præteruecti mira alacritate & clamore ingenti in tutum abierunt: Ferunt Helleſponti anguſtiis ſuperatis Barbaræ claſſis præfectum ad ſuos læta fronte conuerſum dixiſſe ſatis hoſpitaliter ſe a Venetis accæptos fuiſſe qui a Tenedo in Euboeam primo comitati ſecuti eſſent: Inde rurſus ex ipſa inſula in Chium uſq; frequenti nauium apparatu reduxiſſent. Chalcidica interim expugnatio Venetias perlata tantum luctum & mœrorem patribus ac toti ciuitati attulit: ut uix omnibus quæ terra mariq; Veneti nominis erant amiſſis maior ullus afferri potuiſſet: Vulgo prædicare omnes eam cladem non ſolum ad Veneti imperii: ſed totius etiam Italiæ excidium ſpectare: quæ Inſula: quis Euripus: quæ maris anguſtiæ eſſent amplius: quæ potentiſſimi regis conatus remorari poſſent: Venturum eum quotiens uiſum fuerit uel una uelificatione in Italiam uſq;: hoc ſuam: hoc aliorum negligentiam peperiſſe: qui quum mature ad id incendium reſtinguendum occurrere potuiſſent ſuo mutuo odio auariciaq; noluiſſent pigere ad hæc pudereq; fideliſſimæ urbi nulla auxilia a ſuis interim dum oppugnaretur exhibita: odiſſe itaq; uno ordine omnes claſſem odiſſe præfectum ipſum: fitq; ſenatuſconſultum de imperio ei abrogando: Et ut ex prouincia reuocatus cauſam ex uinculis diceret: quid eſſet quod nullum Chalcidenſibus opem tuliſſet: Petrus Mocenicus omnibus ſuffragiis ei ſut rogatus eſt ſtatimq; in prouinciam ut exiret eſt iuſſus: Interim quum ad Cæam pluribus diebus claſſis fuiſſet Canalis & alii conſilium cœpere de Chalcide ſubito inuadenda: tentareq; eſt uiſum an inopinato acceſſu oppidum recuperari poſſet: Conuenit itaq; inter eos ut Ioannes Thronus: Nicolaus Molinus: & Fœdericus Iuſtinianus cum nouem triremibus ubi

Chii deſcriptio, ethalia quondam dicta nunc sium.

Attēde Canalis conſilium, et negligencia.

Attēde hoſtiũ metũ

Attēde hoſtium adagiũ in Venetorum deſidiam

Maledicunt omnes can

Petrus mocenicus Ioannes Thronus Nicolaus Molinus Fœdericus Iuſtinian'

Lib. 29.

ab Euripo claſſem urbi admotam uidiſſent ipſi auerſa parte in terram digreſſi repente urbem inuaderent : Sed aliquanto nimis eſt properatum ab iis qui a terra Chalcidem oppugnaturi erant : Præmature in hoſtem inuecti multitudine Barbarorum circunuenti ducenti & amplius momento temporis ſunt ferro abſumpti : In quibus fuit Ioannes Thronus homo impiger ac manu promptus : Et cuius opera fuit eo certamine quanq̃ imparibus pugnaretur uiribus non obſcura : Alii qui in littus egreſſi erant ſuorum cæde conſternati & quia ſegniter ab Euripo omnia fieri uidebant in fugam uerſi ſe trepide ad naues recæperunt : Ita infecta re claſſis ad Aulidem mille & quingentos paſſus a Chalcide conceſſit . Eodem die non multo ante occaſum ſolis Petrus Mocenicus cum tribus triremibus eo applicuit : Ad primum uenientis conſpectum Canalis in actuariam cymbam tranſgreſſus ſubito illi obuiam proceſſit : Ibi poſt mutuam ſalutationem continuo edocet quid tum animo moliretur : conflaſſe ſe claſſem ualidiſſimam ut Chalcidem reciperet : ueniſſeq; in ſpem eius recuperandæ ſi diutius claſſi præfuiſſet : Verum non deſperare omnino euenturum ut quæ ipſe per imperii abrogationem conſequi non poſſet nouus imperator ſua uirtute omnibus ad id paratis facile exequeretur : Ad ea Mocenicus quin age potius inquit : & tu ſi qua ſpes eſt perge urbem recuperare : Nam quod ad me attinet tantum abeſt ut hoc nomine publicum ullum commodum impedire uelim ꝙ libens uel ſocium uel comitem : me tibi in tam arduo negocio adiungere non recuſem : Tum eo negante ſe alienis auſpiciis aliquid geſturum : Euocatorum nauibus dimiſſis : nam in animo nullo modo erat oppugnationem iam dudum infœliciter tentatam reipublicæ ſuæq; æſtimationis periculo exequi cum claſſe (iam enim hybernorum tempus appetebat) in Peloponneſum eo conſilio conceſſit ut ſub uernum tempus inde profectus aliquod præclarum æderet facinus quo Chalcidicam reſarciret cladem : Canalis ubi domum uenit perpetua eſt relegatione damnatus : Eum uidimus ac ſæpe allocuti fuimus in Portu Gruario Carnorum oppido : obſeruaui in illo præter miram eloquentiam maieſtatem etiam quandam imperatoriam : Rogatus a me qua potiſſimum ratione patriæ deſiderium leuaret : Duplici reſpondit indagine : Venatoria & litteraria . Nec Mocenici hyberna omnino ocioſa fuere : ſed & naues reficiendas curauit : & circa Aegei maris inſulas miſit qui Græcorum animos Euboico excidio conſternatos confirmarent : Hæc ille pro imperio : Quum Marinus Maripetrus & Alouiſius Bembus legati ad prima ueris ſigna in prouinciam ſunt miſſi : ut cum eis Mocenicus communi conſilio rempublicam adminiſtraret : Venit & Richaienſius ex Appulia cum decem roſtratis nauibus quem Ferdinandus rex miſerat ut ex Veneti imperatoris ſententia bellum in Turcos gereret : Mouerat Chalcidis expugnatio omnes Italiæ principes : uel imprimis regem ipſum qui quo omnem Appuliæ Calabriæque oram Barbarorum iniuriæ oportuniorem uidebat eo magis ac magis illorum ſucceſſus horrere : Othomanus ueritus ne ſi ob Chalcidem Venetis ademptam Chriſtiani duces ſimul conſpiraſſent ingenti aliquo bello opprimeretur experiri ſtatuit an cum Venetis componere pacem poſſet : uel ſi id minus proceſſiſſet trahendo ſaltem tempus Chalcidicæ cladis atrocitatem lenire : Verum ne metu id fieri uideretur : placuit nouercæ ſuæ chriſtianæ fœminæ filiæq; Georgii olim Tribalorum principis opera in eo uti:

Quæ cognito

Aduentus Mocenici claſſis imperatoris

Canalis tergiuerſa obloquutio imp. mocenico.

Mocenici humile, et ſolidũ reſpõſum.

Moce.ĩ hyberna conceſſit

[in]perpetuũ relegatus, q à [...]lico notus.

Mari. Maripetrus Alo. Bẽbus

Vafricies cõtra chriſtianos

Quæ cognito priuigni conſilio ex domeſticis unum Venetias miſit qui Venetos ſuo nomine moneret ut ad Turcum ſi placeret legatos mitterent fore ut ſi pacem uellent eam quibus forte non ſperarent conditionibus ab illo impetrarent: Miſſi Nicolaus Coccus & Franciſcus Capellius qui naui ad eam quæ in Macedoniæ uico erat primum ſunt delati: Inde uero terreſtri itinere ad Othomanum uenere: Actum hic de pace: Demum quum conditiones quæ proponebantur minime placerent eſſentq; iam legati per litteras domum reuocati: Capellius uehementi febre conflictatus Byzantii deceſſit: Coccus piſcatoria nauicula in Lemnum delatus ex ipſa inſula triremi quam ibi forte offenderat in Cretam tranſiit: Atq; ita dum legati proficiſcuntur dum de pace Byzantii agunt: dum deniq; litteræ citro ultroq; perferuntur: æſtas illa ſine ullo negocio acta eſt: Regia igitur claſſis appetente iam hyeme Neapolim eſt reducta: Legati quoq; patrum litteris reuocati domum abierunt: Nec ita multo poſt ſub brumæ initium Maurus princeps uita deceſſit quum annos nouem & ſex menſes reipublicæ præfuiſſet: Ad Iobi phanum quod ipſe priuato ſumptu cum proximo cœnobio inſtruxerat ſitus eſt: Nec ea parte tantum ciuitas illius ducatu ornata ſed & pars interior Ducarii ueſtibuli iam a Maripetri principatu incoata ſub eo ad ſummum eſt deducta: ubi circa faſtigium illius ſtatua ex pario marmore uiſitur: atq; duæ aliæ primorum parentum illi ſubiectæ opus Antonii Criſpi ſtatuarii noſtra tempeſtate optimi: Turris quoq; per id tempus ex candido & quadratoq; lapide ad Oliuolenſem ædẽ fundari cœpta eſt: opus ſane perſpicuum ac iam propemodum ad conſumationẽ ſpectãs. Nico. Thronus Mauro ſucceſſit: Huius principatus & ſi breuis longe tamen fœlix fuit: Quippe quo fœdus cum Perſarum rege eſt ictum: & Cyprus nobiliſſima inſula Veneto acceſſit imperio: Patres ad Romanum pontificem & ad Ferdinandum regem legatos miſere: qui poſtularent ut in Turcum communem hoſtem bellum in proximam æſtatem compararent: Nec longa opus eſſe cunctatione oſtenderent: iam propemodum gerendarum rerum tempus appetere: Ab utroq; benigne legati accæpti: & ad bellum auxilia pro uiribus promiſſa: Mocenicus quoq; Cyprium regem & Rhodiorum magiſtrum ad uires in Barbaros contrahendas per litteras hortatus eſt: Ipſe interim Aegeas inſulas perluſtrans omnia ſua præſentia erigere: Eſt Ioniæ uicus e regione Chii inſulæ Paſſagio nomen loco eſt: Huc ex tota fere Aſia merces comportabantur ea tempeſtate qua Chium uelut commune emporium Itali negociatores frequentabant: Hunc locum quum ſine præſidio eſſe Mocenicus cognouiſſet claſſe proximis littoribus ſub lucem appulſa ſocios nauales cum parte turmarum repente ad opulentam prædam immiſit: Vicanis ſubito malo perculſis fugaq; in proximos montes dilapſis tabernæ Aſiaticis mercibus refertæ per ocium ſunt direptæ: prædaque omni in naues aſportata tecta ſubiecto igni Venetus concremauit: Mocenicus Methonem reuerſus: nondum enim bruma exierat aliquot ibi dies ſtationem habuit: Inde crebris rumoribus de hoſtium claſſe diſſipatis ex hybernis excitus (erat autem fama Othomanum ad Lemnum occupandam triremes quadraginta inſtruxiſſe) celeri nauigatione in inſulam cum tota claſſe ſe contulit: Hic uero comperit falſos fuiſſe rumores qui de hoſtium aduentu Peloponneſum uſq; percrebruerant: Sed ne fruſtra ueniſſe uideretur Coccinum Lemni oppidum terræ motu iam antea concuſſum

Nicolaus Coccus Fran. Capellius — legati ad tur[...]

princeps maurus mor[...] Iob priuato ſum[...]

Nicolaus Thronus Dux. lxviii — fedus cu[...] Ciprus dat[...]

Prima Mocenici expeditio — paſſagiu diripien[...]

Coccinum reſtituitur in Lemno

Lib. 29.

ac diſiectis muris pene deſolatum magna ex parte reſtituit reſtitutoq; mi lites quos ex Peloponneſo adduxerat præſidio impoſuit : Inſulæ rebus in hunc modum conſtitutis Methonem repetens duos ibi nouos legatos inue nit nuper ab urbe miſſos Stephanum Maripetrum & Victorem Superanti/ um uiros ob res domi foriſq; geſtas patricii ordinis longe principes : Sub illorum igitur aduentum conuenit inter eos ut præter remiges ſocioſq; na uales deni equites quos Græco ut diximus uerbo Stratiotas uocant in ſin gulas naues imponerentur : Eſt gens illa militaris rapaciſſima magis ad præ dam q̃ ad prœlium comparata : ſcuto utitur : enſe : haſta : pauci lorica : Cæteri bombicinis thoracibus (Gaſachas uulgo uocant) contra hoſtium ar ma ſe muniunt : Equos uelociſſimos & ad longiſſimum curſum perferen dum idoneos habent : Tota Epiro maritimaq; Peloponneſi ora Veneti mer cenaria horum militia aduerſus Turcos utebantur : Sed qui in Pelopon/ neſo circa Neapolim erant omnium optimi habebantur : Ex his igitur le/ ctiſſimi quiq; in naues impoſiti : Claſſe huiuſmodi præſidiis inſtructa ad Aſia ticam oram deuaſtandam Venetus ire pergit : a Græciæ urbibus & inſulis q̃q̃ Othomani imperio ſubeſſent ob Chriſtianum nomen pertinaciſſime ab ſtinuit : Ex Peloponneſo igitur in Leſbum tranſmiſſum : Hic circa pro/ montorium quod ad ortum ſpectat qua parte inſula cultoribus deſerta eſt tutiſſimo portu claſſis conſedit:E regione loci Pergameni agri oppidum in littore eſt.Pergamus minoris Aſiæ olim urbs nobilis Pergameni inuento & aulæorum uſurpatione Romanis antea ſatis nota : Attali uero hæreditate notior: Nunc ueſtigia tantum ueterum ædificiorum ſolo pene æquata mon ſtrari aiunt : Ager ob eius feracitatem frequentibus colitur uicis : Ex Leſ/ bo Venetus intempeſta nocte profectus in aduerſum Aſiæ littus ſub lucẽ co pias expoſuit : negociumq; Iacobo Pariſoto claſſis armirato dedit ut claſ/ ſiariorum parte in inſidiis locata in hoſticum prædabundus erumperet : omniaq; ferro & igni uaſtaret : cum terrore igitur & fuga paganorum ſubi/ ta in agros facta eſt excurſio : ex quibus pecora mortaleſq; multi ſunt in prædam acti : Sed Barbari equites ex proximis ſtatiuis eiulatu & clamore fugientium exciti in Venetos ſe ad naues recipientes impetum fecere inie/ ctoq; certamine militem præda grauem inopinato prœlio fatigant : Tum Peloponneſiaca equitum ala repente in hoſtem conuerſa modico negocio in fugam uertit fugatumq; cum multa cæde inſequitur : Abſciſſa capita cum iis quæ ex hoſte capta erant ad claſſem delata ſunt : pro quibus ſin gulis ſingulos aureos milites accæpere : id præmium iam antea imperato/ ris edicto fuerat in Barbaros euntibus propoſitum quod poſtea toto belli tempore eſt ſeruatum : Ex hoſtico profecta claſſis in inſulam inter Chium & continentem cultu deſertam ſatis alioquin portuoſam conceſſit : Eam Diuam Panaiam uocant : Hic omnia in unum collata ſub corona uenie/ re : Quæſtores ad hoc ipſum creati equitibus turmiſq; naualibus prædace as pecunias diuiſere : Hinc porro ad inſulas Cariæ adiacentes nocturno Ve netus tẽpore trãſmiſit:Eã agri partẽ depopulaturus quæ Gnidiorũ olim fuerat: Fuit Gnidus inter Cariæ urbes olim ob naualia & duplicẽ portũ nobilis : mo numẽtaq; ueteris apparatus adhuc extare dicuntur & multa quidẽ & magna: Agrũ ipſũ ſine alia mitiori cultura paſtores frequẽtãt:Claſſe huc appulſa eques mileſq; in prædã diſcurrunt:Multi mortales omnis ſexus & ætatis ſunt ad na ues ducti pecoris quoq; q̃tum ad nauiũ uſũ uiſum eſt neceſſarium:Aliarũ rerũ præter

Stephanus Maripe/ trus

Victor Su perantius

Stratiotæ

Pergamus

Attẽde edi ctum

Gnidius ager

quales.

capite ... datur

a christianis

præter paucos tapetes & centones ex quibus illi culcitras conficiunt : & taber
nacula quibus Numidarum more uagantes utuntur nihil quæſitum:Claſſe
in altum deducta Venetus in Delon Cycladum Apollinis templo & merca/
tu olim clariſſimam tranſiit : Nunc deſerta eſt & inhabitata : extant tantū
templi & amphiteatri ueſtigia albi marmoris ut Coriolanus ait : Columnæ
ad hæc ingenſq; ſignorum numerus cum coloſſo cubitorum quindecim : Ex
Delo diuiſa præda in Peloponneſum commeatu deficiente Mocenicus cur/
ſum tenuit : Cui uenienti circa Maleam promontorium Rachaienſius regiæ
claſſis præfectus cum ſeptem ac decem triremibus occurrit : Poſt mutuā gra
tulationem celeumate & aliis ſignis more nautico factam Methonem una de
uenerunt : Hic Venetus cognouit pontificis quoq; claſſem non multo poſt
affuturam : ſed ne diutius in mora eſſet cibariis ſumptis cum regio præfe/
cto Methona digreſſus in inſulas Rhodiaci maris Aſiæ adiacentes proſpera
nauigatione deuenit : Tenebant Rhodii oppidum opere & præſidio muni/
tiſſimum : Diui Petri caſtellum uocant in ea parte Cariæ quæ Coo inſulæ
ex aduerſo reſpondet : unicum Chriſtianorum ſeruitutem ex Aſia fugienti/
um Aſylum : Extra munitiones ipſas omnia hoſtes habebant ita ut ne ligna
tum quidem ob aſſiduos Barbarorum incurſus loci incolis liceret exire : Mi
ra hic de canum ſagacitate & ſolertia Venetis narrabantur : habere oppida/
nos canes circiter quinquaginta quos noctu extra munitiones cuſtodiæ cau/
ſa mitterent atq; ita euenire conſueuiſſe : ut ſi in Chriſtianum hominem ſi
lentio noctis incidiſſent benigne illum exciperent ac uelut plauſu quodam
in oppidum perducerent : Contra Barbarum hoſtem nacti illius acceſſum la
tratu maximo uelut claſſico quodam primū teſtati impetu inde facto fœde
lacerarent: Vt igitur oppidanis ad neceſſaria exire atq; lōgius euagari liceret cir
cūiectos uicos ferro & igni Venetus uaſtare cōſtituit : Nocte itaq; tota nauigās
quū ante lucē hoſtiū littus attigiſſet reſpiceretq; penes ſe pauciſſimas eſſe na/
ues diē operiri ſtatuit: ubi uero illuxit reliqua claſſis ex aduerſa promōtorii parte
quo per errorē noctu fuerat delata præſto affuit : Iāq; diei ora prima erat quādo
regionis accolæ inſpectis proximo loco hoſtibus ībelli turba ad mōtes præmiſſa
ipſi locoꝝ aſperitate freti manū cū eis conſerere ſtatuūt : Venetus animaduer
ſa Vicanoꝝ audacia inſtructa acie eos ferociter inuadit : Nec illi pugnā detre
ctāt : ſed ſubito & ipſi cū clamore prœliū capeſſunt : Anceps diu pugna fuit
qua noſtri eo difficilius ſūt defūcti : quod præruptis cautibus hic ubi res gere
batur īpedientibus equitū opera paꝝ utilis fuit: Nauales ſocii ac milites ſagittis
aliiſq; telis eminus hoſtem ferūt:cominus uero enſe haſta clauaq; proſternūt:
Nec īpune nā ex ipſis quoq; non pauci interim a Barbaris ſaucii cadebāt:For
tuna neutro inclinante prœliū dubiū ut dixi aliq̄diu fuit : Demū Venetus &
uirtute & numero ſuperior hoſtē loco ſūmouet ſūmotū ingēti ſtrage fundit
fugatq;:Multi abiectis armis uiui capti ſūt:plures uero locoꝝ nō ignari in præ
ruptos ſaltus inuioſq; montiū anfractus ſe trepide recæperunt:Fuſis hoſtibus
Veneti ad prædā diſcurrūt ferro igniq; omnia uaſtātes:Atq; ita lōge lateq; per
hoſtiū terrā uagati ad naues tapetibus onuſti redeūt:In ea aſiæ ora mulieres ope
rariæ ſunt tapetūq; textrices quæ nō ſolū ad domeſticū uſum ſed ad mercatu
rā quoq; exercētur:Ceſoꝝ capita ſine numero ad īperatorē delata:Captiui etiā
multi ex acie abducti:ex agris alioquin & uicis pauciſſimi:Quatriduo inde claſ
ſis profecta ad Tabiā Cariæ locū ſub lucē admota eſt : Ibi duo ex aduerſo ma
ria pene coeūtia magnā Cariæ partē peninſulā efficiūt: Ager olim Alicarnaſſeoꝝ

Delos inſu la

Regia claſſis Venet[illegible]

Rhodioꝝ oppidum

Mira canū ſagacitas / cognoſcentium ab infid[illegible]

Attende atrox prœlium Venetus Victor /

Tabia Alicarnaſ/ ſus

Vrbs ipſa principum regia Mauſoliq; ſepulchro ualde inſignis : Viſuntur adhuc ut Coriolanus ſcribit molis illius eximiæ inter cæteras urbis ruinas ueſtigia quædam : Locorum incolæ ab agrorum cultu abhorrentes pecuariam paſſim exercent : Ex his quoq; terris uim hominum ac pecorum ingentem prædatores abduxere : quibus ad naues receptis ad deſertam *Capraria inſula* inſulam cui Caprariæ eſt nomen Mocenicus conceſſit : Hic dum præda diuiditur : nunciatur pontificis legatum cum claſſe adeſſe : Cui propinquanti Venetus imperator inſtructis nauibus officii gratia obuiam proceſſit : Eūq; alacri celeumate tubarumq; concentu acceptum poſt mutuam congratulatio *Moce. oratio ad pontificis legatum* nem ita affatus dicitur : Audiuiſti credo præſtantiſſime pater q̄multa Veneti pro Chriſtiana fide ſtrenue & magnifice ad hunc diem geſſerint : Nonus iam annus agitur ex quo cæteris Chriſtiani nominis principibus populiſq; præter Ferdinandum regem ceſſantibus terra mariq; cum hoſte hoc immaniſſimo bellamus : Nec uacat mutuas clades labores pericula referre : Nullus quidem in tota Peloponneſo locus eſt : nullum in tota Græciæ ora littus : nulla deniq; Ionii Aegeiq; maris inſula quæ non aut noſtro aut hoſtium ſit ſanguine imbuta : Laborum nunq̄ aut impenſæ pertesum eſt : modo quæ geſſimus quæq; geſturi ſumus Chriſtiano nomini conducant : Nunc uero Aeoliam Cariamq; opulentiſſimas hoſtium regiones ferro & igni populati : ecce tuo fœliciſſimo acceſſu in maiorem quandam gerendarum rerum ſpem adducimur : Quæcunq; enim tuis deinceps gerentur auſpiciis illa ipſa non niſi proſpere fœliciterq; euentura arbitror : Tuum igitur erit quicquid e republica Chriſtiana fore duxeris tuo diuino conſilio id nobis mature demonſtrare : ac quid facto opus ſit dicere : Noſtrum uero *Legati reſponſum* omnia quæ te uelle dixeris nauiter obire : Ad hæc ille : Noui ego inquit : norunt & alii quanto ſtudio Veneti ad hunc diem rem Chriſtianam defenderint : quot urbes populos inſulas ſuis opibus ſuorumq; uirtute ſeruarint : at tam & ſi aliarum claſſium imperatores ſemper rempublicam fortiter geſſerint : Tu non ſolum fortiter ſed fœliciter etiā & ut ſic dicam pene diuine geſſiſti : Quod quum ita ſit perge rogo ut cœpiſti ſtrenue rem agere nec curſum tuorum ſucceſſuum noſtris alteriuſue auſpiciis interrumpi patiaris : Ego ut ſacris initiatum decet Deum diuoſq; precabor ut tua rite ſecundent facta : Copiæ quas adduxi tuum ſequentur imperium : Se *Samos inſula* cundum hæc in Samum inſulam conceſſere illic deliberaturi quo poſtea moturi eſſent . Eſt nunc Samos deſerta (non enim de ea quæ Thraciæ adiacet loquimur : ſed quæ potius ab illa diuerſa eſt) Hæc in Ioniæ ora & ut Iſidorus tradidit centum millium paſſuum circuitu olim Parthenia appellata : Inde Adriiſa & Anthemuſa : Melamphilus & Cypariſia nouiſſime : ut nunc Samos feris ob ſolitudinem referta eſt : Hic claſſis tam diu fuit donec equi longa iactatione feſſi in herbido reficerentur : Interim milites ſociiq; nauales in terra expoſiti uenationi & epulis indulgent : Claſſium præfe *Attalia urbs* cti cum Veneto imperatore ſtatuunt Attaliam Pamphiliæ urbem ab Attalo rege conditam ſubita oppugnatione aggredi : Eſt ea ciuitas hoc tēpore omnium maritimarū Aſiæ maxima Portū habens ab utroq; latere turribus munitū cathenaq; firmiſſima clauſum Aegyptii Syriiq; negociatores id cōmune totius prouinciæ emporiū celebrant : Scalas itaq; & crates ſubito a præfectis nauiū parari Moce. mādat : Quibus nauiter expeditis ex Samo zephyro flāte Attaliā oppugnatum ire pergit : Ad Chelidonias inſulas delatus duas auxiliares a

Rhodienſibus triremes accœpit : Erat uniuerſæ claſſis numerus quinq; & octoginta : Quarum uiginti pontifex miſerat : Ferdinandus decem & ſeptem : Rhodii duas : ſex & quadraginta Venetorum erant : Ex Chelidoniis claſſis iam inclinante die profecta ad tertiam ſequentis diei horam hoſtium litto ribus eſt appulſa : Hinc Victorem Superantium legatum cum decem na uibus ad portum urbis occupandum Mocenicus mittit : Maripetrum alte rum legatum cum naualibus copiis a continenti urbem auerſa parte aggre di iubet : Equitibus mandat ut collem Attaliæ proximum præſidii cauſa celeri curſu occupent : Iubet ad hæc omnes propriæ uirtutis eſſe memores atq; interim non ignorare cum imbelli & quod plus eſſet imparato hoſte ſibi rem futuram : Eam præterea urbem oppugnari quæ capta ad unum omnes eſſet ditatura : Cum his e nauibus miſſi mira omnes alacritate ac ſpei pleni ad urbem tendunt : Ipſe cum ſociorum legatis pugnæ ſpecta tor prætoria naui ſe continet : Equites irrequieto curſu confeſtim ad col lem peruenere : Superantius naui remis impulſa per tela & ſagittas pri mus omnium cathena abrupta portum obtinet : ſecutæ reliquæ triremes ac turres circa portum trucidatis qui intus erant continuo capiunt : Occupant & ſuburbana tecta ædificiaq; mœnibus ſubiecta : Ea maxima ex parte mer catores incolebant mutandarum mercium cauſa : Ii relictis rebus ſub pri mum claſſis appulſum in urbem ſe trepide recœperant : Erant ibi taber næ pipere : cinnamomo : chariophilo : ture : aliiſq; precioſiſſimis merci bus plenæ : Direptis rebus & in naues impoſitis tecta ſubiecto igni Ve netus ad oppidanorum terrorem incendit : Inde quia ob murorum alti tudinem nullus erat ſcalarum uſus muros perrumpere milites aggrediun tur : Rhodiacæ claſſis præfectus dum incautus portam urbis cum ſuis re fringit ingenti ſaxo ictus concidit : Corpus exanime ſui ad naues deferunt : Turbauit fortiſſimi uiri caſus non mediocriter militum animos : ſed ma gis flammæ quæ uentorum turbine actæ pugnantium ora perſtringebant : Quibus undiq; ingruentibus coactus eſt miles remiſſa pugna ſe ad na ues recipere : Maripetrus & ipſe impigre cum ſuis auerſa parte quæ du plici muro præcincta erat urbem adortus admotis repente ſcalis exteriores muros cum Barbarorum cæde confeſtim occupat : ubi uero ad ſecundos uentum eſt quia ſcalæ illorum altitudinem non æquabant : ab imo fe rox miles mœnia diruere eſt adortus : Multi quidem uariiq; fuere noſtro rum conatus : ac creditum uulgo eſt urbem eo die capi potuiſſe : niſi mi litem mœnibus hærentem nox ipſa oppreſſiſſet : Ferunt medio certamine fœminam Illyrici generis quæ diu inter Barbaros ſeruiuerat ex ſuperiore par te clamoribus nutu hortatione Chriſtianos iuuare auſam quum ex proxi mis quidam ei flagra minaretur compoſita prius ueſte ſummo muro de ſiluiſſe moxq; ſuo pondere ſolo afflictam inter ſuorum complexus expi raſſe : Legati relicto circa urbem præſidio ne quis ingredi exireue poſſent ipſi cum reliquis ſub noctem ad claſſem redeunt : Ibi quia inter omnes conſtitit oppidum mœnibus præſidioque munitum ſine bellicis operibus quibus muri diſiicerentur capi non poſſe : eſſetq; nimis longum expe ctare dum ex Peloponneſo nauibus peterentur nec tam longum q̃ pericu loſum quum tota Pamphiliæ ora importuoſa ſit : Vulturno & Au ſtro expoſita qui duo uenti id mare uiolentius agunt : Placuit poſte ro die ſuburbanis locis ferro & igni conſumptis inde abire : Immiſſus

Attende ua lidam claſ ſem chriſtianorum.

Mocenici ſtratagema

Superantii ſtrenuitas

Illyricæ fœ minæ ca ſus / Sūmo muro deſilier.

Lib. 29

itaq; miles amœniſſimum totius Pamphiliæ agrum fœda populatione defor mauit: Claſſis ex Attalia profecta paucis diebus Rhodum applicuit: Hic dum Venetis & aliarum claſſium præfecti naues habent: Vſunaſani regis Perſarum orator Rhodum applicuit: Ex eo cognitum eſt ſuaſu & hortatio- nibus Catharini Zeni uiri patricii Venetoꝶ oratoris Regem ſuum ad Otho mani opes euertendas ſocia cum Veneto arma iunxiſſe: Et iam eius duces cum expedita manu ferociter maiorem Armeniam quæ Othomani imperio parebat inuaſiſſe: Tocatamq; opulentiſſimam eius regionis urbem atq; alia quædam oppida non ignobilia cœpiſſe: Affirmat ad hæc illum ſatis ſuperq; uiris & equis abundare: Perſas quoq; haſta enſe ſagittis ad pugnam idone- os reliquorum operum bellicorum ignaros omnino eſſe & inexpertos: Ad Venetos igitur & ad Romanum pontificem alioſq; Chriſtiani nominis prin cipes ſe miſſum dicere: eos regis ſui nomine oraturum ut aduerſus com- munem hoſtem Perſicas opes Bombardis ad urbium expugnationem & ho ſtem eminus ſummouendum iuuarent: Mocenicus & alii benigne oratoris poſtulata audiuere: Hortatiq; ſunt illum bene ſperare fore affirmantes ut omnia quæ petiturus ueniſſet facile impetraret: Oſtentant ad hæc illi uali diſſimam claſſem & armis & uiris optime inſtructam: Eam dicere ubiq; re- gis imperio præſto affuturam ſi ita eueniret ut ea quandoq; uti uellet: Bar baro cum his in Italiam dimiſſo ipſi ad aliquid inſuper agendum quoad per autumni tempeſtatem adhuc liceret ſe accingunt: Sed dum hæc mari geruntur Othomanica arma haud uno loco Venetas opes infeſtabant: Iam enim non Epirum ſolum & Dalmatiam: ſed Italiam quoq; ſubitis excurſionibus uexare cœperant: In Epiro ab initio ſuſcæpti belli quaſi ſta tis diebus bis quotannis circa Scodram: Lyſſum: Croiam & alia oppida quæ in ea ora Veneti tenebant ſub meſſium & uindemiarum dies Barba rorum equitum alæ erumpebant: quanq̃ ante bellum a Venetis cum Mao metho Othomano ſuſcæptum longe prius Turcorum arma Armurathi qui Maomethi pater fuit auſpiciis in Epirum penetrarunt: uel tum ma- xime quum Scanderbechus ab illo oppugnatus eſt: Ferunt hunc ferociſ- ſimum in armis fuiſſe & qualem poſt Pyrrhum qui cum Romanis in ter ra Italia bellauit Epiroticum nomen non habuit: Solebat Ioannes Cocci us pater meus qui Calabro bello ſub Ruberto Vrſino uiro fortiſſimo ali quandiu militauit adoleſcenti mihi enarrare: Vidiſſe ſe Epirotam hominem qui cum ſexcentis equitibus Ferdinãdi nomine in Appuliam tranſiuerat exer to brachio nunc claua nunc falcato enſe pugnantem totq; interim ac tan ta belli facinora ædentem ut merito plus unus q̃ tota equitum ala hoſti- bus formidabilis uideretur: Is principatum ſua induſtria in Epiro recupe ratum quoad uixit aduerſus Turcos cum pauciſſimis fortiter defendit: Sex centos lectiſſimos equites habuit ſemper maiore fere equitatu non uteba- tur: Cum his ſæpiſſime barbarorum copias ſuis longe maiores conſerto prœlio fudit fugauitq;: Quo factum eſſe aiunt ut poſt eius mortem exi- mia uiri admiratione populi imbuti quaſi in illo aliquid uidiſſent quod humanum excederet faſtigium: Grati principis memoriã ſolẽnibus conſecra rint carminibus: Retulerũt mihi fide digni uiri uel medio ardore belli & tũ quũ Barbaroꝶ armis omnia ſtrepebãt puellaꝶ cœtus in his urbibus qbus ille ĩperauit octauo quoq; die mediis triuiis coire ſolitos ac defuncti principis ut ueteres magnoꝶ heroũ in conuiuiis ſolebãt laudes decãtare: ſed hæc ut dixi aliquãto

Vſunaſani legatio Catharin' Zenus ad eum legatus.

Scanderbechus alter pirrus.

Sabellici pater miles [bel]lo calabro.

antea. In Dalmatia quoq; & multæ & uariæ per hæc tempora fuerunt hoſti
um excurſiones: Verum quia ſubitæ & latrocinii potius q̄ legitimi belli ſpe/
ciem habentes ideo parum memorabiles: At ſatis nobiſcum fœliciter actum
eſſet ſi prouinciæ ſolū & nō Italia quoq; impia illorū arma ſenſiſſet: Quæ tū
primum quum hæc quæ diximus a Mocenico in Aſia gerebantur Italiæ fini
bus tranſgreſſa Vtinum uſq; peruenere: Erat medius fere autumnus quan/
do ſub occaſum ſolis Barbarorum equitum alæ ad Sontium amnem tumul
tuoſe conſederunt: Cœperantq; hoſtium non pauci fluuium uado ſuperare:
quum in Veneta arma inciderunt: habebant turmæ equitum plæræq; in cite
riore ripa & in uillis ripæ proximis ſtatiua: Qui ſub ipſum hoſtium acceſ/
ſum tranſitum inhibituri facto agmine affuerunt: Verum quanq̄ ſatis ma/
turatum eſſet: Barbarus tamen ſua celeritate illorum curſum præuerterat atq;
ex eo equitatu iam nonnulli fluuium trans nauerant: Sed hos Venetus ſub
primum congreſſum ad aquas compulſos in ulteriorem ripam ad ſuos con
fugere coegit: Stetit & noſter eques ad multam noctem in aduerſa ripa: In
de hoſtium multitudinem ueritus in Ceruiam inſulam conceſſit: Eſt locus
hic non procul ab Aquileia quem Rouedula Amphora & Alſa amnes ſuis oc
curſibus inſulā faciunt: ubi uero illuxit nec Venetus in conſpectu apparuit
confeſtim flumine ſuperato in patentes Carnorum campos tumultuoſe ho/
ſtes irrumpunt: Ingens ex agris fuga facta eſt: & in oppidis non mediocri/
ter trepidatum: Fumus uillarum procul ardentium terrorem oppidanis ingē
tem iniecerat: ſed illum omnino maiorem faciebant ipſi agreſtes pauidi cum
liberis pecore diſtractaq; ſuppellectile portis incidentes: Eram ego tum for/
te Vtini: Eſt id oppidū hodie omnium quæ in ea terra ſunt & conuentu &
amplitudine maxime inſigne: Nunc regionem ipſam uulgo Forumiulium ap
pellant: Huc quum Barbarus ad tertium lapidem adequitaſſet tantum inſue
to malo terroris omnibus iniecit ut tanq̄ urbem irrupiſſet matronæ circa aras
cum liberis pauidæ ſederent: Diſcurſum cum trepidatione in forum & in ar
cem quæ foro imminet creditum uulgo eſt ſi ea conſternatione Barbarus ur
bem oppugnare tentaſſet facile in diſcrimen nobiliſſimum oppidum eo die
adduci potuiſſe: ſed illi ueriti credo ne a tergo inſidiæ pararentur (quia quo
Venetus equitatus conceſſiſſet parum exploratum habebant) multis mortali
bus cum pecore in prædam abductis retro ſtatim abierunt. Nec ſolum hac
Italiæ parte res Venetæ per id tempus ſollicitæ fuere: ſed circa Padum etiam
Ferrarienſium nouitatibus: Siquidem Borſio Aeſtenſi defuncto Veneti Her
culem eius fratrem milite nauibus pecunia adiutum in ampliſſimo principa
tu de quo magnum alioquin illi cum Nicolao ex Leonello fratre nepote im
minebat certamen locauere: ac ſemel locatum quum per id tempus pauco/
rum conſpiratione pene eiectus eſſet licet maiori bello impliciti ſumma ope
retinere perſeuerarunt: Hæc foris: Domi uero ſublato argenteorum nummo
rum uſu quos magna ex parte adulteratos conſtabat: noua forma ac longe
maior inducta eſt: Thronum dixere ab ipſius principis imagine quæ in eo ex
preſſa eſt. In Aſia dimiſſo Perſarum regis legato Mocenicus & ſociorū præ/
fecti ne ocio tererent quod reliquum autumni erat confeſtim in eandē fere
aſiæ orā quæ e regione Chii eſt circa Thermerium Mindiorū promontoriū trāſ
miſere: Hic dextra leuaq; equites ſociiq; nauales immiſſi frugiferum agrum
paſſim olea & uitibus conſitum uiciſq; frequenter habitatum fœda popula/
tione uaſtarūt: Magnus mortaliū numerus in prædā actus humana capita ad

Prima Turcorum in Italiam expeditio

Ceruiam inſula

Thronus nummus

Lib. 29.

ſeptem ac triginta ſupra centum ad naues relata: Captiuis ſub haſta uendi
tis pecuniæ præda exactæ æqua portione ſociarum claſſium turmis diuiſæ:
Naxos — Inde in Naxon tranſmiſſum: Hinc regiarum triremium præfectus iam enim
hybernorum tempus erat a Mocenico bona uenia dimiſſus cum tota claſſe
domum abiit: Venetus cum pontificis legato ne non aliquod priuſq̄ in hy
berna concederent a ſe facinus ædere tur: Ex Naxo non multo poſt profecti
Smyrna — ad Smyrnam nobiliſſimam olim Ioniæ urbem oppugnandam ire pergunt:
Adiuerant illam quoniam in remotiſſimo ſinu ſita eſſet diu nullum belli
impetum ſenſiſſe: atq; ob id loci incolas longa pace & ocio florere quæ quo
certiora erant eo maiorem reparandorum mœnium quæ uetuſtate ſua non
uno loco collapſa erant negligentiã pepererant: Ad Pſiram deſertam inſu-
lam primo appulſum: Inde nocturnis nauigationibus tertio die ſub lucem
Smyrneum littus tenuere: Eſt pars urbis non parua in monte ſita: ſed lon
ge maior in planicie: Verum mons frequentius colitur: Copiæ repente in
terram expoſitæ hoſtium muros feroci adoriuntur oppugnatione: Ciues ſu-
bito malo territi cum metu & trepidatione in ipſis murorum ruinis Veneto
occurrunt: Sed illorum conatus parum uictoriam remorari potuerunt: Eo-
dem enim animorum ardore quo oppugnatio inita erat per ſcalas pluribus
iam locis admotas perq; murorum anfractus nauales ſocii ſcandentes ur-
Smyrna capitur, ac diripitur. — bem tranſcendunt: Ad cuius captæ ſenſum ingens fuga miſerabiliſq; com-
ploratio orta dicitur: Matronæ pauidæ in ipſa templa quas Meſchetas uo-
cant cum liberis confugerant: circunſtabant aras Maomethum ſuum inuo-
cantes: Ciues in extremum diſcrimen adducti ex ſummis tectis tegulas aliaq;
telorum genera in ſubiectum hoſtem deuoluunt: Venetus uictor mediam
urbem diſcurrens uirgines matronas: ac reliquam imbellem turbam e tem-
plis diſtrahit puberum alios abiectis armis capiunt: Alios obſtinatius reni-
tentes trucidant: ueſtes: aurum: argentum: uaſaq; precioſe & magnifice ce
lata diripiunt: Sacra prophanaq; uiolant: Ferunt fœminam florenti ætate
quum ad naues abduceretur mariti ſepulchro in quod forte inciderat procu
buiſſe: ac flebili lamentatione illud complexam dulciſſimum mariti nomen
Attende Smyrnææ fœminæ exemplum — ſæpius uocaſſe: En inquit coniunx dilectiſſime extremus patriæ caſus efficit
ut me q̄nullus amor nulla uis unq̄ quo minus tua fuerim ſemperq; futura
eſſem: uertere potuit crudeliſſimi hoſtis manus in perpetuam captiuitatem
abducat: Separor infœlix a tuo conſpectu nec dulcem patriam nec monu-
mentum hoc dulciſſimum amplius uiſura: Has ego ſupremas lachrymas tu
is miſceo cineribus: his inferiis tuos manes ſupremum ciebo: Sed quid ita:
moriar potius q̄ ſuauiſſimo hoc complexu diuellar: atq; ita ſepulchro hærés
quum neq; minis neq; alia ui facile diuelli poſſet a temerario milite gladio
traiecta hac ſola re fœlixq; quo uoluit loco relicta eſt: Ad famam captæ ur
bis Balabanus qui prouinciæ præerat ex proximis ſtatiuis ſubito excitus cum
tumultuaria hominum manu non multo poſt affuit: Illi uenienti Pelopōne
ſiacus eques primo occurrit ac certamine uix bene iniecto affuerunt & aliæ
turmæ nauales: pugnatum aliquandiu eſt æquo Marte: Mox uero Barbaro
cadente hoſtes fuſi ac cum ſtrage multa fugati ſunt: Victor miles in ur-
bem rediit: Inde tranſlata ad naues præda igni domibus iniecto nobiliſſi-
Comburitur Smyrna Homeri monumentum. — ma ciuitas breui ſpatio in cineres collapſa eſt: Scribit Cepio ſe hic inter alia
uetera monumenta Homeri poetæ eminentiſſimi ſepulchrum uidiſſe cum
ipſius ſtatua Græcis litteris inſcripta: Nec urbs ſolum ſed ager quoque

illi circuniectus ferro & igni fœde populatus eſt : Cæſorum capita ad naues
Ducenta & quindecim relata : Claſſis inde abducta ad deſertas inſulas Ioniæ
adiacentes appulſa eſt : Hic præda ſub corona uendita : Manubiæ ipſæ mili
ti ſociiſq; naualibus ac turmis ex priſtino inſtituto diuiſæ : Quarto deinde die
in Clazomeniū littus copiæ expoſitæ : Eſt Clazomene in extrema parte Smyr Clazome
næi ſinus : & ipſum quoq; olim oppidum in Ionia inſigne : Ex agro urbi cir ne
cuniecto exigua eſt omnino præda acta : Nam Smyrnææ cladis fama effece/
rat ut locorum incolæ iam antea cum imbelli turba ad montes conceſſiſſent :
pauci ad domorum cuſtodiam relicti cum Camelorum ac reliqui pecoris co
pia intercæpti : Inde quia iam hybernorum tempus inſtabat ſubſolano flan
te utraq; claſſis ex Ionia in Pelopōneſum paucis diebus incolumis eſt redu/
cta : Vbi uero Methonam eſt appulſum Pontificis legatus Venetum comple
xus ita affatus dicitur : Ibo Mocenice inquit uir fortiſſime rerum a te geſta/
rum teſtis & publicus præco : Faxim equidem (Italiam modo incolumes at/
tingamus) ut non ſolum pontifex Auguſtiſſimuſq; ille noſter ſenatus : ſed
Italia etiam tota ac principes & populi chriſtiani nominis uel ab Italia remo/ Receſſus
tiſſimi intelligant quid Veneti tuis auſpiciis : tuo conſilio : & uirtute in Tur/ Pontificii
cos communes hoſtes tota Aſyæ Lyciæ & Pamphiliæ ora geſſerint : Perge uir legati et eius oratio
clariſſime ut cœpiſti Venetum decus propagare rem chriſtianam tueri tuūq;
nomen per hæc immortalitati commendare : Deus optimus maximus tuos ſe
cundet ſucceſſus : ſpero fore ut tua unius uirtute ingentes clades quas Chri
ſtiano nomini immaniſſimus hoſtis intulit breui maiore quodam Barbaro/
rum incommodo reſarciantur. Ad ea Mocenicus pauca de ſe : ſed de Vene
tis magnifice multa eſt pollicitus : modo Chriſtiani principes ii eſſent qui ad
id bellum conficiendum Venetas opes iuuare uellent : Atq; cum his Pontifi
cis legatus in Italiam Venetus Neapolim Pelopōneſiacam diuerſi abiere : Hic
dum imperator muniendo oppido inſtat : Siculus adoleſcens Antonio aiunt Attende Si
fuiſſe illi nomen ad eum uenit : Fuerat is Chalcidica expugnatione captus : culi iuue/
Edocet exploratam ſe habere claſſem quam ſubductam Othomanus Cali/ nis facinus
poli haberet cum toto armamentario quia noctu non aſſeruaretur facile con
cremari poſſe ac ſi darentur ſibi fidiſſimi comites fore ut intra paucos dies
audiret a ſe nihil uani allatum : Exoſculatus adoleſcentis indolem Venetus
magnis onerat pollicitationibus : ſociis & nauigio comparatis mox ille nego
ciatorem mentitus ſcapha pomis referta Dardanulos ſuperat : Inde quum
Calipolim applicuiſſet ſordido queſtui per diē intentus (quando maius omni
no facinus animo agitaret) Sequenti nocte armamentario cum centum naui
um apparatu incenſo in naues quæ proximo loco ſubductæ ſtabant ob con
curſum hominum ad primam flammarum eruptionem factum ignem inii
cere non potuit : Ipſe Helleſpontum traiicere ſtudens naui qua erat ob ignē
temere diſiectum incenſa in proximam ſiluam concedere coactus eſt : ubi
cum ſociis in q̄ profundiſſimam potuit partem ſe ſe illatebrauit : ſed ubi
poma fluitantia paſſim conſpecta ſunt nauiculaq; proximo loco demerſa :
Confeſtim rati quod erat heſterni illius negociatoris opera id factum ex fu/
ga poſtridie uno ex ſociis perempto qui non impune occubuit retracti : Ad
Othomanum Siculus & reliqui ſunt miſſi : A quo rogatus adoleſcens qua Attende fe
ſua iniuria tantum facinus patrare eſſet auſus : ferociter & intrepide re/ rociſſimū
ſpondiſſe dicitur : communi Chriſtiani nominis hoſti nocere uoluiſſe : aggreſ capti iuue
ſum ſe facinus omnino pulchrum : ſed pulchrius adhuc aggreſſurum fuiſſe ſi nis reſpōſū

Lib. 29

ut in nauticum apparatum flamma ita in regis caput ferro graſſari licuiſſet: Demiratus adoleſcentis indolem Maomethus non Porſenam regem: ſed Barbaram feritatem ſecutus eum cum ſociis medium ſecari iuſſit: patres poſtq̃ illum ſuo premio ornare non potuerunt dote eius ſorori ex publico data annuum fratri ſalarium conſtituere: Hybernabat Neapoli claſſis eratq; imperator ut dixi oppido & claſſi muniendæ intentus: dum Perſarum regis & Catharini Zeni litteræ ad principem & ſenatum eo allatæ ſunt: Quibus idem fere petebatur quod & per legatum paucis ante menſibus: Eas ſubito Mocenicus triremi ad id parata Venetias perferendas curauit: Quibus patres moti confeſtim ingentem tormentorum numerum undiq; expediunt: uaſa ad hæc aurea magnifice cælata: Veronenſis panni uim maximam & ex purpura multos: nonnullos etiam aureos regi dono deſtinant: Centum præterea iuuenes qui æneas machinas exercerent: quibus Thomas Himulanus eſt præfectus: Ioſephus Barbarus homo magno natu uerũ Perſicæ linguæ non ignarus eſt miſſus qui publico nomine ad regem munera deferret: Quorum tanta uis fuit ut tres onerariæ ad ea conuehenda inſtructæ ſint: Omnibus itaq; paratis Barbarus proſpera uſus nauigatione in Cyprum delatus eſt: Mox ubi in maritima Ciliciæ aut Syriæ ueniſſet ad amicum regem tranſmiſſurus mãdant ad hæc patres Mocenico per litteras ut ad Vſunaſani iuſſa habeat claſſem paratam confeſtim eo iturus quo ab illo accerſeretur: Othomanus interim Byzantio præſidiis munito ingentibus copiis in Aſiam tranſmiſerat ut tãti belli incendio occurreret: Venetus & ipſe quia fama erat Caramanos fratres Perſarum regis ſocios quos Othomanus paterno regno ſpoliarat maritima Ciliciæ oppida oppugnare: Perſæ gratificaturus in Cyprum ſub uernum tempus cum tota claſſe uenit ut maritimis auxiliis Caramanas opes iuuaret: Idem ferme equitum aliorumq; naualium ſociorum fuit qui & ſuperiore anno apparatus: Rhodii duas inſtructas naues dedere Cyprius rex & amicus & belli ſocius quatuor atq; ita aucta claſſe ad Ciliciæ littora Seleuciæ proxima Venetus applicuit: Ibi tum Caramanus Seleuciæ obſidendæ gratia caſtra habebat: Eſt portus quem Theodori dicunt: Eum Venetus claſſe occupauit: Fuit ibi olim Veneris templum ac propter loci oportunitatem frequens piratarum habitatio: Extra oppidi ruinas in ipſo littore uetuſtiſſimum extat phanum miræ magnitudinis quadratoq; lapide ædificatum: Hic Caſſambetus ex Caramanis fratribus minor (Pirametus enim maior natu Ciliciæ rex in Perſicis caſtris erat) oratores ad Venetum mittit qui eius acceſſum gratulati memorant Caramanos fratres ſemper ob paternam amicitiam in Venetis ſpem maximam habuiſſe: Docent ad hæc iam quartum menſem Caſſambetũ tria Ciliciæ oppida obſidere: Sichinum: Seleuciam: & Corycum: Quibus ſi quãdoq; potiretur fore affirmabat ut totum regnum breui recuperaret: deeſſe illi tormenta atq; alia bellica opera ad urbes expugnandas: Orant igitur ut regi ſocio & Veneti nominis amico tantiſper auxilio eſſe uelit donec paternum regnum per iniuriam ab Othomano communi hoſte ereptũ recuperaret: Oratoribus bene ſperare iuſſis Victorem Superantium legatum ad Caſſambetum Venetus mittit ut cum eo de ratione adminiſtrandi belli ageret ille coram di dicit ex tribus oppidis quæ oppugnabantur: Sichino primũ expugnato opus eſſe: Quo recæpto apparebat reliqua continuo in fidem reditura: Tenebat id oppidum Muſtapha Cilix homo perfidus & qui cum fortuna fidem mutauerat amicus olim Caſſambeti & fratris: ſed eorum principatu euerſo Othomani ſecutus

Publica gratitudo erga Juvenem Siculum.

Publica ad uſunaſanũ munera

Ioſephus Barbarus ꝑſice callens ad ꝑſam miſſus

Seleucia

Caſſambetus Pirametus

cilix ꝑfidus.

mani ſecutus arma id oppidum per iniuriam occuparat: Coriolanus Cepio Tragurinus ad explorandum locum miſſus retulit: oppidum edito eſſe loco ſitum: murum tenuem & ſine pinnis imbellem turbam cæteraq; uictoriam polliceri: Ad eam oppugnationem Venetus iturus Lodouicum Lombardum Venetum cum decem triremibus ad Corycum mittit ne quid commeatus a mari oppidanis ſubueheretur: A continenti Caramanus cum ſuis copiis hoſtem urgebat: Ad Sichinum reliqua claſſis admota oppidumq; oppugnatione tentatum ob ſitus aſperitatem capi non potuit: Eo ſucceſſu oppidani elati in Venetos pedem referentes inuecti: Ite inquit Veneti & mari & piſcibus imperate: Continentis imperium Othomano relinquite: Tentauit per caduceatorem Venetus Muſtapham ad uoluntariam deditionem trahere hortatus ut Venetam fidem potiuſq̃ arma experiri uellet: tum quia a pace Barbarus omnino abhorrebat oppidum graui oppugnatione adortus bellicis machinis a parte Boreæ ſtatutis quoniam muros diſturbare cœpiſſet territum hoſtem ad deditionem compulit: Muſtapha cum ſuis abire permiſſo oppidum Venetus Hiſupho Caramani præfecto tradidit: Inde quum ad Corycum rediret Zancius regiæ claſſis præfectus cum decem triremibus illi medio curſu occurrit: Alluitur Corycus duabus partibus marino fluctu reliquum a continenti profundiſſimam habet foſſam duplici undiq; muro uallatã portus illi ab occaſu equinoctiali eſt: Cuius aditum ipſa mœnia ab omni iniuria defendunt: Eleuſia inſula ad Auſtrum trecentos inde paſſus albo quadratoq; lapide munita adiacet: Loci naturam aliquanto prius ex ſũma puppi Venetus contemplatus mox dat ſuis ad irrumpendum ſignum ad quod per crebros Bombardorum ictus & tela dextra leuaq; cadentia triremes portum occupauere: Copiis inde in littus expoſitis Mocenicus mittit qui a præfecto urbis ſciſcitaretur an deditione facta uellet inde abire: a quo quum ferociter reſponſum eſſet non Muſtapham uirum imbellem illic eſſe: ſed eum qui regiæ cohortis militibus ad urbis præſidium miſſis præfici meruiſſet: Turcorum principum mos eſt ex omni captiuorum numero quintam ſibi partem uendicare: Pueros fere a decimo anno ad ſextum decimum legunt: Si captiui deſunt e prouinciis Chriſtiano nomini ademptis uel parentibus inuitis per inquiſitores capiuntur: Eos a pio cultu auerſos Maomethana ſuperſtitione imbuunt: imbutos præceptoribus militari diſciplina inſtruẽdos tradũt: ubi uero adulti ſunt cum principe militant eoſq; Ianizaros uocant: Qui ingenio & indole præſtant ad dignitatem promouentur: Ex his Subaſſas: Flãbularios: prouinciarum urbium & arcium præfectos legunt cætera turba partim ad oppidorum præſidia partim ante ianuam principis excubant: Illius latus ſi quando domo egreditur ferro ſtipant: Ex his lectiſſima illa & quaſi prætoriana cohorte in bello utuntur reges: Iis Corycum quoq; per id tẽpus Othomanus firmarat: Quorum uirtute fretus Hiſmael oppidi præfectus ad deditionem nullo modo inclinabat: ſed ubi uiribus opus eſſe non minis apparuit & a meridie ab Eleuſia & ab occidua parte Venetus æneas machinas ſtatuit: Quibus quum iam murus ea parte qua ad Eleuſiam uergit diſturbari cœpiſſet incolumitate ſibi & ſuis pacta deditionem fecit Hiſmael: a quo oppidum recæptum Venetus Caramano reſtituit: Inde ad Seleuciam opugnandam ire pergit: Seleucus unus ex Alexãdri Macedonis ſucceſſoribus eã quinq; millia paſſuum a mari condidit: Vrbs nunc uetuſtate collapſa eſt: Arcem natura & opere munitam Neſembegus præſidio tenebat: Qui & ſi ab initio ab

Coriolanus Cepio

oppidanorũ oprobrosa ver

Muſtapha deditionẽ facit

Corycus Vbi.

Ianizarii q sint, et quo

Hiſmael dedicionem f

Seleucia

Lib. 29.

omni deditionis mentione abhorrere uiſus eſt: ubi tamen tormenta & alia bellica in ſe opera expediri uidit & ipſe cum præſidio arcem Veneto tradidit: Traditam ille per Superantium legatum amico regi reſtituendam curauit. Caramanus recuperato regno equum argenteis ephippiis phaleriſq; ornatũ pardumq; ad hæc cicurem Veneto imperatori dono miſit: ægitq; ei gratias quod ipſius opera in paternum eſſet regnum reſtitutus: Affirmans fore ut quicquid deinceps fortunarum habiturus eſſet acceptum ſe illud Veneto nomini cum fratre relaturum: Profligato in Cilicia bello quum de Perſicis caſtris nihil afferretur: Lyciam adhuc bello intactam Mocenicus aggredi ſtatuit: Verum quia nunciabatur Iacobum Cyprium regem dyſenterico morbo grauiter laborare in inſulam officii gratia diuertit: Hic Venetus poſt mutuam ſalutationem de morbo deq; eius curatione non pauca ut fit percontatus: ut bono eſſet animo ac uim morbi fortiter perferret regem hortatus eſt: Tum ille uideo inquit ac ſentio Clariſſime imperator me grauiſſimi morbi afflictatione in apertum uitæ diſcrimen adductum & ne mihi placeam quod de ſalute ſperem nihil habeo: Amantiſſimam igitur coniugem iam grauidam cum poſthuma ſobole hæredem inſtituo: Ea ut ſcis Marci Cornarii filia eſt quam Venetus ſenatus in filiam prius optatam mihi matrimonio locauit: Si igitur quod uehementer uereor uita deceſſero & coniugem ipſam & regnum Veneto nomini commendo: Tuq; ſi ita opus erit pro noſtra amicitia proq; imperii maieſtate eam cũ ipſa prole totoq; regno ab omni quæſo tueare iniuria: Quin habes inquit Mocenicus rex inclytæ quod & ætate integra & corpore adhuc ualido optime ſperare debeas: ſed ſi quod nolim aliter euenerit eam tecum ſpem feras neq; me neq; Venetas opes tuis unq̃ defuturas: Atq; cum his ab eo digreſſus celeri nauigatione ad inſulas Lyciæ propinquas cum tota claſſe deuenit: Inde in continentis oram tranſgreſſus ingenti primum ex tota terra præda abducta: Mycram oppidum non multum a mari recedens quia ſpes uoluntariæ deditionis nulla dabatur oppugnare eſt adortus: Bellicis machinis a duobus lateribus admotis & qua auxilia ſperari poterant foſſa & uallo obiectis: Et iam murus aliqua ex parte concuſſus erat quum Aiaſbegus Lyciæ præfectus cum ingenti euocatorum manu affuit: Peloponneſiacus eques uenienti illi obiectus eſt: ac conſerto prœlio utrinq; cruento marte pugnatum: Demum Aiaſbego cadente fuſis fugatiſq; cum cæde Barbaris ad centum quindecim cæſorum capita in caſtra ſũt delata: quæ cũ Aiaſbegi capite haſtis præfixa atq; proximo loco ut ab oppidanis conſpici poſſent admota: Fractus ſuorum caſu Charagus Tribalus qui cũ ualida militum manu intus erat: diſiecta ad hæc iã muroꝝ parte non parua ſalutem ſibi & oppidanis paciſcitur ut quo uellẽt incolumes abire liceret: oppidũ Veneto relictum diripitur direptumq; ſubiecto igni incendio eſt abſumptum: Hinc claſſis ad Fiſcum admota quod contra Rhodiorum ciuitatem olim fuit: nunc ueſtigia tantum uiſuntur: circũiectus ager uicis habitatur: Eũ Peloponneſiacus eques in terram expoſitus cum ſociis naualibus prædatus eſt: Et iam ad Helleſponti anguſtias ſuperandas animum Imperator adiecerat: edixeratq; nauium præfectis ut ad eam expeditionem ſe accingerent: Quum oratores a Carlota Cyprii regis ſorore quæ multis ante annis a fratre regno pulſa Rhodi exularat affuerunt: Nunciant hi Cyprium regem a quo Carlota ſoror hæreditario regno quia legitime nata eſſet per iniuriam fuerat ſpoliata uita per eos dies deceſſiſſe: Orant proinde opem rogãtq; ut amici olim regis filiam

Caramani munera

Cypri regina ex Cornaria familia

Mycra direpta ac incensa.

Carlotæ legati, rex ciprius moritur.

regis filiam

regis filiam & Allobrogum ducis nurum auxiliis iuuare uellet atq; in paternum regnum reſtituere: Vnde per iniuriam a fratre uerum concubinæ filio eiecta eſſet: Ad ea Venetus imperator ueteri Iacobi regis fœdere & amicitia cum Venetis memorata omnia dicere quæ iure præſtari poſſent ſe publico nomine Carlotæ præſtiturum: Ve℞ mirari ſe eam ignorare regno℞ iura in armis non lege conſiſtere: Nec regnum illi ſoli: ſed Genuenſibus quoq; qui ad id tempus non paruam inſulæ partem occupatam tenuiſſent ademptum: Scire ad hæc ſe defuncti coniugem Veneti ſenatus per adoptionem filiā quia grauida relicta eſſet cum poſthuma ſobole hæredem ab illo ante mortem inſtitutam: Huius igitur ut iuſtius ita libentius ſe rationem habiturum dicere quæ & regis uxor & ex eo mox futura eſſet mater quæ Veneto ſanguine procreata Veneti ſenatus per adoptionem filia eſſet: Irent igitur & aliunde quærerēt auxilia aduerſus eam quam ipſe pro maieſtate Veneti imperii eſſet ab omni iniuria uindicaturus: Cum his legatis a ſe dimiſſis iam iam Helleſpontum uerſus moturus litteras a Catharino Zeno Mocenicus accæpit: quibus docebatur Perſa℞ exercitum Othomaniq; non multum inter ſe diſtare: atq; eo conſilio caſtra pene contuliſſe ut collatis ſignis de ſūma rei acie dimicarent: Operæprecium facturum ſi in maritimam Ciliciæ oram primo quoq; tempore cum tota claſſe ueniſſet quo Perſa℞ rex diceret ſe copias admoturum ut ibi cum eo de ratione gerendi belli ageret: His litteris continuo ab Helleſpontiaca expeditione in Ciliciam Venetus curſum auertit atq; in Myreneorum agrum qui Lyciæ eſt excurſione ſubito facta in Cyprū diuertit: Hic reginam ob mariti mortem mœrore & luctu affectam conſolatus: hortatuſq; ut bono eſſet animo nec ullius belli minas horreret paratū eſſe ſe ad omnes nouos motus ipſius dignitatem tueri ac procul regno iniuriam omnem propulſare ſubito in Ciliciam tranſiit: Et quum ad Corycum claſſem haberet Lodouicus Lauretanus pontificiæ nauis præfectus ad eum uenit: Ait is ſe a Spalatenſi antiſtite miſſum qui pontificis legatus cum decem triremibus Rhodum ueniſſet ut ex eo ſciſcitaretur quid eſſet agendum: an in animo haberet pulchrum aliquod in Turcos facinus ædere: quoniam ſi id animo moliretur ſe præſto cum tota claſſe affuturum diceret: Apparebat ea denunciatione pontificium legatū ſine ſpe alicuius rei magnæ gerendæ non ulterius progreſſurum uidebaturq; id poſtulare quaſi nihil ad eam diem actum eſſet: Cuius rei indignitate Mocenicus motus non potuit temperare quum diceret: Videri fortaſſe pro magnitudine animi parua nouo pontificis legato quæ ad eam diem ipſe in hoſtem geſſiſſet: ſed illis qui ea paſſi eſſent non modo nō leuia uideri: ſed tam moleſta etiam & grauia ut ne maiora quidem mala pati potuiſſent: Ve℞ integrum ei eſſe uelit nec ne cum Veneta claſſe pōtificiam iungere: Quod ad ſe attineret ingenue polliceri pontificis cauſa naues uiros legatum ipſum chariſſimum futurum atq; eo℞ ſe non minorē q̄ Veneta℞ rerum rationē & ubiq; & ſemper habitu℞: Et iam plures dies circa Ciliciæ littora Veneta claſſis hæſerat quū ex Catharini litteris eſt cognitū Perſas bis cū Turco conflixiſſe: Duo ſummi magiſtratus apud Othomanum habebantur Anatoliæ unus alter Romaneæ: Ille omnibus Aſiæ prouinciis: Hic uero Europæ præerat: Totam enim Pontici maris oram a Tauricia Cherſoneſo uſq; fere in Peloponneſum recentes Romaneam dixerunt: Suſpicari libet id nomen factum ſub id tempus quo Romani imperii ſedes ex urbe Roma Byzantium tranſlata eſt: Anatoliam contra & quæ Pontus olim dicebatur cum

Mocenicus in Cyprū uenit, et regina cōsola Helespontū ten regi op

Legati pōtificij insolen

Romaneas duo sūmi m apud

Anatolias

Lib. 29.

tota Helleſpontiaca ora Cariæ Lyciæ & Pāphiliæ tractu: Hoꝝ rex & quū de re aliqua quæ magni eſſet momenti agebatur & in bellicis maxime gerendis utebatur opera: Vterq; Barbaro nomine Baſſa nominatur: Qui igitur Europeæ oræ præerat cum Vſunaſani filio congreſſus ingenti prœlio uictus occubuit: Perſæ & uiris & equis Turcos præſtare creduntur: quod & pugnæ euētus eo tempore declarauit: Fuſæ nanq; ac fugatæ a Perſis Othomanicæ copiæ pene omnes cum ipſo duce occidione occiſæ ſunt: Quadraginta Turcoꝝ millia ea acie conflixiſſe dicuntur: Perſaꝝ triginta millia: Ea uictoria rex elatus poſtero die Othomani caſtra circūſedit: Muniuerat interim ille ſibi locum mediis caſtris quo ſe quaſi arce quadam tutiſſima continebat: Inde circuitu quatuor millium paſſuum foſſam uallumq; caſtris circūduxerat: Poſt uallum circunquaq; currus ferreis cathenis inter ſe connexis binas ſinguli machinas habentes: Ingens ad hæc tormentoꝝ uis ad tuendas munitiones undiq; diſpoſita erat: Ad ea in hoſtes exercenda quindecim hominum millia parata erant: Intra uallum quinq; & uiginti lectorum equitum millia continebat Thraces Tribaloſq; omnes: peditum quos Ianizaros uocant uiginti millia manu prope inuictam & Macedonicæ phalangi aſſimilem: Sub primum igitur hoſtis acceſſum multa tormentorum millia uno tempore in confertas hoſtiū cateruas excuſſa ingentem hominū equorūq; ædidere ſtragē: Hic Vſunaſani regis filius adoleſcens ferox ac proxima uictoria ferocior factus prima acie pugnans plumbea glande traiectus occubuit: Perſæ fœda ſuorū ſtrage territi conſternatiſq; ad id inſolito machinarum ſonitu equis terga uertunt: Tum eruptione ex caſtris facta Turci uictis inſtant paſſimq; fugientes obtruncant: Omnis Perſarum exercitus equeſter erat: Celeritate equoꝝ proinde fræti ex Turcorum conſpectu præcipiti fuga abierunt: Caſtris uictor potitus fugientem ulterius perſequi non eſt auſus: Rex in Armeniæ mōtes ubi uxor & liberi erant ſe recæpit: Othomanus quoniam hoſtem caſtris exuiſſet quaſi uictor miſſo exercitu Byzantium eſt reuerſus: Perſarum trecenta ac quinquaginta bellatoꝝ millia fuiſſe dicuntur: Turcorum trecenta ac uiginti: Sed hoꝝ quadraginta millia illoꝝ decē deſiderata: Perſæ uirtute ſuperiores: Turci arte & ingenio fuere: Hæc igitur quum ex Zeni litteris imperator cognouiſſet ex Cilicia in Cyprum conceſſit nam ob aduerſam pugnam Zenus ſcripſerat regem in maritimam oram eo anno non uenturum: Mocenicus puerum quē per eos dies regina enixa erat ex baptiſmi lauacro ſuſtulit: Erat Andreas Cornarius in inſula reginæ patruus uir magni ingenii: Huius conſilio in reꝝ adminiſtratione præcipue regina utebatur: Ab eo Mocenicus multa de ſtatu inſulæ ſciſcitatus cognouit omnia pacata eſſe: Veꝝ ne tantum regnū præſidio nudum relinqueretur præter naues illas quæ cum muneribus eo ſub initium æſtatis uenerant duas triremes addidit: Quas omnes Phamaguſtæ præſidio eſſe uoluit: atq; Cornarii dicto audientes eſſe: Eo pontificis legatus cum duabus triremibus uenit reliquas Chium a quæſtore abductas docuit: Inde non multo poſt ambo profecti in Rhodum primo inde in Chium tranſiuere: Cycladaſq; circūuecti in Peloponneſum uenerūt: unde Spalatino antiſtite in Italiā abeunte Venetus Methonæ ſubſedit. Hæc æſtate illa foris geſta. Thronus princeps medio fere autumno uita deceſſit: Quum anno uno & menſibus octo rempublicam adminiſtraſſet: Ad ædem minorum ſitus eſt ubi Philippus filius magnificentiſſimum illi ex candido marmore & auro ſepulchrū ſecus aram maximā erexit. Nicolaus Marcellus homo eximiæ pietatis

Maomethi ſtratagema

Turcorum uictoria

Attende in gentes Barbarorum exercitus

regine cipri baptiſmo it.

Andreas Cornarius

Philippus Thronus

Nicolaus Marcellus Dux.lxix.

pietatis in demortui locum ſuffectus eſt: Huius principatu in Comicio Vetuſta reꝝ ſeries quas Veneti pro Alexandro Ro. pontifice aduerſus Fœde. imperatorem olim geſſere: noua figuratione cœpta eſt inſtaurari: Negociũ gentili Bellino datum uiro noſtra tempeſtate pingendi peritiſſimo: quippe quẽ ad Othomanum Turcoꝝ imperatorem poſt pacem cum eo factam Conſtãtinopolim miſſum quum & multa eximia eius artis experimenta ædidiſſet: equeſtri ille dignitate: Ampliſſimiſq; muneribus donatum domum remiſit: Eoq; principe argenteus nummus eſt percuſſus: quem Marcellum ab auctoris nomine dixere.

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER. X. TERTIAE DECADIS.

C Yprus inſula nouis inde motibus agitata mediis Venetũ hybernis exciuit: Erant multi in ea Gotholanici ſanguinis uiri quos Iacobus rex nobilibus fere omnibus ex inſula cũ Carlota ſorore eiectis magnis opibus donatos ſparſim toto regno collocarat: Exercuerant illi iam antea Piraticam erantq; rapto uiuere aſſueti: Ac tum mortuo rege quanq̃ illius largitione amplas poſſiderent opes nouas res tamen moliri cœperunt: Erat in his Cyprius quidam antiſtes uir inter ſuos populares non minus ingenio q̃ fortuna eminens: fungebaturq; per id tempus quo rex uita deceſſit apud Ferdinandum regem oratoris munere: Adiecit is animum ad regnum per tyrannidem occupandum: Quod ipſum ut commodius conſequeretur Ferdinando perſuaſit ut ſe auctore curaret Iacobi regis filiam ex concubina natam filio ſuo & ipſi notho matrimonio locandã: ad quod negocium ſubito tranſigendum Antiſtes cum uno ex regiis purpuratis cui multa & magna Ferdinandus credere ſolebat duabus triremibus in Cypꝝ nauigauit: Venetus qui Methonæ erat regiaꝝ triremiũ acceſſu audito ratus quod erat illas haud fruſtra in inſulã miſſas: Confeſtim & ipſe Coriolanum Cepionem & Petrum Tholmerium Dalmatas cum duabus triremibus in Cyprum ire iubet atq; a regina ſciſcitari an inſulani ad eam diem aliquid noui mouiſſent: Cæteꝝ ſi quid eſſet unde inſidias timeret diceret quid opus eſſet facto paratũ eſſe ſe cũ tota claſſe ſi res ita exigat ſubito in inſulã proficiſci: His nuper profectis ex litteris a Cretenſiũ duce redditis Mocenicus cognouit iã Cyprios ad defectionem ſpectare: uerendũ eſſe niſi inſulanoꝝ conſilia ſubito illuc Venetæ claſſis appulſu opprimerentur ne ſtatus inſulæ in diſcrimen aliquod adduceretur: His litteris motus claſſis imperator ſtatim Victorem Superantium cum octo aliis triremibus in Cypꝝ mittit qui prius in Cretã uenit q̃ duæ illæ triremes quæ præceſſerant inde profectæ eſſent: Iubet Superantius Coriolano ut ire pergeret ſe cum reliquis nauibus ſubito affutuꝝ: Dũ hæc Veneti properant interim Cyprii conſpiratione cum ſuo antiſtite inita ſumptis noctu armis Polizapã Cypriũ & Reginæ medicũ qui ſubito clamore territi in illius cubiculum confugerant obtruncant. And. Cornarius ſub primum tumultũ in arcem confugerat a cuius præfecto nõ admiſſus inter duos muros arcis delituit: Mox uero unius indicio proditus ac cæpta prius a coniuratis fide quum in equum deſcendiſſet confeſtim & ipſe cum Marco Bẽbo ſororis filio trucidatus eſt: Iacentium cadauera detractis ueſtibus conſpirati nuda ſtatuerũt: Patrata cæde ad prætorem quem ex fœdere

Noui cypri inſulæ motus

And. Cornarius & Mar. Bembus trucidantur

Lib. 30.

Veneti in ea inſula habebãt ut ſuis popularibus ius diceret pari conſternatio ne concurrunt: Erat tum prætor Nicolaus Paſchalicus: Eum coniurati docẽt Andream Cornarium a militibus quibus ſtipendium non ſoluiſſet occiſum nolle ſe cædem illius noctis quæ ob unius auariciam ſecuta eſſet cuiq̃ ſuorũ apud Venetos fraudi eſſe: ſe quidem & in Reginæ fide & in Venetoꝝ amici tia perpetuo manſuros affirmant: Poſtulãt igitur ab eo ut Venetæ claſſis im peratori ſcribat Cornarium ſua culpa cæſum uideri: quoniam milites ſtipen dio fraudaſſet: Miſſuros præterea ſe ad principem & patres qui inſulanorũ nomine Reginæ & filio perpetuã fidẽ: Veneto autem nomini amicitiam pol licerentur: Paſchalis & ſi alio eoꝝ conſilia ſpectare uidebat tamen pro ueris aſſimulans ſe ea accæpiſſe quæ coniuratis dixerãt pollicetur ex eorum ſenten tia ad Mocenicum ſe ſcriptuꝝ: Illi interim regiã ingreſſi: Regis filiam armo rum ſex Ferdinandi regis notho deſpondent: Galylæi principis titulum quẽ regni ſucceſſores libenter uſurpare conſueuerunt prædiaq; ad id & multa & magna dotis nomine illi aſcribunt: Quibus ita comparatis confeſtim regium Anlicum qui Cyprium Antiſtitem ſecutus in inſulã uenerat cum altera trire miũ ad Ferdinandum dimittunt: Cui omnia quæ acta eſſent ſtatim nunciari uolebant: Mittunt Venetias quoq; qui corã patribus ſatiſfacerent lenirentq; Cornariæ cædis atrocitatem: aut ſi nihil pacati redderetur protraherent ſaltẽ quoquo modo poſſent bellum ut non prius a Venetis inferretur q̃ ipſi ſuas opes firmaſſent: Iubẽt ad hæc ex ſua ſententia Reginam ad Mocenicũ ſcribe re Andream patruum ob ſuam auariciã a militibus cæſum: ſe cum filio libe re regnum adminiſtrare: Cyprios omnes in fide & officio eſſe: Quæ puella a coniuratoꝝ armis circũuenta recuſare nõ eſt auſa: Ab his illi ad partes ſuas fir mandas conuerſi: arcibus fidos ſibi uiros & ſceleris conſcios præficiunt: Af fuit interim Coriolanus qui diſſimulata iniuria nunciat Reginæ compertum Venetis eſſe Aegyptioꝝ regem Carlotæ Cypri regnum promiſiſſe: præmiſſũ itaq; ſe ab claſſis imperatore ut ipſi & Cypriis nunciaret uti bono animo eſ ſent: Aduentare Superantium legatum cum octo triremibus: ac breui poſt Mocenicum ipſum cum reliqua claſſe affutuꝝ: paratos eſſe Venetos Reginã & pueꝝ ex ea natum cum toto regno ab omni externa iniuria tueri: Ad eũ nuncium Regina cum omnibus bonis in ſpem erecta eſt: Coniurati contra ſuis uehementer rebus timere cœperunt: Quarto inde die legatus affuit: Sub cuius appulſum duo ex coniuratis accæpta fide ad eum uenerunt: Hi mul ta de iis quæ acciderant locuti culpam cædis in unius Cornarii auariciã reiici entes pollicẽtur ſe & alios omnes in priſtina fide manſuros nec ſe antiquius quicq̃ habituros q̃ ut Venetam omni tempore colant amicitiam: Superanti us & ſi uidebat Inſulanoꝝ uerba factis non reſpondere: tentauit tamen eos ad ſanitatem retrahere: affirmans fore ut Veneti nominis non amici tantum ſed amiciſſimi crederentur ſi arces & uectigalia Reginæ continuo reſtituerent: Nã quod ad Cornariam cædem attineret eam iniuriam priuatam non publicam eſſe dicere: Irent igitur & ea ratione ſuum in Venetos ſtudium probarent: Promiſerunt illi ſecundum legati poſtulata ſe facturos: ſed quum alia atq; alia cauſantibus ludificationem eam eſſe apparuit: Tum Superantius & ad imperatorem & ad Senatum ſcripſit Reginam nefaria paucorum conſpiratio ne cum filio oppreſſam: ac niſi mature ſubueniatur fore ut breui poſt & re gno & regio nomine Spoliaretur: Venerat interim ad Mocenicum coniura torum orator quo amariſſimis uerbis increpito ac ſine ſpe ulla pacis miſſo: Ipſe periculo

Nicolaus paſchalicus

princeps ciprius

Cypriæ legationis cauſa

[...]i prudentia.

Attende ſuperantii legati poſtulata

[...]edes est iniuria priuata non publica.

Ipſe periculo rei motus & ſi Triadanum Grittum ſibi ſucceſſorem deſignatum ſciebat: haud tamen in re tam atroci deſidendum ratus ſeptem triremibus quæ ad Syriam & Alexandrinam negociationem exierant retentis: Alexandrinas in Cretam mittit Syriacas Neapolim: ut hæc Peloponneſiaco illæ Cretenſi explerentur equite: Mandat & inſulæ magiſtratibus ut quot quot onerarias nacti eſſent cibariis onerent atq; in Cyprum mittant: Ipſe præſidiario milite ex proximis urbibus in naues quas undiq; ex inſulis & reliqua græcia accerſiuerat impoſito Rhodum uerſus cum omnibus copiis abiit: Intereũ dum Superantii legati litteræ de inſulanorum coniuratione & aperta defectione redduntur quæ res effecit ut adhuc magis properare perrexerit: ubi uero Rhodum appulſum eſt ac copias quæ nondum aderant expectaret: Ecce recentioribus litteris fit certior coniuratos audito armorum apparatu ualidæque claſſis aduentu Cypro inſula exceſſiſſe ac res omnes iam tuto loco eſſe: Reginæ autem litteræ & ſi ita eſſe affirmabant nihilominus efflagitare ut claſſis imperator ſi reipublicæ commodo fieri poſſet in inſulam omnino annauigaret: Supereſſe adhuc multos qui ſcelerati conſilii participes multa in ſe eo tumultu geſſerant ac tum quoq; uiolenta uſurpatione multa ad ſe trahentes omnia turbarent: Certo ſcire ſe niſi paucorum potentia frangeretur fore ut breui poſt inſulæ ſtatus in aliquod maius diſcrimen incideret: Huiuſmodi litteris commotus ille Rhodo profectus paucis diebus in Cyprum uenit: Sedet ipſa inſula in ambiguis fluctibus: Ab occaſu Pamphilio mari alluitur: a meridie Aegyptio: ab oriente Syrio: a Borea & Septentrione Cilicio: Acamantis olim dicta: Philonides Ceraſim uocatam tradidit: Xenagoras: Aſpeliam Amathuſam & Macarã: Aſtymonus Cripton & Coliniã: oppida in ea olim quindecim illuſtria: Nunc pauca omnino in quibus Phamaguſta littoralis ciuitas: Timoſthenes eius circuitum Quadringentorum uiginti nouem millium paſſuum prodidit: Iſidorus trecentorum ſeptuaginta quinq;: longitudinẽ quæ eſt ab ortu ad occaſum inter Dinareta & Acamanta promontoria Centum ſexaginta duum millium Arthemidorus prodidit: Timoſthenes ducentorum: Damaſtus falſo a Septentrione ad meridiem eius longitudinem ſignificauit: Eſt Cyprus uirture nulla inſularum inferior uino abundat oleo ac frumẽti quoq; ſatis habet: habet & æris metalla ac plæraq; alia quibus non minus q̃ ob loci oportunitatem quia Syriæ ſit propinqua a negociatoribus frequentatur. Hic igitur Phamaguſtæ quo primum appulerat copias in Diui Nicolai campo qui regiæ ſubiacet per ſpeciem recognitionis Regina & Cypriis ſtupentibus in conſpectum dedit: Luſtrato exercitu ſubito mercatorias naues & alias undiq; accerſitas cum toto equitatu aliaq; euocatorum turba domũ dimiſit ſagittariis Cretenſibus cum ueteri claſſe retentis: Tum Veneti nominis uiros cũ ſagittariorum præſidio arcibus præfecit acerbiſſima inde quæſtione habita de iis qui Cornariæ cædis conſcii fuerant: ſceleris conuictos capitali ſupplicio affecit alios in ſuſpitionem criminis deuocatos in exilium ægit: multis noxiis uaſta inſula errantibus proſcriptis igni & aqua interdixit: Qui in fide ea temporum nouitate manſerant coniuratorum bonis donati ſuæ fidei præmium accæpere: Ita Cypriis rebus compoſitis litteræ Marcelli principis eo perferuntur cũ ſenatuſconſulto: quo Cyprus prouincia Mocenico decernebatur: Ipſe & ſi cuncta quæ ad inſulæ ociũ pertinebant iam antea prouiderat: erantq; omnia pacata: publico tamen decreto ad Cypriæ rei præſidium remanere eſt coactus: Venerat interim in prouinciam Iacobus Marcellus noui imperatoris legatus:

Coniuratorum ex inſula diſceſſus

Cypri inſulæ deſcriptio

Iacobus Marcellus

Lib. 30

Cui in Cyprum progreſſo decem Mocenicus triremes tradidit: quibus Aegei maris inſulas uſq; ad Triadani aduentũ tueretur: Sed ubi eum quoq; in Græciam ueniſſe per litteras factus eſt certior uideretq; inſulæ ſtatum pacatiſſimum Superantio legato qui etiã decreto patrum terreſtribus copiis in inſula præeſſe iuſſus erat cum decem triremibus ad regni præſidium relicto ſalutata regina iuſſaq; bono animo eſſe: Venetas opes nunq̃ ei ad regiam dignitatem tuendam defuturas: Scuto eximii operis purpureoq; ab ea uexillo ob res bene geſtas donatus ex inſula cum reliqua claſſe profectus quanq̃ Etheſiis ex aduerſo flantibus (erat enim iam æſtas) Rhodum primo inde in Cretam nouiſſime Methonam uenit: Hic nunciatũ eſt hoſtem Scodram ingenti apparatu obſidere: Eſt id oppidum in ea Dalmatiæ parte quam ab Epirotis occupatam recentiores peculiarii nomine Albaniã dixere: ſedetq; arduo monte undiq; prono ac decliuo aliquibus etiã locis præcipiti: habet ab occaſu lacũ qui octoginta paſſuum millia circuitu patet: a nullo tamen ueterum ſcriptorum quod ſciam celebratum: Locorũ incolæ Scodræ lacum appellant: Ex eo nauigabilis oritur fluuius quẽ Bolianã appellant olim Drino fluuius ad ortũ præter oppidum Plinii teſtimonio decurrebat: Cuius alueus & pontis ueſtigia adhuc extare traduntur: Nunc mutato curſu iuxta Lyſſum duobus oſtiis decem millia paſſuum a Boliana in mare decurrit: Planicies quæ inter ipſa duo flumina iacet & campi illis circũiecti miræ feracitatis dicuntur ita ut & ſæmina temere iacta ſine alio humano cultu coaleſcant: pecoraq; a paſcuis depelli neceſſe ſit ne nimia ſagina pereant: Maritimam regionis oram cæduæ fere ſiluæ ueſtiunt ad fabricandas naues apprime idoneæ: Hãc locorũ cõmoditatẽ Othomanus qui ad Italiæ imperium anhelabat ſecutus Scodram eius regionis caput expugnare ſtatuit qua capta uidebat omnino fore ut & reliqua terra potiretur: Solimano igitur Eunucho quem in eius præfecti locũ qui Perſico bello ſuperiore anno occubuerat: Europæ prouinciis præfecerat gerẽdæ rei negociũ dedit: Tribuit ad hæc ex ĩperatoria cohorte Ianizaros ad octo millia: & ad æneas machinas ſubito conflandas opifices centum: Is accerſitis omniũ prouinciarum ducibus qui citra Helleſpontũ Othomano parebant octoginta armatorũ millia contraxerat: Oppido itaq; obſidione cincto Bolianam quoq; ponte iunxit: Cui Alibegũ Tribalorũ audaciſſimũ cum ſuis copiis præeſſe uoluit: Nec ita multo poſt q̃ oppidũ obſidere cœpit quatuor æneas ingẽtis magnitudinis machinas ad muros diſturbãdos fudit: Earũ materiem quingẽtis camelis deportarat: Fudit & duodecim alias minores ad priuata tecta diruenda Mocenicus audita Scodræ obſidione ſubito Corcyrã uenit: ubi ei principis litteræ cũ ſenatus decreto redduntur: quo Scodræ tuendæ cũ tota Epiri ora negocium ſibi datum cognouit: Continuo itaq; in continentem tranſiit ubi Bolianæ oſtiũ ingreſſus Triadanum Grittum ſucceſſorẽ ſuũ cũ Alouiſio Bẽbo legato inuenit: Tũ ille & ſi omnia ſuis auſpiciis geri poterant: Tamen minime ambitioſus cõmuni conſilio cũ Triadano prouinciã adminiſtrare ſtatuit: Primũ itaq; omnium Leonardum Buldonium cũ quatuor triremibus Catharum mittunt: Iubẽtq; Ioannem Cernouium qui Illyricis lacũ accolentibus imperabat adire eumq; ſuo nomine monere: ut uti fidum decebat ſociũ contractis undiq; copiis tentaret aliquo modo Scodrenſibus opitulari: Leonardus ipſe nauibus ſtudio fabricatis cũ Cernouio aquis obſeſſæ urbi ſuppetias ferret: Quinq; deinde triremes per Drinonem fluuium ad Lyſſi præſidium mittũt: Eſt id oppidum plano loco ſitum: & ut natura ita quoq; humano opere parum munitum

Munera quibus mocenicus a regina donatus eſt

Scodræ deſcriptio — Epirotica Albania · a Turca obſeſſa

Soliman' Baſſa

Quantæ Scodram copiæ circũſederint

Triadanus Grittus · Alo. Bẽbus · Leo. Buldonius

rum munitum : Efficit Drino duobus oſtiis in mare excurrens inſulam quo ſe ſub hoſtium aduentum & tota fere prouincia agreſtes qui uicatim pluri/mum habitant cum liberis & expeditiore ſuppellectile recæperant : ad eam igitur tuendam præter triremes ipſas : multa quoq; nauigia ad bellum in/ſtructa Veneti imperatores miſere : Dyrrhachium quoq; quatuor triremibus Epiroticoq; equitatu firmauere : Fuit id oppidum primo Epidamnũ ab Epi/damno conditore dictum : Cuius nepos Dyrrhachius ex filia portum urbi ad iecit deq; ſuo nomine Dyrrhachium dici uoluit : Vnde urbs ipſa poſtea no/men ſortita eſt : Is in eo bello quod ductu Herculis aduerſus fratres geſſit Io nium filium amiſit qui ab Hercule per errorem occiſus & in proximos flu/ctus proiectus mari nomen dediſſe dicitur : Hæc Græci ſcriptores : latini ha ud tam ueterem loci originem autumant : aiuntq; a Romanis pro Epidam/no Dyrrhachium nuncupari cœptum quia uelut in damnum ituris id omen uiſum eſſet : Illuſtris olim ciuitas præcipueq; bellorum ciuilium temporibus celebrata : Eo enim Pompeius omnes belli apparatus in Cæſarẽ contulit : Nũc deſerta ac pene inhabitata eſt : Eã Veneti ob portus commoditatem cuſtodi unt : Poſt Dyrrhachium Butuanum : Antibarum & Olchinum præſidio fir/mant : Olchinum olim auctore Plinio Colchinum dictum qui a Colchis con ditum ab iis credo quos ad Medeam inſequendam in Adriatici & Ionii ma ris oram ueniſſe manifeſte conſtat : Grauiſſimos auctores habeo adhuc loci in colas uetuſtiſſimam conditorum ſapere feritatem qui præ cæteris eius oræ ac colis hoſpitibus infeſti habeantur : Imperatores ipſi ad Sergii phanum in op pidanorum conſpectu cum reliqua claſſe conſedere : Diſtat is locus a Scodra quinq; paſſuum millia a mari quatuordecim ultra ædem fluuius quia pluri bus locis uadoſus triremibus nauigari non poteſt : Ex eo loco mutua con/ſtantiæ ſigna mane & ueſperi accenſo igne ex claſſe & oppido reddebantur : Colligit ſe ſe in arctiſſimas Fauces Boliana infra templum ad Scalam locum qui octo millia paſſuum a Claſſe aberat : Eas anguſtias Barbari ad triremes in tercludendas cathena & trabibus obſtruere adorti adduxiſſent omnino Vene tos in diſcrimen maximum niſi id per tranſfugam mature illi reſciuiſſent : Qui periculo rei commoti confeſtim ſtructis nauibus ad fauces occupan das contendunt : Iam hoſtis ſub nauium acceſſum confertiſſimo agmine ri pam inſederat : Coorta igitur ſubito pugna Barbari Venetum ſagitta/rum multitudine : Venetus illo lapidibus & glande plumbea machinis ex cuſſa affligebant : telaq; ad hæc cuiuſq; generis ingerens fœdiſſimam æde/bat ſtragem : Tectus ipſe ac munitus in hoſtem ad omnem iniuriam ex/poſitum pugnabat nec telum aliquod in confertiſſimum agmen irritum ca/debat : Quingentis igitur amiſſis pluribus uulneratis ceſſit hoſtis : Veneti ui ctores quatuor triremibus ad loci præſidium relictis ad priſtinam phani ſta tionem redeunt : Plæriq; ex iis qui rei gerendæ interfuere prius Triadani au ſpiciis aduerſus Barbaros ad Bolianam pugnatum memorant q̃ Mocenicus in prouinciam ueniſſet : Dum hæc autem circa fluuium geruntur Barba/rus die noctuq; muros urbis : ac priuata tecta tormentorum ictibus qua tiebat : Erat tum oppidi prætor ac totius prouinciæ legatus Antonius Lau retanus homo inuicti animi qui præſenti conſilio omnia circunſpicere qua muros concuſſos & ad ruinam iam pronos uidebat : craſſiſſimo aggere in teriore parte firmabat : dolia uinaria ruderibus referta aggeri : Pinna/rum loco imponebat : Et iam obſidio quæ circa maias idus cœperat plures

Dyrrhachium Epidamnũ, Vnde di[...]

Olchinũ olim colchinu[...]

Atrox pugna ad Bolianam Vincit Venetus

Antonius Lauretan' Diligens Le[...]

dies tenuerat quum Lauretanus miſſo per ſtationes hoſtium adoleſcente Venetis ducibus ſignificat: Et ſi ipſe & alii bono eſſent animo nec non parati diutius obſidionem ferre: tamen quia belli euentus dubius eſſet ſemper: uiderent ipſi ſi qua ratione poſſent ut omnino ſubſidium aliquod urbi ferret: Tentarunt Triadanus & Mocenicus id Lauretano præſtare per Leonardum Buldonium & Ioã. Cernouium qui paratis pedeſtribus copiis & claſſe in lacu non inualida quia omnia hoſtis præſidio firmarat conſerto prœlio re infecta ceſſerunt: Et quia campos ab hoſte inſeſſos & circa flumen qua Scodram annauigandum erat omnia præſidiis firmata uidebant: Apparebatq; maioribus omnino copiis & imprimis ingenti opus eſſe equitatu: ſi inuitis hoſtibus ad urbem penetrare uellent: omni ſpe in oppidi ſitu legatiq; & oppidanoꝝ uirtute repoſita imperatores ab omni maiore conatu in præſentia abſtinuerunt: Triadanus interim & Bembus legatus ob paluſtre cœlum graui morbo laborare cœperunt nec ipſi ſolum ſed tota fere claſſis iam affecta iacebat: Illi procurandæ ualitudinis cauſa Catharum ſe contulerunt: Mocenicus quanq̃ nec ipſe omnino incolumis erat: Scodrinæ tamen oppugnationis exitum cum Maripetro legato expectare ſtatuit: Barbarus interim proſtratis Scodræ mœnibus: nunc minis nunc hortationibus aliquandiu tentauit Lauretanum ad deditionem compellere: a quo cum nihil pacati redderetur cratibus oppido pluteiſq; admotis quibus ſui tutius munitiones ſubirent harpagonibus manicis ferreis falcibus longis haſtis præfixis partem militum inſtruit præmiſſis qui in pluteis teſtudineq; ſequentẽ militem protegerent: Ianizaros ſcuto & enſe armatos ſubſequi iubet: his ſagittarioꝝ uim ingentẽ ſubiicit qui telorum multitudine propugnatores conficerent atq; ita acie inſtructa ſub lucem oppidum oppugnatione adoritur. Scodrenſes & ipſi ad ſummouendos hoſtes ſepararant: Erant in oppido uaſa uiminea fimo bubulo oblita quibus oppidani frumenta ſeruare conſueuerant: Ea pice ſtuppa ſulphure compleranti in ſubeuntem hoſtem incenſa demiſſuri: Saxa ad hæc ingentia per munitiones diſpoſuerant referſerantq; æneas machinas paruis lapidibus ut plures uno ictu lapides excuſſi maiorem hoſti cladem afferrent: Quibus in hunc modũ paratis taciti quouſq; Barbarus munitiones ſubiret expectarunt: Ille ut mos gentis eſt ingenti clamore ædito oppidum corona cingit perq; muroꝝ ruinas munitiones ſubire conatur: Tum oppidani conſtanti animo uenientem hoſtem excipiunt exceptum deſuper telorum multitudine pene obruunt: Viminea uaſa ardẽtia in confertos hoſtes deuoluunt quæ peſtis erat illis maxime ineuitabilis: Denſiſſimo enim agmine operta erãt mõtis latera orbiculata uaſa per decliuia montis deiecta ſubueuntes cuneos adurebant: Saxa præterea grandia in ſubiectos hoſtes deuoluta fœdiſſimam ædebant ſtragem lapides machinis in numeꝝ excuſſi cateruas hoſtium uno fere tẽpore proſternebant: Veꝝilli per cadaueꝝ aceruos feraꝝ more ruentes intrepide munitiones ſubibant: Contra Scodrenſes ſaxa ignẽ haſtas ingerentes hoſtem affligunt a muriſq; & munitionibus ſummouent: Lauretanus interim nullo deerat loco circuneundo cuncta proſpiciebat: Sicubi rariores pugnabant ſaucios aut feſſos uidebant integros ſummittere orare ad hæc obteſtariq; per egregiam ipſorum erga Venetũ imperium fidem a quo magna defenſi oppidi præmia laturi eſſent ut ſuæ uirtutis memores patriam: liberos coniuges ſacra & prophana a crudeliſſimo hoſte defenderent: Nec Solimanus interea ceſſabat ſuos claua ferrea in aduerſum montem tru/

Scodrinæ oppugnationis apparatus Magnus

Attẽde turcorum ſtragem

dere pulſare etiã ſi quos minus impigre pugnã capeſſere conſpiciebat: Demũ quum ante lucem pugnari cœptum eſſet & iam quarta fere exacta eſſet diei hora: nec aliquid Barbari proficerent uicti propugnatorũ uirtute retro abie/re: in eos trepide cedentes deſuper Scodrenſes cum præſidiario milite impetũ faciunt ac præcipites per ſuorũ cadauera ad radices uſq; montis cum ſtrage fœdiſſima agunt: ſignis deinde militaribus atq; hoſtium ſpoliis onuſti in ur/bem læti ouanteſq; ſunt reuerſi: Cepio qui hæc omnia diligenter ſcripſit tria hoſtium millia ea oppugnatione periiſſe ſcribit: in quibus præfecti ac magni nominis quatuordecim ſint deſiderati: Sed longe plures uulneratos quorũ pars maxima poſtea deceſſerit: Scodrenſes ipſi affirmare mihi audent oppugnatione aliiſq; caſibus ad ſexdecim millia Barbarorũ ea obſidione periiſſe: Re ad Scodram bene geſta quia non erat cur amplius de oppidi oppugnatione ti/meret ad ſuam Mocenicus ſalutem reſpicere cœpit: Nã fama erat Alo. Bembũ legatum Cathari diem obiuiſſe: ac Triadanum ipſum animã exigua ſpe tra/here: uitæ ſuæ metuens ad medicos Raguſium conceſſit: Eſt Raguſium Dalmatiæ urbs quam Epidaurenſes patria a Gothis euerſa auſpicatiore loco condiderunt: Ciuitas libera moribus ac legibus optime inſtructa: Dum hic Mocenicus recuperandæ ualitudini dat operam Solimanus Scodram nihilomi/nus obſidione premebat perſeueraſſetq; tam diu illic eſſe donec ſi non ferro ſiti ſaltẽ aut fame hoſtẽ domitũ ad defectionẽ cõpuliſſet: Niſi Mathiæ Pan/noniæ regis motus decedere coegiſſent: Veneti iam inde ex quo bellum cum Othomano ſuſcæpere: Pannonũ arma ſibi ſocia iunxerunt: Decreto bellicoſiſſimo regi annuo ſtipendio atq; ob id Fran. Venerius ab initio ad eũ miſſus cũ quo legati nomine in Barbaros communi conſilio rem gereret: Inde Ioã. Hemus ſecutus: cuius tẽpore bis in Pannoniæ finibus aduerſus Alibegum fœ/liciter pugnatũ accæpimus: Poſt Hemum Frã. Diedus & Frã. Iuſtinianus eo munere apud regem ſunt functi: Nouiſſime uero Scodrenſi obſidione nun/ciata patres Sebaſtianũ Badouarium cũ ingenti auri pondere ad illum miſerunt: Is ſub primum acceſſum non magis auro q̃ ingenii dexteritate ita re/gis animũ in oẽs partes uerſauit: ut cõtinuo ſũptis armis tantũ terrorẽ Othomano iniecerit ut per litteras Eunuchũ ex Scodrenſi obſidione reuocarit: Perrexit patrũ decreto Badouarius apud regem eſſe: fuitq; apud illum biennio & amplius quo ſane tempore multa præclara Pannon facinora in turcos ædidit: Nam præter quod ſexies proſpere aduerſus eos dimicauit: Sabazam oppi/dum munitiſſimũ cum mille ex regia cohorte quos Ianizaros uocari diximus Othomano ademit: Cæterũ illato Stephano Vaiuodæ bello quum hoſtis Zuzanã urbẽ nobiliſſimã ingenti armorũ apparatu oppugnare adortus eſſet: Audito Pannonis motu operibus bellicis impedimentiſq; relictis ſoluta repente obſidione turpi fuga inde abiit: Atq; ita ſane euenit ut aliquãdiu res Veneta huiuſmodi præſidio defenſa nullum prorſus ab hoſte incommodum accæpe/rit: Quo factum eſt ut Venetis auctoribus communi plurium Italiæ popu/lorũ ac principũ nomine Centũ aureorũ nũmum millia per Arietenſem antiſtitẽ & Anto. Victurium qui Badouario ſucceſſit ſint ei in Pannoniam miſſa: Solimanus ab Othomano reuocatus machinis cõtinuo diſfractis tertio ferme mẽſe poſtq̃ eo uenerat ſoluta obſidione in Macedoniã conceſſit: Hoc magis pla/cet q̃ illud quod aiunt quidã eũ territũ quod in Italia ingentẽ armorũ uim in ſe comparari audiuerat obſidionem ſoluiſſe: Scodrenſes quorum ſupra duo millia diuerſis caſibus occubuerãt quũ ad id inopiæ aquarũ uentum eſſet ut uix

Scodrenſium uicto/ria

Raguſium *ciuitas Dalm*

Legati ad Pannoniæ regem miſſi *plures nouiſſime V Bad*

plures Italie populi

Antonius uicturius
Soluitur Scodra obſidione

Lib. 30

modicum quid ſingulis diſtribuendo tres adhuc dies ſuffecturæ crederentur: Abeunte hoſte præcipites ſitibundum agmen ad ſubiectum flumen ruunt: deſideratamq; multis diebus aquam tam cupide hauriunt ut multi ea reple ti ſtupidi rigentibus membris ſtatim exanimes conciderint: Mocenicus audi to hoſtium diſceſſu quum nihil Raguſii conualeſceret Venetias ſe contulit: Paucíſq; poſt diebus Triadanus claſſis imperator iam octogenarius Cathari moritur: Stephanus Maripetrus quem cum claſſe ad Sergii phanum Moce nicus reliquerat ſoluta obſidione iuſſiſq; turmaꝝ præfectis in Salubriora con cedere loca omnes pene remiges ſociiq; nauales Boliano cœlo grauati iacebãt ipſe quoq; infirmus Venetias profectus eſt: Solutæ obſidionis nuncius qui aliquanto Maripetri reditum præceſſit ingenti gaudio ciuitatem affecit: quæ q̄diu illa tenuit mire ſollicita fuit: Laudatus Lauretanus publicaq; illi mu nera decreta: Laudati Centuriones qui præſidio fuerant: ſed imprimis oppi danoꝝ fides ueraq; in defendenda urbe uirtus: tam his ſua q̄ illis præmia reddita: Gratiæ ad id circa templa deo optimo maximo actæ: quod reſpubli ca in tanto belli diſcrimine ſuo ueſtigio ſtetiſſet. Nec Mocenicus non am pla munera accæpit: Qui Marcello duce initio brumæ quæ ſecuta eſt defun cto miro patrum conſenſu princeps declaratus eſt: Habuit Marcelli princi patus annum unum ac tris ferme menſes: Ipſe apud Cartuſienſes honorifi centiſſime ſepultus eſt: Verno autem eius anni tempore Antonius Laureta nus cui ob Scodram ſeruatam merito maris imperium fuerat delatum inter Cypꝝ & Ciliciam Cetheam Genuenſium unã precioſiſſima Turcoꝝ merce plenã oppreſſit: Sexdecim triremibus ab initio oppugnata capi non potuit: Georgii inde Dragani interuentu qui Venetæ præerat cetheæ bombardæ ictu hoſtium cauea diſcuſſa Liguſtica nauis capta eſt: Nec ita multo poſt Soli manus qui Scodram ſuperiore anno oppugnarat cum triginta Barbarorum millibus Naupactum acri obſidione eſt adortus: Lepantum id oppidum uul go hodie appellant: In Corinthiaco ſinu eſt ſitum poſt Calidonem inter Ae toliæ urbes præcipui olim nominis: Nunc omnino infrequens habitatur: mu ris undiq; fere ſua uetuſtate collapſis: Arx illi ad ſeptẽtrionem arduo colle ma ri auerſa conſurgit: Foſſa igitur & uallo & imprimis propugnatoꝝ uirtute eſt defenſum: Affuit nanq; maturo appulſu aliquanto ante hoſtis aduentũ Lau retanus cum ualidiſſima claſſe: Hoſtes bellicis operibus ad oppidanoꝝ tecta diruenda uſi ſunt: Socii nauales & cum his quingenti expediti equites non ſolum munitiones tuebantur: ſed quotidie fere per occaſionem tumultuaria cum Barbaro prœlia cõmittebant: Quatuor menſes tenuit obſidio: Tũ uero quum nulla potiundi oppidi ſpes eſſet: Nam præter ualidũ præſidiũ quod intus erat ſedebat Veneta claſſis in portu commeatũ: arma: militem: oppida nis affatim ſuggerens fatigatus bello hoſtis abiit: Hi terreſtres æſtate illa fue runt hoſtium conatus: Mari uero Lemnum inſulam haud multo poſtq̄ Naupactum oppugnari deſiit Othomanica claſſis inuaſit: Aliquandiu Coc cinum in ea oppugnatũ ac muroꝝ parte tormẽtis diſiecta paꝝ abfuit qn Bar bari oppidũ irruperint: fuiſſentq; ut aiunt eo omnino potiti niſi Lauretanus maturo acceſſu laborãtibus ſubueniſſet: qui Lẽniaca oppugnatione nũciata le gato cũ quatuor triremibus ad Naupactũ relicto ipſe cũ reliqua claſſe ad Pſa rã inſulã deſertã haud procul a Lẽno conſedit ob affectas turmas congredi nõ eſt auſus: multi quidẽ ab ægritudine ſuperioris æſtatis adhuc ægra nõ leuabãt corpora: nõ pauci quoq; circa Naupactũ nouo morbo ĩplicit i cubare cœperãt: ue

Attẽde ſi tim

Triadani interitus

Petrus Mocenicus Dux. lxx.

Lepantu olim Naupactũ a Turca obſeſſu.

Lemni oppugnatio

tum hoſtis moram ipſam aliter interpretatus quaſi tantiſper Venetus eo lo co conſediſſet dum quæ ad pugnam neceſſaria eſſent expedirentur deducta in altum claſſe abiit: Tum Lauretanus ad inſulam progreſſus eſt: Oppidani & qui præſidio fuerant ampliſſimis uerbis ſunt laudati: Ferunt Lemniacam puellam ad Lauretani conſpectum productã pugili corpore: Cuius opera omnium prædicatione conſtabat oppidum imprimis defenſum: Tradunt qui eam in medium productam uiderunt ſe ex inſulæ præfecto audiuiſſe: Cæſo pro portis Coccini patre qui fortiter pugnans occubuerat ſtatim ferociſſimam uirginem Marullam nomine accurriſſe ſcutoq; iacentis & enſe arrepto Barbarum iam portam irrumpentem primo ſuſtinuiſſe: Inde interuentu ſuorum adiutam hoſtes ad naues uſq; cum cæde reieciſſe: ob hæcq; ab imperatore maiore pecunia: a legatis uero ſinguliſq; nauium præfectis aureo nummo donatam: Cæterum data illi optione ut ex fortibus uiris ſumeret in maritum quem uellet pollicente Lauretano fore ut mox dotem ex publico acciperet: reſpondiſſe dicitur habere oportere ſe rationem non fortitudinis ſolũ ſed etiã probitatis nulli itaq; ſe prius nupturam q̃ plane exploratum haberet qualis ille quem optaſſet futurus maritus eſſet: Qua unius indole ſcilicet alias populares cenſere plane affirmare auſim nihil hodie Lemniacas fœminas ab Heroica illa Hypſipyles & aliarum quæ cum ea inſulam tenuerunt uirtute degenerare: Veriſſimumq; eſſe illud quod uulgo dici ſolet locorum fortunas ſæpius incolarum uero ingenia rariſſime mutari: Hæc æſtate illa terra mariq; inde in hyberna eſt conceſſum: Verno ſequentis anni tempore: quia fama erat Ferdinandum regem conſilia de Cypro inuadenda agitare: Ioannes ex patricia Georgiorum familia cũ triremibus quinq; pluribuſq; onerariis eſt in inſulam miſſus: ſed rumores illi de Cyprio bello temere diſſipati paulatim remiſere: Lauretanus interim Peloponneſiacam oram cum circunieciis inſulis diligenti cura tueri neq; æſtate illa neq; aliis quæ ſecutæ ſunt uſq; ad pacem quæ eo quatriennio cum Turco ſecuta eſt aliquid dignum memoria in inſulis geſtum reperio: Mocenicus princeps altero ſui ducatus anno menſe quidem ſecundo ex humanis deceſſit: In Gemellorum æde ſitus eſt: ubi magnificentiſſimũ ipſius ſepulchrum e manubiis Aſiaticæ præde conſtructum uiſitur: Andreas Vendraminus in demortui locum princeps declaratus eſt: Hæc domi: Foris uero nihil interim eſt geſtum: Aeſtate autẽ quæ ſecuta eſt quæq; ab Scodrenſi obſidione tertia fuit in Epiro Croia oppugnata eſt: Ad octo Barbarorum millia eam ſub uernum tempus adorti totum annum & amplius obſidione premere perſeuerarunt: Eſt id oppidũ ſub altiſſimo monte ſitũ quem Croianum proximi incolæ uocant in abrupto undiq; ſaxo: Quo euenit ut omnes hoſtium conatus diu qui in urbe erant fruſtrati ſint: fuiſſentq; diuitiſſime fruſtraturi niſi fames eos ut poſtea dicemus domuiſſet: Exierat igitur iam prima obſidionis æſtas proceſſeratq; aliqua autumni pars quum Veneti ad duo millia & amplius circa Lyſſum coiuerant: ut Croianis laborantibus opem ferrent: Erant in his quingẽti leues equites: Erat & Nico. Ducainus Epirotici ſanguinis homo uir ĩter ſuos populares multi nominis: Italici equitatus ductores erãt Antonatius Docius & Lodo. Thiphernas primos peditũ ordines Carolinus ducebat & Leo Illyricus: Aderãt & alii plæriq; uiri fortes quorum alii aliis cẽturiis præerãt: Hi poſtridie nonas ſeptẽbris ad hoſtem quadrato agmine ire pergunt: Habebat Barbarus caſtra quatuor & amplius millia paſſuum a Croia in planicie quam incolæ Tyrannam uo

Attende heroicam in Lemniaca puella ĩdolem *Marullã que insulam*

Locorũ fortune mutat Vero ingenia

Io. Georgi⁹

Andreas Vendraminus dux lxxi

Croiana obſidio *a turca*

Venetæ copiæ *Ducainus Epirot*

cant: Congreſſi igitur prœlio celeritate equoꝝ fretus hoſtis Venetam aciē tur bare nitebatur: Contra Veneti pedites per occaſionem extra ordinem pugnā tes ubi hoſtem cum cæde repuliſſent ne forte a ſuis excluderentur ſe inter cō fertos equites recipiebant: atq; multi interim ex hoſtibus ſagittis aut plum/ bea glande cadebāt: Et iam id certaminis genus a ſexta diei hora ad ueſperā ſe extenderat: quum Barbari aperta fuga uera ne an ficta dubitari poteſt ef fuſi pro uictis terga uertunt: Inſtant Victor Venetus eumq; ad caſtra uſq; inſequitur: His captis quia omnis opulentiæ erant referta confeſtim Victor ad prædam diſcurrit: q̃pauciſſimi uictoriam proſequuntur: Ex oppido quoq; facta repente eruptione duo hoſtium caſtella quibus illi uias ad urbem in/ ſederant cum multo commeatu capiuntur: Capta ſubito Croiani euertunt: ſed eius uictoriæ læticia omnino breuis fuit: Nam dum Contarenus legatus & ipſi ductores conſultant deberent ne pulſis hoſtibus in eorum caſtris no/ cte illa quæ inſtabat eſſe an in ſua redire nondum remiſſo prœlio: Ecce ho ſtes in Venetum militem cum clamore coorti continuo eos qui in prima frō te dimicabant circunſiſtunt: oritur hic fœdiſſima cædes: Epiroticus equita/ tus circunuēto pedite confeſtim fugam capeſſit: Fugiunt & Latini equites eos quia pernox luna fuit Barbarus inſecutus paſſim totis campis trucidat uſq; ad Ialmiſam fluuium cædes protracta eſt: multos eo die & nocte quæ ſecuta eſt hoſtis oppreſſit: ſed pene plures Epirotaꝝ perfidia perdidit quoꝝ ad octo millia quaſi pugnæ ſpectatores toto die immota acie ſteterant: Inde ubi rem Venetam inclinare uiderunt non minus q̃ hoſtes in ſiluis & circa flu mina in noſtros graſſati ſunt mille & amplius ea pugna deſiderati: & in his Franciſcus Contarenus legatus ac centurionum plæriq;: Nec hoſtibus pu/ gna fuit incruenta: Quamdiu enim acies Veneto conſtitit multi aperto Mar te conciderāt: Attulit eius cladis fama ingentem ciuitati luctum: ſed longe quidem maiorem quæ in Italia non multo poſt accæpta eſt: Occluſerant Ve neti perpetuo aggere poſt primam Turcoꝝ in Italiam eruptionem præter Sō tium amnem quicquid uadi fuit inter Goricianum pontem & Aquileiæ pa ludes antiquæ ripæ fluminis quæ a recenti alueo non multum abeſt muni/ tione impoſita: Admouerant ad id opus multa foſſorum millia ex tota fere continentis ora: Quibus Citadinus Fratrinas homo non uulgaris induſtriæ præfuit: neq; una munitionis facies fuit: ſed iuxta paludes qua denſiſſima erat nemora ex craſſis proceriſq; arboribus conciſis atq; inexplicabili quadam ratione inter ſe contextis conſtitit: Apertis uero campis glebæ ſolo reciſæ in latitudinem ſeptenum pedum locabantur ſuper illas ſaligni ramoꝝ trunci & uirgulta quædam ad radicandum apta ſuſternebantur: mox alia glebarū ma/ nus imponebatur atq; ex huiuſmodi materia per aperta ut diximus loca pro ductum opus: Quod quidem pinnarum ſerie interiectiſq; turribus urbici mu ri ſpeciem procul ſpectantibus præbebat: Iis uero locis quibus flumen uada habuit tranſitu faciliora bina caſtra & foſſa & uallo ſunt munita: Gradiſca/ na altera nominata: altera Folianica uillarum nominibus quæ utrobiq; fue/ rant: Hæc poſt cladem ad ripam fluminis accæptam pene deſerta manſere: Illa uero ad hunc diem præſidio retēta atq; magna ex parte Franciſci Thro ni cura ad hoc ipſum in patriam miſſo muro circundata & in munitiſſi/ mi oppidi ſpeciem redacta: Habuit longitudo operis ſtadia cētum & am plius: Spectauimus poſt aliquot annos munitionē ipſā pluribus locis pene ſolo æquatam uel maxime ea parte qua glareoſa conſtitit materia quam him

Hoſtiū caſtra capiuntur

Venetarū copiarum cædes

pfidia ceſus venetus

Sontiacæ munitionis forma

fratrinas

Bina caſtra

Franciſcus Thronus

brium copia facile reſoluit: Erat & circa pontem qui non longe a Goricia flu uio impoſitus eſt agger in caſtelli ſpeciem erectus ad quem tuendum miſſi fuerant ab initio pauci peditum manipuli: Inde bina caſtra mille inter ſe paſ ſus diſtantia maiore præſidio firmata: Ad tria millia equitum fuere pedites his adiecti: ſed pro numero equitum non adeo multi: Apparuit ex eo quod uada quæ hoſti patuiſſent inſuperabili obſtruſa eſſent munitione & quod eadem illa haud infirmo tenerentur præſidio fore ut hoſtis italia abſtineret: Iccirco tota patria uelut nullum ab hoſte periculum impendiſſet ocioſe agebat: ſed quo maior illa ſecuritas fuit eo fœdiore clade terra ipſa oppreſſa eſt: Ita nanq; accidit ut quum minime Barbarus affuturus crederetur infeſto agmine in ulteriore Sontii ripa conſederit: De hoſtiũ numero inter eos qui in caſtris fuere minime conuenit: Decem millia fuiſſe credidere quidam au gebant alii numerum: alii extenuabant: Ingens tumultus ad primum hoſti um conſpectum in utriſq; caſtris ortus eſt: conclamatumq; repente ad arma fuiſſetq; in alterutra ripa concurſum niſi militem ſe ad pugnam expedientẽ nox ipſa oppreſſiſſet: Venetæ utrorunq; caſtrorum copiæ inter ſe iunctæ in ſomnem noctem ægere: iuſſi equites inſtratis equis armati corpora curare: Habuit in illis imperium Hieronymus Nouellus a primis annis militiæ aſ-ſuetus qui clara magnaq; ad id tempus fecerat ſtipendia: Erantq; & alii cõ-plures illuſtres uiri: Ioannes Antonius Caudoliſcus cũ filio: Anaſtaſius Flã minius: Hercules Maluecius: Ioãnes Iacobus Picininus Iacobi Picinini ducis clariſſimi filius: Iacobus Badouarius: Philippus Nebulonius: Georgius Gal leſius: Ioannes Clericatus Vincentinus: & alii qui honeſtos ducebant ordi-nes: Inter eos nocte illa conſultatum aperto ne campo cum Barbaro confli-gendum eſſet an caſtra potius tuenda quibus defenſis apparebat hoſtem ha ud multo longius proceſſurum ut tanto poſt ſe præſidio relicto non eſ-ſet ſibi integrum retro quum uellet abire: ſed ſtrenue magis q̃ prudenter ſta tuunt hoſti quacunq; rumpere conaretur occurrere: Omnem itaq; equitem in tris grandiores turmas diuidunt ſinguliſq; ſui ductores dati: Sed dum hæc in Venetis caſtris aguntur: Barbarus interim non magis aperta ui q̃ inſidiis agendum ratus ubi in aduerſa ripa conſederat confeſtim ſub occaſum ſolis circũacta equitum ala caſtellum qui ponti imminebat modico negocio occu pat pars militum in proximum pontem confugere ſeq; pilis quibus impoſi tus eſt ſoluta utrinq; pontis materia tueri parant: ſed illico telorum multi-tudine pene obruti in ſubiectum flumen præcipitati ſunt: Aberat locus a ca ſtris quatuor millia paſſuum quo accidit ut neq; oppugnatio caſtelli ſit co-gnita neq; quum nocte illa tumultuoſe nunciatum eſſet præſidium pontis ab hoſte oppreſſum crederetur: Marbegus id enim Barbaro duci nomen fu-iſſe accæpimus ubi pontem in ſuam poteſtatem redactum uidit locum ad in ſidias circunſpicere cœpit quo haud procul reperto intempeſta nocte ad mil le lectos equites tacito agmine fluuiũ tranſnare iubet: Sunt qui credant eos ponte traductos: Mandat hos in inſidiis eſſe atq; intentos ſignum ad erum-pendum expectare: quo accæpto ex improuiſo hoſtẽ inuaderẽt: Vbi uero il luxit Barbarus expeditiſſimam equitum alam ſuperato fluuio ad hoſtiũ ca-ſtra ſi nemo interim occurrat celeri curſu ire iubet atq; portis obequitãdo ho ſtẽ ad pugnã elicere: iniectoq; certamine cedendo ſenſim ad inſidiaꝝ locũ tra here: His uero haud multũ a fluminis ripa progreſſis Hier. cũ ſpeculatoria ſuo tũ manu fit obuius reliquus eqtatus ordinibus inſtructus nõ lõge ſequebatur:

Goritia fluuius.

Hierony-mus No-uellus Ductor Venetorũ

Marbegus turca

Stratage-ma

utrinq; ad primum conſpectum concurſum: ſed Barbari uix bene conſerto prœlio de induſtria ceſſere: cedentes uictor fundit prœliumq; detrectabundos infeſtis armis urget: Hic Hieronymi filius iuuenis impiger omnium ferociſſime Barbarum premere: Hunc fortiter pugnantem audax iuuenum manus præſenti ſucceſſu elata ſequebatur: Ferre id ægre callidus ſenex atq; identidem clamitare non eſſe temere inſtandum Barbaro ſcire ſe eam gentem non niſi de induſtria tam leuiter meditari fugam: Et quia in anguſtias locorum iam propemodum uentum erat: erantq; omnia circuniecta loca ſuſpicionis plena: Iubet Nouellus dato ſigno ſuos ab effuſo curſu reuocari: Tum Barbarus uerſus in pugnam prœlium ferociter inſtaurat: Hieronymus primam ſibi turmam ſubſidio adeſſe mandat: Nam ex altera ripa fluminis iam hoſtium ala ut ſuis opem ferret tumultuoſe mouerat: Barbarorum interim uis ingens in citerioré fluminis ripam euaſerat: Redintegrata hic pugna hoſtis ad Gramam uſq; qui torrens per Pogoretanas ualles præcipitatur reiectus eſt: Dum uero hic totis uiribus Venetus hoſtem premit ſtudetq; præſenti prœlio defungi dato repente ſigno ex Liciniſii uertice qui mons pugnantium capitibus ad leuam imminebat: Barbarorum manus ex inſidiis coorta cũ terrifico clamore & ſtrepitu in ſubiectam turmam effunditur: Tantus pauor ad eam eruptionem Venetis iniectus eſt ut momento temporis diceres Venetos non eos eſſe qui modo tã ſtrenue pugnabant: ſed ubi unã ſalutis ſpem in armis repoſitam uidere paululum cedere conati ſunt ut apertiore res loco gereretur: uerum tamen ſubito uiolentaq; deſuper impreſſio facta eſt ut in arctiſſimum locum compulſi ſe prœlio expedire nequirent: Interim ferox Barbarus a fronte & a dextra eos in orbem coeuntes fœdiſſima ſtrage proſternit: Sic momento temporis prima turma hoſtiũ multitudine obruta eſt: & ad unum ferme omnes cæſi præter pauciſſimos uiros illuſtres qui ſe hoſti dediderunt: Ductores auté proximæ turmæ ubi primam aciem circunuentam uiderunt atq; undiq; hoſtes cum clamore ut mos eſt gentis inſtare cedere cœperunt ut in apertam planiciem euaderét: Sed id tanta trepidatione eſt factum ut illico fugientium ſpeciem potiuſq cedentium iis qui in extrema erant acie præbuerit: Continuo igitur omnes quaſi uicti circunſpectare fugã cœpere: Adeſt interim hoſtis turbatoſq; per ſe ordines cum ſtridore inuadit quibus minimo negocio ſolutis aperta fit fuga: pro ſe quiſq; ſine ſignis ſine imperio in deuia & occultos ſaltus euadere conatur: Hos Barbarus celeri curſu aſſecutus paſſim ſternit ad Moſſam uſq; & ulterius clades diſtracta eſt: Pauci relictis equis & armis abiectis in propinquos montes abiere: Ceciderunt ea pugna Hieronymus penes quem totius equitatus imperium fuiſſe diximus cum filio: Iacobus Badoarius: Anaſtaſius Flamminius: ac plæriq; alii uiri illuſtres reliqui ferme omnes capti: Nec uictoria omnino hoſti incruenta fuit Marbego duce grauiter uulnerato multiſq; ignobilibus cæſis: ſed ille quicunq; ea pugna conciderant in unum coaceruatos concremauit: Idq; ex eo ſuſpicari libet (nam quid alioquin de eo affirmare poſſim non habeo) quoniam in tanta noſtrorum cæde nullus Barbarus eſt repertus: In hũc maxime modum ad Sontium amnem pugnatum accæpimus: Cuius cladis fama tantum terroris circuniectæ regioni attulit ut ne intra mœnia quidem populi ſe ſe tutos fore putarent: frequens fuga nocte illa quæ diem cædis ſecuta eſt ex agris facta eſt: Poſtridie autem quum iam multum diei proceſſiſſet repente circa Vtinum fumus non uno loco attoli cœpit: ex eo cognitum eſt hoſtem

Venetorũ ſucceſſus

Soncium amnem infelix Hieronimus Nowellus cũ et alij plures cecidere.

Prima Venetorum acies cæditur

Attende illuſtriũ uirorum cædem

Sabellicus non longe a pugna Soncia Veronã uſq; eſt tr

eſt hoſtem adeſſe: atq; momento temporis quaſi ita inter Barbaros conue/niſſet: quicquid fere uillarum inter Sontium & Tiliauentum amnes fuit hoſtili manu conflagrauit: Eram ego per id tempus Tarcenti apud hoſpites meos Porpetanos regulos quo ob peſtilentem annum ex Vtino conceſſerã: auditaq; clade ad Sontium accepta in arcem quæ uico imminet me cũ multis mortalibus receperam: Ex eo loco proſpectus in uniuerſam patriam late longeq; patet: Inde atrociſſimum patriæ incendium ſpectaui: Fœdum equidem fuit interdiu uidere tantum culti & amœni ſoli fumo & caligine opertum: Sed longe fœdius atrociuſq; ſub primas tenebras perq; reliquum noctis cernere aciem unam flãmarum a Sontio amne ad Tiliauentum extenſam: ut pene nihil medium eſſe uideretur: quod nõ ignis occuparet: quã ſpeciem ardentium uillarum denſitas quæ circiter centum numero fuere facie/bat: Hoſtes ea nocte non uno loco caſtra habuere: ubi autem illuxit onuſti præda ingẽtiq; captiuorum multitudine in unum coiuere: atq; in caſtra quæ ultra Sontium fecerant ſe læti receperunt: Poſtridie mota ſigna: & quum a flumine unius diei itinere receſſiſſent abeuntium ſpeciem præbuere: Quod ubi ita omnibus perſuaſum putarunt: iterum aut minore tumultu q̃ pri/us in patriam erumpunt: Denſo agmine ad Tiliauenti ripam contendunt: ſuperatoq; impigre fluuio cis ultraq; amnem plæriſq; uillis incenſis ingentem tranſtiliauentanis cladem attulere: plures ferme hinc mortales: q̃ nuper ex reliqua patria abducti: Et quia terra mariq; copiæ ex urbe ad hoſtium cur/ſus opprimendos miſſæ aduentare dicebantur: Continuo ubi qui ſecundo eruperant in caſtra rediere Italiæ finibus Barbarus exceſſit: Tantum ter/roris Sontiaca illa clades omnibus inniecit: ut Veronam uſq; uehementer ſit trepidatum: Venetiis quoq; nocturnæ uillarum ardentium flammæ ex alta ſpecula proſpectæ non mediocres animorum motus conciuere: Erant qui palam proclamarẽt indignum facinus: & a Veneti nominis dignitate alienum: amœniſſimum Venetæ terræ ſolum ante oculos ciuitatis ab immaniſſimo hoſte igni & ferro uaſtari: pecora: agreſtes in prædam agi neq; terra neq; mari arma ad propulſandam iniuriam comparari: oportuiſſe uel po/pulariter ad primum tumultum ex urbe accurri: nec expectare ut Meſtrana tecta: ac ſi quod ædificium propius urbi eſſet: nefandæ manus diripiant & incendant: Huiuſmodi querelis factum eſt: ut nauigia aliquot ſagittariis ſociiſq; naualibus plena mari & ex Tauriſino agro aliiſq; proximis locis equitum turmæ & ſubitariæ cohortes in hoſtes miſſæ ſint: Sed hi tum demum in Carnos uenere quum iam hoſtis longe abiiſſet: Manſere aliquandiu utraq; caſtra ſine præſidio: nec defuerunt qui cenſerent ea prorſus diruen/da: miſſiq; in patriam ex patricio ordine Dominicus Georgius: qui ea legatione Vtini uita deceſſit: Zacharias Barbarus: Ioannes Hemus: & Cãdianus Bolanus: qui ſtatum prouinciæ recognoſcerent: inſpicerentq; utrum ſatius eſſet diruere munitiones illas an nouo præſidio denuo firmare: Conſtitit nihil eſſe quo Barbarorum incurſibus tutius iri poſſet obuiam q̃ ſi altera ſaltem caſtra ualidiſſimo firmarentur equitatu: Carolus itaq; Montonius qui ſuperiore anno fuerat exauctoratus per oratores ex Hetruria reuocatus in patriam miſſus eſt: Is Gradiſcana caſtra rurſus ualido præſidio inita non ſolum armis: Sed foſſa etiam & uallo in oppidi ſpeciem communiuit: Sed dũ in eo opere ille occupatus eſſet: Vendraminus princeps altero ſui ducatus anno aliqua ex parte acto deceſſit: Ad Seruorum ædem honorificentiſſime ela

Recẽs Turcoꝝ in patriam eruptio

Attẽde indignationem

Lib. 30.

Ioãnes Mocenic⁹ Dux lxxii.

tus eſt : Ioannes Mocenicus Petri principis frater uir ſpectatæ innocentiæ mi
ro omnium conſenſu princeps declaratus eſt : Erantq; res Venetæ in eo quo
diximus ſtatu in Italia quum in Dalmatia iam inde ex quo Croiana cœpe/
rat obſidio per annum & amplius ſine intermiſſione tenuit : Circa autem no
nas Iunias Othomanus rex longe atrociore q̃ quatriennio ante Scodram ador

Hoſtes croia potiun/tur.

tus eſt : Sub illius acceſſum Croiani fame domiti & ad terribilem aduentan
tis Barbari famam territi deditionem fecerunt : Alibegus aliquanto ante illi/
us acceſſum quindecim millibus bellatorum Scodram obſidione cinxit : Qua
triduo poſt Solimanus cum ſeptuaginta millibus ad ortum conſedit : ſecutus
Aſiaticæ oræ præfectus cum paulo minoribus copiis : Is ad meridiem meta/
tus eſt : Nouiſſime rex ipſe circa idus Iunias affuit : Didici ego ab oppidanis
ipſis & aliis qui obſidioni interfuerunt tantam uim hominum circa urbem cõ
ſediſſe ut planiciem montium latera ac quacunq; longe lateq; extra oppi/

Secunda Scodrenſis obſidio

dum patebat hominis proſpectus omnia tabernaculis ac uelis contexerit : Ali
begus poſt regis aduentum ultra Bolianam caſtra tranſtulit : Machinæ ac bel
lica opera ad demolienda mœnia continuo admota : In urbe mille & ſexcenti
oppidani mulieres ducentæ & quinquaginta erant : reliquam imbellem tur/
bam ante hoſtium aduentum ex urbe emiſerant : Aderant & mercenarii mili
tes ſexcenti : & in his centuriones Carolinus : Antonius Cortonius : Franciſcus
Sanſcrobarius : Michael Spalatinus ac plæriq; alii uiri fortes : Eratq; & præ

Antonius Legius

toris & legati nomine Antonius Legius : Hæ copiolæ Scodræ erãt quum tot
millibus barbarorum tantiſq; conatibus ſecundo ab hoſte oppugnari cœpit
quæ eo alacrius hoſtem expectauere quo omnia paratiora erant ad perferen
dam obſidionem q̃ quatriennio ante fuiſſent : Diſiectis mœnibus bis hoſtis
oppidum oppugnauit omnibus ferme inſtrumentis : quæ priore obſidione
tam Scodrenſes q̃ Barbari habuerant tum quoq; uſi dicuntur : Sed eo fœ/
dior utrinq; ſtrages edita quo maiores belli apparatus hi fuere q̃ illi ac ma/
ioribus omnino conatibus ob regis præſentiam tum demum q̃ antea Soli /
mano Duce res geſta eſt : Bis ut dixi paucis diebus Scodrenſes oppugnati
atq; utrũq; certamen in plures horas multaq; tum cũ cæde diſtractũ : Ferunt
tantam ſagittaꝝ uim in ipſos propugnatores a Barbaris coniectam ut pluri/

Attende Sagittaꝝ uim in oppida/nos conie/ctam

bus locis tres quatuor ue ſagittæ inter ſe confixæ repertæ ſint : Accæpi a fide
dignis catellam clamoribus conſternatam ex ſtatione ubi erat trepide fugien
tem undecim ſagittis tergo affixis domum ueniſſe : Et breui ne parum hæc fi
dei conuenire credantur illud omnes affirmant multos menſes quibus poſt
Othomani diſceſſum tenuit obſidio : & ad furnos calefaciendos & ad cibaria
coquenda nullo fere alio lignorum genere q̃ Sagittarum faſciculis oppida /
nos fuiſſe uſos : Adiiciunt mediis certaminibus quum diri clamores & tor /
mentorum ictus fœdiſſima tonitrua imitati undiq; circunſonarent : milleq;
mortis diſcrimina obuerſarentur oculis tanto ardore & ab iis qui in urbe erãt
& illis qui munitiones ſubibãt : pugnatũ ut nihil minus animis ſuccureret q̃
mortis aut uitæ diſcrimen : Conterebãtur mole aliqua hoſtium cateruæ intre

Attende ferociſſimam oppugna/tionem

pide per ſuorum cadauera ſubibant aliæ : Mox his extinctis aliæ atq; aliæ in
pugnam ſuccedebãt : Plenæ iam cadaueribus erant foſſæ plena montis decli
uia : & quanuis multi caderent : multi quoq; ſubibãt : Scodrenſes & ipſi neq;
uulnera neq; mortem formidantes quanq̃ ſuoꝝ corpora tormentorum icti/
bus laniari. cernerent : ac uariis caſibus non uno loco cadere periculoꝝ ta/
men omniũ immemores inuicto animo reſiſtunt : Barbaroſq; munitionibus
hærentes

hærentes fortiter detrudunt : Demum uicta Othomani pertinacia admonē tibuſq; imperatorem ipſum quibuſdā : fruſtra tot uirorum fortium millia in apertum diſcrimen mortis demitti : Cum eo hoſte ſibi rem eſſe : qui certus ſit malle mori q̄ cedere : quiq; natura loci frætus citius uel innumeras cateruas conficere poſſit q̄ uinci : Tum ille frendens gemenſq; ſuos in caſtra reuocari iuſſit : prorſuſq; iam inde pugna abſtinuit perſeuerauit nihilo minus oppidum machinis aliiſq; operibus bellicis uexare : Sed dum Scodrenſes graui urgebat obſidione haud Italiæ oblitus ingentem ſuoꝝ manum in ipſam terram quo minus Veneti ſuos ullis poſſent leuare auxiliis dimiſit : qui eo ſane die quo priore oppugnatione Scodram adortus eſt circa Sontiacas munitiones tumultuoſe conſedere : Tum hic explicita acie Carolum ad pugnam euocare : Ille recentis cladis memoria nihil temere auſus eſt committere : Sed ſuos intra uallum ſtructa acie quaſi mox per occaſionem erupturus continens Barbarum ad altum diem longa expectatione fatigauit : Verum quum ſatis appareret Venetum ad pugnam elici non poſſe profectus inde hoſtis quatuor millia paſſuum a Gradiſcanis caſtris inter Medeæ montem & Cremonem conſedit : Poſtridie uero ſub lucem præter Manſanum per apertas ualles ad radices montium conuertit agmen : Triginta Barbaroꝝ millia fuiſſe traduntur : qui per abrupta & confragoſa montium loca uel ipſis alpium incolis aditu difficillima in Germaniam euaſere : multa ſane & horrenda facinora : & quæ uix ſibi fidem uendicent in ſuperanda alpium aſperitate edidere quoꝝ illud ſilentio indignum mihi uidetur : Quod non uno loco ubi ad rupes & aſperos montium anfractus peruenere : equos reſtibus alligatos in ſubiectas crepidines demiſſos accæpimus : atq; deinde in alias donec in profūdiſſimas ualles ſit uentum : Interdum uniuerſus equitatus uel certe maior illius pars quod ex ipſis ueſtigiis poſtea intelligi potuit per adeo ardua loca præceps datus eſt : ut per ducentos ferme paſſus : non modo locis illis quiſq̄ pedibus uadere poſſit : ſed ne conſiſtere quidem niſi uirgulto ſe aliquo applicuerit : Quid quod ubi per iuga alpium uſq; in montanæ Carniæ fines decurrere nunciatumq; interim eſſet ab alpium incolis iuga montis qui Lanceæ dicitur qua unicum eis iter in Germaniam patebat inſeſſa : intrepide ad locum progreſſi : neq; montis altitudine qui immenſum aſſurgit neq; aſcenſus arduitate deterriti : Sed ſcutis ſubnixi per aduerſā rupem ad hoſtē repſere potiuſq̄ ſubiere : Quo audaci incœpto territi illi qui præſidio erant trepidare cœperunt : Inde in fugam turpiter dilapſi ingentis cladis inferendæ Barbaro materiā præbuere : Et hæc ultima Turcoꝝ in Italiam aduentus Venetos expeditio : Vbi dum hæc geruntur Maomethus interim Scodrā bellicis operibus oppugnare perſeuerabat : Tenuitq; oppugnatio illa uſq; fere ad Septēbres nonas : Quibus diebus Aſiaticæ oræ præfectus Driuaſtum tormentis concuſſum recæpit unde quingentos oppidanos adductos in Scodrenſium cōſpectu ferro confici mandauit : Atq; inde quatriduo poſt Othomanus ſedendo feſſus cum præcipua copiarum parte abiit : Eodem die quo Scodra profectus eſt Lyſſum ad Drimonis ripam cum duabus Venetis biremibus in ſuam poteſtatem redegit : Ducenti remiges ſociiq; nauales in illis capti : quos ad Marbegum qui cum octo millibus Turcoꝝ ad continuādum obſidionē relictus erat ante Scodrā trucidādos miſit : Tenuit inde ea obſidio octo circiter menſes duobus caſtellis ad Bolianæ caput cum preſidio impoſitis ne qua ſubſidium nullum obſeſſis immitti poſſet . Interim uero cœptum eſt per

Nouiſſima Turcorum in Italiam eruptio

Attende difficillimam hoſtiū expeditionem in Germaniam irrupere

aduerſus

Attēde Barbaroꝝ crudelitatem

Othoman⁹ Lyſſo potitur

Lib. 130.

Ioannem Darium ſcribã cum hoſte de pace agi quæ ſub exitum hyemis his conditionibus ſecuta eſt: ut præſidio & oppidanis ſi abire uellent ex urbe deductis: Scodrã Venetus cum Tenaro Laconiæ promontorio & Lemno inſula Othomano relinqueret: Darentq; illi quot annos octo aureoꝝ millia eo nomine ut Pontica nauigatio Venetis negociatoribus tuto pateret: Pace his conditionibus probata: Scodra præſidio & oppidanis ad unum deductis qui ſuum uetus in Venetos ſtudium ſecuti extorres fieri maluerunt q̃ ſub Barbaro imperatore eſſe: pridie nonas Aprilis ut in conditionibus pacis conuenerat dedita eſt: ex mille & ſexcẽtis uiris qui ad urbis præſidiũ remãſerãt quadringẽti quinquaginta uiui reperti ſunt: E mulierum numero ad centũ deſideratæ: Quæ ſuperſtites fuere uiros ſecutæ per medias hoſtium cateruas mirantibus interim Barbaris immo ſtupentibus eoꝝ fidẽ & conſtantiã in pacatum ſilentio abiere: Scodrenſibus qui Venetias uenere aliis perpetuum ex publico ſalarium aliis arcium aliorumq; locoꝝ præfecturæ cum publico ſtipendio pro conditione & priſtina fortuna cuiq; decretæ ita ut nullus fuerit qui nõ publico beneficio ſubleuatus ſit: hoc ipſum Chalcidenſibus qui patrio excidio ſuperfuere iã antea præſtitum accæpimus: Pax aliquãto prius publicata fuerat quæ uix tãtum læticiæ attulit Venetis diuturno bello feſſis q̃ reliquis Italiæ populis & principibus ſollicitudinis & metus: nec iniuria: Apparebat enim Venetis quieſcentibus Barbarum omnia ferocius auſurum daturumq; enixius operã: ut in ipſa Italiæ uiſcera ſe quoquo modo inſinuaret: cui tã propinquus iã eſſet ut ex eo littore quod nouiſſime occupaſſet eã pene intueretur: Ac ita ſane non multo poſt euenit: Sed de Hidruntina oppreſſione poſtea dicetur: Interim uero res in nouæ diſcordiæ diſcrimen fere adducta eſt: Aeſtate ſiquidem illa quæ proximæ pacẽ ſecuta eſt ualida Turcoꝝ claſſis ad Cephaleniæ regulos: quos Diuæ Mauræ uocant opprimendos in Ionium uenit: iacet ipſa inſula ante Aetoliam unde principibus eiectis ceſſit Cephalenia Othomani armis in Zacynto erat Petrus Bualius cum quingentis expeditis equitibus peloponẽſiacis ademerat is eam inſulã aliquanto antea Cephalenis regulis eãq; ſemel occupatã ad id tempus tenuerat: ubi igitur Othomanica claſſis eo quoq; appulſa eſt: tanq̃ ad inſulã quæ Cephalenoꝝ principum fuiſſet: confeſtim Lauretanus qui claſſi adhuc præerat Barbaras naues ſecutus eſt: affirmãs haud quidẽ ſe paſſuꝝ inſulã oppugnatum iri niſi prius equitatus inde Peloponẽſiacus abductus eſſet: Hortari ad id Othomanicæ claſſis prefectum ne cõtra nouæ pacis fœdera pergeret Venetum equitatum oppugnare: Vterq; Cõſtantinopolim ſcripſit ad Othomanum Barbarus: Lauretanus ad Benedictũ Triuiſanum qui tunc legati munere apud illum fungebatur: Is re ad regẽ ipſum delata benigne impetrauit ut non ſolum equitatum inde Veneto educere liceret: Sed omnes etiã qui ultro inſula abire uellẽt: Ea oportunitate Venetus uſus multa inſulanoꝝ millia quæ alioquin in ſeruitutẽ inciderãt cum ſuo equite inde abduxit: Quibus in Peloponẽſũ traductis permiſſum libere eſt ut quibus uellent locis habitarent Barbarus Zacynto recæpta iã obita prouincia domum abiit: Hæc hactenus in mari: In Italia iã antea ac priuſq̃ Othomanico bello defuncti eſſent Veneti pro Florentinoꝝ libertate ut ſæpe alias arma induerãt: Acciderat ſuperiore anno ut Iulianus Medices ſacroꝝ hora ad Liberatæ phanum noua coniuratione oppreſſus eſſet: ac paꝝ abfuit quin & Laurentius frater cum eo ſit cæſus: Sed ille ſua uirtute ac ſuorum accurſu nefarias coniuratoꝝ manus euaſerat: Florentini tanti uiri caſu conſternati

Darium ſcribã

Pax cum Othomano

Publica in Scodrenſes Calcidẽſes gratitudo Venetorũ

Cephalenia Zacyntus capitur a Turca.

Benedictus Triuiſanus Legatus apud Turcam.

Iulianus Medices inter ſacra a coniuratis interficitur

...iut arma pro ...nis cõtra pot. ...ſ ferdinãdũ.

conſternati ſumptis armis multos eius ſceleris participes trucidant: Syxti pō tificis nepote qui tum Florentiæ erat in cuſtodiā adducto: Saliuatum Piſanum antiſtitem cædis auctorem cum plærisq; aliis qui officii cauſa utrunq; Florentiā ſecuti fuerant laqueo publice ſuſpendunt: Atrocitate rei pontifex cōmotus duplici ſpiculo anathematis & interdicti in Florentinos miſſo arma aduerſus eos cōparat: Ferdinādo rege & Senēſibus in belli ſocios aſſumptis: Validus in Hetruriam excercitus anteq̄ æſtas illa qua hæc Florentiæ acciderant: abiret miſſus eſt: Fœderico Vrbinati ſumma rei cum Imperio copiaꝝ demā data: Geſtarum autem rerum gloria penes Alphonſum erat Ferdinandi regis filium Calabriæ Ducem hoſtem acerrimum & qui auito paternoq; odio Florentinum nomen oderat: Erant cum eo Vrſus comes: Rubertus Vrſinus & Virginius ex Neapolione fratre nepos: Matthæus Campanus: & Rubertus Ariminenſis: Sed is quem nouiſſime nominaui non multo poſt Florentinorum ſtipendia ſecutus copiaꝝ omnium Imperator a Thuſco declaratus eſt: florentini ſuis ſociorumq; uiribus fræti (nam præter Venetos Mediolanenſes quoq; Hercules Aeſtenſis & Fœdericus Gonzaga cum illis ſocia arma iunxerant) ferociter tantā belli molem excæperunt: At Venetis adhuc Othomanico bello occupatis qui terra mari: & quod omnium grauiſſimum erat intra Italiæ fines terribiles Barbarorum impetus alium ſuper alium ſuſtinebant: Nec non Mediolanenſium rebus adhuc Galeacii Ducis morte conſternatis: Qui ad prothomartyris ſacroꝝ hora a Ioanne Lamponiano & paucis coniuratis ſuperiore anno cæſus erat: ita ſane accidit ut non tam cito auxiliares copiæ Florentinis affuerint: Sed tam hi q̄ illi ultra uires nixi arma ſi non quæ pro amplitudine utrorunq; ſaltem pro temporꝝ conditione ſatis ualida compararunt: Miſſus eſt præterea a Venetis Franciſcus Michael qui in caſtris legati nomine bello intereſſet: Fuerat etiam aliquanto antea Florentiam miſſus Bernardus Bembus qui toto ferme biennio quo in Hetruria bellatum eſt: laborantibus ſociis publico decreto rerum omnium ſollicitus affuit. Hoſtis interim Florentiſſimis uſus copiis: Rencium: Caſtellinam: Radam: Broiam: Cacchianum: Et in Himbriana ualle Sabinum montem Florentinis ademit: Tum quia iam bruma inſtabat in Senenſem agrum hoſtis in hyberna conceſſit: Veneti autem quia apparebat hoſtes ſub uernum tempus ad Florentinoꝝ opes euertendas aliquanto obnixius ſurrecturos: Compertum præterea habebant Chriſtianoꝝ principum litteris Othomani in ſe arma uel magnis pollicitationibus irritari: ſuo ſociorumq; periculo moti ſub exitum hyemis ut diximus ſe grauiſſimo bello exonerarunt: Verno eius anni tempore Veneti Carolum Mōtonium Brachii filium cum ualidiſſimo equitatu in Hetruriam miſere: Sed ille ſub primum pene acceſſum quum ægrotare cœpiſſet non multo poſt Cortonæ uita deceſſit: Res igitur ea parte prouinciæ Ruberti Malateſtæ auſpiciis poſt illius mortē geſta eſt: Habuit is in armis turmas equitum quinq; & triginta quibus frætus ſecus Traſimenum duces in Peruſinos fines tumultuoſe erupit: hic ignobilibus quibuſdam locis oppreſſis Peruſini qui ad Caroli aduentum ob ueterem factionem omnino res nouas molituri credebantur: Eius morte audita: & ſi per Bernardinum comitem illius filium aliquid poſtea tentatum eſt nihil tamen quod Pontifici formidabile eſſet mouere ſunt auſi: Et iam media æſtas erat quum Rubertus ad montem ſperellum Peruſini agri uiculum aduerſus Matthæum Campanum: atq; urbis Romæ præfectū Syxti pontificis nepotem pene pari equitatu conflixit: pugnatum utrinq;

Alphonſus Calabriæ Dux

Fran. Michael Bernardus Bembus

Caroli Mōtonii mors

Lib. 30

acriter duabus ferme horis: Sed primis hoſtium turmis quæ extra munitiones
confluxerāt profligatis continuo reliquæ copiæ ſuoꝝ clade conſternatæ in fugā
dilapſæ ingentē illi uictoriā reliquere: Impedimenta omnia magnaq; equitū
uis fugientibus adempta: Rubertus ueritus ne ad eā famā Alphonſus exitus
cum maioribus copiis ad ſe opprimendum ueniret retro in pacatum ceſſit:
Sunt aquæ in ſpeciē ſtagni ex Arretino agro inter Senenſes & Peruſinos fines
in Paleam fluuium: ac inde cum Palea in Tyberim profluentes: Eas Cheanas
Hetruſca uoce appellāt: aquæ ipſæ duobus pontibus ſunt uadabiles: Cluſi/
no uno & qui in hoſtium poteſtate erat ac remotiore loco: altero qui medio
pene tractu quem etiā Malateſta præſidio firmarat: Huiuſmodi aquæ utro/
runq; caſtra dirimebāt: Dum Aragonius Dux ad Bluſinum properabat pon
tem: Rubertus per ocium ſe & ſuos in pacatū recipiebat atq; hinc in Senenſes
erumpebat fines: ubi ille opē Senenſibus laturus agmen retro flexerat: tum
Malateſta Peruſinos uexabat: Atq; huiuſmodi fruſtratoriis expeditionibus ma
xima eius æſtatis pars ſine alio memorabili facinore cōſumpta eſt: Demum
ſub medium autumnum: quum Fœdericus Vrbinas & Alphonſus reſciuiſ/
ſent copias quas Florentini ad Podium imperiale habebāt: ob Aeſtenſium &
Gonzaganoꝝ militum diſcordia magnopere extenuatas: Ita nanq; acciderat:
ut orta non multo ante inter utroſq; ſeditione paꝝ abfuerit quin Hercules Ae/
ſtenſis in diſcrimen uitæ ſit adductus: Multi ob Caſſianā prædā id accidiſſe
exſtimāt: Alii Nicolai Aeſtenſis mortē in cauſa fuiſſe ſuſpicati ſunt: Verum
undecunq; orta ſit ſeditio illa ita accidit ut Hercule domum abeunte: Man
tuanus & ipſe relictis ad præſidium loci duobus fratribus Mediolanū cōceſſerit:
Rubertus Seuerinas — unde Rubertus Seuerinas illis ipſis diebus fuerat eiectus quaſi noua de inua
dendo principatu cum hominibus ſuæ factionis cōſilia agitare cœpiſſet: Ne igi
tur aliquod maius res pareret diſcrimen ad eum motum pacādum ille ex He
truria in Galliā deceſſerat: Ad exercitum igitur ſine ducibus hoſtes ſpei pleni
duxere: Sub primā lucem in aduerſum mōtem ſcutatoꝝ peditum explicuere
aciem: atq; per montis decliuia magnis animis in hoſtem itū: Andreaq; Bur
genſi cum ſuis ex ſtatione quā munitiore loco medio fere aſcenſu tendebat de
iecto cōfeſtim leuis armaturæ eques pediti ſubiectus hoſtibus pauorē: ſuis uero
audaciā adiecit: Quo factum eſt ut Hetruſcaꝝ copiaꝝ turbatis ordinibus ac
in fugā diſiectis: Aragonii Vrbinateſq; in ſummum iugum euaſerint: Ho/
ſtes caſtris potiti magna ex parte Peruſinā cladem reſarſere: Inde ad Collem
oppidum caſtra admota: Quo poſt laborioſā obſidionem capto Florentini
Florentini bello feſſi ad pacem inclinant — fractis animis ad pacem inclinare cœperunt: Quā ut æquioribus conditioni
bus impetrarent Laurentius Medices ciuitatis longe princeps qui & publica
& priuata inuidia apud Pontificem & regem eminebat Neapolim ut patri
Antonius Donatus — am perículoſo bello ſolueret nauigauit: Nec ita multo poſt quum pax ſecu
ta eſſet Veneti copias quas in Hetruria Antonio Donato legato ad id tem/
Hieronym⁹ Marcellus — pus habuerant per Hieronymum Marcellum in Galliam reuocarunt.

M. Antonii

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER PRIMVS QVARTAE DECADIS.

Epetebam nuper animo ſeduloq; metiebar longiſſimam Venetarum rerum ſeriem quam ab urbe condita ſcribere aggreſſus ad hæc uſq; tempora diuina adiutus ope omnium ſpe celerius perduxi: Ac quũ perpetua quadã æmulatione abſolutã eo℞ omnium quæ Romani terra mariq; geſſere in his ſpeciẽ recognoſcerẽ: uno tãtum bello atq; eodem grauiſſimo illi mihi defuncti uidebãtur: quod in Venetis rebus adhuc requirebã: Nã quod Romanis ab initio Hernici Equi & Volſci fuerũt: hoc Venetis Dalmatæ Liburni & Hiſtri: Grauiſſimus illis Gallicus hoſtis quibus omnia præter Capitolium ademit: nec his quidem omnino leuis: Quibus præter Riuumaltum nihil reliquum fecit: Formidabiles Latio Cimbri: Theutones & Ambrones: Gothi Lõgobardi & Hunni Hadriæ non contemptibiles. Infeſta latino nomini Carthago: infeſta & Veneto Genua: Ve℞ tum ualde ferox illa quum Philippum regẽ ſocium & Syracuſanos nacta eſt: Hæc quoq; nunq̃ ferocior q̃ cum Lodouico rege & Patauinis Clodiaco bello eſt uſa: Hoſtis Pyrrhus Romano: at Poeno mitior: Nec Pipus Veneto amicus ſed Ligure longe placabilior. Diutiſſime ab illis cũ Mitridate bellatum: Nec ab his cum Philippo Vicecomite breui tempore: Magnus Antiochus: Othomanus uero maior: Ve℞ ſociale bellum illi ac lõge grauiſſimum in Italia geſſere. At Veneti ne non per omnia eo℞ æmuli crederẽtur: Ecce nouiſſime & ipſi in Ciſalpina Gallia: omnes Italiæ opes non ſolum ſuſtinuere: ſed ut re℞ euentus facile declarauit fræ gerunt etiã. De cauſis autem & proceſſu Ferrarienſis belli unde poſtea ſociale eſt ortum prius dicemus: ut quæcunq; inde ſecuta ſunt magis ſint perſpicua: Sed priuſq̃ de eo dicere incipiã pauca quæ belli ipſius initium præceſſere nobis referẽda ſũt: & in his duas Othomani in Chriſtianos expeditiones quæ & ſi ad noſtrã hiſtoriã pa℞ omnino attinere uidebuntur operæprecium tamen duxi quãdo unum corpus Chriſtianos omnes religionis cauſa arbitramur eas quoq; rebus Venetis inſerere: Anno itaq; & amplius poſt pacem circunacto Othomanus ipſe nihilo minore apparatu q̃ paucis ante annis Chalcidem fuerat adortus Rhodum inuaſit: Eſt Rhodos omnium inſula℞ quæ in Ionio & Aegeo ſunt pulcherrima ac liberi iuris ut olim tribus quondã urbibus habitata Camyro Lyndo & Ialyſo nunc uero Rhodo: Centum uigintiquinq; millibus paſſuũ circuitu patet: quanq̃ Iſidorus aliquanto breuiorẽ fecit. Multi igitur uariiq; fuerunt in ea oppugnãda Barbaro℞ conatus nec uno prœlio Chriſtiano℞ pertinaciã frãgere hoſtis eſt adortus: ac diſiectis mœnibus nonnunq̃ intra oppidum irrupit: ue℞ propugnato℞ uirtute quo℞ pars maxima Hieroſolymitani fuerunt equites (penes huiuſmodi religionis uiros in inſula totius rei ſumma eſt) cum ingenti cæde hoſtis a mœnibus eſt repulſus oppidumq; & diuina & humana ope ſeruatum: Ferunt poſtea ex ipſis Barbaris cognitum duos uiros forma aliquãto humana auguſtiore q̃ diu tenuit obſidio noctu incenſis facibus circa muros excubare ſolitos ac ubi iam prope captum eſſet oppidum minaci occurſu illos pro muris uiſos fer℞ identidem intentare: atq; ita Barbaros religione perculſos ceſſiſſe: Creditum uulgo Petri Apoſtolorum principis ac Pauli ſimulacra illa fuiſſe: Quod ſi ita accidit haud abſurdum erit dicere Rhodon non tam humano q̃ diuino præſidio tunc ſeruatam: Cæterum illud quoq; non multo poſt miraculo datum eo die quo

Veneta℞ re℞ & Romana℞ cõparatio *non inlepida*

Ferrarienſis belli cauſe: Sociale cõtra Ve

Rhodi inſulæ deſcriptio

Rodus oppugnatur a

Attende miraculum in Rhodiaca oppugnatione

Attẽde prodigium

Lib. 31.

Othomanus acerrimus Chriſtiani nominis hoſtis uita deceſſit: Rhodiacus portus ita marinis fluctibus repente eſt deſtitutus quãdo alioquin miræ eſſet profunditatis: ut naues quæ in portu ſtabãt in ipſis uadis uelut in Sicco euerſæ ſint: Sed illud anno ferme poſt: Cuius uerno tempore maius omnino facinus ille adortus Hidruntẽ ſubito incurſu oppreſſit: Eſt id Calabriæ oppidũ quod Aulonis littoribus modico maris interuallo reſpondet: eſt Aulon antiquũ nauale id breue maris ſpatium: quod locum ab Italia dirimit quodq; quinquaginta habet paſſuum millia. Pyrrhus rex pedeſtri continuare trãſitu pontibus iactis primus excogitauit: Poſt eum .M. Varro quum Pompeii claſſibus piratico bello præeſſet: Sed utrunq; aliæ impediuere curæ Hidrunte a Barbaris oppreſſa apparebat Othomanum totis imperii uiribus Italiæ incubituꝝ: imminebatq; ex eo Chriſtiano nomini ingens diſcrimen niſi matura illius morte manifeſta Dei prouidentia terror ille diſcuſſus eſſet: Nã medio belli apparatu peſtis ipſa humani generis extincta eſt: Quo contigit ut Ferdinandi regis potentia oppidũ terra mariq; aliquãdiu oppugnatum cũ Barbarico ſit præſidio receptum. Hæc Barbarus: Veneti interea Corittã Dalmatiæ inſulã (quã recentiores ut alio loco ſignificauimus Vegliam dixerunt) in ſuo Imperio adiunxere: Fecerãt hi olim reꝝ in Dalmatia potiti eã iure belli ſuã habueruntq; aliquãdiu ĩſulani ipſi Venetos magiſtratus: mox uero Rainerio Zeno principe Schinellis familiæ ea tempeſtate in Corittanis illuſtri tota inſula uectigalis conceſſa eſt: mãſereq; illi ac poſteri in fide annos circiter ducentos: Sed procedente tẽpore reguloꝝ ſtudia Dalmaticis motibus uariare cœperunt: ut nunc Veneta nunc Belæ: Ladiſlai: Lodouici & alioꝝ regum arma uſq; ad Ioannẽ Banis filiũ qui omnium nouiſſimus Corittanoꝝ princeps fuit ſecuti ſint: Is temere occupatis Martini principis fratris ſui defuncti opidulis quibuſdã quæ ille intra continẽtis orã Mathiæ Pannoniæ regi moriens teſtamento reliquerat quum Barbara in ſe arma irritaſſet ad Venetas opes confugit: Maerblaſius qui ex Pannonia in Dalmatiã ad id miſſus fuerat non contentus loca quæ ille ab initio ĩuaſerat recæpiſſe: in inſulã copias trãſmiſit & iã cœperat Muſelũ oppidum oppugnare quũ Iaco. Venerius legatus ab Antonio Lauretano tum claſſis Imperator ex Corcyra affuit: ſecutus inde Antonius Vinciguerra ſcribaꝝ unus a principe & patribus ex urbe miſſus: Is quum publico nomine Barbarum monuiſſet ut ab Corittanis iniuriã abſtineret: qui nuper in Venetoꝝ fidem ueniſſent: Tãtum abfuit ut ille ab incœpto deſtiterit: quod Muſelo recæpto: continuo ad urbem copias admouerit: Erãt inſulanoꝝ animi uehementer ab ipſo principe alienati ob tributum quod populis ab initio belli imperarat: Quo accidit ut ſub hoſtium acceſſum uulgo omnes ad defectionẽ ſpectare cœpiſſent: Deſperatis itaq; rebus Corittanus comes perſuadentibus qui aderãt: omne ius quod ipſe cuius tota tunc inſula erat ac maiores ſui in ea quæſitum habuiſſent Veneto nomini remiſit: atq; cum his Venetias quo ab initio uxorem ac liberos miſerat tradita Venetis arce abiit: Affuerunt non multo poſt quatuor aliæ triremes ad quaꝝ acceſſum territus Barbarus ne quum uellet non eſſet ſibi integꝝ in continentem abire: publica fide accæpta pacatã Venetis inſulã reliquit: Eã Victor Superãtius qui in imperiũ maris Lauretano ſuccedebat ita ſane forte euenerat ut per eos dies illuc appuliſſet opere ac præſidiis firmauit: Patres Corittano principi annuũ aureoꝝ nummũ ſtipẽdiũ in perpetuũ decernũt: in filiæ dotẽ quatuor millia: Sed homo Tyrannicæ uitæ aſſuetus æquitatis ſpeciẽ in libera ciuitate auerſatus cũ omnibus neceſſariis cłãdeſtine in Germaniã abiit. Nunc ad propoſitum bellum redeo

Othomani interitus

Hidruntina oppreſſio quod eſt Auloni nauali oppoſitũ ulgo Vallona dictũ.

aliqũ corrtta dicta, Venetis data.

lū redeo:Perſeuerarāt diu Ferrariæ principes in Venetoꝝ amicitia ita ſane ut Bor
ſius qui Herculē præceſſerat ſi qua interdum de finibus contentio ſuborta eſſet
pauciſſimis comitatus quaſi priuatæ fortunæ homo ad pricipē & Patres uenire
conſueuiſſet: ratus ſuū in Venetos ſtudiū nulla alia ratione tā facile probari
poſſe q̄ ſi ſubito ipſe principi & Patribus corā ſatiſfeciſſet:& breui nihil uir ille
ex quo Ferrarieſium princeps fuit declaratus uſq; ad exitum uitæ antiquius ha
buit q̄ Venetum nomen colere:colendoq; ſub illius umbra pacis ſtudia & ociū
fouere. Huius igitur meritum & ſpes quā Patres ab initio cōcœperāt fore ut ne
mo tā Borſio ſimilis in Veneta amicitia colenda futurus eſſet q̄ qui illi maxime
coniunctus eſſet fecerunt ut eo uita defuncto Veneti miro ſtudio Herculē eius
fratrē terra & aquis adiutum in ampliſſimo principatu locarint:De quo magnū
alioquin illi certamen inſtabat cum Nicolao Lionelli filio:Cui Mātuanus prin
ceps auunculus & Galeacius Vicecomes enixe fauebāt: Veꝝ ita accidit ut non
longo interiecto tēpore Hercules Leonorā Ferdinandi regis filiā uxorem duxe
rit:qua ille affinitate auctus remiſiore animo cœpit Venetā celebrare amicitiam
contraq; antiqua fœdera aliqua mouere:Nā & circa Comaclū ſalē fieri ab ho
minibus ſuæ ditionis permiſerat:Cuius iniuriæ ne poſtea auctor uideretur paſ-
ſus eſt Venetis id poſtulantibus ingentem uim ſalis quæ ibi cōflata erat per Be
nedictū Triuiſanum ad hoc ipſum Ferrariā miſſum in proximos fluctus proii
ci: Conſtabat ad hæc in uectigalibus ſoluendis Venetos ſua antiqua immuni
tate fraudari: Sed hæc aliquāto leuiora: Erexerat circa caput aggeris munitio
nes quaſdā quaſi non alios fines habiturus q̄ quos ipſe ſtatuiſſet: Nouiſſime
autem magiſtratu quem Veneti ex fœdere in ea urbe habebāt graui ignominia
affecto ut quaſi impius ab urbis antiſtite Chriſtiano ſit cœtu excluſus in aper-
tiſſimā defectionem erupit: Patres interim non ignari quorſum motus illi ten
derent:nunc per litteras:nunc per oratores eum amice monere:ne pergeret Vene
tum nomen nil tale de eo meritum huiuſmodi iniuriis a ſe alienare quin Borſi
um & alios ſuos maiores imitatus:in antiquo Venetoꝝ fœdere perſeueraret:
quod ei nō minus tutū eſſet q̄ honorificum eas adhortationes quū homo ingē
tis ſpiritus & qui longe maiores noua affinitate imbiberat auerſaretur: Ten-
tarunt Patres per Xyſtum Pontificem illum in ueteri amicitia retinere: Sed
quum hac quoq; uia ingreſſi parum omnino profeciſſent:Tum uero nouis
priſtiniſq; iniuriis quas Othomanico bello impliciti diſſimularant adacti ad
arma reſpicere cœperunt: bello uindicaturi quæ pacis ſtudio ad eam diem
magis humane q̄ honeſte tulerant: Tenuit tamen ea conſultatio plures dies:
Erant ex ſenioribus patrum qui ſentirent nullo modo bellum Herculi indicē
dum non quia iure non deberet: Sed quod alieno tempore res tāta moueretur:
Monere illi identidē uiderent qui bellū uellent ne ulciſcendæ iniuriæ cupiditate
in aliquod graue diſcrimen rempublicā coniicerent: feſſā dicere lōgo bello ciui
tatem: Feſſas & uectigales urbes quieſcendū quādoq; ab armis eſſe ne bella bel
lis ſerendo uiderentur Veneti rerum omniū magis q̄ pacis ſtudioſi: Cæteꝝ ſi
omnia cōſtarent illud non eſſe negligendum quod Aeſtenſis Hercules præter
excellentes ipſius in re militari uirtutes duorum potentiſſimoꝝ regū perneceſſa
rius eſſet proculdubio alienis illum ſtimulis incitatum non ſua ſponte ea
iampridem moliri: Conſtare ad id multos Italiæ principes cum eo fœdus
percuſſiſſe: Quod quum ita eſſet uiderent illi qui bellum tantopere cupie-
bant:ne magis clypeo q̄ gladio indigerent: Ad ea maxima pars ſenatus ut
quiſq; ferociſſimus erat reclamare non eſſe ob ea quæ a timidis afferen-

ferrarienſe bellū narra
Borſius, Hercules, Eſtenſes

Attēde Borſii ſtudium in Venetos

Hercules incipit tepeſce[re] Veneta

Cauſæ Ferrarieſis belli principia ob ſal, et

Conſultatio de bello Herculi inferendo quare non inf

Actio pro pace

Actio pro bello inferendo quare inferi

Lib. 31.

de inferendo bello ferrarienſi.

tur ulterius iniuriam ferendam: Inſultaturos unius exemplo alios finitimos principes immo de induſtria quæſituros: qua ratione Veneti imperii fines inquietare poſſint: Nec uerendum eſſe ne ciuitas non omne belli onus ſuſtinere ualeat: Quippe quæ iam diu armis aſſueta ne conceſſum quidẽ ocium ſit latura: Eſſe præterea dei benignitate Venetas opes tam ualidas ut q̃uis Othomanico bellum ingens auri pondus eſſet effuſum adhuc longe maius ac pene immẽſum ſupereſſet: quo uel grauiſſimum bellum ac longe grauius eo quo nuper defuncti eſſent ex Imperii dignitate confici poſſet: Patere ad hæc ciuibus longe lateq; maria ad mercaturã uectigaliaq; in dies & portoria meliora fieri: Quid quod multi ex Senatorio ordine adeſſent qui ſe magnã uim auri ad uſum reipublicæ in medium collaturos pollicerentur: Quibus appareret ſtipendium ad quantumuis magnos exercitus alendos non defuturꝰ: Nec Pannoniæ regis motus aliquo modo formidari oportere: Qui præter q̃ quod cum Fœderico Imperatore perpetuum gereret bellum: Turcos quoq; infeſtiſſimos haberet: qui eius fines incurſare populariq; non deſinerent: Satis ſuperq; illum habiturum ſi aduerſus potentiſſimos hoſtes Pannoniæ fines tueri poſſit: Nec multo plus illo Ferdinandum metui debere: Quippe qui uix bene adhuc ab Hidruntina reſpiret obſidione qua pluribus mẽſibus terra mariq; occupatus poſt ingentẽ auri hominũq; iacturã littoralẽ urbẽ a Barbaris ægre recæpiſſet: Infeſtaturã ad id Venetã claſſẽ maritimã Appuliæ & Calabriæ oram quã ſi tueri ille uolet a Ferrarienſi bello uellet nollet tẽperaturꝰ dicere: Sed fac inquit illius uires omnino eas eſſe quæ in plures partes belli cõmode diffundi poſſint qua ille uia ĩgreſſus genero auxilia ferre poterit: habet ne hic alatos milites qui per aerem delati ex Calabria in Ciſalpinã Galliã deuolare poſſint: Xyſti pontificis Roma eſt: Xyſti Sabinia: Vmbria Picœnus ager ac quicquid deniq; Italiæ a Tybernio oſtio Anconem uſq; patet: ille ubi Herculem ad officium retrahi non poſſe uidit non ſolum inferendi belli ſe auctorem exhibuit: Sed ſocia etiã ad id bellum arma cum Veneto iunxit: Non erunt nobiſcũ Florentini & Mediolanenſes: At Genuenſes erunt & Monferratenſis princeps: Erunt & Rubrii Parmenſes quos conſtãs fama eſt ad defectionem ſpectare: quanq̃ ne adhuc quidem certi ſumus malint illi quos pro hoſtibus nominari nobiſcum bellum an pacem habere: Sed quum armis: auro: auxiliis abundemus: uerendũ eſt ſcilicet ne non ſatis iuſtã cauſã habeamus qua bellum Herculi a nobis iure illatum uideri poſſit: Quãdo unq̃ patres ab uicinoꝝ aliquo euidentior in uos iniuria profecta eſt: antiquas immunitates ueſtras toto ſuo principatu ſuſtulit: Veſtri Imperii finibus iã dudũ incubat: Magiſtratũ quẽ in ea urbe ex fœdere habebatis: quia honeſtiore uia nõ potuit Chriſtiano cœtu per contumeliã excludi eſt paſſus: Quæ iniuria uos mouebit ſi hæc nõ mouet? An expectãdũ eſt ut bellũ quod iã dudum animo molitur firmatis ſuis per ociũ partibus ipſe prior ĩferat: Inferet quidẽ ac fortaſſe citius q̃ uos ipſi putatis: Ite & maioꝝ noſtroꝝ ueſtigia ſecuti: qui non minus uindicãdæ iniuriæ q̃ propulſãdæ ſemper ſtudioſi fuere manifeſtũ hoſtem (nã in eo nihil iã quod nõ idẽ hoſtile ſit cernimus) ferro igni terra aquiſq; perſequimini: ac nunc primum quod duobus reiq; publicæ bene uertat bellum decernite: Incendiũ hoc quod tã proximo loco noſtra patiẽtia aluimus quia aliter non licet armis reſtinguite: Intelligãt omnes ſcire Venetos Liberꝰ patrem immitatos ex bello pacem & rurſus quũ opus ſit ea pace bellũ conficere: Senatus & ſi iã antea per ſe ſatis ad bellũ inclinabat: Huiuſmodi tamẽ hortationibus adhuc magis impulſus bellũ miro cõſenſu decernit: Decre-

gerit bellũ cũ federico Rom. imp.

Xyſtus auctor belli cõtra ferrarienſem

oratio

tumq; ut omnia ex Imperii dignitate fierent: pro concione populi hoſti indi cendum curauit: Ad cuius denunciationem tanto ſtudio ex tota concione eſt reclamatum tãtus uocũ fauor undiq; conſecutus: ut manifeſte appareret nullũ unq̃ bellum maiore omnium ordinum conſenſu fuiſſe aduerſus quempiã ſu ſceptum: Decernitur itaq; ſtatim duplex claſſis: una quæ Appuliæ & Calabriæ orã ſiquid Ferdinandus mouiſſet infeſtaret: Altera quæ per Padi fluẽta in hoſtium fines ageretur: Illi Victor Superantius penes quem iã antea erat ma ris imperium præeſſet: Huic Dami. Maurus uterq; uir impigerrimus: Verum non aquis ſolum ſed terra quoq; bipartito in hoſtẽ mouendũ rati: ita belli partes ducibus comparãt ut Rubertus Seuerinas quem aliquãto antea amplo ſtipendio conduxerant rem citra Padum cum ualido gereret exercitu: Vltra uero ex Flamminiæ finibus Rubertus Ariminenſis copiaꝝ omnium impera/ tor. Multi ex plæbe non magis ſpe præde q̃ odio in Ferrarienſes quoꝝ ſu/ perbiã uno ordine ſtomachari omnes ad nouã belli denunciationem exciti ſi ne publico ſtipendio terra & aquis Veneta ſigna ſunt ſecuti: Mutuæ adhor/ tationes alterius alterum ad id bellum inuitantium paſſim exaudiri: Voces præterea populares excidium Ferrariæ ominantium uſq; adeo totius ciuitatis odia in Ferrarienſe nomen exarſerat: uidiſſes itaq; omnia ſtatim mutata na ues ad bellum inſtrui: uiros: arma: commeatũ expediri: Et iam multitu/ do nauium ingens ex urbe profecta erat: Quum Rubertus Seuerinas & An tonius Lauretanus qui legatus illi eſt datus Leniacum proceſſerant: Ii explo ratis iam antea locis ſtatuerunt per Tartari fluminis ſtagna quæ ſunt inter Atheſim & Padum in hoſticũ copias trãſmittere: Sed locus hic exigit quan do tota fere Gallia quæ infra Hoſtiliã Mãtuani agri oppidũ citra ultraq; Pa dum uſq; ad mare aquis irrigua eſt: ut pauca de regionis ſitu deq; fluminum diuortiis dicamus: Includitur itaq; terra ipſa cum flãminiæ & Picœni agri par te præterq̃ a meridie & brumali ortu qua adriaco alluitur undiq; fere monti bus ita ut niſi a mari ad Apœnnini iuga quæ Liguriæ ĩminent porrectior eſſet theatralem pene formã exprimeret: Quod ſi theatꝝ appellari poſſet Martis quidẽ non alterius ut Grecoꝝ quidã Boetiã appellaremus quãdo nullum ſit in Italia ſolum in quo ſæpius oriantur bella atq; orta diutius immorẽtur: Ha bet terra ipſa ab occaſu Apœnnini iuga quæ Liguriæ ut diximus incubãt: Hæc moli quodã ambitu aliquãdiu euagata Hetruria ad dexterã Vmbriaq; relictis Anconẽ uſq; procurrunt: Hoc fere alpes ad ſeptẽtrionẽ & Boreã faciunt: Quic quid ferme ſoli his finibus cõtinetur Tyrrheni olim habuere: Hos Galli locoꝝ ſpecie & fecunditate allecti ſuis ſedibus expulerunt: ipſiq; poſtea citra ultraq; Pa dũ totã terrã aliquandiu tenuere inter fluuiũ ipſum & alpes lebetii Galli Inſu bres: & Cenomani habitaſſe dicuntur: Quoꝝ urbes clariſſimæ adhuc extant: Venetos quoq; nõnulli Gallicã gentẽ extimarunt atq; ideo falſo a quibuſdã cre diti: quia ab illis qui in Gallia ſunt lingua tantũ diſcrepare credãtur: Cæteꝝ moribus & corporis ornatu nihil diſſimiles: Vltra Padũ Boii: Eganes: & Seno nes ſolũ ipſum incoluerunt: Quo merito eſt factũ ut poſtea Gallia ſit dicta: Eoꝝ inde opibus Romano Imperio euerſis Italiæ pars eſſe cœpit: Nouiſſime a Longobardis qui in ea terra diutius fuere maximaq; eoꝝ potẽtatus pars ac regia ipſa circa Ticinum fuit Lõbardia detrita Syllaba nuncupata eſt: Ampliſ ſima huius terræ flumina: Padus: Ticinus: Ollius: Abdua: Mincius: & Atheſis: Padus quẽ a Græcis Eridanũ appellatũ quidã tradidere in gremio Veſuli mõtis qua parte maxime Liguꝝ finibus aſſurgit ortũ habet: In planiciẽ inde lapſus ad

Victor Superantius — classi cõtra Sici
Damianus Maurus — classi padanc

Rubertus Seuerinas

Antonius Lauretan⁹

Ciſalpinæ Galliæ forma — Theatr Lomb

Lõbardia

Padi ortus

Lib 31.

o. auctor fluminib. ferme nubio vel nilo, æqualis.

meridiem primo defluit: inde ad orientem conuerſus ſex oſtiis in Adriacum euoluitur triginta auctus fluminibus ita inualeſcit ut neq; Danubio inferior neq; Nilo a quibuſdã ſit iudicatus: Amnium qui ſe illi inſinuãt clariſſimi ſũt quos nobiliſſimi lacus aliunde accæptos cum fœnore trãſmittunt: Alario qui & Nouocomẽſis dicitur Abduã accipit: A Verbano ſiue maiori lacu Ticinum. a Benaco qui & Gardæ eſt Mincium: A Sebino aliter Iſeo Ollium: Ab Eupilis lacubus: quorũ alterum Pucianum Ceruianum alterũ uocãt Lambrum: Augent illum uehementer præter ipſa flumina liquatæ niues idq; circa canis ortum: nec quum maxime intumuit tã nauigiis eſt infeſtus q̃ agris: Quo fit ut perpetuo accolarũ labore utrinq; coerceatur aggeribus: in eo ſatis uicinis cãpis æquus quod nihil ex rapto ſibi uẽdicat: Ab ipſo itaq; fonte ſuis lætus incrementis uno alueo Ficariolũ uſq; defluit: Eſt id oppidũ haud multũ infra Hoſtiliã: Tum uero nimia aquarũ crapula uictus paululũ ſub illius mœnia luxuriari incipit: atq; in duas ſciſſus partes primã inſulã facit: accolæ Poleſinũ uocãt trãſpoſita credo Syllaba: ut quum Poleſinũ dicunt: Polyneſum ideſt lõgã ſeu multã inſulã dicere ſe credãt: & quia Ferraria nõ longe infra ipſũ aquarũ diuortiũ ſedet Ferrarienſem Polyneſũ hãc uulgo nominant: Dexter amnis priuſq̃ urbẽ attingat ob plæraq; flumina quæ breui ſpatio ſe illi inſinuãt amiſſas nuper uires pene ex integro reponit: quo fit ut noua mole preſſus in ipſis oculis ciuiũ non præſentiã non urbis ædificia ueritus: quaſi noua ſeditione turbatus in duas diuiſus partes diuerſus abit: fitq; recentiore hoc diuortio altera inſula qua Argentia oppidum qua itẽ Comaclũ ſtagnis circundatum includitur: Dextera pars fluminis quũ Argentinos fines perſtrinxit: auerſa ripa qua Ianiolum oppidum ſedet: Ex Forocornelienſi agro Vatrenum amnẽ accipit: Nunc accolæ corrupto nomine Santernum uocãt: Hic quaſi omnis incremẽti ĩpatiens non multo poſt ubi circa Comaclũ ad locum uenit quẽ Diuũ Albertum uocãt tãtundem pene aquarũ quãtum ex Vatreno accæperat temere effundit: quæ per ſtagna Rauennã progreſſæ nauigabili fluuio in mare dilabuntur: atq; ita Rauennæ portus unum ex Padi oſtiis dici poteſt reliqua pars ac longe maior ex Alberto recto ferme curſu in mare euoluitur eiuſq; oſtium primarium accollæ appellãt: olim Vatrenum dictum a fluuio qui ſe illi ut diximus inſinuat: Leua pars Ferrarienſis diuortii eo aquarũ ĩpetu quo ab urbe digreditur non amiſſis non auctis uiribus in mare decurrit: Eiuſq; oſtium Volanem uocãt: inter hoc & primarium cuius proxime mentionẽ feci Comaclina ſtagna oſtium habent immo portum potius quẽ Magnauaccã appellant: Sed æſtuaria maris illa ſunt: quod ex ſalis concretione datur intelligi: Redeo ad primã illam fluminis ſciſſurã quã paululum infra Ficarioli mœnia fieri diximus: Eam ut recentem eſſe exiſtimem non tam Ruberti Neapolitani regis & Franciſci Petrarchæ Italiæ figuratio facit (in qua id Padi diuortium neutiq; fuiſſe Forliuienſis Blundus affirmat) quã Polybii ſummi uiri auctoritas qui duobus oſtiis Padum in Hadriacum exire tradidit Paduſa & Volanæ quæ ad eum fluuium cuius proxime mentionem fecimus attinere non eſt dubium: Sed nunc ad reliquam partem redeo quæ ad leuam inclinans curſum ſine aliquo maiore detrimento in Hadrianos fines uſq; decurrit: Hic uero bifariã ſciſſus minor pars ad dextrã flectens ipſã pene Hadriã alluit ac priuſq̃ pelagus attingat duobus oſtiis in mare elabitur: Id quod Volanæ propinquus eſt Abbatis uocatur reliquũ uero Goriũ: Maioris fluminis oſtiũ quod Hadriæ ſiniſtrum in mare decurrit: Fornaces accolæ appellãt: Et hæc de Padi ortu deq; eius

Vnde Padus dictus

curſu & hoſtiis : ipſum flumen ideo Padum quidam appellatum crediderunt: quia circa eius fontem multa arbor ſcirpea ſit quæ Pades Gallice uocetur : Plinius Bondincum quoq; quaſi fundo carentē Liguſtica lingua dictum affir mat atq; in argumentum rei adducit Bondincomacum oppidum flumini pro pinquum : Atheſis qui & ipſe plurifariā ſciſſus Poleſinum non unā facit ex Tridentinis montibus lapſus Veronā mediā interſecat : Inde infra Leniacū ad Caſtagnarium diuiſus pars illa quæ uicum perſtringit ad dextrā flectens Tar taro ex ſuis ſtagnis emerſo occurrit qui una mixti nō multum procedunt quū alteram Atheſis partem ad Maloperā maiore alueo abruptā aſſecūtur: atq; ita uno ex pluribus fluminibus facto Rodigianā Poleſinum a tergo claudūt poſtremo in ſtagna dilapſa prorſus fluminum nomen amittunt : Atheſi uero paululum ſupra Marchianā turrim in duas partes ſciſſo dexter amnis Lende nariā Rodigiumq; perfluens priuſq̄ ad caput aggeris ſit uentum : Cognatis aquis quaſi in gratiā reuerſus ſe placide inſinuat : Hic mixto alueo per ſta/ gna & paludes decurrens : ubi locum quem Turrim nouā uocant attigit no uiſſime diuiſus duobus oſtiis in mare euoluitur : Quoꝝ dexterum Foſſiones uocant : Leuum uero Brundulum : Atheſis trifariam ut ſupra oſtendimus di uiſus duplicem Poleſinum facit ultra Rodigianas aquas uetus dicitur : Citra uero recens : Hæc itaq; fluuioꝝ diuortia & ſtagna quæ paſſim interiacent Venetas expeditiones : longe difficiliores omnino factura credebātur : quum neq; pedibus uadari loca poſſent : neq; ob aquarum tenuitatē ubiq; nauiga ri : Primum itaq; omnium Seuerinati Lauretanoq; legato placuit circa Boa/ riam non longa Leniaco lembos plærosq; in Tartari fluminis ſtagna tradu ci : Inde tribus peditum cohortibus quibus Andreas Parmenſis & Thomas Himulanus præerant in illos impoſitis ad locum quem Crucellā uocant pri mo : Mox in Melarianos fines tranſmitti : Pridie Calendas Maias ſub lucem Venetus miles in hoſtico conſedit : Huc pauci ex iis qui Mellariæ præſidio erant & Frāciſcus Siccus ex Hoſtilia cum modico equitatu ſub primū appul ſum affuere : leuiq; iniecto certamine ceſſerunt . Nocte quæ diem illum ſecu ta eſt Antonius Marcianus homo multi nominis cum trecentis agreſtibus cœ pit uiam ad traducendas copias non longe a Caſalone ſtagnis communire : nihil ea nocte ab opere ceſſatum : Stabant illi qui uiam muniebant ad latera uſq; aquis limoq; demerſi . Vbi uero illuxit nec dum opus ad exitum ſpecta ret Seuerinas Lauretanuſq; qui ad tertiā diei horā affuerāt : nō ignari in quā to diſcrimine illorum uita eſſet qui in hoſtium fines tranſierant confeſtim ex circuniectis locis omnis generis & ætatis agreſtes ad id opus accerſunt: mil le per reliquum diei & noctem quæ ſecuta eſt ibi operatos quidā memorant: Alii longe plures aiunt : Sæd quantacunq; fuit illa manus : ſatis conſtat po ſtridie illius diei quo pluris operarios ex proximo accitos diximus tertia lucis hora ad Tartari ripam peruentum : ubi uero illi qui aduerſam ripam præſidio tenebāt in conſpectu fuere : mox ponte flumini impoſito unicuiq; licuit in hoſtile ſolū exire uiā quatuor & uiginti ſtadiis ſtagno communitam a multi tudine faſciū ex qua fere materia opus conſtitit Faſcinatā caſtrenſi uerbo di xere : Citra Tartaꝝ non procul ab ipſo ponte locus munitus eſt præſidioq; firmatus : ut citro ultroq; commeādi facultas omnibus libera eſſet: Traductæ eodē die in Mellarianos fines copiæ quæ quātæ fuerint parum inter eos qui re bus interfuerūt cōſtare uideo : Quidā uiginti millia fuiſſe memorāt alii numeꝝ lōge extenuāt : Sed quātæcunq; fuerint cū his Seuerinas Mellariā quæ in Padi

Vnde Padus dictus *imo magis Aramenia*

Atheſis diuortia *Duobus oſtijs in*

Crucella

Faſcinata *Vnde dicta*

Lib 31

cus Vrbinas imp. pot. regius cotra Venetos

ripa eſt adortus: primo fere impetu hoſtium munitiones arci ſubiectas ex pugnat: Qua ſuoꝶ clade moti qui in arce erant continuo deditionē fecere: Mellaria capta hoſtis ſub ipſum occaſum ſolis in ulteriore Padi ripa conſpectus Veneto ſubitā trepidationē iniecit: continuo itaq; captis armis ad flumen eſt cōcurſum: Paucitate illoꝶ animaduerſa tumultus ille ſubito reſedit cognitumq; inde eſt Fœdericum Vrbinatem adeſſe Hoſtiliā Pado traiectuꝶ ut inde Mediolanum proficiſceretur. Ferdinandus rex & alii qui Herculem ex fœdere tuebantur illum ſummæ rei præfecerāt: Iuſſerātq; ſubito Ferrariā uenire: ut primis Venetoꝶ conatibus circa Padum aut qua ſatius uiſum eſſet ſe obiiceret Venetus in caſtra rediit ac biduo poſt Mellaria profectus ad

Brigantinū Trecenta

Brigātinum uicum aliquanto antea occupatum conſedit: Hic Seuerinas exploratum habuit trecentam & alia quædā ignobilia loca ab hoſtibus relicta: Operæprecium itaq; uiſum eſt ponte in iis locis poſito ea parte ſupplemēta & cōmeatum ex Veronenſi agro accerſere: apparebat iter illud ſi non Crucellano & Faſcinatino compendioſius utroq; tamen tutius futurum ponti præſi

Caſtrū nouum

dium impoſitum eſt: Paucis inde diebus ex Brigantino Caſtrum nouum uerſus mota ſunt ſigna: Hic profunda foſſa quā hoſtes a Pado ad ſtagna Veneto obiecerant ſubito repleta copiæ ad oppidum admotæ: Triduo ibi laboratum muriq; non nihil bellicis tormentis diſiecti: Demum poſt aliquot prœlia deditio ab hoſte facta eſt: Nec leues interim excurſiones in hoſticum fieri cœptæ ingenſq; uis hominum pecorumq; quotidie in caſtra agebatur: Cuius rei fama propinquas urbes peruagata multos mortales ſpe prædæ in

Venetæ copiæ Ficariolum

Veneta caſtra exciuit ita ut breui ad triginta armatorum millia in illis fuiſſe tradantur: Ex Caſtro nouo Ficariolum proceſſum eſt: foſſa hic quoq; ingēs non nihil uictoriæ curſum retardauit: Sed ea ſuperata iā caſtra & bellicæ machinæ ea parte qua oppidū oppugnādum erat expediri cœperāt quum tumultuoſe ex Mellaria affertur Fœdericū urbinatem cum ualidis copiis Hoſtiliā ueniſſe: Timuit Venetus Dux ne uiis poſt ſe ab hoſte inſeſſis non eſſet ſibi integꝶ dum uellet in pacatum abire: Continuo motis caſtris cum omni bellico apparatu Caſtrum nouum repetit: Hic uero per exploratores cōpertum habuit haud magnas eo copias adductas nec eas eſſe hoſtibus uires quibus citro Padum auderent aliquid conari: Tum Seuerinas Marciano comiti mādat ut tumultuario opere Padanum aggerē inter Mellariam & Hoſtiliam reſcinderet quo facto apparebat non eſſe amplius curullus hoſtiū incurſus ea parte timeri poſſet: ipſe Ficariolū denuo ire pergit: Interim uero qui præſidio erāt foſſā abſēte hoſte iterum cōmuniuerāt: ſtatuerātq; in ulteriore ripa bellica tormēta caſtroꝶ munitiones diſturbarāt: & tabernaculi ex paluſtri materia a Veneto erecta incenderāt: Vrbinas ad hæc ex Hoſtilia ſecundo flu

Stellata

uio eo delatus maiore præſidio locū firmarat: unde poſtea Stellata oppidū quod in aduerſa ripa eſt trāſuectus ibi ut ſuis quū opus eſſet cōmeatū arma uiros ſubminiſtraret eſſe uoluit: Huc omnes hoſtiū copiæ quæ tū cōparatæ erāt illius iuſſu cōuenere: Rubertus interim nō nihil his quæ diximus īpedimentis fatigatus repleta iteꝶ foſſa circa utraq; illā tandē metatus eſt obiectæ ad id oppido munitiones mahinæq; ad muros diſturbādos proximo loco admotæ: Sed dū

Mula Hadriam capit.

hæc ſuperiore parte fluminis gerūtur Chriſto. Mula uir impiger qui lēbis & minoribus nauigiis preerat (Dami; enim Maurus padanæ claſſis præfectus ho

Hadria

ſtē præteruectus erat) Hadriā urbē uetuſtiſſimā adortus cœpit: primo certamine oppidū militū qui præſidio erāt & oppidanoꝶ uirtute ualide eſt defenſū:

Fuerat & auxilio non parum loci natura : quem aquæ magna ex parte claudunt : atq; illæ ipſæ non niſi per difficiles quoſdam riuulos nauigabiles : Quibus locis nauigia ægre oppido aliqua ex parte admota ſunt : Cecidit ſub primos cõatus Dominicus Hericeus uir fortiſſimus : Cuius cæde irritatis Venetorum animis atrocior oppugnatio oppidum adorta eſt : Periculoꝝ omniũ oblitus miles hoſtium munitiones ſubiit : Demum nõ prius ardor ille animorum remiſit q̃ ſocii nauales ac reliqui urbem irrupiſſent : Tum uero oppidani abiectis armis ueniã implorare : Multi mortales primo ingreſſu a Victore irato & ultionis cupido obtruncati ſunt : tecta direpta ac non nullis locis incenſa : fuiſſetq; eo die Hadria omnino euerſa niſi Venetus ſuos a præda & cæde edicto reuocaſſet : De ſitu & uetuſtate loci alio loco diximus: Capta Hadria totus ager & omnia quæ in eo fuere in prædã conceſſerunt . Comaclum quoq; per eos dies in Venetorum poteſtatem uenit ad quod recipiendũ nauigia non adeo multa ſunt miſſa : His aliiſq; circuniectis locis partim ui partim uoluntaria deditione receptis quum claſſem interim aduerſo Pado in hoſtem Maurus ageret ingens citra ultraq; flumen fuga facta dicitur : Eius accolæ Hadrianorum clade territi Ferrariam aut alio ubi ſe tutos fore putabant cum coniugibus & liberis præcipti fuga abierunt : Cõmuniuerat Hercules Padum ea parte qua claſſis agebatur ad locum quem Piloſellam uocant tribus ligneis caſtellis medio amne uno reliquis circa ripas conſtitutis quibus ingens bombardaꝝ telorumq; uis inerat : Validum ad id præſidium in medio erat : Sed in ripis longe ualidius : Aderãt Sigiſmundus Aeſtẽſis Herculis frater & Ioannes Bentiuolius Bononienſis cum equitibus ſexcẽtis ac peditum numero pene pari : Habebat ſecum Maurus uim nauium ingentẽ : Galeones : Lembos : Ganzariolas : ac plæraq; alia diuerſi generis nauigia circiter ducenta omniaq; optime ad bellum inſtructa : Ipſe triremi inuectus ferociter terra & aquis hoſtes adortus eſt : Tanto animorum ardore hic a Veneto res geſta dicitur ut pulſo equitatu : ac reliquis tota ripa turpiter fugatis caſtella quæ in aquis erãt poſt acerrimum certamen capta ſint : Nec uictoria omnino incrueta fuit : multi alii aliis caſibus & in aquis & circa ripas conciderãt : Sed res læta effecit ut ſi qua clades eo loco accæpta eſt illa ipſa ad ſenſum non peruenerit : Caſtellum quod in mediis aquis fuit quodq; grandiori nauigio impoſitum erat Venetias eſt miſſum : reliqua incendio abſumpta Maurus uictor dextra leuaq; nauales ſocios cum terreſtri milite circa flumen prædatum mittit : Illi uero non tam prædæ ſtudio q̃ ut ſuum in hoſtes odium explerent : uillas uicos & tecta circumpadanis campis ſparſa diripiunt : direptaq; ſubiecto igni incẽdio abſumunt : agreſtes pecoraq; ad naues læti agunt : atq; ita claſſis prædabunda ſub idẽ fere tempus quo terreſtres copiæ Ficariolum ſecundo circunſederãt : eo & ipſa appulſa eſt : Prædatores qui claſſẽ aliquantiſper ſua celeritate præceſſerãt : hoſtium ſpeciẽ primo aſpectu ſuis præbuere : Qui circa oppidũ caſtra habebãt : Mox uero inter ſe cogniti ingenti alacritate : mutuaq; congratulatione cõgreſſi hoſtẽ terra & aquis obſidere pergunt : muros oppidi & munitiones aſſiduo tormẽtoꝝ iactu diſturbãt: Nec Fœdericus qui e regione erat ſuoꝝ diſcrimen ocioſe intueri : Sed æneis machinis in aduerſa ripa conſtitutis cuncta Veneto infeſta reddere uiros ad hæc arma commeatum ſuis ex proximo ſubmittere : omnia ad obſidionem præferendã mature prouidere : Sed nihil erat quo ille grauior Veneto eſſet q̃ fuſiliũ machinaꝝ iactu quas a nimia celeritate Vertiuolãtes appellãt:

Comaclũ *Capitur*

Piloſella *Comunita a f*

Sigiſmundus æſtẽſis *Herculis fra* Io. Bentiuolius

Venetoꝝ uictoria

Vertiuolantes *Bombarde*

Non arma : non uallum : non deniq; munimentum ullum pernicioſæ peſti reſiſtere poterat : omnia more fluminis ænea pila uiolenter excuſſa traiicie/bat : Non in tabernaculis miles : non extra tutus eſſe : Tum uero quia id parum militari exemplo ab hoſte fieri conſtabat quod noctu : quodq; intra caſtra milites his inſidiis peterentur : Denunciandum illi per præconem Se uerinas curauit ut niſi ab eiuſmodi belli ratione abſiſteret : fore ut & ipſe bombardis a Ficarioli mœnibus auerſis caſtra oppugnare inciperet : Quoni am igitur utrunq; parum decorum uiſum eſt : conuenit inter eos ut quum oppidum oppugnaretur : aut Ficarioli muri tormentis quaterētur his lice/ret machinamentis uti : Seuerinas præterea ut Padus non uno hoſtibus loco clauderetur nauigia quædam ab claſſis ſtatione præter caſtra ad ſuperiora flu minis loca ſolo attrahi iuſſit : Ad naues eas opprimendas ex quinq; & uigin ti Galeonibus quos ex Mediolano miſſos conſtabat : nouem urbinas ex Ho ſtilia accerſiuit : Horum quinq; quum ad inſulam Venetæ ſtationi proxi/mam perueniſſent : Quadringenti milites nauibus egreſſi : ut corpora ali/quantiſper æſtu leuarent ſe temere ſub umbra arborum in herbido proſtra/uere : Venetus in tali occaſione haud ceſſandum ratus auerſa inſulæ parte ad eos ſilentio annauigauit : atq; ex iis nauibus quæ admotæ erant ad cen/tum quinquaginta in terram digreſſi : ſubito clamore incautum hoſtem ac ſemiſomnē adoriuntur : Ille uero inopinato malo percülſus : neq; arma ca/pit : neq; ſe ſatis ad fugam expedit : Demum urgente metu alii alio dilapſi pauci ad naues confugere : Quibus trepide abductis in tutum abierunt : re liqui a ſuis deſtituti alii ferro : alii in aquas præcipitati periere : Septuaginta qui uiui in uictoris poteſtatē uenerunt ad Seuerinatis conſpectū adducti ſūt : Eos quū Mediolanenſes eſſe cōſtitiſſet : atq; eoſdē opifices qui non militādi ſtudio : ſed principis iuſſu naues cōſcendiſſent benigne acceptos ueſtibus & uiatico adiutos Dux ipſe ad unum dimiſit : Eam cladem hoſtis maiore Ve netorum incommodo non multo poſt ultus eſt : Scinditur ut diximus Pa/dus quingentos infra Ficariolum paſſus : Statuerant Veneti duces in fron/te eius inſulæ quam fluminis diuortia faciunt ſubito opere præſidium com munire : ut dexter fluuius quo ex Stellatis Ferrariam nauigatur hoſtibus clauderetur : Ferunt Antonium Marcianum primum omnium loci oportu/nitatem oſtendiſſe : atq; iccirco præſidii communiendi negocium illi datum : Is cum Bartholomeo Falcerio Thoma Imulano duabuſq; peditum cohorti bus locum ſubito occupauit : occupatumq; admota ad id opus ui agreſtium ingēti communire cœpit : Milites interim ſociiq; nauales prædæ ſtudio ab ope re auerſi Ferrariam uſq; prædabundi proceſſere : prædaq; ingenti parta ubi ad naues redditum eſt : Marciano cum operariorum manu paucíſq; militi/bus relicto in caſtra & ad ſtationē quæ in auerſa ripa erat ſine Imperio abie runt : Relictorum infrequentia effecit : ut per diem locus communiri nequi/uerit : Hercules cognito hoſtium conſilio : Quod ut ſciret expeditiſſimis nunciis Feltrius Dux curarat : Confeſtim ad eos opprimendos ire pergit : Haud enim ignorabat quid periculi ſibi Ferrariæq; ex ea re immineret : ſubi to igitur acceſſu eos adortus turbat : primo inde certamine iniecto circa muni tiones fatigat : Marcianus ſuos hortando ut ſe locumq; fortiter tuerentur ui ctoriam Aeſtenſi aliquanto retardauit : Inde ſuperante hoſtium multitudine uictus in eorum poteſtatem uenit : Captus cum eo Falcerius ac milites mul ti : multi quoq; ibidem cæſi : Imulanus cum parte peditum ad fluuium ſe

Hoſtiū clades in Pa/dana īſula

Seuerina/tis ī Mediolanenſes liberalitas

Venetorū clades

recæpit: Maturoq; nauium accurſu ſeruatus eſt: Perrexit poſtea Hercules locum communire: qui ualido præſidio firmatus magnum Ferrariæ adiumentum attulit: Seuerinas interim quum Ficariolanam oppugnationem haud tã cito q̃ ipſe & alii ſperarant ad exitum perduci uideret ne uno loco hoſtem fatigaret copiaꝶ partem cum Fracaſſo & Ioanne Maria & cum his Petro Marcello legato Iacobi Antonii uiri clariſſimi filio ad Rodigianæ Poleſini oppida expugnanda mittit: quicquid enim hoſtium intra Atheſis fluenta erat nullã uim belli ad eam diem ſenſerat: Primo igitur acceſſu Caſtellum Guilielmũ & Turris Donatia ſtagnis circunflua ſunt capta: Inde Rodigium: Lendenaria: Abbatia & alia poleſini loca non ſine certamine: Quo Hieronymus Martiani comitis filius iuuenis impiger occubuit Venetis armis ceſſere: Ad confirmandos autem populorum animos qui in Venetam fidem uenerant: Auguſtinus Barbadicus tum patauii præfectus uir claro ingenio magnaq; auctoritate decreto patrum Rodigium tranſiit: Miſſus ad hoc ipſum cum eo Petrus Triuiſanus. Rebus prouinciæ conſtitutis Barbadicus iuſſu patrum Paduam eſt reuerſus: Triuiſanus graui morbo implicitus non multo poſt uita deceſſit: Rubertus Venerius Frãciſci filius Triuiſano in prouinciam ſucceſſit: Hic quoq; populorum animos imprimiſq; Rodigianos non ſolum in fide continuit: ſed manſuetudine & ingenii dexteritate magnopere etiam confirmauit: Dum hæc circa Atheſim geruntur Fœdericus Vrbinas graui morbo implicitus ex Stellatinis caſtris in quibus ægrotare cœperat Ferrariam eſt delatus: Seuerinas interim quãuis copiarum pars cum filiis abeſſet nihilominus hoſtem die noctuq; aſſiduis conatibus fatigare: muriſq; iam propemodũ bellicis operibus ſolo æquatis longioris moræ impatiens ſtatuit oppidum oppugnare: Priore certamine promurale arcis eſt ui captum ac ſemel occupatum pertinaciter Venetus retinuit: Multi igitur remittente pugna in eo remanſere: Quidam etiam ſub ipſis muris hæſerant: Qua hoſtium audacia Herculani qui intus erant territi ſpe oppidi amplius retinendi amiſſa: Turrim quæ adhuc non prociderat pontibus ſuſpenſam ſubiecto igni euertere: Cognita ex eo hoſtium deſperatione Seuerinas acriore oppidum oppugnatione adoritur: Media nocte ad tertio Calendas Iulias miles ferox Ficariolanas munitiones inuadit: Pontes pluribus circa foſſas locis nocturno incurſu diſponit: Aeſtenſes & ipſi per umbram noctis oppidum ſeq; fortiter tueri: pugna & ſpecie & re atrocior diurna fuit: Terrebant nocturni clamores ceci ſtrepitus fragores ruinæ & quod omnium maxime horrendum erat ſubiti tormentorum ictus qui tonitrua imitati omnia terroris & ſollicitudinis complebant: Protractum eſt prœlium fere ad lucem: Tum uero Venetus uicta hoſtium pertinacia pluribus locis in oppidum irrumpit: Herculani ubi rem perditam uidere abiectis armis alii præcipites in aquas dati ſunt: alii ferro oppreſſi pauciſſimi ui ui in uictoris poteſtatem uenere: Venetus oppido potitus continuo illud pene ſolo æquatum irrequieto opere reſtituit: Seuerinas interim & Lauretanus paluſtri cœlo grauati ægrotare cœperunt: Vterq; Patauium delatus eſt: ſed diſpari fato: Venetus ſeruato duce diem uitæ obiit: Maurus quoq; claſſis præfectus & ipſe a patribus reuocatus pauciſſimis diebus poſtq̃ Venetias uenit uita deceſſit: Fuit æſtas illa omnino grauis: ſed autumnus qui ſecutus eſt longe grauior: Ita ut quidam eorum qui de Ferrarienſi bello nobis commentarios ſcripſere: quiq; rebus gerendis interfuerunt affirmare audeant periiſſe ex iis qui circa Ficariolum æſtate illa terra & aquis fuere ad uiginti hominum

Fracaſſus Io. Maria Petrus marcellus *ad poleſini capien*

Auguſtinus Barbadicus Petrus Triuiſanus Rubertus Venerius

Ficarioli pars capitur

Atrox prœlium *circa ficarolũ c*

Ingens clades paluſtri cœlo ac cæpta *circa figarolũ morti*

Lib. 31.

millia alios alio caſu. Sed longe plures febri paluſtri loco contracta: Hæc æſtate illa in Gallia: In Flamminia Rubertus Ariminenſis & ipſe ab initio belli non nihil cum iis copiis quas habebat hoſtem aſſiduis expeditionibus uexarat: Ex Rauenna ubi tunc Bernardus Bembus prætor erat commeatus & omnia ad bellum neceſſaria illi mature ſubuehebantur: Media fere æſtate patrum decreto Romam ad Xyſtum pontificem obſidione leuandum ire iuſſus eſt: Sub primos enim Venetorum motus Alphonſus Calabriæ Dux cum quatuor millibus armatorum tentauerat ad Herculem ſororium tranſire: Verum quia per loca pontificis omnino erumpere cogebatur in Marſos primum inde per Equos ducens Columnenſibus & Sabellis qui aperte a pontifice defecerant iuuantibus in Romanum agrum deſcendit: Habet urbs Roma plæraſq; nobiliſſimas familias quarum Vrſini Columnenſes & Sabelli celebritate nominis & opibus clariſſimi habentur: Hos diſcordia multis ante annis æmulatione primo inde apertis odiis in perpetuum pene certamen traxit: Sæpe accidit ut armis inter eos media ſit urbe diſceptatum: ſed foris tanq̄ liberiore campo ſæpius: Quicquid oppidorum circunquaq; urbi adiacet illorum pene ditionis eſt: Sed quum præter hos multi alii ſint Romani ſanguinis principes: Vrſini iam inde a multis annis & armorum uirtute & opibus cæteros longe præſtare cœperunt: Extiterunt noſtra memoria quatuor ex ea familia uiri clariſſimi Caroli filii Latinus: Ioannes: Neapuleo & Rubertus: Duo illi Eugenium pontificem ut a maioribus accæpimus Florẽtiam ſecuti tantũ apud illum gratia & honore floruere ut Latinus qui omnium maximus natu fuit non multo poſt Cardinalis ſit creatus: Ioannes & ipſe Tranenſis antiſtes declaratus ampliſſimis ad id ſacerdotiis auctus mirum in modum domeſticam auxit dignitatem: Attulere hi quidẽ ſuis multum ſplendoris: ſed plus omnino Neapuleo & Rubertus qui militari uirtute in tantam nominis celebritatem euaſere ut uno tempore hic regiarum copiarum Dux ille pontificii exercitus imperator fuerit: His uirtutibus non ſolum paternum principatum tutati ſunt: ſed mirum etiam in modum auxere ita ut quicquid terræ a Tyrrheno ferme littore ad Fucinum Marſorum lacum longe lateq; patet ſuæ ditionis fecerint: Is rerum ſucceſſus adhuc maiorem apud æmulos peperit illis inuidiam oppugnatiq; ob id nonnunq̄ uno tempore a Columnenſibus: Sabellis: & Anguillariis: Et quia per ſe non poterant ut unius familiæ opes euerterent: Caliſtum quoq; pontificem in eos armarunt: Cuius conatus non ſolum illi ſuſtinuerunt ſed frægere etiã: uel imprimis quum ad uicum Varronis Borias Caliſti nepos longe maioribus copiis cum Ruberto Vrſino parum proſpero marte dimicauit: Verũ & ſi ſem per alias æmulorum opes Vrſinis infeſtæ Xyſti pontificis temporibus infeſtiſſimæ fuerunt: Quippe qui nacti ut eis perſuaſum erat nocendi occaſionem: quia pauciſſimis annis quatuor illi uiri illuſtres extincti eſſent enixe omnia moliri cœperunt: Quibus Virginii Neapuleonis filii qui unius in tantũ principatum ſucceſſerat opes euerterent: Verum ille uiribus & ætate florens maiorumq; ueſtigia ſecutus pontificem amplexus Romanæ eccleſiæ partes tueri: Cui Hieronymo uicecomite communi conſilio rem domi foriſq; adminiſtrare: In huius itaq; potius q̄ in Pontificis inuidiam Colũnenſes Sabelliq; res nouas ſub Alphonſi acceſſum in urbe & in municipiis moliri cœperũt: Quo acccidit ut duo ex utraq; familia Cardinales uiri alioquin Singulari innocentia & auctoritate in perduellionum ſuſpicionem deuocati pontificis iuſſu in Hadriana

flaminia.

Colũnẽſes Sabelli cõtra pontificẽ Xiſtũ

Qui nam Vrſini Romanorum clariſſimi

[Pont]ifex Vocat Venetos in auxiliũ.

Caliſtus põtifex Vicus Varronis

Hadriana mole aliquandiu uelut in cuſtodia habiti ſint : Tum illorum neceſſarii adhuc magis irritati omnia Romæ per homines ſuæ factionis turbantes Alphonſum uenientem non ſolum commeatu iuuere : ſed in ſua quoq; oppida unde commodius urbem infeſtaret ultro induxere : Hinc itaq; accidit ut quanq̃ Pontifex per id tempus florentes haberet copias eſſentq; in illis caſtris multi clari & illuſtres uiri intra tamen urbis mœnia ſe tenerent : Veriti ut uulgo ferebatur ne ſi caſtra extra urbem feciſſent aliquid interim domi per homines aduerſæ factionis moueretur : Ea Alphonſus occaſione uſus aliquot oppidis pontifici ademptis Romanum agrum aſſiduis incurſionibus infeſtare : Ob hæc pontifex ad Venetos miſerat ut Rubertum Malateſtam ad ſe obſidione liberandum mitterent : Patres & ſi Ferrarienſi bello ſatis occupati erant maritimam tamen Appuliæ & Calabriæ orã ualidiſſima claſſe populandam Victori Superantio decernunt : Cæterum Franciſco Diedo mandant qui oratoris munere apud pontificẽ fungebatur ut ſuo nomine militem Romæ conducat : Mandant & Ruberto Ariminenſi ut cum q̃ maximis poſſet copiis ad urbem graui bello leuandam properaret : Mittunt ad hæc Petrum Diedum qui apud illum legati nomine eſſet : quiq; paſſim mercenarium militem contraheret ut Xyſto non imperatore ſolum ſed milite quoq; opitulati uiderentur : Rubertus Romam ire iuſſus ex Flamminia cum ualido equitatu mouit : Nunciatur interim Tiphernum a Nicolao Vitelio Florentinorum opibus fræto occupatum : Eo quum ille diuertiſſet paucis Tiphernatium locis ui captis direptiſq; quia res Romanæ in diſcrimine erant urbem uerſus magnis itineribus abiit : Sub eius igitur aduentum mutata belli ratione in hoſtem ſubito mota ſunt ſigna : Alphonſus audito hoſtium acceſſu in Veliternum agrũ ad locum qui Campus Mortuus dicitur conceſſit : Venetus imperator ubi hoſtem in conſpectu habuit ſocios ut ſit hortatus copias in certos ordines diuiſit : Inde ſpei plenus in hoſtem uadit : Faciebant illi animũ copiarum magnitudo quibus frætus non multo poſtq̃ contractum fuerat certamen : coegit Aragonium hoſtem in orbem pugnare : Habebat ille lectiſſimum equitatum habebat & pedites : Sed pro numero equitum admodum paucos utebatur ad hæc Turcis quadringentis quos Hidrunti ſuperiore anno domitos ad deditionem compulerat : His copiis ille frætus Malateſtã uenientem ferociſſime excæpit : Certatum ferunt ſex & amplius horas tãta animoꝝ pertinacia quanta hominũ memoria in terra Italia raro alias : Inſtabat Ariminenſis dux ac bellatorũ numero melior undiq; hoſtem fatigabat : Contra Calaber ſuorum uirtute nixus aut mori aut omnino locum retinere certus erat : multi utrinq; cadebant : ubiq; atrox erat prœlium : ſed qua Turcorum manus dimicabat atrociſſimum : Demum pontificii Venetiq; militis multitudine ſuperante : conſilioq; & præſentia ducis uires iuuantibus acies minus ac minus hoſti conſtare cœpit : Turbatiſq; primo ordinibus tentauit Alphonſus pluribus locis aciem reparare : non nihilq; ea ratione eſt uictoriam remoratus : ſed ubi ſuos undiq; degrauari uidit remq; ſemel inclinatam ſiſti non poſſe amplius cum paucis equitibus dilapſus in pacatũ trepide conceſſit : reliqui uiri illuſtres qui omnia prius experiri maluerunt q̃ hoſti cedere cum omnibus ferme copiis in uictorum poteſtatem uenere : Raro alias tãtus ductorum numerus uno prœlio captus dicitur : His cum alia ingenti captiuorum turba præ ſe actis Rubertus uictor non multo poſt urbem ingreſſus deſuetam triumphi ſpeciem Romanorum oculis ſubiecit : Ipſe per hæc

Victor Superantius
Franciſcus Diedus
Petrus Diedus

Alfonſus vtitur Turcis pōtif

Atrociſſimum prœlium in Veliterno agro

Aragonii ducis fuga cū Turcis

immortale nomen conſecutus paucis diebus uita deceſſit: Cuius deſiderium
eo maius fuit quo minus inclytæ uictoriæ laudem liuor ullus fortunæ aut ho

Ruberti ari minenſis interitus eius Sepulcri inſcriptio.

minum tam breui ſpatio uiolare potuit: Percrebruit rumor eum ueneno ſub
latum. Sed fama tenuit eo die quo tam proſpere pugnauit nimio æſtu & la
bore corpus affectum contabuiſſe atque ob id intra paucos dies graſſantis
ui morbi expiraſſe: Romæ eſt ſitus eiuſq; ſepulchrum hoc habet: Veni uidi
uici Lauream pontifici retuli: Mors ſecundis rebus inuidit: Tradunt quidã
duos ſummos Italiæ imperatores eodem die interiiſſe: hunc de quo loquor

Fœderici ur binatis in- teritus

& Fœdericum Vrbinatem quem ex Stellatinis caſtris Ferrariã delatum dixi-
mus: Dum uero hæc in Latio gerebantur: In Gallia Petrus Maria Rubrius
Venetoꝝ partes ſecutus circa Parmã Sforcianas opes ſollicitare non deſtite-
rat aſſiduiſq; incurſionibus omnia hoſtibus infeſta reddere: Sed Veneti non
tam nocendi ſtudio Mediolanenſium res Rubrianis armis uexabant q̃ ut do
meſtico bello impliciti Aeſtenſi Herculi illi auxiliari non poſſent: Ad hos mo

Rubrii Par menſes a Sforcianis armis præ muntur

tus comprimendos continuo Sforcianæ copiæ in Parmenſem agrum tranſi-
uere: quæ Rubrium graui bello adortæ non ſolum intra ſuos fines compu
lerunt: ſed Nucetum quoq; oppidum aliquandiu oppugnatum illi ademe-
re: Nec multis poſt diebus & arcem Candidam: Erantq; in hoc ſtatu Ru-
briorum res quum Petrus ipſe uir fortiſſimus morbo implicitus uita deceſ-
ſit: Guido qui ab eo hæres relictus erat cum fratribus ad ſecundum oppi-
dum ubi belli ſedem figere deſtinarat ſe recæpit: Veꝝ excluſi Venetoꝝ auxi
liis quippe quæ tum propter Padum tum quia a Venetis finibus longiſſime
recedebant nulla mitti poterant: Et ſi Sforcianas opes ferociſſime diu per-
tulere ac nonnunq̃ etiam frægere ut in Parmenſi agro ubi duæ Rubrianæ tur
mæ aduerſus Sforcianas copias triplo maiores proſpere dimicaſſe dicuntur:
longo tamen bello fatigati ut poſtea dicetur ceſſere: Erat iam autumni pars
non parua exacta: quum Seuerinas morbo leuatus in caſtra iam pene deſo
lata rediit: Omnia erant languentium plena quanq̃ ex iis qui uim morbi eui

Lucas Piſa nus Ioannes Hemus

cerant iam non pauci conualeſcere cœperant: Summæ rei præerat Lucas Piſa
nus: Qui ex Verona decreto patꝝ Lauretano morbo decedente in caſtra ue
nerat: ut tantiſper illic legati nomine eſſet: dum Ioannes Hemus ex Brixiæ
finibus reuocatus Ficariolum ueniſſet: Præerat tum is cum Deiphobo copiis
quas patres futuris Mediolanenſium motibus circa Ollium ab initio belli ob
iecerant: Sub Hemi aduentum Piſanus qui iam & ipſe grauitate cœli lan-
guere cœperat Venetias abiit: Ficariolana mœnia noui legati induſtria aſſi-

Legati Fœ. Cornarius Fran. Sanutus

duo opere inſtaurabantur: Dum Fœdericus Cornarius & Franciſcus Sanu-
tus legati in caſtra uenerunt: Poſt quoꝝ acceſſum miles ad Ficariolum in ca
ſtris: Et naues in priſtina ſtatione aliquãdiu ſine re ulla memorabili fuere atq;
ideo ceſſatũ quia non adeo multi erant qui arma adhuc tractare poſſent: Tra
hebant longe plures ægra corpora qui non modo non bellica munera obire
poterant: Sed ne pedibus quidem conſiſtere: Vertente autem autumno
quum aeris inclæmentia magis in dies magiſq; remitteret: cœpiſſentq; paſſim
qui ad eam diem iacuerant leuari: Ne amplius tempus terreretur: Mittit Se
uerinas Fracaſſum filium cum ualido equitatu ad præſidium oppugnãdum
quod Hercules ad obſcurum lacum in ripa fluminis firmarat: Erat enim Ve
netis nauibus citro ultroq; commeantibus infeſtiſſimum: Ille bellicis machi-
nis in aduerſa ripa conſtitutis: ita hoſtium munitiones aſſiduo iactu paucis
diebus comminuit ut iam hoſtem minimo negocio loco deiici poſſe nemo
dubitaret

dubitaret: Sed dum Fracaſſus hac parte hoſtẽ fatigat: Victor Superãtius maritimæ claſſis præfectus cũ una & uiginti triremibus biremibuſq; & paraſchermis circiter quatuordecim aduerſo Pado in Argentinos fines progreſſus Ianiolum oppidum quod ad Vatreni oſtium ſedet oppugnare ſtatuit: apparebat niſi eo expugnato claſſẽ ſine ingenti certamine ulterius procedere non poſſe: in aduerſã igitur ripã e regione oppidi (Filo nomen loco eſt) quadringentos & amplius equites milites ſexcentos Superantius expoſuerat: cœperãt hi aduerſus hoſtiun incurſus Padi ripã cõmunire: ut inde per ociũ oppidi mœnia bellicis operibus diſturbarent: In eos præſenti operi intentos Sigiſmundus Aeſtenſis: Nicolaus Corregianus & Hugo Seuerinas aliiq; nonnulli uiri illuſtres cum tribus & amplius hominum millibus ex Argentia oppido repente impetum fecere: ac primo in Andreæ Burgẽſis ſtationẽ irrupere: ubi non nihil a Venetis primo congreſſu eſt laboratum: Inde uero ubi hoſtem adeſſe cognitum eſt: Sumptis repente armis ferociter Venetus in pugnam ruit: Obiecerat Aeſtenſis uenienti illi quatuor currus quaternas ſingulos machinas habentes: Atrox hic prœlium inter hoſtes & nauales ſocios coortũ erat: multiq; iam ex utraq; parte cadebant dum trecenti Pelopõneſiaci equites qui cum Veneto uenerãt: paululum circunuecti ut hoſtem pugnæ intentum circunſiſterẽt tantum a latere conſpecti terrorem Herculanis iniecere ut ſubito Sigiſmundus & alii duces territi fugam moliri cœperint: Valareſia ad hæc triremis iam aquas quas hoſtis a tergo habebat ſubito tumultu inſederat: Quo cognito quum iam Aeſtenſes circunuentos ſe uidiſſẽt a prœlio in fugã uerſi alii alio diffugere conantur: Sigiſmundus celerrimo equo uſus præcipiti fuga Argentiã pene ſolus abiit: Multi qui metu ſe præcipites in aquas dedere ui fluminis uicti perierunt: multi quoq; ferro abſumpti: Plurimi deditione facta in Victoris poteſtatem uenere: ingentem uictoriã ac ualde memorabilem eo die Superantius eſt adeptus: Nam præter Hugonem Seuerinatem & alios circiter ſeptuaginta armoꝝ ductores quos claſſis imperator Venetias captiuos miſit: Ducentas & amplius caſſides cataphrato hoſti ademptas quod eximii trophei ſpeciẽ præbuit publico loco ſuſpendit. Republica ad Argentiam pulchre geſta: Seuerinas ut & ipſe facinus aliquod præclarum ederet in Ferrarienſem agrum tranſire ſtatuit: Pontem ex Galeonibus quos ad hoc ipſum demoliri fecerat ſubito conſtrui mandat: Datq; Baſſano Veronẽſi id negocium: qui cum paucis diebus opus confeciſſet Barbadico ad Ficariolum relicto cum Hemo & Sanuto legatis nocte profectus mille paſſus infra hoſtium præſidium copias traiicere cœpit: ac quotum quodq; nauigium præceſſerat ita ſuo ordine fluminis alueo iactis anchoris in pontis ſpeciem diſponebatur: Et iam ad mille & octingenti equites pediteſq; in hoſticũ traiecerant quando manifeſte apparuit non adeſſe tot naues quæ pontem explere poſſent: idq; illorum culpa eueniſſe qui fluminis latitudinem non recte dimẽſi fuerant: ſtabat itaq; in aduerſa ripa fortiſſimorum hominum manus omni ſuoꝝ præſidio excluſa: Quo periculo Seuerinas commotus uehementer excanduiſſe dicitur: Superum hominumq; fidem teſtatus niſi q̃ primum naues expedirentur quibus pons ante lucem iungeretur fore ut paucorum ſtulticia lectiſſimorum hominum manus ſe & ſuis ſpectantibus in aduerſa ripa ab hoſte trucidaretur: Sed legatorum induſtria mature prouiſum ut deducto in citeriorem ripã ponte anteq̃ hoſtis quicq̃ reſciuiſſet reliquæ copiæ ſint ultra flumen traductæ: Tum uero Herculani milites loco

Sigiſ. Aeſtẽſis

Nico. Corregianus

Hugo Seuerinas

Hoſtiũ fuga, et interfectio

Venetæ copiæ Pado traiiciũtur

quem præſidio tenebant diffiſi bellicis inſtrumentis in ſubiectum flumen deuolutis iniectaq; munitionibus flamma Ferrariam celeri curſu ſe recæpe runt: Horum exemplo & alii metu conſternati plura loca quæ circa flumen Hercules communiuerat deſeruere: Quo accidit ut totam Padi ripam præ/ter q̄ quod in Poleſini fronte præſidium unum ab hoſtibus eſt retentum cō tinuo Venetus occuparit:. Miles ubi non flumen non munitiones ullæ erāt quæ ſuos ſucceſſus remorari poſſent in Ferrarienſem agrum effuſus uillas & loca ſuburbana ſubito incurſu diripit: direptaq; incendio abſumit: Eſt locus mille paſſus ab urbe Parcum uulgo appellant. Hunc primo Borſius muro circuiuerat: Sed Hercules plus agri amplexus illum maiorem in modum auxit intus ſtagna: riui: nemora: campi & loca ad uenandum quæſita: Circa hos muros qui non multū a flumine recedunt: Venetus primo con ſedit: Nouuſq; interim pons ac priore illo firmior Pado eſt impoſitus: Onerariæ naues anchoris ſuperiore parte fluminis ferrea cathena ne recidi poſſent deiectis ordine ab una ripa ad alteram primo diſpoſite: Inde trabi/bus inter ſe cōmiſſis ab utraq; parte compactæ lapidei pontis ſpeciem ſua firmitate præbuere: Omnigenum rerum uenalium tabernæ dextra leuaq; conſtitutæ aquarum proſpectum tranſeuntibus adimebant: Pontes ad id pē ſiles eas mediis aquis uelut in inſula quadam poſteaq̄ ſublati erāt ſtatuebāt: Et ne pons ab hoſte nocturno ſolueretur incendio: Ducentos inde paſſus codices anchoris ſuſpenſos ferreis uncis prominentibus fluuio obiecere: qui ardentem materiam ſuperne demiſſam remorarentur donec profus extincta eſſet: aut omnino conſumpta. Ponte flumini impoſito Seuerinas refracto muro per Parcum ipſum quadrato agmine ad mille paſſus Ferrariā adequi tauit: Hic quum in acie ante urbem ſtetiſſet: nec ab hoſte moueretur quicq̄ copias in caſtra reduxit: Conuerſus inde Venetus ad præſidiū quod hoſtes iuxta flumen reliquerant muniendum maiorē amplexus areā foſſa ui cenum pedum profunda æquis lateribus producta circunquaq; illi aggerem cum propugnaculis & pinnis ad hoſtem procul ſummouendum impoſuit: opus ſane inexpugnabile ac niſi pax illud ſuſtuliſſet perpetuus Ferrariæ ter ror: Rebus hac quoq; parte firmatis hoſtium portis Venetus ocioſe ade/quitat: omnia trepidationis & metus complet: Qui in urbe erant pon/tem propinquo loco præſidium propinquiore intuentes uno ore omnes publicam priuatamq; fortunam deplorare: Actum dicere de Herculis principatu: actum de Ferrarienſium ſalute: uulnus iam intra uiſcera adactum: uenenumq; ad præcordia perueniſſe: nunq̄ amplius a Vene/to ſperandam pacem: qui ſigna in conſpectu urbis quaſi arce quadam munitiſſima prefixiſſet: Non paludes non ſtagna non Atheſis aut Padi fluenta illius uictoriā morari amplius: aut iniquiſſimas Padi conditiones aut frænum accipiendum prædicare: Hæc illi: Venetus interim omnia moliri quæ ad uictoriam attinere arbitrabatur: flumina & eorum ripas in ſidere præſidia non uno loco diſponere: & breui non aliter Ferrarienſi/bus imminebant q̄ uictores uictis quum ſubito debellatum uolunt minime conſueuerunt.

Parcus Ferrarienſis

Padani pōtis deſcriptio

Padanæ munitiōis deſcriptio

Ferrarienſium querelæ

[Ferr]arienſibus imminet [a]liter qua victor victo.

M. Antonii

Lib 32.

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM AB VRBE CONDITA LIBER SECVNDVS QVARTAE DECADIS.

c Rat iam res Veneta ſuperior : Fuiſſetq; non multo poſt cũ Hercule debellatum niſi Xyſti Pontificis ſubita defectio Venetum non ſolum poſſeſſione uictoriæ deieciſſet : Sed in ſũmum etiam diſcrimen belli adduxiſſet : Nam poſt Malateſtæ ducis mortem Pontifex & Hieronymus Vicecomes : Cuius ductu omnia gerebantur ſenſim alienati : aperte tandem ad hoſtes defecere : Nouerat ita euenturum aliquanto antea Franciſcus Diedus : Qui tũ ut diximus ad pontificẽ orator erat : idq; per litteras principi & Patribus aliquanto antea ſignificarat : Qui ut eos in fœdere retinerent nullum interim bonoꝝ ſocioꝝ officium prætermiſere : ſua ne igitur ſponte an alieno impulſu defecerint difficile eſt iudicare : Percuſſo cũ hoſtibus fœdere tentauit Pontifex per litteras Venetos ab armis reuocare atq; eo ſuadendo hortandoq; perducere ut Ferrarienſi bello omnino abſtinerent : reſtituerentq; Herculi Aeſtenſi quæcunq; ad eam diem armis illi ademiſſent : Patres ea denunciatione moti & ſi certi erant ſemipartam uictoriam nolle abiicere : Cenſuerunt tamen Pontifici reſpondendum ac per litteras non illi magis q̃ toti Italiæ immo Europæis omnibus demonſtrandum contracti belli culpam a ſe q̃ longiſſime abeſſe : atq; id ipſum ex eo facile intelligi quod niſi Xyſto ipſo auctore immo impulſore potius arma in Herculem ſumere noluiſſent : quæ magno reipublicæ diſpendio ſumpta tum quum uictoria iã pene parta eſſet a ſe repeterentur : Quaſi facile omnino eſſet grauiſſimum bellum grandi diſpendio contractum tam repente ſoluere : Placuit itaq; Bernardum Iuſtinianum uirum inſigni eloquentia ad Pontificem publico nomine reſcribere : Litterarum quas ille in Senatum attulit quæq; Romam poſtea miſſæ ſunt : hæc fere ſumma fuit : Vt diceret Venetos ne iniuria quidem laceſſitos arma prius induere uoluiſſe q̃ belli quod poſtea Herculi illatum eſſet : Pontificem non ſolum auctorem ſed impulſorem etiam habuiſſent : Nec tum quidem eos a pace multum abhorrere : quin ueteri ciuitatis inſtituto libenter eam complexuros fuiſſe niſi alieno tempore proponeretur : tunc ſane quum iam prope debellatũ eſſet : ac tã indignis conditionibus ut nil aliud eſſet illã recipere q̃ Venetũ nomen omnibus gentibus irridendum exhibere : Certo ſe ſcire Pontificis conſilia monitus hortationes ad commune ocium ſpectare : Nec ab eo quicquam proficiſci poſſe quod non idem chriſtiano nomini conducibile eſſet : Verum ſatis ſuperq; apparere ſecum in eo dolo agi quod dum ipſi uiceſimum prope annum Othomanico bello terra mariq; occupati fuiſſent ut communem hoſtem procul Italia ad cuius imperiũ aperte anhelabat diſtinerent : hortarenturq; interim Italiæ principes ad incendium illud reſtinguendum : unde ingens Chriſtiano nomini diſcrimen imminebat & publici & priuati periculi immemores omnes tam ocioſis auribus ſuas hortationes audiſſent q̃ ſe bellantes nuper pacatis animis ſpectare conſueuiſſent : Nec tunc aut conſpirare aut ſocia inter ſe arma iungere curæ fuiſſe cuiq̃ : Iam uero periclitante Hercule quaſi de ſumma rei ageretur conſternatos ad arma omnes concurriſſe : bellum communi nomine parare : pacem uel inuitam ui & armis in Italia retenturos : Quam Venetis cum communi hoſte bellãtibus ne reſpicere quidem uoluiſſent : Sed quod illi ſuo odio

Xyſti Pontificis defectio. Venetũ peſſundat.

Attende pont. denũtiationem

Bernardus Iuſtinian' Legatus ad P

Summa litterarum Venetorũ

Lib. 32.

nequirent : Ipſe qui omnia mira ſapientia & iudicio metiretur : uideret utrū ſatius eſſet Aeſtenſi Herculi an Veneto nomini uelle conſultum : Nā quod ad ſe attineret ſtatutum eſſe bellum quod ſemel ſummo pontifice auctore ſuſcepiſſent bona ipſius uenia ad exitum perducere : quem tam fœlicē ſperarent q̄ iuſta uiſa eſſet cauſa propter quam illud ſuſcipere debuiſſent: Hæc & alia in hanc ſententiam Venetus : Pontifex autem priſtini fœderis oblitus ubi Venetum in ſententiam perſtare uidit interdicti ſpiculum in eum detorſit : Fœdus iam antea cum Ferdinando & aliis percuſſerat : Cæterum dū hæc litteris citro ultroq; iactantur Alphonſus interim Calabriæ dux cum duobus millibus hominum in quibus ex iis quos ille Hidrunti longa obſidione domuerat: Turci numero quadringenti fuere Ferrariā uenit : at quātacunq; fuit illa Barbarorū manus non multo poſt ad Venetos tranſfugit : Eius igitur interuentu leuia quædam prœlia circa urbem utrinq; per occaſionem commiſſa : nec diu ibi fuit ſed copiis cum Hercule ſororio relictis Mantuam primo inde Mediolanum conceſſit . Tum uero ad Caſale maius in Cremonenſi concilio ſociis indicto frequenti oratorum ſociorumq; principum conuentu bellum q̄maximo poſſet apparatu in Venetos communi nomine eſt decretum . Imperium totiuſq; rei ſumma Fœderico Gonzagæ Mantuano principi eſt delata : Sed rerum geſtarum gloria penes Aragonium fuit . Patres quia nihil non eorum quæ in hoſtium concilio erant geſta reſciuerant ſecum reputantes quanta belli moles ſub uernum tempus ſuſtinenda eſſet præter Genuenſes quos Ioannes Franciſcus Paſchalicus ad hoc ipſum in Liguriam miſſus ſumma induſtria & dexteritate quādiu bellatum eſt in fœdere retinuit : nullus erat iam Italiæ populus nullus quidem princeps a quo non arma in ſe parari cernerent : ut & ipſi ſuas partes maturis uiribus firmarēt ex Gallia Renatum Lothoringiæ Ducem ingenti ſtipendio accerſunt : Fuerat ad eū miſſus aliquanto antea Antonius Vinciguerra ſcribarū unus non magis Veneto q̄ pontificis nomine qui magnis illum pollicitationibus in Italiam aduerſus Herculem traheret : Sed pontifice alienato perſtitit ille fidem quam apud Venetos oppigneratam habebat ſeruare : Cum ducentis igitur equitibus peditibus mille in Italiam tranſiit : Vinciguerra illum citra alpes duxit : Cui uenienti Bartholomæus Victurius & Nicolaus Foſcarenus patricii uterq; ſanguinis Tridentum uſq; in ipſis Italiæ finibus decreto patrum obuiam proceſſere : Allobroges aliaſq; Gallicas gentes quas ſtipendio conduxerat Auſtriæ dux aliiſq; germaniæ reguli ac liberi populi in pontificis gratiā acceſſu probibuerunt : Eratq; iam uernum tempus quum Petrus Priuolus : & Marcus Antonius Maurocenus legati in caſtra uenerunt . Ingentes belli minæ ab hoſte inſtabant: Verū & ſi nihil adhuc illi mouerāt quia tamē ſpes patribus facta erat ſi Seuerinas Abdua copias traieciſſet fore ut Mediolani per homines eius factionis omnino nouus aliqs motus oriretur: Cōſtās fama erat Galeacii uxori cū Lodo. Sforcia in principatus adminiſtratione parū cōuenire: Variantibus itaq; aliq̄diu in ſenatu ſentētiis obtinuere tamē qui ita facto opus eſſe cenſebāt ut ille copiarū parte circa Ferrariā relicta cū reliquo exercitu in Galliam trāſiret : præmiſſuſq; Deiphobus Anguillarius cū ualido equitatu q in Brixienſis agri finibus ad Aſulā uſq; ad Seuerinatis aduentū ſederet : Nec ita multo poſt Rubertus ipſe ſecutus eſt : Mirandulano principe & Bernardino Mōtonio : Antoniacio Dulciēſi : Gaſpare Peruſino: Alex. cognomēto Turco ac cū his & aliis armorū ductoribus Tho. Himulāo: Carolio & Pe. Illyrico cēturiōibus ad Ferrariæ

Margin notes:

excomunicatur

Transfuge à ferrariensi ad Venetos

Sociale bellum in Venetos decernitur ad Casale maius

li socialis foederico gozage datu.

Lotaringie dux p Veneto

Legati: Bar. Victurius; Nico. Foſcarenus; Petrus Priuolus; M. Anto. Maurocenus ad Lotaringū

rius, et alij germanie ulj obstant.

ad asulam Seuerinatem expectat.

ad Ferrariæ obſidionem relictis: Miſſus & Gallicus Dux in eadem caſtra cū iis copiis quas ſecū duxerat: quaſq; in Italia ad eam diem contraxerat: Sed eius acceſſus magis hoſti terribilis q̄ Veneto utilis fuit: Gallis inſita ſuperbia aſſiduas ſeditiones ſerētibus: Quo accidit: ut ſæpius inter Italos & Barbaros milites ſit cum cæde dimicatum: Seuerinas interim traductis in Brixienſem agrum copiis cum. M. Antonio Mauroceno legato aliquandiu apud Nouos Vrceos fuit: Inde impoſito Abduæ ſupra Trecium ponte: præſidioq; utrinq; firmato caſtra in Abduana ripa fecit: Venetus Dux nullam interim iniuriam cuiq̄ inferens: eo loco quo primum metatus erat tanq̄ in pacato ſe tenuit: Ea res non ſolum non leniuit inuidiam: ſed cauſa fuit ut bellum quod omnino inſtabat ab hoſte aliquanto citius ſit illatum: Mouerat per id tempus Lodouicus Sforcia cum ualidiſſimo exercitu in Rubrios Parmenſes qui principatum a patre relictum ad eam diem armis tutati ubi tantam belli molem in ſe uerſam uidere: oppidis quæ adhuc tenebant præſidio firmatis ne longa obſidione domiti in hoſtium poteſtatem uenirent: in Genuenſium fines cum liberis cōceſſere: Multitudo quæ ex principum fortuna pēdet: cognita regulorum fuga non multo poſt Sforcianis armis ceſſere: Victor ea parte Lodouicus ſubito in Cremonenſem agrum duxit: Quo Alphonſus aliquanto antea uenerat: accerſitus ut quidam aiunt a Mediolanenſibus ſub primos Seuerinatis motus ut Lodouico abſente ſuos fines tueretur: Alii eū ultro ex Cremonenſi Mediolanum ueniſſe aiunt iniuriæq; armis ulciſcendæ ſe auctorem & ducem illis præbuiſſe: ac tum demum inferendi belli occaſione oblata: collatis cum Lodouico caſtris Abduam traiicere ſtatuiſſe. In hoc ſtatu res erant quum reſpublica duorū Seuerinatiū iuuenum ad hoſtes tranſfugio nouo quodam metu perculſa eſt: Erant in Venetis caſtris quatuor Ruberti filii iuuenes florenti ætate & manu promptiſſimi: Horum Frāciſcus & Galeacius inſcio patre ad hoſtes magnis ut creditur pollicitationibus adducti tranſiuere: Sed in eo temperarunt: quod præter paucos domeſticos comites nulla maiore equitum iactura rem Venetam affecere: Defixit primo rei nouitas patris animum mox in iram prouectus ſuperos homineſq; grauiter incuſare natos nunc tranſfugas nunc impios appellare: quod ſua perfidia patrem non ſolum famæ: ſed in uitæ quoq; periculum adduxiſſent: Sperare tamen ſe fidem ſuam ſatis ſuperq; Venetis ad eam diē exploratam: Atq; enixe curaturū ut in dies & illis & omnibus foret perſpectior: Miſit itaq; Venetias qui patribus coram ſatiſfacerent excuſarentq; iuuenum temeritatem: fidem ſuam ad hæc ſtudium induſtriam diligentiam illorum oculis ſubiicerent: docerentq; tranſitionis illius culpam ad ſe nihil attinere: Quin daturum ſe operam ut quantum in ſe eſſet omnes breui intelligerent: nihil Veneti imperii incolumitate ſibi charius eſſe: Hæc ille: Verū tantum abfuit ut ſuſpicio ulla ob id ſenatum inceſſerit ut pro magno etiā negocio patres habuerint ducis animum litteris & eorum qui publico nomine in caſtris erant hortatu erigere: Placuit præterea Seuerinate petente Frāciſci coniugem ex Abbatia Poleſini oppido Veronam perduci: datumq; id negocium Ioanni Friſonio: & Petro Franciſco Summeripæ Veronenſibus uiris ſpectatæ fidei quibus curantibus puella honorifice aliquandiu Veronæ habita eſt: Alphonſus interim præter Caſſianum ponte amni impoſito in Abduanam glaream caſtra tumultuoſe tranſtulit: inde Bergomatum fines ingreſſus Coloniam & Vguianum ad deditionem compulit: Tum Seueri/

Gallorū ſupbia ſeditiōes facit.

Seuerinas Abduā ſuperat

Ludouicus ſforcia pa… rubriis fu…

Rubrij fides erga Ve…

nas audito hoſtium acceſſu ponte & munitionibus circa illum præſidio fir matis ipſe cum copiis quas habebat Bergomum uerſus ſe recæpit: Inde Ollio ad Palatiolum ſuperato ad nouos Vrceos conſedit: Hoſtis Treciano præſidio expugnato & ipſe iam pontificiis Florentiniſq; copiis mirifice au/ ctus inter Nouos Vrceos & Quintianum Ollium traiecit: Patres non igna ri quantum periculi ab hoſte impenderet: nam præter pedites centum equitum turmas in caſtris habere dicebatur: confeſtim omnem reliquum equitatum quem circa Padum habebant Seuerinati mittunt ut q̃ enixius poſſet terribiles hoſtium ſuſtineret conatus: Occupauerat interim Alphonſus quicquid Brixienſium inter Mellā fluuium eſt & Nouos Vrceos. Vberrimum ſolum frequenterq; oppidis & uillis habitatum: Sed oppida ipſa natura & opere parum munita hoſtis terrifico acceſſu facile ad deditionem compulit: Venetus Dux quum ſe nullo modo hoſti parem cerneret: ſatis habiturum putauit ſi ad eius curſus inhibendos: nunc a fronte nunc a latere ſe illi ex im prouiſo oſtenderet: Antonio itaq; Scarioto Vrceis ad præſidium cum equiti bus trecentis relicto: ipſe auerſis itineribus Maclodium primo inde ad Zeno nem tria paſſuum millia a Brixia conſedit: Venerāt aliquanto antea ex urbe in caſtra Auguſtinus Barbadicus & Zacharias Barbarus uterq; ingenio & au ctoritate clarus: Sed Barbarus Mauroceno & Barbadico in caſtris cum Seue rinate relictis Brixiā ad urbem præſidio & opere muniendā conceſſit: Fuit hic illius Franciſci filius qui olim urbem ipſam aduerſus omnes Philippi cona/ tus triennio ſeruauit: dignus certe ob ingenii altitudinem: aliaſq; ciuiles uir tutes: qui tanto uiro genitus credatur: dignus & qui Hermolaum filiū pro crearit uerum Græca & Latina eloquentia noſtra ætate clariſſimum: Alphon ſus Dux Mella amne ſuperato Balneolum occupauit: Quibus diebus Man tuanus princeps: nam ad eam diem ut ſocium non hoſtem ſe geſſerat: aper te factus hoſtis caſtra cum Alphonſo contulit: atq; ita illius appendicibus auctus hoſtium exercitus: ut centum triginta equitum haberet turmas plu ribus locis per Brixienſem agrum euagatus: omnia Veneto oppida citra Mel lam præter Aſulam ademit: Venetus ſub hoſtis ad Balneolum acceſſum ad Regianum quinq; paſſuum millia ab urbe: ut oportuniore eſſet loco conceſſerat: Alphonſus uero cæteris in fidem recæptis ad Calcinatum ca/ ſtra promouit. Et hæc æſtate illa uſq; ad principium autumni in Ber/ gomati agro & Brixienſi geſta dicunrur. Circa Padum Gallis magna ex parte morbo conſumptis: Eorum Dux audita Lodouici regis morte a quo tutor regni teſtamento relictus eſſet: cum modico comitatu ſub exitum æſtatis in Tranſalpinam Galliam rediit: In mari uerno anni tempore: quia rumor etat Ferdinandum regem a pontifice & ſociis adiutum ualidam claſ/ ſem comparaſſe: Patres ut hac quoq; parte hoſtium conatibus occurrerent: Iacobo Marcello cui maris imperium poſt Superantium fuerat decretum mā dant: ut diligenter det operam ne reſpublica incommodum aliquod in in/ ſulis aut intra ſinum circa Hiſtriam Dalmatiamq; ab hoſte acciperet: ac ſi tuto poſſet Appuliæ & Calabriæ oram quemadmodum Superantius fecerat excurſionibus infeſtaret: Haud quidem multo ante Marcellus in prouinciā profectus erat quū quadraginta hoſtium triremes biremeſq; quibus Fœderi cus Aragonius ferdinandi filius iuuenis impiger præerat Anconis portum in ſedere: Attulit ea res ingentem patribus curam: apparebat ex ea ſtatione ho ſtem omnem maritimā oram Veneto clauſurum: Totā itaq; ciuitatem in

Marcellum

Margin notes: Hoſtiū ſuc ceſſus (Calabrie dux agrū brixianū ad Vrceos nouos omnē excepta) — Aug. Bar/ badicus — Zacha. Bar barus — Fran. Bar/ barus — Her. Barba rus (Barbarus avus, Barba. pater, Barb. filius) — Iaco. Mar/ cellus — Aragonia claſſis cōtra Venetū.

Marcellū oculos cōiectos habere: Illū unum eius claſſē intueri omnes: Actū
de poſſeſſione maris actum de imperio credere niſi hoſtis ex tam infeſto loco
ſubito armis deiiceretur: Quod ſine ingenti certamine fieri poſſe non puta/
bant: Tota itaq; ciuitas in eā expectationē erecta eſſe: ut Marcellus qui tum
Iaderæ erat aut ſubito incurſu naues quæ in Anconitano portu erant crema
ret: aut hoſtem ad certamen cōpulſum ingenti prœlio profligaret: Sed dum
ille properat turmas triremium ex Pado petitaꝝ explere: quæ pene ad nihi/
lum erant redactæ: quod uix tam cito conſequi potuiſſet: niſi proſcriptis ex
tota Epiro Dalmatia & Hiſtria impunitatē promiſiſſet: Dum cōmeatus atq;
alia quibus opus erat expediūtur: Hoſtis quia paꝝ tutū cernebat illic eſſe ſubla
tis uelis ex Ancone triduo prius q̃ Venetus affuiſſet incolumis abiit: Peperit
ea res ingentē Marcello inuidiā & imprimis apud uulgus qui omnia ex euē
tu metiri ſolet quaſi ad hoſtē ire quū licuit non eſſet auſus: Aequiores rerū
æſtimatores non modo non uituperare factum: Sed aperte etiam tueri: affir
mātes ſatius fuiſſe id facere q̃ inermes naues ſine milite ſine remige hoſtibus
in prædā obiicere: facile eſſe loquēdo uincere certādo uero difficile: His rumo
ribus iactabatur Marcelli fama: Hoſtis interim ubi altū tenuit ne nō aliquid
ægiſſe uideretur Lyſſā Dalmatiæ inſulā ſubito agreſſus eā ferro & igni pene
deſolatā reddidit: Ex Lyſſa nō multo poſt in Corcyrā Nigram trāſmiſit: erat
tū inſulæ Comes Georgius Viarus: Homo præſenti cōſilio ac cōſtanti animo:
Is ubi Aragoniam claſſis in conſpectu fuit oppidanos uehementi oratione
hortatus omnia quæ ad ſuſtinendas hoſtiū uires attinere putabantur ſubito
conſilio expedienda curauit: propugnatores uariaq; telorum genera per mu
ros: Circa portas ſtationes & præſidia collocat: Terribiles fuerunt ab initio
illorum conatus quippe qui multitudine fræti ſcalas pluribus locis uno tem
pore admouere uis ad hæc ingens Sagittarioꝝ: Crebriq; bombardarum ictus
eos qui in mœnibus erant uehementer infeſtabant: Sed ea Viari & oppida
norum uirtus ea fuit ut non ſolum hoſtem ſuſtinuerit ſed aliquos etiam te/
mere in ſummum euadere conatos cum cæde & fragore cum ipſis ſchalis in
ſubiecta loca præcipites ægerint: Verum tametſi res Veneta in hunc mo/
dum ſe haberet ſtrenuæq; mœnia defenderentur: quia nihil interim oppu/
gnatio iam in ſerum diſtracta remiſerat. Videretq; Venetus ſuos longo
labore iam propemodum feſſos ueritus ne ad hoſtium pertinaciam aliqua
animorum defectio ſequeretur rem nouam commentus dicitur: ut repente ru
mores toto oppido diſſipandos curarit ſe cōpertum habere Venetam claſſem
pauciſſimis horis affuturam iubet itaq; toto oppido campanas pulſari deq;
mœnibus alacrem clamorem tolli tanq̃ a Veneto noua adeſſent auxilia:
Cuius rei periculo perculſus hoſtis quingentis circiter uiris amiſſis trepide in
altum abiit: Veneta claſſis non multo poſt Corcyram uenit ubi tota hyeme
fuit: Multæ per occaſionem onerariæ hybernorum tempore hinc inde op/
preſſæ: multæ citro ultroq; clades illatæ & acceptæ nunq̃ de ſumma re/
rum dimicatum. Conſederat Aragonius Dux ad Calcinatum ut diximus:
apparebatq; recta inde ad Lunatum oppugnandum iturum: Iccirco Mau
rocenus legatus ex Regianis caſtris muniendi oppidi cauſa eo ſe contulit ac
cerſitiſq; ex Veronenſi agro agreſtibus operariis cum oppidanis & militi/
bus qui præſidio erant foſſa & uallo ualide communiuit: Aderat & Iacobus
Medius qui aliquanto antea cum trecentis militibus eo miſſus erat: ut Lu/
natenſibus præſidio eſſet: Hi igitur cū expeditis equitibus qui in oppido erāt

Marcellus Inuidia Iac

Corcyra ni
gra

Viari comentū quo ar
fuga

Iaco. Medi
us

n ſiticuloſo loco non uult caſtrametari.

& militem quem eo ueniſſe diximus : aſſiduis incurſionibus omnia hoſtium pabulatoribus q̄diu ad Calcinatum fuere infeſta reddiderunt: Auerterat ad hæc Venetus Dux Seriolæ aquam ſuo curſu ne ſi caſtra eo hoſtis admouiſſet haberet unde aquari poſſet: Ob id Calaber Gonzaga efflagitāte nunq̄ adduci potuit: ut in ſiticuloſo loco diutius eſſe uellet: Tentauit tamē Vidacio lū ubi Seriolæ curſū Venetus auerterat occupare. Deriuatur is fluuius ex Brixienſi nauilio : Locus Seuerinatis iuſſu præſidio initus bis ab hoſte oppugnatus capi non potuit: Tum Alphonſus ne amplius in mora eſſet Veronam uerſus mouere ſtatuit: Ferunt hinc Mantuanum principem Aragonio duci iratum: quia Lunatum & Piſchariā oppugnare in præſentia recuſaſſet quæ duo oppida imprimis Veneto adempta uoluiſſet: Mantuam abiiſſe: Sed id hoſtis conſilium haud Patres latuerat: Quippe qui aliquanto antea q̄ ad Calcinatum caſtra admouiſſet Gazarias plæraſq; ad Piſchariæ & totius Benacenſis oræ præſidium inſtruxerant: mandauerant ad hæc ut & triremis quæ Lagiſii erat ſubito in lacum deducta armiſq; & uiris inſtrueretur: Negocium primo Petro Marcello Andreæ filio datum: qui tam diu claſſi præfuit donec Petrus Duodus iuſſu Patrum eo miſſus eſt. Nondum hoſtis ex Calcinato mouerat: quum Thomas Himulanus qui circa Padum peditibus præerat fluuio ante lucem ſuperato cum paucis peditum centuriis ſuburbana Stellatorum tecta & munitiones arci circuniectas repente eſt adortus: Aderant & ſocii nauales militibus mixti: Tecta itaq; modico negocio occupata diripiunt: direptaq; incendio abſumūt: æneas machinas & alia bellica inſtrumenta ex hoſtium munitionibus ſublata in naues deportant: Inde animaduerſa militum qui in arce erant paucitate ferociſſime eos inuadunt: Tātus fuit militis naualiumq; ſociorum ardor: ut momento temporis pars arcis capta ſit: Tum qui ſuperiore loco erant de deditione facienda cum Himulano primo: Inde cum Andrea Zancano qui claſſis præfectus erat longum de induſtria terunt ſermonem: rati uidelicet fore ut non multo poſt ex Ferraria ſubſidium adeſſet: Quod ita ſane euenit: Nam ubi ad urbem tumultuoſe eſt allatum Stellatinas munitiones cū parte arcis ab hoſte occupatas: remq; in diſcrimine eſſe ut niſi mature laborantibus ſubueniretur uellent nollent cogerentur deditionem facere: Hercules ſubito curſu cum expeditiſſimo equite prægreſſus: reliquis compoſito agmine adeſſe iuſſis: ex improuiſo ſe Venetis circa arcem oſtendit: Tum certamine repente iniecto naualibus ſociis ad naues ſe trepide recipientibus miles hoſti cædendus relinquitur: Suſtinuit tamen ab initio non nihil hoſtium impetum: Verum ubi maiores copiæ affuere præceps ad flumen datus eſt: Multi abductis iam nauibus ſpe ad ſuos enatandi in aquas proiecti impetu fluminis periere: nonnulli circa ripas ferro oppreſſi: plures tamē capti: in quibus Himulanus fuit: Is quum leue uulnus accæpiſſet: quia præter ſpem omnium ſequenti nocte expirauit ueneno ſublatus creditur: Qui ad obſcurum Lacum erant ita enim inter eos & Himulanum conuenerat: ut hoſtium oculos a Stellatina oppugnatione auerterent Ferrariam qua proximum fuit adequitantes nobiliſſimum cœnobium Chartuſinæ profeſſionis diripiunt direptumq; ſubiecto igni aliqua ex parte incendiū Ioannes Hemus qui in illis caſtris legatus erat audita Stellatinæ arcis expugnatione dum ſuis auxilio exire properat: geſtitq; præ nimia læticia quaſi arce illa capta breui cum hoſte ea parte debellatum eſſet peruicaciſſimo equo præceps effuſus paucis diebus homo ingentis animi

Mantuani principis cōſilium cupientis ... cū piſcheria intercipere

Petrus Marcellus

Petr⁹ Duodus

Stellatinæ arcis pars capitur

Andreas Zancanus

Himulani interitus

expirauit : Eius loco Iacobus cognomento Medius in caſtra legatus uenit : Qui grauitate cœli preſſus quum in grauem morbũ incidiſſet Venetiaſq; delatus eſſet non multo poſt & ipſe uita deceſſit: Nouiſſime Franciſcus Thronus uir florenti ingenio & ætate : in eadem caſtra nihilo tamen meliore fato eſt miſſus . Dum autem hæc quæ dixi circa Padum gerebantur : Interim Alphonſus Calcinato profectus Carpinetum occupat : Inde copiis Caprianam circũactis Mincium amnem ſupra Vallegium cum parte copiarum ſuperat : Hic locorum naturam contemplatus mox ultra flumen ſe recæpit: Motis inde ſignis Godium uenit ubi Mincio ponte ſuperato per Mãtuanos fines ad Veronenſis agri caſtra proceſſit : Eſt Vallegium alto colle ſitũ Mincio amni incubans : Hinc murus interiectis turribus per aliquot paſſuum millia uſq; ad Tartari paludes ſe extẽdit : Hoc tractu Villa Franca media planicie ſedet locus opere magis q̃ natura munitus : Huc reſciſſo non procul inde muro caſtra dux Aragonius admouit arceq; non nihil tormentorum ictibus concuſſa præſidium triduo poſtq̃ eo uenerat ad deditionem cõpulit: Hinc uero longe lateq; hoſtis in Veronenſes campos effuſus uſq; ad urbis mœnia omnia prædæ & terroris compleuit : Miſſi & qui munitiora loca circuirent: hic modico negocio Vigatium Scalanam inſulam & Sanguinetum ad deditionem compulerunt : proceſſum inde uſq; ad Atheſis ripam in qua hoſtes conſpecti tantum terroris accolis qui aduerſam ripam tenebant iniecere ut quaſi fluuium ſuperaturi adeſſent paſſim cœptum ſit trepidari : Peruaſit ille terror Vincentiam ac Paduam uſq; fugaq; ingens ex agris in urbes & loca munitiora eſt facta : Habitus ad hæc utrobiq; tumultuarius delectus ab ipſis magiſtratibus ut ad Atheſis ripam hoſtibus occurrerent : Sed uix Alphonſus ad Villam Francam conſederat quũ Seuerinas præter Benaci ripam ducens circa Vallegium loco eminentiore cum omnibus copiis conſedit : Secutus inde. M. Antonius Maurocenus legatus cum parte copiarum quæ Lunati erant : Sub cuius acceſſum Auguſtinus Barbadicus collega quia ægrotare cœperat Venetias deceſſit . Calaber ubi Venetum in conſpectum ſedentem neq; ad pugnam elici poſſe uidit neq; tuto oppugnari : Motis repente ſignis in Brixienſes abiit: Aſulamq; tumultuoſe circunſedit : Fuerunt qui crederent non temere eo impetu hoſtem omnibus poſt habitis retro conceſſiſſe: ſed ſpem illi Aſulæ uoluntaria deditione recipiendæ ab oppidanis aut ab illis qui præſidio erant fuiſſe factam: Illud ſane conſtat oppido Venetis non multo poſt ex fœdere reſtituto pauciſſimos decreto patrum proſcriptos qui culpæ ſibi conſcii ſub belli exitum uoluntario exilio ſolum uerterant: unde intelligi poteſt deditionis illius culpam a publico conſilio prorſus abfuiſſe: Verum quocunq; id factum ſit ita accidit ut ſub primos eius conatus ſine aliqua maiore oppugnatione quum locus alioquin pene inexpugnabilis eſſet deditio ab Aſulanis ſit facta : quam his qui in arce erant ſecutis omnia breui in hoſtium poteſtatem conceſſere: Venetus Calabro abeunte omnibus locis quæ illæ in Veronenſi occuparat recæptis relictoq; Antonio Superantio ad Vallegii præſidium præter Benacum in Brixienſes reuerſus ad Calcinatum conſedit . Dum hæc autem foris geruntur reſpublica non mediocrem domi cladem adiit : Ducarium nanque magna ex parte noctu abſumptũ eſt incendio : Ferunt ſacrorum miniſtrum candelam in Sacello principis incenſam per incuriam reliquiſſe : Cuius lapſu contra

Franciſcus Thronus

Vallegium

Villa Franca

Antonius Superantius

Ducarii incendium

Lib. 32

ctum ſit incendium : Sed per diem paulatim ſerpendo ignem ſe ſe aluiſſe : Inde circa ſecundam noctis uigiliam flammam ſubito emicuiſſe : Latius omnino ut ſæpe alias peſtis illa euagata fuiſſet niſi ciuitatis acurſu mature reſtinctus eſſet ignis . Seuerinas ubi ad Calcinatum caſtra communiuit aucto nouis ſupplementis exercitu ad hoſtem ire in animo habebat : quum præter ſpem allatum eſt Aſulam cum arce & præſidio in hoſtium poteſtatem ueniſſe : Defixit omnium animos ſubito ſtupore eius rei nuncius : Quærebant inter ſe multi : quid eſſet quod Aſulani de quibus Venetum nomen optime meritum eſſet : tam cito hoſtem intra mœnia accæpiſſent : Quid arx ipſa quæ munitiſſima eſſet : oportuit ne eam tam cito hoſti deditam : Proculdubio tam ſubitam deditionem fraude non carere aliquid ſane fuiſſe propter quod mutata belli ſede præceps hoſtis in Brixienſes reuerſus eſſet . Hæc in Venetis caſtris . Aragonius autem Dux tradito Mantuano principi oppido ſtatuit quoquo modo Herculem ſororium ſuum obſidione leuare : Afferebãtur ab illo litteræ querelarum plenæ nihil rebus ſuis profuiſſe : quod ea æſtate cum maxima autumni parte res ab eo in Venetos pulchre geſta eſſet : ſpectare ad alios eam uictoriam ſe & ciues ſuos nihilo magis q̃ antea obſidione leuatos : Veneta ſigna in conſpectu urbis eſſe : Padi ripas hoſtium ſtationibus teneri : nihil ſe ſe circa Ferrariam cernere quod non Venetis præſidiis terra & aquis teneretur : Orare proinde illum uehementerq; obteſtari : ne ſe : ne Leonoram ſororem ne liberos quos ex ea procreaſſet in tanto diſcrimine dereret : Appeteret iam hybernorum tempus : Quid futurum ſi pertinaciſſimus hoſtis tota hyeme Ferrariæ mœnibus hærens : ſuæ ſuorumq; ciuium ceruicibus ut antea incumberet : Quid futurum quod ſolo admonitu animus horreret : ſi ſocioꝝ ille conſenſus interim remittere cœpiſſet : aut ſi aliquo alio caſu amicorum principum ſtudia mutarentur : Non ne actum de ſe deq; ſuo principatu eſſet : Rogare proinde ut quum tempus : quum occaſio adeſſet niteretur totis uiribus circa Padum Venetas opes aliquo modo frangere : ac ita facere ut urbs obſidione ſaltem ante hyemem leuaretur : Mouebant hæc immo uehementer ſollicitabant ferociſſimi ducis animum quare præmiſſi qui ſecundo Pado Hoſtiliam ueherentur ipſe citato equitum agmine ſub noctem Aſula profectus terreſtri itinere hoſtiliam ire pergit : Rubertus cognita hoſtis profectione ratus quod erat ad opes Venetas circa Padum euertendas illum properare ipſe quoq; ante lucem digreſſus Veronam cum duabus expeditiſſimis cohortibus magnis itineribus uenit : præmiſerat & qui magiſtratus urbis moneret : ut quotquot nauigia circa Atheſis ripas comparari poſſent illa continuo ne quid in mora eſſet ad ſubitam profectionem expedirent : Erat tum ibi prætor Franciſcus Diedus qui oratoris munere ſuperiore anno ut diximus ad Xyſtũ Pontificẽ functus fuerat & Fran. Marcellus præfectus : Hi quũ nauibus cõparãdis diei partẽ conſumpſiſſent : nec adhuc parata eſſent omnia ſub noctẽ irrequieto opere nõ deſtiterunt naues q̃plurimas expedire ita ut ſub Seuerinatis acceſſum impoſito in eas milite confeſtim in hoſtẽ ſecũdo Atheſi ſit itum: Venetæ copiæ quæ ducem ſecutæ piſchariam uſq; proceſſerãt bifariã diuiſæ diuerſum abiere : Maurocenus legatus & Fracaſſus cum nonnullis equi

[Margin, handwritten:] ...i bene meriti de uenetis ...lide calabro dedicione fecerũt. ...pidũ Mantuano tradit.

[Margin:] Herculis litteræ ad Sororium calabrũ querelis plene

[Margin:] Fran. Diedus Fran. Marcellus

tum turmis per Veronam ducentes Seuerinatem ſunt ſecuti : ut ſi for te opus eſſet confeſtim illi adeſſent : Antonius Victorius qui Veronæ legatus fuerat cum Deiphobo Anguillario & reliquo exercitu ad Calcinatũ in caſtra rediit : Venetoꝝ fortuna ita tulit quod auſtro flante Padus non ita facile nauigari potuerat ab his qui Calabri iuſſu Hoſtiliam uenturi erant : Quæ res tam diu illum diſtinuit : ut Seuerinas ſecundo fluuio ue ctus pene eodem tempore quo & hoſtis circa Caſtrum Nouum ſe ſuis oſten derit : Tum ad ſubitum clamorem hoſtis perculſus miratuſq; quid uellent ſibi uoces illæ ex proximo redditæ : quæ copiæ quæ præſidia ea eſſent : & unde tam cito accerſita : ubi uero ex iis qui in arce erant Seuerinatem cum copiis adeſſe cognouit : Alas ergo habuit hic ſenex inquit non pedes:Proh Deum atq; hominum fidem : Me ne ab homine annis iam propemodum confecto & cui longiore circuitu per flumina & ſtagna huc ueniendum fu it celeritate & curſu uinci oportuit : Conuerſus inde ad ſuos centuriones magiſtros nauium uentum aquas omniaq; ſimul incuſare atq; ita fren/ dens gemenſq; retro infecta re Hoſtiliam conceſſit : Victorius interim cum Deiphobo & Rodulpho Gonzaga ex Calcinato digreſſi Caſtanedulas uene/ re : Hic trepide nunciatur Lodouicum Sforciam ſumma ope Romanium in Bergomati agro oppugnare : Superato itaq; Ollio Venetus Palatiolum conceſſit : unde Thomas Primanius Bergomum & Petrus Carthaginenſis Martinengium ut præſidio his locis eſſent ſunt miſſi:Sed dũ ad Palatiolum ſedet Sforcia ad deditionem oppidum aliquandiu oppugnatum compulit: Veneta caſtra mox ad Pontoliũ tranſlata inde uero motis ſignis ſecus Ollii ripam Venetus ducens multa loca quæ æſtate hoſtis occuparat paucis die/ bus recæpit : Conferunt interim cum ſuis caſtra Seuerinas & Maurocenus legatus qui iã ex Padana expeditione redierant:rebus ubiq; ex ſẽtẽtia firma tis : Petro Marcello legati nomine ad Vallegium relicto:& ad Villam Fran/ cã Dalmatico equitatu : cui Nicolaus Enonius & frater iuuenes impigri præ erant : alii quoq; aliis Veronenſis agri locis quia Mantuanis iunguntur fini bus iuſſi ſunt hyemare : Qui aſſiduis incurſionibus Mantuã toto hyberno/ rum tempore ſollicitã habuere. Seuerinas collatis cum Victorio & Rodulpho Gonzaga caſtris Minerbiũ cum magno præſidio expugnauit: Hinc Mauro/ cenus bona patꝝ uenia Victorio in caſtris relicto Venetias rediit : Poſt Miner biũ Venetus Dux Variolam Scorſariolũ & breui omnia quæ hoſtis æſtate oc cuparat præter Aſulã : Quincianum & Senicam recæpit : Inde media bruma copiis in hyberna dimiſſis ipſe Venetias cum aliquot illuſtribus uiris uenit. Mocenicus princeps ac Patres bucẽtauro ad id magnifice inſtructo uenĩẽti illi obuiã prodiuere : multis ampliſq; muneribus ob prouinciã ſtrenue admini/ ſtratã publice donatus eſt:In Patauino agro Ciuitatula oppido inſigni:in Ve ronenſi Montorio ſuburbano amœniſſimo in urbeq; precioſis ædibus : De cretum & uxori ſalarium ut laute ſplẽdideq; pro præſẽti fortuna ageret:Pari munificentia Senatus Rubrios Parmenſes qui principatu deiecti illis ferme diebus Venetias uenerant proſecutus eſt : Benigna a principe & patribus accæ pti iuſſi ſunt bono animo eſſe nunq̃ Venetũ ſenatum Parmenſiun Rubrio rũ in ſe meritum obliuioni datuꝝ : Irent & in præſentia aurũ acciperẽt quo ſe numeroſamq; familiã honorifice alerent:atq; cum his datũ eis ex ærario ma gnũ auri pondus : Decretũ inde Guidoni & Iacobo fratribus annuũ ſtipendiũ duum & triginta millium aureorum nummum : tertio qui initiari cupiebat:

Anto. Vi/ cturius

Seuerinatis celeritas.

Attẽde Ca labri indi/ gnationem

Rudolfus gõzaga pr

Rerum Ve netarũ ſuc ceſſus *omnia recipiend brixiano, prete quincianũ, Senic*

Seuerinas imp a Ven et caſtellis donat

Publica gra titudo ĩ Ru brios Par/ mẽſes

Lib. 32

Sacerdotium in Veronenſi opulentiſſimum. Hæc domi: In Gallia uero poſt Seuerinatis digreſſum Ioannes Antonius Scariotus qui quingentos equites Cremam hyematum ducebat: fraude eoꝝ quos duces ſortitus eſt in inſidias præcipitatus omnem ferme equitatum amiſit: Ipſe cum filio & modica equitum parte per medios hoſtes in pacatum euaſit: Reliqua hyberna & ſi nō bellicoſa haud omnino tamen quieta fuerunt pluribus citro ultroq; terroribus illatis prœliiſq; nonnullis ſed illis ipſis tumultuariis & ſine memorabili euentu commiſſis: Media ferme hyeme Seuerinas cum Nicolao Piſaurio legato Nouos Vrceos ubi Fracaſſus cum bona copiaꝝ parte hybernabat uenit: Poſt cuius reditū Antonius Victorius domum dimiſſus eſt: Fuitq; Piſaurius ſolus in caſtris legatus uſq; ad Lucæ Piſani aduentum: Qui poſt Zachariam Barbarum aliquandiu Brixiæ præſidio fuerat: Hi uſq; ad belli exitum in caſtris fuere: Et ne interim in ocio omnino eſſent placuit pontem Ollio cum præſidio imponi: Inde Triſtanniam turrim ultra flumen Venetus occupauit ubi ingens tritici uini ac fœni uis reperta non nihil hyberna ipſa molliora fecit: Et quia oportunus ad bellum locus uiſus eſt & opere & armis ſubito communiuit: Appetebat iam uernum tempus quum percrebuit rumor: Conuentum quem Aragonius Dux Cremonæ ſociorum principum nomine celebrarat parum optatum exitum habuiſſe: ac parum inter eos qui aderant conſtitiſſe de bello in ſequentem annum reparando: id ſpem fecerat pacem a Pontifice per legatum in Flāminia motam ad exitum æquis conditionibus perduci poſſe: Ad quam componendam Zachariam Barbarum & Fœdericum Cornarium Cæſænam uſq; patres miſere: Sed re diu per altercationem iactata ex iniquis conditionibus quæ proponebantur apparuit non eam pacis actionem eſſe: ſed ludificationem potius ne Venetus pergeret illud conficere quod per legatos ſuperiore anno in Gallia & Germania mouerat: Priore nanq; æſtate patres de euentu belli ſollicíti: ac Xyſto Pontifici irati quod eius ductu & auſpiciis bellum ingens ſuſcæpiſſent ſuſcæptumq; & iam pene confectum ſubita illius defectione aut cum periculo ſuſtinere aut turpiter deponere cogerentur: ad omnes Germaniæ & Galliæ reges oratores miſerant qui illos ad publicum conuentū ipſi pontifici ac chriſtiano nomini indicendū īpellerēt ubi fas eſſet de Pōtificis iniuria queri fideq; Chriſtianorum omnium aduerſus illum implorare: Miſſi itaq; fuerant ad Fœdericum Imperatorem Sebaſtianus Badouarius eques: Antonius Lauretanus ad regem Galliæ: ad Auſtriæ ducem Paulus Piſanus: In Belgas ad Maximilianum Fœderici imperatoris filium Nicolaus Foſcarenus: qui a Barbaris intercæptus non multo poſt miſſus eſt: Hos motus pontifex ueritus conciliandæ pacis prætextu rem diſcutere uoluiſſe creditur: Veneti interim quanq̄ futuræ quietis ſpes prætendebatur: nihilominus ſub initiū ueris bellum ſummo ſtudio repararunt: Nā præter Italas copias quas nouis ſupplementis terra mariq; mirifice auxere: Ex Peloponneſo & inſulis circūiectis Corcyra quoq; Epiro & Dalmatia ad mille & ducētos expeditos equites amplo accerſiuere ſtipendio: Hi partim in municipiis diſpoſiti qua proximū illis erat in hoſtium fines crebris erumpere incurſionibus pars circa Brixiā eſſe iuſſi multi quoq; in caſtris: Et iam uer exierat quum Seuerinas milite ex ſtatiuis accerſito edicit ut ad ſexto calendas Iunias omnes circa Variolam & Scortianum ſibi præſto adeſſent: Ibi itaq; copiæ omnes coiuere: factaq; pri

Nico. Piſaurius

Lucas Piſanus

Zacha. Barbarus

Fœ. Cornarius

Seba: Badouarius — ad federicum imp

Anto. Lauretanus — ad galliā

Paulus Piſanus — ad auſtriā

Nico. Foſcarenus — ad maximilianū

ad omnes chriſtianos mittūt querelas cōtra xiſtū pōtificē ut in cōcilio ſiſtatur

copie Venete imp. Seuerinate circa Variolam.

mo loco caſtra : Dum uero hæc in Brixienſi parantur naualis turma Dodanæ triremis quæ non multo ante ex Marcelli claſſe cum quatuor aliis fuerāt in padum accerſitæ : quia Chriſtophoro Dodo qui graui morbo decubare cœperat domo abeunte ipſa uelut emerita commeatum impetrare non poterat primo tumultuari cœpit : Inde quum capita ſeditionis Thomæ Zeni iuſſu Padanæ claſſis præfecti clandeſtine ſupplicio affecta reſciuiſſet ad hoſtem qui iuxta Phelocinam in ulteriore ripa erat tranſiit : Vix Dodus ægrotus paucorum opera ſeruatus eſt : Remiges ipſi ubi primum ad hoſtes uenere confeſtim ab eis ſpoliati multifariamq; diſiecti peſſime habiti ſunt : Patres ut documento aliis eſſent omnes nominatim proſcripſerunt ut ſi quando intra imperii fines depræhenſi eſſent pro deſertoribus more maiorum capitali ſupplicio punirentur : Illis ipſis diebus quibus triremis una ita periclitata eſt : Porcus Centurio plus q̃ mercenarium decet Veneto nomini infenſus quum ex Hoſtilia quotidie Mellariæ foſſis incurſaret ac præter cætera Veneto ferociter inſultans iureiurando Ioāni Canali qui præſidio arcem tenebat affirmaret ſe paucis diebus Mellariæ portis clauum affixurum : Omen male illi uertit. Captus ad Canalis præſentiam eſt perductus : Tum Venetus : Perfice inquit hoſtis uaniſſime quod te facturum tam inſolenter iactabas : ac ubi uictor non potes uictus clauum Mellarianis portis affige : Accipe ne periurus ſis clauum : Accipe & malleum ac cum his iuſſit illi inſtrumenta afferri : Quibus eum uſum non multo poſt ad ſupplicium Venetias miſit : Ferunt Canalem non minus Porco infenſum fuiſſe q̃ illum Venetis : Quippe qui ſuperiore anno quum ad Comaclum præſidio eſſet ab eo ſubito incurſu oppreſſus : Ferrariam captiuus perductus eſt : Hæc circa Padum : Marcellus autem maritimæ claſſis imperator Corcyra ſub ueris exitum profectus Gallipolim oppugnatum ire pergit : Eſt id oppidum in breui peninſula ea parte ſitum qua maxime Calabria in Ionium mare excurrit : Adriaci fere & Ionii cōfinium : Senonum eā oram Plinius fuiſſe ait a quo loci nomen non omnino abhorret : Habebat Veneta claſſis naues ſex & quinquaginta in quibus erant triremes ſexdecim : onerariæ quinq; : Cum his Venetus Gallipolim adortus non prius uim inferre ſtatuit q̃ oppidanorum tentarentur animi : poſſent ne ſuadendo monendoq; eo adduci ut uoluntariam facerent deditionem : Sed quum nihil inde pacati redderetur tū nauibus circa littora appulſis militum pars in terram exponitur : pars e nauibus hoſtem telis laceſſunt : Oritur utrinq; laborioſū certamen : hortatur remiges ſocioſq; nauales Marcellus ex prætoria naui : munitiones intrepide ſubire iubet : parent illi imperatoris dicto per tela : per ſaxa machinis excuſſa in hoſtem eunt : Dominicus Delphinus : Alo. Garzonius : Conſtā. Lauretanus : Tho. Diedus ac plæriq; alii triremiū præfecti ante alios inuecti hoſtem mirꝫ in modum fatigant : Etiam non ſine multorꝫ cæde Venetus ſcalas muro applicuerat : aliiq; muros ſcandere occæperant : alii reſcindere adorti erant : Quum Marcellus ex prætoria puppi fortiſſimum quenq; appellans : Signis & uoce ut muros occupēt hortatur increpat etiam ſi quem intuitus eſſet minus ſtrenue pugnam ciere quoſdam ad hæc in ſummū euadentes clamore adiuuat : ac deniq; dum imperatoris optimi munere defūgi ſtudet tormento ictus repente concidit : uidit eū cadentē Sagodinus ſcriba ſubitoq; pallio operuit : Inde cadauere in ocultiorē locū trāſlato ſuos ut pergāt uincere hortatur : Accæpiſſe Marcellū leue uulnus ac tātiſper abſuturꝫ dum adhibito medico plaga obligaretur : Ipſi uero oſtēderent

Chriſto. Dodus Thomas Zenus

Io. Canalis

Attende omen cōtra porcū q contra V[...]

Gallipolis

Marcelli caſus / q prudenter n ſci[...]

Dominicus Maripetrus

Gallipolis capitur sed non diripitur

Ferdinandus de pace cogitat post captam Galliopolim

Vetus

Calabri ducis motus

Nico. Triuiſanus

Nouiſſima caſtra

interim etiam ſine duce ſe fortiter pugnare poſſe : Scirent ad hæc oppidum captum in prædam habituros : Hæc ille : Dominicus Maripetrus onerariarum præfectus & ipſe ea parte qua pugnabat ſuos impellēs ut intrepide muros tranſcendant edicit : Demum poſt uarios conatus uicta propugnatorum audacia Venetus oppidum prius irrumpit q̃ ſciret ſe ſine imperatore pugnare : Tum prædæ cupiditate uictores diffuſi paſſim obuios trucidant : Edicitur ut fœminarum pudicitiæ & templis parceretur : Gallipolitani hoſte intra mœnia conſpecto abiectis armis ueniam cum lachrymis implorant exaudiri ubiq; gemitus & fœminarum eiulatus:Plangore ad hæc & ſtrepitu ut in tali re euenire ſolet omnia circunſonabāt : Cœpit ſubito Venetum uictorem præſentium malorum pigere : Edicitur proinde ut a præda & cæde nauales ſocii abſtinerent : Gallipoli capta imperium claſſis conſenſu omnium Maripetro eſt datum : ut is Marcelli loco tam diu ſummæ rei præeſſet donec patres nouum imperatorem legiſſent : Venetus uictor captum oppidum ſtabilem belli ſedem ſubito opere communiuit : Neritum interim Salentinorum oppidum Rachaliſca & alia plæraq; uicina oppida Gallipolitanorum caſu territa ultro deditionem fecere : Victoriæ nuncius quo minus ciuitati lætus eſſet Marcelli interitus effecit : In eo tamen non parum ciuitas ſibi gratulata eſt : Quod oppreſſa Gallipoli apparebat factam eſſe bello anſam quo inimiciſſimi regis opes quandoq; ad libitum uexare poſſent : Nec Ferdinandi ferocia ubi Veneta arma in mediterranea regni penetrare uidit pacē remiſit : Bellicoſiſſimus ille ſpiritus quietis & ocii impatiens ut ſe domeſtico bello implicitum uidit bello quidem omnino graui & difficili ad pacem tum demū reſpexiſſe creditur : Quod ipſum ut ita eſſet exiſtimem illud facit quod pax nō multo poſt ſecuta eſt . Alphonſus eius filius qui in Cremonenſi erat ubi per exploratores cognouit Venetum cum florentiſſimo exercitu ad Variolam uetere prima caſtra feciſſe : Confeſtim & ipſe cum iis copiis quas habebat quæ cum Venetis collatæ omnino exiguæ erant ad Quintianū conſedit : Hic munitis caſtris ſine negocio ullo memorabili quotidie exercitum ſociorum appēdicibus augebat . Placuit interim Seuerinati ne omnino in ocio eſſet : ut Nicolaus Piſaurius legatus & Franciſcus filius cum nonnullis equitum turmis in hoſtium fines irrumperent : Illi Ollio ponte ſuperato Calcem & alia quædam ignobilia oppida ſubito incurſu recæpere : Horum nonnullis præſidio firmatis reliqua in prædam militi dedere : Hoſtis interim & ſi non procul hæc gerebantur haud aliquid tamen mouit : Nec toto meſſium tempore ulla alia memorabilis expeditio fuit : Nouiſſime tamen Calaber ſociorum uiribus in unum contractis ita ut ſupra centum & uiginti equitum turmas habere diceretur:ac pro numero equitum peditatum non paruum motis repente ſignis Nouos Vrceos uerſus mouit . Seuerinas & ſi equitum numero aliquāto īferior erat qppe qui tris & nonaginta non amplius equitū turmas habebat : quia tamen peditū robore preſtabat ad Veteres urceos quo hoſtē uenturum arbitrabatur ſe cū omnibus copiis contulit : Affuit & Nico. Triuiſanus Brixiæ præfectus qui ualido præſidio Nouos Vrceos iniit:Alphō.īterim Metellā adortus ſubito ad deditionē cōpulit:Inde alia oppida ignobilia qdē nec adeo multa breui recæpit:Hīc porro digreſſus Variolā & Scorſariolū occupauit : Nouiſſimeq; ad Balneolum cōſedit : Venetus uero q nō procul ſequebatur quiq; tēpus obſeruabat ut per occaſionē in hoſtē depugnaret Maclodio profectus Turbulas cōceſſit : Mox hinc ad Zenonem inter Brixiā & hoſtiū caſtra

metatus eſt: Hic de pace meliore euentu q̃ non multo antea Cæſænæ cœptum eſt agi: & quo melioribus initiis mota res eſt eo fœliciorē habuit exitum: Nā quod raro unq̃ accidit ipſi duces & qui a pace præter cæteros abhorrere conſueuerant ſe pacis auctores & arbitros præbuere: Hinc Seuerinas: Inde Lo/douicus Sforcia nunciis citro ultroq; miſſis rem non ſolum Galliæ ubi res gerebatur: ſed toti Italiæ optatam mouerunt: Sed dum de pace agitur aut certe non multo ante circa Ferrariam reſpublica parum proſpere geſta eſt: Irruperant ex Veneta ſtatione quæ ad obſcurum lacum erat plures peditum centuriæ omniaq; ſuburbana loca circa Ferrariam terroris compleuerant: Tentatant ad hæc Veneti ductores hoſtem inſidiis excipere: ſed ille tam diu intra urbis munitiones ſe tenuit donec compoſito agmine Venetum ſe in caſtra re/cipere uidit tum paucas equitum in eum turmas immiſit: quæ per equitem leuis armaturæ certamine iniecto uſq; ad id Parci latus quod Caſagiam re/ſpicit hoſtem pugnando diſtinuerunt: Hic uero turbatis ordinibus Vene/tus in fugam actus per foſſas & aggeres uiis circuniectos præceps datus eſt: Multi cæſi ſunt plures uulnerati capti autem plurimi: Quadringenti & amplius in hoſtium poteſtatem uenere: qui ademptis armis ut Italicæ militiæ mos eſt dimiſſi ſunt: Thronus ad obſcurum lacum legatus per hos dies aut certe non multo ante morbo implicitus ubi Venetias delatus eſt ex huma/nis deceſſit. Pax interim ad exitum ſpectabat induciiſq; utrinq; indictis ex Verona uidendi ſtudio in caſtra me contuli: Vbi a Nicolao Piſaurio & Lu/ca Piſano legatis: ad quos cum Triuiſani litteris ueneram benigne accæptus utraq; caſtra per ocium luſtraui: ea haud multum ſunt mihi uiſa inter ſe diſtare: In eo magnum apparuit diſcrimen: Quod ubi ad Alphonſi tabernaculum acceſſi non ſine ſtupore publica omnium Italiæ principum ac populo/rum ſigna in eius ueſtibulo præfixa intuitus ſum: Quo ſpectaculo iudicaui quantam belli molem Venetum imperium ad eam diem ſuſtinuiſſet. Pax ut dixi aliquanto antea a ducibus mota per eos dies his conditionibus ſecuta eſt ut Veneti Aſulam Romanium: & quicquid eo bello in Galliā amiſiſſent reciperent: Ipſi uero deductis citra ultraq; Padum præſidiis munitionibus circa ripas demolitis: Ex iis quæ Herculi Aeſtenſi ademiſſent Rodigianam Poleſinum retinerent omniaq; antiqua & recentia iura Ferrariæ & eius finibus reciperent: Gallipolim & quæ in Calabria ad eam diem occupaſſent Ferdinando reſtituerent: Seuerinas adhuc Venetorum ſtipendia faceret: eſſetq; inte/rim omnium principum Italiæ ac populorum imperator. Hunc exitum habuit ſociale bellum: quod Veneti aduerſus totam ferme Italiam terra & aquis geſſere: Cuius quidem apparatus q̃ ſumptuoſi fuerint uel ex eo in/telligi poteſt: Quod biennii ſpatio uel paulo plus quo bellatum eſt tricies ſexies centena aureorum nummum millia in terreſtribus maritimiſq; copiis ornandis alendiſq; publice appenſa dicuntur. Raro alias pax tam grata Ve/netis fuit quæ quo ſpecioſior eo læticiæ & gaudii plenior fuit: Paſſim per urbes & oppida quæ Veneto parent imperio nocturni ignes & alia læticiæ ſigna ædita ſunt: Indicta ad id haſtarum certamina & aurigationes quæ ſolemni conuentu plures dies celebrarentur: Ludi ipſi poſt aliquod menſes ſub Carniſpriuii ferias editi ſunt: Aureus & Argenteus pannus certantibus propoſitus: Magnus mortalium undiq; ad id ſpectaculū cōcurſus eſt factus: Affuit Aeſtenſis Hercules: & Iulius Camertium comes quibus a principe & patribus frequenter itum eſt obuiam: Et ex Mediolano Leo Lodouici Sforciæ

De pace inter duces agitur

Venetorū clades circa Ferrariam

Pax

Spectacula poſt pacem ædita

filius cum Galeacio Seuerinate: Seuerinas ſenex præeſſe magis q̄ præſidere ludis uoluit: Affuerunt & Rubrii Parmenſes: Mirandulanus princeps ac plæriq; alii uiri illuſtres: quorum certandi ſtudio alii alii ſpectaturi uenerant: Multitudo ad hæc ingens terra mariq; profecta urbem mirum in modum repleuit: Area quæ ab Aurea æde ad Geminiani phanum longe lateq; excurrit ad tempus inſtructa eſt: Sumptuoſiſſimi fuerunt illorum apparatus qui in certamen uenerunt: Tres Seuerinatis filii qui diuerſo tempore in medium proceſſere: Singulis uicenos quinos deſultorios equos partim auro partim purpura inſtratos præ ſe ægerunt: Eadem ferme Parmenſium Rubriorum pompa fuit: Iulii principis ex fratre nepos longe conſpectior proceſſiſſe dicitur: Ad centum hominum millia interdum ſpectaſſe dicuntur: Quibus Mocenicus princeps cum primoribus patrum & urbis magiſtratibus præſedit: Vnde Aeſtenſis Hercules acerrimus nuper hoſtis inter alios principes ſpectauit: Aurigationes & haſtarum certamina ciuitatem plures dies occupatam tenuere: Demum tres Seuerinatis filii uictores iudicati: Fracaſſus & Antonius Maria aureum pannum ex æquo ſortiti ſunt: Galeacius argenteum: Iulii nepos qui omnium iudicio ſtrenue haſta decertarat trecentos aureos nummos ſibi publice decretos accipere recuſauit: Creditum uulgo eſt indigne tuliſſe quenq̄ eo certamine ſibi prælatum: Ex Rubriis Parmēſibus Mariottus puer quia ultra q̄ ætas illa præſtare poſſet haſta & aurigatione populo placuerat phalerati equi precium accæpit: Plures ad hæc ut cuiuſq; uirtus eo certamine enituit: alii aliis muneribus donati ſunt: Multi quoq; uiri fortuna & uirtute inſignes ad equeſtrem dignitatem ſunt promoti: Iulius Camertium princeps: Quoniam Seuerinas Italiæ rebus præeſſet Venetarum eſt copiarum Imperator declaratus.

Attēde ſūptuoſiſſimos regulorum apparatus

Iulius Camertium princeps Venetorū impator

M. ANTONII SABELLICI RERVM VENETARVM LIBER TERTIVS QVARTAE DECADIS.

PARS illa Ducariæ ſedis quæ medio tempore conflagra/rat eodem anno quo in Gallia eſt debellatum cœpta eſt a fundamentis reſtitui: Opus ſane cōſpicuum diutiſſi/meq; duraturum: tota facies quæ aquis incubat candi/do ſaxo & in adamantis ſpeciem faſtigiato ſuperbe con ſtructa: Eſt & a fronte qua forum ſpectat aureæ ædis ue ſtibulum non nihil peregrino lapide munitum. Princi pio æſtatis quæ ſecuta eſt: ciuitas graui cœpit peſtilentia laborare: quæ poſtea in autumnum aucta ingentem fecit in urbe uaſtitatem. Acceſſit ad hanc domeſticam cladem alia omnino quidem atrox ſub exitum æſtatis illius procul domo accæpta: Sed de ea priuſq̃ dicere pergam non ab re uiſum eſt memorare præſentem Venetæ urbis in re maritima induſtriam & opulentiam. Nullum ſane eſt emporium interni maris quod a gaditano fræ to inter Africam & Europam in Syriam & Aegyptum ad ortum excurrit: ad ſeptentrionem uero & boream ad Boſphorum & Meotidem paludem nullus tam ignoti littoris receſſus quem Venetæ triremes ex antiquo ciuitatis inſti/tuto non negociorum cauſa frequentent: ſupra fidem eſſet enarrare quæ uis nauium non Italiæ ſolum ſed Liburniæ quoq;: Dalmatiæ: Macedoniæ: ac totius Græciæ littora uelut ſuburbana quædam loca aſſidue ſcrutentur. De iis igitur dicam quæ ſtatis anni temporibus ad merces ex remotiſſimis locis pe tendas publice inſtruuntur: Ex his quatuor longe naues ex Syria atq; ex Aegy pto totidem aromata: Sericum: Gemmas: Vniones: in Italiam deferunt. Ex Lybia tres aurum: Gemmas: & Mancipia. Duæ ex interna Gallici maris ora precioſiſſimum uellus: & Hiſpanum Sericum omnium longe nobiliſſimum. Quatuor a Tanai & Meotide palude ſalſamenta: tapetas: & ſmaragdos: ac præter eũ numerum: quatuor ex Gallici Oceani emporiis Lanas: Aurum: Au lea: & Flandrenſis panni uim omnino ingentem. Ad hæc negocia de more exierant triremes quatuor: earum imperium penes Bartholomæum Minium fuit. Sed cum hæ Ibericum nauigarent Oceanum: Columbus iunior Co/lumbi piratæ illuſtris: ut aiunt nepos: cum ſeptem nauibus ad pugnam in/ſtructis circa ſacrum promontorium hodie Vincentii caput appellant: ſub no ctem factus eſt Veneto obuius: Ille uero tametſi ſub primũ occurſum ani/mum ad Venetas naues opprimendas adiecerat: abſtinuit tamen pugna per noctem. Cæteꝝ futuro certamini intentus ita interim abeũti inſtitit ut pirati carum proræ Venetis hærerent puppibus. Poſt ubi illuxit continuo uis a Bar baro illata eſt. Tum uero iniecto certamine ſuſtinet Venetus hoſtem & na/uium & bellatorum numero potiorem: pugnatumq; eſt atrociſſime plures horas. Raro alias cum eiuſmodi genere hoſtium quippe qui niſi per occaſio nem uix pugnam conſerere ſoleant maiore eſt cæde dimicatum: Ad trecen/tos ferme ex Venetis turmis eo certamine occubuiſſe: Quidam ex iis affir/mant qui pugnæ interfuere: Alii non nihil numerum extenuant. Periitq; in iis Laurentius Michael triremis unius præfectus: & Ioannes Delphinus alte rius præfecti frater. Proceſſerat pugna a prima luce inita ad uiceſimam diei horam: Erantq; interim Venetæ turmæ uehementer acciſæ. Venerat iam & Delphina in hoſtium poteſtatem cum reliquæ alia poſt aliam deditionem

Ducarii in/ſtauratio

Venetoꝝ negocia.

Bartho/ Minius

Cæſoꝝ nu merus

Laurentius Michael

Ioannes Delphinus

Lib. 33

fecere: Meminere quidã atrociſſimæ illius pugnæ participes numeraſſe ſe ea naui qua tum forte fuerunt octoginta fortium uirorum cadauera a prora ad puppim diſiecta: ad quorum conſpectum uictor hoſtis ingemuiſſet: non ſi ne indignatione profeſſus ita Venetum cum ſua pertinacia euenire uoluiſſe: Cæſorum corpora in altos fluctus proiecta ſũt: Vulneribus debilitata in pro ximum littus expoſita: Qui ſuperſtites fuere uictorem ipſum Liſbonã uſq; cum captiuis nauibus ſunt ſecuti: Ibi facta eſt omnibus poteſtas abeundi: Eſt Liſbona maritimum Luſitaniæ opidum: libetq; ſuſpicari id eſſe quod Oliſiponum olim dixere: Hodie ob regiam ſedem celebritate nominis & rerum opulentia maxime inſignis: Hic Veneti hoſpitaliter a rege accæpti quibus me dico opus fuit diligenter illius iuſſu curati: reliqui uiatico & ueſtibus pro con ditione donati: Ferunt uetuſtum hoſpitium Veneto nomini cum Luſitaniæ regibus intercedere quod illi a maioribus quaſi per manus accæptum: hoc quoq; tempore omni officio & comitate ſtudeant ſeruare: Eius neceſſitudi-nis cauſam a Veneta hoſpitalitate ortam affirmant: Fama eſt antiquiſſimũ ex ea gente regem cum paucis olim Venetias appuliſſe eiuſq; uiſendæ ſtudio aliquandiu in urbe uerſatum: Diſſimulata interim perſonæ quã gerebat ma gnitudine: ſed tantus hoſpes diu in occulto eſſe non potuit: conſtare cœpit patribus: Eminentioris fortunæ uirum: qui regium genus propinquitate ſan guinis attingeret iam dudum in urbe eſſe. Continuo igitur benigne ab eis ap pellatus in publicum eſt hoſpitium adductus. Dati ad hæc ex patricio ordi-ne plæriq;: qui urbem illi per ocium monſtrarent: quiq; ipſius latera ſtipan tes benigne ac Comiter hoſpitem haberent: Data & abeunti ex publico mu-nera: Miſſiq; non pauci: qui eum procul urbe officii cauſa comitarentur: Hæc Venetus: cum ſe priuato homini id præſtare: non regi arbitraretur: Bar baro publica illa hoſpitalitas eo gratior fuit: quo magis omni ambitionis ſu ſpicione caruit: Vbi itaq; in Iberiam uenit: rem omnem poſteris tradidiſſe di citur: Venetamq; in ſe liberalitatem perpetuo monumento ſuis conſtare uo luiſſe: atq; ob id ipſum mutuum hoſpitium Venetis cum regia illa familia in hunc diem durare: Ea cauſa fuit ꝙ rex Venetos maritima illa pugna ma le habitos hoſpitio & commeatu iuuit: ut diximus: Acceſſit & illud: ꝙ toto regno uetuit quenquã ex Veneta præda a piratis quicq̃ coemere: Nũcius ac-cæptæ cladis ciuitatem haud paruo dolore affecit: Conſtabat ad ducenta & amplius aureoꝝ nummum millia in precioſiſſima illa merce amiſſa: ſed cla des illa priuata: Cæſorum hominũ dolor omnino maior fuit: per eos ipſos dies quibus id nunciatum eſt: Peſtilentia aliquanto atrocius q̃ antea incubue rat: Quo accidit ut ciuitate domeſtica clade implicita: patres præſentem iniu riam nullo maiore motu uindicandam cenſuerint: ſed ultionem in aliud cõ modius tempus differendam: In Foroiulienſi agro ſub id tempus non ni-hil tumultuatum eſt: Eruperant aliquot equitum alæ repente in ipſos Ita-liæ fines: Quæ a Pannoniæ rege ad portum Naonem: ut poſtea com-pertum eſt: ſubito acceſſu opprimendum miſſæ fuerant: Eſt id oppidum ad liquentiæ fluminis ripam: Barbari in Tergeſtino agro prius conſedere: Pa-tres uero tam & ſi non ignorabant Regem ipſum cum Fœderico adhuc in ar mis eſſe: atq; eum equitatum icccirco in Italiam miſſum: ut portum Nao-nem ac Tergeſte: quæ duo oppida ille in Italia haberet: hoſti adimeret: Quia tamen regis animum aut ſatis exploratum habebant: Confeſtim partẽ equi tum non paruam: qui circa Veronã & Patauiũ ſtatiua habebant: in Carnos miſere

Liſiponũ olim

Liſbona nũc

Barbari re gis ĩ Vene tos gratitu do

Venetum hoſpicium Luſitano datum.

miſere: Barbari uero per Vtinenſem agrum pacatiſſime progreſſi: cum ſubito oppidum cuius potiundi ſpes ab extorribus facta erat opprimere nequiuiſſent: paucis diebus ſine alio maiore motu: Italia exceſſere. Exierat iam medius Autumnus: Cum Rubertus Seuerinas: qui iam inde ex quo in Gallia fuerat bellatum: Venetorum ſtipendia fecerat: magnis pollicitationibus ab Innocentio Romano Pontifice: qui Sixto ſucceſſit: per legatos accerſitus: patribus non permittentibus: neq; omnino recuſantibus: quippe qui pacate tunc terra mariq; agebant: Cum Fracaſſo & Galeacio filiis: duabuſq; & triginta equitum turmis in Flamminiam primo: Inde Romã media ferme bruma tranſiit: Sed ipſe aliquanto ſuos præceſſerat. Vrgebatur enim pontificis nunciis: qui proximo bello ab Alphonſo Calabriæ duce premebatur. Contracti autem belli cauſa ab Aquilanorum motu: ac principum quorundam: qui a Ferdinando rege ſubita conſpiratione defecerant: Qui cum Innocentii fidem aduerſus regem imploraſſent: eoſq; pontifex dignos duxiſſet: quos non ſolum ſui nominis auctoritate: ſed totis etiam Romanæ eccleſiæ uiribus ab iniuria tueretur: Ita euenerat: ut Virginius Vrſinus: qui uelut alio loco oſtendimus: præter oppida non pauca urbi proxima quæ citra ultraq; Tyberim tenebat: multa etiam in Marſis uſq; ad Fucinum lacum intra regni fines iam antea poſſedebat in fide regis adhuc eſſet. Fuitq; illi ab initio ut fertur animus: neq; a rege omnino deficere: neq; aduerſus Romanum pontificem aliquo modo arma induere: ſed maiorum ſtudia ſecutus: cum Ferdinandi partes in regni finibus tutatus eſſet: nihil circa urbem mouere. Sic itaq; medius ſub nouos bellorum motus pacate agebat: Cum poſt Seuerinatis acceſſum: Suaſu ut creditur principum aduerſæ factionis: Vrſinorũ ædes: quæ ad montem Iordanum: (Id eſt nomen loco in parte urbis) fuere: ſubito militum incurſu direptæ & incenſæ ſunt: Qua iniuria ille adactus: Cum reliquis Vrſinæ familiæ regulis aperte ab Innocentio defecit. Huius opibus Alphonſus fratus occupatis nonnullis circa urbem pontibus: poſt Seuerinatis acceſſũ: Romanum infeſtare agrum occœpit. Sed hæc eo tendunt: ne belli inter Pontificem & Ferdinandum Regem conflati cauſa ignoraretur: Quæ uero ſecuta ſunt: perſtringam potius q̃ longiore exequar narratione: utpote ad rem Venetam nihil attinentia: Sed dum res circa urbem in hoc ſtatu eſſent: Mocenicus interim princeps uita deceſſit: Anno ſui ducatus ſeptimo. Marcus Barbadicus uir prudentia ſingulari: atq; ob anteactæ uitæ merita egregia inter patres auctoritate: omnibus ferme ſuffragiis in demortui locum Dux declaratus eſt. Is republica domi foriſq; pacata: ad Ducarii refectionem opus iam antea inchoatum animum adiecit: Eiuſq; cura & diligentia eſt effectũ: ut pauciſſimis menſibus: quibus ille princeps fuit: Tota loci moles: quæ ad ortum ſpectat: ſuperbo opere ad ſummum ferme ſit perducta. Peſtilentia quæ ne per brumam quidem multum remiſerat: mirum in modum ſollicitam ciuitatem habebat. Placuit itaque Triumuiros creari quibus negocium daretur: ut quantum humana ope prouideri poſſet: omnia curarent: quæ ad leuandam cladem attinerent. Ii igitur ad omnem contagionis cauſam tollendã uim exuuiarum ingentem a Veſpillonibus fraude contractam: publice concremarunt. Cæterum ad exonerandam multitudine ciuitatem: pars uulgi procul urbe ablegata eſt. Sub id tempus e regione fori: & ante geminas columnas cœptus eſt Canalis maximus purgari: Quem quantuſcunq; eſt: longeq; ac late per urbem ſpaciatur: retandum patres cenſuere: In Cyprum aliquot

Seuerinatis Digreſſus ad potifice inno q ab alfonso Duce

Vnde bellum inter Pont. & regem ortũ

Vrſinorum opes, et quare ab ino

Mocenici interitus Marcus Barbadicus dux. 73.

Triumuiri creati q cu au

Lib. 33.

peditum Centuriæ ad præſidium inſulæ : ex conſuetudine ſunt con/ſcriptæ : Bellum interim circa urbem inter pontificem & Vrſinos (qui aperte ut diximus) ad Ferdinandum defecerant : ſuceptum. Poſtq̃ Seuerinatis Copiæ in urbem uenere : maiorem in modum exarſit. Nomentano nanq̃ ponte : quem illi haud procul ab urbe præſidio occuparant recæpto : in cuius oppugnatione Fracaſſus Roberti filius tor/mento ictus pene concidit. Omnis armorum impetus in Paulum Vrſinum : & reliquos Virginii neceſſarios uerſus eſt : Siquidem Nomentum ui captum ac direptum aliqua eſt ex parte dirutum. Eratq; iam iam & Montem Rotundum Seuerinas petiturus : Cum Baptiſta ex Vr/ſina familia Cardinalis Romam profectus ad Pontificis conſpectum uenit : Hic ſe ac ſuos in Apoſtolicæ ſedis poteſtate futurus eſt pro/feſſus. Neq; maiores ulli circa urbem Armorum conatus fuere. Infeſtarunt Virginianæ equitum alæ Romanum agrum ſubitis excurſioni/bus uſque ad Alphonſi ex Hetruria reditum : Qui cum florentiſſi/mum equitatum a Florentinis & Mediolanenſibus ex fœdere accæpiſ/ſet : ac celeri curſu Romam duceret : Seuerinas cum aliquanto minoribus copiis in Faliſcis ſeſe illi obiecit. Hic tumultuarium prœlium commiſſum. Aliquot equites ſunt hoſtibus adempti. Verum enim uero Calaber ſuis fretus uiribus : omnes Seuerinatis conatus nouiſſi/me fruſtratus : in Romanum agrum tumultuoſe erupit. Hic ponti/fex qui conſtanti animo tantam belli molem ad id tempus pertulerat: Et ſi de accerſendis ex Gallia auxiliis iam antea ut fertur conſilium cœperat : accerſiueratq; per litteras & legatos : ut conſtans fama erat in Italiam Renatum Lotoringiæ Ducem : quem in Ferdinandum regem in animo habebat : & ad Venetos Nicolaum Francum Tauriſinum antiſtitem deſignatum miſerat : Si eos ad belli ſocietatem aliquo modo trahere poſſet : Quia Gallica auxilia omnino ſera creduntur : Et Veneti fœderibus aſtricti : quæ ſub Ferrarienſis belli exitum in Gallia cum Lodouico Sforcia Alphonſo & Florentinis ſanxerant : nihil mo/turi uidebantur : Deſperatis undiq; auxiliis : ne rerum Romanarum ſta/tum in aliquod maius diſcrimen coniiceret : Pacem haud iniquis ab hoſte conditionibus oblatam : homo & ſi pontifice dignitatis aſſector pacis tamen & ocii non inimicus libens complexus eſt : In qua ſancienda iuxta Romanæ eccleſiæ ac ſociorum fortunis : quantum in ſe fuit : cautum uoluit. Rubertus continuo poſt pacem exauctoratus : Cum ſu/um equitatum in Galliam reducere ſtatuiſſet : per litteras & nuncios a patribus petiit : ut liceret ſibi cum duobus millibus equitum intra Veneti imperii fines ſe recipere : quod ipſum cum ſenatus nullo modo tribuendum cenſuiſſet : Conſiliorum inops : ac deſtituto ſimilis : Cum nullus eſſet locus quo tuto diuertere poſſet. hæreretq; interim ueſtigio Alphonſus : qui citato agmine eum abeuntem in flamminiam uſq; fuerat inſecutus : ſine aliquo maiore certamine : Copias quaſcunq; ſecum habuit hoſti in fidem recipiendas reliquit : Ipſe paucis comitatus celeri curſu in Rauennatium fines ſe recæpit : Hunc exitum habuit celebris illa Ruberti & filiorum ex Gallia ad Romanum bellum profe/ctio : De qua non tam hæc breuiter referenda duxi : q ad eam diem ille Ve

netum

Marginal notes: Pontificis, et Regis ferdin. — Vrſinorũ clades — Alphonſi & Seueri/natis con/greſſus — Ruberti Seuerina/tis clades — Venetorũ fides conſtans

netum ſtipendium feciſſet : q̃ ut Venetorum conſtantia ac fides nota eſſet : Quippe qui cum per occaſionem Ferdinandi regis domeſtico bello ac per hoc grauiſſimo impliciti opes facile aut euertere : aut certe in diſcrimen maximum adducere potuiſſent : ſi eius belli partes ad quod amplisſimis inuitabantur conditionibus ſequi uoluiſſent : ne tamen aliquo modo fœdus uiolarent pertinaciter ab omni iniuria abſtinuerunt : Dum igitur hæc quæ dixi circa urbem gererentur : Ex Gallia allatum eſt : Maximilianum Fœderici imperatoris filium Romanorum regem declaratum : Quam nominis Romanæ ciuitati ſemper alioquin inuiſi uſurpationem iam inde ab eius Caroli temporibus qui Longobardicas opes in Italia afflixit initium ſumpſiſſe ſuſpicari libet : Siquidem Pipinum eius filium Regio nomine poſtea Italiæ præfuiſſe plæriq; rerum ſcriptores prodidere : quum pater interim imperatoris nomen obtineret : atq; ita factum ut procedente tempore non ſolum Italiæ ſed Romanorum quoq; Rex ſit dictus qui ea poteſtate qua ille olim emineret : Dixerat Maximilianus Caroli Belgarum ducis qui Eluetio bello periit filiam in uxorem atq; ob eas nuptias in ampliſſimum principatum recæptus : per nouos motus difficileſq; bellorum minas audax iuuenis & ad arma & pacis ſtudia æque promptus ferociſſimam alioquin gentem ſuo aſſueſcere coegit imperio : eam igitur declarationem ille & Fœdericus pater Venetis uelut amiciſſimo populo per litteras ſignificarunt : Quo nomine ad utrunq; decreta eſt legatio Dominicus Triuiſanus & Hermolaus Barbarus uir non in Venetis ſolum ſed tota etiam Italia litterarum ſtudiis maxime inſignis miſſi : qui publico nomine illis præſentem regiæ appellationis declarationenm gratularentur : Ambo equeſtri ſunt dignitate donati : Decreta & in Luſitaniam altera legatio : ad gratias ipſi regis principis & patrum nomine agendas : quod paucis ante menſibus Venetarum triremium turmas poſt piraticum prœlium ſuis littoribus diſiectas hoſpitio & uiatico iuuiſſet : Hierony. Donatus uir & ipſe ſtudiis philoſophiæ clariſſ. per eos ferme dies quo illi in Galliam ſolus ad id munus profectus eſt : Remiſit ſub uernum tempus peſtilentia atq; ita prorſus circa ſolſticium euanuit ut multis ante annis nullus ſalubrior fuerit ciuitatis ſtatus : Secuta & alia fœlicitas Barbadici principis ſolertia diligentiq; adminiſtratione orta : Tam larga rerum omnium annona oneroſam alioquin ciuitatem aluit : Tanta uis tritici : uini : olei omniumq; obnoxiorum tempeſtiue eſt in urbem importata : ut raro alias conſtet Venetam ciuitatem maiore ocio & ſecuritate floruiſſe : accedebat ad hanc temporum læticiam quod Veneti tunc terra marique pacate agebant : qua re uulgo perſuaſum eſt ab urbe condita ad id tempus nullũ beatiorem fuiſſe ciuitatis ſtatum in quo non ſolum retinendo ſed augendo etiam quum maxime ille eſſet occupatus : morte quidem fatali : ſed quæ poſtea tanti uiri deſiderio inuidia non caruit : menſe ſuæ adminiſtrationis nono : uita deceſſit atq; eo fortaſſe eorum omnium qui ante illum reipublicæ præfuere fœlicius : quod præter egregiam ſobolem quam ſoſpitem reliquit : quodque de religione de patria : Deq; omnibus ciuitatis ordinibus optime meritus credebatur : Patriam ipſam ſalubritate cœli : rerum omnium

Maximilianus

Do. Triuiſanus Hermolaus Barbarus

Mira temporum fœlicitas

Fœliciſſimus ciuitatis ſtatus

Lib. 33.

opulentia quæ domi foriſq; florentẽ reliquiſſet : & quod illius fortunæ aſcri bere poſſis : illis ipſis diebus quibus humanis deceſſit a Baiſſeto Maomethi filio ac Græciæ imperatore legatus ad eum cubantem cum amplis muneri/ bus uenit : In eo fortaſſe minus fœlix quod ad pietatem ſuam in rempu/ blicam oſtendendam parum omnino temporis ſit datum : percrebruit ru/ mor eum iam animam exigua ſpe trahentem quatuor filios quos ſuperſti/ tes reliquit ad ſe accerſitos grauiſſimo ſermone allocutũ : quos utiq; ad rem publi. perpetuo ſtudio & pietate colendã hortatus identidẽ admonuiſſet: opor tere eos beneficii ab ea accæpti perpetuo eſſe memores : Quæ quo magis de patris æſtimatione merita eſſet : quem ex priuato ordine ad ampliſſimum dignitatis faſtigium euexiſſet eo impenſius niti ut quam ipſe ob breuem ad miniſtrationem non poſſet filii debitam patriæ pietatem exoluerent. Ciuitas uehementi ob eius interitum mœrore affecta eſt: Miro omnes deſiderio la/ mentari: prædicare uulgo illius in omnes manſuetudinem & clæmentiã quip pe qui præter alia multa in humilioris fortunæ uiros benignitatis exempla ſtatim ab initio ſui regiminis auctor fuiſſet ne ob curarũ multitudinem mi nus ad ſe aditus inopibus pateret ut omnium qui audiri uellent nomina inſortem octauo quoq; die coniiceretur: atq; ita quorum nomina primo edu cta eſſent illi ad ſuum tribunal prius aditum haberent quo pientiſſimo de/ creto eſt factum ut neq; ambitio neq; gratia inopiæ obſtaret neq; ſpes illius adeundi cuiq̃ adimeretur: Frequens ciuitas funus ad Gemellorum ædem ex tulit: ipſe ad phanum publicæ Caritatis eſt ſitus: libet hic breuiter memorare quæ ſit hodie funerandi principis ratio : poſt eius obitum cadauer exente/ ratum balſamoque delibutum ſub aureo amiculo enſe aureiſque calca/ ribus inuerſis publice in foro triduo aſſeruatur : Mox uero omnia ciuita tis collegia quæ tot ferme numero ſunt: quot & opificum genera ſub ſi/ gnis religioſa quadam ac ſolemni pompa ordine præcedunt: Succedit inde numeroſus clerus. Funus ipſum pullatorum uis ingens mœſto ſilentio ſe/ quitur: iuxtaq; patriciorum non parua manus purpura & cocco culta quo da tur intelligi in quantumuis optimi principis funere ciuitatem quæ libera eſt in luctu eſſe non oportere: Hic lætiore cultu ornati ubi funus templo eſt il/ latum ſuggeſtum quo cadauer imponitur uenerabili conſeſſu cingunt: dum interim defuncti memoria pro concione populi more maiorum laudatur : Hinc patriciis reuerſis prima ad nouum principem creandum comitia indi/ cuntur: ſed ego id circo ad hunc ciuitatis morem deſcribendum acceſſi ut ex iis quæ diximus appareret republica incolumi eundem ſemper ciuitatis uul/ tum eſſe ſolere: nec priuatum dolorem aliquo modo illius faciem uariare: Auguſtinus Barbadicus defuncti principis frater uir & uitæ innocentia & gra uitate ſenatoria inſignis: ac tum diui Marci procurator fratri ſucceſſor eſt da tus: Fuit ea declaratio eo ciuitati gratior quo facilius eſt omnibus perſua/ ſum qui defuncto ſimilior futurus eſſet potuiſſe creari neminem. Quod & ipſe ita futurum poſtridie q̃ ad dignitatem fuerat prouectus pro concione po puli mãſuetiſſima oſtendit oratione: Accedebat his præſentiæ dignitas ac ma ieſtas quædam quam cana barba & ad pectus propexa adhuc uenerabiliorem facit : Poſt eius declarationem quum omnia ocio & luxu ut antea flore/ rent fratris ueſtigia ſecutus & ipſe a ducarii inſtauratione ſuam eſt ad/ miniſtrationem auſpicatus : quod opus a fronte qua ueſtibulum ſpe/ ctat magnifico & ſumptuoſo apparatu magna eſt ex parte confectum :

Attende pi entiſſimũ decretum

Marci Barbadici Ducis.

Funerãdi Duces Venetos.

Auguſti/ nus Barba dicus dux 74.

Marci ante dicti frater.

Antonius Ferreus hyeme illa quæ ſecuta eſt ac non multo poſt Io.Darius Bizantium ad Turcorum imperatorem ſűt miſſi: Antonius Lauretanus qui legati munere apud pontificem fungebatur ex urbe reuocatus: quia rempublicam parum ex ſententia patrum adminiſtraſſe credebatur homo alioquin præſtāti ĩgenio & eruditione præditus in.x.annos eſt urbe ablegatus Seba.Badouarius & Bernardus Bembus nõ multo poſt ad pontificem oratores ſunt lecti cum quo Veneti poſt Lauretanum reuocatum: Antonio Vinciguerra ſecretario rem Venetam apud illum interim iuſſu patrum procurante fœdus percuſſerant: per eos ferme dies quibus id fœdus eſt publicatũ imperium maris Franciſco Priuolo eſt demandatum: Is ſub uernum tempus publicis ſignis in æde aurea manu principis accæptis urbe eſt profectus.præceſſerant eius digreſſum triremes aliquot ad maritimæ oræ præſidium inſtructæ:nonnullæ etiam poſtea illum ſecutæ ſunt: Hæc erat tum patribus rei maritimæ cura: Quum inopinatum ex Germania bellum ob finium contentionem eſt Venetis exortum: de cuius initio & ſucceſſu quum certius nobis omnia conſtabunt abunde dicemus. Finis

Fœdus cũ pontifice percuſſum

circa. 1487.

Hoc opus Impreſſum Venetiis Arte & induſtria optimi
uiri Andreæ de Toreſanis de Aſula Anno
M.CCCCLXXXVII.Die.XXI.
Madii.Auguſtino Bar
badico Inclyto
principe.

1487

Recognitio ex collatione Archetypi ⁊ impreſſionis.

Quae aduertimus in quaternione ſignato.a.hec ſūt.
Fo.ii.a fronte qui pro quae
Fo.iiii.a tergo ad pro at
Fo.vij.a tergo poterat pro poterant
In.b.
Fo.i.equilioqꝫ pro ue
fo.i.a fronte Meduocum pro Medoacum ⁊ ſic alibi ſepius
fo.ii.a fronte Tribunus fuere pro tribuni
fo.iii.a fronte patriarcha ſedes pro patriarchica
fo.iiii.a fronte clarior apud hoſtes pro ꝙ hoſtes
In.c.
Fo.iii.a fronte Ioannem dignitate abeuntem pro Ioānne dignitate abeunte
fo.iiii.a fronte excitati potuiſſe pro excitari
a tergo diſcerni pro diſcrui
fo.v. a fronte haud quiſqꝫ priuatus pro quiſquam
a tergo uaſtatatis pro uaſtatis
fo.vi.a fronte reliquitur pro relinquitur
a tergo quaeſtus pro queſtus
In.d.
Fo.i.a fronte peraegre pro peregre ⁊ ſic alibi ſaepius
ab eius creationis creationis pro creatione
At bi quanqꝫ pro at quanqꝫ
a tergo Caloprinae aedes Caloprinae pro Caloprinas
fo.ii.a fronte morte obiit morte pro mortem
fo.iii.a tergo atqꝫ in alias urbes alios deeſt miſſos
fo.iiii.a fronte laurentanis pro lauretanis
a tergo veritus ne ab hominibus pro veritum
fo.v.a tergo bendictum pro benedictum
fo.vi.a fronte Berbaros pro Barbaros
Conflexiſſe pro conflixiſſe
Malochum pro Molochum
Videri noluiſſe pro uoluiſſe
Auclonem pro Aulonem
A tergo dimicantum pro dimicatum
Candente pro cadente
Peloponenſum pro peloponneſum
In.e.
fo.iii.a tergo diſtractus pro diſtractum
fo.v.a fronte ſit adbortus ſit pro eſt
efficit pro effecit
In.f.
Fo.i.a fronte ethinicis pro ethnicis
a tergo cogeretur pro cogerentur
fo.ii.a fronte Ordephalus pro Ordelaphus ⁊ ſic alibi ſepius
a tergo magis pollicitationibus pro magnis
fo.iiii.a tergo rarione pro ratione
fo.v.a fronte commentum pro commeatum
a tergo manus rudis manus pro manu
arithmetrice pro arithmetice
piriuum pro priuum
fuerar pro fuerat

fo.vi.a fronte ⁊ quae pro miraculo quae pro quam
a tergo aieris pro aeris
ſbiiciunt pro ſubiiciunt
Theodori pro Iſidori
In.g.
Fo.i.a fronte In aurea diui Marci deeſt quod añ in
Mothone pro methone
fo.ii.a fronte bolanus pro polanus
in tnfeſtabant pro infeſtabant
a tergo circūiectas abundat circuniectas
fo.iii.a fronte ex precioſa merce ex pro ⁊
a tergo amaraſqꝫ criminationibus pro amaris
ſtatui reducere pro ſtatuit
fo.iiii.a fronte ⁊ decemuiris ⁊ pro ex
rempu poſſe poſſe pro poſſet
taratas pro zataras
praeſteretur pro praeſtaretur
a tergo greciae pro graeciae
Vt diui marci ut pro in
fo.v.a tergo omnes ſuperi maris oēs pro omnem
fo.vi.a tergo expiraturum pro expiaturum
In.h.
Fo.i.a tergo inopam pro inopiam
fo.ii.a fronte qui venetos athesim pro venetis
a tergo brundiſinis pro brunduſinis ⁊ ſic alibi
omninm pro omnium
fo.v.a tergo victore pro victoriae
faſtinaret pro feſtinaret
fo.vi.a fronte excelabit pro excaecabit
hemanuelis fraudem pro fraude
a tergo poſt illam deeſt uideri
In.i.
Fo.i.a fronte ademptum pro adeptum
a tergo Venetiis pro Venetus
fo.ii.a fronte matremqꝫ qꝫ abundat
in dalmatiae pro in dalmatia
a tergo altiſſimis pro altiſſimus
fo.iii.a fronte alij non paucis alij pro aliis
fo.iiii.aut intelligo pro haud
fo.v.a tergo ſuorumqꝫ paucitate qꝫ abundat
fo.vi.a tergo vitazum pro vatazum
fo.vii.a fronte Italiae partem partem pro parte
fo.viii.a tergo loqueudi pro loquendi
diludendi pro diluendi
quinqꝫ ex uiginti ex pro ⁊
In k
fo.i.a fronte omnibus arma poſt omnibus deeſt qui
audactiores pro audaciores
a tergo ad vrbē pſidiū pſidiū pro pſidio
fo.ii.a tergo ſubleuarent pro ſubuenirent
cerneret qꝫ valide eſſent poſt cerneret deeſt qꝫ
quae ⁊ ualidior quae pro quo
fo.iii.ſubuenierent pro ſubuenirent
fo.v.a fronte diripit pro diripiunt
diruit pro diruunt
fo.vii.a fronte quū diligentiſſime quum pro qꝫ
fo.viii.a tergo trepdatione pro trepidatione

Fo. i. mixta pro bomine Jn.l. pro plusibus

fo.ii.a fronte priore bellum bellum pro bello
praetermiſſam pro pro praetermiſſa
fo.iii.a fronte vltra exhibent vltra pro vltro
a tergo Aeſtenſes pro ateſtentes
fo.iiii.a fronte per orbem pro per vrbem
a tergo gratulari pro gratulaturi
fo.v.a tergo in ferenda gr̃a ferenda pro referenda
victa clementis deficit ira
praeterq̃ venetum poſt praeterq̃ deeſt ꝙ
fo.vi.a tergo inſuluram pro inſularum

Jn.m.

fo.i.a fronte erectum pro erectam
quibus ob lucam quibus pro qui
a tergo vlaſcerentur pro ulciſceretur
fo.iii.a fronte aut vno tempore aut pro vt
a tergo Maſtinus qui audita qui abundat
fo.iiii.a fronte audirent iis iis pro ij
a tergo ille uero olbil pollicente ille pro illo
fo.v.a fronte aeſtanis poraeſtanis
contra uis gentium uis pro ius
fo.vi.a fronte commentus pro commeatus
hic vero concione poſt vero deeſt pro
quae florentinorum copijs quae pro qui

Jn.n.

fo.i.a fronte hos incautos poſt hos deeſt vt
fo.ii.a fronte et nequid erres ſcias ſcias abundat
quae res efficit efficit pro effecit
a tergo in matura aetate pro immatura aetate
impetrarunt illi illi abundat
fo.iiii.a fronte quando aut naues naues pro aues
fo.vi.a fronte fugauerat pro fugauerant

Jn.o.

fo.i.a fronte piſanis intercepit piſanis pro piſanus
aſſiſteretur aſſiſterent
fo.ii.a fronte retruduiſſe pro recruduiſſe
ſubitam pro ſubita
a tergo parum affuit affuit pro abſuit
et pu. publica pu abundat
fo.iii.a fronte haud mori haud pro aut
fo.iiii.a tergo ſpeſtaculum pro ſpectaculum
poſt initium libri quarti is pro iis
fo.v.a fronte taruiſinis pro tauriſinis
a tergo pacem cum eos eos pro eo
ſatius dixerunt dixerunt pro duxerunt

Jn.p.

fo.i a fronte quot cum quot pro ꝛ
a tergo retinentes pro renitentes
fo.iiii.a fronte rethinum pro rethymnam
cynodenſem pro cydonenſem
laſithos ꝛ ipſi pro laſithos vt ꝛ ipſi
fo.iiii.a fronte non inſule pro non inſulſe
dignititatis pro dignitatis
fo.v.a tergo illis in auxilio in abundat
fo.vi.a tergo accepiſſet pro accepiſſent

Jn.q.

fo.iii.a fronte nam remenſis n m abundat
retro habendi habendi pro abeundi
in fugam pro in fuga
a tergo meſtra miſerunt meſtra pro meſtram
fo.v.a tergo peleſtrinam inuaiſe pro inuaſit
fo.vi.a fronte cum clade pro cum claſſe

Jn.r.

fo.i.a fronte vlignoſum pro vliginoſum
ſilo fluuio pro ſili fluuio
a tergo in curia pro in curiam
aequus pro aequius
fo.ii.a fronte cuiq̧ pro cuiquam
antiquus pro antiquius
fo.iii.a fronte praeerat ad eorum poſt praeerat deeſt is
ſi non patriae ſi abundat
a tergo agebant pro agebat
fo.iiii.a fronte profectae pro profecta
eas proditas pro ea prodita
interceptas prius poſt interceptas deeſt ſublatis
fo.v.a fronte miſſus pro miſſis
a tergo remigium pro remigum

Jn.ſ.

fo.i.a fronte ſpeculatoris pro ſpeculatorijs
ſecuti pro ſequimur
fo.ii.a fronte reliquos pro reliquae
a tergo aditum pro aditu
praeter ꝙ ꝓ praeter q̃ ꝙ
fo.iii.a fronte tertia die hora die pro diei
quinq̧ pro quiq̧
a tergo capturos pro captiuos
fo.iiii.a tergo eam pro eum
ſub cuius aduentus pro aduentum
contendere pro contendit
fo.v.a fronte quo facto facto pro fracto
potuit fecere poſt potuit deeſt deditionẽ
a tergo dum per exploratores dum pro cum
ciuitatibus ordinibus ciuitatibus pro ciuitatis
fo.vi.a fronte aut adeo multa aut pro haud
a tergo leuiores quaedam quaedam pro quaſdam
nec iam eſſe eſſe pro eſſet
inde caſtra caſtra pro in caſtra

Jn.t.

fo.i.a fronte demandatur pro demandant
a tergo vt ipſe ſibi ipſe abundat
fo.ii.a fronte quia pugna hoſtis pugna pro pugnam
a tergo direpta pro direptam
deturbat pro deturbant
ad id aliquod pro aliquot
fo.iii.a fronte accerſitus pro accerſitis
a tergo qui tum patrie tum pro cum
fo.iiii.a tergo afflixerit pro afflixit
decreta ſuper ea poſt ea deficit re
fo.v.a tergo ad quarto idus pro ad quartum idus
in archetypo ſemper ad.iii.ꝛ.iiii.idus ꝛ calẽdas eſt notatum
domum venientes pro domum veniebant

In.u.

fo.ii.a fronte nam praeter q̄ pro praeter q̄ q̄ ꝛ ſic iteꝝ
a tergo totaqꝫ fere tota pro totam
fo.iii.a tergo viri pro iuri
fo.v.a tergo aut amplius haud pro aut
ingentem patriam patriam pro patriani

In.x.

fo.i.a fronte cum hic pro cum his
fo.ii.a fronte ꝛ ſi meliora poſt ꝛ ſi deeſt non
ad foedera ad pro at
a tergo quae a nobis nobis pro vobis
fo.iii.a fronte fecit nobis nobis pro vobis
a tergo propagaſſet pro propagaſſe
fo.v.a fronte quo ſi minus quo pro quod
fo.vi.a fronte ſollicitarent pro ſollicitarant

In.y.

fo.i.a fronte admitti pro adniti
a tergo ſine fraude ſine metu ſine pro ſiue vtrobiqꝫ
fo.ii.a fronte diffidere viſus eſt pro es
ſiquidem partim partim pro parati
a tergo imo tempore imo pro vno
fo.iii.a fronte diſſentione pro diſſenſione
a tergo ſubſidijs ſpes pro ſubſidij ſpes
iratus pro ratus
fo.iiii.a tergo pluribus ne ne pro ve
fo.v.a fronte ad hoſtem eundem eundem pro eundum
a tergo tentaſſent pro tentaſſet
inopia laborat laborat pro laborabat
fo.vi.a fronte veſciunt pro veſtiunt
praebebat pro praebebant
a tergo miſſos fatere fatere pro facere

In.A.

fo.i.a fronte quae conſulto quae pro qua
guiniſia pro guiniſia ꝛ ſic alibi ſepius
guiniſijs ꝛ guiniſium per.n.legendum eſt
fo.iii.a tergo quum ꝛ arctium quum pro quin
fo.v.a fronte neceſſariam pro neceſſaria
a tergo punatum pro pugnatum
ad inſulam oppidum poſt inſulam deeſt admotis
fo.vi.a tergo vnde triceſimo pro vndetriceſimo
porcundum pro percundum

In.B.

fo.i.a fronte abduam in hoſticuꝫ abduã pro abduae
decedere pro decederet
reducere pro reduceret
a tergo ſe ab eo ſe pro ſed
fo.iii.a fronte ſuiſqꝫ ſplendoris ſuis pro ſui
a tergo marcra pro macra
apparere cines pro appareret cines
fo.iiii.a fronte intimeſcente pro intumeſcente
conſpecti ad vnum poſt conſpecti deeſt fore ut
fo.v.a fronte nõnullos alienatos pro nõnullis alienatis
ſenatus pro ſenatum
conſilo pro conſilio

In.C.

fo.ii.a fronte vt omnes res nouas omnes pro omnem
fo.iii.a fronte vallegij vadum poſt vallegij deeſt põtẽ
fo.iiii.a tergo trecenis pro tricenis
fo.v.a tergo vehementer pro augebat abundat vehe-
menter
fo.vi.deſeruiſſet pro diſeruiſſet

In.D.

fo.iii.a fronte pars illa illa ſuperabundat
a tergo turbuli pro turbulis
Venete claſſis claſſis pro claſſi
fo.iiii.a fronte proximus fuit fuit pro ſinus
fo.v.a frõte vndequaqꝫ verſus pro vt vndequaqꝫ verſũ
diui ioanni ioanni pro ioannis
fo.vi.mittunt itaqꝫ itaqꝫ abundat
a tergo imminente pro imminentes

In.E.

fo.i.a fronte precipiti montes precipiti pro praerupti
acum explicat acum pro aciem
a tergo vtrunqꝫ tamen pro vtcunqꝫ tamen
ſtipendia conſueuiſſet poſt ſtipendia deeſt facere
accerſiſti pro accerſiti
cuſtodibus ac porta poſt cuſtodibus deeſt caeſis
fo.ii.a fronte relictum erat relictum pro relictus
fo.iii.a fronte zenenonis pro zenonis
fo.iiii a tergo in principio libri apparebat pro appete-
bat
fo.v.a fronte finem aiunt finẽ pro funem
a tergo effectam pro affectam
iuuerentur pro iuuarentur

In.F.

fo.i.a fronte noſtuqꝫ pro noctuqꝫ
fo.ii.a fronte in brixiam egrum brixiam pro brixianũ
Venetis profectus ſit venetis pro venetijs
a tergo aſſuctus pro aſſuetus
fo.v.biſtiem pro beſtiеm
fo.vi.a tergo inuictum pro inuictus

In.G.

fo.i.a fronte octoqꝫ triremes qꝫ pro quoqꝫ
a tergo alii cum pontem pontem pro ponte
fo.ii.a fronte menſtrana pro meſtrana
dum ad noctu ad ſuperabũdat
ſcripta dicerentur ſcripta pro ſcriptae
a tergo bergonias pro bergomas
briantinorum pro brigantinorum
fo.iii.a fronte iuſſi ſunt legati abire legati abundat
indigendam pro adigendam
duo ac triginta duo pro duos
fo.iiii.a tergo vi ſubito vi pro ni
fo.v.a tergo trampadanis pro tranſpadanis
fo.vi.a fronte ſcereli pro ſceleri
a tergo laborioſe ſe ſe vacat
illae ſeptem vrbes illae pro ille
de Venetorum in fide in vacat

In. H.

fo.iii.a fronte amithiſtinus pꝛo amethiſtinus
a tergo ad Venetoꝝ Alphonſi poſt Venetoꝝ deeſt ⁊
fo.iiii.a fronte aliquot equitatus aliquot ſuperabundat
equitatum alas pro equitum alas
a tergo dimicaret confligere confligere abundat
in hiberna eſt conceſſum eſt pꝛo ſit

In. I.

Fo.i.a fronte anno ſuo conditionis ſuo pꝛo ſuae
ad unam caeſi pꝛo ad vnum caeſi
fo.ii.a fronte nocturna lumine pꝛo lumina
fo.iii.a fronte poſt moꝛtem pꝛo poſt morem
fo.iiii.in hoſtium pꝛo in hoſticum
abducere pꝛo abduxere
nec nulla pꝛo nec vlla
fo.vi.a tergo ⁊ mityleneo littoꝛe ⁊ pꝛo ex

In. K.

Fo.i.a fronte ſubſedere pꝛo ſubſidere
fo.ii.a fronte pꝛefecti iuſſu eſſent iuſſu pꝛo iuſſi
fo.iii.a fronte nullum chalcidenſibus nullum pꝛo nullā
fo.iiii.a fronte et quadratoqꝫ lapide qꝫ ſuperabundat
fo.vi.a tergo hic dum venetis venetis pꝛo veneti
fo.vii.a tergo adiuerant pꝛo audiuerant
felix qꝫ quoqꝫ pꝛo ꝗ

In.. L.

fo.ii.a fronte quum diceret quum pꝛo quin
fo.iii.a tergo paſchalis pꝛo paſchalicus
couiuratis pꝛo coniurati
armoꝛum pꝛo annoꝛum
anlicum pꝛo aulicum
fo.v.a fronte qui a colchis qui pꝛo quia
ſcilicet pꝛo ſi licet
Venetus il'o illo pꝛo illum
a tergo ſubueuntes pꝛo ſubeuntes
videbant pꝛo uidebat
fo.viii.a tergo tamen ſubito pꝛo tam ſubita

In. M.

Fo.i.a fronte aut minoꝛe tumultu aut pꝛo haud
a tergo multaqꝫ tum cum cede tum ſuperabundat
fo.ii.a fronte qui immenſum poſt qui deeſt in
aduentus pꝛo aduerſus
dꝛimonis pꝛo dꝛinonis.
fo.iii.a fronte ſi non quae pꝛo amplitudine quae vacat
duces pꝛo ducens
a tergo exitus pꝛo excitus
qui medio q vacat
diſcoꝛdia pꝛo diſcoꝛdiam
tendebat pꝛo tenebat
fo.iiii.a fronte nonini pꝛo nomini
et in his duas duas pꝛo duae

micaculo pꝛo miraculo
a tergo in ſuo imperio in vacat
imperatoꝛ pꝛo imperatoꝛe
annuum aureoꝛum pꝛo annuum mille aureoꝛum
fo.v.a tergo bellum pꝛo bello
nominari pro nominaui
duobus pro vobis
opes ſit pro opus ſit
ea pace pro ex pace
fo.vi.a fronte exarſerat pro exarſerant
fo.vii.a fronte nō longa leniaco pro nō lōge a leniaco
a tergo fuſſa pro foſſa
ci'ro padum pro citra padum
tabernaculi pro tabernacula
circa vteaqꝫ illam pro citra vltraqꝫ illam

In. N.

Fo.i. a tergo.viii.li.ad finē qui vnius pro qui vnus
paulo infra. Cui Hieronymo pro cum hieronymo
fo.ii.paulo infra mediū faciebāt illi animū pro faciebat
a tergo circa mediū excluſi venetoꝝ auxilijſ pro excluſis
fo.iii.a tergo in medio proſus pro prorſus
fo.iiii.aliquanto antea ſuperfluum videtur cuꝫ ⁊ imme-
diate ante dictum ſit
a tergo ad fi.alijſqꝫ pro alijqꝫ
fo.v.a tergo in medio verum graeca verū pro virum
fo.vi.a frōte in medio aragoniam claſſis pro aragonia
paulo infra oppidanoꝝ virtus ea fuit ea ſuperabundat
a tergo in primo verbo ⁊ militē pro ⁊ milite
fo.vii.a frōte q̄ſi in medio hic modico negocio pro hi
ad fi.quocunqꝫ pro quōcunqꝫ
fo.viii.ad fi.benigna pro benigne
fo.ix.a frōte domo abeunte pro domum
verſus finem Tho.diedus pro duodus
x.a frōte verſus fi.⁊ eius finibus pro finium ut puto
infra aliquod menſes pro aliquot
a tergo ſingulis pro ſinguli

In. O.

Fo.i.a frōte in prima li.quae medio tēpore poſt medio
deeſt belli
a tergo in fi.aut ſatis pro haud
fo.ii.a fronte verſus me poſſedeb at pꝛo poſſidebat
a tergo nanqꝫ pro nanqꝫ
infra futurus pro futuros
in medio. Quem in Ferdinandum regē deeſt armare
xv.li.ad fi.pontifice pꝛo pōtificiae
aſſectoꝛ pꝛo aſſertoꝛ
fo.iii.a fronte.xvi.li.dixerat pro duxerat
paulo infra medium.ipſi regis pro regi
obnoxiorum pꝛo obſoniorum
a tergo in pꝛima linea quae domi pro aeque domi.